ספרי׳ — **אוצר החסידים** — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל תשיעי — **שער שלישי**

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים״

770 איסטערן פאַרקוויי — סניף אה״ק כפר חב״ד — ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי׳ תהא שנת נפלאות בכל

צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד׳

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומֶש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אַשְׁרֵי־אִישׁ יָרֵא אֶת־יְהוָה בְּמִצְוֹתָיו חָפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בָּאָרֶץ יִהְיֶה זַרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יְבֹרָךְ: ג הוֹן־וָעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד: ד זָרַח בַּחֹשֶׁךְ אוֹר לַיְשָׁרִים חַנּוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חוֹנֵן וּמַלְוֶה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוֹט לְזֵכֶר
עוֹלָם יִהְיֶה צַדִּיק: ז מִשְּׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לִבּוֹ בָּטֵחַ בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לִבּוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְצָרָיו: ט פִּזַּר | נָתַן לָאֶבְיוֹנִים צִדְקָתוֹ עֹמֶדֶת לָעַד קַרְנוֹ תָּרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכָעַס שִׁנָּיו יַחֲרֹק וְנָמָס תַּאֲוַת רְשָׁעִים תֹּאבֵד:

קיג

בו יסופר נפלאות מיציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבוֹאוֹ מְהֻלָּל שֵׁם יְהוָה: ד רָם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ:
ה מִי כַּיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיהִי לָשָׁבֶת: ו הַמַּשְׁפִּילִי לִרְאוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מְקִימִי מֵעָפָר
דָּל מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבִי | עֲקֶרֶת הַבַּיִת
אֵם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, כ"ו ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום החמישי, בו כותב אשר גומר הנהו בית הספר, וכותב סברתו בהנוגע להמשך לימודו.

ומובן וגם פשוט אשר עליו ללמוד בישיבה בה לומדים תורתנו הק' תורת חיים כל היום כולו, שתורתנו הק' גם תורת חיים כפשוטו "המורה דרך לחיים מאושרים בכל הפרטים הן בגשמיות והן ברוחניות", וכמ"ש אם בחקותי תלכו, ופירשו רז"ל (הובא בפירוש רש"י) שתהיו עמלים בתורה, ונתתי גשמיכם וגו' וככל הברכות המנויות בפרשה.

ובמ"ש שיש אומרים שצריך לדעת הכל, בכלל אי אפשר הוא אשר האדם ידע הכל, כי אפילו המלומדים ביותר, הן בבני ישראל והן באו"ה, יודעים רק חלק קטן מזה שאפשר לדעת, ובכל אופן בגילו הוא צריך ומוכרח להקדיש כל זמנו [לכל הפחות במשך שנים אחדות] רק ללימוד התורה אשר נתנה לנו מבורא עולם ומנהיגו, ויהי רצון אשר ילמוד בהתמדה ושקידה ויצליח.

מהנכון אשר ישמור על התקנה דאמירת השיעור תהלים חדשי - כמו שנחלק התהלים לימי החדש - בכל יום אחר תפלת הבקר, לכה"פ מכאן ולהבא.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים קיב, קיג ..... ג

ג) מאמר ד״ה ונקדשתי בתוך בני ישראל
שבת פרשת אמור, י״ג אייר ה׳תשכ״ה ..... ה

ד) משיחות ש״פ אחרי-קדושים, י׳ אייר, ה׳תש״נ ..... יג

ה) לקוטי שיחות – פרשת קדושים
(בלה״ק) כרך יב ..... כב

ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה
לכ״ק הרה״ג הרה״ח המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... כה

ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע״ה
ז״ל שניאורסאהן חוברת כה, תרגום מאידיש ..... כו

ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת אחרי-קדושים ..... כז

ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... כח

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... סא

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... סב

יב) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... עב

יג) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... עד

שיעורי רמב״ם – מהדורת חזק:

יד) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... עז

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... קח

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... קיד

יז) מסכת סוטה עם ביאורים
מדף יט עד דף כה ..... קטז

יח) נביאים וכתובים
מלכים א פרק יא, תהלים פרק עח ..... קמד

יט) משניות – מסכת בבא מציעא
ביאור קהתי ..... קמו

כ) עין יעקב מסכת יומא ..... קנה

כא) מסכת עירובין עם ביאורים
מדף לז עד דף מג ..... קנו

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו״ר הזקן ..... קפז

כג) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קפז

כד) תורה אור
אדמו״ר הזקן ..... קפח

כה) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קצ

כו) מאמרי הצ״צ – מאמרי הצ״צ תרי״ד-תרט״ו
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קצא

כז) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קצב

כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער״ב
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קצב

כט) ספר המאמרים ה׳תש״ט
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קצד

ל) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קצה

לא) דברי ימי חיי אדמו״ר הזקן
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קצו

לב) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קצז

לג) ביאורים בפרקי אבות פרק ג ..... קצח

לד) חומש לקריאה בציבור ..... קצט

לה) לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי-קדושים ..... רו

לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש ..... רז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

בס"ד. שבת פרשת אמור, י"ג אייר ה'תשכ"ה*

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם[1], **וּמְבָאֵר אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה'** דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל **זֶה**[2], **דִּוְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (גִּילּוּי קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתוֹךְ הַלֵּב**[3] **דְּיִשְׂרָאֵל) הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שֶׁלְּבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בּוֹעֵר כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ לִיכָּלֵל בִּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ, וְעַל־יְדֵי־זֶה נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ אֲנִי הֲוָיָ' מְקַדִּשְׁכֶם, הַמְשָׁכַת קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. וּבָזֶה עַצְמוֹ (בְּהַהַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה) שְׁנֵי עִנְיָנִים, הַהַמְשָׁכָה עַל־יְדֵי תּוֹרָה וְהַהַמְשָׁכָה עַל־יְדֵי מִצְוֹת**[4]. **דְּהַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹרָה הִיא בִּפְנִימִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (בְּרוּחָנִיּוּת), וּבִכְדֵי שֶׁתִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה בְּחִיצוֹנִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (בְּגַשְׁמִיּוּת), הוּא עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת. וְזֶהוּ מַה שֶּׁאוֹמְרִים ג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ**[6], **דְּקָדוֹשׁ הָא' הוּא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְקָדוֹשׁ הַב' וְהַג' הֵם הַמְשָׁכוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, עַל־יְדֵי תּוֹרָה וְעַל־יְדֵי מִצְוֹת**[5].

ביאור בדרך אפשר

וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' מְקַדִּשְׁכֶם, וּמְבָאֵר אַדְמוּ"ר הַזָּקֵן בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' במאמר חסידות **דִּבּוּר־הַמַּתְחִיל זֶה,** הפותח בפסוק זה "ונקדשתי..." **דִּוְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** (ציווי שלפי פנימיות הדברים משמעותו **גִּילּוּי קְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּתוֹךְ הַלֵּב** של כל אחד ואחד **דְּיִשְׂרָאֵל** מבני ישראל) **הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,** ההתגלות של הקדושה האלוקית בתוך הלב היהודי היא תוצאה של פעולת האדם והתעוררות שלו להתקרב אל ה' שהיא הפועלת את ההתגלות מלמעלה, כך שהדבר הוא בדרך מלמטה למעלה, כי ההתחלה היא פעולת האדם מלמטה שהיא הגורמת את ההתעוררות וההתגלות מלמעלה **שֶׁלְּבָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בּוֹעֵר כְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ לִיכָּלֵל בִּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ,** הלב היהודי צמא להתקרב לאלוקות והצימאון חזק וגדול מאד כמו אש בוערת ורצונו של היהודי הוא להיות נכלל באלוקות, היינו שהרצון שלו לדבוק באלוקות הוא גם אם לשם כך עליו לאבד את המציאות האישית שלו (ובלשון רבנו הזקן בספר התניא, פרק יט: "... נר ה' נשמת אדם, פירוש שישראל הקרויים אדם נשמתם היא למשל כאור הנר שמתנענע תמיד למעלה בטבעו מפני שאור האש חפץ בטבע ליפרד מהפתילה ולידבק בשורשו למעלה ביסוד האש הכללי... ואף שעל ידי זה יכבה ולא יאיר כלום למטה וגם למעלה בשורשו, אף־על־פי־כן בכך הוא חפץ בטבעו, כך נשמת האדם ... חפצה וחשקה בטבעה ליפרד ולצאת מן הגוף ולידבק בשרשה ומקורה בה' ... הגם שתהיה אין ואפס ותתבטל שם במציאות לגמרי...") **וְעַל־יְדֵי־זֶה** כתוצאה מהצימאון וההתעוררות של האדם מלמטה **נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ אֲנִי הֲוָיָ' מְקַדִּשְׁכֶם, הַמְשָׁכַת** והתגלות **קְדוּשָׁתוֹ** של ה' **יִתְבָּרֵךְ** אל תוך ליבו של האדם **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.**

וּבָזֶה עַצְמוֹ (בְּהַהַמְשָׁכָה ההתגלות של קדושת ה' **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה) שְׁנֵי עִנְיָנִים,** האחד - **הַהַמְשָׁכָה עַל־יְדֵי תּוֹרָה** - **וְהשני הַהַמְשָׁכָה עַל־יְדֵי מִצְוֹת** שהם שני עניינים שונים, כפי שהולך ומבאר. **דְּהַהַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי תּוֹרָה הִיא** התגלות אלוקות **בִּפְנִימִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (בְּרוּחָנִיּוּת), וּבִכְדֵי שֶׁתִּהְיֶה הַהַמְשָׁכָה** של ההתגלות האלוקית **בְּחִיצוֹנִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (בְּגַשְׁמִיּוּת), הוּא עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת** שהוא פעולה גשמית שיש לה השפעה גם בגשמיות העולמות. **וְזֶהוּ מַה שֶּׁאוֹמְרִים ג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ,** כי בהמשכת והתגלות הקדושה יש שלושה עניינים שונים **דְּקָדוֹשׁ הָא' הוּא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,** כאמור, הפסוק "ונקדשתי" מדבר על התגלות הקדושה האלוקית באדם בדרך מלמטה למעלה, היינו התעוררות מצד האדם שגורמת המשכה והתגלות מלמעלה ודרך זו נקראת "העלאה" היינו התקרבות לאלוקות כתוצאה מכך שהאדם מצידו מתעלה **וְקָדוֹשׁ הַב' וְהַג' הֵם הַמְשָׁכוֹת** של התגלות אלוקית בדרך הפוכה, **מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, עַל־יְדֵי תּוֹרָה וְעַל־יְדֵי מִצְוֹת**[5] שהם, כאמור, שתי דרכים שונות לפעול את ההמשכה מלמעלה למטה – ההמשכה על־ידי תורה שמתגלית בפנימיות (רוחניות) העולמות וההמשכה שעל ידי מצוות שמתגלית בחיצוניות (גשמיות).

) יצא לאור בקונטרס י"ג אייר — תש"נ, "לקראת י"ג אייר, יום היאָרצייט של הוו"ח וכו' הרב ישראל ארי' לייב, אחיו של — יבדל לחיים טובים — כ"ק אדמו"ר שליט"א, — לפני מלחמה"ע האחרונה עלה לארץ הקודש. נסתלק בי"ג אייר ה'תשי"ב, בליוורפול, אנגליי, ומנ"כ בעיה"ק צפת תובב"א .. יום ג, יג אייר, שנת ה'תש"נ".

1) פרשתנו כב, לב. 2) סעיף ט (לג, ב). 3) ראה לקו"ת שם סעיף ה (לב, ג) דתוך בני ישראל הוא נקודה הפנימית דהלב. 4) לקו"ת שם סוף סעיף ו (לב, ד). 5) לקו"ת שם סעיף ח (לג, א). ושם, ש"לכן הן ב' בחי' קדוש" (כדלקמן בפנים). 6) ישעי' ו, ג.

---

*) תולדותיו — ראה ספר "ימי מלך" ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 68 ואילך [קובץ י"ג אייר ארבעים שנה (קה"ת, תשנ"ב). תו"מ — רשימת היומן ע' קמט].

ב) **וּמַמְשִׁיךְ** בְּ(הַבִּיאוּר לְ)הַמַּאֲמָר[7], **שֶׁג׳ פְּעָמִים קָדוֹשׁ הֵם ג׳ מַדְרֵגוֹת. קָדוֹשׁ הָא׳ הוּא כֶּתֶר** בחינת כתר עליון (**שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה** שהיא ראשית הספירות, כשם שהכתר נתון מעל ראשו של האדם), **קָדוֹשׁ הַב׳ הוּא כֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין** המידות של הספירות העליונות הנקראות "זעיר אנפין" (פנים זעירות) כי לעומת המוחין העליונים יש בהם מעט אור וחיות, **וְקָדוֹשׁ הַג׳ הוּא כֶּתֶר דְּמַלְכוּת** הספירה האחרונה מעשר הספירות. כלומר, "קדוש" שמשמעותו נעלה ונבדל הוא עניין הכתר שלמעלה מהספירות אלא שבכתר עצמו יש דרגות שונות – למעלה מספירות, בתור כתר למידות ובתור כתר למלכות ולכן נאמר שלוש פעמים "קדוש", כפי שהולך ומבאר.

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבִּיאוּר בָּזֶה עַל־פִּי הַיָּדוּעַ בתורת החסידות **שֶׁקָּדוֹשׁ (בִּכְלָל** באופן כללי, מבלי להיכנס לדרגות השונות שבדבר) **קָאֵי** מכוון **עַל ׳אוֹר הַסּוֹבֵב׳**, כמבואר בקבלה וחסידות שהאור האלוקי בא לעולם בשני אופנים הנקראים "אור הסובב כל עלמין" ו"אור הממלא כל עלמין". אור הסובב הוא התגלות האור האינסופי הבלתי מוגבל שמאיר על כל העולמות והנבראים בשווה, בדרך ׳מקיף׳, ונקרא ׳סובב׳ על שם שמאיר על העולמות ׳מלמעלה׳ מבלי להתלבש בתוכם ואור הממלא הוא התגלות האור כפי שבא בגבול וצמצום בהתאמה לכל עולם ולכל נברא לפי עניינו ומתלבש בכל אחד מהם בפנימיות, ובדרך כלל "קדוש" מכוון ל"אור הסובב כל עלמין" **שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** מהאור האלוקי ה"ממלא כל עלמין" שבא ויורד מדרגה לדרגה ב"סדר השתלשלות" שבו ההמשכה וההארה ממדרגה לדרגה היא בצורה הדרגתית כמו שלשלת שהטבעות שלה אחוזות זו בזו. **וְלָכֵן עִיקַּר הָעִנְיָן דְּקָדוֹשׁ** במובן של "סובב" שקדוש ומובדל מהאור המדוד והמוגבל (**קָדוֹשׁ הָא׳**) **הוּא בַּכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַחָכְמָה** (**כִּי חָכְמָה הִיא רֵאשִׁית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת** ולכן היא הראשונה בעשר הספירות העליונות). **וְזֶה שֶׁגַּם הַכֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין וְכֶתֶר דְּמַלְכוּת נִקְרָאִים בְּשֵׁם קָדוֹשׁ,** והם, כאמור, הבחינה השנייה

ביאור בדרך אפשר

ב) **וּמַמְשִׁיךְ בְּ(הַבִּיאוּר לְ)הַמַּאֲמָר[7], שֶׁג׳ פְּעָמִים קָדוֹשׁ הֵם ג׳ מַדְרֵגוֹת. קָדוֹשׁ הָא׳ הוּא כֶּתֶר (שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה), קָדוֹשׁ הַב׳ הוּא כֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין, וְקָדוֹשׁ הַג׳ הוּא כֶּתֶר דְּמַלְכוּת. וְיֵשׁ לוֹמַר הַבִּיאוּר בָּזֶה עַל־פִּי הַיָּדוּעַ[8] שֶׁקָּדוֹשׁ (בִּכְלָל) קָאֵי עַל ׳אוֹר הַסּוֹבֵב׳, שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל מֵהִשְׁתַּלְשְׁלוּת. וְלָכֵן עִיקַּר הָעִנְיָן דְּקָדוֹשׁ (קָדוֹשׁ הָא׳) הוּא בַּכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵהַחָכְמָה (כִּי חָכְמָה הִיא רֵאשִׁית הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת[9]). וְזֶה שֶׁגַּם הַכֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין וְכֶתֶר דְּמַלְכוּת נִקְרָאִים בְּשֵׁם קָדוֹשׁ, הוּא כִּי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַכְּתָרִים הִיא לֹא כְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת עִלָּה וְעָלוּל, שֶׁהֶעָלוּל הוּא מַהוּת אַחֵר מֵהָעִילָּה, כִּי־אִם שֶׁכָּל הַכְּתָרִים הֵם מַהוּת אֶחָד[10], וְגַם לְאַחֲרֵי יְרִידַת הַכֶּתֶר לִהְיוֹת כֶּתֶר לִזְעֵיר־אַנְפִּין אוֹ לְמַלְכוּת, הוּא בְּמַהוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה קוֹדֶם (כֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה). וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁמְּבֹאָר בְּהַמַּאֲמָר שֶׁג׳ פְּעָמִים קָדוֹשׁ הֵם חֲלוּקִים בְּמַדְרֵגָתָם (שֶׁקָּדוֹשׁ הָא׳ הוּא הַכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה, וְקָדוֹשׁ הַב׳

ביאור בדרך אפשר

והשלישית ב"קדוש", ולכאורה לא מובן איך יתכן "קדוש" ו"כתר" שלמעלה מהשתלשלות (ולכן עיקרו למעלה מהחכמה) במידות ובספירת המלכות שהם דרגות שבתוך סדר ההשתלשלות? והביאור **הוּא כִּי הִשְׁתַּלְשְׁלוּת הַכְּתָרִים הִיא לֹא כְּהִשְׁתַּלְשְׁלוּת עִלָּה וְעָלוּל,** סיבה ותוצאה **שֶׁהֶעָלוּל הוּא מַהוּת אַחֵר מֵהָעִילָּה,** למשל, השכל הוא ׳עילה׳ להתהוות המידות שבאות כתוצאה מהשכל, כי רגש נולד מתוך התבוננות שכלית, אבל אין דמיון בין מהות השכל למהות המידות, והמהות והתכונות ואופן הפעולה וההשפעה של השכל שונים לחלוטין מאלה של המידות אבל בין הכתרים שבכל עולם ובכל בחינה יש דמיון מהותי כי גם הכתרים שבתוך סדר השתלשלות לא מתהווים בסדר והדרגה **כִּי־אִם שֶׁכָּל הַכְּתָרִים הֵם מַהוּת אֶחָד,** ולא רק כתר עליון שלמעלה מהחכמה הוא ׳כתר׳ ונקרא ׳קדוש׳ **וְגַם לְאַחֲרֵי יְרִידַת הַכֶּתֶר לִהְיוֹת כֶּתֶר לִזְעֵיר־אַנְפִּין** המידות **אוֹ לְמַלְכוּת** שהיא הדרגה האחרונה בסדר השתלשלות הספירות, **הוּא בְּמַהוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁהָיָה קוֹדֶם (כֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה)** כלומר, ב"סדר השתלשלות" המסודר וההדרגתי כל דרגה וכל בחינה היא למטה מזו שמעליה כי היא באה ישירות ממנה (הבינה מהחכמה, הגבורה מהחסד, וכן בעולמות – בריאה מאצילות, יצירה מבריאה וכד') אבל לבחי' הכתר יש, כביכול, ׳סדר השתלשלות׳ מיוחד לה כמבואר בחסידות מספרי קבלה ש"השתלשלות הכתרים זה מזה" וכאילו נאמר שכתר דבריאה משתלשל ובא ישירות מכתר דאצילות מבלי לעבור דרך הדרגות שבינתיים ולכן אין להתפלא שגם כאשר הכתר מתגלה בתוך עשר הספירות בתור כתר דז"א וכתר דמלכות הוא עדיין נשאר ׳קדוש׳ ונחשב ׳מהות אחד׳ עם כתר עליון שלמעלה מהספירות.

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁמְּבֹאָר בְּהַמַּאֲמָר שֶׁג׳ פְּעָמִים קָדוֹשׁ הֵם חֲלוּקִים בְּמַדְרֵגָתָם היינו שכל פעם מתייחסת לדרגה אחרת בכתר (כאמור **שֶׁקָּדוֹשׁ הָא׳ הוּא הַכֶּתֶר שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה, וְקָדוֹשׁ הַב׳ וְהַג׳ הֵם הַכֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין וּדְמַלְכוּת**), **הוּא גַּם בֵּיאוּר עַל הַחִילּוּק בְּאוֹפַנָּם** בדרך שבה אותה בחינה מסוימת של כתר נמשכת ובאה לידי גילוי (**שֶׁקָּדוֹשׁ הָא׳ הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה,** באמצעות ׳העלאה׳ שהיא התעוררות שמתחילה מצד האדם **וְקָדוֹשׁ הַב׳**

---

7) לג, סע"ב ואילך. וראה בארוכה שיחת ש"פ אחרי־קדושים, י"ג אייר ה׳תשמ"ה [התוועדויות תשמ"ה ח"ג ע׳ 1942 ואילך] — ביאור בשמו של בעל היאָרצייט, והשייכות דשמו לפ׳ אחרי־קדושים. שיחת פסח שני ה׳תשמ"ז [התוועדויות תשמ"ז ח"ג ע׳ 256 ואילך]. [ש"פ אחרי־קדושים ה׳תנש"א ח"ג ע׳ 184 ואילך]). 8) לקו"ת תזריע כב, ג. ובכ"מ. 9) שער היחוד והאמונה רפ"ט. ובכ"מ. 10) ראה המשך תער"ב ח"א פע"ט. ח"ב פש"מ. וראה לקו"ת קרח נב, ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

וְהַג' הֵם בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וההתגלות שלהם היא בדרך 'המשכה' שבאה מלמעלה למטה), כפי שהולך ומבאר מדוע הבחינה העליונה בכתר באה בדרך מלמטה למעלה, ושתי הבחינות הנוספות באות בדרך מלמעלה למטה. **דְּ[אוֹר] הַסּוֹבֵב** כל עלמין שבעצם מהותו הוא למעלה מהעולמות והנבראים **(כֶּתֶר) עַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל לְגַמְרֵי** מ'סדר השתלשלות' שבו האור האלוקי יורד בצורה הדרגתית ומהווה נבראים מוגדרים ומוגבלים, **הַגִּלּוּי שֶׁלּוֹ בָּאָדָם הוּא בְּאוֹפֶן** כזה **שֶׁהוּא** האדם **מַכִּיר וּמַרְגִּישׁ שֶׁזֶּהוּ** האור האלוקי שמתגלה בו הוא **עִנְיָן שֶׁמּוּפְלָא וּמוּבְדָּל מִמֶּנּוּ** ונעלה ממנו לגמרי, **וְלָכֵן הוּא** האדם **מִשְׁתּוֹקֵק לָצֵאת מִמְּצִיאוּתוֹ** לצאת מגדרי המציאות וההגבלות שגורמות לו להיות מציאות מוגבלת **וְלִיכָּלֵל** כמו נר הנכלל באבוקה ומאבד את מציאותו כיישות נפרדת **בְּהָעִנְיָן הַמּוּפְלָא, וְכַאֲשֶׁר [אוֹר] הַסּוֹבֵב יוֹרֵד לִהְיוֹת כֶּתֶר לִזְעֵיר־אַנְפִּין אוֹ לַמַּלְכוּת,** שהם דרגות ובחינות בתוך 'סדר השתלשלות' המדוד ומוגבל **אָז הַגִּילּוּי שֶׁלּוֹ הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁנִּמְשָׁךְ** ומתגלה מלמעלה **לְמַטָּה** כי ה'מטה', האדם התחתון, קולט ומכיל בתוכו את האור הזה.

וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה כמו שהוא בעניין האופן שבו נפעלת התגלות הכתרים, **הוּא בְּנוֹגֵעַ לְקָדוֹשׁ הַב' וְהַג', שֶׁהַחִלּוּק בְּאוֹפֶן הַמְשָׁכָתָם** שבאופן כללי שניהם נמשכים על ידי המשכה מלמעלה למטה אבל כאמור יש ביניהם עצמם הבדלים לגבי אופן ההמשכה **הוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם חֲלוּקִים בְּמַדְרֵגָתָם** וההבדלים בדרגות הם היוצרים את ההבדלים בצורת ההמשכה וההתגלות. כפי שהולך ומבאר.

דְּקָדוֹשׁ הַב', כֵּיוָן שֶׁהַיְרִידָה שֶׁלּוֹ היא ירידה מכתר שלמעלה מהספירות **הוּא** ירידה כזו **שֶׁנַּעֲשָׂה כֶּתֶר לִזְעֵיר־אַנְפִּין** המידות שבעשר הספירות, כנ"ל **(דִּזְעֵיר־אַנְפִּין הוּא סוֹף הָאֲצִילוּת** כמבואר בחסידות ש'זעיר אנפין' היא הירידה הגדולה ביותר של האור האלוקי לעולמות והאור שירד לז"א דאצילות הוא הנמשך אחר כך להחיות את העולמות בריאה־יצירה־עשייה, כשהוא יורד ונמשך באמצעות מידת המלכות), וכיוון שמדובר בדרגה שהיא עדיין חלק מעולם האצילות הנעלה (עליו נאמר שעם היותו "עולם" בכל זאת הוא "אלוקות ממש") **הַמְשָׁכָתוֹ הִיא (רַק) בִּפְנִימִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (עַל־יְדֵי תּוֹרָה)** והוא איננו יורד מעבר לכך, **וְקָדוֹשׁ הַג', שֶׁיּוֹרֵד** לדרגה יותר נמוכה **לִהְיוֹת כֶּתֶר לַמַּלְכוּת** שלמטה מהמידות של בחינת זעיר־אנפין **(דְּמַלְכוּת הִיא שֹׁרֶשׁ הַנִּבְרָאִים**[11] כי דרכה עובר האור האלוקי מז"א להחיות את הנבראים), **הַמְשָׁכָתוֹ הִיא (גַּם)** למטה יותר, לא רק בפנימיות העולמות אלא גם **בְּחִיצוֹנִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת).** כמבואר לעיל.

ג) וּמַמְשִׁיךְ בְּ(הַבִּיאוּר לְ)הַמַּאֲמָר, דיבור־המתחיל "ונקדשתי" ב'לקוטי תורה' **דְּזֶהוּ מַה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ (בְּעִנְיַן ג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ), מָשָׁל לִבְנֵי מְדִינָה שֶׁעָשׂוּ שָׁלֹשׁ עֲטָרוֹת** כתרים **לַמֶּלֶךְ, מֶה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ, הֵנִיחַ בְּרֹאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם בְּרֹאשׁ בָּנָיו, כָּךְ בְּכָל יוֹם הָעֶלְיוֹנִים** המלאכים **מַכְתִּירִים לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה** ומעטרים אותו כביכול באמירת **שָׁלֹשׁ קְדוּשׁוֹת, מַה הַקָּבָּ"ה עוֹשֶׂה, נוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב** זהו שכתוב בתורה שלושה ביטויים של קדושה שאחד מהם מתייחס לקדוש־ברוך־הוא **כִּי קָדוֹשׁ אָנִי,** ושניים נוספים מתייחסים לבני ישראל **וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים. הַיְינוּ**

ביאור בדרך אפשר

1 **וְהַג' הֵם הַכֶּתֶר דִּזְעֵיר־אַנְפִּין וּדְמַלְכוּת), הוּא גַּם בֵּיאוּר**
2 **עַל הַחִילּוּק בְּאוֹפַנָּם (שֶׁקָּדוֹשׁ הָא' הוּא בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַטָּה**
3 **לְמַעְלָה, וְקָדוֹשׁ הַב' וְהַג' הֵם בְּאוֹפֶן דְּמִלְּמַעְלָה לְמַטָּה).**
4 **דְּ[אוֹר] הַסּוֹבֵב (כֶּתֶר) עַצְמוֹ, כֵּיוָן שֶׁהוּא קָדוֹשׁ וּמוּבְדָּל**
5 **לְגַמְרֵי, הַגִּלּוּי שֶׁלּוֹ בָּאָדָם הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁהוּא מַכִּיר**
6 **וּמַרְגִּישׁ שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁמּוּפְלָא וּמוּבְדָּל מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן הוּא**
7 **מִשְׁתּוֹקֵק לָצֵאת מִמְּצִיאוּתוֹ וְלִיכָּלֵל בְּהָעִנְיָן הַמּוּפְלָא,**
8 **וְכַאֲשֶׁר [אוֹר] הַסּוֹבֵב יוֹרֵד לִהְיוֹת כֶּתֶר לִזְעֵיר־אַנְפִּין אוֹ**
9 **לַמַּלְכוּת, אָז הַגִּילּוּי שֶׁלּוֹ הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁנִּמְשָׁךְ לְמַטָּה.**
10 **וְעַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ לְקָדוֹשׁ הַב' וְהַג', שֶׁהַחִלּוּק**
11 **בְּאוֹפֶן הַמְשָׁכָתָם הוּא מִפְּנֵי שֶׁהֵם חֲלוּקִים בְּמַדְרֵגָתָם.**
12 **דְּקָדוֹשׁ הַב', כֵּיוָן שֶׁהַיְרִידָה שֶׁלּוֹ הוּא שֶׁנַּעֲשָׂה כֶּתֶר**
13 **לִזְעֵיר־אַנְפִּין (דִּזְעֵיר־אַנְפִּין הוּא סוֹף הָאֲצִילוּת[11]),**
14 **הַמְשָׁכָתוֹ הִיא (רַק) בִּפְנִימִיּוּת הָעוֹלָמוֹת (עַל־יְדֵי תּוֹרָה),**
15 **וְקָדוֹשׁ הַג', שֶׁיּוֹרֵד לִהְיוֹת כֶּתֶר לַמַּלְכוּת (דְּמַלְכוּת הִיא**
16 **שֹׁרֶשׁ הַנִּבְרָאִים[11]), הַמְשָׁכָתוֹ הִיא (גַּם) בְּחִיצוֹנִיּוּת**
17 **הָעוֹלָמוֹת (עַל־יְדֵי מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת).**
18 **ג) וּמַמְשִׁיךְ בְּ(הַבִּיאוּר לְ)הַמַּאֲמָר[12], דְּזֶהוּ מַה דְּאִיתָא**
19 **בַּמִּדְרָשׁ[13] (בְּעִנְיַן ג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ), מָשָׁל**
20 **לִבְנֵי מְדִינָה שֶׁעָשׂוּ שָׁלֹשׁ עֲטָרוֹת לַמֶּלֶךְ, מֶה עָשָׂה הַמֶּלֶךְ,**
21 **הֵנִיחַ בְּרֹאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם בְּרֹאשׁ בָּנָיו, כָּךְ בְּכָל יוֹם**
22 **הָעֶלְיוֹנִים מַכְתִּירִים לִפְנֵי הַקָּבָּ"ה שָׁלֹשׁ קְדוּשׁוֹת, מַה**
23 **הַקָּבָּ"ה עוֹשֶׂה, נוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ אַחַת וּשְׁתַּיִם בְּרֹאשָׁן שֶׁל**
24 **יִשְׂרָאֵל, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב[14] כִּי קָדוֹשׁ אָנִי, וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם**
25 **וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים. הַיְינוּ דְּכִי קָדוֹשׁ אָנִי הוּא הָעֲטָרָה**

11) תו"א תרומה פא, ב. המשך תרס"ו ס"ע רפד ואילך. ובכ"מ. 12) סעיף ו (לה, א ואילך). 13) ויק"ר פכ"ד, ח. 14) קדושים יט, ב. כ, ז.

שְׁנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ, וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים הֵם שְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנּוֹתֵן בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּלְהָעִיר, דְּבַמִּדְרָשׁ שֶׁלְּפָנֵינוּ אִיתָא הוּא הָדָא הוּא דִּכְתִיב דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, דְּלִכְאוֹרָה מִזֶּה מַשְׁמַע דִּשְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנּוֹתֵן בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ (שֶׁבִּסְמִיכוּת לְכִי קָדוֹשׁ אֲנִי) וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים[15] (שֶׁנֶּחְשָׁבִים שְׁנֵיהֶם לַעֲטָרָה אַחַת). אֲבָל בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ מְפָרֵשׁ, דִּשְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנּוֹתֵן בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים, וּקְדוֹשִׁים תִּהְיוּ (שֶׁבִּסְמִיכוּת לְכִי קָדוֹשׁ אֲנִי) אֵינָהּ נִמְנֵית בְּהָעֲטָרוֹת.

ד) וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל־פִּי מַה דְּאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ שָׁם[16], קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, יָכוֹל כָּמוֹנִי? תַּלְמוּד לוֹמַר, כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי, קְדוּשָׁתִי לְמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם. וְכָתַב הַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳ (בְּ׳אוֹר הַתּוֹרָה׳ רֵישׁ פָּרָשַׁת קְדוֹשִׁים[17]) שֶׁזֶּה תָּמוּהַּ. וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה (בְּפַשְׁטוּת) הִיא, כִּי אֵיךְ שַׁיָּךְ אֲפִילוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא שֶׁיִּשְׂרָאֵל יִהְיוּ כָּמוֹנִי. וּבְ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ פָּרָשַׁת נִצָּבִים[18] מְבוֹאָר, דִּקְדוּשַׁתְכֶם הִיא הַקְּדוּשָׁה שֶׁנִּמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי אִתְעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא דְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, וּקְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם הִיא קְדוּשָׁה נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר שֶׁאֵין אִתְעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא דְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת מַגַּעַת שָׁם, וְנִמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה. וְזֶהוּ מַה שֶּׁבַּעֲלֵי־תְשׁוּבָה הֵם לְמַעְלָה מִצַּדִּיקִים גְּמוּרִים[19], כִּי עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הֵם

ביאור בדרך אפשר

1 **דְּכִי קָדוֹשׁ אֲנִי** הקדושה האמורה על הקדוש־ברוך־הוא **הוּא הָעֲטָרָה**
2 הכתר **שֶׁנּוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ, וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים הֵם שְׁתֵּי**
3 **הָעֲטָרוֹת** שני הכתרים **שֶׁנּוֹתֵן** הקדוש־ברוך־הוא **בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל.**
4 **וּלְהָעִיר, דְּבַמִּדְרָשׁ** רבה **שֶׁלְּפָנֵינוּ** הנוסח המצוי בידינו **אִיתָא** מובא
5 **הָדָא הוּא דִּכְתִיב** זהו
6 שכתוב **דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת**
7 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ**
8 **וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם**
9 **קְדוֹשִׁים, דְּלִכְאוֹרָה מִזֶּה**
10 **מַשְׁמַע דִּשְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת**
11 הכתרים **שֶׁנּוֹתֵן** הקדוש־ברוך־
12 הוא **בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל**
13 **הֵם** האחד - **קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ**
14 **(שֶׁבִּסְמִיכוּת לְכִי קָדוֹשׁ**
15 **אֲנִי)** והשני - **וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם**
16 **וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים**
17 **(שֶׁנֶּחְשָׁבִים שְׁנֵיהֶם**
18 "והתקדשתם" ו"והייתם
19 קדושים" **לַעֲטָרָה אַחַת** ולא
20 שני כתרים שונים). **אֲבָל**
21 **בְּ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ מְפָרֵשׁ,**
22 **דִּשְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנּוֹתֵן**
23 **בְּרֹאשָׁן שֶׁל יִשְׂרָאֵל הֵם**
24 **וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם**
25 **קְדוֹשִׁים,** שלפי המדרש
26 נחשבים לכתר אחד **וּקְדוֹשִׁים**
27 **תִּהְיוּ (שֶׁבִּסְמִיכוּת לְכִי**
28 **קָדוֹשׁ אֲנִי** למרות הסמיכות)
29 **אֵינָהּ נִמְנֵית בְּהָעֲטָרוֹת** בין
30 שלושת הכתרים אלא שלושת
31 הכתרים הם: הכתר של הקדוש־
32 ברוך־הוא - "כי קדוש אני" ושני
33 הכתרים בראשם של בני ישראל — "והתקדשתם", ו"והייתם קדושים".
34 **ד) וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה** את שני האופנים בדרשות הפסוקים, האחד לפי נוסח
35 המדרש והשני לפי המבואר בלקוטי תורה, **עַל־פִּי** עניין נוסף **מַה דְּאִיתָא**
36 **בַּמִּדְרָשׁ שָׁם,** המוסיף ומביא דרשה נוספת על פסוק זה **קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ,**
37 **יָכוֹל כָּמוֹנִי?** האם הכתוב מתכוון לומר שעל היהודי להיות קדוש כמו
38 הקדוש־ברוך־הוא **תַּלְמוּד לוֹמַר,** הפסוק ממשיך ואומר ומלמדנו **כִּי**
39 **קָדוֹשׁ אֲנִי, קְדוּשָׁתִי לְמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם** והאדם אכן לא מסוגל
40 להגיע לקדושתו של הקדוש־ברוך־הוא. **וְכָתַב** על דברי המדרש הללו,

ביאור בדרך אפשר

41 אדמו"ר **הַ׳צֶּמַח צֶדֶק׳ (בְּ׳אוֹר הַתּוֹרָה׳ רֵישׁ** ראש והתחלת **פָּרָשַׁת**
42 **קְדוֹשִׁים) שֶׁזֶּה תָּמוּהַּ** דרשת חכמינו ז"ל זו תמוהה. **וְהַכַּוָּנָה בָּזֶה**
43 בדברי הצמח־צדק **(בְּפַשְׁטוּת) הִיא,** שהתמיהה היא **כִּי אֵיךְ שַׁיָּךְ**
44 **אֲפִילוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא** איך ייתכן אפילו להעלות על הדעת **שֶׁיִּשְׂרָאֵל**
45 **יִהְיוּ** קדושים **כָּמוֹנִי** בדרגת
46 הקדושה של הקדוש־ברוך־הוא,
47 וכי ניתן להידמות ולהשתוות
48 לקדוש־ברוך־הוא, ולמה יש
49 צורך בפסוק ובלימוד מיוחד
50 לומר שקדושת האדם היא פחות
51 מקדושתו של הקדוש־ברוך־הוא,
52 ולכן אומר ה'צמח צדק' שהדבר
53 תמוה.
54 **וּבְ׳לִקּוּטֵי תּוֹרָה׳ פָּרָשַׁת**
55 **נִצָּבִים מְבוֹאָר,** בפירוש
56 מאמר חכמינו ז"ל זה
57 **דִּקְדוּשַׁתְכֶם** קדושתם של בני
58 ישראל שאין לה דמיון לקדושתו
59 של הקדוש־ברוך־הוא **הִיא**
60 **הַקְּדוּשָׁה** העליונה
61 **שֶׁנִּמְשֶׁכֶת** מלמעלה למטה
62 ובאה לידי גילוי **עַל־יְדֵי**
63 **אִתְעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא**
64 התעוררות מלמטה, מצד האדם
65 **דְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת** שהיא
66 קדושה במידה מוגבלת, כיוון
67 שמעשיו של האדם, שהם
68 המעוררים וממשיכים את
69 הקדושה הזו, הם מוגבלים,
70 **וּקְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה**
71 **מִקְּדוּשַׁתְכֶם** הקדושה של
72 הקדוש־ברוך־הוא שאין לה
73 דמיון למעשה האדם **הִיא קְדוּשָׁה** אלוקית **נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר שֶׁאֵין**
74 **אִתְעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא דְּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת מַגַּעַת שָׁם,** למעשיו של
75 האדם בקיום המצוות בדרך 'אתערותא דלתתא' אין כוח לעורר את המשכת
76 הקדושה הנעלית הזו **וְנִמְשֶׁכֶת** דווקא **עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה** שהיא עבודה
77 נעלית יותר מהעבודה הרגילה של קיום המצוות. **וְזֶהוּ** הטעם הפנימי לכך
78 **מַה שֶּׁבַּעֲלֵי־תְשׁוּבָה** שבעבר היו רחוקים והתקרבו לאלוקות **הֵם**
79 **לְמַעְלָה** ונמצאים בדרגה יותר גבוהה **מִצַּדִּיקִים גְּמוּרִים** שמעולם לא
80 התרחקו, **כִּי עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הֵם** בעלי התשובה **מַמְשִׁיכִים**

15) וכ"מ בסה"מ עזר"ת ע' קצד. ה'תש"ח ע' 201. 16) ויק"ר שם, ט. 17) ע' קה. 18) נא, ג. 19) ראה ברכות לד, ב. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

מַמְשִׁיכִים מִבְּחִינַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם, כַּמְבוֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' שָׁם.

וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ לוֹמַר, דְּהַמַּעֲלָה שֶׁבְּבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים גְּמוּרִים, אַף שֶׁגַּם בַּצַּדִּיקִים יֶשְׁנָהּ הָעֲבוֹדָה דְּג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ, וְקָדוֹשׁ הָא' הוּא קָדוֹשׁ אֲנִי (קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם), הוּא, שֶׁהַגִּלּוּי דְּקָדוֹשׁ הָא' הוּא בְּאוֹפֶן דְּהַעֲלָאָה לְמַעְלָה, שֶׁמִּשְׁתּוֹקְקִים לָצֵאת מִמְּצִיאוּתָם וְלִיכָּלֵל בִּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ (וְזֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַטָּה, הוּא רַק קָדוֹשׁ הַב' וְהַג'), וּבְבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה, גַּם קָדוֹשׁ הָא' הוּא בְּאוֹפֶן דְּהַמְשָׁכָה לְמַטָּה. וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ אֶפְשָׁר שֶׁתּוּמְשַׁךְ הַקְּדוּשָׁה דְּקָדוֹשׁ אָנִי לְמַטָּה[20]. וּבְיוֹתֵר אֵינוֹ מוּבָן, דְּב'אוֹר הַתּוֹרָה' אִיתָא, שֶׁאֲפִילּוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא שֶׁיִּהְיוּ כָּמוֹנִי הוּא תָּמוּהַּ, וּב'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' אִיתָא (גַּם לְהַמַּסְקָנָא), שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מַמְשִׁיכִים הַקְּדוּשָׁה דְּקָדוֹשׁ אָנִי, דְּלִכְאוֹרָה הֵם סְבָרוֹת הֲפוּכוֹת.

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּיאוּר בָּזֶה, דְּמַה שֶׁכָּתַב הַ'צֶּמַח צֶדֶק' שֶׁזֶּה תָּמוּהַּ, הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא, שֶׁאֵין לָזֶה מָקוֹם בַּשֵּׂכֶל, גַּם לֹא בְּחָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה. דְּכֵיוָן שֶׁעַל־פִּי סֵדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוּת [שֶׁנִּקְבַּע כְּפִי שֶׁגְּזָרָה חָכְמָתוֹ יִתְבָּרֵךְ] נִבְרָא הוּא בְּאֵין־עֲרוֹךְ לַבּוֹרֵא, אֵין שַׁיָּךְ אֲפִילּוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא שֶׁיִּהְיוּ כָּמוֹנִי. אֲבָל לְגַבֵּי עַצְמוּת אוֹר־אֵין־סוֹף אֵין שַׁיָּךְ

ביאור בדרך אפשר

מִבְּחִינַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם, שהיא דרגה שלא ניתן להמשיך ולגלות על ידי מעשה המצוות אלא רק בכוח עבודת התשובה כַּמְבוֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' שָׁם שעל ידי עבודת התשובה מגלים וממשיכים אור אלוקי ממקור ושורש נעלה כזה שבדרך כלל 'אתערותא דלתתא' מצד האדם (מעשה המצוות) לא מסוגלת להגיע לשם.

וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ לוֹמַר, דְּהַמַּעֲלָה והיתרון שֶׁבְּבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה עַל צַדִּיקִים גְּמוּרִים, לגבי הדרגה שממנה נשפעת ונמשכת הקדושה אַף שֶׁגַּם בַּצַּדִּיקִים יֶשְׁנָהּ הָעֲבוֹדָה דְּג' פְּעָמִים קָדוֹשׁ, וְקָדוֹשׁ הָא' הוּא קָדוֹשׁ אֲנִי (קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם), ואם כן לכאורה גם עבודת הצדיקים ממשיכה התגלות מקדושתו של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו ולמה אומרים שהדבר הוא רק בכוחם של בעלי תשובה? אלא הביאור הוּא, שֶׁהַגִּלּוּי דְּקָדוֹשׁ הָא' בַּצַּדִּיקִים הוּא אמנם המשכה והתגלות מקדושתו של הקדוש־ברוך־הוא בְּאוֹפֶן דְּהַעֲלָאָה לְמַעְלָה, כמבואר לעיל לגבי אופן המשכת הכתר שלמעלה מהספירות שהיא בהתעוררות מלמטה למעלה בדרך העלאה, היינו שֶׁמִּשְׁתּוֹקְקִים הצדיקים שעובדים את ה' בדרך זו לָצֵאת מִמְּצִיאוּתָם לצאת מגדרי מציאותם, ומוכנים לוותר על כל המציאות שלהם וְלִיכָּלֵל בִּקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ כהתכללות נר באבוקה (וְזֶה שֶׁנִּמְשָׁךְ לָהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַטָּה, מבלי לצאת מגדרי מציאותם, הוּא רַק קָדוֹשׁ הַב' וְהַג' הכתר של המידות והכתר של ספירת המלכות שגם הם כתרים שקשורים באור אין סוף, אבל הדבר הוא כפי שנמשכו לתוך הגדרים וההגבלות, כמבואר לעיל), וּבְבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה, גַּם קָדוֹשׁ הָא' המשכת הכתר שלמעלה מהספירות שהוא עניין קדושתו של הקדוש־ברוך־הוא שאין לה דמיון ל"קדושתכם" הוּא בְּאוֹפֶן דְּהַמְשָׁכָה לְמַטָּה באופן שהדבר בכלל לא תלוי בעבודת האדם.

ביאור בדרך אפשר

וְצָרִיךְ לְהָבִין, אֵיךְ אֶפְשָׁר כיצד ייתכן שֶׁתּוּמְשַׁךְ הַקְּדוּשָׁה דְּקָדוֹשׁ אָנִי לְמַטָּה והרי זו קדושתו של הקדוש־ברוך־הוא שלמעלה מהנבראים ו'קדוש' ומובדל מהם לגמרי.?

וּבְיוֹתֵר אֵינוֹ מוּבָן, דְּב'אוֹר הַתּוֹרָה' לאדמו"ר הצמח־צדק אִיתָא, כמובא לעיל, שֶׁאֲפִילּוּ קָסַלְקָא־דַּעְתָּא שֶׁיִּהְיוּ כָּמוֹנִי הוּא תָּמוּהַּ, שאפילו מחשבה שמעלה על הדעת שבני ישראל, נבראים, יהיו קדושים בדרגת הקדושה של הבורא היא תמוהה וּב'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' אִיתָא (גַּם לְהַמַּסְקָנָא לא רק בתור אפשרות שניתן להעלות על הדעת), שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מַמְשִׁיכִים הַקְּדוּשָׁה דְּקָדוֹשׁ אָנִי, היינו שיש סוג של עבודה בעבודת האדם שכן ביכולתו להמשיך ולגלות דְּלִכְאוֹרָה הֵם סְבָרוֹת הֲפוּכוֹת לחלוטין ואיך תיתכן כזו מחלוקת מן הקצה אל הקצה.?

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּיאוּר בָּזֶה, שבעצם אין כאן מחלוקת אלא דְּמַה שֶׁכָּתַב הַ'צֶּמַח צֶדֶק' שֶׁזֶּה תָּמוּהַּ, הַכַּוָּנָה בָּזֶה הִיא, שֶׁאֵין לָזֶה מָקוֹם בַּשֵּׂכֶל האנושי, ולא זו בלבד אלא שאין לזה מקום בשכל האנושי אלא שאין לזה מקום גַּם לֹא בְּחָכְמָה שֶׁלְּמַעְלָה

---

20) ולהעיר, שבלקו"ת נצבים מדבר בדרגא נעלית יותר מבלקו"ת בפרשתנו. דבלקו"ת בפרשתנו שקדוש הא' הוא כתר (דבפשטות הוא אריך), ובלקו"ת נצבים (נב, ג) שקדושתכם שנמשך ע"י המצוות הוא אריך, וקדושתי שלמעלה מקדושתכם הוא עתיק. ואעפ"כ מבואר שם שגם קדושתי נמשכת למטה.

ביאור בדרך אפשר

'נוגעים' **בְּעַצְמוּת אוֹר־אֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה [כַּיָּדוּעַ** מאמר חכמינו ז"ל במדרש **בְּעִנְיַן שָׁאֲלוּ** מה תהיה התקנה של מי שחטא **לַתּוֹרָה כו'** והמענה היה שאין לו תקנה **שָׁאֲלוּ לְהַקָּבָּ"ה כו' אָמַר יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר לוֹ, דְּהַמַּעֲנֶה יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה כו' בָּא דַּוְקָא מֵהַקָּבָּ"ה שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה דְּתוֹרָה** שמבחינתה אין לחוטא תקנה]**, לָכֵן עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, יָכוֹל כָּמוֹנִי** והאדם יכול להגיע לקדושה ברמה כזאת שבדרך כלל אכן לא יתכן להעלות על הדעת שהיא קדושה שנברא מסוגל להגיע אליה, ונמצא שלמעשה דברי הצמח־צדק שעצם הסברא של קדושה "כמוני" היא דבר תמוה לא סותרים לדברי אדמו"ר הזקן שבעבודת התשובה הדבר כן אפשרי, כי אמנם לפי השכל הדבר תמוה אבל בכוחה של עבודת התשובה לפעול ולהמשיך גם את מה שלמעלה מהשכל.

וְעַל־פִּי־זֶה יֻמְתַּק ויובן יותר דבר נוסף שלכאורה דורש ביאור **מַה שֶׁמְּפַשְּׁטוּת לְשׁוֹן הַכָּתוּב קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי** (ולפי פשוטו פירוש הפסוק הוא **שֶׁקָּדוֹשׁ אֲנִי הוּא הַטַּעַם וְהַהַסְבָּרָה עַל קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ** כלומר שהציווי לבני ישראל "קדושים תהיו" נובע מכך שהקדוש־ברוך־הוא קדוש) ומזה **מַשְׁמַע שֶׁהַצִּוּוּי קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ הוּא שֶׁקְּדוּשָׁתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּדוֹמֶה לִקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ,** ולכאורה איך זה יתכן והרי כאמור הפער בין בורא ונברא הוא באין־ערוך וללא כל דמיון והשוואה, אבל לפי האמור לעיל הדבר מובן **כִּי עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעִים לִקְדוּשָׁה זוֹ** ואכן יש בכוחו של יהודי להגיע לקדושה הדומה לקדושתו של הקדוש־ברוך־הוא בעצמו (כביכול). **וּלְהָעִיר מֵהַפֵּרוּשׁ בְּ'יָכוֹל כָּמוֹנִי'** — אשר בנוסף למשמעות הפשוטה של דברי המדרש "יכול כמוני" בתמיהה, יש גם פירוש חסידי, **יָכוֹל כָּמוֹנִי בְּנִיחוּתָא** היינו שאכן יש בכוחו של יהודי להגיע לקדושה שתהיה דומה לקדושה העליונה.

ביאור בדרך אפשר

ה) וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּשְׁנֵי הַבֵּאוּרִים האמורים לעיל **בְּנוֹגֵעַ לְהַפְּסוּקִים שֶׁבָּהֶם נִרְמָזוֹת שְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו (אִם נִכְלָל בָּזֶה גַּם הַפָּסוּק קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ** כפי שמשמע מהמדרש שלפנינו או שפסוק זה לא נמנה בין שני הכתרים הללו, כפי שמבואר ב'לקוטי תורה') **וּשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים בְּיָכוֹל כָּמוֹנִי** (האם הכוונה בתמיהה או בניחותא)**, תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. דִּלְהַפֵּרוּשׁ** לפי הפירוש **שֶׁיָּכוֹל כָּמוֹנִי הוּא בִּלְשׁוֹן תְּמִיהָה** והמדרש בא לומר שהאדם לא יכול להיות קדוש בקדושתו של הקדוש־ברוך־הוא — **הַקְּדוּשָׁה דִּקְדוֹשִׁים תִּהְיוּ נִכְלֶלֶת בִּקְדוּשַׁתְכֶם שֶׁלְּמַטָּה מִקְּדוּשָׁתִי,** כי פירוש זה מדגיש את הפער וריחוק הערך הגדול בין "קדושתכם" של בני ישראל ל"קדושתי" של הקדוש־ברוך־הוא **וְלָכֵן קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ הוּא בִּכְלָל הָעֲטָרוֹת** והוא אחד משני הכתרים **שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו, וּלְהַפֵּרוּשׁ יָכוֹל כָּמוֹנִי בְּנִיחוּתָא** אבל לפי הפירוש המדגיש שכן יכול להיות דמיון בין הקדושה של הנברא לקדושה של הבורא (כי באמצעות עבודת התשובה עבודת האדם מגעת ו'נוגעת' עד עצמותו של הקדוש־ברוך־הוא) — **הַקְּדוּשָׁה דִּקְדוֹשִׁים תִּהְיוּ הִיא הַקְּדוּשָׁה דְּקָדוֹשׁ אֲנִי (שֶׁהִיא הָעֲטָרָה שֶׁנָּטַל לְעַצְמוֹ), וּשְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו הֵם וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים** שהם שתי בחינות יותר נמוכות בכתר (כמבואר לעיל בפרטיות). **וּמַה שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ שֶׁהַקְּדוּשָׁה דְּקָדוֹשׁ אֲנִי הִיא הָעֲטָרָה**

שׁוּם גְּדָרִים, דְּמִי יֹאמַר לוֹ מַה תַּעֲשֶׂה[21]. וְכִיוָן שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעִים בְּעַצְמוּת אוֹר־אֵין־סוֹף שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה [כַּיָּדוּעַ בְּעִנְיַן שָׁאֲלוּ לַתּוֹרָה כו' שָׁאֲלוּ לְהַקָּבָּ"ה כו' אָמַר יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה וְיִתְכַּפֵּר לוֹ[22], דְּהַמַּעֲנֶה יַעֲשֶׂה תְּשׁוּבָה כו' בָּא דַּוְקָא מֵהַקָּבָּ"ה שֶׁלְּמַעְלָה מֵחָכְמָה דְּתוֹרָה], לָכֵן עַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה, יָכוֹל כָּמוֹנִי. וְעַל־פִּי־זֶה יֻמְתַּק מַה שֶׁמְּפַשְּׁטוּת לְשׁוֹן הַכָּתוּב קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי (שֶׁקָּדוֹשׁ אֲנִי הוּא הַטַּעַם וְהַהַסְבָּרָה עַל קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ) מַשְׁמַע שֶׁהַצִּוּוּי קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ הוּא שֶׁקְּדוּשָׁתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל צְרִיכָה לִהְיוֹת בְּדוֹמֶה לִקְדוּשָׁתוֹ יִתְבָּרֵךְ, כִּי עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה מַגִּיעִים לִקְדוּשָׁה זוֹ. וּלְהָעִיר מֵהַפֵּרוּשׁ[23] בְּ'יָכוֹל כָּמוֹנִי' — יָכוֹל כָּמוֹנִי בְּנִיחוּתָא.

ה) וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּשְׁנֵי הַבֵּאוּרִים בְּנוֹגֵעַ לְהַפְּסוּקִים שֶׁבָּהֶם נִרְמָזוֹת שְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו (אִם נִכְלָל בָּזֶה גַּם הַפָּסוּק קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ) וּשְׁנֵי הַפֵּרוּשִׁים בְּיָכוֹל כָּמוֹנִי, תְּלוּיִים זֶה בָּזֶה. דִּלְהַפֵּרוּשׁ שֶׁיָּכוֹל כָּמוֹנִי הוּא בִּלְשׁוֹן תְּמִיהָה — הַקְּדוּשָׁה דִּקְדוֹשִׁים תִּהְיוּ נִכְלֶלֶת בִּקְדוּשַׁתְכֶם שֶׁלְּמַטָּה מִקְּדוּשָׁתִי, וְלָכֵן קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ הוּא בִּכְלָל הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו, וּלְהַפֵּרוּשׁ יָכוֹל כָּמוֹנִי בְּנִיחוּתָא — הַקְּדוּשָׁה דִּקְדוֹשִׁים תִּהְיוּ הִיא הַקְּדוּשָׁה דְּקָדוֹשׁ אֲנִי (שֶׁהִיא הָעֲטָרָה שֶׁנָּטַל לְעַצְמוֹ), וּשְׁתֵּי הָעֲטָרוֹת שֶׁנָּתַן בְּרֹאשׁ בָּנָיו הֵם וְהִתְקַדְּשְׁתֶּם וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים. וּמַה שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ שֶׁהַקְּדוּשָׁה דְּקָדוֹשׁ אֲנִי

---

21) ע"פ לשון הכתוב — איוב ט, יב. 22) יל"ש תהלים רמז תשב. ועוד. וראה ד"ה שובה ישראל תרכ"ט (סה"מ תרכ"ט ע' שלח ואילך). ד"ה טוב וישר תרס"ד (סה"מ תרס"ד ע' רעא ואילך [בהוצאת תשנ"ד — ע' קא ואילך]). ד"ה ביוהשמע"צ תער"ב (סה"מ תער"ב־תרע"ו ע' לב). ועוד. 23) מאור עינים עה"פ (מז, ב).

ביאור בדרך אפשר

שֶׁנָּטַל לְעַצְמוֹ, אַף שֶׁגַּם קְדוּשָׁה זוֹ נִמְשֶׁכֶת לְיִשְׂרָאֵל, ואם כן לכאורה איך אפשר לומר שלפי אחד הפירושים הקדושה של "קדוש אני" והקדושה של בני ישראל ("קדושים תהיו" האמור בסמוך ל"קדוש אני") מחוברות וכלולות יחד? כדי לענות על שאלה זו **יֵשׁ לוֹמַר,** שאכן לאמיתו של דבר אין המשכה של "קדוש אני" ממש בתוך בני ישראל **כִּי הַמְשָׁכַת הַקְּדוּשָׁה דְּקָדוֹשׁ אֲנִי בְּבַעֲלֵי־תְּשׁוּבָה הִיא (לֹא מִצַּד הַמְּצִיאוּת שֶׁלָּהֶם** ואין הכוונה שהמציאות שלהם היא המעוררת את ההמשכה הנעלית הזו, כי אכן אילו ההמשכה של "קדוש אני" הייתה באה ונקלטת בתוך גדרי המציאות שלהם היא הייתה הופכת לענין אחד עם "קדוש אני" ונכללת עימו באותה עטרה **אֶלָּא)** הסיבה לכך שבעלי תשובה זוכים שתומשך בהם בחינת "קדוש אני" היא **לְפִי שֶׁעַל־יְדֵי הַתְּשׁוּבָה מִתְגַּלֶּה שֹׁרֶשׁ הַנְּשָׁמָה שֶׁהוּא 'חַד' עִם הָ'עַצְמוּת'** ומכאן נובעת ההתאחדות של הקדושה שלהם עם הקדושה העליונה. **וְנִמְצָא, דְּגַם לְאַחֲרֵי שֶׁהֲעַטָּרָה** של "קדוש אני" **יֶשְׁנָהּ בְּיִשְׂרָאֵל,** ונמשכה אליהם (על ידי עבודת התשובה) **הִיא** עדיין **בְּרֹאשׁוֹ שֶׁל הַמֶּלֶךְ (וְלֹא נִתְּנָה לְאַחֵר, גַּם לֹא לְבָנָיו)** וצדקו דברי המדרש שאת העטרה הזו "נטל לעצמו", כי כאמור ההמשכה היא באופן כזה שלא חל שינוי בגדרי המציאות שלהם עצמה והם מצידם עדיין לא שייכים אליה.

ו) וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁעִנְיַן הַהַמְשָׁכָה דִּקְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם, מאמרי החסידות **מְבוֹאָר לְהֶדְיָא בְּהַדְּרוּשִׁים דְּפָרָשַׁת נְצָבִים,** מה־שֶּׁאין־כֵּן בְּהַדְּרוּשִׁים דְּפָרָשָׁתֵנוּ, **בָּא עִנְיָן זֶה רַק בְּרֶמֶז (וּמַה שֶׁכָּתוּב לְהֶדְיָא בְּדְרוּשִׁים אֵלֶּה הוּא שֶׁהַגִּילוּי דְּקָדוֹשׁ הָא' בָּאָדָם הוּא בְּאוֹפֶן דְּהַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת מִמְּצִיאוּתוֹ וְלִיכָּלֵל בְּקָדוֹשׁ), הוּא, כִּי בְּפָרָשַׁת אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם, שֶׁקּוֹרִין** בקריאת התורה **קוֹדֶם רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, הוּא זְמַן הַתְּשׁוּבָה** ולכן במאמרים של פרשת ניצבים מדובר על המעלה המיוחדת שאפשר להגיע אליה דווקא על ידי עבודת התשובה. **וּבִפְרָט לְפִי הַמְּבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' שֶׁהַתְּשׁוּבָה דְּאַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כּוּלְּכֶם לִפְנֵי הֲוָיָ' גו'** התוכן הפנימי של עבודת התשובה הזו **הוּא שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת** של כל בני ישראל ("כולכם") **מִתְעַלּוֹת לְמַעְלָה בִּמְקוֹר חוֹצְבָם** השורש והמקור האלוקי שממנו נחצבו הנשמות.

וְלָכֵן בְּהַדְּרוּשִׁים מאמרי החסידות **דְּפָרָשַׁת נְצָבִים מְבוֹאָר לְהֶדְיָא** במפורש עניינה של **הַהַמְשָׁכָה דִּקְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם,** וכיצד גם היא נמשכת ומתגלה באדם **כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעַלּוֹת לִמְקוֹר חוֹצְבָם** ומגיעות לשרשם האלוקי למעלה **נִמְשָׁךְ לָהֶם גַּם הָעַטָּרָה שֶׁנָּטַל לְעַצְמוֹ (כנ"ל סְעִיף ה)** והקדושה שלהם היא חלק מכתר והעטרה של "כי קדוש אני". **וּבְהַדְּרוּשִׁים** ואילו במאמרי החסידות **דְּהַפָּרְשִׁיּוֹת שֶׁקּוֹרִין בִּימֵי סִפִּירַת הָעוֹמֶר,** פרשת אמור בה מופיע הפסוק "ונקדשתי" ופרשת קדושים בה מופיע הציווי "קדושים תהיו", הנה כיוון **שֶׁהֲעַבּוֹדָה דְּסִפִּירַת הָעוֹמֶר הִיא (לֹא בְּאוֹפֶן דְּדִילּוּג (תְּשׁוּבָה** שהיא התעלות שלא בסדר והדרגה אלא במעבר קיצוני) **אֶלָּא**

ביאור בדרך אפשר

לְהֶדְיָא במפורש **בְּדְרוּשִׁים אֵלֶּה הוּא שֶׁהַגִּילוּי דְּקָדוֹשׁ הָא' בָּאָדָם הוּא בְּאוֹפֶן** בדרגה הראשונה והנעלית (כתר שלמעלה מהספירות) **דְּהַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת מִמְּצִיאוּתוֹ וְלִיכָּלֵל בְּקָדוֹשׁ** שזוהי עבודת הצדיקים), **הוּא, כִּי בְּפָרָשַׁת אַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם, שֶׁקּוֹרִין** בקריאת התורה **קוֹדֶם רֹאשׁ־הַשָּׁנָה, הוּא זְמַן הַתְּשׁוּבָה** ולכן במאמרים של פרשת ניצבים מדובר על המעלה המיוחדת שאפשר להגיע אליה דווקא על ידי עבודת התשובה. **וּבִפְרָט לְפִי הַמְּבֹאָר בְּ'לִקּוּטֵי תּוֹרָה' שֶׁהַתְּשׁוּבָה דְּאַתֶּם נִצָּבִים הַיּוֹם כּוּלְּכֶם לִפְנֵי הֲוָיָ' גו'** התוכן הפנימי של עבודת התשובה הזו **הוּא שֶׁכָּל הַנְּשָׁמוֹת** של כל בני ישראל ("כולכם") **מִתְעַלּוֹת לְמַעְלָה בִּמְקוֹר חוֹצְבָם** השורש והמקור האלוקי שממנו נחצבו הנשמות.

וְלָכֵן בְּהַדְּרוּשִׁים מאמרי החסידות **דְּפָרָשַׁת נְצָבִים מְבוֹאָר לְהֶדְיָא** במפורש עניינה של **הַהַמְשָׁכָה דִּקְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם,** וכיצד גם היא נמשכת ומתגלה באדם **כִּי עַל־יְדֵי שֶׁנִּשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל מִתְעַלּוֹת לִמְקוֹר חוֹצְבָם** ומגיעות לשרשם האלוקי למעלה **נִמְשָׁךְ לָהֶם גַּם הָעַטָּרָה שֶׁנָּטַל לְעַצְמוֹ (כנ"ל סְעִיף ה)** והקדושה שלהם היא חלק מכתר והעטרה של "כי קדוש אני". **וּבְהַדְּרוּשִׁים** ואילו במאמרי החסידות **דְּהַפָּרְשִׁיּוֹת שֶׁקּוֹרִין בִּימֵי סִפִּירַת הָעוֹמֶר,** פרשת אמור בה מופיע הפסוק "ונקדשתי" ופרשת קדושים בה מופיע הציווי "קדושים תהיו", הנה כיוון **שֶׁהֲעַבּוֹדָה דְּסִפִּירַת הָעוֹמֶר הִיא (לֹא בְּאוֹפֶן דְּדִילּוּג (תְּשׁוּבָה** שהיא התעלות שלא בסדר והדרגה אלא במעבר קיצוני) **אֶלָּא**

---

24) כי הגילוי דקדוש הא' (קדוש אני) ששייך למציאות האדם הוא רק באופן דהעלאה (שירצה ליכלל) ולא באופן דהמשכה. 25) תוס' — מגילה לא, סע"ב. טושו"ע או"ח סתכ"ח ס"ד. לקו"ת ר"פ נצבים (מד, א). 26) שם. 27) ואולי י"ל, דזהו גם מהביאורים ע"ז שבלקו"ת נצבים גם הדרגא דקדושתכם שע"י המצוות היא נעלית יותר (ראה לעיל הערה 20) — כי ע"י התשובה, התומ"צ הם באופן נעלה יותר. 28) ראה לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, א. ד"ה שובה ישראל ה'תשל"ו (תורת מנחם — ספר המאמרים תשרי ע' פג ואילך).

(יוֹם אֶחָד, שְׁנֵי יָמִים, וְכוּ׳), בָּא עִנְיָן זֶה דְּהַמְשָׁכַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם רַק בְּרֶמֶז. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁמּוּבָא בִּדְרוּשִׁים אֵלֶּה עִנְיָן זֶה דְּהַמְשָׁכַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם רַק בְּרֶמֶז עַל־כָּל־פָּנִים, הוּא כִּי סְפִירַת הָעוֹמֶר הוּא עִנְיָן בְּרוּר נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית[29], וּבְרוּר נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית הוּא כְּעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה[30]. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּפָרָשַׁת אֱמוֹר קוֹרִין בְּרוֹב הַשָּׁנִים בַּשַּׁבָּת שֶׁבְּסְמִיכוּת לְפֶסַח שֵׁנִי, דְּפֶסַח שֵׁנִי הוּא עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה. וְכַמְּבוֹאָר בַּאֲרוּכָה בְּמָקוֹם אַחֵר[31] דְּפֶסַח רִאשׁוֹן הוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, וּפֶסַח שֵׁנִי הוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה. וְלָכֵן גַּם בְּהַדְּרוּשִׁים דְּפָרָשַׁת אֱמוֹר מְרוּמָז הָעִנְיָן דְּהַמְשָׁכַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם, יָכוֹל כָּמוֹנִי בְּנִיחוּתָא.

ביאור בדרך אפשר

אַדְּרַבָּא) ספירת העומר היא עבודה **בְּסֵדֶר וְהַדְּרָגָה (יוֹם אֶחָד, שְׁנֵי יָמִים, וְכוּ׳** וההתעלות היא שלב אחר שלב ולא מעבר ודילוג קיצוני), **בָּא עִנְיָן זֶה דְּהַמְשָׁכַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם רַק בְּרֶמֶז. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁמּוּבָא בִּדְרוּשִׁים אֵלֶּה עִנְיָן זֶה בְּרֶמֶז עַל־כָּל־פָּנִים,** למרות שאם הכוונה היא להדגיש את סדר העבודה כפי שהוא בימי ספירת העומר לכאורה לא היה צריך להזכיר את סדר העבודה הזה כלל **הוּא כִּי סְפִירַת הָעוֹמֶר הוּא עִנְיָן בְּרוּר נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית,** כמבואר בהרחבה בתורת החסידות שלכן קרבן העומר היה משעורים, מאכל בהמה, ולכן העבודה הרוחנית של ימי ספירת העומר קשורה בבירור כל פרט ופרט מהמידות של הנפש הבהמית (מ״חסד שבחסד״ עד ״מלכות שבמלכות״) והעלאתם לקדושה **וּבְרוּר נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית הוּא כְּעִנְיַן הַתְּשׁוּבָה** שגם היא עבודה של בירור והעלאה של עניינים בלתי רצויים.

וְיֵשׁ לְהוֹסִיף, דְּפָרָשַׁת אֱמוֹר שבה נאמר ״ונקדשתי בתוך בני ישראל״ **קוֹרִין בְּרוֹב הַשָּׁנִים בַּשַּׁבָּת שֶׁבְּסְמִיכוּת לְפֶסַח שֵׁנִי,** י״ד באייר **דְּפֶסַח שֵׁנִי** שהוא יום שנקבע להקרבת קרבן פסח במיוחד עבור מי שלא הקריב בפסח ראשון בי״ד בניסן, בתור תיקון והשלמת החסר **הוּא עִנְיַן הַתְּשׁוּבָה. וְכַמְּבוֹאָר בַּאֲרוּכָה בְּמָקוֹם אַחֵר דְּפֶסַח רִאשׁוֹן הוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים,** בהתאם למבואר בתורת החסידות בהרחבה שבחודש ניסן עיקר העבודה היא בדרך ״המשכה״ שהיא עבודת הצדיקים (וכפי שהיה ביציאת מצרים עצמה כאשר ״גגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקדוש־ברוך־הוא וגאלם״ בהתעוררות מלמעלה למטה ובחודשי אלול ותשרי עיקר העבודה היא עבודת התשובה מצד האדם בדרך העלאה מלמטה למעלה) **וּפֶסַח שֵׁנִי הוּא עִנְיַן עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה. וְלָכֵן גַּם בְּהַדְּרוּשִׁים דְּפָרָשַׁת אֱמוֹר מְרוּמָז הָעִנְיָן דְּהַמְשָׁכַת קְדוּשָׁתִי שֶׁלְּמַעְלָה מִקְּדוּשַׁתְכֶם, יָכוֹל כָּמוֹנִי בְּנִיחוּתָא.** שהיא המשכה והתגלות שאפשרית רק בכוחה של עבודת התשובה, אלא שבמאמרי החסידות של פרשת אמור הדבר נזכר רק ברמז ואילו במאמרים לפרשת ניצבים הענין מבואר בצורה מפורשת, כמבואר לעיל.

---

29) לקו״ת ויקרא ג, א. פרשתנו לה, ד. הנסמן בתורת מנחם — ספר המאמרים אייר ע׳ רסד הערה 4. 30) תו״א מקץ לג, ב. ושם, שלכן ע״י בירור נה״ב נמשך הגילוי דקדושתי שלמעלה מקדושתכם. וראה שם לד, ריש ע״ג בענין ספירת העומר. 31) לקו״ש חלק ח״י ע׳ 119 ואילך. ובכ״מ.

המשך ביאור למס׳ עירובין ליום רביעי עמ׳ א

שספק הוא אם היום ראש חודש או למחר יבואו לזלזל ביום השני, ולהקל לעשות בו מלאכות, מאחר ואינו אלא ספק, **אֲבָל בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ,** שמותרים הם במלאכה ואין חשש שיבואו לזלזל ביום השני, **אִימָּא מוֹדוּ לֵיהּ לְרַבִּי דּוֹסָא** שיתנה ויאמר ׳אם היום אם למחר׳, לכך הוצרכו לחלוק בפירוש לענין שאר כל ראשי חדשים. **וְכֵן** להיפך, **אִי אִתְּמַר בְּהָא** – אם היתה הברייתא מביאה מחלוקתם רק לענין שאר ראשי חדשים, הייתי אומר, **בְּהָא קָאָמַר רַבִּי דּוֹסָא** – רק לענין שאר ראשי חדשים אמר רבי דוסא שיתנה, **אֲבָל בְּהַהּ** – בראש השנה, **אִימָּא מוֹדֶה לְהוּ לְרַבָּנָן** שלא יתנה, כדי שלא יבואו לזלזל ביום השני. מסיימת הגמרא: **צְרִיכָא** – לכך הוצרכו לחלוק בפירוש גם לענין ראש השנה וגם לענין שאר ראשי חדשים.

הגמרא מקשה מברייתא שיש ללמוד ממנה שאין מזכירים ראש חודש בתפילת ראש השנה: **מֵיתִיבִי.** שנינו בברייתא, **רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מִתְפַּלֵּל** בתפילת מוסף **עֶשֶׂר** ברכות, שהם שלש ראשונות ושלש אחרונות, ובאמצע עוד ארבע ברכות, ברכה של שבת, ברכת קדושת היום וכולל עמה מלכיות, ברכת זכרונות וברכת שופרות. **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים, מִתְפַּלֵּל תֵּשַׁע** ברכות, ואין אומר ברכה לשבת בפני עצמה ולראש השנה בפני עצמו, אלא כולל הזכרת שבת והזכרת יום הזכרון בברכה אחת וכולל מלכיות עמה, וחותם בה מקדש השבת וישראל ויום הזכרון. מפרשת הגמרא את הקושיא, **וְאִם אִיתָּא** – ואם אכן נכון הדבר שמזכירים את ראש חודש בתפילת ראש השנה, אם כן, **בֵּית שַׁמַּאי אַחַת עֶשְׂרֵה מִבָּעֵי לֵיהּ** – לבית שמאי הסוברים שכל הזכרה אומרים בברכה בפני עצמה, נמצא שצריכים לומר אחת עשרה ברכות, ומכך שלבית שמאי אין מתפללים אלא עשר ברכות, מוכח שאין מזכירים ראש חודש בתפילת ראש השנה, מפני שזכרון אחד עולה לכאן ולכאן.

בס"ד משיחת ש"פ אחרי־קדושים, י' אייר ה'תש"נ.

– תרגום מאידית –

א. בשבת זו קוראים בתורה שלש פרשיות: פ' אחרי קדושים (מחוברין כפרשה אחת) – שקראנו בבוקר (לאחר תפלת שחרית), ו(התחלת) פ' אמור – שנקרא בתפלת מנחה [וההתוועדות מתקיימת בינתיים].

כל דבר הוא בהשגחה פרטית[1], ובודאי – ענינים בתורה, ובפרט – סדרות בתורה שקוראים ברבים ובציבור. מזה מובן, ששלשת הפרשיות הללו (שקוראים בשבת זו[2]) יש ביניהן שייכות, נקודה משותפת; ובזה גופא – יש בזה מה שאין בזה.

בכל שלשת הפרשיות מדובר אודות קדושה – קדושת השם (קידוש השם) וקדושת ישראל[3], וכפי שהם קשורים ותלוים זה בזה:

בפ' אחרי – "אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' גו'", שע"י "בקרבתם לפני ה'" הי' "בקרובי אקדש"[4], "ונקדש בכבודי[5], א"ת בכבודי אלא במכובדי כו', שיתקדש הבית במיועדיו של מקום"[6]. ובהמשך לזה מדובר אודות העבודה בקודש (הקדשים) ע"י אהרן כהן גדול ביום הקדוש (יום הכפורים).

בפ' קדושים – "קדושים תהיו כי קדוש אני" (ובהמשך הפרשה[7] – "והתקדשתם והייתם קדושים גו' אני ה' מקדשכם", ובסיומה[8] – "והייתם לי קדושים כי קדוש אני"). וכפי שחז"ל לומדים מפסוק זה, "אמר[9] הקב"ה כו' כשם שאני קדוש כך תהיו קדושים", "אמר[10] הקב"ה לישראל אני מתקדש בך שנאמר כו' ישראל אשר בך אתפאר[11], ואתם מתקדשים בי ואני מתקדש בכם", אם[12] מקדישים אתם עצמכם מעלה אני עליכם כאילו קידשתם אותי".

בפ' אמור – הציווי[13] "ונקדשתי בתוך בני ישראל", שמזה לומדים את המצוה דקידוש השם[14]. [נוסף על כך שבתחלת הפרשה מדובר אודות קדושת הכהנים, "קדושים[15] יהיו לאלקיהם גו' כי קדוש אני ה' מקדשכם"[16]]. ולהוסיף, שגם תחלת (ושם) הפרשה "אמור" מרמז על כך: אמירה (אמור) הוא לשון חשיבות ושבח[17], כדרשת רז"ל[18] עה"פ[19] "את ה' האמרת גו' וה' האמירך גו'" – "אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת[20] בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם", ז.א. בנ"י מוסיפים חשיבות ושבח בהקב"ה (כביכול), כולל – עי"ז שבנ"י מקדשים שם שמים, והקב"ה מוסיף חשיבות ושבח בבנ"י – ע"ד "אתם מתקדשים בי ואני מתקדש בכם (ישראל אשר בך אתפאר)".

ב. הביאור בזה:

בהפסוק "אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו", אינו מובן: (א) מה מוסיפה כאן (ענין ו)תיבת "(בקרבתם לפני ה') וימותו", לאחר שכבר נאמר לפנ"ז "אחרי מות שני בני אהרן"? (ב) יתירה מזו: מה מוסיפה המחצית השני' של הפסוק "בקרבתם לפני ה'" – לכאורה הי' מספיק אילו הי' נאמר רק "אחרי מות שני בני אהרן"?

ויובן זה בהקדים התמי' הידועה בנוגע למיתת בני אהרן בכלל: בפשטות הכתובים מיתת בני אהרן היא עונש על חטא. וצריך להבין: נדב ואביהוא היו בדרגא גבוהה ביותר, כמודגש בזה שמשה רבינו אמר לאהרן (בנוגע למיתת נדב ואביהוא): "הוא[4] אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש ועל פני כל העם אכבד", וכפי

---

1) ראה כתר שם טוב (הוצאת קה"ת) הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

2) נוסף על זה שסדרות אלו באים בהמשך אחד בתורה, והם כולם חלק מספר ויקרא, ספר הקרבנות.

3) בהשייכות בזה בין פ' אחרי וקדושים – ראה גם לקו"ש חי"ז ע' 91 ואילך.

4) שמיני י, ג.

5) שמות כט, מג.

6) פרש"י שמיני שם.

7) כ, ז־ח.

8) שם, כו.

9) ויק"ר ר"פ קדושים.

10) תנחומא באבער שם.

11) ישעי' מט, ג.

12) תו"כ ר"פ קדושים. וראה מפרשים שם הטעם לדרש זה, שבפרשה זו כתיב קדושים תהיו משמע שרצונו שאנחנו נהי' קדושים, ובפרשה אמור כתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל הרי שרצון הש"י שהוא יתקדש על ידינו, ולזה פירשו דהכוונה אחת.

13) כב, לב.

14) סנהדרין עד, א. רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ה.

15) כא, ו. ח.

16) ולהעיר שהרמב"ם (סוף הל' טומאת אוכלין) מביא לשון זה בנוגע לקדושת ישראל בכלל (וראה לקו"ש חל"ב ע' 69 ואילך).

17) "כמו יתאמרו כל פועלי און (תהלים צד, ד) – ישתבחו" (רש"י ברכות ו, א – וי"ל דמרמז בזה מעלת אתהפכא (דפועלי און)).

18) ברכות שם. חגיגה ג, סע"א. ועוד.

19) תבוא כו, יז־יח.

20) פי' ציור אחד בעולם, כלומר דבר הניכר שאין כמותו (ערוך ערך אמר. נעתק בגליון על הש"ס ברכות שם).

שרש"י (פשוטו של מקרא[21]) מפרש: "א"ל משה לאהרן, אהרן אחי יודע הייתי שיתקדש הבית במיודעיו של מקום והייתי סבור או בי או בך, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני וממך" — א"כ כיצד יתכן שהם יחטאו, ובפרט — חטא שבא ע"י הקרבתם, שגילתה את גדולתם — "בקרובי אקדש", "שהם גדולים ממני וממך"?!

כיון שמשה אמת (ותורתו אמת)[22], מובן בפשטות שדברי משה "שהם גדולים ממני וממך" אינם רק לשם ענווה (והאיש[23] משה עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה), אלא משום שכן היא האמת. ובפרט ע"פ הידוע[24] שענווה אין הפירוש (כהענין דשפלות) שאינו מכיר את מעלותיו, אלא שהוא מכיר את מעלותיו, ואעפ"כ הרי הוא עניו. וכפי שמוכרחים לומר בנוגע למשה רבינו[25], שידע את מעלותיו, כיון שזה הרי נוגע בהלכה ומעשה בפועל — שתלמיד חכם (ועאכו"כ משה רבינו, שקיבל תורה — כל התורה כולה — מסיני) צריך (לדעת את מעלותיו ובהתאם לזה) להתנהג באופן מכובד[26] (מבלי הבט על ענוותנותו בעצמו), לא בגלל כבודו שלו, אלא בגלל (שהוא מייצג את) כבוד התורה, שזהו כבוד נותן התורה — קידוש השם[27].

נוסף לזה: אפילו נאמר, שמשה אמר "שהם גדולים ממני וממך" בגלל הענווה (ואפילו את"ל שזה פעל עליו) — הרי זה רק בנוגע לעצמו ("ממני"), אבל הוא לא הי' יכול לוותר על כבודו של אהרן אחיו ("ממך").

הרי מובן, שהאמת היתה, שמבלי הבט על גודל מעלת משה ואהרן, וגודל כבוד נותן התורה וקידוש השם שבא ע"י משה ואהרן — הרי נדב ואביהוא "גדולים ממני וממך"; דוקא בהם תלוי "בקרובי (בבחירי) אקדש", בגלל גודל התקרבותם להקב"ה (עוד יותר מהקירוב דמשה ואהרן)[28], ולכן נפעל דוקא על־ידם קידוש השם (הגדול ביותר) ("אקדש").

עפ"ז מתחזקת עוד יותר התמי': היתכן לומר שע"י הקרבתם (שעל ידה — "בקרובי אקדש") עשו שני בני אהרן חטא?

ג. ידוע ביאור האור־החיים הקדוש[29], שמיתת בני אהרן באה בגלל דביקותם הגדולה בהקב"ה — "שנתקרבו לפני אור העליון בחיבת הקודש ובזה מתו, והוא סוד הנשיקה שבה מתו הצדיקים כו', הגם שהיו מרגישים במיתתם לא נמנעו מקרוב לדביקות נעימות עריבות ידידות חביבות נשיקות מתיקות עד כלות נפשם מהם".

ולכן כתוב (לאחרי "אחרי מות שני בני אהרן") "בקרבתם לפני ה' וימותו", שכן, "מות שני בני אהרן" אירע בגלל גודל התקרבותם לפני ה', ומוסיף הפסוק "וימותו" — לרמז[30] שהתקרבותם וחיבתם היתה עד כדי כך, "שהגם שהיו מרגישים במיתתם לא נמנעו מקרוב כו'"; החטא (מלשון חסרון[31]) בזה הי' (לא בעצם הקירוב לפני ה', אלא), שה"בקרבתם לפני ה'" הביא[32] לכך ש"וימותו" בפועל[33], שגרמו ביודעין לכך שדביקותם להקב"ה תביא לידי כלות הנפש בפועל, שכן ביחד עם זה שיהודי צריך להתמיד בתשוקה וצמאון להתקרב יותר להקב"ה, נדרש ממנו שכאשר הוא במעמד ומצב ד"רצוא", יפעל על עצמו "שוב", לשוב חזרה לעשות את העבודה בתור נשמה בגוף, ובעולם הזה, ע"ד מארז"ל[34] "על כרחך אתה חי", ולהשלים הכוונה העליונה של עשיית דירה לו יתברך בתחתונים[35].

עפ"ז מובנת גדלותם של שני בני אהרן, "שהם גדולים ממני וממך" — אשר דוקא על־ידם נעשה "בקרובי אקדש": ע"י ההקרבה שלהם לפני ה' עד כדי כלות הנפש ממש — מסירת נפש ממש — קידשו שם שמים[36] ("אקדש", "ונקדש בכבודי, במכובדי"), בדוגמת קרבן לה'.

---

21) פרש"י בראשית ג, ח. ג, כד. ועוד.

22) ראה ב"ב עד, א. תנחומא קרח יא. וראה סנהדרין קיא, א. שמו"ר פ"ה, י. ועוד.

23) בהעלותך יב, ג.

24) ד"ה וירא העם תש"י בסופו (סה"מ תש"י ע' 236).

25) ראה סה"מ שם. וראה גם ד"ה זכור תרס"ה פ"ח (סה"מ ע' ריט). ובארוכה — לקו"ש חי"ג ע' 30 ואילך.

26) רמב"ם הל' יסוה"ת ספ"ה. הל' דיעות פ"ה. ועוד.

27) רמב"ם הל' יסוה"ת שם. וראה הל' דיעות שם בסוף הפרק.

28) ומה שאמר משה בהקס"ד "והייתי סבור או בי או בך" (אף שמשה אמת) — יש לומר, מפני שגדלות נדב ואביהוא היתה מפני היותם "בני אהרן", שנמשך בהם מכח אביהם אהרן (ומשה, שנחשב לאביהם — סנהדרין יט, ב. פרש"י במדבר ג, א), כפירוש הידוע ביפה כח הבן מכח האב, שיפה כח הבן גופא נמשך לו מכח האב, מעצם של האב, אלא שגילוי הדבר הוא בהבן.

29) ר"פ אחרי.

30) אוה"ח שם.

31) ראה פרש"י עה"פ ויצא לא, לט. מלכים־א א, כא. לקו"ת מטות פב, א. ובכ"מ.

32) ובלשון האוה"ח שם: הם שוים למיתת כל הצדיקים (שמתו בנשיקה), אלא שההפרש הוא, שהצדיקים הנשיקה מתקרבת להם ואלו הם נתקרבו לה.

33) רד"ה אחרי מות תרמ"ט. לקו"ש ח"ג ע' 988. — ועפ"ז מבאר שם כפל תיבת "וימותו" (לאחרי שנאמר כבר "אחרי מות"), כי בזה הי' החטא (דלא כפי' האוה"ח שהובא לעיל בפנים, ש"וימותו" מרמז גודל התקרבותם לה').

34) אבות ספ"ד.

35) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא פל"ו. ובכ"מ.

36) היינו, ש(העילוי ד)"בקרובי אקדש" הוא לא רק תוצאה מהקרבתם (וההקרבה עצמה היא חטא), אלא גם הקרבתם עצמה היתה

ויש לומר, שהעבודה דקירוב לפני ה' ע"י שני בני אהרן – שזו פעם הראשונה (לאחר מתן תורה, ותיכף לאחר הקמת המשכן) בה מוזכר (בפירוש) בתורה אודות מסירת נפש על קידוש ה' ("בקרובי אקדש") – היתה עבודה חדשה שקודם לכן לא היתה, וזהו פירוש הכתוב[37] "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אותם" – "אש זרה" למעליותא: בני אהרן הקריבו אש (זרה) חדשה – עבודת המסירות נפש, שהיא זרה להעבודה שנהגה עד אז, של סדר והדרגה, ואילו האש (עבודה) "אשר לא צוה אותם" (למעליותא), התחדש על־ידי עבודת המטה (בני אהרן), ועד שזה (המס"נ) נעלה יותר מציווי[38].

וי"ל שהקרבת בני אהרן ("בקרובי אקדש") גם נתן כח לכל בנ"י שלאחרי זה, עד סוף כל הדורות, להעבודה דקידוש השם, אבל דוקא בתור נשמות בגופים (ולא כפי שהי' אצל בני אהרן).

לפי"ז מובן גם המשך הכתובים בתחילת פ' אחרי – "וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו, ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבוא בכל עת אל הקודש גו' ולא ימות גו', בזאת יבוא אהרן אל הקודש גו'":

לאחרי עבודת בני אהרן "בקרבתם לפני ה'", אזי ניתן הכח לאהרן שיוכל[39] להכנס אל הקודש[40] ולעשות שם את העבודה, באופן של קירוב לפני ה', מסירת נפש על קידוש ה', (אבל – דוקא כפי שזה בתכלית השלימות –) בתור נשמה בגוף – רצוא ביחד עם שוב.

וזהו גם הרמז בשם הסדרה "אחרי"[41] – שהסדרה (החל מהציווי לאהרן "אל יבוא גו' ולא ימות גו' בזאת יבוא אל הקודש גו'") באה כהמשך ותוצאה מעבודת בני אהרן (לא כדי להזהיר שהנהגת אהרן לא שתהי' כהקרבת בני אהרן, אלא אדרבה –), שעל אהרן ללמוד ולקבל כח מהקרבת בני אהרן, שהם פתחו את הדרך לכניסה אל הקודש והקירוב לפני ה', אם כי – דוקא בתור נשמה בגוף[42].

ד. ע"פ הנ"ל מובן גם המשך ושייכות הסדרות, שלאחר פ' אחרי באה פ' קדושים – הציווי לכל יהודי "קדושים תהיו כי קדוש אני", כיון שלאחר (אחרי) שבני אהרן פתחו את הדרך לסדר העבודה של "בקרובי אקדש", וזה מתבטא בפועל בעבודת אהרן – מקבל כל יהודי את הציווי והכח "קדושים תהיו", כולל הקדושה דקדש הקדשים (כהן גדול)[43], עד – קדושה שהיא בדוגמת "קדוש אני", ועד שישנה קס"ד ש"יכול כמוני"[44], ויתירה מזו – לפי הפירוש שכך היא גם המסקנא – "יכול כמוני" בניחותא[45],

ועי"ז (ש"קדושים תהיו") – הקב"ה מתקדש, "אני מתקדש בך", עד ש"קדושתי[46] למעלה (ה"ה תלוי)[47] מקדושתכם", עי"ז שיהודי מקדש א"ע למטה, מתנהג כאדם קדוש – "הרי זה קידש את ה' ועליו הכתוב אומר[11] ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר"[48].

ובהמשך לזה באה פ' אמור, שבו נאמר הציווי "ונקדשתי בתוך בני ישראל" – מצות קידוש השם. וכמרומז גם בשם הפרשה "אמור" (מלשון חשיבות ושבח) – "אמר להם הקב"ה לישראל אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם, ואני אעשה אתכם חטיבה אחת בעולם", ע"ד "אתם מתקדשים בי ואני מתקדש בכם", כנ"ל.

ה. עפ"ז מובנת הנקודה המשותפת שבין שלושת הסדרות בקשר עם שבת זו – אחרי, קדושים, אמור, ובכללות הנקודה – שיהודי (כפי שהוא במציאות של

ענין הכי נעלה* – חלק מהעבודה ד"אקדש", קידוש ה' שנעשה ע"י התקרבותם לפני ה' [אלא השלימות בזה היא, כשלא מביא ל"וימותו"]. ועפ"ז יומתק מה שאמר משה שבהקרבת בני אהרן נתקיים דבר ה' "ונקדש בכבודי", "והייתי סבור או בי או בך" – דבודאי הכוונה בזה היא לא קידוש ע"י חטא ח"ו, אלא ע"י עבודה נעלית דמסירת נפש.

*) וראה לקו"ש חי"ב ע' 51 ואילך, שהענין ד"ותצא אש" האמור במיתת אהרן הו"ע של השראת השכינה, גילוי של קדושה, עיי"ש.

37) שמיני י, א.

38) ראה בארוכה סה"מ תש"ט ע' 121 בהערה.

39) ראה עד"ז אוה"ח שם.

40) ועד שאיתא במדרש (ויק"ר פרשתנו פכ"א, ו. שמו"ר פל"ח, י) שאהרן "בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס, רק שיכנס בסדר הזה".

41) ובפרט ששם הסדרה ברובא דרובא הוא "אחרי" (בלי תיבת "מות", המדגיש החסרון בעבודת בני אהרן, רצוא בלי שוב).

42) ו"אחרי" מדגיש שגם המדרגה ד"קרבתם לפני ה'" ע"י שני בני אהרן אינה סיום ותכלית העבודה, אלא שיש לה "אחרי" (ראה גם לקו"ש חי"ב ע' 93) – שעבודה זו דקירוב לה' צ"ל נשמה בגוף דוקא, כמו שהי' אצל אהרן.

43) כפס"ד הרמב"ם (סוף הל' שמיטה ויובל) "לא שבט לוי בלבד אלא כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו כו' ה"ז נתקדש קדש הקדשים", דרגת הקדושה דכהן גדול (שנאמר בו (דה"א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש הקדשים")*. וכפירוש בעה"ט עה"פ (יתרו יט, ו) "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים" – "כהנים גדולים".

*) שבכחו ליכנס אל הקודש בכל שעה, כנ"ל הערה 40.

44) ויק"ר פכ"ד, ט. וראה אוה"ת ר"פ אחרי.

45) מאור עינים עה"פ (מז, ב). לקו"ש ח"ז ע' 321. – וראה התיווך בזה בד"ה ונקדשתי בתוך בנ"י תשכ"ה (לעיל כאן עמוד ה' ואילך).

46) המשך ל' המדרש שם.

47) מאור עינים שם (מו, סע"ד. מז, ב־ד).

48) רמב"ם הל' יסוה"ת שם.

נשמה בגוף בעוה"ז הגשמי) צריך לקדש את עצמו, ועל ידי זה – לקדש שם שמים.

שזהו ציווי כללי בכל עניני התורה ומצוותי', ובלשון הרמב"ם[49]: "קדושים תהיו, והתקדשתם והייתם קדושים, הם ציוויים ["ציוויים כוללים"] לקיים כל התורה, כאילו אמר הי' קדוש בעשותך כל מה שצויתיך". וכמאחז"ל[50] בריש פ' קדושים – "מלמד שנאמרה פרשה זו בהקהל מפני שרוב גופי התורה תלויין בה"[51].

אמנם עדיין צריך להבין: מהו החילוק ומהי ההוספה – בהענין דקדושת ישראל וקידוש ה' גופא – בכל אחת מג' הסדרות?

ויש לומר נקודת הענין בזה: מכיון ש"קדושים תהיו" ו"ונקדשתי בתוך בנ"י" (מצות קידוש השם) ה"ה ציווי תמידי (וציווי כללי בכל התורה) לכל יהודי, ה"ז מקיף וכולל את כל הסוגים שבבנ"י (צדיקים, בינונים ורשעים) – וכל המעמדים ומצבים.

ובכללות – ציווי זה (קידוש השם שנפעל ע"י קדושת ישראל) נחלק לג' אופנים כלליים: (א) קידוש השם ע"י העבודה דבנ"י בדברי קדושה (דברים שהם קדושים, עד לקדושת הגוף, ע"ד קדשי המזבח וכיו"ב), ובפשטות – שיהודי מקיים מצוה עם מסירת נפש. (ב) קידוש השם ע"י קדושת ישראל בעניני העולם – באופן של (קדושה מלשון) פרישות והבדלה, "קדושים תהיו – פרושים תהיו"[52], (ג) באופן של "קדש עצמך במותר לך"[53] (שזה נכלל בהחיוב ד"קדושים תהיו"[54]), אשר בזה נכלל הפירוש (שאינו מבדיל או מפריש א"ע מזה, כי אם) שהוא משתמש בדברי הרשות לשם שמים[55], ועד באופן של קדושה, ועי"ז ה"ה מקדש השם. כפס"ד הרמב"ם[26] בנוגע לקידוש השם, שזה נפעל הן ע"י פרישה והבדלה, והן ע"י הוספה בעבודתו בפועל ובמעשה.

ו. ויובן יותר ע"פ ביאור המשנה בתחלת הפרק דשבת זו – פרק שלישי[56]: "עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה. דע מאין באת, ולאן אתה הולך, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון. מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא".

וצריך להבין:

א) מכיון שהמשנה מדברת אודות העבודה ד"סור מרע" (ההסתכלות שמביאה למצב של "אין אתה בא לידי עבירה") – ה"ז צ"ל כתוב הרבה קודם בפרקי אבות, לפני הענינים ד"עשה טוב" – בהתאם לסדר העבודה "סור מרע ו(אח"כ) עשה טוב"[57], כידוע המשל לזה, שראשית כל צ"ל כלי נקי וטהור, ולאח"ז אפשר לתת לתוכו משקה ומאכל, באופן שלא יפגמו.

ב) מדוע מאריך התנא ומחלק מאמרו לג' בבות: (1) ההוראה הכללית – "הסתכל בשלשה דברים", (2) ג' הדברים – "מאין באת כו'", (3) אותם הג' בסיגנון דשאלות יחד עם המענה עליהם – "מאין באת, מטפה סרוחה כו'". לכאורה הי' יכול לאומרו בקיצור – בהתאם ללשון המשנה שהיא "דבר קצר (וכולל ענינים רבים)"[58] – בב' בבות: "הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה, מאין באת וכו'", או יותר בקיצור – בבבא אחת: "הסתכל מאין באת מטפה סרוחה, ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה, ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ואין אתה בא לידי עבירה"?

ז. והביאור בזה:

המשנה – שנותנת הוראה לכל בנ"י – נחלקת לג' אופנים, כנגד ג' הסוגים שבהם נחלקים בנ"י בכללות: צדיקים, בינונים ורשעים [ובעולמות: בריאה – שרובו טוב, יצירה – מחצה על מחצה, ועשי' – רובו רע[59]]. ובכללות יותר – כנגד ג' סוגי העבודה (אצל כל יהודי): עבודתו בעניני טוב וקדושה – כאשר נשמתו מאירה בו בגלוי. עבודתו מצד הגוף שנמצא בעולם, קשור עם עניני רשות (אכילה ושתי' וכו'), שיש בו נטיות לטוב ונטיות להיפך (באופן של בחירה חפשית – מחצה על מחצה). ועבודתו במצב שהרע הוא בהתגברות[60] – עולם העשי' שרובו רע.

---

49) בסהמ"צ שלו שורש ד'.
50) ויק"ר, תו"כ עה"פ – הובא בפרש"י.
51) וראה ס' השיחות תשמ"ח ח"ב ע' 432.
52) תו"כ עה"פ. וראה גם בפרש"י.
53) יבמות כ, א.
54) ראה רמב"ן ר"פ קדושים. תניא פ"ל. וראה ס' חרדים סוף חלק מ"ע מה"ת.
55) ראה לקו"ש חל"ז ע' 51 הערה 29.
56) ולהעיר מהשייכות מיוחדת דפרק זה (שלישי) למתן תורה (שהרי א' מהטעמים ללימוד פרקי אבות בין פסח ועצרת הוא – הכנה למתן תורה וקבלת התורה, כמודגש בתחלת פרק"א – משה קיבל תורה מסיני, וסיומו – כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו אלא לכבודו, ואין כבוד אלא תורה, ולאחרי זה אומרים – ארחב"ע כו' יגדיל תורה ויאדיר) ששייך במיוחד למספר שלשה – נתינת אוריאן תליתאי לעמא תליתאי ע"י תליתאי בירחא תליתאי.
57) תהלים לד, טו.
58) הקדמה לפיה"מ להרמב"ם (ד"ה אח"כ ראה להסתפק).
59) ראה ע"ח שער (מח) הקליפות פ"ג. ובכ"מ.
60) ראה תניא ספ"ו. פכ"ד.

ובכל א' מהאופנים שבמשנה ישנה הוראה לסוג אחר: האופן הא' – לצדיקים, האופן הב' – לבינונים, והאופן הג' לרשעים.

לכל בנ"י ישנו הציווי "קדושים תהיו" ו"ונקדשתי בתוך בני ישראל" (מצות קידוש השם), אלא שב(עיקר) אופן הקיום ישנם חילוקים בין הסוגים שבבנ"י (צדיקים בינונים ורשעים).

אצל הצדיק, שהנשמה מאירה בו בגלוי, ועיקר עבודתו (מצ"ע) בטוב וקדושה, מצ"ע אין לו שום שייכות עם רע (כי אין לו יצה"ר[61]), ועד"ז בהעבודה של כל יהודי בעניני טוב וקדושה בכלל – גם אצלו צ"ל הזהירות ש"אין אתה בא לידי עבירה", לא עבירה כפשוטה ח"ו (כיון שאין לו שום שייכות (בענין זה) עם רע), אלא עבירה מלשון העברה מרשות לרשות[62] – שלא יעבור מרשות נעלית יותר בקדושה (קדושתם של ישראל שהיא בדוגמת קדושת ה', "קדוש אני", בהיותם חלק אלוקה ממעל ממש[63]) לרשות דקדושה תחתונה יותר או רשות של היתר (רשות) שאינה מתאימה לדרגת קדושתו (הדרגא דעולם הבריאה וכיו"ב).

ובזה גופא – לא עבירה ממש, כי אם "לידי עבירה", ע"ד תאוות היתר, היכולים להביא לידי עבירה [ע"ד בית־יד, שעל ידה אוחזים חפץ, שבכמה דינים (דיני טומאה) אי"ז חמור כ"כ כהחפץ עצמו], העברה לרשות בקדושה שנמוכה מהקדושה ד"קדוש אני"[64].

והטעם ע"ז (שישנה בצדיק אפשרות לבוא "לידי עבירה") הוא, דהגם שמצד טבע הנשמה לא שייך לעשות עבירה (אפילו לא העברה מרשות לרשות בקדושה עצמה), רצה הקב"ה שתהי' ליהודי המעלה דבחירה חפשית (שיהי' בדוגמת הקב"ה כביכול, "הן האדם הי' כאחד ממנו"[65]), ושיוכיח על־ידי עבודתו הוא מי הוא (נשמתו) – ולכך שלחו את נשמתו לעולם ורשות (בקדושה) שלמטה מדרגת קדושת נשמתו מצ"ע, ששם קיימת אפשרות לבוא "לידי עבירה", עכ"פ להעברה מרשות לרשות בקדושה עצמה, וע"י עבודתו (בחירה) – "אין אתה בא לידי עבירה".

וע"ז באה הוראת המשנה בבבא הא' – האופן שמבאר איך ש"אין אתה בא לידי עבירה" – כאשר "הסתכל בשלשה דברים" סתם (בלי לפרט פרטים):

מכיון שמדברים אודות מי שנשמתו מאירה בגלוי והוא מונח כולו בטוב וקדושה (ואין לו שום שייכות לענינים אחרים) – אין צורך איפוא לפרט ולהסביר במה מתבטאת ההסתכלות בשלשה דברים, כיון שבעולמו לא קיימים דברים (צדדיים) אחרים (שהי' יכול להסתכל בהם), אך ורק עבודת ה' שלו בקדושה, במילא מובן מאליו שה"שלשה דברים" ה"ה בקדושה, בעבודת ה' שלו[66].

וה"שלשה דברים" מובנים בפשטות: (א) כאשר היהודי הוא – חלק אלוקה ממעל ממש, (ב) בעולם שבו נשמתו נמצאת כעת ועושה שם את עבודתה, אשר, שם תתכן אפשרות להגיע "לידי עבירה", לעבור לרשות בקדושה שאינה מתאימה לדרגתו (קדושת הנשמה), ו(ג) בהקב"ה – המקור דנשמתו, שאתו היא קשורה (אשר הוא בורא את העולם ולשם שלח את נשמתו, בכוונה שע"י עבודתו יוכל לעמוד בתוקף בדרגת הקדושה שלו).

ועל־ידי "הסתכל – הסתכלות בעיון ובפנימיות – בשלשה דברים" אלו, שנשמתו, גם כפי שהיא נמצאת למטה בעולם (הבריאה), ה"ה חלק אלוקה ממעל ממש, קשורה עם הקב"ה – ה"ז מוודא ש"אין אתה בא לידי עבירה", לעבור לרשות דקדושה תחתונה יותר או רשות דהיתר (תאוות היתר וכיו"ב) הנמוכה ושאינה מתאימה לדרגתו, דרגת הקדושה של נשמתו, הקשורה עם "קדוש אני", "יכול כמוני"[67].

וע"ד העבודה ד"קדש עצמך במותר לך", שהגם שזה מותר (ואינו אסור וקשור בידי החיצונים[68]), הרי זה אצלו "קדש עצמך" – קדושה שהיא נעלית מהדבר המותר.

ח. הבבא הב' במשנה קאי על דרגא (עולם היצירה, מחצה על מחצה) שכבר מורגש בה גם מציאות העולם בפ"ע (שלא כבעולם הבריאה (רק אפשרי המציאות),

61) תניא פ"א. וראה שם פי"ג.

62) ראה סה"מ עזר"ת ע' כא. תר"פ ע' קפ. תרפ"ח ע' מו. ובכ"מ.

63) תניא רפ"ב.

64) או י"ל (לפי הפירוש "עבירה" ממש) – שאינו שייך לעבירה ממש, כ"א רק "לידי עבירה", שע"י העברתו מרשות לרשות (דקדושה) למטה מדרגתו, ניתנה אפשריות ל(ידי) עבירה.

65) בראשית ג, כב. רמב"ם הל' תשובה רפ"ה. לקו"ת אמור לח, ב.

66) כסדר הרגיל בעבודה – "קשוט עצמך ואחר כך קשוט אחרים" (ב"מ קז, ב. וש"נ). – אלא שלפעמים צ"ל "חטוף ואכול וחטוף ושתי" (עירובין נד, א), ו"מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה" (מכילתא ופרש"י בא יב, יז).

67) ואדרבה – ע"י ירידת הנשמה למטה ועבודתה בתומ"צ, נתעלה הנשמה מבחי' טהורה היא לבחי' קדש (שגבוה מבחי' טהור), והנשמות ששרשן מבחי' קדש מצ"ע, מתעלים לבחי' קדש הקדשים (ע"י העבודה דקדש עצמך במותר לך) – אוה"ת קדושים ע' קי. וראה שם ע' קה.

68) תניא פ"ז.

ששם אלקות – מקור הבריאה – נרגש בגלוי), אבל אי"ז עולם שהוא היפך הקדושה. ובעבודה ה"ז דרגת הבינוני – שאצלו קיימים בתוקף הן היצר טוב והן היצר הרע, והוא מרגיש את מציאות העולם שמחוץ ממנו (בניגוד לצדיק שאין לו יצה"ר ואצלו קיים רק קדושה), שזה נותן מקום ליצה"ר, אלא שהוא מתגבר על היצה"ר כך שהעבודה במחשבה דיבור ומעשה שלו יהיו בשלימות, ואפילו אם נופלת אצלו מחשבה לא טובה, ה"ה דוחה אותה מיד[69].

והכוונה בירידה זו (שתהי' אפשריות להתגברות היצה"ר) – ה"ז בכדי שהיהודי ע"י עבודתו בזהירות שלא יבוא לידי עבירה (ע"י הסתכלות ב"דע מאין באת וכו'") – יהי' אצלו מעלת האתכפיא.

ומזה מובן, שבנוגע לדרגא זו אי־אפשר להסתפק באמירת "הסתכל בשלשה דברים" מבלי לפרט (כפי שהמשנה אומרת בנוגע למי שאלקות אצלו בגלוי ומציאות אחרת לא קיימת), כיון שאצלו ישנה עוד מציאות (מציאות העולם) מלבד אלקות וטוב וקדושה, ולכך צריכים להבהיר הפרטים במה צריכה להתבטאות ההסתכלות וההתבוננות (כיון שלולי זאת מצ"ע לא ידע מה הם), פרטים שישפיעו עליו (בדרגתו הוא) ויפעלו עליו שלא יבוא "לידי עבירה" (כולל עבירה כפשוטה), רק שהפרטים גופא ה"ה ענינים טובים (ולא למטה מזה, כמו בבבא הג' שבמשנה), מכיון שהוא נמצא בעולם שהוא טוב – "דע מאין באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון":

כיון שאינו מרגיש את מקורו – צ"ל אצלו הידיעה "מאין באת" – במקור הנשמה שלו, ו"לאן אתה הולך", לאן עבודתו צריכה להוליך אותו, ו"לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון" – וזה יביא לכך ש"לא בא לידי עבירה" (כמשנ"ת במ"א[70]), כולל גם המעלה דאתכפיא שבזה.

ט. לאח"ז באה בבא האחרונה במשנה ששם מדובר בנוגע להעבודה בעולם העשי', שרובו רע, "עולם הקליפות וסטרא אחרא, ולכן כל מעשה עוה"ז קשים ורעים והרשעים גוברים בו"[60] – בכדי שתהי' גם המעלה דאתהפכא (נוסף לאתכפיא),

ולכן מוסיף התנא פרטים בנוגע להסתכלות בדרגא זו, פרטים הכוללים גם את הקו ד"סור מרע", בכדי לשבור ולבטל את הקליפות: "דע מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה". והענין השלישי – "ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה" – ה"ז לא סתם דין וחשבון (לפני ב"ד שלמעלה, שלמטה, וכיו"ב), אלא "לפני ממה"מ הקב"ה" בעצמו, שזה נותן יותר כח שגם במצב זה "לא בא לידי עבירה"[70], עם המעלה דאתהפכא חשוכא לנהורא (שגם בעולם שמלא קליפות, ה"ה מתגבר ואינו בא לידי עבירה).

עפ"ז מובן גם מדוע משנה זו לא באה לפני הענינים המדברים אודות "ועשה טוב", כי תוכן משנה זו אינו בנוגע לסור מרע אלא בנוגע לעשה טוב – הקדושה ושלימות בנ"י בכל הדרגות, צדיקים, בינונים ורשעים[71].

י. ע"פ הנ"ל יובנו יותר ג' הענינים שבקדושת ישראל וקידוש ה' (כמרומז בג' הסדרות, אחרי קדושים ואמור) – ע"ד החילוק בין ג' הבבות שבמשנה:

בפ' אחרי מודגש בעיקר הענין ד"בקרובי אקדש" בעבודת הצדיקים – נדב ואביהוא ואהרן – אצל אחד שבמדרגת "בקרבתם לפני ה'", בתור נשמה בגוף, אבל בכל זאת לא קשור עם עולם הזה. כפי שהי' בכניסת אהרן אל הקודש (ביוהכ"פ), שקירובו לה' הי' דוקא בקודש (ולא מחוץ לזה) ודוקא בזמן מסויים ("אל יבוא בכל עת") ובאופן מסויים ("בזאת יבוא גו'").

בפ' "קדושים" מודגש בעיקר ענין הקדושה בעבודת הבינונים – שהוא נמצא בעולם, בעולם של חול ומרגיש את מציאות העולם, ואעפ"כ "קדושים תהיו" – "הוו פרושים מן העריות ומן העבירה". שזוהי קדושה וקידוש ה' (גם) במציאות העולם (שלא כמו "בקרובי אקדש" במשכן), אבל הקידוש הוא בעיקר מצד היהודי (קדושים תהיו), משא"כ בנוגע להעולם – הרי אופן העבודה הוא בעיקר בדרך שלילה – "הוו פרושים כו'"[72].

ב"ונקדשתי בתוך בני ישראל" שבפ' "אמור" מודגש בעיקר איך שבנ"י, במצבם הם, בתוך בנ"י, ה"ה מקדשים שם שמים בעולם (אתם עשיתוני חטיבה אחת בעולם), לא ע"י פרישה מעניני העולם.

יא. ויש לקשר זה גם עם הזמן הזה (כשקורין פרשיות אלה בתורה) – באמצע ימי הספירה בחודש

69) תניא פי"ב.

70) לקו"ש ח"ד ע' 1202 ואילך. סה"ש תשמ"ח ע' 435.

71) וראה לקו"ש ח"ד שם, שגם ההוראה לרשעים הוא באופן דעשי'.

72) או באופן דקדש עצמך במותר לך (כפירוש הרמב"ן) – לפי הפירוש שזה קאי על פרישות מדברים גשמיים.

אייר, שמיוחדים בכך שבכל יום מחודש זה מקיימים מצוה, מצות "החודש" ספירת העומר[73]:

בנוסח התפילה אחרי ספירת העומר (שמצות ספירת העומר נאמרה בפ' אמור) אומרים "ולטהרנו ולקדשנו בקדושתך העליונה". שזה נותן עוד יותר כח בעבודה של "קדושים תהיו" (עד "יכול כמוני" בניחותא — "בקדושתך העליונה"), ועי"ז — "ונקדשתי בתוך בנ"י".

ובטהרה וקדושה גופא — באה הוספה מיום ליום בימי הספירה[74]. כפי שזה מודגש בכך שהספירה נספרת לא במספר סידורי (יום שני, יום שלישי וכו'), רק במספר הכולל ("היום שני ימים", "שלושה ימים" וכו'), ז.א. שבכל יום מימי הספירה ישנם "הישגים" (כולל בענין הטהרה והקדושה והקדושה העליונה) מהימים שלפנ"ז, וע"ז מוסיפים עוד יותר, עד שמגיעים להשלימות ותמימות ד"שבע שבתות תמימות תהיינה"[75].

ויש להוסיף בהקשר בזה גם עם שם החודש — "אייר": ידוע ב' הר"ת בתיבה זו: "אייר" ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל[76], ור"ת "אני[77] ה' רופאך"[78] — שבשני הר"ת מודגש הענין דקידוש ה' ("ונתקדשתי בתוך בנ"י") וקדושת ישראל למטה ("קדושים תהיו"):

אייר ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל מורה על עבודת האבות (אברהם יצחק יעקב שכוללים האמהות) — האבות הן הן המרכבה[79], תכלית הביטול להקב"ה (כמו ביטול המרכבה להרוכב עלי'), "שכל אבריהם כולם היו קדושים ומובדלים מעניני עוה"ז כו'"[80], ומהאבות נמשך הכח לכל בנ"י שיהי' אצלם "קדושים תהיו" (בדוגמת ביטול המרכבה), עד באופן דמסירות נפש ("בקרובי אקדש"), (אבל דוקא כפי שזה נמשך בהאמהות עצמן דוקא ע"י רחל), הרגל הרביעי דהמרכבה, כנגד עולם הרביעי[81] (עולם העשי'), שדוקא שם נפעל הענין ד"קדושים תהיו" ו"ונקדשתי בתוך בנ"י", ודוקא נשמות בגופים בעולם העשי' הגשמי.

[וכידוע[82] שדוקא בעולם העשי' הגשמי, אע"פ שהוא עולם הרביעי (האחרון) — נשלמת הכוונה דעשיית דירה לו ית' בתחתונים, לו לעצמותו[83], שדירה היא טפלה להדר בה, אמנם ביחד עם זה דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם[84], ז.א. העולם נהי' חדור ובטל להקב"ה, אבל כיון שהוא עוה"ז התחתון, דאין תחתון למטה ממנו, ה"ז מוסיף כביכול הרחבה ועילוי באדם העליון].

והטעם (וכח) לכך שיהי' אצל בנ"י "קדושים תהיו" (העבודה של אברהם יצחק יעקב רחל) — נפעל ע"י "כי קדוש אני". שזהו ע"ד הר"ת הב' ב"אייר", "אני ה' רופאך": "רופאך" מדגיש שמדובר אודות יהודים כפי שהם נשמות בגופים למטה (שדוקא שם שייך ענין החולי והרפואה), והרפואה באה מ"אני ה'", מהקב"ה בעצמו [משם הוי', שם העצם[85], ומ"אני ה'", בחי' כתר[86], הדרגא של קדש מלה בגרמי'[87], עד להדרגא של קדושת ה', "יכול כמוני"[88]], שאז היא רפואה באופן ש"לא אשים עליך" מלכתחילה, שזה בא מהקב"ה שהוא תכלית השלימות ותכלית הקדושה, והוא ממשיך משלימותו וקדושתו לבנ"י, "אני ה' רופאך" — שיהודי כאן למטה עומד בתכלית השלימות ובתכלית הקדושה, גופא דילהון קדישא[89], נוסף ע"ז שנפשא רוחא ונשמתא דילהון קדישא[89], "קדושים תהיו כי קדוש אני".

ובחודש אייר עצמו ה"ז מודגש יותר בגלוי, ובתוקף יותר — ביום העשירי שבו[90] — "העשירי יהי' קודש"[91], קדש מלה בגרמי'.

* * *

73) דלא כמו בחודש ניסן שלפניו וחודש סיון שלאחריו, שהמצוה דספירת העומר היא רק בחלק מהימים דחדשים אלה.

74) וזה גופא — באופן של דילוג, כמובן מזה שימי הספירה הם בהמשך לחג הפסח ("וספרתם לכם ממחרת השבת"), שענינו — כשמו — על שם הדילוג והפסיחה, וכמשנ"ת לעיל (קונטרס משיחת ש"פ תזו"מ ס"ג).

75) אמור כג, טו.

76) בית שמואל (שו"ע אה"ע סקכ"ו ס"כ). והוא במאורי אור (א, פד).

77) בשלח טו, כו.

78) ראה חי' חת"ס לשבת קמז, ב. שער יששכר (להרה"צ כו' ממונקאטש) מאמר אייר ס"ג (בשם סה"ק).

79) ב"ר פמ"ז, ו.

80) תניא פכ"ג.

81) ולהעיר שחיבור פ' אחרי קדושים (בשבת זה) נעשה ע"י חלק הרביעי של הפרשה, שכולל סוף פ' אחרי (שבו מדובר בעיקר על העבודה בקודש, ע"ד עבודת האבות) ותחלת פ' קדושים (שבו מדובר על קדושת ישראל בעולם, פרושים תהיו כו').

82) ראה בארוכה תניא פל"ו. ובכ"מ.

83) ראה אוה"ת בלק ע' תתקצז. המשך תרס"ו בתחלתו (ע' ג). ד"ה תקעו תרס"ז (בהמשך תרס"ו). ועוד.

84) ברכות נז, ב.

85) כ"מ הל' עכו"מ פ"ב ה"ז. פרדס שי"ט. מו"נ ח"א פס"א ואילך. עיקרים מאמר ב' פכ"ח.

86) ראה אוה"ת יתרו ע' תתקיד. ועוד.

87) זח"ג צד, ב.

88) ראה אוה"ת שם ע' קט.

89) זח"ג ע, ב.

90) ולהעיר שזהו יום העשירי (בחודש) היחידי בימי הספירה (כי עשירי בניסן הוא קודם הספירה ועשירי בסיון — לאחרי הספירה).

91) ויקרא כז, לב.

יב. בזה מתוסף עוד יותר – בעמדנו בימי ההכנה לל"ג בעומר, יום ההילולא ויום שמחתו של רשב"י[92]:

אצל רשב"י הי' בגלוי העבודה של קירוב לפני ה' ("בקרובי אקדש") בתור נשמה בגוף – כמו שאמר (ביום הסתלקותו בל"ג בעומר) "כל יומין[93] דאתקטרנא בהאי עלמא בחד קטירא אתקטרנא בי' בקב"ה, נשמתי בי' אחידא בי' להטא, בי' אתדבקת"[94] – תכלית הביטול לאלקות, כמו שאמר רשב"י "אנא סימנא בעלמא"[95].

וכך פעל רשב"י גם בתורה: הוא ביטל ותיקן את המחיצות ("מחצתי ואני ארפא"[96]) – ה"גל" (אותיות ל"ג בעומר)[97] – בין נגלה דתורה ופנימיות התורה, ועי"ז – גם המחיצות בין עליון ותחתון בעולם, שהקדושה של הקב"ה תתגלה בכל העולם כולו.

ומרשב"י נמשך הכח ע"ז בעבודת כל יהודי – מעין ודוגמת העבודה של "בחד קטירנא אתקטרנא כו'", שבכל עניניו יהי' היהודי קדוש, "קדושים תהיו כי קדוש אני", "ונקדשתי בתוך בנ"י".

ויש לומר, שזה מתבטא בהדגשה במנהג ישראל, שבל"ג בעומר חוגגים את יום שמחתו של רשב"י ע"י התוועדויות, כינוסים ותהלוכות ברבים לכבוד רשב"י ויום שמחתו [כידוע המנהג לצאת לשדה בל"ג בעומר, וכיו"ב], ובמיוחד – קשור עם ילדי בנ"י, ודוקא ברוב עם הדרת מלך[98], "יחד שבטי ישראל"[99], "יחד ילדי ישראל", "שבת אחים גם יחד"[100] – שעי"ז מגיעים לקידוש שם שמים, הדרת מלך של מלך מלכי המלכים הקב"ה.

יג. ההוראה מכל זה בנוגע לפועל – בההשתדלות שצ"ל בנוגע לקידוש שם שמים בכלל, כולל ובמיוחד – בקשר עם ל"ג בעומר, יום שמחתו של רשב"י:

כיון שנשארו כמה ימים עד ל"ג בעומר (ביום ראשון הבע"ל), צריכים לדאוג שיעשו את כל ההכנות הראויות לכך, כמו בכל דבר שבקדושה, כיון שזה בעל חשיבות חייבת להיות לזה הכנה, עד "הכנה דרבה"[101].

מתחיל עם החלטות טובות בזה בשבת, ואח"כ – הפעולות בזה במשך השבוע הבא, ביום א', ב', ג', ד', ה', ו', ויום השבת – שכאו"א יעשה התלוי בו שבכל מקום ומקום שנמצאים שם יהודים שיחגגו ל"ג בעומר בשמחה גדולה, ע"י עשיית התוועדות וכו' או תהלוכה של ילדים, וברוב עם הדרת מלך.

ובפרט בהתחשב בכך שהתהלוכות מוסיפות באחדות כל ישראל, "שבת אחים גם יחד", ובחינוך ילדי ישראל, "חנוך לנער ע"פ דרכו גו'"[102], עי"ז שעושים את התהלוכה בהתאם ל"דרכו" של הילד, עי"ז שהוא הולך "צועד" בגאון ובעוז (עם דגל או שלט), שאפשר לרשום עליהם גם ענינים הקשורים בתומ"צ, ובפרט – ענינים השייכים לרשב"י וליל"ג בעומר, וכיו"ב, שזה נותן חיות וחמימות בילדים יהודים בנוגע לכל עניני תומ"צ, באופן שהרושם־טוב של התהלוכה נשאר אצלם בזיכרון, ויש לזה פעולה נמשכת בחינוך שלהם.

ובכדי שזה יהי' בהצלחה רבה ומופלגה, בעזהי"ת, דרושים לכך גם ההכנות המתאימות, מתוך פרסום ושטורעם גדול, למשוך כמה שיותר ילדים שישתתפו בזה.

ובפרט בהתאם לר"ת דשנה זו ה'תש"נ – הי' תהא שנת נסים – צריכים לראות שהפרסום והשטורעם של תהלוכות שנה זו יהי' באופן של "ארים נסי על ההרים", יותר מאשר בכל השנים שעברו (שגם אז הי' בהצלחה בלתי־משוערת).

לכן, בטח יעשה בזה כאו"א כל התלוי בו, וכמו"כ להשפיע על אחרים שישתתפו בזה, מתחיל מהוראת דוגמא חי' אישית איך שהוא משתתף בזה בחיות ובשמחה.

ועי"ז – בודאי יהיו התהלוכות דל"ג בעומר קידוש השם גדול לבנ"י ולכל העולם כולו, ויחזקו עוד יותר את האחדות דבנ"י בכל מקום שהם.

---

92) ראה פע"ח שער ספה"ע (שכ"ב) פ"ז (וראה עט"ז לשו"ע או"ח סתצ"ג). משנת חסידים מס' אייר וסיון פ"א מ"ו. ובשו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ג ס"ה: נוהגין קצת להרבות בשמחה ביום זה. וראה רמ"א שם ס"ב. וראה אגרות־קודש אדמו"ר הזקן ריש ע' קיז: ואי לזאת שישו ושמחו בה' בכל לב ונפש ולעשות יום משתה ושמחה בח"י אייר הבע"ל לטובה יומא דהילולא דרשב"י כו'.
וראה ד"ה להבין ענין הילולא דרשב"י בסה"מ תקס"ד (ע' קא ואילך, ועם הגהות – באוה"ת ענינים ע' ריח ואילך); סה"מ תרנ"ד (ע' רסא ואילך), ועוד – בטעם שעושין שמחה ביום ההילולא דרשב"י אף שנקבע תענית על מיתת צדיקים. וראה לקו"ש ח"ז ע' 343 בהערה. וש"נ.

93) היינו כל ימי חייו (בתור נשמה בגוף), אלא שהשלימות בזה היתה בשעת הסתלקותו.

94) אדרא זוטא – זח"ג רפח, א. רצב, א.

95) זח"א רכה, א. וראה סה"מ תקס"ד ע' קו. אוה"ת ויחי שנט, א ואילך. המשך תרס"ו ע' קנט. סה"מ תפר"ח ע' מג. ועוד.

96) האזינו לב, לט. וראה המשך והחרים תרל"א ס"ע נד ואילך.

97) ראה סידור עם דא"ח שער הל"ג בעומר (דש, ג ואילך). וראה לקו"ש ח"ה ע' 129 ואילך. ועוד.

98) משלי יד, כח.

99) ברכה לג, ה.

100) תהלים קלג, א. וראה זח"ג נט, ריש ע"ב.

101) ביצה ד, א. ובכ"מ.

102) משלי כב, ו.

יד. ויהי רצון, שתיכף ומיד ממש – עוד לפני ל"ג בעומר, ובימי ההכנה לזה – יהי' כבר הקידוש ה' הגדול – הגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כפי שבנ"י מבקשים בתפילתם בכל יום, וכמה פעמים ביום, ומבקשים את הגאולה לא (רק) בשביל טובת עצמו, אלא בעיקר – בשביל כבוד המקום, כבוד השכינה – בכדי לקדש שם שמים – כיון שכל זמן שבנ"י נמצאים בגלות, הקב"ה נמצא יחד אתם, "שכינתא בגלותא"[103], "עמו אנכי בצרה"[104], ולכן כתיב[105] "אל ה' וירחמהו לעורר רחמים רבים על שם הוי' השוכן אתנו כדכתיב[106] השוכן אתם בתוך טמאתם"[107], ולכן מבקשים בנ"י שתבוא כבר הגאולה ויתקדש שם שמים, וע"ד מ"ש[108] "לא למענכם אני עושה בית ישראל כי אם לשם קדשי גו' וקידשתי את שמי הגדול המחולל בגויים" ("באמור להם עם הוי' אלה ומארצו יצאו"[109]).

ובנ"י יש בכחם לפעול זאת – "נצחוני בני נצחוני"[110], וכמדובר לעיל שעי"ז שבנ"י מתקדשים, מתקדש הקב"ה, ובפרט לאחרי ש"כלו כל הקיצין"[111], וכבר עברו והשלימו הכל – צריכה לבוא כבר הגאולה תיכף ומיד ממש, ואז כל העולם כולו יראה בגלוי כבוד ה' וקדושת שמו, "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו"[112], "וקידשתי את שמי הגדול גו' ולקחתי אתכם מן הגויים וקיבצתי אתכם מכל הארצות והבאתי אתכם אל אדמתכם, וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם גו'"[113],

וכאמור ומודגש – תיכף ומיד ממש.

103) ראה מגילה כט, א.
104) תהלים צא, טו.
105) ישעי' נה, ז.
106) פרשתנו (אחרי) טז, טז.
107) תניא פמ"ה.
108) יחזקאל לו, כב־כג.
109) שם, כ.
110) ב"מ נט, ב.
111) סנהדרין צז, ב.
112) ישעי' מ, ה.
113) יחזקאל שם, כג ואילך.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשרים קבלת מכתבם מעש"ק, בקשת ברכה פ"נ.

בעת רצון יקרא על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

ומובן שכל הוספה בעניני תורה ומצות [וככל שיהי' המצב טוב בזה, הרי בעניני טוב וקדושה תמיד יש מקום להוסיף עוד], מביאה הוספה בברכות השי"ת בהמצטרך לאדם ולביתו.

במ"ש שנדמה להם שמעת קנו בית המרקחת, פוקדים אותם מאורעות שלא על דרך הרגיל.

יש לברר אם לא הי' בקני' זו ענין דהשגת גבול וכיו"ב ואם ספק בדבר, והלא אדם קרוב אצל עצמו, מובן שיש לברר אצל רב מורה הוראה דעת תורה בזה.

והשי"ת המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית, ינחם בטוב לפניהם בגשמיות וברוחניות גם יחד.

מהנכון אשר יבדקו את התפילין שלו וכן את המזוזות בדירתם שתהיינה כולן כשרות כדין, והיא תשמור על מנהגן הטוב של בנות ישראל הכשרות להפריש לצדקה קודם הדלקת הנרות בכל ערב שבת וערב יום טוב.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א
מזכיר

לקוטי שיחות פרשת קדושים כרך יב

א. בתוכן הציווי ד"קדושים תהיו וגו'" מצינו ב' פירושים הרחוקים זמ"ז מן הקצה אל הקצה: א) בפשטות — קדוש מופרש ומובדל[1]. ולא רק מובדל מעניני העולם הזה[2], כ"א "קדושים תהיו" בקדושה נעלית כזו שיש לה דמיון וקשר לקדושת השם, שלכן "קדוש אני" הוא הטעם וההסברה ל"קדושים תהיו"; עלי' בעילוי אחר עילוי לתכלית הקדושה[3] שלמעלה מכל עניני הבריאה וכל סדר ההשתלשלות[4]. ב) ע"ד פירוש הגמרא[5] בכתוב הדומה[6] לנדו"ד[7]: "והתקדשתם — אלו מים ראשונים, והייתם קדושים — אלו מים אחרונים", היינו שהקדושה היא בדברים פשוטים וגשמיים — בנוגע לאכו"ש[8] - שגם בכתוב זה מפרש טעם הציווי "כי קדוש אני"[9].

ב. וביאור הענין:

פרשיות "אחרי" ו"קדושים" יש ביניהן (בתוכנן) שייכות מיוחדת (כנראה גם מזה שברוב השנים[10] הן מחוברות) ומובן ששייכות זו יש בה (כמו בכל ענין שבתורה[11]) הוראה מיוחדת לכאו"א בעבודתו; ובפרט ע"פ פתגמו הידוע של כ"ק אדמו"ר הזקן[12], שכל אחד מבנ"י "דארף לעבן מיט דער צייט", היינו — בפרשת השבוע.

ונקודה משותפת זו שבב' פרשיות אלו ניכרת ומובנת בפשטות — שמזה הוכחה שגם ההוראה שבזה מכוונת ומתאימה לכאו"א:

פ' "אחרי" התחלתה בענין שהוא תכלית הקדושה במקום ובזמן ובבנ"א, בסגנון הידוע: בעולם שנה נפש[13]: עבודה בקדה"ק, ביום הקדוש ע"י כה"ג; וענין הקדושה הוא גם העיקר בתוכנה של פ' קדושים — התחלתה "קדושים תהיו כי קדוש אני", וגם (קרוב ל)סיומה[14]: "והייתם לי קדושים כי קדוש אני ה'". (ונכפל בתוך הפ' "והתקדשתם והייתם קדושים כי אני ה' אלקיכם"[15]) — ועד שכל הפרשה על כל עניני' והכתובים שבה נקראת "קדושים".

והנה מכיון דקדושה זו שעלי' הוזהרו כאו"א מבנ"י היא במדרי' גבוהה כזו, שיש לה ערך ויחס להקדושה ד"קדוש אני", כנ"ל, מתעוררת השאלה: איך אפשר לאדם להגיע ולעלות לקדושה דלמעלה שהיא שלא בערך הענינים דלמטה? — ומפרש הכתוב: "קדושים" (עד כדי קדושה אלקית) "תהיו (גם לשון הבטחה[16]) כי קדוש אני" — מכיון שהוא ית' קדוש, לכן גם כאו"א מבנ"י[17], שהוא "חלק אלקה ממעל ממש"[18], יכול ולכן גם צריך (תהיו — ל' ציווי) להתעלות בתכלית העלי' דקדושה.

אמנם קדושה נעלית זו דפרשת "קדושים" דורשת הכנה — והיא נרמזת ונלמדת בפ' "אחרי": העבודה דיוהכ"פ ביום הקדוש ובמקום שהוא קודש הקדשים, שעל ידה באה כפרתם וטהרתם של בנ"י עד אשר "לפני הוי' תטהרו"[19] — הם "מגיעים" בטהרתם למדריגה ש"לפני (למעלה משם) הוי'"[20] - זהו הנותן להם כח ויכולת בהעבודה ד"קדושים תהיו", שיעלו ויגיעו להתאחד בתכלית הקדושה ד"קדוש אני".

ג. והנה מדובר כבר ששם הפרשה מרמז על תוכן ענינה[21]. עפ"ז גם ההכנה והנתינת כח לעלות בקדש, שעלי' בא הכתוב ללמדנו בתחלת פ' אחרי, הרי היא מרומזת בשמה — "אחרי מות".

וביאור הדבר: "אחרי מות", פשוטו כמשמעו,

---

1) ראה תניא פמ"ו (סו, א): וקדושה הוא לשון הבדלה.

2) ראה רמב"ן כאן.

3) ראה תניא שם: אשר קדשנו במצותיו שהעלנו למעלת קודש העליון ב"ה שהוא קדושתו של הקב"ה בכבודו ובעצמו כו' והיו לאחדים ממש וז"ש והייתם לי קדושים כי קדוש אני כו'. עיי"ש.

4) ראה מאור עינים (מז, ב) עה"פ בפי' מחז"ל (ויק"ר פכ"ד, ט) "יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם", ד"יכול כמוני" הוא בניחותא. וראה אוה"ת עה"פ.

5) ברכות נג, סע"ב.

6) ראה אוה"ת קדושים ע' קיד.

7) שמיני יא, מד. וראה פרשתנו כ, ז. חדא"ג מהרש"א שם. תו"ת שמיני שם.

8) ולהעיר שגם בנדו"ד "קדושים תהיו" שלכאורה פשש"מ הוא, כנ"ל בפנים, תכלית העילוי בקדושה, פירש"י "הוו פרושים מן העריות ומן העבירה". ובויק"ר (פכ"ד, ו) מזכיר רק "גדר ערוה" וראה מפרשי רש"י כאן.

9) אף שבש"ס שם: "כי קדוש זה שמן טוב (ערב)" — הרי הפי' הוא שטעם זה מוסיף עוד ענין — שמן. ועפ"ז יומתק הא דאין המברך מברך על מים אחרונים מפני שאין שמן ערב (ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסקפ"א), כי הטעם הרי קאי אלפניו ולכן ב' הענינים תקנה ומנהג אחד הוא.

10) בכל שנה פשוטה (שבכל מחזור (קטן) של יט שנה — יב שנים פשוטות ושבע — מעוברות (רמב"ם הל' קדה"ח פ"י ה"י-יא)).

11) מל' הוראה — זח"ג נג, ב.

12) סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

13) אשר על ענין ג' בחי' אלו הוא היסוד של ס' יצירה (אוה"ת יתרו ע' תתטז ואילך).

14) כ, כו.

15) שם, ז.

16) ראה מאור עינים מז, א. אוה"ת קדושים ע' קט.

17) ראה לעיל הערה 4.

18) תניא רפ"ב.

19) אחרי טז, ל.

20) לקו"ת אחרי כו, ג. כז, ד.

21) ראה לקו"ש ח"ה ע' 58.

מתייחס לכל המדובר בפרשה, היינו להאזהרות והציווים הבאים לאחרי מות נדב ואביהוא "בקרבתם לפני הוי'". וידוע הפירוש בזה[22]:

"בקרבתם לפני הוי'", שהגיעו לקירוב גדול מאד להוי', לאהבה ותשוקה עצומה להקב"ה, עד שגופם לא הי' יכול להכיל גודל חפצה ותשוקתה של הנשמה ובאו ל"כלות הנפש" ממש.

ובכ"ז באה תורה בציוויים ואזהרות גם ל"אחרי (מות שני בני אהרן)", היינו שגם המדריגה ד"קרבתם לפני הוי'" אינה תכלית העבודה, אלא שיש לה "אחרי" – להתעלות עוד בעבודה גם לאחרי שהגיע לתשוקה העצומה דכלות הנפש. והיינו שאין הגבלה בהתעלות מדרגא לדרגא בעבודת הוי'; ובהגיע האדם גם למדריגה נעלית מאד, הוא יכול ו(לכן) צריך לעלות עוד יותר.

וזהו הכלל וההקדמה וההכנה בעבודת הקודש שבא ברמז בהשם "אחרי" – שאין להסתפק בעבודתו ועלייתו בקדושה עד־עתה, אלא שצ"ל "אחרי" זה עלי' בעילוי על העילוי הקודם.

אמנם העבודה עצמה והכח ע"ז שיכול לעלול בעלי' בלתי מוגבלת בא בהדגשה בפ' "קדושים": הטעם אשר "קדושים תהיו" עד לקדושה הבלתי מוגבלת, כנ"ל, הוא "כי קדוש אני – קדושתי למעלה מקדושתכם"[23], שכל עלי' שלכם בקדושה – עדיין "קדושתי למעלה", היא למעלה מכל הגבלה ובבחי' א"ס ממש, ולכן גם "קדושתכם" (שסיבתה וטעמה היא) "קדושתי" – עליכם להתעלות בה יותר ויותר.

ד. וזוהי ההוראה לכל אחד ואחת מבני ובנות ישראל: אין להסתפק בזה שפעל בנפשו והגיע לדרגא נעלית בעבודתו עבודת השם, כ"א להשתדל תמיד לעלות בדרגות הקדושה. וגם אם אומר בנפשו שכבר הגיע להדרגא ד"קרבתם לפני הוי'", ואפילו אם באמת הגיע לזה, עליו לדעת שעתה מתחלת פרשת "אחרי" – לאחרי עבודתו ומדריגתו הקודמת צ"ל עבודה ביתר שאת וביתר עוז, היא העבודה ד"קדושים תהיו כי קדוש אני", לעלות למעלה מעלה בהררי קודש.

ויתירה מזו: לא רק עלי' באופן של הילוך מדרגא לדרגא, עלי' מסודרת ובמילא מוגבלת; שעם היות שמתעלה לדרגא גבוהה יותר מהקודמת, בכ"ז מכיון שכל המדריגות הן בערך זל"ז, הרי גם בעלייתו בעילוי אחר עילוי למדריגה רמה ונשאה, עדיין לא יצא לגמרי מ(שייכותו ל)מצבו ומדריגתו הראשונה. וה"ז בדוגמא לשליבות הסולם, או לטבעות שלשלת – שאין זה אלא סולם אחד ושלשלת אחת, שהטבעת העליונה קשורה בזו שתחתי' ולכן יש לה קישור ושייכות גם לטבעת הכי תחתונה ועד"ז בשליבות הסולם –

הציווי וההוראה ד"קדושים תהיו" הוא שהעליות בקדושה צ"ל באופן בלתי מוגבל בכמות העליות ובאיכות העלי': להתעלות בעילוי כזה שהיא בבחי' "אחרי"[24] לגמרי לגבי מדריגה שלפני' – שמדריגתו לאחר העלי' היא באין־ערוך ואין לה שייכות למעמדו ומצבו הקודם[25].

ה. עפ"י הנ"ל תובן השייכות דהפרשיות "אחרי" ו"קדושים" להענין דיציאת מצרים אשר (ע"פ רוב[26]) נקראות הן בהשבתות שבין פסח לשבועות[27], היינו בהזמן הנמשך וקשור ליציאת מצרים[28]:

יציאת מצרים ענינה יציאה ועלי' (כמש"נ[29] - המעלך מארמ"צ) ממצב למצב אחר שאין כל ערך ביניהם - הן בגשמיות "מעבדות לחירות"[30] והן ברוחניות "מאפילה לאור גדול"[31]. וידוע[32] ש"בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום ממצרים" – היינו שבעבודתו היום הוא יוצא ממדריגתו של אתמול, הנחשבת כ"מצרים" ו"הגבלות" לגבי יכולתו היום.

ו. ועפ"ז יש לתווך ב' הפירושים הנ"ל ב"קדושים תהיו": א) קדוש ומובדל בתכלית, יציאה והתעלות בלתי־מוגבלת, ועד – לקדושתי שלמעלה; ב) דוגמת פעולת "מים ראשונים" ו"מים אחרונים", שהם מפני הטומאה והזוהמא וסכנת מלח סדומית[33] - והיינו

22) ראה אוה"ח עה"פ באריכות*) (נתבאר בביכל "להבין ענין הנסירה" – ירושלים רעא, א. וצ"ע למי הוא). ד"ה כתוב באוה"ח (לאדה"ז אתהלך – ליאזנא). ד"ה וכל הלבבות (אוה"ת אחרי ע' תקלח ואילך). ד"ה אחרי מות תרמ"ט. ובכ"מ.

*) בס' נר למאור (מרגלית) ציין לכמה ס' המבארים אוה"ח זה.

23) ויק"ר שם.

24) "מות" – ביטול דרגא הקודמת. וע"ד דר"ז צם מ' תעניות דלישכח תלמוד בבלי (ב"מ פה, א (כגי' הרש"ל)). ועד"ז עלי' בנהר דינור ובין ג"ע לג"ע דלישכח חיזו דדרגתו הקודמת (תו"א לב, ד. סט, ג. צו, א. בס' אתהלך – ליאזניא ע' קכו. שם ע' קסח. ובכ"מ).

25) ראה בביאור ההפרש בין עבודת המלאכים שאף שגם הם עולים ממדרי' למדרי' נק' "עומדים" והנשמות דוקא נק' "מהלכים" (לקו"ת שלח לח, ד. ד"ה צאינה וראינה תר"ס. ד"ה שובה ישראל תרס"ו. ועוד).

26) פ' קדושים – תמיד לאחרי חה"פ. ופ' אחרי – לפעמים (ראה טואו"ח סתכ"ח) בשבת הגדול שלפני הפסח.

27) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב.

28) ראה שמות ג, יב וברש"י שם.

29) שופטים כ, א.

30) הגש"פ ברכת אשר גאלנו.

31) אור גדול הוא הארת ע"ק שע"י באים אור המוחין דגדלות (סי' האריז"ל – קול יעקב).

32) תניא רפמ"ד (וראה פסחים קטז, ב).

33) ראה טושו"ע אדה"ז או"ח רסקנ"ח ורסקפ"א.

להדגיש ולהורות שהעבודה ד"קדושים תהיו" במעלתה הכי נעלה כנ"ל שייכת לכל בנ"י מן הקצה אל הקצה: אלו שהם קדושים ומופשטים מכל שייכות לעניני עוה"ז עד לאלו שעדיין עסוקים בהם ממש באופן פשוט[34].

וע"פ הוראת אדמוה"ז בפתגמו: "לעבן מיט דער צייט": בזמן שקוראים ולומדים פרשיות "אחרי־קדושים" יש בהן הוראה בחיים לכל אדם מישראל – לבעלי מדריגה גבוהה, שלא יאמרו די להתעלות בעבודתם; ולאלו הרחוקים מאד מדרגא זו, שאל יפלו ברוחם שלא יוכלו לעלות בקודש כ"כ וישארו במדריגתם התחתונה, אלא שגם הם יכולים לעלות בעילוי אחר עילוי ועד לאין ערוך,

ועד להדרגא ש"קדושתי למעלה – (היא) מקדושתכם" - כפירוש הידוע בזה[35],

וע"ד הפי': דע מה למעלה ממך פי' דע כל מה שלמעלה הכל הוא ממך[36].

(משיחות ש"פ אחו"ק, תשל"א)

34) ועד גם לאלו שצריך להזהירם שיהיו פרושים מן העריות ומן העבירה – כנ"ל הערה 7.

35) מאור עינים קדושים מו, סע"ד. שם מז, ב. מז, ד. אוה"ת ר"פ קדושים.

36) לקו"א להה"מ סקצ"ח. וכן בשם אדה"ז (ס' השיחות תש"ד ע' 23).

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט ניסן, תשי"ט
ברוקלין.

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה אפרים אליעזר שי' הכהן

שלום וברכה!

היום קבלתי מכתבו קודם נסעי להציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, והזכרתי שמה כל אלה שכותב אודותם.

ויהי רצון כיון שנמצאים אנו בין חדש ניסן חדש הגאולה והנסים וחדש זיו, בו נולדו זיותני עולם, וידוע דברי האריז"ל, שהימים האלה כשהם נזכרים (ה"ה גם) ונעשים, הנה יתוסף בכל ענינים הפרטים והכללים בתכ"י חירות וגאולה להרבות זיו גם בעולם, זיו והארות מעבודת אבותינו וכמבואר בתניא שכל אבריהם ועשיותיהם רק לרצון העליון לבדו כל ימיהם - בחי' מרכבה.

בברכה לבשו"ט.

נ.ב.

ע"ד הצחות יש להעיר מהשם רחל שכותב שניתן בלי שום טעם מיוחד, מהמובא גם לפס"ד להלכה גם בנגלה (נ"ש. ב"ש סקכ"ו סק"ד) אשר אייר ר"ת אברהם יצחק יעקב רחל [מרכבה], והחירות והגאולה עלי' נאמר, כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות, ה"ז יהי' ע"י שרחל מבכה על בני' שזה פועל, שכה אמר ה' וגו' ושבו בנים לגבולם.

ביאור מ״ש בזוהר, דינם של רשעים בגיהנם הוא י״ב חודש, פלגא באש – להעובר על מצות ל״ת, ופלגא בשלג – להעובר על מ״ע וכו׳

אמר[1] רבי יהודה, כתיב (משלי לא, יא) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים, האי קרא רבי חזקיה חברנא אוקים ביה, דאמר דינא דחייבי דגיהנם תריסר ירחין, פלגא מנייהו בחמה ופלגא מנייהו בתלגא, בשעתא דעאלין לנורא אינון אמרי דא הוא ודאי גיהנם, עאלין לתלגא אמרי דא חריפא דסיטה (דסיתוא) דקדשא בריך הוא, שראן ואמרין וַה, ולבתר אמרין וַוי, ודוד אמר (תהלים מ, ג) ויעלני מבור שאון מטיט היון ויקם וגו׳, מאתר דאמרי וה ולבתר ווי.

והיכן[2] משתלמי נפשייהו, בשלג, כמה דאת אמר (שם סח, טו) בפרש שדי מלכים, בה תשלג בצלמון, יכול אף ישראל כן, תלמוד לומר לא תירא לביתה משלג.

ספר הזהר חלק א׳ דף רל״ח ע״ב

ר׳ חזקי׳[3] אמר, שדינא דחייבי דגיהנם הוא י״ב חדשים חצי מהם בחמה וחצי מהם[4] בשלג, חמה הוא בחי׳ גבורות דקליפה, ושלג הוא בחינת חסדים דקליפה.

והוא, כי קיום המצות הוא בשני דברים[5].

א׳, סור מרע, שלא לעבור על מצות לא תעשה.

ב׳, ועשה טוב, קיום מצות עשה.

הנה כשעובר על מצות לא תעשה שפגם בגבורות דקדושה, והוא מפני שנתגבר בו חמימות התאוה, (כי מה שאינו עובר על מצות לא תעשה, צריך לזה בחי׳ עצלות, שיהי׳ עצל שלא יעשה, והוא קרירות, ומה שעובר ח״ו על מצות לא תעשה הוא מצד חמימות אש), עונשו הוא מדה כנגד מדה, בגיהנם דחמה אש.

וכשלא קיים מצות עשה שלא המשיך חסדים דקדושה, והוא מפני עצלות וקרירות שמצד זה אינו עושה, עונשו הוא מדה כנגד מדה בגיהנם של שלג, וכמ״ש[6] במשנת חסידים מס׳ היכלות הקליפות פ״ו מ״ה ע״ש. ועיין בתניא פ״ח עונש הכללי לכל ביטול מ״ע מחמת עצלות בגיהנם של שלג ע״ש.

פלגא בחמה בגבורות דקליפה, ופלגא בתלגא בחסדים דקליפה, כי שרש הגיהנם הוא מתהו כמ״ש[7] כי ערוך מאתמול תפתה, היום דאתמול[8] הוא תהו.[9]

בשעתא דעאלין לנורא אינון אמרי דא הוא ודאי גיהנם, כי גיהנם נברא ביום שני כמארז״ל[10] ע״פ כי ערוך מאתמול תפתח איזה יום שיש לו אתמול הוא יום שני, ויום שני הוא לנגד מדת הגבורה, א״כ גיהנם בכלל הוא ממדת הגבורה[11] וכו׳.

---

1) [תרגום ללה״ק] אמר רב יהודה כתיב לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבוש שנים, האי קרא רבי חזקיה חברנא אוקים ביה פסוק זה רבי חזקי׳חברינו פירש אותו (ומובא במדרש שוחר טוב, בסוף משלי), שאמר שדינם של אלו החייבים גיהנם הוא י״ב חדשים, פלגא מנייהו באשא (ה״ג הרמ״ק) חציים באש, וחציים כשלג, בשעה שנכנסים לאש אומרים זה הוא ודאי הגיהנם ששמעו עליו שהוא אש שורף, כשנכנסים לשלג אומרים זהו חריפות קור החזק החורפי של הקב״ה, שאין דומה לו בחורף שבעולם הזה, שראן ואמרין וה תחילה אומרים וה שהוא לשון שמחה, ששמחים שיצאו מאש הגיהנם ועתה יתקררו בשלג מגודל חום האש, ולבתר אמרין ווי ואח״כ כשמצטערים מהשלג יותר מהאש אומרים אוי על צערם (וזה שכתוב לא תירא לביתה משלג, פי׳הצדיקים שהם בני ביתה של השכינה לא ייראו מהגיהנם של שלג כדלקמן), ודוד אמר ויעלני מבור שאון מטיט היון ויקם וכו׳פירוש מאתר דאמרי וה ולבתר ווי ממקום שאומרים הרשעים תחילה וה ואח״כ וי, (ר״ל שדורש מלת היו״ן נוטריקון ו״ה ו״י, כדלקמן בפנים הביאור).

2) [תרגום ללה״ק] ומפרש, ואיפה גומרות להתקן נפשות הרשעים, ואמר בשלג בהגיהנם של שלג, כמה דאת אמר בפרש שדי מלכים, בה תשלג בצלמון פירוש בשלג שבגיהנם הנקרא צלמון כמו צלמות, שם נשלמות נפשות הרשעים, יכול אף ישראל כן היינו הצדיקים הנקראים בשם ישראל הם גם כן יהיו נדונים בשלג, תלמוד לומר, לא תירא לביתה משלג היינו הצדיקים שהם בני ביתה של השכינה לא ייראו מהגיהנם של שלג.

3) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, ביאור שייכות הדרש לר׳ חזקי׳ דווקא.

4) ראה גם לקמן סימן מו.

5) בהבא לקמן ראה ספר המאמרים ה׳תשל״ג (ד״ה באתי לגני) עמוד 329. לקוטי תורה פרשת נצבים עמוד נא, ד.

6) וז״ל: ושני מיני גהינם הם, א׳ של אש להעניש לעובר על מצות לא תעשה, וא׳ של שלג להעניש למתרשל במצות עשה ואינו מקיימם. (ראה תניא פרק ח׳).

7) ישעי׳ ל, לג. (וראה לקמן הערה 10).

8) ״ושלשם הוא עקודים, והיום דעתה תיקון דברודים״ (לקוטי לוי יצחק כאן).

9) ״ונצח דתהו שנשבר, עלה אורו מתחלה לגבורה, ואח״כ לחסד, זהו מתחלה פלגא בחמה (ר״ת* חשם מארץ התימני, שהוא המלך דגבורה), ואח״כ פלגא בתלגא״. (לקוטי לוי יצחק כאן)

*) ראה לקמן סימן, דמלכי אדום שרשם מעולם התוהו ע״ש.

10) (בראשית רבה פרשה ד, ו) למה אין כתיב בשני כי טוב, ר׳ יוחנן תני לה בשם ר׳ יוסי ב״ר חלפתא שבו נבראת גיהנם שנא׳ (ישעי׳ ל, לג) ״כי ערוך מאתמול תפתה״, יום שיש בו אתמול ואין בו שלשום: [ופירוש מהרז״ו, וז״ל: כי ערוך מאתמול תפתה, ואמר שהגיהנם ערוך מאתמול, הרי לא פירש איזה יום הי׳ שנדע איזו אתמול, ולא בא לסתום אלא לפרש, על כן דרש מאתמול יום שנוכל לומר בו אתמול היינו יום ב׳ ליום ראשון ולא שלשום שלא הי׳ לפניו יום אחר. (תפתה, גיהנם דכתיב בהוה קרא מדורתה אש ועצים הרבה (רש״י עירובין יט.) וראה ערובין שם שכל המפתה ביצרו נופל שם) עכ״ל. (וראה לקמן סימן יד).

11) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, ביאור דתיבת גיהנם מורה על גבורות.

ימים נוראים בבית־הכנסת ה"פרולטרי"

אחד מבעלי המלאכה – שהחשיב עצמו, וגם חבריו החשיבוהו, ללמדן ויודע־ספר – התרגז כל־כך על העובדה שבעלי מעכב את הציבור עד שעה כה מאוחרת, עד שהתפרץ בדברים ואמר (אם־כי הוא אמר זאת ליד הדלת, לא בשבתו ב"מזרח"...) שהרב הוא נכדו של "מורד" – עוד אביו זקנו[94] ישב במאסר בגלל מחלוקת, ועכשיו נוהג גם הוא כך!...

הדבר עלה לבעלי במאמץ רב. נעימי ההליכות שבין המתפללים הסתירו את אי־שביעות רצונם מכך, ואילו הגסים יותר הביעו זאת בגלוי. עבור בעלי, לעומת זאת, היתה זו שמחה של ממש – אמנם הוא נאלץ לכפות עליהם זאת בכוח, אבל הוא לא התחשב בכך, ועלה בידו להביא לידי כך שיהודים לא יעשו את האסור עליהם! כך נהג לומר תמיד.

בשובו הביתה במוצאי יום־הכיפורים, לא היה בעלי יכול להיכנס בבת־אחת לעולם החולין.

[הוא נהג כך תמיד – הן בתקופה שהחיים היהודיים עדיין היו ביתר הרחבה, והן לאחר־מכן, בשעה שכמעט ולא ניתן היה לנהל חיים כאלה אלא כל אחד בארבע אמותיו].

כשהיה נכנס הביתה, בשעה מאוחרת למדי, הסתפק בשתיית כוס תה, ומיד היה יושב ומתוועד, כשהוא לבוש ב"קיטל" וחגור באבנטו של הצמח־צדק[95], עד השעה שתיים־שלוש לפנות־בוקר.

היו ממקורבינו שידעו על כך, והיו אוכלים כמובן בבתיהם את ארוחת־הערב עם בני משפחותיהם, ולאחר־מכן מגיעים לביתנו. בעלי היה אומר דברי חסידות, שתמיד עסקו עדיין בענייני תפילות היום. בשנים האחרונות היה בעלי מדבר על גדלותם של בני־ישראל, על מסירות־נפשם למען היהדות, ועל אהבת־ישראל המתגלית בתקופות אלו.

ההתוועדות היתה נמשכת בריקודים, מעין שמחת־תורה. תמיד היו משתתפים בה כעשרה עד חמישה־עשר אנשים.

לאחר־מכן הגיע יום שמחת־תורה.

[דירתנו הגדולה נלקחה מאיתנו בשנת 1929[96]. מאחר שהתקיימה אז עדיין קהילה קטנה[97], היא בנתה עבורנו שלושה חדרים קטנים בשטח שהיה שייך לבעל־בית פרטי. בשום מקום אחר לא היתה לנו זכות להתגורר].

מכל העיר, בכל מקום שבו היה יהודי שרצה לשמוח בשמחת יום־טוב – הוא הגיע לביתנו.

בלילה, לאחר שהחשיך היום, היו מתגנבים לביתנו גם צעירים. ומאחר שהמקום בביתנו היה צר, ובנוסף לכך, כל אחד מהבאים לא רצה שחברו יראה שהוא הולך אל הרב – היו הבאים מסתתרים זה מזה, והיו באים אלינו בקבוצות נפרדות. עם כל קבוצה בנפרד היה בעלי מתוועד בצורה כה מרשימה, עד שלמשך זמן זה שכחו המתוועדים באיזו ארץ ותחת איזו ממשלה הם חיים.

החזנים – שאותם הזכרתי לעיל – השתתפו אף הם בהתוועדות זו. יחסו של השחקן שביניהם לכל עניין התפילה והשהייה במחיצת בעלי השתנה מ"שלא לשמה" ל"לשמה". הוא החל לעסוק בכך לשם פרנסה, אך עם הזמן החלו התפילות יוצאות מקירות לבו, והדבר השפיע על כל המתפללים ועורר אותם. הוא אמר שעל השינוי לטובה שהתחולל בו, עליו להודות אך ורק לרב.

---

94) הכוונה לאדמו"ר הזקן.

95) להעיר מלקוטי לוי־יצחק אגרות־קודש ע' רז: "האבנט מבגד הצ"צ ז"ל זיע"א, שאצלי".

96) כמסופר לעיל ע' 000, עוד לפני חתונת כ"ק אדמו"ר זי"ע, שהיתה בכסלו תרפ"ט (1928), ניטלה מהם מחצית דירתם. מהמסופר כאן עולה שבשנת 1929 ניטלה מהם, כנראה, גם המחצית הנותרת, ואז נאלצו לעבור לשלושת החדרים שעליהם מסופר כאן (ראה גם תולדות לוי יצחק ח"א ע' 202 ואילך) . . כלומר: התקיימה עדיין קהילה דתית מוכרת על־ידי השלטונות (ולכן הותר לה מבחינה חוקית לבנות בית לצרכו של הרב).

97) =מרדכי.

טז, ל – כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו

ביאור המדרש אילו שזכיתם הייתם קוראים כי ביום הזה, ועכשיו שלא זכיתם אתם קוראים טומאתה בשולי' וכו' – דלולי חטא עה"ד הי' יום כפור באב, ולא הי' חורבן, דביום כיפור אין להשטן שלטון וכו' (יומא כ.)

בפתיחה איכה רבתי אילו זכיתם הייתם קוראים בתורה כי ביום הזה יכפר עליכם וגו' ועכשיו שלא זכיתם הרי אתם קוראין טומאתה בשולי', אילו זכיתם הייתם קוראים מכל חטאותיכם לפני ה' תטהרו ועכשיו אתם קורים חטא חטאה ירושלים.

בספר זרע ברך פרשת מסעי פירשו עפ"י מדרש ילקוט פנחס דאמר שם בקש הקב"ה ליתן לישראל מועד בכל חדש בניסן פסח באייר פסח קטן בסיון שבועות, בתמוז הי' בדעתו ליתן להם מועד גדול ועשו העגל ובטל תמוז אב אלול ובא תשרי ופרע להם ראש השנה ויום הכיפורים וחג, משמע דאם לא היו חוטאים בעגל הי' ראש השנה י"ז בתמוז ויום הכיפורים ט' באב כו', וזה שאמר אילו זכיתם שלא הייתם חוטאים בעגל הייתם קוראים בתורה כי ביום הזה יכפר וגו' שהייתם קוראים קריאה של יום הכיפורים בט' באב שהי' יום הכיפורים ט' באב, ועכשיו שחטאתם קוראים בט' באב הקינה טומאתה בשולי' כו', והוא פירוש אמיתי ופשוט.

וצריך פירוש לפירושו ומה יתרון הי' אם היו קוראין ענין יום הכיפורים בט' באב יותר מעכשיו שיום הכפורים הוא בתשרי.

ונראה לפי דאיתא בזוהר וישלח הא דאיקרי גיד הנשה שמנשה לבר נש מפולחנא דמרי דתמן יצר הרע רבע ובגין כן לא יכיל ליה אלא בגיד הנשה דשייפא מתקיף שייפא ואית בבר נש שס"ה גידין לקבל שס"ה ימים ולכן אמר לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה א"ת לרבות ת"שעה א"ב דהאוכל תשעה באב כאילו אכל גיד הנשה ולכן לא יכול ליעקב בכל שייפן בר בגיד הנשה וביומא שתא בט' אב בי' איתקף ואישתרף מקדשא.

הרי לפי הזוהר עיקר כח של היצר הרע ביומא דשתא בט' אב וההוא יומא אהני מעשיו לקטרג ואיתחרב מקדשא.

ואמר בפ"ק דיומא שטן ביומא דכיפורי לית לי' רשותא לאסטונא וא"כ אילו זכו ישראל והי' יום הכיפורים בט' אב הי' סר כחו של היצר הרע הוא שטן גם מאותו היום של ט' אב דביומא דכיפורי לית לי' רשו לאסטונא ונמצא לא הי' היצר הרע מוצא ידיו ורגליו כל יומא דשתא לקטרג להחריב בית המקדש, אבל עכשיו שלא זכו וחטאו בעגל נדחה יום הכיפורים מט' באב מצא היצר הרע און לו ביומא דילי' בט' אב ואיתתקף בו ונחרב בית המקדש וקורים בו הקינה טומאתה בשולי' וכו'.

לוית חן

רמז בפ' "כי ביום הזה יכפר עליכם" היינו השתא, "לטהר אתכם מכל חטאתכם" היינו לעתיד לבוא וכו'

כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו וגו' והיתה זאת לכם לחוקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה וגו'. הנה אמרו במדרש (ילקוט שמעוני תהלים רמז תש"ב) בזמן שבית המקדש קיים אדם חוטא ונושא קרבן ומתכפר לו, עכשיו שאין אנו נושאין קרבן הרי נפשינו נשואה ואין לנו לתלות אלא על רחמיך הוי (תהלים כה, א) **אליך ה' נפשי אשא**".

נראה דכיוונו על הא דאמר ר' אלכסנדר בתפלתו (ברכות יז, א) "גלוי וידוע לפניך שרצוננו לעשות רצונך אלא שאור שבעיסה ושיעבוד מלכיות מעכבים", ור"ל שהחטא אינו דבוק בנפשינו ואינו אלא בחיצון שלנו כעין אנוסים מיצר הרע ושיעבוד מלכיות, ולזאת כשאנו עושים תשובה ומשימים על לבנו ומכירים ויודעים שעיקר הוא הנשמה, והגוף רק טפל לנשמה וכלי להוציא אל הפועל, ובשביל הטפל אינו ראוי לענוש העיקר.

[והנה] קבע השי"ת את יום הכיפורים ליום הטהרה לעוונותינו בכל שנה ושנה, כי היום הנקבע לדרור להיות עבד חפשי מאדוניו ואיש אל משפחתו ישובו, נשוב ג"כ בתשובה ונעשה דרור מיצרנו ונשוב למדרגת משפחת אבותינו הקדמונים הדורות הצדיקים, עד אשר נגיע להעביר זדון לגמרי מן הארץ ועולתה תקפץ פי', ואז יהי' דרור לגמרי ויקבל שי, והוא מרומז בקרא "כי ביום הזה יכפר אליכם" היינו השתא "לטהר אתכם מכל חטאתיכם – היינו לעתיד – לפני ה' תטהרו".

מהר"ם שיק

◆ יום ראשון ד׳ אייר ◆

טז (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ:

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה בָּתַר דְּמִיתוּ תְּרֵין בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרוֹבֵיהוֹן אֶשְׁתָּא נוּכְרֵיתָא קֳדָם יְיָ וּמִיתוּ:

רש״י ◄ **וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן וְגוֹ׳** • מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? הָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מוֹשְׁלוֹ מָשָׁל לְחוֹלֶה שֶׁנִּכְנַס אֶצְלוֹ רוֹפֵא. אָמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל צוֹנֵן וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב. בָּא אַחֵר וְאָמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל צוֹנֵן וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב, שֶׁלֹּא תָּמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי. זֶה זֶרְזוֹ יוֹתֵר מִן הָרִאשׁוֹן, לָכָךְ נֶאֱמַר: ״אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן״.◆

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חכ״ז ע׳ 117)

פָּרָשַׁת אַחֲרֵי סֵדֶר הַפָּרָשִׁיּוֹת מִתְּחִלַּת חֻמַּשׁ וַיִּקְרָא וְעַד פָּרָשַׁת אַחֲרֵי, הוּא בְּסֵדֶר מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה: רֵאשִׁית מַגִּיעוֹת וַיִּקְרָא, צַו וְחֵלֶק מִפִּ׳ שְׁמִינִי - בָּהֶם מְדֻבָּר עַל עִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה בִּלְבַד, הַמִּשְׁכָּן, בִּגְדֵי הַכְּהוּנָה, הַקָּרְבָּנוֹת וְכוּ׳. לְאַחַר־מִכֵּן שְׁמִינִי, תַּזְרִיעַ וּמְצֹרָע - פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁעוֹסְקוֹת בְּהַבְדָּלָה שֶׁבֵּין עִנְיְנֵי קְדֻשָּׁה, לְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם - לְהַבְדִּיל בֵּין הַטֻּמְאָה לַטָּהוֹר. וּלְאַחַר־מִכֵּן מַגִּיעָה פָּרָשַׁת אַחֲרֵי - הָעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי יוֹם־כִּפּוּר - לְאַחֲרֵי שֶׁאָדָם שָׁמַע אֶת מִצְוֹוֹת הַתּוֹרָה, וְנִכְשַׁל בָּהֶם, אַל לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ, בִּגְלַל שֶׁיֶּשְׁנוֹ יוֹם הַכִּפּוּר, בְּיוֹם זֶה ״יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח״ז ע׳ 117)

וַיְדַבֵּר ה׳ . . אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן (טז, א) **מָשָׁל לְחוֹלֶה שֶׁנִּכְנַס אֵצֶל רוֹפֵא . . וְאָמַר לוֹ: אַל תֹּאכַל צוֹנֵן וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב, שֶׁלֹּא תָּמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי . . לָכָךְ נֶאֱמַר ׳אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן׳ שֶׁלֹּא יָמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּתוּ בָּנָיו.** (רש״י)

בְּדֶרֶךְ כְּלָל אָדָם חוֹלֶה, סוֹבֵל מֵחֹם גָּבוֹהַּ, וְלָכֵן יֵשׁ לוֹ תְּשׁוּקָה גְּדוֹלָה לְצַנֵּן אֶת גּוּפוֹ ע״י אֲכִילַת דְּבָרִים צוֹנְנִים, וּשְׁהוּת בִּמְקוֹמוֹת קָרִים. אַזְהָרָה לְבַד שֶׁלֹּא יֹאכַל צוֹנֵן וְלֹא יִשְׁכַּב בִּמְקוֹמוֹת קָרִים, לֹא תּוֹעִיל, כִּי תְּשׁוּקָתוֹ שֶׁל הַחוֹלֶה לְקָרֵר אֶת גּוּפוֹ. רַק אַזְהָרָה וּפַחַד שֶׁאִם יַעֲשֶׂה כָּךְ יָמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּת פְּלוֹנִי, גּוֹרֶמֶת לַחוֹלֶה שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים אֵלּוּ.

עַל דֶּרֶךְ זֶה בְּעִנְיַן אַהֲרֹן וְהַכֹּהֲנִים, תְּשׁוּקָתָם הַטִּבְעִית שֶׁל הַכֹּהֲנִים לְהִתְעַלּוֹת וּלְהִתְקָרֵב אֶל ה׳ הִיא כָּל־כָּךְ עֲצוּמָה, שֶׁאַזְהָרָה לְבַדָּהּ לֹא תּוֹעִיל. רַק הַפַּחַד שֶׁהֵם יָמוּתוּ כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, הִיא תִּגְרֹם לָהֶם לְהִתְגַּבֵּר עַל תְּשׁוּקָתָם הַטִּבְעִית.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ז עמ׳ 117)

אַל תֹּאכַל צוֹנֵן וְאַל תִּשְׁכַּב בְּטַחַב (רש״י טז, א) **אֲכִילַת צוֹנֵן** – כְּנֶגֶד הָאִסּוּר לְהִכָּנֵס לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים בְּכָל יוֹם (מִלְּבַד יוֹם כִּפּוּר) אֲפִלּוּ לְשֵׁם הַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת. כִּי הַקָּרְבָּנוֹת נִמְשָׁלִים לְלֶחֶם וּלְמַאֲכָל, וְהַקְרָבָתָם שֶׁלֹּא כַּדִּין כְּמוֹהוּ כַּאֲכִילַת מַאֲכָל צוֹנֵן. **שְׁכִיבָה בְּטַחַב** – כְּנֶגֶד הָאִסּוּר לְהִכָּנֵס לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים לְלֹא קָרְבָּנוֹת (אֲפִלּוּ בְּיוֹם כִּפּוּר). כִּי הַשְּׁהִיָּה שָׁם לְלֹא הַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת דּוֹמָה לִשְׁהִיָּתוֹ שֶׁל חוֹלֶה בְּמָקוֹם קַר, לְלֹא אֲכִילַת מַאֲכָל צוֹנֵן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (עפ״י לקוטי־שיחות חלק ג, עמוד 987 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

חֶטְאָם שֶׁל בְּנֵי אַהֲרֹן

אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ: (טז, א)

וְאֵינוֹ מוּבָן: מַה מּוֹסִיפָה תֵּיבַת ״וַיָּמוּתוּ״ עַל הַנִּכְתָּב קוֹדֶם ״אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן״?

עוֹד צָרִיךְ לְהָבִין: מִבֵּין הַדְּבָרִים שֶׁעֲלֵיהֶם נֶעֱנְשׁוּ בְּנֵי אַהֲרֹן, מוֹנֶה הַמִּדְרָשׁ כִּדְלַהֲלָן: נִכְנְסוּ לִפְנֵי וְלִפְנִים [לְקוֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים], מְחוּסְרֵי בְּגָדִים הָיוּ [לֹא לָבְשׁוּ אֶת כָּל בִּגְדֵי הַכְּהוּנָה שֶׁחַיָּבִים לִלּוֹבְשָׁם בְּעֵת עֲשִׂיַּת הָעֲבוֹדָה], לֹא הָיוּ לָהֶם בָּנִים, לֹא הָיוּ לָהֶם נָשִׁים.. וְצָרִיךְ לְהָבִין, הֵיכָן מְרוּמָזִים הֵם בַּפָּסוּק?

וְיֵשׁ לוֹמַר הַבֵּיאוּר בָּזֶה: תּוֹרַת הַחֲסִידוּת מְבָאֶרֶת (עיין ב׳אור החיים׳ הקדוש), שֶׁהַחֵטְא שֶׁל שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן לֹא הָיָה חֵטְא כִּפְשׁוּטוֹ חַס־וְשָׁלוֹם, אֶלָּא חֵטְאָם הִתְבַּטֵּא בְּכָךְ שֶׁנִּתְנוּ שֶׁדְּבֵקוּתָם הָעֲצוּמָה בַּהַקָּבָ״ה תִּבְיאֵם לִידֵי כְּלוּת הַנֶּפֶשׁ בְּפוֹעַל. וְזֶהוּ פֵּירוּשׁ ״בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה׳ וַיָּמוּתוּ״ שֶׁקִּירוּבָם אֶל ה׳ הָיָה בְּאוֹפֶן הַמֵּבִיא לְ״וַיָּמוּתוּ״, וְזֶה נֶחְשָׁב לְחֵטְא, כִּי בַּד בְּבַד עִם הָרָצוֹן לְהִתְפַּשֵּׁט מֵהַגַּשְׁמִיּוּת וּלְהִדָּבֵק בָּאֱלֹקוּת - ״רָצוֹא״, צְרִיכָה לִהְיוֹת גַּם הַתְּנוּעָה דְּ״שׁוּב״, הָעֲבוֹדָה דִּנְשָׁמָה בַּגּוּף וְהִתְעַסְּקוּת בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם.

וְעַל־פִּי־זֶה יוּבָן שֶׁכָּל הָעִנְיָנִים שֶׁנֶּאֱמְרוּ עַל חֵטְא בְּנֵי אַהֲרֹן נִרְמָזִים בַּפָּסוּק, שֶׁכּוּלָּם עִנְיָנָם הוּא שֶׁהָיָה לָהֶם רָצוֹא לְלֹא שׁוּב ״בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה׳ וַיָּמוּתוּ״: נִכְנְסוּ לִפְנֵי וְלִפְנִים – עִנְיַן הָרָצוֹא. מְחוּסְרֵי בְּגָדִים – נִכְנְסוּ לְלֹא לְבוּשִׁים הַמְרַמְּזִים עַל לְבוּשֵׁי הַמִּצְוֹת (עיין תניא פרק ה) שֶׁנִּתְלַבְּשׁוּ בְּגַשְׁמִיּוּת הָעוֹלָם. לֹא הָיוּ לָהֶם נָשִׁים וּבָנִים – לֹא עָסְקוּ בְּמִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה שֶׁמַּטְרָתָהּ לְהַמְשִׁיךְ נְשָׁמוֹת בְּגוּפִים. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

א אַחֲרֵי מוֹת. אַחֲרֵי שֶׁהִזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יָמוּתוּ, אָמַר הַשֵּׁם לְמֹשֶׁה שֶׁיַּזְהִיר גַּם לְאַהֲרֹן שֶׁלֹּא יָמוּת כַּאֲשֶׁר מֵתוּ בָּנָיו. וְזֹאת

(ב) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת:

ב וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה מַלֵּל עִם אַהֲרֹן אָחוּךְ וְלָא יְהֵי עָלֵל בְּכָל עִדָּן לְקוּדְשָׁא מִגָּיו לְפָרֻכְתָּא לְקֳדָם כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא וְלָא יְמוּת אֲרֵי בַּעֲנָנָא אֶנָּא מִתְגְּלִי עַל בֵּית כַּפֻּרְתָּא:

רש״י◄ **וַיֹּאמֶר ה׳ אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא•** שֶׁלֹּא יָמוּת כְּדֶרֶךְ שֶׁמֵּתוּ בָּנָיו. **וְלֹא יָמוּת•** שֶׁאִם בָּא, הוּא מֵת. **כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה•** כִּי תָּמִיד אֲנִי נִרְאָה שָׁם עִם עַמּוּד עֲנָנִי. וּלְפִי שֶׁגִּלּוּי שְׁכִינָתִי שָׁם, יִזָּהֵר שֶׁלֹּא יַרְגִּיל לָבֹא, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ; וּמִדְּרָשׁוֹ: לֹא יָבֹא כִּי־אִם בַּעֲנַן הַקְּטֹרֶת בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים. **אבן עזרא.**

(ג) בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת וְאַיִל לְעֹלָה:

ג בְּדָא יְהֵי עָלֵל אַהֲרֹן לְקוּדְשָׁא בְּתוֹר בַּר תּוֹרֵי לְחַטָּאתָא וּדְכַר לַעֲלָתָא:

רש״י◄ **בְּזֹאת•** גִּימַטְרִיָּא שֶׁלּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשֶׂר, רֶמֶז לְבֵית רִאשׁוֹן. **בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן וְגוֹ׳•** וְאַף זוֹ, לֹא בְּכָל עֵת, כִּי אִם בְּיוֹם־הַכִּפּוּרִים, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה: ״בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תנש״א ב עמ׳ 215)

בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ (טז, ג) **בְּכָל שָׁעָה שֶׁהוּא רוֹצֶה לִכָּנֵס יִכָּנֵס, רַק שֶׁיִּכָּנֵס בַּסֵּדֶר הַזֶּה** (ויקרא רבה) מִשֶּׁמַּע, שֶׁמְּקוֹמוֹ הָאֲמִתִּי שֶׁל אַהֲרֹן הוּא בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. וְהִנֵּה, כָּל יְהוּדִי הוּא ׳כֹּהֵן גָּדוֹל׳, כִּדְאִיתָא בְּבַעַל הַטּוּרִים עַל הַפָּסוּק ״וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים״, וְאִם כֵּן, מְקוֹמוֹ הָאֲמִתִּי בְּקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים, וְהוּא שַׁיָּךְ לִקְדֻשָּׁה זוֹ. וְכִפְסַק הָרַמְבַּ״ם: ״כָּל אִישׁ . . אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ . . נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים״ (וְיָמְתֵּק עַל פִּי הַמִּסְפָּר בַּנְּבִיא, שֶׁהֶחְבִּיאוּ אֶת יוֹאָשׁ בַּעֲלִיַּת קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים שֵׁשׁ שָׁנִים). **אבן עזרא.**

(ד) כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנֹף בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם:

ד כִּתּוּנָא דְבוּצָא קוּדְשָׁא יִלְבַּשׁ וּמִכְנְסִין דְּבוּץ יְהוֹן עַל בִּסְרֵהּ וּבְהֶמְיָנָא דְבוּצָא יֵסַר וּבְמִצְנֶפְתָּא דְבוּצָא יָחֵת בְּרִישֵׁהּ לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא אִנּוּן וְיַסְחֵי בְּמַיָּא יָת בִּסְרֵהּ וְיַלְבְּשִׁנּוּן:

רש״י◄ **כְּתֹנֶת־בַּד וְגוֹ׳•** מַגִּיד שֶׁאֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ לִפְנִים בִּשְׁמוֹנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא מְשַׁמֵּשׁ בָּהֶם בַּחוּץ שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם זָהָב, לְפִי שֶׁאֵין קָטֵגוֹר נַעֲשֶׂה סָנֵגוֹר (ר״ה כו), אֶלָּא בְּאַרְבָּעָה, כְּכֹהֵן הֶדְיוֹט, וְכֻלָּן שֶׁל בּוּץ. **קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ•** (ת״כ) שֶׁיִּהְיוּ מִשֶּׁל הֶקְדֵּשׁ. **יִצְנֹף•** כְּתַרְגּוּמוֹ: ׳יָחֵת בְּרִישֵׁהּ׳, יַנִּיחַ בְּרֹאשׁוֹ, כְּמוֹ ״וַתַּנַּח בִּגְדוֹ״, ׳וַאֲחִתְּתֵהּ׳. **וְרָחַץ בַּמַּיִם•** אוֹתוֹ הַיּוֹם טָעוּן טְבִילָה בְּכָל חֲלִיפוֹתָיו (יומא ל), וְחָמֵשׁ פְּעָמִים הָיָה מַחֲלִיף מֵעֲבוֹדַת פְּנִים לַעֲבוֹדַת חוּץ, וּמֵחוּץ לִפְנִים, וּמְשַׁנֶּה מִבִּגְדֵי זָהָב לִבְגְדֵי לָבָן וּמִבִּגְדֵי לָבָן לִבְגְדֵי זָהָב, וּבְכָל חֲלִיפָה טָעוּן טְבִילָה וּשְׁנֵי קִדּוּשֵׁי יָדַיִם וְרַגְלַיִם מִן הַכִּיּוֹר. **אבן עזרא.**

(ה) וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה:

ה וּמִן כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִסַּב תְּרֵין צְפִירֵי עִזִּין לְחַטָּאתָא וּדְכַר חַד לַעֲלָתָא:

(ו) וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ:

ו וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנַשׁ בֵּיתֵהּ:

אבן עזרא על התורה

הַפָּרָשָׁה לְאוֹת, כִּי בְּנֵי אַהֲרֹן הִכְנִיסוּ הַקְּטֹרֶת לִפְנִים מֵהַפָּרֹכֶת. וּמִלַּת **בְּקָרְבָתָם** שֵׁם הַפֹּעַל. וְה״א לְקָרְבָה אֶל הַמְּלָאכָה, שֶׁבָּהּ תֵּי״ו כְּמִנְהַג הֵי״א הַנְּקֵבָה. וְטָעָה רַבִּי יְשׁוּעָה שֶׁאָמַר שֶׁהוּא שֵׁם בְּמִשְׁקַל חָכְמָתָם:

ב אֶל הַקֹּדֶשׁ. כְּנֶגֶד אֹהֶל מוֹעֵד: **כִּי בֶּעָנָן.** הַטַּעַם שֶׁלֹּא יִכָּנֵס כִּי אִם בִּקְטֹרֶת שֶׁיַּעֲשֶׂה עָנָן, וְלֹא יֵרָאֶה הַכָּבוֹד פֶּן יָמוּת. וְהִנֵּה טַעְמוֹ, לֹא אֶהְיֶה נִרְאֶה אֵלָיו כִּי אִם בָּעָנָן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי פֵּרוּשׁ כִּי בֶּעָנָן, בַּעֲבוּר כִּי אֲנִי דָּר בֶּעָנָן עַל הַכַּפֹּרֶת, כְּטַעַם ה׳ אָמַר לִשְׁכּוֹן בָּעֲרָפֶל:

ג בְּפַר בֶּן בָּקָר. אֵין פֵּרוּשׁוֹ שֶׁיָּבִיא הַפָּר אֶל הַקֹּדֶשׁ, רַק שֶׁיִּתֵּן מִשֶּׁלּוֹ בִּתְחִלָּה פַּר חַטָּאת לְכַפֵּר עָלָיו וְעַל הַכֹּהֲנִים. וְיֵשׁ אוֹמְרִים גַּם הַלְּוִיִּם, בַּעֲבוּר שֶׁמָּצְאוּ וְאֶת שֵׁם אַהֲרֹן תִּכְתֹּב עַל מַטֵּה לֵוִי. וְהוּא רָחוֹק, רַק הַלְּוִיִּם יֵחָשְׁבוּ עִם יִשְׂרָאֵל:

ד כְּתֹנֶת בַּד קֹדֶשׁ. הַזְכִּיר הָאֵפוֹד, וְהַחֹשֶׁן וּמְעִיל הָאֵפוֹד, כִּי כְּבָר הִזְכִּיר וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ. וּמִזֶּה הַכָּתוּב לָמְדוּ אַנְשֵׁי בֵּית שֵׁנִי שֶׁשִּׁמְּשׁוּ בְּלֹא אוּרִים וְתֻמִּים, גַּם נְבִיאִים הָיוּ שָׁם:

רס״י◄ **אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ•** הָאָמוּר לְמַעְלָה. וּלְמֶדְךָ כָּאן, שֶׁמִּשֶּׁלּוֹ הוּא בָּא וְלֹא מִשֶּׁל צִבּוּר. **וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ•** (יומא לו, ת״כ) מִתְוַדֶּה עָלָיו עֲוֹנוֹתָיו וַעֲוֹנוֹת בֵּיתוֹ. **אבן עזרא.**

(ז) **וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:**

ז וְיִסַּב יָת תְּרֵין צְפִירִין וִיקִים יָתְהוֹן קֳדָם יְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא:

(ח) **וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:**

ח וְיִתֵּן אַהֲרֹן עַל תְּרֵין צְפִירִין עַדְבִּין עַדְבָּא חַד לִשְׁמָא דַיְיָ וְעַדְבָּא חַד לַעֲזָאזֵל:

רס״י◄ **וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם גֹּרָלוֹת•** מַעֲמִיד אֶחָד לְיָמִין וְאֶחָד לִשְׂמֹאל, וְנוֹתֵן שְׁתֵּי יָדָיו בַּקַּלְפִּי, וְנוֹטֵל גּוֹרָל בְּיָמִין וַחֲבֵרוֹ בִּשְׂמֹאל, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם אֶת שֶׁכָּתוּב בּוֹ ״לַשֵּׁם״, הוּא לַשֵּׁם, וְאֶת שֶׁכָּתוּב בּוֹ ״לַעֲזָאזֵל״, מִשְׁתַּלֵּחַ לַעֲזָאזֵל. **עֲזָאזֵל•** (יומא סז, ת״כ) הוּא הַר עַז וְקָשֶׁה, צוּק גָּבֹהַּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֶרֶץ גְּזֵרָה״, חֲתוּכָה. **אבן עזרא.**

(ט) **וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת:**

ט וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת צְפִירָא דִּי סְלִיק עֲלוֹהִי עַדְבָּא לִשְׁמָא דַיְיָ וַיַּעְבְּדִנֵּהּ חַטָּאתָא:

רס״י◄ **וְעָשָׂהוּ חַטָּאת•** כְּשֶׁמַּגִּיחַ הַגּוֹרָל עָלָיו, קוֹרֵא לוֹ שֵׁם, וְאוֹמֵר: ״לַה׳ חַטָּאת״. **אבן עזרא.**

(י) **וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה:**

י וּצְפִירָא דִּי סְלִיק עֲלוֹהִי עַדְבָּא לַעֲזָאזֵל יִתְקַם כַּד חַי קֳדָם יְיָ לְכַפָּרָא עֲלוֹהִי לְשַׁלָּחָא יָתֵהּ לַעֲזָאזֵל לְמַדְבְּרָא:

רס״י◄ **יָעֳמַד־חַי•** כְּמוֹ ״יֶעֱמַד חַי״, עַל־יְדֵי אֲחֵרִים; וְתַרְגּוּמוֹ: ״יִתְקַם כַּד חַי״. (ת״כ) מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל״, וְאֵינִי יוֹדֵעַ שִׁלּוּחוֹ אִם לְמִיתָה אִם לְחַיִּים, לְכָךְ נֶאֱמַר: ״יָעֳמַד־חַי״ — עֲמִידָתוֹ חַי עַד שֶׁיִּשְׁתַּלַּח; מִכָּאן, שֶׁשִּׁלִּיחוּתוֹ לְמִיתָה. **לְכַפֵּר עָלָיו•** שֶׁיִּתְוַדֶּה עָלָיו, כִּדְכְתִיב: ״וְהִתְוַדָּה עָלָיו וְגוֹ׳״. **אבן עזרא.**

(יא) **וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ:**

יא וִיקָרֵב אַהֲרֹן יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנַשׁ בֵּיתֵהּ וְיִכּוֹס יָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא דִּי לֵהּ:

רס״י◄ **וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וְגוֹ׳•** (ת״כ) וְדוּי שֵׁנִי עָלָיו וְעַל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, שֶׁהֵם כֻּלָּם קְרוּיִים בֵּיתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים קלה) ״בֵּית אַהֲרֹן בָּרְכוּ אֶת־ה׳ וְגוֹ׳״. מִכָּאן, שֶׁהַכֹּהֲנִים מִתְכַּפְּרִים בּוֹ, (ת״כ) וְכָל כַּפָּרָתָן אֵינָהּ אֶלָּא עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת וְגוֹ׳״. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

ו **וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת פַּר הַחַטָּאת.** אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד כַּמִּשְׁפָּט: וְטַעַם **וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ.** כִּי בּוֹ יְכַפֵּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ, אַחַר שֶׁיִּשְׁחָטֶנּוּ.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי הַעֲמָדָתוֹ הִיא כַּפָּרָה:

ח **גֹּרָלוֹת.** יְדוּעִים מִדִּבְרֵי קַבָּלַת אֲבוֹתֵינוּ. אָמַר הַגָּאוֹן כִּי עֲזָאזֵל שֵׁם הַר, וְנִקְרָא כֵּן בַּעֲבוּר שֶׁהוּא תַּקִּיף. כִּי טַעַם זֵכֶר הַשֵּׁם כְּטַעַם הָרְרֵי אֵל יְקוּתִיאֵל. וְהַגָּאוֹן הַלֵּוִי תִּפְשׂוּ כִּי הָאָלֶ״ף בִּמְלַת עֲזָאזֵל הוּא בֵּין זי״ן לְזי״ן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא הַר סָמוּךְ אֶל הַר סִינַי. וְהַשֵּׁם צִוָּה לְהוֹלִיךְ הַשָּׂעִיר וּלְהַעֲלוֹתוֹ שָׁם עַד שֶׁיִּשָּׁחֵט, וְאַחַר כֵּן הָיוּ מוֹלִיכִים אוֹתוֹ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ לְהַר אַחֵר. וְהָעֵד, שֶׁאָמַר וַיַּעַשׂ אַהֲרֹן. וְכֵן בְּחַג שָׁבוּעוֹת לְפִי דַּעְתִּי כַּאֲשֶׁר אֲפָרֵשׁ בִּמְקוֹמוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי עֲבוֹדַת בֵּית שֵׁנִי לֹא הָיְתָה כָּרִאשׁוֹן, כִּי הָיָה הַכֹּהֵן מְחַסֵּר בְּגָדִים וְאֵין כַּפֹּרֶת. וְזֶה הַמְּפָרֵשׁ אָמַר כִּי הַשָּׂעִיר יִשָּׁלַח בַּמִּדְבָּר, כִּי כֵן כָּתוּב וְשִׁלַּח אֶת הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר. וְטַעְמוֹ, כְּטַעַם צִפּוֹר הַמִּטַּהֵר מְהַצָּרַעַת שֶׁהוּא עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, מָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם יָשׁוּב. וְהָעֵד, אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה. וַאֲנַחְנוּ הֵשִׁיבוּנוּ כִּי הַשָּׂעִיר יִשָּׁלֵחוּ בַּמִּדְבָּר, כַּאֲשֶׁר הוּא כָּתוּב וַיִּרְדֹּף אַחֲרָיו עַד שֶׁיִּבְרַח וַיַּעַל אֶל הַצּוּר. עַל כֵּן אָמְרוּ חֲז״ל וְדוֹחֲפוֹ. וְאָמַר רַב שְׁמוּאֵל אַף עַל פִּי שֶׁכָּתוּב בְּשָׂעִיר הַחַטָּאת שֶׁהוּא לַשֵּׁם, גַּם הַשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ הוּא לַשֵּׁם. וְאֵין צָרִיךְ, כִּי הַמְּשַׁלֵּחַ אֵינֶנּוּ קָרְבָּן כִּי לֹא יִשָּׁחֵט. וְאִם יָכֹלְתָּ לְהָבִין הַסּוֹד שֶׁהוּא אַחַר מִלַּת עֲזָאזֵל, תֵּדַע סוֹדוֹ וְסוֹד שְׁמוֹ, כִּי יֵשׁ לוֹ חֲבֵרִים בַּמִּקְרָא. וַאֲנִי אֲגַלֶּה לְךָ קְצָת הַסּוֹד בְּרֶמֶז, בִּהְיוֹתְךָ בֶּן שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ תִּדָּעֶנּוּ:

ט **וְעָשָׂהוּ חַטָּאת.** שֶׁיִּשְׁחָטֶנָּה:

י **יָעֳמַד חַי.** מֵהַבִּנְיָן הַכָּבֵד הַנּוֹסָף, שֶׁלֹּא נִזְכַּר שֵׁם פּוֹעֲלוֹ. וְהָיָה הַיּוּ״ד רָאוּי לִהְיוֹתוֹ מְאוּסָף בְּשׁוּרֵ״ק, רַק נִרְחַב בַּעֲבוּר אוֹת הַגָּרוֹן. וְכֵן יָחֳרַם כָּל רְכוּשׁוֹ: **לְכַפֵּר עָלָיו.** כִּי הַכִּפּוּר יְהִי עָלָיו. וּפֵרוּשׁוֹ לְשַׁלֵּחַ אוֹתוֹ:

יא **וְהִקְרִיב אַהֲרֹן.** בַּעֲבוּר שֶׁאָרְכוּ דִּבְרֵי הַשְּׂעִירִים, הוֹסִיף לְבָאֵר אַחַר שֶׁהִקְרִיב הַפָּר וּשְׁנֵי הַשְּׂעִירִים אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, יָחֵל לִשְׁחוֹט אֶת הַפָּר שֶׁלּוֹ:

(יב) וְלָקַח מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת:

יב וְיִסַּב מְלֵי מַחְתִּיתָא גּוּמְרִין דְּאֶשָּׁא מֵעֲלָוֵי מַדְבְּחָא מִן קֳדָם יְיָ וּמְלֵי חָפְנוֹהִי קְטֹרֶת בּוּסְמִין דַּקִּיקִין וְיָעֵל מְגָיו לְפָרְכְתָא:

רש״י ◄ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ • הַחִיצוֹן (יומא מה). מִלִּפְנֵי ה׳ • מִצַּד שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח, וְהוּא צַד מַעֲרָבִי. דַּקָּה • (יומא שם) מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״דַּקָּה״, וַהֲלֹא כָּל הַקְּטֹרֶת דַּקָּה הִיא, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ל לו): ״וְשָׁחַקְתָּ מִמֶּנָּה הָדֵק״? אֶלָּא שֶׁתְּהֵא דַּקָּה מִן הַדַּקָּה, שֶׁמֵּעֶרֶב יוֹם־הַכִּפּוּרִים הָיָה מַחֲזִירָהּ לַמַּכְתֶּשֶׁת. **אבן עזרא.**

(יג) וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה וְכִסָּה עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת וְלֹא יָמוּת:

יג וְיִתֵּן יָת קְטוֹרֶת בּוּסְמַיָּא עַל אֶשָּׁתָא לְקֳדָם יְיָ וְחָפֵי עֲנָנָא קְטָרְתָא יָת כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל סַהֲדוּתָא וְלָא יְמוּת:

רש״י ◄ עַל־הָאֵשׁ • שֶׁבְּתוֹךְ הַמַּחְתָּה. וְלֹא יָמוּת • הָא אִם לֹא עֲשָׂאָהּ כְּתִקְנָהּ, חַיָּב מִיתָה.

(יד) וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ:

יד וְיִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וְיִדֵּי בְּאֶצְבְּעֵהּ עַל אַפֵּי כַּפֻּרְתָּא קְדוּמָא וְלָקֳדָם כַּפֻּרְתָּא יַדֵּי שְׁבַע זִמְנִין מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ:

רש״י ◄ וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ • הַזָּאָה אַחַת בְּמַשְׁמָע. וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע • הֲרֵי אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה.

(טו) וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת:

טו וְיִכּוֹס יָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי לְעַמָּא וְיָעֵל יָת דְּמֵהּ לְמִגָּיו לְפָרְכְתָא וְיַעְבֵּד לִדְמֵהּ כְּמָא דִי עֲבַד לִדְמָא דְתוֹרָא וְיַדֵּי יָתֵהּ עַל כַּפֻּרְתָּא וְלָקֳדָם כַּפֻּרְתָּא:

רש״י ◄ אֲשֶׁר לָעָם • מַה שֶּׁהָפָר מְכַפֵּר עַל הַכֹּהֲנִים, מְכַפֵּר הַשָּׂעִיר עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא הַשָּׂעִיר שֶׁעָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל לַשֵּׁם. כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר • אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה. **אבן עזרא.**

(טז) וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם:

טז וִיכַפַּר עַל קוּדְשָׁא מִסּוֹאֲבַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִמֶּרְדֵּיהוֹן לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וְכֵן יַעְבֵּד לְמַשְׁכַּן זִמְנָא דְּשָׁרֵי עִמְּהוֹן בְּגוֹ סוֹאֲבָתְהוֹן:

רש״י ◄ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • (ת״כ) עַל הַנִּכְנָסִין לַמִּקְדָּשׁ בְּטֻמְאָה, וְלֹא נוֹדַע לָהֶם בַּסּוֹף, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְכָל־חַטֹּאתָם״, וְחַטָּאת הִיא שׁוֹגֵג. וּמִפִּשְׁעֵיהֶם • אַף הַנִּכְנָסִין מֵזִיד בְּטֻמְאָה. וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד • (יומא נז) כְּשֵׁם שֶׁהִזָּה מִשְּׁנֵיהֶם בִּפְנִים אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה, כָּךְ מַזֶּה עַל הַפָּרֹכֶת מִבַּחוּץ מִשְּׁנֵיהֶם אַחַת לְמַעְלָה וְשֶׁבַע לְמַטָּה. הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם • אַף־עַל־פִּי שֶׁהֵם טְמֵאִים, שְׁכִינָה בֵּינֵיהֶם. **אבן עזרא.**

(יז) וְכָל־אָדָם לֹא־יִהְיֶה בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל יִשְׂרָאֵל:

יז וְכָל אֱנָשׁ לָא יְהֵי בְּמַשְׁכַּן זִמְנָא בְּמֵעֲלֵהּ לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא עַד מִפְּקֵהּ וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵהּ וְעַל כָּל קְהָלָא דְיִשְׂרָאֵל:

אבן עזרא על התורה

יב **הַמַּחְתָּה.** יְדוּעָה הִיא: **חָפְנָיו.** שְׁנֵיהֶם: **קְטֹרֶת סַמִּים.** הִיא הַנִּזְכֶּרֶת. הָיָה נִרְאֶה לָנוּ כִּי עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת כְּמַשְׁמָעוֹ. וְהַמַּעְתִּיקִים אָמְרוּ כִּי עַל פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת הוּא עַל בֵּין הַבַּדִּים, וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יָדוּעַ מִדִּבְרֵיהֶם, וְהוּא אֱמֶת:

טו **וְשָׁחַט אֶת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם.** וְעַתָּה יִשְׁחָטֶנּוּ בְּצֵאתוֹ, כִּי יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא יִשְׁחַט קוֹדֶם הַפָּר, וְאֵינֶנּוּ אֱמֶת:

טז **וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ.** הוּא קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים: **וְכֵן יַעֲשֶׂה לְאֹהֶל מוֹעֵד.** שֶׁיַּזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת וְעַל קַרְנוֹת מִזְבַּח הַקְּטֹרֶת: **וְטֵעַם וְכִפֶּר עַל הַקֹּדֶשׁ.** לְהִיוֹת הַדָּם כּוֹפֶר, שֶׁלֹּא יִשָּׁחֵת בַּעֲבוּר טֻמְאַת הַטְּמֵאִים:

יז **וְכָל אָדָם.** מֵהַכֹּהֲנִים: **לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ.** בִּפְנִים: **וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ.** בְּפַר חַטָּאתוֹ: **וּבְעַד כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל.** בִּשְׂעִיר חַטָּאתָם:

(יח) וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

יח וְיִפּוֹק לְמַדְבְּחָא דִּי קֳדָם יְיָ וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי וְיִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וּמִדְּמָא דִצְפִירָא וְיִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

רש״י◄ אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־ה׳ • זֶה מִזְבַּח הַזָּהָב, שֶׁהוּא לִפְנֵי ה׳ בַּהֵיכָל, וּמַה תַּלְמוּד לוֹמַר ״וְיָצָא״? לְפִי שֶׁהַזָּה הַהַזָּאוֹת עַל הַפָּרֹכֶת וְעָמַד מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלִפְנִים וְהִזָּה, וּבְמַתְּנוֹת הַמִּזְבֵּחַ הִזְקִיקוֹ לָצֵאת מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלַחוּץ, וַיַּתְחִיל מִקֶּרֶן מִזְרָחִית צְפוֹנִית (יומא נח). וְכִפֶּר עָלָיו • וּמַה הִיא כַּפָּרָתוֹ? ״וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר״ – מְעֹרָבִין זֶה לְתוֹךְ זֶה. **אבן עזרא.**

(יט) וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

יט וַיַּדֵּי עֲלוֹהִי מִן דְּמָא בְּאֶצְבְּעֵהּ שְׁבַע זִמְנִין וִיסַדְּרֵהּ וִיקַדְּשִׁנֵּהּ מִסּוֹאֲבָא בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש״י◄ וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם • אַחַר שֶׁנָּתַן מַתָּנוֹת בְּאֶצְבָּעוֹ עַל קַרְנוֹתָיו, מַזֶּה שֶׁבַע הַזָּאוֹת עַל גַּגּוֹ (ת״כ). וְטִהֲרוֹ • מִמַּה שֶׁעָבַר. וְקִדְּשׁוֹ • לֶעָתִיד לָבֹא.

(כ) וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי:

כ וִישֵׁצֵי מִלְּכַפָּרָא עַל קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא וִיקָרֵב יָת צְפִירָא חַיָּא:

(כא) וְסָמַךְ אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי יָדָיו עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה:

כא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן יָת תַּרְתֵּין יְדוֹהִי עַל רֵישׁ צְפִירָא חַיָּא וִיוַדֵּי עֲלוֹהִי יָת כָּל עֲוָיַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָת כָּל מָרְדֵּיהוֹן לְכָל חֲטָאֵיהוֹן וְיִתֵּן יָתְהוֹן עַל רֵישׁ צְפִירָא וִישַׁלַּח בְּיַד גְּבַר דְּזִמִּין לְמְהַךְ לְמַדְבְּרָא:

רש״י◄ אִישׁ עִתִּי • (יומא סו) הַמּוּכָן לְכָךְ מִיּוֹם אֶתְמוֹל. **אבן עזרא.**

(כב) וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר:

כב וְיִטּוֹל צְפִירָא עֲלוֹהִי יָת כָּל חוֹבֵיהוֹן לְאַרְעָא דְלָא יָתְבָא וִישַׁלַּח יָת צְפִירָא בְּמַדְבְּרָא:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כז עמ׳ 124)

וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה (טז, כב) הָרַמְבַּ״ם פָּסַק, שֶׁהַשָּׂעִיר מְכַפֵּר עַל עֲבֵרוֹת קַלּוֹת גַּם בְּלִי תְּשׁוּבָה, וְאִלּוּ יוֹם כִּפּוּר מְכַפֵּר רַק לַשָּׁבִים. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הַשָּׂעִיר מְכַפֵּר עַל **הָעֲבֵרָה** („וְנָשָׂא . . **עֲוֹנֹתָם**"), וְלֹא הֲרֵי עֲבֵרָה קַלָּה (שֶׁמִּתְכַּפֶּרֶת בְּלִי תְּשׁוּבָה) כַּחֲמוּרָה (שֶׁמִּתְכַּפֶּרֶת רַק לַשָּׁבִים). אַף יוֹם כִּפּוּר מְכַפֵּר עַל **הָאָדָם** („בַּיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר **עֲלֵיכֶם**"), וּמִי שֶׁלֹּא שָׁב 'מְנַגֵּד' לְכַפָּרָה זוֹ וּמְעַכְּבָהּ מִלָּחוּל עָלָיו, בְּלִי הֶבְדֵּל בֵּין קַלָּה לַחֲמוּרָה.

(כג) וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וְהִנִּיחָם שָׁם:

כג וְיֵיעוֹל אַהֲרֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִשְׁלַח יָת לְבוּשֵׁי בוּצָא דִי לְבַשׁ בְּמֵעֲלֵהּ לְקוּדְשָׁא וְיַצְנְעִנּוּן תַּמָּן:

רש״י◄ וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד • אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ שֶׁאֵין זֶה מְקוֹמוֹ שֶׁל מִקְרָא זֶה, וְנָתְנוּ טַעַם לְדִבְרֵיהֶם בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא (דף לב), וְאָמְרוּ: כָּל הַפָּרָשָׁה כֻּלָּהּ נֶאֱמְרָה עַל הַסֵּדֶר, חוּץ מִ׳בִּיאָה׳ זוֹ שֶׁהִיא אַחַר עֲשִׂיַּת עוֹלָתוֹ וְעוֹלַת הָעָם וְהַקְטָרַת אֵמוּרֵי פָּר וְשָׂעִיר שֶׁנַּעֲשִׂים בַּחוּץ בְּבִגְדֵי זָהָב, וְטוֹבֵל וּמְקַדֵּשׁ וּפוֹשְׁטָן וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי לָבָן. **וּבָא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד** • לְהוֹצִיא אֶת הַכַּף וְאֶת הַמַּחְתָּה, שֶׁהִקְטִיר בָּהּ הַקְּטֹרֶת לִפְנֵי וְלִפְנִים. **וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד** • אַחַר שֶׁהוֹצִיאָם, וְלוֹבֵשׁ בִּגְדֵי זָהָב לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם. וְזֶהוּ סֵדֶר הָעֲבוֹדוֹת: תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר בְּבִגְדֵי זָהָב, וַעֲבוֹדַת פָּר וְשָׂעִיר

אבן עזרא על התורה

יח **וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ.** הוּא מִזְבַּח הָעוֹלָה:
כא **וְנָתַן אוֹתָם.** אַחַר שֶׁיְּסוּרוּ מִיִּשְׂרָאֵל, כְּאִילוּ נְתוּנִים הֵם אֶל רֹאשׁ הַשָּׂעִיר, וְהוֹלְכִים אֶל מָקוֹם שֶׁלֹּא יִזָּכְרוּ עוֹד. וְהַכָּתוּב דִּבֵּר לְהָבִין הַכֹּל: **עִתִּי.** מְזֻמָּן לְעִתּוֹ. אוֹ מִנְהָגוֹ לָלֶכֶת בְּכָל עֵת בְּכִפּוּרִים. וְהַיּוּ״ד לְהִתְיַחֵס לְעֵת, כְּמוֹ פְּנִימִי. וְהַמְפָרְשִׁים אוֹתוֹ חֶכָם, אֵינֶנּוּ נָכוֹן בְּעֵינַי. וַחֲזַ״ל אָמְרוּ שֶׁהַנּוֹשֵׂא הוּא כֹּהֵן, וְדִבְרֵיהֶם אֱמֶת:

הַפְּנִימִיִּים וּקְטֹרֶת שֶׁל מַחְתָּה בְּבִגְדֵי לָבָן, וְאֵילוּ וְאֵיל הָעָם וּמִקְצָת הַמּוּסָפִין בְּבִגְדֵי זָהָב, וְהוֹצָאַת כַּף וּמַחְתָּה בְּבִגְדֵי לָבָן, וּשְׁיָרֵי הַמּוּסָפִין וְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם וּקְטֹרֶת הַהֵיכָל שֶׁעַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בְּבִגְדֵי זָהָב. וְסֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת, לְפִי סֵדֶר הָעֲבוֹדוֹת, כָּךְ הוּא: ״וְשִׁלַּח אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר״, ״וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם וְגוֹ׳״, ״וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְגוֹ׳״, ״וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת וְגוֹ׳״, וְכָל הַפָּרָשָׁה עַד ״וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה״, וְאַחֲרֵי־כֵן: ״וּבָא אַהֲרֹן״. **וְהִנִּיחָם שָׁם** • מְלַמֵּד שֶׁטְּעוּנִין גְּנִיזָה וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתָן אַרְבָּעָה בְּגָדִים לְיוֹם כִּפּוּרִים אַחֵר.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כח עמ׳ 224)

וְלֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ . . לְיוֹם כִּפּוּרִים אַחֵר (רש״י טז, כג) עֲבוֹדַת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל בְּיוֹם כִּפּוּר הֲבִיאָה אֶת יִשְׂרָאֵל לִתְשׁוּבָה, וְכָךְ נִתְכַּפְּרוּ עֲוֹנוֹתֵיהֶם. וְהִנֵּה יָדוּעַ, שֶׁבַּעַל תְּשׁוּבָה נֶהֱפַךְ כִּבְיָכוֹל לְאִישׁ אַחֵר: ״אֵינִי אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה אוֹתָן הַמַּעֲשִׂים״ (רמב״ם). מוּבָן אֵפוֹא, שֶׁגַּם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל עַצְמוֹ צָרִיךְ לְהַגִּיעַ לְהִתְחַדְּשׁוּת כָּזוֹ; וְלָכֵן לָבַשׁ בְּכָל שָׁנָה בְּגָדִים חֲדָשִׁים, שֶׁכֵּן הוּא נִהְיָה אָדָם חָדָשׁ וְנַעֲלֶה יוֹתֵר, וּבְגָדֵי הַשָּׁנָה הַקּוֹדֶמֶת אֵינָם רְאוּיִים לוֹ עוֹד.

(כד) וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַמַּיִם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם:

כד וְיַסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא בַּאֲתַר קַדִּישׁ וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשׁוֹהִי וְיִפּוֹק וַיַּעְבֵּד יָת עֲלָתֵהּ וְיָת עֲלַת עַמָּא וִיכַפַּר עֲלוֹהִי וְעַל עַמָּא:

רש״י◄ **וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וְגוֹ׳** • (יומא לב) לְמַעְלָה לָמַדְנוּ מ״וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם״, שֶׁכְּשֶׁהוּא מְשַׁנֶּה מִבִּגְדֵי זָהָב לְבִגְדֵי לָבָן, טָעוּן טְבִילָה. שֶׁבְּאוֹתָהּ טְבִילָה פָּשַׁט בִּגְדֵי זָהָב שֶׁעָבַד בָּהֶן עֲבוֹדַת תָּמִיד שֶׁל שַׁחַר, וְלָבַשׁ בִּגְדֵי לָבָן לַעֲבוֹדַת הַיּוֹם; וְכָאן לָמַדְנוּ, שֶׁכְּשֶׁהוּא מְשַׁנֶּה מִבִּגְדֵי לָבָן לְבִגְדֵי זָהָב, טָעוּן טְבִילָה. **בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ** • (ת״כ, יומא שם) הַמְקֻדָּשׁ בִּקְדֻשַּׁת עֲזָרָה, וְהִיא הָיְתָה בְּגַג בֵּית הַפַּרְוָה, וְכֵן אַרְבַּע טְבִילוֹת הַבָּאוֹת חוֹבָה לַיּוֹם, אֲבָל הָרִאשׁוֹנָה הָיְתָה בַּחֵיל. **וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו** • שְׁמוֹנָה בְּגָדִים שֶׁהוּא עוֹבֵד בָּהֶן כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה. **וְיָצָא** • מִן הַהֵיכָל אֶל הֶחָצֵר שֶׁמִּזְבַּח הָעוֹלָה שָׁם. **וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ** • אֵיל לְעוֹלָה הָאָמוּר לְמַעְלָה: ״בִּזֹּאת יָבֹא אַהֲרֹן וְגוֹ׳״. **וְאֶת־עֹלַת הָעָם** • (יומא עג) ״וְאֵיל אֶחָד לְעֹלָה״ הָאָמוּר לְמַעְלָה ״וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגוֹ׳״. **אבן עזרא.**

◆ יום שני ה׳ אייר ◆

(כה) וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה:

כה וְיָת תַּרְבָּא דְחַטָּאתָא יַסֵּק לְמַדְבְּחָא:

רש״י◄ **וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת** • אֵמוּרֵי פַּר וְשָׂעִיר. **יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה** • עַל מִזְבַּח הַחִיצוֹן, דְּאִלּוּ בַּפְּנִימִי כְּתִיב: ״לֹא תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה״ (שמות ל ט). **אבן עזרא.**

(כו) וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה:

כו וּדְמוֹבִיל יָת צְפִירָא לַעֲזָאזֵל יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא:

(כז) וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־פִּרְשָׁם:

כז וְיָת תּוֹרָא דְחַטָּאתָא וְיָת צְפִירָא דְחַטָּאתָא דִּי אִתְּעַל מִדְּמְהוֹן לְכַפָּרָא בְּקוּדְשָׁא יִתַּפְּקוּן לְמִבְּרָא לְמַשְׁרִיתָא וְיוֹקְדוּן בְּנוּרָא יָת מַשְׁכֵּיהוֹן וְיָת בִּסְרְהוֹן וְיָת אָכְלֵיהוֹן:

רש״י◄ **אֲשֶׁר הוּבָא אֶת־דָּמָם** • לַהֵיכָל וְלִפְנֵי וְלִפְנִים. **אבן עזרא.**

(כח) וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה:

כח וּדְמוֹקִיד יָתְהוֹן יְצַבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיַסְחֵי יָת בִּסְרֵהּ בְּמַיָּא וּבָתַר כֵּן יֵיעוֹל לְמַשְׁרִיתָא:

אבן עזרא על התורה

כד בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד. וְסָדִין הָיוּ פּוֹרְשִׁין לוֹ: **בְּגָדָיו.** שֶׁשַּׁמֵּשׁ בָּהֶן בְּכָל יוֹם. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהֵם הַנִּזְכָּרִים. וְהָעֵד, שֶׁלֹּא נִכְתַּב וְלָבַשׁ בְּגָדִים אֲחֵרִים: **עֹלָתוֹ.** הוּא הָאֵיל וְאֵיל הָעָם וּפַר הָעָם וְשִׂבְעָה כִּבְשֵׂיהֶם, כִּי כֵן כָּתוּב: **כה וְאֵת חֵלֶב הַחַטָּאת.** חֵלֶב פַּר הַחַטָּאת וְחֵלֶב שְׂעִיר הַחַטָּאת, גַּם חֵלֶב שְׂעִיר הָעִזִּים שֶׁהוּא חַטָּאת לַכֹּהֵן כַּמִּשְׁפָּט, וְאֵינוֹ נִשְׂרָף. וְזֶה בִּפְרָשַׁת פִּנְחָס: **וְרָחַץ אֶת בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם.** וְדַי לוֹ, כִּי לֹא יִטְמָא עַד הָעֶרֶב:

כז יוֹצִיא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. בְּצוּוּי: **וְשָׂרְפוּ.** הַכֹּהֲנִים, וְכָל אֶחָד מֵהַשּׂוֹרְפִים יִרְחַץ בַּמַּיִם,

(כט) וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: **אבן עזרא.**

כט וּתְהֵי לְכוֹן לִקְיָם עָלָם בְּיַרְחָא שְׁבִיעָאָה בְּעַשְׂרָא לְיַרְחָא תְּעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן וְכָל עֲבִידָא לָא תַעְבְּדוּן יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן:

(ל) כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה תִּטְהָרוּ:

ל אֲרֵי בְיוֹמָא הָדֵין יְכַפַּר עֲלֵיכוֹן לְדַכָּאָה יָתְכוֹן מִכֹּל חוֹבֵיכוֹן קֳדָם יְיָ תִּדְכּוּן:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כט עמ׳ 338)

לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ (טז, ל)

כְּתַב הָרַמְבַּ"ם: "כָּל הַבְּהֵמוֹת הַקְּרֵבִים בְּיוֹם זֶה, חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה". וְקָשֶׁה, מַדּוּעַ נָקַט "בְּהֵמוֹת", וְלֹא "קָרְבָּנוֹת". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁרָמַז רָמַז לָנוּ שֶׁבְּיוֹם כִּפּוּר נִפְעָל הַחִבּוּר שֶׁל תַּכְלִית הָעִלּוּי עִם הַדַּרְגָּה הַפְּחוּתָה בְּיוֹתֵר. שֶׁכֵּן "**לִפְנֵי** ה׳" קָשׁוּר בְּעִקָּר עִם הַתְּחָלַת שֵׁם הֱוָיָ׳ וּפְנִימִיּוּתוֹ, הָאוֹתִיּוֹת י״ה, מִסְפָּר ט"ו; וּמִתַּכְלִית הָעִלּוּי שֶׁל שֵׁם הֱוָיָ׳ נִמְשָׁךְ לַדַּרְגָּה הַנְּמוּכָה בְּיוֹתֵר - 'חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה **בְּהֵמוֹת**'. **אבן עזרא.**

(לא) שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: **אבן עזרא.**

לא שְׁבַת שְׁבָתָא הִיא לְכוֹן וּתְעַנּוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן קְיָם עָלָם:

(לב) וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח אֹתוֹ וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ:

לב וִיכַפַּר כַּהֲנָא דִּי רַבִּי יָתֵהּ וְדִי יְקָרֵב יָת קֻרְבָּנֵהּ לְשַׁמָּשָׁא תְּחוֹת אֲבוּהִי וְיִלְבַּשׁ יָת לְבוּשֵׁי בוּצָא לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא:

רש״י◄ **וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח וְגוֹ׳** • (ת״כ) כַּפָּרָה זוֹ שֶׁל יוֹם־הַכִּפּוּרִים אֵינָהּ כְּשֵׁרָה אֶלָּא בְּכֹהֵן גָּדוֹל, לְפִי שֶׁנֶּאֱמְרָה כָּל הַפָּרָשָׁה בְּאַהֲרֹן, הֵצָרֵךְ לוֹמַר בְּכֹהֵן גָּדוֹל הַבָּא אַחֲרָיו שֶׁיְּהֵא כָּמוֹהוּ. **וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ** • (ת״כ) אֵין לִי אֶלָּא הַמָּשׁוּחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, מְרֻבֶּה בְּגָדִים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת יָדוֹ וְגוֹ׳", וְהֵם כָּל הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים שֶׁעָמְדוּ מִיֹּאשִׁיָּהוּ וְאֵילָךְ, שֶׁבְּיָמָיו נִגְנְזָה צְלוּחִית שֶׁל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. **לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו** • (ת״כ) לְלַמֵּד שֶׁאִם בְּנוֹ מְמַלֵּא אֶת מְקוֹמוֹ, הוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם. **אבן עזרא.**

(לג) וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: **אבן עזרא.**

לג וִיכַפַּר עַל מִקְדַּשׁ קוּדְשָׁא וְעַל מַשְׁכַּן זִמְנָא וְעַל מַדְבְּחָא יְכַפַּר וְעַל כַּהֲנַיָּא וְעַל כָּל עַמָּא דִּקְהָלָא יְכַפַּר:

(לד) וְהָיְתָה־זֹּאת לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

לד וּתְהֵי דָא לְכוֹן לִקְיָם עָלָם לְכַפָּרָא עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל חוֹבֵיהוֹן חֲדָא בְּשַׁתָּא וַעֲבַד כְּמָא דִי פַּקִּיד יְיָ יָת מֹשֶׁה:

רש״י◄ **וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה׳ וְגוֹ׳** • כְּשֶׁהִגִּיעַ יוֹם־הַכִּפּוּרִים עָשָׂה כְּסִדֶּר הַזֶּה; וּלְהַגִּיד שִׁבְחוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, שֶׁלֹּא הָיָה לוֹבְשָׁן לִגְדֻלָּתוֹ, אֶלָּא כִּמְקַיֵּם גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ (ת״כ).

אבן עזרא על התורה

וּמִיַּד יָבֹא אֶל הַמַּחֲנֶה. וְהָעֵד, שֶׁאָמַר וְאַחֲרֵי כֵן יָבֹא אֶל הַמַּחֲנֶה, כִּי מַה צּוֹרֶךְ לְאָמְרוֹ:

כט וְהָיְתָה לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם. זֹאת הָעֲבוֹדָה: **בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בֶּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ תְּעַנּוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם.** אַחַר שֶׁהִכְתּוּב אוֹמֵר וְתִתְעַנֵּג בְּדֶשֶׁן נַפְשֶׁכֶם, יָדַעְנוּ כִּי הָעִינּוּי הֵכֶף הַתַּעֲנוּג, וְהוּא הַצּוֹם. וְעוֹד, וְנָפֵשׁ נַעֲנָה תַּשְׁבִּיעַ, שֶׁטַּעֲמוֹ כְּמוֹ וְתָפֵק לָרָעֵב נַפְשֶׁךָ, כִּי דֶּרֶךְ דִּבְרֵי הַנְּבִיאִים לְהִכָּפֵל. וְאַחַר שֶׁיֵּשׁ לָנוּ קַבָּלָה, אֵין צוֹרֶךְ לְחַפֵּשׂ. וְאֵין עִנְּיָתִי בַּצּוֹם נַפְשִׁי רְאִיָּה, בַּעֲבוּר זָכַר צוֹם. וְהַכְּלָל, כָּל עִנּוּי שֶׁיִּמָּצֵא בַּמִּקְרָא דָּבֵק עִם נֶפֶשׁ, הוּא הַצּוֹם: **הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם.** לֹא נַעֲזַבְנוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה, וְלֹא נַכְרִיתֵנוּ עַל הַצּוֹם:

ל יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם. הַכֹּהֵן. עַל כֵּן אָמְרוּ הַמְפָרְשִׁים עַל הַשָּׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ כִּי יַעֲמֹד חַי לְכַפֵּר עָלָיו, כִּי הַעֲמָדָתוֹ הִיא כַּפָּרָה: **מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם.** כַּאֲשֶׁר פֹּרַשְׁתִּי שֶׁשֵּׁם חַטָּאת שֵׁם כְּלָל, עַל כֵּן תִּמְצָא עַל הַשְּׁגָגָה וְעַל הַזָּדוֹן:

לא שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן. יֵשׁ אוֹמְרִים שְׁבִיתָה לַנֶּפֶשׁ וְלַגּוּף. וַאֲחֵרִים אָמְרוּ שֶׁהוּא שְׁבִיתַת הַשְּׁבִיתָה שֶׁאֵין לְמַעְלָה מִמֶּנָּה. וּשְׁנֵיהֶם שֵׁמוֹת, פַּעַם יָבֹא זֶה קוֹדֵם זֶה, וְהֵם שָׁוִים. וְאֵינוֹ רָחוֹק: חֻקַּת עוֹלָם. לְהִתְעַנּוֹת:

לב וְכִפֶּר הַכֹּהֵן. שֵׁב עַתָּה לְפָרֵשׁ עַל כָּל מָה שֶׁיְּכַפֵּר: **אֲשֶׁר יִמְשַׁח אוֹתוֹ.** הַמּוֹשֵׁחַ בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, אַחַר שֶׁמִּלֵּא אֶת יָדוֹ: **וְלָבַשׁ.** הוּא הַלּוֹבֵשׁ אֵלֶּה בִּגְדֵי קֹדֶשׁ, כִּי אַחֵר לֹא יִלְבְּשֵׁם:

לג אֶת מִקְדַּשׁ הַקֹּדֶשׁ. הִיא מִבֵּית לַפָּרֹכֶת: **וְעַל הַכֹּהֲנִים וְעַל כָּל עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר.** עִמָּם הַלְּוִיִּם, כִּי הֵם לֹא יִקָּרְאוּ הַכֹּהֲנִים. רַק כָּל כֹּהֵן הוּא לֵוִי, וְאֵין כָּל לֵוִי כֹּהֵן:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ז עמ׳ 131)

שֶׁלֹּא הָיָה לוּבְשָׁן לִגְדֻלָּתוֹ (רש״י טז, לד) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ נֶאֱמַר שֶׁבַח זֶה בְּבִגְדֵי הַלָּבָן, לֹא בְּבִגְדֵי הַזָּהָב. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה לְגַבֵּי בִּגְדֵי הַזָּהָב אֵין חִדּוּשׁ בְּכָךְ שֶׁלֹּא לְבָשָׁם לִגְדֻלָּתוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא הָיוּ מְיֻחָדִים לוֹ (גַּם הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל הַבָּא אַחֲרָיו יָכוֹל לִלְבֹּשׁ אוֹתָם). אַךְ לְגַבֵּי בִּגְדֵי הַלָּבָן, שֶׁהָיוּ מְיֻחָדִים לוֹ לְיוֹם כִּפּוּר זֶה (רש״י פסוק כג), הָיָה עָלוּל לַחְשֹׁב שֶׁנּוֹעֲדוּ לְצַיֵּן אֶת גְּדֻלָּתוֹ, וְלָכֵן בְּיוֹם כִּפּוּר הַבָּא יֵשׁ צֹרֶךְ בַּחֲדָשִׁים, בְּהֶתְאֵם לְדַרְגָּתוֹ אָז. **אבן עזרא.**

יז (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃**

א **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃**

(ב) **דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵּאמֹר׃** **אבן עזרא.**

ב **מַלֵּל עִם אַהֲרֹן וְעִם בְּנוֹהִי וְעִם כָּל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן דֵּין פִּתְגָּמָא דִּי פַקִּיד יְיָ לְמֵימָר׃**

(ג) **אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחָט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה׃**

ג **גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל דִּי יִכּוֹס תּוֹר אוֹ אִמַּר אוֹ עִזָּא בְּמַשְׁרִיתָא אוֹ דִּי יִכּוֹס מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא׃**

רש״י◄ **אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב•** בַּמְקֻדָּשִׁין הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְהַקְרִיב קָרְבָּן״. **בַּמַּחֲנֶה•** (זבחים קו) חוּץ לָעֲזָרָה.

(ד) **וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃**

ד **וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא אַיְתֵהּ לְקָרְבָּא קָרְבָּנָא קֳדָם יְיָ קֳדָם מַשְׁכְּנָא דַיְיָ דְּמָא יִתְחַשַּׁב לְגַבְרָא הַהוּא דְּמָא אֲשַׁד וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהוּא מִגּוֹ עַמֵּהּ׃**

רש״י◄ **דָּם יֵחָשֵׁב•** כְּשׁוֹפֵךְ דַּם הָאָדָם, שֶׁמִּתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ. **דָּם שָׁפָךְ•** (ת״כ) לְרַבּוֹת אֶת הַזּוֹרֵק דָּמִים בַּחוּץ.

(ה) **לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וֶהֱבִיאָם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם׃**

ה **בְּדִיל דִּי יַיְתוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָת דִּבְחֵיהוֹן דִּי אִנּוּן דָּבְחִין עַל אַפֵּי חַקְלָא וְיַיְתֵנוּן לְקֳדָם יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לְוָת כַּהֲנָא וְיִכְסוּן נִכְסַת קוּדְשִׁין קֳדָם יְיָ יָתְהוֹן׃**

רש״י◄ **אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים•** אֲשֶׁר הֵם רְגִילִים לִזְבֹּחַ. **אבן עזרא.**

(ו) **וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה׃**

ו **וְיִזְרוֹק כַּהֲנָא יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא דַיְיָ בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיַסֵּק תַּרְבָּא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (רשימות חוברת קמד)

וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם (יז, ו)

דָּם מְסַמֵּל חַיּוּת וַחֲמִימוּת („כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִיא״), וְהוּא קָרֵב עַל הַמִּזְבֵּחַ לְרַמֵּז שֶׁהַלַּהַט וְהַהִתְלַהֲבוּת יֵשׁ לִשְׁמֹר רַק לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה. וְלָכֵן הַדָּם אָסוּר בַּאֲכִילָה, הַיְינוּ שֶׁלֹּא נִתָּן לְהַפֹּךְ אוֹתוֹ לְ„דָם וּבָשָׂר כִּבְשָׂרוֹ״ שֶׁל גּוּף יְהוּדִי, שֶׁקָּדוֹשׁ הוּא, כֵּיוָן שֶׁהַלַּהַט וְהַהִתְלַהֲבוּת בְּעִנְיְנֵי הָעוֹלָם אֵינוֹ מְכֻרָח. מַה שֶּׁאֵין כֵּן הַבָּשָׂר עַצְמוֹ מְכֻרָח הוּא, שֶׁכֵּן נִתָּן לְהַפֹּךְ אוֹתוֹ לִקְדֻשָּׁה.

(ז) **וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם׃**

ז **וְלָא יִזְבְּחוּן עוֹד יָת דִּבְחֵיהוֹן לַשֵּׁדִין דִּי אִנּוּן טָעָן בַּתְרֵיהוֹן קְיָם עָלָם תְּהֵי דָא לְהוֹן לְדָרֵיהוֹן׃**

רש״י◄ **לַשְּׂעִירִם•** לַשֵּׁדִים, כְּמוֹ (ישעיה יג כא): ״וּשְׂעִירִים יְרַקְּדוּ־שָׁם״. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

לד **וְהָיְתָה זֹּאת לָכֶם.** וּכְבָר אָמַר כֵּן, לְהוֹסִיף אַחַת בַּשָּׁנָה: **וַיַּעַשׂ.** אַהֲרֹן:

ב דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו. כִּי הֵם הַשּׁוֹחֲטִים לְיִשְׂרָאֵל. אֵילּוּ הָיָה כָּתוּב בַּמַּחֲנֶה, מוּתָּר לְשָׁחֲטוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. וְזוֹ הַמִּצְוָה תְּלוּיָה גַּם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, רַק בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא קָרוֹב לִירוּשָׁלַיִם. וְהַקָּרוֹב יָדַעְנוּ מִדִּבְרֵי קַבָּלָה, כִּי אִם הָיָה הַמָּקוֹם רָחוֹק, יִזְבַּח וְיֹאכַל בָּשָׂר, כִּי כֵן כָּתוּב. וְרַבִּים אָמְרוּ כִּי הַבָּשָׂר אָסוּר בַּגָּלוּת, וִיפַרְשׁוּ בָּשָׂר וְיַיִן לֹא בָּא אֶל פִּי, בְּשַׂר דָּג. וְלֹא דִּבְרוּ נְכוֹנָה, וְאֵינִי רוֹצֶה לְהַאֲרִיךְ לְהָשִׁיב עֲלֵיהֶם:

ה **לְמַעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ.** זֶה הַטַּעַם עַל הַמִּצְוָה הַזֹּאת. וּפֵרוּשׁ עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה, וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זִבְחֵיהֶם:

ז **לַשְּׂעִירִים.** הֵם הַשֵּׁדִים. וְנִקְרָאוּ כֵּן, בַּעֲבוּר שֶׁיִּשְׁתָּעֵר הַגּוּף הָרוֹאֶה אוֹתָם. וְהַקָּרוֹב, בַּעֲבוּר שֶׁיִּרְאוּ אוֹתָם הַמְשׁוּגָּעִים כִּדְמוּת שְׂעִירִים.

◆ יום שלישי ו׳ אייר ◆

(ח) וַאֲלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־זָבַח:

ח וּלְהוֹן תֵּימַר גְּבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּי יַסֵּק עֲלָתָא אוֹ נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא:

רש״י◄ **אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה** • לְחַיֵּב עַל הַמַּקְטִיר אֵיבָרִים בַּחוּץ [עֵין בְּרֵא״ם] כְּשׁוֹחֵט בַּחוּץ, שֶׁאִם שָׁחַט אֶחָד וְהֶעֱלָה חֲבֵרוֹ, שְׁנֵיהֶן חַיָּבִין (ת״כ. חולין קט)◆

(ט) וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֻנּוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַתָּ הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו:

ט וְלִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא לָא אַיְתְנֵהּ לְמֶעְבַּד יָתֵהּ קֻדָּם יְיָ וְיִשְׁתֵּיצֵי אֱנָשָׁא הַהוּא מֵעַמֵּהּ:

רש״י◄ **וְנִכְרַתָּ** • זַרְעוֹ נִכְרָת וְיָמָיו נִכְרָתִין◆

(י) וְאִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ:

י וּגְבַר גְּבַר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּי יֵיכוּל כָּל דְּמָא וְאֶתֵּן רוּגְזִי בַּאֲנָשָׁא דְּיֵכוּל יָת דְּמָא וַאֲשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ:

רש״י◄ **כָּל־דָּם** • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר״, יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּב אֶלָּא עַל דַּם הַמִּקְדָּשִׁים? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כָּל־דָּם״. **וְנָתַתִּי פָנַי** • (ת״כ) פְּנַאי שֶׁלִּי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק בּוֹ◆

(יא) כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר:

יא אֲרֵי נַפְשׁ בִּסְרָא בִּדְמָא הִיא וַאֲנָא יְהַבְתֵּהּ לְכוֹן עַל מַדְבְּחָא לְכַפָּרָא עַל נַפְשָׁתֵיכוֹן אֲרֵי דְּמָא הוּא עַל נַפְשָׁא מְכַפַּר:

רש״י◄ **כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר** • שֶׁל כָּל בְּרִיָּה, בַּדָּם הִיא תְּלוּיָה, וּלְפִיכָךְ נְתַתִּיו עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נֶפֶשׁ הָאָדָם; תָּבֹא נֶפֶשׁ וּתְכַפֵּר עַל הַנֶּפֶשׁ◆ **אבן עזרא.**

(יב) עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם:

יב עַל כֵּן אֲמַרִית לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל אֱנַשׁ מִנְּכוֹן לָא יֵיכוּל דְּמָא וְגִיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן לָא יֵיכוּל דְּמָא:

רש״י◄ **כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם** • לְהַזְהִיר גְּדוֹלִים עַל הַקְּטַנִּים◆

(יג) וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר:

יג וּגְבַר גְּבַר מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן דִּי יְצוּד צֵידָא חַיְתָא אוֹ עוֹפָא דִּי מִתְאֲכַל וְיֵישׁוֹד יָת דְּמֵהּ וִיכַסְּנֵהּ בְּעַפְרָא:

רש״י◄ **אֲשֶׁר יָצוּד** • (ת״כ. חולין פד) אֵין לִי אֶלָּא צַיִד, אַוָּזִין וְתַרְנְגוֹלִין מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״צַיִד״, מִכָּל מָקוֹם. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר: ״אֲשֶׁר יָצוּד״? שֶׁלֹּא יֹאכַל בָּשָׂר, אֶלָּא בְּהַזְמָנָה זֹאת. **אֲשֶׁר יֵאָכֵל** • פְּרָט לְטְמֵאִים◆

אבן עזרא על התורה

וּמִלַּת עוֹד, תּוֹרָה שֶׁכֵּן הָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין בְּמִצְרַיִם: **אֲשֶׁר הֵם זוֹנִים.** כִּי כָּל מִי שֶׁמְּבַקֵּשׁ אוֹתָם וּמַאֲמִין בָּהֶם, הוּא זוֹנֶה מִתַּחַת אֱלֹהָיו, שֶׁיֵּחָשֵׁב כִּי יֵשׁ מִי שֶׁיֵּיטִיב אוֹ יֵרַע חוּץ מֵהַשֵּׁם הַנִּכְבָּד וְהַנּוֹרָא. וּבְזוֹ הַפָּרָשָׁה לֹא הִזְכִּיר הַגֵּר, כִּי הַמִּצְוָה עַל יִשְׂרָאֵל בִּזְבָחִים וּבְעוֹלוֹת. וְהִזְכִּיר הַגֵּר, שֶׁלֹּא יַעַזְבוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּזְבַּח הַגֵּר לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְכֵן מִשְׁפָּט כָּל דָּם שֶׁהוּא אָסוּר, בַּעֲבוּר שֶׁהוּא הַנֶּפֶשׁ, כִּי הַבָּשָׂר בַּדָּם. וְהָאֱמֶת כִּי הַנֶּפֶשׁ שֶׁבָּהּ יִחְיֶה הָאָדָם, הוּא בְּדַם הַלֵּב:

יא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר. בַּנֶּפֶשׁ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ, יְכַפֵּר. וְהַטַּעַם, נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, כְּמוֹ עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם. וְאֵין לוֹ טַעַם, אַחַר שֶׁאָמַר לְכַפֵּר עַל נַפְשׁוֹתֵיכֶם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק לז, עמוד 52 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

כִּיסּוּי הַדָּם בְּחַיֵּי הָאָדָם

וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ־עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר: (יז, יג)

צִוָּה . . לְכַסּוֹת כָּל דָּם בְּחַיָּה וָעוֹף כִּי לֹא יִתְקָרֵב דָּמָם עַל הַמִּזְבֵּחַ, כִּי גַּם בְּעוֹפוֹת לֹא יִקְרַב מֵהֶם רַק שְׁנֵי מִינִים בִּלְבַד וְגַם הֵם אֵינָם נִשְׁחָטִים, אֲבָל בַּבְּהֵמוֹת רוֹב הַמְּצוּיִים נִשְׁחָטִים לַשֵּׁם הַנִּכְבָּד, וְדָמָם לְכַפֵּר וְאֵין רָאוּי לְכַסּוֹתוֹ. וְלֹא חָשַׁשׁ לְכַסּוֹת דַּם הַחוּלִין בַּבְּהֵמָה, כִּי אֵין חוּלִין בַּמִּדְבָּר וְגַם אַחֲרֵי כֵן עַל הָרוֹב יְצַוֶּה. (רמב״ן בפרשתנו)

וְיֵשׁ לְבָאֵר הָעִנְיָן בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם:

״דָּם״ הוּא עִנְיָן הַחַיּוּת, ״הַדָּם הוּא הַנֶּפֶשׁ״, וְתַכְלִיתוֹ הוּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ בְּעִנְיְנֵי קְדוּשָׁה, שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁבִּקְדוּשָׁה צְרִיכִים לַעֲשׂוֹתוֹ בְּחַיּוּת וְהִתְלַהֲבוּת גְּלוּיָה דַּוְקָא. מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן בְּעִנְיְנֵי חוֹל - דִּבְרֵי הָרְשׁוּת שֶׁל הָאָדָם, צְרִיכִים לַעֲשׂוֹתָם בְּלִי חַיּוּת, ״בְּלֹא לֵב וָלֵב״, דְ״כָּל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שָׁמַיִם״ דַּוְקָא לֹא בִּשְׁבִיל הֲנָאַת גּוּפוֹ, אֶלָּא כְּדֵי לַעֲבוֹד אֶת הַבּוֹרֵא. וְזֶהוּ תּוֹכֶן מִצְוַת כִּיסּוּי הַדָּם, שֶׁבְּעִנְיְנֵי חוּלִין צְרִיכִים **לְכַסּוֹת** אֶת הַדָּם, שֶׁלֹּא יִהְיֶה נִיכָּר בָּהֶם חַיּוּת.

וְעַל־פִּי־זֶה יֵשׁ לְבָאֵר הַטַּעַם שֶׁכִּיסּוּי הַדָּם צָרִיךְ לִהְיוֹת בֶּעָפָר דַּוְקָא – כִּי עָפָר מוֹרֶה עַל שִׁפְלוּת וְהַכְנָעָה ״וְאָנֹכִי עָפָר וָאֵפֶר״, ״וַנַּפְשִׁי כֶּעָפָר לַכֹּל תִּהְיֶה״, וְכַאֲשֶׁר הָאָדָם עוֹסֵק בְּדִבְרֵי הָרְשׁוּת, צָרִיךְ לְעוֹרֵר בְּנַפְשׁוֹ הַבִּטּוּל וְהַהַכְנָעָה, לִהְיוֹת חָרֵד שֶׁלֹּא לְהִמָּשֵׁךְ אַחַר תַּאֲוַוֹת הַלֵּב (לַעֲסוֹק בְּדִבְרֵי הָרְשׁוּת בִּשְׁבִיל הֲנָאַת הַגּוּף), אֶלָּא כָּל כַּוָּנָתוֹ תִּהְיֶה רַק לְשֵׁם שָׁמַיִם.

אַךְ כַּאֲשֶׁר הָאָדָם חָדוּר כּוּלוֹ בִּקְדוּשָׁה, וְגַם דִּבְרֵי הָרְשׁוּת שֶׁלּוֹ הֵם חֵלֶק מֵעֲבוֹדַת הַשֵּׁם שֶׁלּוֹ, מוּבָן שֶׁגַּם עִסְקֵי הַחוּלִין שֶׁלּוֹ יְכוֹלִים לִהְיוֹת בְּחַיּוּת וְהִתְלַהֲבוּת, וְאֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת הַדָּם כֵּיוָן שֶׁהַחַיּוּת שֶׁלּוֹ הִיא בַּקְּדוּשָׁה שֶׁבַּדָּבָר, וְתוּ לֹא. וְזֶה נִרְמָז בָּזֶה שֶׁבְּהֶמֵּת חוּלִין אֵינָהּ צְרִיכָה כִּיסּוּי דָּם, מֵאַחַר שֶׁרוֹב מִינֵי בְּהֵמוֹת רְאוּיִין לַמִּזְבֵּחַ. **אבן עזרא.**

(יד) **כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת:**

יד אֲרֵי נַפְשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ בְּנַפְשֵׁהּ הוּא וַאֲמָרִית לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם כָּל בִּסְרָא לָא תֵיכְלוּן אֲרֵי נַפְשׁ כָּל בִּסְרָא דְּמֵהּ הִיא כָּל דְּיֵכְלִנֵּהּ יִשְׁתֵּיצֵי:

רש״י ◄ **דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא** • דָּמוֹ הוּא לוֹ בִּמְקוֹם הַנֶּפֶשׁ, שֶׁהַנֶּפֶשׁ תְּלוּיָה בּוֹ. **כִּי־נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הִוא** • הַנֶּפֶשׁ הִיא הַדָּם. ׳דָּם׳ וּ׳בָשָׂר׳ לְשׁוֹן זָכָר. ׳נֶפֶשׁ׳ לְשׁוֹן נְקֵבָה. **אבן עזרא.**

(טו) **וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר:**

טו וְכָל אֱנָשׁ דִּי יֵיכוּל נְבִילָא וּתְבִירָא בְּיַצִּיבָא וּבְגִיּוֹרָא וְיַצַּבַּע לְבוּשׁוֹהִי וְיִסְחֵי בְּמַיָּא וִיהֵי מְסָאֵב עַד רַמְשָׁא וְיִדְכֵּי:

רש״י ◄ **אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה וּטְרֵפָה** • בְּנִבְלַת עוֹף טָהוֹר דִּבֵּר הַכָּתוּב, שֶׁאֵין לָהּ טֻמְאָה אֶלָּא בְּשָׁעָה שֶׁנִּבְלַעַת בְּבֵית הַבְּלִיעָה. וְלִמֶּדְךָ כָּאן, שֶׁמְּטַמְּאָה בַּאֲכִילָתָהּ וְאֵינָהּ מְטַמְּאָה בְּמַגָּע, וּ״טְרֵפָה״ הָאֲמוּרָה כָּאן, לֹא נִכְתְּבָה אֶלָּא לִדְרֹשׁ. וְכֵן שָׁנִינוּ: יָכוֹל תְּהֵא נִבְלַת עוֹף טָמֵא מְטַמְּאָה בְּבֵית הַבְּלִיעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר ״טְרֵפָה״ — מִי שֶׁיֵּשׁ בְּמִינוֹ טְרֵפָה, יָצָא עוֹף טָמֵא, שֶׁאֵין בְּמִינוֹ טְרֵפָה.

(טז) **וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: פ**

טז וְאִם לָא יְצַבַּע וּבִסְרֵהּ לָא יַסְחֵי וִיקַבֵּל חוֹבֵהּ:

רש״י ◄ **וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ** • אִם יֹאכַל קֹדֶשׁ אוֹ יִכָּנֵס לַמִּקְדָּשׁ, חַיָּב עַל טֻמְאָה זוֹ כְּכָל שְׁאָר טֻמְאוֹת. **וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ** • עַל רְחִיצַת גּוּפוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת, וְעַל כִּבּוּס בְּגָדִים בְּמַלְקוֹת. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

יג אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה. כְּאַיָּל וּצְבִי: **אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֵאָכֵל.** גַּם מִזֶּה הַכָּתוּב נִלְמוֹד שֶׁלֹּא נַעֲזֹב הַגֵּר שֶׁיֹּאכַל בְּאַרְצֵנוּ חֲזִיר אוֹ סוּס אוֹ עוֹף דּוֹרֵס שֶׁהוּא טָמֵא. וְיִתְּכֵן בַּעֲבוּר שֶׁצִּוָּה שֶׁלֹּא יֹאכַל דָּם, וְלֹא יִרְאֶה דָּם נִשְׁפָּךְ חוּץ מֵהַמִּזְבֵּחַ, הַשֵּׁם צִוָּה לְכַסּוֹת כָּל דָּם שֶׁאֵינוֹ קָרֵב לְגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁלֹּא יַחְשֹׁב הָרוֹאֶה בִּרְאוֹתוֹ וְהוּא דַּם אַיָּל וּצְבִי אוֹ עוֹף, כִּי זֶבַח נִזְבַּח לַעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. וּבְפָרָשַׁת רְאֵה אָנֹכִי, אֲפָרֵשׁ

סוֹד זֶה הַפָּסוּק:

יד דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ. הוּא דָּבֵק עִם הַנֶּפֶשׁ, כִּי יָדוּעַ שֶׁהַגִּידִים הַיּוֹצְאִים מִפְּאַת שְׂמֹאל הַלֵּב, מְחֻלָּקִים בַּחֲצִי לְדָם וּלְרוּחַ, כִּדְמוּת שֶׁמֶן זַיִת עִם הָאוֹר: **וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל.** טַעְמוֹ, וּכְבָר אָמַרְתִּי וְהִיא הַפָּרָשָׁה הַנִּזְכֶּרֶת. וּבַעֲבוּר שֶׁהִזְכִּיר חַיָּה שֶׁאֵינֶנָּה קְרֵבָה, וְכֵן עוֹף, הִזְכִּיר כָּל נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה שֶׁאֵינֶנָּה קְרֵבָה גַּם הִיא. גַּם הִזְכִּירָהּ בַּעֲבוּר הַצַּיָּד, אִם בְּזָדוֹן הוּא עוֹבֵר בְּלָאו וְיִלְקֶה, וְאִם בִּשְׁגָגָה יָבִיא חַטָּאת. וְאִם טָעַן טוֹעֵן, וַהֲלֹא הַכָּתוּב אָמַר לַגֵּר אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ תִּתְּנֶנָּה וַאֲכָלָהּ, הַתְּשׁוּבָה כִּי זֶה גֵּר תּוֹשָׁב. וְכֵן כָּתוּב, וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם, לֹא נַעַזְבֵנוּ שֶׁיֹּאכַל נְבֵלָה. רַק הַנָּכְרִי שֶׁיָּבוֹא בִּשְׁעָרֵינוּ, נִתֵּן אוֹתָהּ לוֹ וְיֹאכַל אוֹתָהּ לַחוּץ: **טז וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ.** תָּמִיד. וְהוּא יִסְלַח עֲוֹנוֹ, בָּעֹנֶשׁ שֶׁיָּבִיא הַשֵּׁם עָלָיו. וּבַעֲבוּר שֶׁהִזְכִּיר דִּבְרֵי הַשְּׁעִירִים שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים בְּמִצְרַיִם, נִסְמְכָה זוֹ

יח (א) **וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:** א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר:

(ב) **דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:** ב מַלֵּל עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י◄ **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם** • אֲנִי הוּא שֶׁאָמַרְתִּי בְּסִינַי (שמות כ): ״אָנֹכִי ה׳ אֱלֹהֶיךָ״, וְקִבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי, מֵעַתָּה קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי. רַבִּי אוֹמֵר: גָּלוּי וְיָדוּעַ לְפָנָיו שֶׁסּוֹפָן בַּעֲרָיוֹת בִּימֵי עֶזְרָא, לְפִיכָךְ בָּא עֲלֵיהֶם בִּגְזֵרָה: ״אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם״ — דְּעוּ מִי גּוֹזֵר עֲלֵיכֶם, דַּיָּן לְהִפָּרַע וְנֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יב עמ׳ 89)

רַבִּי אוֹמֵר . . שֶׁסּוֹפָן לִנָּתֵק בַּעֲרָיוֹת בִּימֵי עֶזְרָא (רש״י יח, ב) בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט קָשֶׁה לוֹמַר שֶׁכַּוָּנַת הַכָּתוּב הִיא לִמְאֹרָע שֶׁיֵּאָרַע זְמַן רַב אַחַר כָּךְ, וּכְדֵי לְתָרֵץ קֻשְׁיָא זֹאת מִשּׁוּם ״עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳ הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ״. הֲרֵי שֶׁרַבִּי מְפָרֵשׁ פָּסוּק שֶׁאָמַר דָּוִד עַל זְמַן כְּתִיבַת הַמִּשְׁנָה; וְאַף כָּאן אַזִּיל לְשִׁיטָתֵיהּ וּמְפָרֵשׁ שֶׁכַּוָּנַת הַכָּתוּב הִיא לִזְמַן עֶזְרָא.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (יעוריין לקוטי־שיחות חלק יב, עמוד 83 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

׳קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי׳ גַּם כְּשֶׁמְּנוּגְּדוֹת לַשֵּׂכֶל

דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

אֲנִי הוּא שֶׁאָמַרְתִּי בְּסִינַי אָנֹכִי ה׳ אֱלֹקֶיךָ וְקִבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי, מֵעַתָּה קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי (יח, ב. ובפירוש רש״י).

וְצָרִיךְ בֵּיאוּר, לְכְאוֹרָה תּוֹכֶן קַבָּלַת הַמַּלְכוּת (״קַבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי״) הוּא שֶׁמְּקַבֵּל עַל עַצְמוֹ כָּל מַה שֶׁיְּצַוֶּה הַמֶּלֶךְ, כּוֹלֵל גַּם גְּזֵרוֹת, וּמַדּוּעַ אִם כֵּן מְחַלֵּק רַשִׁ״י ״קַבַּלְתֶּם עֲלֵיכֶם מַלְכוּתִי (וּבְנוֹסָף לְכָךְ) מֵעַתָּה קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי״?

וְהַבֵּיאוּר בָּזֶה: יֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר שֶׁבְּקַבָּלַת מַלְכוּת שָׁמַיִם, שֶׁקִּבְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי, קִבְּלוּ רַק מִצְוֹת הַמּוּבָנוֹת בַּשֵּׂכֶל, אוֹ לְכָל הַפָּחוֹת שֶׁאֵינָן מְנֻגָּדוֹת לַשֵּׂכֶל, אֲבָל לֹא קִבְּלוּ גְּזֵרוֹת שֶׁמְּנוּגָּדוֹת לַשֵּׂכֶל.

וְלָכֵן לִפְנֵי שֶׁהַקָּבָּ״ה צִוָּה עַל הָעֲרָיוֹת שֶׁהֵם בְּגֶדֶר גְּזֵרָה הַמְּנוּגֶּדֶת לַסְּבָרָא הַמִּתְבַּקֶּשֶׁת, הִזְהִירָם עַל קַבָּלַת הַגְּזֵרוֹת.

וְהַטַּעַם שֶׁ׳עֲרָיוֹת׳ הָיוּ בְּגֶדֶר גְּזֵרָה הוּא:

תַּכְלִית הַנִּשּׂוּאִין הוּא ״פְּרוּ וּרְבוּ״, וְעַד שֶׁנַּעֲשִׂים לְ״בָשָׂר אֶחָד״ בְּתוֹלְדוֹתֵיהֶם, וְעַל כֵּן מוּבָן שֶׁיֵּשׁ שְׁלֵמוּת בָּזֶה כַּאֲשֶׁר הָאִשָּׁה הִיא ״שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ״ שֶׁל הָאִישׁ. וּבִפְרָט דַּחֲזִינָן שֶׁכָּל קִיּוּם הָעוֹלָם תָּלוּי בְּכָךְ שֶׁבְּנֵי אָדָם הָרִאשׁוֹן הִתְחַתְּנוּ עִם אַחְיוֹתֵיהֶם, וְאַף בְּיַעֲקֹב מָצִינוּ שֶׁנָּשָׂא אֲחָיוֹת וְהָיְתָה מִטָּתוֹ שְׁלֵמָה, וְכֵן עַמְרָם נָשָׂא דּוֹדָתוֹ, וְנוֹלְדוּ אַהֲרֹן מִרְיָם וּמֹשֶׁה.

אִם־כֵּן נִמְצָא שֶׁהַסְּבָרָא נוֹתֶנֶת כִּי קִרְבָה בְּנִישּׂוּאִין צְרִיכָה לִהְיוֹת מַעֲלָה וְלֹא אִיסּוּר, וּמוּבָנַת הַ״גְּזֵרָה״ בְּכָךְ שֶׁ״אִישׁ אִישׁ אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ וְגוֹ׳״, וְלָכֵן הִקְדִּימָה הַתּוֹרָה ״אֲנִי ה׳ אֱלֹקֵיכֶם״ - מֵעַתָּה קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי.

(ג) **כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ:** ג כְּעוֹבְדֵי עַמָּא דְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם דִּי יְתֶבְתּוּן בַּהּ לָא תַעְבְּדוּן וּכְעוֹבְדֵי עַמָּא דְּאַרְעָא דִּכְנַעַן דִּי אֲנָא מָעֵל יָתְכוֹן תַּמָּן לָא תַעְבְּדוּן וּבְנִימוֹסֵיהוֹן לָא תְהָכּוּן:

רש״י◄ **כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם** • (ת״כ) מַגִּיד שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם שֶׁל מִצְרִיִּים וְשֶׁל כְּנַעֲנִיִּים מְקַלְקְלִים מִכָּל הָאֻמּוֹת, וְאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁיָּשְׁבוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל מְקַלְקֵל מִן הַכֹּל. **אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה** • מַגִּיד שֶׁאוֹתָן עֲמָמִין שֶׁכָּבְשׁוּ יִשְׂרָאֵל, מְקַלְקְלִים יוֹתֵר מִכֻּלָּם (ת״כ). **וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ** • מַה הִנִּיחַ הַכָּתוּב שֶׁלֹּא אָמַר? אֶלָּא אֵלּוּ נִימּוּסוֹת שֶׁלָּהֶן, דְּבָרִים הַחֲקוּקִין לָהֶם, כְּגוֹן טַרְטִיָּאוֹת וְאִצְטַדְיָאוֹת. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: אֵלּוּ דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים. **אבן עזרא.**

(ד) **אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:** ד יָת דִּינַי תַּעְבְּדוּן וְיָת קְיָמַי תִּטְרוּן לְהַלָּכָא בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י◄ **אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ** • אֵלּוּ דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בַּתּוֹרָה בְּמִשְׁפָּט, שֶׁאִלּוּ לֹא נֶאֱמְרוּ, הָיוּ כְּדַאי לֵאָמְרָן. **וְאֶת־חֻקֹּתַי**

אבן עזרא על התורה

הַפָּרָשָׁה וְהָעֲרָיוֹת עַל מַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן, כִּי כֵן מְפֹרָשׁ בַּסּוֹף: וְטַעַם **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם**. עַל זֶה הַתְּנַאי אֶהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם:

ג **וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ**. שֶׁלֹּא יַרְגִּיל אָדָם לָלֶכֶת בְּדֶרֶךְ הַזֶּה, עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ חֹק: **וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם**. עַל הַמִּשְׁפָּטִים. וְהָרְאִיָּה, אֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ, הֵם הַכְּתוּבִים עַל סֵפֶר הַבְּרִית הַמְּפֹרָשׁ בְּפָרָשַׁת אֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים:

תִּשְׁמְרוּ• דְּבָרִים שֶׁהֵם גְּזֵרַת הַמֶּלֶךְ, שֶׁיֵּצֵר הָרָע מֵשִׁיב עֲלֵיהֶם: ׳לָמָּה לָנוּ לִשְׁמְרָן׳? וְאֵמוֹת הָעוֹלָם מְשִׁיבִין עֲלֵיהֶן, כְּגוֹן: אֲכִילַת חֲזִיר וּלְבִישַׁת שַׁעַטְנֵז וְטָהֲרַת מֵי חַטָּאת, לָכֵן נֶאֱמַר: "אֲנִי ה׳", גְּזַרְתִּי עֲלֵיכֶם, אִי אַתֶּם רַשָּׁאִים לְהִפָּטֵר!. **לֶלֶכֶת בָּהֶם•** אַל תִּפָּטֵר מִתּוֹכָם, שֶׁלֹּא תֹּאמַר: לָמַדְתִּי חָכְמַת יִשְׂרָאֵל, אֵלֵךְ וְאֶלְמַד חָכְמַת הָאֻמּוֹת. **אבן עזרא.**

(ה) **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי יְהוָה: ס**

ה וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי דִּי יַעְבֵּד יָתְהוֹן אֲנָשָׁא וְיֵחֵי בְּהוֹן לְחַיֵּי עָלְמָא אֲנָא יְיָ:

רס״י◄ **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי•** לְרַבּוֹת שְׁאָר דִּקְדּוּקֵי הַפָּרָשָׁה, שֶׁלֹּא פֵּרֵט הַכָּתוּב בָּהֶם (ת״כ). דָּבָר אַחֵר: לִתֵּן שְׁמִירָה וַעֲשִׂיָּה לְחֻקִּים, וּשְׁמִירָה וַעֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים, לְפִי שֶׁלֹּא נָתַן אֶלָּא עֲשִׂיָּה לְמִשְׁפָּטִים וּשְׁמִירָה לְחֻקִּים. **וָחַי בָּהֶם•** לָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁאִם תֹּאמַר בָּעוֹלָם הַזֶּה, וַהֲלֹא סוֹפוֹ הוּא מֵת!. **אֲנִי ה׳•** נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם התוועדויות ח״ב ע׳ 288. ע״פ ביאורי החומש)

וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם (יח, ה)

וָחַי בָּהֶם - לֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם (תורת כהנים)

יֵשׁ לִתְמֹהַּ: מֵאַחַר שֶׁנֶּאֱמַר בַּכָּתוּב בִּמְפֹרָשׁ "וָחַי בָּהֶם" - מַה מוֹסִיף עַל כָּךְ הַמִּדְרָשׁ בַּמִּלִּים "לֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם"? וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ, שֶׁכַּוָּנַת הַמִּדְרָשׁ לְהַזְהִיר אֶת הָאָדָם שֶׁ"לֹא יָמוּת" אֲפִילּוּ מֵרֹב הִתְלַהֲבוּת וּדְבֵקוּת בַּקָּבָ"ה עַד כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ - כְּפִי שֶׁאֵרַע לִבְנֵי אַהֲרֹן.

(ו) **אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה: ס**

ו גְּבַר גְּבַר לְכָל קָרִיב בִּסְרֵהּ לָא תִקְרְבוּן לְגַלָּאָה עֶרְיָא אֲנָא יְיָ:

רס״י◄ **לֹא תִקְרְבוּ•** לְהַזְהִיר הַנִּקֵּבָה כַּזָּכָר, לָכֵן נֶאֱמַר לְשׁוֹן רַבִּים. **אֲנִי ה׳•** נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר. **אבן עזרא.**

(ז) **עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס**

ז עֶרְיַת אֲבוּךְ וְעֶרְיַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי אִמָּךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתַהּ:

רס״י◄ **עֶרְוַת אָבִיךָ•** (סנהדרין נד) זוֹ אֵשֶׁת אָבִיךָ. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא כְּמַשְׁמָעוֹ? נֶאֱמַר כָּאן: "עֶרְוַת אָבִיךָ", וְנֶאֱמַר לְהַלָּן (לקמן כ): "עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה". מַה לְּהַלָּן אֵשֶׁת אָבִיו, אַף כָּאן אֵשֶׁת אָבִיו. **וְעֶרְוַת אִמְּךָ•** לְהָבִיא אִמּוֹ שֶׁאֵינָהּ אֵשֶׁת אָבִיו. **אבן עזרא.**

(ח) **עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא: ס**

ח עֶרְיַת אִתַּת אֲבוּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיַת אֲבוּךְ הִיא:

רס״י◄ **עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ•** לְרַבּוֹת לְאַחַר מִיתָה.

(ט) **עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ס**

ט עֶרְיַת אֲחָתָךְ בַּת אֲבוּךְ אוֹ בַת אִמָּךְ דִּילִידָא מִן אֲבוּךְ מִן אִתַּת אָחֲרִי אוֹ מִן אִמָּךְ לְגַבַּר אָחֳרָן לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתְהֵן:

רס״י◄ **בַּת־אָבִיךָ•** אַף בַּת אֲנוּסָה בְּמַשְׁמָע. **מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ•** בֵּין שֶׁנּוֹלְדָה מֵאוֹתָהּ שֶׁאוֹמְרִים לוֹ לְאָבִיךָ: קַיֵּם אֶת אִמָּהּ, וּבֵין שֶׁאוֹמְרִים לוֹ: הוֹצֵא אֶת אִמָּהּ, כְּגוֹן: מַמְזֶרֶת אוֹ נְתִינָה. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

ד אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם. אָז אֶהְיֶה אֱלֹהֵיכֶם: וְטַעַם **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי.** לְבָאֵר שֶׁהֵם חַיִּים לְעוֹשֵׂיהֶם, בִּשְׁנֵי עוֹלָמוֹת. כִּי הַמֵּבִין סוֹדָם, חַי הָעוֹלָם יִחְיֶנּוּ וְלֹא יָמוּת לְעוֹלָם. עַל כֵּן כָּתוּב אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם, כַּאֲשֶׁר פֵּרַשְׁתִּיו:

ו אִישׁ אִישׁ. כָּל אִישׁ וְאִישׁ. וּבַעֲבוּר שֶׁלֹּא הִזְכִּיר מִבֵּית יִשְׂרָאֵל, לֹא נַעֲזֹב הַגֵּר שֶׁיַּעֲשֶׂה אַחַת מֵהַתּוֹעֵבוֹת הַנִּזְכָּרוֹת בְּאַרְצֵנוּ, שֶׁלֹּא יְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ: **אֶל כָּל שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ.** שֵׁם כְּלָל לְכָל הָעֲרָיוֹת, וְאַחַר כֵּן פֵּרֵט. וְרֹב אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אָמַר שֶׁפֵּרוּשׁוֹ לְהוֹצִיא שִׁכְבַת זֶרַע לְבַטָּלָה: **לֹא תִקְרְבוּ.** כִּנּוּי לִשְׁכִיבָה. וְכֵן וָאֶקְרַב אֶל הַנְּבִיאָה. וְקָרוֹב מִמִּלַּת אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה: **עֶרְוָה.** דָּבָר מְגֻנֶּה נֶחֱשָׁף, צָרִיךְ לְהִתְכַּסּוֹת: וְטַעַם **אֲנִי ה׳.** שֶׁהַשֵּׁם אוֹהֵב הַנִּבְדָּל לְעָבְדוֹ וְלִשְׁמוֹעַ דְּבָרוֹ. וְהַר סִינַי לְעֵד גַּם הָרִאשׁוֹן, וְהוּא סוֹד הָאָדָם. וּבַעֲבוּר שֶׁיֵּצֶר לֵב הָאָדָם כַּבְּהֵמוֹת, לֹא יִתָּכֵן לֶאֱסוֹר כָּל הַנִּקְבוֹת. וְהַגָּה אָסַר כָּל הַנִּמְצָאוֹת עִמּוֹ בְּכָל עֵת. וּבְפָרָשַׁת כִּי תֵצֵא מַחֲנֶה, אֲגַלֶּה לְךָ סוֹד סָתוּם וְחָתוּם. וְהִנֵּה כָּל הַמִּתְגָּאֵל, יִרְחַק מִשֵּׁם הַשֵּׁם הַמְקוּבָּל, עַל כֵּן הִזְכִּיר אֲנִי ה׳:

ז עֶרְוַת אָבִיךָ. וְהַחֵל מֵהָאָב שֶׁהוּא קוֹדֶם הַבֵּן, וְאָמַר שֶׁאָסוּר הוּא כָּל מִי שֶׁהִיא עֶרְוַת אָב וְאֵם, וְהִנֵּה הִיא הָאֵם בָּרֹאשׁ. וְאַחַר כָּךְ עֶרְוַת אֵשֶׁת אָב, וְאֵינֶנָּה אֵם. וְאַחַר כָּךְ הָאֲחוֹת שֶׁהִיא בַּת אָבִיו אוֹ בַּת אֵם:

ט מוֹלֶדֶת בַּיִת. שֶׁנּוֹלְדָה עַל מִשְׁפַּט בֵּית יִשְׂרָאֵל אַחַר אֵרוּסִין וְקִדּוּשִׁין: **מוֹלֶדֶת חוּץ.** חוּץ מֵהַמִּנְהָג. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי פֵּרוּשׁ מוֹלֶדֶת,

(י) **עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה: ס**

י עֶרְיַת בַּת בְּרָךְ אוֹ בַת בְּרַתָּךְ לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתְהֵן אֲרֵי עֶרְיָתָךְ אִנִּין:

רש״י◄ **עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ וְגוֹ׳** • (יבמות צז) בְּבִתּוֹ מְאֻנוּסָתוֹ הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וּבִתּוֹ וּבַת בִּתּוֹ מֵאִשְׁתּוֹ אָנוּ לְמֵדִין מִ״עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ״ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן ״לֹא תְגַלֶּה״, בֵּין שֶׁהִיא מִמֶּנּוּ, בֵּין שֶׁהִיא מֵאִישׁ אַחֵר. **עֶרְוַת בַּת־בִּנְךָ** • קַל וָחֹמֶר לְבִתְּךָ, אֶלָּא לְפִי שֶׁאֵין מַזְהִירִין מִן הַדִּין, לְמָדוּהָ מִגְּזֵרָה שָׁוָה (מסכת יבמות ג. סנהדרין עח).

(יא) **עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס**

יא עֶרְיַת בַּת אִתַּת אֲבוּךָ דִּילִידָא מִן אֲבוּךָ אֲחָתָךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתַהּ:

רש״י◄ **עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ** • לִמֵּד שֶׁאֵינוֹ חַיָּב עַל אֲחוֹתוֹ מִשִּׁפְחָה וְנָכְרִית, לְכָךְ נֶאֱמַר: בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ, בָּרְאוּיָה לְקִדּוּשִׁין. **אבן עזרא.**

(יב) **עֶרְוַת אֲחוֹת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס**

יב עֶרְיַת אֲחַת אֲבוּךָ לָא תְגַלֵּי קָרִיבַת אֲבוּךָ הִיא:

(יג) **עֶרְוַת אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס**

יג עֶרְיַת אֲחַת אִמָּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי קָרִיבַת אִמָּךְ הִיא:

(יד) **עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב דֹּדָתְךָ הִוא: ס**

יד עֶרְיַת אַח אֲבוּךָ לָא תְגַלֵּי לְאִתְּתַהּ לָא תִקְרַב אִתַּת אַח אֲבוּךָ הִיא:

רש״י◄ **עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה** • וּמַה הִיא עֶרְוָתוֹ? ״אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב״. **אבן עזרא.**

(טו) **עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס**

טו עֶרְיַת כַּלָּתָךְ לָא תְגַלֵּי אִתַּת בְּרָךְ הִיא לָא תְגַלֵּי עֶרְיָתַהּ:

רש״י◄ **אֵשֶׁת בִּנְךָ הִוא** • לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא בְּשֶׁיֵּשׁ לְבִנְךָ אִישׁוּת בָּהּ, פְּרָט לַאֲנוּסָה וְשִׁפְחָה וְנָכְרִית (סנהדרין עה).

(טז) **עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא: ס**

אבן עזרא.

טז עֶרְיַת אִתַּת אֲחוּךָ לָא תְגַלֵּי עֶרְיַת אֲחוּךָ הִיא:

(יז) **עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת־בַּת־בְּנָהּ וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא:**

יז עֶרְיַת אִתְּתָא וּבְרַתַּהּ לָא תְגַלֵּי יָת בַּת בְּרַהּ וְיָת בַּת בְּרַתַּהּ לָא תִסַּב לְגַלָּאָה עֶרְיָתַהּ קָרִיבָן אִנִּין עֲצַת חִטְאִין הִיא:

רש״י◄ **עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ** • (יבמות צז) לֹא אָסַר הַכָּתוּב אֶלָּא עַל־יְדֵי נִשּׂוּאֵי הָרִאשׁוֹנָה, לְכָךְ נֶאֱמַר: ״לֹא תִקַּח״, לְשׁוֹן קִיחָה, וְכֵן לְעִנְיַן הָעֹנֶשׁ: ״אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ״ (לקמן כ), לְשׁוֹן קִיחָה, אֲבָל אָנַס אִשָּׁה, מֻתָּר לִשָּׂא בִּתָּהּ. **שַׁאֲרָה הֵנָּה** • קְרוֹבוֹת זוֹ לָזוֹ. **זִמָּה** • עֵצָה, כְּתַרְגּוּמוֹ: ״עֲצַת חִטְאִין״, שֶׁיִּצְרְךָ יוֹעֲצְךָ לַחֲטֹא. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

כְּמוֹ יוֹלְדוּ עַל בִּרְכֵּי יוֹסֵף, שֶׁגִּדְּלָה עִמָּךְ בַּבַּיִת. אוֹ הִיא בְּמָקוֹם אַחֵר וּמְדִינָה אַחֶרֶת, וְגִדְּלָה בַּחוּץ מִבֵּית הָאָב עִמָּךְ. וְאַחַר כָּךְ הִזְכִּיר בַּת בִּנְךָ:

יא עֶרְוַת בַּת אָבִיךָ. יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהִיא הָאָחוֹת מֵאָב וָאֵם. וַאֲנַחְנוּ יָדַעְנוּ כִּי הַשּׁוֹכֵב עִמָּהּ עוֹבֵר עַל שְׁנֵי לָאוִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי זֶה הַפָּסוּק לְחִזּוּק. וְהַצְּדוּקִים אָמְרוּ שֶׁאֵינֶנָּה בַּת אֵם, וְיִפְרְשׁוּ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ שֶׁגִּדְּלָהּ אָבִיךָ. וְהַטַּעַם, שֶׁלָּקַח הָאָב אִשָּׁה, וְהָיְתָה לוֹ בַּת קְטַנָּה. וְכֵן יְפָרְשׁוּ עַל תָּמָר. וְרַאֲיָתָם, כִּי לֹא יִמָּנְעֵנִי מִמֶּךָּ, רַק לֹא הָיְתָה מוֹלֶדֶת דָּוִד. וְאַחַר שֶׁהַמַּעְתִּיקִים אָמְרוּ כִּי בַּת אֵשֶׁת אָב מוּתֶּרֶת, אֵין צוֹרֶךְ לְהָשִׁיב עַל הַבּוֹדְּאִים מִלִּבָּם. וְיִתְּכֵן לִהְיוֹת בַּת אֵשֶׁת אָבִיךָ, בַּת אֲנוּסָה. וּמִלַּת שְׁאֵר וּבָשָׂר, קְרוֹבִים בַּטַּעַם:

יד דוֹדָתְךָ הִיא. חֲשׁוּבָה הִיא כְּדוֹדָתְךָ. וְכֵן הִנֵּה חֲנַמְאֵל דּוֹדִי. וְהִנֵּה מָה יַעֲשׂוּ הַסּוֹמְכִים בְּמִצּוֹת עַל הַתּוֹרָה לְבַדָּהּ, כִּי לֹא אָסַר הַכָּתוּב אֵשֶׁת אֲחִי הָאֵם וְלֹא אֵם הָאָב וְלֹא אֵם הָאֵם, עַל כֵּן אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְקַבָּלָה. וְיִתְּכֵן שֶׁלֹּא הִזְכִּיר אֵשֶׁת אֲחִי הָאֵם, כִּי נִלְמוֹד מֵאֵשֶׁת אֲחִי הָאָב, וְהִזְכִּירָהּ בְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁים, גַּם הַנִּזְכָּרוֹת שֶׁלֹּא הִזְכִּירָם, הַכָּתוּב דִּבֵּר עַל הַהֹוֶה:

טז עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ. בְּפָרָשַׁת כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים. וְהָאוֹמֵר לָמָּה לֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב הַבַּת, וְהִיא מְפוֹרֶשֶׁת עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ, בִּתּוֹ אוֹ שֶׁאֵינֶנָּה בִּתּוֹ, כִּי אַחַר שֶׁשָּׁכַב עִם הָאֵם נֶאְסְרָה הַבַּת:

יז שַׁאֲרָה הֵנָּה. הֵם שְׁנֵי שִׁמּוֹת, שְׁאֵר עִם שַׁאֲרָה. הָיָה הָאֶל״ף רָאוּי לְנוּחַ כְּלָמֶ״ד שַׁלְמָה, לוּלֵי שֶׁהִיא מֵהַגְּרוֹן:

(יח) וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ׃

יח וְאִתְּתָא עִם אֲחָתַהּ לָא תִּסַּב לְאַעֲקָא לְגַלָּאָה עֶרְיָתַהּ עֲלַהּ בְּחַיָּיהָא׃

רש״י◄ אֶל־אֲחֹתָהּ • (קידושין נ) שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת. לִצְרֹר • לְשׁוֹן צָרָה, לַעֲשׂוֹת אֶת זוֹ צָרָה לְזוֹ. בְּחַיֶּיהָ • לְמֶדְךָ שֶׁאִם גֵּרְשָׁהּ לֹא יִשָּׂא אֶת אֲחוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא בַּחַיִּים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ה עמ׳ 144)

וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר (יח, יח) "בְּכָאן יְפָרֵשׁ הַכָּתוּב טַעַם הָאִסּוּר . . הֵן רְאוּיוֹת שֶׁתִּהְיֶינָה אוֹהֲבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, לֹא שֶׁתִּהְיֶינָה צָרוֹת" (רַמְבַּ"ן), "וְלָכֵן לֹא אָסְרָה זוּלָתִי בְּחַיֵּי אֲחוֹתָהּ" (ספורנו). וְאוּלַי יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמִּטַּעַם זֶה הָאִסּוּר הוּא - לְפִי דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט - גַּם בִּבְנֵי נֹחַ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּן הַדִּין גַּם לְפִי דֶּרֶךְ הַהֲלָכָה (ראה רמ"ה סנהדרין נח, א). **אבן עזרא.**

(יט) וְאֶל־אִשָּׁה בִּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ׃

יט וּלְאִתְּתָא בְּרִחוּק סוּבְתַהּ לָא תִּקְרַב לְגַלָּאָה עֶרְיָתַהּ׃

(כ) וְאֶל־אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע לְטָמְאָה־בָהּ׃ **אבן עזרא.**

כ וּבְאִתַּת חַבְרָךְ לָא תִתֵּן שְׁכֵבְתָּךְ לְזַרְעָא לְאִסְתָּאָבָא בַהּ׃

(כא) וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃

כא וּמִבְּנָיִךְ לָא תִתֵּן לְאַעְבָּרָא לְמֹלֶךְ וְלָא תַחֵל יָת שְׁמָא דֶאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃

רש״י◄ לַמֹּלֶךְ • עֲבוֹדַת אֱלִילִים הִיא שֶׁשְּׁמָהּ ׳מֹלֶךְ׳, וְזוֹ הִיא עֲבוֹדָתָהּ, שֶׁמּוֹסֵר בְּנוֹ לַכְּמָרִים, (סנהדרין סד) וְעוֹשִׂין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת גְּדוֹלוֹת וּמַעֲבִירִין אֶת הַבֵּן בְּרַגְלָיו בֵּין שְׁתֵּי מְדוּרוֹת הָאֵשׁ. לֹא־תִתֵּן • זוֹ הִיא מְסִירָתוֹ לַכְּמָרִים. לְהַעֲבִיר לַמֹּלֶךְ • זוֹ הַעֲבָרַת הָאֵשׁ. **אבן עזרא.**

◆ יום רביעי ז׳ אייר ◆

(כב) וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃ **אבן עזרא.**

כב וְעִם דְּכוּרָא לָא תִשְׁכּוּב מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֲבְתָּא הִיא׃

(כג) וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה־בָהּ וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הִוא׃

כג וּבְכָל בְּעִירָא לָא תִתֵּן שְׁכֵבְתָּךְ לְאִסְתָּאָבָא בַהּ וְאִתְּתָא לָא תְקוּם קֳדָם בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ תִּבְלָא הוּא׃

אבן עזרא על התורה

יח לִצְרֹר. מִגְּזֵרַת וְכַעַסְתָּהּ צָרָתָהּ. וְהִנֵּה לֹא הִזְכִּיר בְּפָרָשַׁת קְדוֹשִׁים עוֹנֶשׁ הַשּׁוֹכֵב עִם שְׁתֵּי אֲחָיוֹת, כַּאֲשֶׁר לֹא הִזְכִּיר עוֹנֶשׁ הַשּׁוֹכֵב עִם בַּת בְּנוֹ וְעִם בַּת בִּתּוֹ. וְטַעַם הַמִּפְרָשׁ כִּי רָחֵל וְלֵאָה לֹא הָיוּ אֲחָיוֹת. וְרָאִיתִי, כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל. וְזוֹ אֵינֶנָּה רְאָיָה גְּמוּרָה. וְהַשּׁוֹאֵל אֵיךְ יַעֲנִישׁ הַשֵּׁם עַל דָּבָר שֶׁלֹּא הִזְהִיר, יֵשׁ מְשִׁיבִים כִּי בְּנֵי נֹחַ נִצְטַוּוּ עַל הָעֲרָיוֹת הָאֵלֶּה. וַאֲחֵרִים אָמְרוּ אַף עַל פִּי שֶׁהַכָּתוּב אָמַר כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל, בְּשֵׁם כְּלָל, אֵין הַפֵּרוּשׁ עַל כּוּלָּם, כִּי אִם עַל רוּבָּם. וְדַעְתִּי תִּדְעֶנָּה בְּפָרָשַׁת וַיֵּלֶךְ מֹשֶׁה.

וְהַשּׁוֹכֵב עִם הַנִּדָּה חָשׁוּב מֵהָעֲרָיוֹת:

כ וְאֶל אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ. לְהוֹצִיא הַשְּׁבוּיָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי כְּבָר הָיְתָה אֲסוּרָה, וַאֲשֶׁר גָּבְרָה תַּאֲוַת יִצְרָם עַל דַּעַת לְבָם, תָּעוּ בַּפֵּרוּשׁ לְזָרַע. וְיָדַעְנוּ כִּי הַמִּשְׁגָּל נֶחְלָק לְג׳ חֲלָקִים, הָאֶחָד לִפְרִיָּה וּרְבִיָּה בְּלֹא תַּאֲוָה, וְהַשֵּׁנִי לְהָקֵל מְלֵאוּת הַגּוּף, וְהַשְּׁלִישִׁי לְתַאֲוָה הַנִּמְשֶׁלֶת לְתַאֲוַת הַבְּהֵמָה. וְאַחַר שֶׁאָמַר הַכָּתוּב לְזָרַע, שֶׁטַּעֲמוֹ אֲפִילוּ לְזָרַע, הִנֵּה הִיא אֲסוּרָה אִסּוּר חָמוּר. וּמִזַּרְעֲךָ לֹא תִתֵּן, הַבָּא אַחֲרָיו לְעֵד. וְהוֹסִיף לְטָמְאָה בָהּ, כִּי לֹא יִנָּקֶה כָּל הַנּוֹגֵעַ בָּהּ, וְהוּא טָמֵא לְעוֹלָם. וּבַפָּרָשָׁה הַזֹּאת לֹא אָסַר הַנְּכָרִית כְּלָל. וְאֵין טְעָנָה מֵהַשְּׁבוּיָה כִּי הִיא מִתְיַהֶדֶת:

כא לַמֹּלֶךְ. שֵׁם צֶלֶם. וְדָרְשׁוּ חֲז״ל שֶׁהוּא שֵׁם כְּלָל כָּל מִי שֶׁיִּמָּלְיכֻנוּ עָלָיו. וְיִתְּכֵן שֶׁהוּא תּוֹעֲבַת בְּנֵי עַמּוֹן. וּמִלַּת **לְהַעֲבִיר.** כְּמוֹ לִשְׂרֹף, כִּי זֹאת הָיְתָה עֲבוֹדָתוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי יַעֲבִיר הַבֵּן עַל הָאֵשׁ, וְיֵשׁ מִי שֶׁיְּחַיֶּה וְיֵשׁ מִי שֶׁיָּמוּת. וַאֲחֵרִים פֵּרְשׁוּ בַּעֲבוּר שֶׁאֵין בַּפָּסוּק זֶכֶר אֵשׁ, לְהַעֲבִיר מִתּוֹרַת הַשֵּׁם לְדַת הַמּוֹלֶךְ, וְחִלַּלְתָּ הַשֵּׁם שֶׁהוּא נִקְרָא עָלֶיךָ שֶׁהוּא אֱלֹהֶיךָ בְּתִתְּךָ מִזַּרְע קוֹדֶשׁ לַמּוֹלֶךְ. וְהַגָּאוֹן אָמַר כִּי הַנּאוּף עַל שְׁמֹנָה מַעֲלוֹת. וְהַקָּשָׁה שֶׁבְּכֻלָּם הַבְּהֵמָה, שֶׁהִיא מִמִּין אַחֵר. וְאַחֲרֶיהָ הַזָּכָר, שֶׁכָּל הַמִּין אָסוּר. וְאַחֲרֶיהָ עֶרְוַת אִשֶּׁת אָב וַחֲבִירֶיהָ, שֶׁהֵן אֲסוּרוֹ בְּכָל עֵת. וְלֹא אַאֲרִיךְ כִּי לֹא יוֹעִילוּ אֵלּוּ הַדְּבָרִים, כִּי הַכָּתוּב אָמַר עַל כֻּלָּם וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעוֹשׂוֹת:

כב וְאֶת זָכָר. אַחַר שֶׁמָּצָאנוּ הֵן שָׁכַבְתִּי אֶמֶשׁ אֶת אָבִי, הִנֵּה אַזְהָרָה לִשּׁוֹכֵב וְלַנִּשְׁכָּב. וַיֹּאמֶר רַב חֲנַנְאֵל ז״ל כִּי יֵשׁ מִי שֶׁיְּחַדֵּשׁ בִּגּוּפוֹ כְּצוּרַת בְּשַׂר אִשָּׁה. וְזֶה לֹא יִתְכַּן בְּתוֹלַדָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים אַנְדְּרוֹגִינוֹס. וְכָל הַצַּעַר הַזֶּה בַּעֲבוּר הֱיוֹת מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה לְשׁוֹן רַבִּים, וְדִבְרֵי יָחִיד שְׁנֵי מִשְׁכָּבִים. וְהַנָּכוֹן בְּעֵינַי כִּי הַמִּצְוָה כִּפְשׁוּטָהּ גַּם אַנְשֵׁי הַתּוֹשִׁיָּה חִיְּבוּ מִיתָה עָלֶיהָ. וְהַכָּתוּב אָחַז דֶּרֶךְ כָּבוֹד לֵאמֹר כְּמוֹ לֹא תִקְרַב. וְאַחַר שֶׁהַזָּכָר נִבְרָא לַעֲשׂוֹת וְהַנִּקְבָּה לְהֵעָשׂוֹת, הִזְהִיר הַכָּתוּב שֶׁלֹּא תַהֲפֹךְ דִּבְרֵי הַשֵּׁם. וְיֵשׁ מִשְׁכָּב לְהוֹצִיא הַזָּרַע. עַל בֵּן מִלַּת מִשְׁכְּבֵי לְשׁוֹן רַבִּים.

רש״י◄ **תֵּבֵל הוּא.** לְשׁוֹן קֹדֶשׁ וְעֶרְוָה וְנָאוּף, וְכֵן: ״וְאַפִּי עַל־תַּבְלִיתָם״ (ישעיה י כה). דָּבָר אַחֵר: ״תֵּבֵל הוּא״, לְשׁוֹן בְּלִילָה וְעִרְבּוּב זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה. **אבן עזרא.**

(כד) אַל־תִּטַּמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם: **אבן עזרא.**

כד לָא תִּסְתַּאֲבוּן בְּכָל אִלֵּין אֲרֵי בְּכָל אִלֵּין אִסְתָּאֲבוּ עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן:

(כה) וַתִּטְמָא הָאָרֶץ וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ: **אבן עזרא.**

כה וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא וְאַסְעָרִית חוֹבַהּ עֲלַהּ וְרוֹקֵינַת אַרְעָא יָת יָתְבָהָא:

(כו) וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: **אבן עזרא.**

כו וְתִטְּרוּן אַתּוּן יָת קְיָמַי וְיָת דִּינַי וְלָא תַעְבְּדוּן מִכֹּל תּוֹעֲבְתָּא הָאִלֵּין יַצִּיבָא וְגִיּוֹרָא דִּיתְגַּיְּרוּן בֵּינֵיכוֹן:

(כז) כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ: **אבן עזרא.**

כז אֲרֵי יָת כָּל תּוֹעֲבְתָּא הָאִלֵּין עֲבָדוּ אֱנָשֵׁי אַרְעָא דִּי קֳדָמֵיכוֹן וְאִסְתָּאֲבַת אַרְעָא:

(כח) וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמַּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם:

כח וְלָא תְּרוֹקֵן אַרְעָא יָתְכוֹן בְּסָאֲבֵיכוֹן יָתַהּ כְּמָא דְּרוֹקֵינַת יָת עַמְמַיָּא דִּי קֳדָמֵיכוֹן:

רש״י◄ **וְלֹא־תָקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם.** מָשָׁל לְבֶן מֶלֶךְ שֶׁהֶאֱכִילוּהוּ דָּבָר מָאוּס שֶׁאֵין עוֹמֵד בְּמֵעָיו אֶלָּא מְקִיאוֹ, כָּךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֵינָהּ מְקַיֶּמֶת עוֹבְרֵי עֲבֵרָה. וְתַרְגּוּמוֹ: ׳וְלָא תְּרוֹקֵן׳, לְשׁוֹן רִקּוּן, מְרִיקָה עַצְמָהּ מֵהֶם. **אבן עזרא.**

(כט) כִּי כָּל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם:

כט אֲרֵי כָּל דִּי יַעְבֵּד מִכֹּל תּוֹעֲבְתָּא הָאִלֵּין וְיִשְׁתֵּיצוּן נַפְשָׁתָא דִּיַעְבְּדוּן מִגּוֹ עַמְּהוֹן:

רש״י◄ **הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת.** הַזָּכָר וְהַנְּקֵבָה בְּמַשְׁמָע. **אבן עזרא.**

(ל) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

ל וְתִטְּרוּן יָת מַטְּרַת מֵימְרִי בְּדִיל דְּלָא לְמֶעְבַּד מִנִּימוֹסֵי תּוֹעֲבְתָּא דְּאִתְעֲבָדָא קֳדָמֵיכוֹן וְלָא תִסְתַּאֲבוּן בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן: פ פ פ

רש״י◄ **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי.** לְהַזְהִיר בֵּית־דִּין עַל כָּךְ. **וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם.** הָא אִם תִּטַּמְּאוּ אֵינִי אֱלֹהֵיכֶם וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי, וּמַה הֲנָאָה יֵשׁ לִי בָּכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיְּבִים כְּלָיָה? לְכָךְ נֶאֱמַר: ״אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם״:

אבן עזרא על התורה

וְאֵין רָאוּי לְהַאֲרִיךְ. וְהִזְכִּיר **תּוֹעֵבָה הִיא.** כִּי הוּא דָּבָר נִתְעָב לְנֶפֶשׁ קְדוֹשָׁה אֲפִילוּ בְּתוֹלַדָּה:

כג וּמִלַּת שְׁכָבְתְּךָ. כְּבָר פֵּרַשְׁתִּיהָ. וְיִתְּכֵן לִהְיוֹתוֹ שְׁכָבְתְּךָ מִשְׁכִּיבָה, כִּי עִם הַשְּׁכִיבָה יִקָּרֶה קֶרִי. וּכְמוֹ שֶׁאָמַר בְּאִשָּׁת אִישׁ לְטָמְאָה בָהּ, כֵּן אָמַר בִּבְהֵמָה: **וּבְכָל בְּהֵמָה.** נְקֵבָה: **וְלִפְנֵי בְּהֵמָה.** זָכָר: **לִרְבָעָה.** שֵׁב אֶל הַבְּהֵמָה, כִּי הָאִשָּׁה הִיא הַנִּרְבַּעַת. וְזֹאת הַמִּלָּה מִגְּזֵרַת אַרְבָּעָה: **תֶּבֶל הוּא.** אַנְשֵׁי הַדִּקְדּוּק אָמְרוּ שֶׁזֹּאת הַמִּלָּה מֵהַכָּפֶל, כְּמוֹ תֶּמֶס יַהֲלֹךְ, וְהַתִּי״ו נוֹסָף. וְאָמְרוּ כִּי טַעֲמָהּ כְּמוֹ הַשְׁחָתָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי גַּם מַבּוּל מִמֶּנּוּ. וְקָרוֹב מִגְּזֵרַת בָּלַל ה׳ שִׁפֹּת כָּל הָאָרֶץ. וְזֶה הַכְּלָל אָסַר הַכָּתוּב כָּל מִין שֶׁיּוּכַל הָאָדָם לְהִתְיַיחֵד עִמָּם, אֵשֶׁת אִישׁ וְנָכְרִיָּה וַאֲשֶׁר לֹא יוֹלִיד, כִּי מִין לֹא יוֹלִיד כִּי אִם מִמִּינוֹ וּכְמִינוֹ:

כד אַל תִּטַּמְּאוּ. דַּגְשׁוּת הַטֵּי״ת לְהִתְבַּלֵּעַ תִּי״ו הִתְפַּעֵל, וְלֹא נוּ״ן בִּנְיַן נִפְעַל. וְהָעֵד, דַּגְשׁוּת הַמֵּ״ם כַּמִּשְׁפָּט. וְהִנֵּה הִזְכִּיר כָּל כֻּלָּם שֶׁהֵם מְטַמְּאִים הַנֶּפֶשׁ: **מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם.** טַעְמוֹ, מֵהָאָרֶץ הַטְּהוֹרָה מֵתִים אוֹ מְגֹרָשִׁים:

כה וַתָּקִיא הָאָרֶץ. כִּי מַה שֶׁיָּקִיא הָאָדָם הוּא נִתְעָב בְּעֵינָיו, וְאֵלָיו לֹא יָשׁוּב:

כו וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי. אֵלֶּה שֶׁאָמַרְתִּי לָכֶם, אֵלֶּה תִּהְיֶינָה אֲסוּרוֹת: **וְאֶת מִשְׁפָּטַי.** שֶׁתַּעֲשׂוּ הַמִּשְׁפָּט שֶׁאֲצַוֶּה עַל הָעוֹבֵר עַל אַחַת מֵהֶן. וְטַעַם וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה, שֵׁנִית לְהַכְנִיס הַגֵּר כִּי זֹאת הַמִּצְוָה הִיא שָׁוָה לָאֶזְרָח וְלַגֵּר בַּעֲבוּר שֶׁהוּא דָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וְאִם יֵשׁ לְךָ לֵב, תּוּכַל לְהָבִין כִּי בִּימֵי יַעֲקֹב שֶׁלָּקַח שְׁתֵּי אֲחָיוֹת בְּחָרָן, וְאַחֲרֵיו עַמְרָם שֶׁלָּקַח דּוֹדָתוֹ בְּמִצְרַיִם, לֹא נִטְמְאוּ בָהֶם: וְטַעַם **כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵל.** שֶׁתֵּדְעוּ זֶה גַּם אַתֶּם גַּם בְּנֵיכֶם, שֶׁתִּשְׁמְרוּ אוֹתָם וְתִהְיֶה הָאָרֶץ טְהוֹרָה וְלֹא תָּקִיא הָאָרֶץ אֶתְכֶם:

כז הָאֵל עִם הָאֵלֶּה, שָׁוֶה. כְּמוֹ הָהֵם הֶהֱמָה. וְאֵין זֹאת דַּעַת הַגָּאוֹן:

כח כַּאֲשֶׁר קָאָה. פּוֹעֵל עָבָר מִגְּזֵרַת שָׁתוּ וְשָׁכְרוּ וקיו. כִּי אוֹתִיּוֹת אֶהֱוֵי״י מִתְחַלְּפִים. וְיֵשׁ אֶרֶץ לְשׁוֹן זָכָר, נְעִתֵּם אָרֶץ. וְלֹא נָשָׂא אוֹתָם הָאָרֶץ. אוֹ חָסֵר מִלַּת הִיא, כְּאִילוּ הוּא כַּאֲשֶׁר הִיא קָאָה, כְּמוֹ בָּאָה עִם הַצֹּאן:

כט וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת. בְּפַרְהֶסְיָא, שֶׁתְּמִיתוּם. וְאִם בַּסֵּתֶר, אֲנִי אַכְרִיתֵם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כב עמ׳ 100)

וְאַתֶּם נִפְסָלִים מֵאַחֲרַי, וּמַה הֲנָאָה יֵשׁ לִי בָּכֶם, וְאַתֶּם מִתְחַיְּבִים כְּלָיָה (רש״י יח, ל) רַשִׁ״י כָּתַב לְעֵיל ״דְּעוּ מִי גּוֹזֵר עֲלֵיכֶם, דַּיָּן לְהִפָּרַע וְנֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר״. **נִפְסָלִים** (מְבֻדָּלִים) – הוּא הַנִּגּוּד שֶׁל ״מִי גּוֹזֵר״, כִּי הָעֲבֻדָּה שֶׁה׳ גּוֹזֵר עָלֵינוּ גְּזֵרוֹת מוֹכִיחָה שֶׁהוּא קָרוֹב לָנוּ וּמִתְעַסֵּק אִתָּנוּ. **הֲנָאָה** – הַנִּגּוּד שֶׁל שָׂכָר, שֶׁמּוֹרֶה עַל הֲנָאָה מֵעֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל. **כְּלָיָה** – הַנִּגּוּד שֶׁל פֶּרְעוֹן, שֶׁמּוֹרֶה עַל קֶשֶׁר בֵּין ה׳ לְיִשְׂרָאֵל (״רַק אֶתְכֶם יָדַעְתִּי . . עַל כֵּן אֶפְקֹד . . אֶת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם״); כַּאֲשֶׁר מִתְבַּטֵּל קֶשֶׁר זֶה, שֶׁהוּא חַיֵּינוּ, הַתּוֹצָאָה הִיא כְּלָיָה ר״ל.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כב עמ׳ 101)

וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם, אֲנִי ה׳ אֱלֹקֵיכֶם (יח, ל) **הָא אִם תִּטַּמְּאוּ אֵינִי אֱלֹקֵיכֶם . . וּמַה הֲנָאָה יֵשׁ לִי בָּכֶם** (רש״י) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ נָקַט לְשׁוֹן שְׁאֵלָה, וְלֹא כָּתַב ״וְאֵין לִי הֲנָאָה בָּכֶם״. וְיֵשׁ לוֹמַר: גַּם מִי שֶׁהַקָּבָּ״ה אוֹמֵר עָלָיו ״אֵינִי אֱלֹקֵיכֶם״ – אַל לוֹ לְהִתְיָאֵשׁ וְלַחְשֹׁב שֶׁאֵין לוֹ עוֹד תִּקְוָה לִגְרֹם נַחַת רוּחַ לַה׳ (״אֵין לִי הֲנָאָה בָּכֶם״). אֶלָּא, עָלָיו לְהִתְבּוֹנֵן בְּכָךְ שֶׁהַקָּבָּ״ה שׁוֹאֵל אוֹתוֹ, כִּבְיָכוֹל: ״מַה הֲנָאָה יֵשׁ לִי בָּכֶם״? וּלְחַפֵּשׂ דֶּרֶךְ לָשׁוּב וּלְהִתְקָרֵב אֵלָיו וְלִגְרֹם לוֹ נַחַת רוּחַ. **אבן עזרא.**

פ׳ פסוקים, כ״י כ״ל סימן. עד״ו סימן. חסלת פרשת אחרי

יט (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃

א **וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃**

(ב) דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

ב **מַלֵּל עִם כָּל כְּנִשְׁתָּא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְתֵימַר לְהוֹן קַדִּישִׁין תְּהוֹן אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃**

רש״י ◄ **דַּבֵּר אֶל־כָּל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל •** (ויקרא רבה. ת״כ) מְלַמֵּד שֶׁנֶּאֱמְרָה פָּרָשָׁה זוֹ בְּהַקְהֵל מִפְּנֵי שֶׁרֹב גּוּפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִין בָּהּ. **קְדֹשִׁים תִּהְיוּ •** הֱווּ פְּרוּשִׁים מִן הָעֲרָיוֹת וּמִן הָעֲבֵרָה. (ויקרא רבה) שֶׁכָּל מָקוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גֶּדֶר עֶרְוָה, אַתָּה מוֹצֵא קְדֻשָּׁה: (לקמן כא) ״אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה וְגוֹ׳״ — ״אֲנִי ה׳ מְקַדִּשְׁכֶם״; (שם) ״וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ... אֲנִי ה׳ מְקַדְּשׁוֹ״; (שם) ״קְדֹשִׁים יִהְיוּ... אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלָלָה וְגוֹ׳״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח״ז ע׳ 322)

דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה׳ אֱלֹקֵיכֶם (יט, ב)

בָּא הַכָּתוּב, אַחַר שֶׁפֵּרֵט הָאִסּוּרִים שֶׁאָסַר אוֹתָם לְגַמְרֵי, וְצִוָּה בְּדָבָר כְּלָלִי - שֶׁנִּהְיֶה פְּרוּשִׁים מִן הַמּוּתָּרוֹת (רמב״ן)

אָדָם יָכוֹל לַחְשֹׁב שֶׁהַמִּצְוָה ״לִהְיוֹת פְּרוּשִׁים מִן הַמּוּתָּרוֹת״, הִיא רַק לְאָדָם שֶׁנִּמְצָא בְּדַרְגָּא רוּחָנִית נַעֲלֵית, וּמְקַיֵּם כְּבָר אֶת כָּל מִצְוֹוֹת הַתּוֹרָה. מִדְּגִישׁ הַכָּתוּב ״דַּבֵּר אֶל **כָּל** עֲדַת יִשְׂרָאֵל״ - גַּם מִצְוָה זוֹ חָלָה עַל כָּל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל. וְטַעַם הַדָּבָר - ״כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי״: מֵאַחַר שֶׁהַקָּבָּ״ה הוּא אֱלֹקָיו שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל - חָל עָלָיו הַצִּוּוּי לְקַדֵּשׁ אֶת עַצְמוֹ כְּדֵי לְהִדָּמוֹת לַהקָּבָּ״ה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (ספר השיחות תשמ״ח ב עמ׳ 432)

מִפְּנֵי שֶׁרֹב גּוּפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִין בָּהּ (רש״י יט, ב)

אָמְרוּ רַז״ל, שֶׁיֵּשׁ ג׳ פָּרָשִׁיּוֹת הַמְכִילוֹת שִׁשִּׁים מִצְוֹת: פְּסָחִים, נְזִיקִין וּפָרָשָׁתֵנוּ. וְדַוְקָא פָּרָשָׁתֵנוּ נֶאֱמְרָה בְּהַקְהֵל, שֶׁכֵּן לֹא זוֹ בִּלְבַד שֶׁהִיא **מְכִילָה** דִּינִים רַבִּים, אֶלָּא רֹב דִּינֵי הַתּוֹרָה **תְּלוּיִים** בַּצִּוּוּי הַכְּלָלִי "קְדֹשִׁים תִּהְיוּ". וּבִלְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם: "הֱיֵה קָדוֹשׁ בַּעֲשׂוֹתְךָ כָּל מַה שֶׁצִּוִּיתִיךָ עָלָיו". וְלֹא נָקַט "שֶׁכָּל גּוּפֵי תּוֹרָה", כִּי יֵשׁ מִצְוֹת שֶׁנֶּאֱמְרוּ לִפְנֵי פָּרָשָׁתֵנוּ, וְעַל כָּרְחֵךָ שֶׁנִּתָּן לְקַיְּמָן גַּם בְּלִי צִוּוּי כְּלָלִי זֶה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם התוועדויות תשמ״ח ח״ג ע׳ 283)

דַּבֵּר אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה׳ אֱלֹקֵיכֶם(יט, ב) **מְלַמֵּד שֶׁנֶּאֱמְרָה פָּרָשָׁה זוֹ בְּהַקְהֵל, מִפְּנֵי שֶׁרֹב גּוּפֵי תּוֹרָה תְּלוּיִין בָּהּ** (רש״י) יֵשׁ לִלְמֹד מִכָּאן הוֹרָאָה לְכָל מָקוֹם וּלְכָל זְמַן: כַּאֲשֶׁר מַקְהִילִים יְהוּדִים כְּדֵי לְזַרְזָם בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹות ("גּוּפֵי תּוֹרָה") - הַדֶּרֶךְ לְכָךְ אֵינָהּ בְּאֶמְצָעוּת אַזְהָרוֹת וְעֲנָשִׁים וְכַדּוֹמֶה, אֶלָּא עַל יְדֵי פְּתִיחָה בְּסִגְנוֹן חִיּוּבִי, בְּהַדְגָּשַׁת מַעֲלָתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל - "קְדוֹשִׁים תִּהְיוּ, כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי"! **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

ל **וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי.** זֹאת הַמִּשְׁמֶרֶת, וְהִיא לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת: **וְטַעַם אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיהֶם.** שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם הוֹאִיל וְעָשׂוּ כֵּן הַקַּדְמוֹנִים, אֶעֱשֶׂה כֵּן גַּם אֲנִי: **וְטַעַם אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם.** דָּבֵק עִם מִשְׁמַרְתִּי, שֶׁלֹּא יִשְׁאַל חֲסַר לֵב, לָמָּה זֹאת הַמִּשְׁמֶרֶת, כִּי אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם, עֲשׂוּ כָּל אֲשֶׁר אֲצַוֶּה אֶתְכֶם:

ב **טַעַם אֶל כָּל עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.** לְהַכְנִיס אֶת הַגֵּרִים, בַּעֲבוּר שֶׁהֵם נִזְהָרִים עַל הָעֲרָיוֹת כְּיִשְׂרָאֵלִים. **וְטַעַם** לְהַזְכִּיר זֹאת הַפָּרָשָׁה אַחֲרֵי הָעֲרָיוֹת, שֶׁלֹּא יַחְשְׁבוּ כִּי בַּעֲבוּר שְׁמִירַת הָעֲרָיוֹת לְבַדָּם יַעַמְדוּ בָּאָרֶץ, אָמַר לָהֶם שֶׁגַּם יֵשׁ מִצְוֹת אֲחֵרוֹת, אִם לֹא תִּשְׁמְרוּם תְּגוֹרְשׁוּ מִן הָאָרֶץ. וְהֵם עֲשֶׂרֶת הַדְּבָרִים הַנִּזְכָּרִים. כִּי הִנֵּה הִזְהִיר עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים אַחַר שֶׁאָמַר כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי ה׳, כִּי הוּא כְּנֶגֶד הַדִּבּוּר הָרִאשׁוֹן, עַל דַּעַת רַבִּים. וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִּשְׁמִי, הוּא דִּבּוּר לֹא תִשָּׂא:

(ג) **אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

ג גְּבַר מִן אִמֵּהּ וּמִן אֲבוּהִי תְּהוֹן דָּחֲלִין וְיָת יוֹמֵי שַׁבָּיָא דִּילִי תִּטְרוּן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י ◄ **אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ •** כָּל אֶחָד מִכֶּם תִּירְאוּ אָבִיו וְאִמּוֹ; זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְרָשׁוֹ: (תורת כהנים. קידושין כט) אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: ״תִּירָאוּ״, הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם. אִם־כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר ״אִישׁ״? שֶׁהָאִישׁ סִפֵּק בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת, אֲבָל אִשָּׁה רְשׁוּת אֲחֵרִים עָלֶיהָ. **אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ •** כָּאן הִקְדִּים אֵם לְאָב, לְפִי שֶׁגָּלוּי לְפָנָיו שֶׁהַבֵּן יָרֵא אֶת אָבִיו יוֹתֵר מֵאִמּוֹ. וּבַכָּבוֹד, הִקְדִּים אָב לְאֵם, לְפִי שֶׁגָּלוּי לְפָנָיו שֶׁהַבֵּן מְכַבֵּד אֶת אִמּוֹ יוֹתֵר מֵאָבִיו, מִפְּנֵי שֶׁמְּשַׁדַּלְתּוֹ בִּדְבָרִים. **וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ •** סָמַךְ שְׁמִירַת שַׁבָּת לְמוֹרָא אָב, לוֹמַר: אַף־עַל־פִּי שֶׁהִזְהַרְתִּיךָ עַל מוֹרָא אָב, אִם יֹאמַר לְךָ: ׳חַלֵּל אֶת הַשַׁّבָּת׳! אַל תִּשְׁמַע לוֹ, וְכֵן בִּשְׁאָר כָּל הַמִּצְוֹת. **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם •** (יבמות ה) אַתָּה וְאָבִיךָ חַיָּבִים בִּכְבוֹדִי, לְפִיכָךְ לֹא תִּשְׁמַע לוֹ לְבַטֵּל אֶת דְּבָרַי. (ב״מ לב. קידושין לו) אֵיזֶהוּ מוֹרָא? לֹא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא יְדַבֵּר בִּמְקוֹמוֹ, וְלֹא יִסְתּוֹר אֶת דְּבָרָיו. וְאֵיזֶהוּ כָּבוֹד? מַאֲכִיל וּמַשְׁקֶה, מַלְבִּישׁ וּמַנְעִיל, מַכְנִיס וּמוֹצִיא. **אבן עזרא.**

(ד) **אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:**

ד לָא תִתְפְּנוּן בָּתַר טַעֲוָן וְדַחֲלָן דְּמַתְּכָא לָא תַעְבְּדוּן לְכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י ◄ **אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם •** לְעָבְדָם (ת״כ). אֱלִילִים לְשׁוֹן ׳אַל׳ — כְּלֹא הוּא חָשׁוּב. **וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה •** תִּחְלָתָן אֱלִילִים הֵם, וְאִם אַתָּה פּוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם סוֹפְךָ לַעֲשׂוֹתָן אֱלֹהוּת. **לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם •** לֹא תַעֲשׂוּ לַאֲחֵרִים וְלֹא אֲחֵרִים לָכֶם. וְאִם תֹּאמַר: לֹא תַעֲשׂוּ לְעַצְמְכֶם, אֲבָל אֲחֵרִים עוֹשִׂין לָכֶם?! הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר (שמות כ ג): ״לֹא יִהְיֶה לְךָ״ — לֹא שֶׁלְּךָ וְלֹא שֶׁל אֲחֵרִים. **אבן עזרא.**

(ה) **וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ:**

ה וַאֲרֵי תִכְּסוּן נִכְסַת קוּדְשַׁיָּא קֳדָם יְיָ לְרַעֲוָא לְכוֹן תִּכְּסֻנֵּהּ:

רש״י ◄ **וְכִי תִזְבְּחוּ וְגוֹ׳ •** לֹא נֶאֱמְרָה פָּרָשָׁה זוֹ אֶלָּא לְלַמֵּד שֶׁלֹּא תְּהֵא זְבִיחָתָן אֶלָּא עַל־מְנָת לְהֵאָכֵל בְּתוֹךְ הַזְּמַן הַזֶּה, שֶׁאִם לִקְבֹּעַ לָהֶם זְמַן אֲכִילָה הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר (לעיל ז טז): ״וְאִם נֶדֶר אוֹ נְדָבָה זֶבַח קָרְבָּנוֹ וְגוֹ׳״. **לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ •** תְּחִלַּת זְבִיחָתוֹ תְּהֵא עַל־מְנָת נַחַת־רוּחַ, שֶׁיְּהֵא לָכֶם לְרָצוֹן, שֶׁאִם תַּחְשְׁבוּ עָלָיו מַחֲשֶׁבֶת פְּסוּל, לֹא יִרָצֶה עֲלֵיכֶם לְפָנַי. **לִרְצֹנְכֶם •** אפיצימנט״ו, זֶהוּ לְפִי פְּשׁוּטוֹ; וְרַבּוֹתֵינוּ לָמְדוּ (חולין יג) מִכָּאן לַמִּתְעַסֵּק בְּקָדָשִׁים שֶׁפָּסוּל, שֶׁצָּרִיךְ שֶׁיִּתְכַּוֵּן לִשְׁחֹט. **אבן עזרא.**

(ו) **בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף:**

ו בְּיוֹמָא דְּיִתְנְכֵּס יִתְאֲכֵל וּבְיוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי וּדְאִשְׁתְּאַר עַד יוֹמָא תְּלִיתָאָה בְּנוּרָא יִתּוֹקַד:

רש״י ◄ **בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל •** כְּשֶׁתִּזְבְּחוּהוּ תִּשְׁחֲטוּהוּ עַל מְנָת זְמַן זֶה שֶׁקִּבַּעְתִּי לָכֶם כְּבָר.

אבן עזרא על התורה

ג **וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ.** זָכוֹר אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת. גַּם אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, הוּא דִּבּוּר כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ. גַּם לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ, דִּבּוּר לֹא תִרְצָח. וּדְבַר הַשִּׂפְחָה הַנֶּחֱרֶפֶת, אַזְהָרַת לֹא תִנְאָף, עִם שֶׁהִיא חָפְשִׁית. גַּם לֹא תִּגְנוֹבוּ וְלֹא תְכַחֲשׁוּ וְלֹא תִשְׁקְרוּ וְלֹא תַעֲשֹׂק אֶת רֵעֶךָ, כְּנֶגֶד הַשָּׁלֹשָׁה הַנִּשְׁאָרִים. וּכְבָר אָמַרְתִּי לְךָ בְּפָרָשַׁת וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים, שֶׁכָּל מִצְוָה וּמִצְוָה עוֹמֶדֶת בִּפְנֵי עַצְמָהּ, לָכֵן יֵשׁ כִּדְמוּת סָמֶךְ לְהַדְבִּיק הַפְּסוּקִים. וְהִנֵּה פָּרָשַׁת קְדוֹשִׁים, תְּחִלָּתוֹ אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. וְהִנֵּה אָמַר כִּי יַאֲרִיכוּן יְמֵי הַמְכַבֵּד, אִם כֵּן יִקְצְרוּן יְמֵי הַמַּקְלֶה. עַל כֵּן אָמַר תִּירָאוּ. וְטַעַם לְהַזְכִּיר הָאֵם קוֹדֶם הָאָב, כִּי הַקָּטָן אֵינֶנּוּ מַכִּיר בִּתְחִלָּה כִּי אִם אִמּוֹ, וְאַחַר כֵּן אָבִיו. וְאַחַר כֵּן שַׁבָּת, כִּי מִצְוָה עַל הַקָּטָן לִשְׁמוֹר אֶת הַשַּׁבָּת, וְאֵין כָּכָה שְׁאָר הַמּוֹעֲדִים. וְאַחַר כֵּן יַכִּיר אֱלֹהָיו שֶׁשַּׁבַּת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְאַחֲרָיו אַל תִּפְנוּ אֶל הָאֱלִילִים. וּמוֹרָא הָאָבוֹת יָדוּעַ מֵהַקַּבָּלָה. וְאָמַר אִישׁ פַּעַם אַחַת, דֶּרֶךְ קְצָרָה. וְאָמַר תִּירָאוּ - לְשׁוֹן רַבִּים, כִּי חַיָּבִים הָרוֹאִים לְלַמְּדוֹ וּלְהַכְרִיחוֹ, וְכֵן בִּשְׁמִירַת שַׁבָּת: וְטַעַם **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם.** שֶׁתַּעֲשׂוּ כָּמוֹנִי, שֶׁשָּׁבַתִּתִּי מִכָּל מְלָאכָה:

ד **אַל תִּפְנוּ.** אַפִּילוּ בַּלֵּב לְהִסְתַּכֵּל: **הָאֱלִילִים.** הֵם הַפְּסִילִים. וְנִקְרָאוּ כֵּן כִּי הֵם דָּבָר שֶׁקֶר, כְּמוֹ רוֹפְאֵי אֱלִיל כֻּלְּכֶם. וְיִתָּכֵן לִהְיוֹת מִגְּזֵרַת אַל, וְהַטַּעַם שֶׁאֵינֶנּוּ יֵשׁ: **וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה.** לְקַבֵּל כֹּחַ הָעֶלְיוֹנִים, כִּי אֵין צוֹרֵךְ לֶאֱלוֹהַּ אַחֵר עִמִּי, עַל כֵּן כָּתוּב אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם, וּבְלְשׁוֹן רַבִּים תִּפְנוּ, גַּם תַּעֲשׂוּ, כִּי הָרוֹאֶה וְלֹא יְגַלֶּה הַדָּבָר, הוּא מִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ:

ה **וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים.** דָּבֵק עִם הַכָּתוּב לְמַעְלָה, בַּעֲבוּר שֶׁלֹּא יִזְבְּחוּ לַשֵּׁדִים לֹא אֱלוֹהַּ,

(ז) וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה:

ז וְאִם אִתְאֲכָלָא יִתְאֲכֵל בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה מְרַחֲק הוּא לָא יְהֵי לְרַעֲוָא:

רש״י ◄ **וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל וְגוֹ׳** • אִם אֵינוֹ עִנְיָן לְחוּץ לִזְמַנּוֹ, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר (לעיל ז) ״וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר־זֶבַח שְׁלָמָיו וְגוֹ׳״, תְּנֵהוּ עִנְיָן לְחוּץ לִמְקוֹמוֹ. יָכוֹל יִהְיוּ חַיָּבִים כָּרֵת עַל אֲכִילָתוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר (שם): ״וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא״, מִמֶּנּוּ וְלֹא מֵחֲבֵרוֹ, יָצָא הַנִּשְׁחָט בְּמַחֲשֶׁבֶת חוּץ לִמְקוֹמוֹ. **פִּגּוּל** • מְתֹעָב, כְּמוֹ (ישעיה סה ד): ״וּמְרַק פִּגֻּלִים כְּלֵיהֶם״.

(ח) וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ:

ח וּדְיֵיכְלִנֵּהּ חוֹבֵהּ יְקַבֵּל אֲרֵי יָת קוּדְשָׁא דַיְיָ אַחֵל וְיִשְׁתֵּיצֵי אֲנָשָׁא הַהִיא מֵעַמַּהּ:

רש״י ◄ **וְאֹכְלָיו עֲוֹנוֹ יִשָּׂא** • בְּנוֹתָר גָּמוּר הַכָּתוּב מְדַבֵּר, וְאֵינוֹ עָנוּשׁ כָּרֵת עַל הַנִּשְׁחָט חוּץ לִמְקוֹמוֹ, (זבחים כא) שֶׁכְּבָר מִעֲטוֹ הַכָּתוּב. וְזֶהוּ בְּנוֹתָר גָּמוּר מְדַבֵּר. וּבְמַסֶּכֶת כְּרֵתוֹת לְמָדוּהוּ מִגְּזֵרָה שָׁוָה. **אבן עזרא.**

(ט) וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט:

ט וּבְמֶחְצָדְכוֹן יָת חֲצָדָא דְאַרְעֲכוֹן לָא תְשֵׁיצֵי פָּאתָא דְחַקְלָךְ לְמֶחְצָד וּלְקָטָא דַחֲצָדָךְ לָא תְלַקֵּט:

רש״י ◄ **לֹא תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ** • שֶׁיַּנִּיחַ פֵּאָה בְּסוֹף שָׂדֵהוּ (ת״כ). **וְלֶקֶט קְצִירְךָ** • שִׁבֳּלִים הַנּוֹשְׁרִים בִּשְׁעַת קְצִירָה, אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, אֲבָל שָׁלֹשׁ אֵינָן לֶקֶט. (ת״כ. פאה ח). **אבן עזרא.**

(י) וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

י וְכַרְמָךְ לָא תְעַלֵּל וְנִתְרָא דְכַרְמָךְ לָא תְלַקֵּט לְעַנְיֵי וּלְגִיּוֹרֵי תִּשְׁבּוֹק יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י ◄ **לֹא תְעוֹלֵל** • לֹא תִטֹּל עוֹלְלוֹת שֶׁבָּהּ, וְהֵן נִכָּרוֹת. אֵיזֶהוּ עוֹלֶלֶת? כָּל שֶׁאֵין לָהּ לֹא כָּתֵף וְלֹא נָטֶף (פאה ז). **וּפֶרֶט כַּרְמְךָ** • גַּרְגְּרֵי עֲנָבִים הַנּוֹשְׁרִים בִּשְׁעַת בְּצִירָה. **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם** • דַּיָּן לְהִפָּרַע. וְאֵינִי גּוֹבֶה מִכֶּם אֶלָּא נְפָשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כב): ״אַל תִּגְזָל־דָּל וְגוֹ׳... כִּי ה׳ יָרִיב רִיבָם וְגוֹ׳״. **אבן עזרא.**

(יא) לֹא תִגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ:

יא לָא תִגְנְבוּן וְלָא תְכַדְּבוּן וְלָא תְשַׁקְּרוּן אֲנָשׁ בְּחַבְרֵהּ:

רש״י ◄ **לֹא תִגְנֹבוּ** • אַזְהָרָה לְגוֹנֵב מָמוֹן, אֲבָל ״לֹא תִגְנֹב״ שֶׁבַּעֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, אַזְהָרָה לְגוֹנֵב נְפָשׁוֹת; דָּבָר הַלָּמֵד מֵעִנְיָנוֹ, דָּבָר שֶׁחַיָּבִין עָלָיו מִיתַת בֵּית־דִּין. **וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ** • (בב״ק קט) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא ה כב): ״וְכִחֵשׁ־בָּהּ״, מְשֻׁלָּם קֶרֶן וָחֹמֶשׁ. לָמַדְנוּ עֹנֶשׁ, אַזְהָרָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְלֹא תְכַחֲשׁוּ״. **וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ** • לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שם): ״וְנִשְׁבַּע עַל־שָׁקֶר״, יְשֻׁלַּם קֶרֶן וָחֹמֶשׁ. לָמַדְנוּ עֹנֶשׁ, אַזְהָרָה מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְלֹא תְשַׁקְּרוּ״. (ויק׳–יכ) ◄ **לֹא תִגְנֹבוּ וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ וְלֹא־תִשְׁבְּעוּ** • אִם גְּנַבְתָּ, סוֹפְךָ לְכַחֵשׁ, סוֹפְךָ לְשַׁקֵּר, סוֹפְךָ לְהִשָּׁבַע לַשֶּׁקֶר. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

כִּי אִם לַשֵּׁם לְבַדּוֹ. וְטַעַם לְשׁוֹן רַבִּים תִּזְבְּחוּ, כִּי עַל הָרוֹב דִּבֵּר הַכָּתוּב, שֶׁיִּתְחַבְּרוּ אֲנָשִׁים עַל זֶבַח אֶחָד: **וְטַעַם לִרְצוֹנְכֶם.** שֶׁיָּבִיאוּ הַזֶּבַח בִּרְצוֹנָם וְלֹא בְּהֶכְרֵחַ:

ח וְאֹכְלָיו. כָּל אֶחָד מֵאוֹכְלָיו, וְכֵן וְצַדִּיקִים כִּכְפִיר יִבְטָח: **כִּי אֶת קֹדֶשׁ ה׳ חִלֵּל.** אַחַר שֶׁהִקְרִיב הָאֱמוּרִים לְגָבוֹהַּ, הִנֵּה כָּל הַבָּשָׂר קֹדֶשׁ. וְחִלֵּל מִגְּזֵרַת חוֹל, שֶׁאֵין לוֹ טַעַם כִּדְמוּת חֶלֶל. וּבַפָּרָשָׁה הַזֹּאת בֵּאֵר עוֹנֶשׁ הָעָוֹן, וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִיא:

ט וְטַעַם וּבְקֻצְרְכֶם. אַחַר זֶבַח שְׁלָמִים, כַּאֲשֶׁר נָתַתָּ לַשֵּׁם הָאֲמוּרִים, כֵּן תִּתְּנוּ מִקְּצִיר אַרְצְכֶם לִכְבוֹד הַשֵּׁם, לָעָנִי וְלַגֵּר. וְדִקְדּוּק בְּקֻצְרְכֶם זָר, וְהוּא שֵׁם הַפֹּעַל מִן הַקֵּל: **פְּאַת שָׂדְךָ.** שֶׁיַּעֲזֹב פֵּאָה בַּשָּׂדֶה: **וְלֶקֶט.** יָדוּעַ:

י תְעוֹלֵל. תִּכְרִית הָעוֹלְלוֹת הֵם הַקְּטַנִּים, כְּמוֹ עוֹלֵל. גַּם יִקָּרְאוּ יוֹנְקוֹת. וְזֹאת הַמִּלָּה כְּמוֹ וְשָׁרְשָׁךְ מֵאֶרֶץ חַיִּים, שֶׁטַּעְמוֹ יַכְרִית הַשֹּׁרֶשׁ. וְכֵן מִסְעַף פֵּאֲרָה, יִכְרֹת הַסָּעִיף: **וּפֶרֶט.** יָדוּעַ בְּדִבְרֵי קַבָּלָה, מִגְּזֵרַת הַפּוֹרְטִים עַל פִּי הַנֵּבֶל:

לֶעָנִי. יִשְׂרָאֵל: **וְלַגֵּר.** הַגֵּר אִתְּכֶם:

יא וְטַעַם לֹא תִגְנֹבוּ. אַחַר כָּךְ, כִּי כֵן צִוִּיתִיךָ, שֶׁתִּתֵּן מִשֶּׁלְּךָ אֶל הָעֲנִיִּים לִכְבוֹד הַשֵּׁם, אַף שֶׁתִּקַּח מַה שֶּׁהוּא לַאֲחֵרִים: **וְטַעַם תִּגְנֹבוּ.** כִּי הָרוֹאֶה וּמַחֲרִישׁ, גַּם הוּא גַּנָּב: **תְּכַחֲשׁוּ.** בְּפִקָּדוֹן מוּפְקָד אֶצְלְךָ. וְהַיּוֹדֵעַ וְאֵינֶנּוּ מֵעִיד,

(יב) **וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃**

יב וְלָא תִשְׁבְּעוּן בִּשְׁמִי לְשִׁקְרָא וְתַחֵל יָת שְׁמָא דֶאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃

רש״י ◄ **וְלֹא־תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי** • לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כ ז): ״לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם־ה׳ אֱלֹהֶיךָ לַשָּׁוְא״. יָכוֹל לֹא יְהֵא חַיָּב אֶלָּא עַל שֵׁם הַמְיֻחָד? מִנַּיִן לְרַבּוֹת כָּל הַכִּנּוּיִין? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר״ — כָּל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לִי. **אבן עזרא.**

(יג) **לֹא־תַעֲשֹׁק אֶת־רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר׃**

יג לָא תַעֲשׁוֹק יָת חַבְרָךְ וְלָא תְאַנֵּס לָא תְּבִית אַגְרָא דַאֲגִירָא לְוָתָךְ עַד צַפְרָא׃

רש״י ◄ **לֹא־תַעֲשֹׁק** • (ת״כ) זֶה הַכּוֹבֵשׁ שְׂכַר שָׂכִיר. **לֹא־תָלִין** • לְשׁוֹן נְקֵבָה, מוּסָב עַל הַפְּעֻלָּה. **עַד־בֹּקֶר** • בִּשְׂכִיר יוֹם הַכָּתוּב מְדַבֵּר, שֶׁיְּצִיאָתוֹ מִשֶּׁשָּׁקְעָה חַמָּה, לְפִיכָךְ זְמַן גִּבּוּי שְׂכָרוֹ כָּל הַלַּיְלָה. וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (דברים כד טו): ״וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ״, מְדַבֵּר בִּשְׂכִיר לַיְלָה, שֶׁהַשְּׁלֻמַת פְּעֻלָּתוֹ מִשֶּׁיַּעֲלֶה עַמּוּד הַשַּׁחַר, (ב״מ קי) לְפִיכָךְ זְמַן גִּבּוּי שְׂכָרוֹ כָּל הַיּוֹם; לְפִי שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה זְמַן לְבַעַל הַבַּיִת, עוֹנָה לְבַקֵּשׁ מְעוֹת. **אבן עזרא.**

(יד) **לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃**

יד לָא תְלוּט דְּלָא שָׁמַע וּקְדָם דְּלָא חָזֵי לָא תְשִׂים תַּקְלָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃

רש״י ◄ **לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ** • אֵין לִי אֶלָּא חֵרֵשׁ, מִנַּיִן לְרַבּוֹת כָּל אָדָם? תַּלְמוּד לוֹמַר (שמות כב כז): ״בְּעַמְּךָ לֹא תָאֹר״. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר ״חֵרֵשׁ״? מַה חֵרֵשׁ מְיֻחָד, שֶׁהוּא בַּחַיִּים, אַף כָּל שֶׁהוּא בַּחַיִּים. יָצָא הַמֵּת, שֶׁאֵינוֹ בַּחַיִּים (ת״כ). **וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל** • (ת״כ) לִפְנֵי הַסּוּמָא בַּדָּבָר, לֹא תִתֵּן עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ. אַל תֹּאמַר: מְכֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר, וְאַתָּה עוֹקֵף עָלָיו וְנוֹטְלָהּ הֵימֶנּוּ. **וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ** • לְפִי שֶׁהַדָּבָר הַזֶּה אֵינוֹ מָסוּר לַבְּרִיּוֹת לְיַדַּע אִם דַּעְתּוֹ שֶׁל זֶה לְטוֹבָה אוֹ לְרָעָה, וְיָכוֹל לְהִשָּׁמֵט וְלוֹמַר: לְטוֹבָה נִתְכַּוַּנְתִּי, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר בּוֹ: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״, הַמַּכִּיר מַחְשְׁבוֹתֶיךָ. וְכֵן כָּל דָּבָר הַמָּסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל אָדָם הָעוֹשֵׂהוּ וְאֵין שְׁאָר הַבְּרִיּוֹת מַכִּירוֹת בּוֹ, נֶאֱמַר בּוֹ: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק כז, עמוד 141 ואילך – מתוך ׳לקראת שבת׳)

טוֹבַת הַמִּתְיַעֵץ בִּלְבַד

וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל

לִפְנֵי הַסּוּמָא בַּדָּבָר לֹא תִתֵּן עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ, אַל תֹּאמַר מְכֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר וְאַתָּה עוֹקֵף עָלָיו וְנוֹטְלָהּ הֵימֶנּוּ (יט, יד. ובפירוש רש״י)

בְּ׳תוֹרַת כֹּהֲנִים׳ עַל הַפָּסוּק הוּבְאוּ עוֹד דּוּגְמָאוֹת לְ״עֵצָה שֶׁאֵינָהּ הוֹגֶנֶת לוֹ״, כְּמוֹ ״אַל תֹּאמַר לוֹ צֵא בְּהַשְׁכָּמָה כְּדֵי שֶׁיִּקְפְּחוּהוּ לִסְטִים, צֵא בַּצָּהֳרַיִם בְּשָׁבִיל שֶׁיִּשְׁתָּרֵב (שֶׁיַּכּוּהוּ שָׁרָב וְשָׁמֶשׁ). (קרבן אהרן ל׳תורת כהנים׳ שם)״. וְיֵשׁ לְעַיֵּן מַדּוּעַ לֹא הֵבִיא רַשִׁ״י דּוּגְמָאוֹת אֵלּוּ, וְהֵבִיא רַק אֶת הַדּוּגְמָא דְ״מְכוֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר״.

וְיֵשׁ לוֹמַר בְּפַשְׁטוּת:

הַדּוּגְמָאוֹת דְּ״צֵא בְּהַשְׁכָּמָה״ אוֹ ״צֵא בַּצָּהֳרַיִם״ הֵם לְמִקְרִים שֶׁהַיּוֹעֵץ כַּוָּנָתוֹ לִגְרוֹם נֵזֶק לַחֲבֵרוֹ, ״שֶׁיִּקְפְּחוּהוּ לִסְטִים״ אוֹ ״שֶׁיִּשְׁתָּרֵב״, וְהָאִיסּוּר לִגְרוֹם נֵזֶק לַחֲבֵרוֹ, אָנוּ כְּבָר יוֹדְעִים מֵאִיסּוּרִים אֲחֵרִים, כְּמוֹ אִיסּוּר עֲשִׂיַּת בּוֹר וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה.

מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן הַדּוּגְמָא דְ״מְכוֹר שָׂדְךָ וְקַח לְךָ חֲמוֹר״ אֵינָהּ דַּוְקָא לְהַזִּיק אֶת חֲבֵירוֹ, שֶׁהֲרֵי יָכוֹל לִהְיוֹת שֶׁחֲבֵירוֹ צָרִיךְ חֲמוֹר יוֹתֵר מִמַּה שֶׁצָּרִיךְ שָׂדֶה, וְאִם כֵּן אֵין הַדָּבָר מוּכְרָח שֶׁעֵצָה זוֹ הִיא בִּשְׁבִיל לְהַזִּיק אֶת חֲבֵירוֹ.

וְזֶהוּ מַה שֶּׁמּוֹסִיף הָאִיסּוּר ״לִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשׁוֹל״ שֶׁאֲפִילּוּ אִם לֹא יַזִּיק אֶת חֲבֵירוֹ עַל־יְדֵי עֵצָתוֹ, אָסוּר לַמְיָעֵץ לְעָרֵב בָּזֶה שִׁיקּוּלִים פְּרָטִיִּים, וְכַוָּנָתוֹ צְרִיכָה לִהְיוֹת אַךְ וְרַק לָתֵת ״עֵצָה שֶׁהוֹגֶנֶת לוֹ״, לְטוֹבַת חֲבֵירוֹ בִּלְבַד. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

גַּם הוּא מְכַחֵשׁ: **תְּשַׁקְּרוּ.** שֶׁיְּבַקֵּשׁ מָמוֹן מִמִּי שֶׁאֵין לוֹ אֶצְלוֹ כְּלוּם:

יב וְטַעַם וְלֹא תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר. אַחַר לֹא תִגְזוֹל, כִּי הֶחְשׁוּד בִּגְנֵבָה וּפִקָּדוֹן יִשָּׁבַע: **וְטַעַם תִּשָּׁבְעוּ.** לְהַכְנִיס הַמִּשְׁבִּיעַ: **וְטַעַם וְחִלַּלְתָּ.** שֶׁהַנִּשְׁבָּע לַשָּׁקֶר מְכַחֵשׁ הַשֵּׁם, כַּאֲשֶׁר פֵּרַשְׁתִּיו:

יג לֹא תַעֲשֹׁק אֶת רֵעֲךָ. בַּסֵּתֶר: **וְלֹא תִגְזוֹל.** בְּגָלוּי בְּחֲזָקָה: **פְּעֻלַּת.** כְּמוֹ שְׂכִירוּת. וְכֵן וּפְעֻלָּתוֹ לְפָנָיו. וְיִתְּכֵן הֱיוֹתוֹ דֶּרֶךְ קְצָרָה. **וְהַטַּעַם,** שְׂכַר פְּעֻלָּתוֹ. **וְרַבִּים** פֵּרְשׁוּהוּ עַל שְׂכִיר יוֹם, שֶׁיֹּאמְרוּ לוֹ גַּם תַּעֲשֶׂה בַּבֹּקֶר, וּבַבֹּקֶר אֶתֵּן לְךָ שְׂכַר שְׁנֵי יָמִים. **וְהַמַּעְתִּיקִים** אָמְרוּ כִּי הוּא שְׂכִיר יוֹם, כִּי שְׂכִיר לַיְלָה לֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ. וְכֵן לֹא תְקַלֵּל חֵרֵשׁ, בַּעֲבוּר שֶׁיֵּשׁ לְךָ כֹּחַ. וְכֵן וְלִפְנֵי עִוֵּר:

יד וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ. שֶׁהוּא יָכוֹל לְהַעֲנִישְׁךָ, לְשׁוּמְךָ חֵרֵשׁ וְעִוֵּר:

◆ יום חמישי ח׳ אייר ◆

(טו) **לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ:**

טו לָא תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִינָא לָא תִסַּב אַפֵּי מִסְכֵּנָא וְלָא תֶהְדַּר אַפֵּי רַבָּא בְּקוּשְׁטָא תְּדִינֵהּ לְחַבְרָךְ:

רש״י◄ **לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט** • מְלַמֵּד שֶׁהַדַּיָּן הַמְקַלְקֵל אֶת הַדִּין קָרוּי עָוֶל, שָׁנָאוּי וּמְשֻׁקָּץ, חֵרֶם וְתוֹעֵבָה, שֶׁהֶעָוֶל קָרוּי תּוֹעֵבָה, שֶׁנֶּאֱמַר (דברים כה טז): ״כִּי תוֹעֲבַת ה׳ וְגוֹ׳ כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל״. וְהַתּוֹעֵבָה קְרוּיָה שֶׁקֶץ וְחֵרֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ז כו) ״וְלֹא־תָבִיא תוֹעֵבָה אֶל־בֵּיתֶךָ וְהָיִיתָ חֵרֶם כָּמֹהוּ. שַׁקֵּץ תְּשַׁקְּצֶנּוּ וְגוֹ׳״. **לֹא־תִשָּׂא פְנֵי־דָל** • (ת״כ) שֶׁלֹּא תֹּאמַר: עָנִי הוּא זֶה וְהֶעָשִׁיר חַיָּב לְפַרְנְסוֹ, אֲזַכֶּנּוּ בַּדִּין וְנִמְצָא מִתְפַּרְנֵס בִּנְקִיּוּת. **וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל** • שֶׁלֹּא תֹּאמַר: עָשִׁיר הוּא זֶה, בֶּן גְּדוֹלִים הוּא זֶה, הֵיאַךְ אֲבַיְּשֶׁנּוּ וְאַרְאֶה בְּבָשְׁתּוֹ? עֹנֶשׁ יֵשׁ בַּדָּבָר! לְכָךְ נֶאֱמַר: ״וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל״. **בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ** • כְּמַשְׁמָעוֹ. דָּבָר אַחֵר: הֱוֵי דָּן אֶת חֲבֵרְךָ לְכַף זְכוּת (סנהדרין לב). **אבן עזרא.**

(טז) **לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יְהוָה:**

טז לָא תֵיכוּל קוּרְצִין בְּעַמָּךְ לָא תְקוּם עַל דְּמָא דְחַבְרָךְ אֲנָא יְיָ:

רש״י◄ **לֹא־תֵלֵךְ רָכִיל** • אֲנִי אוֹמֵר עַל־שֵׁם שֶׁכָּל מְשַׁלְּחֵי מְדָנִים וּמְסַפְּרֵי לָשׁוֹן הָרָע, הוֹלְכִים בְּבָתֵּי רֵעֵיהֶם לְרַגֵּל מַה יִּרְאוּ רַע, אוֹ מַה יִּשְׁמְעוּ רַע לְסַפֵּר בַּשּׁוּק, נִקְרָאִים ׳הוֹלְכֵי רָכִיל׳, הוֹלְכֵי רְגִילָה, אשפיימנ״ט בְּלַעַ״ז. וּרְאָיָה לִדְבָרַי, שֶׁלֹּא מָצִינוּ ׳רְכִילוּת׳ שֶׁאֵין כָּתוּב בִּלְשׁוֹן ׳הֲלִיכָה׳: ״לֹא תֵלֵךְ רָכִיל״, ״הֹלְכֵי רָכִיל נְחֹשֶׁת וּבַרְזֶל״ (ירמיה ו כח); וּשְׁאָר לָשׁוֹן הָרָע אֵין כָּתוּב בּוֹ הֲלִיכָה, ״מְלָשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ״, (שם קט ג): ״לָשׁוֹן רְמִיָּה״, (שם יב ד): ״לָשׁוֹן מְדַבֶּרֶת גְּדֹלוֹת״. לְכָךְ אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהַלָּשׁוֹן הוֹלֵךְ וּמְרַגֵּל, שֶׁהַכָּ״ף נֶחֱלֶפֶת בְּגִימֶ״ל, שֶׁכָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁמּוֹצָאֵיהֶם מִמָּקוֹם אֶחָד מִתְחַלְּפוֹת זוֹ בָזוֹ; בֵּי״ת בְּפֵ״א, וְגִימֶ״ל בְּכָ״ף, וְקוֹ״ף בְּכָ״ף, וְנוּ״ן בְּלָמֶ״ד, וְזַי״ן בְּצָדֶ״י. וְכֵן (שמואל ב יט כח): ״וַיְרַגֵּל בְּעַבְדְּךָ״, רִגֵּל בְּמִרְמָה לֵאמֹר עָלַי רָעָה, וְכֵן (תהילים טו ג): ״לֹא רָגַל עַל־לְשֹׁנוֹ״, וְכֵן רוֹכֵל, הַסּוֹחֵר וּמְרַגֵּל אַחַר כָּל סְחוֹרָה, וְכָל הַמּוֹכֵר בְּשָׂמִים לְהִתְקַשֵּׁט בָּהֶם הַנָּשִׁים, עַל־שֵׁם שֶׁמְּחַזֵּר תָּמִיד בָּעֲיָרוֹת, נִקְרָא ׳רוֹכֵל׳ לָשׁוֹן רוֹגֵל. וְתַרְגּוּמוֹ: ״לָא תֵיכוּל קוּרְצִין״, כְּמוֹ (דניאל ג ח): ״וַאֲכַלוּ קַרְצֵיהוֹן דִּי יְהוּדָיֵא״; ״אֲכַל בֵּהּ קַרְצָא בֵּי מַלְכָּא״. נִרְאָה בְּעֵינַי, שֶׁהָיָה מִשְׁפָּטָם לֶאֱכֹל בְּבֵית הַמִּקְבָּל דִּבְרֵיהֶם שׁוּם הַלְעָטָה, וְהוּא גְּמַר חִזּוּק, שֶׁדְּבָרָיו מְקַיָּמִים וּמַעֲמִידָם עַל הָאֱמֶת, וְאוֹתָהּ הַלְעָטָה נִקְרֵאת: ״אֲכִילַת קוּרְצִין״, לְשׁוֹן ״קֹרֶץ בְּעֵינָיו״ (משלי ו יג), שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ כָּל הוֹלְכֵי רָכִיל לִקְרֹץ בְּעֵינֵיהֶם וְלִרְמֹז דִּבְרֵי רְכִילוּתָן, שֶׁלֹּא יָבִינוּ שְׁאָר הַשּׁוֹמְעִים. **לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ** • לִרְאוֹת בְּמִיתָתוֹ וְאַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ (ת״כ), כְּגוֹן: טוֹבֵעַ בַּנָּהָר, וְחַיָּה אוֹ לִסְטִים בָּאִים עָלָיו. **אֲנִי ה׳** • נֶאֱמָן לְשַׁלֵּם שָׂכָר, וְנֶאֱמָן לְהִפָּרַע.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק לב, עמוד 120 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

לא תַעֲמוֹד עַל דַּם רֵעֶךָ – גֶּדֶר חִיּוּבוֹ

לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ

לִרְאוֹת בְּמִיתָתוֹ, וְאַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ (יט, טז. ובפירוש רש״י)

וְצָרִיךְ לְהָבִין, הֲרֵי כַּוָּנַת הַכָּתוּב הִיא לְחַיֵּב אֶת הָאָדָם **לַעֲשׂוֹת** כָּל מַה שֶׁבִּיכָלְתּוֹ לְהַצָּלַת חֲבֵרוֹ – וּמַדּוּעַ זֶה נֶאֱמַר בִּלְשׁוֹן שְׁלִילָה, וְלֹא בְּלָשׁוֹן חִיּוּבִי – לְהַצִּיל הֶחָבֵר, עַל־דֶּרֶךְ שֶׁמָּצִינוּ בְּמִצְוַת הַצָּלַת מָמוֹן חֲבֵירוֹ, ״עָזוֹב תַּעֲזוֹב עִמּוֹ״ ״הָשֵׁב תְּשִׁיבֶנּוּ לוֹ״ וְכוּ׳?

וְיוּבָן בְּהַקְדִּים הַקּוּשְׁיָא, דִּלְכְאוֹרָה דִּין זֶה נִלְמַד בְּקַל־וָחֹמֶר מֵהַחִיּוּב דְּהַצָּלַת מָמוֹן חֲבֵירוֹ, וּמִפְּנֵי מַה הָצְרַךְ לְהִכָּתֵב הַצִּוּוּי דְּ״לֹא תַעֲמֹד וְגוֹ׳״? וְיֵשׁ לוֹמַר דְּזוֹהִי כַּוָּנַת רַשִׁ״י בְּפֵרוּשׁוֹ ״לִרְאוֹת בְּמִיתָתוֹ וְכוּ׳״, כְּלוֹמַר אֵין כַּוָּנַת הַכָּתוּב לְחַדֵּשׁ אֶת עֶצֶם הַחִיּוּב דְּהַצָּלַת חֲבֵירוֹ מִסַּכָּנַת מָוֶת (הַנִּלְמָד מִקַּל־וָחֹמֶר כַּנַ״ל), אֶלָּא מְדַבֵּר כָּאן בְּמַצָּב מְיוּחָד הַנּוֹתֵן מָקוֹם לוֹמַר שֶׁמֻּתָּר לְאָדָם **לַעֲמוֹד** וּלְהִתְעַכֵּב מִלְּהַצִּיל, וְעַל־זֶה בָּא צִוּוּי הַכָּתוּב ״לֹא תַעֲמֹד וְגוֹ׳״.

וְהַיְנוּ כְּשֶׁחֲבֵרוֹ נִמְצָא בְּמַצָּב שֶׁל סַכָּנָה כָּזוֹ שֶׁהַצָּלָתוֹ כְּרוּכָה בְּסָפֵק סַכָּנָה לְחַיָּיו שֶׁל הַמַּצִּיל, הָיָה מָקוֹם לוֹמַר שֶׁבְּמִקְרֶה כָּזֶה יָכוֹל לְהִתְעַכֵּב וְלַעֲמֹד מִלְּהַצִּילוֹ, וְעַל־זֶה בָּא הַכָּתוּב וּמַזְהִיר ״לֹא תַעֲמֹד וְגוֹ׳״ שֶׁאָסוּר לַעֲמֹד אֶלָּא יֵשׁ לְהַצִּיל הֶחָבֵר, אֶלָּא־אִם־כֵּן יֵשׁ סָפֵק בְּ״אַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ״, הַיְנוּ אִם פְּעוּלַת הַהַצָּלָה יְכוֹלָה לִגְרוֹם סַכָּנָה לַמַּצִּיל בְּאֹפֶן שֶׁהִיא מִטִּילָה סָפֵק בְּאֶפְשָׁרוּת הַהַצָּלָה, שֶׁאָז אֵין בָּזֶה חִיּוּב. וְזֶהוּ דִּיּוּק לְשׁוֹן רַשִׁ״י ״וְאַתָּה **יָכוֹל** לְהַצִּילוֹ״.

אבן עזרא על התורה

טו לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל. עַל הַדַּיָּנִים וְהָעֵדִים יְדַבֵּר: **פְּנֵי גָדוֹל.** בְּמָמוֹן כְּבַרְזִלַּי:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות חל״ב ע׳ 125)

לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ (יט, טז) **לִרְאוֹת בְּמִיתָתוֹ וְאַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ** (רש״י) עֶצֶם הָעֲבָדָה שֶׁנִּזְדַּמֵּן לְךָ "לִרְאוֹת בְּמִיתָתוֹ" שֶׁל אָדָם - מוֹכִיחָה שֶׁ"אַתָּה יָכוֹל לְהַצִּילוֹ", וְרַק לְשֵׁם כָּךְ זִמֵּן לְךָ הַקָּבָּ"ה לִרְאוֹת זֹאת. וּמִכָּאן יֵשׁ לִלְמֹד הוֹרָאָה לְדוֹרֵנוּ: בְּדוֹרֵנוּ נִמְצָאִים רַבִּים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּסַכָּנַת טְבִיעָה רוּחָנִית. יֵשׁ לָדַעַת, אֵיפוֹא, שֶׁעַל כָּל אֶחָד וְאַחַת חָלָה הַחוֹבָה לַעֲסֹק בְּהַצָּלָתָם שֶׁל יְהוּדִים אֵלּוּ - שֶׁכֵּן עֶצֶם הָעֲבָדָה שֶׁנִּזְדַּמֵּן לוֹ לִרְאוֹת וְלָדַעַת שֶׁיֶּשְׁנָם יְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּסַכָּנָה שֶׁכָּזוֹ, מוֹכִיחָה שֶׁנִּתְּנוּ לוֹ הַכֹּחוֹת הַדְּרוּשִׁים לְהַצִּילָם! **אבן עזרא.**

(יז) לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא:

יז לָא תִשְׂנֵי יָת אֲחוּךָ בְּלִבָּךְ אוֹכָחָא תּוֹכַח יָת חַבְרָךְ וְלָא תְקַבֵּל עַל דִּי לֵהּ חוֹבָא:

רס״י◄ **וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא•** לֹא תַּלְבִּין אֶת פָּנָיו בָּרַבִּים. **אבן עזרא.**

(יח) לֹא־תִקֹּם וְלֹא־תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה:

יח לָא תִקּוֹם וְלָא תִטַּר דְּבָבוּ לִבְנֵי עַמָּךְ וּתְרַחֵם לְחַבְרָךְ כְּוָתָךְ אֲנָא יְיָ:

רס״י◄ **לֹא־תִקֹּם•** (ירמא כג) אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי מַגָּלְךָ! אָמַר לוֹ: לָאו. לְמָחָר אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי קַרְדֻּמְּךָ! אָמַר לוֹ: אֵינִי מַשְׁאִילְךָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתַּנִי — זוֹ הִיא נְקִימָה. וְאֵיזוֹ הִיא נְטִירָה? אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי קַרְדֻּמְּךָ! אָמַר לוֹ: לָאו. לְמָחָר אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי מַגָּלְךָ! אָמַר לוֹ: הֵא לְךָ, וְאֵינִי כְּמוֹתְךָ שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתַּנִי — זוֹ הִיא נְטִירָה, שֶׁנּוֹטֵר הָאֵיבָה בְּלִבּוֹ, אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ נוֹקֵם. **וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ•** (ת״כ) אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק יז, עמוד 215 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מִצְוַת אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל בְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט

וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה (יט, יח. ובפירוש רש״י)

יֵשׁ לְעַיֵּן, מַה מוֹסִיף בַּהֲבָנַת הַכָּתוּב, זֶה שֶׁמִּצְוַת "וְאָהַבְתָּ" הִיא "כְּלָל גָּדוֹל", שֶׁלָּכֵן מְבִיאוֹ רַשִׁ״י בְּפֵרוּשׁוֹ?

וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הִקְשָׁה הָרַמְבַּ״ן הַאֵיךְ שַׁיָּךְ לְצַוּוֹת עַל כָּל אָדָם שֶׁיֹּאהַב אֶת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל "כָּמוֹךָ", הֲרֵי "לֹא יְקַבֵּל לֵב הָאָדָם שֶׁיֶּאֱהוֹב אֶת חֲבִירוֹ כְּאַהֲבָתוֹ אֶת נַפְשׁוֹ"?

וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, אִם נִצְטַוִּינוּ לֶאֱהֹב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל "כָּמוֹךָ", מַדּוּעַ צִוְּתָה הַתּוֹרָה גַּם עַל שְׁאָר צִיווּיִים שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ כְּמוֹ צְדָקָה, גְּמִילוּת חֶסֶד, אִסּוּר גְּנֵבָה, גְּזֵלָה, נְקָמָה, נְטִירָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, הֲרֵי מוּבָן מֵאֵלָיו שֶׁכִּשְׁאָדָם יְקַיֵּם אֶת הַצִּווּי לֶאֱהֹב כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל כְּגוּפוֹ, וַדַּאי יְקַיֵּם אֶת כָּל הַמִּצְוֹת הָאֵלּוּ?

וְזֶהוּ שֶׁמְּפָרֵשׁ רַשִׁ״י "זֶה כְּלָל גָּדוֹל בַּתּוֹרָה", שֶׁבָּזֶה מְתָרֵץ ב׳ קֻשְׁיוֹת אֵלּוּ בַּחֲדָא מַחְתָּא. שֶׁבְּדֶרֶךְ הַפְּשָׁט אֵין מִצְוַת "וְאָהַבְתָּ" מִצְוָה בִּפְנֵי־עַצְמָהּ, אֶלָּא הַכְּלָל שֶׁל הַמִּצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ.

וְאִם כֵּן: א. כְּבָר מָצִינוּ בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שֶׁהַתּוֹרָה מְפָרֶשֶׁת הֵן אֶת הַכְּלָל וְהֵן אֶת הַפְּרָטִים שֶׁנּוֹבְעִים מֵהַכְּלָל, וּמְתוֹרֶצֶת קֻשְׁיָא הַב׳. ב. מִכֵּיוָן שֶׁמִּצְוַת "וְאָהַבְתָּ" — "כָּמוֹךָ" הִיא הַצִּווּי הַכְּלָלִי לְקַיֵּם אֶת כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, הֲרֵי קִיּוּם מִצְוָה זוֹ הוּא עַל־יְדֵי קִיּוּם "הַפְּרָטִים" שֶׁהֵם הַמִּצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ.

אבן עזרא על התורה

טז רָכִיל. כְּמוֹ רְכָלְתֵךְ. מִכֹּל אַבְקַת רוֹכֵל. וְהַטַּעַם הַמַּלְשִׁין, כִּי הָרוֹכֵל מַעְתִּיק, יְקָנֶה מִזֶּה וְיִמְכֹּר לְזֶה. וְהָרָכִיל יְגַלֶּה לְזֶה מַה שֶּׁשָּׁמַע מִזֶּה: **לֹא תַעֲמֹד עַל דַּם רֵעֶךָ.** שֶׁלֹּא יִתְחַבֵּר עִם אַנְשֵׁי דָּמִים. וְיָדוּעַ כִּי כַּמָּה נִרְצָחוּ וְנֶהֱרְגוּ בַּעֲבוּר הַמַּלְשִׁינוּת. וְדוֹאֵג הָאֲדוֹמִי, לְעֵד: וְטַעַם **אֲנִי ה׳.** רוֹאֶה מַה שֶּׁאַתָּה עוֹשֶׂה בַּסֵּתֶר:

יז לֹא תִשְׂנָא אֶת אָחִיךָ. הֵפֶךְ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ. וְהִנֵּה אֵלֶּה הַמִּצְוֹת כּוּלָּם נְטוּעוֹת בַּלֵּב, וּבְהִשָּׁמְרָם יֵשְׁבוּ בָּאָרֶץ. כִּי עַל שִׂנְאַת חִנָּם, חָרַב בַּיִת שֵׁנִי: **הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ.** שֶׁמָּא תַּחְשְׁדֵהוּ בְּדָבָר וְלֹא הָיָה כֵּן. וְזֶה טַעַם וְלֹא תִשָּׂא עָלָיו

וּמִכֵּיוָן שֶׁהַמִּצְוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ הֵם דְּבָרִים שֶׁבְּמַעֲשֶׂה, לְלֹא כָּל הִתְיַחֲסוּת לְרֶגֶשׁ הָאָדָם, הֲרֵי הוּא יָכוֹל לְקַיְּמָן אוֹ לְהִמָּנַע מֵעֲשִׂיָּתָן בְּכָל עֵת, וּמִמֵּילָא אֵין קֹשְׁיָא הַאֵיךְ אֶפְשָׁר לְצַוּוֹת עַל אַהֲבַת כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל "כָּמוֹךָ", כִּי צִיּוּוּי זֶה הוּא הַצִּיּוּוּי הַכְּלָלִי לְקַיֵּם אֶת כָּל הַמִּצְוֹת שֶׁבְּמַעֲשֶׂה שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ. **אבן עזרא.**

(יט) **אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ:**

יט יָת קְיָמַי תִּטְּרוּן בְּעִירָךְ לָא תַרְכֵּב עֲרוּבִין חַקְלָךְ לָא תִזְרַע עֲרוּבִין וּלְבוּשׁ עֲרוּבִין שַׁעַטְנֵזָא לָא יִסַּק עֲלָךְ:

רש״י◄ **אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ.** וְאֵלּוּ הֵן: בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם וְגוֹ׳. חֻקִּים אֵלּוּ גְּזֵרוֹת מֶלֶךְ, שֶׁאֵין טַעַם לַדָּבָר. **וּבֶגֶד כִּלְאַיִם.** לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו". יָכוֹל לֹא יִלְבַּשׁ גִּזֵּי צֶמֶר וַאֲנִיצֵי פִּשְׁתָּן? תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֶּגֶד". מִנַּיִן לְרַבּוֹת הַלְּבָדִים? תַּלְמוּד לוֹמַר: "שַׁעַטְנֵז". דָּבָר שֶׁהוּא שׁוּעַ, טָווּי וְנוּז. וְאוֹמֵר אֲנִי: נוּז לְשׁוֹן דָּבָר הַנִּמְלָל וְשָׁזוּר זֶה עִם זֶה לְחַבְּרוֹ. מישטי״ר בְּלַעַ״ז, כְּמוֹ: (מו״ק יב) ׳חַזְיָן לְנַאֲזֵי דְּאִית בְּהוֹן׳, שֶׁאָנוּ מְפָרְשִׁים לְשׁוֹן כִּמּוּשׁ, פלישטר״א. וּלְשׁוֹן "שַׁעַטְנֵז", פֵּרֵשׁ מְנַחֵם: מַחְבֶּרֶת צֶמֶר וּפִשְׁתִּים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ׳ 227)

שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם (יט, יט) וְקָשֶׁה, לָמָּה הִקְדִּים פֵּאָה וְלֶקֶט לְכִלְאַיִם, אַף שֶׁזְّרִיעָה קוֹדֶמֶת לִקְצִירָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה הַצַּד־הַשָּׁוֶה בֵּין פֵּאָה וְלֶקֶט וְכִלְאַיִם הוּא - שְׁמִירָה עַל הַבְדָּלָה שֶׁקָּבַע ה׳. **פֵּאָה וְלֶקֶט** – ה׳ הִבְדִּיל אֶת יְבוּל הַשָּׂדֶה לִשְׁנֵי חֲלָקִים; אֶחָד שַׁיָּךְ לְבַעַל הַשָּׂדֶה וְאֶחָד שַׁיָּךְ לַעֲנִיִּים. **כִּלְאַיִם** – ה׳ הִבְדִּיל אֶת הַצְּמָחִים לְמִינִים שׁוֹנִים. וְהַהַבְדָּלָה הָרוּחָנִית שֶׁל פֵּאָה וְלֶקֶט הִיא הַמָּקוֹר וְהַסִּבָּה לַהַבְדָּלָה הַגַּשְׁמִית שֶׁל כִּלְאַיִם. **אבן עזרא.**

(כ) **וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זָרַע וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חֻפְשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמְתוּ כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה:**

כ וּגְבַר אֲרֵי יִשְׁכּוּב עִם אִתְּתָא שִׁכְבַת זַרְעָא וְהִיא אַמְתָא אֲחִידָא לְגֻבַר וְאִתְפְּרָקָא לָא אִתְפְּרִיקַת בְּכַסְפָּא אוֹ חֵרוּתָא לָא אִתְיְהִיבַת לַהּ בִּשְׁטָר בִּקֳרְתָּא תְּהֵי לָא יוּמְתוּן אֲרֵי לָא אִתְחָרְרַת:

רש״י◄ **נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ.** מְיֻעֶדֶת וּמְיֻחֶדֶת לְאִישׁ, וְאֵינִי יוֹדֵעַ לוֹ דִּמְיוֹן בַּמִּקְרָא. וּבְשִׁפְחָה כְּנַעֲנִית (קידושין ו) שֶׁחֲצָיָהּ שִׁפְחָה וְחֲצָיָהּ בַּת חוֹרִין הַמְאֹרֶסֶת לְעֶבֶד עִבְרִי שֶׁמֵּתָר בְּשִׁפְחָה, הַכָּתוּב מְדַבֵּר. **וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה.** פְּדוּיָה וְאֵינָהּ פְּדוּיָה, וּסְתָם ׳פְּדְיוֹן׳ בְּכֶסֶף (ת״כ. גיטין לט). **אוֹ חֻפְשָׁה.** בִּשְׁטָר. **בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה.** הִיא לוֹקָה וְלֹא הוּא. יֵשׁ עַל בֵּית־דִּין לְבַקֵּר אֶת הַדָּבָר, שֶׁלֹּא לְחַיְּבוֹ מִיתָה, כִּי לֹא חֻפָּשָׁה וְאֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִידּוּשִׁין גְּמוּרִין. וְרַבּוֹתֵינוּ (כריתות יא) לָמְדוּ מִכָּאן, שֶׁמִּי שֶׁהוּא בְּמַלְקוּת יְהֵא בִּקְרִיאָה, שֶׁהַדַּיָּנִים הַמַּלְקִין קוֹרִין עַל הַלּוֹקֶה (דברים כח נח־נט): "אִם־לֹא תִשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת וְגוֹ׳... וְהִפְלָא ה׳ אֶת־מַכֹּתְךָ וְגוֹ׳". **כִּי־לֹא חֻפָּשָׁה.** (מכות כג) לְפִיכָךְ אֵין חַיָּב עָלֶיהָ מִיתָה, שֶׁאֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין. הָא אִם חֻפָּשָׁה — קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין וְחַיָּב מִיתָה. **אבן עזרא.**

(כא) **וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם:**

כא וְיַיְתִי יָת אַשְׁמֵהּ קֳדָם יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא דְּכַר לַאֲשָׁמָא:

אבן עזרא על התורה

חֵטְא, כִּי עוֹנֶשׁ יִהְיֶה לְךָ בַּעֲבוּרוֹ:

יח לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר. מְפוֹרָשׁ בְּדִבְרֵי חֲז״ל: **וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ.** עַל דַּעַת רַבִּים שֶׁהַלָּמֵ״ד נוֹסָף, כְּלָמֵ״ד לְאַבְנֵר. וְעַל דַּעְתִּי שֶׁהוּא כְּמַשְׁמָעוֹ, שֶׁיֹּאהַב הַטּוֹב לַחֲבֵרוֹ כְּמוֹ לְנַפְשׁוֹ: **וְטַעַם אֲנִי**

ה׳. כִּי אֲנִי אֱלוֹהַּ אֶחָד בָּרָאתִי אֶתְכֶם:

יט וְטַעַם לְהַזְכִּיר אַחַר אֵלֶּה הַמִּצְוֹת בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם. לְהַזְהִיר אַחַר הֱיוֹתְךָ קָדוֹשׁ, שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה חָמָס לְבֶן אָדָם כְּמוֹךָ. גַּם לֹא תַעֲשֶׂה לַבְּהֵמָה, לְשַׁנּוֹת מַעֲשֵׂה הַשֵּׁם. עַל כֵּן כָּתוּב אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ, לִשְׁמוֹר כָּל מִין שֶׁלֹּא יִתְעָרֵב מִין עִם מִין: **כִּלְאַיִם.** שְׁנֵי מִינִים. וְעוֹד אֲפָרֵשׁ מִלַּת כִּלְאַיִם. וְטַעַם הַשָּׂדֶה וְהַבֶּגֶד, לִהְיוֹת לְזִכָּרוֹן כִּי יֵשׁ מִצְוֹת רַבּוֹת לְזֵכֶר, כְּחַג הַמַּצּוֹת וְסֻכּוֹת וְצִיצִית וְשׁוֹפָר וּמְזוּזָה וּתְפִלִּין. וּפֹה אֶרְמוֹז לְךָ סוֹד. דַּע כִּי הַשָּׁלֵם, שָׁלֵם מְאֹד. עַל כֵּן כָּתוּב בְּאַבְרָהָם וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי וְתוֹרוֹתָי: **שַׁעַטְנֵז.** הַמַּעְתִּיקִים אָמְרוּ שֶׁהִיא שָׁלֹשׁ מִלּוֹת, אוֹ מְחוּמֶשֶׁת. וּפֵרוּשָׁהּ,

מְעוֹרָב. וְהוּא שֵׁם לְבַדּוֹ בַּמִּקְרָא:

כ וְהִיא שִׁפְחָה. אָמְרוּ הַמַּכְחִישִׁים כִּי אֵינֶנָּה יְהוּדִית. וְהִנֵּכוֹן עַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט, שֶׁהִיא הַנִּזְכֶּרֶת בְּפָרָשַׁת וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ לְאָמָה, וְהִיא יִשְׂרְאֵלִית. וְהַטַּעַם שֶׁהוּא יְעָדָהּ, שֶׁיְּקַחֶנָּה אֲדוֹנֶיהָ אוֹ בְּנוֹ, וְאֵינֶנָּה מְאוֹרָסָה. וְזֶה טַעַם כִּי לֹא חֻפָּשָׁה, אֵינֶנָּה חָפְשִׁית עַד שֶׁתִּהְיֶה מְאוֹרָסָה כְּמִשְׁפַּט הַבְּנוֹת: וּמִלַּת **נֶחֱרֶפֶת.** עַל דַּעַת רַבִּים יְעוּדָה. וּלְפִי דַּעְתִּי שֶׁהַמִּלָּה מִגְּזֵרַת חֶרְפָּה, בַּעֲבוּר הֱיוֹתָהּ שִׁפְחָה וְהִיא בְּתוּלָה בִּרְשׁוּת אַחֵר וְאֵינָהּ מְאוֹרָשָׂה: **וְהָפְדֵה.** שֵׁם הַפֹּעַל, מֵהַבְּנְיָן שֶׁלֹּא נִקְרָא שֵׁם פּוֹעֲלוֹ מֵהַכָּבֵד הַנּוֹסָף. וְהַטַּעַם, שֶׁלֹּא פְּדָאָהּ אָבִיהָ אוֹ אֶחָד מִמִּשְׁפַּחְתָּהּ קוֹדֶם הֱיוֹתָהּ בּוֹגֶרֶת: **אוֹ חֻפָּשָׁה.** הַשּׁוֹרֵק מִקּוֹם קָמָץ חָטָף׳ כִּי הָאֶחָד חוֹפֵשׁ. וְהַטַּעַם, שֶׁהָיָה הַמְּנָהֵג לִכְתּוֹב לָהּ גֵּט חוֹפֵשׁ, אִם מְכָרָהּ הָאָב עַד זְמַן קָצוּץ. וְהַמַּעְתִּיקִים אָמְרוּ שֶׁחֲצָיָהּ חָפְשִׁית וְחֲצָיָהּ אָמָה. וְהוּא הָאֱמֶת: **בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה.** יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁפֵּרוּשׁוֹ כְּמוֹ פִּילֶגֶשׁ. וְאָמְרוּ כִּי כֵּן בְּנוֹת מְלָכִים

(כב) וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: פ

כב וִיכַפֵּר עֲלוֹהִי כַּהֲנָא בְּדִכְרָא דַּאֲשָׁמָא קֳדָם יְיָ עַל חוֹבְתֵהּ דִּי חָב וְיִשְׁתְּבֵק לֵהּ מֵחוֹבְתֵהּ דִּי חָב:

רס״ו◄ **וְנִסְלַח לוֹ מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא•** (גיטין לט. כריתות ט) לְרַבּוֹת אֶת הַמַּזִּיד כְּשׁוֹגֵג. **אבן עזרא.**

(כג) וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל:

כג וַאֲרֵי תֵעֲלוּן לְאַרְעָא וְתִצְּבוּן כָּל אִלַּן דְּמֵיכַל וּתְרַחֲקוּן רָחְקָא יָת אִבְּהּ תְּלַת שְׁנִין יְהֵי לְכוֹן מְרָחָק לַאֲכָדָא לָא יִתְאֲכֵל:

רס״ו◄ **וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ•** וַאֲטַמְתֶּם אֲטִימָתוֹ; יְהֵא אָטוּם וְנִסְתָּם מִלֵּהָנוֹת מִמֶּנּוּ. **שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים•** מֵאֵימָתַי מוֹנֶה לוֹ? מִשְּׁעַת נְטִיעָתוֹ (ת״כ). יָכוֹל, אִם הִצְנִיעוֹ לְאַחַר שָׁלֹשׁ שָׁנִים יְהֵא מֻתָּר? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״יִהְיֶה״, בַּהֲוָיָתוֹ יְהֵא.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כב עמ׳ 103)

מֵאֵימָתַי מוֹנֶה לוֹ, מִשְּׁעַת נְטִיעָתוֹ (רש״י יט, כג) וְקָשֶׁה, אוּלַי מַתְחִילָה הַסְּפִירָה מֵעֵת שֶׁהָעֵץ מַתְחִיל לְהָנִיב פֵּרוֹת. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה ״יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים״ מִיֵּתֶר לִכְאוֹרָה, שֶׁהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר ״וַעֲרַלְתֶּם . . אֶת פִּרְיוֹ״. וּמִזֶּה לָמַד רַשִׁ״י שֶׁיֵּשׁ כָּאן שְׁנֵי דִּינִים. **וַעֲרַלְתֶּם . . אֶת פִּרְיוֹ** – אִסּוּר עַל הַפֵּרוֹת. **יִהְיוּ לָכֶם עֲרֵלִים** – חוֹבָה עַל הָאָדָם לִסְפּוֹר שָׁלֹשׁ שָׁנִים לִפְנֵי אֲכִילַת הַפֵּרוֹת. וּמֵאַחַר שֶׁהַסְּפִירָה מָטֶלֶת עָלָיו, הִיא מַתְחִילָה מִשְּׁעַת פְּעֻלָּתוֹ – הַנְּטִיעָה.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם יא עמ׳ 46)

שָׁלֹשׁ שָׁנִים . . הָרְבִיעִית . . הַחֲמִישִׁית (יט, כג־כה) **שָׁלֹשׁ שָׁנִים** – בָּהֶן הַפֵּרוֹת אֲסוּרִים בַּאֲכִילָה, רוֹמְזוֹת לַעֲבוֹדַת הַתְּפִלָּה, שֶׁעִקָּרָהּ תְּפִלַּת הָעֲמִידָה, שֶׁבָּהּ עוֹמֵד אָדָם כְּעַבְדָּא קַמֵּי מָרֵיהּ וְאֵין לוֹ קֶשֶׁר לְמֵה שֶׁסְּבִיבוֹ. **רְבִיעִית** – שֶׁבָּהּ אוֹכְלִים אֶת הַפֵּרוֹת בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, רוֹמֶזֶת לַיְּצִיאָה מִבֵּית הַכְּנֶסֶת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, שֶׁאָז מִתְקַשֵּׁר הָאָדָם עִם סְבִיבָתוֹ וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹות. **חֲמִישִׁית** – שֶׁבָּהּ הַפֵּרוֹת הֵם חֻלִּין, רוֹמֶזֶת לָעִסּוּק בְּמָשָׁךְ הַיּוֹם בְּעִנְיְנֵי הָרְשׁוּת.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק ג, עמוד 993 – מתוך ׳לקראת שבת׳)

מְחֻבָּר לא בָּטֵל

שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: (יט, כג)

שָׁנִינוּ (עֲרֵלָה פרק א משנה ו) ״נְטִיעָה שֶׁל עֲרֵלָה כּוּ׳, שֶׁנִּתְעָרְבוּ בַּנְּטִיעוֹת, הֲרֵי זֶה לֹא יִלְקֹט, וְאִם לָקַט יַעֲלֶה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם״. כְּלוֹמַר, הַדִּין הוּא שֶׁעֲרֵלָה שֶׁנִּתְעָרְבָה הֲרֵי זוֹ עוֹלָה בְּאֶחָד וּמָאתַיִם, אַךְ זֶהוּ רַק בְּדִיעֲבַד, כִּי ״אֵין מְבַטְּלִין אִסּוּר לְכַתְּחִלָּה״. אָמְנָם בִּטּוּל אִסּוּר הָעֲרֵלָה הוּא רַק לְאַחֲרֵי שֶׁלָּקַט מִן הַמְחֻבָּר, וְלָכֵן לְכַתְּחִלָּה ״לֹא יִלְקֹט״, מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן כְּשֶׁמְּחֻבָּר לַקַּרְקַע, אֵינָהּ בְּטֵלָה גַּם בְּאֶחָד וּמָאתַיִם, כִּי ״מְחֻבָּר לֹא בָּטֵל״ (ראה בכל זה, מפרשים בערלה שם).

וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ זֶה בְּדֶרֶךְ הַדְּרוּשׁ:

כְּלָל הוּא בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ שֶׁהַמְּעוּט בָּטֵל בְּרֹב. וְאִם כֵּן יֵשׁ לִשְׁאֹל: מִכֵּיוָן שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל הֵם ״הַמְּעַט מִכָּל הָעַמִּים״ (ואתחנן ז, ז), הַאֵיךְ יֵשׁ כֹּחַ בְּיָדָם שֶׁלֹּא לְהִתְעָרֵב וּלְהִבָּטֵל בְּתוֹךְ מִדְבַּר הָעַמִּים?

וְעַל־זֶה כָּתוּב ״וְאַתֶּם הַדְּבֵקִים בַּה׳ אֱלֹקֵיכֶם כֻּלְּכֶם חַיִּים הַיּוֹם״ (ואתחנן ד, ד). שֶׁמִּכֵּיוָן שֶׁעַם יִשְׂרָאֵל קְשׁוּרִים וּמְאֻחָדִים תָּמִיד עִם הַקָּבָּ״ה, וְכָל הַזְּמַן הֵם בִּבְחִינַת ״מְחֻבָּר״, הִנֵּה אִי־אֶפְשָׁר שֶׁיִּתְבַּטְּלוּ חַס־וְשָׁלוֹם וְיִתְעָרְבוּ בָּאֻמּוֹת, אֶלָּא גַּם בְּתוֹךְ הַ״שִׁבְעִים זְאֵבִים״ הֵם חַיִּים וְקַיָּמִים, וְ״עַם לְבָדָד יִשְׁכּוֹן וּבַגּוֹיִם לֹא יִתְחַשָּׁב״ (בלק כג, ט). **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

בִּיקָּרוֹתֶיךָ. וְלֹא פֵּרְשׁוּ נָכוֹן, כִּי בִּיקָּרוֹתֶיךָ טַעְמוֹ הַשְּׂפָחוֹת הַיְּקָרוֹת. וְנֶעְלַם הַיּוּ״ד בַּעֲבוּר הָאוֹת הַמְּשֻׁרֶת בְּחִיר״ק, וְהָיָה בְּחִיר״ק בַּעֲבוּר הִתְחַבְּרוּת שְׁנֵי שְׁוָאִי״ן נָעִים, הָאֶחָד תַּחַת הָאוֹת הַמְּשֻׁרֶת, וְהַשֵּׁנִי תַּחַת הָאוֹת הָרִאשׁוֹן שֶׁל הַשֹּׁרֶשׁ בִּלְשׁוֹן נְקֵבוֹת. וְאֵין כֹּחַ בַּלָּשׁוֹן לְהַזְכִּיר כָּכָה. וְכֵן מִשְׁפַּט כָּל הַלָּשׁוֹן. וְאֵין מִלָּה זָרָה חוּץ מִמִּלַּת וְרַבִּים מִישֵׁנֵי אַדְמַת עָפָר יָקִיצוּ, עַל קְרִיאַת בֶּן נַפְתָּלִי. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, בִּקּוֹרֶת מִגְּזֵרַת לֹא יְבַקֵּר הַכֹּהֵן. וְהַטַּעַם, שֶׁיְּחַפֵּשׂ הַדָּבָר. וְהַמַּעְתִּיקִים אָמְרוּ כִּי יֵשׁ עָלָיו מַלְקוֹת בְּרִצּוּעָה שֶׁל בָּקָר, וְזֶה אֱמֶת מִדִּבְרֵי קַבָּלָה. וְהַמִּלָּה כִּדְמוּת אַסְמַכְתָּא. וְטַעַם לְהַזְכִּיר זֹאת הַפָּרָשָׁה, כִּי הוּא עוֹשֵׂה אֲדֹנֵי הַשִּׂפְחָה, עַל כֵּן יָבִיא אֵיל אָשָׁם. וְעוֹד עַל דֶּרֶךְ דָּרָשׁ, שֶׁזֹּאת הַשְּׁכִיבָה כְּמוֹ כִּלְאַיִם, חָפְשִׁי עִם שִׁפְחָה:

כב וְנִסְלַח לוֹ. אֲפָרְשֵׁנוּ עוֹד:

כג וְטַעַם לְהַזְכִּיר עָרְלַת הַפְּרִי, בַּעֲבוּר שֶׁהַזְכִּיר זֶרַע הַשָּׂדֶה וְזֶרַע הָאִשָּׁה שֶׁהִיא כְּאֶרֶץ, הִזְכִּיר גַּם הַנָּטוּעַ. וְיָדוּעַ כִּי הַפְּרִי הַבָּא עַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים, אֵין בּוֹ תּוֹעֶלֶת, וּמֵזִיק כַּאֲשֶׁר יַזִּיק לַגּוּף כָּל דָּג שֶׁאֵין לוֹ סְנַפִּיר וְקַשְׂקֶשֶׂת. וְיַזִּיק לַנֶּפֶשׁ הַחַכָּמָה בְּשַׂר כָּל עוֹף דּוֹרֵס וְהַבְּהֵמוֹת הַטְּמֵאוֹת. וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין: וְטַעַם **וַעֲרַלְתֶּם**

(כד) **וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה:** כד וּבְשַׁתָּא רְבִיעָתָא יְהֵי כָּל אִבֵּהּ קֻדֶּשׁ תֵּשְׁבֻּחָן קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ **יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ•** כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (ויקרא כז ל): ״וְכָל־מַעֲשַׂר הָאָרֶץ וְגוֹ׳ קֹדֶשׁ לַה׳״. מַה מַּעֲשֵׂר שֵׁנִי, אֵינוֹ נֶאֱכָל חוּץ לְחוֹמַת יְרוּשָׁלַיִם (קידושין כד) אֶלָּא בְּפִדְיוֹן, אַף זֶה כֵּן. וְדָבָר זֶה ״הִלּוּלִים לַה׳״ הוּא, שֶׁנּוֹשְׂאוֹ שָׁם לְשַׁבֵּחַ וּלְהַלֵּל לַשָּׁמַיִם. **אבן עזרא.**

(כה) **וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:** כה וּבְשַׁתָּא חֲמִשָּׁתָא תֵּיכְלוּן יָת אִבֵּהּ לְאוֹסָפָא לְכוֹן עֲלַלְתֵּהּ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י◄ **לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ•** הַמִּצְוָה הַזֹּאת שֶׁתִּשְׁמְרוּ, תִּהְיֶה לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ, שֶׁבִּשְׁכָרָהּ אֲנִי מְבָרֵךְ לָכֶם פֵּרוֹת הַנִּטִּיעוֹת. הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: דִּבְּרָה תּוֹרָה כְּנֶגֶד יֵצֶר הָרָע, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם: הֲרֵי אַרְבַּע שָׁנִים אֲנִי מִצְטַעֵר בּוֹ חִנָּם, לְפִיכָךְ נֶאֱמַר: ״לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ״. **אֲנִי ה׳•** אֲנִי ה׳, הַמַּבְטִיחַ עַל כָּךְ וְנֶאֱמָן לִשְׁמֹר הַבְטָחָתִי. **אבן עזרא.**

(כו) **לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ:** כו לָא תֵיכְלוּן עַל דְּמָא לָא תְנַחֲשׁוּן וְלָא תְעוֹנוּן:

רש״י◄ **לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם•** לְהַרְבֵּה פָּנִים נִדְרָשׁ בְּסַנְהֶדְרִין (סג) אַזְהָרָה שֶׁלֹּא יֹאכַל מִבְּשַׂר קָדָשִׁים לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, וְאַזְהָרָה לְאוֹכֵל מִבְּהֵמַת חֵלִין טֶרֶם שֶׁתֵּצֵא נַפְשָׁהּ, וְעוֹד הַרְבֵּה. **לֹא תְנַחֲשׁוּ•** (סנהדרין סו) כְּגוֹן אֵלּוּ הַמְנַחֲשִׁין בְּחֵלְדָּה וּבְעוֹפוֹת; פִּתּוּ נָפְלָה מִפִּיו, צְבִי הִפְסִיקוֹ בַּדֶּרֶךְ. **לֹא תְעוֹנֵנוּ•** לְשׁוֹן עוֹנוֹת וְשָׁעוֹת, שֶׁאוֹמֵר: יוֹם פְּלוֹנִי יָפֶה לְהַתְחִיל מְלָאכָה. שָׁעָה פְּלוֹנִית קָשָׁה לָצֵאת. **אבן עזרא.**

(כז) **לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם וְלֹא תַשְׁחִית אֶת פְּאַת זְקָנֶךָ:** כז לָא תַקִּפוּן פָּאתָא דְּרֵישְׁכוֹן וְלָא תְחַבֵּל יָת פָּאתָא דְּדִקְנָךְ:

רש״י◄ **לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם•** (מכות כ) זֶה הַמַּשְׁוֶה צִדָּעָיו לַאֲחוֹרֵי אָזְנוֹ וּלְפַדַּחְתּוֹ, וְנִמְצָא הֶקֵּף רֹאשׁוֹ עָגֹל סָבִיב, שֶׁעַל אֲחוֹרֵי אָזְנָיו עִקְּרֵי שְׂעָרוֹ לְמַעְלָה מִצִּדָּעָיו הַרְבֵּה. **פְּאַת זְקָנֶךָ•** (מכות כא) סוֹף הַזָּקָן וּגְבוּלָיו וְהֵן חָמֵשׁ: שְׁתַּיִם בְּכָל לְחִי וּלְחִי לְמַעְלָה אֵצֶל הָרֹאשׁ, שֶׁהוּא רָחָב וְיֵשׁ בּוֹ שְׁתֵּי פֵּאוֹת, וְאַחַת לְמַטָּה בְּסַנְטֵרוֹ — מְקוֹם חִבּוּר שְׁתֵּי הַלְחָיַיִם יַחַד. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

עָרְלָתוֹ. שֶׁאוֹתוֹ הַפְּרִי הוּא חָשׁוּב כְּעָרְלָה, שֶׁהִיא מְזֻקֶּת. וְלֹא תוֹעִיל, כְּעָרְלַת שָׂפָה וְאֹזֶן וְעָרְלַת בָּשָׂר. וְטַעַם **עֲרַלְתָּם.** שֶׁיִּהְיֶה נֶחְשָׁב בְּעֵינֵיכֶם כִּדְבַר עָרְלָה. גַּם יָפֶה הוּא מְתוּרְגָּם בַּאֲרָמִית: **יִהְיֶה לָכֶם עֲרִלִים.** פֵּרוּשׁ וַעֲרַלְתֶּם:

כד קֹדֶשׁ הִלּוּלִים. לְהַלֵּל הַשֵּׁם, וְהַכֹּהֵן יֹאכְלֶנּוּ:

כה וְטַעַם לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ. דָּבֵק עִם קֹדֶשׁ הִלּוּלִים. וְאִם הוּא רָחוֹק. וְכֵן שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם וְאִם אֵין לוֹ, דָּבוּק עִם חֲמִשָּׁה בָּקָר יְשַׁלֵּם תַּחַת הַשּׁוֹר. וְרַבִּים כְּמוֹהֶם: **וְטַעַם אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם.** שֶׁאוֹסִיף בְּרָכָה בַּתְּבוּאָה:

כו לֹא תֹאכְלוּ עַל הַדָּם. דָּבוּק עִם הַכָּתוּב לְמַעְלָה. כִּי הִזְהִיר עַל עֵץ נָטוּעַ שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ מִפִּרְיוֹ עַד הַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁית, גַּם כֵּן כָּל בָּשָׂר טָהוֹר לֹא יֵאָכֵל עַד שֶׁיִּזְרוֹק דָּמוֹ עַל מִזְבַּח הַשֵּׁם, אִם הָיָה קָרוֹב אֶל מְקוֹם הַקֹּדֶשׁ. וְהָעֵד הַנֶּאֱמָן, דִּבְרֵי שָׁאוּל כִּי הָאָרוֹן הָיָה עִמּוֹ. כִּי כֵן כָּתוּב הִנֵּה אוֹכְלִים עַל הַדָּם, כְּאִילוּ אוֹכְלִים זְבָחִים לַשְּׂעִירִים, כַּאֲשֶׁר פֵּרַשְׁתִּי שֶׁהָיָה כֵּן מִנְהָגָם בְּמִצְרַיִם, לִזְבּוֹחַ בְּשֵׁם הַשֵּׁדִים. כִּי אַחַר שֶׁלֹּא נִזְרַק הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְשֵׁם הַשֵּׁם, הִנֵּה הַדָּבָר בָּרוּר. עַל כֵּן דָּבֵק עִמּוֹ לֹא תְנַחֲשׁוּ, כִּי בְּמִצְרַיִם הָיוּ אוֹכְלִים עַל הַדָּם, וְזוֹנִים אַחֲרֵי הַשֵּׁדִים, וּבְאֶרֶץ כְּנַעַן מְנַחֲשִׁים וּמְעוֹנְנִים. כִּי כֵּן כָּתוּב גַּם זֶה, כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ מִצְרַיִם וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ כְּנַעַן. וּמִלַּת מְנַחֵשׁ — מְנַסֶּה, כְּמוֹ נִחַשְׁתִּי וַיְבָרְכֵנִי ה׳, כִּי נְחוּשׁ בְּצוּרוֹת וּבְמִקְלוֹת וּבְמַעֲשִׂים וּבִתְנוּעוֹת וּבְיָמִים וְשָׁעוֹת. **תְּעוֹנֵנוּ.** יֵשׁ אוֹמְרִים מִלְּשׁוֹן עָנָה, שֶׁיַּחְשֹׁב בְּלִבּוֹ דָּבָר וְיָטֶה אָזְנָיו לִשְׁמוֹעַ מַה יַּעֲנֶה הַמְדַבֵּר. וְלֹא אָבָה הַדִּקְדּוּק. יֵשׁ אוֹמְרִים, מְעוֹנֵן - לְשׁוֹן וְעוֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע. וְהַנָּכוֹן בְּעֵינַי, מִגְּזֵרַת עָנָן. כִּי יָדוּעַ כִּי יֵשׁ מִי שֶׁיְּעוֹנֵן, שֶׁיִּסְתַּכֵּל בָּעֲנָנִים וּבִדְמוּתָם וּבִתְנוּעָתָם. וְיִתְּכֵן לִהְיוֹת תְּעוֹנֵנוּ, מִפְּעָלֵי הַכָּפֶל. כְּמוֹ תְּסוֹבְבוּ. כִּי מָצָאנוּ וְעוֹנְנִים כַּפְּלִשְׁתִּים, כִּי יִתְּכֵן הֱיוֹתוֹ מִבִּנְיַן הַכָּפוּל. וְהָעֵד, וּמְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ:

כז וְטַעַם לְהַזְכִּיר לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם. כְּמַעֲשֵׂה הַגּוֹיִם, לִהְיוֹת מֻבְדָּלִים מֵהֶם. וְאַחַר שֶׁשְּׂעַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן לְתִפְאֶרֶת נִבְרָא, אֵין רָאוּי לְהַשְׁחִיתוֹ. יֵשׁ אוֹמְרִים כִּי זֶה הַפָּסוּק דָּבֵק עִם וְשָׁרֶט לָנֶפֶשׁ, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁיַּשְׁחִית פְּאַת רֹאשׁוֹ, גַּם פְּאַת זָקָן, בַּעֲבוּר הַמֵּת:

(כח) וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אֲנִי יְהוָה׃

כח וְחִבּוּל עַל מֵת לָא תִתְּנוּן בְּבִסְרְכוֹן וְרוּשְׁמִין חֲרִיתִין לָא תִתְּנוּן בְּכוֹן אֲנָא יְיָ׃

רש״י ◄ **וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ** • כֵּן דַּרְכָּן שֶׁל אֱמוֹרִיִּים, לִהְיוֹת מְשָׂרְטִין בְּשָׂרָם כְּשֵׁמֶת לָהֶם מֵת. **וּכְתֹבֶת קַעֲקַע** • (מכות כא) כְּתַב הַמְחֻקֶּה וְשָׁקוּעַ, שֶׁאֵינוֹ נִמְחָק לְעוֹלָם, שֶׁמְּקַעְקְעוֹ בְּמַחַט וְהוּא מַשְׁחִיר לְעוֹלָם. **קַעֲקַע** • לְשׁוֹן (במדבר כה ד): ״וְהוֹקַע אוֹתָם״; (שמואל ב כא ו) ״וְהוֹקַעֲנוּם״, תּוֹחֲבִין עֵץ בָּאָרֶץ וְתוֹלִין אוֹתָם עֲלֵיהֶם, וְנִמְצָאוּ מְחֻקִּין וּתְחוּבִין בַּקַּרְקַע, פורפויינ״ט בְּלַעַ״ז. **אבן עזרא.**

(כט) אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה׃

כט לָא תַחֵל יָת בְּרַתְּךָ לְאַטְעָיוּתַהּ וְלָא תִטְעֵי אַרְעָא וְתִתְמְלֵי אַרְעָא עֵצַת חִטְאִין׃

רש״י ◄ **אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ** • בְּמוֹסֵר בִּתּוֹ פְּנוּיָה לְבִיאָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם קִדּוּשִׁין. **וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ** • אִם אַתָּה עוֹשֶׂה כֵּן, הָאָרֶץ מַזְנָה אֶת פֵּרוֹתֶיהָ לַעֲשׂוֹתָן בְּמָקוֹם אַחֵר וְלֹא בְּאַרְצְכֶם. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ירמיה ג ג): ״וַיִּמָּנְעוּ רְבִבִים וְגוֹ׳״. **אבן עזרא.**

(ל) אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה׃

ל יָת יוֹמֵי שַׁבַּיָּא דִּילִי תִּטְרוּן וּלְבֵית מַקְדְּשִׁי תְּהוֹן דַּחֲלִין אֲנָא יְיָ׃

רש״י ◄ **וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ** • (יבמות ה) לֹא יִכָּנֵס לֹא בְּמַקְלוֹ וְלֹא בְּמִנְעָלוֹ וּבַאֲפֵנְדָּתוֹ וּבָאָבָק שֶׁעַל רַגְלָיו; וְאַף־עַל־פִּי שֶׁאֲנִי מַזְהִירְכֶם עַל הַמִּקְדָּשׁ — ״אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ״ — אֵין בִּנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דּוֹחֶה שַׁבָּת. **אבן עזרא.**

(לא) אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

לא לָא תִתְפְּנוּן בָּתַר בִּדִּין וּדְכוּרוּ לָא תִתְבְּעוּן לְאִסְתָּאָבָא בְּהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

רש״י ◄ **אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת** • אַזְהָרָה לְבַעַל־אוֹב וְיִדְּעוֹנִי (סנהדרין סה). בַּעַל־אוֹב, זֶה פִּיתוֹם הַמְדַבֵּר מִשֶּׁחִיו. וְיִדְּעוֹנִי, מַכְנִיס עֶצֶם חַיָּה שֶׁשְּׁמָהּ ״יִדּוּעַ״ לְתוֹךְ פִּיו, וְהָעֶצֶם מְדַבֵּר. **אַל־תְּבַקְשׁוּ** • לִהְיוֹת עֲסוּקִים בָּם, שֶׁאִם תַּעַסְקוּ בָּם, אַתֶּם מִטַּמְּאִין לְפָנַי וַאֲנִי מְתַעֵב אֶתְכֶם. **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם** • דְּעוּ אֶת מִי אַתֶּם מַחֲלִיפִין בְּמִי. **אבן עזרא.**

(לב) מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה׃ ס

לב מִן קֳדָם דְּסַבָּר בְּאוֹרַיְתָא תְּקוּם וּתְהַדַּר אַפֵּי סָבָא וְתִדְחַל מֵאֱלָהָךְ אֲנָא יְיָ׃

רש״י ◄ **מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם** • (ת״כ, קידושין לב) יָכוֹל זָקֵן אַשְׁמַאי? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״זָקֵן״, אֵין זָקֵן אֶלָּא שֶׁקָּנָה חָכְמָה. **וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן** • אֵיזֶהוּ הִדּוּר? לֹא יֵשֵׁב בִּמְקוֹמוֹ וְלֹא יִסְתֹּר אֶת דְּבָרָיו. יָכוֹל יַעֲצִים עֵינָיו כְּמוֹ שֶׁלֹּא רָאָהוּ? לָכֵן נֶאֱמַר: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״, שֶׁהֲרֵי דָּבָר זֶה מָסוּר לְלִבּוֹ שֶׁל עוֹשֵׂהוּ, שֶׁאֵין מַכִּיר בּוֹ אֶלָּא הוּא, וְכָל דָּבָר הַמָּסוּר לַלֵּב נֶאֱמַר בּוֹ: ״וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ״. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

כח וְשֶׂרֶט. גַּם הַפֵּאָה בָּרֹאשׁ וּבַזָּקָן, יְדוּעִים מִדִּבְרֵי קַבָּלָה. וּמִלַּת **לָנֶפֶשׁ.** הַגּוּף הַמֵּת. וְכֵן מְתוּרְגָּם, וְהוּא הָאֱמֶת. וְלֹא נִדְגַּשׁ הַנּוּ״ן לְהָקֵל עַל הַלָּשׁוֹן: **וּכְתֹבֶת קַעֲקַע.** יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁהוּא דָּבֵק עִם וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ, כִּי יֵשׁ מִי שֶׁיִּרְשֹׁם גּוּפוֹ בַּצּוּרָה הַיְדוּעָה בָּאֵשׁ עַל הַמֵּת. וְיֵשׁ עוֹד הַיּוֹם רוֹשְׁמִים בְּנַעֲרוּתָם בִּפְנֵיהֶם, לִהְיוֹת נִכָּרִים. וּמִלַּת **קַעֲקַע.** כְּפוּלָה, כְּמוֹ רוֹקֵע הָאָרֶץ וְצֶאֱצָאֶיהָ. וְהוּא מִגְּזֶרֶת וְהוֹקַע אוֹתָם. וְעַל דַּעַת הַמְתַרְגֵּם, גַּם הִיא מִלָּה זָרָה. גַּם הוּא הַנָּכוֹן:

כט וְטַעַם לְהַזְכִּיר אַל תְּחַלֵּל אֶת בִּתְּךָ. בַּעֲבוּר שֶׁרֶט לָנֶפֶשׁ, שֶׁלֹּא תִתְגַּלֶּה לְעֵינֵי הַכֹּל, כִּי קוֹל שֶׁבָּאִשָּׁה עֶרְוָה, וְאַף כִּי שֶׂרֶט: **וְלֹא תִזְנֶה הָאָרֶץ.** הַטַּעַם, זְנוּת אַנְשֵׁי הָאָרֶץ, כְּמוֹ אֶרֶץ כִּי תֶחֱטָא לִי:

ל וְטַעַם לְהַזְכִּיר אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ. בַּעֲבוּר הַמֵּת, שֶׁאֵין אֹכֶל בְּשַׁבָּת: **וְטַעַם וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ.** עַל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, שֶׁלֹּא יִהְיֶה כִּשְׁאָר הָאֲבֵלִים. וְכֵן אַזְהָרָה עַל כָּל אַנְשֵׁי הַמִּקְדָּשׁ: **וְטַעַם אֲנִי ה׳.** שֶׁאִם לֹא יִירָאוּ מִמִּקְדָּשׁוֹ וְיִתְּנוּ לוֹ כָּבוֹד, יַעֲנִישֵׁם. **וְטַעַם לְהַזְכִּיר הָאוֹבוֹת וְיִדְּעוֹנִים,** בַּעֲבוּר הַמֵּת. וְכֵן כָּתוּב בִּישַׁעְיָה, בְּעַד הַחַיִּים אֶל הַמֵּתִים:

לא הָאֹבֹת. מִגְּזֶרֶת וּכְאוֹבוֹת חֲדָשִׁים, כִּי הֵם עִקַּר זֹאת הָאוּמָּנוּת: **וְהַיִּדְּעֹנִים.** מִגְּזֶרֶת דַּעַת, שֶׁיְּבַקְּשׁוּ לְדַעַת הָעֲתִידוֹת. וְרִיקֵי מוֹחַ אָמְרוּ, לוּלֵי שֶׁהָאוֹבוֹת אֱמֶת, גַּם כֵּן דֶּרֶךְ הַכִּשּׁוּף, לֹא אָסָרָם הַכָּתוּב. וַאֲנִי אוֹמֵר הֵפֶךְ דִּבְרֵיהֶם, כִּי הַכָּתוּב לֹא אָסַר הָאֱמֶת, רַק הַשֶּׁקֶר. וְהָעֵד, הָאֱלִילִים הַפְּסִילִים. וְלוּלֵי שֶׁאֵין רְצוֹנִי לְהַאֲרִיךְ, הָיִיתִי מְבָאֵר דְּבַר בַּעֲלַת אוֹב, בִּרְאָיוֹת גְּמוּרוֹת: **וְטַעַם אַל תִּפְנוּ.** לְיוֹדֵעַ הָאוּמָּנוּת: **וְטַעַם אַל תְּבַקְּשׁוּ.** לִשְׁאוֹל כְּשָׁאוּל: **וְטַעַם אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם.** שֶׁלֹּא תְּבַקְּשׁוּ כִּי אִם הַשֵּׁם לְבַדּוֹ. וְהִנֵּה הִזְכִּיר לְטָמְאָה, כִּי נֶפֶשׁ הַפּוֹנֶה וְהַמְבַקֵּשׁ, טְמֵאָה הִיא, כִּי אֵינֶנָּה דְּבֵקָה בַּשֵּׁם:

לב וְטַעַם לְהַזְכִּיר מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם. בַּעֲבוּר הַמֵּת, כִּי הַזָּקֵן קָרוֹב לְמִיתָה, כִּי גּוּפוֹ כַּמֵּת

◆ יום שישי ט׳ אייר ◆

(לג) וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תּוֹנוּ אֹתוֹ:

לג וַאֲרֵי יִתְגַּיַּר עִמָּךְ גִּיּוֹרָא בְּאַרְעֲכוֹן לָא תּוֹנוּן יָתֵהּ:

רש״י◄ **לֹא תּוֹנוּ•** אוֹנָאַת דְּבָרִים; לֹא תֹּאמַר לוֹ: אֶמֶשׁ הָיִיתָ עוֹבֵד עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְעַכְשָׁו אַתָּה בָּא לִלְמֹד תּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה מִפִּי הַגְּבוּרָה. **אבן עזרא.**

(לד) כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

לד כְּצַיְצָא מִנְּכוֹן יְהֵי לְכוֹן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיַּר בֵּינֵיכוֹן וּתְרַחֵם לֵהּ כְּוָתָךְ אֲרֵי דַיָּרִין הֲוֵיתוּן בְּאַרְעָא דְּמִצְרָיִם אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן:

רש״י◄ **כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם•** מוּם שֶׁבְּךָ אַל תֹּאמַר לַחֲבֵרְךָ. **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם•** אֱלֹהֶיךָ וֵאלֹהָיו אָנִי. **אבן עזרא.**

(לה) לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה:

לה לָא תַעְבְּדוּן שְׁקַר בְּדִין בְּמִשַּׁחְתָּא בְּמַתְקְלָא וּבְמִכְלְתָּא:

רש״י◄ **לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט•** אִם לַדִּין, הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: ״לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט״, וּמַהוּ ״מִשְׁפָּט״ הַשָּׁנוּי כָּאן? הִיא הַמִּדָּה וְהַמִּשְׁקָל וְהַמְּשׂוּרָה; מְלַמֵּד שֶׁהַמּוֹדֵד נִקְרָא דַּיָּן, שֶׁאִם שִׁקֵּר בַּמִּדָּה, הֲרֵי הוּא כִּמְקַלְקֵל אֶת הַדִּין, וְקָרוּי עָוֶל, שָׁנָאוּי וּמְשֻׁקָּץ, חֵרֶם וְתוֹעֵבָה, וְגוֹרֵם לַחֲמִשָּׁה דְּבָרִים הָאֲמוּרִים בְּדַיָּן: מְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ וּמְחַלֵּל אֶת הַשֵּׁם וּמְסַלֵּק אֶת הַשְּׁכִינָה וּמַפִּיל אֶת יִשְׂרָאֵל בַּחֶרֶב וּמַגְלֶה אוֹתָם מֵאַרְצָם. **בַּמִּדָּה•** זוֹ מִדַּת הָאָרֶץ (ב״מ סא. ב״ב כט). **בַּמִּשְׁקָל•** כְּמַשְׁמָעוֹ. **וּבַמְּשׂוּרָה•** הִיא מִדַּת הַלַּח.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כז עמ׳ 150)

לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט, בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקָל וּבַמְּשׂוּרָה (יט, לה) **מִצְוַת עֲשֵׂה לְצַדֵּק הַמֹּאזְנַיִם . . וּלְדַקְדֵּק בְּחֶשְׁבּוֹנָן בִּשְׁעַת עֲשִׂיָּתָן** (רמב״ם) בְּמִדָּה חֲסֵרָה יֵשׁ שְׁתֵּי תְּנוּעוֹת מְנֻגָּדוֹת. מֵחַד גִּיסָא - עֶצֶם פְּעֻלַּת הַמְּדִידָה מוֹרָה עַל הִתְחַשְּׁבוּת בַּזּוּלַת; אַף הַמִּדָּה הַחֲסֵרָה גּוֹרֶמֶת לוֹ עָוֶל. לָכֵן אָסְרָה הַתּוֹרָה לֹא רַק אֶת הַשִּׁמּוּשׁ בְּמִדָּה זוֹ, אֶלָּא אַף אֶת עֲשִׂיָּתָהּ וְהַחְזָקָתָהּ בַּבַּיִת, שֶׁכֵּן יֵשׁ בָּהֶן מִשּׁוּם עַרְמוּמִיּוּת שֶׁל הָאָדָם **בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ.** **אבן עזרא.**

(לו) מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי־צֶדֶק אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם:

לו מֹאזְנָיָן דִּקְשׁוֹט מַתְקְלָן דִּקְשׁוֹט מְכִילָן דִּקְשׁוֹט וְהִינִין דִּקְשׁוֹט יְהוֹן לְכוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפֵּקִית יָתְכוֹן מֵאַרְעָא דְּמִצְרָיִם:

רש״י◄ **אַבְנֵי־צֶדֶק•** הֵם הַמִּשְׁקוֹלוֹת שֶׁשּׁוֹקְלִין כְּנֶגְדָּן. **אֵיפַת•** הִיא מִדַּת הַיָּבֵשׁ. **הִין•** זוֹ הִיא מִדַּת הַלַּח. **אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם•** עַל מְנָת כֵּן. דָּבָר אַחֵר: אֲנִי הִבְחַנְתִּי בְּמִצְרַיִם בֵּין טִפָּה שֶׁל בְּכוֹר לְטִפָּה שֶׁאֵינָהּ שֶׁל בְּכוֹר, וַאֲנִי הַנֶּאֱמָן לְהִפָּרַע מִמִּי שֶׁטּוֹמֵן מִשְׁקָלוֹתָיו בְּמֶלַח לְהוֹנוֹת אֶת הַבְּרִיּוֹת שֶׁאֵין מַכִּירִים בָּהֶם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם לג עמ׳ 187)

אֵיפַת צֶדֶק . . יִהְיֶה לָכֶם (יט, לו)

וְכֵן כְּתִיב בְּפָרָשַׁת תֵּצֵא: ״לֹא יִהְיֶה לְךָ . . אֵיפָה וְאֵיפָה״. וְיֵשׁ לְפָרֵשׁ, שֶׁאָסוּר שֶׁיִּהְיוּ לְאָדָם שְׁתֵּי 'מִדּוֹת': בְּצָרְכֵי הַגּוּף - אִם יֵשׁ לוֹ מָנָה רוֹצֶה מָאתַיִם, אַף בְּצָרְכֵי הַנֶּפֶשׁ - נִתָּן לְהִסְתַּפֵּק בַּמּוּעָט. וְהִנֵּה, כָּל אִסּוּר יֵשׁ דְּגִמָּתוֹ בְּהֶתֵּר, כְּמַאֲמָר ״כָּל דְּאָסַר לָן רַחֲמָנָא שָׁרָא לָן כְּוָותֵיהּ״. וְאַף כָּאן יֶשְׁנוֹ 'אֵיפָה וְאֵיפָה' גַּם בִּקְדֻשָּׁה: יֵשׁ לְהַחְשִׁיב אֶת צָרְכֵי **הַנֶּפֶשׁ** יוֹתֵר מִצָּרְכֵי הַגּוּף. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

נֶחְשָׁב. וְהִנֵּה טַעְמוֹ, כָּל זָקֵן וְכָל אִישׁ שֵׂיבָה: וְטַעַם **וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ.** שֶׁיַּעֲנִישְׁךָ בִּימֵי הַזִּקְנָה: **לג וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר.** הִזְכִּירוֹ אַחַר הַזָּקֵן. וְהַטַּעַם, כַּאֲשֶׁר הִזְהַרְתִּיךָ לְכַבֵּד הַזָּקֵן הַיִּשְׂרְאֵלִי בַּעֲבוּר שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ, כָּךְ אַזְהִירְךָ עַל הַגֵּר, שֶׁכֹּחֲךָ גָּדוֹל מִכֹּחוֹ. אוֹ בַּעֲבוּר שֶׁאֵין לוֹ כֹּחַ, שֶׁהוּא בְּאַרְצְךָ בִּרְשׁוּתְךָ:

לד וְאָהַבְתָּ לוֹ. מְפוֹרָשׁ:

לה וְטַעַם לֹא תַעֲשׂוּ עָוֶל. בַּעֲבוּר הַגֵּר, כְּטַעַם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ. וְכֵן בַּמִּדָּה, שֶׁלֹּא תַעֲשֶׂה מִרְמָה בְּמִדַּת הָאֲמוֹת. גַּם הָאֲמוֹת מִשְׁתַּנּוֹת. וְיִתָּכֵן לִהְיוֹת פֵּרוּשׁ כַּמִּשְׁפָּט הַיָּדוּעַ בָּאָרֶץ:

לו מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי צֶדֶק. פֵּרוּשׁ בְּמִשְׁקָל: **אֵיפַת צֶדֶק.** בְּיָבֵשׁ: **וְהִין צֶדֶק.** בְּלַח, פֵּרוּשׁ בְּמִשּׂוּרָה: וְטַעַם **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם.** בַּעֲבוּר שֶׁהִזְכִּיר כִּי גֵּרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, עַל כֵּן אַתֶּם חַיָּבִין לִשְׁמוֹר חֻקּוֹתַי וּמִשְׁפָּטַי בְּלִבְבְכֶם וַעֲשִׂיתֶם אוֹתָם: וְטַעַם **אֲנִי ה׳.** שֶׁתִּרְדְּפוּ אַחֲרֵי הַחֻקּוֹת שֶׁשַּׁמְתִּי בָּכֶם, כִּי כֻּלָּם צֶדֶק:

(לז) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה׃ פ

לז וְתִטְרוּן יָת כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ׃

כ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר׃ **אבן עזרא.**

א וּמַלִּיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמֵימָר׃

(ב) וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר׳ הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ מוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאָבֶן׃

ב וְעִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֵּימַר גְּבַר גְּבַר מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִן גִּיּוֹרָא דְּיִתְגַּיְּרוּן בְּיִשְׂרָאֵל דִּי יִתֵּן מִזַּרְעֵהּ לְמֹלֶךְ יִתְקְטֵל עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יִרְגְּמִנֵּהּ בְּאַבְנָא׃

רש״י◄ **וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר.** עֲנָשִׁין עַל הָאַזְהָרוֹת. **מוֹת יוּמָת.** (ת״כ) בְּבֵית דִּין; וְאִם אֵין כֹּחַ לְבֵית דִּין, עַם הָאָרֶץ מְסַיְּעִין אוֹתָן. **עַם הָאָרֶץ.** (ת״כ) עַם שֶׁבְּגִינוֹ נִבְרֵאת הָאָרֶץ. דָּבָר אַחֵר: עַם שֶׁעֲתִידִין לִירַשׁ אֶת הָאָרֶץ עַל־יְדֵי מִצְוֹת הַלָּלוּ. **אבן עזרא.**

(ג) וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי׃

ג וַאֲנָא אֶתֵּן יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא וְאֶשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ אֲרֵי מִזַּרְעֵהּ יְהַב לְמֹלֶךְ בְּדִיל לְסָאֲבָא יָת מַקְדְּשִׁי וּלְאַחֲלָא יָת שְׁמָא דְּקוּדְשִׁי׃

רש״י◄ **אֶתֵּן אֶת־פָּנַי.** (ת״כ) פְּנַאי שֶׁלִּי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק בּוֹ. **בָּאִישׁ.** וְלֹא בַּצִּבּוּר, שֶׁאֵין כָּל הַצִּבּוּר נִכְרָתִין. **כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ.** (ת״כ, סנהדרין סד) לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״מַעֲבִיר בְּנוֹ־וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ״, בֶּן־בְּנוֹ וּבֶן־בִּתּוֹ מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״כִּי מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ״. זֶרַע פָּסוּל מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בִּתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ״. **לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי.** אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִי, כִּלְשׁוֹן (לקמן כא כג): ״וְלֹא יְחַלֵּל אֶת־מִקְדָּשַׁי״.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ׳ 323)

פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק בּוֹ (רש״י כ, ג) כֵּן פֵּרֵשׁ גַּם בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי עַל ״וְנָתַתִּי אֶת פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאוֹכֶלֶת אֶת הַדָּם״. וְהָצְרַךְ לַחְזֹר עַל זֶה כָּאן, כִּי בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מְדָבֵּר בְּ׳עִסְקוֹ׳ שֶׁל ה׳, הֵיינוּ הַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת בְּמִקְדָּשׁוֹ לְרֵיחַ נִיחֹחַ לְפָנָיו („אֲשֶׁר יָבִיאוּ . . אֶת זִבְחֵיהֶם . . אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד . . לְרֵיחַ נִיחֹחַ״); וּמוּבָן שֶׁנִּתְּן לְפָרֵשׁ ״פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי״. וְרַשִׁ״י מְחַדֵּשׁ שֶׁנִּתְּן לְפָרֵשׁ כָּךְ גַּם בְּפָרָשָׁתֵנוּ, שֶׁאֵינָהּ מְדַבֶּרֶת עַל ׳עֵסֶק׳ מְיֻחָד שֶׁל ה׳.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יז עמ׳ 322)

וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא (כ, ג) **פְּנַאי שֶׁלִּי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֲסָקַי וְעוֹסֵק בּוֹ** (רש״י) מַשְׁמַע, שֶׁ״פָּנַי״ הוּא רַק לְשׁוֹן ׳פְּנַאי׳ וְלֹא לְשׁוֹן ׳פָּנִים׳. וְלֹא פֵּרֵשׁ ״רוּגְזִי״ (כְּתַרְגּוּמוֹ), וּכְפֵירוּשׁוֹ עַל הַפָּסוּק (וישלח לב, כא) ״אֲכַפְּרָה פָנָיו („אֲבַטֵּל רָגְזוֹ״) - כִּי שָׁם נֶאֱמַר ״אֲכַפְּרָה״. וּלְהָעִיר מִפֵּרוּשׁוֹ עַל הַפָּסוּק (תהלים לד, יז) ״פְּנֵי ה׳ בְּעוֹשֵׂי רָע״ („פְּנֵי, פָּנִים שֶׁל זַעַם״). אֲבָל פֵּרוּשׁוֹ לְנַ״דְ אֵינוֹ בְּדִיּוּק גְּמוּר עַל פִּי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא כְּמוֹ פֵּרוּשׁוֹ עַל הַתּוֹרָה. **אבן עזרא.**

(ד) וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ׃

ד וְאִם מִכְבַּשׁ יִכְבְּשׁוּן עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל יָת עֵינֵיהוֹן מִן גַּבְרָא הַהוּא בְּדִיָּהֵב מִזַּרְעֵהּ לְמֹלֶךְ בְּדִיל דְּלָא לְקַטָּלָא יָתֵהּ׃

רש״י◄ **וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ.** אִם הֶעְלִימוּ בְּדָבָר אֶחָד, סוֹף שֶׁיַּעְלִימוּ בְּדְבָרִים הַרְבֵּה; אִם הֶעְלִימוּ סַנְהֶדְרֵי קְטַנָּה, סוֹף שֶׁיַּעְלִימוּ סַנְהֶדְרֵי גְּדוֹלָה.

אבן עזרא על התורה

א וַיְדַבֵּר ה׳ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. בַּעֲבוּר כִּי אֵלֶּה הַמִּצְוֹת, חִיּוּב עַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאֵין גֵּר עִמָּם, עַל כֵּן כָּתוּב בִּתְחִלָּה אֶל כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל. וְעַתָּה יָחֵל לְהַזְכִּיר עוֹנֶשׁ הַזְּנוּת עַל כָּל מִי שֶׁהוּא דָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אֶזְרָח אוֹ גֵּר תּוֹשָׁב. וְהֵחֵל מֵהַקָּשֶׁה שֶׁבְּכֻלָּם, וְהוּא אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמּוֹלֶךְ. וְהַטַּעַם, לִשְׁכַּב עִם עוֹבֶדֶת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים:

ב וְטַעַם עַם הָאָרֶץ. אֶרֶץ שֶׁהוּא דָּר בָּהּ, אֶזְרָח אוֹ גֵּר, וְזֶה בְּפַרְהֶסְיָא:

ג וַאֲנִי אֶתֵּן אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא. אִם הָיָה בַּסֵּתֶר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים כִּי טַעְמוֹ לְהַכְרִית זַרְעוֹ: **לְמַעַן טַמֵּא אֶת מִקְדָּשִׁי.** שֶׁהוּא בְּתוֹךְ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: **וּלְחַלֵּל אֶת שֵׁם קָדְשִׁי.** שֶׁיִּשְׁמְעוּ הַגּוֹיִם: וְהָיָה נִרְאֶה לָנוּ, כִּי טַעַם בָּאֶבֶן שֵׁם הַמִּין, כְּמוֹ וַיְהִי לִי שׁוֹר וַחֲמוֹר. וְדִבְרֵי הַקַּבָּלָה נְכוֹנִים, וְהֵם אֱמֶת. וַיֹּאמֶר רַבִּי יוֹנָה הַמְּדַקְדֵּק הַסְּפָרַדִּי נ״ע כִּי פֵּרוּשׁ וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ, הַדּוֹמֶה אֵלָיו. וּמִי הֵבִיאָנוּ בַּצָּרָה הַזֹּאת. רַק פֵּרוּשׁ כְּמַשְׁמָעוֹ, כִּי עַם

(ה) וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת ׀ כָּל־הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם׃

ה וֶאֱשַׁוֵּי אֲנָא יָת רוּגְזִי בְּגַבְרָא הַהוּא וּבִסְעָדוֹהִי וֶאֱשֵׁיצֵי יָתֵהּ וְיָת כָּל דְּטָעָן בַּתְרוֹהִי לְמִטְעֵי בָּתַר מַלְכָּא מִגּוֹ עַמֵּהוֹן׃

רש״י ◂ **וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ** • אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: וְכִי מִשְׁפָּחָה מֶה חָטְאָה? אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ, שֶׁאֵין לְךָ מִשְׁפָּחָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מוֹכֵס שֶׁאֵין כֻּלָּם מוֹכְסִין, שֶׁכֻּלָּם מְחַפִּין עָלָיו. **וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ** • לָמָּה נֶאֱמַר? לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר ״וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ״, יָכוֹל יִהְיוּ כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכָּרֵת? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֹתוֹ״ — אוֹתוֹ בְּהִכָּרֵת וְלֹא כָּל הַמִּשְׁפָּחָה בְּהִכָּרֵת אֶלָּא בְּיִסּוּרִין. **לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ** • (ת״כ) לְרַבּוֹת שְׁאָר עֲבוֹדַת אֱלִילִים שֶׁעֲבָדָהּ בְּכָךְ, וַאֲפִלּוּ אֵין זוֹ עֲבוֹדָתָהּ. **אבן עזרא.**

(ו) וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים לִזְנֹת אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ׃ **אבן עזרא.**

ו וֶאֱנַשׁ דִּי יִתְפְּנֵי בָּתַר בִּדִּין וּדְכוּרוּ לְמִטְעֵי בַּתְרֵיהוֹן וְאֶתֵּן יָת רוּגְזִי בַּאֲנָשָׁא הַהִיא וֶאֱשֵׁיצֵי יָתֵהּ מִגּוֹ עַמֵּהּ׃

(ז) וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם׃

ז וְתִתְקַדְּשׁוּן וּתְהוֹן קַדִּישִׁין אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן׃

רש״י ◂ **וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם** • זוֹ פְּרִישׁוּת עֲבוֹדַת אֱלִילִים. **אבן עזרא.**

◆ שבת קודש י׳ אייר ◆

(ח) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה מְקַדִּשְׁכֶם׃

ח וְתִטְּרוּן יָת קְיָמַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן אֲנָא יְיָ מְקַדִּשְׁכוֹן׃

(ט) כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו וְאֶת־אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ׃

ט אֲרֵי גְּבַר גְּבַר דִּי יְלוּט יָת אֲבוּהִי וְיָת אִמֵּהּ יִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל אֲבוּהִי וְאִמֵּהּ לַט קְטָלָא חַיָּב׃

רש״י ◂ **אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל** • (ת״כ, סנהדרין פה) לְרַבּוֹת לְאַחַר מִיתָה. **דָּמָיו בּוֹ** • זוֹ סְקִילָה, וְכֵן כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: ״דָּמָיו בּוֹ״, ״דְּמֵיהֶם בָּם״, וְלָמַדְנוּ מֵאוֹב וְיִדְּעוֹנִי, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם: ״בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם״. וּפְשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא: כְּמוֹ ״דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ״ אֵין נֶעֱנָשׁ עַל מִיתָתוֹ אֶלָּא הוּא, שֶׁהוּא גָּרַם לְעַצְמוֹ שֶׁיֵּהָרֵג. **אבן עזרא.**

(י) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאֶפֶת׃

י וּגְבַר דִּי יְגוּף יָת אִתַּת גְּבַר דִּי יְגוּף יָת אִתַּת חַבְרֵהּ יִתְקְטָלָא יִתְקְטֵל גַּיָּפָא וְגַיָּפְתָּא׃

רש״י ◂ **וְאִישׁ** • פְּרָט לְקָטָן. **אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ** • (קידושין יט. סנהדרין נב) פְּרָט לְאֵשֶׁת קָטָן. לָמַדְנוּ שֶׁאֵין לְקָטָן קִדּוּשִׁין. וְעַל אֵיזוֹ אֵשֶׁת־אִישׁ חִיַּבְתִּי לְךָ? **אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת־רֵעֵהוּ** • פְּרָט לְאֵשֶׁת עוֹבֵד גִּלּוּלִים. לָמַדְנוּ, שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין לְעוֹבֵד גִּלּוּלִים. **מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאֶפֶת** • כָּל מִיתָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה סְתָם, אֵינָהּ אֶלָּא חֶנֶק. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

הָאָרֶץ יַעְלִימוּ עֵינֵיהֶם בַּעֲבוּר שֶׁהֵם מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ:

ה וְטַעַם וְאֵת כָּל הַזּוֹנִים אַחֲרָיו. שֶׁאִם לֹא יוּמַת, יִזְנוּ אֲחֵרִים:

ו וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל הָאֹבֹת. טַעְמוֹ, כַּאֲשֶׁר אַכְרִית הַנּוֹתֵן מִזַּרְעוֹ לַמּוֹלֶךְ בַּסֵּתֶר אוֹ בְּגָלוּי, אִם לֹא יְמִיתוּהוּ עַם הָאָרֶץ. כֵּן אַכְרִית הַזּוֹנֶה מֵאַחֲרֵי, לְפָנוֹת אֶל הָאוֹבוֹת. וּמְצָאנוּ נְפָשִׁים. גַּם כָּל נֶפֶשׁ אַרְבָּעָה עָשָׂר. וְכֵן וְהִכְרַתִּי אוֹתוֹ:

ז וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם כִּי אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיכֶם. קֹדֶשׁ. וְנָתַתִּי לָכֶם חֵקֹת לְשָׁמְרָם, כְּדֵי לְקַדֶּשְׁכֶם. וּכְבָר הִזְכִּיר זֶה הַכָּתוּב. וְהַטַּעַם, לְהַכְנִיס אֶת הַגֵּרִים הַתּוֹשָׁבִים עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם חַיָּבִים לִהְיוֹתָם קְדוֹשִׁים, בַּעֲבוּר שֶׁיָּדוּרוּ בְּאֶרֶץ קְדוֹשָׁה. וְהֵחֵל לְהַזְכִּיר עוֹנֶשׁ הַכְּתוּבִים בִּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה מֵהָאָב, כַּאֲשֶׁר הֵחֵל אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ. וְטַעַם לְהַזְכִּיר הָאָב קוֹדֶם הָאֵם, בַּעֲבוּר כְּבוֹדוֹ. וְאֵינֶנּוּ כְּמוֹ אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ, כִּי לֹא יוּמַת אִם לֹא הָיָה בַּר מִצְוָה:

ט אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אָבִיו. מוֹשֵׁךְ עַצְמוֹ, וְאַחֵר עִמּוֹ. וְכֵן הוּא וַאֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת אִמּוֹ: וְטַעַם **אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל.** כְּאוֹמֵר, תּוֹעֲבָה גְּדוֹלָה עָשָׂה: **דָּמָיו בּוֹ.** כְּמוֹ דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ. וְהַנִּסְקָלִים גַּם הַנֶּחְנָקִים, דְּמֵיהֶם בָּם. וּכְלָל אוֹמֵר בְּכָל הַמִּיתוֹת, כִּי צְרִיכִים אֲנַחְנוּ לְמָסֹרֶת אֲבוֹתֵינוּ, כִּי לֹא נוּכַל לְהוֹצִיאָם לַהֲמִיתָם מֵהַכָּתוּב. גַּם כֵּן לֹא נִכְתַּב בֶּן כַּמָּה שָׁנִים יִהְיֶה בַּר מִצְוָה. וְאַחַר כֵּן הִזְכִּיר וְאִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת אִישׁ, כִּי אֲסוּרָה הָיְתָה: וְטַעַם **אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת אֵשֶׁת רֵעֵהוּ.** כְּמוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל, כִּי עָשָׂה דָּבָר רַע:

י וְהַנֹּאֶפֶת. אִם הָיְתָה אֲנוּסָה, לֹא תִּקָּרֵא בַּשֵּׁם הַזֶּה:

(יא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם דְּמֵיהֶם בָּם: **אבן עזרא.**

יא וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב עִם אִתַּת אֲבוּהִי עֶרְיָתָא דַּאֲבוּהִי גַּלִּי יִתְקַטְּלוּן תַּרְוֵיהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין:

(יב) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ מוֹת יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֶּבֶל עָשׂוּ דְּמֵיהֶם בָּם:

יב וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת כַּלְתֵּהּ יִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּלוּן תַּרְוֵיהוֹן תִּבְלָא עֲבָדוּ קְטָלָא חַיָּבִין:

רש״י◄ **תֶּבֶל עָשׂוּ** • גְּנַאי. לָשׁוֹן אַחֵר: מְבַלְבְּלִין זֶרַע הָאָב בְּזֶרַע הַבֵּן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ה עמ׳ 188)

וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת כַּלָּתוֹ . . תֶּבֶל עָשׂוּ דְּמֵיהֶם בָּם (כ, יב) וְקָשֶׁה, אֵיךְ נָשָׂא יְהוּדָה אֶת תָּמָר כַּלָּתוֹ (רְאֵה רַשׁ״י וישב לח, כו: "וְלֹא יָסַף, לֹא פָּסַק"). וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּהִנֵּה טַעַם הָאִסּוּר הוּא "תֶּבֶל עָשׂוּ", "מְבַלְבְּלִין זֶרַע הָאָב בְּזֶרַע הַבֵּן". הַסְּבָרָא נוֹתֶנֶת, אֵפוֹא, שֶׁלְּאַחַר מִיתַת הַבֵּן, כַּאֲשֶׁר אֵין טַעַם זֶה, מֻתֶּרֶת הָאִשָּׁה לְאָבִיו. יָתֵר עַל כֵּן: עֵר וְאוֹנָן הֵרֵי הִשְׁחִיתוּ אֶת זַרְעָם, וְאִם כֵּן לֹא שַׁיָּךְ כָּאן כָּל הָעִנְיָן שֶׁל "תֶּבֶל". **אבן עזרא.**

(יג) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם:

יג וּגְבַר דִּי יִשְׁכּוּב יָת דְּכוּרָא מִשְׁכְּבֵי אִתְּתָא תּוֹעֲבְתָּא עֲבָדוּ תַּרְוֵיהוֹן יִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּלוּן קְטָלָא חַיָּבִין:

רש״י◄ **מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה** • (סנהדרין נח) מַכְנִיס כְּמִכְחוֹל בִּשְׁפוֹפֶרֶת. **אבן עזרא.**

(יד) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אִשָּׁה וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הוּא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם:

יד וּגְבַר דִּי יִסַּב יָת אִתְּתָא וְיָת אִמַּהּ עֵצַת חִטְאִין הִיא בְּנוּרָא יוֹקְדוּן יָתֵהּ וְיָתְהֶן וְלָא תְּהֵי עֵצַת חִטְאִין בֵּינֵיכוֹן:

רש״י◄ **יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֶתְהֶן** • (סנהדרין עה) אִי אַתָּה יָכוֹל לוֹמַר אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה יִשְׂרְפוּ, שֶׁהֲרֵי נְשָׂאָהּ בְּהֶתֵּר וְלֹא נֶאֶסְרָה עָלָיו, אֶלָּא אִשָּׁה וְאִמָּהּ הַכְּתוּבִין כָּאן שְׁתֵּיהֶן לְאִסּוּר, שֶׁנָּשָׂא אֶת חֲמוֹתוֹ וְאִמָּהּ. וְיֵשׁ מֵרַבּוֹתֵינוּ שֶׁאוֹמְרִים: אֵין כָּאן אֶלָּא חֲמוֹתוֹ, וּמַהוּ "אֶתְהֶן"? אֶת אַחַת מֵהֶן; וְלָשׁוֹן יְוָנִי הוּא: "הֶן", אַחַת. **אבן עזרא.**

(טו) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן שְׁכָבְתּוֹ בִּבְהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ:

טו וּגְבַר דִּי יִתֵּן שְׁכָבְתֵּהּ בִּבְעִירָא יִתְקַטְּלָא יִתְקַטֵּל וְיָת בְּעִירָא תִּקְטְלוּן:

רש״י◄ **וְאֶת־הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ** • אִם אָדָם חָטָא, בְּהֵמָה מֶה חָטְאָה? אֶלָּא מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה לָאָדָם תַּקָּלָה עַל יָדָהּ, לְפִיכָךְ אָמַר הַכָּתוּב: תִּסָּקֵל. קַל־וָחֹמֶר לְאָדָם, שֶׁיּוֹדֵעַ לְהַבְחִין בֵּין טוֹב לְרַע וְגוֹרֵם רָעָה לַחֲבֵרוֹ לַעֲבֹר עֲבֵרָה. כַּיּוֹצֵא בַּדָּבָר אַתָּה אוֹמֵר (דברים יב ב): "אַבֵּד תְּאַבְּדוּן אֶת־כָּל־הַמְּקֹמוֹת", הֲרֵי דְּבָרִים קַל וָחֹמֶר: וּמָה אִילָנוֹת, שֶׁאֵינָן רוֹאִין וְאֵינָן שׁוֹמְעִין, עַל שֶׁבָּאת תַּקָּלָה עַל יָדָם, אָמְרָה תּוֹרָה: הַשְׁחֵת, שְׂרֹף וְכַלֵּה, הַמַּטֶּה אֶת חֲבֵרוֹ מִדֶּרֶךְ חַיִּים לְדַרְכֵי מִיתָה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. **אבן עזרא.**

(טז) וְאִשָּׁה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לִרְבָעָה אֹתָהּ וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָּׁה וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם:

טז וְאִתְּתָא דִּי תִקְרַב לְכָל בְּעִירָא לְמִשְׁלַט בַּהּ וְתִקְטוֹל יָת אִתְּתָא וְיָת בְּעִירָא יִתְקַטְּלָא יִתְקַטְּלוּן קְטָלָא חַיָּבִין:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יח עמ׳ 168)

מִפְּנֵי שֶׁבָּאָה לָאָדָם תַּקָּלָה עַל יָדָהּ (רש״י כ, טו) וְהֵינוּ, שֶׁאֵין זֶה בְּגֶדֶר עֹנֶשׁ, אֶלָּא הַבְּהֵמָה נִבְרְאָה לְשַׁמֵּשׁ אֶת הָאָדָם, וְכַאֲשֶׁר אֵינֶנָּה מְשַׁמֶּשֶׁת אוֹתוֹ אֶלָּא גּוֹרֶמֶת לוֹ תַּקָּלָה - אֵין מָקוֹם לִמְצִיאוּתָהּ בָּעוֹלָם. וְכֵן הוּא לְגַבֵּי הַשָּׂכָר בְּ"תּוֹעֶלֶת וְתִקּוּן" שֶׁמַּגִּיעַ לַסּוּס מִמַּה שֶׁהוּא מָרְכָּבָה לָאָדָם: "בְּרִיאַת הַסּוּס . . אֵינוֹ בִּשְׁבִיל הַתּוֹעֶלֶת הַמַּגִּיעַ לוֹ, כִּי אִם זֶהוּ דֶּרֶךְ טֶפֶל, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְקַפֵּחַ שְׂכַר כָּל בְּרִיָּה, אֶלָּא . . בִּשְׁבִיל טוֹבַת הָאָדָם" (לקוטי תורה). **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

יא **עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה.** דָּבָר גָּדוֹל עָשָׂה:
יב **כַּלָּתוֹ.** אֵשֶׁת בְּנוֹ: **תֶּבֶל.** פַּרְשַׁתִּיו:
יג **תּוֹעֵבָה עָשׂוּ.** אִם הַנִּשְׁכָּב אֵינֶנּוּ אָנוּס:
יד **וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְגוֹ׳ זִמָּה הִוא.** כְּטַעַם זְנוּת בְּמַחֲשָׁבָה: **וְאֶתְהֶן.** זֹאת אוֹ זֹאת, אִם הָיְתָה הָאֵם אִשְׁתּוֹ, תִּשָּׂרֵף הַבַּת. וְכֵן הַפֶּה הַדָּבָר:
טו **וְאֶת הַבְּהֵמָה תַּהַרֹגוּ.** שֶׁלֹּא תַּחְטִיא אַחֵר. וְיֵשׁ אוֹמְרִים לְהַסְתִּיר הַקָּלוֹן:
טז **לִרְבָעָה.** שֵׁם הַפֹּעַל. וְאִם הוּא בְּחִיר״ק, כְּמוֹ בְּשִׁבְרִי לָכֶם. כִּי מִשְׁקָלֵי שְׁמוֹת הַפּוֹעֲלִים, הֵם מִשְׁתַּנִּים:

(יז) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֶרְוָתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא:

יז וּגְבַר די יִסַּב יָת אֲחָתֵהּ בַּת אֲבוּהִי אוֹ בַת אִמֵּהּ וְיִחֲזֵי יָת עֶרְיָתֵהּ וְהִיא תֶחֱזֵי יָת עֶרְיָתֵהּ קְלָנָא הוּא וְיִשְׁתֵּיצוּן לְעֵינֵי בְּנֵי עַמְּהוֹן עֶרְיַת אֲחָתֵהּ גַּלִּי חוֹבֵהּ יְקַבֵּל:

רש״י◄ חֶסֶד הוּא • לָשׁוֹן אֲרַמִּי: חֲרָפָה, ׳חִסּוּדָא׳. וּמִדְּרָשׁוֹ (סנהדרין נח): אִם תֹּאמַר: קַיִן נָשָׂא אֲחוֹתוֹ? ! חֶסֶד עָשָׂה הַמָּקוֹם לִבְנוֹת עוֹלָמוֹ מִמֶּנּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים פט): ״עוֹלָם חֶסֶד יִבָּנֶה״. **אבן עזרא.**

(יח) וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה דָוָה וְגִלָּה אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקוֹרָהּ הֶעֱרָה וְהֹוא גִּלְּתָה אֶת־מְקוֹר דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם:

יח וּגְבַר די יִשְׁכּוּב יָת אִתְּתָא סוֹאֲבָתָא וִיגַלֵּי יָת עֶרְיָתֵהּ יָת קְלָנַהּ גַּלִּי וְהִיא תְגַלֵּי יָת סוֹאֲבַת דְּמָהָא וְיִשְׁתֵּיצוּן תַּרְוֵיהוֹן מִגּוֹ עַמְּהוֹן:

רש״י◄ הֶעֱרָה • גִּלָּה, וְכֵן כָּל לָשׁוֹן ״עֶרְוָה״, גִּלּוּי הוּא, וְהַוָּא״ו יוֹרֶדֶת בַּתֵּבָה לְשֵׁם דָּבָר, כְּמוֹ ״זַעֲוָה״ מִגִּזְרַת (אסתר ה ט): ״וְלֹא־קָם וְלֹא־זָע״, וְכֵן ״אַחְוָה״ מִגִּזְרַת אָח. וְהַעֲרָאָה זוֹ נֶחֱלְקוּ בָּהּ רַבּוֹתֵינוּ (יבמות נה). יֵשׁ אוֹמְרִים: זוֹ נְשִׁיקַת שַׁמָּשׁ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: זוֹ הַכְנָסַת עֲטָרָה. **אבן עזרא.**

(יט) וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ:

יט וְעַרְיַת אֲחַת אִמָּךְ וַאֲחַת אָבוּךְ לָא תְגַלֵּי אֲרֵי יָת קָרִיבֵהּ גַּלִּי חוֹבְהֶן יְקַבְּלוּן:

רש״י◄ וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ • שָׁנָה הַכָּתוּב בְּאַזְהָרָתָן. לוֹמַר שֶׁהֵזְהַר עֲלֵיהֶן, בֵּין עַל אֲחוֹת אָבִיו וְאִמּוֹ מִן הָאָב, בֵּין עַל אַחְיוֹתֵיהֶן מִן הָאֵם. אֲבָל עֶרְוַת אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו לֹא הֵזְהַר, אֶלָּא עַל אֵשֶׁת אֲחִי אָבִיו מִן הָאָב. **אבן עזרא.**

(כ) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֶטְאָם יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ:

כ וּגְבַר די יִשְׁכּוּב יָת אִתַּת אַח אֲבוּהִי עֶרְיַת אַח אֲבוּהִי גַּלִּי חוֹבְהֶן יְקַבְּלוּן בְּלָא וְלָד יְמוּתוּן:

רש״י◄ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ • (יבמות נד) הַמִּקְרָא הַזֶּה בָּא לְלַמֵּד עַל ׳כָּרֵת׳ הָאָמוּר לְמַעְלָה, שֶׁהוּא בְּעֹנֶשׁ הֲלִיכַת עֲרִירִי. עֲרִירִים • כְּתַרְגּוּמוֹ: בְּלָא וְלָד; וְדוֹמֶה לוֹ (בראשית טו ב): ״וְאָנֹכִי הוֹלֵךְ עֲרִירִי״. יֵשׁ לוֹ בָּנִים — קוֹבְרָן, אֵין לוֹ בָּנִים — מֵת בְּלֹא בָּנִים. לְכָךְ שִׁנָּה בִּשְׁנֵי מִקְרָאוֹת אֵלּוּ: ״עֲרִירִים יָמֻתוּ״, ״עֲרִירִים יִהְיוּ״; ״עֲרִירִים יָמֻתוּ״, אִם יִהְיוּ לוֹ בִּשְׁעַת עֲבֵרָה, לֹא יִהְיוּ לוֹ כְּשֶׁיָּמוּת, לְפִי שֶׁקּוֹבְרָן בְּחַיָּיו; ״עֲרִירִים יִהְיוּ״, שֶׁאִם אֵין לוֹ בִּשְׁעַת עֲבֵרָה, יִהְיֶה כָּל יָמָיו כְּמוֹ שֶׁהוּא עַכְשָׁו. **אבן עזרא.**

(כא) וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה הִוא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ:

כא וּגְבַר די יִסַּב יָת אִתַּת אֲחוּהִי מְרַחֲקָא הִיא עֶרְיָתָא דַּאֲחוּהִי גַּלִּי בְּלָא וְלָד יְהוֹן:

רש״י◄ נִדָּה הִוא • הַשְׁכִּיבָה הַזֹּאת מְנֻדָּה הִיא וּמְאוּסָה. וְרַבּוֹתֵינוּ דָּרְשׁוּ לֶאֱסֹר הַעֲרָאָה בָּהּ כְּנִדָּה, שֶׁהַעֲרָאָה מְפֹרֶשֶׁת בָּהּ: ״אֶת מְקוֹרָהּ הֶעֱרָה״.

אבן עזרא על התורה

יז וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחוֹתוֹ. בְּמָקוֹם שֶׁאֵינָם יוֹדְעִים בּוֹ, וְאַחַר־כַּךְ נוֹדַע הַדָּבָר: וְטַעַם וְרָאָה אֶת עֶרְוָתָהּ. אוֹ רָאָה, כְּמוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל. וְרָאָה כְּמוֹ גִּלָּה: וְטַעַם וְהִיא תִרְאֶה אֶת עֶרְוָתוֹ. שֶׁהִסְכִּימוּ שְׁנֵיהֶם עַל זֶה: חֶסֶד הוּא. מִגִּזְרַת פֶּן יְחַסְּדֶךָ שׁוֹמֵעַ. וְטַעְמוֹ תּוֹסֶפֶת בִּזְנוּת: עֶרְוַת אֲחוֹתוֹ גִּלָּה. בְּאוֹנֶס: עֲוֹנוֹ יִשָּׂא. לְבַדּוֹ. וְטַעַם לְהַזְכִּיר אֵלֶּה הַדְּבָרִים בָּאֲחוֹת, בַּעֲבוּר שֶׁגְּדְּלוּ יַחַד וְהֵם נְעָרִים מְשֻׁחָקִים וְכָל עֵת יִתְיַחֵד עִמָּהּ. וְלֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב עוֹנֶשׁ בַּת הַבֵּן אוֹ בַּת הַבַּת, כִּי סָמַךְ עַל תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. גַּם יִתְּכֵן שֶׁלֹּא הִזְכִּירָם, בַּעֲבוּר חוֹסֶר תַּאֲוַת הָאָב, כִּי הוּא בָּא בַּיָּמִים, הַזְּמַן שֶׁתִּהְיֶה לוֹ בַּת בּוֹגֶרֶת. וְעַל כֵּן לֹא הִזְכִּיר הַכָּתוּב אֵם הָאָב וְאֵם הָאֵם, כִּי הֵן זְקֵנוֹת:

יח דָּוָה. הִיא חוֹלָה בַּעֲבוּר הַדָּם. וְטַעַם מְקוֹרָהּ הֶעֱרָה. שֶׁעָשָׂה תּוֹעֵבָה גְּדוֹלָה. וְטַעַם וְהִיא גִּלְּתָה. בִּרְצוֹנָהּ, כִּי אִם הִיא אֲנוּסָה, לְבַדּוֹ יִכָּרֵת:

יט וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ. טַעְמוֹ כְּבָר הִזְהַרְתִּי לֹא תְגַלֶּה. וְהִנֵּה הַמְגַלֶּה אֶת הָעֶרְוָה, הֶעֱרָה שְׁאֵרוֹ: עֲוֹנָם יִשָּׂאוּ. אִם הַדָּבָר בִּרְצוֹנָם. לֹא הִזְכִּיר עוֹנֶשׁ אֲחוֹת הָאָב, גַּם לֹא הִזְכִּיר כְּלָל עוֹנֶשׁ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת. וְהַמַּשְׂכִּיל יָבִין. גַּם דִּבְרֵי הַקַּבָּלָה אֱמֶת:

כ אֶת דֹּדָתוֹ. הִיא אֵשֶׁת דּוֹדוֹ: עֲרִירִים יָמֻתוּ. אָמְרוּ הַצְּדוּקִים שֶׁהוּא כְּמוֹ עֲרוּמִים. וּפֵרוּשׁ יָמוּתוּ, כְּמוֹ יוּמְתוּ. וְלֹא אָמְרוּ אֱמֶת. וְהַנָּכוֹן, שֶׁהוּא כְּדִבְרֵי הַמְתַרְגֵּם אֲרַמִּית. וּכְבָר פֵּרַשְׁתִּי כָּתְבוֹ אֶת הָאִישׁ הַזֶּה עֲרִירִי, כִּי הוּא כְּמוֹ הוֹלֵךְ עֲרִירִי. וְאָמַר עַל אֵשֶׁת אָח, נִדָּה. וְהַטַּעַם, רָאוּי שֶׁיִּרְחַק מִמֶּנָּה. וְכֵן אָמְרוּ, אַחֵיכֶם שׂוֹנְאֵיכֶם מְנַדֵּיכֶם. וְהִנֵּה אֵין בַּעֲרָיוֹת זָכָר נִדָּה,

(כב) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ: **אבן עזרא.**

כב וְתִטְרוּן יָת כָּל קְיָמַי וְיָת כָּל דִּינַי וְתַעְבְּדוּן יָתְהוֹן וְלָא תְרוֹקֵן יָתְכוֹן אַרְעָא דִּי אֲנָא מָעֵל יָתְכוֹן תַּמָּן לְמִתַּב בַּהּ:

(כג) וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקַּת הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה עָשׂוּ וָאָקֵץ בָּם:

כג וְלָא תֵהָכוּן בְּנִימוֹסֵי עַמְמַיָּא דִּי אֲנָא מַגְלֵי מִן קֳדָמֵיכוֹן אֲרֵי יָת כָּל אִלֵּין עֲבָדוּ וְרָחִיק מֵימְרִי יָתְהוֹן:

רש״י◄ **וָאָקֵץ•** לְשׁוֹן מִאוּס, כְּמוֹ (בראשית כז): ״קַצְתִּי בְּחַיָּי״, כְּאָדָם שֶׁהוּא קָץ בִּמְזוֹנוֹ. **אבן עזרא.**

(כד) וָאֹמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ אֶת־אַדְמָתָם וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּהּ לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים: **אבן עזרא.**

כד וַאֲמָרִית לְכוֹן אַתּוּן תִּירְתּוּן יָת אַרְעֲהוֹן וַאֲנָא אֶתְּנִנַּהּ לְכוֹן לְמֵירַת יָתַהּ אַרְעָא עָבְדָא חֲלָב וּדְבָשׁ אֲנָא יְיָ אֱלָהֲכוֹן דִּי אַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא:

(כה) וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא:

כה וְתַפְרְשׁוּן בֵּין בְּעִירָא דַכְיָא לִמְסָאֲבָא וּבֵין עוֹפָא מְסָאֲבָא לִדְכִי וְלָא תְשַׁקְּצוּן יָת נַפְשָׁתֵיכוֹן בִּבְעִירָא וּבְעוֹפָא וּבְכֹל דִּי תַרְחֵשׁ אַרְעָא דִּי אַפְרֵשִׁית לְכוֹן לְסָאֲבָא:

רש״י◄ **וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה•** אֵין צָרִיךְ לוֹמַר בֵּין פָּרָה לַחֲמוֹר, שֶׁהֲרֵי מֻבְדָּלִין וְנִכָּרִין הֵם, אֶלָּא בֵּין טְהוֹרָה לְךָ לִטְמֵאָה לְךָ, בֵּין שֶׁנִּשְׁחַט רֻבּוֹ שֶׁל סִימָן לְנִשְׁחַט חֶצְיוֹ, וְכַמָּה בֵּין רֻבּוֹ לְחֶצְיוֹ? מְלֹא שַׂעֲרָה. **אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא•** לֶאֱסֹר. **אבן עזרא.**

(כו) וְהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי:

כו וּתְהוֹן קֳדָמַי קַדִּישִׁין אֲרֵי קַדִּישׁ אֲנָא יְיָ וְאַפְרֵשִׁית יָתְכוֹן מִן עַמְמַיָּא לְמֶהֱוֵי פָּלְחִין קֳדָמַי:

רש״י◄ **וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי•** אִם אַתֶּם מֻבְדָּלִים מֵהֶם, הֲרֵי אַתֶּם שֶׁלִּי, וְאִם לָאו, הֲרֵי אַתֶּם שֶׁל נְבוּכַדְנֶאצַּר וַחֲבֵרָיו. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר: מִנַּיִן שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם: ׳נַפְשִׁי קָצָה בִּבְשַׂר חֲזִיר׳! ״אִי אֶפְשִׁי לִלְבֹּשׁ כִּלְאַיִם׳! אֲבָל יֹאמַר: ׳אֶפְשִׁי, וּמָה אֶעֱשֶׂה וְאָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם גָּזַר עָלַי׳? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי״, שֶׁתְּהֵא הַבְדָּלַתְכֶם מֵהֶם לִשְׁמִי, פּוֹרֵשׁ מִן הָעֲבֵרָה וּמְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ז עמ׳ 18)

וָאַבְדִּיל אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי (כ, כו) **פּוֹרֵשׁ מִן הָעֲבֵרָה וּמְקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם** (רש״י כ, כו) מְבֹאָר בַּחֲסִידוּת, שֶׁגַּם מִשְׁפָּטִים יֵשׁ לְקַיֵּם בְּקַבָּלַת עֹל, כְּמוֹ הַחֻקִּים. לְפִי זֶה עָלוּל אָדָם לַחְשֹׁב, שֶׁאִם פָּגַע בְּזוּלָתוֹ, דַּי לוֹ לְבַקֵּשׁ מְחִילָה מִתּוֹךְ קַבָּלַת עֹל גְּרִידָה . . אֲבָל מוּבָן מֵאֵלָיו, שֶׁאָסוּר שֶׁיִּהְיוּ לְאָדָם מִדּוֹת רָעוֹת, וְצָרִיךְ לִהְיוֹת אִכְפַּת לוֹ כָּל עִנְיָן שֶׁל יֹשֶׁר בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, וּכְפִי שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ״ם שֶׁעַל דָּבָר שֶׁהוּא רַע מִצַּד הַשֵּׂכֶל יֵשׁ לוֹמַר ״**אִי** אֶפְשִׁי״. אֶלָּא שֶׁכָּל זֶה יֵשׁ לַעֲשׂוֹת מִתּוֹךְ קַבָּלַת עֹל.

אבן עזרא על התורה

כִּי אִם בְּאִשָּׁת אָח. וְהַנִּדָּה אֲסוּרָה, גַּם תָּבוֹא עֵת לִהְיוֹת מוּתֶּרֶת, גַּם כֵּן יִתְּכֵן בְּאִשֶּׁת הָאָח, כַּאֲשֶׁר אֲפָרֵשׁ בְּפָרָשַׁת כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו. וַאֲשֶׁר אָמְרוּ, כַּאֲשֶׁר הִיא אֲחוֹת הָאָב אֲסוּרָה, כֵּן אָסוּר לְאִשָּׁה שֶׁתִּנָּשֵׂא לְדוֹדָהּ, לֹא זֶה הַדֶּרֶךְ. כִּי הָעֲרָיוֹת הַזְּכָרִים הֵם הַמַּכְרִיחִים, וְאֵין מִי יַכְרִיחֵם. וְאִם בְּדֶרֶךְ שִׁקּוּל דַּעְתָּם הַחַסְרָה, יֵרָאֶה לָנוּ לָמָּה לֹא נְקַבֵּל עֵדוּת שְׁתַּיִם נָשִׁים. וְאִם עַל הָעֲרָכִים, תִּהְיֶינָה אַרְבַּעַת נָשִׁים כְּמוֹ שְׁנֵי עֵדִים. עַל כֵּן אֲנַחְנוּ צְרִיכִים לְקַבָּלָה:

כב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת כָּל חֻקֹּתַי. שֶׁלֹּא לַעֲבוֹר עַל אֵלֶּה הָעֲרָיוֹת: **וְאֶת כָּל מִשְׁפָּטַי.** מִשְׁפְּטֵי הָעוֹנֶשׁ. וְטַעַם **וְלֹא תָקִיא הָאָרֶץ.** אֲפָרֵשׁ בְּפָרָשַׁת וַיֵּלֶךְ:

כג וָאָקֵץ בָּם. דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּמוֹ וַתִּקְצַר נַפְשׁוֹ:

כד וְטַעַם אֶרֶץ זָבַת חָלָב. שֶׁאֵין כָּמוֹהָ: **אֲשֶׁר הִבְדַּלְתִּי אֶתְכֶם מִן הָעַמִּים.** בְּאֵלֶּה הַחֻקִּים. וְעוֹד, שֶׁתַּבְדִּילוּ בֵּין הַבְּהֵמָה:

כה וְטַעַם הַטְּהֹרָה. הָעֲשָׂרָה הַנִּזְכָּרִים. וְכָל הָאֲחֵרִים טְמֵאִים: וְטַעַם **הָעוֹף הַטָּמֵא.** הַנִּזְכָּר. וְכָל הָאֲחֵרִים טְהוֹרִים: וְטַעַם **לְטַמֵּא.** שֶׁתִּדְּרוּ שֶׁהוּא טָמֵא בְּמַחֲשָׁבָה וּבְדִבּוּר. וְכֵן תְּשַׁקְּצוּ מִן הָעוֹף. עַל כֵּן גֵּר תּוֹשָׁב לֹא יֹאכַל טָמֵא בְּאֶרֶץ טְהוֹרָה, כִּי עַל זֶה הַתְּנַאי יָדוּר בְּתוֹכֵנוּ. וְאִם תִּשְׁמְרוּ כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶתְכֶם, אָז תִּהְיוּ קְדוֹשִׁים, כִּי חַיָּבִים אַתֶּם לָלֶכֶת אַחֲרַי, כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי:

(כז) וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אֹוב אֹו יִדְּעֹנִי מֹות יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם:

כז וּגְבַר אוֹ אִתְּתָא אֲרֵי יְהֵי בְּהוֹן בִּדִין אוֹ דְּכוּר יִתְקַטְלָא יִתְקַטְלוּן בְּאַבְנָא יִרְגְּמוּן יָתְהוֹן קְטָלָא חַיָּבִין׃ פפפ

רש״י ◄ כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב וְגוֹ׳ • כָּאן נֶאֱמַר בָּהֶם ׳מִיתָה׳ וּלְמַעְלָה ׳כָּרֵת׳: עֵדִים וְהַתְרָאָה – בִּסְקִילָה, מֵזִיד בְּלֹא הַתְרָאָה – בְּהִכָּרֵת, וְשִׁגְגָתָם – חַטָּאת. וְכֵן בְּכָל חַיָּבֵי מִיתוֹת שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם ׳כָּרֵת׳: **אבן עזרא.**

ס״ד פסוקים, ונג״ה סימן. מ״י זה״ב סימן. חסלת פרשת קדושים

הפטרה לפרשת אחרי מות־קדושים לשנים מקרא ואחד

תרגום ביחזקאל פרק כ

כ ב וַיְהִי דְבַר־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: ג בֶּן־אָדָם דַּבֵּר אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוֹה הֲלִדְרֹשׁ אֹתִי אַתֶּם בָּאִים חַי־אָנִי אִם־אִדָּרֵשׁ לָכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוֹה: ד הֲתִשְׁפֹּט אֹתָם הֲתִשְׁפֹּוט בֶּן־אָדָם אֶת־תּוֹעֲבֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם: ה וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם כֹּה־אָמַר אֲדֹנָי יֱהוֹה בְּיוֹם בָּחֳרִי בְיִשְׂרָאֵל וָאֶשָּׂא יָדִי לְזֶרַע בֵּית יַעֲקֹב וָאִוָּדַע לָהֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם לֵאמֹר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ו בַּיּוֹם הַהוּא נָשָׂאתִי יָדִי לָהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם אֶל־אֶרֶץ אֲשֶׁר־תַּרְתִּי לָהֶם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: ז וָאֹמַר אֲלֵהֶם אִישׁ שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ וּבְגִלּוּלֵי מִצְרַיִם אַל־תִּטַּמָּאוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ח וַיַּמְרוּ־בִי וְלֹא אָבוּ לִשְׁמֹעַ אֵלַי אִישׁ אֶת־שִׁקּוּצֵי עֵינֵיהֶם לֹא הִשְׁלִיכוּ וְאֶת־גִּלּוּלֵי מִצְרַיִם לֹא עָזָבוּ וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם לְכַלּוֹת אַפִּי בָּהֶם בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם: ט וָאַעַשׂ לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־הֵמָּה בְתוֹכָם אֲשֶׁר נוֹדַעְתִּי אֲלֵיהֶם לְעֵינֵיהֶם לְהוֹצִיאָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: י וָאוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם וָאֲבִאֵם אֶל־הַמִּדְבָּר: יא וָאֶתֵּן לָהֶם אֶת־חֻקּוֹתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי הוֹדַעְתִּי אוֹתָם אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אוֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם: יב וְגַם אֶת־שַׁבְּתוֹתַי נָתַתִּי לָהֶם לִהְיוֹת לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיהֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה מְקַדְּשָׁם: יג וַיַּמְרוּ־בִי בֵית־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר בְּחֻקּוֹתַי לֹא־הָלָכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי מָאָסוּ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד וָאֹמַר לִשְׁפֹּךְ חֲמָתִי עֲלֵיהֶם בַּמִּדְבָּר לְכַלּוֹתָם: יד וָאֶעֱשֶׂה לְמַעַן שְׁמִי לְבִלְתִּי הֵחֵל לְעֵינֵי הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִים לְעֵינֵיהֶם: טו וְגַם־אֲנִי נָשָׂאתִי

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע״פ שי למורא

ג) **הֲלִדְרֹשׁ אוֹתִי אַתֶּם בָּאִים,** הַאִם בָּאתֶם לִדְרֹשׁ אוֹתִי בִּתְפִלָּה. **אִם אִדָּרֵשׁ לָכֶם,** אִם אֶהְיֶה נִדְרָשׁ לָכֶם לְקַבֵּל אֶת תְּפִלַּתְכֶם. ד) **הֲתִשְׁפֹּט אוֹתָם,** הַאִם תִּתְוַכֵּחַ עִמָּהֶם לְהוֹדִיעָם שֶׁהַצֶּדֶק עִם ה׳. (וְכָפֵל הַלָּשׁוֹן לְחִזּוּק). **בֶּן אָדָם,** כִּנּוּי לִיחֶזְקֵאל הַנָּבִיא. **אֶת תּוֹעֲבוֹת אֲבוֹתָם הוֹדִיעֵם,** זֹאת עֲשֵׂה, הוֹדִיעֵם גַּם אֶת תּוֹעֲבוֹת אֲבוֹתֵיהֶם עִם מַה שֶּׁהוֹסִיפוּ הֵם. ה) **וְאֶשָּׂא יָדִי לָהֶם,** כְּמוֹ ״נִשְׁבַּעְתִּי לָהֶם״. ו) **אֲשֶׁר תַּרְתִּי לָהֶם,** אֲשֶׁר חִפַּשְׂתִּי אוֹתָהּ לָהֶם. **צְבִי הִיא,** תִּפְאֶרֶת וְחֶמְדָּה הִיא. ז) **וָאֹמַר אֲלֵהֶם,** אַהֲרֹן נִבָּא לָהֶם נְבוּאָה זוֹ קֹדֶם שֶׁנִּגְלָה הקב״ה עַל מֹשֶׁה בַּסְּנֶה. **שִׁקּוּצֵי עֵינָיו הַשְׁלִיכוּ,** הַשְׁלִיכוּ אֶת הַשֶּׁקֶץ וְהַתֹּעֵב שֶׁעֵינֵיכֶם מַרְאוֹת לָכֶם. כִּי הָעֵינַיִם הֵם סַרְסוּרִים לַעֲבֵרָה. יב) **וְאֶת שַׁבְּתוֹתַי חִלְּלוּ מְאֹד,** לְפִי שֶׁבְּשַׁבָּת רִאשׁוֹנָה נֶאֱמַר ״וַיְהִי בַּיּוֹם הַשִּׁבִיעִי יָצְאוּ מִן הָעָם לִלְקֹט״ (שמות טז,כז), וְשַׁבָּת שֵׁנִיָּה חִלֵּל מִקְשֵׁשׁ הָעֵצִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב ״וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מְקַשֵּׁשׁ עֵצִים בְּיוֹם הַשַּׁבָּת״ (במדבר טו,לב). יד) **לְבִלְתִּי הֵחֵל,** שֶׁלֹּא יְחֻלַּל. טו) **לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל הָאָרֶץ,** זֶה הָיָה בַּעֲבוּר עֲוֹן

אבן עזרא על התורה

כז **וְטַעַם וְאִישׁ אוֹ אִשָּׁה.** בַּעֲבוּר שֶׁאָמַר עַל הָאוֹבוֹת לְטָמְאָה בָּהֶם, אָמַר הֱיוּ קְדוֹשִׁים, וְהָמִיתוּ אֲשֶׁר יְטַמֵּא נַפְשׁוֹ בְּאוֹב וּבְיִדְּעוֹנִי. כִּי עַד כֹּה לֹא הִזְכִּיר עוֹנֶשׁ פּוֹנֶה אֶל אוֹב, בְּפַרְהֶסְיָא. וְטַעַם לְהַזְכִּיר הָאִשָּׁה, כִּי זֹאת הָאוּמָנוּת בְּיַד הַנָּשִׁים יוֹתֵר. וְכֵן מְכַשֵּׁפָה לֹא תִחְיֶה:

הַמִּרְגְּלִים. טז) אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם, אַחֲרֵי הָעֲבוֹדוֹת הַזָּרוֹת שֶׁעָבְדוּ בְּמִצְרַיִם.

יָדִי לָהֶם בַּמִּדְבָּר לְבִלְתִּי הָבִיא אוֹתָם אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַתִּי זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ צְבִי הִיא לְכָל־הָאֲרָצוֹת: טז יַעַן בְּמִשְׁפָּטַי מָאָסוּ וְאֶת־חֻקּוֹתַי לֹא־הָלְכוּ בָהֶם וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי חִלֵּלוּ כִּי אַחֲרֵי גִלּוּלֵיהֶם לִבָּם הֹלֵךְ: יז וַתָּחֹס עֵינִי עֲלֵיהֶם מִשַּׁחֲתָם וְלֹא־עָשִׂיתִי אוֹתָם כָּלָה בַּמִּדְבָּר: יח וָאֹמַר אֶל־בְּנֵיהֶם בַּמִּדְבָּר בְּחֻקֵּי אֲבוֹתֵיכֶם אַל־תֵּלֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפְּטֵיהֶם אַל־תִּשְׁמֹרוּ וּבְגִלּוּלֵיהֶם אַל־תִּטַּמָּאוּ: יט אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּחֻקֹּתַי לֵכוּ וְאֶת־מִשְׁפָּטַי שִׁמְרוּ וַעֲשׂוּ אוֹתָם: כ וְאֶת־שַׁבְּתוֹתַי קַדֵּשׁוּ וְהָיוּ לְאוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם לָדַעַת כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

הפטרה לפרשת אחרי־קדושים לשמו"ת ולקריאה בציבור נדפסה בעמ' רד

המשך ביאור למס' עירובין ליום שני עמ' ב

הגמרא: **אֶלָּא** – אם אכן צריך לערב בסעודה הראויה מבעוד יום, **הָא** **דִּתְנַן** (שם), **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר יוֹם טוֹב הַסָּמוּךְ לְשַׁבָּת בֵּין מִלְּפָנֶיהָ** **וּבֵין מִלְּאַחֲרֶיהָ מְעָרֵב אָדָם שְׁנֵי עֵירוּבִין,** ומניח אחד במרחק אלפיים אמה ממזרח העיר עבור היום הראשון, ובאותו יום אסור לו לצאת מהעיר לצד מערב, ואחד אלפיים אמה ממערב העיר עבור היום השני, וקשה, **דְּהָא בְּעֵינָן סְעוּדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם וְלֵיכָּא** – הרי צריך שתהיה הסעודה ראויה מבעוד יום, וכיון שביום הראשון אינו יכול לצאת מהעיר למערב ולהגיע לעירוב של היום השני שהונח שם, אם כן עירובו של היום השני אינו ראוי לו לאכילה בסוף היום הראשון.

מתרצת הגמרא: **מִי סָבְרַתְּ דְּמַנַּח לֵיהּ בְּסוֹף אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָאן וּבְסוֹף אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָאן** – האם אתה סבור שמדובר שמרחיק את שני העירובין אלפיים אמה משני צידי העיר, **לא,** אלא **דְּמַנַּח לֵיהּ בְּסוֹף אֶלֶף אַמָּה לְכָאן וּבְסוֹף אֶלֶף אַמָּה לְכָאן** – מדובר שרוצה להתרחק מהעיר בשני הימים שלושת אלפים אמה, ומרחיק את העירובין מהעיר רק אלף אמה לכל צד ובכך הותר לו לילך אלף אמה עד העירוב, ועוד אלפיים ממקום העירוב, ונמצא שאין בין שני העירובין יותר מאלפיים אמה, ויכול ביום הראשון לילך למקום העירוב השני.

אביי חוזר להקשות על איסור הכנה שחידש רבה. מקשה אביי לרבה: **אֶלָּא** – אם כדבריך שטעמו של רב בדין ביצה שנולדה הוא משום איסור הכנה מיום טוב לשבת, **הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה,** שבת ויום טוב הסמוכים זה לזה, **וַעֲרַב בְּרַגְלָיו לְיוֹם הָרִאשׁוֹן,** ושב לביתו, ורוצה לצאת מתחום עירו גם ביום השני, **מְעָרֵב בְּרַגְלָיו יוֹם שֵׁנִי** – צריך ללכת שוב ביום הראשון כדי לקנות שביתה ליום השני, וכן אם **עָרַב בְּפַת בְּיוֹם רִאשׁוֹן, מְעָרֵב בְּפַת בְּיוֹם שֵׁנִי** – צריך לערב שוב בפת עבור היום השני, **וְהָא קָא מַכִּין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת** – הרי בהליכתו ביום טוב לצורך קניית שביתה לשבת, הוא מכין מיום טוב לשבת, משום שכשמערב ברגליו עליו לומר 'שביתתי במקומי', ואמירה זו נחשבת כמעשה הכנה, ואם כן מדוע מותר. מתרצת הגמרא: **אָמַר** **לֵיהּ** – תירץ לו רבה, **מִי סָבְרַתְּ דְּאָזִיל וְאָמַר מִידִּי** – וכי סבור אתה שהוא הולך ביום טוב ואומר משהו, כי לדעתך צריך לומר 'שביתתי במקומי', לא כך, אלא **דְּאָזִיל וְשָׁתִיק וְיָתִיב** – שהולך וישב במקום בשתיקה, ובכך קונה שביתתו ואינו צריך לומר דבר, ולכן אין עירובו לשבת נחשב הכנה מיום טוב.

הגמרא מברר אם דברי רבה שאמר מערב ברגליו בשתיקה נאמרו לדברי הכל. אומרת הגמרא: **כְּמַאן** – כמו מי סובר רבה, **כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, דְּאָמַר חֶפְצֵי הֶפְקֵר קוֹנִין שְׁבִיתָה** – שסובר לקמן (מה.) שאדם שישן בדרך בערב שבת וחשכה לו, קנה שביתה במקומו שלא מדעתו אף על פי שלא אמר כלום, כמו חפצי הפקר שקונים שביתה במקומם אף על פי שלא התכוין אדם לקנות להם שביתה ולא אמר כלום, ומוכח שאפשר לערב ברגליו בלי לומר כלום, אבל לדעת חכמים שאין הישן קונה שביתה ואין חפצי הפקר קונים שביתה, נאמר שהמערב ברגליו צריך לומר 'שביתתי במקומי'.

דוחה הגמרא: **אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן** – דברי רבה נכונים גם לדעת חכמים, משום **שֶׁעַד כָּאן לֹא פְּלִיגֵי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי** – עד כאן לא נחלקו חכמים על רבי יוחנן בן נורי ואמרו שלא קנה שביתה, **אֶלָּא בְּיָשֵׁן דְּלֹא מָצֵי אָמַר** – דווקא בישן שאינו יכול לומר, **אֲבָל בְּנֵיעוֹר דְּאִי בָּעֵי לְמֵימַר מָצֵי אָמַר** – אבל אדם ער שאם רוצה לומר יכול לומר, **אַף עַל גַּב דְּלֹא אָמַר כְּמַאן דְּאָמַר דָּמֵי** – אף על פי שלא אמר נחשב כאילו אמר, ולכן כאן שמדובר בניעור קונה שביתה אפילו אם אינו אומר 'שביתתי במקומי'.

הגמרא מקשה על רבה שאמר שהמערב ברגליו אינו נחשב מכין מיום טוב לשבת משום ששותק: **אָמַר לֵיהּ רַבָּה בַּר רַב חָנִין לְאַבַּיֵּי, אִי הָוָה שְׁמִיעַ לֵיהּ לְמַר הָא דְּתַנְיָא** – אילו היה רבה יודע ברייתא זו ששנינו בה, **לֹא יְהַלֵּךְ אָדָם** בשבת **לְסוֹף שָׂדֵהוּ** כדי **לֵידַע מַה הִיא צְרִיכָה** אחרי שבת, **כַּיּוֹצֵא בּוֹ**

שיעורי תהלים לשבת פרשת אחרי-קדושים

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ד' אייר מפרק כג עד סוף פרק כח	**יום רביעי - ז' אייר** מפרק לט עד סוף פרק מג
יום שני - ה' אייר מפרק כט עד סוף פרק לד	**יום חמישי - ח' אייר** מפרק מד עד סוף פרק מח
יום שלישי - ו' אייר מפרק לה עד סוף פרק לח	**יום שישי - ט' אייר** פרק מט עד סוף פרק נד
שבת קודש - י' אייר פרק כ פרק נה עד סוף פרק נט	

יום ראשון ד' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 126, ואף אם נדמה... עד עמ' 126, מצרפה כו':

וְאַף אִם נִדְמֶה לוֹ לְכַאוֹרָה שֶׁהוּא כֹּחַ דִּמְיוֹנִי – שבאמת אין בו אהבה זו, הוא רק מדמה כך, והרי בעבודת ה' יש להתרחק מדמיונות, בכל זאת – **לֹא יָחוּשׁ,** - אל יחשוש מכך, **מֵאַחַר שֶׁהוּא אֱמֶת לַאֲמִתּוֹ מִצַּד עַצְמוֹ** – בלעדי עבודתו, **בִּבְחִינַת "אַהֲבָה מְסֻתֶּרֶת".** – מבחינת הנשמה הרי טבועה בה אהבה זו באמת לאמיתה, **רַק שֶׁתּוֹעֶלֶת** – עבודתו המביאה את **יְצִיאָתָהּ אֶל הַגִּלּוּי** – הרי זה, **כְּדֵי לְהַבִיאָהּ לִידֵי מַעֲשֶׂה,** - להביא לידי כך שהאהבה תעורר את המעשים שבאדם, שבהיותה מוסתרת ונעלמת אין בכוחה להביא לידי מעשה, **שֶׁהוּא** – המעשה הוא **עֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת שֶׁלּוֹמֵד וּמְקַיֵּם עַל יְדֵי זֶה,** - על ידי התגלות האהבה, וזאת **כְּדֵי לַעֲשׂוֹת נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ כְּבֵן הָעוֹבֵד אֶת אָבִיו.** – כדי לגרום לו נחת רוח, כך מחייבת אהבה גלויה זו, ללמוד תורה ולקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה שהוא אבינו האמיתי. ומכיוון שמבחינת הנשמה, האהבה היא באמת, הרי גם כשהיא איננה בהתגלות מתוך אמת לאמיתה, והיא נראית כדמיונית בלבד – אין הוא צריך לחשוש מכך, מכיוון שגם היא, הרי, מביאה אותו ללימוד התורה ולקיום המצוות מתוך אותה כוונה. **וְעַל זֶה אָמְרוּ** - חכמינו ז"ל[10]: **"מַחֲשָׁבָה טוֹבָה - הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ לְמַעֲשֶׂה"**, - הוא מצרף ומאחד את המחשבה הטובה למעשה, **לִהְיוֹת נִדְפִּין לְפָרְחָא** – להיות "כנפיים" לפרוח בהן, להעלות את התורה והמצוות למעלה, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – בפרק ט"ז. כלומר: אם המשמעות של "מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה" היא כמו שמפרשים בפשטות – שכשאחד חשב לעשות מצוה, ובגלל סיבה (שאין הוא אשם בה) לא היה בידו לעשותה – נחשב הדבר, כלפי הקב"ה, כאילו עשה את המצוה, היו חכמינו ז"ל צריכים לומר "מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה". מהלשון "**מצרפה** למעשה" משמע שהמעשה ישנו, אלא שאין למחשבה הטובה בעצם שום שייכות למעשה – והקב"ה מצרף ומאחד את המחשבה הטובה למעשה. בפרק ט"ז הוסבר שכשהאהבה היא גלויה בלב, יש לה בעצם שייכות למעשה, שכן אהבה גלויה נותנת חיות במעשה המצוות. כמו שאנו רואים במוחש, כשאחד עושה דבר מתוך אהבה – הוא עושה זאת בחיות. ואילו, כשהאהבה איננה בהתגלות בלב, והיא באה לידי ביטוי ברעיון המוח בלבד, באופן שהיא נקראת "מחשבה טובה", אין לה אז, מצד עצמה, שום שייכות למעשה (למשל: כשאחד מבין בשכלו שעליו לעשות דבר מסוים, אלא שאין לו משיכה של אהבה לאותו דבר, הרי הוא אכן עושה את הדבר, אלא שחסרה בה החיות, כי המחשבה מנותקת מאד מלתת חיות באותו מעשה) – ולכן, על הקב"ה לצרף ולאחד את ה"מחשבה טובה" למעשה, וזה פועל שה"מחשבה טובה", האהבה והיראה שבמחשבה, תעלה את התורה והמצוות (הבאות בסיבתה), לעולם ולמדריגה של ה"מחשבה טובה". **וְהַנַּחַת רוּחַ** – שהוא גורם להקב"ה בלימוד התורה ובקיום המצוות, **הוּא, כִּמְשַׁל שִׂמְחַת הַמֶּלֶךְ מִבְּנוֹ שֶׁבָּא אֵלָיו בְּצֵאתוֹ מִבֵּית הָאֲסוּרִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל**[11], - שכן, בהיותה לבושה בגוף ונפש הבהמית, נמצאת נשמתו של יהודי (שהוא בנו של הקב"ה, של המלך) בכלא, ועל ידי תורה ומצוות היא יוצאת מהכלא ומתחברת להקב"ה, דבר הגורם נחת רוח רבה להקב"ה, כמו, למשל, בשעה שבן המלך משתחרר מכלאו ושב אל אביו המלך. **אוֹ לִהְיוֹת לוֹ דִּירָה בַּתַּחְתּוֹנִים כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – הנחת־רוח באה מכך, שעל ידי לימודו תורה וקיומו מצוות, מתבצעת כוונתו ותשוקתו של הקב"ה, כביכול, שתהיה לו דירה בתחתונים, ב"עולם הזה", בו האלקות מכוסה ועלומה, הנה דוקא בו תתגלה האלקות על ידי העבודה של תורה ומצוות – וכשאדם מבצע כוונה זו – הוא גורם נחת רוח למעלה. הרי למדנו, שהאהבה בבחינת "בברא דאשתדל" (רגש אהבה להקב"ה כאהבת הבן לאביו), יכולה לבוא לידי גילוי על ידי התרגלותו (ב"לשון" וב"קול" שלו) לעורר את כוונת הלב והמוח, ולגלות את האהבה לאבינו הקב"ה. רבנו הזקן מסביר עתה, שגם האהבה של "נפשי אויתיך", שעליה דובר בתחלת הפרק, שהיא רגש של אהבה כמו אהבת הנפש לחיים, יכולה להתעורר על ידי ההרגל של "דיבור" אודותה, באופן שהלב ירגיש שהקב"ה הוא חיינו האמיתי, חיי החיים. ובלשון ה"תניא": **וְהִנֵּה, גַּם** – ביחס **לִבְחִינַת** – האהבה האמורה, של **"נַפְשִׁי אִוִּיתִךָ" הַנִּזְכָּר לְעֵיל - קָרוֹב הַדָּבָר מְאֹד לְהוֹצִיאָהּ מֵהֶעְלֵם אֶל הַגִּלּוּי, עַל יְדֵי הַהֶרְגֵּל תָּמִיד בְּפִיו וְלִבּוֹ שָׁוִין.** – שגם הלב ירגיש ויחוש במה שהוא מוציא בפיו, שהקב"ה הוא חייו האמיתיים[12]. **אַךְ אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ** – את האהבה, **אֶל**

ליקוטי אמרים

ואף אם נדמה לו לכאורה שהוא כח דמיוני לא יחוש מאחר שהוא אמת לאמיתו מצד עצמו בבחי' אהבה מסותרת רק שתועלת יציאתה אל הגילוי כדי להביאה לידי מעשה שהוא עסק התורה והמצות שלומד ומקיים ע"י זה כדי לעשות נחת רוח לפניו ית' כבן העובד את אביו. ועל זה אמרו מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה להיות גדפין לפרחא כנ"ל. והנחת רוח הוא כמשל שמחת המלך מבנו שבא אליו בצאתו מבית האסורים כנ"ל או להיות לו דירה בתחתונים כנ"ל והנה גם לבחי' נפשי אויתיך הנ"ל קרוב הדבר מאד להוציאה מההעלם אל הגילוי ע"י ההרגל תמיד בפיו ולבו שוין. אך אם אינו יכול

---

10. קדושין מ, א. **11.** בסוף פרק מ"א. **12.** **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "(באהבה דכברא דאשתדל) בזה צריך להיות נעשה כטבע שהוא אבינו – ענין שבהרגש ושכל, ולא שייך לגופניות; ולכן מובן יותר שהתעוררות הכוונה (על ידי הקול) תועיל בזה. (באהבה דנפשי אויתיך) צריך להיות נעשה כטבע שזהו חייו – ולכאורה אם אין גופו מרגיש זה (כהרגשתו חיי נפשו – לאחרי שהי' מעונה כו') מה תועיל בזה כוונת הלב הרוחני?"

הַגִּלּוּי בְּלִבּוֹ, אַף עַל פִּי כֵן - מצד האהבה הוא **יָכוֹל לַעֲסֹק בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת לִשְׁמָן, עַל יְדֵי צִיּוּר עִנְיָן אַהֲבָה זוֹ בְּמַחֲשָׁבָה שֶׁבְּמוֹחוֹ,** - כשבמחשבתו ישנו ציור מענין האהבה - **וּ"מַחֲשָׁבָה טוֹבָה הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא מְצָרְפָהּ כוּ'":** - למעשה, ועל ידי כך יכולות תורתו ומצוותיו לעלות למעלה בספירות העליונות, כמו שהן עולות כשהוא מקיים תורה ומצוות מתוך אהבה גלויה בלב. בהתאם למה שלמדנו בפרקים הקודמים, הרי שהאהבה והיראה המביאות לקיום התורה והמצוות, מעלות את התורה והמצוות לספירות של העולמות העליונים. אלא שבכך קיים הבדל: אם היראה והאהבה הן "טבעיות", ולא נוצרות מהתבוננות בגדולת ה', אלא מפני שבנשמה ישנן בטבע אהבה ויראה - הרי כשם שמקומה של מדריגת יראה ואהבה "טבעיות", הוא ב"עולם היצירה" שהוא עולם המדות - כך מעלות היראה והאהבה את התורה והמצוות לספירות שב"עולם היצירה"; ואם היראה והאהבה הן "שכליות", שנוצרות מהשכל וההבנה בגדלות ה', באופן שיש להן שייכות ל"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה (שכן, ב"עולם הבריאה" מאירה ספירת הבינה) - עולות אז התורה והמצוות לספירות "עולם הבריאה". להלן יסביר רבנו הזקן, שהאהבה של "נפשי אויתיך" והאהבה של "כברא דאשתדל" (כבן המשתדל), למרות ששתיהן הן "טבעיות" בנשמתו של יהודי (כפי שלמדנו שהן באות בירושה מן האבות), ולכאורה היה צריך להיות שהתורה והמצוות שמקיים מתוך האהבה והיראה (הכלולה באהבה) - תעלנה ב"עולם היצירה" בלבד, כפי שהדבר באהבה ויראה "טבעיות". הרי אימתי הדבר כך? - דוקא כשהן נשארות בתעלומת הלב, והאדם מגלה אותן רק במוחו. ואילו, בשעה שיהודי מגלה אותן בהרגשת הלב - הן מעלות אז את התורה והמצוות ב"עולם הבריאה". מדוע הדבר כך? - כי, למרות שאהבות אלו הן כמו טבעיות, הן באות אבל, לידי התגלות, דוקא על ידי התבוננות עמוקה במה שהקב"ה הוא "מקור החיים" שלנו והוא "האב האמיתי" שלנו. ועקב התבוננות זו, הן נחשבות כמו אהבה ויראה הבאות מהתבוננות, והן מעלות את התורה והמצוות ב"עולם הבריאה", שהוא עולם ההשגה. ובלשון ה"תניא":

ליקוטי אמרים

להוציאה אל הגילוי בלבו אעפ"כ יכול לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י ציור ענין אהבה זו במחשבה שבמוחו ומחשבה טובה הקב"ה מצרפה כו':

יום שני ה' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 126, והנה ב' בחי' אהבות... עד עמ' סד, אהבת עולם.

וְהִנֵּה, ב' בְּחִינוֹת אַהֲבוֹת אֵלּוּ, - אהבת "נפשי אויתיך" - מה שיהודי אוהב את הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא חייו האמיתיים, ואהבת "כברא דאשתדל" - מה שיהודי אוהב את הקב"ה מתוך רגש שהקב"ה הוא אביו האמיתי, **אַף שֶׁהֵן יֵרָשָׁה לָנוּ מֵאָבוֹתֵינוּ וּכְמוֹ טֶבַע בְּנַפְשׁוֹתֵינוּ, וְכֵן הַיִּרְאָה הַכְּלוּלָה בָּהֶן,** - היא גם כן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנו, שֶׁהִיא לִירָא מִלִּפְרֹד חַס־וְשָׁלוֹם מִמְּקוֹר חַיֵּינוּ וְאָבִינוּ הָאֲמִתִּי בָּרוּךְ־הוּא - מתוך הרגש שהקב"ה הוא מקור חיינו - קיים מורא, המונע את האדם מלעשות עבירות, כדי שלא יהיה נבדל מהקב"ה, מקור חיינו. ומתוך הרגש שהקב"ה הוא אבינו האמיתי - קיים המורא, שלא לעשות עבירה, כדי שלא יכרת מהקב"ה שהוא אבינו האמיתי - הרי למרות ששתי האהבות והיראה האמורות, הן כמו "טבע" אצלנו - **אַף־עַל־פִּי־כֵן אֵינָן נִקְרָאוֹת בְּשֵׁם "דְּחִילוּ וּרְחִימוּ טִבְעִיִּים",** - יראה ואהבה טבעיות, **אֶלָּא כְּשֶׁהֵן בְּמוֹחוֹ וּמַחֲשַׁבְתּוֹ לְבַד וְתַעֲלוּמוֹת לִבּוֹ,** - בטרם באו לידי גילוי, **וְאָז** - רק אז כשהן בהעלם הלב, **מְקוֹמָן בְּי' סְפִירוֹת דִּיצִירָה,** - שם המקום והמדריגה, אליהן שייכות המדות הטבעיות, **וּלְשֵׁם** - לעשר ספירות "עולם היצירה", **הֵן מַעֲלוֹת עִמָּהֶן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמָתָן וּבְסִבָּתָן.** - כלומר: כאשר האהבות האמורות מהוות סיבה לקיום התורה והמצוות, שמכיוון שקיים במוחו "ציור" של אהבה - הביא הדבר לכך שיקיים את התורה והמצוות, אז גם התורה והמצוות הבאות כתוצאה מכך עולות ל"עולם היצירה", ששם נמצאות האהבות עצמן, כאמור, **אֲבָל כְּשֶׁהֵן** - שתי האהבות, **בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ** - שההתבוננות מעוררת בו את האהבה בהתגלות ובהרגשת הלב, **נִקְרָא** - אז, **"רְעוּתָא דְּלִבָּא" כַּזֹּהַר,** - לא אהבה טבעית, כי אם "רצון הלב" - דרגה נעלה של אהבה ורצון הלב, **וּמְקוֹמָן בְּי' סְפִירוֹת דִּבְרִיאָה,** - ששם מקום המדות השכליות, **וּלְשֵׁם הֵן מַעֲלוֹת עִמָּהֶן הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַבָּאוֹת מֵחֲמָתָן,** - שקיים אותן מתוך אהבה זו. טעמו של דבר, מדוע אכן הדבר כך, למרות שכאמור, הן בעצם כמו "טבע" בנשמתם של בני ישראל? - **מִפְּנֵי שֶׁיְּצִיאָתָן מֵהַהֶעְלֵם וְהֶסְתֵּר הַלֵּב אֶל בְּחִינַת גִּלּוּי הִיא עַל יְדֵי**

ליקוטי אמרים

והנה ב' בחי' אהבות אלו אף שהן ירושה לנו מאבותינו וכמו טבע בנפשותינו וכן היראה הכלולה בהן שהיא לירא מליפרד ח"ו ממקור חיינו ואבינו האמיתי ב"ה אעפ"כ אינן נקראות בשם דחילו ורחימו טבעיים אלא כשהן במוחו ומחשבתו לבד ותעלומות לבו ואז מקומן בי"ס דיצירה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצות הבאות מחמתן ובסיבתן. אבל כשהן בהתגלות לבו נק' רעותא דלבא בזוהר ומקומן בי"ס דבריאה ולשם הן מעלות עמהן התורה והמצות הבאות מחמתן. מפני שיציאתן מההעלם והסתר הלב אל בחי' גילוי היא ע"י הדעת

הַדַּעַת וּתְקִיעַת הַמַּחֲשָׁבָה בְּחֹזֶק וְהִתְבּוֹנְנוּת עֲצוּמָה מֵעֻמְקָא דְּלִבָּא יָתִיר וְתָדִיר – מתוך עומק הלב במדה מרובה ותדירה **בְּאֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא אֵיךְ הוּא** – הקב"ה, **חַיֵּינוּ מַמָּשׁ וְאָבִינוּ הָאֲמִתִּי בָּרוּךְ הוּא.** – ומכיוון שזה בא על ידי התבוננות עמוקה וחזקה כזו – **וּמוּדַעַת זֹאת** – וידוע הרי, **מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתִּקּוּנִים[13]: כִּי בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה מְקַנְּנָא תַּמָּן אִימָא עִלָּאָה,** - שוררת ומאירה בו בחינת "אימא עילאה" שהוא ספירת ה"בינה" של "עולם האצילות", **שֶׁהִיא** – בעבודת ה', **הַהִתְבּוֹנְנוּת בְּאוֹר אֵין־סוֹף חַיֵּי הַחַיִּים בָּרוּךְ־הוּא, וּכְמַאֲמַר אֲלֵיהוּ:** - ב"פתח אליהו" שב"תיקוני זוהר"[14]: **"בִּינָה - לִבָּא וּבָהּ הַלֵּב מֵבִין".** – "בינה" היא לב, ובה הלב מבין. כלומר: ההתבוננות והשגת המוח מאירות בלב, הרי שההשגה וההתבוננות באור אין סוף הן ענין שיש לו שייכות ל"עולם הבריאה", בו מאירה ספירת הבינה של "עולם האצילות" – ולכן מקומן של אהבות אלו – המתגלות על ידי התבוננות כזו – הוא ב"עולם הבריאה", ולשם הן מעלות את התורה והמצוות. להלן מסביר רבנו הזקן, שלא זו בלבד שבאהבות "נפשי אויתיך" ו"כברא דאשתדל" (כבן המשתדל) ישנה מעלת האהבה הבאה מתוך התבוננות, אלא יש בהן גם מעלת האהבה הבאה מלמעלה, הנקראת "אהבה רבה", היות שגם הן הנן כמו דבר שניתן מלמעלה, מכיוון שהן באות, כאמור, אלינו בירושה מן האבות. – לכאורה, יכול הרי יהודי, להסתפק בשני סוגי האהבות האמורות, המכילות את שתי המעלות (גם זו שבאה על ידי התבוננות, וגם זו, "אהבה רבה", שבאה מלמעלה) – בכל זאת, על יהודי להשתדל להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה', וזאת בגלל הטעמים שיפורטו להלן: **וְלֹא עוֹד** - לא זו בלבד שלשתי האהבות, "נפשי אויתיך" ו"כברא דאשתדל", ישנה המעלה האמורה של אהבה הבאה מהתבוננות, **אֶלָּא** – יתירה מזו, **שֶׁב' בְּחִינוֹת אַהֲבוֹת אֵלּוּ הַנִּזְכָּרִים לְעֵיל - הֵן כְּלוּלוֹת מִן בְּחִינַת "אַהֲבָה רַבָּה", וּגְדוֹלָה וּמְעֻלָּה מִ"דְּחִילוּ וּרְחִימוּ שִׁכְלִיִּים",** - מיראה ואהבה שכליות הבאות משכל והתבוננות בגדלות ה', **אֲשֶׁר הָאַהֲבָה** – הבאה מהתבוננות, **נִקְרֵאת לְעֵיל בְּשֵׁם "אַהֲבַת עוֹלָם".** - כלומר – לשתי האהבות האמורות ישנה המעלה של "אהבה רבה", שהיא למעלה מעלה מ"אהבת עולם" – ובהתאם לפירושו של הרבי שליט"א, מתבטאת המעלה בכך, שמקומה של אהבה (רבה) זו, היא ב"עולם האצילות" שלמעלה מעלה מ"עולם הבריאה", ששם מקומה של "אהבת עולם"; וזוהי ההוספה ב"ולא עוד" לגבי מה שלמדנו קודם, שאהבה זו כוללת בתוכה גם מ"אהבה רבה" וגם מ"אהבת עולם" – שלא זו בלבד, שמקומה של אהבה זו, היא "בעולם הבריאה", מחמת שהיא מתגלה על ידי התבוננות, כי אם יש בה ענין נעלה בהרבה, שמחמתו, מקומה היא ב"עולם האצילות". – ובכל זאת, יסביר רבנו הזקן, על האדם להשתדל, להגיע לאהבה **הנוצרת** מהתבוננות, מפני שאהבה כזו מצטיינת בתשוקה ובשלהבת לאלקות. ובלשון ה"תניא":

ליקוטי אמרים

ותקיעת המחשבה בחוזק והתבוננות עצומה מעומקא דלבא יתיר ותדיר בא"ס ב"ה איך הוא חיינו ממש ואבינו האמיתי ב"ה ומודעת זאת מ"ש בתיקונים כי בעולם הבריאה מקננא תמן אימא עילאה שהיא ההתבוננות באור א"ס חיי החיים ב"ה וכמאמר אליהו בינה לבא ובה הלב מבין. ולא עוד אלא שב' בחי' אהבות אלו הנ"ל הן כלולות מן בחי' אהבה רבה וגדולה ומעולה מדחילו ורחימו שכליים אשר האהבה נק' לעיל בשם אהבת עולם

יום שלישי ו' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, רק שאעפ"כ צריך... עד עמ' סד, וכנודע:

רַק שֶׁאַף־עַל־פִּי־כֵן צָרִיךְ לִטְרֹחַ בְּשִׂכְלוֹ לְהַשִּׂיג וּלְהַגִּיעַ גַּם לְבְחִינַת "אַהֲבַת עוֹלָם" הַנִּזְכֶּרֶת לְעֵיל, הַבָּאָה מֵהַתְּבוּנָה וָדַעַת בְּגֻדְלַת ה', - אהבה זו נוצרת כולה מהתבוננותו של יהודי בגדלות ה', ולא כמו בשתי האהבות האמורות הבאות בעצם בירושה מן האבות, ורק התגלותן היא על ידי התבוננות, וזאת – **כְּדֵי לְהַגְדִּיל מְדוּרַת אֵשׁ הָאַהֲבָה בְּרִשְׁפֵּי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עַזָּה וְלַהַב הָעוֹלֶה הַשָּׁמַיְמָה, עַד שֶׁ"מַּיִם רַבִּים** – העומדים כנגד אהבה זו, **לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת וְכוּ'** – את האהבה, **וּנְהָרוֹת לֹא יִשְׁטְפוּהָ וְכוּ'"[15].** – וכשהאהבה נוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה' – יש בה יותר להב שלהבת ורשפי אש מאשר לאהבה הבאה בעצם בירושה, למרות שגם התגלותה באה על ידי התבוננות; **כִּי יֵשׁ יִתְרוֹן וּמַעֲלָה לִבְחִינַת אַהֲבָה כִּרְשָׁפֵי אֵשׁ וְשַׁלְהֶבֶת עַזָּה וְכוּ', הַבָּאָה מֵהַתְּבוּנָה וָדַעַת בְּגֻדְלַת אֵין־סוֹף בָּרוּךְ הוּא,** - כלומר: **בהפלאת** גדלות ה', **עַל שְׁתֵּי בְּחִינוֹת אַהֲבָה הַנִּזְכָּרוֹת לְעֵיל כַּאֲשֶׁר אֵינָן כִּרְשָׁפֵי אֵשׁ**

ליקוטי אמרים

רק שאעפ"כ צריך לטרוח בשכלו להשיג ולהגיע גם לבחי' אהבת עולם הנ"ל הבאה מהתבונה ודעת בגדולת ה' כדי להגדיל מדורת אש האהבה ברשפי אש ושלהבת עזה ולהב העולה השמימה עד שמים רבים לא יוכלו לכבות וכו' ונהרות לא ישטפוה וכו' כי יש יתרון ומעלה לבחי' אהבה כרשפי אש ושלהבת עזה וכו' הבאה מהתבונה ודעת בגדולת א"ס ב"ה על שתי בחי' אהבה הנ"ל כאשר

---

13. תיקון ו. **14.** הקדמה לתיקוני זהר יז, א. **15.** שיר השירים ח, ז.

וְשַׁלְהֶבֶת כּוֹ', - אלא הן באות מתוך רגש (או התבוננות) של **קִרבת** הקב"ה לישראל, בהיותו "מקור חיינו" ו"אבינו האמיתי"[16], ומעלה זו של אהבה כרשפי אש, היא: **כְּיִתְרוֹן וּמַעֲלַת הַזָּהָב עַל הַכֶּסֶף וְכוֹ', כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקַמָּן**[17]. – מעלת הזהב כנגד הכסף אינה מתבטאת רק בכך שזהב שווה יותר מכסף, אלא המעלה היא בעצם תכונתו של הזהב, שיש בו התנוצצות ה"שובה" את נפש האדם – כך גם האהבה הנוצרת מהתבוננות, שמעלתה מתבטאת בלהב השלהבת וברשפי האש שבה – אין זה אומר שהיא מדריגה נעלה יותר באהבה – שהרי, להיפך, האהבה הבאה מלמעלה נעלה יותר ונקראת "אהבה רבה" – אלא, עצם ענין להב השלהבת שבאהבה זו, והשתפכות הנפש שהיא יוצרת עד לידי כלות הנפש – זהו יתרונה של אהבה זו. – זהו טעם אחד, מדוע אין לו לאדם להסתפק בשתי האהבות האמורות, שהן בעצם בירושה מן האבות – אלא עליו לטרוח להגיע לאהבה הנוצרת כולה מהתבוננות בגדלות ה'. עוד יסביר רבנו הזקן, טעם נוסף, שאין זה רק מצד האהבה עצמה, רק מצד ההתבוננות המביאה אהבה זו, כי התבוננות זו היא "תכלית" כשלעצמה, שכן בכך מתבצעת כוונת הקב"ה בבריאת העולמות, שהנבראים ישיגו ויכירו בגדלותו של הקב"ה. ובלשון ה"תניא": **וְגַם כִּי זֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִיתוֹ,** - כל תכלית בריאתו של אדם, היא הרי, **לְמַעַן דַּעַת אֶת כְּבוֹד ה' וְיִקָּר תִּפְאֶרֶת גֻּדְלָתוֹ, אִישׁ אִישׁ כְּפִי אֲשֶׁר יוּכַל שֵׂאת,** - להבין את גדלות ה', **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרַעְיָא מְהֵימְנָא פָּרָשַׁת בֹּא: "בְּגִין דִּישְׁתְּמוֹדְעוּן לֵיהּ וְכוֹ'", וְכַנּוֹדָע:** - תכלית בריאתו של האדם היא, כדי שיכירו וידעו גדלות ה', וכפי שהדבר ידוע; הרי שבהתבוננות עצמה יש משום מעלה ותכלית, והתבוננות בגדלות ה' ישנה במדה מרובה יותר באהבה הבאה כולה מהתבוננות, מאשר ישנה בשעת התעוררות שתי האהבות האמורות; שכן, להתעוררות שתי האהבות האמורות נדרשת רק ההתבוננות שהקב"ה הוא חיי החיים והוא החיים האמיתיים – או (באהבה של "בברא דאשתדל") שהקב"ה הוא אבינו האמיתי. ואילו, באהבה הנוצרת כולה מהתבוננות – נדרשת התבוננות גדולה ועמוקה יותר, והבנה יתירה בגדלות ה'. עד שבכך מתבצעת יותר כוונתו של הקב"ה "בגין דישתמודעון ליה" – שנבראים תהיה להם השגה בגדלות ה'. והרי בכך טעם נוסף, מדוע שלא להסתפק באהבות הבאות בירושה מן האבות, אלא לטרוח להגיע לאהבה הבאה מהתבוננות בגדלות ה'.

ליקוטי אמרים

אינן כרשפי אש ושלהבת כו' כיתרון ומעלת הזהב על הכסף וכו' כמ"ש לקמן וגם כי זה כל האדם ותכליתו למען דעת את כבוד ה' ויקר תפארת גדולתו איש איש כפי אשר יוכל שאת כמ"ש בר"מ פ' בא בגין דישתמודעון ליה וכו' וכנודע:

יום רביעי ז' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סד, פרק מה עוד... עד עמ' 128, טומאתם.

פֶּרֶק מה בפרקים הקודמים הסביר רבינו הזקן, כיצד אפשר לו ליהודי לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש מדות הלב – יראת ה' ואהבת ה'; וכשישנה ליהודי אהבה להקב"ה ויש ברצונו להתדבק בהקב"ה וזה מביא אותו ללמוד תורה ולקיים מצוות, מפני שעל ידי כך הוא אכן מתדבק בהקב"ה – נעשה אז קיום התורה והמצוות באופן של "לשמה"; הדבר נעשה מתוך הרגש נשמתי־פנימי, הנותן חיות בלימודו תורה ובקיומו מצוות. או, כפי שלמדנו בפרק הקודם, אפשר שתהיה אהבה להקב"ה באופן כזה, שכתוצאה ממנה, הוא לומד תורה ומקיים מצוות, כדי לגרום נחת רוח להקב"ה, כמו בן המשתדל לעשות ככל אשר ביכלתו לגרום לאביו נחת רוח. אהבת ה' ויראת ה' הן שתי המדות חסד וגבורה[1], מדת החסד והאהבה היא מדתו של אברהם אבינו, שנקרא "אברהם אוהבי", ומדת הגבורה והיראה היא מדתו של יצחק אבינו – "פחד יצחק". בפרק מ"ה, אותו אנו עומדים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שישנו אופן נוסף באפשרותו של יהודי לקיים תורה ומצוות לשמן, – מתוך רגש נשמתי־פנימי – והוא, על ידי התעוררות המדה השלישית הראשית של הנפש, מדת הרחמים (שהיא מדת התפארת, מדתו של יעקב אבינו). כלומר, לפני קיומו תורה ומצוות, עליו לעורר ברעיונו את מדת הרחמנות על הניצוץ האלקי של נשמתו, שירד ממקורו במדריגה הגבוהה ביותר – לדרגה התחתונה ביותר, להתלבש בגוף, המקבל את חיותו מ"קליפה" ורחוק תכלית ריחוק מהקב"ה; ומה גם, אם הוא גרם לגלות השכינה על ידי מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא־טובים, שאז הרחמנות על נשמתו – גדולה יותר. ומתוך רגש רחמנות זה על נשמתו, ילמד תורה ויקיים מצוות, שכן, על ידי תורה ומצוות, שבה הנשמה והניצוץ האלקי המחיה אותה, למקורה באור אין סוף ברוך הוא.

ליקוטי אמרים

פרק מה עוד יש דרך ישר לפני איש לעסוק בתורה ומצות לשמן ע"י מדתו של יעקב אע"ה שהיא מדת הרחמי' לעורר במחשבתו

עוֹד יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ, לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת לִשְׁמָן, – מתוך רגש פנימי של לב ונשמה, **עַל יְדֵי מִדָּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אָבִינוּ עֲלֵיו־הַשָּׁלוֹם, שֶׁהִיא מִדַּת הָרַחֲמִים,** – והדרך היא: **לְעוֹרֵר**

---

16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (הסימונים "א, ב" ו־1, 2 — נוספו על ידי המחבר): "ואומר כאן **כאשר** אינן כרשפי אש, כי מדבר באהבות אלו דוקא באופן שאינן כרשפי אש, אבל אם מביאן **לגילוי** ע"י התבוננות **בגדולת** אבינו כו' הרי הן באופן שהן כרשפי אש, ויש בהן ג"כ המעלה, כי יקר תפארת האב מעורר הצמאון וכו'. הנקודה: ב' התבוננות, בכלל: א) בהפלאה — ומביאה — גילוי או הולדה — דצמאון ורשפי אש כו' (במאמרי אדנ"ע מוסיף **בכ"מ**, שכן ג"כ מהתבוננות — בריחוק. ב) בקירוב, ומביאה לקירוב, אהבה כמים כו'. ב' תוצאות אפשריות מהתבוננות (**איזו מהנ"ל**): 1) אהבה (או יראה) שבהעלם (טבע, ירושה) — מביאתה **לגילוי**. 2) **הולדת** אהבה (או יראה). ולהעיר: הפלאה הנ"ל צ"ל הפלאה בערך. באם שלא בערך לגמרי — תוצאותי' ביטול. וכן בנוגע לריחוק. יעויין בהנסמן בהערה לקונ' עה"ח פ"ב". **17.** בפרק נ.

1. "אהבה — הפנימיות, חסד — החיצוניות. וכן ביראה וגבורה — כמבואר באגה"ק טו. קכג, א —" — **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.**

בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ תְּחִלָּה – לפני שהוא מקיים תורה ומצוות, **רַחֲמִים רַבִּים לִפְנֵי ה' עַל נִיצּוּץ אֱלֹהוּת הַמְּחַיֶּה נַפְשׁוֹ,** – האלקית, **אֲשֶׁר** – הניצוץ האלקי של נשמתו **יָרַד מִמְּקוֹרוֹ** – שהוא, **חַיֵּי הַחַיִּים אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, הַמְמַלֵּא כָּל עָלְמִין,** – הממלא את כל העולמות ומחיה אותם בחיות פנימית הבאה בהתלבשות ובאופן מותאם לנבראים, **וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין,** – מקיף את כל העולמות ומחיה אותם בחיות שלמעלה מן הנבראים, ופועלת בהם בהיותה למעלה מהם, **וְכֻלָּא כַּמַּיָּה כְּלָא חָשִׁיב,** – הכל לגביו, לא נחשב למאומה. לעומת אין סוף ברוך הוא, נחשב הכל לכלום – הרי במדריגה נעלה זו של אין סוף ברוך הוא, שהוא חיי החיים ומחיה את כל העולמות והנבראים, ולגביו כל העולמות והנבראים נחשבים לכלום – שם הוא מקור הניצוץ האלקי של נשמת יהודי, ומשם ירד הניצוץ, **וְנִתְלַבֵּשׁ בְּ"מָשְׁכָא דְּחִוְיָא",** – בגוף, הנקרא[2] "משכא דחויא" – עור הנחש, שכן, הגוף נקרא "משכא"־עור, לבוש לנפש, כמו שכתוב: "עור ובשר תלבישני"; ו("משכא") דחויא היינו, שזהו לבוש המורכב מ"חויא", מנחש. שכן, הגוף, בהעדר זיכוכו על ידי עבודה, הוא משוקע ומתועב, כפי שהדבר מבואר בפרק ל"א[3] – ובגוף כזה התלבש הניצוץ האלקי, **הָרָחוֹק מֵאוֹר פְּנֵי הַמֶּלֶךְ בְּתַכְלִית הַהֶרְחֵק, כִּי הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא תַּכְלִית הַקְּלִפּוֹת הַנְּסוּת** – העולם הזה הוא הרבה יותר גס מאשר כל הקליפות הגסות של העולמות הרוחניים, **כו',** – "אולי. הכוונה למש"כ בפל"ו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א – שבמלה "כו'" מתכוון רבנו הזקן למדובר בפרק ל"ו ב"תניא", שם נאמר שהעולם הזה הוא "תחתון במדריגה שאין תחתון למטה ממנו בענין הסתר אורו יתברך וחושך כפול ומכופל עד שהוא מלא קליפות וסטרא אחרא שהן נגד ה' ממש כו'". ומכיוון שהגוף מקבל חיות מקליפת נוגה של העולם הזה, הרי שהוא בתכלית הריחוק מהקב"ה, וירידה גדולה בכך לניצוץ האלקי להתלבש בגוף כזה. הירידה עצמה יש בה משום סיבה מספיקה לרחמנות הגדולה שעל הניצוץ האלקי של הנשמה, וזאת גם בשעה שאותו אדם לא חטא במעשה ובדיבור, ואפילו לא במחשבה. **וּכְפָרָט,** - יתמלא ברגש של רחמנות גדולה על נשמתו, **כְּשֶׁיִּזְכֹּר עַל כָּל מַעֲשָׂיו וְדִבּוּרָיו וּמַחְשְׁבוֹתָיו מִיּוֹם הֱיוֹתוֹ, אֲשֶׁר לֹא טוֹבִים הֵמָּה, וּ"מֶלֶךְ** – העולם, **אָסוּר בְּרַחֲמִים[4]"** – **"בְּרָהִיטֵי מֹחָא"[5],** – ברצף המחשבות שבמוח, והם המחשבות וההרהורים הלא־טובים העוברים במוח, הרי בהם "קשור" כביכול מלכו של עולם, הקב"ה. **כִּי "יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ"[6],** – נשמות ישראל הן ה"חבל" של ה"נחלה" שלו. "חבל" מלשון "חבלים", כמו החבל, שצדו האחד קשור למעלה וצדו השני – למטה, וכשמושכים בקצהו התחתון של החבל – נמשך ממילא גם הקצה העליון – כך גם, כביכול, ביחס לנשמתו של יהודי, הנקראת "חבל", כי הראש והחלק העליון ביותר של הנשמה (כמו הקצה העליון של החבל) קשור במקור, באין סוף ברוך הוא, והחלק התחתון של "חבל" הנשמה, לבוש בגוף – הרי כשמושכים את הנשמה (שבגוף) בגלות של מעשים, דיבורים ומחשבות רעים – יש לכך השפעה גם על ראש "חבל" הנשמה, על מקור הנשמה הקשורה למעלה, **וְכִמְשֹׁל הַמּוֹשֵׁךְ בְּחֶבֶל** – שכשמושכים בקצה התחתון, נמשך, כאמור, גם החלק העליון – כך גם ביחס ל"חבל" הנשמה של יהודי, **וְכו',** – "אולי כוונתו לאגרת התשובה פ"ה דמבאר בארוכה" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.. וְהוּא סוֹד גָּלוּת הַשְּׁכִינָה.** – שעל ידי מעשיו, דיבוריו ומחשבותיו הרעים של יהודי, המורידים את נשמתו בגלות הקליפות – משפיע הדבר שגם השכינה (מקור הנשמה) היא כביכול בגלות. – הרי, כשאדם ייזכר על כך ויהרהר בזה, זה יעורר בו רגש גדול ביותר של רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה של רחמנות, ילמד תורה ויקיים מצוות, כדי להעלות על ידן את נשמתו ולאחדה באין סוף ברוך הוא. **וְעַל זֶה** – מה שלמדנו, שגם מקור הנשמה נמצא בגלות, ואשר לכן רחמנות גדולה עליו, **נֶאֱמַר[7]: "וְיָשׁוּב אֶל ה' וִירַחֲמֵהוּ",** – שמשמעותו וירחם על ה' – **לְעוֹרֵר רַחֲמִים רַבִּים עַל שֵׁם ה' הַשּׁוֹכֵן אִתָּנוּ, כִּדְכְתִיב:** – כמו שכתוב[8]: **"הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם".** – שאפילו כשבני ישראל נמצאים חס־ושלום במצב של טומאה, גם אז ישנו שם הוי' השוכן אתם, ולכן עליו לעורר רחמנות גדולה על שם הוי'. זהו פירוש הפסוק: "וישוב אל הוי' וירחמהו" – שיעשה תשובה וישוב אל הוי', על ידי "וירחמהו", על ידי שיעורר רחמים על שם הוי' מקור נשמות ישראל, שהרי "חלק הוי' עמו" – בני ישראל הם חלק משם הוי'. להלן יסביר רבנו הזקן, כיצד יעקב אבינו השיג בתפילה ובבכי, רחמים רבים לכל ישראל, שכשבני ישראל יהיו בגלות בגלל מעשיהם, דיבורים ומחשבותיהם, יוצאו מהגלות על ידי לימוד תורה וקיום מצוות, ויתאחדו עם אין סוף ברוך הוא:

ליקוטי אמרים

תחלה רחמים רבים לפני ה' על ניצוץ אלהות המחיה נפשו אשר ירד ממקורו חיי החיים א"ס ב"ה הממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה כלא חשיב ונתלבש במשכא דחויא הרחוק מאור פני המלך בתכלית ההרחק כי העו"הז הוא תכלית הקליפו' הגסות כו' ובפרט כשיזכור על כל מעשיו ודבוריו ומחשבותיו מיום היותו אשר לא טובים המה ומלך אסור ברהטים ברהיטי מוחא כי יעקב חבל נחלתו. וכמשל המושך בחבל וכו' והוא סוד גלות השכינה. וע"ז נאמר וישוב אל ה' וירחמהו לעורר רחמים רבים על שם ה' השוכן אתנו כדכתיב השוכן אתם בתוך טומאתם.

---

2. כנ"ל פל"א – מהזהר. **3.** הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: צ"ע בפל"א אם יל"פ שזהו הטעם כאן, אף שהענין אמת, ויותר נ"ל כפשוטו – דנק' משכא – ע"ש שהגוף לבוש להנשמה – איוב י' יא – ודחויא – מפני שהוא בשיקוץ, ראה פל"א. וכאן אין כוונתו רק "משכא", למעליותא כבע"ח וכו' שהרי מדבר לצד ההפכי". **4.** שיר השירים ז, ו. **5.** "תקו"ז בהוספות ת"ו" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. **6.** דברים לב, ט. **7.** ישעי' נה, ז. **8.** ויקרא טז, טז.

יום חמישי ח' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 128, וזש"ה וישק יעקב... עד עמ' 128, במ"א:

ליקוטי אמרים

וזש"ה

וישק יעקב לרחל וישא את קולו ויבך. כי רחל היא כנסת ישראל מקור כל הנשמות. ויעקב במדתו העליונה שהיא מדת הרחמים שבאצילות הוא המעורר רחמים רבים עליה. וישא את קולו למעלה למקור הרחמים העליונים הנק' אב הרחמים ומקורם. ויבך לעורר ולהמשיך משם רחמים רבים על כל הנשמות ועל מקור כנסת ישראל להעלותן מגלותן ולייחדן ביחוד העליון אור א"ס ב"ה בבחי' נשיקין שהיא אתדבקות רוחא ברוחא כמ"ש ישקני מנשיקות פיהו דהיינו התקשרות דבור האדם בדבר ה' זו הלכה וכן מחשבה במחשבה ומעשה במעשה שהוא מעשה המצות. ובפרט מעשה הצדקה וחסד. דחסד דרועא ימינא והוא בחי' חיבוק ממש כמ"ש וימינו תחבקני. ועסק התורה בדבור ומחשבת העיון הן בחי' נשיקין ממש. והנה ע"י זה יכול לבוא לבחי' אהבה רבה בהתגלות לבו כדכתיב ליעקב אשר פדה את אברהם כמ"ש במ"א:

1 **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב**[9]: **"וַיִּשַּׁק יַעֲקֹב לְרָחֵל, וַיִּשָּׂא אֶת קֹלוֹ וַיֵּבְךְּ",**
2 **כִּי רָחֵל הִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל הַנְּשָׁמוֹת,** – "מלכות
3 דאצילות", מקור כל הנשמות, נקראת בשם "רחל", **וְיַעֲקֹב בְּמִדָּתוֹ**
4 **הָעֶלְיוֹנָה, שֶׁהִיא מִדַּת הָרַחֲמִים שֶׁבָּאֲצִילוּת, הוּא הַמְעוֹרֵר**
5 **רַחֲמִים רַבִּים עָלֶיהָ,** –
6 יעקב, שהוא מדת הרחמים
7 ד"אצילות", מעורר רחמים
8 רבים על רחל – מקור
9 נשמות ישראל. **"וַיִּשָּׂא אֶת**
10 **קֹלוֹ"** – **לְמַעֲלָה לְמְקוֹר**
11 **הָרַחֲמִים הָעֶלְיוֹנִים,** –
12 הרחמים של י"ג מדות
13 הרחמים, שהם למעלה
14 בהרבה ממדת הרחמים
15 ד"אצילות", שכן, מדת
16 הרחמים ד"אצילות", היא
17 מדת רחמים של "עולם",
18 והרי היא מוגבלת. ואילו,
19 י"ג מדות הרחמים הן
20 למעלה מ"עולם" ואינן
21 מוגבלות: והם מקור
22 הרחמים, גם של הרחמים
23 של "עולם האצילות",
24 **הַנִּקְרָא "אָב הָרַחֲמִים"**
25 **וּמְקוֹרָם,** – מדת הרחמים של "עולם האצילות" נקראת "אב
26 הרחמן", האב שהוא רחמן, ומדת הרחמים של י"ג מדות הרחמים
27 נקראת "אב הרחמים" – האב ומקור הרחמים[10] (שלכן בזמן של עת
28 רצון מיוחד, אומרים "אב הרחמים", ולא "אב הרחמן"). – זהו פירוש
29 הפסוק: "וישא יעקב וגו'" – יעקב מעלה את מדתו, הרחמים של
30 "עולם האצילות", לרחמים של י"ג מדות הרחמים, **"וַיֵּבְךְּ"** – יעקב
31 בכה, כדי **לְעוֹרֵר וּלְהַמְשִׁיךְ מִשָּׁם** – מהרחמים העליונים הבלתי
32 מוגבלים, **רַחֲמִים רַבִּים עַל כָּל הַנְּשָׁמוֹת וְעַל מְקוֹר כְּנֶסֶת**
33 **יִשְׂרָאֵל, לְהַעֲלוֹתָן מִגְּלוּתָן**[11], **וּלְיַחֲדָן בַּיִחוּד הָעֶלְיוֹן אוֹר**
34 **אֵין־סוֹף בָּרוּךְ־הוּא, בְּבְחִינַת נְשִׁיקִין, שֶׁהִיא** – בחינת "נשיקין",
35 **אִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא,** – דבקות רוח ברוח, **כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[12]:
36 **"יִשָּׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ",** – כנסת ישראל מבקשת מהקב"ה,
37 שה"יחוד" של בני ישראל עם הקב"ה יהיה באופן של "נשיקין".
38 ב"נשיקות פיהו" (מפה לפה) ישנה לא רק הדביקות החיצונית שמפה
39 לפה, אלא גם דביקות של "רוחא" (רוח), של הבל הפה של אחד
40 בהבל הפה של זולתו. – כך הדבר גם ביחוד של "נשיקין" בין נשמה
41 להקב"ה, על ידי תורה ומצוות – **דְּהַיְנוּ, הִתְקַשְּׁרוּת דִּבּוּר הָאָדָם**
42 **בְּ"דְבַר ה'" - זוֹ הֲלָכָה",** – שזהו דיבורו של הקב"ה, וזהו כמו
43 הדביקות של "נשיקין מפה לפה", **וְכֵן** – אותו דבר גם בהתאחדות
44 **מַחֲשָׁבָה** – של האדם, **בְּמַחֲשָׁבָה,** - של הקב"ה, על ידי ההרהור
45 בתורה, וכן גם **וּמַעֲשֶׂה** – של האדם **בְּמַעֲשֶׂה,** – של הקב"ה, **שֶׁהוּא**
46 **מַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת,** - על ידי עשיית מצוות, מתאחדים המעשה של
47 יהודי בבחינת המעשה
48 שלמעלה. **וּבִפְרָט מַעֲשֵׂה**
49 **הַצְּדָקָה וָחֶסֶד,** – שעל ידי
50 שיהודי נותן צדקה ועושה
51 חסד, נעשית התאחדות
52 מיוחדת בין המעשה שלו
53 לבין בחינת המעשה של
54 הקב"ה. **דְּחֶסֶד דְּרוֹעָא**
55 **יְמִינָא,** – שכן, מדת החסד
56 היא כביכול למעלה "הזרוע
57 הימנית", והחסד של האדם
58 – הוא "כלי" ל"דרועא
59 ימינא" של הקב"ה[13]. **וְהוּא**
60 **בְּחִינַת חִבּוּק מַמָּשׁ**[14], –
61 כמו שהדבר באדם, שאחד
62 מביטויי האהבה שלו, הוא
63 "חיבוק", האוהב מחבק את
64 הנאהב – כך כביכול מחבק
65 החסד שלמעלה, את היהודי
66 שעושה צדקה וחסד, **כְּמוֹ**
67 **שֶׁכָּתוּב**[15]: **"וִימִינוֹ תְּחַבְּקֵנִי",** – "יד ימינו" של הקב"ה, שהיא
68 בחינת ימין וחסד שלמעלה, מחבקת אותי, **וְעֶסֶק הַתּוֹרָה בְּדִבּוּר**
69 **וּמַחֲשֶׁבֶת הָעִיּוּן** – בשכל שבתורה, **הֵן בְּחִינַת נְשִׁיקִין מַמָּשׁ.** –
70 שכן, כאן היחוד הוא בשני האופנים: האופן שבו דיבורו של האדם
71 מתאחד בדיבור שלמעלה, שזהו תורה (שה"יחוד" בא על ידי
72 הדיבור בדברי תורה); והיחוד של "רוחא ברוחא" (רוח ברוח) –
73 מחשבתו ושכלו של האדם מתאחדים במחשבה ובשכל שלמעלה,
74 על ידי הבנת שכל התורה, שהיא חכמתו ושכלו של הקב"ה, וזוהי
75 בחינת "נשיקין" ממש[16]. **וְהִנֵּה, עַל יְדֵי זֶה** – שיהודי יעורר רחמים
76 על נשמתו, והתעוררות רחמים זו תביא אותו ללימוד תורה ולקיום
77 מצוות – הרי על ידי התעוררות רחמים זו – **יָכוֹל לָבֹא לִבְחִינַת**
78 **"אַהֲבָה רַבָּה" בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ,** – שירגיש בלבו את האהבה
79 הגדולה להקב"ה, **כְּדִכְתִיב**[17] – כמו שכתוב: **"לְיַעֲקֹב אֲשֶׁר פָּדָה**
80 **אֶת אַבְרָהָם",** – משמעות פסוק זה ברוחניות נפשו של יהודי, היא:
81 בשעה שמדתו של אברהם, מדת האהבה, בהעלם, וצריכים
82 "לפדותה" ולגלותה – הרי יעקב, שהוא מדת הרחמים, הוא הפועל
83 פדיה והתגלות זו, שעל ידי התעוררות רחמים – מגלים את האהבה
84 – מדתו של אברהם, **כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר:**

---

9. בראשית כט, יא. **10.** "לקו"ת דברים סב, ד" – **הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "הצ"צ (לאיכה ע' כג) שמעתיק ומפרש קטע מפ' זה – מעתיק 'להעלותן מירידתן'". **12.** שיר השירים א, ב. **13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "וכל הגוף נכלל בימין – אגה"ק סל"ב – בי' למש"כ **ובפרט". 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "והדיוק ממש – יל"פ כי גם ע"י תורה נק' חיבוק (לעיל ספ"ד)". **15.** שיר השירים ב, ו. **16. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:** "הדיוק ממש – יל"פ כי בכללות גם ע"י המצות נשיקין, כדלעיל, וראה ג"כ ספמ"ט". **17.** ישעי' כט, כב.

יום שישי ט' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, פרק מו ויש דרך... עד עמ' סה, המלך:

פֶּרֶק מו. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, דרך נוספת, כיצד לקיים תורה ומצוות "בלבבך", מתוך רגש הלב – במדת הרחמים, מדתו של יעקב אבינו: לעורר רחמנות על נשמתו ועל מקור נשמתו, ומתוך רגש זה, לקיים תורה ומצוות, כדי להשיב את הנשמה למקורה ולהוציא את מקור הנשמה מגלות, שהוגלה לשם, עקב מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו הלא־טובים.

בפרק מ"ו, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו הזקן, שקיימת דרך נוספת השווה לכל נפש (וקרובה מאד מאד) – לעורר את אהבתו המסותרת של יהודי, שתהיה בהתגלות בלבו תוך אהבת להב־שלהבת להקב"ה. ואהבה זו תביא אותו לקיום תורה ומצוות, וכן לעמוד ולנצח את כל הגורמים, הפנימיים והחיצוניים, המפריעים לעניני עבודת ה'. וזאת, על ידי התבוננותו – שכשם שבטבע האדם, כשמישהו מגלה לזולת אהבה חזקה – הרי זה מזמין, ממילא, אהבה חוזרת מהזולת אליו; ובמיוחד אם זה שמגלה את האהבה הוא אדם גדול ביותר, וזה שכלפיו מגלים את האהבה הוא אדם נחות ביותר, הרי בודאי יעורר הדבר בו אהבה חוזרת עמוקה לאדם הגדול – על דרך זה, ובמדה מרובה בהרבה, צריך להיות ביחס לאהבה הגדולה והבלתי מוגבלת שהראה, ומראה, הקב"ה לבני ישראל, החל ממה שהקב"ה בחר בהם מכל העליונים ותחתונים, הוציאם ממצרים ונתן להם את התורה והמצוות. אהבה זו מראה הקב"ה לבני ישראל בכל הזמנים – הרי שבודאי על אהבתו זו של הקב"ה, לעורר בבני ישראל אהבה גדולה להקב"ה; וכשם שהקב"ה סילק את כל המניעות לבריאת העולם, בגלל אהבתו לאדם התחתון, לבני ישראל (כמבואר בארוכה בפרק מ"ט) – כך על בני ישראל לסלק את הגורמים המפריעים לעבודת ה'. כשהחלו ללמוד (בשיעורי ה"תניא" מעל גלי האתר, בארצות הברית) פרק מ"ו, הפנה מחבר הספר את השאלות הבאות אל הרבי שליט"א: לא מובן לכאורה, מדוע מפסיק בפרק מ"ה – בעבודה מצד מדת התפארת – בין אופני עבודה שמצד אהבה? – כי הלא גם האהבה דכמים הפנים (דפרק מ"ו) הוא אופן דהתעוררות אהבה. והאם יש מקום לומר אשר מפני שעד כאן דיבר באופנים שאמר עליהם שהם "קרוב מאד", וכאן מדבר באופן שהוא קרוב "מאד מאד" (אשר לכאורה זה גופא צריכים להבין, איך הוא קרוב "מאד מאד" – מאחר שגם בזה צריכים להתבונן בכמה ענינים של גדולתו יתברך ואיך שהיה נחוץ כל הצמצומים וכו')?". על כך ענה הרבי שליט"א (הדברים שולבו בהמשך הפרק גם בכל ענין שהדברים שייכים אליו):

"כל משנ"ת ע"ע – שאף שמדרי' האדם נמוכה יותר – בכ"ז גם הוא יכול לעורר אהוי"ר וכו'. כאן מבאר להיפך: שא"צ להתבוננות מיוחדת (שה"ז טבע), שווה לכל – מצד כללות ההתבוננות, וקרוב (אפי' באם היו שווים במעלה) מאד (כיון שא"א בנידון דידן שווים) ומאד נוסף על המאד – כדלקמן. רק באהבה זו – כל שמדרי' והבנת האדם נמוכה יותר, קרוב יותר לעורר את האהבה – כמבואר בהמשל באריכות כו"כ דרגות: 1) שווים במעלה, מלך 2) גדול 3) ורב, ובקצה השני 2) הדיוט 3) ונבזה 4) ושפל וכו' וכו'".

ליקוטי אמרים

פרק מו ויש דרך ישר לפני איש שוה לכל נפש וקרוב הדבר מאד מאד לעורר ולהאיר אור האהבה התקועה ומסותרת בלבו להיות מאירה בתוקף אורה כאש בוערה בהתגלות לבו ומוחו למסור נפשו לה' וגופו ומאודו בכל לב ובכל נפש ומאד מעומקא דלבא באמת לאמיתו ובפרט בשעת ק"ש וברכותיה כמו שיתבאר. והוא כאשר ישים אל לבו מ"ש הכתו' כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם פי' כמו שכדמות וצורת הפנים שהאדם מראה במים כן נראה לו שם במים אותה צורה עצמה ככה ממש לב האדם הנאמן באהבתו לאיש אחר הרי האהבה זו מעוררת אהבה בלב חבירו אליו ג"כ להיות אוהבים נאמנים זה לזה בפרט כשרואה אהבת חבירו אליו. והנה זהו טבע הנהוג במדת כל אדם אף אם שניהם

יֵשׁ דֶּרֶךְ יָשָׁר לִפְנֵי אִישׁ, שָׁוֶה לְכָל נֶפֶשׁ, וְקָרוֹב – ואפשרי, הַדָּבָר מְאֹד מְאֹד, לְעוֹרֵר וּלְהָאִיר אוֹר הָאַהֲבָה הַתְּקוּעָה וּמְסֻתֶּרֶת בְּלִבּוֹ, - אהבה זו קיימת בלבו של כל יהודי, אלא היא מסותרת – וקרוב הדבר מאד מאד לגלותה, לִהְיוֹת מְאִירָה בְּתֹקֶף אוֹרָהּ כְּאֵשׁ בּוֹעֶרֶת בְּהִתְגַּלּוּת לִבּוֹ וּמֹחוֹ, - עד שהיא תפעל עליו לִמְסֹר נַפְשׁוֹ לַה' וְגוּפוֹ וּמְאֹדוֹ – ודבר זה ייעשה בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ וּמְאֹד, - במסירות בלתי מוגבלת של עצם הנפש, מֵעֲמֻקָּא דְּלִבָּא – מעומק הלב, בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ, וּבִפְרָט – מסוגל האדם לעורר אהבה זו, בִּשְׁעַת קְרִיאַת שְׁמַע וּבִרְכוֹתֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. – לקמן, השייכות המיוחדת של קריאת שמע וברכותיה להתגלות אהבה זו. וְהוּא, - הדרך לגלות אהבה זו, היא: כַּאֲשֶׁר יָשִׂים אֶל לִבּוֹ – כאשר יתעמק אדם ברצינות, מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב[18]: "כַּמַּיִם הַפָּנִים לַפָּנִים, כֵּן לֵב הָאָדָם אֶל הָאָדָם"; פֵּרוּשׁ[19], כְּמוֹ שֶׁכִּדְמוּת וְצוּרַת הַפָּנִים שֶׁהָאָדָם מַרְאֶה בַּמַּיִם, כֵּן נִרְאֶה לוֹ שָׁם בַּמַּיִם אוֹתָהּ צוּרָה עַצְמָהּ – כשאדם מסתכל במים, משתקפת במים אותה צורת־פנים של האדם המסתכל; ולא רק הצורה החיצונית של הפנים משתקפת במים, אלא גם תווי הפנים המבטאים רגשות ותנועות הנפש הפנימיות, כמו שמחה, עצב וכדומה, כָּכָה מַמָּשׁ לֵב הָאָדָם הַנֶּאֱמָן בְּאַהֲבָתוֹ לְאִישׁ אַחֵר, הֲרֵי הָאַהֲבָה זוֹ מְעוֹרֶרֶת אַהֲבָה בְּלֵב חֲבֵרוֹ אֵלָיו גַּם כֵּן לִהְיוֹת אוֹהֲבִים נֶאֱמָנִים זֶה לָזֶה, - עצם קיום רגש האהבה בלבו של אחד לשני, מעורר אהבה חוזרת בנאהב, שבלבו משתקפת חזרה אהבה לאוהב הראשון; בִּפְרָט כְּשֶׁרוֹאֶה אַהֲבַת חֲבֵרוֹ אֵלָיו. – כשאהבתו לשני אינה נשארת ברגשי הלב בלבד, אלא הוא מראה את אהבתו שתיראה גם לעיני השני – הרי זה בודאי מעורר אהבה בשני אליו. וְהִנֵּה, זֶהוּ טֶבַע הַנָּהוּג בְּמִדַּת כָּל אָדָם, אַף אִם

---

18. משלי כז, יט. **19.** מחבר ספר זה, שאל: מה הכוונה בתיבת "פירוש" אחר שמביא הפסוק "כמים הפנים וגו'": האם זה לשלול פי' התרגום וכו' רק לפרש כמו רש"י והמצודות? או שיש בזה הוספה גם על פירושם? (לכאורה בתיבות "דמות וצורה" מרומז כמו המצודות – "פנים שוחקות וכו'"). על כך ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "תיבת "פירוש" (שאחר הפסוק כמים הפנים וגו') היא לשלול הפי' הפשוט. ועצ"ע איך

שְׁנֵיהֶם שָׁוִים בְּמַעֲלָה. – לא שהאחד הוא אדם גדול והשני אדם פשוט, אלא שניהם הם באותה מעלה ובאותו מעמד – גם אז טבעי הדבר שאהבתו של האחד מעוררת בשני אהבה חוזרת. **וְעַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה, אִם מֶלֶךְ** – איזה מלך? **גָּדוֹל וְרַב** – מלך על מדינות רבות **מַרְאֶה אַהֲבָתוֹ** – ואיזו אהבה? – **הַגְּדוֹלָה וְהָעֲצוּמָה** – ולמי הוא מראה אהבה גדולה ועצומה זו? – **לְאִישׁ הֶדְיוֹט וְנִבְזֶה וּשְׁפַל אֲנָשִׁים וּמְנֻוָּל הַמֻּטָּל בָּאַשְׁפָּה,** - כיצד, ובאלו דרכים מראה המלך את אהבתו הגדולה? – **וְיוֹרֵד אֵלָיו** – אל אותו איש הדיוט ונבזה וכו', **מִמְּקוֹם כְּבוֹדוֹ עִם כָּל שָׂרָיו יַחְדָּו, וּמְקִימוֹ וּמְרִימוֹ מֵאַשְׁפָּתוֹ, וּמַכְנִיסוֹ לְהֵיכָלוֹ הֵיכַל הַמֶּלֶךְ,** - ובהיכל המלך עצמו, הוא מכניס אותו **חֶדֶר לִפְנִים מֵחֶדֶר,** - בחדרו הפרטי והאישי, **מָקוֹם שֶׁאֵין כָּל עֶבֶד וְשַׂר נִכְנָס לְשָׁם, וּמִתְיַחֵד עִמּוֹ שָׁם בְּיִחוּד וְקֵרוּב אֲמִתִּי וְחִבּוּק וְנִשּׁוּק** – המלך מחבק אותו ומנשקו, והוא מחבק את המלך ומנשקו, **וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא** – והם מתדבקים ומתאחדים רוח ברוח, **בְּכָל לֵב וָנֶפֶשׁ** – וכשמלך גדול כזה מראה אהבה גדולה כזו וקירוב גדול כזה לאדם נחות כזה, הרי – **עַל־אַחַת־כַּמָּה־וְכַמָּה שֶׁתִּתְעוֹרֵר מִמֵּילָא הָאַהֲבָה כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת בְּלֵב הַהֶדְיוֹט וּשְׁפַל אֲנָשִׁים שָׁוִים כְּמַעֲלָה וְכַמָּה מְלֵב וָנֶפֶשׁ מֵעֲמָקָא דְּלִבָּא** – מעומק הלב, **לְאֵין קֵץ, וְאַף אִם לִבּוֹ** – של אותו אדם פשוט, אליו מראה המלך אהבה כזו, הוא **כְּלֵב הָאֶבֶן** - ולא בקלות כל כך מתעורר לבו ברגשי אהבה לזולת – בכל זאת: **הָמֵס יִמַּס** – לבו, **וְהָיָה לְמַיִם, וְתִשְׁתַּפֵּךְ נַפְשׁוֹ כַּמַּיִם בִּכְלוּת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ לְאַהֲבַת הַמֶּלֶךְ:** - האהבה שתתעורר בלבו למלך, תהיה באופן, שנפשו תשתפך בכלות הנפש אל המלך. להלן יסביר רבנו הזקן, שכל הפרטים האמורים במשל, של מלך בשר ודם, ישנם, ובמדה נעלה ביותר, בנמשל, של מלך מלכי המלכים, הקב"ה, המלך הגדול של כל העולם, שהראה אהבה גדולה כזו לעם ישראל, בשעה שהיו במצב הנחות ביותר, בהיותם במצרים, והוציאם משם והעלה אותם למדריגות הנעלות ביותר בשעת מתן תורה, שעל ידי תורה ומצוות מתאחדים בני ישראל במדה הנעלה ביותר של התאחדות. ולא רק אז אלא בכל זמן ובכל שעה, קיים מצב זה בין הקב"ה לבין בני ישראל – ולפיכך ההתעמקות בכל האמור, באופן של "כמים הפנים לפנים" – מעוררת בבני ישראל, אהבה גדולה ביותר להקב"ה.

ליקוטי אמרים

שוים במעלה ועל אחת כמה וכמה אם מלך גדול ורב מראה אהבתו הגדולה והעצומה לאיש הדיוט ונבזה ושפל אנשים ומנוול המוטל באשפה ויורד אליו ממקו' כבודו עם כל שריו יחדיו ומקימו ומרימו מאשפתו ומכניסו להיכלו היכל המלך חדר לפנים מחדר מקום שאין כל עבד ושר נכנס לשם ומתייחד עמו שם ביחוד וקירוב אמיתי וחיבוק ונישוק ואתדבקות רוחא ברוחא בכל לב ונפש עאכ"ו שתתעורר ממילא האהבה כפולה ומכופלת בלב ההדיוט ושפל אנשים הזה אל נפש המלך בהתקשרות הנפש ממש מלב ונפש מעומקא דלבא לאין קץ. ואף אם לבו כלב האבן המס ימס והיה למים ותשתפך נפשו כמים בכלות הנפש ממש לאהבת המלך:

ליישב הפי' שבתניא בכתוב. – כי ענינו דס' משלי הוא ככתוב בתחלתו: לדעת חכמה ומוסר וגו' – **ללמד** מוסר ואיך להתנהג וכו'. ובמילא גם כתוב זה פי' **הוראה** שכמים הפנים לפנים, כן (צ"ל) לב האדם אל האדם, ולא לשלם רעה תחת טובה וכיו"ב. וכמו בשארי מוסרי ס' משלי – מהם כמה שבקל יוכל לקיימם, וכמה מהם שצ"ל דוקא עבודה קשה בהם. ואין **כל ראי' כלל** לנדו"ד. ומפרש – אדה"ז הפי' שהדמיון "כמים" – הוא בכל הפרטים, שכמו שכמים הפנים לפנים – וא"א אחרת, כי זהו בטבע, כן "**טבע הנהוג במדת כל** אדם" (ואפי' לעבודה **קלה** אין זקוק – ורק שימת לב לזה, משא"כ כשחושב בענין אחר שא"א לחשוב ב' מחשבות). לפי' אדה"ז הפי' **וההוראה** י"ל בדא"פ: כיון **שבטבע** כמים גו' כן לב גו' – עליו להשתדל ביותר באהבתו (כיון שעי"ז יפעול גם בחבירו) ואפילו אם לע"ע חבירו שונאו – ג"כ ינסה כו' וראה אגה"ק סו"ס ב'". **20.** בהתאם לכך – לומד הרבי שליט"א (בהערה שהובאה בהתחלת הפרק) יובן, מדוע בדרך זו – "שוה לכל נפש" לאהוב את הקב"ה, ולא זו בלבד שזה "קרוב", אלא "קרוב **מאד**", ויתירה מזו: "קרוב הדבר **מאד מאד**" (כפי שרבנו הזקן מתבטא בסוג זה של אהבה). היא "שוה לכל נפש" מצד ההתבוננות הכללית של כמים הפנים, שכן, הרי זה טבע **בכל אחד**, שאהבה שמראים לו – מעוררת בו אהבה חוזרת; ו"קרוב הדבר" גם כששניהם שווים במעלה, והיא גם קרובה "**מאד**", מחמת שבענינו בנמשל של הקב"ה ובני ישראל, הרי לא שייך ששניהם יהיו שווים במעלה, אלא, זהו כמו במשל, כשמלך גדול ורב מראה אהבה לאיש שפל, כך הרי ודאי הדבר שעל אהבתו של הקב"ה לישראל, לעורר בהם אהבה להקב"ה; ועוד פעם "**מאד**" בנוסף ל"מאד" הראשון – שכן, אהבה זו מיוחדת בכך, שככל שמדריגתו והבנתו של האדם נחותה יותר – קרוב הדבר **יותר** לעורר את האהבה, שהרי ככל שהוא נחות יותר, מחייבת אותו האהבה שהקב"ה מראה לו – לעורר בו אהבה גדולה להקב"ה. דבר זה מודגש בדרגות השונות הנזכרות במשל: כששניהם שווים במעלה (שגם אז זה מעורר אהבה); "מלך" – כשמעורר האהבה הוא מלך – בודאי שזה מעורר אהבה חוזרת; גדול – עוד יותר, ורב – עוד ועוד יותר. וכך גם בקצה השני, אל מי שמראים את האהבה, נזכרות גם כן דרגות שונות: שלא זו בלבד שאין הוא שווה למלך, אלא, ראשית כל – הוא "הדיוט", יתר על כן – "נבזה", ויתירה מזו – "שפל אנשים", וכך הלאה. על כל פנים, הרי ככל שהוא למטה במדריגתו ובהשגתו – עליה לעורר יותר ויותר את האהבה בו. ולכן זה "מאד מאד", שלא זו בלבד שזה "מאד", שאין היא דומה במעלה, אלא האהבה היא מהקב"ה לאדם – אלא, יתירה מזו, אם הוא נחות יותר – בודאי שזה צריך לעורר בו אהבה חוזרת. זהו החידוש ב"דרך" שבפרק זה, לגבי הדרכים איך לעורר אהבת ה' שלמדנו בפרקים הקודמים. שכן, בפרקים הקודמים דובר שאפילו אם מדריגתו והשגתו של האדם נחותות, **בכל זאת** יש בכוחו לעורר אהבת ה' ויראת ה' וכו'. ואילו, כאן מוסבר, להיפך, שככל שמדריגתו והשגתו של האדם נחותות יותר – בכוחו יותר לעורר את האהבה, שכן, כאמור, אין הוא זקוק ל"התבוננות" מיוחדת, כי אם ל"שימת לב" לענין של "כמים הפנים", וזה – כאמור – הרי מחייב, שככל שהוא נחות יותר – יותר ויותר זה צריך לעורר את האהבה.

יום שבת קודש י' אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' סה, והנה ככל הדברים... עד עמ' 130, וגופא וכו'.

ובלשון ה"תניא": **וְהִנֵּה, כְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה** – שפורטו במשל המלך הגדול וההדיוט ושפל אנשים, **וּכְכָל הַחֲזָיוֹן הַזֶּה,** – באופן האהבה שהמלך מראה לאותו הדיוט, **וְגָדוֹל יָתֵר מְאֹד כְּכַפְלֵי כַפַּיִם לְאֵין קֵץ,** – מכפי שהדברים מופיעים במשל המלך, **עֲשָׂה לָנוּ אֱלֹהֵינוּ.** – הקב"ה הראה לבני ישראל, אהבה גדולה בהרבה, בלי גבול, מאשר אופן האהבה שבמשל. **כִּי לִגְדֻלָּתוֹ אֵין חֵקֶר,** – גדולתו של הקב"ה היא למעלה מחקר והבנת השכל, כך – שהדברים הם כמו שהם במשל מלך גדול ורב, אלא שבנמשל, גדלותו של המלך, הקב"ה, היא למעלה באין־ערוך מאשר גדלותו של המלך בשר ודם הגדול; ובהשוואה למשל, שמדובר במלך שהוא לא רק "גדול" אלא גם "ורב", שהוא מולך בהרבה מדינות – גם בנמשל כך, אלא שם זה במדה גדולה ורבה יותר באין ערוך, שכן – **וְאֵיהוּ מְמַלֵּא כָּל עָלְמִין וְסוֹבֵב כָּל עָלְמִין,** – הקב"ה ממלא ומקיף את כל העולמות; **וְנוֹדָע מִזֹּהַר הַקָּדוֹשׁ וְהָאַר"י זַ"ל,** – אודות, **רִבּוּי הַהֵיכָלוֹת** – "היכלות" הם מדריגות כלליות בכל עולם מהעולמות העליונים, **וְהָעוֹלָמוֹת עַד אֵין מִסְפָּר, וּבְכָל עוֹלָם וְהֵיכָל רִבּוֹא רְבָבוֹת מַלְאָכִים לְאֵין קֵץ וְתַכְלִית, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּגְּמָרָא**[21]**: כְּתִיב** - כתוב[22]: **"הֵיׁש מִסְפָּר לִגְדוּדָיו",** - היש מספר לגדודי המלאכים שלו? **וּכְתִיב** – ופסוק אחר אומר[23]: **"אֶלֶף אַלְפִין יְשַׁמְּשׁוּנֵיהּ, וְרִבּוֹ רִבְבָן קֳדָמוֹהִי כּוֹ",** - אלף אלפים משמשים אותו, וריבוא רבבות עומדים לפניו; הרי, מוכח מהפסוק השני, שקיים מספר מוגבל, אלא שהמספר הוא גדול ורב ביותר, ואילו בפסוק הראשון כתוב שאין להם מספר **כלל? וּמְשַׁנֵּי** – והגמרא מתרצת: **"אֶלֶף אַלְפִין וְכוֹ"** - **מִסְפַּר גְּדוּד אֶחָד,** - מה שכתוב בפסוק השני "אלף אלפין וכו'" המדובר במספר הפרטים שבמחנה מלאכים אחד, **אֲבָל לִגְדוּדָיו - אֵין מִסְפָּר,** - בפסוק הראשון מדובר על "גדודיו" – מחנות, ולהם אין מספר כלל. **וְכֻלָּם קַמֵּיהּ כְּלָא מַמָּשׁ חֲשִׁיבִי,** - וכל אלה האמורים, נחשבים לכלום לגבי הקב"ה, **וּבְטֵלִים בַּמְּצִיאוּת מַמָּשׁ, כְּבִטּוּל דִּבּוּר אֶחָד מִמָּשׁ לְגַבֵּי מְהוּת הַנֶּפֶשׁ הַמְדַבֶּרֶת וְעַצְמוּתָהּ,** - הנפש כוללת את כוח הדיבור, **בְּעוֹד שֶׁהָיָה דִּבּוּרָהּ** – של הנפש, **עֲדַיִן בְּמַחֲשַׁבְתָּהּ אוֹ בְּרָצוֹן וְחֶמְדַּת הַלֵּב, כַּנִּזְכָּר לְעֵיל בַּאֲרִיכוּת:** - כפי שנתבאר באריכות בפרקים כ' וכ"א, עד כמה אין לדיבור אחד ויחיד ערך כלל לגבי הנפש המדברת, גם לאחרי שהאדם כבר ביטא את המלה (שאז היא נראית כמציאות לעצמה), וכל שכן כשהדיבור נמצא עדיין בתוך הנפש המדברת, ויותר מכך, – כשהדיבור נמצא עדיין במחשבה, ויותר מכך – כשהדיבור נמצא עדיין בחמדת הלב (שמכל אלה נובע הדיבור, שכן, אדם מדבר מה שהוא חושב לפני זה במחשבה ומה שהוא רוצה וחומד לפני כן בלבו לדבר) ושם – דיבור יחיד ואחד זה בטל לגמרי ואינו נרגש כלל למציאות; כך גם למעלה, הדיבור, ממנו נוצרים וחיים המלאכים, העולמות והנבראים – כלול תמיד במקורו, וממילא הוא בטל במציאות לגמרי; **וְכֻלָּם** – כל המלאכים, **שׁוֹאֲלִים: "אַיֵּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ",** - של הקב"ה, **וְעוֹנִים: "מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ"**[24] - "כל הארץ" הכוונה לעולם הזה, התחתון – **הֵם יִשְׂרָאֵל עַמּוֹ,** - הקב"ה מלא את כל הארץ ב"כבודו" – על ידי הימצאותם של בני ישראל שם. **כִּי הִנִּיחַ הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא אֶת** – העולמות **הָעֶלְיוֹנִים וְאֶת** – העולמות **הַתַּחְתּוֹנִים,** - כלומר: אין העולמות העליונים ותחתונים מהווים תכלית הכוונה של הקב"ה בבריאת העולם, **וְלֹא בָּחַר בְּכֻלָּם כִּי אִם בְּיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ, וְהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם, עֶרְוַת הָאָרֶץ, מְקוֹם הַזֻּהֲמָא וְהַטֻּמְאָה,** - שם נמצאו בני ישראל; וזאת בהשוואה למה שנאמר במשל, שהמלך מעלה ומוציא את ה"הדיוט ושפל אנשים" מאשפה – והקב"ה הוציא אותם ממצרים **לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי כּוֹ',** - לא על ידי מלאך, שהוא נברא שבעולמות בריאה־יצירה־עשיה, ולא על ידי שליח, שהוא מדריגת "עולם האצילות", **אֶלָּא הַקָּדוֹשׁ־בָּרוּךְ־הוּא בְּכְבוֹדוֹ וּבְעַצְמוֹ יָרַד לְשָׁם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב**[25]**: "וָאֵרֵד לְהַצִּילוֹ וְגוֹ'",** - הקב"ה אומר: אני עצמי ירדתי למצרים להצילו. וכמו במשל, שאחרי שהמלך הרים את ה"איש הדיוט" מ"אשפה", הביאו והכניסו להיכלו ושם התייחד אתו ב"יחוד גמור וקירוב אמיתי בחיבוק ונישוק" וכו' – כך הדבר גם בנמשל – **כְּדֵי לְקָרְבָם אֵלָיו בְּקֵרוּב וְיִחוּד אֲמִתִּי, בְּהִתְקַשְּׁרוּת הַנֶּפֶשׁ מַמָּשׁ** – שנפשו של יהודי תהיה קשורה בהקב"ה, וכך גם לגבי הקב"ה כביכול, אומרת התורה: "אנא נפשי כתבית יהבית" (ראשי תיבות: אנכי) שהקב"ה כביכול, הכניס

ליקוטי אמרים

והנה ככל הדברים האלה וככל החזיון הזה וגדול יתר מאד בכפלי כפליים לאין קץ עשה לנו אלהינו כי לגדולתו אין חקר ואיהו ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ונודע מז"הק והאר"י ז"ל ריבוי ההיכלות והעולמות עד אין מספר ובכל עולם והיכל ריבוא רבבות מלאכים לאין קץ ותכלית. וכמ"ש בגמ' כתיב היש מספר לגדודיו וכתיב אלף אלפין ישמשוניה וריבו רבבן קדמוהי כו' ומשני אלף אלפין וכו' מספר גדוד אחד אבל לגדודיו אין מספר וכולם קמיה כלא ממש חשיבי ובטלים במציאות ממש כביטול דבור א' ממש לגבי מהות הנפש המדברת ועצמותה בעוד שהיה דיבורה עדיין במחשבתה או ברצון וחמדת הלב כנ"ל באריכות: וכולם שואלים איה מקום כבודו ועונים מלא כל הארץ כבודו הם ישראל עמו. כי הניח הקב"ה את העליונים ואת התחתונים ולא בחר בכולם כי אם בישראל עמו והוציאם ממצרים ערות הארץ מקום הזוהמא והטומאה לא ע"י מלאך ולא ע"י כו' אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו ירד לשם כמ"ש וארד להצילו וגו' כדי לקרבם אליו בקירוב ויחוד אמיתי בהתקשרות הנפש

---

21. חגיגה יג, ב. **22.** איוב כה, ג. **23.** דניאל ז, י. **24.** ישעי' ו, ג. **25.** שמות ג, ח.

את "נפשי", את הנפש שלו, בתורה בשביל ישראל, **בִּבְחִינַת נְשִׁיקִין פֶּה לְפֶה,** - שפיו של יהודי יתאחד עם ה"פה" וה"דיבור" שלמעלה, **לְדַבֵּר דְּבַר ה' זוֹ הֲלָכָה,** - בשעה שיהודי מדבר ולומד תורה, מתאחד דיבורו בדיבור שלמעלה, בבחינת "נשיקין" פה לפה; וכשם שב"נשיקין" ישנו, כאמור בפרק הקודם, יחוד נוסף, פנימי יותר, שה"רוח" של האחד מתאחדת עם של השני - כך הדבר גם ביחס לתורה: **וְאִתְדַּבְּקוּת רוּחָא בְּרוּחָא,** - דביקות והתאחדות "רוח" האדם עם בחינת "רוח" שלמעלה, **הִיא הַשָּׁנַת הַתּוֹרָה וִידִיעַת רְצוֹנוֹ וְחָכְמָתוֹ,** - בשעה שלומדים תורה מתוך השגה, כדי להבין את שכל התורה, יודעים בכך את רצונו וחכמתו של הקב"ה - פסק ההלכה של תורה, שדבר זה כשר או פסול, זהו הרצון, שהקב"ה רוצה שכך יהיה הדבר; וה"שכל" שבאותה הלכה, הוא חכמתו של הקב"ה, **דְּכֻלָּא חַד מַמָּשׁ,** - רצונו וחכמתו של הקב"ה הם דבר אחד עם הקב"ה עצמו - ועל ידי תורה, מתאחדים בני ישראל, רוח ברוח, עם הקב"ה כביכול עצמו. **וְגַם בִּבְחִינַת חִבּוּק,** - ה"יחוד" שיהודי מתייחד ומתאחד עם הקב"ה, על ידי תורה ומצוות, הוא גם בבחינת "חיבוק", כמו למשל אדם מחבק את חברו בגופו ובזרועותיו - **הוּא קִיּוּם הַמִּצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת כִּרְמ"ח** - 248 **אֵבָרִים,** - שישנם באדם - שאז, בשעה שיהודי מקיים מצוות מעשיות, ברמ"ח אבריו, יש בכך משום ענין של "חיבוק", שרמ"ח האברים שלמעלה כביכול, מחבקים את רמ"ח אבריו; **דִּרְמ"ח פִּקּוּדִין הֵן רְמ"ח אֵבָרִין דְּמַלְכָּא** - 248 מצוות־העשה הן 248 אברי ה"מלך", שלמעלה כביכול, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל,** - בפרק כ"ג, שכמו שאבר אדם הוא כלי לכוח בנפש שלו: העין - כלי לכוח הראיה, האוזן - לכוח השמיעה, וכך הלאה, כך גם, כל מצוה היא כלי מיוחד להמשכה מיוחדת של הרצון העליון, שרוצה שיהודי יקיים אותה מצוה. **וְדֶרֶךְ כְּלָל נֶחְלָקִין** - 248 מצוות־העשה, **לְשָׁלֹשׁ בְּחִינוֹת: יָמִין וּשְׂמֹאל וְאֶמְצַע, שֶׁהֵן חֶסֶד דִּין רַחֲמִים,** - ישנן מצוות שהן מבחינת "ימין", ויש מצוות שהן מבחינת "שמאל", וכך הלאה. בחינת "ימין" היא חסד, "שמאל" - גבורה ודין, ו"אמצע" - רחמים, הקו האמצעי, והם: **תְּרֵין דְּרוֹעִין וְגוּפָא וְכוּ'.** - שתי "זרועות" וגוף, חסד - זרוע ימנית, גבורה - זרוע שמאלית, ורחמים - גוף. הרי, כשם שחיבוקו של אדם מתבטא בכך שהוא מחבק את חברו בשתי זרועותיו ובגופו, כך גם למעלה, שה"תרין דרועין" - שתי הזרועות, ו"גופא" - והגוף, שלמעלה, שבמצוות, "מחבקים" את היהודי המקיים את המצוות.

ליקוטי אמרים

ממש בבחי' נשיקין פה לפה לדבר דבר ה' זו הלכה ואתדבקות רוחא ברוחא היא השגת התורה וידיעת רצונו וחכמתו דכולא חד ממש. וגם בבחי' חיבוק הוא קיום המצות מעשיות ברמ"ח אברים דרמ"ח פיקודין הן רמ"ח אברין דמלכא כנז"ל. ודרך כלל נחלקין לשלש בחי' ימין ושמאל ואמצע שהן חסד דין רחמים תרין דרועין וגופא וכו'.

המשך ביאור למס' עירובין ליום שישי עמ' ב

התנאים במשנה: **אָמַר רַב, הִלְכְתָא** – יש לפסוק להלכה כְּשיטת **רַבָּן גַּמְלִיאֵל, בְּדִיר וְסַהַר וּסְפִינָה.** דהיינו, בכל שלושת האופנים שנחלקו התנאים, לגבי אדם שהוציאוהו נכרים בשבת מתחומו ונתנוהו בדיר או סהר, או שנאנס והפליגה ספינתו בים מחוץ לתחום, רשאי הוא להלך בכל המקום המוקף מחיצות, אפילו גדול הרבה, לפי שנידון הוא לו כארבע אמות.

וּשְׁמוּאֵל אָמַר, הִלְכְתָא – יש לפסוק להלכה כְּשיטת **רַבָּן גַּמְלִיאֵל** רק **בִּסְפִינָה,** שרשאי הוא להלך בכולה, **אֲבָל** כשהוציאוהו גויים ונתנוהו **בְּדִיר וְסַהַר, לֹא** – אינו רשאי להלך בהם אלא ארבע אמות בלבד, כשיטת רבי יהושע ורבי עקיבא.

מתבאר ממחלוקתם, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא מִיהַת** – בין רב ובין שמואל מודים על כל פנים, **שֶׁהֲלָכָה כְּדִבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל בִּסְפִינָה.** מבררת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מה הוא טעם הדבר שלגבי ספינה מודים הכל שרשאי להלך בכולה, ואילו לגבי דיר וסהר נחלקו.

מבארת הגמרא: **אָמַר רַבָּה,** טעם הדבר שיש להקל בספינה, **הוֹאִיל וְשָׁבַת בַּאֲוִיר מְחִיצוֹת** הספינה **מִבְּעוֹד יוֹם.** דהיינו, מאחר וקבע את שביתתו מערב שבת בתוך מחיצות הספינה, לפיכך נידונית היא לו כארבע אמות, מה שאין כן לגבי דיר וסהר שלא קבע שביתתו בהם מתחילה, אלא באמצע השבת נתנוהו הנכרים שם.

רַבִּי זֵירָא אָמַר, טעם הדבר שיש להקל בספינה, **הוֹאִיל וְהַסְּפִינָה נוֹטַלְתּוֹ מִתְּחִילַּת אַרְבַּע** אמות **וּמַנַּחְתּוֹ בְּסוֹף אַרְבַּע** אמות. כלומר, בכל שעה שהוא מרים את רגלו לפסוע, קודם שהוא מניחה, הספינה מתקדמת והולכת, ומוציאתו מתוך ארבע אמות שלו לארבע אמות אחרות בעל כרחו, ודינו בזה כאדם שהוציאוהו נכרים מתחומו ונתנוהו במקום אחר, שקונה שביתה בארבע אמות חדשות, ואף כאן קונה הוא בכל רגע ארבע אמות חדשות להלך בהם, ונמצא, שלעולם יכול הוא להלך בכל הספינה.

מבררת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – מה חילוק יש להלכה בין ביאורו של רבה לבין ביאורו של רבי זירא.

מבארת הגמרא: **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – יש חילוק ביניהם באופן **שֶׁנִּפְּחָתוּ** [–נשברו ונחסרו] **דּוֹפְנֵי הַסְּפִינָה,** ונתבטלו מחיצותיה. **אִי נַמִּי** – באופן נוסף יש חילוק ביניהם, **בְּאָדָם הַקּוֹפֵץ** בשבת **מִסְּפִינָה** ששבת בה **לְסְפִינָה** אחרת. ובשני אופנים אלו אי אפשר לומר את טעמו של רבה, שהרי אינו נמצא עתה בתוך המחיצות ששבת בהם מתחילה, ולפיכך אינו רשאי להלך בספינה זו אלא ארבע אמות בלבד. אבל לדברי רבי זירא אף באופנים אלו רשאי הוא להלך בכולה, לפי שהיא מהלכת, ונוטלתו כל שעה מתחילת ארבע אמות לסופן.

הגמרא מבררת את סברות מחלוקתם: **וְרַבִּי זֵירָא, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כִּרַבָּה** – מדוע אינו מפרש כרבה, שטעם ההיתר לילך בכל הספינה, הוא משום ששבת באויר מחיצותיה.

מבארת הגמרא: **אָמַר לָךְ** – יכול רבי זירא לומר לך בביאור ענין זה, **שִׁמְחִיצוֹת**

יום ראשון

יום ראשון **ד אייר, יט לעומר** ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אמור, פרשה ראשונה עם פירש״י.
תהלים: כג־כח.
תניא: פרק מו. ויש . . . סה חבירו אליו.

מִנְהַג יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא לְגַלֵּחַ וְשֶׁלֹּא לְסַפֵּר שַׂעֲרוֹת רֹאשׁ תִּינוֹק עַד מְלֹאת לוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים.

גְּזִיזַת הַשְּׂעָרוֹת – אָפְּשׁעֶרענעֶש [=תִּסְפֹּרֶת] (שֶׁל תִּינוֹק) – הוּא דָּבָר גָּדוֹל בְּמִנְהָגֵי יִשְׂרָאֵל. וְעִקָּרוֹ הוּא בְּהַחְנוּךְ דְּהַשְׁאָרַת פֵּאוֹת הָרֹאשׁ. וּמִיּוֹם הַגְּזִיזָה וְהַנָּחַת פֵּאוֹת הָרֹאשׁ נָהֲגוּ לְהַדֵּר לְהַרְגִּיל אֶת הַתִּינוֹק בְּעִנְיַן נְשִׂיאַת טַלִּית קָטָן וּבִרְכוֹת הַשַּׁחַר וּבִרְכַּת הַמָּזוֹן וּקְרִיאַת שְׁמַע שֶׁעַל הַמִּטָּה.

יום שני

יום שני **ה אייר, כ לעומר** ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אמור, שני עם פירש״י.
תהלים: כט־לד.
תניא: והנה זהו . . . סה המלך.

רבינו הזקן קבל מר׳ מרדכי הצדיק ששמע מהבעש״ט: עס קומט אַראָפּ א נשמה אויף דער וועלט און לעבט אָפּ זיבעציג אכציג יאָהר, צוליב טאָן א אידען א טובה בגשמיות ובפרט אין רוחניות.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן קִבֵּל מֵר׳ מָרְדְּכַי הַצַּדִּיק שֶׁשָּׁמַע מֵהַבַּעַל שֵׁם טוֹב:

יוֹרֶדֶת נְשָׁמָה לָעוֹלָם וְחָיָה שִׁבְעִים־שְׁמוֹנִים שָׁנָה, כְּדֵי לַעֲשׂוֹת לִיהוּדִי טוֹבָה בְּגַשְׁמִיּוּת וּבִפְרָט בְּרוּחָנִיּוּת.

יום שלישי

יום שלישי **ו אייר, כא לעומר** ה׳תש״ג

שיעורים. חומש: אמור, שלישי עם פירש״י.
תהלים: לה־לח.
תניא: והנה ככל . . . 130 באריכות.

אמרז״ל: אל יפטר אדם מחברו אלא מתוך דבר הלכה, ופירשו הוד כ״ק אבותינו רבותינו הקדושים, אזא דבר תורה וואָס מאַכט איהם – דעם הערער – פאר א מהלך . ענין ההילוך הוא לעלות מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי, מעלת הנשמות על מעלות המלאכים, דעלי׳ זו היא ביותר על ידי עבודה בפועל טוב, טאָן א טובה א אידען בגשמיות בכלל וברוחניות בפרט.

אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה: ״אַל יִפָּטֵר אָדָם מֵחֲבֵרוֹ אֶלָּא מִתּוֹךְ דְּבַר הֲלָכָה״, וּפֵרְשׁוּ הוֹד כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲבוֹתֵינוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוֹשִׁים, דְּבַר תּוֹרָה כָּזֶה, שֶׁעוֹשֶׂה אוֹתוֹ – אֶת הַמַּאֲזִין – לִ׳מְהַלֵּךְ׳. עִנְיַן הַהִלּוּךְ הוּא לַעֲלוֹת מִדַּרְגָּא לְדַרְגָּא בְּעִלּוּי אַחַר עִלּוּי, מַעֲלַת הַנְּשָׁמוֹת עַל מַעֲלוֹת הַמַּלְאָכִים, דַּעֲלִיָּה זוֹ הִיא בְּיוֹתֵר עַל יְדֵי עֲבוֹדָה בְּפֹעַל טוֹב, לַעֲשׂוֹת טוֹבָה לִיהוּדִי בְּגַשְׁמִיּוּת בִּכְלָל וּבְרוּחָנִיּוּת בִּפְרָט.

יום רביעי

יום רביעי — ז אייר, כב לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, רביעי עם פירש"י.
תהלים: לט־מג.
תניא: וכולם . . . סו א"ס ב"ה.

בַּעֲטִיפַת טַלִּית גָּדוֹל אֵין צָרִיךְ לְכַסּוֹת רֹאשׁוֹ עַד פִּיו, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהִלְכוֹת צִיצִית אֲשֶׁר בַּסִּדּוּר. אֲבָל נוֹהֲגִין לְכַסּוֹת בְּחֶלְקוֹ הָעֶלְיוֹן שֶׁל הַטַּלִּית גָּדוֹל גַּם הָעֵינַיִם.

נוֹהֲגִים לִלְמֹד בִּימֵי הַסְּפִירָה מַסֶּכֶת סוֹטָה - נוֹסָף עַל שִׁעוּרִים הַקְּבוּעִים - דַּף לְיוֹם דַּף לְיוֹם.

יום חמישי

יום חמישי — ח אייר, כג לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, חמישי עם פירש"י.
תהלים: מד־מח.
תניא: ולכן המשיל . . . סו בחייהם.

א שליח איז דאָך איין זאך מיט דעם משלח, – ע"ד המבואר בענין שהמלאך נקרא בשם ה' ממש כשהוא שליח מלמעלה, ומכל שכן נשמות, ומבואר שבנשמות הוא עוד במעלה יתרה. – והנה חסידים זיינען שלוחים פון רבי'ן, פון אלטען רבי'ן, איז אז מ'טוט, איז מען מקושר, איז דאמאָלט איז ער אין אלץ מקושר: עס געהט א חסיד, עסט א חסיד, שלאָפט א חסיד.

שָׁלִיחַ הוּא מְאֻחָד עִם הַמְּשַׁלֵּחַ - עַל דֶּרֶךְ הַמְּבֹאָר בְּעִנְיַן שֶׁהַמַּלְאָךְ נִקְרָא בְּשֵׁם ה' מַמָּשׁ כְּשֶׁהוּא שָׁלִיחַ מִלְּמַעְלָה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן נְשָׁמוֹת, וּמְבֹאָר שֶׁבַּנְּשָׁמוֹת הוּא עוֹד בְּמַעֲלָה יְתֵרָה.

וְהִנֵּה חֲסִידִים הֵם שְׁלוּחֵי הָרַבִּי, שֶׁל אַדְמו"ר הַזָּקֵן, וּכְשֶׁפּוֹעֲלִים הֲרֵי מְקֻשָּׁרִים; וְאָז מְקֻשָּׁרִים בַּכֹּל: הוֹלֵךְ חָסִיד, אוֹכֵל חָסִיד, יָשֵׁן חָסִיד.

יום ששי

יום ששי — ט אייר, כד לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, ששי עם פירש"י.
תהלים: מט־נד.
תניא: וז"ש אסף . . . האצילות.

מוֹרֵנוּ הַבַּעַל שֵׁם טוֹב אָמַר: כָּל דָּבָר וְדָבָר אֲשֶׁר הָאָדָם רוֹאֶה אוֹ שׁוֹמֵעַ, הוּא הוֹרָאַת הַנְהָגָה בַּעֲבוֹדַת ה'. וְזֶהוּ עִנְיַן הָעֲבוֹדָה, לְהָבִין וּלְהַשְׂכִּיל מִכֹּל, דֶּרֶךְ בַּעֲבוֹדַת ה'.

שבת קודש

שבת — י אייר, כה לעומר — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: אמור, שביעי עם פירש"י.
תהלים: נה־נט.
תניא: פרק מז. והנה . . . כמש"ל.

נַהֲגִינָן [=אָנוּ נוֹהֲגִים] לְהַטְבִּיל פְּרוּסַת הַמּוֹצִיא שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּמֶּלַח, וְלֹא לִזְרוֹק הַמֶּלַח עַל הַפְּרוּסָה.

יוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תרכ"א בַּסְּעוּדָה סִפֵּר הַ"צֶּמַח צֶדֶק": יוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תקנ"ה בַּסְּעוּדָה אָמַר אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי (רַבֵּנוּ הַזָּקֵן): בְּיוֹם ב' דְּחַג הַשָּׁבוּעוֹת תקכ"ח בַּסְּעוּדָה אָמַר כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי וְרַבִּי (הַמַּגִּיד מִמֶּעזְרִיטְשׁ), "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם", וּסְפַרְתֶּם הוּא מִלְּשׁוֹן סַפִּירוּת וּבְהִירוּת. "וּסְפַרְתֶּם לָכֶם", צְרִיכִים לַעֲשׂוֹת שֶׁיִּהְיֶה הַ"לָּכֶם" בָּהִיר. וַיִּשְׁעֵן כְּבוֹד קְדֻשַּׁת אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרִי וְרַבִּי [אַדְמו"ר הַזָּקֵן] עַל זְרוֹעוֹת קָדְשׁוֹ, וַיְשׁוֹרֵר אֶת הַנִּגּוּן שֶׁל ד' בָּבוֹת בִּדְבֵקוּת גְּדוֹלָה. אַחַר כָּךְ הִגְבִּיהַּ אֶת רֹאשׁוֹ הַקָּדוֹשׁ, וַיֹּאמַר - בְּנִגּוּן שֶׁל שְׁאֵלָה: וּבַמֶּה מְסַפְּרִים אֶת הַ"לָּכֶם"? וְתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר אָמַר - בְּנִגּוּן שֶׁל תְּשׁוּבָה: בְּשֶׁבַע שַׁבָּתוֹת תְּמִימוֹת, בְּבֵרוּר שֶׁבַע הַמִּדּוֹת, שֶׁכָּל מִדָּה וּמִדָּה תִּהְיֶה כְּלוּלָה מִשֶּׁבַע, וְשֶׁבַע הַמִּדּוֹת עַצְמָם יִהְיוּ שֶׁבַע שַׁבָּתוֹת, דְּשַׁבָּת אֵינָהּ צְרִיכָה בֵּרוּר.

למה דווקא 'הכהנים הגדולים'?

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"ג

הלכות חנוכה פרק ג הלכה א: עַד שֶׁרָחֲם עֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעָם מִיָּדָם. וְגָבְרוּ בְּנֵי חַשְׁמוֹנַאי הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים וַהֲרָגוּם, וְהוֹשִׁיעוּ יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם.

מדוע מדגיש הרמב"ם שההצלה היתה על ידי "בני חשמונאי הכהנים הגדולים", וכן בנוסח התפילה נאמר שהנס היה "על ידי כהניך הקדושים". ולכאורה, מה ה'נפקא מינה'?

ויש לומר, שבזה מבואר מדוע הותר לבני חשמונאי לצאת למלחמה מתוך מסירות־נפש - שכן, אמנם מלכות יון "גזרו גזירות על ישראל ובטלו דתם ולא הניחו אותם לעסוק בתורה ובמצות" ונמצא שזו היתה 'שעת השמד' שהדין הוא "יהרג ואל יעבור אפילו על אחת משאר מצות" (הל' יסוה"ת פ"ה ה"ג). אבל עדיין אינו מובן: הדין של 'יהרג ואל יעבור' הוא רק כאשר כופים לעבור על מצות התורה, שאז יש חיוב למסור נפשו ולא לעבור; אבל לכאורה אין חיוב לצאת במלחמה נגד המלכות שגזרה את הגזירות?

אלא, שכתבו הפוסקים שאמנם "כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו" (שם ה"ד) - אך "אם הוא אדם גדול וחסיד ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך רשאי לקדש את השם ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה כדי שיראו העם ולמדו" (נמוק"י שהובא בכס"מ שם).

ולכן הותר לבני חשמונאי למסור נפשם בזמן חנוכה: כי בהיותם 'כהנים גדולים' היה דינם כ"אדם גדול וחסיד ירא שמים" שמוסר נפשו בכל זמן ובכל אופן שהוא, גם כאשר אין חיוב על פי תורה. ומטעם זה גופא נעשו להם נסים ונפלאות - כי בכח המסיכרת־נפש שהיתה בלי מדידה ושיעור לגמרי, גם בענינים שעל פי חיובי התורה אין מקום לזה, הגיעו למעלה מהגדרות הטבע.

(לקוטי שיחות ל"ה עמ' 371)

האם אפשר לקדש אשה באתרוג של מצוה?

יום שני ה' אייר ה'תשע"ג

הלכות אישות פרק ד, הלכה יט: הַמְקַדֵּשׁ בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה – אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ה'משנה למלך' (מובא בשמו בספר 'בני חיי' סי' מ אך אינו במשל"מ לפנינו)

הסתפק במקדש אשה באתרוג של מצוה שמצד עצמו אינו שווה פרוטה ורק בגלל שצריכים אותו למצוה דמיו יקרים האם מקודשת בגלל שוויו מצד המצוה?

והביא ראיה ששווי מצד המצוה אינו מועיל לקידושין, אלא צריך שהדבר יהיה שוה פרוטה מצד עצמו מדין זקן ממרא. חכם מחכמי התורה החולק על בית דין הגדול והורה לעשות שלא כהוראתם, שחייב מיתה (הל' ממרים פ"ג ה"ד) בתנאי שחולק עליהם בדבר שחייב על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, אבל אם חולק בשאר המצוות כגון שאמר להוסיף מין חמישי על ד' המינים או שחולק בענין כשרות של אתרוג או ציצית - "זה אומר פסול וזה אומר כשר... הרי זה פטור מן המיתה" (שם, פ"ד ה"ג). ואם אפשר לקדש אשה באתרוג השווה פרוטה רק מצד מצוותו – הרי גם אם חלק באתרוג אם כשר או פסול יהא חייב מיתה, כי לאומר שהאתרוג כשר יש בו שווה פרוטה והקידושין חלים, ולאומר שהאתרוג פסול אינו שווה פרוטה ולא חלים הקידושין, ונמצא שחולק בדבר שמביא לידי כרת, אלא מכאן שרק דבר שיש בו שווי כספי מצד עצמו מועיל לקידושין, אבל אם שוויו הוא מצד המצווה אין הקידושין חלים. ולכן, מחלוקת על כשרות האתרוג אינה מביאה לידי כרת, כי לכל הדעות אין הקידושין חלים.

והחיד"א (ברכי יוסף א"ח סי' יג סק"א) דחה הוכחה זו:

לעולם אפשר לקדש באתרוג השווה רק מצד המצוה, ועם זאת צדקו דברי הרמב"ם שאם המחלוקת היא אם האתרוג כשר או פסול אינו נעשה זקן ממרא. כי הדין כשלעצמו, אם האתרוג כשר או פסול, אין בו נגיעה לחיוב כרת, רק שכתוצאה מזה - בעקיפין "מתגלגל לבא אחר כמה דברים לידי כרת", ובאופן כזה סובר הרמב"ם שאינו נעשה זקן ממרא (וכעין זה כתב הגר"א וסרמן ב'קונטרס דברי סופרים' סי' א סק"ח).

איסורי הנאה מדרבנן

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"ג

הלכות אישות פרק ה, הלכה א: הַמְקַדֵּשׁ בְּדָבָר שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָאָה... וַאֲפִלּוּ הָיָה אָסוּר בַּהֲנָאָה מִדִּבְרֵיהֶם, כְּגוֹן חָמֵץ בְּשָׁעָה שִׁשִּׁית מִיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר – אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יש לתמוה:

מדוע פירט הרמב"ם את הדוגמא "חמץ בשעה ששית מיום י"ד", ולא הסתפק בכלל "ואפילו היה אסור בהנאה מדבריהם"?

ומבאר ה'בית יוסף' (אבהע"ז סי' כח):

באיסור חמץ מדרבנן יש שני אופנים: א) חמץ האסור מדרבנן. ב) זמן שבו האיסור הוא רק מדרבנן, היינו בי"ד ניסן מתחילת שעה שישית. ולדעת הרמב"ם המקדש בחמץ האיסור מדרבנן מצד שתי הסיבות, היינו סוג חמץ האסור מדרבנן ובשעה שבה האיסור רק מדרבנן - מקודשת, ולכן פירט לדוגמא "חמץ בשעה ששית מיום י"ד" כדי ללמד שדווקא בחמץ גמור האסור מדאורייתא אלא שזמן האיסור הוא מדרבנן אינה מקודשת (וכן להיפך, בחמץ האסור מדרבנן בזמן האסור מהתורה).

אך לכאורה צריך ביאור:

מאחר ולמעשה הדבר אסור בהנאה נמצא שאינו שווה פרוטה, מה ההבדל בין איסור חמור לקל, ומדוע בחמץ מדרבנן בשעות דרבנן מקודשת?

ויש לבאר:

בעצם גם דבר האסור בהנאה אינו נחשב כחסר ערך לחלוטין, מאחר וניתן להשתמש בו שלא כדרך הנאתו. ואף שבכל איסורי הנאה אין הקידושין חלים הרי זה מאחר ואסור למכור דבר האסור בהנאה, וכן אסור לקדש בו (כי קידושין הם כעין מכירה שתמורת החפץ האשה מתקדשת) והוא כדין 'אי עביד לא מהני'. ולכן הדבר תלוי בחומרת האיסור - איסור חמור (איסור מדאורייתא או איסור מדרבנן שבפרט אחד – סוג החמץ או הזמן - דומה לאיסור דאורייתא) מונע את הקידושין, אך איסור קל אין בכוחו למונעם (קהלות יעקב (לבעל נתה"מ) אהע"ז כח, כא).

מתי מברכים ברכת חתנים?

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"ג

הלכות אישות פרק י, הלכה ג: וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים בְּבֵית הֶחָתָן כְּדֶרֶם הַנִּשּׂוּאִין.

המקור לברכת חתנים בשעת החופה הוא בפתיחת מסכת כלה: "כלה בלא ברכה - אסורה לבעלה כנדה. מה נדה שלא טבלה אסורה לבעלה, אף כלה בלא ברכה אסורה לבעלה. ומנין לברכת חתנים מן התורה? שנאמר 'ויברכו את רבקה'". ומוסיפה הגמרא (כתובות ז, ב): "מברכים ברכת חתנים בבית חתנים", ופירש רש"י: "בבית חתנים – כשנכנסים לחופת נישואין".

ונחלקו ראשונים מתי יש לברך את ברכת החתנים. יש אומרים, וכך פוסק הרמב"ם, שמברכים אותה קודם כניסה לחופה; ואילו לדעת הר"ן (פסחים ד, ד"ה ולענין), מברכים אותה אחר הכניסה לחופה.

ונקודת המחלוקת היא (ראה בית יוסף וב"ח אבן העזר סי' סב) האם שבע ברכות היא ברכת המצוות ויש לברכה קודם המצווה שהרי כל המצוות מברך עליהם עובר לעשייתן(פסחים ז, ב) או שהיא ברכת השבח הנאמרת אחר המעשה.

אמנם הר"ן עצמו מעיר: "דכיון דאין ברכות הללו אלא ברכת תפילה ושבח, לא צריך לברך עליהן עובר לעשייתן דאין זה אלא בברכת המצוות, אלא לפי שחופה יחוד הוא ובעינן ראויה לביאה וכלה בלא ברכה אסורה לבעלה", נמצא מדבריו כי אף שבאמת ברכות אלו הן ברכות שבח ותפילה ולא ברכות המצוות, יש לברך קודם החופה שמא יבוא עליה בחופה – הייחוד – ובלי ברכה היא עדיין אסורה עליו.

ומסכם הב"ח שהיום "נוהגים להעמיד החתן והכלה תחת היריעה שעל גבי כלונסאות ואחר כך מברכין – אפשר, דכיון דזה שאנו קורין חופה, אין שם ייחוד, והייחוד הוא אחר כך, אם כן שפיר הוי הברכה קודם כניסת החופה שהוא הייחוד".

'לחוקת משפט'

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"ג

הלכות אישות פרק יב, הלכה ט: הִתְנָה עִמָּהּ אַחַר שֶׁנִּשְׂאָהּ שֶׁלֹּא יִרָשֶׁנָּה – תְּנָאוֹ בָּטֵל... וְכָל תְּנַאי שֶׁבִּירֻשָּׁה בָּטֵל וְאַף־עַל־פִּי שֶׁהוּא מְמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: לְחֻקַּת מִשְׁפָּט.

והקשה הראב"ד:

למה יש צורך בלימוד מיוחד מהפסוק 'לחוקת משפט' והרי פשיטא שאין אדם יכול להתנות שלא יירש את אשתו, שהרי אינו יכול להתנות על 'דבר שלא בא לעולם' (ראה הל' מכירה פכ"ב ה"א)?

ומבאר ה'מגיד משנה':

הבעל אכן אינו יכול להתנות שאינו יורש את אשתו כי קודם חלות הירושה עדיין אין לו בה שום זכות ואין אדם קונה 'דבר שלא בא לעולם', אבל הרמב"ם מדבר שהאישה התנתה שבעלה לא ירשנה, והיה מקום לומר שמשנשאת יש לה את זכות ההורשה וביכולתה להתנות שהיא מורישה לאחר ולא לבעל, ולכן כותב הרמב"ם שהתנאי בטל כי נאמר בפרשת נחלות 'לחוקת משפט' - "לומר שחוקה זו לא תשתנה, ואין התנאי מועיל בה" (הל' נחלות פ"ו ה"א).

ועדיין צריך להבין:

במה עדיף כוחו של המוריש מהיורש ולמה לא נאמר כי כשם שהבעל היורש אינו יכול להתנות שלא יירש את אשתו משום שזהו 'דבר שלא בא לעולם', כך גם האשה לא תוכל לסלק את הבעל מירושתה, וחזרה השאלה מדוע צריך לימוד מ'חוקת משפט'?

וההסבר:

אם אדם שיש לו כמה יורשים יאמר שרק "פלוני אחי יירשני מכלל אחי, או בתי פלונית תירשני מכלל בנותי - דבריו קיימין" (שם, שם, ה"ב) כי מהפסוק "והיה ביום הנחילו את בניו" לומדים שהתורה נתנה רשות לאב להנחיל למי שירצה (ב"ב קל, א). ולכן, ללא הלימוד מ'חוקת משפט' היה מקום לומר כי כשם שהמוריש יכול להנחיל למי שירצה מבין היורשים הראויים לרשת כך יכולה האשה לשנות מדיני הירושה ולהוריש לאדם אחר ולא לבעל, ובא הלימוד מ'חוקת משפט' ולימד שבכל אופן אין לשנות מדיני הירושה.

(אבן האזל הל' נחלות פ"ו ה"א)

בנין עולם

יום שישי ט' אייר ה'תשע"ג

הלכות אישות פרק טו, הלכה טז: אַף־עַל־פִּי שֶׁקַּיָּם אָדָם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, הֲרֵי הוּא מְצֻוֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁלֹּא יִבָּטֵל מִלִּפְרוֹת וְלִרְבּוֹת כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ; שֶׁכָּל הַמּוֹסִיף נֶפֶשׁ אַחַת בְּיִשְׂרָאֵל – כְּאִלּוּ בָּנָה עוֹלָם.

יש לדייק בלשון הרמב"ם "כל המוסיף נפש אחת מישראל", מדוע לא נקט בלשון הרגיל - "כל המוליד...", ולאידך, כיון שכתב "כל המוסיף..."., מדוע לא סיים באותו מטבע לשון "כאילו הוסיף עולם"?

והביאור:

מקור הדין בגמרא (יבמות סב, ב): "נשא אדם אשה בילדותו

ישא אשה בזקנתו, היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו". ואת החיוב להוליד בנים גם בזקנותו אפשר לבאר בשני אופנים:

א. אף שכבר קיים מצוה פריה ורביה מדאורייתא בצעירותו, חייב מדרבנן להמשיך מצוה זו גם בזקנותו. ואף שהחיוב הוא מדברי סופרים יש בכך קיום מצות פריה ורביה מן התורה.

ב. חיוב מיוחד מדרבנן.

ומלשון הרמב"ם "מצוה מדברי סופרים שלא יבטל כו'" משמע שאין זו מצווה בפני עצמה אלא חובה לא לבטל בזקנותו את קיום המצווה מדאורייתא שהיה חייב בה בצעירותו.

ולפי זה מובן לשון הרמב"ם "שכל המוסיף... בנה עולם". כוונתו להגדיר את תוכנה של מצוות פריה ורביה שהוא 'בנין עולם', כלשון הפסוק (בראשית א, כח): "פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה...". ובכתבו 'כל המוסיף' הרמב"ם רומז שלא די בקיום החיוב מן התורה (בן ובת) אלא כל מה שמוסיף כלול במצוה שתוכנה - בנין העולם.

(לקוטי שיחות ל, עמ' 24)

מי אחראי על הזנת הבנות?

יום שבת קודש י' אייר ה'תשע"ג

הלכות אישות פרק יט, הלכה יב: הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת בְּתֻנָּאִים אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּהְיֶה שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָם. אֲבָל אִם אֵין שָׁם שְׁטַר כְּתֻבָּה – אֵין לָהֶן כְּלוּם, שֶׁמָּא מָחֲלָה אִמָּן כְּתֻבָּתָהּ.

לדעת הרמב"ם, כאשר אין שטר כתובה לפנינו הורע כוח התביעה של הבנות, ולכן טוענים אנו לטובת יורשי האב: שמא מחלה האם על כתובתה.

והקשה הראב"ד: וכי מזון הבנות תלוי בפירעון כתובתה, והמחילה אינה אלא כפירעון, ואם פרע הבעל כתובת אשתו לא יטלו בנותיו מזונותיהן?

ופירש ה'בית שמואל' (אבהע"ז סי' קי"ב ס"ק ג):

לדעת הרמב"ם מחילת האישה על כתובתה מהווה מחילה על כל תנאי הכתובה, שאחד מהם הוא שהבנות ניזונות מנכסי האב. ואילו לדעת הראב"ד מחילת הכתובה היא כפירעונה, וכשם שהחיוב לזון את בנותיו הוא גם לאחר שפרע את כתובת אשתו, כך גם זכות הבנות ליטול את מזונותיהן נשארה בעינה גם לאחר מחילת האישה על כתובתה. אבל אם האם מחלה על מזונות הבנות גם הראב"ד מודה שבכך הפסידו הבנות את מזונותיהן.

לפי זה, הראב"ד לא חלק על העיקרון ש"אם אין שם שטר כתובה אין להם כלום", כי אמנם מחילת האישה על הכתובה אינה מבטלת את החובה לזון את הבנות, אבל היות וכאשר אין כתובה הורע כוח התביעה טוענים אנו: אולי מחלה האם על מזונות הבנות.

אבל יש מפרשים שלשיטת הראב"ד כתובה ומזונות הבנות הן שתי התחייבויות שונות: הכתובה - כלפי האישה, והמזונות - כלפי הבנות. ואם כן, הראב"ד סובר שגם אם אין שטר כתובה לפנינו חיוב הזנת הבנות בתוקפו עומד, ואין לחוש למחילת האם, כי היא יכולה למחול על כתובתה, אך אין למחילה זו השפעה על זכות המזונות של הבנות שהיא התחייבות אחרת, וכן אין לחשוש שמא מחלה על מזונות הבנות, שהרי אין זו התחייבות כלפיה ומחילתה לא תועיל.

ואילו הרמב"ם סובר שחכמים תיקנו מזונות לבנות מנכסי האב לטובתה של האם, ולכן יכולה היא למחול על כך. והיות שבהעדר שטר הכתובה הורע כוח תביעתן, יש מקום לומר ש"מחלה אימן כתובתה" (ראה בני אהובה, אור שמח).

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח אייר, תשי"ט
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום השני, עם המצורף אליו.

ובמ"ש אודות בנותיו תחיינה והסיבה שלא היו נוכחות בהתועדות דאחרון של פסח, שלכאורה הסיבה נכונה במאד, וה"ה מעשרת הדברות כבוד אם, אבל בהביא בחשבון שהמדובר להתועדות דאחרון של פסח סעודתא דמלכא משיחא והתחלה לקיץ בריא ושמח, צריך הי' לסדר הענינים שיקוימו ציווי האמור בעשרת הדברות ויהיו גם נוכחות בההתועדות, והדרך לזה פשוטה ביותר, ע"ז שגם אמם תחי' היתה ג"כ נוכחת בההתועדות, ובפרט שטעם האמור שתהיינה הבנות נוכחות, בתקפו הוא גם לגבי האם תחי' ואולי עוד יותר, וק"ל. ואף שאמרו חז"ל אין צועקין על העבר, נכתבו שורות האמורות כיון שבטח תהי' שאלה בכגון זו גם בעתיד, וק"ל...

בברכת הצלחה ולבשו"ט בכל האמור.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ד'-י' אייר ה'תשע"ג

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"ג

הִלְכוֹת מְגִילָה

פֶּרֶק ג

א. בְּבֵית שֵׁנִי, כְּשֶׁמָּלְכוּ יָוָן - גָּזְרוּ גְּזֵרוֹת עַל יִשְׂרָאֵל, וּבִטְּלוּ דָּתָם, וְלֹא הִנִּיחוּ אוֹתָם לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת, וּפָשְׁטוּ יָדָם בְּמָמוֹנָם וּבִבְנוֹתֵיהֶם; וְנִכְנְסוּ לַהֵיכָל, וּפָרְצוּ בוֹ פְּרָצוֹת, וְטִמְּאוּ הַטְּהָרוֹת. וְצַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מְאֹד מִפְּנֵיהֶם, וּלְחָצוּם לַחַץ גָּדוֹל, עַד שֶׁרִחֵם עֲלֵיהֶם אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וְהוֹשִׁיעָם מִיָּדָם. וְגָבְרוּ בְּנֵי חַשְׁמוֹנַאי הַכֹּהֲנִים הַגְּדוֹלִים וַהֲרָגוּם, וְהוֹשִׁיעוּ יִשְׂרָאֵל מִיָּדָם, וְהֶעֱמִידוּ מֶלֶךְ מִן הַכֹּהֲנִים, וְחָזְרָה מַלְכוּת לְיִשְׂרָאֵל יָתֵר עַל מָאתַיִם שָׁנִים - עַד הַחֻרְבָּן הַשֵּׁנִי.

ב. וּכְשֶׁגָּבְרוּ יִשְׂרָאֵל עַל אוֹיְבֵיהֶם וְאִבְּדוּם, בַּחֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים בְּחֹדֶשׁ כִּסְלוֹ הָיָה. וְנִכְנְסוּ לַהֵיכָל, וְלֹא מָצְאוּ שֶׁמֶן טָהוֹר אֶלָּא פַּךְ אֶחָד; וְלֹא הָיָה בוֹ לְהַדְלִיק אֶלָּא יוֹם אֶחָד בִּלְבַד, וְהִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ נֵרוֹת הַמַּעֲרָכָה שְׁמוֹנָה יָמִים - עַד שֶׁכָּתְשׁוּ זֵיתִים, וְהוֹצִיאוּ שֶׁמֶן טָהוֹר.

ג. וּמִפְּנֵי זֶה הִתְקִינוּ הַחֲכָמִים שֶׁבְּאוֹתוֹ הַדּוֹר, שֶׁיִּהְיוּ שְׁמוֹנַת הַיָּמִים הָאֵלּוּ שֶׁתְּחִלָּתָם מִלֵּיל חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים בְּכִסְלוֹ, יְמֵי שִׂמְחָה וְהַלֵּל; וּמַדְלִיקִין בָּהֶם הַנֵּרוֹת בָּעֶרֶב עַל פִּתְחֵי הַבָּתִּים, בְּכָל לַיְלָה וָלַיְלָה מִשְּׁמוֹנַת הַלֵּילוֹת (להראות ולגלות הנס). וְיָמִים אֵלּוּ, הֵן הַנִּקְרָאִין 'חֲנֻכָּה'. וְהֵן אֲסוּרִין בְּסֶפֶד וְתַעֲנִית כִּימֵי הַפּוּרִים, וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת בָּהֶם מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כְּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה.

ד. כֹּל שֶׁחַיָּב בִּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה, חַיָּב בְּהַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה. וְהַמַּדְלִיק אוֹתָהּ בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, מְבָרֵךְ שָׁלֹשׁ בְּרָכוֹת: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנֻכָּה'; 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ בַּיָּמִים הָהֵם בַּזְּמַן הַזֶּה'; 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהֶחֱיָנוּ וְקִיְּמָנוּ וְהִגִּיעָנוּ לַזְּמַן הַזֶּה'. וְכָל הָרוֹאֶה אוֹתָהּ, מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם - 'שֶׁעָשָׂה נִסִּים לַאֲבוֹתֵינוּ', וְ'שֶׁהֶחֱיָנוּ'. וּבִשְׁאָר הַלֵּילוֹת, הַמַּדְלִיק מְבָרֵךְ שְׁתַּיִם, וְהָרוֹאֶה מְבָרֵךְ אַחַת - שֶׁאֵין מְבָרְכִין 'שֶׁהֶחֱיָנוּ', אֶלָּא בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן.

ה. בְּכָל יוֹם וָיוֹם מִשְּׁמוֹנַת הַיָּמִים הָאֵלּוּ, גּוֹמְרִין אֶת הַהַלֵּל; וּמְבָרֵךְ לְפָנָיו: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִגְמֹר אֶת הַהַלֵּל' - בֵּין יָחִיד, בֵּין צִבּוּר. אַף עַל פִּי שֶׁקְּרִיאַת הַהַלֵּל מִצְוָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מְבָרֵךְ עָלֶיהָ 'אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ', כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרֵךְ עַל הַמְּגִלָּה וְעַל הָעֲרוּב - שֶׁכָּל דַּאי שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, מְבָרְכִין עָלָיו. אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵיהֶם וְעִקַּר עֲשִׂיָּתָם לוֹ מִפְּנֵי הַסָּפֵק, כְּגוֹן מַעֲשַׂר דְּמַאי [פירות עם הארץ שספק אם עשרם] - אֵין מְבָרְכִים עָלָיו; וְלָמָּה מְבָרְכִים עַל יוֹם טוֹב שֵׁנִי, וְהֵם לֹא תִּקְּנוּהוּ אֶלָּא מִפְּנֵי הַסָּפֵק? כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַלְזְלוּ בוֹ.

ו. וְלֹא הַלֵּל שֶׁל חֲנֻכָּה בִּלְבַד הוּא שֶׁמִּדִּבְרֵי סוֹפְרִים, אֶלָּא קְרִיאַת הַהַלֵּל לְעוֹלָם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, בְּכָל הַיָּמִים שֶׁגּוֹמְרִין בָּהֶם אֶת הַהַלֵּל. וּשְׁמוֹנָה עָשָׂר יוֹם בַּשָּׁנָה, מִצְוָה לִגְמֹר בָּהֶם אֶת הַהַלֵּל; וְאֵלּוּ הֵם: שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג [הסוכות], וּשְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה, וְרִאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, וְיוֹם עֲצֶרֶת [שבועות]. אֲבָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים, אֵין בָּהֶם הַלֵּל, לְפִי שֶׁהֵם יְמֵי תְּשׁוּבָה וְיִרְאָה וָפַחַד, לֹא יְמֵי שִׂמְחָה יְתֵרָה; וְלֹא תִּקְּנוּ הַלֵּל בְּפוּרִים, שֶׁקְּרִיאַת הַמְּגִלָּה הִיא הַהַלֵּל.

ז. מְקוֹמוֹת שֶׁעוֹשִׂים יָמִים טוֹבִים שְׁנֵי יָמִים - גּוֹמְרִים אֶת הַהַלֵּל בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים יוֹם: בְּתִשְׁעַת יְמֵי הֶחָג, וּשְׁמוֹנַת יְמֵי חֲנֻכָּה, וּשְׁנֵי יָמִים שֶׁל פֶּסַח, וּשְׁנֵי יָמִים שֶׁל עֲצֶרֶת. אֲבָל בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים - קְרִיאַת הַהַלֵּל מִנְהָג, וְאֵינוֹ מִצְוָה; וּמִנְהָג זֶה, בְּצִבּוּר. לְפִיכָךְ קוֹרְאִים בְּדִלּוּג, וְאֵין מְבָרְכִים עָלָיו, שֶׁאֵין מְבָרְכִים עַל הַמִּנְהָג. וְיָחִיד לֹא יִקְרָא כְּלָל; וְאִם הִתְחִיל, יַשְׁלִים [יסיים] בְּדִלּוּג כְּדֶרֶךְ שֶׁקּוֹרְאִים הַצִּבּוּר. וְכֵן בִּשְׁאָר יְמֵי הַפֶּסַח, קוֹרְאִים בְּדִלּוּג כְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים.

ח. כֵּיצַד מְדַלְּגִין? מַתְחִילִין מִתְּחִלַּת הַהַלֵּל, עַד "חַלָּמִישׁ לְמַעְיְנוֹ מָיִם"; וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר: "ה' זְכָרָנוּ וְכוּ'", עַד "הַלְלוּיָהּ"; וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר: "מָה אָשִׁיב לַה'", עַד "הַלְלוּיָהּ"; וּמְדַלֵּג וְאוֹמֵר: "מִן הַמֵּצַר קָרָאתִי יָהּ", עַד סוֹף הַהַלֵּל. וְזֶה הוּא הַמִּנְהָג הַפָּשׁוּט; וְיֵשׁ מְדַלְּגִים דִּלּוּג אַחֵר.

ט. כָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לִקְרִיאַת הַהַלֵּל. וְהַקּוֹרֵא אֶת הַהַלֵּל לְמַפְרֵעַ [שלא כסדר הכתובים], לֹא יָצָא. קָרָא וְשָׁהָה, וְחָזַר וְקָרָא - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁהָה כְּדֵי לִגְמֹר אֶת כֻּלּוֹ, יָצָא. יָמִים שֶׁגּוֹמְרִים בָּהֶם אֶת הַהַלֵּל, יֵשׁ [- מותר] לוֹ לְהַפְסִיק בֵּין פֶּרֶק לְפֶרֶק; אֲבָל בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק, לֹא יַפְסִיק. וְיָמִים שֶׁקּוֹרֵא בָּהֶם בְּדִלּוּג, אֲפִלּוּ בְּאֶמְצַע הַפֶּרֶק, פּוֹסֵק.

י. כָּל יוֹם שֶׁגּוֹמְרִים בּוֹ אֶת הַהַלֵּל, מְבָרֵךְ לְפָנָיו; וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְבָרֵךְ אַחֲרָיו, מְבָרֵךְ. כֵּיצַד מְבָרֵךְ? 'יְהַלְּלוּךָ ה' כָּל מַעֲשֶׂיךָ, וַחֲסִידֶיךָ וְצַדִּיקִים עוֹשֵׂי רְצוֹנֶךָ, וְכָל עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּרִנָּה יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ - כִּי אַתָּה ה', לְךָ טוֹב לְהוֹדוֹת וּלְשִׁמְךָ נָעִים לְזַמֵּר, וּמֵעוֹלָם וְעַד עוֹלָם אַתָּה הוּא הָאֵל. בָּרוּךְ אַתָּה ה', הַמֶּלֶךְ הַמְשֻׁבָּח הַמְפֹאָר, חַי וְקַיָּם, תָּמִיד יִמְלֹךְ לְעוֹלָם וָעֶד'.

יא. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפֹּל מֵ"אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי" עַד סוֹף הַהַלֵּל, כּוֹפְלִין כָּל דָּבָר וְדָבָר שְׁתֵּי פְּעָמִים. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִכְפֹּל, יִכְפֹּל; וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לִכְפֹּל, אֵין כּוֹפְלִין.

יב. מִנְהַג קְרִיאַת הַהַלֵּל בִּימֵי חֲנֻכָּה הָרִאשׁוֹנִים, כָּךְ הָיָה: אַחַר שֶׁמְּבָרֵךְ הַגָּדוֹל שֶׁמַּקְרֵא אֶת הַהַלֵּל, מַתְחִיל וְאוֹמֵר: "הַלְלוּיָהּ", וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְלוּיָהּ"; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "הַלְלוּ עַבְדֵי ה'", וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְלוּיָהּ"; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר:

"הַלְּלוּ אֶת שֵׁם ה'", וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְּלוּיָהּ"; וְחוֹזֵר וְאוֹמֵר: "יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם", וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְּלוּיָהּ". וְכֵן עַל כָּל דָּבָר וְדָבָר, עַד שֶׁנִּמְצְאוּ עוֹנִין בְּכָל הַהַלֵּל "הַלְּלוּיָהּ" מֵאָה וְשָׁלֹשׁ וְעֶשְׂרִים פְּעָמִים; סִימָן לָהֶם - שְׁנוֹתָיו שֶׁל אַהֲרֹן.

יג. וְכֵן כְּשֶׁהַקּוֹרֵא מַגִּיעַ לְרֹאשׁ כָּל פֶּרֶק וּפֶרֶק, הֵם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין מַה שֶּׁאָמַר. כֵּיצַד? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם", כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין: "בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם"; וְהַקּוֹרֵא אוֹמֵר: "בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לוֹעֵז", וְכָל הָעָם עוֹנִין: "הַלְּלוּיָהּ"; עַד שֶׁיֹּאמַר: "אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי", וְכָל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין: "אָהַבְתִּי כִּי יִשְׁמַע ה' אֶת קוֹלִי תַּחֲנוּנָי". וְכֵן כְּשֶׁיֹּאמַר הַקּוֹרֵא: "הַלְּלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם", כָּל הָעָם חוֹזְרִין וְאוֹמְרִין: "הַלְּלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם".

יד. הַקּוֹרֵא אוֹמֵר: "אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא", וְהֵם עוֹנִים אַחֲרָיו: "אָנָּא ה' הוֹשִׁיעָה נָּא" - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רֹאשׁ פֶּרֶק. הוּא אוֹמֵר: "אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא", וְהֵם עוֹנִים: "אָנָּא ה' הַצְלִיחָה נָּא"; הוּא אוֹמֵר: "בָּרוּךְ הַבָּא", וְכָל הָעָם אוֹמְרִים: "בְּשֵׁם ה'". וְאִם הָיָה הַמַּקְרֵא אֶת הַהַלֵּל קָטָן, אוֹ עֶבֶד, אוֹ אִשָּׁה - עוֹנֶה אַחֲרֵיהֶם מַה שֶּׁהֵם אוֹמְרִין, מִלָּה מִלָּה בְּכָל הַהַלֵּל.

טו. זֶה הוּא הַמִּנְהָג הָרִאשׁוֹן, וּבוֹ רָאוּי לֵילֵךְ; אֲבָל בִּזְמַנִּים אֵלּוּ, רָאִיתִי בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, מִנְהָגוֹת מְשֻׁנּוֹת בִּקְרִיאָתוֹ וּבַעֲנִיַּת הָעָם, וְאֵין אֶחָד מֵהֶם דּוֹמֶה לְאַחֵר.

פֶּרֶק ד

א. כַּמָּה גְּרוֹת הוּא מַדְלִיק בַּחֲנֻכָּה? מִצְוָתָהּ שֶׁיִּהְיֶה כָּל בַּיִת וּבַיִת מַדְלִיק נֵר אֶחָד, בֵּין שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְרֻבִּין, בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה בּוֹ אֶלָּא אָדָם אֶחָד. וְהַמְהַדֵּר אֶת הַמִּצְוָה, מַדְלִיק גְּרוֹת כְּמִנְיַן אַנְשֵׁי הַבַּיִת, נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, בֵּין אֲנָשִׁים בֵּין נָשִׁים. וְהַמְהַדֵּר יוֹתֵר עַל זֶה וְעוֹשֶׂה מִצְוָה מִן הַמֻּבְחָר, מַדְלִיק נֵר לְכָל אֶחָד וְאֶחָד בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, וּמוֹסִיף וְהוֹלֵךְ בְּכָל לַיְלָה וָלַיְלָה נֵר אֶחָד.

ב. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת עֲשָׂרָה - בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, מַדְלִיק עֲשָׂרָה גְּרוֹת; וּבְלֵיל שֵׁנִי, עֶשְׂרִים; וּבְלֵיל שְׁלִישִׁי, שְׁלֹשִׁים; עַד שֶׁנִּמְצָא מַדְלִיק בְּלֵיל שְׁמִינִי, שְׁמוֹנִים.

ג. מִנְהָג פָּשׁוּט בְּכָל עָרֵינוּ בִּסְפָרַד, שֶׁיִּהְיוּ כָּל אַנְשֵׁי הַבַּיִת מַדְלִיקִין [יחד] נֵר אֶחָד בַּלַּיְלָה הָרִאשׁוֹן, וּמוֹסִיפִין וְהוֹלְכִין נֵר בְּכָל לַיְלָה וָלַיְלָה, עַד שֶׁנִּמְצָא מַדְלִיק בְּלֵיל שְׁמִינִי שְׁמוֹנָה גְּרוֹת - בֵּין שֶׁהָיוּ אַנְשֵׁי הַבַּיִת מְרֻבִּים, בֵּין שֶׁהָיָה אָדָם אֶחָד.

ד. נֵר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי פִּיּוֹת, עוֹלֶה לִשְׁנֵי בְּנֵי אָדָם. מִלֵּא קְעָרָה שֶׁמֶן וְהִקִּיפָהּ פְּתִילוֹת - אִם כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי [כדי למנוע חיבור בין הפתילות], כָּל פְּתִילָה וּפְתִילָה נֶחְשֶׁבֶת כְּנֵר אֶחָד; לֹא כָּפָה עָלֶיהָ כְּלִי - נַעֲשֵׂית כִּמְדוּרָה, וַאֲפִלּוּ כְּנֵר אֶחָד אֵינָהּ נֶחְשֶׁבֶת.

ה. אֵין מַדְלִיקִין גְּרוֹת חֲנֻכָּה קֹדֶם שֶׁתִּשְׁקַע הַחַמָּה, אֶלָּא עִם שְׁקִיעָתָהּ - לֹא מְאַחֲרִין, וְלֹא מַקְדִּימִין. שָׁכַח אוֹ הֵזִיד וְלֹא הִדְלִיק עִם שְׁקִיעַת הַחַמָּה, מַדְלִיק וְהוֹלֵךְ עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק. וְכַמָּה הוּא זְמַן זֶה? כְּמוֹ חֲצִי שָׁעָה אוֹ יָתֵר. עָבַר זְמַן זֶה, אֵינוֹ מַדְלִיק. וְצָרִיךְ לִתֵּן שֶׁמֶן בַּנֵּר, כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה דּוֹלֶקֶת וְהוֹלֶכֶת עַד שֶׁתִּכְלֶה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק. הִדְלִיקָהּ וְכָבְתָה, אֵינוֹ זָקוּק לְהַדְלִיק פַּעַם אַחֶרֶת. נִשְׁאֲרָה דּוֹלֶקֶת אַחַר שֶׁכָּלְתָה רֶגֶל מִן הַשּׁוּק - אִם רָצָה לְכַבּוֹתָהּ אוֹ לְסַלְקָהּ, עוֹשֶׂה.

ו. כָּל הַשְּׁמָנִים וְכָל הַפְּתִילוֹת, כְּשֵׁרוֹת לְנֵר חֲנֻכָּה, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַשְּׁמָנִים נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה, וְאֵין הָאוֹר נִתְלֵית יָפֶה בְּאוֹתָן הַפְּתִילוֹת. וַאֲפִלּוּ בְּלֵילֵי שַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ יְמֵי חֲנֻכָּה, מֻתָּר לְהַדְלִיק הַשְּׁמָנִים וְהַפְּתִילוֹת שֶׁאָסוּר לְהַדְלִיק בָּהֶן נֵר שַׁבָּת; לְפִי שֶׁאָסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹר חֲנֻכָּה, בֵּין בְּשַׁבָּת בֵּין בְּחֹל, וַאֲפִלּוּ לִבְדֹּק מָעוֹת אוֹ לִמְנוֹתָן לְאוֹרָהּ - אָסוּר.

ז. נֵר חֲנֻכָּה, מִצְוָה לְהַנִּיחוֹ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ מִבַּחוּץ, בַּטֶּפַח הַסָּמוּךְ לַפֶּתַח, עַל שְׂמֹאל הַנִּכְנָס לַבַּיִת - כְּדֵי שֶׁתִּהְיֶה מְזוּזָה מִיָּמִין, וְנֵר חֲנֻכָּה מִשְּׂמֹאל; וְאִם הָיָה דָּר בַּעֲלִיָּה, מַנִּיחוֹ בַּחַלּוֹן הַסָּמוּכָה לִרְשׁוּת הָרַבִּים. וְנֵר חֲנֻכָּה שֶׁהִנִּיחוֹ לְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אַמָּה - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ נִכָּר.

ח. בִּימֵי הַסַּכָּנָה [מהגויים], מַנִּיחַ נֵר חֲנֻכָּה בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ מִבִּפְנִים; וַאֲפִלּוּ הִנִּיחוֹ עַל שֻׁלְחָנוֹ, דַּיּוֹ. וְצָרִיךְ לִהְיוֹת בְּתוֹךְ הַבַּיִת נֵר אַחֵר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ. וְאִם הָיְתָה שָׁם מְדוּרָה, אֵינוֹ צָרִיךְ נֵר אַחֵר. וְאִם אָדָם חָשׁוּב הוּא שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לִמְדוּרָה, צָרִיךְ נֵר אַחֵר.

ט. נֵר חֲנֻכָּה שֶׁהִדְלִיקוֹ חֵרֵשׁ, שׁוֹטֶה, וְקָטָן, אוֹ גּוֹי - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; עַד שֶׁיַּדְלִיקֶנּוּ מִי שֶׁהוּא חַיָּב בְּהַדְלָקָה. הִדְלִיקוֹ מִבִּפְנִים, וְהוֹצִיאוֹ דָּלוּק וְהִנִּיחוֹ עַל פֶּתַח בֵּיתוֹ - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; עַד שֶׁיַּדְלִיקֶנּוּ בִּמְקוֹמוֹ. אָחַז הַנֵּר וְעָמַד, לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁהָרוֹאֶה אוֹמֵר: 'לְצָרְכוֹ הוּא עוֹמֵד'. עֲשָׂשִׁית [פנס מנר] שֶׁהָיְתָה דּוֹלֶקֶת כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ - לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת מְכַבֶּה, וּמְבָרֵךְ, וּמַדְלִיקָהּ; שֶׁהַדְלָקָה הִיא הַמִּצְוָה, וְלֹא הַהַנָּחָה. וּמֻתָּר לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה מִנֵּר חֲנֻכָּה אַחֵר.

י. חָצֵר שֶׁיֵּשׁ לָהּ שְׁנֵי פְּתָחִים בִּשְׁתֵּי רוּחוֹת [צדדים], צְרִיכָה שְׁנֵי גְּרוֹת, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ הָעוֹבְרִים בְּרוּחַ זוֹ: 'לֹא הִנִּיחוּ נֵר חֲנֻכָּה'; אֲבָל אִם הָיוּ בְּרוּחַ אַחַת, מַדְלִיק בְּאֶחָד מֵהֶם.

יא. אוֹרַח שֶׁמַּדְלִיקִים עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַדְלִיק עָלָיו בַּמָּקוֹם שֶׁנִּתְאָרַח בּוֹ; אֵין לוֹ בַּיִת לְהַדְלִיק עָלָיו בּוֹ - צָרִיךְ לְהַדְלִיק בַּמָּקוֹם שֶׁנִּתְאָרַח בּוֹ, וּמִשְׁתַּתֵּף עִמָּהֶם בַּשֶּׁמֶן. וְאִם הָיָה לוֹ בַּיִת בִּפְנֵי עַצְמוֹ - אַף עַל פִּי שֶׁמַּדְלִיקִים עָלָיו בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - צָרִיךְ לְהַדְלִיק בַּבַּיִת שֶׁהוּא בּוֹ, מִפְּנֵי הָעוֹבְרִים.

יב. מִצְוַת נֵר חֲנֻכָּה, מִצְוָה חֲבִיבָה הִיא עַד מְאֹד; וְצָרִיךְ אָדָם לְהִזָּהֵר בָּהּ - כְּדֵי לְהוֹדִיעַ הַנֵּס, וּלְהוֹסִיף בְּשֶׁבַח הָאֵל וְהוֹדָיָה לוֹ עַל הַנִּסִּים שֶׁעָשָׂה. אֲפִלּוּ אֵין לוֹ מַה יֹּאכַל אֶלָּא מִן הַצְּדָקָה - שׁוֹאֵל, אוֹ מוֹכֵר כְּסוּתוֹ; וְלוֹקֵחַ שֶׁמֶן וְנֵרוֹת, וּמַדְלִיק.

יג. הֲרֵי שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא פְּרוּטָה אַחַת, וּלְפָנָיו קִדּוּשׁ הַיּוֹם וְהַדְלָקַת נֵר חֲנֻכָּה - מַקְדִּים שֶׁמֶן לְהַדְלִיק נֵר חֲנֻכָּה, עַל הַיַּיִן לְקִדּוּשׁ הַיּוֹם; הוֹאִיל וּשְׁנֵיהֶם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, מוּטָב לְהַקְדִּים נֵר חֲנֻכָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ זִכְרוֹן הַנֵּס.

יד. הָיָה לְפָנָיו נֵר בֵּיתוֹ וְנֵר חֲנֻכָּה, אוֹ נֵר בֵּיתוֹ וְקִדּוּשׁ הַיּוֹם - נֵר בֵּיתוֹ קוֹדֵם, מִשּׁוּם שְׁלוֹם בֵּיתוֹ; שֶׁהֲרֵי הַשֵּׁם

מתוך מהדורת חזק

נִמְחָק לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ. גָּדוֹל הַשָּׁלוֹם, שֶׁכָּל הַתּוֹרָה נִתְּנָה לַעֲשׂוֹת שָׁלוֹם בָּעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם, וְכָל נְתִיבוֹתֶיהָ שָׁלוֹם".

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּעַן. נִגְמַר סֵפֶר שְׁלִישִׁי, בְּעֶזְרַת שַׁדַּי. וּמִנְיַן פְּרָקִים שֶׁל סֵפֶר זֶה, שִׁבְעָה וְתִשְׁעִים: הִלְכוֹת שַׁבָּת, שְׁלֹשִׁים פְּרָקִים; הִלְכוֹת עֵירוּבִין, שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁבִיתַת עָשׂוֹר, שְׁלֹשָׁה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב, שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת חָמֵץ וּמַצָּה, שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שׁוֹפָר וְסֻכָּה וְלוּלָב, שְׁמוֹנָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת שְׁקָלִים, אַרְבָּעָה פְּרָקִים; הִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ, תִּשְׁעָה עָשָׂר פְּרָקִים; הִלְכוֹת תַּעֲנִיּוֹת, חֲמִשָּׁה פְּרָקִים; הִלְכוֹת מְגִלָּה וַחֲנֻכָּה, אַרְבָּעָה פְּרָקִים.

בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם.

תּוֹרַת חָכָם מִקּוֹר חַיִּים, לָסוּר מִמֹּקְשֵׁי מָוֶת.

סֵפֶר רְבִיעִי וְהוּא סֵפֶר נָשִׁים

הִלְכוֹתָיו חָמֵשׁ, וְזֶה הוּא סִדּוּרָן: הִלְכוֹת אִישׁוּת, הִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין, הִלְכוֹת יִבּוּם וַחֲלִיצָה, הִלְכוֹת נַעֲרָה בְּתוּלָה, הִלְכוֹת שׁוֹטָה.

הִלְכוֹת אִישׁוּת

יֵשׁ בִּכְלָלָן אַרְבַּע מִצְוֹת - שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה וּשְׁתֵּי מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה הוּא פִּרְטָן: (א) לִשָּׂא אִשָּׁה בִּכְתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין; (ב) שֶׁלֹּא תִּבְעַל אִשָּׁה בְּלֹא כְּתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין; (ג) שֶׁלֹּא יִמְנַע שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה; (ד) לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת מִמֶּנָּה. וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ.

פֶּרֶק א

א. קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ [פוגש] אִשָּׁה בַּשּׁוּק, אִם רָצָה הוּא וְהִיא לִשָּׂא אוֹתָהּ - מַכְנִיסָהּ לְבֵיתוֹ וּבוֹעֲלָהּ בֵּינוֹ לְבֵין עַצְמוֹ, וְתִהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה. כֵּיוָן שֶׁנִּתְּנָה תּוֹרָה, נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל שֶׁאִם יִרְצֶה הָאִישׁ לִשָּׂא אִשָּׁה - יִקְנֶה אוֹתָהּ תְּחִלָּה בִּפְנֵי עֵדִים, וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה לוֹ לְאִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה, וּבָא אֵלֶיהָ".

ב. וְלִקּוּחִין אֵלּוּ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה הֵם. וּבְאֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָאִשָּׁה נִקְנֵית - בְּכֶסֶף, אוֹ בִּשְׁטָר, אוֹ בִּביָאָה; וּשְׁלָשְׁתָּן מִן הַתּוֹרָה (במהדו"ק: בביאה ובשטר מן התורה ובכסף מדברי סופרים). וְלִקּוּחִין אֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין קִדּוּשִׁין אוֹ אֵרוּסִין בְּכָל מָקוֹם. וְאִשָּׁה שֶׁנִּקְנֵית בְּאֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ, הִיא הַנִּקְרֵאת מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְאֹרֶסֶת.

ג. וְכֵיוָן שֶׁנִּקְנֵית הָאִשָּׁה וְנַעֲשֵׂית מְקֻדֶּשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה וְלֹא נִכְנְסָה לְבֵית בַּעֲלָהּ, הֲרֵי הִיא אֵשֶׁת אִישׁ; וְהַבָּא עָלֶיהָ חוּץ מִבַּעֲלָהּ, חַיָּב מִיתַת בֵּית דִּין; וְאִם רָצָה לְגָרֵשׁ, צְרִיכָה גֵּט.

ד. קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָיָה אָדָם פּוֹגֵעַ אִשָּׁה בַּשּׁוּק, אִם רָצָה הוּא וְהִיא - נוֹתֵן לָהּ שְׂכָרָהּ, וּבוֹעֵל אוֹתָהּ עַל אֵם הַדֶּרֶךְ וְהוֹלֵךְ לוֹ; וְזוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת קְדֵשָׁה [מזומנת לכל]. מִשֶּׁנִּתְּנָה הַתּוֹרָה נֶאֱסְרָה הַקְּדֵשָׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל"; לְפִיכָךְ כָּל הַבּוֹעֵל אִשָּׁה לְשֵׁם זְנוּת בְּלֹא קִדּוּשִׁין - לוֹקֶה מִן הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שֶׁבָּעַל קְדֵשָׁה.

ה. כָּל שֶׁאָסַר בִּיאָתָן בַּתּוֹרָה וְחִיֵּב עַל בִּיאָתָן כָּרֵת, וְהֵן הָאֲמוּרוֹת בְּפָרָשַׁת אַחֲרֵי מוֹת, הֵן הַנִּקְרָאִין עֲרָיוֹת; וְכָל אַחַת מֵהֶן נִקְרֵאת עֶרְוָה, כְּגוֹן אֵם וְאָחוֹת וּבַת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

ו. וְיֵשׁ נָשִׁים אֲחֵרוֹת שֶׁאֲסוּרוֹת מִפִּי הַקַּבָּלָה [במסורת], וְאִסּוּרָן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים; וְהֵן נִקְרָאוֹת שְׁנִיּוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁנִיּוֹת לָעֲרָיוֹת, וְכָל אַחַת מֵהֶן נִקְרֵאת שְׁנִיָּה. וְעֶשְׂרִים אִשָּׁה הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: (א) אֵם אִמּוֹ, וְזוֹ אֵין לָהּ הֶפְסֵק, אֶלָּא אֲפִלּוּ אֵם אֵם אֵם אִמּוֹ עַד מַעְלָה מַעְלָה, אֲסוּרָה; (ב) וְאֵם אֲבִי אִמּוֹ בִּלְבַד; (ג) וְאֵם אָבִיו, וְזוֹ אֵין לָהּ הֶפְסֵק, אֶלָּא אֲפִלּוּ אֵם אֵם אֵם אָבִיו עַד לְמַעְלָה, אֲסוּרָה; (ד) וְאֵם אֲבִי אָבִיו בִּלְבַד; (ה) וְאֵשֶׁת אֲבִי אָבִיו, וְזוֹ אֵין לָהּ הֶפְסֵק, אֲפִלּוּ אֵשֶׁת יַעֲקֹב אָבִינוּ אֲסוּרָה עַל אֶחָד מִמֶּנּוּ; (ו) וְאֵשֶׁת אֲבִי אִמּוֹ בִּלְבַד; (ז) וְאֵשֶׁת אֲחִי הָאָב, מִן הָאֵם; (ח) וְאֵשֶׁת אֲחִי הָאֵם, בֵּין מִן הָאֵם בֵּין מִן הָאָב; (ט) וְכַלַּת בְּנוֹ, וְזוֹ אֵין לָהּ הֶפְסֵק, אֶלָּא אֲפִלּוּ כַּלַּת בֶּן בֶּן בְּנוֹ עַד סוֹף הָעוֹלָם אֲסוּרָה, עַד שֶׁתִּהְיֶה אֵשֶׁת אֶחָד מִמֶּנּוּ שְׁנִיָּה עַל יַעֲקֹב אָבִינוּ; (י) וְכַלַּת בִּתּוֹ בִּלְבַד; (יא) וּבַת בַּת בְּנוֹ בִּלְבַד; (יב) וּבַת בֶּן בְּנוֹ בִּלְבַד; (יג) וּבַת בַּת בִּתּוֹ בִּלְבַד; (יד) וּבַת בֶּן בִּתּוֹ בִּלְבַד; (טו) וּבַת בֶּן בֶּן אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד; (טז) וּבַת בַּת בַּת אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד; (יז) וְאֵם אֵם אֲבִי אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד; (יח) וְאֵם אַב אֵם אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד; (יט) וְאֵם אֵם אֵם אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד; (כ) וְאֵם אַב אֲבִי אִשְׁתּוֹ בִּלְבַד. נִמְצְאוּ הַשְּׁנִיּוֹת שֶׁאֵין לָהֶן הֶפְסֵק אַרְבַּע - אֵם הָאֵם עַד לְמַעְלָה, וְאֵם הָאָב עַד לְמַעְלָה, וְאֵשֶׁת אֲבִי הָאָב עַד לְמַעְלָה, וְאֵשֶׁת בֶּן בְּנוֹ עַד לְמַטָּה.

ז. כָּל שֶׁאָסַר בִּיאָתוֹ בַּתּוֹרָה וְלֹא חִיֵּב עָלָיו כָּרֵת, הֵן הַנִּקְרָאִים אִסּוּרֵי לָאוִין; וְעוֹד נִקְרָאִין אִסּוּרֵי קְדֵשָׁה. וְתִשְׁעָה הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל; גְּרוּשָׁה, אוֹ זוֹנָה, אוֹ חֲלָלָה [שנולדה מנישואי כהונה אסורים] - בֵּין לְכֹהֵן גָּדוֹל, בֵּין לְכֹהֵן הֶדְיוֹט; וּמַמְזֶרֶת לְבֶן יִשְׂרָאֵל, וּבַת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר; וּבַת יִשְׂרָאֵל לַעֲמוֹנִי וּמוֹאָבִי; וּבַת יִשְׂרָאֵל לִפְצוּעַ דַּכָּא [נפצעו אשכיו] וּכְרוּת שָׁפְכָה [נכרת גידו]; וּגְרוּשָׁתוֹ אַחַר שֶׁנִּשֵּׂאת לְאַחֵר; וּיְבָמָה שֶׁנִּשֵּׂאת לְזָר וַעֲדַיִן רְשׁוּת הַיָּבָם עָלֶיהָ [שלא חלץ לה]. הַחֲלוּצָה הֲרֵי הִיא כִּגְרוּשָׁה, וְהִיא אֲסוּרָה לְכֹהֵן מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וְהַנְּתִינִים [הגבעונים] הֲרֵי הֵם כְּמַמְזֵרִים, אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת; וַאֲסוּרִין מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּבְהִלְכוֹת אִסּוּרֵי בִּיאָה יִתְבָּאֵר לְךָ מַה הֵם הַנְּתִינִים.

ח. וְיֵשׁ שֶׁאִסּוּר בִּיאָתָן בַּעֲשֵׂה, וְאֵינָן מַחַיְּבֵי לָאוִין. וּשְׁלֹשָׁה הֵם: מִצְרִי וֶאֱדוֹמִי [שנתגיירו] דּוֹר רִאשׁוֹן וְדוֹר שֵׁנִי, אֶחָד זְכָרִים וְאֶחָד נְקֵבוֹת; וּבְעוּלָה לְכֹהֵן גָּדוֹל; לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בְּאֵלּוּ "לֹא יָבוֹא" אוֹ "לֹא יִקַּח", אֶלָּא מִכְּלָל שֶׁנֶּאֱמַר: "דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבוֹא לָהֶם", אַתָּה לָמֵד שֶׁדּוֹר רִאשׁוֹן וְשֵׁנִי לֹא יָבוֹא; וּמִכְּלָל שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהוּא אִשָּׁה בִּבְתוּלֶיהָ יִקָּח", אַתָּה לָמֵד

שֶׁאֵינָהּ בְּתוּלָה לֹא יִקַּח. וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה, הֲרֵי הוּא כַּעֲשֵׂה.

יום שני ה' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ב

א. הַבַּת, מִיּוֹם לִדָּתָהּ עַד שֶׁתִּהְיֶה בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה גְּמוּרוֹת - הִיא הַנִּקְרֶאת קְטַנָּה, וְנִקְרֶאת תִּינֹקֶת; וַאֲפִלּוּ הֵבִיאָה כַּמָּה שְׂעָרוֹת בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, אֵינָן אֶלָּא כְּשׁוּמָא [יבלת, ואין להתחשב בזה]. אֲבָל אִם הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה בַּגּוּף בַּמְּקוֹמוֹת הַיְדוּעוֹת לַהֲבָאַת שֵׂעָר, וְהִיא מִבַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה - נִקְרֶאת נַעֲרָה.

ב. וַהֲבָאַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בַּזְּמַן הַזֶּה נִקְרָא סִימָן הַתַּחְתּוֹן. וּמֵאַחַר שֶׁתָּבִיא סִימָן הַתַּחְתּוֹן, תִּקָּרֵא נַעֲרָה עַד שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים גְּמוּרִים. וּמִתְּחִלַּת יוֹם תִּשְׁלוּם [סיום] הַשִּׁשָּׁה חֳדָשִׁים וָמַעְלָה תִּקָּרֵא בּוֹגֶרֶת; וְאֵין בֵּין נַעֲרוּת לְבַגְרוּת אֶלָּא שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים בִּלְבַד.

ג. הִגִּיעָה לִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וְלֹא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאוּ בָּהּ [הסימנים המפורטים בה"ו, שהם] סִימָנֵי אֵילוֹנִית [עקרה כאייל] - עֲדַיִן קְטַנָּה הִיא עַד עֶשְׂרִים שָׁנָה. וּכְשֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת, אֲפִלּוּ בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים - תִּהְיֶה נַעֲרָה שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, וְאַחַר כָּךְ תִּקָּרֵא בּוֹגֶרֶת.

ד. הָיְתָה בַּת עֶשְׂרִים שָׁנָה פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְנִרְאוּ בָּהּ סִימָנֵי אֵילוֹנִית - הֲרֵי הִיא אֵילוֹנִית; וְאִם לֹא נִרְאוּ בָּהּ כָּל סִימָנֵי אֵילוֹנִית, עֲדַיִן קְטַנָּה הִיא, עַד שֶׁתָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת וְתִהְיֶה נַעֲרָה, אוֹ עַד שֶׁתִּהְיֶה בַּת חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד.

ה. הִגִּיעָה לִזְמַן זֶה [למעל גיל 35 שהוא רוב שנות אדם -] וְלֹא הֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - הֲרֵי זוֹ נִקְרֶאת אֵילוֹנִית, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִרְאָה בָּהּ סִימָן מִסִּימָנֵי אֵילוֹנִית. נִמְצֵאתָ לָמֵד שֶׁהָאֵילוֹנִית אֵין לָהּ יְמֵי נַעֲרוּת, אֶלָּא מִקַּטְנוּתָהּ תֵּצֵא לְבַגְרוּת.

ו. וְאֵלּוּ הֵן סִימָנֵי אֵילוֹנִית: כָּל שֶׁאֵין לָהּ דַּדִּין וּמִתְקַשָּׁה בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ, וְאֵין לָהּ שִׁפּוּלֵי מֵעַיִם כַּנָּשִׁים, וְקוֹלָהּ עָבֶה, וְאֵינָהּ נִכֶּרֶת בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה. וְהַנַּעֲרָה, וְהַבּוֹגֶרֶת, וְהָאֵילוֹנִית - כָּל אַחַת מִשְּׁלָשְׁתָּן, נִקְרֶאת גְּדוֹלָה.

ז. וְיֵשׁ בַּבַּת סִימָנִין מִלְּמַעְלָה, וְהֵן הַנִּקְרָאִין סִימָן הָעֶלְיוֹן, וְאֵלּוּ הֵן: מִשֶּׁתַּחְזִיר יָדָהּ לַאֲחוֹרֶיהָ וְיֵעָשֶׂה קֶמֶט בִּמְקוֹם הַדַּד; וּמִשֶּׁיַּשְׁחִיר רֹאשׁ הַדַּד; וּמִשֶּׁיִּתֵּן אָדָם יָדוֹ עַל עֹקֶץ הַדַּד וְהוּא שׁוֹקֵעַ וְשׁוֹהֶה לַחֲזוֹר; וּמִשֶּׁיִּפָּצֵל רֹאשׁ חֹטֶם הַדַּד וְיֵעָשֶׂה בְּרֹאשׁוֹ כְּדוּר קָטָן. וְרַבּוֹתַי פֵּרְשׁוּ, מִשֶּׁיִּפָּצֵל הַחֹטֶם עַצְמוֹ. וְכֵן מִשֶּׁיִּטּוּ הַדַּדִּין; וּמִשֶּׁיִּתְקַשְׁקְשׁוּ [יתנועעו] הַדַּדִּין; וּמִשֶּׁתַּקִּיף הָעֲטָרָה, וְהוּא מְקוֹם הַבָּשָׂר הַתָּפוּחַ שֶׁלְּמַעְלָה מִן הָעֲרָוָה לְעֵמַת הַבֶּטֶן; וּמִשֶּׁיִּתְמַעֵךְ בָּשָׂר זֶה וְלֹא יִהְיֶה קָשֶׁה.

ח. כָּל אֵלּוּ הַסִּימָנִין, שְׁמוֹנָה. נִרְאָה בַּבַּת סִימָן מִכָּל אֵלּוּ אוֹ כֻּלָּן, וְהִיא בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה אוֹ פָּחוֹת - אֵין מַשְׁגִּיחִין בּוֹ, וַהֲרֵי הִיא בְּקַטְנוּתָהּ. נַעֲשֵׂית בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, וְנִרְאָה בָּהּ סִימָן הַתַּחְתּוֹן - אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּאֶחָד מִכָּל אֵלּוּ. וְאִם לֹא נִרְאָה הַתַּחְתּוֹן, וְנִרְאָה בָּהּ אֶחָד מִכָּל אֵלּוּ - הֲרֵי הִיא סָפֵק בֵּין קְטַנָּה לְנַעֲרָה, וְדָנִים בָּהּ לְהַחְמִיר. וְאִם נִרְאוּ כֻּלָּן - הֲרֵי זוֹ גְּדוֹלָה וַדַּאי, שֶׁאִי אֶפְשָׁר שֶׁיָּבוֹאוּ כֻּלָּן, אֶלָּא וּכְבָר בָּא סִימָן הַתַּחְתּוֹן וְנָשַׁר.

ט. הַבַּת שֶׁיֻּלְּדָה אַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה - אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֵבִיאָה סִימָן, לֹא עֶלְיוֹן וְלֹא תַּחְתּוֹן - הֲרֵי זוֹ גְּדוֹלָה. בָּנִים, הֲרֵי הֵן כְּסִימָנִין.

י. הַבֵּן - מִשֶּׁיִּוָּלֵד עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה נִקְרָא קָטָן, וְנִקְרָא תִּינוֹק; וַאֲפִלּוּ הֵבִיא כַּמָּה שְׂעָרוֹת בְּתוֹךְ זְמַן זֶה, אֵינוֹ סִימָן אֶלָּא שׁוּמָא. הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה בַּמְּקוֹמוֹת הַיְדוּעִים לַהֲבָאַת שֵׂעָר, וְהוּא מִבֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה - נִקְרָא גָּדוֹל, וְנִקְרָא אִישׁ.

יא. הִגִּיעַ לַזְּמַן הַזֶּה וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁנִּרְאוּ בּוֹ סִימָנֵי סָרִיס [עקר] הֲרֵי הוּא קָטָן, עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם. הִגִּיעַ לַזְּמַן הַזֶּה וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה, וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בַּזָּקָן - אִם נִרְאָה בּוֹ אֶחָד מִסִּימָנֵי סָרִיס הֲרֵי זֶה סָרִיס, וְדִינוֹ דִּין הַגָּדוֹל לְכָל דָּבָר. וְאִם לֹא נִרְאָה בּוֹ סִימָן מִסִּימָנֵי סָרִיס, עֲדַיִן קָטָן הוּא, עַד שֶׁיָּבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה בַּמָּקוֹם הָרָאוּי לָהֶן, אוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד.

יב. הִגִּיעַ לַזְּמַן הַזֶּה וְלֹא הֵבִיא - הֲרֵי זֶה סָרִיס, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִרְאָה בּוֹ אֶחָד מִסִּימָנֵי סָרִיס. | הִגִּיעַ לִשְׁנַת עֶשְׂרִים פָּחוֹת שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְלֹא הֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְמַטָּה, וְהֵבִיא שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בַּזָּקָן - אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד לוֹ אֶחָד מִסִּימָנֵי סָרִיס, אֵינוֹ סָרִיס אֶלָּא הֲרֵי הוּא בְּקַטְנוּתוֹ, עַד שֶׁיִּוָּלְדוּ לוֹ כָּל סִימָנֵי סָרִיס, אוֹ עַד שֶׁיִּהְיֶה בֶּן חָמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד.

יג. וְאֵלּוּ הֵם סִימָנֵי סָרִיס: כָּל שֶׁאֵין לוֹ זָקָן, וּשְׂעָרוֹ לָקוּי [רך], וּבְשָׂרוֹ מַחְלִיק [ללא שיער], וְאֵין מֵימֵי רַגְלָיו מַעֲלִים רְתִיחָה [קצף], וּכְשֶׁמֵּטִיל מַיִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כִּפָּה [קשת], וְשִׁכְבַת זַרְעוֹ דֵּהָה [צלול כמים], וְאֵין מֵימֵי רַגְלָיו מַחְמִיצִין [מסריחים בשהייה בכלי], וְרוֹחֵץ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים וְאֵין בְּשָׂרוֹ מַעֲלֶה הֶבֶל [אדים], וְקוֹלוֹ לָקוּי [דק] וְאֵינוֹ נִכָּר בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה.

יד. וְסָרִיס זֶה הוּא הַנִּקְרָא סְרִיס חַמָּה [מלידה, מהרגע שראה שמש] בְּכָל מָקוֹם. אֲבָל הַבֵּן שֶׁחָתְכוּ [בכלי] אוֹ נִתְּקוּ [ביד] אוֹ מִעֲכוּ גִּידוֹ אוֹ בֵּיצָיו, כְּמוֹ שֶׁהַגּוֹיִם עוֹשִׂין - הוּא הַנִּקְרָא סְרִיס אָדָם; וּכְשֶׁיִּהְיֶה בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד נִקְרָא גָּדוֹל, שֶׁאֵין זֶה מֵבִיא סִימָן לְעוֹלָם.

טו. בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד שֶׁלֹּא הֵבִיא סִימָן לְמַטָּה, וְנִרְאוּ בּוֹ כָּל הַסִּימָנִין שֶׁלְּמַעְלָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק בֵּין קָטָן לְגָדוֹל; וְאִם לֹא נִבְדַּק מִלְּמַטָּה - כֵּיוָן שֶׁנִּרְאוּ בּוֹ סִימָנֵי בַּגְרוּת מִלְּמַעְלָה, הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת גָּדוֹל.

טז. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּבֵּן וּבַבַּת וּבְכָל מָקוֹם - שִׁעוּרָן [גודלן] כְּדֵי לָכֵף רֹאשָׁן לְעִקָּרָן [שרשן]. וּמִשֶּׁיִּצְמְחוּ וְיִהְיוּ יְכוֹלוֹת לְהִנָּטֵל בְּפִי הַזּוּג [מספריים], עַד שֶׁיַּגִּיעוּ לָכֵף רֹאשָׁן

לְעַקָּרָן - דָּנִין בָּהֶן לְהַחְמִיר בְּכָל מָקוֹם. לְפִיכָךְ בְּבֵן וּבְבַת נַחְשֹׁב אוֹתָם גְּדוֹלִים לְהַחְמִיר, הוֹאִיל וְצָמְחוּ כְּדֵי לְהִנָּטֵל בְּפִי הַזּוּג; וְנַחְשֹׁב אוֹתָם קְטַנִּים לְהַחְמִיר, הוֹאִיל וְלֹא הִגִּיעוּ לְכֹף רֹאשָׁן לְעַקָּרָן.

יז. שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת אֵלּוּ צְרִיכוֹת שֶׁיִּהְיוּ בִּמְקוֹם הָעֶרְוָה. וּבֵית הָעֶרְוָה כֻּלּוֹ מְקוֹם סִימָנִין, בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה, בֵּין עַל אִיבְרֵי הַזֶּרַע עַצְמָן. וּצְרִיכוֹת לִהְיוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד [שניהם למעלה או למטה], וְשֶׁיִּהְיֶה בְּעַקָּרָן [שרשן] גֻּמּוֹת. וַאֲפִלּוּ שְׁתֵּיהֶן בְּגֻמָּה אַחַת, הֲרֵי אֵלּוּ סִימָן. נִמְצְאוּ שְׁתֵּי גֻּמּוֹת זוֹ בְּצַד זוֹ וְאֵין בָּהֶן שֵׂעָר - הֲרֵי אֵלּוּ סִימָן. חֲזָקָה אֵין גֻּמָּה בְּלֹא שֵׂעָר, וּשְׁעָרוֹת הָיוּ בָּהֶן וְנָשְׁרוּ.

יח. הַבַּת שֶׁהֵבִיאָה שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת בְּתוֹךְ שְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, וְהַבֵּן שֶׁהֵבִיא בְּתוֹךְ שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה, שֶׁהֵן שׁוּמָא כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - אַף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁעָרוֹת בִּמְקוֹמָן עוֹמְדוֹת אַחַר שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה לְזָכָר וְאַחַר שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה לִנְקֵבָה - אֵינָן סִימָן.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנִּבְדְּקוּ בְּתוֹךְ הַזְּמַן וְנוֹדַע שֶׁהֵן שׁוּמָא. אֲבָל אִם לֹא נִבְדְּקוּ אֶלָּא אַחַר זְמַן וְנִמְצְאוּ שָׁם שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת סִימָנִין, וְאֵין אוֹמְרִין שֶׁמָּא קֹדֶם זְמַן צָמְחוּ כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ שׁוּמָא.

כ. כְּשֶׁבּוֹדְקִין הַבַּת, בֵּין בְּתוֹךְ הַזְּמַן שֶׁהוּא כָּל שְׁנַת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה, בֵּין קֹדֶם זְמַן זֶה, בֵּין לְאַחֲרָיו - בּוֹדְקִין עַל פִּי נָשִׁים כְּשֵׁרוֹת וְנֶאֱמָנוֹת. וַאֲפִלּוּ אִשָּׁה אַחַת בּוֹדֶקֶת, וְשׁוֹמְעִין מִמֶּנָּה אִם הֵבִיאָה אִם לֹא הֵבִיאָה.

כא. כָּל הַשָּׁנִים הָאֲמוּרוֹת בְּבֵן וּבְבַת וּבַעֲרָכִין [ערך פלוני עלי" – הערך משתנה לפי הגיל] וּבְכָל מָקוֹם, אֵינָן לֹא שְׁנֵי הַלְּבָנָה, וְלֹא שְׁנֵי הַחַמָּה - אֶלָּא שָׁנִים שֶׁל סֵדֶר הָעִבּוּר, שֶׁהֵן פְּשׁוּטוֹת [של י"ב חודש] וּמְעֻבָּרוֹת [י"ג חודש], כְּמוֹ שֶׁבֵּית דִּין קוֹבְעִין אוֹתָן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת קִדּוּשׁ הַחֹדֶשׁ; וּבְאוֹתָן הַשָּׁנִים מוֹנִין לְכָל דִּבְרֵי הַדָּת.

כב. אֵין סוֹמְכִין עַל הַנָּשִׁים בְּמִנְיַן הַשָּׁנִים [גיל הבן או הבת], וְלֹא עַל הַקְּרוֹבִים, אֶלָּא עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים כְּשֵׁרִים לְהָעִיד.

כג. הָאָב שֶׁאָמַר בְּנִי זֶה בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, בִּתִּי זוֹ בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - נֶאֱמָן לְקָרְבָּן [שביאתן ביאה וחלים בזה דיני קרבן בשוגג], אֲבָל לֹא לְמַכּוֹת [מלקות מדרבנן] וְלֹא לָעֲנָשִׁין [מלקות ומיתת בי"ד]. בְּנִי זֶה בֶּן שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד, בִּתִּי זוֹ בַּת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - נֶאֱמָן לִנְדָרִים [שנדריהם קיימין] וְלַעֲרָכִין וְלַחֲרָמִים [אם החרים הבן נכסיו לבדק הבית] וּלְהֶקְדֵּשׁוֹת, אֲבָל לֹא לְמַכּוֹת וְלֹא לָעֲנָשִׁין.

כד. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֲבָרֵי זַכְרוּת, וְאֲבָרֵי נַקְבוּת - הוּא הַנִּקְרָא אַנְדְּרוֹגִינוֹס; וְהוּא סָפֵק אִם זָכָר אִם נְקֵבָה, וְאֵין לוֹ סִימָן שֶׁיְּוַדַּע בּוֹ אִם הוּא זָכָר וַדַּאי אוֹ נְקֵבָה וַדַּאי לְעוֹלָם.

כה. וּמִי שֶׁאֵין לוֹ לֹא זַכְרוּת וְלֹא נַקְבוּת אֶלָּא אָטוּם [סתום] - הוּא הַנִּקְרָא טֻמְטוּם, וְגַם הוּא סָפֵק. וְאִם נִקְרַע הַטֻּמְטוּם וְנִמְצָא זָכָר, הֲרֵי הוּא כְּזָכָר וַדַּאי; וְאִם נִמְצָא נְקֵבָה, הֲרֵי הוּא נְקֵבָה. וְטֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס שֶׁהָיוּ בֶּן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְיוֹם אֶחָד - הֲרֵי הֵן בְּחֶזְקַת גְּדוֹלִים; וְהֵן שֶׁנִּדַּבֵּר בָּהֶן בְּכָל מָקוֹם.

כו. חֵרֵשׁ וְחֵרֶשֶׁת הָאֲמוּרִים בְּכָל מָקוֹם - הֵן הָאִלְּמִים שֶׁאֵין שׁוֹמְעִין וְלֹא מְדַבְּרִין, אֲבָל מִי שֶׁמְּדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ, אוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר - הֲרֵי הוּא כְּכָל אָדָם. וְאִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהֵם שְׁלֵמִים בְּדַעְתָּן, וְאֵינָן לֹא חֵרְשִׁין וְלֹא שׁוֹטִין - נִקְרָאִין פִּקֵּחַ וּפִקֵּחַת.

כז. נִמְצְאוּ כָּל הַשֵּׁמוֹת [מושגים] שֶׁבֵּאַרְנוּ עִנְיָנָם בִּשְׁנֵי פְּרָקִים אֵלּוּ, עֶשְׂרִים שֵׁמוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: קִדּוּשִׁין, עֶרְוָה, שְׁנִיָּה, אִסּוּרֵי לָאוִין, אִסּוּרֵי עֲשֵׂה, קְטַנָּה, נַעֲרָה, בּוֹגֶרֶת, אֵילוֹנִית, גְּדוֹלָה, סִימָן הַתַּחְתּוֹן, סִימָן הָעֶלְיוֹן, קָטָן, סְרִיס חַמָּה, סְרִיס אָדָם, גָּדוֹל, אַנְדְּרוֹגִינוֹס, טֻמְטוּם, חֵרֵשׁ, פִּקֵּחַ.

כח. שִׁים כָּל הַשֵּׁמוֹת הָאֵלּוּ לְעֵמָּתְךָ תָּמִיד, וְאַל יָלוּזוּ מֵעֵינֶיךָ כָּל עִנְיָנֵיהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא נִהְיֶה צְרִיכִין לְבָאֵר עִנְיַן כָּל שֵׁם מֵהֶן בְּכָל מָקוֹם שֶׁנִּזְכֹּר אוֹתָן.

פֶּרֶק ג

א. כֵּיצַד הָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת? אִם בְּכֶסֶף הוּא מְקַדֵּשׁ - אֵין פָּחוֹת מִפְּרוּטָה כֶּסֶף, אוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה; אוֹמֵר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי', אוֹ 'הֲרֵי אַתְּ מְאֹרֶסֶת לִי', אוֹ 'הֲרֵי אַתְּ לִי לְאִשָּׁה', 'בָּזֶה', וְנוֹתְנוֹ לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים. וְהָאִישׁ הוּא שֶׁאוֹמֵר דְּבָרִים שֶׁמַּשְׁמָעָן שֶׁקָּנָה אוֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, וְהוּא שֶׁיִּתֵּן לָהּ הַכֶּסֶף.

ב. נָתְנָה הִיא וְאָמְרָה לוֹ: 'הֲרֵי אֲנִי מְקֻדֶּשֶׁת לְךָ', 'הֲרֵי אֲנִי לְךָ לְאִשָּׁה', וּבְכָל לְשׁוֹן הַקְּנָאָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְכֵן אִם נָתְנָה הִיא לוֹ וְאָמַר הוּא - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. נָתַן הוּא וְאָמְרָה הִיא - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק.

ג. וְאִם קִדֵּשׁ בִּשְׁטָר - כּוֹתֵב עַל הַנִּיָּר אוֹ עַל הַחֶרֶס אוֹ עַל הֶעָלֶה וְעַל כָּל דָּבָר שֶׁיִּרְצֶה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי', אוֹ 'הֲרֵי אַתְּ מְאֹרֶסֶת לִי', וְכָל כַּיּוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ, וְנוֹתְנוֹ לָהּ בִּפְנֵי עֵדִים.

ד. וְצָרִיךְ שֶׁיִּכְתֹּב אוֹתוֹ לְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּתְקַדֶּשֶׁת, כְּגֵט; וְאֵינוֹ כּוֹתְבוֹ אֶלָּא מִדַּעְתָּהּ. כְּתָבוֹ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, אוֹ לִשְׁמָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ - אַף עַל פִּי שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ מִדַּעְתָּהּ בִּפְנֵי עֵדִים, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ה. וְאִם קִדֵּשׁ בְּבִיאָה - אוֹמֵר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי', אוֹ 'הֲרֵי אַתְּ מְאֹרֶסֶת לִי', וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, אוֹ 'הֲרֵי אַתְּ לִי לְאִשָּׁה', 'בִּבְעִילָה זוֹ', וּמִתְיַחֵד עִמָּהּ בִּפְנֵי עֵדִים וּבוֹעֲלָהּ. וְהַמְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה דַּעְתּוֹ עַל גְּמַר בִּיאָה, וּכְשֶׁיִּגְמֹר בִּיאָתוֹ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת. וּבֵין שֶׁבָּא עָלֶיהָ כְּדַרְכָּהּ, וּבֵין שֶׁבָּא עָלֶיהָ שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

ו. הַדְּבָרִים שֶׁיֹּאמַר הָאִישׁ כְּשֶׁיְּקַדֵּשׁ, צָרִיךְ שֶׁיִּהְיֶה עִנְיָנָם שֶׁהוּא קוֹנֶה אִשָּׁה, לֹא שֶׁיִּהְיֶה עִנְיָנָם שֶׁהִקְנָה עַצְמוֹ לָהּ. כֵּיצַד? הֲרֵי שֶׁאָמַר לָהּ אוֹ כָּתַב בַּשְּׁטָר שֶׁנְּתָנוֹ לָהּ: 'הֲרֵינִי בַּעֲלֵךְ', 'הֲרֵינִי אֲרוּסֵךְ', 'הֲרֵינִי אִישֵׁךְ', וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - אֵין שָׁם קִדּוּשִׁין כְּלָל. אָמַר לָהּ אוֹ כָּתַב לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ אִשְׁתִּי',

מתוך מהדורת חזק

אוֹ ׳אֲרוּסָתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ קְנוּיָה לִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ שֶׁלִּי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ בִּרְשׁוּתִי׳, אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ זְקוּקָה לִי׳, אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ לְקוּחָתִי׳, אוֹ ׳הֲרֵי אַתְּ חֲרוּפָתִי׳ [מלשון הכתוב "נחרפת לאיש"] וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

ז. אָמַר לָהּ אוֹ כָּתַב לָהּ: ׳הֲרֵי אַתְּ מְיֻחֶדֶת לִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ מְיֻעֶדֶת לִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ עֲזֻרָתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ נֶגְדִּי׳ [מלשון "עזר כנגדו"], ׳הֲרֵי אַתְּ צַלְעָתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ סְגוּרָתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ תַּחְתִּי׳ [מלשון "ויסגור בשר תחתנה"], ׳הֲרֵי אַתְּ אֲסוּרָתִי׳, ׳הֲרֵי אַתְּ תְּפוּסָתִי׳ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה מְדַבֵּר עִמָּהּ עַל עִסְקֵי קִדּוּשִׁין, אֲבָל אִם אֵינוֹ מְדַבֵּר עִמָּהּ תְּחִלָּה עַל עִסְקֵי קִדּוּשִׁין [על כוונתם להינשא], אֵין חוֹשְׁשִׁין לְמִלּוֹת אֵלּוּ.

ח. וְיֵשׁ לָאִישׁ לְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּכָל לָשׁוֹן שֶׁהִיא מַכֶּרֶת בָּהּ, וְיִהְיֶה מַשְׁמַע הַדְּבָרִים בְּאוֹתָהּ הַלָּשׁוֹן שֶׁקָּנָיָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָיָה מְדַבֵּר עִם הָאִשָּׁה עַל עִסְקֵי הַקִּדּוּשִׁין וְרָצָת, וְעָמַד וְקִדֵּשׁ וְלֹא פֵּרֵשׁ וְלֹא אָמַר לָהּ כְּלוּם אֶלָּא נָתַן בְּיָדָהּ אוֹ בָּעַל - הוֹאִיל וְהֵם עֲסֵקִין בָּעִנְיָן, דַּיּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ. וְכֵן עֵדֵי הַקִּדּוּשִׁין וְהַגֵּרוּשִׁין, אֵינוֹ צָרִיךְ לוֹמַר לָהֶם ׳אַתֶּם עֵדַי׳, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁקִּדֵּשׁ בִּפְנֵיהֶם אוֹ גֵּרַשׁ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת.

ט. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: ׳הִתְקַדְּשִׁי לְחֶצְיִי׳, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. הָא לְמָה זֶּה דּוֹמֶה? לְאוֹמֵר לָהּ ׳תְּהִי אִשְׁתִּי אַתְּ וְאַחֶרֶת׳, שֶׁנִּמְצָא שֶׁאֵין לָךְ אֶלָּא חֲצִי אִישׁ. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: ׳חֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי׳, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁאֵין אִשָּׁה אַחַת רְאוּיָה לִשְׁנַיִם. וְכֵן הָאוֹמֵר: ׳הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי וְלָזֶה׳, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

י. אָמַר לָהּ: ׳הֲרֵי חֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי בִּפְרוּטָה וְחֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי בִּפְרוּטָה׳, אוֹ שֶׁאָמַר לָהּ ׳הֲרֵי חֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי בַּחֲצִי פְּרוּטָה וְחֶצְיֵךְ הָאַחֵר בַּחֲצִי פְּרוּטָה׳ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. | אָמַר לָהּ: ׳חֶצְיֵךְ מְקֻדָּשׁ לִי בִּפְרוּטָה הַיּוֹם וְחֶצְיֵךְ בִּפְרוּטָה לְמָחָר׳, ׳שְׁנֵי חֲצָיֶיךָ בִּפְרוּטָה׳, ׳שְׁתֵּי בְּנוֹתֶיךָ לִשְׁנֵי בָּנַי בִּפְרוּטָה׳, אוֹ ׳בִּתְּךָ מְקֻדֶּשֶׁת לִי וּפָרָתְךָ מְכוּרָה לִי בִּפְרוּטָה׳, אוֹ ׳בִּתְּךָ וְקַרְקָעֲךָ לִי בִּפְרוּטָה׳ - בְּכָל אֵלּוּ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק.

יא. הָאָב מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא קְטַנָּה, וּכְשֶׁהִיא נַעֲרָה רְשׁוּתָהּ בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה", וְקִדּוּשֶׁיהָ [כסף הקידושין] לְאָבִיהָ. וְכֵן הוּא זַכַּאי בְּמִצְיָאָתָהּ, וּבְמַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, וּבִכְתֻבָּתָהּ. וְאִם נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה מִן הָאֵרוּסִין, הוּא זַכַּאי בַּכֹּל, עַד שֶׁתִּבְגָּר. לְפִיכָךְ מְקַבֵּל הָאָב קִדּוּשֵׁי בִּתּוֹ מִיּוֹם שֶׁתּוֹלִיד עַד שֶׁתִּבְגָּר. וַאֲפִלּוּ הָיְתָה חֵרֶשֶׁת אוֹ שׁוֹטָה וְקִדְּשָׁהּ הָאָב - הֲרֵי הִיא אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה. וְאִם הָיְתָה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, מִתְקַדֶּשֶׁת בְּבִיאָה מִדַּעַת אָבִיהָ; פָּחוֹת מִכָּאן - אִם קִדְּשָׁהּ אָבִיהָ בְּבִיאָה, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יב. בָּגְרָה הַבַּת - אֵין לְאָבִיהָ בָּהּ רְשׁוּת, וַהֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים, שֶׁאֵין מִתְקַדְּשׁוֹת אֶלָּא לְדַעְתָּן. וְכֵן אִם הִשִּׂיאָהּ אָבִיהָ וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה בְּחַיֵּי אָבִיהָ - הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת עַצְמָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הִיא קְטַנָּה. כֵּיוָן שֶׁנִּשֵּׂאת, אֵין לְאָבִיהָ בָּהּ רְשׁוּת.

יג. נִתְקַדְּשָׁה קֹדֶם שֶׁתִּבְגַּר שֶׁלֹּא לְדַעַת אָבִיהָ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, אֲפִלּוּ נִתְרַצָּה הָאָב אַחַר שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה; וַאֲפִלּוּ נִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה מֵאוֹתָם הַקִּדּוּשִׁין, אֵינָהּ אֲסוּרָה עַל הַכֹּהֵן. וּבֵין הִיא, וּבֵין אָבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב. בֵּין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּפָנָיו, בֵּין שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה שֶׁלֹּא בְּפָנָיו - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יד. הָיְתָה הַבַּת סָפֵק בּוֹגֶרֶת - בֵּין שֶׁקִּדְּשָׁהּ אָבִיהָ שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ, בֵּין שֶׁקִּדְּשָׁהּ הִיא עַצְמָהּ שֶׁלֹּא לְדַעַת אָבִיהָ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק; לְפִיכָךְ צְרִיכָה גֵּט מִסָּפֵק. יֵשׁ לְאִישׁ לַעֲשׂוֹת שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, בֵּין אִשָּׁה פְּלוֹנִית [מסויימת], בֵּין אִשָּׁה מִשְּׁאָר הַנָּשִׁים [איזו שהיא]; וְכֵן הָאִשָּׁה הַגְּדוֹלָה [הבוגרת] עוֹשָׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל קִדּוּשֶׁיהָ, בֵּין מֵאִישׁ פְּלוֹנִי, בֵּין מֵאִישׁ מִשְּׁאָר הָאֲנָשִׁים; וְכֵן הָאָב עוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל קִדּוּשֵׁי בִּתּוֹ, כְּשֶׁהִיא בִּרְשׁוּתוֹ; וְאוֹמֵר אָדָם לְבִתּוֹ הַקְּטַנָּה, ׳צְאִי וְקַבְּלִי קִדּוּשַׁיִךְ׳.

טו. כָּל הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין, צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בִּפְנֵי שְׁנֵי עֵדִים. אֲבָל הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, אֵינוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּעֵדִים, שֶׁאֵין מָקוֹם לְעֵדִים בִּשְׁלִיחוּת הָאִישׁ אֶלָּא לְהוֹדִיעַ אֲמִתַּת הַדָּבָר; לְפִיכָךְ אִם הוֹדוּ הַשָּׁלִיחַ וְהַמְשַׁלֵּחַ, אֵינָן צְרִיכִין עֵדִים, כְּמוֹ שְׁלִיחַ הַגֵּט, וּכְמוֹ שָׁלִיחַ שֶׁהִרְשָׁהוּ [בעל התבואה] לְהַפְרִישׁ לוֹ תְּרוּמָה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - בַּכֹּל שְׁלוּחוֹ שֶׁל אָדָם כְּמוֹתוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ עֵדִים.

טז. הַשָּׁלִיחַ נַעֲשָׂה עֵד; לְפִיכָךְ אִם עָשָׂה שְׁנַיִם שְׁלוּחִין לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלְכוּ וְקִדְּשׁוּ אוֹתָהּ - הֵן הֵן שְׁלוּחָיו, וְהֵן הֵן עֵדֵי הַקִּדּוּשִׁין, וְאֵינָן צְרִיכִין לְקַדְּשָׁהּ לוֹ בִּפְנֵי שְׁנַיִם אֲחֵרִים.

יז. הַכֹּל כְּשֵׁרִין לִשְׁלִיחוּת, חוּץ מֵחֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן - לְפִי שֶׁאֵינָן בְּנֵי דַּעַת, וְהַגּוֹי - לְפִי שֶׁאֵינוֹ בֶּן בְּרִית, וְנֶאֱמַר: "כֵּן תָּרִימוּ גַּם אַתֶּם", לְרַבּוֹת הַשָּׁלִיחַ - וּמָה אַתֶּם בְּנֵי בְּרִית אַף שְׁלוּחֲכֶם בֶּן בְּרִית, לְהוֹצִיא אֶת הַגּוֹי. אֲבָל הָעֶבֶד [הכנעני] - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה שָׁלִיחַ לְדָבָר שֶׁבְּמָמוֹן - הֲרֵי הוּא פָּסוּל בִּשְׁלִיחוּת הַקִּדּוּשִׁין וְהַגִּטִּין, לְפִי שֶׁאֵינוֹ בְּתוֹרַת גִּטִּין וְקִדּוּשִׁין [אינן חלים עליו].

יח. שְׁלִיחַ הָאִישׁ שֶׁקִּדֵּשׁ - אוֹמֵר לָהּ: ׳הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לְפְלוֹנִי בְּכֶסֶף זֶה׳, אוֹ ׳בִּשְׁטָר זֶה׳. וְאִם שְׁלִיחַ הָאִשָּׁה הוּא שֶׁמְּקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין - אוֹמֵר לוֹ: ׳הֲרֵי פְּלוֹנִית שֶׁשְּׁלָחָה אוֹתְךָ מְקֻדֶּשֶׁת לִי׳, וְהוּא אוֹמֵר לוֹ: ׳קִדַּשְׁתִּיהָ לְךָ׳, אוֹ ׳אֲרַסְתִּיהָ לְךָ׳, אוֹ ׳נְתַתִּיהָ לְךָ לְאִשָּׁה׳, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ עַל יְדֵי הָאָב - אוֹמֵר לוֹ: ׳הֲרֵי בִּתְּךָ פְּלוֹנִית מְקֻדֶּשֶׁת לִי׳, וְהוּא אוֹמֵר לוֹ: ׳קִדַּשְׁתִּיהָ לְךָ׳. אִם אָמַר הָאָב אוֹ הַשָּׁלִיחַ ׳הֵן׳ - דַּיּוֹ. וְאִם הָיוּ עֲסֵקִין בָּעִנְיָן וְנָתַן לָאָב אוֹ לַשָּׁלִיחַ וְלֹא פֵּרֵשׁ וְלֹא אָמַר דָּבָר - דַּיּוֹ. וְאִם קִדֵּשׁ בִּשְׁטָר - אֵינוֹ כּוֹתְבוֹ אֶלָּא מִדַּעַת הָאָב אוֹ מִדַּעַת הַשָּׁלִיחַ. וְכֵן בְּכָל הַדְּבָרִים כֻּלָּן שֶׁל קִדּוּשִׁין, כְּדִין הָאִישׁ עִם הָאִשָּׁה, כֵּן דִּין שָׁלִיחַ עִם שָׁלִיחַ אוֹ עִם הָאָב.

יט. מִצְוָה שֶׁיְּקַדֵּשׁ אָדָם אִשְׁתּוֹ בְּעַצְמוֹ יוֹתֵר מֵעַל יְדֵי שְׁלוּחוֹ; וְכֵן מִצְוָה עַל הָאִשָּׁה שֶׁתְּקַדֵּשׁ עַצְמָהּ בְּיָדָהּ יוֹתֵר מֵעַל יְדֵי שָׁלִיחַ. וְאַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לָאָב לְקַדֵּשׁ בִּתּוֹ

כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה וּכְשֶׁהִיא נַעֲרָה לְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, אֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן; אֶלָּא מִצְוַת חֲכָמִים שֶׁלֹּא יְקַדֵּשׁ אָדָם אֶת בִּתּוֹ כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה, עַד שֶׁתַּגְדִּיל וְתֹאמַר בִּפְלוֹנִי אֲנִי רוֹצָה. וְכֵן הָאִישׁ אֵין רָאוּי לוֹ שֶׁיְּקַדֵּשׁ קְטַנָּה; וְלֹא יְקַדֵּשׁ אִשָּׁה עַד שֶׁיִּרְאֶנָּה וְתִהְיֶה כְּשֵׁרָה בְּעֵינָיו, שֶׁמָּא לֹא תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו, וְנִמְצָא מְגָרְשָׁהּ, אוֹ שׁוֹכֵב עִמָּהּ וְהוּא שׂוֹנְאָהּ.

כ. הַמְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה, הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי תּוֹרָה. וְכֵן בִּשְׁטָר, מִתְקַדֶּשֶׁת בּוֹ מִן הַתּוֹרָה; כְּשֵׁם שֶׁגּוֹמֵר וּמְגָרֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת", כָּךְ גּוֹמֵר וּמַכְנִיס. וְכֵן הַכֶּסֶף מִן הַתּוֹרָה, וּפֵרוּשׁוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים [חכמים למדו זאת מהתורה], שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה", וְאָמְרוּ חֲכָמִים: לִקּוּחִים יִהְיוּ בְּכֶסֶף, שֶׁנֶּאֱמַר: "נָתַתִּי כֶסֶף הַשָּׂדֶה, קַח מִמֶּנִּי".

כא. אַף עַל פִּי שֶׁעִקַּר הַדְּבָרִים כָּךְ הוּא, נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לְקַדֵּשׁ בְּכֶסֶף אוֹ בְּשָׁוֶה כֶּסֶף; וְכֵן אִם רָצָה לְקַדֵּשׁ בִּשְׁטָר, מְקַדֵּשׁ. אֲבָל אֵין מְקַדְּשִׁין בְּבִיאָה לְכַתְּחִלָּה; וְהַמְקַדֵּשׁ בְּבִיאָה, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן], כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל פְּרוּצִין בְּדָבָר זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁקִּדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין.

כב. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בְּלֹא שִׁדּוּךְ, אוֹ הַמְקַדֵּשׁ בַּשּׁוּק - אַף עַל פִּי שֶׁקִּדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא דָּבָר זֶה הֶרְגֵּל לִזְנוּת, וְיִדְמֶה לִקְדֵשָׁה [מופקרת] שֶׁהָיְתָה קֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה.

כג. כָּל הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה - בֵּין עַל יְדֵי עַצְמוֹ, בֵּין עַל יְדֵי שָׁלִיחַ - צָרִיךְ לְבָרֵךְ קֹדֶם הַקִּדּוּשִׁין, הוּא אוֹ שְׁלוּחוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ, כְּדֶרֶךְ שֶׁמְּבָרְכִין קֹדֶם כָּל הַמִּצְוֹת. וְאִם קִדֵּשׁ וְלֹא בֵּרֵךְ - לֹא יְבָרֵךְ אַחַר הַקִּדּוּשִׁין, שֶׁזּוֹ בְּרָכָה לְבַטָּלָה, מַה שֶׁנַּעֲשָׂה כְּבָר נַעֲשָׂה.

כד. כֵּיצַד מְבָרֵךְ? "בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְהִבְדִּילָנוּ מִן הָעֲרָיוֹת, וְאָסַר לָנוּ אֶת הָאֲרוּסוֹת, וְהִתִּיר לָנוּ אֶת הַנְּשׂוּאוֹת עַל יְדֵי חֻפָּה וְקִדּוּשִׁין, בָּרוּךְ אַתָּה ה', מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל". זוֹ הִיא בִּרְכַּת אֲרוּסִין. וְנָהֲגוּ הָעָם לְהַסְדִּיר בְּרָכָה זוֹ עַל כּוֹס שֶׁל יַיִן אוֹ שֶׁל שֵׁכָר. אִם יֵשׁ שָׁם יַיִן - מְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ בִּרְכַּת אֲרוּסִין, וְאַחַר כָּךְ מְקַדֵּשׁ. וְאִם אֵין שָׁם לֹא יַיִן וְלֹא שֵׁכָר - מְבָרֵךְ אוֹתָהּ בִּפְנֵי עַצְמָהּ.

פֶּרֶק ד

א. אֵין הָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת אֶלָּא לִרְצוֹנָהּ, וְהַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בְּעַל כָּרְחָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; אֲבָל הָאִישׁ שֶׁאֲנָסוּהוּ עַד שֶׁיְּקַדֵּשׁ עַל כָּרְחוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְיֵשׁ לְאִישׁ לְקַדֵּשׁ נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת, וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בַּכֶּסֶף - אִם קִדֵּשׁ בְּכֶסֶף - פְּרוּטָה לְכָל אַחַת וְאַחַת; וְיֵשׁ לְאַחַת מֵהֶן אוֹ לְאַחֵר לְקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין עַל יְדֵי כֻּלָּן מִדַּעְתָּן.

ב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה, וְנָתַן קִדּוּשֶׁיהָ מִדַּעְתָּהּ בְּיַד חֲבֵרְתָּהּ, וְאָמַר לַחֲבֵרְתָּהּ כְּשֶׁנְּתַן הַקִּדּוּשִׁין בְּיָדָהּ: "וְאַתְּ נַמִּי" [ואת גם], אוֹ "וְכֵן גַּם אַתְּ", וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי שְׁתֵּיהֶן מְקֻדָּשׁוֹת. אֲבָל אִם נָתַן בְּיָדָהּ וְאָמַר לָהּ: "וְאַתְּ" - הֲרֵי זוֹ שֶׁקִּבְּלָה הַקִּדּוּשִׁין סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁמָּא לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא לִרְאוֹת מַה בְּלִבָּהּ, וּכְאִלּוּ אָמַר לָהּ: "וְאַתְּ מַה תֹּאמְרִי בְּדָבָר זֶה"? וּלְפִיכָךְ קִבְּלָה הִיא הַקִּדּוּשִׁין, שֶׁהֲרֵי זֶה עֲדַיִן שׁוֹאֵלָהּ לִרְאוֹת מַה בְּלִבָּהּ, וּמִפְּנֵי זֶה הִיא סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת.

ג. "הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָר זֶה", וּנְטָלַתּוּ וּזְרָקַתּוּ לְפָנָיו, אוֹ לַיָּם, אוֹ לָאוּר [אש], אוֹ לְדָבָר הָאָבֵד - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. אָמְרָה לוֹ: "תְּנֵהוּ לְאַבָּא", אוֹ "לְאָבִיךָ", אוֹ "לְאִישׁ פְּלוֹנִי", וְנָתַן - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אָמְרָה: "תְּנֵהוּ לוֹ שֶׁיְּקַבְּלֶנּוּ לִי", וְנָתַן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

ד. אָמְרָה: "הַנִּיחֵהוּ עַל הַסֶּלַע" - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם הָיָה סֶלַע שֶׁלָּהּ - מְקֻדֶּשֶׁת. הָיָה הַסֶּלַע שֶׁל שְׁנֵיהֶם - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק. אָמַר לָהּ: "הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּכִכָּר זֶה", אָמְרָה לוֹ: "תְּנֵהוּ לְעָנִי", אֲפִלּוּ הָיָה עָנִי הַסָּמוּךְ עָלֶיהָ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. "תְּנֵהוּ לְכֶלֶב" - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם הָיָה כֶּלֶב שֶׁלָּהּ - מְקֻדֶּשֶׁת; הָיָה רָץ אַחֲרֶיהָ לְנָשְׁכָהּ, וְאָמְרָה לוֹ: "תְּנֵהוּ לְכֶלֶב זֶה" - הֲרֵי זוֹ סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת.

ה. הָיָה מוֹכֵר פֵּרוֹת אוֹ כֵּלִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, בָּאת אִשָּׁה וְעָמְדָה וְאָמְרָה לוֹ: "תֵּן לִי מְעַט מֵאֵלּוּ", וְאָמַר לָהּ: "אִם אֶתֵּן לִיךְ, תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת לִי"? אָמְרָה "הֵן", וְנָתַן לָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; אֲבָל אִם אָמְרָה לוֹ: "תֵּן לִי מֵהֶן", אוֹ "הַשְׁלֵךְ לִי", אוֹ דְּבָרִים שֶׁעִנְיָנָם: "לֹא תִּשְׂחַק עִמִּי בִּדְבָרִים אֵלּוּ אֶלָּא תֵּן בִּלְבַד", וְנָתַן - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם הָיָה שׁוֹתֶה בְּיַיִן, וְאָמְרָה לוֹ: "תֵּן לִי כּוֹס אֶחָד", וְאָמַר לָהּ: "אִם אֶתֵּן לָךְ, הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בּוֹ", וְאָמְרָה לוֹ: "הַשְׁקֵנִי הַשִּׁקּוּת", אוֹ "תֵּן", "הַשְׁקֵה", "הַשְׁלֵךְ" - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁאֵין הַדְּבָרִים מַרְאִין אֶלָּא "הַשְׁקֵנִי בִּלְבַד" וְלֹא תִּשְׂחַק עִמִּי בִּדְבָר אַחֵר".

ו. הַמְקַדֵּשׁ בְּעֵד אֶחָד - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו [אין כאן אפילו ספק קידושין], וְאַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶן מוּדִים; קַל וָחֹמֶר לִמְקַדֵּשׁ בְּלֹא עֵדִים. הַמְקַדֵּשׁ בִּפְסוּלֵי עֵדוּת שֶׁל תּוֹרָה, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. בִּפְסוּלֵי עֵדוּת שֶׁל דִּבְרֵי סוֹפְרִים, אוֹ בְּעֵדִים שֶׁהֵם סָפֵק פְּסוּלֵי תּוֹרָה - אִם רָצָה לִכְנֹס, חוֹזֵר וּמְקַדֵּשׁ בִּכְשֵׁרִים; וְאִם לֹא רָצָה לִכְנֹס, צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וַאֲפִלּוּ כָּפְרָה הָאִשָּׁה וְהִכְחִישָׁה אֶת הָעֵדִים, וְאָמְרָה "לֹא קִדַּשְׁתַּנִי" - כּוֹפִין אוֹתָהּ לִקַּח גֵּט. וְכֵן דִּין כָּל קִדּוּשֵׁי סָפֵק - אִם רָצָה לִכְנֹס, חוֹזֵר וּמְקַדֵּשׁ וַדַּאי; וְאִם לֹא רָצָה, צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט מִסָּפֵק.

ז. קָטָן שֶׁקִּדֵּשׁ, אֵין קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין. אֲבָל גָּדוֹל שֶׁקִּדֵּשׁ אֶת הַקְּטַנָּה הַיְתוֹמָה, אוֹ קְטַנָּה שֶׁיָּצְאָה מִרְשׁוּת אָב [שנישאת ונתגרשה או נתאלמנה] - אִם הָיְתָה פְּחוּתָה מִבַּת שֵׁשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא גְּבוֹנַת לַחֹשׁ [נבונה ושומרת סוד] בְּיוֹתֵר וּמַכֶּרֶת וּמַבְחֶנֶת, אֵין כָּאן שֵׁם קִדּוּשִׁין, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לְמָאן; וְאִם הָיְתָה מִבַּת עֶשֶׂר וָמַעְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא סְכָלָה בְּיוֹתֵר, הוֹאִיל וְנִתְקַדְּשָׁה לְדַעְתָּהּ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְמֵאוּן [די לה במיאון בבעלה לבטל הנישואין]. | הָיְתָה מִבַּת שֵׁשׁ עַד סוֹף עֶשֶׂר, בּוֹדְקִין אֶת יְפִי דַּעְתָּהּ - אִם מַבְחֶנֶת וּמַכֶּרֶת עִסְקֵי הַנִּשּׂוּאִין וְהַקִּדּוּשִׁין, צְרִיכָה לְמָאן; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מִתְקַדֶּשֶׁת לְמֵאוּן וְאֵינָהּ צְרִיכָה לְמָאן.

ח. כֵּיצַד מִתְקַדֶּשֶׁת לְמֵאוּן? שֶׁאִם נִתְקַדְּשָׁה וְלֹא רָצָת לֵישֵׁב

עִם בַּעֲלָהּ, צְרִיכָה לְמָאֵן בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְלוֹמַר: 'אֵינִי רוֹצָה בִּפְלוֹנִי בַּעֲלִי', וְיוֹצְאָה בְּלֹא גֵּט, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין; וְזוֹ הִיא הַנִּקְרֵאת מְמָאֶנֶת. וְלָמָּה יוֹצְאָה בְּלֹא גֵּט? מִפְּנֵי שֶׁאֵין קִדּוּשֶׁיהָ קִדּוּשִׁין מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא קִדּוּשֵׁי קְטַנָּה זוֹ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְהֵן תְּלוּיִין: שֶׁאִם יָשְׁבָה עִם בַּעֲלָהּ עַד שֶׁגָּדְלָה - גָּמְרוּ קִדּוּשֶׁיהָ, וְנַעֲשֵׂית אֵשֶׁת אִישׁ גְּמוּרָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לַחֲזֹר וּלְקַדְּשָׁהּ אַחַר שֶׁגָּדְלָה; וְאִם לֹא רָצָת לֵישֵׁב - צְרִיכָה לְמָאֵן, וְתֵצֵא בְּלֹא גֵּט.

ט. חֵרֵשׁ שֶׁנָּשָׂא פִּקֵּחַת, וְכֵן חֵרֶשֶׁת שֶׁנִּשֵּׂאת לְפִקֵּחַ - אֵין קִדּוּשֵׁיהֶן קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין מִן הַתּוֹרָה, אֶלָּא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. לְפִיכָךְ אִם בָּא פִּקֵּחַ וְקִדֵּשׁ אֵשֶׁת חֵרֵשׁ הַפִּקֵּחַת - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין, וְנוֹתֵן גֵּט, וְהִיא מֻתֶּרֶת לְבַעֲלָהּ הַחֵרֵשׁ. אֲבָל הַשּׁוֹטֶה שֶׁקִּדֵּשׁ פִּקֵּחַת, אוֹ פִּקֵּחַ שֶׁקִּדֵּשׁ שׁוֹטָה - אֵין כָּאן קִדּוּשִׁין כְּלָל, לֹא מִדִּבְרֵי תּוֹרָה וְלֹא מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים.

י. סָרִיס [עקר] שֶׁקִּדֵּשׁ, בֵּין סָרִיס חַמָּה [מלידה] בֵּין סָרִיס [בידי] אָדָם, וְכֵן אֵילוֹנִית [עקרה] שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה - הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין.

יא. טֻמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס [ספקי זכר או נקבה] שֶׁקִּדְּשׁוּ אִשָּׁה, אוֹ שֶׁקִּדְּשָׁן אִישׁ - הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי סָפֵק, וּצְרִיכִין גֵּט מִסָּפֵק.

יב. הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מִן הָעֲרָיוֹת [שחייב עליהן כרת] - לֹא עָשָׂה כְּלוּם, שֶׁאֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּעֲרָוָה, חוּץ מִן הַנִּדָּה, שֶׁהַמְקַדֵּשׁ אֶת הַנִּדָּה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין. וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן.

יג. אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁפָּשְׁטָה יָדָהּ וְקִבְּלָה קִדּוּשִׁין מֵאַחֵר בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי, שֶׁהָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעֲלָהּ בְּפָנָיו 'גֵּרַשְׁתַּנִי', נֶאֱמֶנֶת, חֲזָקָה שֶׁאֵינָהּ מְעִדָּה פָּנֶיהָ בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ. אֲבָל אִם קִדְּשָׁהּ אַחֵר שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ, אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה קֹדֶם שֶׁתְּקַבֵּל הַקִּדּוּשִׁין; כָּל [- במצב שהוא -] שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, מְעִדָּה.

יד. הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מִן הַשְּׁנִיּוֹת [ערות מדרבנן], אוֹ מֵאִסּוּרֵי לָאוִין, אוֹ מֵאִסּוּרֵי עֲשֵׂה, וְכֵן הַיָּבָם שֶׁקִּדֵּשׁ צָרַת יְבָמָה [אשתו השניה של אחיו] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין; חוּץ מִיבָמָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְזָר [לפני שנחלצה], שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק - נִסְתַּפֵּק לַחֲכָמִים אִם הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בִּיבָמָה, כִּשְׁאָר חַיָּבֵי לָאוִין, אוֹ אֵין קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ, כְּעֶרְוָה. וְאַף עַל פִּי שֶׁאָסוּר לוֹ לִכְנֹס אַחַת מִכָּל אֵלּוּ, הֲרֵי זֶה מְגֻרָשׁ בְּגֵט.

טו. הַמְקַדֵּשׁ גּוֹיָה אוֹ שִׁפְחָה - אֵינָן קִדּוּשִׁין, אֶלָּא הֲרֵי הִיא אַחַר קִדּוּשִׁין כְּמָה שֶׁהָיְתָה קֹדֶם הַקִּדּוּשִׁין; וְכֵן גּוֹי וְעֶבֶד שֶׁקִּדְּשׁוּ בַּת יִשְׂרָאֵל, אֵין קִדּוּשֵׁיהֶן קִדּוּשִׁין. יִשְׂרָאֵל מְשַׁמֵּד שֶׁקִּדֵּשׁ בַּת יִשְׂרָאֵל - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוֹדָה זָרָה בִּרְצוֹנוֹ, הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין, וּצְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט.

טז. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה שֶׁחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת קִדּוּשִׁין גְּמוּרִין עַד שֶׁתִּשְׁתַּחְרֵר; וְכֵיוָן שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרָה, גָּמְרוּ קִדּוּשֶׁיהָ כְּקִדּוּשֵׁי קְטַנָּה שֶׁגָּדְלָה, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְקַדְּשָׁהּ קִדּוּשִׁין אֲחֵרִים. בָּא אַחֵר וְקִדְּשָׁהּ אַחַר שֶׁנִּשְׁתַּחְרְרָה, הֲרֵי זוֹ סְפֵק קִדּוּשִׁין לִשְׁנֵיהֶם.

יז. וְאֵיזוֹ הִיא שִׁפְחָה חֲרוּפָה [חצי שפחה] הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה? [שהבא עליה מתחייב באשם - ב] מִי שֶׁחֶצְיָהּ שִׁפְחָה וְחֶצְיָהּ בַּת חוֹרִין שֶׁקִּדְּשָׁהּ עֶבֶד עִבְרִי [שאז חלים הקידושין]. וּמִי שֶׁחֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין שֶׁקִּדֵּשׁ בַּת חוֹרִין - הֲרֵי זֶה סְפֵק קִדּוּשִׁין.

יח. שִׁכּוֹר שֶׁקִּדֵּשׁ - קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין, וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּכֵּר הַרְבֵּה. וְאִם הִגִּיעַ לְשִׁכְרוּתוֹ [לדרגת שכרות] שֶׁל לוֹט [שאינו יודע מה עושה -], אֵין קִדּוּשָׁיו קִדּוּשִׁין; וּמִתְיַשְּׁבִין בְּדָבָר זֶה [ויש לבדוק היטב את מצבו].

יט. הַמְקַדֵּשׁ בִּפְחוֹת מִפְּרוּטָה, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. קִדְּשָׁהּ בְּאֹכֶל אוֹ בִּכְלִי וְכֵיוָצֵא בּוֹ שֶׁשָּׁוֶה פָּחוֹת מִפְּרוּטָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק, וּצְרִיכָה גֵּט מִסָּפֵק; שֶׁמָּא דָּבָר זֶה שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר. הָא לָמַדְתָּ, שֶׁכָּל הַמְקַדֵּשׁ בְּשָׁוֶה כֶּסֶף - אִם הָיָה שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה, הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי וַדַּאי; וְאִם אֵינוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה, הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי סָפֵק. יֵרָאֶה לִי, שֶׁאִם קִדֵּשׁ בְּתַבְשִׁיל אוֹ בְּיָרָק שֶׁאֵינוֹ מִתְקַיֵּם [לזמן רב] וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - אִם לֹא הָיוּ שָׁוֶה פְּרוּטָה בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת כְּלָל; שֶׁהֲרֵי דָּבָר זֶה אֵינוֹ מַגִּיעַ לְמָקוֹם אַחֵר עַד שֶׁיִּפָּסֵד וְיֹאבַד, וְלֹא יִהְיֶה שָׁוֶה כְּלוּם. וְדָבָר שֶׁל טַעַם הוּא זֶה, וְרָאוּי לִסְמֹךְ עָלָיו.

כ. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בִּפְחוֹת מִפְּרוּטָה, אוֹ שֶׁקִּדֵּשׁ שְׁתֵּי נָשִׁים בִּפְרוּטָה - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁלַח סִבְלוֹנוֹת [מתנות] לְאַחַר מִכָּאן, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְכֵן קָטָן שֶׁקִּדֵּשׁ - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁלַח סִבְלוֹנוֹת אַחַר שֶׁהִגְדִּיל, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁמַּחְמַת קִדּוּשָׁיו הָרִאשׁוֹנִים שְׁלָחָם, שֶׁהָיוּ קִדּוּשִׁין פְּסוּלִין.

כא. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּכֶסֶף אוֹ בִּשְׁטָר, אֵינוֹ צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן הַקִּדּוּשִׁין לְתוֹךְ יָדָהּ, אֶלָּא כֵּיוָן שֶׁרָצָת לִזְרֹק לָהּ קִדּוּשֶׁיהָ, וּזְרָקָם - בֵּין לְתוֹךְ יָדָהּ, בֵּין לְתוֹךְ חֵיקָהּ, אוֹ לְתוֹךְ חֲצַרָהּ, אוֹ לְתוֹךְ שָׂדֶה שֶׁלָּהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. הָיְתָה עוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת הַבַּעַל - צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן לְתוֹךְ יָדָהּ אוֹ לְתוֹךְ חֵיקָהּ. הָיְתָה עוֹמֶדֶת בִּרְשׁוּת שֶׁהִיא שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְזָרַק לָהּ קִדּוּשֶׁיהָ מִדַּעְתָּהּ, וְלֹא הִגִּיעוּ לְיָדָהּ אוֹ לְחֵיקָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת קִדּוּשֵׁי סָפֵק. וַאֲפִלּוּ אָמְרָה לוֹ: 'הַנַּח קִדּוּשַׁי עַל מָקוֹם זֶה', וְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁל שְׁנֵיהֶם - הֲרֵי אֵלּוּ קִדּוּשֵׁי סָפֵק.

כב. הָיוּ עוֹמְדִין בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, אוֹ בִּרְשׁוּת שֶׁאֵינָהּ שֶׁל שְׁנֵיהֶן, וְזָרַק לָהּ קִדּוּשֶׁיהָ - קָרוֹב לוֹ, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; קָרוֹב לָהּ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה, אוֹ שֶׁהָיוּ סָפֵק קָרוֹב לָהּ סָפֵק קָרוֹב לוֹ, וְאָבְדוּ קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעוּ לְיָדָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק. כֵּיצַד הוּא קָרוֹב לָהּ וְקָרוֹב לוֹ? כָּל שֶׁהוּא יָכוֹל לִשְׁמֹר אוֹתָן וְהִיא אֵינָהּ יְכוֹלָה לִשְׁמֹר אוֹתָן - זֶה הוּא קָרוֹב לוֹ; הִיא יְכוֹלָה לִשְׁמֹר אוֹתָן וְהוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁמֹר - זֶה הוּא קָרוֹב לָהּ. שְׁנֵיהֶם יְכוֹלִין לִשְׁמֹר אוֹתוֹ, אוֹ שְׁנֵיהֶם אֵינָן יְכוֹלִין לִשְׁמֹר אוֹתוֹ - זֶה הוּא מֻחֶצָּה לְמֻחֶצָּה.

מתוך מהדורת חזק

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ה

א. הַמְקַדֵּשׁ בְּדָבָר שֶׁהוּא אָסוּר בַּהֲנָיָה - כְּגוֹן חָמֵץ בְּפֶסַח אוֹ בָּשָׂר בְּחָלָב, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר אִסּוּרֵי הֲנָיָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וַאֲפִלּוּ הָיָה אָסוּר בַּהֲנָיָה מִדִּבְרֵיהֶם [מדרבנן], כְּגוֹן חָמֵץ בְּשָׁעָה שִׁשִּׁית מִיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר [בניסן] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ב. עָבַר וּמָכַר דָּבָר הָאָסוּר בַּהֲנָיָה, וְקִדֵּשׁ בְּדָמָיו - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; חוּץ מֵעֲבוֹדָה זָרָה - שֶׁאִם קִדֵּשׁ בְּדָמֶיהָ, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁדְּמֵי עֲבוֹדָה זָרָה אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה כָּמוֹהָ. הַמְקַדֵּשׁ בְּפֶרֶשׁ [צואת] עֵגֶל עֲבוֹדָה זָרָה, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהַכֹּל מֵעֲבוֹדָה זָרָה אָסוּר בַּהֲנָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם". אֲבָל הַמְקַדֵּשׁ בְּפֶרֶשׁ שׁוֹר הַנִּסְקָל [שור שהרג אדם], הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת - אַף עַל פִּי שֶׁשּׁוֹר הַנִּסְקָל אָסוּר בַּהֲנָיָה, פִּרְשׁוֹ אֵינוֹ אָסוּר בַּהֲנָיָה, שֶׁאֵינוֹ דָּבָר חָשׁוּב לְגַבֵּי הַשּׁוֹר.

ג. הַמְקַדֵּשׁ בְּפֵרוֹת שְׁבִיעִית, אוֹ בְּאֵפֶר פָּרָה אֲדֻמָּה, אוֹ בְּמַיִם שֶׁמִּלְּאָן לַעֲשׂוֹתָן מֵי נִדָּה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. הַמְקַדֵּשׁ בְּהֶקְדֵּשׁ שֶׁל בֶּדֶק הַבַּיִת [ביהמ"ק] בְּשׁוֹגֵג - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְהוּא יְשַׁלֵּם קֶרֶן וְחֹמֶשׁ לְהֶקְדֵּשׁ וְיָבִיא אֲשָׁמוֹ, כְּדִין כָּל מוֹעֵל בְּשִׁגְגָה; וְאִם קִדֵּשׁ בּוֹ בְּמֵזִיד, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ד. קִדְּשָׁהּ בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁאֵין לוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁאָר חֲפָצָיו עַד שֶׁיִּתְחַלֵּל [יפדה], שֶׁנֶּאֱמַר בְּמַעֲשֵׂר: "לַה' הוּא".

ה. הַמְקַדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים, אוֹ מִקָּדָשִׁים קַלִּים - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֻתְּרוּ אֶלָּא לַאֲכִילָה בִּלְבַד. אֲבָל כֹּהֵן שֶׁקִּדֵּשׁ בִּתְרוּמָה גְּדוֹלָה, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּבְבִכּוּרִים, וְכֵן לֵוִי שֶׁקִּדֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וְיִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדֵּשׁ בְּמַעֲשֵׂר עָנִי - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

ו. מַתָּנוֹת [תרומות ומעשרות] שֶׁלֹּא הוּרְמוּ, הֲרֵי הֵן כְּמוֹ שֶׁהוּרְמוּ. לְפִיכָךְ יִשְׂרָאֵל שֶׁנָּפְלוּ לוֹ [בירושה] טְבָלִים [תבואה שלא הופרשה] מִבֵּית אָבִי אִמּוֹ כֹּהֵן, וְהִפְרִישׁ מֵהֶם תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת - הֲרֵי הֵן כִּתְרוּמוֹת וּמַעֲשְׂרוֹת שֶׁנָּפְלוּ לוֹ בִּירֻשָּׁה מֵאָבִי אִמּוֹ, וְאִם קִדֵּשׁ בָּהֶן אִשָּׁה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם רְאוּיִין לוֹ לַאֲכִילָה, יֵשׁ לוֹ לְמָכְרָן לְמִי שֶׁהֵן רְאוּיִין לוֹ. אֲבָל יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּדֵּשׁ בִּתְרוּמָה שֶׁהִפְרִישׁ מִגָּרְנוֹ [תבואתו], אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהֲרֵי אֵין לוֹ [אינו יכול] לְמָכְרָהּ, וְאֵין לוֹ בָּהּ אֶלָּא טוֹבַת הֲנָיָה, לְפִי שֶׁנּוֹתְנָהּ לְכָל כֹּהֵן שֶׁיִּרְצֶה; וְטוֹבַת הֲנָיָה אֵינָהּ מָמוֹן.

ז. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּגָזֵל, אוֹ בִּגְנֵבָה, אוֹ בְּחָמָס [קנין בעל כרחו] - אִם נִתְיָאֲשׁוּ הַבְּעָלִים וְנוֹדַע [לעדי הקידושין] שֶׁקָּנָה אוֹתוֹ דָּבָר בְּיֵאוּשׁ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ח. הַנִּכְנָס לְבֵית חֲבֵרוֹ, וְלָקַח לוֹ כְּלִי אוֹ אֹכֶל וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן וְקִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה, וּבָא בַּעַל הַבַּיִת - אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: 'לָמָּה לֹא נָתַתָּ לָהּ דָּבָר זֶה, שֶׁהוּא טוֹב מִמַּה שֶׁנָּתַתָּ לָהּ'? - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁלֹּא אָמַר לוֹ דָּבָר זֶה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהִתְבַּיֵּשׁ עִמּוֹ, וְהוֹאִיל וְקִדֵּשׁ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ, הֲרֵי זֶה גָּזֵל וְאֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם קִדְּשָׁהּ בְּדָבָר שֶׁאֵין בַּעַל הַבַּיִת מַקְפִּיד עָלָיו, כְּגוֹן תְּמָרָה אוֹ אֱגוֹז - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק.

ט. הָיְתָה סְחוֹרָה בֵּינוֹ וּבֵין חֲבֵרוֹ [בשותפות], וְחִלְּקָהּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת חֲבֵרוֹ, וְקִדֵּשׁ בְּחֶלְקוֹ - הוֹאִיל וּצְרִיכָה שׁוּמַת בֵּית דִּין [של שלושה], אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת: שֶׁאֵין זֶה נוֹטֵל לְעַצְמוֹ מַה שֶּׁיִּרְצֶה, וְיַנִּיחַ [לשותפו] מַה שֶּׁיִּרְצֶה.

י. גָּזַל אֶת הָאִשָּׁה אוֹ גָּנַב מִמֶּנָּה אוֹ חָמָסָהּ, וְחָזַר וְקִדְּשָׁהּ בַּגָּזֵל וּבַגְּנֵבָה וְחָמָס שֶׁלָּהּ, וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בּוֹ' - אִם קָדַם בֵּינֵיהֶן שִׁדּוּכִין [הסכמה להינשא], וְנָטְלָה וְשָׁתְקָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לֹא שִׁדַּךְ אוֹתָהּ מֵעוֹלָם - אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁתְקָה כְּשֶׁנְּתַן לָהּ דְּבָרִים אֵלּוּ בְּתוֹרַת קִדּוּשִׁין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אָמְרָה 'הֵן', הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

יא. וְכֵן אִם נָתַן לָהּ פִּקָּדוֹן וְאָמַר לָהּ: 'כִּנְסִי [קבלי] פִּקָּדוֹן זֶה', וְחָזַר וְאָמַר: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בּוֹ' - אִם אָמַר לָהּ קֹדֶם שֶׁתִּטְּלֶנּוּ, וּנְטָלַתּוּ וְשָׁתְקָה - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אַחַר שֶׁנְּטָלַתּוּ בְּתוֹרַת פִּקָּדוֹן אָמַר לָהּ 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ' וְשָׁתְקָה - אֵין זֶה כְּלוּם, שֶׁכָּל שְׁתִיקָה שֶׁלְּאַחַר מַתַּן מָעוֹת אֵינָהּ מוֹעֶלֶת; אֲבָל אִם אָמְרָה 'הֵן' אַחַר שֶׁנְּטָלָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

יב. הֶחְזִיר לָהּ חוֹב שֶׁהָיָה לָהּ אֶצְלוֹ, וְאָמַר לָהּ 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ' קֹדֶם שֶׁתִּטְּלֶנּוּ, וּנְטָלַתּוּ וְשָׁתְקָה - אִם הָיָה בֵּינֵיהֶן שִׁדּוּכִין, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לֹא שִׁדַּךְ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁתֹּאמַר 'הֵן'. וְאִם אָמַר לָהּ אַחַר שֶׁנְּטָלָה הַחוֹב שֶׁלָּהּ 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ', אֲפִלּוּ אָמְרָה 'הֵן', אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁהֲרֵי לֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ מִמֶּנּוּ כְּלוּם, אֶלָּא שֶׁלָּהּ נָטְלָה, וּכְבָר נִפְרַע חוֹבוֹ מִשָּׁעָה שֶׁנָּטְלָה, וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר וּלְתָבְעוֹ בַּחוֹב פַּעַם אַחֶרֶת.

יג. הַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה - אֲפִלּוּ הָיְתָה בִּשְׁטָר, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהָיָה לוֹ אֶצְלָהּ חוֹב דִּינָר, וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּדִּינָר שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדֵךְ' - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁהַמִּלְוָה לְהוֹצָאָה [לשימוש] נִתְּנָה, וְאֵין כָּאן דָּבָר קַיָּם לֵהָנוֹת בּוֹ מֵעַתָּה, שֶׁכְּבָר הוֹצִיאָהּ [- כאילו הוציאה] אוֹתוֹ הַדִּינָר וְעָבְרָה הֲנָאָתוֹ.

יד. הָיָה לוֹ אֶצְלָהּ מִלְוָה עַל הַמַּשְׁכּוֹן, וְקִדְּשָׁהּ בְּאוֹתָהּ הַמִּלְוָה וְהֶחְזִיר לָהּ אֶת הַמַּשְׁכּוֹן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהֲרֵי הִיא נֶהֱנֵית בַּמַּשְׁכּוֹן מֵעַתָּה, וַהֲרֵי הִגִּיעָה הֲנָיָה לְיָדָהּ.

טו. הַמְקַדֵּשׁ בַּהֲנָיַת מִלְוָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁהִלְוָה אוֹתָהּ עַתָּה מָאתַיִם זוּז, וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָיַת זְמַן שֶׁאַרְוִיחַ לִיךְ [שאדחה הפרעון] בְּמִלְוָה זוֹ, שֶׁתִּהְיֶה בְּיָדֵךְ כָּךְ וְכָךְ יוֹם, וְאֵינִי תּוֹבְעָהּ מִמֵּךְ עַד זְמַן פְּלוֹנִי' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ לָהּ הֲנָיָה מֵעַתָּה לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּמִלְוָה זוֹ עַד סוֹף זְמַן שֶׁקָּבַע; וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהִיא כְּרִבִּית [דומה לריבית]. וּפִרְשׁוּ רַבּוֹתַי בַּהֲנָיַת מִלְוָה דְּבָרִים שֶׁאֵין רָאוּי לְשָׁמְעָן [לסבור כמותם].

מתוך מהדורת חזק

טז. אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּפְרוּטָה זוֹ וּבְחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלֵךְ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: 'בְּמִלְוָה שֶׁיֵּשׁ לִי אֶצְלֵךְ וּבִפְרוּטָה זוֹ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

יז. הָיָה לוֹ חוֹב בְּיַד אֲחֵרִים, וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּחוֹב שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיַד זֶה' בְּמַעֲמַד שְׁלָשְׁתָּן [הלווה, המקדש והמתקדשת] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

יח. קִדְּשָׁהּ בִּפְקָדוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּיָדָהּ, אוֹ בִּשְׁאֵלָה שֶׁהִשְׁאִילָהּ [כגון שהשאיל לה כלים] - אִם הָיָה הַפִּקָּדוֹן וְהַשְּׁאֵלָה אוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה מֵהֶן קַיָּם בִּרְשׁוּתָהּ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

יט. אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּשָׂכָר שֶׁאֲדַבֵּר עָלַיִךְ לַשִּׁלְטוֹן' [למושל], וְדִבֵּר עָלֶיהָ, וְהִנִּיחָהּ הַשִּׁלְטוֹן וְלֹא תְּבָעָהּ [למשפט] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא אִם נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מִשֶּׁלּוֹ; שֶׁהַהֲנָיָה הַבָּאָה לָהּ מִדְּבָרָיו הֲרֵי הִיא כְּמִלְוָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

כ. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּמְלָאכָה זוֹ שֶׁאֶעֱשֶׂה עִמָּךְ', וְעָשָׂה עִמָּהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא אִם כֵּן נָתַן לָהּ פְּרוּטָה מִשֶּׁלּוֹ; לְפִי שֶׁהַשְּׂכִירוּת יִזְכֶּה בָּהּ הַפּוֹעֵל מִתְּחִלָּה וְעַד סוֹף - כָּל זְמַן שֶׁיַּעֲשֶׂה מִקְצָת מִן הַמְּלָאכָה, זוֹכֶה בִּמְקְצָת מִן הַשָּׂכָר - וְנִמְצָא הַשָּׂכָר כֻּלּוֹ מִלְוָה אֶצְלָהּ, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

כא. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: 'תֵּן דִּינָר לִפְלוֹנִי מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ אֲנִי לְךָ', וְנָתַן וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת מַתָּנָה זוֹ שֶׁנָּתַתִּי עַל פִּיךָ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לָהּ כְּלוּם, הֲרֵי נֶהֱנֵית בִּרְצוֹנָהּ שֶׁנַּעֲשָׂה, וְנֶהֱנָה פְּלוֹנִי בִּגְלָלָהּ. וְכֵן אִם אָמְרָה לוֹ: 'תֵּן דִּינָר לִפְלוֹנִי מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ לוֹ', וְנָתַן לוֹ, וְקִדְּשָׁהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאַת מַתָּנָה זוֹ שֶׁקִּבַּלְתִּי בִּרְצוֹנֵךְ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

כב. אָמַר לָהּ: 'הֵא לָךְ דִּינָר זֶה מַתָּנָה וְהִתְקַדְּשִׁי לִפְלוֹנִי', וְקִדְּשָׁהּ אוֹתוֹ פְּלוֹנִי וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאָה זוֹ הַבָּאָה לָךְ בִּגְלָלִי' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ הַמְקַדֵּשׁ כְּלוּם. אָמְרָה לוֹ: 'הֵא לְךָ דִּינָר זֶה מַתָּנָה וְאֶתְקַדֵּשׁ לְךָ', וּלְקָחוֹ וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בַּהֲנָאָה זוֹ שֶׁקִּבַּלְתִּי מִמֵּךְ' - אִם אָדָם חָשׁוּב הוּא, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, שֶׁהֲנָאָה יֵשׁ לָהּ בִּהְיוֹתוֹ נֶהֱנָה מִמֶּנָּה, וּבַהֲנָאָה זוֹ תַּקְנֶה עַצְמָהּ לוֹ.

כג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּדִינָר', וַהֲרֵי זֶה הַמַּשְׁכּוֹן בְּיָדֵךְ עַד שֶׁאֶתֵּן הַדִּינָר' - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא הַדִּינָר הִגִּיעַ לְיָדָהּ, וְלֹא הַמַּשְׁכּוֹן נָתַן לִהְיוֹתוֹ שֶׁלָּהּ. הָיָה בְּיָדוֹ מַשְׁכּוֹן עַל חוֹב שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֵצֶל אֲחֵרִים, וְקִדֵּשׁ בּוֹ אִשָּׁה - אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ שֶׁלּוֹ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁבַּעַל חוֹב יֵשׁ לוֹ מִקְצָת קִנְיָן בְּגוּפוֹ שֶׁל מַשְׁכּוֹן.

כד. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה עַל מְנָת שֶׁתַּחְזִירֵיהוּ לִי' - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, בֵּין הֶחְזִירָה בֵּין לֹא הֶחְזִירָה; שֶׁאִם לֹא הֶחְזִירַתּוּ לֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי; וְאִם הֶחְזִירַתּוּ, הֲרֵי לֹא נֶהֱנֵית וְלֹא הִגִּיעַ לְיָדָהּ כְּלוּם.

כה. נָתַן לָהּ אֲגֻדָּה שֶׁל הֲדַס וְכִיּוֹצֵא בָּהּ וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּזוֹ', וְקִבְּלָה אוֹתָהּ, וְאָמְרוּ: 'וַהֲלֹא אֵין בָּהּ שָׁוֶה פְּרוּטָה', וְאָמַר: 'תִּתְקַדֵּשׁ בְּאַרְבָּעָה זוּזִים הַמַּחְבָּאִים בְּתוֹךְ הָאֲגֻדָּה' - אִם אָמְרָה 'הֵן', הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם שָׁתְקָה - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת בְּמָעוֹת אֵלּוּ, שֶׁהַשְּׁתִיקָה שֶׁלְּאַחַר מַתַּן מָעוֹת לְיָדָהּ אֵינָהּ מוֹעֶלֶת; וְתִהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק מִפְּנֵי הָאֲגֻדָּה, שֶׁמָּא תִּשְׁוֶה פְּרוּטָה בְּמָקוֹם אַחֵר.

כו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בִּתְמָרָה זוֹ, הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ, הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ' - אִם יֵשׁ בְּאַחַת מֵהֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק, שֶׁמָּא תִּשְׁוֶה תְּמָרָה אַחַת פְּרוּטָה בִּמְדִינָה אַחֶרֶת.

כז. אָמַר לָהּ: 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּזוֹ וּבְזוֹ וּבְזוֹ' - אִם יֵשׁ בְּכֻלָּם שָׁוֶה פְּרוּטָה, מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק. הָיְתָה אוֹכֶלֶת רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה [אכלה הראשונה קודם שסיים דיבורו] - אִם יֵשׁ בָּאַחֲרוֹנָה שָׁוֶה פְּרוּטָה, מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת אֶלָּא מִסָּפֵק; שֶׁאוֹתָן תְּמָרִים שֶׁאָכְלָה, הֲרֵי הֵן כְּמִלְוָה, וְהַמְקַדֵּשׁ בְּמִלְוָה אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, וְנִמְצָא שֶׁאֵין הַקִּדּוּשִׁין אֶלָּא בִּתְמָרָה אַחֲרוֹנָה.

כח. אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּאֵלּוּ' - אִם יֵשׁ בְּכֻלָּן שָׁוֶה פְּרוּטָה, מְקֻדֶּשֶׁת; אַף עַל פִּי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת רִאשׁוֹנָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁלָּהּ הִיא אוֹכֶלֶת.

כט. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּכוֹס זֶה' - אִם הָיָה מָלֵא מַיִם, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ וּבְמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ; וְאִם הָיָה מָלֵא יַיִן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בּוֹ, וְלֹא בְּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ. וְאִם הָיָה מָלֵא שֶׁמֶן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ, וְלֹא בּוֹ; לְפִיכָךְ אִם לֹא הָיָה בַּשֶּׁמֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת בְּסָפֵק, וְאִם הָיָה בַּשֶּׁמֶן שָׁוֶה פְּרוּטָה, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת וַדַּאי, וְאֵין מַשְׁגִּיחִין [בודקים] עַל כּוֹס [אם שווה פרוטה].

פֶּרֶק ו

א. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי - אִם נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; בֵּין שֶׁהָיָה הַתְּנַאי מִן הָאִישׁ, בֵּין שֶׁהָיָה מִן הָאִשָּׁה. וְכָל תְּנַאי שֶׁבָּעוֹלָם - בֵּין בְּקִדּוּשִׁין, בֵּין בְּגֵרוּשִׁין, בֵּין בְּמִקָּח וּמִמְכָּר, בֵּין בִּשְׁאָר דִּינֵי מָמוֹן - צָרִיךְ לִהְיוֹת בַּתְּנַאי אַרְבָּעָה דְּבָרִים.

ב. וְאֵלּוּ הֵם הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁל כָּל תְּנַאי - שֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי כָּפוּל, וְשֶׁיִּהְיֶה הֵן שֶׁלּוֹ קוֹדֵם לַלָּאו, וְשֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי קוֹדֵם לַמַּעֲשֶׂה, וְשֶׁיִּהְיֶה הַתְּנַאי דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ [כדלהלן]. וְאִם חָסַר הַתְּנַאי אֶחָד מֵהֶן - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם תְּנַאי כְּלָל, אֶלָּא תִּהְיֶה זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת וְיִתְקַיֵּם הַמִּקָּח אוֹ הַמַּתָּנָה מִיָּד, וּכְאִלּוּ לֹא הִתְנָה כְּלָל, הוֹאִיל וְחָסַר הַתְּנַאי אֶחָד מִן הָאַרְבָּעָה.

ג. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תִּתְּנִי לִי לֹא תִּהְיִי מְקֻדֶּשֶׁת', וְאַחַר שֶׁהִתְּנָה תְּנַאי זֶה נָתַן לָהּ הַדִּינָר - הֲרֵי הַתְּנַאי קַיָּם, וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת עַל תְּנַאי; וְאִם נָתְנָה לוֹ מָאתַיִם זוּז, תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לֹא נָתְנָה לוֹ, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ד. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה', וְנָתַן הַדִּינָר בְּיָדָהּ, וְהִשְׁלִים הַתְּנַאי וְאָמַר: 'אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם

מתוך מהדורת חזק

זוז תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת, וְאִם לֹא תִּתְּנִי לִי לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת' - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדִּים הַמַּעֲשֶׂה וְנָתַן בְּיָדָהּ וְאַחַר כָּךְ הִתְנָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר; וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם.

ה. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: 'אִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז, הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה', וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא כָּפַל תְּנָאוֹ, שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר לָהּ: 'וְאִם לֹא תִּתְּנִי, לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת'; וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן לוֹ כְּלוּם.

ו. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: 'אִם לֹא תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת לִי, וְאִם תִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה', וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, מִפְּנֵי שֶׁהַקְּדִּים לָאו ["אם לא תתני"] לְהֵן ["אם תתני"]; וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד, וְאֵינָהּ צְרִיכָה לִתֵּן.

ז. וְכֵן אִם אָמַר לָהּ: 'אִם תַּעֲלִי לָרָקִיעַ אוֹ תֵּרְדִי לַתְּהוֹם הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תַּעֲלִי לָרָקִיעַ וְלֹא תֵּרְדִי לַתְּהוֹם לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת', וְאַחַר כָּךְ נָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי בָּטֵל, וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת מִיָּד; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָהּ לְקַיֵּם תְּנַאי זֶה, וְאֵין זֶה אֶלָּא כְּמַפְלִיגָהּ [מגזימה] בִּדְבָרִים דֶּרֶךְ שְׂחוֹק וְהִתּוּל.

ח. הֲרֵי שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲשׂוֹתוֹ, אֶלָּא שֶׁהַתּוֹרָה אָסְרָה אוֹתוֹ - כְּגוֹן שֶׁאָמַר לְאִשָּׁה: 'אִם תֹּאכְלִי חֵלֶב וָדָם הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא תֹּאכְלִי לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת', 'אִם תֹּאכְלִי בְּשַׂר חֲזִיר הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ, וְאִם לֹא תֹּאכְלִי לֹא יְהֵא גִּט', וְאַחַר שֶׁהִתְנָה נָתַן הַדִּינָר אוֹ הַגֵּט בְּיָדָהּ - הֲרֵי הַתְּנַאי קַיָּם; וְאִם עָבְרָה וְאָכְלָה, תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת אוֹ מְגֹרֶשֶׁת, וְאִם לֹא אָכְלָה, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת וְאֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת. וְאֵין אוֹמְרִים בָּזֶה 'הֲרֵי הִתְנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה', שֶׁהֲרֵי בְּיָדָהּ שֶׁלֹּא תֹּאכַל, וְלֹא תִּתְקַדֵּשׁ וְלֹא תִּתְגָּרֵשׁ.

ט. וּבַמֶּה אָמְרוּ 'כָּל הַמַּתְנֶה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה תְּנָאוֹ בָּטֵל חוּץ מִדָּבָר שֶׁבְּמָמוֹן'? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אוֹ גֵּרֵשׁ אוֹ נָתַן אוֹ מָכַר עַל תְּנַאי שֶׁהוּא רוֹצֶה בִּתְנָאוֹ שֶׁיְּזַכֶּה עַצְמוֹ בְּדָבָר שֶׁלֹּא זִכְּתָה לוֹ תּוֹרָה וּמְנָעָה מִמֶּנּוּ, אוֹ יִפְטֹר עַצְמוֹ בִּתְנָאוֹ מִדָּבָר שֶׁחִיְּבָה אוֹתוֹ בּוֹ תּוֹרָה, שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: 'תְּנָאֲךָ בָּטֵל, וּכְבָר נִתְקַיְּמוּ מַעֲשֶׂיךָ, אֵין אַתָּה נִפְטָר מִדָּבָר שֶׁחִיְּבָה אוֹתְךָ בּוֹ הַתּוֹרָה, וְלֹא תִּזְכֶּה בְּדָבָר שֶׁמְּנָעָה אוֹתְךָ מִמֶּנּוּ'.

י. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה עַל תְּנַאי שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו שְׁאֵר [מזונות] כְּסוּת וְעוֹנָה [תשמיש] - שֶׁאוֹמְרִין לוֹ: 'כְּסוּת וּשְׁאֵר - תְּנָאֲךָ קַיָּם בָּהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא תְּנַאי שֶׁבְּמָמוֹן. אֲבָל בְּעוֹנָה - תְּנָאֲךָ בָּטֵל, שֶׁהַתּוֹרָה חִיְּבָה אוֹתְךָ בְּעוֹנָה. וַהֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאַתָּה חַיָּב בְּעוֹנָתָהּ, וְאֵין בְּיָדְךָ לִפְטֹר עַצְמְךָ בִּתְנָאֲךָ'. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַמַּקְדֵּשׁ יָפַת תֹּאַר [גויה שבויית מלחמה] עַל תְּנַאי שֶׁיִּתְעַמֵּר בָּהּ [שתהא שפחתו] - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְאֵין לוֹ לְהִתְעַמֵּר בָּהּ, שֶׁהֲרֵי הַתּוֹרָה מָנְעָה אוֹתוֹ מִלְּהִשְׁתַּעְבֵּד בָּהּ אַחַר שֶׁנִּבְעֲלָה, וְלֹא מִפְּנֵי תְּנָאוֹ יְזִכֶּה בְּדָבָר שֶׁמָּנְעָה תּוֹרָה, אֶלָּא תְּנָאוֹ בָּטֵל. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. הִתְנָה עַל הָאִשָּׁה בִּשְׁעַת קִדּוּשִׁין, אוֹ בִּשְׁעַת גֵּרוּשִׁין, שֶׁתִּבָּעֵל לְאָבִיהָ וּלְאָחִיהָ אוֹ לִבְנָהּ וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁהִתְנָה עָלֶיהָ שֶׁתַּעֲלֶה לָרָקִיעַ אוֹ שֶׁתֵּרֵד לַתְּהוֹם, וּתְנָאוֹ בָּטֵל; שֶׁאֵין בְּיָדָהּ שֶׁיַּעַבְרוּ אֲחֵרִים וְיָבוֹאוּ עַל הָעֶרְוָה, וְנִמְצָא שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ בְּיָדָהּ לְקַיְּמוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יב. אֲבָל אִם הִתְנָה עָלֶיהָ 'שֶׁיִּתֵּן לִי פְּלוֹנִי חֲצֵרוֹ', אוֹ 'שֶׁיַּשִּׂיא בִּתּוֹ לִבְנִי' וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - תְּנָאוֹ קַיָּם; שֶׁהֲרֵי אֶפְשָׁר בְּיָדָהּ לְקַיְּמוֹ, וְתִתֵּן לִפְלוֹנִי מִמּוֹן הַרְבֵּה עַד שֶׁיִּתֵּן לוֹ חֲצֵרוֹ וְעַד שֶׁיַּשִּׂיא בִּתּוֹ לִבְנוֹ, שֶׁהֲרֵי אֵין כָּאן עֲבֵרָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יג. שִׂים אֵלּוּ הַדְּבָרִים שֶׁל תְּנָאִים לְנֶגֶד עֵינֶיךָ תָּמִיד, וְכָל מָקוֹם שֶׁאַתָּה שׁוֹמֵעַ 'הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי כָּךְ וְכָךְ', אוֹ 'הַנּוֹתֵן גֵּט עַל תְּנַאי כָּךְ וְכָךְ', אוֹ הַמּוֹכֵר, אוֹ הַנּוֹתֵן עַל תְּנַאי - תֵּדַע שֶׁהַתְּנַאי יֵשׁ בּוֹ אַרְבָּעָה דְּבָרִים אֵלּוּ שֶׁבֵּאַרְנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא נִהְיֶה צְרִיכִין לְפָרֵשׁ אוֹתָן בְּכָל מָקוֹם וּמָקוֹם; וְאִם חָסֵר אֶחָד מֵהֶן, אֵין כָּאן תְּנַאי.

יד. יֵשׁ מִקְצָת גְּאוֹנִים אַחֲרוֹנִים שֶׁאָמְרוּ: 'אֵין אָדָם צָרִיךְ לִכְפֹּל תְּנָאוֹ אֶלָּא בְּגִטִּין וְקִדּוּשִׁין בִּלְבַד, אֲבָל בְּדִינֵי מָמוֹן אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְפֹּל'. וְאֵין רָאוּי לִסְמֹךְ עַל דָּבָר זֶה, שֶׁכְּפִילַת הַתְּנַאי עִם שְׁאָר הָאַרְבָּעָה דְּבָרִים, מִתְּנַאי בְּנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן לָמְדוּ אוֹתָן חֲכָמִים, "אִם יַעַבְרוּ בְנֵי גָד וְגוֹ', וְאִם לֹא יַעַבְרוּ", וּתְנַאי זֶה לֹא הָיָה בְּגִטִּין וְלֹא בְּקִדּוּשִׁין. וְכָזֶה הוֹרוּ גְּדוֹלֵי הַגְּאוֹנִים הָרִאשׁוֹנִים, וְכֵן רָאוּי לַעֲשׂוֹת.

טו. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי - כְּשֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת מִשָּׁעָה שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'אִם אֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז בְּשָׁנָה זוֹ הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה, וְאִם לֹא אֶתֵּן לִיךְ לֹא תְּהִי מְקֻדֶּשֶׁת', וְנָתַן הַדִּינָר לְיָדָהּ בְּנִיסָן, וְנָתַן לָהּ הַמָּאתַיִם זוּז שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ בְּתִשְׁרֵי - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִתִּשְׁרֵי; לְפִיכָךְ אִם קִדְּשָׁהּ שֵׁנִי קֹדֶם שִׁיְּתַקְיֵם הַתְּנַאי שֶׁל רִאשׁוֹן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמָמוֹנוֹת, בְּשָׁעָה שֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי הוּא שֶׁיִּהְיֶה גֵּט, אוֹ יִתְקַיֵּם הַמִּקָּח אוֹ הַמַּתָּנָה.

טז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה שָׁם תְּנַאי, וְלֹא אָמַר מֵעַכְשָׁו; אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו בְּדִינָר זֶה אִם אֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז', וּלְאַחַר זְמַן נָתַן לָהּ הַמָּאתַיִם זוּז - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְמִפְרַעַ מִשְּׁעַת הַקִּדּוּשִׁין, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה הַתְּנַאי אֶלָּא לְאַחַר זְמַן מְרֻבֶּה; לְפִיכָךְ אִם קִדְּשָׁהּ אַחֵר קֹדֶם שֶׁיַּעֲשֶׂה הַתְּנַאי - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן הַדִּין בְּגִטִּין וּבְמָמוֹנוֹת.

יז. כָּל הָאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁו', אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְפֹּל תְּנָאוֹ וְלֹא לְהַקְדִּים הַתְּנַאי לַמַּעֲשֶׂה, אֶלָּא אַף עַל פִּי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה תְּנָאוֹ קַיָּם; אֲבָל צָרִיךְ לְהַתְנוֹת בְּדָבָר שֶׁאֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ, וְאִם הִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ - הֲרֵי זֶה כְּמַפְלִיג בִּדְבָרִים [ואינו מתכוון ברצינות], וְאֵין שָׁם תְּנַאי. וְכָל הָאוֹמֵר 'עַל מְנָת' - הֲרֵי זֶה כְּאוֹמֵר 'מֵעַכְשָׁו', וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִכְפֹּל הַתְּנַאי וְלֹא לְהַקְדִּימוֹ לַמַּעֲשֶׂה.

יח. כֵּיצַד? הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז', 'הֲרֵי זֶה גִּטֵּךְ עַל מְנָת שֶׁתִּתְּנִי לִי מָאתַיִם זוּז', 'הֲרֵי חֲצֵר זוֹ נְתוּנָה לְךָ בְּמַתָּנָה עַל מְנָת שֶׁתִּתֵּן

לי מָאתַיִם זוּז' - הֲרֵי תְּנָאוֹ קַיָּם, וְנִתְקַדְּשָׁה הָאִשָּׁה, אוֹ נִתְגָּרְשָׁה, וְזָכָה זֶה בֶּחָצֵר, וְהֵם יִתְּנוּ מָאתַיִם זוּז, וְאִם לֹא יִתְּנוּ - לֹא תִּהְיֶה זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְלֹא תִּתְגָּרֵשׁ זוֹ, וְלֹא יִזְכֶּה זֶה בֶּחָצֵר, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כָּפַל תְּנָאוֹ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה לַתְּנַאי וְנָתַן הַקִּדּוּשִׁין אוֹ הַגֵּט לְיָדָהּ וְהֶחְזִיק זֶה בֶּחָצֵר וְאַחַר כָּךְ הִשְׁלִים תְּנָאוֹ; שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁיִּתְקַיֵּם הַתְּנַאי - יִזְכֶּה זֶה בֶּחָצֵר, וְתִתְקַדֵּשׁ זוֹ וְתִתְגָּרֵשׁ זוֹ, מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהּ נַעֲשָׂה הַמַּעֲשֶׂה, כְּאִלּוּ לֹא הָיָה שָׁם תְּנַאי כְּלָל.

פֶּרֶק ז

א. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁיִּרְצֶה אָבִי' [שיאמר "הן"] - רָצָה הָאָב [אמר "הן"], מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא רָצָה, אוֹ שֶׁשָּׁתַק, אוֹ שֶׁמֵּת קֹדֶם שֶׁשָּׁמַע הַדָּבָר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. 'עַל מְנָת שֶׁלֹּא יְמַחֶה אָבִי' - שָׁמַע וּמִחָה, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; לֹא מִחָה, אוֹ שֶׁמֵּת - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. מֵת הַבֵּן וְאַחַר כָּךְ שָׁמַע הָאָב - מְלַמְּדִין אֶת הָאָב שֶׁיֹּאמַר 'אֵינִי רוֹצֶה', כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא שָׁם קִדּוּשִׁין, וְלֹא תִּפֹּל לִפְנֵי יָבָם.

ב. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי מָאתַיִם זוּז', אוֹ 'בֵּית כּוֹר עָפָר' [שטח שניתן לזרוע בו כור] - אִם יֵשׁ שָׁם עֵדִים שֶׁיֵּשׁ לוֹ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אֵין לוֹ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק; שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ, וְהוּא אוֹמֵר 'אֵין לִי' - כְּדֵי לְקַלְקְלָהּ [להכשילה באיסור אשת איש].

ג. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי מָאתַיִם זוּז', אוֹ 'בֵּית כּוֹר עָפָר בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי' - אִם יֵשׁ לוֹ בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אֵין לוֹ בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁאָמַר, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק - שֶׁמָּא יֵשׁ לוֹ שָׁם, וְהוּא מִתְכַּוֵּן לְקַלְקְלָהּ.

ד. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאַרְאֶךָּ מָאתַיִם זוּז', אוֹ 'בֵּית כּוֹר עָפָר' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וַיַּרְאֶנָּה; הֶרְאָהּ הַזּוּזִים בְּיַד אֲחֵרִים, אוֹ שֶׁהֶרְאָהּ בֵּית כּוֹר עָפָר בִּשְׂדֵה אֲחֵרִים - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שֶׁיַּרְאֶנָּה מִשֶּׁלּוֹ. לָקַח הַמַּעוֹת בְּמִלְוָה אוֹ בְּשֶׁתָּפוּת, אוֹ שֶׁשָּׂכַר הַשָּׂדֶה אוֹ לְקָחָהּ בַּאֲרִיסוּת [לעבוד בה תמורת חלק מהיבול] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, עַד שַׁיַּרְאֶנָּה מִשֶּׁלּוֹ; שֶׁמַּשְׁמַע 'שֶׁאַרְאֶךָּ', שֶׁאַרְאֶךָּ שֶׁעִמִּי לְעַצְמִי דָּבָר זֶה שֶׁאָמַרְתִּי לָךְ.

ה. הָיָה לוֹ בֵּית כּוֹר עָפָר, וְהָיָה בּוֹ נְקָעִים [חפירות] עֲמֻקִּים עֲשָׂרָה טְפָחִים, אוֹ סְלָעִים גְּבוֹהִים עֲשָׂרָה טְפָחִים - אִם הָיוּ הַנְּקָעִים מְלֵאִים מַיִם - הֲרֵי הֵן כִּסְלָעִים וְאֵין נִמְדָּדִין עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁאֵין רְאוּיִין לִזְרִיעָה; וְאִם אֵינָן מְלֵאִין מַיִם - נִמְדָּדִין עִמּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִין לִזְרִיעָה.

ו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלַיִךְ נְדָרִים', וְנִמְצְאוּ עָלֶיהָ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה נְדָרִים אֵלּוּ - שֶׁלֹּא תֹּאכַל בָּשָׂר, אוֹ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן, אוֹ שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט בְּמִינֵי [בגדי] צִבְעוֹנִין - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; נִמְצָא עָלֶיהָ נֶדֶר חוּץ מֵאֵלּוּ - אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'מַקְפִּיד אֲנִי אֲפִלּוּ עַל זֶה', הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְאִם אָמַר לָהּ: 'עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלַיִךְ כָּל נֶדֶר' - אֲפִלּוּ נִמְצֵאת שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא תֹּאכַל חֲרוּבִין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

ז. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֵין בִּיךְ מוּמִין', וְנִמְצָא בָּהּ אֶחָד מִן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; נִמְצָא בָּהּ מוּם אַחֵר חוּץ מֵאוֹתָם הַמּוּמִין - אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר: 'מַקְפִּיד אֲנִי אֲפִלּוּ עַל זֶה', הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וּמַה הֵן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים? כָּל הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּכֹּהֲנִים [לעבודה במקדש], פּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים; וּבְהִלְכוֹת בִּיאַת מִקְדָּשׁ, יִתְבָּאֲרוּ כָּל מוּמֵי הַכֹּהֲנִים. וְיוֹתֵר עֲלֵיהֶן בַּנָּשִׁים - רֵיחַ רַע [מהגוף], וְזִעָה, וְרֵיחַ הַפֶּה, וְקוֹל עָבֶה, וְדַדִּין גַּסִּין מֵחַבְרוֹתֶיהָ טֶפַח, וְטֶפַח בֵּין דַּד לְדַד, וּנְשִׁיכַת כֶּלֶב וְנַעֲשָׂה הַמָּקוֹם צַלֶּקֶת, וְשׁוּמָא [יבלת] שֶׁעַל הַפַּדַּחַת [מצח], אֲפִלּוּ הָיְתָה קְטַנָּה בְּיוֹתֵר, וַאֲפִלּוּ קְרוּבָה מִשְּׁעַר רֹאשָׁהּ וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר, וְזוֹ הִיא הַשּׁוּמָא שֶׁיִּתְרָה בָּאִשָּׁה עַל הַכֹּהֲנִים. אֲבָל אִם הָיְתָה שׁוּמָא שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שֵׂעָר בִּשְׂאָר הַפָּנִים, אוֹ שׁוּמָה גְּדוֹלָה כְּאִסָּר [מטבע איטלקי קטן] אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ שֵׂעָר - הֲרֵי זֶה מוּם בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּנָשִׁים.

ח. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה סְתָם וְנִמְצָא בָּהּ אֶחָד מִן הַמּוּמִין הַפּוֹסְלִין בַּנָּשִׁים, אוֹ נִמְצָא עָלֶיהָ אֶחָד מִשְּׁלֹשָׁה נְדָרִים - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק. קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין עָלֶיהָ נְדָרִים וְהָיוּ עָלֶיהָ נְדָרִים, וְהָלְכָה אֵצֶל חָכָם וְהִתִּיר לָהּ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

ט. קִדְּשָׁהּ עַל מְנָת שֶׁאֵין בָּהּ מוּמִין וְהָיוּ בָּהּ מוּמִין, וְהָלְכָה אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפְּאָהּ אוֹתָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. אֲבָל אִם הִתְנָה הָאִישׁ שֶׁאֵין עָלָיו נְדָרִים, וְשֶׁאֵין בּוֹ מוּמִין, וְהָיוּ עָלָיו נְדָרִים, וְהָיוּ בּוֹ מוּמִין, וְהָלַךְ אֵצֶל חָכָם וְהִתִּירוֹ, אֵצֶל רוֹפֵא וְרִפְּאוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאֵין לָאִישׁ גְּנַאי בְּמוּמִין שֶׁכְּבָר נִרְפְּאוּ, וְאֵין הָאִשָּׁה מַקֶּפֶדֶת עַל זֹאת.

י. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֶתֵּן לִיךְ מָאתַיִם זוּז מִכָּאן וְעַד שְׁלֹשִׁים יוֹם' - אִם נָתַן לָהּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם עָבְרוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם וְלֹא נָתַן, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּזוּזִים אֵלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם' - אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְאַכְּלוּ הַמָּעוֹת [השתמשה בהם] בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם; וְאִם חָזַר בּוֹ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים, אוֹ חָזְרָה הִיא - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יא. בָּא שֵׁנִי וְקִדְּשָׁהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי לְעוֹלָם, לְפִי שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁקִּדְּשָׁהּ הַשֵּׁנִי לֹא הָיְתָה מְקֻדֶּשֶׁת, וְתָפְסוּ בָּהּ קִדּוּשֵׁי שֵׁנִי וְנַעֲשֵׂית אֵשֶׁת אִישׁ, וּלְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם, כְּשֶׁבָּאוּ קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן, יִמְצְאוּ אוֹתָהּ אֵשֶׁת אִישׁ, וְנִמְצָא הָרִאשׁוֹן כְּמִי שֶׁקִּדֵּשׁ אֵשֶׁת אִישׁ שֶׁאֵין הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

יב. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּדִינָר זֶה', וּבָא אַחֵר וְקִדְּשָׁהּ בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק לִשְׁנֵיהֶם; לְפִיכָךְ שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין גֵּט, בֵּין בְּתוֹךְ הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם בֵּין לְאַחַר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם', וּבָא אַחֵר וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו לְאַחַר עֶשְׂרִים יוֹם', וּבָא אַחֵר וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי מֵעַכְשָׁו לְאַחַר עֲשָׂרָה יָמִים', אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה עַל הַסֵּדֶר הַזֶּה - קִדּוּשֵׁי כֻּלָּן תּוֹפְסִין בָּהּ; וּצְרִיכָה גֵּט מִכָּל אֶחָד וְאֶחָד, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לְכֻלָּן בְּסָפֵק.

יג. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי חוּץ מִפְּלוֹנִי', כְּלוֹמַר שֶׁלֹּא תֵּאָסֵר עָלָיו, אֶלָּא תִּהְיֶה אֵשֶׁת אִישׁ עַל כָּל הָעוֹלָם וְלִפְלוֹנִי כִּפְנוּיָה - הֲרֵי זוֹ סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁתִּהְיִי מֻתֶּרֶת לִפְלוֹנִי' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עַל אוֹתוֹ פְּלוֹנִי כִּשְׁאָר הָעָם, מִפְּנֵי שֶׁהִתְנָה בְּדָבָר שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְקַיְּמוֹ.

יד. הַנּוֹתֵן שְׁתֵּי פְּרוּטוֹת לְאִשָּׁה וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי הַיּוֹם בְּאַחַת, וּבְאַחַת לְאַחַר שֶׁאֶגְרְשֵׁךְ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, וּכְשֶׁיְּגָרֵשׁ אוֹתָהּ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת עַד שֶׁיְּגָרֵשׁ אוֹתָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה מִן קִדּוּשֵׁי פְּרוּטָה שְׁנִיָּה. אֲבָל הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה לְאַחַר שֶׁאֶתְגַּיֵּר', 'לְאַחַר שֶׁתִּתְגַּיְּרִי', 'לְאַחַר שֶׁאֶשְׁתַּחְרֵר' [מהיותו עבד כנעני], 'לְאַחַר שֶׁתִּשְׁתַּחְרְרִי' [מהיותה שפחה כנענית], 'לְאַחַר שֶׁיָּמוּת בַּעֲלֵךְ', 'לְאַחַר שֶׁתָּמוּת אֲחוֹתֵךְ' [שכעת היא אשתי] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת, לְפִי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל עַתָּה לְקַדְּשָׁהּ.

טו. הָאוֹמֵר לִיבָמָה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה לְאַחַר שֶׁיִּחָלֵץ לִיךְ יְבָמִיךְ' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, הוֹאִיל וְאִלּוּ קִדְּשָׁהּ עַתָּה, הָיוּ קִדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ מִסָּפֵק.

טז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'אִם יָלְדָה אִשְׁתְּךָ נְקֵבָה הֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה' - לֹא אָמַר כְּלוּם. וְאִם הָיְתָה אֵשֶׁת חֲבֵרוֹ מְעֻבֶּרֶת וְהֵכַּר הָעֻבָּר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת. וְיֵרָאֶה לִי, שֶׁצָּרִיךְ לַחֲזוֹר וּלְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ מֵאֲבִיהָ אַחַר שֶׁתֵּלֵד, כְּדֵי שֶׁיַּכְנִיס אוֹתָהּ בְּקִדּוּשִׁין שֶׁאֵין בָּהֶן דֹּפִי [פגם].

יז. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמֵאָה דִינָר', וְנָתַן לָהּ אֲפִלּוּ דִינָר אֶחָד - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשֶּׁלָּקְחָה הַדִּינָר, וְהוּא יַשְׁלִים לָהּ אֶת הַשְּׁאָר; שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּדִינָר זֶה עַל מְנָת שֶׁאַשְׁלִים לִיךְ מֵאָה דִינָר', שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לוֹ מֵעַכְשָׁו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאָמַר לָהּ בְּמֵאָה דִינָר סְתָם. אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בְּמֵאָה דִינָר אֵלּוּ', וְהִתְחִיל לִמְנוֹת לְתוֹךְ יָדָהּ - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת עַד שֶׁיַּשְׁלִים; וַאֲפִלּוּ בַּדִּינָר הָאַחֲרוֹן שְׁנֵיהֶן יְכוֹלִים לַחֲזוֹר זֶה בָּזֶה. וְכֵן אִם נִמְצָא מָנֶה חָסֵר דִינָר, אוֹ נִמְצָא מֵהֶם דִינָר נְחֹשֶׁת [ולא מכסף] - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת. נִמְצָא בָּהֶם דִינָר רַע [חסר במשקלו] - אִם יְכוֹלָה לְהוֹצִיאוֹ עַל יְדֵי הַדְּחָק, יַחְלִיפֶנּוּ; וְאִם לָאו, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יח. אָמַר לָהּ: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בִּבְגָדִים אֵלּוּ שֶׁהֵן שָׁוִין חֲמִשִּׁים דִינָר', וְהָיוּ שֶׁל מֶשִׁי וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהָאִשָּׁה מִתְאַוָּה לָהֶן - אִם הָיוּ שָׁוִין חֲמִשִּׁים, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשְּׁעַת לְקִיחָה; וְאֵינָן צְרִיכִין שׁוּמָא בַּשּׁוּק וְאַחַר כָּךְ תִּהְיֶה מְקֻדֶּשֶׁת, כְּדֵי שֶׁתִּסְמֹךְ דַּעְתָּהּ, אֶלָּא הוֹאִיל וְהֵם שָׁוִין כְּשֶׁאָמַר לָהּ, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה. וְאִם אֵינָם שָׁוִין, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

יט. אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁהָיוּ עֲסֵקִין בְּדִבְרֵי אֲרוּסִין, הוּא אוֹמֵר: 'בְּמֵאָה דִינָר אֲקַדֵּשׁ אוֹתָךְ', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'אֵינִי מִתְקַדֶּשֶׁת לְךָ אֶלָּא בְּמָאתַיִם זוּז', וְהָלַךְ זֶה לְבֵיתוֹ וְזוֹ לְבֵיתָהּ [מבלי להסכים], וְאַחַר כָּךְ תָּבְעוּ זֶה אֶת זֶה [הסכימו לחדש את הקשר] וְקִדְּשׁוּ סְתָם [בלי להזכיר סכום] - אִם הָאִישׁ תָּבַע אֶת הָאִשָּׁה, יַעֲשׂוּ דִּבְרֵי הָאִשָּׁה; וְאִם הָאִשָּׁה תָּבְעָה אֶת הָאִישׁ, יַעֲשׂוּ דִּבְרֵי הָאִישׁ.

כ. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְקִדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְכֵן אִם אָמַר לוֹ לְקַדְּשָׁהּ עַל תְּנַאי, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ סְתָם, אוֹ עַל תְּנַאי אַחֵר, אוֹ שֶׁשִּׁנָּה אֶת הַתְּנַאי - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

כא. אָמַר לוֹ: 'קַדְּשָׁהּ לִי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; 'קַדְּשָׁהּ לִי וַהֲרֵי הִיא בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה מָקוֹם הוּא לוֹ [ציין לו היכן היא נמצאת]. וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה לִשְׁלוּחָהּ: 'קַבֵּל לִי קִדּוּשַׁי בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', וְקִבֵּל לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; 'הֲרֵי הַבַּעַל בִּמְקוֹם פְּלוֹנִי', וְקִבֵּל לָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁמַּרְאֶה מָקוֹם הִיא לוֹ.

כב. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְחָזַר בּוֹ מִיָּד הוּא אוֹ הִיא, אַף עַל פִּי שֶׁחָזְרוּ בְּתוֹךְ כְּדֵי דִּבּוּר [בטווח מיידי של זמן אמירת משפט] - אֵין חֲזָרָתָם כְּלוּם, וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת.

כג. הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי וְחָזַר אַחַר כַּמָּה יָמִים וּבִטֵּל הַתְּנַאי, אַף עַל פִּי שֶׁבִּטְּלוּ בֵּינוֹ לְבֵינָהּ שֶׁלֹּא בִּפְנֵי עֵדִים - בָּטֵל הַתְּנַאי, וַהֲרֵי הִיא מְקֻדֶּשֶׁת סְתָם. וְכֵן אִם הָיָה הַתְּנַאי מִן הָאִשָּׁה, וּבִטְּלָה אוֹתוֹ אַחַר כֵּן בֵּינָהּ לְבֵינוֹ - בָּטֵל הַתְּנַאי. לְפִיכָךְ הַמְקַדֵּשׁ עַל תְּנַאי וְכָנַס סְתָם [נשאה ללא הזכרת התנאי] אוֹ בָּעַל סְתָם - הֲרֵי זוֹ צְרִיכָה גֵּט אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי, שֶׁמָּא בִּטֵּל הַתְּנַאי כְּשֶׁבָּעַל אוֹ כְּשֶׁכָּנַס. וְכֵן הַמְקַדֵּשׁ בִּכְפָחוֹת מִפְּרוּטָה, אוֹ בְּמִלְוָה [שחייבת לו], וְחָזַר וּבָעַל סְתָם בִּפְנֵי עֵדִים - צְרִיכָה גֵּט, שֶׁעַל בְּעִילָה זוֹ סָמַךְ [לקדשה בה], וְלֹא עַל אוֹתָן הַקִּדּוּשִׁין הַפְּסוּלִין; חֲזָקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם מִישְׂרָאֵל הַכְּשֵׁרִים עוֹשֶׂה בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת, וַהֲרֵי בְּיָדוֹ עַתָּה לַעֲשׂוֹתָהּ בְּעִילַת מִצְוָה.

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ח

א. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הִתְקַדְּשִׁי לִי בְּכוֹס זֶה שֶׁל יַיִן' וְנִמְצָא שֶׁל דְּבַשׁ, 'שֶׁל דְּבַשׁ' וְנִמְצָא שֶׁל יַיִן, 'בְּדִינָר זֶה שֶׁל כֶּסֶף' וְנִמְצָא שֶׁל זָהָב, 'שֶׁל זָהָב' וְנִמְצָא שֶׁל כֶּסֶף, 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי כֹּהֵן' וְנִמְצָא לֵוִי, 'לֵוִי' וְנִמְצָא כֹּהֵן, 'נָתִין' [גבעוני] וְנִמְצָא מַמְזֵר, 'מַמְזֵר' וְנִמְצָא נָתִין, 'בֶּן עִיר' וְנִמְצָא בֶּן כְּרַךְ [עיר גדולה], 'בֶּן כְּרַךְ' וְנִמְצָא בֶּן עִיר, 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי עָשִׁיר' וְנִמְצָא עָנִי, 'עָנִי' וְנִמְצָא עָשִׁיר, 'עַל מְנָת שֶׁבִּיתִי קָרוֹב לַמֶּרְחָץ' וְנִמְצָא רָחוֹק, 'רָחוֹק' וְנִמְצָא קָרוֹב, 'עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי בַּת' אוֹ 'שִׁפְחָה גּוֹדֶלֶת' [קולעת שיער] אוֹ 'אוֹפֶה' וְאֵין לוֹ, עַל מְנָת שֶׁאֵין לוֹ וְיֵשׁ לוֹ, 'עַל מְנָת שֶׁיֵּשׁ לִי אִשָּׁה וּבָנִים' וְאֵין לוֹ, עַל מְנָת שֶׁאֵין לוֹ וְיֵשׁ לוֹ - בְּכָל אֵלּוּ וְהַדּוֹמִין לָהֶן, אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; וְכֵן הִיא שֶׁהִטְעַתּוּ.

ב. וּבְכֻלָּם - אַף עַל פִּי שֶׁאָמְרָה: 'בְּלִבִּי הָיָה לְהִתְקַדֵּשׁ לוֹ

מתוך מהדורת חזק

אַף עַל פִּי שֶׁהִטְעַנִי וְאֵין הַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁאָמַר, וְכֵן אִם אָמַר הוּא: 'בְּלִבִּי הָיָה לְקַדְּשָׁהּ אַף עַל פִּי שֶׁהִטְעַתְנִי' - אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת; דְּבָרִים שֶׁבַּלֵּב אֵינָן דְּבָרִים.

ג. 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי עַל מְנָת שֶׁאֲנִי בַּסָּם' [מוכר בשמים] וְנִמְצָא בַּסָּם וּבֵרְסִי [מעבד עורות], 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי בֶּן עִיר' וְנִמְצָא בֶּן עִיר וּבֶן כְּרַךְ, 'עַל מְנָת שֶׁשְּׁמִי יוֹסֵף' וְנִמְצָא שְׁמוֹ יוֹסֵף וְשִׁמְעוֹן - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'עַל מְנָת שֶׁאֵין שְׁמִי אֶלָּא יוֹסֵף' וְנִמְצָא שְׁמוֹ יוֹסֵף וְשִׁמְעוֹן, 'שֶׁאֵינִי אֶלָּא בַּסָּם' וְנִמְצָא בַּסָּם וּבֵרְסִי, 'שֶׁאֵינִי אֶלָּא בֶּן עִיר' וְנִמְצָא בֶּן עִיר וּבֶן כְּרַךְ - אֵין זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת.

ד. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הֲרֵי אַתְּ מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה עַל מְנָת שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ לִקְרוֹת' - צָרִיךְ שֶׁיִּקְרָא הַתּוֹרָה וִיתַרְגֵּם אוֹתָהּ תַּרְגּוּם אוּנְקְלוֹס הַגֵּר; וְאִם אָמַר לָהּ 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי קָרְאָה' - צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לִקְרוֹת תּוֹרָה נְבִיאִים וּכְתוּבִים בְּדִקְדּוּק יָפֶה. 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי יוֹדֵעַ לִשְׁנוֹת' - צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לִקְרוֹת הַמִּשְׁנָה; 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי תַּנָּאָה' - צָרִיךְ לִהְיוֹת יוֹדֵעַ לִקְרוֹת הַמִּשְׁנָה וְסִפְרָא וְתוֹסְפְתָּא שֶׁל רַבִּי חִיָּא.

ה. 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי תַּלְמִיד' - אֵין אוֹמְרִין כְּבֶן עַזַּאי וּכְבֶן זוֹמָא [-כגדולי תורה], אֶלָּא כָּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דָּבָר אֶחָד בְּתַלְמוּדוֹ וְאוֹמְרוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּהִלְכוֹת הֶחָג שֶׁמְּלַמְּדִין אוֹתָן בָּרַבִּים מִדְּבָרִים הַקַּלִּים סָמוּךְ לֶחָג כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ כָּל הָעָם בְּקִיאִין בָּהֶן. 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי חָכָם' - אֵין אוֹמְרִין כְּרַבִּי עֲקִיבָה וַחֲבֵרָיו, אֶלָּא כָּל שֶׁשּׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ דְּבַר חָכְמָה [סברה] בְּכָל מָקוֹם [בתורה] וְאוֹמֵר. 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי גִּבּוֹר' - אֵין אוֹמְרִין כְּאַבְנֵר בֶּן נֵר וּכְיוֹאָב, אֶלָּא כֹּל שֶׁחֲבֵרָיו מִתְיָרְאִים מִמֶּנּוּ מִפְּנֵי גְּבוּרָתוֹ. 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי עָשִׁיר' - אֵין אוֹמְרִין כְּרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, אֶלָּא כֹּל שֶׁבְּנֵי עִירוֹ מְכַבְּדִין אוֹתוֹ מִפְּנֵי עָשְׁרוֹ. 'עַל מְנָת שֶׁאֲנִי צַדִּיק' - אֲפִלּוּ רָשָׁע גָּמוּר, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, שֶׁמָּא הִרְהֵר בִּתְשׁוּבָה בְּדַעְתּוֹ. עַל מְנָת שֶׁהוּא רָשָׁע - אֲפִלּוּ צַדִּיק גָּמוּר, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק, שֶׁמָּא הִרְהֵר בַּעֲבוֹדָה זָרָה בְּדַעְתּוֹ; שֶׁעָוֹן עֲבוֹדָה זָרָה גָּדוֹל הוּא, וּמִשֶּׁיְּהַרְהֵר לַעֲבֹד בְּלִבּוֹ נַעֲשָׂה רָשָׁע, שֶׁנֶּאֱמַר: "פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם", וְכָתוּב: "לְמַעַן תְּפֹשׂ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּם".

ו. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה וְאָמַר: 'הָיִיתִי סָבוּר שֶׁהִיא כֹּהֶנֶת וַהֲרֵי הִיא לְוִיָּה', 'לְוִיָּה וַהֲרֵי הִיא כֹּהֶנֶת', 'עֲנִיָּה וַהֲרֵי הִיא עֲשִׁירָה', 'עֲשִׁירָה וַהֲרֵי הִיא עֲנִיָּה' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִטְעַתּוּ; וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה: 'סְבוּרָה הָיִיתִי שֶׁהוּא כֹּהֵן וַהֲרֵי הוּא לֵוִי', 'לֵוִי וַהֲרֵי הוּא כֹּהֵן', 'עָשִׁיר וַהֲרֵי הוּא עָנִי', 'עָנִי וַהֲרֵי הוּא עָשִׁיר' - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הִטְעָה אוֹתָהּ.

פֶּרֶק ט

א. הַמְקַדֵּשׁ שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁאָסוּר לִשָּׂא שְׁתֵּיהֶן מִשּׁוּם עֶרְוָה [וקידשן -] כְּאַחַת - אֵינָן מְקֻדָּשׁוֹת. כֵּיצַד? כְּגוֹן שֶׁקִּדֵּשׁ אִשָּׁה וּבִתָּהּ, אוֹ שְׁתֵּי אֲחָיוֹת כְּאַחַת - אֵין אַחַת מֵהֶן מְקֻדֶּשֶׁת.

ב. קִדֵּשׁ נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת וְאָמַר: 'הֲרֵי כֻּלְּכֶן מְקֻדָּשׁוֹת לִי', וְהָיוּ בָּהֶן שְׁתֵּי אֲחָיוֹת, אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּהּ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין אַחַת מִכֻּלָּן מְקֻדֶּשֶׁת; אִם אָמַר לָהֶן: 'הָרְאוּיָה מִכֶּן לְבִיאָה מְקֻדֶּשֶׁת לִי' - הֲרֵי כֻּלָּן מְקֻדָּשׁוֹת, חוּץ מֵאֲחָיוֹת, אוֹ אִשָּׁה וּבִתָּהּ, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְכֵן אִם אָמַר לָהֶן: 'הֲרֵי כֻּלְּכֶן מְקֻדָּשׁוֹת לִי', וְהָיְתָה בָּהֶן שִׁפְחָה, אוֹ גּוֹיָה, אוֹ אִשָּׁה אַחַת עֶרְוָה, כְּגוֹן אֵשֶׁת אִישׁ אוֹ בִּתּוֹ אוֹ אֲחוֹתוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אֵין אַחַת מִכֻּלָּם מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם אָמַר: 'הָרְאוּיָה מִכֶּם לְבִיאָה מְקֻדֶּשֶׁת' - הֲרֵי כֻּלָּן מְקֻדָּשׁוֹת לוֹ, חוּץ מֵאִשָּׁה שֶׁאֵין הַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהּ.

ג. אָמַר לִשְׁתֵּי אֲחָיוֹת: 'הֲרֵי אַחַת מִכֶּם מְקֻדֶּשֶׁת לִי בָּזֶה', וְנָתַן לָהֶן פְּרוּטָה, אוֹ שֶׁקִּבְּלַתָּהּ אַחַת עַל יְדֵי [בשביל] חֲבֵרְתָּהּ, וְכֵן הָאוֹמֵר לְאָב: 'אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקֻדֶּשֶׁת לִי', וְקִבֵּל הָאָב קִדּוּשֶׁיהָ - כֻּלָּן צְרִיכוֹת גֵּט מִמֶּנּוּ, וְאָסוּר לוֹ לָבוֹא עַל אַחַת מֵהֶן; מִפְּנֵי שֶׁהַקִּדּוּשִׁין תּוֹפְסִין בָּהֶן וְאַף עַל פִּי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לָבוֹא עַל אַחַת מֵהֶן.

ד. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה פְּלוֹנִית, וְהָלַךְ לְקַדְּשָׁהּ לוֹ, וְקִדֵּשׁ הַמְשֻׁלָּח בְּעַצְמוֹ לְאִמָּהּ [את אמה] אוֹ לְבִתָּהּ אוֹ לַאֲחוֹתָהּ, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ מֵהֶן נִתְקַדְּשָׁה רִאשׁוֹנָה - שְׁתֵּיהֶן צְרִיכוֹת גֵּט וַאֲסוּרוֹת עָלָיו. וְכֵן אִשָּׁה שֶׁעָשְׂתָה שָׁלִיחַ לְקַדְּשָׁהּ, וְהָלְכָה וְקִדְּשָׁה הִיא עַצְמָהּ לְאַחֵר, וְאֵין יָדוּעַ אֵיזֶה מֵהֶם קָדַם - שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין לָהּ גֵּט; וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס.

ה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּרְחוֹקִין; אֲבָל אִם קִדְּשָׁהּ הַשָּׁלִיחַ לְאָב וְקִדְּשָׁה הִיא עַצְמָהּ לַבֵּן, אוֹ לְאָחִיו, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין גֵּט, וְהִיא אֲסוּרָה לִשְׁנֵיהֶן.

ו. הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ: 'צֵא וְקַדֵּשׁ לִי אִשָּׁה', וּמֵת הַשָּׁלִיחַ, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם קִדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה אוֹ לֹא קִדֵּשׁ - הֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁקִּדֵּשׁ, שֶׁחֶזְקַת הַשָּׁלִיחַ לַעֲשׂוֹת שְׁלִיחוּתוֹ, וְהוֹאִיל וְאֵין יָדוּעַ אֵיזוֹ אִשָּׁה קִדֵּשׁ לוֹ, הֲרֵי זֶה אָסוּר בְּכָל אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קְרוֹבוֹת שֶׁהֵן עֲרָוָה עָלָיו, כְּגוֹן אִשָּׁה שֶׁיֵּשׁ לָהּ בַּת אוֹ אֵם אוֹ אָחוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; שֶׁאִם תֹּאמַר יִשָּׁא זוֹ - שֶׁמָּא אִמָּהּ קִדֵּשׁ לוֹ שְׁלוּחוֹ, אוֹ אֲחוֹתָהּ, אוֹ בִּתָּהּ. וּמֵתָּר בְּאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ קְרוֹבוֹת כְּגוֹן אֵלּוּ. הָיְתָה לָהּ קְרוֹבָה, אָחוֹת אוֹ אֵם וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְהָיְתָה הַקְּרוֹבָה אֵשֶׁת אִישׁ בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂהוּ שָׁלִיחַ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה קֹדֶם שֶׁיָּמוּת הַשָּׁלִיחַ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר בָּהּ; וְאֵין אוֹמְרִין שֶׁמָּא קִדֵּשׁ הַשָּׁלִיחַ אֶת קְרוֹבָתָהּ אַחַר שֶׁנִּתְגָּרְשָׁה, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה רְאוּיָה בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה הַשָּׁלִיחַ, וְאֵין אָדָם עוֹשֶׂה לוֹ שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אֶלָּא אִשָּׁה שֶׁיָּכוֹל הוּא לְקַדְּשָׁהּ בִּשְׁעַת הַשְּׁלִיחוּת.

ז. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ חֲמִשָּׁה בָנִים, וְעָשׂוּ כֵּן אֶת אֲבִיהֶם שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לָהֶם נָשִׁים, וְאָמַר אֲבִי הַבָּנִים לְאִישׁ שֶׁהָיוּ לוֹ חָמֵשׁ בָּנוֹת: 'אַחַת מִבְּנוֹתֶיךָ מְקֻדֶּשֶׁת לְאֶחָד מִבָּנַי', וְקִבֵּל הָאָב הַקִּדּוּשִׁין - כָּל אַחַת מֵהֶן צְרִיכָה חֲמִשָּׁה גִּטִּין מִכָּל הָאַחִין, הוֹאִיל וְכֻלָּן נָתְנוּ רְשׁוּת לָאָב לְקַדֵּשׁ לָהֶם; מֵת אֶחָד מֵהֶן, כָּל אַחַת מֵהֶן צְרִיכָה אַרְבָּעָה גִּטִּין, וַחֲלִיצָה מֵאֶחָד מֵהֶם.

ח. הָאָב שֶׁהָיְתָה לוֹ בַּת קְטַנָּה, אוֹ נַעֲרָה שֶׁהִיא בִּרְשׁוּתוֹ, וּבַת בּוֹגֶרֶת, וְנָתְנָה לוֹ הַבּוֹגֶרֶת רְשׁוּת לְקַדְּשָׁהּ, וְקִדֵּשׁ בִּתּוֹ

סְתָם לְאֶחָד - אֵין הַבּוֹגֶרֶת בִּכְלָל עַד שֶׁיְּפָרֵשׁ וְיֹאמַר 'בִּתִּי הַבּוֹגֶרֶת שֶׁעָשָׂת אוֹתִי שָׁלִיחַ'; לְפִיכָךְ אֵין הַבּוֹגֶרֶת מְקַדֶּשֶׁת, וַאֲחוֹתָהּ מְקַדֶּשֶׁת.

ט. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁתֵּי כִּתִּי [קבוצות] בָּנוֹת מִשְּׁתֵּי נָשִׁים, וְכֻלָּן בִּרְשׁוּתוֹ [שלא בגרו], וְקִדֵּשׁ אַחַת מֵהֶן, וּבִשְׁעַת הַקִּדּוּשִׁין אָמַר לַבַּעַל: 'קִדַּשְׁתִּי לְךָ אֶת בִּתִּי הַגְּדוֹלָה' - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁמָּא גְּדוֹלָה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת [מאשתו הראשונה] קִדֵּשׁ לוֹ, אוֹ גְּדוֹלָה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת [מאשתו השניה], אוֹ קְטַנָּה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת שֶׁהִיא גְּדוֹלָה מִן הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת - הֲרֵי כֻּלָּן מֻתָּרוֹת, חוּץ מִן הַגְּדוֹלָה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת, וְהִיא לְבַדָּהּ הַמְקֻדֶּשֶׁת. וְכֵן אִם קִדֵּשׁ בִּתּוֹ הַקְּטַנָּה - אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר, שֶׁמָּא קְטַנָּה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת, אוֹ קְטַנָּה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת, אוֹ גְּדוֹלָה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת שֶׁהִיא קְטַנָּה מִן הַקְּטַנָּה שֶׁבַּגְּדוֹלוֹת - הֲרֵי כֻּלָּן מֻתָּרוֹת, חוּץ מִן הַקְּטַנָּה שֶׁבַּקְּטַנּוֹת, וְהִיא לְבַדָּהּ הַמְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁמַּשְׁמַע 'בִּתִּי הַגְּדוֹלָה', שֶׁאֵין בָּהֶן קְטַנָּה מִמֶּנָּה; וּמַשְׁמַע 'הַקְּטַנָּה', שֶׁאֵין בָּהֶן קְטַנָּה מִמֶּנָּה.

י. נֶאֱמָן הָאָב לוֹמַר עַל בִּתּוֹ קֹדֶם שֶׁתִּבְגַּר שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת, וְאוֹסְרָהּ עַל הַכֹּל.

יא. הָאָב שֶׁאָמַר: 'קִדַּשְׁתִּי אֶת בִּתִּי וְאֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדַּשְׁתִּיהָ' - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה לְעוֹלָם עַל כָּל אָדָם, עַד שֶׁיֹּאמַר: 'נוֹדַע לִי שֶׁלִּפְלוֹנִי קִדַּשְׁתִּיהָ'; וְתִהְיֶה צְרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט בִּלְבַד, וְאַף עַל פִּי שֶׁנּוֹדַע לוֹ אַחַר שֶׁבָּגְרָה.

יב. אָמַר הָאָב: 'אֵינִי יוֹדֵעַ לְמִי קִדַּשְׁתִּיהָ', וּבָא אֶחָד וְאָמַר: 'אֲנִי הוּא שֶׁקִּדַּשְׁתִּיהָ' - נֶאֱמָן אַף לְכְנֹס, וְאֵינוֹ צָרִיךְ קִדּוּשִׁין אֲחֵרִים.

יג. בָּאוּ שְׁנַיִם, זֶה אוֹמֵר 'אֲנִי קִדַּשְׁתִּיהָ', וְזֶה אוֹמֵר 'אֲנִי קִדַּשְׁתִּיהָ' - שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין גֵּט; וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס. כְּנָסָהּ, וְאַחַר כָּךְ בָּא אַחֵר וְאָמַר: 'אֲנִי הוּא שֶׁקִּדַּשְׁתִּיהָ' - אֵינוֹ נֶאֱמָן, וְאֵינוֹ אוֹסְרָהּ עַל בַּעְלָהּ.

יד. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה: 'נִתְקַדַּשְׁתִּי וְאֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדַּשְׁתִּי', וּבָא אֶחָד וְאָמַר: 'אֲנִי הוּא שֶׁקִּדַּשְׁתִּיךְ' - נֶאֱמָן לִתֵּן גֵּט, וְתִהְיֶה מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם חוּץ מִמֶּנּוּ; אֲבָל אֵינוֹ נֶאֱמָן לִכְנֹס, שֶׁמָּא יִצְרוֹ תְּקָפוֹ וְהִיא תַּרְגִּיל לוֹ [תחפה עליו] כְּדֵי לְהַתִּירָהּ.

טו. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה 'קִדַּשְׁתִּיךְ', וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא קִדַּשְׁתַּנִי' - הוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְהִיא מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו. הִיא אוֹמֶרֶת 'קִדַּשְׁתַּנִי', וְהוּא אוֹמֵר 'לֹא קִדַּשְׁתִּיךְ' - הוּא מֻתָּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְהִיא אֲסוּרָה בִּקְרוֹבָיו. 'קִדַּשְׁתִּיךְ', וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא קִדַּשְׁתָּ אֶלָּא בִּתִּי' - הוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹת גְּדוֹלָה [האם], וּגְדוֹלָה מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו; וּמֻתָּר בִּקְרוֹבוֹת הַבַּת, וְהַבַּת מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו. 'קִדַּשְׁתִּי אֶת בִּתְּךָ', וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא קִדַּשְׁתָּ אֶלָּא אוֹתִי' - הוּא אָסוּר בִּקְרוֹבוֹת הַבַּת, וְהַבַּת מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו; וּמֻתָּר בִּקְרוֹבוֹת הָאֵם, וְהָאֵם אֲסוּרָה בִּקְרוֹבָיו.

טז. וְכָל אֵלּוּ שֶׁטּוֹעֲנִין [לתקפות] הַקִּדּוּשִׁין [בין הוא בין היא -], בְּשֶׁטָּעַן הַטּוֹעֵן שֶׁהָיוּ שָׁם קִדּוּשִׁין בִּפְנֵי עֵדִים וְהָלְכוּ לִמְדִינָה אַחֶרֶת אוֹ מֵתוּ; אֲבָל אִם הוֹדוּ שֶׁהָיוּ הַקִּדּוּשִׁין בְּלֹא עֵדִים - אֵין כָּאן קִדּוּשִׁין, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְכָל מָקוֹם שֶׁתֹּאמַר אִשָּׁה לְאִישׁ 'קִדַּשְׁתַּנִי', וְהוּא אוֹמֵר 'לֹא קִדַּשְׁתִּי' - מְבַקְּשִׁים מִמֶּנּוּ שֶׁיִּכְתֹּב לָהּ גֵּט כְּדֵי לְהַתִּירָהּ לִשְׁאָר הָעָם, שֶׁאֵין לוֹ בָּזֶה הֶפְסֵד; וְאִם נָתַן לָהּ גֵּט מֵעַצְמוֹ, כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן כְּתֻבָּה.

יז. הָעוֹשֶׂה לוֹ שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלַךְ [השליח] וְקִדְּשָׁהּ לְעַצְמוֹ - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשָּׁלִיחַ; וְאָסוּר לַעֲשׂוֹת כֵּן. וְכָל הָעוֹשֶׂה דָּבָר זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ בִּשְׁאָר דִּבְרֵי מִקָּח וּמִמְכָּר, נִקְרָא רָשָׁע.

יח. הָעוֹשֶׂה שָׁלִיחַ לְקַדֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ, הַשָּׁלִיחַ אוֹמֵר 'לְעַצְמִי קִדַּשְׁתִּיהָ', וְהָאִשָּׁה אוֹמֶרֶת 'לְאִישׁ שֶׁשְּׁלָחוֹ נִתְקַדַּשְׁתִּי' - אִם לֹא עָשָׂה [מינה] הַשָּׁלִיחַ בְּעֵדִים, הֲרֵי הַשָּׁלִיחַ אָסוּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ, וְהִיא מֻתֶּרֶת בִּקְרוֹבָיו; וְהָאִשָּׁה אֲסוּרָה בִּקְרוֹבֵי הַמְשַׁלֵּחַ, וְהַמְשַׁלֵּחַ מֻתָּר בִּקְרוֹבוֹתֶיהָ. וְאִם הֶחֱזִיק הַשָּׁלִיחַ בְּעֵדִים [מינה אותו בפני עדים], הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לָרִאשׁוֹן.

יט. אָמְרָה: 'אֵינִי יוֹדַעַת לְמִי נִתְקַדַּשְׁתִּי, אִם לַשּׁוֹלֵחַ אוֹ לְשִׁלּוּחוֹ' - אִם לֹא הֶחֱזִיק הַשָּׁלִיחַ בְּעֵדִים, הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת לַשֵּׁנִי; וְאִם הֶחֱזִיק שֶׁהוּא שְׁלוּחוֹ, שְׁנֵיהֶם כּוֹתְבִין גֵּט. וְאִם רָצוּ, אֶחָד נוֹתֵן גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס.

כ. הָאִשָּׁה שֶׁעָשָׂת שָׁלִיחַ לְקַדְּשָׁהּ, וְהָלַךְ וְקִדְּשָׁהּ, וּבְעֵת הֲלִיכָתוֹ בִּטְּלָה הַשְּׁלִיחוּת וְחָזְרָה בָּהּ, וְאֵין יָדוּעַ אִם קֹדֶם שֶׁקִּבֵּל לָהּ הַקִּדּוּשִׁין חָזְרָה אוֹ אַחַר הַקִּדּוּשִׁין - הֲרֵי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת מִסָּפֵק; וְכֵן הָאִישׁ שֶׁעָשָׂה שָׁלִיחַ וְחָזַר בּוֹ.

כא. הַמְקַדֵּשׁ אַחַת מֵחָמֵשׁ נָשִׁים וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אֵיזוֹ מֵהֶן קִדֵּשׁ, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת 'אוֹתִי קִדֵּשׁ' - אָסוּר בִּקְרוֹבוֹת כֻּלָּן; וְנוֹתֵן גֵּט לְכָל אַחַת וְאַחַת, וּמַנִּיחַ כְּתֻבָּה אַחַת בֵּינֵיהֶן וּמִסְתַּלֵּק. וְאִם קִדֵּשׁ בְּבִיאָה, קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים שֶׁיִּתֵּן כְּתֻבָּה לְכָל אַחַת וְאַחַת. וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁהַכְּתֻבָּה שֶׁכָּתַב לְאַחַת מֵהֶן אָבְדָה, וְכָל אַחַת וְאַחַת אוֹמֶרֶת 'אֲנִי הִיא שֶׁקִּדַּשְׁתַּנִי וְכָתַבְתָּה לִי כְּתֻבָּה וְאָבְדָה כְּתֻבָּתִי'.

כב. הָאִשָּׁה שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי - הֲרֵי זוֹ בְּחֶזְקַת מְקֻדֶּשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם רְאָיָה בְּרוּרָה; וְכָל קוֹל שֶׁלֹּא הֶחֱזַק בְּבֵית דִּין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ. וְכֵיצַד הוּא הַקּוֹל שֶׁתֵּחָזֵק זוֹ בּוֹ שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת? כְּגוֹן שֶׁבָּאוּ שְׁנַיִם וְהֵעִידוּ שֶׁרָאוּ הַנְּרוֹת דּוֹלְקִים וּמִטּוֹת מֻצָּעוֹת, וּבְנֵי אָדָם נִכְנָסִין וְיוֹצְאִין, וְנָשִׁים שְׂמֵחוֹת לָהּ וְאוֹמְרוֹת: 'נִתְקַדְּשָׁה פְּלוֹנִית הַיּוֹם, נִתְקַדְּשָׁה פְּלוֹנִית הַיּוֹם'. שֶׁמְּעוּ אוֹתָן אוֹמְרוֹת: 'פְּלוֹנִית תִּתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם' - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, שֶׁמָּא נִזְדַּמְּנוּ לְקַדֵּשׁ וְלֹא נִתְקַדְּשָׁה; עַד שֶׁיִּשְׁמְעוּ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה. וְכֵן אִם בָּאוּ שְׁנַיִם וְאָמְרוּ: 'רָאִינוּ כְּמוֹ שִׂמְחַת אֲרוּסִין וְשָׁמַעְנוּ הַבְּרָה [המולה], וְשָׁמַעְנוּ מִפְּלוֹנִי שֶׁשָּׁמַע מִפְּלוֹנִי שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה פְּלוֹנִית בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי, וְהָלְכוּ לָהֶם הָעֵדִים לִמְדִינָה אַחֶרֶת, אוֹ מֵתוּ' - הֲרֵי זֶה קוֹל שֶׁמַּחְזִיק אוֹתָהּ מְקֻדֶּשֶׁת.

כג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁלֹּא הָיְתָה שָׁם אֲמַתְּלָה [טעם השובר את הקול]; אֲבָל אִם הָיְתָה שָׁם אֲמַתְּלָה, וְשָׁמְעוּ הָאֲמַתְּלָה וְשָׁמְעוּ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה - לֹא הֶחֱזִקָה מְקֻדֶּשֶׁת. כֵּיצַד

מתוך מהדורת חזק

היא הָאֲמַתְלָה? פְּלוֹנִית נִתְקַדְּשָׁה עַל תְּנַאי, אוֹ קִדּוּשֵׁי סָפֵק - לֹא הֵחֲזָקָה; אֶלָּא שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ, וְסוֹמְכִין עַל דְּבָרֶיהָ, הוֹאִיל וְאֵין שָׁם רְאָיָה בְּרוּרָה וְלֹא קוֹל חָזָק.

כד. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְפְלוֹנִי, וּלְאַחַר יָמִים אָמְרוּ אֲמַתְלָה - אִם מַרְאִין הַדְּבָרִים לְבֵית דִּין שֶׁהוּא כֵּן - סוֹמְכִין עַל הָאֲמַתְלָה, וְלֹא תֵּחָזֵק מְקֻדֶּשֶׁת; וְאִם לָאו - הוֹאִיל וְלֹא נִשְׁמְעָה הָאֲמַתְלָה בְּעֵת שֶׁנִּשְׁמְעוּ הַקִּדּוּשִׁין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָאֲמַתְלָה.

כה. מַעֲשֶׂה בְּאַחַת שֶׁיָּצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לִבְנוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי, וּלְאַחַר זְמַן שָׁאֲלוּ אֶת אָבִיו וְאָמַר: 'עַל תְּנַאי כָּךְ נִתְקַדְּשָׁה לוֹ, וְלֹא נִתְקַיֵּם הַתְּנַאי'; וְלֹא סָמְכוּ חֲכָמִים עַל דְּבָרָיו, אֶלָּא אָמְרוּ: 'חֲרִי זוֹ סָפֵק מְקֻדֶּשֶׁת, וּכְאִלּוּ אֵין שָׁם אֲמַתְלָה'.

כו. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי, וּבָא שְׁנֵי וְקִדְּשָׁהּ בְּפָנֵינוּ - בּוֹדְקִין עַל קִדּוּשֵׁי רִאשׁוֹן, שֶׁהֵם בְּקוֹל: אִם בָּאוּ עֵדִים בְּרִאָיָה בְּרוּרָה שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לָרִאשׁוֹן, אֵין קִדּוּשֵׁי שֵׁנִי כְּלוּם; וְאִם לָאו - מְגָרֵשׁ רִאשׁוֹן שֶׁקִּדּוּשָׁיו בְּקוֹל, וְנוֹשֵׂא הַשֵּׁנִי שֶׁקִּדּוּשָׁיו וַדַּאי. וְאִם גֵּרֵשׁ הַשֵּׁנִי, לֹא יִכְנֹס הָרִאשׁוֹן, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ הֶחְזִיר גְּרוּשָׁתוֹ מִן הָאֲרוּסִין אַחַר שֶׁנִּתְאָרְסָה לְאַחֵר.

כז. יָצָא עָלֶיהָ קוֹל שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לִפְלוֹנִי, וְיָצָא קוֹל אַחֵר כְּמוֹתוֹ שֶׁהִיא מְקֻדֶּשֶׁת לְאַחֵר - אֶחָד כּוֹתֵב גֵּט וְאֶחָד כּוֹנֵס, בֵּין רִאשׁוֹן בֵּין אַחֲרוֹן.

כח. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִשְׁלֹחַ סִבְלוֹנוֹת [מתנות] לַאֲרוּסָה אַחַר שֶׁתִּתְאָרֵס, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁרָאוּ סִבְלוֹנוֹת הוּבְלוּ לָהּ - חוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא נִתְקַדְּשָׁה וּצְרִיכָה גֵּט מִסָּפֵק, אַף עַל פִּי שֶׁרֹב אַנְשֵׁי הָעִיר אֵין מְשַׁלְּחִין אֶלָּא קֹדֶם הָאֲרוּסִין. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ כֻּלָּם לִשְׁלֹחַ הַסִּבְלוֹנוֹת תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מְקַדְּשִׁין, וְרָאוּ סִבְלוֹנוֹת - אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

כט. הֶחְזֵק שְׁטַר כְּתֻבָּתָהּ [על ידי שראו אותו] - אִם דֶּרֶךְ מִקְצָת אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁמְּקַדְּשִׁין וְאַחַר כָּךְ כּוֹתְבִין, חוֹשְׁשִׁין לָהּ; וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין שָׁם סוֹפֵר, אֵין אוֹמְרִין שֶׁמָּא מִפְּנֵי הַסּוֹפֵר שֶׁמָּצָא הִקְדִּים וְכָתַב. וְאִם דֶּרֶךְ כָּל אַנְשֵׁי הַמָּקוֹם שֶׁכּוֹתְבִין הַכְּתֻבָּה קֹדֶם הַקִּדּוּשִׁין, אֵין חוֹשְׁשִׁין לָהּ.

ל. שְׁנַיִם אוֹמְרִים 'רְאִינוּהָ שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּיוֹם פְּלוֹנִי', וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים 'לֹא רְאִינוּהָ' - אַף עַל פִּי שֶׁכֻּלָּם שׁוֹכְנִים בְּחָצֵר אַחַת, חֲרִי זוֹ מְקֻדֶּשֶׁת; שֶׁאֵין 'לֹא רְאִינוּהָ' רְאָיָה, שֶׁדֶּרֶךְ הָעָם לְקַדֵּשׁ בְּצִנְעָה.

לא. אָמַר עֵד אֶחָד 'מְקֻדֶּשֶׁת הִיא', וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא נִתְקַדַּשְׁתִּי' - חֲרִי זוֹ מֻתֶּרֶת. אֶחָד אוֹמֵר 'מְקֻדֶּשֶׁת', וְאֶחָד אוֹמֵר 'אֵינָהּ מְקֻדֶּשֶׁת' - לֹא תִּנָּשֵׂא, וְאִם נִשֵּׂאת לֹא תֵּצֵא, שֶׁחֲרֵי הִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נִתְקַדַּשְׁתִּי'. אָמְרָה 'מְקֻדֶּשֶׁת אֲנִי', וּלְאַחַר זְמַן עָמְדָה וְקִדְּשָׁה עַצְמָהּ - אִם נָתְנָה אֲמַתְלָה לְדְבָרֶיהָ [הסבר למה שאמרה "מקודשת אני"] וְאָמְרָה: 'מִפְּנֵי כָּךְ וְכָךְ אָמַרְתִּי בִּתְחִלָּה שֶׁאֲנִי מְקֻדֶּשֶׁת', וְרָאִינוּ בִּדְבָרֶיהָ מַמָּשׁ - חֲרִי זוֹ מֻתֶּרֶת לַשֵּׁנִי. וְאִם לֹא נָתְנָה אֲמַתְלָה לְדְבָרֶיהָ, אוֹ שֶׁנָּתְנָה וְאֵין בָּהּ מַמָּשׁ - חֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה, וְקִדּוּשֵׁי שֵׁנִי קִדּוּשֵׁי סָפֵק, לְפִיכָךְ נוֹתֵן לָהּ גֵּט, וְתִהְיֶה אֲסוּרָה עָלָיו וְעַל הַכֹּל עַד שֶׁיָּבוֹא אֲרוּסָהּ. וְכֵן הָאִשָּׁה שֶׁבָּאת וְאָמְרָה 'אִשֶּׁת אִישׁ אֲנִי', וְחָזְרָה וְאָמְרָה 'פְּנוּיָה אֲנִי' - אִם נָתְנָה אֲמַתְלָה לִדְבָרֶיהָ וְיֵשׁ בִּדְבָרֶיהָ מַמָּשׁ - חֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת.

פֶּרֶק י

א. הָאֲרוּסָה אֲסוּרָה לְבַעְלָהּ מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים כָּל זְמַן שֶׁהִיא בְּבֵית אָבִיהָ; וְהַבָּא עַל אֲרוּסָתוֹ בְּבֵית חָמִיו, מַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת [מלקות מדרבנן]. וַאֲפִלּוּ קִדְּשָׁהּ בְּבִיאָה, אָסוּר לוֹ לָבוֹא עָלֶיהָ בִּיאָה שְׁנִיָּה בְּבֵית אָבִיהָ, עַד שֶׁיָּבִיא אוֹתָהּ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ וְיִתְיַחֵד עִמָּהּ וַיַּפְרִישֶׁנָּה לוֹ; וְיִחוּד זֶה הוּא הַנִּקְרָא כְּנִיסָה לְחֻפָּה, וְהוּא הַנִּקְרָא 'נִשּׂוּאִין' בְּכָל מָקוֹם. וְהַבָּא עַל אֲרוּסָתוֹ לְשֵׁם נִשּׂוּאִין אַחַר שֶׁקִּדְּשָׁהּ - מִשֶּׁעָרָה בָּהּ קְנָאָה, וְנַעֲשֵׂית נְשׂוּאָה, וַחֲרֵי הִיא אִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר.

ב. כֵּיצַד שֶׁנִּכְנְסָה הָאֲרוּסָה לְחֻפָּה - חֲרֵי זֶה מֻתָּר לָבוֹא עָלֶיהָ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה, וַחֲרֵי הִיא אִשְׁתּוֹ גְּמוּרָה לְכָל דָּבָר. וּמִשֶּׁתִּכָּנֵס לְחֻפָּה - נִקְרֵאת נְשׂוּאָה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִבְעֲלָה, וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה רְאוּיָה לִבְעִילָה; אֲבָל אִם הָיְתָה נִדָּה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּכְנְסָה לְחֻפָּה וְנִתְיַחֵד עִמָּהּ - לֹא גָּמְרוּ הַנִּשּׂוּאִין, וַחֲרֵי הִיא כַּאֲרוּסָה עֲדַיִן.

ג. וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים בְּבֵית הֶחָתָן קֹדֶם הַנִّשּׂוּאִין, וְהֵן שֵׁשׁ בְּרָכוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַכֹּל בָּרָא לִכְבוֹדוֹ'. 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, יוֹצֵר הָאָדָם'. 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר יָצַר אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ, בְּצֶלֶם דְּמוּת תַּבְנִיתוֹ, וְהִתְקִין לוֹ מִמֶּנּוּ בִּנְיַן עֲדֵי עַד, בָּרוּךְ אַתָּה ה' יוֹצֵר הָאָדָם'. 'שׂוֹשׂ תָּשִׂישׂ וְתָגֵל עֲקָרָה, בְּקִבּוּץ בָּנֶיהָ לְתוֹכָהּ בְּשִׂמְחָה, בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ'. 'שַׂמֵּחַ תְּשַׂמַּח רֵעִים אֲהוּבִים, כְּשַׂמֵּחֲךָ יְצִירְךָ מִקֶּדֶם בְּגַן עֵדֶן, בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׂמֵּחַ עַמּוֹ וּבוֹנֶה יְרוּשָׁלַיִם'. 'בָּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּרָא שָׂשׂוֹן וְשִׂמְחָה, חָתָן וְכַלָּה, גִּילָה וְרִנָּה אַהֲבָה אַחֲוָה שָׁלוֹם וְרֵעוּת, מְהֵרָה ה' אֱלֹהֵינוּ יִשָּׁמַע מִעָרֵי יְהוּדָה וּמִחוּצוֹת יְרוּשָׁלַיִם קוֹל שָׂשׂוֹן וְקוֹל שִׂמְחָה קוֹל חָתָן וְקוֹל כַּלָּה, קוֹל מִצְהֲלוֹת חֲתָנִים מִמִּשְׁתֵּה וּנְעָרִים מִנְּגִינָתָם, בָּרוּךְ אַתָּה ה' מְשַׂמֵּחַ חָתָן עִם הַכַּלָּה'.

ד. וְאִם יִהְיֶה שָׁם יַיִן - מֵבִיא כּוֹס שֶׁל יַיִן, וּמְבָרֵךְ עַל הַיַּיִן תְּחִלָּה, וּמְסַדֵּר אֶת כֻּלָּן עַל הַכּוֹס, וְנִמְצָא מְבָרֵךְ שֶׁבַע בְּרָכוֹת. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁנָּהֲגוּ לְהָבִיא חֲדַס עִם הַיַּיִן, וּמְבָרֵךְ עַל הַחֲדַס [ברכת הבשמים] אַחַר הַיַּיִן, וְאַחַר כָּךְ מְבָרֵךְ הַשֵּׁשׁ.

ה. וְאֵין מְבָרְכִין בִּרְכַּת חֲתָנִים אֶלָּא בַּעֲשָׂרָה גְּדוֹלִים וּבְנֵי חוֹרִין; וְחָתָן מִן הַמִּנְיָן.

ו. הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה, וּבֵרַךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים, וְלֹא נִתְיַחֵד עִמָּהּ בְּבֵיתוֹ - עֲדַיִן אֲרוּסָה הִיא; שֶׁאֵין בִּרְכַּת חֲתָנִים עוֹשָׂה הַנִּשּׂוּאִין, אֶלָּא כְּנִיסָה לְחֻפָּה. אֵרֵס וְכָנַס לְחֻפָּה וְלֹא בֵּרַךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים - חֲרֵי זוֹ נְשׂוּאָה גְּמוּרָה, וְחוֹזֵר וּמְבָרֵךְ אֲפִלּוּ

מתוך מהדורת חזק

אַחַר כַּמָּה יָמִים. וְלֹא תִּנָּשֵׂא נִדָּה עַד שֶׁתִּטְהַר, וְאֵין מְבָרְכִין לָהּ בִּרְכַּת חֲתָנִים עַד שֶׁתִּטְהַר. וְאִם עָבַר וְנָשָׂא וּבֵרֵךְ, אֵינוֹ חוֹזֵר וּמְבָרֵךְ.

ז. וְצָרִיךְ לִכְתֹּב כְּתֻבָּה קֹדֶם כְּנִיסָה לְחֻפָּה, וְאַחַר כָּךְ יִהְיֶה מֻתָּר בְּאִשְׁתּוֹ; וְהֶחָתָן נוֹתֵן שְׂכַר הַסּוֹפֵר. וְכַמָּה הוּא כּוֹתֵב לָהּ? אִם הָיְתָה בְּתוּלָה, אֵין כּוֹתְבִין לָהּ פָּחוֹת מִמָּאתַיִם דִּינָר; וְאִם הָיְתָה בְּעוּלָה, אֵין כּוֹתְבִין לָהּ פָּחוֹת מִמֵּאָה דִּינָר. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא 'עִקַּר כְּתֻבָּה'. וְאִם רָצָה לְהוֹסִיף לָהּ, אֲפִלּוּ כִּכַּר זָהָב - מוֹסִיף. וְדִין הַתּוֹסֶפֶת וְדִין הָעִקָּר אֶחָד הוּא לְרֹב הַדְּבָרִים; לְפִיכָךְ כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ כְּתֻבָּה סְתָם, הוּא הָעִקָּר וְהַתּוֹסֶפֶת כְּאֶחָד. וַחֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְּנוּ כְּתֻבָּה לְאִשָּׁה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ.

ח. דִּינָרִים אֵלּוּ - לֹא תִּקְּנוּ אוֹתָם מִן הַכֶּסֶף הַטָּהוֹר אֶלָּא מִמַּטְבֵּעַ שֶׁהָיָה בְּאוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁהָיָה שִׁבְעָה חֲלָקִים נְחֹשֶׁת וְחֵלֶק אֶחָד כֶּסֶף, עַד שֶׁיִּהְיֶה בְּסֶלַע [שהוא ד' דינרים] חֲצִי זוּז כֶּסֶף; וְנִמְצְאוּ מָאתַיִם דִּינָרִים שֶׁל בְּתוּלָה, חֲמִשָּׁה וְעֶשְׂרִים דִּינָר שֶׁל כֶּסֶף, וּמֵאָה שֶׁל בְּעוּלָה, שְׁנַיִם עָשָׂר דִּינָר וּמֶחֱצָה. וּמִשְׁקַל כָּל דִּינָר - שֵׁשׁ וְתִשְׁעִים שְׂעוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ בִּתְחִלַּת עֵירוּבִין. וְהַדִּינָר - הוּא הַנִּקְרָא 'זוּז' בְּכָל מָקוֹם, בֵּין שֶׁיִּהְיֶה מִן הַכֶּסֶף הַטָּהוֹר, בֵּין שֶׁיִּהְיֶה מִמַּטְבֵּעַ אוֹתָן הַיָּמִים.

ט. אֵין פּוֹחֲתִין לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם, וְלִבְעוּלָה מִמֵּאָה; וְכָל הַפּוֹחֵת, בְּעִילָתוֹ בְּעִילַת זְנוּת. אֶחָד הַכּוֹתֵב אֶת הַכְּתֻבָּה בִּשְׁטָר, וְאֶחָד שֶׁהֵעִידוּ עָלָיו עֵדִים [שהתחייב דמי כתובה] וְקָנוּ מִיָּדוֹ [התחייב בקנין סודר] שֶׁהוּא חַיָּב לָהּ מֵאָה אוֹ מָאתַיִם - הֲרֵי זֶה מֻתָּר; וְכֵן אִם נָתַן לָהּ מִטַּלְטְלִין כְּנֶגֶד כְּתֻבָּתָהּ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִבְעֹל, עַד שֶׁיִּהְיֶה לוֹ פְּנַאי לִכְתֹּב.

י. הַכּוֹנֵס אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁכָּתַב וְאָבַד שְׁטַר הַכְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁמָּחֲלָה כְּתֻבָּתָהּ לְבַעְלָהּ, אוֹ שֶׁמָּכְרָה לוֹ כְּתֻבָּתָהּ - חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה עִקָּר, אִם רָצָה לְקַיְּמָהּ; לְפִי שֶׁאָסוּר לוֹ לָאָדָם לִשְׁהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה. אֲבָל הַמּוֹכֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ לַאֲחֵרִים בְּטוֹבַת הֲנָיָה [במחיר זול], אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְתֹּב לָהּ כְּתֻבָּה אַחֶרֶת; שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ כְּתֻבָּה אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא תְּהֵא קַלָּה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ, וְאִם הוֹצִיאָהּ זֶה מְשֻׁלָּם כְּתֻבָּה לַלּוֹקֵחַ, כְּדֶרֶךְ שֶׁהָיָה מְשֻׁלָּם לָהּ אִם לֹא מָכְרָה.

יא. הַמְאָרֵס אֶת הָאִשָּׁה וְכָתַב לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא נִכְנְסָה לְחֻפָּה - עֲדַיִן אֲרוּסָה הִיא, וְאֵינָהּ נְשׂוּאָה; שֶׁאֵין הַכְּתֻבָּה עוֹשָׂה הַנִּשּׂוּאִין. וְאִם מֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ, גּוֹבָה עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ מִבְּנֵי חוֹרִין [מנכסים שברשותו, שלא נמכרו]; וְאֵינָהּ גּוֹבָה תּוֹסֶפֶת כְּלָל, הוֹאִיל וְלֹא נִכְנְסָה. אֲבָל אִם אֵרַס וְלֹא כָּתַב כְּתֻבָּה, וּמֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ וְהִיא אֲרוּסָה - אֵין לָהּ כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ הָעִקָּר; שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ עַד שֶׁתִּנָּשֵׂא אוֹ עַד שֶׁיִּכְתֹּב. וְהַמְאָרֵס אֶת בִּתּוֹ וְכָתַב לָהּ הַמְאָרֵס כְּתֻבָּה, וּמֵת אוֹ גֵּרְשָׁהּ כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה - כְּתֻבָּתָהּ לְאָבִיהָ, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ.

יב. וְכֵן תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁכָּל הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה, יִהְיֶה שָׂמֵחַ עִמָּהּ שִׁבְעַת יָמִים - אֵינוֹ עוֹסֵק בִּמְלַאכְתּוֹ, וְלֹא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בַּשּׁוּק, אֶלָּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וְשָׂמֵחַ, בֵּין שֶׁהָיָה בָּחוּר [רווק] בֵּין שֶׁהָיָה אַלְמוֹן; וְאִם הָיְתָה בְּעוּלָה, אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה יָמִים; שֶׁתַּקָּנַת חֲכָמִים הִיא לִבְנוֹת יִשְׂרָאֵל, שֶׁיִּהְיֶה שָׂמֵחַ עִם הַבְּתוּלָה שִׁבְעָה יָמִים, וְעִם הַבְּעוּלָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, בֵּין בָּחוּר בֵּין אַלְמוֹן.

יג. יֵשׁ לוֹ [מותר] לְאָדָם לִשָּׂא נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת בְּיוֹם אֶחָד, וּמְבָרֵךְ בִּרְכַּת חֲתָנִים לַכֹּל כְּאֶחָד. אֲבָל לִשְׂמְחָה, צָרִיךְ לִשְׂמֹחַ עִם כָּל אַחַת שִׂמְחָה הָרְאוּיָה לָהּ - אִם בְּתוּלָה, שִׁבְעָה, וְאִם בְּעוּלָה, שְׁלֹשָׁה; וְאֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה.

יד. מֻתָּר לָאָדָם לִשָּׂא בְּכָל יוֹם חוֹל, אֲפִלּוּ בְּתִשְׁעָה בְּאָב, בֵּין בַּיּוֹם, בֵּין בַּלַּיְלָה. אֲבָל אֵין נוֹשְׂאִין לֹא בְּעֶרֶב שַׁבָּת וְלֹא בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת - גְּזֵרָה שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי חִלּוּל שַׁבָּת בְּתִקּוּן הַסְּעוּדָה, שֶׁהֶחָתָן טָרוּד בִּסְעוּדָתוֹ; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, שֶׁאָסוּר לִשָּׂא בְּשַׁבָּת. וַאֲפִלּוּ בְּחֵלּוֹ שֶׁל מוֹעֵד אֵין נוֹשְׂאִין נָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ - לְפִי שֶׁאֵין מְעָרְבִין שִׂמְחָה בְּשִׂמְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "מִלֵּא שְׁבֻעַ זֹאת, וְנִתְּנָה לְךָ גַּם אֶת זֹאת". וּשְׁאָר הַיָּמִים, מֻתָּר לִשָּׂא בְּכָל יוֹם שֶׁיִּרְצֶה - וְהוּא שֶׁיִּטְרַח בִּסְעוּדַת נִשּׂוּאִין שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם יוֹם הַנִּשּׂוּאִין.

טו. מָקוֹם שֶׁאֵין בֵּית דִּין יוֹשְׁבִין בּוֹ אֶלָּא בְּשֵׁנִי וּבַחֲמִישִׁי בִּלְבַד, בְּתוּלָה נִשֵּׂאת בְּיוֹם רְבִיעִי, שֶׁאִם הָיְתָה לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים [שלא מצאה בתולה], יַשְׁכִּים לְבֵית דִּין; וּמִנְהַג חֲכָמִים הוּא, שֶׁהַנּוֹשֵׂא אֶת הַבְּעוּלָה יִשָּׂאֶנָּה בַּחֲמִישִׁי, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה שָׂמֵחַ עִמָּהּ חֲמִישִׁי וְעֶרֶב שַׁבָּת וּבְשַׁבָּת, וְיוֹצֵא לִמְלַאכְתּוֹ בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן.

טז. הַמְאָרֵס בִּתּוֹ קְטַנָּה וּתְבָעָהּ הַבַּעַל לְנִשּׂוּאִין - בֵּין הִיא בֵּין אָבִיהָ יְכוֹלִין לְעַכֵּב שֶׁלֹּא תִּנָּשֵׂא עַד שֶׁתַּגְדִּיל וְתִעָשֶׂה נַעֲרָה. וְאִם רָצוּ וּכְנָסָהּ, כּוֹנֵס; וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן.

יז. אֵרְסָהּ וְשָׁהָה כַּמָּה שָׁנִים וּתְבָעָהּ לְנִשּׂוּאִין וַהֲרֵי הִיא נַעֲרָה - נוֹתְנִין לָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַתְּבִיעָה לְפַרְנֵס אֶת עַצְמָהּ [בבגדים ותכשיטים] וּלְתַקֵּן מַה שֶּׁהִיא צְרִיכָה לוֹ, וְאַחַר כָּךְ תִּנָּשֵׂא. תְּבָעָהּ אַחַר שֶׁבָּגְרָה, נוֹתְנִין לָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַבֶּגֶר; וְכֵן אִם קִדְּשָׁהּ בְּיוֹם הַבֶּגֶר, נוֹתְנִין לָהּ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַקִּדּוּשִׁין, שֶׁהוּא יוֹם הַבֶּגֶר. קִדְּשָׁהּ אַחַר שֶׁבָּגְרָה - אִם עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּבַגְרוּתָהּ וְאַחַר כָּךְ נִתְקַדְּשָׁה, אֵין נוֹתְנִין לָהּ אֶלָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם שֶׁתְּבָעָהּ; וְכֵן הַמְאָרֵס אֶת הַבְּעוּלָה, נוֹתְנִין לָהּ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַתְּבִיעָה.

יח. כְּשֵׁם שֶׁנּוֹתְנִין זְמַן לָאִשָּׁה מִשֶּׁתְּבָעָהּ הַבַּעַל לְפַרְנֵס אֶת עַצְמָהּ וְאַחַר כָּךְ תִּנָּשֵׂא, כָּךְ נוֹתְנִין זְמַן לָאִישׁ לְפַרְנֵס אֶת עַצְמוֹ [להכין צרכי הסעודה והחופה] מִשֶּׁתְּבָעָה אוֹתוֹ הָאִשָּׁה. וְכַמָּה נוֹתְנִין לוֹ? כְּמוֹ שֶׁנּוֹתְנִין לָהּ: אִם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ; וְאִם שְׁלֹשִׁים יוֹם, שְׁלֹשִׁים יוֹם.

יט. הִגִּיעַ זְמַן שֶׁנָּתְנוּ לָאִישׁ וְלֹא נְשָׂאָהּ - נִתְחַיֵּב בְּמִזּוֹנוֹתֶיהָ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא כָּנַס; וְאִם הִגִּיעַ הַזְּמַן בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת - אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת לְאוֹתוֹ הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִכְנֹס. וְכֵן אִם חָלָה הוּא אוֹ הִיא, אוֹ שֶׁפֵּרְשָׁה

מתוך מהדורת חזק

נִדָּה כְּשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן - אֵינוֹ מַעֲלֶה לָהּ מְזוֹנוֹת, שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּטְהַר אוֹ עַד שֶׁתַּבְרִיא, וְכֵן הוּא אֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׂא אִשָּׁה עַד שֶׁיַּבְרִיא.

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק יא

א. הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה שֶׁנִּתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נֶחְלְצָה [ע"י אחי בעלה שמת] - אִם מִן הָאֲרוּסִין נִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נֶחְלְצָה, כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם; וְאִם מִן הַנִּשּׂוּאִין, כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה, שֶׁמִּשֶּׁנִּשֵּׂאת הֲרֵי הִיא כִּבְעוּלָה. וְכֵן הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה מְשֻׁחְרֶרֶת [מהיותה שפחה כנענית] אוֹ גִּיּוֹרֶת אוֹ שְׁבוּיָה [בידי גויים] - אִם נִשְׂתַּחְרְרָה הַשִּׁפְחָה וְנִתְגַּיְּרָה הַגּוֹיָה וְנִפְדֵּית הַשְּׁבוּיָה, וְהֵן פְּחוּתוֹת מִשָּׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד - כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם; וְאִם הָיוּ בְּנוֹת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד וָמַעְלָה, כְּתֻבָּתָן מֵאָה.

ב. וּמִפְּנֵי מַה תִּקְּנוּ חֲכָמִים לְאֵלּוּ כְּתֻבָּה מֵאָה וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּתוּלוֹת? הוֹאִיל וְחֶזְקַת הַנִּשּׂוּאָה שֶׁתִּבָּעֵל, וְחֶזְקַת הַשִּׁפְחָה וְהַנָּכְרִית וְהַשְּׁבוּיָה שֶׁתִּבָּעֵל, תִּקְּנוּ לָהֶן מֵאָה בֵּין נִבְעֲלוּ בֵּין לֹא נִבְעֲלוּ, וַהֲרֵי הֵן כִּבְעוּלוֹת לְכָל דָּבָר.

ג. מֵכַּת עֵץ [קיבלה מכה ונפלו בתוליה] כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה; אֲפִלּוּ נְשָׂאָהּ עַל מְנָת שֶׁהִיא בְּתוּלָה שְׁלֵמָה וְנִמְצֵאת מֵכַּת עֵץ - כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה. קְטַנָּה בַּת שָׁלֹשׁ שָׁנִים וּלְמַטָּה שֶׁנִּבְעֲלָה, אֲפִלּוּ בָּא עָלֶיהָ אָדָם גָּדוֹל - כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם; סוֹפָהּ שֶׁתַּחְזֹר בְּתוּלָה כִּשְׁאָר הַבְּתוּלוֹת. וְכֵן גְּדוֹלָה שֶׁבָּא עָלֶיהָ קָטָן מִבֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וּלְמַטָּה - כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, כְּאִלּוּ לֹא נִבְעֲלָה כְּלָל; שֶׁבִּיאַת בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד בִּיאָה, פְּחוֹת מִזֶּה אֵין בִּיאָתוֹ בִּיאָה.

ד. בְּתוּלָה שֶׁהִיא בּוֹגֶרֶת, אוֹ סוּמָא, אוֹ אֵילוֹנִית [דומה לאיל זכר ואינה מולידה] - כְּתֻבָּתָן מָאתַיִם; אֲבָל הַחֵרֶשֶׁת וְהַשּׁוֹטָה, לֹא תִּקְּנוּ לָהֶן חֲכָמִים כְּתֻבָּה. הַשּׁוֹטָה, לֹא תִּקְּנוּ לָהּ נִשּׂוּאִין כְּלָל; וְהַחֵרֶשֶׁת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ נִשּׂוּאִין מִדִּבְרֵיהֶם [מדרבנן], לֹא תִּקְּנוּ לָהּ כְּתֻבָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּנְעוּ וְלֹא יִשְׂאוּ אוֹתָהּ. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין לָהּ כְּתֻבָּה, כָּךְ אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, וְלֹא תְּנַאי מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה; וְאִם כְּנָסָהּ [נשאה כשהיא] חֵרֶשֶׁת וְנִתְפַּקְּחָה - יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה וּתְנָאֵי כְּתֻבָּה, וּכְתֻבָּתָהּ מֵאָה.

ה. נָשָׂא חֵרֶשֶׁת אוֹ שׁוֹטָה וְכָתַב לָהּ מֵאָה מָנֶה - כְּתֻבָּתָן קַיֶּמֶת, מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לְהַזִּיק נְכָסָיו.

ו. חֵרֵשׁ אוֹ שׁוֹטֶה שֶׁנָּשְׂאוּ נָשִׁים פִּקְּחוֹת - אַף עַל פִּי שֶׁנִּתְפַּקֵּחַ הַחֵרֵשׁ וְנִשְׁתַּפֶּה הַשּׁוֹטֶה, אֵין לִנְשֵׁיהֶן עֲלֵיהֶן כְּלוּם [שום תביעה]; רָצוּ לְקַיְּמָן אַחַר שֶׁהִבְרִיאוּ, יֵשׁ לָהֶן כְּתֻבָּה מֵאָה. וְאִם בֵּית דִּין הֵן שֶׁהִשִּׂיאוּ אֶת הַחֵרֵשׁ, וְכָתְבוּ לָהּ כְּתֻבָּה עַל נְכָסָיו - נוֹטֶלֶת כָּל מַה שֶּׁכָּתְבוּ לָהּ בֵּית דִּין; אֲבָל הַשּׁוֹטָה, אֵין בֵּית דִּין מַשִּׂיאִין אוֹתוֹ - בְּמָקוֹם שֶׁאֵין תַּקָּנַת חֲכָמִים עוֹמֶדֶת, לֹא תִּקְּנוּ לוֹ נִשּׂוּאִין. וְכֵן קָטָן - לֹא תִּקְּנוּ לוֹ חֲכָמִים נִשּׂוּאִין, הוֹאִיל וְסוֹפוֹ לָבוֹא לִידֵי נִשּׂוּאִין גְּמוּרִין. וּמִפְּנֵי מַה תִּקְּנוּ נִשּׂוּאִין לְקְטַנָּה וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא בָּאָה לִידֵי נִשּׂוּאִין גְּמוּרִין? כְּדֵי שֶׁלֹּא יִנְהַגּוּ בָּהּ מִנְהַג הֶפְקֵר [זנות]. וְאֵין מַשִּׂיאִין אֶת הַקָּטָן עַד שֶׁבּוֹדְקִין אוֹתוֹ וְיִוָּדַע שֶׁהֵבִיא סִימָנִין.

ז. קָטָן, אֲפִלּוּ בֶּן תֵּשַׁע שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד, שֶׁנָּשָׂא אִשָּׁה - אֵין לָהּ כְּתֻבָּה; וְאִם הִגְדִּיל וְקִיְּמָהּ [נשאר להיות בעלה] אַחַר שֶׁהִגְדִּיל, יֵשׁ לָהּ עִקַּר כְּתֻבָּה מָנֶה. וְכֵן גֵּר שֶׁנִּתְגַּיֵּר הוּא וְאִשְׁתּוֹ - כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה, שֶׁעַל מְנָת כֵּן קִיְּמָהּ.

ח. כָּל בְּתוּלָה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, יֵשׁ לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים; וְכָל שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מָנֶה, אוֹ שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לָהּ חֲכָמִים כְּתֻבָּה - אֵין לָהּ טַעֲנַת בְּתוּלִים. וְהַמִּתְיַחֵד עִם אֲרוּסָתוֹ קֹדֶם נִשּׂוּאִין, אֵין לוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים.

ט. וּמַה הִיא טַעֲנַת בְּתוּלִים? זֶה שֶׁנָּשָׂא בְּתוּלָה שֶׁחֲזָקָתָהּ שֶׁהִיא בְּתוּלָה, וְטוֹעֵן וְאוֹמֵר 'לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה'. וּשְׁנֵי סִימָנִין הֵן לִבְתוּלִים - הָאֶחָד, דָּמִים שֶׁשּׁוֹתְתִין מִמְּנָהּ בְּסוֹף בִּיאָה רִאשׁוֹנָה; וְהַשֵּׁנִי, הַדֹּחַק שֶׁיִּמְצָא בָּהּ בְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה בִּשְׁעַת הַתַּשְׁמִישׁ.

י. הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה שֶׁכְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, וְטָעַן וְאָמַר לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה - שׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ: אִם אָמְרָה 'אֱמֶת הוּא, לֹא מְצָאנִי בְּתוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁנָּפַלְתִּי וְהִכַּנִי עֵץ אוֹ קַרְקַע וְהָלְכוּ בְּתוּלַי' - הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת, וְתַחְזֹר כְּתֻבָּתָהּ לְמָנֶה. אַף עַל פִּי שֶׁהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר 'שֶׁמָּא אִישׁ בָּא עָלַיִךְ וְאֵין לָךְ כְּלוּם' - אֵין מַשְׁגִּיחִין בְּטַעֲנָתוֹ; וְיֵשׁ לוֹ לְהַחְרִים סְתָם [להטיל חרם סתמי] שֶׁלֹּא בָּא עָלֶיהָ אִישׁ, שֶׁאֵין הַדָּבָר לוֹ וַדַּאי.

יא. אָמְרָה הִיא: 'אֱמֶת אָמַר שֶׁלֹּא מְצָאנִי בְּתוּלָה, וְאִישׁ בָּא עָלַי בְּאֹנֶס אַחַר שֶׁנִּתְאָרַסְתִּי לוֹ' - הֲרֵי זוֹ נֶאֱמֶנֶת, וּכְתֻבָּתָהּ מָאתַיִם כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה; וְאִם טָעַן וְאָמַר: 'שֶׁמָּא עַד שֶׁלֹּא אֵרַסְתִּיךְ נֶאֱנַסְתִּ וּמִקְּחִי מִקַּח טָעוּת, אוֹ אַחַר שֶׁאֵרַסְתִּיךְ נִבְעַלְתְּ בִּרְצוֹנֵךְ' - הֲרֵי זֶה מַחְרִים סְתָם עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן שֶׁקֶּר כְּדֵי לְחַיְּבֵנִי מָמוֹן שֶׁאֵינִי חַיָּב בּוֹ.

יב. טָעַן וְאָמַר: 'לֹא מְצָאתִיהָ בְּתוּלָה', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא בָּא עָלַי וַעֲדַיִן בְּתוּלָה אֲנִי' - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, אוֹ חוֹזֵר וּבוֹעֵל בִּפְנֵי עֵדִים. אָמְרָה: 'בָּא עָלַי וּבְתוּלָה מְצָאנִי כְּכָל הַבְּתוּלוֹת, וְשֶׁקֶּר הוּא טוֹעֵן' - שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ וְאוֹמְרִין לוֹ: 'מֶה הָיָה הַדָּבָר עַד שֶׁאָמַרְתָּ שֶׁאֵינָהּ בְּתוּלָה'? אִם אָמַר מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מָצָאתִי דָּם - בּוֹדְקִין בְּמִשְׁפַּחְתָּהּ שֶׁמָּא אֵין לָהֶם דָּם כְּלָל, לֹא דַּם נִדָּה וְלֹא דַּם בְּתוּלִים; אִם נִמְצְאוּ כֻּלָּן כֵּן, הֲרֵי זוֹ כְּחֶזְקָתָהּ. לֹא נִמְצְאוּ בְּנוֹת מִשְׁפַּחְתָּהּ כֵּן - בּוֹדְקִין אוֹתָהּ, שֶׁמָּא חֹלִי גָּדוֹל יֵשׁ בָּהּ שֶׁיִּבֵּשׁ לַחְלוּחִית הָאֵיבָרִים, אוֹ שֶׁמָּא הָיְתָה מִתְעַנָּה בְּרָעָב. וּמַרְטִיבִין [רוחצים] אוֹתָהּ וּמַאֲכִילִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ עַד שֶׁתַּבְרִיא, וְתִבָּעֵל שְׁנִיָּה, וְנִרְאֶה אִם תּוֹצִיא דָּם אוֹ לָאו. וְאִם אֵין שָׁם לֹא חוֹלִי וְלֹא רָעָב וְלֹא כַּיּוֹצֵא בּוֹ - הֲרֵי זוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים; וְאַף עַל פִּי שֶׁמָּצָא דֹּחַק בִּשְׁעַת הַתַּשְׁמִישׁ, הוֹאִיל וְלֹא יָצָא דָּם, אֵין כָּאן בְּתוּלִים - שֶׁכָּל בְּתוּלָה יֵשׁ לָהּ דָּם, בֵּין קְטַנָּה בֵּין נַעֲרָה בֵּין בּוֹגֶרֶת, אֶלָּא מִפְּנֵי הַחוֹלִי כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ. וְאִם אָמַר 'מִפְּנֵי שֶׁלֹּא מָצָאתִי דֹּחַק, אֶלָּא פֶּתַח פָּתוּחַ [בעולה] מָצָאתִי' - שׁוֹאֲלִין עַל שְׁנוֹתֶיהָ: שֶׁמָּא בּוֹגֶרֶת הִיא, שֶׁרֹב הַבּוֹגְרוֹת אֵין לָהֶן דֹּחַק

שֶׁמַּרְגִּישִׁין בּוֹ הַרְבֵּה, שֶׁהֲרֵי גָּדְלָה וְנִתְרַפּוּ אֵיבָרֶיהָ וְכָלוּ בְּתוּלֶיהָ. וְאִם לֹא בָּגְרָה עֲדַיִן, אוֹמְרִים לוֹ: "שֶׁמָּא הִטִּיתָה אוֹ בָּעַלְתָּה בְּנַחַת, וּלְפִיכָךְ לֹא הִרְגַּשְׁתָּה בְּדִחַק; אִם אָמַר 'לֹא כִּי אֶלָּא וַדַּאי פֶּתַח פָּתוּחַ הָיָה' - הֲרֵי זוֹ טַעֲנַת בְּתוּלִים לְכָל בְּתוּלָה שֶׁלֹּא בָּגְרָה, בֵּין קְטַנָּה בֵּין נַעֲרָה, בֵּין בְּרִיאָה בֵּין חוֹלָה; שֶׁכָּל בְּתוּלָה נַעֲרָה, פִּתְחָהּ סָתוּם הוּא; וְאַף עַל פִּי שֶׁיָּצָא הַדָּם, הוֹאִיל וּמְצָא פֶּתַח פָּתוּחַ, אֵין כָּאן בְּתוּלִים.

יג. יֵשׁ גְּאוֹנִים שֶׁהוֹרוּ, שֶׁהַבּוֹגֶרֶת אֵין לָהּ טַעֲנַת דָּמִים, וְיֵשׁ לָהּ טַעֲנַת פֶּתַח פָּתוּחַ. וְאֵין דֶּרֶךְ הַתַּלְמוּד מַרְאֶה דָּבָר זֶה, וְטָעוּת הָיְתָה בַּנִּסְחָאוֹת שֶׁלָּהֶן; וּכְבָר בָּדַקְתִּי עַל סְפָרִים רַבִּים וְקַדְמוֹנִים, וּמְצָאתִי שֶׁהַדָּבָר כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ, שֶׁאֵין לַבּוֹגֶרֶת אֶלָּא טַעֲנַת דָּמִים בִּלְבַד.

יד. חֲכָמִים הֵם שֶׁתִּקְּנוּ עִקַּר כְּתֻבָּה לָאִשָּׁה; וְהֵם הִתְקִינוּ וְאָמְרוּ שֶׁכָּל הַטּוֹעֵן טַעֲנַת בְּתוּלִים וְהָאִשָּׁה מַכְחֶשֶׁת אוֹתוֹ - נֶאֱמָן, וְעָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה, לֹא עַל הָאִישׁ; שֶׁחֲזָקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה [בנישואין] וּמַפְסִידָהּ [ע"י שמשקר שהיא לא בתולה] וְהוֹפֵךְ שִׁמְחָתוֹ אֵבֶל.

טו. וְעַד מָתַי יֵשׁ לוֹ לִטְעֹן טַעֲנַת בְּתוּלִים? אִם נִסְתְּרָה [נתייחדה עמו] - מִיָּד; וְאִם לֹא נִסְתְּרָה - אֲפִלּוּ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם.

טז. הוֹרוּ כָּל הַגְּאוֹנִים, שֶׁזֶּה שֶׁאָמְרוּ חֲכָמִים שֶׁהוּא נֶאֱמָן אִם הִכְחִישַׁתּוּ, לְהַפְסִידָהּ עִקַּר הַכְּתֻבָּה, אֲבָל הַתּוֹסֶפֶת יֵשׁ לָהּ, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹדַע בִּרְאָיָה בְּרוּרָה שֶׁהָיְתָה בְּעוּלָה, אוֹ שֶׁהוֹדָת [הודתה] לוֹ שֶׁהִיא בְּעוּלָה קֹדֶם שֶׁתִּתְאָרֵס וְהִטְעַתּוּ. לְפִיכָךְ יֵשׁ לוֹ לְהַשְׁבִּיעָהּ בִּנְקִיטַת חֵפֶץ [תפיסת חפץ קדוש], כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין [קבוצת תובעים שנוטלין ממון רק בשבועה], וְאַחַר כָּךְ תִּגְבֶּה הַתּוֹסֶפֶת. וְאֵין לָהּ הִיא לְהַשְׁבִּיעוֹ שֶׁלֹּא מְצָאָהּ בְּתוּלָה וְאַחַר כָּךְ תַּפְסִיד עִקַּר כְּתֻבָּה, שֶׁחֲזָקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם טוֹרֵחַ בִּסְעוּדָה וּמַפְסִידָהּ; וְיֵשׁ לָהּ לְהַחְרִים סְתָם עַל מִי שֶׁטּוֹעֵן עָלֶיהָ שֶׁקֶר.

יז. הֲרֵי שֶׁרָצָה לְקַיְּמָהּ אַחַר שֶׁהִפְסִידָה עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ - חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ מָאָה, לְפִי שֶׁאָסוּר לוֹ לְאָדָם לִשְׁהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ שָׁעָה אַחַת בְּלֹא כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

פֶּרֶק יב

א. כְּשֶׁנּוֹשֵׂא אָדָם אִשָּׁה, בֵּין בְּתוּלָה בֵּין בְּעוּלָה, בֵּין גְּדוֹלָה בֵּין קְטַנָּה, אַחַת בַּת יִשְׂרָאֵל וְאַחַת הַגִּיּוֹרֶת אוֹ הַמְשֻׁחְרֶרֶת [- שפחה כנענית לשעבר] - יִתְחַיֵּב לָהּ בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים, וְיִזְכֶּה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים.

ב. וְהָעֲשָׂרָה, שְׁלֹשָׁה מֵהֶן מִן הַתּוֹרָה, וְאֵלּוּ הֵן: "שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ". "שְׁאֵרָהּ", אֵלּוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ; "כְּסוּתָהּ", כְּמַשְׁמָעָהּ; "עוֹנָתָהּ", לָבוֹא עָלֶיהָ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ. וְהַשִּׁבְעָה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְכֻלָּן תְּנָאֵי [תקנות] בֵּית דִּין הֵם. הָאֶחָד מֵהֶן, עִקַּר כְּתֻבָּה; וְהַשְּׁאָר הֵן הַנִּקְרָאִין תְּנָאֵי כְּתֻבָּה, וְאֵלּוּ הֵן: לְרַפֹּאתָהּ אִם חָלְתָה, וְלִפְדּוֹתָהּ אִם נִשְׁבֵּית, לְקָבְרָהּ כְּשֶׁתָּמוּת, וְלִהְיוֹת נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו וְיוֹשֶׁבֶת בְּבֵיתוֹ אַחַר מוֹתוֹ כָּל זְמַן אַלְמְנוּתָהּ, וְלִהְיוֹת בְּנוֹתֶיהָ מִמֶּנּוּ נִזּוֹנוֹת אַחֲרֵי מוֹתוֹ עַד שֶׁיִּתְאָרְסוּ, וְלִהְיוֹת בָּנֶיהָ הַזְּכָרִים מִמֶּנּוּ יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ יוֹתֵר עַל חֶלְקָם בַּיְּרֻשָּׁה שֶׁעִם אֲחֵיהֶם מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת.

ג. וְהָאַרְבָּעָה שֶׁזּוֹכֶה בָּהֶן, כֻּלָּם מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, וְאֵלּוּ הֵן: לִהְיוֹת מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ שֶׁלּוֹ, וְלִהְיוֹת מְצִיאָתָהּ שֶׁלּוֹ, וְשֶׁיְּהֵא אוֹכֵל פֵּרוֹת כָּל נְכָסֶיהָ בְּחַיֶּיהָ, וְאִם מֵתָה בְּחַיֶּיו יִירָשֶׁנָּה; וְהוּא קוֹדֵם לְכָל אָדָם בִּירֻשָּׁתָהּ.

ד. וְעוֹד תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁיִּהְיוּ מַעֲשֵׂה יְדֵי הָאִשָּׁה כְּנֶגֶד [תמורת] מְזוֹנוֹתֶיהָ, וּפִדְיוֹנָהּ כְּנֶגֶד [תמורת] אֲכִילַת פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ, וּקְבוּרָתָהּ כְּנֶגֶד [תמורת] יְרֻשָּׁתוֹ לְכְתֻבָּתָהּ. לְפִיכָךְ אִם אָמְרָה הָאִשָּׁה 'אֵינִי נִזּוֹנֶת [מתפרנסת ממנו] וְאֵינִי עוֹשָׂה' [איני מביאה לו רווחי עבודתי] - שׁוֹמְעִין לָהּ, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ; אֲבָל אִם אָמַר הַבַּעַל 'אֵינִי זָנֵךְ וְאֵינִי נוֹטֵל כְּלוּם מִמַّעֲשֵׂה יָדֵיךְ' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁמָּא לֹא יַסְפִּיקוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ. וּמִפְּנֵי זֶה יֵחָשְׁבוּ הַמְּזוֹנוֹת כִּתְנָאֵי הַכְּתֻבָּה.

ה. כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בִּשְׁטַר כְּתֻבָּה, וַאֲפִלּוּ לֹא כָּתְבוּ כְּתֻבָּה עֲדַיִן, אֶלָּא נָשָׂא סְתָם - כֵּיוָן שֶׁנָּשָׂא, זָכָה הַבַּעַל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים שֶׁלּוֹ, וְזָכָת הָאִשָּׁה בַּעֲשָׂרָה דְּבָרִים שֶׁלָּהּ, וְאֵינָן צְרִיכִין לְפָרֵשׁ.

ו. הִתְנָה הַבַּעַל שֶׁלֹּא יִתְחַיֵּב בְּאֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶן, אוֹ שֶׁהִתְנַת הָאִשָּׁה שֶׁלֹּא יִזְכֶּה הַבַּעַל בְּאֶחָד מִן הַדְּבָרִים שֶׁהוּא זוֹכֶה בָּהֶן - הַתְּנַאי קַיָּם, חוּץ מִשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים שֶׁאֵין הַתְּנַאי מוֹעִיל בָּהֶן, וְכָל הַמַּתְנֶה עֲלֵיהֶן תְּנָאוֹ בָּטֵל, וְאֵלּוּ הֵן: עוֹנָתָהּ, וְעִקַּר כְּתֻבָּתָהּ, וּיְרֻשָּׁתָהּ.

ז. כֵּיצַד? הִתְנָה עִם הָאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ עָלָיו עוֹנָה, תְּנָאוֹ בָּטֵל וְחַיָּב בְּעוֹנָתָהּ - שֶׁהֲרֵי הִתְנָה עַל מַה שֶּׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה, וְאֵינוֹ תְּנַאי מָמוֹן.

ח. הִתְנָה עִמָּהּ לִפְחֹת מֵעִקַּר כְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁכָּתַב לָהּ מָאתַיִם אוֹ מֵאָה עִקַּר כְּתֻבָּה וְכָתְבָה לוֹ שֶׁנִּתְקַבְּלָה מֵהֶן כָּךְ וְכָךְ וְהִיא לֹא נִתְקַבְּלָה [אלא מחלה לו] - תְּנָאוֹ בָּטֵל; שֶׁכָּל הַפּוֹחֵת לִבְתוּלָה מִמָּאתַיִם וּלְאַלְמָנָה מִמְּנֶה, הֲרֵי זוֹ בְּעִילַת זְנוּת.

ט. הִתְנַת עִמּוֹ אַחַר שֶׁנִּשְׂאָהּ שֶׁלֹּא יִירָשֶׁנָּה - תְּנָאָהּ בָּטֵל. וְאַף עַל פִּי שֶׁיִּרֵשַׁת הַבַּעַל מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים, עָשׂוּ חִזּוּק לְדִבְרֵיהֶם כְּשֶׁל תּוֹרָה, וְכָל תְּנַאי שֶׁבִּירֻשָּׁה בָּטֵל וְאַף עַל פִּי שֶׁהוּא מָמוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהּ: "לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדוֹרֹתֵיכֶם". וּבִשְׁאָר הַדְּבָרִים תְּנָאוֹ קַיָּם, כְּגוֹן שֶׁהִתְנָה עִמָּהּ שֶׁאֵין לָהּ שְׁאֵר וּכְסוּת, עַל מְנָת שֶׁלֹּא יֹאכַל פֵּרוֹת נְכָסֶיהָ; וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, תְּנָאוֹ קַיָּם.

י. כַּמָּה מְזוֹנוֹת פּוֹסְקִין לְאִשָּׁה? פּוֹסְקִין לָהּ לֶחֶם שְׁתֵּי סְעוּדוֹת בְּכָל יוֹם, סְעוּדָה בֵּינוֹנִית שֶׁל כָּל אָדָם בְּאוֹתָהּ הָעִיר שֶׁאֵינוֹ לֹא חוֹלֶה וְלֹא גַּרְגְּרָן [רעבתן]; וּמֵאוֹתוֹ מַאֲכָל שֶׁל אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר, אִם חִטִּים חִטִּים, וְאִם שְׂעוֹרִים שְׂעוֹרִים, וְכֵן אֹרֶז אוֹ דֹּחַן, אוֹ מִשְּׁאָר מִינִין שֶׁנְּהַגּוּ בָּהֶן. וּפוֹסְקִין לָהּ פַּרְפֶּרֶת [תיבול] לֶאֱכֹל בָּהּ אֶת הַפַּת, כְּגוֹן קִטְנִיּוֹת אוֹ יְרָקוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; וְשֶׁמֶן לַאֲכִילָה, וְשֶׁמֶן לְהַדְלָקַת הַנֵּר, וּפֵרוֹת; וּמְעַט יַיִן לִשְׁתּוֹת, אִם הָיָה מִנְהַג הַמָּקוֹם שֶׁיִּשְׁתּוּ הַנָּשִׁים יַיִן. וּפוֹסְקִין לָהּ שָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת בְּשַׁבָּת, וּבָשָׂר אוֹ דָּגִים כְּמִנְהַג

הַמָּקוֹם. וְנוֹתֵן לָהּ בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת מָעָה כֶּסֶף [מטבע ששוויו אחד מו' בדינר] לִצְרָכֶיהָ, כְּגוֹן לְכִבּוּס אוֹ לְמַרְחָץ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן.

יא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל. אֲבָל אִם הָיָה עָשִׁיר, הַכֹּל לְפִי עָשְׁרוֹ; אֲפִלּוּ הָיָה מָמוֹנוֹ רָאוּי לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה לָהּ כַּמָּה תַּכְשִׁילֵי כֶּשֶׁר בְּכָל יוֹם, כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת כְּפִי מָמוֹנוֹ. וְאִם הָיָה עָנִי בְּיוֹתֵר וְאֵינוֹ יָכוֹל לִתֵּן לָהּ לֶחֶם שֶׁהִיא צְרִיכָה לוֹ - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, וְתִהְיֶה כְּתֻבָּתָהּ חוֹב עָלָיו עַד שֶׁתִּמְצָא יָדוֹ וְיִתֵּן.

יב. בַּעַל שֶׁרָצָה לִתֵּן לְאִשְׁתּוֹ מְזוֹנוֹתֶיהָ הָרְאוּיוֹת לָהּ, וְתִהְיֶה אוֹכֶלֶת וְשׁוֹתָה לְעַצְמָהּ וְהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה לְעַצְמוֹ - הָרְשׁוּת בְּיָדוֹ; וּבִלְבַד שֶׁיֹּאכַל עִמָּהּ מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת.

יג. הָאִשָּׁה שֶׁפָּסְקוּ לָהּ מְזוֹנוֹת וְהוֹתִירוּ [נותרו], הַמּוֹתָר לַבַּעַל. הָיָה בַּעֲלָהּ כֹּהֵן - אֵינוֹ נוֹתֵן לָהּ כָּל מְזוֹנוֹתֶיהָ תְּרוּמָה, מִפְּנֵי שֶׁטֹּרַח גָּדוֹל הוּא לָהּ לְשָׁמְרָן מִדָּבָר הַמִּטַּמְּאָן לֶאֱכָלָן בְּטָהֳרָה; אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ מֶחֱצָה חֵלִין וּמֶחֱצָה תְּרוּמָה.

יד. כְּשֵׁם שֶׁאָדָם חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת אִשְׁתּוֹ, כָּךְ הוּא חַיָּב בִּמְזוֹנוֹת בָּנָיו וּבְנוֹתָיו הַקְּטַנִּים עַד שֶׁיִּהְיוּ בְּנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים. מִכָּאן וָאֵילָךְ, מַאֲכִילָן עַד שֶׁיְּגַדְּלוּ בְּתַקָּנַת חֲכָמִים; וְאִם לֹא רָצָה - גּוֹעֲרִין בּוֹ וּמַכְלִימִין אוֹתוֹ וּפוֹצְרִין [מפצירים] בּוֹ. וְאִם לֹא רָצָה - מַכְרִיזִין עָלָיו בַּצִּבּוּר וְאוֹמְרִין: 'פְּלוֹנִי אַכְזָרִי הוּא וְאֵינוֹ רוֹצֶה לְזוּן בָּנָיו, וַהֲרֵי הוּא פָּחוּת מֵעוֹף טָמֵא שֶׁהוּא זָן אֶת אֶפְרוֹחָיו'. וְאֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְזוּנָם אַחַר שֵׁשׁ.

טו. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאִישׁ שֶׁאֵינוֹ אָמוּד [מוחזק כבעל ממון] וְאֵין יָדוּעַ אִם רָאוּי לִתֵּן צְדָקָה אוֹ אֵינוֹ רָאוּי; אֲבָל אִם הָיָה אָמוּד שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן הָרָאוּי לִתֵּן מִמֶּנּוּ צְדָקָה הַמַּסְפֶּקֶת לָהֶן - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ בְּעַל כָּרְחוֹ מִשּׁוּם צְדָקָה, וְזָנִין אוֹתָן עַד שֶׁיְּגַדִּילוּ.

טז. מִי שֶׁהָלַךְ לִמְדִינָה אַחֶרֶת, וּבָאָה אִשְׁתּוֹ לְבֵית דִּין לִתְבַּע מְזוֹנוֹת - שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים מִיּוֹם הֲלִיכָתוֹ אֵין פּוֹסְקִין לָהּ בָּהֶן מְזוֹנוֹת, חֲזָקָה הִיא שֶׁאֵין אָדָם מַנִּיחַ בֵּיתוֹ רֵיקָן. מִכָּאן וָאֵילָךְ פּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת; וְאִם הָיוּ לוֹ נְכָסִים - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וּמוֹכְרִין לִמְזוֹנוֹתֶיהָ. וְאֵין מְחַשְּׁבִין עִמָּהּ עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ [אם הם מספיקים לה] עַד שֶׁיָּבוֹא בַּעֲלָהּ; אִם מָצָא שֶׁעָשָׂת, הֲרֵי זֶה שֶׁלּוֹ. וְכֵן אִם לֹא עָמְדָה בַּדִּין אֶלָּא מָכְרָה לְעַצְמָהּ לִמְזוֹנוֹת - מִכְרָהּ קַיָּם; וְאֵינָהּ צְרִיכָה הַכְרָזָה [מכירה פומבית לכל המרבה] וְלֹא שְׁבוּעָה [שאין בידה משל בעלה] עַד שֶׁיָּבוֹא בַּעֲלָהּ וְיִטְעַן, אוֹ עַד שֶׁתָּבוֹא לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ אַחַר מוֹתוֹ, מְגַלְגְּלִין [מוסיפין] עָלֶיהָ [בשבועתה] שֶׁלֹּא מָכְרָה אֶלָּא לִמְזוֹנוֹת שֶׁהִיא צְרִיכָה לָהֶן.

יז. וּכְשֵׁם שֶׁבֵּית דִּין מוֹכְרִין לִמְזוֹן הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ, כָּךְ מוֹכְרִין לִמְזוֹן בָּנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁהֵן בְּנֵי שֵׁשׁ שָׁנִים אוֹ פָּחוֹת; אֲבָל יָתֵר עַל שֵׁשׁ, אֵין זָנִין אוֹתָן מִנְּכָסָיו שֶׁלֹּא בְּפָנָיו אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָמוּד. וְכֵן מִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וּמוֹכְרִין, וְזָנִין אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנוֹתָיו שֶׁהֵן בְּנֵי שֵׁשׁ אוֹ פָּחוֹת וּמְפַרְנְסִין אוֹתָן.

יח. יֵשׁ מִן הַגְּאוֹנִים שֶׁהוֹרָה, שֶׁאֵין פּוֹסְקִין מְזוֹנוֹת לְאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ אוֹ שֶׁמֵּת בַּעֲלָהּ, עַד שֶׁיִּהְיֶה שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ; וְאִם לֹא תּוֹצִיא שְׁטַר כְּתֻבָּה, אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; שֶׁמָּא נָטְלָה כְּתֻבָּתָהּ מִבַּעֲלָהּ, אוֹ מָחֲלָה כְּתֻבָּתָהּ לוֹ, שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁפּוֹסְקִין לָהּ בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא נָטְלָה וְלֹא מָחֲלָה, וְאֵין מַצְרִיכִין אוֹתָהּ לְהָבִיא כְּתֻבָּה. וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה בְּמִי שֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ, הוֹאִיל וְיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל אִם מֵת בַּעֲלָהּ - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת עַד שֶׁתָּבִיא כְּתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת בְּתַקָּנַת חֲכָמִים, וְעוֹד מִפְּנֵי שֶׁנִּזּוֹנֶת מִנְּכְסֵי יוֹרְשִׁין, וּלְעוֹלָם טוֹעֲנִין לְיוֹרֵשׁ.

יט. הָלַךְ בַּעֲלָהּ, וְלָוְתָה וְאָכְלָה - כְּשֶׁיָּבוֹא חַיָּב לְשַׁלֵּם. עָמַד אֶחָד מִדַּעַת עַצְמוֹ וְזָנָהּ מִשֶּׁלּוֹ - אִם יָבוֹא הַבַּעַל אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם לוֹ, אֶלָּא הֲרֵי זֶה אִבֵּד אֶת מְעוֹתָיו, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא צִוּוּהוּ לְזוּנָהּ, וְהִיא לֹא לָוְתָה מִמֶּנּוּ.

כ. הַבַּעַל שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ בְּשָׁעָה שֶׁהָלַךְ: 'טְלִי מַעֲשֵׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ' - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת, שֶׁאִלּוּ לֹא רָצָת בְּדָבָר זֶה וְלֹא סָמְכָה דַּעְתָּהּ, הָיָה לָהּ לְתָבְעוֹ אוֹ לוֹמַר לוֹ 'אֵין מַעֲשֵׂה יָדַי מַסְפִּיקִין לִי'.

כא. הֲרֵי שֶׁעָמְדָה בַּדִּין וּפָסְקוּ לָהּ מְזוֹנוֹת וּמָכְרוּ בֵּית דִּין וְנָתְנוּ לָהּ, אוֹ שֶׁמָּכְרָה לְעַצְמָהּ, וּבָא הַבַּעַל וְטָעַן וְאָמַר: 'הִנַּחְתִּי לָךְ מְזוֹנוֹת' - הֲרֵי זוֹ נִשְׁבַּעַת בִּנְקִיטַת חֵפֶץ [באחיזת חפץ קדוש] שֶׁלֹּא הִנִּיחַ לָהּ. לֹא תָּבְעָה וְלֹא מָכְרָה אֶלָּא שֶׁהָת עַד שֶׁבָּא, הוּא אוֹמֵר 'הִנַּחְתִּי', וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא הִנַּחְתָּ, אֶלָּא לָוִיתִי מִזֶּה וְנִתְפַּרְנַסְתִּי' - נִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הֶסֵּת [שבועה שהסיתו עליו חכמים, ללא נקיטת חפץ] שֶׁהִנִּיחַ לָהּ, וְנִפְטָר; וְיִשָּׁאֵר הַחוֹב עָלֶיהָ.

כב. מָכְרָה מִטַּלְטְלִין וְאָמְרָה 'בִּמְזוֹנוֹת מָכַרְתִּי', וְהוּא טוֹעֵן וְאוֹמֵר 'מְזוֹנוֹת הִנַּחְתִּי' - נִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁלֹּא הִנִּיחַ. הֲרֵי שֶׁלֹּא תָּבְעָה וְלֹא לָוְתָה וְלֹא מָכְרָה, אֶלָּא דָּחֲקָה עַצְמָהּ בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, וְעָשָׂת וְאָכְלָה - אֵין לָהּ כְּלוּם.

כג. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִלֵּהָנוֹת לוֹ, בֵּין שֶׁפֵּרֵשׁ עַד זְמַן פְּלוֹנִי, בֵּין שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ אֶלָּא סָתַם - מַמְתִּינִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם: אִם תַּמּוּ יְמֵי נִדְרוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא תַּמּוּ וְהִתִּיר נִדְרוֹ - הֲרֵי מוּטָב; וְאִם לָאו - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבְאוֹתָן הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם תִּהְיֶה הִיא עוֹשָׂה וְאוֹכֶלֶת, וְיִהְיֶה אֶחָד מֵחֲבֵרָיו מְפַרְנֵס אוֹתָהּ דְּבָרִים שֶׁהִיא צְרִיכָה לָהֶן יָתֵר עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, אִם אֵין מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ מַסְפִּיקִין לַכֹּל.

כד. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִּטְעַם אֶחָד מִכָּל הַפֵּרוֹת - מַמְתִּינִין לוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם; יָתֵר עַל כֵּן, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; אֲפִלּוּ הִדִּירָהּ שֶׁלֹּא תִּטְעַם מַאֲכָל רַע, אֲפִלּוּ הִדִּירָהּ מִמִּין שֶׁלֹּא אָכְלָה אוֹתוֹ מִיָּמֶיהָ - יוֹצִיא אַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. נָדְרָה הִיא שֶׁלֹּא תֹּאכַל אֶחָד מִכָּל מִן הַפֵּרוֹת, וְקִיֵּם לָהּ הוּא אֶת נִדְרָהּ, אוֹ שֶׁנָּדְרָה בְּנָזִיר [נזירות] וְלֹא הֵפֵר לָהּ - אִם רָצָה שֶׁתֵּשֵׁב תַּחְתָּיו וְלֹא תֹּאכַל פֵּרוֹת אוֹ תְּהֵא נְזִירָה - תֵּשֵׁב; וְאִם אָמַר: 'אֵינִי רוֹצֶה בְּאִשָּׁה נוֹדֶרֶת' - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, שֶׁהֲרֵי הָיָה בְּיָדוֹ לְהָפֵר וְהוּא קִיֵּם לָהּ בִּרְצוֹנוֹ.

פֶּרֶק יג

א. כַּמָּה הַכְּסוּת שֶׁהוּא חַיָּב לִתֵּן לָהּ? בְּגָדִים שֶׁל חֲמִשִּׁים זוּז מִשָּׁנָה לְשָׁנָה, מִמַּטְבֵּעַ אוֹתָן הַיָּמִים, שֶׁנִּמְצְאוּ הַחֲמִשִּׁים, שִׁשָּׁה דִינָרִין וּרְבִיעַ דִּינָר כֶּסֶף. נוֹתְנִין לָהּ חֲדָשִׁים בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְלוֹבֶשֶׁת בְּלָיוֹתֵיהֶן [בגדים שנתיישנו] בִּימוֹת הַחַמָּה. וְהַשְּׁחָקִים, וְהֵם מוֹתַר הַכְּסוּת [בגדים שנשחקו] - הֲרֵי הֵן שֶׁלָּהּ, כְּדֵי שֶׁתִּתְכַּסֶּה בָּהֶן בִּימֵי נִדָּתָהּ. וְנוֹתְנִין לָהּ חֲגוֹר לְמָתְנֶיהָ וְכִסָּה לְרֹאשָׁהּ, וּמִנְעָל מִמּוֹעֵד לְמוֹעֵד [מרגל לרגל].

ב. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאוֹתָן הַיָּמִים וּבְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל בִּשְׁאָר זְמַנִּים וּשְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת, אֵין הַדָּמִים עִקָּר - יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁיִּהְיוּ שָׁם הַבְּגָדִים בְּיֹקֶר הַרְבֵּה, אוֹ בְּזוֹל הַרְבֵּה; אֶלָּא הָעִקָּר שֶׁסּוֹמְכִין עָלָיו, שֶׁמְּחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לָהּ בְּגָדִים הָרְאוּיִין לָהּ לִימוֹת הַגְּשָׁמִים וְלִימוֹת הַחַמָּה, בַּפָּחוּת [הזול ביותר] שֶׁלּוֹבֶשֶׁת כָּל אִשָּׁה בַּעֲלַת בַּיִת בְּאוֹתָהּ הַמְּדִינָה.

ג. וּבְכְלַל הַכְּסוּת שֶׁהוּא חַיָּב לָהּ - כְּלֵי בַיִת וּמְדוֹר [דירה] שֶׁיּוֹשֶׁבֶת בּוֹ. וּמַה הֵן כְּלֵי הַבַּיִת? מִטָּה מֻצַּעַת, וּמַפָּץ [מצע גס] אוֹ מַחְצֶלֶת לִישֵׁב עָלֶיהָ, וּכְלֵי אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, כְּגוֹן קְדֵרָה וּקְעָרָה וְכוֹס וּבַקְבּוּק וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן. וְהַמָּדוֹר שֶׁשּׂוֹכֵר לָהּ - בַּיִת שֶׁל אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת; וְתִהְיֶה רְחָבָה [חצר] חוּצָה לוֹ כְּדֵי לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, וְיִהְיֶה לוֹ בֵּית הַכִּסֵּא חוּץ מִמֶּנּוּ.

ד. וְכֵן מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לִתֵּן לָהּ תַּכְשִׁיטֶיהָ, כְּגוֹן בִּגְדֵי צִבְעוֹנִין לְהַקִּיף עַל רֹאשָׁהּ וּפַדַּחְתָּהּ [מצחה], וּפוּךְ [איפור העין] וְשָׁרָק [אודם ללחיים] וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - כְּדֵי שֶׁלֹּא תִתְגַּנֶּה עָלָיו.

ה. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל. אֲבָל בְּעָשִׁיר, הַכֹּל לְפִי עָשְׁרוֹ - אֲפִלּוּ הָיָה רָאוּי לִקְנוֹת לָהּ כְּלֵי מֶשִׁי וְרִקְמָה וּכְלֵי זָהָב, כּוֹפִין אוֹתוֹ וְנוֹתֵן. וְכֵן הַמָּדוֹר, לְפִי עָשְׁרוֹ. וְהַתַּכְשִׁיט וּכְלֵי הַבַּיִת, הַכֹּל לְפִי עָשְׁרוֹ. וְאִם קָצְרָה יָדוֹ לִתֵּן לָהּ אֲפִלּוּ כְּעָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא; וְתִהְיֶה הַכְּתֻבָּה עָלָיו חוֹב עַד שֶׁיַּעֲשִׁיר.

ו. וְלֹא הָאִשָּׁה בִּלְבַד, אֶלָּא בָּנָיו וּבְנוֹתָיו הַקְּטַנִּים בְּנֵי שֵׁשׁ אוֹ פָּחוֹת - חַיָּב לִתֵּן לָהֶן כְּסוּת הַמַּסְפֶּקֶת לָהֶן, וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁ וּמָדוֹר לִשְׁכֹּן בּוֹ; וְאֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶן כְּפִי עָשְׁרוֹ, אֶלָּא כְּפִי צָרְכָּן בִּלְבַד. זֶה הַכְּלָל: כָּל מִי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו מְזוֹנוֹת [שהוא חייב לזונו], בֵּין בְּחַיָּיו בֵּין אַחַר מוֹתוֹ - יֵשׁ לוֹ כְּסוּת וּכְלֵי בַיִת וּמָדוֹר; וְכָל שֶׁבַּיִת דִּין מוֹכְרִין לִמְזוֹנוֹתָיו - כָּךְ מוֹכְרִין לִכְסוּתוֹ וּכְלֵי בֵיתוֹ וּמְדוֹרוֹ.

ז. הָאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ, וּפָסְקוּ לָהּ בֵּית דִּין מְזוֹנוֹת וּכְסוּת וּכְלֵי בַיִת וּשְׂכַר מָדוֹר - אֵין פּוֹסְקִין לָהּ תַּכְשִׁיט, שֶׁהֲרֵי אֵין לָהּ בַּעַל שֶׁתִּתְקַשֵּׁט לוֹ; אֲבָל מִי שֶׁנִּשְׁתַּטָּה בַּעֲלָהּ אוֹ נִתְחָרֵשׁ - פּוֹסְקִין לָהּ תַּכְשִׁיט. וְדִין הַבַּעַל עִם אִשְׁתּוֹ בְּטַעֲנַת הַכְּסוּת וְהַכֵּלִים וּשְׂכַר הַמָּדוֹר כְּדִינָם בְּטַעֲנַת הַמְּזוֹנוֹת: אִם אָמַר הוּא 'נָתַתִּי' וְהִיא אוֹמֶרֶת 'לֹא נָתַתָּ' - דִּין אֶחָד לַכֹּל.

ח. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִתְקַשֵּׁט בְּאֶחָד מִכָּל הַמִּינִין - בַּעֲנִיּוּת [אשה עניה], שָׁנָה אַחַת יְקַיֵּם [יחיה איתה בנדרו]; יָתֵר עַל כֵּן - אוֹ יַתִּיר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבַעֲשִׁירוּת, שְׁלֹשִׁים יוֹם יְקַיֵּם; יָתֵר עַל כֵּן - אוֹ יַתִּיר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

ט. הִדִּירָהּ שֶׁלֹּא תֵלֵךְ לְמֶרְחָץ - בִּכְרַכִּים [ערים גדולות], שַׁבָּת אַחַת [שבוע]; וּבִכְפָרִים, שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. שֶׁלֹּא תִנְעַל מִנְעָל - בִּכְפָרִים, שְׁלֹשָׁה יָמִים; וּבִכְרַכִּים, מֵעֵת לְעֵת. יָתֵר עַל זֶה - אוֹ יַתִּיר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

י. הִדִּירָהּ שֶׁלֹּא תִשְׁאַיל וְשֶׁלֹּא תִשְׁאַל מִכְּלֵי הַבַּיִת שֶׁדַּרְכָּן כָּל הַשְּׁכֵנוֹת לִשְׁאֹל אוֹתָן וּלְהַשְׁאִילָן, כְּגוֹן נָפָה וּכְבָרָה רֵחַיִם וְתַנּוּר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - יַתִּיר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁמַּשִּׂיאָהּ [מוציא לה] שֵׁם רַע בִּשְׁכוּנוֹתֶיהָ. וְכֵן הִיא שֶׁנָּדְרָה שֶׁלֹּא תִשְׁאַל וְשֶׁלֹּא תַשְׁאִיל נָפָה וּכְבָרָה וְרֵחַיִם וְתַנּוּר וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, וְשֶׁלֹּא תֵאָרֵג בְּגָדִים נָאִים לִבְנָהּ בִּמְקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לֶאֱרֹג אוֹתָן לַבָּנִים - תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִכְתֻבָּה, מִפְּנֵי שֶׁמַּשִּׂיאַתּוּ שֵׁם רַע בִּשְׁכוּנוֹתָיו שֶׁהוּא כִּילֵי [קמצן].

יא. מְקוֹמוֹת שֶׁדַּרְכָּן שֶׁלֹּא תֵצֵא אִשָּׁה בַּשּׁוּק בַּכּוֹפַח שֶׁעַל רֹאשָׁהּ בִּלְבַד עַד שֶׁיִּהְיֶה לָהּ רְדִיד [צעיף] הַחוֹפֶה אֶת כָּל גּוּפָהּ כְּמוֹ טַלִּית - נוֹתֵן לָהּ בִּכְלַל הַכְּסוּת רְדִיד הַפָּחוּת [הזול] בְּכָל הָרְדִידִין; וְאִם הָיָה עָשִׁיר - נוֹתֵן לְפִי עָשְׁרוֹ, כְּדֵי שֶׁתֵּצֵא בּוֹ לְבֵית הָאֵבֶל אוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה; לְפִי שֶׁכָּל אִשָּׁה יֵשׁ לָהּ לָצֵאת וְלֵילֵךְ לְבֵית אָבִיהָ לְבַקְּרוֹ, וּלְבֵית הָאֵבֶל וּלְבֵית הַמִּשְׁתֶּה לִגְמֹל חֶסֶד לְרֵעוֹתֶיהָ וְלִקְרוֹבוֹתֶיהָ, כְּדֵי שֶׁיְּבוֹאוּ הֵם לָהּ - שֶׁאֵינָהּ בְּבֵית הַסֵּתֶר עַד שֶׁלֹּא תֵצֵא וְלֹא תָבוֹא. אֲבָל גְּנַאי הוּא לָאִשָּׁה שֶׁתְּהֵא יוֹצְאָה תָּמִיד, פַּעַם בַּחוּץ פַּעַם בָּרְחוֹבוֹת; וְיֵשׁ לַבַּעַל לִמְנֹעַ אִשְׁתּוֹ מִזֶּה, וְלֹא יַנִּיחֶהָ לָצֵאת אֶלָּא כְּמוֹ פַּעַם אַחַת בְּחֹדֶשׁ אוֹ פַּעֲמַיִם בְּחֹדֶשׁ, כְּפִי הַצֹּרֶךְ; שֶׁאֵין יִפּי לָאִשָּׁה אֶלָּא לֵישֵׁב בְּזְוִית בֵּיתָהּ, שֶׁכָּךְ כָּתוּב: "כָּל כְּבוּדָּה בַת מֶלֶךְ, פְּנִימָה".

יב. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵלֵךְ לְבֵית אָבִיהָ - בִּזְמַן שֶׁהֵן עִמָּהּ בָּעִיר, חֹדֶשׁ אֶחָד מַמְתִּינִין לוֹ; שְׁנַיִם, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבִזְמַן שֶׁהֵן בְּעִיר אַחֶרֶת, רֶגֶל אֶחָד מַמְתִּינִין לוֹ; שְׁנַיִם, יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

יג. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תֵלֵךְ לְבֵית הָאֵבֶל וּלְבֵית הַמִּשְׁתֶּה - אוֹ יַתִּיר נִדְרוֹ, אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה: שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁאֲסָרָהּ בְּבֵית הַסֵּתֶר וְנָעַל בְּפָנֶיהָ. וְאִם הָיָה טוֹעֵן 'מִפְּנֵי בְּנֵי אָדָם פְּרוּצִין שֶׁיֵּשׁ בְּאוֹתוֹ בֵּית הָאֵבֶל אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה', וְהֵחֱזִיקוּ שָׁם פְּרוּצִין - שׁוֹמְעִין לוֹ.

יד. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי שֶׁיָּבוֹאוּ לְבֵיתִי אָבִיךָ וְאִמְּךָ אַחֶיךָ וְאַחְיוֹתֶיךָ' - שׁוֹמְעִין לוֹ, וְתִהְיֶה הִיא הוֹלֶכֶת לָהֶם כְּשֶׁיֵּאָרַע לָהֶן דָּבָר; וְתֵלֵךְ לְבֵית אָבִיהָ פַּעַם בְּחֹדֶשׁ, וּבְכָל רֶגֶל וָרֶגֶל. וְלֹא יִכָּנְסוּ הֵן לָהּ, אֶלָּא אִם אֵרַע לָהּ דָּבָר גָּדוֹל כְּגוֹן חֳלִי אוֹ לִדָּה - שֶׁאֵין כּוֹפִין אֶת הָאָדָם שֶׁיִּכָּנְסוּ אֲחֵרִים לִרְשׁוּתוֹ. וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה: 'אֵין רְצוֹנִי שֶׁתִּכָּנֵס אֶצְלִי אִמְּךָ וַאֲחוֹתְךָ, וְאֵינִי שׁוֹכֶנֶת עִמָּהֶן בְּחָצֵר אַחַת, מִפְּנֵי שֶׁמְּרַעְיָן לִי וּמְצָרִין לִי' - שׁוֹמְעִין לָהּ; שֶׁאֵין כּוֹפִין אֶת הָאָדָם שֶׁיֵּשְׁבוּ אֲחֵרִים עִמּוֹ בִּרְשׁוּתוֹ.

טו. הָאִישׁ שֶׁאָמַר: 'אֵינִי דָּר בְּמָדוֹר זֶה, מִפְּנֵי שֶׁבְּנֵי אָדָם

מתוך מהדורת חזק

רָעִים אוֹ פְּרוּצִים אוֹ גוֹיִים בִּשְׁכֵנוּתִי וַאֲנִי מִתְיָרֵא מֵהֶם' - שׁוֹמְעִים לוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הֶחֱזִקוּ בִּפְרִיצוּת; שֶׁכָּךְ צִוּוּ חֲכָמִים: 'הַרְחֵק מִשְׁכֵּן רַע'. וַאֲפִלּוּ הָיָה הַמָּדוֹר שֶׁלָּהּ - מוֹצִיאָהּ מִמְּנוּ, וְשׁוֹכֵן בֵּין בְּנֵי אָדָם כְּשֵׁרִים. וְכֵן הִיא שֶׁאָמְרָה כֵּן, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אוֹמֵר: 'אֲנִי אֵינִי מַקְפִּיד עֲלֵיהֶן' - שׁוֹמְעִין לָהּ, מִפְּנֵי שֶׁהִיא אוֹמֶרֶת: 'אֵין רְצוֹנִי שֶׁיֵּצֵא עָלַי שֵׁם רַע בִּשְׁכֵנוֹת אֵלּוּ'.

טז. כָּל הַיְּשׁוּב - אֲרָצוֹת אֲרָצוֹת הוּא, כְּגוֹן: אֶרֶץ כְּנַעַן, וְאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְאֶרֶץ תֵּימָן, וְאֶרֶץ כּוּשׁ, וְאֶרֶץ שִׁנְעָר, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן; וְכָל אֶרֶץ וְאֶרֶץ - מְדִינוֹת וּכְפָרִים. וְעָרֵי יִשְׂרָאֵל לְעִנְיַן נִשּׂוּאִין - שָׁלֹשׁ אֲרָצוֹת הֵן: יְהוּדָה, וְעֵבֶר הַיַּרְדֵּן, וְהַגָּלִיל.

יז. אִישׁ שֶׁהָיָה בְּאֶרֶץ מִן הָאֲרָצוֹת, וְנָשָׂא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ אַחֶרֶת - כּוֹפִין אוֹתָהּ וְיוֹצְאָה עִמּוֹ לְאַרְצוֹ, אוֹ תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, שֶׁעַל מְנָת כֵּן נְשָׂאָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פֵּרֵשׁ. אֲבָל הַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה בְּאַחַת מִן הָאֲרָצוֹת, וְהוּא מֵאַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָאָרֶץ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ לְאֶרֶץ אַחֶרֶת; אֲבָל מוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לִמְדִינָה [מעיר לעיר], אוֹ מִכְּפָר לִכְפָר בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ. וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לִכְפָר, וְלֹא מִכְּפָר לִמְדִינָה, שֶׁיֵּשׁ דְּבָרִים שֶׁיְּשִׁיבַת הַמְּדִינָה טוֹבָה לָהֶן, וְיֵשׁ דְּבָרִים שֶׁיְּשִׁיבַת הַכְּפָרִים טוֹבָה לָהֶן.

יח. וּכְשֶׁמּוֹצִיאָהּ מִמְּדִינָה לִמְדִינָה, אוֹ מִכְּפָר לִכְפָר בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ - אֵינוֹ מוֹצִיאָהּ מִנְּוֵה יָפֶה לְנָוֶה רַע וְלֹא מֵרַע לְיָפֶה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה לְהִטַּפֵּל [לטפל] וְלִבְדֹּק עַצְמָהּ יָפֶה בַּנָּוֶה הַיָּפֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה בּוֹ קַלָּה וּכְעוּרָה. וְכֵן לֹא יוֹצִיאָהּ מִמָּקוֹם שֶׁרֻבּוֹ יִשְׂרָאֵל לְמָקוֹם שֶׁרֻבּוֹ גוֹיִים; וּבְכָל מָקוֹם, מוֹצִיאִין מִמָּקוֹם שֶׁרֻבּוֹ גוֹיִים לְמָקוֹם שֶׁרֻבּוֹ יִשְׂרָאֵל.

יט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? מִחוּצָה לָאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ, אוֹ מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. אֲבָל מִחוּצָה לָאָרֶץ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - כּוֹפִין לַעֲלוֹת, אֲפִלּוּ מִנְּוֵה הַיָּפֶה לְנָוֶה רַע; וַאֲפִלּוּ מִמָּקוֹם שֶׁרֻבּוֹ יִשְׂרָאֵל לְמָקוֹם שֶׁרֻבּוֹ גוֹיִים - מַעֲלִין. וְאֵין מוֹצִיאִין מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְחוּצָה לָאָרֶץ, וַאֲפִלּוּ מִנְּוֵה הָרַע שֶׁרֻבּוֹ גוֹיִים לְנָוֶה יָפֶה שֶׁרֻבּוֹ יִשְׂרָאֵל.

כ. אָמַר הָאִישׁ לַעֲלוֹת לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְהִיא אֵינָהּ רוֹצָה - תֵּצֵא שֶׁלֹּא בִכְתֻבָּה; אָמְרָה הִיא לַעֲלוֹת וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; וְהוּא הַדִּין לְכָל מָקוֹם מֵאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עִם יְרוּשָׁלַיִם; שֶׁהַכֹּל מַעֲלִין לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין מִשָּׁם; וְהַכֹּל מַעֲלִין לִירוּשָׁלַיִם, וְאֵין הַכֹּל מוֹצִיאִין מִשָּׁם.

יום שישי ט' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק יד

א. עוֹנָה [תשמיש] הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - לְכָל אִישׁ וָאִישׁ כְּפִי כֹּחוֹ וּכְפִי מְלַאכְתּוֹ. כֵּיצַד? בְּנֵי אָדָם הַבְּרִיאִים הָרַכִּים וְהָעֲנֻגִּים [מפונקים] שֶׁאֵין לָהֶם מְלָאכָה שֶׁמַּכְשֶׁלֶת כֹּחָן אֶלָּא אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין וְיוֹשְׁבִין בְּבָתֵּיהֶן - עוֹנָתָן בְּכָל לַיְלָה. הַפּוֹעֲלִין - כְּגוֹן הַחַיָּטִין, וְהָאוֹרְגִין, וְהַבּוֹנִים, וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - אִם הָיְתָה מְלַאכְתָּן בָּעִיר, עוֹנָתָן פַּעֲמַיִם בְּכָל שַׁבָּת; וְאִם מְלַאכְתָּן בְּעִיר אַחֶרֶת, עוֹנָתָן פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת. הַחַמָּרִים - פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת; הַגַּמָּלִים - אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם; הַמַּלָּחִין - אַחַת לִשְׁשָׁה חֳדָשִׁים. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים - עוֹנָתָן פַּעַם אַחַת בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁתַּלְמוּד תּוֹרָה מֵתֵשׁ כֹּחָן; וְדֶרֶךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתָן מִלֵּילֵי שַׁבָּת לְלֵילֵי שַׁבָּת.

ב. יֵשׁ לְאִשָּׁה לְעַכֵּב עַל בַּעֲלָהּ שֶׁלֹּא יֵצֵא לִסְחוֹרָה אֶלָּא לְמָקוֹם קָרוֹב, שֶׁלֹּא יִמְנַע מֵעוֹנָתָהּ, וְלֹא יֵצֵא אֶלָּא בִּרְשׁוּתָהּ; וְכֵן יֵשׁ לָהּ לְמָנְעוֹ לָצֵאת מִמְּלָאכָה שֶׁעוֹנָתָהּ קְרוֹבָה לִמְלָאכָה שֶׁעוֹנָתָהּ רְחוֹקָה, כְּגוֹן חַמָּר שֶׁבִּקֵּשׁ לְהֵעָשׂוֹת גַּמָּל, אוֹ גַּמָּל לְהֵעָשׂוֹת מַלָּח. וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יוֹצְאִין לְתַלְמוּד תּוֹרָה שֶׁלֹּא בִּרְשׁוּת נְשׁוֹתֵיהֶן שְׁתַּיִם שָׁלֹשׁ שָׁנִים; וְכֵן רַךְ וְעָנֹג שֶׁנַּעֲשָׂה תַּלְמִיד חֲכָמִים, אֵין אִשְׁתּוֹ יְכוֹלָה לְעַכֵּב.

ג. נוֹשֵׂא אָדָם כַּמָּה נָשִׁים, אֲפִלּוּ מֵאָה, בֵּין בְּבַת אַחַת, בֵּין בְּזוֹ אַחַר זוֹ, וְאֵין אִשְׁתּוֹ יְכוֹלָה לְעַכֵּב; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה יָכוֹל לִתֵּן שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה כָּרָאוּי לְכָל אַחַת וְאַחַת. וְאֵינוֹ יָכוֹל לָכֹף אוֹתָן לִשְׁכֹּן בְּחָצֵר אַחַת, אֶלָּא כָּל אַחַת וְאַחַת לְעַצְמָהּ.

ד. וְכַמָּה הִיא עוֹנָתָן? לְפִי מִנְיָנָן. כֵּיצַד? פּוֹעֵל שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים - יֵשׁ לְזוֹ עוֹנָה אַחַת בְּשַׁבָּת וְלָזוֹ עוֹנָה אַחַת בְּשַׁבָּת; הָיוּ לוֹ אַרְבַּע נָשִׁים - נִמְצֵאת עוֹנַת כָּל אַחַת מֵהֶן פַּעַם אַחַת בִּשְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת. וְכֵן אִם הָיָה מַלָּח וְיֵשׁ לוֹ אַרְבַּע נָשִׁים, תִּהְיֶה עוֹנַת כָּל אַחַת מֵהֶן פַּעַם אַחַת בִּשְׁתֵּי שָׁנִים. לְפִיכָךְ צִוּוּ חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִשָּׂא אָדָם יוֹתֵר עַל אַרְבַּע נָשִׁים, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה, כְּדֵי שֶׁתַּגִּיעַ לָהֶן עוֹנָה פַּעַם אַחַת בְּחֹדֶשׁ.

ה. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ [מממונו, עד] שֶׁתֹּאמַר לַאֲחֵרִים מַה שֶׁאָמַר לָהּ אוֹ מַה שֶׁאָמְרָה לוֹ מִדִּבְרֵי שְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ שֶׁמְּדַבֵּר אָדָם עִם אִשְׁתּוֹ עַל עִסְקֵי תַּשְׁמִישׁ - הֲרֵי זֶה יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה; שֶׁאֵין זוֹ יְכוֹלָה לְהָעֵז פָּנֶיהָ וְלוֹמַר לַאֲחֵרִים דִּבְרֵי קָלוֹן. וְכֵן אִם הִדִּירָהּ שֶׁתִּהְיֶה מִתְהַפֶּכֶת בִּשְׁעַת תַּשְׁמִישׁ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּתְעַבֵּר, אוֹ הִדִּירָהּ שֶׁתַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה שׁוֹטִים וּדְבָרִים שֶׁאֵינָן אֶלָּא כִּשְׁטוּת - הֲרֵי זֶה יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

ו. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה - שַׁבָּת אַחַת [שבוע], מַמְתִּינִין לוֹ; יָתֵר עַל כֵּן - יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, אוֹ יָפֵר נִדְרוֹ, וַאֲפִלּוּ הָיָה מַלָּח שֶׁעוֹנָתוֹ לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים; שֶׁכֵּיוָן שֶׁנָּדַר, הֲרֵי צִעֲרָהּ וְנִתְיַאֲשָׁה. וְכֵיצַד מַדִּירָהּ? אִם אָמַר לָהּ: 'תַּשְׁמִישִׁי אָסוּר עָלַיִךְ', אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע שֶׁלֹּא יְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ - לֹא נָדַר כְּלוּם, וְאִם נִשְׁבַּע - נִשְׁבַּע לַשָּׁוְא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשֻׁעְבָּד לָהּ. אָמַר לָהּ: 'הִנָּאַת תַּשְׁמִישֵׁךְ אֲסוּרָה עָלַי' - הֲרֵי זֶה נָדַר, וְאָסוּר לְשַׁמֵּשׁ; שֶׁאֵין מַאֲכִילִין אֶת הָאָדָם דָּבָר הָאָסוּר לוֹ.

ז. אָסוּר לְאָדָם לִמְנֹעַ אֶת אִשְׁתּוֹ עוֹנָתָהּ; וְאִם מָנַע כְּדֵי לְצַעֲרָהּ - עוֹבֵר בְּלֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעוֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע". וְאִם חָלָה אוֹ תָּשַׁשׁ כֹּחוֹ וְאֵינוֹ יָכוֹל לִבְעֹל - יַמְתִּין שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים עַד שֶׁיַּבְרִיא, שֶׁאֵין לְךָ עוֹנָה גְּדוֹלָה מִזּוֹ, וְאַחַר כָּךְ - אוֹ יִטֹּל מִמֶּנָּה רְשׁוּת, אוֹ יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

ח. הָאִשָּׁה שֶׁמָּנְעָה בַּעֲלָהּ מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה - הִיא הַנִּקְרֵאת 'מוֹרֶדֶת'. וְשׁוֹאֲלִין אוֹתָהּ מִפְּנֵי מָה מָרְדָה. אִם אָמְרָה:

מתוך מהדורת חזק

'מאַסְתִּיהוּ, וְאֵינִי יְכוֹלָה לְהַבְעַל לוֹ מִדַּעְתִּי' [מרצוני] - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא לִשְׁעָתוֹ [מיידית], לְפִי שֶׁאֵינָהּ בַּשִּׁבְיָה שֶׁתִּבְעַל לִשְׁנוּי לָהּ; וְתֵצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה כְּלָל, וְתִטֹּל בְּלִיוֹתֶיהָ [בגדים בלויים] הַקַּיָּמִין, בֵּין מִנְּכָסִים שֶׁהִכְנִיסָה לְבַעֲלָהּ וְנִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתָן, בֵּין מִנְּכָסִים שֶׁלֹּא נִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתָן. וְאֵינָהּ נוֹטֶלֶת מִשֶּׁל בַּעַל כְּלוּם; וַאֲפִלּוּ מִנְּעָל שֶׁבְּרַגְלֶיהָ וּמִטְּפַחַת שֶׁבְּרֹאשָׁהּ שֶׁלְּקָחָן לָהּ, פּוֹשֶׁטֶת וְנוֹתֶנֶת לוֹ. וְכֵן כֹּל שֶׁנְּתָנָן לָהּ מַתָּנָה, מַחְזֶרֶת אוֹתָן, שֶׁלֹּא נָתַן לָהּ עַל מְנָת שֶׁתִּטֹּל וְתֵצֵא.

ט. וְאִם מָרְדָה מִתַּחַת בַּעֲלָהּ כְּדֵי לְצַעֲרוֹ, וְאָמְרָה: 'הֲרֵינִי מְצַעֶרֶת אוֹתוֹ בְּכָךְ, מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה לִי כָּךְ וְכָךְ', אוֹ 'מִפְּנֵי שֶׁקִּלְלַנִי', אוֹ 'מִפְּנֵי שֶׁעָשָׂה עִמִּי מְרִיבָה', וְכֵיוֹצֵא בִּדְבָרִים אֵלּוּ - שׁוֹלְחִים לָהּ מִבֵּית דִּין וְאוֹמְרִין לָהּ: 'הֲוִי יוֹדַעַת, שֶׁאִם אַתְּ עוֹמֶדֶת בְּמִרְדֵּךְ, אֲפִלּוּ כְּתֻבָּתֵךְ מֵאָה מָנֶה, הִפְסַדְתְּ אוֹתָהּ'; וְאַחַר כָּךְ מַכְרִיזִין עָלֶיהָ בְּבָתֵּי כְנֵסִיּוֹת וּבְבָתֵּי מִדְרָשׁוֹת בְּכָל יוֹם אַרְבַּע שַׁבָּתוֹת [שבועות] זוֹ אַחַר זוֹ, וְאוֹמְרִים: 'פְּלוֹנִית מָרְדָה עַל בַּעֲלָהּ'.

י. וְאַחַר הַהַכְרָזָה שׁוֹלְחִין לָהּ פַּעַם שְׁנִיָּה, וְאוֹמְרִים לָהּ: 'אִם אַתְּ עוֹמֶדֶת בְּמִרְדֵּךְ, הִפְסַדְתְּ כְּתֻבָּתֵךְ'. אִם עָמְדָה בְּמִרְדָּהּ וְלֹא חָזְרָה - נִמְלָכִין בָּהּ, וְתֹאבַד כְּתֻבָּתָהּ, וְלֹא יִהְיֶה לָהּ כְּתֻבָּה כְּלָל; וְאֵין נוֹתְנִין לָהּ גֵּט עַד שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ, וְאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת כָּל שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְאִם מֵתָה קֹדֶם הַגֵּט, בַּעֲלָהּ יוֹרְשָׁהּ.

יא. כֵּסֵדֶר הַזֶּה עוֹשִׂין אִם מָרְדָה כְּדֵי לְצַעֲרוֹ - וַאֲפִלּוּ הָיְתָה נִדָּה אוֹ חוֹלָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְתַשְׁמִישׁ, וַאֲפִלּוּ הָיָה בַּעֲלָהּ מַלָּח שֶׁעוֹנָתוֹ לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים, וַאֲפִלּוּ יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת.

יב. וְכֵן אֲרוּסָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּהּ לְהִנָּשֵׂא, וּמָרְדָה כְּדֵי לְצַעֲרוֹ וְלֹא נִשֵּׂאת - הֲרֵי זוֹ מוֹרֶדֶת מִתַּשְׁמִישׁ. וְכֵן יָבְמָה שֶׁלֹּא רָצָת לְהִתְיַבֵּם כְּדֵי לְצַעֲרוֹ - כֵּסֵדֶר הַזֶּה עוֹשִׂין לָהֶן.

יג. הַמּוֹרֶדֶת הַזֹּאת - כְּשֶׁהִיא יוֹצֵאת אַחַר שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּלֹא כְּתֻבָּה, תַּחְזִיר כָּל דָּבָר שֶׁהוּא שֶׁל בַּעַל. אֲבָל נְכָסִים שֶׁהִכְנִיסָה לוֹ וּבְלִיוֹתֶיהֶן קַיָּמִין - אִם תָּפְסָה, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ; וְאִם תְּפָסָן הַבַּעַל, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ. וְכֵן כָּל מַה שֶּׁאָבַד מִנְּכָסֶיהָ שֶׁקִּבֵּל הַבַּעַל אַחֲרָיוּתָן עָלָיו, אֵינוֹ מְשַׁלֵּם לָהּ כְּלוּם. זֶה הוּא דִּין הַתַּלְמוּד, בְּמוֹרֶדֶת.

יד. וְאָמְרוּ הַגְּאוֹנִים, שֶׁיֵּשׁ לָהֶן בְּבָבֶל מִנְהָגוֹת אֲחֵרוֹת בְּמוֹרֶדֶת; וְלֹא פָּשְׁטוּ אוֹתָן הַמִּנְהָגוֹת בְּרֹב יִשְׂרָאֵל, וְרַבִּים וּגְדוֹלִים חוֹלְקִין עֲלֵיהֶן בְּרֹב הַמְּקוֹמוֹת. וּבְדִין הַתַּלְמוּד רָאוּי לִתְפֹּס וְלָדוּן.

טו. הַמּוֹרֵד עַל אִשְׁתּוֹ וְאָמַר: 'הֲרֵינִי זָן וּמְפַרְנֵס, אֲבָל אֵינִי בָּא עָלֶיהָ מִפְּנֵי שֶׁאֲנִי שְׂנֵאתִיהָ' - מוֹסִיפִין לָהּ עַל כְּתֻבָּתָהּ מִשְׁקָל שֵׁשׁ וּשְׁלֹשִׁים שְׁעוֹרָה שֶׁל כֶּסֶף בְּכָל שַׁבָּת וְשַׁבָּת; וְיֵשֵׁב וְלֹא יְשַׁמֵּשׁ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה הִיא לֵישֵׁב. וְאַף עַל פִּי שֶׁכְּתֻבָּתָהּ הוֹלֶכֶת וְנוֹסֶפֶת - הֲרֵי הוּא עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִגְרָע"; שֶׁאִם שָׂנָא יְשַׁלַּח, אֲבָל לְעַנּוֹת אָסוּר. וְלָמָּה לֹא יִלְקֶה עַל לָאו זֶה? מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ מַעֲשֶׂה.

טז. אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ שֶׁבָּאוּ לְבֵית דִּין, הוּא אוֹמֵר: 'זוֹ מוֹרֶדֶת מִתַּשְׁמִישׁ', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא כִי, אֶלָּא כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֲנִי עִמּוֹ', וְכֵן אִם טָעֲנָה וְאָמְרָה שֶׁהוּא מוֹרֵד מִתַּשְׁמִישׁ, וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא כִי, אֶלָּא כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ אֲנִי עִמָּהּ' - מַחְרִימִין תְּחִלָּה [חרם סתמי] עַל מִי שֶׁהוּא מוֹרֵד וְלֹא יוֹדֶה בְּבֵית דִּין; וְאַחַר כָּךְ, אִם לֹא הוֹדוּ - אוֹמְרִין לָהֶן: 'הִתְיַחֲדוּ בִּפְנֵי עֵדִים'. נִתְיַחֲדוּ וַעֲדַיִן הֵן טוֹעֲנִין, מְבַקְּשִׁין מִן הַנִּטְעָן וְעוֹשִׂין פְּשָׁרָה כְּפִי כֹּחַ הַדַּיָּן; אֲבָל לְבַעֵל בִּפְנֵי אָדָם אִי אֶפְשָׁר, לְפִי שֶׁאָסוּר לְבַעֵל בִּפְנֵי כָל בְּרִיָּה.

יז. הָאִשָּׁה שֶׁחָלְתָה - חַיָּב לְרַפֵּא אוֹתָהּ עַד שֶׁתַּבְרִיא. רָאָה שֶׁהַחֳלִי אָרֹךְ וְיַפְסִיד מָמוֹן הַרְבֵּה לִרְפוּאָה, וְאָמַר לָהּ: 'הֲרֵי כְּתֻבָּתֵךְ מֻנַּחַת, אוֹ רַפְּאִי עַצְמֵךְ מִכְּתֻבָּתֵךְ, אוֹ הֲרֵינִי מְגָרְשֵׁךְ וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה וְהוֹלֵךְ' - שׁוֹמְעִין לוֹ; וְאֵין רָאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן, מִפְּנֵי דֶּרֶךְ הָאָרֶץ.

יח. נִשְׁבֵּית - חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ. אִם הָיָה כֹּהֵן שֶׁכְּבָר נֶאֱסְרָה עָלָיו - פּוֹדֶה, וּמַחְזִירָהּ לְבֵית אָבִיהָ; וַאֲפִלּוּ הָיוּ בְּעִיר אַחֶרֶת, מְטַפֵּל בָּהּ עַד שֶׁמַּחְזִירָהּ לְמְדִינָתָהּ, וּמְגָרְשָׁהּ, וְנוֹתֵן לָהּ כָּל כְּתֻבָּתָהּ. הָיָה בַּעֲלָהּ יִשְׂרָאֵל שֶׁהַשְּׁבוּיָה מֻתֶּרֶת לוֹ, מַחְזִירָהּ לוֹ לְאִשָּׁה כְּמוֹת שֶׁהָיְתָה; וְאִם רָצָה אַחַר כָּךְ, מְגָרְשָׁהּ וְנוֹתֵן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ.

יט. אֵין מְחַיְּבִין אֶת הַבַּעַל לִפְדּוֹת אֶת אִשְׁתּוֹ בְּיָתֵר עַל דָּמֶיהָ, אֶלָּא בְּמַה שֶּׁהִיא שָׁוָה כִּשְׁאָר הַשְּׁבוּיוֹת. הָיוּ דָּמֶיהָ יוֹתֵר עַל כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ, וְאָמַר: 'הֲרֵי אֲנִי מְגָרְשָׁהּ וְזוֹ כְּתֻבָּתָהּ, תֵּלֵךְ וְתִפְדֶּה אֶת עַצְמָהּ' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֶלָּא כּוֹפִין אוֹתוֹ וּפוֹדֶה אוֹתָהּ, אֲפִלּוּ הָיוּ דָּמֶיהָ עַד עֲשָׂרָה בִּכְתֻבָּתָהּ, וַאֲפִלּוּ אֵין לוֹ אֶלָּא כְּדֵי פִּדְיוֹנָהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפַעַם רִאשׁוֹנָה; אֲבָל אִם פְּדָיָהּ וְנִשְׁבֵּית פַּעַם שְׁנִיָּה וְרָצָה לְגָרְשָׁהּ - הֲרֵי זֶה מְגָרֵשׁ וְנוֹתֵן כְּתֻבָּה, וְהִיא תִּפְדֶּה אֶת עַצְמָהּ.

כ. מִי שֶׁנִּשְׁבֵּית אִשְׁתּוֹ, וְהוּא בִּמְדִינַת הַיָּם - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וּמוֹכְרִין בְּהַכְרָזָה [מכרז פומבי], וּפוֹדִין אוֹתָהּ כְּדֶרֶךְ שֶׁהַבַּעַל פּוֹדֶה.

כא. הַמַּדִּיר אֶת אִשְׁתּוֹ נֶדֶר שֶׁהוּא חַיָּב בִּגְלָלוֹ לְגָרְשָׁהּ וְלִתֵּן כְּתֻבָּתָהּ, וְנִשְׁבֵּית אַחַר שֶׁהִדִּירָהּ - אֵינוֹ חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ; שֶׁמֵּעֵת שֶׁהִדִּירָהּ נִתְחַיֵּב לְגָרְשָׁהּ וְלִתֵּן כְּתֻבָּתָהּ.

כב. הָאִשָּׁה שֶׁהָיְתָה אֲסוּרָה עַל בַּעֲלָהּ מֵאִסּוּרֵי לָאוִין, וְנִשְׁבֵּית - אֵינוֹ חַיָּב לִפְדּוֹתָהּ, אֶלָּא נוֹתֵן לָהּ כְּתֻבָּתָהּ וְהִיא תִּפְדֶּה עַצְמָהּ. וַהֲלֹא הַשְּׁבוּיָה אֲסוּרָה לְכֹהֵן, וַהֲרֵי הוּא פּוֹדֶה אוֹתָהּ - מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיְתָה אֲסוּרָה מִקֹּדֶם, וְאִסּוּר הַשְּׁבִיָּה הוּא שֶׁגָּרַם לָהּ.

כג. מֵתָה אִשְׁתּוֹ - חַיָּב בִּקְבוּרָתָהּ, וְלַעֲשׂוֹת לָהּ הֶסְפֵּד וְקִינִים [לשכור מקוננות] כְּדֶרֶךְ כָּל הַמְּדִינָה; וַאֲפִלּוּ עָנִי שֶׁבְּיִשְׂרָאֵל, לֹא יִפְחֲתוּ לוֹ מִשְּׁנֵי חֲלִילִין וּמְקוֹנֶנֶת. וְאִם הָיָה עָשִׁיר, הַכֹּל לְפִי כְּבוֹדוֹ; וְאִם כְּבוֹדָהּ יוֹתֵר מִכְּבוֹדוֹ, קוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ; שֶׁהָאִשָּׁה עוֹלָה עִם בַּעֲלָהּ [לדרגת עשירותו] וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת, אֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתָה.

כד. לֹא רָצָה לִקְבֹּר אֶת אִשְׁתּוֹ, וְעָמַד אֶחָד מִדַּעַת עַצְמוֹ וּקְבָרָהּ - מוֹצִיאִין מִבַּעֲלָהּ בְּעַל כָּרְחוֹ וְנוֹתְנִין לָזֶה, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִהְיֶה זוֹ מֻשְׁלֶכֶת לַכְּלָבִים. הָיָה בִּמְדִינָה אַחֶרֶת כְּשֶׁמֵּתָה אִשְׁתּוֹ - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו וּמוֹכְרִין בְּלֹא הַכְרָזָה [מכרז

פומבי], וְקוֹבְרִין אוֹתָהּ לְפִי מָמוֹן הַבַּעַל, וּלְפִי כְּבוֹדוֹ אוֹ לְפִי כְּבוֹדָהּ.

פֶּרֶק טו

א. הָאִשָּׁה שֶׁהִרְשָׁת אֶת בַּעֲלָהּ אַחַר הַנִּשּׂוּאִין שֶׁיִּמְנַע עוֹנָתָהּ - הֲרֵי זֶה מֻתָּר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ לוֹ בָּנִים, שֶׁכְּבָר קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה. אֲבָל אִם לֹא קִיֵּם, חַיָּב לִבְעֹל בְּכָל עוֹנָה עַד שֶׁיִּהְיוּ לוֹ בָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהִיא מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "פְּרוּ וּרְבוּ".

ב. הָאִישׁ מְצֻוֶּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אֲבָל לֹא הָאִשָּׁה. וּמֵאֵימָתַי יִתְחַיֵּב הָאִישׁ בְּמִצְוָה זוֹ? מִבֶּן שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה אוֹ מִבֶּן שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה. וְכֵיוָן שֶׁעָבְרוּ עֶשְׂרִים שָׁנָה וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר וּמְבַטֵּל מִצְוַת עֲשֵׂה; וְאִם הָיָה עוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְטָרוּד בָּהּ, וְהָיָה מִתְיָרֵא מִלִּשָּׂא אִשָּׁה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִטְרַח בְּמִזּוֹנוֹת וְיִבָּטֵל מִן הַתּוֹרָה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לְהִתְאַחֵר, שֶׁהָעוֹסֵק בַּמִּצְוָה פָּטוּר מִן הַמִּצְוָה, וְכָל שֶׁכֵּן בְּתַלְמוּד תּוֹרָה.

ג. מִי שֶׁחָשְׁקָה נַפְשׁוֹ בַּתּוֹרָה תָּמִיד, וְשָׁגָה בָּהּ [עוסק בה תמיד] כְּבֶן עַזַּאי וְנִדְבַּק בָּהּ כָּל יָמָיו וְלֹא נָשָׂא אִשָּׁה - אֵין בְּיָדוֹ עָוֹן; וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו; אֲבָל אִם הָיָה יִצְרוֹ מִתְגַּבֵּר עָלָיו - חַיָּב לִשָּׂא אִשָּׁה, וַאֲפִלּוּ הָיוּ לוֹ בָּנִים, שֶׁמָּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר.

ד. כַּמָּה בָּנִים יִהְיוּ לוֹ לְאִישׁ, וְתִתְקַיֵּם מִצְוָה זוֹ בְּיָדוֹ? זָכָר וּנְקֵבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם". הָיָה הַבֵּן סָרִיס [עקר], אוֹ שֶׁהָיְתָה הַבַּת אַיְלוֹנִית [עקרה] - לֹא קִיֵּם מִצְוָה זוֹ.

ה. נוֹלְדוּ לוֹ וָמֵתוּ, וְהִנִּיחוּ בָּנִים - הֲרֵי זֶה קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה; בְּנֵי בָנִים הֲרֵי הֵן כְּבָנִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיוּ בְּנֵי הַבָּנִים זָכָר וּנְקֵבָה, וְהָיוּ בָּאִים מִזָּכָר וּנְקֵבָה; אַף עַל פִּי שֶׁהַזָּכָר בֵּן בִּתּוֹ וְהַנְּקֵבָה בַּת בְּנוֹ - הוֹאִיל וְהֵם מִשְּׁנֵי בָנָיו, הֲרֵי קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה; אֲבָל אִם הָיוּ לוֹ בֵּן וּבַת וָמֵתוּ, וְהִנִּיחַ אֶחָד מֵהֶן זָכָר וּנְקֵבָה - עֲדַיִן לֹא קִיֵּם מִצְוָה.

ו. הָיוּ לוֹ בָּנִים בְּגַיּוּתוֹ, וְנִתְגַּיֵּר הוּא וְהֵם - הֲרֵי זֶה קִיֵּם מִצְוָה זוֹ. הָיוּ לוֹ בָּנִים וְהוּא עֶבֶד [כנעני], וְנִשְׁתַּחְרֵר הוּא וְהֵן - לֹא קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, עַד שֶׁיּוֹלִיד אַחַר שֶׁנִּשְׁתַּחְרֵר; שֶׁהָעֶבֶד אֵין לוֹ יִחוּס [אין בניו מתייחסים אליו].

ז. לֹא יִשָּׂא אָדָם עֲקָרָה וּזְקֵנָה וְאַיְלוֹנִית [דומה לאיל זכר ואינה מולידה] וּקְטַנָּה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לְוָלָד, אֶלָּא אִם כֵּן קִיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, אוֹ שֶׁהָיְתָה לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת לִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת מִמֶּנָּה. נָשָׂא אִשָּׁה וְשָׁהָת עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה - הֲרֵי זֶה יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה, אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְוָלָד; וְאִם לֹא רָצָה לְהוֹצִיא, כּוֹפִין אוֹתוֹ וּמַכִּין אוֹתוֹ בַּשּׁוֹט עַד שֶׁיּוֹצִיא. וְאִם אָמַר: 'אֵינִי בּוֹעֲלָהּ, וַהֲרֵי אֲנִי שׁוֹכֵן עִמָּהּ בִּפְנֵי עֵדִים כְּדֵי שֶׁלֹּא אֶתְיַחֵד עִמָּהּ', בֵּין שֶׁאָמְרָה הִיא כֵּן, בֵּין שֶׁאָמַר הוּא - אֵין שׁוֹמְעִין לָהֶן, אֶלָּא יוֹצִיא אוֹ יִשָּׂא אִשָּׁה הָרְאוּיָה לְוָלָד.

ח. שָׁהָת עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה, וַהֲרֵי הוּא יוֹרֵשׁ שִׁכְבַת זֶרַע כְּחֵץ - חֶזְקַת הַחָלִי מִמֶּנָּה, וְתֵצֵא שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה, וְיֵשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת [התחייבות שלקח על עצמו בכתובה לפי רצונו]; לֹא תִהְיֶה זוֹ פְּחוּתָה מֵאַיְלוֹנִית שֶׁלֹּא הִכִּיר בָּהּ, שֶׁיֵּשׁ לָהּ תּוֹסֶפֶת כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר. וְאִם אֵינוֹ יוֹרֵשׁ כְּחֵץ, חֶזְקַת הַחָלִי מִמֶּנּוּ בִּלְבַד; וּכְשֶׁיּוֹצִיא - יִתֵּן הַכְּתֻבָּה כֻּלָּהּ, עִקָּר [הסכום שקבעו חכמים בכתובה] וְתוֹסֶפֶת.

ט. הוּא אוֹמֵר: 'מִמֶּנָּה נִמְנַע הַיָּלֶד', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'מִמֶּנּוּ נִמְנָע, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כְּחֵץ' - הִיא נֶאֱמֶנֶת; וְיֵשׁ לוֹ לְהַחְרִים עַל מִי שֶׁטּוֹעֶנֶת דָּבָר שֶׁאֵינָהּ יוֹדַעַת אוֹתוֹ בְּוַדַּאי, וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אָמְרָה: 'אֵינִי יוֹדַעַת אִם מִמֶּנִּי אִם מִמֶּנּוּ' - אֵין לָהּ עִקָּר כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ; הַעֲמֵד מָמוֹן בְּחֶזְקַת בְּעָלָיו, עַד שֶׁתִּטְעַן בְּוַדַּאי שֶׁאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כְּחֵץ. וְלָמָּה הִיא נֶאֱמֶנֶת בְּטַעֲנָה זוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהִיא מַרְגֶּשֶׁת אִם יוֹרֵשׁ כְּחֵץ אוֹ לֹא יוֹרֵשׁ כְּחֵץ, וְהוּא אֵינוֹ מַרְגִּישׁ.

י. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה לִתְבֹּעַ בַּעֲלָהּ לְגָרְשָׁהּ אַחַר עֶשֶׂר שָׁנִים מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יָלְדָה, וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כְּחֵץ - שׁוֹמְעִין לָהּ; אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָהּ מְצֻוָּה עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, צְרִיכָה הִיא לְבָנִים לְזִקְנוּתָהּ. וְכוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא, וְיִתֵּן עִקָּר כְּתֻבָּה בִּלְבַד; שֶׁלֹּא כָּתַב לָהּ הַתּוֹסֶפֶת עַל מְנָת שֶׁתֵּצֵא לִרְצוֹנָהּ וְתִטֹּל.

יא. הָלַךְ בִּסְחוֹרָה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר שָׁנִים, אוֹ שֶׁהָיָה חוֹלֶה, אוֹ שֶׁהָיְתָה הִיא חוֹלָה, אוֹ שֶׁהָיוּ חֲבוּשִׁין בְּבֵית הָאֲסוּרִים - אֵין עוֹלֶה לָהֶם אוֹתוֹ זְמַן מִן הַמִּנְיָן.

יב. הַפִּילָה - מוֹנָה מִיּוֹם שֶׁהִפִּילָה. אִם הִפִּילָה וְחָזְרָה וְהִפִּילָה שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים - הֵחֶזְקָה לִנְפָלִים, וְשֶׁמָּא לֹא זָכָה לְהִבָּנוֹת מִמֶּנָּה; וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה.

יג. הוּא אוֹמֵר: 'הִפִּילָה בְּתוֹךְ עֶשֶׂר', כְּדֵי שֶׁיִּשְׁהֶה עִמָּהּ, וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא הִפַּלְתִּי' - נֶאֱמֶנֶת, שֶׁאֵינָהּ מַחֲזֶקֶת עַצְמָהּ בַּעֲקָרוּת; הוּא אוֹמֵר 'הִפִּילָה שְׁנַיִם', וְהִיא אוֹמֶרֶת 'שְׁלֹשָׁה' - נֶאֱמֶנֶת, שֶׁאֵינָהּ מַחֲזֶקֶת עַצְמָהּ בְּמַפֶּלֶת, וְיוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתֻבָּה. וּבְכָל זֶה מַשְׁבִּיעָהּ שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁלֹּא הִפִּילָה, אוֹ שֶׁהִפִּילָה שְׁלֹשָׁה - שֶׁבְּטַעֲנָה זוֹ יִתְחַיֵּב לִתֵּן כְּתֻבָּה.

יד. נִשֵּׂאת לְאֶחָד וְשָׁהָת עִמּוֹ עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה וְהוֹצִיאָהּ - מֻתֶּרֶת לְהִנָּשֵׂא לְשֵׁנִי. שָׁהָת עִם הַשֵּׁנִי עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא יָלְדָה - לֹא תִנָּשֵׂא לְשְׁלִישִׁי; וְאִם נִשֵּׂאת לְשְׁלִישִׁי - תֵּצֵא בְּלֹא כְּתֻבָּה, אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ אִשָּׁה אַחֶרֶת, אוֹ שֶׁקִּיֵּם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה: 'בַּעֲלִי אֵינוֹ יָכוֹל לְשַׁמֵּשׁ כְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ שִׁמּוּשׁ שֶׁמּוֹלִיד', אוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹרֵשׁ כְּחֵץ - יַעֲשׂוּ הַדַּיָּנִין פְּשָׁרָה, וְאוֹמְרִין לָהּ: 'רָאוּי לִיךְ שֶׁתִּנְהַגִּי עִם בַּעֲלֵיךְ עַד שֶׁתִּשְׁהִי עֶשֶׂר שָׁנִים וְלֹא תּוֹלִידִי, וְאַחַר כָּךְ תִּתְבְּעִי'. וּמְגַלְגְּלִין עִמָּהּ בַּדָּבָר, וְאֵין כּוֹפִין אוֹתָהּ לֵישֵׁב; וְלֹא דָּנִין אוֹתָהּ דִּין הַמּוֹרֶדֶת, אֶלָּא מַאֲרִיכִים בְּדָבָר זֶה עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה.

טז. אַף עַל פִּי שֶׁקִּיֵּם אָדָם מִצְוַת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה, הֲרֵי הוּא מְצֻוֶּה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים שֶׁלֹּא יִבָּטֵל מִלִּפְרוֹת וְלִרְבּוֹת כָּל זְמַן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ - שֶׁכָּל הַמּוֹסִיף נֶפֶשׁ אַחַת בְּיִשְׂרָאֵל, כְּאִלּוּ בָּנָה עוֹלָם; וְכֵן מִצְוַת חֲכָמִים הִיא, שֶׁלֹּא יֵשֵׁב אָדָם בְּלֹא אִשָּׁה - שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי הִרְהוּר, וְלֹא תֵּשֵׁב אִשָּׁה בְּלֹא אִישׁ - שֶׁלֹּא תִהְחַשֵּׁד.

יז. וְחוֹבָה עַל כָּל אִישׁ לְקַנּוֹת לְאִשְׁתּוֹ [להתרות בה על התנהגות פרוצה]. אָמְרוּ חֲכָמִים: "אֵין אָדָם מְקַנֵּא לְאִשְׁתּוֹ אֶלָּא אִם כֵּן נִכְנְסָה בּוֹ רוּחַ טָהֳרָה". וְלֹא יְקַנֵּא לָהּ בְּיוֹתֵר מִדַּי; וְלֹא יֶאֱנֹס אוֹתָהּ, וְיִבְעֹל בְּעַל כָּרְחָהּ, אֶלָּא לְדַעְתָּהּ, וּמִתּוֹךְ שִׂיחָה וְשִׂמְחָה.

יח. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה צְנוּעָה בְּתוֹךְ בֵּיתָהּ, וְלֹא תַרְבֶּה בִּשְׂחוֹק וְקַלּוּת רֹאשׁ בִּפְנֵי בַּעֲלָהּ, וְלֹא תִתְבַּע תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה בְּפִיהָ, וְלֹא תִהְיֶה מְדַבֶּרֶת בְּעֵסֶק זֶה; וְלֹא תִמְנַע מִבַּעֲלָהּ כְּדֵי לְצָעֲרוֹ עַד שֶׁיּוֹסִיף בְּאַהֲבָתָהּ, אֶלָּא נִשְׁמַעַת לוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. וְתִזָּהֵר מִקְּרוֹבָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עָלָיו רוּחַ קִנְאָה; וְתִתְרַחֵק מִן הַכִּעוּר וּמִן הַדּוֹמֶה לְכִעוּר.

יט. וְכֵן צִוּוּ חֲכָמִים, שֶׁיִּהְיֶה אָדָם מְכַבֵּד אֶת אִשְׁתּוֹ יוֹתֵר מִגּוּפוֹ וְאוֹהֲבָהּ כְּגוּפוֹ; וְאִם יֵשׁ לוֹ מָמוֹן הַרְבֵּה, יַעֲשֶׂה בְּטוֹבָתָהּ כְּפִי הַמָּמוֹן. וְלֹא יָטִיל עָלֶיהָ אֵימָה יְתֵרָה, וְיִהְיֶה דִּבּוּרוֹ עִמָּהּ בְּנַחַת, וְלֹא יִהְיֶה עָצֵב וְלֹא רוֹגֵז.

כ. וְכֵן צִוּוּ עַל הָאִשָּׁה שֶׁתִּהְיֶה מְכַבֶּדֶת אֶת בַּעֲלָהּ בְּיוֹתֵר מִדַּי, וְיִהְיֶה לוֹ עָלֶיהָ מוֹרָא, וְתַעֲשֶׂה כָּל מַעֲשֶׂיהָ עַל פִּיו, וְיִהְיֶה בְּעֵינֶיהָ כְּמוֹ שַׂר אוֹ מֶלֶךְ: מְהַלֶּכֶת בְּתַאֲווֹת לִבּוֹ, וּמִרַחֶקֶת כָּל מַה שֶׁיִּשְׂנָא. וְזֶה הוּא דֶּרֶךְ בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים, הַטְּהוֹרִים בְּזִוּוּגָן; וּבִדְרָכִים אֵלּוּ, יִהְיֶה יִשּׁוּבָן נָאֶה וּמְשֻׁבָּח.

פֶּרֶק טז

א. הַנִּכְסִים שֶׁמַּכְנֶסֶת הָאִשָּׁה לְבַעֲלָהּ, בֵּין קַרְקַע בֵּין עֲבָדִים בֵּין מִטַּלְטְלִין, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן נִכְתָּבִין בִּשְׁטַר כְּתֻבָּה - אֵינָן נִקְרָאִין 'כְּתֻבָּה', אֶלָּא 'נְדוּנְיָא' שְׁמָם. וְאִם קִבֵּל הַבַּעַל אַחֲרָיוּת הַנְּדוּנְיָא עָלָיו וְנַעֲשֵׂית בִּרְשׁוּתוֹ, אִם פָּחֲתָה [נפחת שוויה] פָּחֲתָה לוֹ [משלם הפחת כשמתגרשת] וְאִם הוֹתִירָה [התייקרה] הוֹתִירָה לוֹ [אינו מחזיר לה הרווח] - הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת 'נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל'. וְאִם לֹא קִבֵּל אַחֲרָיוּת הַנְּדוּנְיָא עָלָיו, אֶלָּא הֲרֵי הִיא בִּרְשׁוּת הָאִשָּׁה, אִם פָּחֲתָה פָּחֲתָה לָהּ וְאִם הוֹתִירָה הוֹתִירָה לָהּ - הֲרֵי זוֹ נִקְרֵאת 'נִכְסֵי מְלוֹג'.

ב. וְכֵן כָּל נְכָסִים שֶׁיֵּשׁ לָאִשָּׁה שֶׁלֹּא הִכְנִיסָה אוֹתָן לְבַעֲלָהּ וְלֹא כָּתְבָה אוֹתָן בִּכְתֻבָּתָהּ, אֶלָּא נִשְׁאֲרוּ לָהּ לְעַצְמָהּ, אוֹ נָפְלוּ לָהּ בִּירֻשָּׁה אַחַר שֶׁנִּתְאָרְסָה, אוֹ נִתְּנוּ לָהּ בְּמַתָּנָה - הַכֹּל נִקְרָאִין 'נִכְסֵי מְלוֹג', שֶׁכֻּלָּן בִּרְשׁוּתָהּ הֵן. וְאֵין נִקְרָא 'כְּתֻבָּה' אֶלָּא עִקַּר כְּתֻבָּה שֶׁהִיא מֵאָה אוֹ מָאתַיִם עִם הַתּוֹסֶפֶת בִּלְבַד.

ג. כְּבָר הוֹדַעְנוּ שֶׁחֲכָמִים תִּקְּנוּ כְּתֻבָּה לָאִשָּׁה, וְדִין הַתּוֹסֶפֶת כְּדִין הָעִקָּר; וְלֹא תִּקְּנוּהָ לִגְבוֹתָהּ כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה, אֶלָּא הֲרֵי הִיא חוֹב שֶׁקָּבוּעַ לוֹ זְמַן; אֵין הַכְּתֻבָּה נִגְבֵּית, אֶלָּא לְאַחַר מִיתַת הַבַּעַל אוֹ אִם גֵּרְשָׁהּ. וְכֵן הִתְקִינוּ שֶׁאִם הָיוּ לַבַּעַל שָׂדוֹת טוֹבוֹת וְרָעוֹת וּבֵינוֹנִיּוֹת, וּבָאָה הָאִשָּׁה לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁלֹּא תִגְבֶּה אֶלָּא מִן הָרָעָה שֶׁבְּנִכְסָיו, וְהִיא הַנִּקְרֵאת 'זִבּוּרִית'.

ד. וְכֵן הִתְקִינוּ, שֶׁכְּשֶׁתָּבוֹא לִגְבּוֹת אַחַר מוֹתוֹ, לֹא תִגְבֶּה עַד שֶׁתִּשָּׁבַע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ [אחיזת חפץ קדוש] שֶׁלֹּא הִנִּיחַ אֶצְלָהּ כְּלוּם, וְשֶׁלֹּא מָכְרָה וְלֹא מָחֲלָה אוֹתָהּ. וְשָׁמִין לָהּ כָּל [בגד שקנה לה] שֶׁעָלֶיהָ, וּפוֹחֲתִין אוֹתוֹ מִכְּתֻבָּתָהּ. אֲבָל אִם גֵּרְשָׁהּ לִרְצוֹנוֹ, גּוֹבָה בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְאֵין שָׁמִין כְּסוּת שֶׁעָלֶיהָ, שֶׁהֲרֵי לְקָחָן לָהּ וְזָכַת בָּהֶן, וְהוּא רוֹצֶה לְהוֹצִיא לֹא הִיא.

ה. וְכֵן הִתְקִינוּ שֶׁלֹּא תִגְבֶּה הָאַלְמָנָה כְּתֻבָּתָהּ אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע, וְאֵינָהּ גּוֹבָה מִשֶּׁבַח שֶׁשֶּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתַת הַבַּעַל, וְאֵין הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן מִשֶּׁבַח שֶׁשֶּׁבְחוּ נְכָסִים לְאַחַר מִיתָתוֹ, וְאֵינָהּ טוֹרֶפֶת [גובה] בִּכְתֻבָּתָהּ מִשֶּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ [שקנה הקרקע מבעלה והשביח אותה], אַף עַל פִּי שֶׁבַּעַל חוֹב גּוֹבֶה אֶת הַשֶּׁבַח. וּדְבָרִים אֵלּוּ מִקֻּלֵּי כְּתֻבָּה הֵן.

ו. וְכֵן מִקֻּלֵּי כְּתֻבָּה, שֶׁתִּטֹּל הָאִשָּׁה מִן הַפָּחוּת שֶׁבַּמַּטְבְּעוֹת [בגודל ומשקל]. כֵּיצַד? נָשָׂא אִשָּׁה בְּמָקוֹם, וְגֵרְשָׁהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - אִם הָיוּ מְעוֹת מְקוֹם הַנִּשּׂוּאִין טוֹבוֹת מִמְּעוֹת מְקוֹם הַגֵּרוּשִׁין, נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת מְקוֹם הַגֵּרוּשִׁין; וְאִם הָיוּ מְעוֹת מְקוֹם הַגֵּרוּשִׁין טוֹבוֹת מִמְּעוֹת מְקוֹם הַנִּשּׂוּאִין, נוֹתֵן לָהּ מִמְּעוֹת מְקוֹם הַנִּשּׂוּאִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה בִּכְתֻבָּתָהּ מָעוֹת סְתָם; אֲבָל אִם פֵּרֵשׁ בָּהּ מַטְבֵּעַ יָדוּעַ [-מסויים], בֵּין בָּעִקָּר בֵּין בַּתּוֹסֶפֶת - הֲרֵי הִיא כְּדִין הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ מַטְבֵּעַ יָדוּעַ, שֶׁנּוֹתֵן לוֹ כַּמָּה שֶׁהִלְוָהוּ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת הַלְוָאָה.

ז. תִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת, שֶׁתִּהְיֶה הָאִשָּׁה גּוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ אַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ אַף מִן הַמַּטַּלְטְלִין, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִתְקִינוּ לְבַעַל חוֹב לִגְבּוֹת מִן הַמַּטַּלְטְלִין; וּפִשְׁטָהּ תַּקָּנָה זוֹ בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְכֵן שְׁאָר תְּנָאֵי כְּתֻבָּה כֻּלָּם כִּכְתֻבָּה הֵן, וְיֵשְׁנָן בְּמַטַּלְטְלִין כְּקַרְקַע - חוּץ מִכְּתֻבַּת בְּנִין דְּכָרִין [בנים זכרים - שירשו כתובת אמם], שֶׁלֹּא מָצָאנוּ מִנְהַג יְרֻשָּׁתָהּ פָּשׁוּט [מקובל] בְּכָל הַיְשִׁיבוֹת. לְפִיכָךְ אֲנִי אוֹמֵר, מַעֲמִידִין אוֹתָהּ עַל דִּין הַתַּלְמוּד, שֶׁאֵין יוֹרְשִׁין כְּתֻבַּת אִמָּן אֶלָּא מִן הַקַּרְקַע.

ח. כְּבָר נָהֲגוּ בְּכָל מְקוֹמוֹת שֶׁיָּדַעְנוּ וְשֶׁשָּׁמַעְנוּ שֹׁמְעָם, שֶׁיִּכְתְּבוּ בַּכְּתֻבָּה 'בֵּין מִקַּרְקְעֵי בֵּין מִטַּלְטְלֵי'; וְדָבָר זֶה תִּקּוּן גָּדוֹל הוּא, וַאֲנָשִׁים נְבוֹנִים הִנְהִיגוּ בּוֹ, שֶׁהֲרֵי זֶה תְּנַאי שֶׁבְּמָמוֹן [שתקף תמיד], וְנִמְצֵאת הָאַלְמָנָה גּוֹבָה מִן הַמִּטַּלְטְלִין [בכוחו של] בִּתְנַאי זֶה, לֹא בְּתַקָּנַת אַחֲרוֹנִים.

ט. הֲרֵי שֶׁלֹּא כָּתַב כָּךְ בִּשְׁטַר כְּתֻבָּה, אֶלָּא נָשָׂא סְתָם - אִם הָיָה יוֹדֵעַ בְּתַקָּנָה זוֹ שֶׁל גְּאוֹנִים, גּוֹבָה. וְאִם לָאו, אוֹ נִסְתַּפֵּק לָנוּ הַדָּבָר - מִתְיַשְּׁבִין בְּדָבָר זֶה הַרְבֵּה; שֶׁאֵין כֹּחַ בְּתַקָּנַת הַגְּאוֹנִים לָדוּן בָּהּ אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפָּרְשָׁה כְּדִין תְּנָאֵי כְּתֻבָּה שֶׁהֵם תַּקָּנַת הַסַּנְהֶדְרִין הַגְּדוֹלָה, עַד שֶׁנּוֹצִיא בָּהּ מָמוֹן מִן הַיּוֹרְשִׁים.

י. וְעוֹד תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁיְּהִיוּ כָּל נִכְסֵי הַבַּעַל אַחֲרָאִין וְעַרְבָאִין [ערבים] לִכְתֻבָּה; אֲפִלּוּ כְּתֻבָּתָהּ מָנֶה, וְיֵשׁ לוֹ קַרְקַע בַּאֲלָפִים זְהוּבִים - הַכֹּל תַּחַת שִׁעְבּוּד הַכְּתֻבָּה. וְכָל שֶׁיִּמְכֹּר אַחַר הַנִּשּׂוּאִין מִנְּכָסָיו, אַף עַל פִּי שֶׁמִּכְרוֹ קַיָּם, וְיֵשׁ [מותר] לוֹ לִמְכֹּר כָּל נְכָסָיו אִם יִרְצֶה - יֵשׁ לָהּ לִטְרֹף אוֹתָן בִּכְתֻבָּתָהּ

מתוך מהדורת חזק

כְּשֶׁיְּגָרְשֶׁנָּה אוֹ כְּשֶׁיָּמוּת, אִם לֹא תִּמְצָא נְכָסִים בְּנֵי חוֹרִין; וּכְשֶׁתִּטְרוֹף, לֹא תִּטְרוֹף אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה בִּנְקִיטַת חֵפֶץ כְּדִין כָּל בַּעֲלֵי חוֹבוֹת. וְתַקָּנָה זוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּהְיֶה כְּתֻבָּה קַלָּה בְּעֵינָיו.

יא. כְּשֶׁמַּשְׁבִּיעִין בֵּית דִּין אוֹ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הָאַלְמָנָה כְּשֶׁתָּבוֹא לִגְבּוֹת כְּתֻבָּתָהּ, אֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ אֶלָּא חוּץ לְבֵית דִּין, מִפְּנֵי שֶׁבָּתֵּי דִינִין הָיוּ נִמְנָעִין מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ, שֶׁחוֹשְׁשִׁין לָהּ שֶׁמָּא לֹא תִּדַּקְדֵּק עַל עַצְמָהּ בַּשְּׁבוּעָה. וְאִם רָצוּ הַיְתוֹמִים [להוריד ממנה חומרת שבועה, ובתמורה] לְהַדִּירָהּ [בהנאה מדבר מסויים - אם קיבלה משהו מהבעל שלא ידוע -], נוֹדֶרֶת לָהֶם כָּל מַה שֶׁיִּרְצוּ; וּמַדִּירִין אוֹתָהּ בְּבֵית דִּין, וְאַחַר כָּךְ נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ.

יב. מֵתָה הָאַלְמָנָה קֹדֶם שֶׁתִּשָּׁבַע - אֵין יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשִׁין מִכְּתֻבָּתָהּ כְּלוּם, שֶׁאֵין לָהּ כְּתֻבָּה עַד שֶׁתִּשָּׁבַע. וְאִם נִשֵּׂאת קֹדֶם שֶׁתִּשָּׁבַע - חֲרֵי זוֹ נִשְׁבַּעַת אַחַר הַנִּשּׂוּאִין, וְנוֹטֶלֶת כָּל זְמַן שֶׁתִּרְצֶה; אֲבָל אֵינָהּ נוֹדֶרֶת וְנוֹטֶלֶת, שֶׁמָּא יָפֵר הַבַּעַל.

יג. יְחִיד לָהּ קַרְקַע [מסויימת] בִּכְתֻבָּתָהּ - בֵּין שֶׁיְּחִדָהּ [סימן] בְּאַרְבַּעַת הַמִּצָּרִים [גבולות], בֵּין בְּמֶצֶר אֶחָד - גּוֹבָה אֶת כְּתֻבָּתָהּ מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם כָּתַב לָהּ מִטַּלְטְלִין וְהֵן עַצְמָן קַיָּמִין - נוֹטֶלֶת אוֹתָן בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם נִמְכְּרוּ וְנִלְקַח בָּהֶן מִטַּלְטְלִין אֲחֵרִים, וְנוֹדַע שֶׁאֵלּוּ הַשְּׁנִיִּים מִדְּמֵי הַמִּטַּלְטְלִין הָרִאשׁוֹנִים - נוֹטֶלֶת בְּלֹא שְׁבוּעָה.

יד. הַפּוּגֶמֶת כְּתֻבָּתָהּ - לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד? הוֹצִיאָה שְׁטַר כְּתֻבָּה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶלֶף זוּז, הַבַּעַל אוֹמֵר: 'נִתְקַבְּלָה הַכֹּל', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נִתְקַבַּלְתִּי אֶלָּא כָּךְ וְכָךְ' - וַאֲפִלּוּ יֵשׁ עָלֶיהָ עֵדִים בַּמִּקְצָת שֶׁנִּטְלָה, וַאֲפִלּוּ דִּקְדְּקָה בְּחֶשְׁבּוֹן מַה שֶּׁנִּטְלָה בַּחֲצִי חֲצִי פְּרוּטָה, לֹא תִּטֹּל הַשְּׁאָר אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה.

טו. אָמַר הַבַּעַל: 'נִתְקַבְּלָה הַכֹּל', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נִתְקַבַּלְתִּי כְּלוּם', וְעֵד אֶחָד מֵעִיד עָלֶיהָ שֶׁנִּתְקַבְּלָה הַכֹּל, אוֹ מִקְצָת - לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה.

טז. הַנִּפְרַעַת שֶׁלֹּא בְּפָנָיו, לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד? חֲרֵי שֶׁגֵּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהָלַךְ לוֹ - בֵּית דִּין יוֹרְדִין לִנְכָסָיו אַחַר שֶׁתִּשָּׁבַע, וּמַגְבִּין אוֹתָהּ כְּתֻבָּתָהּ; וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה בְּמָקוֹם רָחוֹק, שֶׁיֵּשׁ לָהֶן טֹרַח לְהוֹדִיעוֹ; אֲבָל אִם הָיָה קָרוֹב הַדֶּרֶךְ לְהוֹדִיעוֹ, שׁוֹלְחִין לוֹ וּמוֹדִיעִין אוֹתוֹ, וְאִם לֹא יָבוֹא - תִּשָּׁבַע וְתִטֹּל.

יז. הַפּוֹחֶתֶת כְּתֻבָּתָהּ - נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. כֵּיצַד? הוֹצִיאָה שְׁטַר כְּתֻבָּה בְּאֶלֶף זוּז, הוּא אוֹמֵר: 'נִתְקַבְּלָה הַכֹּל', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נִתְקַבַּלְתִּי כְּלוּם, וְאֵין לִי אֶלָּא חָמֵשׁ מֵאוֹת זוּז, וְזֶה שֶׁכָּתַב לִי אֶלֶף - אֲמָנָה שֶׁהָיְתָה בֵּינִי לְבֵינוֹ' [האמין שלא אתבע יותר מה' מאות] - חֲרֵי זוֹ נִפְרַעַת שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה. אֲבָל אִם אָמְרָה: 'אֵין בִּשְׁטַר כְּתֻבָּתִי אֶלָּא חָמֵשׁ מֵאוֹת' - אֵינָהּ נִפְרַעַת בִּשְׁטַר זֶה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ אֶלֶף כְּלוּם, שֶׁחֲרֵי בִּטְלָה אוֹתוֹ, וּכְאִלּוּ הוֹדַת שֶׁהוּא שֶׁקֶר; לְפִיכָךְ נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵּת [שבועה מדרבנן], וְנִפְטָר.

יח. כָּל מָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ: 'לֹא תִּפָּרַע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה' - אוֹמְרִין לָהּ בֵּית דִּין: 'הִשָּׁבְעִי וּטְלִי'. וּמָקוֹם שֶׁאָמַרְנוּ: 'תִּפָּרַע שֶׁלֹּא בִּשְׁבוּעָה' - אוֹמְרִין לַבַּעַל: 'עֲמֹד וְתֵן לָהּ, וְאֵין אַתָּה נֶאֱמָן בְּטַעֲנָה זוֹ עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה לִדְבָרֶיךָ'.

יט. אָמַר הַבַּעַל מֵעַצְמוֹ: 'תִּשָּׁבַע לִי עַל טַעֲנָתִי' - אוֹמְרִין לָהּ: 'הִשָּׁבְעִי וּטְלִי'; וְתִשָּׁבַע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ. הִתְנָה עִמָּהּ שֶׁתִּגְבֶּה כְּתֻבָּתָהּ בְּלֹא שְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁהִיא נֶאֱמֶנֶת בְּכָל מַה שֶׁתִּטְעַן - גּוֹבָה מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה כְּלָל; אֲבָל אִם בָּאת לִפְרַע מִיּוֹרְשָׁיו - תִּשָּׁבַע וְתִטֹּל.

כ. הִתְנָה עִמָּהּ שֶׁתְּהֵא נוֹטֶלֶת מִיּוֹרְשָׁיו בְּלֹא שְׁבוּעָה, אוֹ שֶׁתְּהֵא נֶאֱמֶנֶת עַל יוֹרְשָׁיו - חֲרֵי זוֹ נוֹטֶלֶת מֵהֶן בְּלֹא שְׁבוּעָה. אֲבָל אִם בָּאָה לִטְרוֹף מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים [שנמכרו ע"י בעלה] - לֹא תִּטְרוֹף אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֶאֱמִינָהּ [האמין לה] הַבַּעַל; שֶׁאֵין תְּנַאי הַבַּעַל מוֹעִיל אֶלָּא עָלָיו וְעַל יוֹרְשָׁיו, אֲבָל לְהַפְסִיד מָמוֹן אֲחֵרִים אֵינוֹ מוֹעִיל.

כא. אַלְמָנָה שֶׁהָיְתָה שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ - נִשְׁבַּעַת וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ לְאַחַר מֵאָה שָׁנָה, בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבֵית בַּעְלָהּ, בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבֵית אָבִיהָ. וְאִם אֵין שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ - אֵין לָהּ כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ עִקַּר כְּתֻבָּה, וַאֲפִלּוּ תְּבִעָה בְּיוֹם מִיתַת בַּעְלָהּ; וְכֵן הַגְּרוּשָׁה - אֲפִלּוּ עִקַּר כְּתֻבָּה אֵין לָהּ, עַד שֶׁתּוֹצִיא שְׁטַר כְּתֻבָּה.

כב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לִכְתֹּב כְּתֻבָּה; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁאֵין דַּרְכָּן לִכְתֹּב כְּתֻבָּה, אֶלָּא סוֹמְכִין עַל תְּנַאי בֵּית דִּין - חֲרֵי זוֹ גּוֹבָה עִקַּר כְּתֻבָּה אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בְּיָדָהּ שְׁטַר כְּתֻבָּה, בֵּין נִתְגָּרְשָׁה בֵּין נִתְאַלְמְנָה, בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּבֵית בַּעְלָהּ בֵּין לֹא הָיְתָה בְּבֵית בַּעְלָהּ. אֲבָל תּוֹסֶפֶת אֵין לָהּ בְּכָל מָקוֹם אֶלָּא בְּרָאיָה בְּרוּרָה.

כג. וְעַד כַּמָּה תִּגְבֶּה הָאַלְמָנָה הָעִקָּר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה? אִם הָיְתָה בְּבֵית בַּעְלָהּ, גּוֹבָה לְעוֹלָם; וְאִם הָיְתָה בְּבֵית אָבִיהָ, עַד עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה. וְאִם בָּאָה לִתְבַּע אַחַר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה, אֵין לָהּ כְּלוּם, שֶׁאִלּוּ לֹא מָחֲלָה, לֹא שָׁתְקָה כָּל זְמַן זֶה; וַחֲרֵי אֵינָהּ עִם הַיּוֹרְשִׁין, כְּדֵי שֶׁתֹּאמַר: 'נִכְלַמְתִּי מִלְּתָבְעָן, וְהֵן עִמִּי בַּבַּיִת'.

כד. לְפִיכָךְ אִם הָיָה הַיּוֹרֵשׁ עִצְמוֹ מוֹלִיךְ לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ לְבֵית אָבִיהָ, וּמִטַּפֵּל בָּהּ - יֵשׁ לָהּ לִתְבַּע כְּתֻבָּתָהּ וַאֲפִלּוּ אַחַר עֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ שָׁנָה; מִפְּנֵי שֶׁזֶּה שֶׁשָּׁתְקָה וְלֹא תָּבְעָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא בוֹשָׁה מִן הַיּוֹרֵשׁ.

כה. הִיא אוֹמֶרֶת: 'בְּתוּלָה נִשֵּׂאתִי, וְעִקַּר כְּתֻבָּתִי מָאתַיִם', וְהַבַּעַל אוֹ הַיּוֹרְשִׁין אוֹמְרִין: 'בְּעוּלָה נִשֵּׂאת, וְאֵין לָהּ אֶלָּא מֵאָה' - אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁרָאוּ שֶׁעָשׂוּ לָהּ הַמִּנְהָגוֹת שֶׁנָּהֲגוּ אַנְשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר לַעֲשׂוֹתָן לִבְתוּלָה, כְּגוֹן מִינֵי שִׂמְחָה אוֹ מַלְבּוּשׁ יָדוּעַ אוֹ כְּתָרִים אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים שֶׁאֵין עוֹשִׂין כֵּן אֶלָּא לִבְתוּלָה - חֲרֵי זוֹ נוֹטֶלֶת מָאתַיִם; וְאִם אֵין לָהּ עֵדִים בָּזֶה, חֲרֵי זוֹ נוֹטֶלֶת מָנֶה. וְאִם הָיָה הַבַּעַל קַיָּם - יֵשׁ לָהּ [יכולה] לְהַשְׁבִּיעוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה, שֶׁחֲרֵי הוֹדָה בְּמִקְצָת הַטַּעֲנָה. וְנֶאֱמָן הַקָּטָן לְהָעִיד בְּגָדְלוֹ וְלוֹמַר: 'זָכוּר אֲנִי כְּשֶׁהָיִיתִי קָטָן שֶׁנַּעֲשָׂה לִפְלוֹנִית מִנְהַג הַבְּתוּלוֹת'. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין כּוֹתְבִין כְּתֻבָּה, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְנוּ.

כו. הָאִשָּׁה שֶׁאָמְרָה לְבַעְלָהּ: 'גֵּרַשְׁתַּנִי' - נֶאֱמֶנֶת, שֶׁאֵינָהּ

מתוך מהדורת חזק

מְעַוָּה פָּנֶיהָ [מחציפה] בִּפְנֵי בַעֲלָהּ; לְפִיכָךְ הָאִשָּׁה שֶׁהוֹצִיאָה שְׁטַר כְּתֻבָּה וְאֵין עִמָּהּ גֵּט, וְאָמְרָה לְבַעֲלָהּ: 'גָּרַשְׁתַּנִי וְאָבַד גִּטִּי, תֵּן לִי כְּתֻבָּתִי', וְהוּא אוֹמֵר: 'לֹא גֵּרַשְׁתִּי' - חַיָּב לִתֵּן עִקַּר כְּתֻבָּה; אֲבָל אֵינוֹ נוֹתֵן הַתּוֹסֶפֶת, עַד שֶׁתָּבִיא רְאָיָה שֶׁגֵּרַשָּׁהּ, אוֹ שֶׁיֵּצֵא גֵּט עִם הַכְּתֻבָּה מִתַּחַת יָדָהּ.

כז. אָמַר לָהּ הַבַּעַל: 'כֵּן הָיָה, גֵּרַשְׁתִּי וְנָתַתִּי כָּל הַכְּתֻבָּה עִקָּר וְתוֹסֶפֶת, וְכָתְבָה לִי שׁוֹבַר [כתב קבלה] וְאָבַד שׁוֹבְרִי' - מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר 'לֹא גֵּרַשְׁתִּי' וְלֹא יִתְחַיֵּב בַּתּוֹסֶפֶת, הֲרֵי זֶה נֶאֱמָן; וּמַשְׁבִּיעָהּ בִּנְקִיטַת חֵפֶץ [תפיסת חפץ קדוש], וְנוֹתֵן לָהּ אֶת הָעִקָּר, וְנִשְׁבַּע הוּא שְׁבוּעַת הֶסֵּת עַל הַתּוֹסֶפֶת.

כח. הוֹצִיאָה גֵּט וְאֵין בְּיָדָהּ שְׁטַר כְּתֻבָּה - אִם דֶּרֶךְ אוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁלֹּא יִכְתְּבוּ שְׁטַר כְּתֻבָּה, גּוֹבָה עִקַּר כְּתֻבָּתָהּ בַּגֵּט שֶׁבְּיָדָהּ. וְאִם דַּרְכָּן לִכְתֹּב כְּתֻבָּה, אֲפִלּוּ עִקָּר אֵין לָהּ, עַד שֶׁתּוֹצִיא שְׁטַר כְּתֻבָּה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ; וְנִשְׁבַּע הַבַּעַל שְׁבוּעַת הֶסֵּת עַל טַעֲנָתָהּ, וְנִפְטָר.

כט. הוֹצִיאָה שְׁנֵי גִטִּין וּשְׁתֵּי כְתֻבּוֹת - גּוֹבָה שְׁתֵּי כְתֻבּוֹת. שְׁתֵּי כְתֻבּוֹת וְגֵט אֶחָד - אֵינָהּ גּוֹבָה אֶלָּא כְּתֻבָּה אַחַת; וְאֵיזוֹ מֵהֶן גּוֹבָה? אִם שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת [בסכום] - בִּטְלָה אַחֲרוֹנָה אֶת הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵינָהּ טוֹרֶפֶת [גובה ממשועבדים] אֶלָּא מִזְּמַן אַחֲרוֹנָה; וְאִם הָיָה בְּאַחַת מִשְּׁתֵּיהֶן תּוֹסֶפֶת עַל חֲבֶרְתָּהּ - גּוֹבָה בְּאֵיזוֹ מֵהֶן שֶׁתִּרְצֶה, וּתְבָטֵל הַשֵּׁנִיָּה.

ל. הוֹצִיאָה שְׁנֵי גִטִּין וּכְתֻבָּה אַחַת - אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתֻבָּה אַחַת; שֶׁהַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְהֶחְזִירָהּ, עַל דַּעַת כְּתֻבָּתָהּ הָרִאשׁוֹנָה הֶחְזִירָהּ. הוֹצִיאָה גֵּט וּכְתֻבָּה אַחַר מִיתַת הַבַּעַל - אִם גֵּט קוֹדֵם לַכְּתֻבָּה, גּוֹבָה בְּגֵט זֶה עִקַּר כְּתֻבָּה, אִם אֵין דַּרְכָּן לִכְתֹּב כְּתֻבָּה, וְגוֹבָה כָּל מַה שֶּׁיֵּשׁ בַּכְּתֻבָּה, שֶׁהֲרֵי זָכָת בָּהּ בְּמִיתָתוֹ; וְאִם כְּתֻבָּה קָדְמָה אֶת הַגֵּט - אֵין לָהּ אֶלָּא כְּתֻבָּה אַחַת, שֶׁעַל כְּתֻבָּה הָרִאשׁוֹנָה הֶחְזִירָהּ.

לא. הָאִשָּׁה נֶאֱמֶנֶת לוֹמַר 'מֵת בַּעֲלִי' כְּדֵי שֶׁתִּנָּשֵׂא, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת גֵּרוּשִׁין; וּמִתְּנָאֵי הַכְּתֻבָּה, שֶׁאִם תִּנָּשֵׂא לְאַחֵר אַחַר מוֹתוֹ, תִּטֹּל מַה שֶּׁכָּתַב לָהּ בִּכְתֻבָּתָהּ. לְפִיכָךְ אִם בָּאָה לְבֵית דִּין וְאָמְרָה: 'מֵת בַּעֲלִי, הַתִּירוּנִי לְהִנָּשֵׂא', וְלֹא הִזְכִּירָה שֵׁם כְּתֻבָּה בָּעוֹלָם - מַתִּירִין אוֹתָהּ, וּמַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ וְנוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ. בָּאָה וְאָמְרָה: 'מֵת בַּעֲלִי, תְּנוּ לִי אֶת כְּתֻבָּתִי' - אַף לְהִנָּשֵׂא אֵין מַתִּירִין; שֶׁעַל עִסְקֵי הַכְּתֻבָּה בָּאָה, וַהֲרֵי זֶה בְּחֶזְקַת שֶׁלֹּא מֵת; וְאֵין דַּעְתָּהּ לְהִנָּשֵׂא, אֶלָּא לִטֹּל כְּתֻבָּה מֵחַיִּים בְּלִבַּד. בָּאָה וְאָמְרָה: 'מֵת בַּעֲלִי, הַתִּירוּנִי לְהִנָּשֵׂא וּתְנוּ לִי אֶת כְּתֻבָּתִי' - מַתִּירִין אוֹתָהּ וְנוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁעִקַּר דְּבָרֶיהָ עַל עִסְקֵי נִשּׂוּאִין בָּאָה. אֲבָל אִם אָמְרָה: 'תְּנוּ לִי אֶת כְּתֻבָּתִי וַהַתִּירוּנִי לְהִנָּשֵׂא' - מַתִּירִין אוֹתָהּ וְאֵין נוֹתְנִין לָהּ כְּתֻבָּתָהּ; וְאִם תָּפְסָה, אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ.

יום שבת קודש י' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק יז

א. מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי נָשִׁים רַבּוֹת וָמֵת - כָּל שֶׁנִּשֵּׂאת בַּתְּחִלָּה, קוֹדֶמֶת לִטֹּל כְּתֻבָּתָהּ; וְאֵין אַחַת מֵהֶן נוֹטֶלֶת אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה; וְאֵין לָאַחֲרוֹנָה אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיְּרָה שֶׁלְּפָנֶיהָ, וְגַם הִיא [האחרונה] נִשְׁבַּעַת וְנוֹטֶלֶת הַשְּׁאָר. וְכֵן אִם הָיָה עָלָיו שְׁטַר חוֹב - אִם הָיָה הַחוֹב קוֹדֵם, גּוֹבָה בַּעַל הַחוֹב תְּחִלָּה; וְאִם הַכְּתֻבָּה קָדְמָה, גּוֹבָה הָאִשָּׁה תְּחִלָּה, וְהַשְּׁאָר לְבַעַל חוֹב.

ב. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיְתָה הַקַּרְקַע שֶׁבָּאוּ לִגְבּוֹת מִמֶּנָּה קְנוּיָה לוֹ בִּשְׁעַת הַנִּשּׂוּאִין וּבְשָׁעָה שֶׁלָּוָה - הוּא שֶׁהַדִּין נוֹתֵן, שֶׁכָּל הַקּוֹדֵם שִׁטְרוֹ זָכָה תְּחִלָּה; אֲבָל אִם נָשָׂא נָשִׁים זוֹ אַחַר זוֹ, וְלָוָה בֵּין קֹדֶם נִשּׂוּאִין בֵּין אַחַר נִשּׂוּאִין, וְאַחַר שֶׁנָּשָׂא וְלָוָה קָנָה קַרְקַע - כֻּלָּן חוֹלְקִין כְּאַחַת, שֶׁשִּׁעְבּוּד כֻּלָּן כְּאַחַת בָּא, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁקָּנָה הָיָה מְשֻׁעְבָּד לַכֹּל, וְאֵין כָּאן דִּין קְדִימָה.

ג. וְכֵן אִם הָיָה זְמַן הַכְּתֻבּוֹת וְהַשְּׁטָרוֹת כֻּלָּן יוֹם אֶחָד, אוֹ שָׁעָה אַחַת בְּמָקוֹם שֶׁכּוֹתְבִים שָׁעוֹת - חוֹלְקִין כְּאַחַת, שֶׁאֵין שָׁם קוֹדֵם; וּלְעוֹלָם כָּל שֶׁקָּדַם וְזָכָה בְּמִטַּלְטְלִין כְּדֵי חוֹבוֹ אוֹ כְּדֵי כְתֻבָּה - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שֶׁאֵין דִּין קְדִימָה בְּמִטַּלְטְלִין.

ד. מִי שֶׁגֵּרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְעָלָיו שְׁטַר חוֹב, וּבָא בַּעַל חוֹב וְהָאִשָּׁה לִגְבּוֹת, וְהָיוּ לוֹ מָעוֹת וְקַרְקַע כְּדֵי הַחוֹב וְהַכְּתֻבָּה - בַּעַל חוֹב נוֹטֵל מָעוֹת, וְהָאִשָּׁה נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ מִן הַקַּרְקַע. וְאִם אֵין לוֹ אֶלָּא קַרְקַע שֶׁאֵין בּוֹ כְּדֵי לְהַגְבּוֹת לִשְׁנֵיהֶן, וְלֹא הָיָה בָּהּ דִּין קְדִימָה - נוֹתְנִין אוֹתוֹ לְבַעַל חוֹב; וְאִם נִשְׁאַר לָאִשָּׁה כְּלוּם [משהו] - תִּטֹּל, וְאִם לָאו - תִּדָּחֶה מִפְּנֵי בַּעַל חוֹב; שֶׁבַּעַל חוֹב הִפְסִיד וְהוֹצִיא מְעוֹתָיו, וְהָאִשָּׁה לֹא חָסְרָה דָּבָר, שֶׁיּוֹתֵר מַה שֶּׁהָאִישׁ רוֹצֶה לִשָּׂא, אִשָּׁה רוֹצָה לְהִנָּשֵׂא.

ה. וְכֵן מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ אִשָּׁה וּבַעַל חוֹב וְקַרְקַע שֶׁאֵין בָּהּ דִּין קְדִימָה - הָאִשָּׁה נִדְחֵית מִפְּנֵי בַּעַל חוֹב, וְהוּא גּוֹבֶה כָּל חוֹבוֹ תְּחִלָּה.

ו. וְכֵיצַד? שֶׁתִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁתִּגְבֶּה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן הַמִּטַּלְטְלִין, וְהַדָּבָר יָדוּעַ שֶׁאֵין דִּין קְדִימָה בְּמִטַּלְטְלִין - אִם לֹא הִנִּיחַ מִטַّלְטְלִין כְּדֵי לִתֵּן לִשְׁנֵיהֶם, נוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב כָּל חוֹבוֹ תְּחִלָּה; וְאִם נִשְׁאַר לָאִשָּׁה מַה שֶּׁתִּטֹּל בִּכְתֻבָּתָהּ תִּטֹּל, אוֹ תִּדָּחֶה.

ז. הָיוּ כּוֹתְבִין בִּכְתֻבָּתָהּ נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל [נכסי האשה שבאחריות הבעל] וְטַעֲנָה שֶׁאָבְדוּ אוֹ שֶׁלָּקְחָן הַבַּעַל [לעצמו] - הֲרֵי הִיא בְּנִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁלָּהּ כִּשְׁאָר בַּעֲלֵי חוֹבוֹת; וְנִשְׁבַּעַת שֶׁלֹּא לָקְחָה אוֹתָן וְלֹא נָתְנָה וְלֹא מָחֲלָה, וְחוֹלֶקֶת עִם בַּעֲלֵי חוֹבוֹת.

ח. מִי שֶׁמֵּת אוֹ גֵּרַשׁ, וְיֵשׁ לוֹ נָשִׁים רַבּוֹת, וְאֵין שָׁם דִּין קְדִימָה, וְאֵין לוֹ כְּדֵי כָּל הַכְּתֻבּוֹת - כֵּיצַד חוֹלְקוֹת? רוֹאִין: אִם כְּשֶׁיֵּחָלֵק הַמָּמוֹן עַל מְנַיַּן הַנָּשִׁים, יַגִּיעַ לַפְּחוּתָה [לכתובה הזולה] שֶׁבָּהֶן כְּדֵי כְתֻבָּתָהּ אוֹ פָּחוֹת - חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה. וְאִם הָיָה הַמָּמוֹן יוֹתֵר עַל זֶה - חוֹלְקִין מִמֶּנּוּ, כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ לַפְּחוּתָה שֶׁבָּהֶן כְּשִׁעוּר כְּתֻבָּתָהּ, וְחוֹזְרוֹת וְחוֹלְקוֹת אֶת הַמּוֹתָר בֵּין הַנּוֹתָרוֹת עַל הַדֶּרֶךְ הָרִאשׁוֹנָה. כֵּיצַד? מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי אַרְבַּע נָשִׁים, כְּתֻבָּתָהּ שֶׁל רִאשׁוֹנָה אַרְבַּע מֵאוֹת, וְשֶׁל שְׁנִיָּה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת, וְשֶׁל שְׁלִישִׁית מָאתַיִם, וְשֶׁל רְבִיעִית מֵאָה, נִמְצָא הַכֹּל אֶלֶף - וְגֵרַשׁ כֻּלָּן, אוֹ מֵת - אִם הִנִּיחַ אַרְבַּע

מתוך מהדורת חזק

מֵאוֹת אוֹ פָּחוֹת, חוֹלְקוֹת כֻּלָּן בְּשָׁוֶה, וְכָל אַחַת נוֹטֶלֶת מֵאָה אוֹ פָּחוֹת. הִנֵּיחַ שְׁמוֹנֶה מֵאוֹת - אִם תְּחַלֵּק בֵּין כֻּלָּן בְּשָׁוֶה, נִמְצֵאת הָרְבִיעִית נוֹטֶלֶת מָאתַיִם, וַהֲרֵי אֵין בִּכְתֻבָּתָהּ אֶלָּא מֵאָה. אֶלָּא כֵּיצַד עוֹשִׂין? לוֹקְחִין אַרְבַּע מֵאוֹת, וְחוֹלְקִין אוֹתָן בֵּינֵיהֶן בְּשָׁוֶה מֵאָה מֵאָה; וְנִמְצֵאת הָרְבִיעִית נָטְלָה כְּדֵי כְּתֻבָּתָהּ, וְהָלְכָה לָהּ. וְנִשְׁאַר כָּאן אַרְבַּע מֵאוֹת, וְשָׁלֹשׁ נָשִׁים שֶׁבְּיַד כָּל אַחַת מִשְּׁלָשְׁתָּן מֵאָה. אִם תַּחֲלֹק הָאַרְבַּע מֵאוֹת בֵּין שְׁלָשְׁתָּן בְּשָׁוֶה, נִמְצֵא הַשְּׁלִישִׁית נוֹטֶלֶת מָאתַיִם וּשְׁלֹשִׁים וּשְׁלֹשָׁה וּשְׁלִישׁ, וַהֲרֵי אֵין בִּכְתֻבָּתָהּ אֶלָּא מָאתַיִם. לְפִיכָךְ לוֹקְחִין מֵאַרְבַּע הַמֵּאוֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת, וְחוֹלְקִין בֵּין שְׁלָשְׁתָּן בְּשָׁוֶה; שֶׁנִּמְצֵאת הַשְּׁלִישִׁית נָטְלָה מָאתַיִם שֶׁלָּהּ, וְהָלְכָה לָהּ. וְנִשְׁאַר כָּאן מֵאָה, וּשְׁתֵּי נָשִׁים. חוֹלְקִין אֶת הַמֵּאָה בְּשָׁוֶה בֵּין רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה; נִמְצָא בְּיַד הָרִאשׁוֹנָה מָאתַיִם וַחֲמִשִּׁים, וְכֵן בְּיַד הַשְּׁנִיָּה, וְנִמְצָא בְּיַד שְׁלִישִׁית מָאתַיִם, וּבְיַד הָרְבִיעִית מֵאָה. וְעַל דֶּרֶךְ זוֹ חוֹלְקוֹת לְעוֹלָם, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה.

ט. הֶעֱרֵב לְאִשָּׁה בִּכְתֻבָּתָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִיָּדוֹ [התחייב בקנין סודר], אֵינוֹ חַיָּב לְשַׁלֵּם, שֶׁמִּצְוָה עָשָׂה, וַהֲרֵי לֹא חָסְרָה כְּלוּם [לא הוציאה מכספה]; וְאִם עָרַב שֶׁל כְּתֻבַּת בְּנוֹ הוּא, וְקָנוּ מִיָּדוֹ - חַיָּב לְשַׁלֵּם, שֶׁהָאָב בִּגְלַל בְּנוֹ מְשַׁעְבֵּד עַצְמוֹ וְגוֹמֵר [בליבו] וּמַקְנֶה. וְהַקַּבְּלָן שֶׁל כְּתֻבָּה חַיָּב לְשַׁלֵּם, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא קָנוּ מִיָּדוֹ; וְאֵיזֶה הוּא קַבְּלָן? זֶה שֶׁאָמַר לְאִשָּׁה: 'הִנָּשְׂאִי לָזֶה, וַאֲנִי נוֹתֵן כְּתֻבָּה זוֹ'. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'אֲנִי עָרֵב כְּתֻבָּה זוֹ', 'אֲנִי פּוֹרֵעַ כְּתֻבָּה זוֹ', וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה - פָּטוּר, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה אָבִיו. הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - יַדִּירֶנָּה הֲנָיָה [שלא תהנה ממנו], וְאַחַר כָּךְ תִּפְרַע מִן הַקַּבְּלָן, אוֹ מִן הָעָרֵב אִם הָיָה אָבִיו; שֶׁמָּא יַחֲזִירֶנָּה [את גרושתו], וְנִמְצְאוּ עוֹשִׂין קְנוּנְיָה [תחבולה] עַל נְכָסָיו שֶׁל זֶה.

י. וְכֵן הַמַּקְדִּישׁ נְכָסָיו [לבדק הבית] וְגֵרַשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ - יַדִּירֶנָּה הֲנָיָה, וְאַחַר כָּךְ תִּפְרַע מִן הַפּוֹדֶה מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ; שֶׁמָּא יַעֲשׂוּ קְנוּנְיָא עַל הַהֶקְדֵּשׁ. אֲבָל הַמְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָאָה לִטְרֹף מִן הַלָּקוֹחוֹת - אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהַדִּירָהּ, אֶלָּא נִשְׁבַּעַת וְטוֹרֶפֶת; וְאִם רָצָת, תַּחְזֹר לְבַעְלָהּ, שֶׁכְּבָר יָדְעוּ הַלָּקוֹחוֹת שֶׁיֵּשׁ עָלָיו כְּתֻבַּת אִשָּׁה, וְהֵם הִפְסִידוּ עַל עַצְמָן שֶׁלָּקְחוּ נְכָסִים שֶׁתַּחַת שִׁעְבּוּדָהּ.

יא. הַבַּעַל שֶׁמָּכַר נְכָסָיו, וְאַחַר כָּךְ כָּתְבָה אִשְׁתּוֹ לַלּוֹקֵחַ: 'דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמְּךָ', וְהִסְכִּימָה לְמַעֲשָׂיו, אַף עַל פִּי שֶׁקָּנוּ מִמֶּנָּה - הֲרֵי זוֹ טוֹרֶפֶת, שֶׁלֹּא כָתְבָה לוֹ אֶלָּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה בֵּינָהּ וּבֵין בַּעְלָהּ קְטָטָה, וְיֵשׁ לָהּ לוֹמַר: 'נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי'; אֲבָל אִם קָנוּ מִיַּד הָאִשָּׁה תְּחִלָּה שֶׁאֵין לָהּ שִׁעְבּוּד עַל מָקוֹם זֶה, וְאַחַר כָּךְ מָכַר אוֹתוֹ הַבַּעַל - אֵינָהּ טוֹרֶפֶת אוֹתוֹ. וְכֵן אִם מָכַר הַבַּעַל וְאָמַר לְאִשְׁתּוֹ לִכְתֹּב לַלּוֹקֵחַ 'דִּין וּדְבָרִים אֵין לִי עִמְּךָ', וְלֹא כָתְבָה וְלֹא הִסְכִּימָה לְמַעֲשָׂיו, וְנִפְסַד הַמֶּכֶר [התבטל], וְחָזַר הַבַּעַל וּמָכַר לְאִישׁ אַחֵר, בֵּין אוֹתָהּ שָׁדֶה בֵּין שָׁדֶה אַחֶרֶת, וְאַחַר שֶׁמָּכַר הַבַּעַל הִסְכִּימָה לְמַעֲשָׂיו, וְקָנוּ מִיָּדָהּ שֶׁאֵין לָהּ שִׁעְבּוּד עַל שָׁדֶה זוֹ - אֵינָהּ יְכוֹלָה לִטְרֹף, שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לוֹמַר 'נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי', שֶׁהֲרֵי בָּרִאשׁוֹנָה כְּשֶׁלֹּא רָצָת לֹא הָלְכָה בִּרְצוֹן בַּעְלָהּ.

יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים, וּמָכַר אֶת שָׂדֵהוּ, וְקָנוּ מִיַּד הָרִאשׁוֹנָה [התחייבה בקנין סודר] שֶׁאֵין לָהּ שִׁעְבּוּד עַל שָׂדֶה זוֹ וְאֵינָהּ טוֹרֶפֶת אוֹתָהּ מִן הַלּוֹקֵחַ, וְהָיָה קִנְיָן הַמּוֹעִיל שֶׁאֵינָהּ יְכוֹלָה לִטְעֹן לוֹ בְּ'נַחַת רוּחַ עָשִׂיתִי לְבַעְלִי', וְאַחַר כָּךְ מֵת הַבַּעַל, אוֹ גֵּרַשׁ שְׁתֵּיהֶן - הַשְּׁנִיָּה מוֹצִיאָה מִיַּד הַלּוֹקֵחַ, שֶׁהֲרֵי לֹא קָנוּ מִיָּדָהּ לַלּוֹקֵחַ, וְהָרִאשׁוֹנָה מוֹצִיאָה מִיַּד הַשְּׁנִיָּה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָדְמָה וְלֹא הֵסִירָה שִׁעְבּוּדָהּ אֶלָּא מֵעַל הַלּוֹקֵחַ; וּכְשֶׁתַּחְזֹר הַשָּׁדֶה לָרִאשׁוֹנָה, חוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וּמוֹצִיאָהּ מִיָּדָהּ, שֶׁהֲרֵי קָנוּ מִיָּדָהּ לוֹ; וְחוֹזְרוֹת חָלִילָה, עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ פְּשָׁרָה בֵּינֵיהֶן.

יג. אַלְמָנָה, בֵּין מִן הַנִּשּׂוּאִין בֵּין מִן הָאֵרוּסִין - נִשְׁבַּעַת [שלא קיבלה כתובתה מבעלה] וּמוֹכֶרֶת מִקַּרְקַע בַּעְלָהּ וְנִפְרַעַת כְּתֻבָּתָהּ, בֵּין בְּבֵית דִּין מֵמְחִין, בֵּין שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין מֵמְחִין; וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ הַשְּׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים נֶאֱמָנִין וְיוֹדְעִין בְּשׁוּמַת הַקַּרְקַע. וְאַחֲרֵיוּת הַמֶּכֶר [אם נמצא שגזולה היתה] - עַל נִכְסֵי יְתוֹמִים. אֲבָל הַגְּרוּשָׁה לֹא תִּמְכֹּר אֶלָּא בְּבֵית דִּין מֵמְחִין. וְכָל הַמּוֹכֶרֶת בְּבֵית דִּין, לֹא תִּמְכֹּר אֶלָּא בְּהַכְרָזָה [מכרז פומבי]; וּבְהִלּוֹכוֹת הַלְּוָאָה יִתְבָּאֵר מִשְׁפַּט מְכִירַת בֵּית דִּין הֵיאַךְ הִיא. אֲבָל הַמּוֹכֶרֶת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין - אֵינָהּ צְרִיכָה הַכְרָזָה, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה נֶאֱמָנִין וְיוֹדְעִין הַשּׁוּמָא.

יד. אַלְמָנָה שֶׁמָּכְרָה קַרְקַע בִּכְתֻבָּתָהּ בֵּינָהּ לְבֵין עַצְמָהּ [ללא נוכחות ג' אנשים] - אִם מָכְרָה שָׁוֶה בְּשָׁוֶה, מִכְרָהּ קַיָּם; וְנִשְׁבַּעַת שְׁבוּעַת אַלְמָנָה אַחַר שֶׁמָּכְרָה; וְהוּא שֶׁמָּכְרָה לְאַחֵר, אֲבָל אִם שָׁמָה לְעַצְמָהּ - לֹא עָשָׂת כְּלוּם, וַאֲפִלּוּ הִכְרִיזָה.

טו. הָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ מָאתַיִם, וּמִכְרָה שָׁוֶה מֵאָה בְּמָאתַיִם, אוֹ שָׁוֶה מָאתַיִם בְּמֵאָה - נִתְקַבְּלָה כְּתֻבָּתָהּ וְאֵין לָהּ כְּלוּם, וּבִלְבַד שֶׁתִּשְׁבַּע שְׁבוּעַת אַלְמָנָה. הָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ מֵאָה, וּמִכְרָה שָׁוֶה מֵאָה וְדִינָר בְּמֵאָה - מִכְרָהּ בָּטֵל. וַאֲפִלּוּ אָמְרָה: 'אֲנִי אַחְזִיר אֶת הַדִּינָר לַיּוֹרְשִׁים' - מִכְרָהּ בָּטֵל.

טז. הָיְתָה כְּתֻבָּתָהּ אַרְבַּע מֵאוֹת זוּז, וּמִכְרָה לָזֶה בְּמָנֶה וְלָזֶה בְּמָנֶה וְלָזֶה בְּמָנֶה שָׁוֶה בְּשָׁוֶה, וְלָאַחֲרוֹן שָׁוֶה מֵאָה וְדִינָר בְּמֵאָה - שֶׁל אַחֲרוֹן בָּטֵל וְשֶׁל כֻּלָּם קַיָּם.

יז. יֵשׁ לְאִשָּׁה לִמְכֹּר כְּתֻבָּתָהּ אוֹ לִתְּנָהּ בְּמַתָּנָה. אִם מֵת הַבַּעַל אוֹ גֵּרְשָׁהּ - יָבוֹא הַלָּז [הקונה] וְיִטֹּל; וְאִם מֵתָה הִיא בְּחַיֵּי בַּעְלָהּ אוֹ קֹדֶם שֶׁנִּשְׁבְּעָה [שלא קיבלה] - אֵין לוֹ כְּלוּם.

יח. הֲרֵי שֶׁמָּכְרָה מִקְצָת כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ מִשְׁכְּנָה מִקְצָתָהּ, אוֹ נָתְנָה לְאַחֵר מִקְצָתָהּ - מוֹכֶרֶת מִקַּרְקַע בַּעְלָהּ, וְתִגְבֶּה הַשְּׁאָר בֵּין בְּבֵית דִּין מֵמְחִין בֵּין בִּשְׁלֹשָׁה נֶאֱמָנִין. וּמוֹכֶרֶת לִכְתֻבָּתָהּ אֲפִלּוּ בִּפְעָמִים רַבּוֹת, בֵּין בְּבֵית דִּין, בֵּין בִּשְׁלֹשָׁה נֶאֱמָנִין וְיוֹדְעִין שׁוּמַת הַקַّרְקַע.

יט. הַמּוֹכֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ, בֵּין לַאֲחֵרִים בֵּין לְבַעְלָהּ - לֹא אִבְּדָה שְׁאָר תְּנָאֵי כְּתֻבָּה; וְאִם הָיָה לָהּ בֵּן זָכָר, יוֹרֵשׁ כְּנֶגֶד כְּתֻבָּתָהּ הַזֹּאת שֶׁנִּמְכְּרָה מִנִּכְסֵי אָבִיו יוֹתֵר עַל חֶלְקוֹ כְּדִין תְּנָאֵי זֶה. אֲבָל הַמּוֹחֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ לְבַעְלָהּ, אִבְּדָה כָּל תְּנָאֵי כְּתֻבָּתָהּ,

וַאֲפִלּוּ מְזוֹנוֹת אֵין לָהּ עָלָיו. וּמוֹחֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ אֵינָהּ צְרִיכָה קִנְיָן וְלֹא עֵדִים - כִּשְׁאָר הַמּוֹחֲלִין, שֶׁאֵינָן צְרִיכִין עֵדִים וְלֹא קִנְיָן, אֶלָּא בִּדְבָרִים בִּלְבַד; וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ דְבָרִים שֶׁהַדַּעַת סוֹמֶכֶת עֲלֵיהֶן, וְלֹא יִהְיוּ דִּבְרֵי שְׂחוֹק וְהֶתֵּל וְדִבְרֵי תֵּמַהּ, אֶלָּא בְּדַעַת נְכוֹנָה.

פֶּרֶק יח

א. אַלְמָנָה נִזּוֹנֶת מִנְּכְסֵי יוֹרְשִׁין כָּל זְמַן אַלְמְנוּתָהּ, עַד שֶׁתִּטֹּל כְּתֻבָּתָהּ; וּמִשֶּׁתִּתְבַּע כְּתֻבָּתָהּ בְּבֵית דִּין אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. וְכֵן אִם מָכְרָה כְּתֻבָּתָהּ כֻּלָּהּ, אוֹ מִשִּׁכְּנָה כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ עָשְׂתָה כְּתֻבָּתָהּ הִפּוֹתִיקֵי לְאַחֵר [שיעבדה לבעל חוב שלה], וְהוּא שֶׁתֹּאמַר לוֹ: 'פֹּה תִּקָּנֶה חוֹבְךָ' - בֵּין שֶׁעָשָׂת דְּבָרִים אֵלּוּ בְּבֵית דִּין מֵמְחִין בֵּין שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין מֵמְחִין, בֵּין שֶׁעָשָׂת בְּחַיֵּי בַעְלָהּ בֵּין שֶׁעָשָׂת לְאַחַר מִיתַת בַּעְלָהּ - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁים; אֲבָל אִם מָכְרָה מִקְצָתָהּ, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת. וּמִשֶּׁתִּתְאָרֵס הָאַלְמָנָה, אִבְּדָה מְזוֹנוֹתֶיהָ.

ב. כְּשֵׁם שֶׁנִּזּוֹנֶת אַחַר מוֹתוֹ מִנְּכָסָיו, כָּךְ נוֹתְנִין לָהּ כְּסוּת וּכְלֵי תַּשְׁמִישׁ וּמָדוֹר [דירה] - יוֹשֶׁבֶת בַּמָּדוֹר שֶׁהָיְתָה בּוֹ בְּחַיֵּי בַעְלָהּ, וּמִשְׁתַּמֶּשֶׁת בַּכָּרִים וּכְסָתוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמְּשָׁה בָּהֶן בְּחַיֵּי בַעְלָהּ, וּבָעֲבָדִים וּשְׁפָחוֹת שֶׁנִּשְׁתַּמְּשָׁה בָּהֶן בְּחַיֵּי בַעְלָהּ. נָפַל הַמָּדוֹר, אֵין הַיּוֹרְשִׁין חַיָּבִין לִבְנוֹתוֹ. וְאִם אָמְרָה: 'הַנִּיחוּ לִי, וַאֲנִי אֶבְנֶנּוּ מִשֶּׁלִּי' - אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ. וְכֵן לֹא תְּחַזֵּק בִּדְקוֹ [סדקו], וְלֹא טָחָה אוֹתוֹ [בטיט], אֶלָּא תֵּשֵׁב בּוֹ כְּמוֹ שֶׁהוּא אוֹ תֵּצֵא. וְיוֹרְשִׁין שֶׁמָּכְרוּ מְדוֹר אַלְמָנָה, לֹא עָשׂוּ כְּלוּם.

ג. נָפַל הַבַּיִת, אוֹ שֶׁלֹּא הָיָה לְבַעְלָהּ בַּיִת אֶלָּא בְּשָׂכָר - נוֹתְנִין [שוכרים] לָהּ מָדוֹר לְפִי כְבוֹדָהּ; וְכֵן מְזוֹנוֹתֶיהָ וּכְסוּתָהּ כְּפִי כְבוֹדָהּ. וְאִם הָיָה כְּבוֹד הַבַּעַל גָּדוֹל מִכְּבוֹדָהּ, נוֹתְנִין לָהּ לְפִי כְבוֹדוֹ, מִפְּנֵי שֶׁעוֹלָה עִמּוֹ, וְאֵינָהּ יוֹרֶדֶת אֲפִלּוּ לְאַחַר מִיתָה.

ד. 'בִּרְכַּת הַבַּיִת מְרֻבָּה' - כֵּיצַד? חֲמִשָּׁה שֶׁהָיָה מְזוֹנוֹת כָּל אֶחָד מֵהֶן קַב כְּשֶׁיֹּאכַל לְבַדּוֹ, אִם הָיוּ חֲמִשְׁתָּן בְּבֵית אֶחָד וְאוֹכְלִין בְּעֵרוּב [יחד], מַסְפִּיק לָהֶן אַרְבַּעַת קַבִּין; וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר צָרְכֵי הַבַּיִת. לְפִיכָךְ אַלְמָנָה שֶׁאָמְרָה: 'אֵינִי זָזָה מִבֵּית אָבִי, פִּסְקוּ לִי מְזוֹנוֹת וּתְנוּ לִי שָׁם' - יְכוֹלִין הַיּוֹרְשִׁין לוֹמַר: 'אִם אַתְּ אֶצְלֵנוּ, יֵשׁ לָךְ מְזוֹנוֹת; וְאִם לָאו, אֵין אָנוּ נוֹתְנִין לָךְ אֶלָּא לְפִי בִּרְכַּת הַבַּיִת'. וְאִם הָיְתָה טוֹעֶנֶת מִפְּנֵי שֶׁהִיא יַלְדָּה [צעירה] וְהֵם יְלָדִים [וחוששת לשם רע] - נוֹתְנִין לָהּ מְזוֹנוֹת הַמַּסְפִּיקִין לָהּ לְבַדָּהּ, וְהִיא בְּבֵית אָבִיהָ. וּמוֹתַר מְזוֹנוֹת הָאַלְמָנָה וּמוֹתַר הַכְּסוּת - לַיּוֹרְשִׁין.

ה. אַלְמָנָה שֶׁחָלְתָה - אִם צְרִיכָה לִרְפוּאָה שֶׁאֵין לָהּ קִצְבָּה [שחולה תדיר], הֲרֵי זוֹ כִּמְזוֹנוֹת, וְיוֹרְשִׁין חַיָּבִין בָּהּ; וְאִם הִיא רְפוּאָה שֶׁיֵּשׁ לָהּ קִצְבָּה, הֲרֵי זוֹ מִתְרַפְּאָה מִכְּתֻבָּתָהּ. נִשְׁבֵּית - אֵין הַיּוֹרְשִׁין חַיָּבִין לִפְדּוֹתָהּ, אֲפִלּוּ הָיְתָה יְבָמָה; וַאֲפִלּוּ נִשְׁבֵּית בְּחַיֵּי בַעְלָהּ, וּמֵת וְהִיא בַּשִּׁבְיָה - אֵין חַיָּבִין לִפְדּוֹתָהּ מִנְּכָסָיו, אֶלָּא נִפְדֵּית מִשֶּׁל עַצְמָהּ, אוֹ תִּטֹּל כְּתֻבָּתָהּ וְתִתְפַּדֶּה עַצְמָהּ.

ו. מֵתָה הָאַלְמָנָה, יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ; וְאִם נִשְׁבְּעָה שְׁבוּעַת אַלְמָנָה וְאַחַר כָּךְ מֵתָה - יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ, וְהֵן חַיָּבִין בִּקְבוּרָתָהּ, אֲבָל לֹא יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל. מַעֲשֶׂה יְדֵי הָאַלְמָנָה לַיּוֹרְשִׁין. וְיוֹרֵשׁ שֶׁאָמַר לְאַלְמָנָה: 'טְלִי מַעֲשֶׂה יָדַיִךְ בִּמְזוֹנוֹתַיִךְ' [במקום דמי המזונות] - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; אֲבָל הִיא שֶׁרָצָת בָּזֶה, שׁוֹמְעִין לָהּ.

ז. וְכָל מְלָאכוֹת שֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה לְבַעְלָהּ, אַלְמָנָה עוֹשָׂה לַיְתוֹמִים - חוּץ מִמְּזִינַת הַכּוֹס, וְהַצָּעַת הַמִּטָּה, וְהַרְחָצַת פָּנָיו יָדָיו וְרַגְלָיו.

ח. מְצִיאַת הָאַלְמָנָה וּפֵרוֹת נְכָסִים שֶׁהִכְנִיסָה לַבַּעַל - לְעַצְמָהּ, וְאֵין לַיּוֹרֵשׁ בָּהֶם כְּלוּם.

ט. וְהַנְּכָסִים עַצְמָם שֶׁהֵם נְדוּנְיָתָהּ, נוֹטֶלֶת אוֹתָן בְּלֹא שְׁבוּעָה; וְאֵין לַיּוֹרְשִׁים בָּהֶן דִּין בָּעוֹלָם, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹתִירוּ [התייקרו] בְּחַיֵּי הַבַּעַל וְהָיוּ נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל שֶׁהַמּוֹתָר לַבַּעַל. וְאִם מֵתָה הָאַלְמָנָה בְּלֹא שְׁבוּעָה - יוֹרְשֶׁיהָ יוֹרְשִׁין נְדוּנְיָתָהּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל; וְאִם הָיָה בָּהֶם מוֹתָר, הַמּוֹתָר לְיוֹרְשֵׁי הַבַּעַל.

י. אַלְמָנָה שֶׁתָּפְסָה מִטַּלְטְלִין כְּדֵי שְׁתּוּן מֵהֶן - בֵּין שֶׁתָּפְסָה מֵחַיִּים בֵּין שֶׁתָּפְסָה אַחַר מוֹתוֹ, אֲפִלּוּ תָּפְסָה כִּכַּר זָהָב - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָהּ, אֶלָּא כּוֹתְבִין עָלֶיהָ בֵּית דִּין מַה שֶּׁתָּפְסָה, וּפוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת וּמְחַשְּׁבִין עִמָּהּ; וְהִיא נִזּוֹנֶת מִמַּה שֶּׁבְּיָדָהּ עַד שֶׁתָּמוּת, אוֹ עַד שֶׁלֹּא יִהְיוּ לָהּ מְזוֹנוֹת, וְיִקְּחוּ הַיּוֹרְשִׁין אֶת הַשְּׁאָר.

יא. וְכֵן אִם תָּפְסָה מִטַּלְטְלִין בִּכְתֻבָּתָהּ מֵחַיֵּי בַעְלָהּ וָמֵת - גּוֹבָה מֵהֶן; אֲבָל אִם תָּפְסָה אַחֲרֵי מוֹתוֹ לִכְתֻבָּתָהּ, אֵינָהּ גּוֹבָה מֵהֶן. אַף עַל פִּי שֶׁתִּקְּנוּ הַגְּאוֹנִים שֶׁתִּגְבֶּה הַכְּתֻבָּה וּתְנָאֵי הַכְּתֻבָּה מִן הַמִּטַּלְטְלִין. וּלְפִיכָךְ תִּזּוֹן הָאַלְמָנָה מִן הַמִּטַּלְטְלִין אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא תָּפְסָה

(יב) - אִם הִנִּיחַ בַּעְלָהּ מִטַّלְטְלִין וְלֹא תָּפְסָה אוֹתָן - הַיּוֹרְשִׁין נוֹטְלִין אוֹתָן, וְהֵן מַעֲלִין [משלמים] לָהּ מְזוֹנוֹת. וְאֵינָהּ יְכוֹלָה לַעְכֹּב עֲלֵיהֶן וְלוֹמַר: 'יִהְיוּ הַמִּטַּלְטְלִין מֻנָּחִין בְּבֵית דִּין עַד שֶׁאִזּוֹן מֵהֶן, שֶׁמָּא יֹאבְדוּ וְלֹא יִהְיוּ לִי מְזוֹנוֹת'; וַאֲפִלּוּ הִתְנָת עָלָיו [על הבעל] בְּפֵרוּשׁ שֶׁתִּזּוֹן מִן הַמִּטַּלְטְלִין, אֵינָהּ מְעַכֶּבֶת. וּבְזֶה דָּנִין תָּמִיד, בְּכָל בָּתֵּי דִינִין.

יג. אֲבָל אִם הִנִּיחַ קַרְקַע, יְכוֹלָה הִיא לְעַכֵּב עֲלֵיהֶן שֶׁלֹּא יִמְכְּרוּ; וְאִם מָכְרוּ - אֵינָהּ מוֹצִיאָה מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, שֶׁאֵין הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת אֶלָּא מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין.

יד. הִנִּיחַ נָשִׁים רַבּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאָן זוֹ אַחַר זוֹ, נִזּוֹנוֹת בְּשָׁוֶה, שֶׁאֵין דִּין קְדִימָה {בִּמְזוֹנוֹת} (בְּמִטַּלְטְלִין).

טו. אַלְמָנָה שֶׁנָּפְלָה לִפְנֵי יָבָם - בִּשְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים הָרִאשׁוֹנִים נִזּוֹנֶת מִשֶּׁל בַּעַל; אִם הֵכִּר הָעֻבָּר, וְכֵן אִם הִנִּיחָהּ מְעֻבֶּרֶת - נִזּוֹנֶת וְהוֹלֶכֶת עַד שֶׁתֵּלֵד. יָלְדָה בֵּן שֶׁל קַיָּמָה - נִזּוֹנֶת וְהוֹלֶכֶת כָּל יְמֵי אַלְמְנוּתָהּ כִּשְׁאָר הַנָּשִׁים. לֹא נִמְצֵאת מְעֻבֶּרֶת אַחַר

הַשְּׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, אוֹ שֶׁהִפִּילָה - אֵינָהּ נִזּוֹנֶת לֹא מִשֶּׁל בַּעַל וְלֹא מִשֶּׁל יָבָם, אֶלָּא תּוֹבַעַת יְבָמָהּ לִכְנֹס אוֹ לַחְלֹץ.

טז. תָּבְעָה יְבָמָהּ לִכְנֹס אוֹ לַחְלֹץ, וְעָמַד בַּדִּין וּבָרַח אוֹ שֶׁחָלָה, אוֹ שֶׁהָיָה הַיָּבָם בִּמְדִינַת הַיָּם - חֲרֵי זוֹ נִזּוֹנֶת מִשֶּׁל יָבָם בְּלֹא שְׁבוּעָה כְּלָל.

יז. נָפְלָה לִפְנֵי יָבָם קָטָן - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת עַד שֶׁיַּגְדִּיל וְיִהְיֶה כִּשְׁאָר הַיְבָמִין.

יח. מִי שֶׁיֵּחֵד קַרְקַע לְאִשְׁתּוֹ בִּשְׁעַת מִיתָה לִמְזוֹנוֹתֶיהָ וְאָמַר: 'יִהְיֶה מָקוֹם פְּלוֹנִי לַמְּזוֹנוֹת' - חֲרֵי רִבָּה לָהּ מְזוֹנוֹת. וְאִם הָיָה שְׁכָרוֹ פָּחוֹת מִמְּזוֹנוֹת הָרְאוּיִין לָהּ, נוֹטֶלֶת שְׁאָר נְכָסִים; וְאִם הָיָה שְׁכָרוֹ יוֹתֵר מִן הָרָאוּי לָהּ, נוֹטֶלֶת הַכֹּל. אֲבָל אִם אָמַר לָהּ: 'יִהְיֶה מָקוֹם פְּלוֹנִי בִּמְזוֹנוֹת', וְשָׁתְקָה - אֵין לָהּ אֶלָּא פְּרוֹת אוֹתוֹ מָקוֹם בִּלְבַד, שֶׁחֲרֵי קָצַץ [קצב] לָהּ מְזוֹנוֹת.

יט. אַלְמָנָה שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין לִתְבֹּעַ מְזוֹנוֹת - יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה שֶׁפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת וְאֵין מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ; וְאֵין רָאוּי לִסְמֹךְ עַל הוֹרָאָה זוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְחַלֵּף לוֹ הַדָּבָר בְּאִשָּׁה שֶׁהָלַךְ בַּעֲלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם. וְרַבּוֹתַי הוֹרוּ שֶׁאֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מִבֵּית דִּין עַד שֶׁתִּשָּׁבַע, שֶׁחֲרֵי זוֹ בָּאָה לְהַפְּרַע מִנְּכְסֵי יְתוֹמִים, וְכָל הַנִּפְרָע מִנְּכְסֵי יְתוֹמִים אֵינוֹ נִפְרָע אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה; וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה, וּבוֹ רָאוּי לָדוּן.

כ. אַלְמָנָה שֶׁבָּאָה לְבֵית דִּין לִתְבֹּעַ מְזוֹנוֹת - מַשְׁבִּיעִין אוֹתָהּ תְּחִלָּה, וּמוֹכְרִין בְּלֹא הַכְרָזָה, וְנוֹתְנִין לָהּ מְזוֹנוֹת; וְכֵן יֵשׁ לָהּ לִמְכֹּר לִמְזוֹנוֹת שֶׁלֹּא בְּבֵית דִּין מֵמְחִין אֶלָּא בִּשְׁלֹשָׁה נֶאֱמָנִין, בְּלֹא הַכְרָזָה. וְכֵן אִם מָכְרָה לִמְזוֹנוֹת בֵּינָהּ לְבֵין עַצְמָהּ שָׁוֶה בְּשָׁוֶה, מִכְרָהּ קַיָּם; וּכְשֶׁיָּבוֹאוּ הַיּוֹרְשִׁין לְהַשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ, נִשְׁבַּעַת.

כא. וְכַמָּה מוֹכְרִין לִמְזוֹנוֹת - כְּדֵי לָזוּן מֵהֶם שִׁשָּׁה חֳדָשִׁים אוֹ יָתֵר עַל זֶה. וּמוֹכְרִין עַל מְנַת שֶׁיִּהְיֶה הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן לָהּ מְזוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְחוֹזֶרֶת וּמוֹכֶרֶת פַּעַם שְׁנִיָּה לְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים; וְכֵן מוֹכֶרֶת לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּשָּׁאֵר מִן הַנְּכָסִים כְּדֵי כְתֻבָּתָהּ, וְגוֹבָה כְּתֻבָּתָהּ מִן הַשְּׁאָר וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

כב. אַלְמָנָה שֶׁפָּסְקוּ לָהּ בֵּית דִּין מְזוֹנוֹת - אֵין מְחַשְּׁבִין עִמָּהּ עַל מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ [אם די לה במעשה ידיה], עַד שֶׁיָּבוֹאוּ הַיּוֹרְשִׁים וְיִתְבְּעוּהָ; אִם מָצְאוּ לָהּ מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ, נוֹטְלִין אוֹתוֹ, וְאִם לָאו, הוֹלְכִין לְדַרְכָּן. וַאֲנִי אוֹמֵר שֶׁאִם הָיוּ הַיּוֹרְשִׁים קְטַנִּים - בֵּית דִּין מְחַשְּׁבִין עִמָּהּ [בודקים אם נותנת רווחיה ליתומים], וּפוֹסְקִין לָהּ [- קובעים לה מכסת רווח מ -] מַעֲשֵׂה יָדֶיהָ כְּדַרְכָּהּ שֶׁפּוֹסְקִין לָהּ מְזוֹנוֹת.

כג. אַלְמָנָה שֶׁאֵין שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָהּ, אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת - שֶׁמָּא מָחֲלָה כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ מָכְרָה אוֹתָהּ, אוֹ מִשְׁכְּנָה אוֹתָהּ; וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא טָעַן יוֹרֵשׁ, טוֹעֲנִין לוֹ וְאוֹמְרִים לָהּ: 'הָבִיאִי כְּתֻבָּתֵךְ, וְהִשָּׁבְעִי, וּטְלִי מְזוֹנוֹת' - אֶלָּא אִם אֵין דַּרְכָּם לִכְתֹּב כְּתֻבָּה.

כד. הָאִשָּׁה שֶׁהָלְכָה הִיא וּבַעֲלָהּ לִמְדִינַת הַיָּם, וּבָאָה וְאָמְרָה: 'מֵת בַּעֲלִי' - רָצַת, נִזּוֹנֶת כְּדִין כָּל הָאַלְמָנוֹת, רָצַת, נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ. אָמְרָה: 'גֵּרַשְׁנִי בַּעֲלִי' - אֵינָהּ נֶאֱמֶנֶת; וְנִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו עַד כְּדֵי כְתֻבָּתָהּ מִכָּל פָּנִים - שֶׁאִם עֲדַיִן הִיא אִשְׁתּוֹ, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת, וְאִם גֵּרְשָׁהּ כְּשֶׁאָמְרָה, יֵשׁ לָהּ כְּתֻבָּה, שֶׁחֲרֵי כְתֻבָּתָהּ בְּיָדָהּ; לְפִיכָךְ נוֹטֶלֶת מְזוֹנוֹת עַד כְּדֵי כְתֻבָּתָהּ וְהוֹלֶכֶת לָהּ.

כה. הָאִשָּׁה שֶׁהָיָה לָהּ סְפֵק גֵּרוּשִׁין וּמֵת בַּעֲלָהּ - אֵינָהּ נִזּוֹנֶת מִנְּכָסָיו, שֶׁאֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַיּוֹרֵשׁ מִסָּפֵק; אֲבָל בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ, יֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת עַד שֶׁתִּתְגָּרֵשׁ גֵּרוּשִׁין גְּמוּרִין.

כו. אַלְמָנָה עֲנִיָּה שֶׁשָּׁהֲתָה שְׁתֵּי שָׁנִים וְלֹא תָּבְעָה מְזוֹנוֹת, אוֹ עֲשִׁירָה שֶׁשָּׁהֲתָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים וְלֹא תָּבְעָה - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת בַּשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ, אֶלָּא מִשָּׁעָה שֶׁתִּתְבְּעָה; וְאִם שָׁהֲתָה פָּחוֹת מִזֶּה, אֲפִלּוּ בְּיוֹם אֶחָד - לֹא וִתְּרָה, אֶלָּא תּוֹבַעַת וְנוֹטֶלֶת מְזוֹן אוֹתָן הַשָּׁנִים שֶׁעָבְרוּ.

כז. אַלְמָנָה שֶׁתָּבְעָה מְזוֹנוֹת מִן הַיּוֹרְשִׁים - הֵם אוֹמְרִים: 'נָתַנּוּ', וְהִיא אוֹמֶרֶת: 'לֹא נָטַלְתִּי' - כָּל זְמַן שֶׁלֹּא נִשֵּׁאת, עַל הַיְתוֹמִים לְהָבִיא רְאָיָה, אוֹ תִּשָּׁבַע שְׁבוּעַת הֶסֵּת [מדרבנן] וְתִטֹּל; וּמִשֶּׁנִּשֵּׂאת, עָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה, אוֹ יִשָּׁבְעוּ הַיּוֹרְשִׁים שְׁבוּעַת הֶסֵּת שֶׁנָּתְנוּ לָהּ.

כח. דִּין תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּה כְּדִין הָעִקָּר. לְפִיכָךְ אַלְמָנָה שֶׁתָּבְעָה, אוֹ מָכְרָה, אוֹ מָחֲלָה, אוֹ מִשְׁכְּנָה תּוֹסֶפֶת כְּתֻבָּתָהּ עִם הָעִקָּר - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת; וְאִם תָּבְעָה מִקְצָת, וְהִנִּיחָה מִקְצָת - חֲרֵי זוֹ כְּמִי שֶׁתָּבְעָה מִקְצַת הָעִקָּר וְהִנִּיחָה מִקְצָתָהּ. וְכָל הַמּוֹכֶרֶת אוֹ הַמּוֹחֶלֶת סְתָם, מָכְרָה וּמָחֲלָה הַתּוֹסֶפֶת עִם הָעִקָּר - שֶׁשְּׁנֵיהֶם 'כְּתֻבָּה' שְׁמָם בְּכָל מָקוֹם.

פֶּרֶק יט

א. מִתְּנָאֵי הַכְּתֻבָּה, שֶׁיִּהְיוּ בָּנָיו הַזְּכָרִים יוֹרְשִׁין כְּתֻבַּת אִמָּן, וּנְדוּנְיָתָהּ [נכסים מבית אביה] שֶׁהִכְנִיסָה בְּתוֹרַת נִכְסֵי צֹאן בַּרְזֶל [שיהיה באחריות הבעל, לרווח ולהפסד], וְאַחַר כָּךְ חוֹלְקִין שְׁאָר הַיְרֻשָּׁה עִם אַחֵיהֶם בְּשָׁוֶה.

ב. כֵּיצַד? נָשָׂא אִשָּׁה כְּתֻבָּתָהּ וּנְדוּנְיָתָהּ אֶלֶף, וְיָלְדָה בֵּן וּמֵתָה בְּחַיָּיו, וְאַחַר כָּךְ נָשָׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת כְּתֻבָּתָהּ וּנְדוּנְיָתָהּ מָאתַיִם, וְיָלְדָה בֵּן וּמֵתָה בְּחַיָּיו, וְאַחַר כָּךְ מֵת הוּא, וְהִנִּיחַ אַלְפַּיִם - בְּנוֹ מִן הָרִאשׁוֹנָה יוֹרֵשׁ אֶלֶף שֶׁבִּכְתֻבַּת אִמּוֹ, וּבְנוֹ מִן הַשְּׁנִיָּה יוֹרֵשׁ מָאתַיִם שֶׁבִּכְתֻבַּת אִמּוֹ, וְהַשְּׁאָר [ח' מאות זוז] יוֹרְשִׁים אוֹתוֹ בְּשָׁוֶה. נִמְצָא בְּיַד בֶּן הָרִאשׁוֹנָה אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת, וּבְיַד בֶּן הַשְּׁנִיָּה שֵׁשׁ מֵאוֹת.

ג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחַ יוֹתֵר עַל כְּדֵי שְׁתֵּי הַכְּתֻבּוֹת דִּינָר אֶחָד אוֹ יוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁיֵּחָלְקוּ הַשְּׁאָר בְּשָׁוֶה; אֲבָל אִם לֹא הִנִּיחַ יוֹתֵר דִּינָר, חוֹלְקִים הַכֹּל בְּשָׁוֶה: שֶׁאִם יִירְשׁוּ אֵלּוּ כְּתֻבַּת אִמָּן וְאֵלּוּ כְּתֻבַּת אִמָּן, וְלֹא יִשָּׁאֵר דִּינָר אֶחָד לַחְלֹק אוֹתוֹ בֵּין הַיּוֹרְשִׁים - נִמְצָא תְּנַאי זֶה מְבַטֵּל חִלּוּק יְרֻשָּׁה בֵּין הַבָּנִים בְּשָׁוֶה, שֶׁהוּא מִן הַתּוֹרָה.

ד. וְהוּא הַדִּין לְמִי שֶׁנָּשָׂא נָשִׁים רַבּוֹת, בֵּין בְּזוֹ אַחַר זוֹ בֵּין בְּבַת אַחַת, וּמֵתוּ כֻּלָּן בְּחַיָּיו, וְלוֹ מֵהֶן בָּנִים זְכָרִים, אִם הָיָה שָׁם יוֹתֵר עַל כְּדֵי כָּל הַכְּתֻבּוֹת דִּינָר - כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹרֵשׁ כְּתֻבַּת אִמּוֹ, וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה.

ה. אָמְרוּ הַיְתוֹמִים: 'חֲרֵי אָנוּ מַעֲלִין [מוסיפים לגובה הערך] עַל נִכְסֵי אָבִינוּ יוֹתֵר, כְּדֵי שֶׁיִּטְּלוּ כְּתֻבַּת אִמָּן' - אֵין שׁוֹמְעִין

לָהֶן, אֶלָּא שֶׁמִּין אֶת הַנְּכָסִים בְּבֵית דִּין כַּמָּה הָיוּ שָׁוִין בִּשְׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן; וְאַף עַל פִּי שֶׁנִּתְרַבּוּ אוֹ נִתְמַעֲטוּ אַחֲרֵי מִיתַת אֲבִיהֶן, קֹדֶם שֶׁיָּבוֹאוּ לַחֵלֶק - אֵין שָׁמִין אוֹתָם אֶלָּא כִּשְׁעַת מִיתַת אֲבִיהֶן.

ו. הָיָה שָׁם יוֹתֵר עַל כְּדֵי כָּל הַכְּתֻבּוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ עָלָיו [על האב] שְׁטַר חוֹב כְּנֶגֶד הַיּוֹתֵר - אֵינוֹ מְמַעֵט, אֶלָּא כָּל אֶחָד מֵהֶן יוֹרֵשׁ כְּתֻבַּת אִמּוֹ.

ז. מִי שֶׁהָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן בְּחַיָּיו וְאַחַת אַחַר מוֹתוֹ, וְלוֹ בָּנִים מִשְּׁתֵּיהֶן, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא הִנִּיחַ יָתֵר עַל שְׁתֵּי הַכְּתֻבּוֹת - אִם נִשְׁבְּעָה הַשְּׁנִיָּה שְׁבוּעַת אַלְמָנָה קֹדֶם שֶׁתָּמוּת, בָּנֶיהָ קוֹדְמִים לִירֵשׁ כְּתֻבָּתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָם יוֹרְשִׁים כְּתֻבַּת אִמָּן בְּתְנַאי זֶה, אֶלָּא יֵרֵשָׁה שֶׁל תּוֹרָה. וְאַחַר כָּךְ יוֹרְשִׁין בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה כְּתֻבַּת אִמָּן בְּתְנַאי זֶה ["תקנת בנים זכרים"]; וְאִם נִשְׁאַר שָׁם כְּלוּם, חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשָׁוֶה. וְאִם מֵתָה קֹדֶם שֶׁתִּשָּׁבַע, בְּנֵי הָרִאשׁוֹנָה יוֹרְשִׁים כְּתֻבַּת אִמָּן בִּלְבַד, וְהַשְּׁאָר חוֹלְקִין בְּשָׁוֶה.

ח. הָיָה נָשׂוּי שְׁתֵּי נָשִׁים, וְלוֹ מֵהֶן בָּנִים, וָמֵת, וְאַחַר כָּךְ מֵתוּ הַנָּשִׁים - אִם נִשְׁבְּעוּ הַנָּשִׁים וְאַחַר כָּךְ מֵתוּ - כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹרֵשׁ כְּתֻבַּת אִמּוֹ בִּירֻשָּׁה שֶׁל תּוֹרָה, לֹא בִּתְנַאי זֶה; לְפִיכָךְ אֵין מַשְׁגִּיחִין אִם יֵשׁ שָׁם מוֹתָר דִּינָר אוֹ אֵין שָׁם, וְיוֹרְשֵׁי הָרִאשׁוֹנָה קוֹדְמִין לְיוֹרְשֵׁי הַשְּׁנִיָּה. וְאִם לֹא נִשְׁבְּעוּ - חוֹלְקִין הַבָּנִים הַכֹּל בְּשָׁוֶה, וְאֵין שָׁם יֵרֵשֶׁת כְּתֻבָּה, לְפִי שֶׁאֵין לְאַלְמָנָה כְּתֻבָּה עַד שֶׁתִּשָּׁבַע.

ט. אַחַת נִשְׁבְּעָה וְאַחַת לֹא נִשְׁבְּעָה - זוֹ שֶׁנִּשְׁבְּעָה, בָּנֶיהָ יוֹרְשִׁין כְּתֻבָּתָהּ תְּחִלָּה; וְהַשְּׁאָר, חוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשָׁוֶה. וְכָל הַיּוֹרֵשׁ כְּתֻבַּת אִמּוֹ שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי אָבִיו, אֵינוֹ טוֹרֵף מִנְּכָסִים מְשֻׁעְבָּדִים [נכסים שנמכרו] אֶלָּא מִבְּנֵי חוֹרִין [נכסים שלא נמכרו] כְּכָל הַיּוֹרְשִׁין.

י. וּמִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה, שֶׁתְּהֵיֶנָה הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת מִנְּכְסֵי אֲבִיהֶן אַחַר מוֹתוֹ, עַד שֶׁיִּתְאָרְסוּ אוֹ עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ; בְּגָרָה הַבַּת אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְאָרְסָה, אוֹ נִתְאָרְסָה אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא בָּגְרָה - אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת. וּבַת הַנִּזּוֹנֶת מִנְּכְסֵי אָבִיהָ לְאַחַר מוֹתוֹ - מַעֲשֶׂה יָדֶיהָ וּמְצִיאָתָהּ לְעַצְמָהּ, לֹא לָאַחִים.

יא. פּוֹסְקִין לַבַּת מְזוֹנוֹת וּכְסוּת וּמָדוֹר [דירה] מִנְּכְסֵי אָבִיהָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁפּוֹסְקִין לָאַלְמָנָה; וּמוֹכְרִין לִמְזוֹן הַבָּנוֹת וּכְסוּתָן בְּלֹא הַכְרָזָה [מכירה פומבית לכל המרבה], כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹכְרִין לִמְזוֹן הָאַלְמָנָה וּכְסוּתָהּ: אֶלָּא שֶׁהָאִשָּׁה, פּוֹסְקִין לָהּ לְפִי כְּבוֹדָהּ וּכְבוֹד בַּעֲלָהּ, וְלַבָּנוֹת פּוֹסְקִין לָהֶן דָּבָר הַמְסַפֵּק לָהֶן בִּלְבַד; וְאֵין הַבָּנוֹת נִשְׁבָּעוֹת.

יב. אֵין הַבָּנִים יוֹרְשִׁין כְּתֻבַּת אִמָּן, וְלֹא הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת בִּתְנָאִים אֵלּוּ, עַד שֶׁיִּהְיֶה שְׁטַר כְּתֻבָּה יוֹצֵא מִתַּחַת יָדָם; אֲבָל אִם אֵין שָׁם שְׁטַר כְּתֻבָּה - אֵין לָהֶם כְּלוּם, שֶׁמָּא מְחֻלָּה אִמָּן כְּתֻבָּתָהּ. וְאִם אֵין דַּרְכָּם לִכְתֹּב כְּתֻבָּה, יֵשׁ לָהֶם כְּפִי הַתְּנָאִים.

יג. מִי שֶׁצִּוָּה בִּשְׁעַת מִיתָתוֹ לַעֲקֹר אֶחָד מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'אַל יִזּוֹנוּ בְּנוֹתָיו מִנְּכָסָיו וְאַל תִּזּוֹן אַלְמְנָתוֹ', אוֹ 'אַל יִרְשׁוּ בָּנָיו כְּתֻבַּת אִמָּן' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. נָתַן כָּל נְכָסָיו בְּמַתָּנָה לַאֲחֵרִים - הוֹאִיל וּמַתְּנַת שְׁכִיב מְרַע [אדם חולה] אֵינָהּ קוֹנָה אֶלָּא לְאַחַר מִיתָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר - חֲרֵי הַמַּתָּנָה וְחִיּוּב הַנְּכָסִים בִּתְנָאִים אֵלּוּ בָּאִין כְּאֶחָד; וּלְפִיכָךְ אַלְמְנָתוֹ וּבְנוֹתָיו נִזּוֹנוֹת מִנְּכָסָיו, וּבָנָיו יוֹרְשִׁים כְּתֻבַּת אִמָּם שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי בַעֲלָהּ.

יד. בַּת [של] הַמְמָאֶנֶת [קטנה יתומה שהישיאוה ומיאנה בנישואין] - חֲרֵי הִיא כִּשְׁאָר הַבָּנוֹת, וְיֵשׁ לָהּ מְזוֹנוֹת. אֲבָל בַּת הַיְבָמָה, וּבַת הַשְּׁנִיָּה [שאמא אסורה מדרבנן], וּבַת הָאֲרוּסָה, וּבַת הָאֲנוּסָה - אֵין לָהֶן מְזוֹנוֹת אַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן בִּתְנַאי זֶה; אֲבָל בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן, הוּא חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתָן, כְּדִין שְׁאָר הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת בְּחַיֵּי אֲבִיהֶן.

טו. הַמְאֹרָס בַּת הַנִּזּוֹנֶת מִן הָאַחִין, חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ מִשְּׁעַת הָאֵרוּסִין - שֶׁחֲרֵי אֵין לָהּ מְזוֹנוֹת מֵאַבִיהָ מִשֶּׁנִּתְאָרְסָה, וְאֵינָהּ בּוֹגֶרֶת כְּדֵי שֶׁתָּזוּן עַצְמָהּ אֶלָּא קְטַנָּה אוֹ נַעֲרָה, וְאֵין אָדָם רוֹצֶה שֶׁתִּתְבַּזֶּה אֲרוּסָתוֹ וְתֵלֵךְ וְתִשְׁאַל עַל הַפְּתָחִים.

טז. נִשֵּׂאת הַבַּת, וּמֵאֲנָה אוֹ נִתְגָּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה, אֲפִלּוּ הִיא שׁוֹמֶרֶת יָבָם [ממתינה לייבום], הוֹאִיל וְחָזְרָה לְבֵית אָבִיהָ וַעֲדַיִן לֹא בָּגְרָה - חֲרֵי זוֹ נִזּוֹנֶת מִנְּכְסֵי אָבִיהָ עַד שֶׁתִּתְבַּגֵּר אוֹ עַד שֶׁתִּתְאָרֵס.

יז. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנִים וּבָנוֹת - יִירְשׁוּ הַבָּנִים כָּל הַנְּכָסִים, וְהֵן זָנִין אֶת אַחְיוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ עַד שֶׁיִּתְאָרְסוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחַ נְכָסִים שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּזּוֹנוּ מֵהֶן הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת כְּאֶחָד, עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ הַבָּנוֹת; וְאֵלּוּ הֵן הַנִּקְרָאִין 'נְכָסִים מְרֻבִּין'. אֲבָל אִם אֵין בַּנְּכָסִים שֶׁהִנִּיחַ אֶלָּא פָּחוֹת מִזֶּה - מוֹצִיאִין מֵהֶן מְזוֹנוֹת לַבָּנוֹת עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ, וְנוֹתְנִין הַשְּׁאָר לַבָּנִים; וְאִם אֵין שָׁם אֶלָּא כְּדֵי מְזוֹן הַבָּנוֹת בִּלְבַד - הַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת מֵהֶן עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ עַד שֶׁיִּתְאָרְסוּ, וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפְּתָחִים.

יח. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהִנִּיחַ קַרְקַע. אֲבָל אִם הִנִּיחַ מִטַּלְטְלִין - הוֹאִיל וּבְתַקָּנַת הַגְּאוֹנִים הוּא שֶׁיִּזּוֹנוּ הַבָּנוֹת מִן הַמִּטַּלְטְלִין, חֲרֵי הַבָּנִים וְהַבָּנוֹת נִזּוֹנוֹת כְּאַחַת מִן הַנְּכָסִים הָאֵלּוּ הַמּוּעָטִין; שֶׁלֹּא תִּקְּנוּ לָהֶן בְּמִטַּלְטְלִין אֶלָּא שֶׁיִּהְיוּ כַּבָּנִים. וְכָזֶה הוֹרוּ הַגְּאוֹנִים.

יט. הִנִּיחַ קַרְקַע, וְהָיוּ הַנְּכָסִים מְרֻבִּין, וְנִתְמַעֲטוּ אַחַר כֵּן - כְּבָר זָכוּ בָּהֶן יוֹרְשִׁים; הָיוּ מוּעָטִין בִּשְׁעַת מִיתָה, וְנִתְרַבּוּ אַחַר כֵּן - הַבָּנִים יוֹרְשִׁין אוֹתָן. וַאֲפִלּוּ לֹא נִתְרַבּוּ, אִם קָדְמוּ הַבָּנִים וּמָכְרוּ נְכָסִים מוּעָטִין, מִכְרָן קַיָּם.

כ. הָיוּ הַנְּכָסִים מְרֻבִּין, וְיֵשׁ עָלָיו [על המת] חוֹב, אוֹ שֶׁהִתְנָה עִם אִשְׁתּוֹ שֶׁיָּזוּן אֶת בִּתָּהּ - אֵין הַחוֹב וְלֹא מְזוֹנוֹת בַּת אִשְׁתּוֹ מִמַּעֲטִין בַּנְּכָסִים; אֶלָּא יִירְשׁוּ הַבָּנִים הַכֹּל, וְיִתְּנוּ לְבַעַל חוֹב חוֹבוֹ, וְיָזוּנוּ בַּת אִשֶּׁת אֲבִיהֶם עַד זְמַן שֶׁפָּסַק, וְיָזוּנוּ אַחְיוֹתֵיהֶן עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ אוֹ עַד שֶׁיִּתְאָרְסוּ מִתַּחַת יְדֵיהֶם.

כא. הִנִּיחַ אַלְמָנָה, וּבַת מִמְּנָּה אוֹ מֵאִשָּׁה אַחֶרֶת, וְאֵין בַּנְּכָסִים כְּדֵי שֶׁיִּזּוֹנוּ שְׁתֵּיהֶן - הָאַלְמָנָה נִזּוֹנֶת, וְהַבַּת תִּשְׁאַל עַל הַפְּתָחִים. וְכָן אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁמְּזוֹנוֹת הַבַּת קוֹדְמִין לִירֻשַּׁת הַבֵּן כְּתֻבַּת אִמּוֹ שֶׁמֵּתָה בְּחַיֵּי אָבִיו, וְאַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם

מִתְּנָאֵי כְּתֻבָּה; קַל וָחֹמֶר הַדְּבָרִים: וּמָה אִם נִדְחֵית יֵרֵשָׁה שֶׁל תּוֹרָה מִפְּנֵי מְזוֹנוֹת הַבַּת, לֹא תִדָּחֶה יֵרֵשַׁת הַכְּתֻבָּה שֶׁהִיא תְּנַאי בֵּית דִּין מִפְּנֵי מְזוֹנוֹת הַבַּת?!

כב. מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנוֹת גְּדוֹלוֹת וּקְטַנּוֹת, וְלֹא הִנִּיחַ בֵּן - אֵין אוֹמְרִין: יִזּוֹנוּ הַבְּנוֹת הַקְּטַנּוֹת עַד שֶׁיִּבְגְּרוּ וְיִחְלְקוּ שְׁאָר הַנְּכָסִים בְּשָׁוֶה, אֶלָּא כֻּלָּן חוֹלְקוֹת בְּשָׁוֶה.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ד'-י' אייר ה'תשע"ג

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"ג

הִלְכוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְנִטַּע רְבָעִי

פֶּרֶק ד

א. הָרוֹצֶה לִפְדּוֹת פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, פּוֹדֶה אוֹתָן בִּדְמֵיהֶן; וְאוֹמֵר: 'הֲרֵי הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ תַּחַת הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ', אוֹ 'הֲרֵי הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלוֹת עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ'. וְאִם לֹא פֵּרַשׁ, אֶלָּא הִפְרִישׁ מָעוֹת בִּלְבַד כְּנֶגֶד הַפֵּרוֹת - דַּיּוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְפָרֵשׁ; וְיָצְאוּ הַפֵּרוֹת לְחֻלִּין. וְיַעֲלוּ הַמָּעוֹת לִירוּשָׁלַיִם וְיוֹצִיאֵם שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי יִרְבֶּה מִמְּךָ הַדֶּרֶךְ, כִּי לֹא תוּכַל שְׂאֵתוֹ".

ב. וְכֵן אִם רָצָה לְחַלֵּל פֵּרוֹת הַמַּעֲשֵׂר עַל פֵּרוֹת אֲחֵרוֹת - יַעַל הַפֵּרוֹת הַשְּׁנִיּוֹת, וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם. וְלֹא יְחַלֵּל מִמִּין עַל שֶׁאֵינוֹ מִינוֹ, וְלֹא מִן הַיָּפֶה עַל הָרַע וַאֲפִלּוּ בְּאוֹתוֹ הַמִּין; וְאִם חִלֵּל, הֲרֵי אֵלּוּ מְחֻלָּלוֹת.

ג. הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, מְבָרֵךְ 'עַל פִּדְיוֹן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי'; וְאִם חִלְּלָן עַל פֵּרוֹת אֲחֵרוֹת, אוֹ שֶׁחִלֵּל מָעוֹת עַל הַפֵּרוֹת - מְבָרֵךְ 'עַל חִלּוּל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי'. וְהַפּוֹדֶה אוֹ הַמְחַלֵּל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי [- פירות שספק מעושרים], אֵינוֹ צָרִיךְ בְּרָכָה.

ד. כְּשֶׁפּוֹדִין אֶת הַמַּעֲשֵׂר, אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ לְשֵׁם מַעֲשֵׂר אֶלָּא לְשֵׁם חֵלִין; וְאוֹמְרִין כַּמָּה שָׁוִין פֵּרוֹת חֵלִין אֵלּוּ, וְאַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִין שֶׁהֵן מַעֲשֵׂר - כְּדֵי שֶׁלֹּא יִתְבַּזֶּה.

ה. אֵין מְחַלְּלִין מָעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי עַל מָעוֹת אֲחֵרוֹת - בֵּין שֶׁהָיוּ אֵלּוּ וְאֵלּוּ כֶּסֶף, אוֹ אֵלּוּ וְאֵלּוּ נְחֹשֶׁת, אוֹ הָרִאשׁוֹנוֹת כֶּסֶף וְהַשְּׁנִיּוֹת נְחֹשֶׁת, אוֹ הָרִאשׁוֹנוֹת נְחֹשֶׁת וְהַשְּׁנִיּוֹת כֶּסֶף; וְאִם עָבַר וְחִלֵּל, הֲרֵי אֵלּוּ מְחֻלָּלִין.

ו. אֵין מְחַלְּלִין מָעוֹת מַעֲשֵׂר עַל הַפֵּרוֹת; וְאִם חִלֵּל - יַעֲלוּ הַפֵּרוֹת, וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם. וְלֹא יְחַלְּלֵם עַל בְּהֵמָה חַיָּה וָעוֹף חַיִּים; וְאִם חִלֵּל - לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר, שֶׁמָּא יְגַדֵּל מֵהֶן עֲדָרִים. אֲבָל אִם חִלְּלָן עַל הַשְּׁחוּטִין - הֲרֵי הֵן כִּשְׁאָר הַפֵּרוֹת, וְיַעֲלוּ וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם, וְיֵצְאוּ הַמָּעוֹת לְחֻלִּין.

ז. בִּשְׁעַת הַדְּחָק, מֻתָּר לְחַלֵּל מָעוֹת הַכֶּסֶף עַל שֶׁל נְחֹשֶׁת - לֹא שֶׁיִּקְיֵם כֵּן, אֶלָּא עַד שֶׁיִּמְצָא רֶוַח, וְיַחֲזֹר וִיחַלֵּל מָעוֹת הַנְּחֹשֶׁת עַל מָעוֹת הַכֶּסֶף.

ח. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי - מְחַלְּלִין אוֹתוֹ לְכַתְּחִלָּה כֶּסֶף עַל כֶּסֶף, וְכֶסֶף עַל נְחֹשֶׁת, וּנְחֹשֶׁת עַל כֶּסֶף, וּנְחֹשֶׁת עַל נְחֹשֶׁת, וּנְחֹשֶׁת עַל הַפֵּרוֹת; וְיַעֲלוּ אוֹתָן הַפֵּרוֹת, וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם.

ט. אֵין פּוֹדִין פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר אֶלָּא בְּכֶסֶף, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף"; וְכֵן אִם פָּדָה לְעַצְמוֹ וְהוֹסִיף חֹמֶשׁ, לֹא יִהְיֶה הַחֹמֶשׁ אֶלָּא כֶּסֶף כַּקֶּרֶן. וְאֵין פּוֹדִין בְּכֶסֶף שֶׁאֵינוֹ מַטְבֵּעַ, אֶלָּא בְּכֶסֶף מְפֻתָּח שֶׁיֵּשׁ עָלָיו צוּרָה אוֹ כְּתָב; וְאִם פָּדָה בְּלָשׁוֹן שֶׁל כֶּסֶף וְכַיּוֹצֵא בּוֹ, וְהוּא הַנִּקְרָא 'אֲסִימוֹן' - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְאֵין פּוֹדִין בְּפָחוֹת מִפְּרוּטָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּפוֹדֶה בַּאֲסִימוֹן.

י. אֵין פּוֹדִין בְּמַטְבֵּעַ שֶׁאֵינוֹ יוֹצֵא [- בשימוש] בְּאוֹתוֹ זְמַן וּבְאוֹתוֹ מָקוֹם - שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ", עַד שֶׁיִּהְיֶה רָאוּי לְהוֹצָאָה; וּמַטְבֵּעַ מְלָכִים הָרִאשׁוֹנִים - אִם יוֹצֵא מִשְּׁמָם [בידיעת המלכות], פּוֹדִין בּוֹ.

יא. אֵינוֹ פּוֹדֶה בְּמָעוֹת שֶׁאֵינָן בִּרְשׁוּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ". נָפַל כִּיסוֹ [עם מעות] לְבוֹר, וְהוּא יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ - פּוֹדֶה בּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בִּרְשׁוּתוֹ.

יב. הָיָה בָּא בַּדֶּרֶךְ וּמָעוֹת בְּיָדוֹ, וְאַנָּס בָּא כְּנֶגְדּוֹ - אִם יָכוֹל לְהַצִּיל עַל יְדֵי הַדֹּחַק, פּוֹדֶה בָּהֶן פֵּרוֹת שֶׁבְּבֵיתוֹ; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַצִּיל, וְאָמַר: 'פֵּרוֹת שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי מְחֻלָּלִין עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ' - לֹא אָמַר כְּלוּם.

יג. הַמַּנִּיחַ מָעוֹת לִהְיוֹת מְחֻלָּל עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, הֲרֵי זֶה פּוֹדֶה בָּהֶן בְּחֶזְקַת שֶׁהֵן קַיָּמִין; מְצָאָן שֶׁאָבְדוּ, חוֹשֵׁשׁ לְכָל מַה שֶּׁפָּדָה בָּהֶן לְמַפְרֵעַ.

יד. מִי שֶׁהָיָה בִּטְבֶרְיָה, וְיֵשׁ לוֹ מִמַּטְבֵּעַ בָּבֶל בְּבָבֶל - אֵינוֹ מְחַלֵּל עֲלֵיהֶן; הָיוּ לוֹ מָעוֹת מִמַّטְבֵּעַ טִבֶרְיָה בְּבָבֶל, מְחַלֵּל עֲלֵיהֶן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

טו. הָאוֹמֵר: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי מְחֻלָּל עַל סֶלַע שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִכִּיס זֶה', 'עַל סֶלַע שֶׁאֶפְרֹט מִדִּינָר זָהָב זֶה', 'עַל פּוּנְדְּיוֹן שֶׁאֶפְרֹט מִסֶּלַע זוּ' - הֲרֵי זֶה חִלֵּל; וְסֶלַע שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדוֹ אוֹ שֶׁיִּפְרֹט, תְּהִי מַעֲשֵׂר.

טז. אָמַר: 'הֲרֵי הַמַּעֲשֵׂר מְחֻלָּל עַל סֶלַע שֶׁהָיְתָה בְּיַד בְּנִי' - לֹא חִלֵּל; שֶׁמָּא לֹא הָיְתָה בְּיָדוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה.

יז. הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי קֹדֶם שֶׁיִּפְרִישׁ אוֹתוֹ, כְּגוֹן שֶׁאָמַר: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל פֵּרוֹת אֵלּוּ פָּדוּי בְּמָעוֹת אֵלּוּ' - לֹא אָמַר כְּלוּם, וְלֹא קָבַע מַעֲשֵׂר; אֲבָל אִם קָבְעוֹ, וְאָמַר: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהֶן בְּצָפוֹן' אוֹ 'בְּדָרוֹם מְחֻלָּל עַל מָעוֹת אֵלּוּ' - הֲרֵי זֶה פָּדוּי.

יח. כְּשֶׁפּוֹדִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, פּוֹדִין אוֹתוֹ בְּשָׁוְיוֹ. וְיֵשׁ לוֹ לִפְדּוֹת בַּשַּׁעַר הַזּוֹל, כְּמוֹת שֶׁהַחֲנָנִי לוֹקֵחַ, וְלֹא כְּמוֹת שֶׁהוּא מוֹכֵר; וְנוֹתֵן הַמָּעוֹת [- כשמחלל על מעות -] כְּמוֹת שֶׁהַשַּׁלְחָנִי [חלפן] פּוֹרֵט [שנותן פחות], לֹא כְּמוֹת שֶׁהוּא מְצָרֵף [- כשנותן סלע

מקבל יותר משוויו]. וְאִם עָבַר וּפָדָה שָׁוֶה מָנֶה בִּפְרוּטָה, אוֹ חֵלֶל שָׁוֶה מָנֶה עַל שָׁוֶה פְּרוּטָה - חֲרֵי זֶה מְחֻלָּל.

יט. הָיְתָה הַסֶּלַע חֲסֵרָה שְׁתוּת [שישית מערכה], אוֹ פָּחוֹת מִשְׁתוּת - אִם הָיְתָה יוֹצֵאת [נסחרת] עַל יְדֵי הַדֹּחַק - מְחֻלָּל עָלֶיהָ לְכַתְּחִלָּה בְּשָׁוֶה סֶלַע, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ; פָּדָה בְּסֶלַע, וְנִמְצֵאת רָעָה - יַחְלִיף אוֹתָהּ.

כ. אֵין פּוֹדִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַכְסָרָה [בהערכה]; אֶלָּא מְדַקְדֵּק בְּמִדָּתוֹ אוֹ בְּמִשְׁקָלוֹ, וְנוֹתֵן דָּמָיו. אִם הָיוּ דָּמָיו יְדוּעִים, יִפְדֶּה עַל פִּי אֶחָד. וְאֶת שֶׁאֵין דָּמָיו יְדוּעִין - כְּגוֹן יַיִן שֶׁהִתְחִיל לְהַחְמִיץ, וּפֵרוֹת שֶׁהִרְקִיבוּ, וּמְעוֹת שֶׁהֶחְלִידוּ - יִפְדֶּן עַל פִּי שְׁלֹשָׁה תַּגָּרִים [סוחרים]; וַאֲפִלּוּ הָיָה אֶחָד מֵהֶן גּוֹי, אוֹ בַּעַל הַמַּעֲשֵׂר, וַאֲפִלּוּ אִישׁ וּשְׁתֵּי נָשָׁיו - פּוֹדִין עַל פִּיהֶן. וְכוֹפִין אֶת הַבְּעָלִים לִפְתֹּחַ רִאשׁוֹן. וְזֶה חֹמֶר בְּמַעֲשֵׂר מִבְּהֶקְדֵּשׁ.

כא. אֵין מוֹלִיכִין פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם לִפְדּוֹתָן שָׁם; וְהַמּוֹלִיךְ מִמָּקוֹם הַיֹּקֶר לְמָקוֹם הַזּוֹל, אוֹ מִמָּקוֹם הַזּוֹל לְמָקוֹם הַיֹּקֶר - פּוֹדֶה כְּשַׁעַר מְקוֹם הַפִּדְיָה. וְאִם הָיוּ דְּמַאי [- ספק מעושר] - פּוֹדִין אוֹתוֹ כַּשַּׁעַר הַזּוֹל, הוֹאִיל וְנִרְאוּ לְהִמָּכֵר בְּזוֹל.

כב. הָיוּ לוֹ פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בַּגֹּרֶן, וְהוֹצִיא עֲלֵיהֶן יְצִיאוֹת מִבֵּיתוֹ עַד שֶׁהֱבִיאָן לָעִיר, וְהִשְׁבִּיחוּ - פּוֹדֶה כְּשַׁעַר הָעִיר, וְהִפְסִיד יְצִיאָתוֹ.

יום שני ה' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ה

א. הַפּוֹדֶה מַעֲשָׂרוֹ לְעַצְמוֹ - בֵּין שֶׁהוּא שֶׁלּוֹ, בֵּין שֶׁנָּפַל לוֹ בִּירֻשָּׁה, בֵּין שֶׁנִּתַּן לוֹ בְּטִבְלוֹ מַתָּנָה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - חֲרֵי זֶה מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ; אִם הָיָה שָׁוֶה אַרְבָּעָה, נוֹתֵן חֲמִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אִישׁ מִמַּעַשְׂרוֹ - חֲמִשִּׁיתוֹ יֹסֵף עָלָיו".

ב. וְאִשָּׁה שֶׁפָּדַת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהּ לְעַצְמָהּ, אֵינָהּ מוֹסִיפָה חֹמֶשׁ - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה [מסורת ממשה רבינו] לָמְדוּ: "אִישׁ מִמַּעַשְׂרוֹ", וְלֹא אִשָּׁה. וְכֵן אִם פָּדָה פִּדְיוֹן פֵּרוֹת הַמַּעֲשֵׂר לְעַצְמוֹ, מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

ג. פָּדָה פֵּרוֹת מַעֲשָׂרוֹ, וְהוֹסִיף חֹמֶשׁ, וְחָזַר וּפָדָה הַפִּדְיוֹן לְעַצְמוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה - מוֹסִיף חֹמֶשׁ שֵׁנִי עַל הַקֶּרֶן בִּלְבַד, וְאֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ עַל הַחֹמֶשׁ.

ד. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁאֵין בְּחֵמְשׁוֹ פְּרוּטָה, אֵינוֹ מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ; וְכֵן מַעֲשֵׂר שֶׁאֵין דָּמָיו יְדוּעִין, דַּיּוֹ שֶׁיֹּאמַר: 'הוּא וְחֵמְשׁוֹ מְחֻלָּל עַל הַסֶּלַע הַזֶּה'. וְכָל מַעֲשֵׂר שֶׁאֵינוֹ הוּא וּפִדְיוֹנוֹ מִשֶּׁלּוֹ, אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ; וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי, אֵינוֹ מוֹסִיף עָלָיו חֹמֶשׁ.

ה. הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהָיָה לוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַחֵר שֶׁלֹּא נִפְדָּה - אִם אֵין בְּחֵמְשׁוֹ [- של מה שלא נפדה] שָׁוֶה פְּרוּטָה [ולכך לא יכול לחללו על פרוטה] - דַּיּוֹ שֶׁיֹּאמַר: 'הוּא וְחֵמְשׁוֹ מְחֻלָּל עַל מָעוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת' [- של המעשר שני ה'ראשון'], לְפִי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְאָדָם לְצַמְצֵם אֶת מְעוֹתָיו [- לדייק כשמחלל עליהם, ולכן נשאר מעט במעות הראשונות שיכול לחלל עליהם עוד].

ו. וְהַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר בְּיָתֵר עַל דָּמָיו, לֹא נִתְפְּסָה הַתּוֹסֶפֶת לְמַעֲשֵׂר.

ז. בַּעַל הַבַּיִת אוֹמֵר בְּסֶלַע, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּסֶלַע - בַּעַל הַבַּיִת קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מוֹסִיף חֹמֶשׁ. בַּעַל הַבַּיִת אוֹמֵר בְּסֶלַע, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּסֶלַע וּפְרוּטָה - הָאַחֵר קוֹדֵם, מִפְּנֵי שֶׁהוֹסִיף עַל הַקֶּרֶן.

ח. מֵתָר לְהַעֲרִים עַל פִּדְיוֹן מַעֲשְׂרוֹ. כֵּיצַד? אוֹמֵר אָדָם לִבְנוֹ וּבִתּוֹ הַגְּדוֹלִים, וּלְעַבְדּוֹ הָעִבְרִי: 'הֵא לְךָ אֶת הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ, וּפְדֵה לְךָ בָּהֶן הַמַּעֲשֵׂר' - כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹסִיף חֹמֶשׁ; אֲבָל לֹא יֹאמַר לוֹ: 'פְּדֵה לִי בָּהֶן'. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: 'פְּדֵה לְךָ מִשֶּׁלְּךָ' - אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

ט. אֲבָל לֹא יִתֵּן הַמָּעוֹת לִפְדּוֹת לִבְנוֹ וּבִתּוֹ הַקְּטַנִּים, לְעַבְדּוֹ וְשִׁפְחָתוֹ הַכְּנַעֲנִים - מִפְּנֵי שֶׁיָּדָן כְּיָדוֹ. נָתַן לְשִׁפְחָתוֹ הָעִבְרִיָּה - אִם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי זֶה מִדִּבְרֵיהֶם [מתקנת חכמים], כְּגוֹן שֶׁהָיָה מֵעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב - דְּבָרָיו קַיָּמִין; שֶׁאָמָה עִבְרִיָּה קְטַנָּה הִיא, וְאֵין הַקָּטָן זוֹכֶה לַאֲחֵרִים אֶלָּא בְּדָבָר שֶׁהוּא מִדִּבְרֵיהֶם.

י. וְכֵן מַעֲרִים, וְנוֹתֵן הַמַּעֲשֵׂר מַתָּנָה כְּשֶׁהוּא בְּטִבְלוֹ וְאוֹמֵר הַנּוֹתֵן: 'חֲרֵי הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלִין עַל מָעוֹת שֶׁבְּבֵיתִי'.

יא. שְׁנֵי אַחִין, שְׁנֵי שֻׁתָּפִין, אָב וּבְנוֹ - פּוֹדִין זֶה לָזֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹסִיפוּ חֹמֶשׁ. אִשָּׁה שֶׁהִכְנִיסָה [בנישואיה] לְבַעֲלָהּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - הוֹאִיל וְהוּא מָמוֹן גָּבוֹהַּ כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, לֹא קָנָה בַּעַל; לְפִיכָךְ, אִם פָּדָה אוֹתוֹ, אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

יב. הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לְעַצְמוֹ, וְנָתַן אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא נָתַן אֶת הַחֹמֶשׁ - אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַחֹמֶשׁ מְעַכֵּב, חֲרֵי נִתְחַלֵּל - לֹא יֹאכַל עַד שֶׁיִּתֵּן הַחֹמֶשׁ, וַאֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת; גְּזֵרָה, שֶׁמָּא יִכְשַׁע וְלֹא יִתֵּן.

יג. מְעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אִם רָצָה לְצָרֵף אוֹתָן בְּדִינְרֵי זָהָב כְּדֵי לְהָקֵל מַשָּׂאָן, מְצָרֵף; וְאִם צָרְפָן לְעַצְמוֹ - אֵינוֹ מוֹסִיף חֹמֶשׁ, שֶׁאֵין זֶה דֶּרֶךְ פְּדָיָה.

יד. הַפּוֹרֵט סֶלַע מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - לֹא יְצָרֵף אוֹתָהּ כֻּלָּהּ בִּמְעוֹת הַנְּחֹשֶׁת, אֶלָּא בְּשֶׁקֶל מְעוֹת כֶּסֶף וּבְשֶׁקֶל מְעוֹת נְחֹשֶׁת.

טו. מֵתָר לְחַלֵּל כֶּסֶף מַעֲשֵׂר עִם פֵּרוֹת הַמַּעֲשֵׂר, עַל הַכֶּסֶף; וְהוּא, שֶׁיִּהְיֶה בַּפֵּרוֹת פָּחוֹת מִשָּׁוֶה דִּינָר. אֲבָל אִם הָיָה שָׁוֶה דִּינָר - לֹא יְחַלֵּל אוֹתָן עִם הַכֶּסֶף, אֶלָּא בִּפְנֵי עַצְמָן. כֵּיצַד? הָיוּ לוֹ פֵּרוֹת שָׁוֶה דִּינָר, וּשְׁלֹשָׁה דִּינָרִין שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אֵינוֹ מְחַלֵּל הַכֹּל עַל סֶלַע אַחַת; אֲבָל אִם הָיָה לוֹ חֲצִי דִּינָר פֵּרוֹת, וַחֲצִי דִּינָר מָעוֹת - מְחַלֵּל שְׁנֵיהֶן עַל דִּינָר אֶחָד.

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ו

א. מְעוֹת חֵלִין וּמְעוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְפַּזְּרוּ, וְלִקֵּט מִכָּאן וּמִכָּאן [בלא הבחנה] - מַה שֶּׁלִּקֵּט, לִקֵּט לְמַעֲשֵׂר עַד שֶׁיַּשְׁלִים; וְהַשְּׁאָר חֵלִין. וְאִם בָּלַל [אותן יחד] וְחָפַן, אוֹ שֶׁלִּקֵּט מִצַּד

אֶחָד, וּמָצָא חָסֵר - הֲרֵי זֶה לְפִי חֶשְׁבּוֹן. כֵּיצַד? הָיוּ מָאתַיִם מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּמֵאָה חֵלִין, נִתְפַּזְּרוּ וּבְלָלָן וְחָפַן הַכֹּל, נִמְצְאוּ מָאתַיִם וְשִׁבְעִים - הֲרֵי מֵאָה וּשְׁמוֹנִים מֵהֶן מַעֲשֵׂר, וְתִשְׁעִים חֵלִין. זֶה הַכְּלָל: הַמִּתְלַקֵּטִין [- ליקט בלא הבחנה], לְמַעֲשֵׂר שֵׁנִי; וְהַנִּבְלָלִין, לְפִי חֶשְׁבּוֹן. וּמַתְּנָה וְאוֹמֵר: 'אִם אֵלּוּ שֶׁבְּיָדִי הֵן הַמַּעֲשֵׂר, הַשְּׁאָר חֵלִין; וְאִם הֵן חֵלִין, הֲרֵי מְעוֹת הַמַּעֲשֵׂר בְּכָל מָקוֹם שֶׁהֵן מְחֻלָּלִין עֲלֵיהֶן'.

ב. סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי וְשֶׁל חֵלִין שֶׁנִּתְעָרְבוּ - מֵביא בְּסֶלַע מְעוֹת, וַאֲפִלּוּ מְעוֹת נְחֹשֶׁת, וְאוֹמֵר: 'סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא, מְחֻלֶּלֶת עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ'; וְאַחַר כָּךְ בּוֹרֵר אֶת הַיָּפֶה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן וּמְחַלֵּל הַמָּעוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת עָלֶיהָ, וְתַחְזֹר הַסֶּלַע הַיָּפֶה לְמַעֲשֵׂר.

ג. הָאוֹמֵר לִבְנוֹ: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּזָוִית זוֹ', וְנִמְצֵאת בְּזָוִית אַחֶרֶת - הֲרֵי אֵלּוּ חֵלִין; אָמַר לוֹ: 'הֲרֵי שָׁם מָנֶה', וּמָצָא מָאתַיִם - הַשְּׁאָר חֵלִין; 'הֲרֵי שָׁם מָאתַיִם', וּמָצָא מָנֶה - הֲרֵי הִיא חֵלִין. הִנִּיחַ מָנֶה מַעֲשֵׂר וּמָצָא מָאתַיִם, מָאתַיִם וּמָצָא מָנֶה - אֲפִלּוּ הָיָה בִּשְׁנֵי כִּיסִין, הַכֹּל חֵלִין.

ד. אָמַר לוֹ אָבִיו: 'כִּיס [של מעות] מַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִי בַּבַּיִת', הָלַךְ וּמָצָא שָׁם שְׁלֹשָׁה כִּיסִין - הַגָּדוֹל שֶׁבְּכֻלָּן מַעֲשֵׂר, וְהַשְּׁאָר חֵלִין; וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא יֹאכַל מִן הַקְּטַנִּים, עַד שֶׁיְּחַלְּלֵם עַל הַגָּדוֹל.

ה. מִי שֶׁנִּשְׁתַּתֵּק, וְאָמְרוּ לוֹ: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלְּךָ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי', וְהִרְכִּין בְּרֹאשׁוֹ - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ שְׁלֹשָׁה פְּעָמִים כְּדֶרֶךְ שֶׁבּוֹדְקִין לְגִטִּין, וְיִהְיוּ דְּבָרָיו קַיָּמִין.

ו. אָמְרוּ לוֹ בַּחֲלוֹם: 'מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל אָבִיךָ שֶׁאַתָּה מְבַקֵּשׁ, הֲרֵי הוּא בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי' - אַף עַל פִּי שֶׁמָּצָא שָׁם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר לוֹ, אֵינוֹ מַעֲשֵׂר; דִּבְרֵי חֲלוֹמוֹת, לֹא מַעֲלִין וְלֹא מוֹרִידִין.

ז. הָאוֹמֵר לְבָנָיו: 'אַפְּלוּ אַתֶּם מֵתִים, אַל תִּגְּעוּ בְּזָוִית זוֹ', וּמָצְאוּ שָׁם מְעוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ חֵלִין; טָמֵן מְעוֹת בִּפְנֵיהֶם, וְאָמַר לָהֶם: 'שֶׁל פְּלוֹנִי הֵן', אוֹ 'שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן' - אִם כְּמַעֲרִים, אֵין חוֹשְׁשִׁין לִדְבָרָיו; וְאִם כְּמִתְכַּוֵּן, דְּבָרָיו קַיָּמִין.

ח. הַמּוֹצֵא כְּלִי, וְכָתוּב עָלָיו מֵם - הֲרֵי מַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי; דָּלֶת, דְּמַאי; טֵית, טָבֶל; תַּו, תְּרוּמָה; קוּף, קָרְבָּן; וְאִם הָיָה שֶׁל מַתֶּכֶת, הוּא וּמַה שֶּׁבְּתוֹכוֹ קָרְבָּן; שֶׁכֵּן הָיוּ כּוֹתְבִין אוֹת אַחַת מִן הַשֵּׁם בִּשְׁעַת הַסַּכָּנָה.

ט. מְעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בִּירוּשָׁלַיִם - אֲפִלּוּ דִּינָרֵי זָהָב עִם הַכֶּסֶף וְעִם הַמְּעוֹת - הֲרֵי אֵלּוּ חֵלִין, הוֹאִיל וְשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם מִתְכַּבְּדִין [מתנקים] בְּכָל יוֹם. מָצָא בְּתוֹכָן חֶרֶשׂ, וְכָתוּב בּוֹ מַעֲשֵׂר - הֲרֵי אֵלּוּ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה; אֲבָל בִּשְׁעַת הָרֶגֶל, הַכֹּל מַעֲשֵׂר.

י. מְעוֹת הַנִּמְצָאוֹת לִפְנֵי סוֹחֲרֵי בְּהֵמָה בִּירוּשָׁלַיִם, לְעוֹלָם מַעֲשֵׂר - שֶׁחֲזָקַת רֹב הָעָם מְבִיאִין מְעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְקוֹנִין בּוֹ בְּהֵמוֹת; וְהַנִּמְצָאוֹת בְּהַר הַבַּיִת, לְעוֹלָם חֵלִין - שֶׁחֲזָקָתָן מִתְּרוּמַת הַלִּשְׁכָּה, שֶׁחֲלָלוּם הַגִּזְבָּרִין עַל הַבְּהֵמָה.

יא. תֵּבָה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ חֵלִין וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּמָצָא בְּתוֹכָהּ מְעוֹת - אִם רֹב מַנִּיחֵי מַעֲשֵׂר, הֲרֵי הַמְּעוֹת מַעֲשֵׂר; וְאִם רֹב מַנִּיחֵי חֵלִין, חֵלִין; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה, חֵלִין.

יב. מָצָא פֵּרוֹת בֵּין פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר לְפֵרוֹת תְּרוּמָה, יִפְּלוּ לַקָּרוֹב. מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה, יֵאָכְלוּ כְּחֲמֵרֵי שְׁנֵיהֶן; אֲסוּרִין לְזָרִים וּטְעוּנִין רְחִיצַת יָדַיִם וְהַעֲרֵב שֶׁמֶשׁ, כִּתְרוּמָה; וַאֲסוּרִין לְאוֹנֵן וּטְעוּנִין הֲבָאַת מָקוֹם, כְּמַעֲשֵׂר. וְכֵן בְּמָעוֹת הַנִּמְצָאוֹת בֵּין חֵלִין לְמַעֲשֵׂר.

יג. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי [- פירות ספק מעושרים] וְשֶׁל וַדַּאי שֶׁנִּתְעָרְבוּ, יֵאָכְלוּ כַּחֹמֶר שֶׁלָּהֶן.

יד. פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּפֵרוֹת חֵלִין - יֵאָכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה בַּמָּקוֹם, אוֹ יִפְדֶּה אֶת הַמַּעֲשֵׂר. לְפִיכָךְ, אִם נִתְעָרְבוּ בִּירוּשָׁלַיִם, אוֹסְרִין בְּכָל שֶׁהֵן בְּמִינָן - הוֹאִיל וְהוּא בִּירוּשָׁלַיִם, הֲרֵי הוּא כְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מַתִּירִין [- שנאסר בתערובת מין במינו]; וְיֵאָכֵל הַכֹּל בְּטָהֳרָה.

טו. הַזּוֹרֵעַ מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אַחַר שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם, הַגִּדּוּלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. אֲבָל אִם זָרְעוּ קֹדֶם שֶׁיִּכָּנֵס - הַגִּדּוּלִין חֵלִין, וַאֲפִלּוּ בְּדָבָר שֶׁאֵין זַרְעוֹ כָּלֶה; וּפוֹדִין אוֹתוֹ בִּשְׁעַת זְרִיעָתוֹ.

טז. מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, בָּטֵל בְּרֹב. בְּאֵיזֶה מַעֲשֵׂר אָמְרוּ? בְּמַעֲשֵׂר שֶׁנִּכְנַס לִירוּשָׁלַיִם וְיָצָא, וְנָפְלוּ מְחִיצוֹת [חומות העיר] - שֶׁהֲרֵי אֵין שָׁם מְחִיצוֹת לְהַחְזִירוֹ לְשָׁם, וְאִי אֶפְשָׁר לִפְדּוֹתוֹ מֵאַחַר שֶׁנִּכְנַס, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין בּוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה; וְנִמְצָא דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ מַתִּירִין, וּבָטֵל בְּרֹב, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מַאֲכָלוֹת.

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ז

א. פֵּרוֹת הַנִּלְקָחוֹת [הניקנות] בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - אֵינָן נִפְדִּין בִּרְחוּק מָקוֹם, אֶלָּא אִם כֵּן נִטְמְאוּ בְּאַב הַטֻּמְאָה; אֶלָּא יַעֲלוּ הֵן עַצְמָן, וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם;

ב. זֶה חֹמֶר בְּלָקוּחַ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, מִפֵּרוֹת מַעֲשֵׂר עַצְמָן. וְאִם נִטְמְאוּ בְּוַלַד הַטֻּמְאָה [כגון ממאכל שנטמא], יִפָּדוּ וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם.

ג. אֵין נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר אֶלָּא מֵאֲכַל אָדָם שֶׁגִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ, אוֹ גִּדּוּלֵי גִּדּוּלָיו מִן הָאָרֶץ - כְּגוֹן הַפִּרְפֶּרֶת הַמְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה, "בַּבָּקָר וּבַצֹּאן, וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר".

ד. לְפִיכָךְ, אֵין לוֹקְחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר מַיִם וּמֶלַח, כְּמֵהֵין וּפִטְרִיּוֹת - לְפִי שֶׁאֵין גִּדּוּלֵיהֶן מִן הָאָרֶץ; וְלֹא פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין לַקַּרְקַע, וְלֹא פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן יְכוֹלִים לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם - לְפִי שֶׁאֵינָן דּוֹמִין לְבָקָר וָצֹאן.

ה. הַדְּבַשׁ וְהֶחָלָב וְהַבֵּיצִים, הֲרֵי הֵן כְּבָקָר וָצֹאן - שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן גִּדּוּלֵי קַרְקַע, הֵן גִּדּוּלֵי גִּדּוּלֶיהָ.

ו. הַתְּמָד [פסולת ענבים שעושים מהם חומץ] - עַד שֶׁלֹּא הֶחְמִיץ - אֵינוֹ נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּמַיִם; וּמִשֶּׁהֶחְמִיץ, נִלְקָח כְּיַיִן וּכְשֵׁכָר. לְקָחוֹ עַד שֶׁלֹּא הֶחְמִיץ, וְהֶחְמִיץ - קָנָה מַעֲשֵׂר.

ז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁנָּתַן שְׁלֹשָׁה [מידות של] מַיִם, וּמָצָא פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה; אֲבָל אִם נָתַן שְׁלֹשָׁה, וְהוֹצִיא אַרְבָּעָה - הֲרֵי זֶה כְּיַיִן מָזוּג, וְנִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

ח. לוּלְבֵי זְרָדִין [מין קנים] וְהֶחָרוּבִין - עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ, אֵין נִלְקָחִין; וְאַחַר שֶׁיַּמְתִּיקוּ, נִלְקָחִין. אֲבָל הַלּוּף [מין בצל]

מתוך מהדורת חזק

וְהַחַרְדָּל וְהַתּוּרְמוּסִין [מין קיטנית] וּשְׁאָר כָּל הַנִּכְבָּשִׁין, בֵּין מִשֶּׁיַּמְתִּיקוּ בֵּין עַד שֶׁלֹּא יַמְתִּיקוּ - נִלְקָחִין. וְהַקּוֹר [עץ לבן רך מהדקל] - נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

ט. הַכַּרְכֹּם - אֵינוֹ נִלְקָח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְמַרְאֶה; וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בּוֹ מִנּוֹתְנֵי רֵיחַ וּמַרְאֶה וְטַעַם - הוֹאִיל וְאֵינוֹ לַאֲכִילַת גּוּפָן אֶלָּא לְטַעַם שֶׁנּוֹתֵן, אֵין נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. לְפִיכָךְ, רָאשֵׁי בְּשָׂמִים, וְהַפִּלְפְּלִין, וְהַקֹּשְׁטָ [בושם], וְהַחִלְתִּית [פרי חריף], וְחַלּוֹת חֲרִיעַ, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ - אֵין נִלְקָחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר.

י. הַשֶּׁבֶת - אִם לִתֵּן טַעַם בִּקְדֵרָה, אֵינָהּ נִלְקַחַת; וְאִם לְכָמְךָ [תערובת מי חלב ולחם] וְכַיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁהוּא אוֹכֶל גּוּפָהּ, נִלְקַחַת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר. עֵרֶב מַיִם וָמֶלַח - אִם נָתַן לְתוֹכָן שֶׁמֶן - הֲרֵי הֵן כְּמוּרְיָס, וְלוֹקֵחַ מֵהֶן בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר; וּמַבְלִיעַ דְּמֵי הַמַּיִם וְהַמֶּלַח בִּדְמֵי הַשֶּׁמֶן.

יא. אֵין לוֹקְחִין תְּרוּמוֹת בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַעֵט אֲכִילָתוֹ וַאֲכִילָתָהּ: שֶׁאֵין אוֹכְלִין אוֹתָהּ אֶלָּא כֹּהֲנִים [שטבלו] מְעֹרְבֵי שֶׁמֶשׁ [והמתינו לשקיעת השמש], וּמֻתֶּרֶת לְאוֹנֵן [- מת קרובו וטרם נקבר], וְנֶאֱכֶלֶת בְּכָל מָקוֹם; וְהַמַּעֲשֵׂר מֻתָּר לְזָרִים, וְלִטְבּוּל יוֹם [שאינו ממתין לשקיעה], וְאָסוּר לְאוֹנֵן, וְאֵינוֹ נֶאֱכָל אֶלָּא בִּירוּשָׁלַיִם. נִמְצָא מְמַעֵט אֲכִילַת הַמַּעֲשֵׂר וַאֲכִילַת הַתְּרוּמָה.

יב. לוֹקְחִין בְּהֵמָה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים מִכֶּסֶף הַמַּעֲשֵׂר, מִפְּנֵי שֶׁהַשְּׁלָמִים נֶאֱכָלִין לְזָרִים. בָּרְאשׁוֹנָה הָיוּ לוֹקְחִין בְּהֵמוֹת לְאָכְלָן חֻלִּין מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, כְּדֵי לְהַבְרִיחָהּ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ; גָּזְרוּ בֵּית דִּין, שֶׁאֵין לוֹקְחִין בְּהֵמָה מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר אֶלָּא לִשְׁלָמִים בִּלְבַד. אֲבָל חַיָּה וָעוֹף - לוֹקְחִין, שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִשְׁלָמִים.

יג. וְאֵין לוֹקְחִין פֵּרוֹת שְׁבִיעִית מִכֶּסֶף מַעֲשֵׂר - לְפִי שֶׁהוּא חַיָּב לְבַעֵר, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יד. הַלּוֹקֵחַ מַיִם וָמֶלַח, אוֹ פֵּרוֹת מְחֻבָּרִין, אוֹ פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן יְכוֹלִין לְהַגִּיעַ לִירוּשָׁלַיִם - לֹא קָנָה הַמַּעֲשֵׂר, אַף עַל פִּי שֶׁיָּצְאוּ הַמָּעוֹת לְחֻלִּין.

טו. הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר - בְּשׁוֹגֵג, כּוֹפִין אֶת הַמּוֹכֵר לְהַחְזִיר הַדָּמִים לַבְּעָלִים, וְהֵן מַעֲשֵׂר כְּמוֹת שֶׁהָיוּ. בְּמֵזִיד, יַעֲלוּ הַפֵּרוֹת וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ, יַנִּיחֵם עַד שֶׁיֵּרָקְבוּ.

טז. וְכֵן אֵין לוֹקְחִין בְּהֵמָה בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר חוּץ לִירוּשָׁלַיִם. וְאִם לָקַח - בְּשׁוֹגֵג, יַחְזִרוּ הַדָּמִים לִמְקוֹמָן; בְּמֵזִיד, תַּעֲלֶה וְתֵאָכֵל בִּירוּשָׁלַיִם. וְאִם אֵין מִקְדָּשׁ, תִּקָּבֵר הִיא וְעוֹרָהּ.

יז. לָקַח עֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּבְהֵמָה טְמֵאָה, בֵּין בְּמֵזִיד בֵּין בְּשׁוֹגֵג - אִם בָּרַח הַמּוֹכֵר, הֲרֵי זֶה יֹאכַל כְּנֶגֶד אוֹתָן הַמָּעוֹת בִּירוּשָׁלַיִם בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר. זֶה הַכְּלָל: כָּל שֶׁהוֹצִיא חוּץ לַאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה וְסִיכָה מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר, וּבָרַח הַמּוֹכֵר אוֹ מֵת - יֹאכַל כְּנֶגְדּוֹ; וְאִם הָיָה הַמּוֹכֵר קַיָּם, יַחְזִרוּ דָּמִים לִמְקוֹמָן. וְכֵן אִם הֵבִיא עוֹלוֹת וְחַטָּאוֹת וַאֲשָׁמוֹת מִדְּמֵי מַעֲשֵׂר, יֹאכַל כְּנֶגְדָּן.

יח. לָקַח חַיָּה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים, וּבְהֵמָה לִבְשַׂר תַּאֲוָה [חולין] - הֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁקָּנָה שׁוֹר לַחֲרִישָׁה, וְלֹא קָנוּ שְׁלָמִים. לָקַח בְּהֵמָה לִשְׁלָמִים, וְנָפַל בָּהּ מוּם - פָּקְעָה מִמֶּנָּה קְדֻשַּׁת מַעֲשֵׂר [ונותרה קדושת שלמים], וּפוֹדֶה אוֹתָהּ; וְאֵין הַדָּמִים מַעֲשֵׂר.

וְאַף עַל פִּי כֵן, אִם פְּדָיָהּ לְעַצְמוֹ - מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

יט. הַמַּתְפִּיס [הקדיש] מְעוֹת מַעֲשֵׂר לִשְׁלָמִים - לֹא קָנוּ שְׁלָמִים; שֶׁקְּדֻשַּׁת שְׁלָמִים אֵינָהּ חָלָה עַל קְדֻשַּׁת מַעֲשֵׂר, שֶׁהַמַּעֲשֵׂר מָמוֹן גָּבוֹהַּ הוּא. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, אִם הִתְפִּיס פֵּרוֹת הַמַּעֲשֵׂר עַצְמָן לִשְׁלָמִים, שֶׁלֹּא קָנוּ שְׁלָמִים.

כ. הָאוֹכֵל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּתוֹרַת חֻלִּין, אֲפִלּוּ בְּמֵזִיד - אִם פֵּרוֹת הַמַּעֲשֵׂר עַצְמָן אָכַל, {יְצִעַר לַשָּׁמַיִם} (יצא ידי שמים). וְאִם כֶּסֶף מַעֲשֵׂר אָכַל - יַחְזִרוּ דָּמִים לִמְקוֹמָן, וְיַעֲלוּ וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם; אוֹ יֹאכַל כְּנֶגְדָּן בִּירוּשָׁלַיִם, אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחְזִיר אֶת הַדָּמִים.

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ח

א. הַלּוֹקֵחַ [קונה] בְּהֵמָה לְזִבְחֵי שְׁלָמִים, וְחַיָּה לִבְשַׂר תַּאֲוָה [חולין], מִמִּי שֶׁאֵינוֹ תַּגָּר [סוחר], וְאֵינוֹ מְדַקְדֵּק - יָצָא הָעוֹר לְחֻלִּין, אֲפִלּוּ הָיוּ דְּמֵי הָעוֹר מְרֻבִּין עַל דְּמֵי הַבָּשָׂר; אֲבָל הַלּוֹקֵחַ מִן הַתַּגָּר, לֹא יָצָא הָעוֹר לְחֻלִּין.

ב. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ כַּדֵּי יַיִן סְתוּמוֹת, מָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לְהַמְּכֵר סְתוּמוֹת, מִמִּי שֶׁאֵינוֹ תַּגָּר - יָצָא הַקַּנְקַן לְחֻלִּין; לְפִיכָךְ, צָרִיךְ הַמּוֹכֵר לִפְתֹּחַ רָאשֵׁי הַכַּדִּין, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵצֵא הַקַּנְקַן לְחֻלִּין. וְאִם רָצָה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ וְלִמְכֹּר בְּמִדָּה - יָצָא הַקַּנְקַן לְחֻלִּין.

ג. לְקָחָן פְּתוּחוֹת אוֹ סְתוּמוֹת בְּמָקוֹם שֶׁדַּרְכָּן לְהִמָּכֵר פְּתוּחוֹת, אוֹ שֶׁלָּקַח מִן הַתַּגָּר שֶׁמְּדַקְדֵּק בִּמְכִירָתוֹ - לֹא יָצָא הַקַּנְקַן לְחֻלִּין. לָקַח סַלֵּי תְּאֵנִים וַעֲנָבִים עִם הַכֵּלִי, לֹא יָצְאוּ דְּמֵי הַכֵּלִי לְחֻלִּין.

ד. לָקַח אֱגוֹזִים וּשְׁקָדִים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, יָצְאוּ קְלִפֵּיהֶן לְחֻלִּין. לָקַח חוֹתָל [סל] תְּמָרִים, יָצָא הַחוֹתָל לְחֻלִּין. קֻפָּה שֶׁל תְּמָרִים - אִם דְּרוּסוֹת [- שכך הם מחוברות לקופה], יָצְאוּ הַקֻּפּוֹת לְחֻלִּין; וְאִם אֵינָן דְּרוּסוֹת, לֹא יָצְאוּ הַקֻּפּוֹת לְחֻלִּין.

ה. מִי שֶׁהָיָה לוֹ יַיִן שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְהִשְׁאִיל קַנְקָנָיו לְאוֹתוֹ מַעֲשֵׂר - אַף עַל פִּי שֶׁסָּתַם אֶת פִּיהֶן, לֹא קָנָה הַמַּעֲשֵׂר אֶת הַקַּנְקַנִּים. כָּנַס אֶת הַיַּיִן לְתוֹכָן סְתָם - אִם קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעֲשֵׂר עַד שֶׁלֹּא סָתַם אֶת פִּיהֶן, לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר; וְאִם מִשֶּׁסָּתַם קָרָא שֵׁם וְעָשָׂהוּ מַעֲשֵׂר - קָנָה מַעֲשֵׂר אֶת הַקַּנְקַן. הִפְקִיד לְתוֹךְ הַקַּנְקַן רְבִיעִית חֵלִין, אוֹ שֶׁכָּנַס לְתוֹכָן שֶׁמֶן אוֹ חֹמֶץ אוֹ צִיר [שמן דגים] וּדְבַשׁ שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי סְתָם - בֵּין שֶׁסָּתַם בֵּין שֶׁלֹּא סָתַם, לֹא קָנָה מַעֲשֵׂר אֶת הַקַּנְקַנִּין.

ו. צְבִי שֶׁלָּקְחוֹ בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וָמֵת - יִקָּבֵר בְּעוֹרוֹ; לָקְחוּ חַי, וּשְׁחָטוּ, וְנִטְמָא - הֲרֵי זֶה יִפָּדֶה כִּשְׁאָר פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֶׁנִּטְמְאוּ. הַמַּנִּיחַ דִּינָר שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, לִהְיוֹת אוֹכֵל כְּנֶגְדּוֹ עַד שֶׁיֵּצֵא לְחֻלִּין [- קונה מעט פירות ומחלל עליהם, עד שיקנה בשווי כל הדינר], וְהָיָה הַדִּינָר יוֹצֵא [שווה] בְּעֶשְׂרִים מָעָה, אָכַל עָלָיו

בְּעֶשֶׂר מָעִין, וְהוּזְלוּ הַמָּעוֹת לְאַחַר זְמַן, וַהֲרֵי הַדִּינָר יוֹצֵא בְּאַרְבָּעִים מָעָה - צָרִיךְ לֶאֱכֹל עָלָיו בְּעֶשְׂרִים מָעָה, וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא לְחֻלִּין; הוּקְרוּ הַמָּעוֹת, וַהֲרֵי הַדִּינָר יוֹצֵא בְּעֶשֶׂר מָעִין - אוֹכֵל עָלָיו בְּחָמֵשׁ מָעִין, וְאַחַר כָּךְ יֵצֵא לְחֻלִּין.

ז. הַלּוֹקֵחַ פֵּרוֹת בְּסֶלַע שֶׁל כֶּסֶף מַעֲשֵׂר, וּמָשַׁךְ הַפֵּרוֹת, וְלֹא הִסְפִּיק לִתֵּן הַסֶּלַע, עַד שֶׁהוּקְרוּ הַפֵּרוֹת וְעָמְדוּ בִּשְׁתַּיִם - הֲרֵי זֶה מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן סֶלַע בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנָתַן אֶת הַכֶּסֶף, וְקָם לוֹ", בִּנְתִינַת הַכֶּסֶף קוֹנֶה; וְהַשָּׂכָר לַמַּעֲשֵׂר.

ח. מָשַׁךְ פֵּרוֹת בִּשְׁתֵּי סְלָעִים, וְלֹא הִסְפִּיק לִתֵּן הַמָּעוֹת, עַד שֶׁהוּזְלוּ הַפֵּרוֹת וְעָמְדוּ בְּסֶלַע - אֵינוֹ מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי אֶלָּא סֶלַע אַחַת; וּמוֹסִיף עָלֶיהָ סֶלַע שְׁנִיָּה מִן הַחֻלִּין, וְנוֹתֵן לַמּוֹכֵר. וְאִם הָיָה הַמּוֹכֵר עַם הָאָרֶץ, הֲרֵי זֶה מֻתָּר לִתֵּן לוֹ סֶלַע שְׁנִיָּה מִמְּעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי. נָתַן לוֹ סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר, וְלֹא הִסְפִּיק לִמְשֹׁךְ אֶת הַפֵּרוֹת, עַד שֶׁעָמְדוּ בִּשְׁתַּיִם - מַה שֶּׁפָּדָה פָּדָה, וְהַדִּין בֵּינֵיהֶן.

ט. נָתַן לוֹ שְׁנֵי סְלָעִים שֶׁל מַעֲשֵׂר, וְלֹא הִסְפִּיק לִמְשֹׁךְ הַפֵּרוֹת, עַד שֶׁחָזְרוּ לִהְיוֹת בְּסֶלַע - מַה שֶּׁפָּדָה פָּדָה, וּמִדַּת הַדִּין בֵּינֵיהֶן; שֶׁמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי, פִּדְיָתוֹ הִיא מְשִׁיכָתוֹ.

י. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ פֵּרוֹת חֻלִּין בִּירוּשָׁלַיִם, וְהָיוּ לוֹ מְעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - אוֹמֵר: 'הֲרֵי הַמָּעוֹת הָהֵם מְחֻלָּלִין עַל הַפֵּרוֹת הָאֵלּוּ', וְיֹאכַל הַפֵּרוֹת שָׁם בְּטָהֳרָה, וְיֵצְאוּ אוֹתָן הַמָּעוֹת לְחֻלִּין בִּמְקוֹמָן.

יא. הָיוּ לוֹ מְעוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בִּירוּשָׁלַיִם, וְיֵשׁ לוֹ פֵּרוֹת חוּץ לִירוּשָׁלַיִם - אוֹמֵר: 'הֲרֵי הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלִין עַל הַפֵּרוֹת הָהֵם', וְיֵצְאוּ הַמָּעוֹת לְחֻלִּין, וְיַעֲלוּ הַפֵּרוֹת וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם; שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לִהְיוֹת הַמָּעוֹת וְהַפֵּרוֹת בְּמָקוֹם אֶחָד בִּשְׁעַת הַחִלּוּל.

יב. מִי שֶׁהָיוּ לוֹ מְעוֹת מַעֲשֵׂר בִּירוּשָׁלַיִם, וְצָרַךְ לָהֶם, וְיֵשׁ לַחֲבֵרוֹ פֵּרוֹת חֻלִּין שֶׁרוֹצֶה לְאָכְלָן - אוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: 'הֲרֵי הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ מְחֻלָּלִין עַל פֵּרוֹתֶיךָ', וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַפֵּרוֹת לְקוּחִין בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר, וְיֹאכַל אוֹתָן חֲבֵרוֹ בְּטָהֳרָה; וְלֹא הִפְסִיד כְּלוּם, וְיֵצְאוּ הַמָּעוֹת לְחֻלִּין.

יג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁהָיָה חֲבֵרוֹ בַּעַל הַפֵּרוֹת חָבֵר [- נאמן על המעשרות] - שֶׁאֵין מוֹסְרִין פֵּרוֹת מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל וַדַּאי אֶלָּא לְחָבֵר; לְפִיכָךְ, אִם הָיוּ הַמָּעוֹת שֶׁל דְּמַאי [- חוללו על פירות שספק מעושרים], אוֹמֵר כֵּן אַף לְעַם הָאָרֶץ. וּמֻתָּר לְחַלֵּל עַל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל פֵּרוֹת עַם הָאָרֶץ, וְעַל מְעוֹתָיו; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לָהֶן שֶׁמָּא שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי הֵן.

יד. הַמַּנִּיחַ דִּינָר שֶׁל מַעֲשֵׂר לִהְיוֹת אוֹכֵל כְּנֶגְדּוֹ וְהוֹלֵךְ [- קונה מעט פירות ומחלל עליהם, עד שיקנה בשווי כל הדינר] - כֵּיוָן שֶׁאָכַל עָלָיו עַד שֶׁלֹּא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ אֶלָּא פָּחוֹת מִפְּרוּטָה, יָצָא לְחֻלִּין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל דְּמַאי; אֲבָל בְּשֶׁל וַדַּאי - לֹא יָצָא לְחֻלִּין עַד שֶׁיִּשָּׁאֵר מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מִשָּׁוֶה פְּרוּטָה אַחַר שֶׁמּוֹסִיפִין אֶת הַחֹמֶשׁ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁאַר מִמֶּנּוּ פָּחוֹת מֵאַרְבָּעָה חֲמִשֵּׁי פְּרוּטָה.

טו. טְמֵאִין וּטְהוֹרִין שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין אוֹ שׁוֹתִין כְּאֶחָד בִּירוּשָׁלַיִם, וְרָצוּ הַטְּהוֹרִין לִהְיוֹת אוֹכְלִין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלָּהֶן - מַנִּיחִין סֶלַע שֶׁל מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וְאוֹמְרִין: 'כָּל שֶׁהַטְּהוֹרִין אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין, סֶלַע זוֹ מְחֻלֶּלֶת עָלָיו'; וְתֵצֵא הַסֶּלַע לְחֻלִּין, שֶׁהֲרֵי אָכְלוּ וְשָׁתוּ בְּשָׁוְיָהּ בְּטָהֳרָה - וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִגְּעוּ הַטְּמֵאִים בַּמַּאֲכָל, שֶׁלֹּא יְטַמְּאוּהוּ.

יום שישי ט' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ט

א. נָטַע רְבָעִי [עץ פרי בשנתו הרביעית] - הֲרֵי הוּא קֹדֶשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת, יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַה'"; וְדִינוֹ לְהֵאָכֵל לִבְעָלָיו בִּירוּשָׁלַיִם, כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וּכְשֵׁם שֶׁאֵין מַעֲשֵׂר שֵׁנִי בְּסוּרְיָה [מקומות שכבש דוד ולא נתקדשו בקדושת הארץ], כָּךְ אֵין נָטַע רְבָעִי בְּסוּרְיָה. וּבְנָטַע רְבָעִי הוּא אוֹמֵר: "וְאִישׁ אֶת קָדָשָׁיו, לוֹ יִהְיוּ" - שֶׁאֵין לְךָ קֹדֶשׁ שֶׁלֹּא נִתְפָּרֵשׁ דִּינוֹ בַּתּוֹרָה לְמִי הוּא, חוּץ מִנֶּטַע רְבָעִי.

ב. הָרוֹצֶה לִפְדּוֹת נָטַע רְבָעִי, פּוֹדֶה כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי; וְאִם פָּדָהוּ לְעַצְמוֹ, מוֹסִיף חֹמֶשׁ. וְאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְעוֹנַת הַמַּעַשְׂרוֹת - שֶׁנֶּאֱמַר: "לְהוֹסִיף לָכֶם תְּבוּאָתוֹ", עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה תְּבוּאָתוֹ; וְאֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ בִּמְחֻבָּר [לקרקע], כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי. וַהֲרֵי הוּא מָמוֹן גָּבוֹהַּ, כְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי; לְפִיכָךְ, אֵינוֹ נִקְנֶה בְּמַתָּנָה, אֶלָּא אִם נְתָנוֹ בֹּסֶר. וְדִינוֹ בִּשְׁאָר הַדְּבָרִים, לְעִנְיַן אֲכִילָה וּפִדְיָה - כְּמַעֲשֵׂר.

ג. וְהַפּוֹדֶה כֶּרֶם רְבָעִי - רָצָה, פּוֹדֵהוּ עֲנָבִים, רָצָה, פּוֹדֵהוּ יַיִן; וְכֵן הַזֵּיתִים. אֲבָל שְׁאָר פֵּרוֹת, אֵין מְשַׁנִּין אוֹתָן מִבְּרִיָּתָן.

ד. כֶּרֶם רְבָעִי - אֵין לוֹ לֹא [דיני] שִׁכְחָה, וְלֹא פֵּאָה, וְלֹא פֶּרֶט, וְלֹא עוֹלְלוֹת; וְאֵין מַפְרִישִׁין מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה וּמַעַשְׂרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֵין מַפְרִישִׁין מִמַּעֲשֵׂר שֵׁנִי, אֶלָּא כֻּלּוֹ עוֹלֶה לִירוּשָׁלַיִם, אוֹ נִפְדֶּה וְיַעֲלוּ הַדָּמִים וְיֵאָכְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם - כְּמַעֲשֵׂר.

ה. עֲנָבִים שֶׁל כֶּרֶם רְבָעִי - הִתְקִינוּ בֵּית דִּין, שֶׁיִּהְיוּ עוֹלִין לִירוּשָׁלַיִם [ממרחק של] מַהֲלַךְ יוֹם לְכָל צַד [ולא יפדו במעות], כְּדֵי לְעַטֵּר שׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם בְּפֵרוֹת; וּמִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נִפְדֶּה אֲפִלּוּ סָמוּךְ לַחוֹמָה. וּשְׁאָר כָּל הַפֵּרוֹת, אֲפִלּוּ בִּזְמַן הַמִּקְדָּשׁ, נִפְדִּין סָמוּךְ לַחוֹמָה.

ו. כֵּיצַד פִּדְיוֹן נָטַע רְבָעִי? מַנִּיחַ אֶת הַסַּל עַל פִּי שְׁלֹשָׁה, וְאוֹמֵר: 'כַּמָּה אָדָם רוֹצֶה לִפְדּוֹת לוֹ בְּסֶלַע, עַל מְנָת שֶׁיּוֹצִיא יְצִיאוֹת הַשּׁוֹמְרִים מִבֵּיתוֹ, וְהַחַמָּרִים וְהַפּוֹעֲלִים מִבֵּיתוֹ'? [- שווי הפירות עצמם בלי ההוצאות] וְאַחַר שֶׁקּוֹצְבִין אֶת הַשַּׁעַר, מַנִּיחַ אֶת הַמָּעוֹת, וְאוֹמֵר: 'כָּל הַנִּלְקָט מִזֶּה - מְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ, מִשַּׁעַר כָּךְ וְכָךְ סַלִּים בְּסֶלַע'. וּבַשְּׁבִיעִית, פּוֹדֵהוּ בְּשָׁוְיוֹ; שֶׁאֵין שָׁם לֹא שׁוֹמְרִים, וְלֹא פּוֹעֲלִים; וְאִם הָיָה הֶפְקֵר, אֵין לוֹ אֶלָּא שְׂכַר לְקִיטָה בִּלְבַד.

ז. מִי שֶׁהָיָה לוֹ נָטַע רְבָעִי בִּשְׁנַת הַשְּׁמִטָּה, שֶׁיַּד הַכֹּל שָׁוָה [שהכל הפקר] - צָרִיךְ לְצַיְּנוֹ [לסמנו] בְּקוֹזְזוֹת [תלוליות] אֲדָמָה, כְּדֵי שֶׁיַּכִּירוּ בּוֹ, וְלֹא יֹאכְלוּ מִמֶּנּוּ עַד שֶׁיִּפְדּוּ. וְאִם הָיָה בְּתוֹךְ שְׁנֵי עָרְלָה - מְצַיְּנִין אוֹתוֹ בְּחַרְסִית, כְּדֵי שֶׁיִּפְרְשׁוּ מִמֶּנּוּ; שֶׁאִם צִיְּנוֹ בְּקוֹזְזוֹת אֲדָמָה, שֶׁמָּא יִתְפָּרְדוּ - שֶׁאֵסוּר

עָרְלָה חָמוּר הוּא, שֶׁהִיא אֲסוּרָה בַּהֲנָיָה. וְהַצְּנוּעִין הָיוּ מַנִּיחִין אֶת הַמָּעוֹת בִּשְׂנַת הַשְּׁמִטָּה, וְאוֹמְרִין: 'כָּל הַנִּלְקָט מִפֵּרוֹת רְבָעִי אֵלּוּ, מְחֻלָּל עַל הַמָּעוֹת הָאֵלּוּ' - שֶׁהֲרֵי אִי אֶפְשָׁר לִפְדּוֹתוֹ בִּמְחֻבָּר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ח. בְּאֶחָד בְּתִשְׁרֵי, רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְעָרְלָה וְלִרְבָעִי; וּמֵאֵימָתַי מוֹנִין לְעָרְלָה וְלִרְבָעִי? מִשְּׁעַת נְטִיעָה. וְאֵינוֹ מוֹנֶה מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֶלָּא שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּשָׁנָה חֲשׁוּבִין שָׁנָה - וְהוּא, שֶׁתִּקָּלֵט הַנְּטִיעָה קֹדֶם הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם; וְכַמָּה הוּא סְתָם קְלִיטָה לְכָל הָאִילָנוֹת? שְׁתֵּי שַׁבָּתוֹת.

ט. נִמְצֵאתָ לָמֵד, שֶׁהַנּוֹטֵעַ אַרְבָּעָה וְאַרְבָּעִים יוֹם קֹדֶם רֹאשׁ הַשָּׁנָה, עָלְתָה לוֹ שָׁנָה; וְאַף עַל פִּי כֵן, אֵין פֵּרוֹת הַנְּטִיעָה הַזֹּאת מֻתָּרִין בְּעָרְלָה אוֹ בִּרְבָעִי, עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בִּשְׁבָט - שֶׁהוּא רֹאשׁ הַשָּׁנָה לָאִילָן.

י. כֵּיצַד? הַנּוֹטֵעַ אִילָן מַאֲכָל בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר בְּאָב מִשָּׁנָה עֲשִׂירִית בַּיּוֹבֵל - חֲרֵי הוּא בְּתוֹךְ שְׁנֵי עָרְלָה, עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט מִשְּׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה; וְכָל מַה שֶּׁיּוֹצִיא הָאִילָן בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - חֲרֵי הוּא עָרְלָה, אַף עַל פִּי שֶׁנִּגְמְרוּ לְאַחַר כַּמָּה יָמִים. וּמֵחֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט מִשְּׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה בַּיּוֹבֵל, עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט מִשְּׁנַת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה - הוּא נָטַע רְבָעִי; וְכָל מַה שֶּׁיּוֹצִיא בְּתוֹךְ זְמַן זֶה - חֲרֵי הוּא רְבָעִי, וְצָרִיךְ פִּדְיוֹן. וְאִם נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, נִתְעַבְּרָה לִרְבָעִי אוֹ לְעָרְלָה.

יא. נְטָעוֹ בְּשִׁשָּׁה עָשָׂר בְּאָב מִשְּׁנַת עֶשֶׂר [משנות היובל] - לֹא עָלְתָה לוֹ שְׁנַת עֶשֶׂר, אֶלָּא חֲרֵי הוּא עָרְלָה שְׁנַת אַחַת עֶשְׂרֵה וּשְׁנַת שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה וּשְׁנַת שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה כֻּלָּהּ; וַחֲרֵי הוּא נָטַע רְבָעִי מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל שְׁנַת אַרְבַּע עֶשְׂרֵה, עַד סוֹפָהּ.

יב. נָטַע הַנְּטִיעָה מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ [תשרי] עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בִּשְׁבָט - מוֹנֶה לָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים מִיּוֹם לְיוֹם לְעָרְלָה, וּמִיּוֹם לְיוֹם לִרְבָעִי. וְרָאִיתִי לַגְּאוֹנִים דְּבָרִים בְּחֶשְׁבּוֹן עָרְלָה וּרְבָעִי - אֵין רָאוּי לְהַאֲרִיךְ וּלְהָשִׁיב עֲלֵיהֶן, וּוַדַּאי טָעוּת סוֹפְרִים הֵן; וְהָאֱמֶת - כְּבָר בֵּאַרְנוּ דַּרְכָּהּ.

יג. הֶעָלִין, וְהַלּוּלְבִין, וּמֵי גְּפָנִים, וְהַסְּמָדַר [הפרח שממנו יוצא הפרי] - מֻתָּרִין בְּעָרְלָה וּבִרְבָעִי. וְהָעֲנָבִים שֶׁשְּׁדָפָן הַקָּדִים [רוח חמה] וְהִפְסִידָן, וְהַחַרְצַנִּין וְהַזּוּגִין [קליפת הענב] וְהַתְּמָד [חרצנים וזגין שנישרו במים] שֶׁלָּהֶן, וּקְלִפֵּי רִמּוֹן וְהַגֵּץ [פרח] שֶׁלּוֹ, וּקְלִפֵּי אֱגוֹזִים, וְהַגַּרְעִינִין - אֲסוּרִין בְּעָרְלָה, וּמֻתָּרִין בִּרְבָעִי; וְהַנּוֹבְלוֹת [פירות שנפלו טרם שבשלו], כֻּלָּן אֲסוּרוֹת.

יום שבת קודש י' אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק י

א. כָּל שֶׁהוּא חַיָּב בְּעָרְלָה, יֵשׁ לוֹ רְבָעִי [פירות השנה הרביעית קודש], וְכָל שֶׁפָּטוּר מִן הָעָרְלָה, אֵינוֹ חַיָּב בִּרְבָעִי - שֶׁנֶּאֱמַר: "שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים, לֹא יֵאָכֵל. וּבַשָּׁנָה הָרְבִיעִת, יִהְיֶה כָּל פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַה'".

ב. הַנּוֹטֵעַ אִילָן מַאֲכָל, וְדַעְתּוֹ עָלָיו שֶׁיִּהְיֶה סִיג לַגִּנָּה, אוֹ שֶׁנְּטָעוֹ לְקוֹרוֹת הָאִילָן, לֹא לְפֵרוֹתָיו - חֲרֵי זֶה פָּטוּר מִן הָעָרְלָה; נְטָעוֹ לִסְיָג, וְחָזַר וְחָשַׁב עָלָיו לְמַאֲכָל, אוֹ שֶׁנְּטָעוֹ לְמַאֲכָל, וְחָזַר וְחָשַׁב עָלָיו לִסְיָג - כֵּיוָן שֶׁעֵרֵב בּוֹ מַחֲשֶׁבֶת חִיּוּב, חַיָּב. נְטָעוֹ שָׁלֹשׁ שָׁנִים לִסְיָג, וּמִכָּאן וָאֵילָךְ לְמַאֲכָל - אֵין לוֹ רְבָעִי; שֶׁכָּל שֶׁאֵין לוֹ עָרְלָה, אֵין לוֹ רְבָעִי.

ג. נָטַע אִילָן וְחָשַׁב שֶׁיִּהְיֶה הַצַּד הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ לְמַאֲכָל וְהַחִיצּוֹן לִסְיָג, אוֹ שֶׁיִּהְיֶה הַצַּד הַתַּחְתּוֹן לְמַאֲכָל וְהָעֶלְיוֹן לִסְיָג - זֶה שֶׁחָשַׁב עָלָיו לְמַאֲכָל, חַיָּב בְּעָרְלָה; וְזֶה שֶׁחָשַׁב עָלָיו לִסְיָג אוֹ לְעֵצִים, פָּטוּר; שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בְּדַעְתּוֹ שֶׁל נוֹטֵעַ. וְהַצָּלָף - חַיָּב בְּעָרְלָה הָאַבִּיּוֹנוֹת [- הפרי] בִּלְבַד, אֲבָל הַקַּפְּרִיסִין [עלים] מֻתָּרוֹת.

ד. הַנּוֹטֵעַ לְרַבִּים בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ, חַיָּב בְּעָרְלָה - שֶׁנֶּאֱמַר: "וּנְטַעְתֶּם", אֲפִלּוּ לְרַבִּים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל; אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ, פָּטוּר.

ה. הַנּוֹטֵעַ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְהַנּוֹטֵעַ בִּסְפִינָה, וְהָעוֹלֶה מֵאֵלָיו בִּרְשׁוּת הַיָּחִיד, וְהַנָּכְרִי שֶׁנָּטַע בֵּין לְיִשְׂרָאֵל בֵּין לְעַצְמוֹ, וְהַגַּזְלָן שֶׁנָּטַע - חַיָּבִין בְּעָרְלָה וּבִרְבָעִי.

ו. הָעוֹלֶה מֵאֵלָיו בִּמְקוֹם פְּקָשִׁים [יערות], פָּטוּר; אֲפִלּוּ הַנּוֹטֵעַ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ יִשּׁוּב, פָּטוּר; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה עוֹשֶׂה [פירות רבים] כְּדֵי טִפּוּל [- שמשתלם] שֶׁמְּטַפֵּל בְּפֵרוֹתָיו עַד שֶׁמְּבִיאָן לְיִשּׁוּב. אֲבָל אִם הָיָה עוֹשֶׂה כְּדֵי טִפּוּלוֹ, חַיָּב בְּעָרְלָה.

ז. הַנּוֹטֵעַ לְמִצְוָה - כְּגוֹן שֶׁנָּטַע אֶתְרוֹג לְלוּלָב, אוֹ זַיִת לַמְּנוֹרָה - חַיָּב בְּעָרְלָה. הִקְדִּישׁ וְאַחַר כָּךְ נָטַע, פָּטוּר מִן הָעָרְלָה; נָטַע וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישׁ, חַיָּב בְּעָרְלָה.

ח. הַנּוֹטֵעַ בְּעָצִיץ שֶׁאֵינוֹ נָקוּב - חַיָּב בְּעָרְלָה; אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ כָּאָרֶץ לִזְרָעִים, חֲרֵי הוּא כָּאָרֶץ לְאִילָנוֹת.

ט. וְאִילָן שֶׁנְּטָעוֹ בְּתוֹךְ הַבַּיִת, חַיָּב בְּעָרְלָה. זֶה שֶׁנְּטָעוּ גּוֹיִם עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ אֲבוֹתֵינוּ לָאָרֶץ, פָּטוּר; אֲבָל מִשֶּׁבָּאוּ לָאָרֶץ, אַף מַה שֶּׁנְּטָעוּ גּוֹיִם חַיָּב - שֶׁנֶּאֱמַר: "כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ, וּנְטַעְתֶּם", מִשְּׁעַת בִּיאָה.

י. וְגוֹי שֶׁהִרְכִּיב אִילָן מַאֲכָל עַל גַּבֵּי אִילָן סָרָק, חַיָּב בְּעָרְלָה. וְיֵשׁ לְנָכְרִי נָטַע רְבָעִי - שֶׁאִם בָּא לִנְהֹג בְּמִצְוָה זוֹ, חֲרֵי הוּא קֹדֶשׁ כְּנֶטַע רְבָעִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

יא. אֶחָד הַנּוֹטֵעַ גַּרְעִינָה, אוֹ יַחוּר [ענף] מִן הָאִילָן, אוֹ שֶׁעָקַר אֶת כָּל הָאִילָן מִמְּקוֹם וּנְטָעוֹ בְּמָקוֹם אַחֵר - חֲרֵי זֶה חַיָּב בְּעָרְלָה, וּמוֹנֶה מִשְּׁעַת נְטִיעָתוֹ. זִעְזֵעַ אֶת הָאִילָן וְלֹא עֲקָרוֹ, וְאַחַר כָּךְ מִלֵּא סְבִיבוֹתָיו בְּעָפָר - אִם יָכוֹל לִחְיוֹת אִלּוּ לֹא מִלֵּא סְבִיבוֹתָיו, חֲרֵי זֶה פָּטוּר; וְאִם לָאו - חֲרֵי זֶה כְּמִי שֶׁעָקַר וְנָטַע, וְחַיָּב.

יב. וְכֵן אִילָן שֶׁנֶּעֱקַר, וְנִשְׁאַר מִמֶּנּוּ בָּאָרֶץ שֹׁרֶשׁ אֶחָד, אֲפִלּוּ כְּמַחַט שֶׁמְּלַכְּפִין עָלֶיהָ הָרוֹקְמִים אֶת הַשָּׁנִי, וְהֶחְזִירוּ לִמְקוֹמוֹ וּנְטָעוֹ - פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁיָּכוֹל לִחְיוֹת. נֶעֱקַר כֻּלּוֹ, וְנֶעֱקְרָה הַסֶּלַע שֶׁשָּׁרָשָׁיו בָּהּ עִמּוֹ, וְחָזַר וּנְטָעוֹ כְּמָה שֶׁהוּא, בְּכָל הָאֲדָמָה שֶׁסְּבִיבוֹת שָׁרָשָׁיו - אִם יִהְיֶה יָכוֹל לִחְיוֹת מֵאוֹתָהּ אֲדָמָה אִלּוּ לֹא נְטָעוֹ, חֲרֵי הוּא כְּמִי שֶׁלֹּא נֶעֱקַר; וְאִם לָאו, חַיָּב.

יג. אִילָן שֶׁקִּצְּצוֹ מֵעַם [עד פני] הָאָרֶץ, וְהֶחְלִיף [חזר וגדל] - חַיָּב בְּעָרְלָה, וּמוֹנִין לוֹ מִשְּׁעַת קְצִיצָה.

יד. אֶחָד הַנּוֹטֵעַ, וְאֶחָד הַמַּבְרִיךְ, וְאֶחָד הַמַּרְכִּיב - חַיָּב. בַּמֶּה

דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁחָתַךְ בַּד [ענף] אֶחָד מִן הָאִילָן וְהִבְרִיכוֹ בָּאָרֶץ, אוֹ הִרְכִּיבוֹ בְּאִילָן אַחֵר; אֲבָל אִם מָתַח בַּד אֶחָד מִן הָאִילָן הַזָּקֵן וְהִבְרִיכוֹ בָּאָרֶץ, אוֹ הִרְכִּיבוֹ בְּאִילָן אַחֵר וְעַקַּר הַבַּד מְעֹרֶה בָּאִילָן הַזָּקֵן - הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

טו. גָּדַל זֶה הַיֶּלֶד שֶׁהִבְרִיךְ וְעָשָׂה פֵּרוֹת, וְאַחַר כָּךְ נִפְסַק עִקָּרוֹ שֶׁהָיָה מְעֹרֶה בָּאִילָן הַזָּקֵן - מוֹנֶה מִשָּׁעָה שֶׁנִּפְסַק. וְאוֹתָן הַפֵּרוֹת מֻתָּרִין, מִפְּנֵי שֶׁגָּדְלוּ בְּהֶתֵּר; וְאִם הִנִּיחָן אַחַר שֶׁנִּפְסַק הָעִקָּר, עַד שֶׁהוֹסִיפוּ בְּמָאתַיִם [- חלק אחד ממאתים מכפי שהיו] - הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין.

טז. יַלְדָּה שֶׁסִּבְּכָהּ [הרכיבה] בִּזְקֵנָה, וְהָיוּ פֵּרוֹת בַּיַּלְדָּה - אֲפִלּוּ הוֹסִיפוּ מָאתַיִם - הֲרֵי אֵלּוּ הַפֵּרוֹת שֶׁל יַלְדָּה אֲסוּרִין; שֶׁאֵין גִּדּוּלֵי הֶתֵּר מַעֲלִין אֶת הָעִקָּר הָאָסוּר.

יז. אִילָן שֶׁהִבְרִיךְ מִמֶּנּוּ בַּד בָּאָרֶץ, וְאַחַר כָּךְ נֶעֱקַר הָאִילָן כֻּלּוֹ, וַהֲרֵי הוּא חוֹלֶה מִן הַבַּד שֶׁהֻבְרַךְ בָּאָרֶץ - נַעֲשָׂה אוֹתוֹ אִילָן כְּאִלּוּ עַתָּה נִטַּע, וְחַיָּב בְּעָרְלָה; וּמוֹנֶה לָאִילָן וּלְמַה שֶׁצָּמַח מִן הַהַבְרָכָה, מִשָּׁעָה שֶׁנֶּעֱקַר.

יח. הֲרֵי שֶׁהִבְרִיךְ בַּד בָּאָרֶץ, וְצָמַח, וְהִבְרִיךְ בַּד אַחֵר מִמַּה שֶׁצָּמַח בָּאָרֶץ, וְצָמַח, וְחָזַר וְהִבְרִיךְ מִן הַשְּׁלִישִׁי, אֲפִלּוּ הֵן מֵאָה מְעֹרִין זֶה בָּזֶה - הוֹאִיל וְלֹא נִפְסְקוּ מִן הָעִקָּר הָרִאשׁוֹן, הַכֹּל מֻתָּר; וְאִם נִפְסַק עִקָּר הָרִאשׁוֹן, מוֹנֶה לַכֹּל מִשָּׁעָה שֶׁנִּפְסַק.

יט. וְאִילָן הַיּוֹצֵא מִן הַגֶּזַע [- מעל הקרקע], פָּטוּר מִן הָעָרְלָה; מִן הַשָּׁרָשִׁין, חַיָּב בְּעָרְלָה. יַלְדָּה פָּחוֹת מִטֶּפַח, חַיֶּבֶת בְּעָרְלָה כָּל שְׁנוֹתֶיהָ - מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִרְאֵית כִּנְטִיעָה בַּת שְׁנָתָהּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּנְטִיעָה אַחַת, אוֹ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם וְאַחַת יוֹצְאָה זָנָב; אֲבָל אִם הָיָה הַכֶּרֶם כֻּלּוֹ פָּחוֹת מִטֶּפַח - הֲרֵי זֶה יֵשׁ לוֹ קוֹל, וּמוֹנִין לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁמּוֹנִין לִשְׁאָר הָאִילָנוֹת.

כ. נוֹטְעִין יִחוּר שֶׁל עָרְלָה; וְאֵין נוֹטְעִין אֱגוֹז שֶׁל עָרְלָה - מִפְּנֵי שֶׁהוּא פְּרִי, וּפֵרוֹת עָרְלָה אֲסוּרִין בַּהֲנָיָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּהִלְכוֹת אִסּוּרֵי מַאֲכָלוֹת. וְאִם עָבַר וְנָטַע אֱגוֹז שֶׁל עָרְלָה, הֲרֵי הַצּוֹמֵחַ מֻתָּר כִּשְׁאָר הָאִילָנוֹת.

כא. וְכֵן אֵין מַרְכִּיבִין כַּפְּנִיּוֹת [לולבי תמרים] שֶׁל עָרְלָה בִּדְקָלִים, מִפְּנֵי שֶׁהַכַּפְּנִיּוֹת כִּפְרִי. עָבַר וְהִרְכִּיב, מֻתָּר; שֶׁכָּל דָּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁנֵי גּוּרְמִין, אֶחָד אָסוּר וְאֶחָד מֻתָּר - הֲרֵי זֶה הַנִּגְרָם מִשְּׁנֵיהֶם מֻתָּר. לְפִיכָךְ, הַצּוֹמֵחַ מִפֵּרוֹת עָרְלָה - מֻתָּר, שֶׁהֲרֵי גָּרַם לוֹ לְצִמְחַ הַפְּרִי הָאָסוּר וְהָאָרֶץ הַמַּתֶּרֶת.

◆

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ד'־י' אייר ה'תשע"ג

יום ראשון ד' אייר ה'תשע"ג

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג־ד נדפס לעיל ע' עז־עט.

מצות עשה ריג.

הַמִּצְוָה הָרִי"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִבְעוֹל בִּקְדוּשִׁין וּבְמַתָּן דָּבָר בְּיַד הָאִשָּׁה, אוֹ בִּשְׁטַר, אוֹ בִּבְיָאָה — וְזוֹהִי מִצְוַת קִדּוּשִׁין. וְהָרֶמֶז עַל כָּךְ אָמְרוֹ: "כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ" (דברים כד, א), — מַשְׁמַע שֶׁקּוֹנֶה בִּבְיָאָה. וְאָמַר "וְיָצְאָה וְהָיְתָה" (שם, ב) — כְּשֵׁם שֶׁיְּצִיאָתָהּ בִּשְׁטַר (גט) כָּךְ הַהֲוָיָה (הנשואין) בִּשְׁטָר. וְכֵן לָמַדְנוּ שֶׁהִיא נִקְנֵית בְּכֶסֶף מִמַּה־שֶּׁנֶּאֱמַר בְּאָמָה עִבְרִיָּה: "אֵין כֶּסֶף" (שמות כא, יא), אָמְרוּ: אֵין כֶּסֶף לְאָדוֹן זֶה אֲבָל יֵשׁ כֶּסֶף לְאָדוֹן אַחֵר, וּמַנּוּ? (מיהו?) אָב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אֲבָל קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא הֵם בְּבִיאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּכְתֻבּוֹת (ג.) וְקִדּוּשִׁין (פרק א משנה א) וְנִדָּה (פרק ה משנה ד). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּשְׁלֵמוּת בַּמַּסֶּכְתָּא הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ, כְּלוֹמַר: מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ עַל קִדּוּשִׁין בְּבִיאָה שֶׁהֵם דְּאוֹרַיְתָא הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁמִּצְוַת קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא.

יום שני ה' אייר ה'תשע"ג

מצות עשה ריג.

הַמִּצְוָה הָרִי"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִבְעוֹל בִּקְדוּשִׁין וּבְמַתָּן דָּבָר בְּיַד הָאִשָּׁה, אוֹ בִּשְׁטַר, אוֹ בִּבְיָאָה — וְזוֹהִי מִצְוַת קִדּוּשִׁין. וְהָרֶמֶז עַל כָּךְ אָמְרוֹ: "כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ" (דברים כד, א), — מַשְׁמַע שֶׁקּוֹנֶה בִּבְיָאָה. וְאָמַר "וְיָצְאָה וְהָיְתָה" (שם, ב) — כְּשֵׁם שֶׁיְּצִיאָתָהּ בִּשְׁטַר (גט) כָּךְ הַהֲוָיָה (הנשואין) בִּשְׁטָר. וְכֵן לָמַדְנוּ שֶׁהִיא נִקְנֵית בְּכֶסֶף מִמַּה־שֶּׁנֶּאֱמַר בְּאָמָה עִבְרִיָּה: "אֵין כֶּסֶף" (שמות כא, יא), אָמְרוּ: אֵין כֶּסֶף לְאָדוֹן זֶה אֲבָל יֵשׁ כֶּסֶף לְאָדוֹן אַחֵר, וּמַנּוּ? (מיהו?) אָב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אֲבָל קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא הֵם בְּבִיאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּכְתֻבּוֹת (ג.) וְקִדּוּשִׁין (פרק א משנה א) וְנִדָּה (פרק ה משנה ד). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּשְׁלֵמוּת בַּמַּסֶּכְתָּא הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ, כְּלוֹמַר: מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ עַל קִדּוּשִׁין בְּבִיאָה שֶׁהֵם דְּאוֹרַיְתָא הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁמִּצְוַת קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא. וְהָרֶמֶז עַל כָּךְ אָמְרוֹ: "כִּי־יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ" (דברים כד, א), — מַשְׁמַע שֶׁקּוֹנֶה בִּבְיָאָה. וְאָמַר "וְיָצְאָה וְהָיְתָה" (שם, ב) — כְּשֵׁם שֶׁיְּצִיאָתָהּ בִּשְׁטַר (גט) כָּךְ הַהֲוָיָה (הנשואין) בִּשְׁטָר. וְכֵן לָמַדְנוּ שֶׁהִיא נִקְנֵית בְּכֶסֶף מִמַּה־שֶּׁנֶּאֱמַר בְּאָמָה עִבְרִיָּה: "אֵין כֶּסֶף" (שמות כא, יא), אָמְרוּ: אֵין כֶּסֶף לְאָדוֹן זֶה אֲבָל יֵשׁ כֶּסֶף לְאָדוֹן אַחֵר, וּמַנּוּ? (מיהו?) אָב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אֲבָל קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא הֵם בְּבִיאָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בִּכְתֻבּוֹת (ג.) וְקִדּוּשִׁין (פרק א משנה א) וְנִדָּה (פרק ה משנה ד). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּשְׁלֵמוּת בַּמַּסֶּכְתָּא הַמְיֻחֶדֶת לְכָךְ, כְּלוֹמַר: מַסֶּכֶת קִדּוּשִׁין. וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ עַל קִדּוּשִׁין בְּבִיאָה שֶׁהֵם דְּאוֹרַיְתָא הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁמִּצְוַת קִדּוּשִׁין דְּאוֹרַיְתָא.

יום שלישי ו' אייר ה'תשע"ג

יום רביעי ז' אייר ה'תשע"ג

יום חמישי ח' אייר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה שנה.

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי"ה — הָאַזְהָרָה שֶׁהֻזְהַרְנוּ מִלִּבְעוֹל בְּלֹא כְּתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תִהְיֶה קְדֵשָׁה מִבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל" (דברים כג, יח), וּכְבָר כָּפַל הָאַזְהָרָה בְּעִנְיָן זֶה בְּלָשׁוֹן אַחֵר וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ" (ויקרא יט, כט). וּלְשׁוֹן סִפְרָא (פרשת קדושים):

"אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ" — זֶה הַמּוֹסֵר בִּתּוֹ פְּנוּיָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם אִישׁוּת, וְכֵן הַמּוֹסֶרֶת עַצְמָהּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם אִישׁוּת. וּשְׁמַע מִמֶּנִּי לָמָּה כָּפַל לָאו זֶה בְּלָשׁוֹן זֶה וְאֵיזֶה עִנְיָן נוֹסָף יֵשׁ בּוֹ, וְהוּא: שֶׁכְּבָר קָדַם בְּמִשְׁפָּטָיו יִתְעַלֶּה, שֶׁהַבּוֹעֵל בְּתוּלָה בֵּין שֶׁהָיָה מְפַתֶּה אוֹ אוֹנֵס — אֵינוֹ חַיָּב שׁוּם עֹנֶשׁ מִן־הָעֲנָשִׁים אֶלָּא תַּשְׁלוּם מָמוֹן בִּלְבַד וְשֶׁיִּשָּׂא אוֹתָהּ אִשָּׁה שֶׁפָּגַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר בַּכָּתוּב. וְהָיָה עוֹלֶה בְּדַעְתֵּנוּ, כֵּיוָן שֶׁאֵין בְּדָבָר זֶה אֶלָּא קְנַס מָמוֹן חֲרֵי הוּא נוֹהֵג כְּכָל־דָּבָר שֶׁבְּמָמוֹן, וּכְשֵׁם שֶׁרַשַּׁאי אָדָם לִמְסוֹר לַחֲבֵרוֹ מִמָּמוֹנוֹ כָּל־מַה־שֶּׁיִּרְצֶה אוֹ לִמְחוֹל לוֹ בְּמַה־שֶּׁהוּא חַיָּב לוֹ, כָּךְ גַּם יִהְיֶה רַשַּׁאי לָקַחַת בִּתּוֹ הַנַּעֲרָה וּלְמָסְרָהּ לְאֵיזֶה אָדָם לָבוֹא עָלֶיהָ וְיִמְחוֹל לוֹ בְּכָךְ כֵּיוָן שֶׁזֶּה זְכוּת מִזְּכֻיּוֹתָיו, כְּלוֹמַר: הַחֲמִשִּׁים כֶּסֶף (שנקנס האונס או המפתה) שֶׁהֵם לַאֲבִי הַנַּעֲרָה; אוֹ שֶׁיִּמְסְרֶנָּה לוֹ עַל מְנַת שֶׁיִּתֵּן לוֹ כָּךְ וְכָךְ דִּינָרִים. לְפִיכָךְ הֵזְהַר עַל זֶה וְנֶאֱמַר לוֹ: "אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ" (ויקרא שם), לְפִי שֶׁזֶּה שֶׁדִּנְתִּי בּוֹ בְּתַשְׁלוּמֵי מָמוֹן בִּלְבַד אֵינוֹ אֶלָּא אִם קָרָה שֶׁפִּתָּה אוֹ אָנַס; אֲבָל שֶׁיַּעֲשֶׂה הַדָּבָר בִּרְצוֹן שְׁנֵיהֶם וּבְהֶתֵּר — אֵין דֶּרֶךְ לְכָךְ. וְגִלָּה אֶת־הַטַּעַם לְכָךְ וְאָמַר: "וְלֹא־תִזְנֶה הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה" (שם). לְפִי שֶׁהָאוֹנֵס וְהַפִּתּוּי קוֹרֶה מְעַט, וְאִם יִהְיֶה הַדָּבָר בְּרָצוֹן וּבְהֶתֵּר — יִתְרַבֶּה וְיִתְפַּשֵּׁט בָּאָרֶץ. וְזֶה טַעַם יָפֶה וְנָאֶה לְפָסוּק זֶה, וְהוּא מַתְאִים לְכָל־מַה־שֶּׁהִזְכִּירוּ חֲכָמִים וּלְמַה שֶׁיִּחַיְּבוּ מִשְׁפְּטֵי הַתּוֹרָה. וְלָאו זֶה, כְּלוֹמַר: לָאו דִּפְנוּיָה — לוֹקִין עָלָיו. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּכְתֻבּוֹת וְקִדּוּשִׁין.

יום שישי ט' אייר ה'תשע"ג

יום שבת קודש י' אייר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רסב.

הַמִּצְוָה הָרס"ב — הָאַזְהָרָה שֶׁהַזְּהַר קוֹנֶה אָמָה עִבְרִיָּה מִלְּהָצִיק לָהּ אִם נִשָּׂאָהּ. כַּוָּנָתִי בְּאָמְרִי לְהָצִיק לָהּ. שֶׁלֹּא יְצַמְּצֵם לָהּ מְזוֹנוֹתֶיהָ אוֹ כְּסוּתָהּ אוֹ יִמְנַע מִמֶּנָּה עוֹנָתָהּ בִּכְדֵי לְהָצִיק לָהּ וּלְצַעֲרָהּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ לֹא יִגְרָע" (שמות כא, י). וְלָאו זֶה בְּעַצְמוֹ, כּוֹלֵל כָּל־הַנּוֹשֵׂא בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יָצִיק לָהּ בְּאַחַד מִשְּׁלֹשֶׁת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כְּדֵי לְצַעֲרָהּ וּלְעַנּוֹתָהּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה בְּאָמָה עִבְרִיָּה שֶׁהִזְהִיר מִלְּמְנוֹעַ מִמֶּנָּה שְׁאֵרָהּ כְּסוּתָהּ וְעֹנָתָהּ, כְּמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת יַעֲשֶׂה־לָּהּ (שם, ט), מִכָּאן לְמַדְנוּ שֶׁמִּשְׁפַּט הַבָּנוֹת הוּא: שֶׁלֹּא יִמְנַע שְׁאֵר כְּסוּת וְעוֹנָה, וְהוּא אָמְרָם בַּמְּכִלְתָּא (פרשת משפטים): "וְכִי מַה־לָּמַדְנוּ לְמִשְׁפַּט הַבָּנוֹת מֵעַתָּה? חֲרֵי זֶה בָּא לְלַמֵּד וְנִמְצָא לָמֵד. וְשָׁם אָמְרוּ: "שְׁאֵרָהּ — אֵלּוּ מְזוֹנוֹתֶיהָ; כְּסוּתָהּ — כְּמַשְׁמָעוֹ; עוֹנָתָהּ — זוֹ דֶּרֶךְ אֶרֶץ" (אישות).

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר, תשי"ד
ברוקלין.

הרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ
מוה"ר זלמן טובי' שי' הכהן

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ד ניסן, ובודאי יוסיף אומץ בעבודתו בקדש ברשת אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש אשר באה"ק ת"ו ככל האפשרי, והרי כבר ראה במוחש אשר אם רק מתעסקים במוסדות אלו, הנה נשיאנו כ"ק מו"ח אדמו"ר מעורר ר"ר ונשפעת הצלחה מופלגה לאותם המקומות שהם מתעסקים בהם אבל כיון שאין פתיחה כחודה של מחט הרי אין וכו', וכאשר יטיל עצמו בהעבודה כדבעי הרי תהי' העבודה בהצלחה, ואין להתפעל ממה שבתי ספר אחרים יש להם רהיטים וכו' ובהשתדלות הראוי' הרי לאט לאט יתוסף גם זה, כיון שבבתי ספר אהלי יוסף יצחק ליובאוויטש הענינים הפנימיים יהיו מסודרים. ובלי ספק אשר התעסקות זו תמשיך ג"כ תוספת ברכה והצלחה בענינים הפרטים שלו ושל זוגתו וילדי' שיחיו ואחכה לבשו"ט.

בברכת הצלחה בכל הנ"ל.

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

ולמדו כן מדִּכְתִיב ׳זֹאת׳. כמו כן בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין – אשה שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר והוא קינא לה שלא תיסתר עם אדם אחר, דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגֵי, ומודים דְּהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה - שמשקים אותה פעם נוספת, ונלמד מדִּכְתִיב ׳תּוֹרַת׳, ומרבים שפעמים שאשה אחת שותה כמה פעמים. כִּי פְּלִיגֵי - התנאים הללו נחלקו בשני אופנים, הראשון, בְּאִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין – שהיתה נשואה לאחד, וקינא לה שני פעמים, בכל פעם שלא תיסתר עם אדם אחר. והשני, בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים וּבוֹעֵל אֶחָד – שקינא לה בעלה ונסתרה והשקו אותה ומת, ואחר כך נישאה לאחר וגם הוא קינא לה שלא תיסתר עם אותו אדם. שתַּנָּא קַמָּא סָבַר, ׳תּוֹרַת׳ בא לְרַבּוּיֵי כּוּלְּהִי - שאף בשני האופנים הללו משקין אותה פעם שניה, ו׳זֹאת׳ בא לְמַעוּטֵי שאין משקים שני פעמים, רק באופן של אִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד. וְרַבָּנַן בַּתְרָאֵי סָבְרִי, ש׳זֹאת׳ בא לְמַעוּטֵי כּוּלְּהִי – שאף בשני האופנים הללו אין משקין אותה פעם שניה, ו׳תּוֹרַת׳ בא לְרַבּוּיֵי שמשקין פעם שניה, רק באופן של שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין. וְרַבִּי יְהוּדָה סבר, ש׳זֹאת׳ בא לְמַעוּטֵי תַּרְתֵּי אופנים, ו׳תּוֹרַת׳ בא לְרַבּוֹת תַּרְתֵּי אופנים. ומבארת הגמרא, ש׳זֹאת׳ בא לְמַעוּטֵי תַּרְתֵּי האופנים הללו, הראשון, אִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד, והשני, אִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין – שבשני אופנים אלו אין משקין אותה פעם שניה. ו׳תּוֹרַת׳ בא לְרַבּוּיֵי תַּרְתֵּי אופנים הללו, הראשון, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּבוֹעֵל אֶחָד, והשני, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בּוֹעֲלִין – שבשני אופנים אלו משקין אותה פעם שניה.

הדרן עלך היה מביא

היה נוטל - פרק שלישי

פרק זה, ממשיך לעסוק בסדרי הנהגות הסוטה בעזרה, ויתבארו בו ענייני הבאת קרבנה, ועוד עניינים שונים הקשורים לשתיית המים המרים.

משנה. אחר השבעת הסוטה, הָיָה הבעל נוֹטֵל אֶת מִנְחָתָהּ מִתּוֹךְ כְּפִיפָה מִצְרִית - הסל שהייתה מובאת בו מנחת סוטה, וְנוֹתְנָהּ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת - כדי לקדשה, וְנוֹתְנָהּ עַל יָדָהּ - של הסוטה כדי להניף, וְכֹהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ מִתַּחְתֶּיהָ – תחת ידי האשה וּמְנִיפָהּ – מוליך ומביא מעלה ומוריד במזרח, כשידו תחת ידי האשה. הֵנִיף וְהִגִּישׁ לקרן מערבית דרומית של המזבח, קָמַץ וְהִקְטִיר את הקומץ על המזבח, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. בסדר הדברים היה, שתחילה הָיָה מַשְׁקֶה - את האשה מהמים המרים, וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן חולק ואוֹמֵר, שלכתחילה סדר הדברים הוא, שתחילה מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְאַחַר כָּךְ הָיָה מַשְׁקֶה – את האשה מהמים, שֶׁנֶּאֱמַר ״וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמָּיִם״. ומכל מקום מודה רבי שמעון, שאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, כְּשֵׁרָה.

גמרא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי אֶלְעָזָר בן פדת לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּדָרֵיהּ - שהיה בן דורו, לֹא תֵּיתֵב אַכַּרְעֶךָ – אל תשב אלא תעמוד על רגליך עַד דְּמְפָרְשַׁתְּ לָהּ לְהָא מִילְּתָא עד שתפרש לי דבר זה. מַנַּן לְמִנְחַת סוֹטָה שֶׁטְּעוּנָה תְּנוּפָה. תמה עליו רב יאשיה, מה שאלת מְנָא לָן, הלא ׳וְהֵנִיף׳ כְּתִיב בָּהּ – בפירוש כתבה התורה לגבי מנחת סוטה ׳והניף׳. אמר לו רבי אלעזר בִּבְעָלִים מְנָלָן – שאלתי היא, מנין שצריך שתהא האשה מניפה עם הכהן. ענה לו רב יאשיה, אָתְיָא – דין תנופת מנחת סוטה נלמד בגזירה שווה ״ד׳ ד׳״ מִשְּׁלָמִים - מתנופת חזה ושוק ואימורים של שלמים. כְּתִיב הָכָא – לגבי תנופת מנחת סוטה, ״וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה את מנחת הקנאות והניף וגו׳״, וּכְתִיב הָתָם – לגבי תנופת שלמים, ״יָדָיו תְּבִיאֶינָה את אישי ה׳ וגו׳ להניף אותו תנופה לפני ה׳״. ונלמדים אחד מהשני, מַה כָּאן – בסוטה, נעשית התנופה על ידי כֹּהֵן, אַף לְהַלָּן - בשלמים, נעשית התנופה גם על ידי כֹּהֵן. וּמַה לְהַלָּן – בשלמים, נעשית התנופה גם על ידי הַבְּעָלִים אַף כָּאן – בסוטה, נעשית התנופה גם על ידי הַבְּעָלִים. הָא כֵּיצַד – תתקיים התנופה על ידי בעלים וכהן גם יחד, מבארת הגמרא, על ידי שהכהן מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים וּמֵנִיף יחד עימו.

שנינו במשנה, הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וְכוּ׳ הָיָה מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ. שואלת הגמרא על תנא קמא שאמר ששתיית המים קודמים להקרבת המנחה, הָא אַקְרְבָהּ – הרי מקודם לכן שנה את סדר הקרבת המנחה, ומשמע לכאורה שהתנא שונה את הדברים בסדר עשייתן, ואם כן, ממשמעות דבריו עולה, שהקרבת המנחת קודמת לשתייה. מתרצת הגמרא, הָכִי קָאָמַר התנא ברישא, סֵדֶר מִנְחוֹת כֵּיצַד, הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וְהִקְטִיר וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. כלומר, התנא לא הקפיד לסדר את הדברים בסדר עשייתן בפועל, ובכך ששנה את סדר הקרבת המנה קודם ההשקאה, לא בא לומר שההקרבה קודמת להשקאה. אלא בתחילה כתב את סדר הקרבת מנחת סוטה, ואמר שכשבא להקריבה היה נוטלה מתוך כפיפה מצרית וכו׳, ולאחר מכן כתב את סדר הפעולות, תנופה והגשה קמיצה והקטרה. ורק לאחר מכן בא התנא לבאר את סדר הדברים, ואומר, וּבְהַשְׁקָאָה נּוּפָה פְּלִיגֵי - בדין זה, אם השקאה קודמת או שהקרבת המנחה קודמת, נחלקו רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנַן, דְּרַבָּנַן סָבְרִי, מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר, מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה שֶׁנֶּאֱמַר ׳וְאַחַר יַשְׁקֶה׳.

שנינו במשנה, וְאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה.

המשך ביאור למס׳ עירובין ליום חמישי עמ׳ א

חנוכה ופורים ובין ערב שבת, ועל כולם אמר רב שחכמים חולקים וסוברים שמתענה ומשלים, ומכך שהביא רב את דעת רבי יוסי בשם חכמים יש ללמוד שכך היא ההלכה.

הגמרא דוחה את הראיה מדברי רב בשם חכמים: לֹא – דברי חכמים לא נאמרו לענין כל מה שהזכיר רבי מאיר, אלא רק אַחֲנוּכָּה וּפּוּרִים – על תענית החלה בחנוכה ופורים שאמר רבן גמליאל שאינו משלים, על זה אמר רב שלדעת חכמים משלים, אבל לגבי תענית החלה בערב שבת יתכן שמודים הם שאינו משלים.

מוסיפה הגמרא: הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא – אכן כך מסתבר לומר שדברי חכמים נאמרו רק לגבי חנוכה ופורים,

סוטה. פרק שני – היה מביא דף יט עמוד א

רש״י

דְּרַבִּי יְהוּדָה דָּרִישׁ זֹאת לְמַעוּטֵי שֶׁאֵינָהּ שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה עַל יְדֵי בַּעַל א׳ אִם חָזַר וְקִנֵּא לָהּ, וְדָרִישׁ תּוֹרַת לְרַבּוֹת שֶׁשּׁוֹתָה פַּעַם שְׁנִיָּה עַל יְדֵי בַּעַל שֵׁנִי, וּמִדְּקָאָמַר ר׳ יְהוּדָה דְּע״ל בַּעַל שֵׁנִי חוֹזֶרֶת וְשׁוֹתָה, מִכֹּלָּל דִּלְתִנָּא קַמָּא אֲפִלּוּ בַּעַל א׳ מִשְּׁקֶה שֵׁנִי פְּעָמִים, וְהַיְינוּ דְּפַרְכִינָן וְתַנָּא קַמָּא הָא כְּתִיב זֹאת וּמַאי קָא מְמַעֵט מִנַּיהּ: **דְּכְתִיב זֹאת.** וּמִסְתַּבְּרָא דְּהָא מִיהַת קָמְמַעֵט שֵׁלֹא יְקַנֵּא לָהּ בַּעַל זֶה פַּעַם אַחֶרֶת: **שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בוֹעֲלִים.** לְאַחַר שֶׁהִשְׁקָה זֶה מֵת וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְקִנֵּא לָהּ מִבּוֹעֵל אַחֵר: **דְּכְתִיב תּוֹרַת.** וְהָא מִיהַת אָתָא לְרַבּוּיֵי: **וְר׳ יְהוּדָה.** סְבִירָא לֵיהּ וְכוּ׳ דְּאַחַר שֶׁרִבָּה הַכָּתוּב וּמִיעֵט וְלֹא פֵּרֵשׁ מָה רִבָּה וּמַה מִּיעֵט, עַל כָּרְחָךְ לֹא מִסְרָן הַכָּתוּב אֶלָּא לַחֲכָמִים לְפָרֵשׁ לְךָ לְפִי חָכְמָתָם מָה רִבָּה וּמַה מִּיעֵט, וּמִסְתַּבְּרָא דְּרִבּוּיָא אַשְּׁנֵי אֲנָשִׁים קָאֵי וְאַפְּלוּ בְּבוֹעֵל אֶחָד וְלֹא אַשְּׁנֵי בוֹעֲלִים וּבַעַל אֶחָד, כֵּיוָן דְּקִנֵּא לָהּ כִּבֵּר וְנִמְצֵאת נִקְיָה נִרְאֶה הַדָּבָר שֶׁאָדָם קַנְטְרָן הוּא וּמִתְכַּוֵּן לְהַקְנִיטָהּ, הִלְכָּךְ לֹא שָׁנָא מֵחֵשֶׁד רִאשׁוֹן וְלֹא שָׁנָא מֵאַחַר:

הַדְּרָן עֲלָךְ הָיָה מֵבִיא

הָיָה נוֹטֵל אֶת מִנְחָתָהּ. הַבַּעַל, דְּהָא אַמְּרִינָן דְּאֵין מִצְוֹת כְּהֵנָּה בְּמִנְחוֹת אֶלָּא מִקְּמִיצָה וְאֵילָךְ, וְהַגְּשָׁה נַמִּי תְּחִלַּת קְמִיצָה הִיא שֶׁאֵין זָר קָרֵב לַמִּזְבֵּחַ, אֲבָל קִדּוּשׁ כְּלֵי וְיִצִּיקָה וּבְלִילָה שֶׁטְּעוּנוֹת שֶׁמֶן כָּשֵׁר בְּזָר: **וְנוֹתְנָהּ עַל יָדָהּ.** לְהָנִיחַ: **וְכֹהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ מִתַּחְתֶּיהָ.** וּבְגְּמָרָא יְלִיף דְּתִנּוּפָה צְרִיכֵי יַד בְּעָלִים וְיַד כֹּהֵן, וּבְעָלִים דְּמִנְחַת סוֹטָה הִיא הָאִשָּׁה: **וְהַגִּישׁ.** לְקָרֵן מַעֲרָבִית דְּרוֹמִית כִּדְתַנְיָא(א) בְּפֶרֶק ג׳ בְּסֵדֶר מְנָחוֹת (קף יט:), וְכֵלְהוּ הָנָךְ כְּתִיבֵי בְּמִנְחַת סוֹטָה, תְּנוּפָה וְהַקְרָבָה קְמִיצָה וְהַקְטָרָה: **וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל.** שֶׁכָּל הַנִּקְמָצוֹת שְׁיָרֵיהֶן נֶאֱכָלִין דִּכְתִיב תּוֹרַת בִּסְתָם מִנְחָה (ויקרא ו׳), וְזֹאת תּוֹרַת הַמִּנְחָה כּוּ׳ עַד וְהַנּוֹתֶרֶת מִמֶּנָּה וְגוּ׳: **וְאֵה״כ מַקְרִיב.** בְּגְּמָרָא פָּרִיךְ הָא תָּנָא לֵיהּ וְהַקְטִיר וּמַה יַּקְרִיב עוֹד לְאַחַר הַקְטָרָה: פְּלוּגְתָּא דְּרַבָּנָן וְר׳ שִׁמְעוֹן בְּגְּמָרָא יַלְפִינָן לָהּ מִקְּרָאֵי: **גמ׳ לֹא לְר׳ יאשִׁיָּה דְּדָרֵיהּ.** אָמוֹרָא הוּא וּבְדוֹרוֹ שֶׁל ר״א בֶּן פְּדָת [הֲוָה], וְעוֹד הָיָה ר׳ יאשִׁיָּה שֶׁהָיָה תָּנָא בַּר פְּלוּגְתָּא דְּר׳ יוֹנָתָן בְּבָבְלִיָּה גְּמָרָא, וְהַיְינוּ דְּקָאָמַר לֹא׳ יאשִׁיָּה דְּדָרֵיהּ דְּלֹא תִּימָא לְרַבִּי יאשִׁיָּה הַזָּקֵן, דְּלֵאוֹ אוֹרַח אַרְעָא לְמֵימְרָא לֵיהּ הָכִי, שֶׁגְּדוֹל וְזָקֵן מִמֶּנּוּ הָיָה: **בְּבַעֲלִים מְנָא לָן.** שֶׁתְּהֵא הָאִשָּׁה מְנִיפָה עִם הַכֹּהֵן, דְּהָא קָרֵב בְּכֹהֵן לְחוּדֵיהּ כְּתִיב וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה וְגוּ׳: **מִשְּׁלָמִים.** מִתְּנוּפַת חֲזֵה וְשׁוֹק וְאֵימוּרִין דִּשְׁלָמִים: **יָדָיו תְּרֵיאָנָה.** בַּבְּעָלִים כְּתִיב, וְגַבֵּי תְּנוּפָה כְּתִיב: **מַה כָּאן כֹּהֵן.** בְּסוֹטָה כְּתִיב כֹּהֵן בְּתְנוּפַת מִנְחָתָהּ: **הָא אַקְרְבָהּ.** קֹדֶם הַשְּׁקָאָה, דִּקְתָנֵי קְמִיץ וְהַקְטִיר וְהַדַּר תַּנְיָא הָיָה מַשְׁקֶה: **הָכִי קָאָמַר כּוּ׳.** הָא דִּתְנָא רֵישָׁא הַנִּיף וְהַגִּישׁ קְמִיץ וְהַקְטִיר לָאו דַּוְקָא קֹדֶם הַשְּׁקָאָה נָקֵט וְלֹא אֵיירֵי בְּהַשְּׁקָאָה כְּלָל, אֶלָּא אֵיירֵי בְּסֵדֶר הַקְרָבַת מִנְחַת סוֹטָה שֶׁכֵּן הוּא תְּנוּפָה וְהַגָּשָׁה קְמִיצָה וְהַקְטָרָה, וְהָכֵי קָאָמַר כְּשֶׁבָּא לְהַקְרִיבָהּ הָיָה נוֹטְלָהּ מִתּוֹךְ כְּפִיפָה כּוּ׳, וְהַדַּר אֵיירֵי מִי קוֹדֵם אוֹ הַשְּׁקָאָה קֹדֶם כָּל אֵלֶּה אוֹ אִם כָּל אֵלֶּה קוֹדְמִין לְהַשְּׁקָאָה, וּפְלִיגֵי בָּהּ רַבִּי שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן:

תוספות

הָיה נוטל. בירושלמי כתיב ולקח הכהן מיד האשה את מנחת הקנאות וכי על ידו הוא מניף ולא על ידה הוא מניף אלא מכאן שהוא נוטלה מתוך כלי חול ונותנה בכלי שרת היינו משמע דלא כפירוש רש״י דפירש דבעל היה נוטל ומצינו למימר דקידוש המנחה כשירה בהן [בזר] מיהו מצוה בכהן ליטול המנחה מידה ומאחר שהיה נוטלה היה נותנה כמו כן לתוך כלי שרת:

וכהן מניח את ידו תחתיה. האי דאיצטריך תו למיתני וכהן מניח את ידו תחתיה ולא קתני בסתם ומכנכס את ידו לאשמועינן דתנופה בכהן ירושלמי וכהן מניח את ידו תחתיה ואין הדבר ביעור מניח מפה ואינו חוצץ מביא כהן זקן ואפילו תימא כהן ילד שאין יצר הרע מצויה לשעה תני ר׳ חייא סוטה גידמת שני כהנים מניפין על ידיה אבל בגמרא דידן אמרינן בסוף פרק ארוסה (לקמן קף כז.) דגידמת לא היתה שותה וי״ל דפליגי אי בעינן קרא כדכתיב:

הניף והגיש. בירושלמי יליף הא דאמר בפרק כל המנחות (לקמן קף כט:) והבאת לרבות מנחת העומר להגשה והקריבה לרבות מנחת סוטה להגשה וכתיב בתריה והרים והיכן הוא תנופה כבר קדמה ומהתם יליף נמי דשיריה נאכלין דכתיב בתריה והנותרת מן המנחה לאהרן וגו׳:

ואחר ישקה מבעי ליה לשרישומו ניכר. פירוש ואע״פ שהקריב מנחתה כבר והוא הדין אי שלא כדין עבוד כהנים דלא מחקו למגילה כלל עד לאחר הקרבה דמוחק לה בתר הכי ונראה דלאו דוקא נקט דקרא אתי לרישומו ניכר דכיון דכתיב ומחה ממילא שמעינן אי רישומו ניכר דלאו מחוי הוא דהא ממעטינהו התם דאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו משום דרישומו ניכר והוי כתב שאינו יכול למחוק אלא עיקר קרא לאם הקריב מנחתה ואחר כך השקה כשירה כדדריש רבי שמעון והשקה קמא והכי אמרינן בירושלמי דלרבנן הקריב מנחתה ואח״כ השקה כשירה והתם דריש אלייבהו דרבנן ואחר ישקה למערערין וה״ג התם ואחר ישקה על כרחה שלא בטובתה מודה ר״ש לחכמים שאם השקה ואחר כך הקריב מנחתה שהיא כשירה ומודים חכמים לר׳ שמעון שאם הקריב את מנחתה ואח״כ השקה שהיא כשירה מה ביניהון מצוה רבנן אמרי מנחת קנאות היא שהיא בודקתה ור״ש אומר המים הן בודקין אותה מאי טעמא דרבנן מנחת זכרון מזכרת עון מאי טעמא דרבי שמעון ובאו בה רבנן אמרי כותב ומוחק ומשקה ומקריב ר״ש אומר כותב ומקריב ומוחק ומשקה כולי עלמא מודו שמחיקה סמוך להשקאה ותו גרסינן התם קרבה מנחתה ואמרה איני שותה מערערין אותה ומשקה אותה בעל כרחה כרבי שמעון ברם כרבנן כבר שתת השתא אית לך למימרא אף על גב דלרבנן דרשינן והשקה בתרא לאונס קא סברי דאונס במחיקת מגילה תליא מילתא וקרא יתירא קא דרשי לאונס:

דְּכְתִיב: "זֹאת". בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּהָאִשָּׁה שׁוֹתָה וְשׁוֹנָה, דְּכְתִיב: "תּוֹרַת". כִּי פְּלִיגִי בְּאִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין, בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים וּבוֹעֵל אֶחָד; תַּנָּא קַמָּא סָבַר: "תּוֹרַת" לְרַבּוּיֵי כּוּלְּהִי, "זֹאת" לְמַעוּטֵי אִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד. וְרַבָּנָן בַּתְרָאֵי סָבְרִי: "זֹאת" לְמַעוּטֵי כּוּלְּהִי, "תּוֹרַת" לְרַבּוּיֵי שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין. וְר׳ יְהוּדָה "זֹאת" לְמַעוּטֵי תַּרְתֵּי, "תּוֹרַת" לְרַבּוֹת תַּרְתֵּי. "זֹאת" לְמַעוּטֵי תַּרְתֵּי, אִישׁ אֶחָד וּבוֹעֵל אֶחָד, אִישׁ אֶחָד וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין; "תּוֹרַת" לְרַבּוּיֵי תַּרְתֵּי, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּבוֹעֵל אֶחָד, שְׁנֵי אֲנָשִׁים וּשְׁנֵי בוֹעֲלִין.

הַדְּרָן עֲלָךְ הָיָה מֵבִיא

הָיָה נוֹטֵל אֶת מִנְחָתָהּ מִתּוֹךְ כְּפִיפָה מִצְּרִית וְנוֹתְנָהּ לְתוֹךְ כְּלִי שָׁרֵת, וְנוֹתְנָהּ עַל יָדָהּ, וְכֹהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ מִתַּחְתֶּיהָ וּמְנִיפָהּ. הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וְהִקְטִיר וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. הָיָה מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ. ר׳ שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ הָיָה מַשְׁקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמָּיִם". אִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה: **גמ׳** אָמַר לֵיהּ ר׳ אֶלְעָזָר לְר׳ יאשִׁיָּה דְּדָרֵיהּ, לֹא תֵּיתַב אַכַּרְעָךְ עַד דְּמְפָרַשְׁתְּ לָהּ לְהָא מִילְּתָא, מִנַּיִן לְמִנְחַת סוֹטָה שֶׁטְּעוּנָה תְּנוּפָה? מְנָא לָן?! וְהֵנִיף כְּתִיב בָּהּ! בְּבְעָלִים, מְנָלָן? אָתְיָא "יָד" "יָד" מִשְּׁלָמִים; כְּתִיב הָכָא "וְלָקַח הַכֹּהֵן מִיַּד הָאִשָּׁה" וּכְתִיב הָתָם "יָדָיו תְּבִיאֶנָה" מַה כָּאן כֹּהֵן אַף לְהַלָּן כֹּהֵן, וּמַה לְהַלָּן בְּעָלִים אַף כָּאן בְּעָלִים. הָא כֵּיצַד מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יְדֵי הַבְּעָלִים וּמֵנִיף: הֵנִיף וְהִגִּישׁ קָמַץ וְכוּ׳ הָיָה מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ: הָא אַקְרְבָהּ? הָכִי קָאָמַר: סֵדֶר מִנְחוֹת כֵּיצַד? הֵנִיף וְהִגִּישׁ, קָמַץ וְהִקְטִיר, וְהַשְּׁאָר נֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. וּבְהַשְׁקָאָה גּוּפָהּ פְּלִיגִי ר׳ שִׁמְעוֹן וְרַבָּנָן; דְּרַבָּנָן סָבְרִי: מַשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְר׳ שִׁמְעוֹן סָבַר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאַחַר יַשְׁקֶה": וְאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה:

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף יט עמוד ב

תָּנוּ רַבָּנַן, "וְהִשְׁקָהּ", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "וְהִשְׁקָהּ"! שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאוֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה" מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ, וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ, דִּבְרֵי ר' עֲקִיבָא. ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: "וְאַחַר יַשְׁקֶה" מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר "וְהִשְׁקָהּ"! אֶלָּא אַחַר כָּל מַעֲשִׂים כּוּלָּן הָאֲמוּרִין לְמַעְלָה, מַגִּיד שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מְעַכְּבִין בָּהּ עַד שֶׁלֹּא קָרֵב הַקּוֹמֶץ וְעַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְעַד שֶׁלֹּא תְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה. עַד שֶׁלֹּא קָרֵב הַקּוֹמֶץ, ר' שִׁמְעוֹן לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ. עַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה מְגִילָּה, אֶלָּא מַאי מַשְׁקֶה לָהּ? אָמַר רַב אַשִׁי: לֹא נִצְרְכָה לְשֶׁרִישּׁוּמוֹ נִיכָּר. עַד שֶׁלֹּא תְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה, מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא הָא מִיכְתַּב כָּתְבֵי לָהּ? וְהָאָמַר רָבָא: מְגִילַּת סוֹטָה שֶׁכְּתָבָהּ קוֹדֶם שֶׁתְּקַבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה לֹא עָשָׂה וְלֹא כְלוּם! כְּדִי נַסְבָהּ. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? תְּלָתָא קְרָאֵי כְּתִיבִי: "וְהִשְׁקָהּ" קַמָּא, "וְאַחַר יַשְׁקֶה", "וְהִשְׁקָהּ" בַּתְרָא, רַבָּנַן סָבְרִי: "וְהִשְׁקָהּ" קַמָּא לְגוּפוֹ, שֶׁמַּשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, "וְאַחַר יַשְׁקֶה" מִיבָּעֵי לֵיהּ לְשֶׁרִישּׁוּמוֹ נִיכָּר, "וְהִשְׁקָהּ" בַּתְרָא שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאוֹמֶרֶת "אֵינִי שׁוֹתָה" מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקָהּ אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. וְר' שִׁמְעוֹן סָבַר: "וְאַחַר יַשְׁקֶה" לְגוּפוֹ שֶׁמַּקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקָהּ, "וְהִשְׁקָהּ" קַמָּא שֶׁאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה, "וְהִשְׁקָהּ" בַּתְרָא שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאָמְרָה "אֵינִי שׁוֹתָה" מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. וְרַבָּנַן, בְּדִיעֲבַד לֹא פָּתַח קְרָא. וְסָבַר ר' עֲקִיבָא מַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ? וְהָתַנְיָא, ר' יְהוּדָה אוֹמֵר: כְּלַבּוּס שֶׁל בַּרְזֶל מַטִּילִין לְתוֹךְ פִּיהָ, שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָּה וְאָמְרָה "אֵינִי שׁוֹתָה" מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. אָמַר ר' עֲקִיבָא: כְּלוּם אָנוּ צְרִיכִין אֶלָּא לְבוֹדְקָהּ וַהֲלֹא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת, אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא קָרֵב הַקּוֹמֶץ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ, מִשֶּׁקָּרֵב הַקּוֹמֶץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ. וְלִיטַעֲמִיךְ תִּיקְשֵׁי לָךְ הִיא גּוּפָהּ, מִשֶּׁקָּרֵב הַקּוֹמֶץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ? וַהֲלֹא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת, לָא קַשְׁיָא, הָא דְּקָהָדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת רְתִיתָא, וְהָא דְּקָהָדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת בְּרִיוּתָא, וְהָכִי קָאָמַר: כָּל מֵחֲמַת בְּרִיוּתָא, כְּלָל כְּלָל לֹא שָׁתְיָא. מֵחֲמַת רְתִיתָא; עַד שֶׁלֹּא קָרֵב הַקּוֹמֶץ, דְּאַכַּתִּי לֹא אִמְחוּק מְגִילָּה, אִי נַמִּי אִמְחוּק מְגִילָּה, דְּשֶׁלֹּא כַּדִּין עֲבִיד כֹּהֲנִים דְּמָחְקֵי, מָצֵי הָדְרָא בָּהּ. מִשֶּׁקָּרֵב הַקּוֹמֶץ, בְּדִין עֲבִיד כֹּהֲנִים דְּמָחְקֵי, לֹא מָצֵי הָדְרָא בָּהּ,

קשיא

רש"י

ה"ג ת"ר וְהִשְׁקָהּ מַה ת"ל וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְהִשְׁקָהּ שֶׁאִם נִמְחֲקָה כו'. וְלֹא גַּרְסִינָן בַּתְרָא בְּרֵישָׁא וְקַמָּא בְּסֵיפָא [שֶׁאֵין זֶה לְשׁוֹן בָּרַיְיתָא] וּפֵי' מְשֻׁבָּשׁ הוּא, וְטָעָה בִּוַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר, דְּמַשְׁמַע שֶׁזֶּה נֶאֱמַר מִתְּחִלָּה, וְהָכֵי פֵּירוּשׁ, סֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת כָּךְ הוּא, וְכָתַב וּמָחָה וְהִשְׁקָה וְהֵנִיף [אֶת] הַמִּנְחָה וְהִקְרִיב, דְּהַיְינוּ הַגָּשָׁה, וְקָמַץ וְהִקְטִיר וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת הָאִשָּׁה אֶת הַמַּיִם, וַהֲדַר תּוּ כְּתִיב הַשְׁקָאָה שְׁלִישִׁית, וְהִשְׁקָהּ אֶת הַמַּיִם וְהָיְתָה אִם נִטְמְאָה וְגוֹ', וְקא"ר עֲקִיבָא וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה דִּכְתִיב קֹדֶם הַקְטָרַת הַמִּנְחָה מה ת"ל, וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר אַחַר הַקְטָרַת הַמִּנְחָה וְהִשְׁקָהּ אֶת הַמַּיִם, וְהַהוּא דַּוְקָא הוּא וְאֵין הָרִאשׁוֹן דַּוְקָא, דְּמִדִּכְתִיב וְאַחַר יַשְׁקֶה אֶת הָאִשָּׁה ש"מ הַשְׁקָאָה אַחַר הַקְטָרָה הִיא, וּמַה ת"ל וְהִשְׁקָה אֶת הָאִשָּׁה אַחַר הַמְּחִיקָה, לְלַמֶּדְךָ שֶׁאִם נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה וְלֹא הוֹדִית לוֹמַר טְמֵאָה אֲנִי מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ, כְּלוֹמַר פּוֹתְחִין פִּיהָ שֶׁלֹּא בְּטוֹבָתָהּ וְשׁוֹפְכִין אֶת הַמַּיִם לְתוֹךְ גְּרוֹנָהּ. וַאֲפִי' נִמְחֲקָה מְגִלָּה קֹדֶם הַקְטָרָה, דְּשֶׁלֹּא כַּדִּין עָשׂוּ הַכֹּהֲנִים, דְּכֵיוָן דְּאֵינָהּ שׁוֹתָה עַד לְאַחַר הַקְטָרָה לֹא הָיָה לָהֶם לִמְחוֹק, דְּכָל מַה שֶּׁיֵּשׁ שָׁהוּת לְאַחֵר אֶת הַמְּחִיקָה מְאַחֲרִין שֶׁמָּא תּוֹדֶה, אֲפִלּוּ הָכֵי הוֹאִיל וְנִמְחֲקָה וַאֲפִלּוּ שֶׁלֹּא כַּדִּין אֵין שׁוֹמְעִין לָהּ לֵאמֹר אֵינִי שׁוֹתָה אֶלָּא אוֹ תִּשְׁתֶּה אוֹ תּוֹדֶה, וּלְכָךְ נֶאֱמַר וְהִשְׁקָה אַחַר הַמְּחִיקָה, וְלֹא תִּשְׁתֶּה מִיָּד עַד לְאַחַר הַקְטָרָה, אֶלָּא הָא קָמַשְׁמַע לָן שֶׁהַמְּחִיקָה גּוֹרֶמֶת לָהּ לִשְׁתּוֹת: **ר"ש אוֹמֵר וְאַחַר יַשְׁקֶה** מַה ת"ל **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר וְהִשְׁקָהּ.** לֹא פְּלִיג אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא, אֶלָּא מַר דָּרִישׁ הַאי קְרָא וּמַר דָּרִישׁ הַאי קְרָא, וְהָכֵי אָמַר לְקַמָּן בִּשְׁמַעְתִּין דְּתַרְוַיְיהוּ ס"ל מַקְרִיב מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה: **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר.** פָּסוּק שְׁלִישִׁי וְהִשְׁקָה אֶת הַמַּיִם לְאַחַר הַקְטָרָה, מַה ת"ל וְאַחַר יַשְׁקֶה: **אַחַר כָּל הַמַּעֲשִׂים כֻּלָּן הָאֲמוּרִים לְמַעְלָה.** וּמַה אָמוּר לְמַעְלָה, הַשְׁבָּעָה וְקַבָּלָה וּכְתִיבָה וּמְחִיקָה [וּקְמִיצָה] וְהַקְטָרַת הַמִּנְחָה: **מַגִּיד שֶׁשְּׁלֹשָׁה דְּבָרִים.** הַלָּלוּ מְעַכְּבִין, הַהַקְטָרָה וְהַשְׁבָּעָה וּמְחִיקָה. וּלְקַמֵּיהּ פָּרִיךְ פְּשִׁיטָא קֹדֶם הַמְּחִיקָה מַה תִּשְׁתֶּה: **לְשֶׁרִשּׁוּמוֹ נִכָּר.** שֶׁאִם הָיָה רִשּׁוּמוֹ נִכָּר צָרִיךְ לַחֲזוֹר וְלִמְחוֹק עַד שֶׁלֹּא יְהֵא רִשּׁוּמוֹ נִכָּר: **הָא מִיכְתַּב כָּתְבֵי לָהּ.** כֹּהֵן לִמְגִלָּה קֹדֶם קַבָּלַת שְׁבוּעָה בִּתְמִיהָ: **לֹא עָשָׂה כְּלוּם.** דְּהָכִי כְּתִיב וְכָתַב אֶת הָאָלוֹת, אַחַר קַבָּלַת שְׁבוּעָה כְּתִיב: **כְּדִי נָסְבָהּ.** שֶׁלֹּא לְצֹרֶךְ, דְּהָא אֲפִלּוּ מִכְתַּב לֹא כְּתַבִינַן: **בְּמַאי קָמִיפְלְגֵי.** אַמַּתְנִי' קָאֵי, וּבָרַיְיתָא נָקַט בְּרֵישָׁא לְאַשְׁמוּעִינָן מֵהֵיכָא יָלִיף ר"ש טַעֲמֵיהּ, וְקָבָעֵי רַבָּנַן הַשְׁתָּא הֵיכִי דָּרְשֵׁי לְהוּ לִקְרָאֵי וְר"ש הֵיכִי דָּרִישׁ לְהוּ לְכֻלְּהוּ: **רַבָּנַן סָבְרֵי וְהִשְׁקָה קַמָּא.** דְּקֹדֶם הַקְטָרָה דַּוְקָא הוּא, וְאע"ג דִּכְתִיב וְאַחַר יַשְׁקֶה דְּמַשְׁמַע דַּוְקָא, עַל כָּרְחָךְ מִקְרָא הָאָמוּר רִאשׁוֹן אֵינוֹ נִדְרָשׁ אֶלָּא לְגוּפוֹ וּמִקְרָאוֹת יְתֵרוֹת הָאֲמוּרִים אַחֲרָיו נִתְּנוּ לִדְרוֹשׁ, הִלְכָּךְ קַמָּא דַּוְקָא לוֹמַר שֶׁמַּשְׁקֶה וְאח"כ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ, וְע"כ וְאַחַר יַשְׁקֶה אע"פ שֶׁנִּכְתַּב אַחַר הַקְטָרָה אַקֹּדֶם הַקְטָרָה קָאֵי, וְאַחַר דְּקָאָמַר אַמְּחִיקָה קָאֵי הַכְּתוּבָה לְמַעְלָה, וְקָאָמְרֵי רַבָּנַן דְּאִם לֹא נִמְחֲקָה יָפֶה לֹא יַשְׁקֶנָּה, וְהִשְׁקָהּ בַּתְרָא נַמֵּי אַקֹּדֶם הַקְטָרָה קָאֵי וּלְדָרְשָׁה אָתָא ע"כ: **וְר"ש סָבַר וְאַחַר יַשְׁקֶה.** מַשְׁמַע דְּדַוְקָא הוּא, וְדַוְקָא כְּתִיבָה לְאַחַר הַקְטָרָה, לוֹמַר שֶׁכֻּלָּן מְעַכְּבִין בָּהּ הַקְטָרַת הַמִּנְחָה וְרֹשֶׁם הַנִּכָּר, וְכֻלְּהוּ מֵהָכָא נָפְקֵי דְּקוֹדְמִין לְהַשְׁקָאָה, וְהִשְׁקָה קַמָּא לְאַכְשׁוּרֵי דְּאִי עָבֵיד אִיפְּכָא: **וְהִשְׁקָהּ בַּתְרָא שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִלָּה.** וְדַוְקָא אַחַר הַקְטָרָה דְּבִדִין אִימְחִיק מַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ, וְהַיְינוּ דְּאִיכָּא בֵּין ר"ע לְר"ש, דְּר"ע לֵית לֵיהּ אִם הִשְׁקָה וְאח"כ הִקְרִיב מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה, הִלְכָּךְ וְהִשְׁקָה קַמָּא דָּרִישׁ לִבְעַל כָּרְחָהּ, וְאע"ג דְּשֶׁלֹּא כְּדִין אִימְחִיק קֹדֶם הַקְטָרָה. וְאַחַר יַשְׁקֶה לְרִשּׁוּמוֹ נִכָּר, וְהִשְׁקָהּ בַּתְרָא לְגוּפֵיהּ לוֹמַר שֶׁמַּקְרִיב מִנְחָתָהּ וְאח"כ מַשְׁקֶה: **בְּדִיעֲבַד לֹא פָּתַח קְרָא.** אֵין דֶּרֶךְ הַכָּתוּב לוֹמַר בִּתְחִלַּת דְּבָרָיו שֶׁלֹּא כְּדֶרֶךְ מִצְוָתָן, אֶלָּא בִּתְחִלָּה סֵדֶר מִשְׁפַּט דְּבָרָיו, וּלְבַסּוֹף מְרַבֶּה מִקְרָאוֹת לִדְרוֹשׁ: **כַּלְבּוּס.** שְׁנֵי שִׁנַּיִם יֵשׁ לוֹ, וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיהָ זָקוּף: **אֶלָּא לְבָדְקָהּ.** אִם טְהוֹרָה אִם טְמֵאָה: **וַהֲלֹא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת.** דְּכֵיוָן דְּאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה מוֹדָה שֶׁהִיא טְמֵאָה: **יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ.** וְלוֹמַר אֵינִי שׁוֹתָה, וְאֵין אוֹנְסִין אוֹתָהּ דְּהָא מוֹדָה דִּטְמֵאָה הִיא: **מִשֶּׁקָּרַב הַקֹּמֶץ וְכוּ'.** וּלְקַמֵּיהּ פָּרִיךְ הִיא גּוּפָא קַשְׁיָא אַמַּאי אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר וַהֲלֹא בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת הִיא: **דְּקָא הָדְרָא מֵחֲמַת בְּרִיוּתָא.** הָא דְּקָתָנֵי בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת דְּקָא הָדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת בְּרִיוּתָא הוּא, שֶׁאֵינָהּ רוֹתֶתֶת וְקָאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, וַדַּאי טְמֵאָה הִיא וּלְכָךְ אֵינָהּ רוֹתֶתֶת דְּסַמְכָא מֵעִקָּרָא וְאָמְרָה כִּי מָטֵינָא לְמִשְׁתֵּי לֹא שָׁתֵינָא, וְלֹא שְׁנָא קָרַב קֹמֶץ וְלֹא שְׁנָא לֹא קָרַב לֹא שָׁתְיָא כִּדְמְפָרֵשׁ וְאָזִיל כָּל מֵחֲמַת בְּרִיוּתָא כְּלָל כְּלָל לֹא שָׁתְיָא וַאֲפִי' קָרַב הַקֹּמֶץ. וְהָא דְּמַפְלִיג בֵּין קָרַב לְלֹא קָרַב, דְּקָא הָדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת רְתִיתָא, שֶׁאָנוּ רוֹאִין אוֹתָהּ רוֹתֶתֶת, דְּאִיכָּא לְמֵימַר דְּאֵינָהּ מַאֲמֶנֶת שֶׁלֹּא יִבְדְּקוּהָ הַמַּיִם וַאֲפִלּוּ הִיא טְהוֹרָה, וְרוֹצָה הָיְתָה לִסְמוֹךְ עַל טָהֳרָתָהּ וְלִשְׁתּוֹת, וּלְפִיכָךְ הִיא רוֹתֶתֶת וּכְשֶׁמַּגַּעַת לִשְׁתּוֹת חוֹזֶרֶת בָּהּ, הִלְכָּךְ עַד שֶׁלֹּא קָרַב כוּ', וּבָרַיְיתָא קַמַּיְיתָא דִּלְעֵיל דְּקָתָנֵי מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ בְּמֵחֲמַת רִיתוּתָא קָאָמַר:

קשיא

תוספות

ורבי יהודה אומר כלבוס של ברזל מטילין לה לתוך פיה. בפרק ד' מיתות (סנהדרין קף נב.) פליגי ר"י ורבנן במצות הנשרפין דתנן נותנין סודר קשה לתוך הרכה וכורך על צוארו זה מושך אילך וזה מושך אילך עד שפותח את פיו וזורק את הפתילה לתוך פיו ר"י אומר אם מת בידם לא היו מקיימין בו מצות שריפה אלא פותח פיו בצבת וכו' ותימה לר"י מאי שנא הכא דלרבי יהודה בכלבוס והתם בצבת ופי' ר"י דהכא נמי היו פותחין פיה בצבת אלא לאחר שפותחין פיה בצבת היו מטילין לתוכה כלבוס שלא תוכל לחזור ולקפוץ פיה ורבנן מודו נמי [הכא] דאין פותחין פיה על ידי סודרין דהתם טעם דרבנן משום דשריפה חמורה מחנק והיו מקרבין מיתתו ע"י חנק וגמר מיתתו בשריפה משום ואהבת לרעך כמוך אבל הכא אין לקרב מיתתה:

בפי' ר"ח פי' לפי גי' הספרים וכן פירש הוא שוהשקה בתרא מערערין והשקה קמייתא לגופו מה ת"ל לא שבברייתא נשנית בתרא וקמא אלא פירוש של בעל הגמרא הוא שהושקה בתרא בא ללמד שמערערין והשקה קמא לגופיה ורבי עקיבא סבר ליה כרבנן שמשקה ואח"כ מקריב מנחתה ומקשה היכי אמר רבי עקיבא מערערין והא בדוקה ועומדת סבירא ליה ותו מקשה ר' עקיבא בהא מתניתין דפליג עליה רבי שמעון תני מחיקה מעכבא אלמא סבירא ליה שמחיקה והשקאה קודם הקרבת המנחה כרבנן וכל זמן שלא נמחקה המגילה מצי הדרא והכא דפליג בהדי דרבי יהודה תני קומץ מעכבה דאלמא הקרבה קודם השקאה כר' שמעון ושנינן תרי תנאי ואליבא דרבי עקיבא ירושלמי ולית ליה לרבי עקיבא מערערין אית ליה בשהתחילה לשתות וצריך לפרש דאם נמחקה מגילה קודם שקרב הקומץ דשלא כדין עבוד כהנים כיון שהתחילה לשתות מערערין אותה:

מגילתה

ביאורים למסכת סוטה דף יט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הגמרא מביאה ברייתא לבאר מהיכן למד רבי שמעון שהשקאת הסוטה נעשית לאחר הקרבת המנחה. ג׳ פעמים מוזכרת ההשקאה בפרשת סוטה בסדר דלהלן. א. לאחר מיחוי מגילת הסוטה במים, "וכתב את כל האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מי המרים. והשקה את האישה". ב. לאחר הקרבת המנחה, "וקמץ הכהן מן המנחה את אזכרתה והקטיר המזבחה ואחר ישקה את האשה את המים". ג. בפסוק שאחריו נאמר שוב, "והשקה את המים וגו׳". הברייתא שלפנינו תביא מחלוקת תנאים בדרשת הפסוקים. **תָּנוּ רַבָּנַן, 'וְהִשְׁקָהּ'** הראשון המוזכר בפרשה לפני הקטרת המנחה, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה בא ללמדנו, **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** לאחר הקטרת המנחה **'וְהִשְׁקָהּ** את המים', ומכך שאמר הכתוב 'ואחר ישקה', משמע ששתיית המים נעשית לאחר ההקרבה, ואם כן 'והשקה' האמור לאחר המחיקה לשם מה נכתב, בא ללמדנו **שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָה וְאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה** – כלומר, אף שקודם מחיקת המגילה יכולה לומר איני שותה, אם כבר נמחקה ואמרה איני שותה, אין שומעין לה, אלא **מְעָרְעֲרִין אוֹתָהּ** – פותחין את פיה שלא בטובתה **וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, 'וְאַחַר יַשְׁקֶהָ'** – השקאה שניה המוזכרת בפרשה לאחר הקטרה **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה באה ללמד, אין לומר שבאה ללמד שהשקאת המים נעשית לאחר ההקטרה, **וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר** – שהרי כבר נאמר בפסוק שלישי **'וְהִשְׁקָהּ'** לאחר ההקטרה, וממנו כבר למדנו שההשקאה נעשית לאחר הקטרה. **אֶלָּא** ללמד שאין משקים אותה אלא **לְאַחַר כָּל מַעֲשִׂים כּוּלָּן הָאֲמוּרִין לְמַעְלָה** – קודם לכן בפרשה, **מַגִּיד** - ובאה התורה ללמד בכך, שג׳ **דְּבָרִים מְעַכְּבִין בָּהּ**, כלומר, שאין משקין אותה מהמים המרים, **עַד שֶׁלֹּא קָרַב הַקּוֹמֶץ, וְעַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה מְגִילָה, וְעַד שֶׁלֹּא תִּקַּבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה.** הגמרא חוזרת על דברי רבי שמעון בברייתא לפרשם, מה שאמר שאין משקים אותה **עַד שֶׁלֹּא קָרַב הַקּוֹמֶץ**, הולך בזה **רַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעֲמֵיהּ, דְּאָמַר** במשנתנו, שקודם **מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה.** אך על מה שאמר שאין משקים אותה **עַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה מְגִילָה**, יש לשאול, מה הוצרך לומר זאת, הרי אם לא נמחקה המגילה **אֶלָּא מַאי מַשְׁקֶה לָהּ** – הלא המים הבודקים, הם מים שמחו מגילת סוטה לתוכן, ולפני שמחו אינם מי סוטה. **אָמַר רַב אַשִׁי** ליישב את דבריו, אכן לא הוצרך לומר שאין משקין אותה לפני שמחו את המגילה לתוך המים, **לֹא נִצְרְכָה** - אלא שהוצרך לומר, **לְשֶׁרִישׁוּמוֹ נִיכָּר** – שאף שכבר מחו לתוכן, אם עדיין נותר רושם במגילה, אין משקין אותה מהם עד שימחוק באופן שלא יהא רישומו ניכר. וכן על מה שאמר רבי שמעון, שאינה יכול לשתות **עַד שֶׁלֹּא תִּקַּבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה** יש לשאול, שמדבריו מדויק **מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שַׁתְיָא** – שקבלת השבועה מעכבת את השתייה, **הָא מִיכְתַּב כָּתְבֵי לָהּ** – אבל לכתוב את המגילה ניתן גם קודם קבלת השבועה. וקשה **וְהָאָמַר רָבָא, מְגִילַת סוֹטָה שֶׁכְּתָבָהּ קוֹדֶם שֶׁתִּקַּבֵּל עָלֶיהָ שְׁבוּעָה לֹא עָשָׂה וְלֹא כְּלוּם,** לפי שסדר כתיבת מגילת סוטה נאמר בתורה לאחר קבלת השבועה, ומשמע שהמגילה נכתבת רק לאחר קבלת השבועה. מתרצת הגמרא, אכן אין כותבים את המגילה עד שתקבל עליה שבועה, ומה שאמר שאינה יכולה לשתות עד לאחר קבלת שבועה, **כְּדֵי נִסְבָּהּ** – בדרך אגב ושלא לצורך אמרו, שהרי גם כתיבת המגילה אינה נעשית לפני קבלת השבועה.

במשנתנו נחלקו רבנן ורבי שמעון מהו סדר הדברים בבדיקת הסוטה, לדעת רבנן משקין אותה ואחר כך מקריבין את מנחתה, ולדעת רבי שמעון מקריבין את מנחתה ואחר כך משקין אותה. שואלת הגמרא, **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** - מה יסוד המחלוקת בניהם. ומשיבה, **תְּלָתָא קְרָאֵי כְּתִיבֵי** – ג׳ פעמים מוזכרת ההשקאה בפרשה, **'וְהִשְׁקָהּ' קַמָּא** – ראשון, נכתב לאחר המחיקה וקודם הקטרה, בפעם השניה כתוב לאחר ההקטרה **'וְאַחַר יַשְׁקֶהָ'**, ולאחריו כתוב **'וְהִשְׁקָהּ' בַּתְרָא** – האחרון. ובזה נחלקו, **שַׁרְבָּנַן סָבְרֵי, 'וְהִשְׁקָהּ' קַמָּא** הכתוב לפני ההקטרה, **לְגוּפוֹ** – לענין ההשקאה עצמה בא, ללמד **שֶׁמַּשְׁקֶה וְאַחַר כָּךְ מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ** – כלומר, מכך שכתבה התורה את ההשקאה לפני ההקטרה, יש ללמוד שכך הוא סדר עשיית הדברים. והפסוק **'וְאַחַר יַשְׁקֶהָ', מִיבְּעֵי לֵיהּ לְשֶׁרִישׁוּמוֹ נִיכָּר** – ללמד שאין משקין אותה עד לאחר מחיקת המגילה לגמרי, שלא יוותר בה רושם, והרי זה כאילו נאמר 'ואחר המחיקה ישקה'. ומ**'וְהִשְׁקָהּ' בַּתְרָא** לומדים, **שֶׁאִם נִמְחֲקָה** כבר **הַמְּגִילָה וְאוֹמֶרֶת** הסוטה **אֵינִי שׁוֹתָה, מְעָרְעֲרִין אוֹתָהּ** – פותח את פיה שלא בטובתה **וּמַשְׁקֶה אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ.**

וְרַבִּי שִׁמְעוֹן סָבַר - דרש את הפסוקים כך, הפסוק השני – **'וְאַחַר יַשְׁקֶהָ', לְגוּפוֹ** – לענין השקאת הסוטה עצמה בא, ללמד **שֶׁמַּקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה** - כלומר, שההשקאה נעשית לאחר כל הדברים האמורים בפרשה, כתיבת המגילה, הקטרה ומחיקת המגילה לתוך המים באופן שלא ישאר רושם. **'וְהִשְׁקָהּ' קַמָּא** - ראשון הכתוב בפרשה לפני ההקטרה, בא ללמד **שֶׁאִם הִשְׁקָהּ וְאַחַר כָּךְ הִקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ כְּשֵׁרָה** - כלומר, אף שלכתחילה נעשית ההשקאה לאחר ההקטרה, אם השקה אותה הכהן קודם ההקטרה, כשר. **'וְהִשְׁקָהּ' בַּתְרָא** – האחרון האמור לאחר כל הפעולות, דהיינו, מחיקת המגילה וההקטרה, בא ללמד **שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָה** לאחר כל אלו, **וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעָרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ.** שואלת הגמרא, **וְרַבָּנַן** מדוע אינם דורשים את הפסוקים כרבי שמעון, ללמוד מ'ואחר ישקה' שההשקאה נעשית לאחר הקטרה, הרי מסתבר טעמו. משיבה הגמרא, **כְּדִיעֲבַד לֹא פָּתַח קְרָא** – אין זה מדרך הכתוב לומר בתחילה את הדרשה ולאחר מכן את סדר הדברים, אלא בתחילה מסדר הכתוב את אופן עשיית המצוה ולאחר מכן מוסיף מקראות לדרוש. ולפיכך, מסתבר לומר ש'השקה' הראשון שנכתב קודם הקטרה נאמר בדוקא, ו'ואחר ישקה', ו'השקה' האחרון נכתבו לדרשה.

הגמרא חוזרת לברייתא שהביאה לעיל, ומקשה סתירה בדברי רבי עקיבא, **וְסָבַר** – וכי סבר **רַבִּי עֲקִיבָא** שסוטה שאמרה איני שותה לאחר שנמחקה המגילה **מַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ, וְהָתַנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כְּלַבּוּם** – שיניים **שֶׁל בַּרְזֶל מְטִילִין לְתוֹךְ פִּיהָ** – פותחים את פיה בכוח ונותנים אותם לתוך הפה כשהן זקופים שלא תוכל לסוגרו, כדי **שֶׁאִם נִמְחֲקָה מְגִילָה וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעָרְעֲרִין אוֹתָהּ וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ.** אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא, כְּלוּם אָנוּ צְרִיכִין את שתיית המים **אֶלָּא לְבוֹדְקָהּ** אם טהורה היא או לא, **וַהֲלֹא** כיון שאומרת איני שותה, **בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת** היא, שהרי בכך מודה שטמאה היא. **אֶלָּא עַד שֶׁלֹּא קָרַב הַקּוֹמֶץ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ** ולומר איני שותה, ואין משקין אותה בעל כורחה, שהרי זה כאילו הודתה שטמאה היא, אך **מִשֶּׁקָּרַב הַקּוֹמֶץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ.** הרי שלדעת רבי עקיבא אין משקין אותה בעל כורחה אלא לאחר הקרבת המנחה, וזה סותר למה שאמר בברייתא הראשונה, שלאחר שנמחקה המגילה משקין אותה בעל כורחה.

שואלת הגמרא על המקשה, **וְלִיטַעְמֵיהּ** – לטעמך שהקשית מברייתא זו, מדוע הקשית רק שיש סתירה ממנה לברייתא שהובאה לעיל, **תִּיקְשֵׁי לָךְ הֵיא גּוּפָהּ** – תקשה על הברייתא בפני עצמה, מאחר שאם חוזרת בה ומסרבת לשתות נחשב שמודה שזינתה, מדוע **מִשֶּׁקָּרַב הַקּוֹמֶץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ,** ומחייבים אותה לשתות, **וַהֲלֹא** כיון שאמרה איני שותה הרי היא **בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת** – שהרי נחשב שהודתה, ומדוע נחייבה לשתות. מתרצת הגמרא, **לֹא קַשְׁיָא** – זה אינו קשה, **הָא** – מה שאמר רבי עקיבא שאם כבר קרב הקומץ מחייבים אותה לשתות, וחזרתה משתיית המים אינה נחשבת כהודאה בטומאה, מדובר באופן **דְּקָהַדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת רְתִיתָא** – שחוזרה בה מחמת פחד, שראינו את גופה שהוא רותת. **וְהָא** – ומה שאמר רבי עקיבא שאם סירבה לשתות לאחר המחיקה הרי היא בדוקה ועומדת, מדובר באופן **דְּקָהַדְרָא בָּהּ מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא** – מתוך בריאותה, שאינה רותתת ואמרה איני שותה. **וְהָכִי קָאָמַר** רבי עקיבא, **כָּל מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא** – אם סירבה לשתות מתוך בריאותה, שלא גילתה כלל סימני פחד ורעדה, **כְּלָל כְּלָל לֹא שַׁתְיָא** – אינה שותה כלל. שהאומרת איני שותה שלא מתוך פחד, יש להניח שגם מתחילה כשאמרה שתשתה, לא התכוונה לשתות באמת, אלא סמכה על כך שכשיבואו להשקותה תסרב, לפיכך כשמסרבת, נחשבת כמודה בטומאה. אבל המסרבת לשתות **מֵחֲמַת רְתִיתָא** – שאנו רואים אותה שהיא נפחדת ורותתת, אות הוא כי מתחילה התכוונה לשתות וסמכה על טהרתה, אלא שכעת היא נפחדת וחוששת שלא יבדקו אותה המים למרות שהיא טהורה, ובאופן זה יש חילוק, אם חוזרה בה **עַד שֶׁלֹּא קָרַב הַקּוֹמֶץ, דְּאַכַּתִּי לֹא אִמְּחוּק מְגִילָה, אִי נַמִּי** אם **אִמְּחוּק מְגִילָה** לפני שקרב הקומץ, **דְּשֵׁלֹא כְּדִין עָבִיד כֹּהֲנִים דְּמָחֲקֵי, מָצֵי הַדְרָא בָּהּ** ואין משקין אותה בעל כורחה, אך **מִשֶּׁקָּרַב הַקּוֹמֶץ, דִּכְדִין עָבִיד כֹּהֲנִים דְּמָחֲקֵי, לֹא מָצֵי הַדְרָא בָּהּ.**

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

אך סוף סוף, שנינו בדעת רבי עקיבא, שרק לאחר הקרבת הקומץ כופין עליה לשתות, ואם כן עדיין קַשְׁיָא דְּרַבִּי עֲקִיבָא אַדְּרַבִּי עֲקִיבָא, שהרי הָתָם - בברייתא המובאת בתחילת העמוד הקודם, אָמַר שִׁמְחִיקָה מְעַכְּבָא – שאם נמחקה המגילה שוב אינה יכולה לומר איני שותה, אלא משקין אותה בעל כורחה, וְהָכָא – בברייתא השניה אָמַר, קוֹמֵץ מְעַכֵּב – שרק לאחר שקרב הקומץ אינה יכולה לסרב, אבל קודם לכן יכולה לסרב. מתרצת הגמרא, תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי עֲקִיבָא - הברייתות הללו נשנו על ידי שני תנאים שונים, שנחלקו בדעתו של רבי עקיבא.

מסתפקת הגמרא, אִיבַּעְיָא לְהוּ, לדעת רבי עקיבא הסובר שאישה שאמרה איני שותה מתוך בריאותה ולא מתוך פחד, סירובה נחשב כהודאה בטומאה, מה הדין אם אָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה מֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא, וְחָזְרָה בה לאחר מיכן, וְאָמְרָה שׁוֹתָה אֲנִי, מַהוּ - האם משקים אותה או לאו. מבארת הגמרא את צדדי הספק, האם כֵּיוָן דְּאָמְרָה בתחילה אֵינִי שׁוֹתָה, הרי זה ממש כמי שטְּמֵאָה אֲנִי קָאָמְרָה, וְכֵיוָן דְּאַחְזִיק נַפְשָׁהּ בְּטוּמְאָה – כיון שהחזיקה עצמה בעינינו שזינתה, לֹא מָצְיָא הַדְרָה בָּהּ – אינה יכולה לחזור בה ולומר שרוצה לשתות. שהבירור על ידי שתיית מי המרים לא ניתן אלא לנשים שאינם בחזקת טומאה. אוֹ דִּילְמָא, כֵּיוָן דְּאָמְרָה – כיון שחזרה ואמרה שׁוֹתָה אֲנִי, גַּלְיָא דַּעְתָּהּ דְּמֵחֲמַת בְּרִיּוּתָא הוּא דְּאָמְרָה – היא מגלה בזה את דעתה, שכשאמרה בתחילה 'איני שותה', לא היה זה משום שמודה שזינתה, אלא אמרה כן מחמת שפחדה מהמים, שהרי עכשיו היא רוצה לשתות, ואם היתה טמאה ודאי לא הייתה רוצה. וכיון שנתברר שלא היה סירובה הראשון לשתייה אלא מחמת פחד, יכולה לחזור בה – ומשקין אותה. מסיקה הגמרא, תֵּיקוּ.

אָמַר אַבּוּהּ דִּשְׁמוּאֵל, צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן הכהן דבר מַר לְתוֹךְ הַמַּיִם המאררים. מבארת הגמרא, מַאי טַעְמָא, דְּאָמַר קְרָא "וכתב את האלות האלה הכהן בספר ומחה אל מֵי הַמָּרִים", משמע שמוחה את המגילה למים שֶׁמָּרִים כְּבָר לפני המחיקה לתוכם.

משנה. אם עַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה הַמְּגִילָה, חזרה וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, אין מחייבים אותה לשתות אלא מְגִילָּתָהּ נִגְנֶזֶת בצידי בית המקדש, שכל כתבי הקודש שאין יכולים לקרות בהם נגנזים שלא יתבזו. וּמִנְחָתָהּ אינה קרבה אלא מִתְפַּזֶּרֶת – נשרפת עַל הַדֶּשֶׁן – מקום בעזרה שהיו שורפים בו פסולי קדשי קדשים. וְאֵין מְגִילָּתָהּ של זו כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת, לפי שהמגילה צריכה להיכתב לשם הסוטה שבאה להיבדק על ידה.

אך אם כבר נִמְחֲקָה הַמְּגִילָה וְאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי, הַמַּיִם המרים נִשְׁפָּכִין, שהמים לא ניתנו אלא והמים לא ניתנו אלא לברר במקום שיש ספק אם זינתה, וזו שאמרה טמאה אני, הרי היא בדוקה ועומדת. וּמִנְחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן.

ואם נִמְחֲקָה הַמְּגִילָה ולא הודה שזינתה אלא שחזרה בה וְאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה, מְעַרְעֲרִין אוֹתָהּ – פותחים את פיה שלא בטובתה וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. שיתכן שטהורה היא, אלא שמחמת הפחד מהמים, שחוששת שתינזק מהם למרות טהרתה, אינה מסכמת לשתות.

סוטה השותה מן המים, אם באמת אינה טהורה, אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת – לגמור את המים, עַד שֶׁפָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת וְעֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת, וְהִיא מִתְמַלֵּאת גִּידִין – הגידים שבלחייה מתנפחים ונראית מליאה גידים, ובשרה נמלא שורות שורות של נפיחויות. וְהֵם – הכהנים אוֹמְרִים, הוֹצִיאוּהָ מעזרת נשים שעומדת בה כדי שֶׁלֹּא תִטַּמֵּא הָעֲזָרָה.

סוטה ששתתה מן המים, אף על פי שטמאה היא, אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה הזכות תּוֹלָה לָהּ שלא יפגעו בה המים מיד. וחלוק הדבר, יֵשׁ זְכוּת שתּוֹלָה - שמעכבת את עונשה בשָׁנָה אַחַת, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה ב' שָׁנִים, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה ג' שָׁנִים. מִכָּאן אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי, חַיָּיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה כדי שתדע את פרשת סוטה, ושאם יש לה זכות המים אינם פוגעים בה מיד, כדי שֶׁאִם תִּשְׁתֶּה – תגיע למצב שהיא צריכה לשתות מי סוטה, תֵּדַע שֶׁהַזְּכוּת תּוֹלָה לָהּ – שניתן להינצל ממיתה הבאה על ידי המים, על ידי ריבוי זכויות וכך תשתדל להרבות זכויות. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר חולק וואוֹמֵר, כָּל הַמְּלַמֵּד בִּתּוֹ תּוֹרָה (כְּאִילּוּ) לוֹמְדָהּ תִּפְלוּת – דברי הבאי. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רוֹצֶה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלוּת מִט' קַבִּין וּפְרִישׁוּת – האישה מעדיפה מזונות מועטים ושיהא בעלה מצוי עימה, משיהיו לה מזונות מרובים ויהא בעלה פורש הימנה. הוּא הָיָה אוֹמֵר, חָסִיד שׁוֹטֶה – אדם המתחסד יותר מדי, שגורם בחסידותו רעה לעצמו או לאחר. וְרָשָׁע עָרוּם – שעושה מעשה רשעות בערמה, וְאִשָּׁה פְּרוּשָׁה – מכשפה שפועלת בכשפיה דברים מסוימים, ועושה עצמה פרושה להראות כאילו על ידי תפילתה וחסידותה נעשים מעשיה. וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין – אדם שמכה עצמו מחמת פרישותו למראית עין, כגון, שמכה את עצמו בכותל להראות שהוא עניו וצנוע, חֲרֵי אֵלּוּ מְכַלֵּי עוֹלָם – משחיתים את העולם, שהדברים הללו עומדים בסתירה לעבודתו של האדם בעולם.

גמרא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם – בשמו של רַבִּי מֵאִיר, כְּשֶׁהָיִיתִי לָמֵד תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, הָיִיתִי מֵטִיל קַנְקַנְתּוֹם – סם שהרושם שלו אינו נמחק לְתוֹךְ הַדְּיוֹ שבו הייתי כותב את כתבי הקדש, וְלֹא אָמַר לִי דָּבָר. כְּשֶׁבָּאתִי אֵצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לֵיהּ בְּנִי מַה מְּלַאכְתְּךָ, אָמַרְתִּי לוֹ לַבְּלָר – סופר אֲנִי. אָמַר לִי, בְּנִי, הֱוֵי זָהִיר, שֶׁמְּלַאכְתְּךָ מְלֶאכֶת שָׁמַיִם הִיא, שֶׁמָּא תַּחְסִיר אוֹת אַחַת – כגון, שתחסיר את האות א' מהמילה 'אמת' שבפסוק 'ה' אלקים אמת', אוֹ תַּתִּיר אוֹת אַחַת – כגון, שתוסיף ו' בסוף התיבה 'ברא' שבפסוק 'בראשית ברא אלקים', וּנְמִצֵּאת אַתָּה מַחֲרִיב אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ לרבי ישמעאל, דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי, שֶׁאֲנִי מֵטִיל לְתוֹךְ הַדְּיוֹ וְקַנְקַנְתּוֹם שְׁמוֹ. אָמַר לִי, וְכִי מֵטִילִין קַנְקַנְתּוֹם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ, הרי הַתּוֹרָה אָמְרָה לגבי מגילה סוטה, "וּמָחָה אל מי המרים", הרי שצריך שיהא הַכְּתָב שבו נכתבת פרשת סוטה שבתורה, כתב שֶׁיּוּכַל לִמָּחוֹת – שניתן למוחקו. שאם תבוא סוטה לפני הכהן יוכל ליטול מפרשת סוטה שבספר תורה ולמוחקה לתוך המים, ואם אתה מטיל לתוך הדיו קנקנתום, לא ניתן למחותה לתוך המים.

שואלת הגמרא, מַאי קָאָמַר לֵיהּ – מה אמר רבי ישמעאל, וּמַאי קָא מַהְדַּר לֵיהּ - ומה השיב לו רבי מאיר. כלומר, מה תשובה יש בדברי רבי מאיר על דבריו של רבי ישמעאל. שהרי רבי ישמעאל אמר לו שמלאכתו מלאכת שמים, ולכך צריך הוא להיזהר בחסרות ויתרות, ואם כן מה ראה רבי מאיר לומר לו שהוא מטיל קנקנתום לתוך הדיו, וכי בזה ניצל מחסירות ויתירות. משיבה הגמרא, הָכִי קָאָמַר לֵיהּ רבי מאיר לרבי ישמעאל, לֹא מִבַּעְיָא בְּחֲסֵירוֹת וְיִתֵּירוֹת דְּבָקֵי אֲנָא – ונזהר אני מהם, אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמֵיחַשׁ לְזִבּוּב דְּדִילְמָא אָתֵי וְיָתִיב אַתְּגֵיהּ – שמא יבוא זבוב וישב על הגג הימני דְּדָלֵי"ת כשעדיין לא יבש הדיו, וּמָחִיק לֵיהּ וּמְשַׁוֵּי לֵיהּ רֵי"ש – ומחמת המחיקה יראה הדלי"ת כמו רי"ש. גם לדבר זה חושש אני, וכדי להינצל מזה, דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי שאינו נמחק כלל, שֶׁאֲנִי מֵטִיל לְתוֹךְ הַדְּיוֹ, וְקַנְקַנְתּוֹם שְׁמוֹ.

מקשה הגמרא, אֵינִי וכי כך היה המעשה, וְהָא תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי מֵאִיר, כְּשֶׁהָיִיתִי לָמֵד תּוֹרָה אֵצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, הָיִיתִי מֵטִיל קַנְקַנְתּוֹם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ וְלֹא אָמַר לִי דָּבָר. כְּשֶׁבָּאתִי אֵצֶל רַבִּי עֲקִיבָא, אֲסָרָהּ עָלַי – להטיל קנקנתום לתוך הדיו משום שצריך כתב שיוכל להימחות, קַשְׁיָא שְׁמוּשׁ אַשְׁמוּשׁ – שבברייתא הקודמת מבואר שקודם למד רבי מאיר תורה אצל רבי עקיבא ולאחר מכן הלך ללמוד אצל רבי ישמעאל, ואילו בברייתא השניה מבואר להיפך, וכן קַשְׁיָא אֲסָרָהּ אַאֲסָרָהּ – שבברייתא הקודמת מבואר, שרבי עקיבא לא אמר לרבי מאיר דבר על הטלת קנקנתום לתוך הדיו ורק רבי ישמעאל הוא שהעיר לו, ובברייתא השניה מבואר להיפך. עונה הגמרא על הקושיא הראשונה, בִּשְׁלָמָא מה שהקשינו שְׁמוּשׁ אַשְׁמוּשׁ – שבברייתא הראשונה מבואר שלמד קודם אצל רבי עקיבא ובשניה מבואר שלמד קודם אצל רבי ישמעאל לֹא קַשְׁיָא. שיש לומר, שמְּעִיקָּרָא - תחילה אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא – ללמוד תורה מפיו, וּכֵיוָן דְּלֹא מָצֵי קָם אַלִּיבֵּיהּ – לא הצליח לעמוד על עיקרי הדינים שאמר, אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְגָמַר גְּמָרָא – ולמד מפיו את המשניות כצורתן כפי שנמסרו מרב לרב. ולאחר שהיה בקי בדינים ובצורת השמועה, הֲדַר אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא, סָבַר סְבָרָא – ולמד מפיו את סברות הדינים, מפני מה זה טהור וזה טמא, זה אסור וזה מותר, מקורות הדינים ועוד. אֶלָּא אֲסָרָהּ אַאֲסָרָהּ – על כך שבברייתא אחת מבואר שרבי ישמעאל אסר להטיל קנקנתום ובברייתא האחרת נאמר כן על רבי עקיבא, עדיין קַשְׁיָא. מסיקה הגמרא, קַשְׁיָא.

תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר, לַכֹּל – כל כתבי הקדש מֵטִילִין קַנְקַנְתּוֹם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כ עמוד א

רש״י

קַשְׁיָא דְּר״ע אַדְּר״ע הָתָם קָאָמַר מְחִיקָה מְעַכְּבָא. אֶת הָאֹנֶס, דְּכָל זְמַן שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה אִם אָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה יְכוֹלָה לַחֲזוֹר בָּהּ וְלֹא אַנְסִינָן לָהּ לְהַשְׁקוֹתָהּ, אֲבָל אִם נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה מְעָרְעֲרִין אוֹתָהּ עַל בְּרִחָהּ וַאֲפִי׳ לֹא קָרַב הַקְּמָץ, דְּהָא וְהִשְׁקָהּ קַמָּא דִּקְדָּם הַקְּטָרָה לְהָכִי דַּרְשִׁינָן, וְהָכָא קָאֲמַר קֹמֶץ מְעַכֵּב אֶת הָאֹנֶס דְּכָל כַּמָּה דְּלֹא קָרַב קֹמֶץ אִי אָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה לֹא אַנְסִינָן לָהּ לְהַשְׁקוֹתָהּ: **וְחָזְרָה וְאָמְרָה שׁוֹתָה אֲנִי.** לְר״ע מַהוּ לְהַשְׁקוֹתָהּ מַרְצוֹנָהּ: **שֶׁיִּתֵּן מַר.** דָּבָר מַר: **שֶׁמָּרִים כְּבָר.** קֹדֶם מְחִיקָה, אַלְמָא מַחֲמַת דָּבָר אַחֵר הֵם מָרִים וְאֵין מְרִירָה עַל שֵׁם קְלָלַת בְּדִיקָתָם נִקְרָא, דְּהָא מִקַּמֵּי מְחִיקָה לָאו בְּנֵי מִיבְדַּק נִינְהוּ: **מַתְנִי׳ מְגִלָּתָהּ נְגָנְזָה.** בְּצִדֵּי הַהֵיכָל, דְּכָל כִּתְבֵי הַקֹּדֶשׁ שֶׁאֵינָן רְאוּיִין לִקְרוֹת בָּהֶן נִגְנָזִין שֶׁלֹּא יִתְבַּזּוּ: **עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן.** שֶׁהִיא בְּעֲזָרָה שֶׁשּׁוֹרְפִין שָׁם פְּסוּלֵי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים וּפְסוּלֵי אֵימוּרִים שֶׁמְּחִיצָתָן לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים, כִּדְאַמְרִינָן בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים (קף קל:) שְׁלֹשָׁה בֵּית הַדֶּשֶׁן הֵם, דְּהוֹאִיל וְקָדְשָׁה בִּכְלֵי נִשְׂרָפַת בְּעֲזָרָה, וְהַאי מִתְפַּדֶּרֶת הַיְינוּ נִשְׂרָפַת כִּדְאָמַר לַקַּמָּן (ל׳ כג.) וְאֵלּוּ שֶׁמְּנִחוֹתֵיהֶם נִשְׂרָפוֹת וְקָא חָשִׁיב לְהָא הָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה: **וְאֵין מְגִלָּתָהּ כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אֲחֶרֶת.** דְּבָעֵינָן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ דִּכְתִיב וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן לָהּ לִשְׁמָהּ: **הַמַּיִם נִשְׁפָּכִין.** כֵּיוָן דְּאָמְרָה טְמֵאָה אֲנִי בְּדוּקָה וְעוֹמֶדֶת הֵיא וּמַיִם הַמָּרִים לֹא נִתְּנוּ אֶלָּא לְבָרֵר אֶת הַסְּפֵק: **מְעָרְעֲרִין אוֹתָהּ.** דִּדְלְמָא טְהוֹרָה הֵיא וּמַחֲמַת רְתִיחוּתָהּ קָאֲמָרָה: **מִתְמַלֵּאת גִּידִין.** הַגִּידִין שֶׁבִּלְחָיֶיהָ נוֹפְחִין וְנִרְאוֹת כִּמְלֵאָה גִּידִין, וְגַם בְּשָׂרָהּ נַעֲשֵׂית שִׁיטָה שִׁיטָה שֶׁל נְפִיחָה, וְהָכִי תְּנִיָא בְּסִפְרֵי כְּמִין שֶׁרְבִיטִין מְזוֹרְקִין בָּהּ: **שֶׁלֹּא תִטַּמֵּא הָעֲזָרָה.** שֶׁעֲרֵי נִקָּנוֹר אוֹ עֲזָרַת נָשִׁים שֶׁתִּצָּא דֶּרֶךְ שָׁם, וּלְקַמֵּיהּ פָּרִיךְ וְהָא אַמְרִינָן בְּעֲלְמָא דְּשַׁעֲרֵי נִקָּנוֹר לֹא נִתְקַדְּשוּ וְכ״ש עֲזָרַת נָשִׁים וּמַת מֹתָר לִכְנֹס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה: **תֵּדַע שֶׁזְּכוּת תּוֹלָה לָהּ.** תִּרְאֶה וְתִלְמַד בְּפָרָשַׁת סוֹטָה שֶׁהַזְּכוּת תּוֹלָה, דְּיַלְפִינָן מִנְּקִתָּה וְגוּזְרָעָה זָרַע, וְנִקְתָה ע״י זְכוּיוֹת כְּדֵי זְרִיעַת זֶרַע ט׳ חֳדָשִׁים, וְי״א יוֹתֵר כְּדִמְפָרֵשׁ בְּגַמ׳: **מִלְּמַדְּהָ תִּפְלוּת.** מְפָרֵשׁ בְּגַמ׳: **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלוּת.** גַּרְסִינָן. וּבַגְּמָרָא מְפָרֵשׁ מַאי קָאָמַר: **מַכּוֹת פִּירוּשִׁין.** מְפָרֵשׁ בְּגַמ׳ שֶׁמַּכֶּה אֶת עַצְמוֹ בִּכְתָלִים לְהַרְאוֹת שֶׁהוּא עָנִיו וְצָנוּעַ: **גַּמ׳ לַבְּלָר.** סוֹפֵר: **אִם תְּחַסֵּר אוֹת אַחַת.** כְּגוֹן א׳ וְה׳ אֱלֹהִים אֱמֶת (יִרְמְיָהוּ י) אוֹ תְּיַתֵּר אוֹת אַחַת כְּגוֹן בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים: **דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי.** לְקַמָּן מְפָרֵשׁ מַאי תְּשׁוּבָה הִיא זוֹ: **כָּתֹב שֶׁיּוּכַל לִמְחוֹת.** וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל סָבַר מוֹחֲקִין לָהּ מִן הַתּוֹרָה וְלֹא בְּעֵי כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ, וְאִפְּרָשַׁת סוֹטָה לְחוּדָהּ קָא קַפִּיד: **מַאי קָאָמַר לֵיהּ וּמַאי מַהְדַּר לֵיהּ.** מַאי קָאָמַר לֵיהּ ר׳ יִשְׁמָעֵאל דְּקָא מַהְדַּר לֵיהּ ר״מ דְּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי שֶׁעוֹשֶׂה רֹשֶׁם וְאֵינוֹ נִמְחָק, מַה עִנְיַן קַנְקַנְתּוֹם אֵצֶל חִסּוּר וְיִתּוּר: **וּמִשַּׁוֵּי לֵיהּ רֵי״שׁ.** כְּגוֹן דְּלֵי״ת דְּאַחַד: **דָּבָר אֶחָד יֵשׁ בּוֹ.** וְאֵינוֹ נִמְחָק לְגַמְרֵי: **קַשְׁיָא שְׁמוּשׁ אַשְׁמוּשׁ.** דְּקָאֲמַר לְעֵיל שְׁמוּשׁ דְּר״ע קוֹדֵם: **לֹא מָצֵי לְמִיקַם אַלְּבִיהּ.** עַל עִקְּרֵי טְעָמֵיהּ, שֶׁהָיָה אוֹמֵר עַל טָמֵא טָהוֹר וּמַרְאֶה לוֹ פָּנִים, וְעַל טָהוֹר טָמֵא וּמַרְאֶה לוֹ פָּנִים: **אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּר״י וְגָמַר גְּמָרָא.** הַמִּשְׁנָיוֹת סְתוּמוֹת כְּמוֹ שֶׁהֵן, כִּדְגָמִיר לְהוּ מֵרַבּוֹ וְרַבּוֹ מֵרַבּוֹ: **וַהֲדַר אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּר״ע לְמִיסְבַּר סְבָרָא.** לְעָמוּד עַל עִקַּר טְעָמֵי הַמִּשְׁנָה, מִפְּנֵי מָה זֶה טָמֵא וְזֶה טָהוֹר, זֶה אָסוּר וְזֶה מֻתָּר, וְעַל מָה כָּל דָּבָר נִסְמָךְ וְעַל אֵיזֶה מִקְרָא, וְזֶה תַּלְמוּד שֶׁהָיָה בִּימֵי הַתַּנָּאִים, וּלְהָבִין דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר כְּשֶׁהָיָה דָּבָר חָדָשׁ נִשְׁאַל בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ מֵהֵיכָן יִלְמְדוּהוּ וּלְאֵיזֶה מִשְׁנָה יְדַמּוּהוּ:

חוץ

תוספות

מגילתה נגנזת. ירושלמי תני נגנזת תחת צירו של היכל למה בשביל לשחקה לול קטן היה שם ושם המים נשפכים תני אין בהן משום קדושה מהו לגבל בהן את הטיט מה בכך המים נשפכים תני יש בהם משום קדושה: נמחקה המגילה ואמרה איני שותה מערערין אותה למה שגרמה לשם שימחק כמה ימחק תני רבי חנין ב״ש אומרים אחת ובה״א שתים א״ר אילעאי טעמא דב״ה כדי לכתוב י״ה:

(שייך לע״ב) **אמר** ר׳ ירמיה למחוק לה מה״ת איכא בינייהו. תימה לרבי והא בימי ר״מ נפסקו כבר המים המרים כדאמרי׳ בפ׳ בתרא (לקמן קף מז.) דר׳ יוחנן בן זכאי הפסיקן ועוד האמר רבא (לעיל ל׳ ח:) מגילת סוטה שכתבה קודם שתקבל עליה שבועה לא עשה ולא כלום א״כ מ״ט דמ״ד מוחקין לה מן התורה וליכא למימר מ״ד מוחקין לה מן התורה לית ליה דרבא א״כ אמאי אמר לר״ש לעיל (ל׳ יט:) כדי נסבה לימא לית ליה דרבא אלא הכי משמע דבהא דרבא כ״ע מודו ואיכא למימר מ״ד מוחקין לה מה״ת כגון אם נכתבה אותה פרשה בתורה לאחר שקבלה עליה שבועה אע״פ שהסופר לא נתכוין לשם סוטה אלא לשם ס״ת ומה שאין מטילין קנקנתום לתוך הדיו לפרשת סוטה אפי׳ בזמן הזה משום דכתיב בה ומחה דבעינן כתב שיכול למחות וכיון דס״ל מוחקין לה מן התורה ש״מ דקסבר דאאותה פרשה אפילו כתובה בתורה קפיד קרא דבעינן שיכול למחוק:

אבל תורה דסתמא כתיב הכי נמי דמחקינן. לפום האי דיחוי ה״מ למיפרך וכי לית ליה לת״ק הא דתנן כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול כיצד היה עובר בשוק ושמע קול סופרים מקרין וכו׳ וה״מ לתרוצי דילמא עד כאן לא אמר גבי גט דסתמא פסול משום דאשה לאו לגירושין עומדת אבל סוטה אחר שקינא לה ונסתרה סתמא להשקות עומדת כדאמרינן בריש מסכת זבחים (קף נ:) א״נ עד כאן לא פסלינן גבי גט אלא משום דהתם וכתב לה אמר רחמנא וכו׳ מיהו היכא דאינתיק לשם רחל לא הדרא מנתקא ע״י מחיקה לשם לאה ולרבי אחי בר יאשיה נמי אע״ג דעשייה דידה מחיקה היא מיהו מהני קצת דכתב בסתמא ועשה לה ולא כתב ומחה לה דרשינן ליה נמי אכתיבה דבעינן דלכתוב לשם אלות בעולם מיהו אהני נמי האי דלא

קַשְׁיָא דְּר׳ עֲקִיבָא אַדְּר׳ עֲקִיבָא: הָתָם אָמַר מְחִיקָה מְעַכֵּבָא, וְהָכָא אָמַר קוֹמֶץ מְעַכֵּב? תְּרֵי תַּנָּאֵי וְאַלִּיבָּא דְּר׳ עֲקִיבָא. אִיכָּא דְּאָמְרִי לְהוּ אָמְרָה ״אֵינִי שׁוֹתָה״ מַחֲמַת בְּרִיּוּתָא וְחָזְרָה וְאָמְרָה ״שׁוֹתָה אֲנִי״, מַהוּ? כֵּיוָן דְּאָמְרָה אֵינִי שׁוֹתָה״ ״טְמֵאָה אֲנִי״ קָאָמְרָה, וְכֵיוָן דְּאַזְיַיף נַפְשָׁהּ בְּטוּמְאָה, לָא מְצִיָּא הָדְרָה בָּהּ, אוֹ דִּילְמָא כֵּיוָן דְּאָמְרָה ״שׁוֹתָה אֲנִי״ גָּלְיָא דַּעְתָּהּ דְּמַחֲמַת בְּיַעֲתוּתָא הוּא אָמְרָה, תֵּיקוּ: אָמַר אֲבוּהּ דִּשְׁמוּאֵל: צָרִיךְ שֶׁיִּתֵּן מַר לְתוֹךְ הַמַּיִם. מַאי טַעְמָא? אָמַר קְרָא: ״מֵי הַמָּרִים״ שֶׁמָּרִים כְּבָר: **מַתְנִי׳** עַד שֶׁלֹּא נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה אָמְרָה ״אֵינִי שׁוֹתָה״ מְגִלָּתָהּ נִגְנֶזֶת, וּמִנְּחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל הַדֶּשֶׁן וְאֵין מְגִלָּתָהּ כְּשֵׁרָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה וְאָמְרָה ״טְמֵאָה אֲנִי״ הַמַּיִם נִשְׁפָּכִין, וּמִנְּחָתָהּ מִתְפַּזֶּרֶת עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן. נִמְחֲקָה הַמְּגִלָּה וְאָמְרָה ״אֵינִי שׁוֹתָה״ מְעָרְעֲרִין אוֹתָהּ, וּמַשְׁקִין אוֹתָהּ בְּעַל כָּרְחָהּ. אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁפָּנֶיהָ מוֹרִיקוֹת וְעֵינֶיהָ בּוֹלְטוֹת, וְהִיא מִתְמַלֵּאת גִּידִין, וְהֵם, אוֹמְרִים: הוֹצִיאוּהָ, שֶׁלֹּא תִּטַּמֵּא הָעֲזָרָה. אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה תּוֹלָה לָהּ, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה שָׁנָה אַחַת, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה שְׁתֵּי שָׁנִים, יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה שָׁלֹשׁ שָׁנִים. מִכָּאן אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי: חַיָּב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בִּתּוֹ תּוֹרָה, שֶׁאִם תִּשְׁתֶּה תֵּדַע שֶׁהַזְּכוּת תּוֹלָה לָהּ. ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל הַמְלַמֵּד בִּתּוֹ תּוֹרָה לוֹמְדָהּ תִּפְלוּת. ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: רוֹצָה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלוּת, מִתִּשְׁעָה קַבִּין וּפְרִישׁוּת. הוּא הָיָה אוֹמֵר: חָסִיד שׁוֹטֶה, וְרָשָׁע עָרוּם, וְאִשָּׁה פְּרוּשָׁה, וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין חֲרֵי אֵלּוּ מְכַלֵּי עוֹלָם: **גְּמ׳** אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִשּׁוּם ר׳ מֵאִיר, כְּשֶׁהָיִיתִי לָמֵד תּוֹרָה אֵצֶל ר׳ עֲקִיבָא, הָיִיתִי מַטִּיל קַנְקַנְתּוּם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ וְלֹא אָמַר לִי דָּבָר. כְּשֶׁבָּאתִי אֵצֶל ר׳ יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לִי: בְּנִי מָה מְלַאכְתְּךָ? אָמַרְתִּי לוֹ: לִבְלָר אֲנִי, אָמַר לִי: בְּנִי, הֱוֵי זָהִיר שֶׁמְּלַאכְתְּךָ מְלֶאכֶת שָׁמַיִם הִיא, שֶׁמָּא תַּחְסִיר אוֹת אַחַת אוֹ תֵּתִּיר אוֹת אַחַת נִמְצֵאתָ אַתָּה מַחֲרִיב אֶת כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ. אָמַרְתִּי לוֹ: דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי שֶׁאֲנִי מַטִּיל לְתוֹךְ הַדְּיוֹ, וְקַנְקַנְתּוּם שְׁמוֹ, אָמַר לִי: וְכִי מַטִּילִין קַנְקַנְתּוּם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ? הַתּוֹרָה אָמְרָה ״וּמָחָה״ כְּתֹב שֶׁיּוּכַל לִמְחוֹת! מַאי קָאָמַר לֵיהּ וּמַאי קָא מַהְדַּר לֵיהּ? הָכִי קָאָמַר לֵיהּ לֹא מִבָּעְיָא בַּחֲסֵירוֹת וְיִתֵּירוֹת דְּבָקֵי אֲנָא, אֶלָּא אֲפִילּוּ לְמִיחַשׁ לְזִבּוּב, דְּדִילְמָא אָתֵי וְיָתֵיב אַתָּגֵיהּ דְּדָלֵי״ת וּמָחֵיק לֵיהּ וּמְשַׁוֵּי לֵיהּ רֵי״ש, דָּבָר אֶחָד יֵשׁ לִי שֶׁאֲנִי מַטִּיל לְתוֹךְ הַדְּיוֹ וְקַנְקַנְתּוּם שְׁמוֹ. אִינִי? וְהָא תַּנְיָא, אָמַר ר׳ מֵאִיר: כְּשֶׁהָיִיתִי לָמֵד תּוֹרָה אֵצֶל ר׳ יִשְׁמָעֵאל הָיִיתִי מַטִּיל קַנְקַנְתּוּם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ, וְלֹא אָמַר לִי דָּבָר. כְּשֶׁבָּאתִי אֵצֶל ר׳ עֲקִיבָא אֲסָרָהּ עָלַי! קַשְׁיָא שְׁמוּשׁ אַשְׁמוּשׁ, קַשְׁיָא אֲסָרָהּ אַאֲסָרָהּ, בִּשְׁלָמָא שְׁמוּשׁ אַשְׁמוּשׁ לֹא קַשְׁיָא, מֵעִיקָּרָא אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּר׳ עֲקִיבָא, כֵּיוָן לֹא מָצֵי קָם אַלִּיבֵיהּ, אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּר׳ יִשְׁמָעֵאל וְגָמַר גְּמָרָא, הַדַּר אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּר׳ עֲקִיבָא סָבַר סְבָרָא. אֶלָּא אֲסָרָהּ אַאֲסָרָהּ קַשְׁיָא, קַשְׁיָא. תַּנְיָא, ר׳ יְהוּדָה אוֹמֵר, אוֹמֵר הָיָה ר׳ מֵאִיר: לְכָל מַטִּילִין קַנְקַנְתּוּם לְתוֹךְ הַדְּיוֹ

חוץ

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כ עמוד ב

תוספות

דלא כתב וכתב לה אע״ג דנכתבה לשום אשה אחרת דכשר לפום דיחוי דרב נחמן בר יצחק א״כ האי דקאמר הכא התם וכתב לה אמר רחמנא אבל הכא לא כתיב אלא וכתב ולה כתיב גבי עשייה והא בפרק כל הגט (גיטין קף כה:) מפרש מ״ט פסלינן לכל הני גיטין אי כתיב ונתן ספר כריתות ה״א למעוטי האיך קמא שנכתב שלא לשום אשה כתב רחמנא וכתב ואי לא כתיב אלא וכתב ה״א למעוטי האי דלא איהו כתב לה אבל יש לו ב׳ נשים דאיהו קא כתב לה כשר כתב רחמנא וכתב לה דממעטינן היו לו שתי נשים וכו׳ אלמא דממעטי התם מוכתב גרידא היכא דנכתב לשם אשה אחרת וי״ל דשאני התם דלא הוה צריך למיכתב אלא ונתן לה ספר כריתות הילכך הוי וכתב קרא יתירא למעוטי נכתב לשם אשה אחרת אבל הכא לאו יתירא הוא האי וכתב הילכך לא ממעטינהו מיניה אלא היכא דלא אכתיב לשם אלות בעולם כדכתיב וכתב את האלות: **הא** מני ר״ע היא ובזכות סבר לה כרבנן. פירש ר״י דאשכחן הכי בספרי ובירושלמי בהדיא דסבר ר׳ עקיבא זכות תולה דגרס בירושלמי תני ר׳ טרפון אומר כל זכרונות שנאמרו בתורה לטובה חוץ מזו שהיא של פורענות אמר לו ר״ע אילו נאמר מזכרת עון ושתק הייתי אומר כדבריך הא אינו אומר מנחת זכרון אלא לטובה אבל אי לא הוי אמר ר״ע בהדיא דזכות תולה הוה מוקי לה כרבי דמתני׳ (לקמן ל׳ כב:) וסבר לה כרבי שמעון ונראה דלא הוה מצי לאוקמא כרבי דמדסיפא רבי רישא לאו רבי ועוד איכא למאן דאמר בפ״ק (לעיל קף ו.) דבמתנוונה פליגי רבי ורבנן: **לא** טמא מת אלא אפי׳ מת עצמו. קשיא לר׳ דהכא משמע דמכניס מת חמור מטמא מת הנכנס ובפרק בתרא דעירובין בסופו (קף קד:) אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל המכניס טמא שרץ במקדש חייב שרץ עצמו פטור שנאמר מזכר ועד נקבה תשלחו מי שיש לו טהרה במקוה ומת נמי אין לו טהרה במקוה ויש לתרץ דהתם מיירי במכניס שרץ שלא נגע בו ושרץ לא מטמא במשא ולהכי נקט נמי שרץ ולא נבילה דאם נטמא המכניס תיפוק ליה משום גופו שהיה נכנס טמא שרץ במקדש והכא ה״פ ולא טמא מת בלבד אמרו לאחר שפירש מן הטומאה אלא אפי׳ מת עצמו דהויא טומאה בחיבורין במכניסו דחמירי טפי מטומאה שלא בחיבורין כדאיתא בפ׳ שני דמסכת ע״ז (קף לח:)

ביעתותא מרפיא. תימה לר״י והא בפרק בתרא דנדה (קף עח.) בגמרא ב״ש אומרים כל הנשים מתות נדות מ״ט דב״ש אגב ביעתותא [דמלאכא] דמותא חזיא וב״ה פליגי עליה וקא מקשה התם אלא הא דתניא ב״ש אומרים כל הנשים מתים זבין קרי כאן מבשרו ולא מחמת אונסו אלא טעמא דב״ש וכו׳ אלמא דלא אמרי׳ ביעתותא מרפיא וי״ל ביעתותא דמלאך לא מרפיא דלא חזי אלא בשעת הוצאת הנפש:

יש זכות תולה שנה אחת. ירושלמי יש זכות תולה שנה אחת מנבובדנצר לקצת ירחין תרין עשר יש זכות תולה שתי שנים מאמנון ויהי לשנתים ימים (שמואל ב יג) יש זכות תולה שלש שנים מאחאב וישבו שלש שנים אין מלחמה (מלכים א כב) אמר ר׳ יוסי כל אותן שלש שנים היה עסוק במצות וכל אותן שתי שנים היה עוסק בתורה: מנחת זכרון כלל מזכרת עון פרט כמדומה הכי פירוש אימא דממנחת זכרון ליכא למילף זכרון זכות אלא זכרון עון ואין בכלל אלא מה שבפרט אם אומר אתה כן לא נמצאת מדת הדין מקופחת מה אם מדת הפורענות מעוטה הרי מזכרת מידת הטובה מרובה על אחת כמה וכמה אלא מנחת זכרון יש לה זכות מזכרת עון אין לה זכות:

רש״י

חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה וְסוֹטָה: **מַאי בֵּינַיְיהוּ.** כְּלוֹמַר בְּמַאי קָמִיפְּלְגֵי בְּאֵיזֶה טַעְמָא: **לְמִחְוֹק לָהּ.** מִפָּרָשַׁת סוֹטָה שֶׁבְּסֵפֶר תּוֹרָה, לֶ״ק מַחֲקִינָן, לְר׳ יַעֲקֹב לֹא מַחֲקִינָן: **כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי.** דְּאִיפְּלְגוּ נַמִּי בִּכְתִיבָה לִשְׁמָהּ: **דְּאִינְתִּיק.** מִכָּל נָשִׁים לִשְׁמָהּ שֶׁל זוֹ: **אָמַר רַב נַחְמָן וְכוּ׳.** אִיהוּ נַמִּי פָּרִיךְ דְּהָנֵי תַּנָּאֵי לָאו כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי, וּפָרִיךְ לְאִידָךְ גִּיסָא, וְאִית לֵיהּ נַמִּי דְּרַב פַּפָּא, וְהַ״ק אִיבָּא לְמִיפְּרַךְ לְהַאי גִּיסָא וְאִיבָּא לְמִיפְּרַךְ לְהַאי גִּיסָא: **כָּתַב.** לָהּ גֵּט לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ מִלְּגָרְשָׁהּ: **בֶּן עִירוֹ.** שֶׁשְּׁמוֹ כִּשְׁמוֹ וְהוּא מְאוֹתָהּ הָעִיר: **שְׁמִי כִּשְׁמְךָ וְכוּ׳.** וּבְנֵי עִיר אַחַת אֲנַחְנוּ וְגֵט זֶה רָאוּי לִי, תְּנֵהוּ לִי וַאֲגָרֵשׁ בּוֹ אֶת אִשְׁתִּי: **פָּסוּל לָזֶה לְגָרֵשׁ בּוֹ.** דְּדַרְשִׁינָן לָהּ לִשְׁמָהּ, דִּכְתִיב וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת, וְהֶכָּא נַמִּי כְּתִיב וְעָשָׂה לָהּ הַכֹּהֵן: **מַנִּי.** הָא דִּקְתָנֵי דְּכֵיוָן שֶׁשִּׁנְּתָהּ נִבְדֶּקֶת, ר״ש הִיא דְּאָמַר מַקְרִיב מִנְחָתָהּ וְאח״כ מַשְׁקֶה, דְּאִי לֹא אַקְרְבָהּ בְּרִישָׁא לֹא הֲוָה מִיבְּדְקָה עַד שֶׁתִּקְרַב מִנְחָתָהּ דִּכְתִיב מִזִּכְרַת עָוֹן: **הָא אָמַר אֵין זְכוּת תּוֹלָה.** בְּמִתְנִי׳ (לְקַמָּן ל׳ כב:): **ר״ע הִיא.** דְּאָמַר לְעֵיל (ל׳ יט:) מִשֶּׁקָּרַב הַקְּמָץ אֵינָהּ יְכוֹלָה לְחַזֵּוֹר בָּהּ, אֶלְּמָא מְקָרְבֵי לָהּ קֹדֶם שֶׁתִּשְׁתֶּה: **בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה.** בְּהַר הַבַּיִת, דְּהָא עֲזָרַת נָשִׁים וְגַם שַׁעַר נִקָּנוֹר לֹא נִתְקַדְּשׁוּ בְּקִדֻּשַּׁת עֲזָרָה, וְהָרֵי הֵן כְּשֹׁאֶר הַר הַבַּיִת: **עָמוֹ בְּמַחֲיִצָתוֹ.** וּבַמִּדְבָּר נַמִּי הָיוּ ג׳ מַחֲנוֹת, לִפְנִים מִן הַקְּלָעִים מַחֲנֵה שְׁכִינָה, וְהַלְּוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדוּת (בַּמִּדְבָּר ל״ה) זֶה מַחֲנֵה לְוִיָּה, וְהַדְּגָלִים ג׳ פַּרְסָאוֹת זֶה מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל, וּמֹשֶׁה הָיָה לוֹי וְקָאָמַר עִמּוֹ: **שֶׁמָּא תִּפְרוֹס נִדָּה.** אַגַּב בִּיעָתוּתָא דְּמַיִם הַמְּרִים, וְהַנִּדָּה וְהַזָּב וְהַזָּבָה וּבְעַל קֶרִי אֲסוּרִים בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה כִּדְיַלְפִּינָן בִּסְפִסְחִים בְּפֶרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים (ל׳ סז.): **פַּחְדָּא צָמִית.** דְּאִגְּדָה שֶׁאֵינָהּ בָּאָה פִּתְאוֹם אֶלָּא דּוֹאֶגֶת שֶׁמָּא יָבוֹאוּ אוֹיְבִים לְהָרְגָהּ צוֹמֵת אֶת הַמָּקוֹר מִלְּהוֹצִיא דָּם וְאַפִּי׳ בִּשְׁעַת וִסְתָהּ, וְהַהִיא דְּנִדָּה אַדְּאָגָה אִיתְּמַר, דְּקָתָנֵי הִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָהּ וְלֹא בָּדְקָה טְמֵאָה מִפְּנֵי שֶׁאֵרַח בִּזְמַנּוֹ בָּא, ר״מ אוֹמֵר אִם הָיְתָה בְּמַחֲבֵא וְהִגִּיעַ שְׁעַת וִסְתָהּ וְלֹא בָּדְקָה טְהוֹרָה, אִם בָּדְקָה אַחֲרֵי כֵן וּמְצָאֲתָהּ טְהוֹרָה, וְלֹא אָמַר אֹרַח בִּזְמַנּוֹ בָּא, שֶׁהֲרָדָה מְסַלֶּקֶת אֶת הַדְּמִים: **בִּיעָתוּתָא.** הַבָּאָה פִּתְאוֹם כְּגוֹן זוֹ שֶׁלֹּא הָיְתָה חֲרָדָה עַד עַכְשָׁיו וּפִתְאוֹם הִיא מַרְגֶּשֶׁת בְּצַעֲרָהּ, וְכֵן בְּאֶסְתֵּר שֶׁבָּאת לָהּ שְׁמוּעַת מָרְדְּכַי פִּתְאוֹם: **מַרְפֵּיא.** הַדְּמִים, פּוֹתֵחַ אֶת הַמָּקוֹר: **מַנִּי מַתְנִי׳.** דִּקְתָנֵי יֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה ג׳ שָׁנִים: **כְּדֵי הַכָּרַת הָעָבָר.** דְּדָרֵישׁ וְנִקְתָה ע״י זְכוּת כְּדֵי וְנִזְרְעָה זֶרַע, כְּשִׁיעוּר שֶׁהָעֻבָּר נָכָר בְּמַעֲבָרֶת: **הָרָאוּי לְסַפֵּר.** לְחִיּוֹת וְלָבָא לִידֵי סִפּוּר שִׁבְחוֹ שֶׁל מָקוֹם: **וְאע״פ שֶׁאֵין רְאָיָה.** גְּמוּרָה לְדָבָר דִּזְכוּת תּוֹלָה י״ב חֹדֶשׁ, זֶכֶר לְדָבָר. וּלְקַמָּן מְפָרֵשׁ אַמַּאי אֵינָהּ רְאָיָה: לָהֵן מַלְכָּא מִלְּכֵי יִשְׁפַּר עָלָיךְ וְנוּ׳. דְּנִיאֵל אָמַר לִבְוּכַדְנֶצַּר כְּשֶׁפָּתַר לוֹ הַחֲלוֹם שֶׁיְּהֵא נִטְרַד מִן הָאֲנָשִׁים וְלִהְיוֹת עִם בְּהֵמָה וְחַיָּה, לָהֵן מַלְכָּא – אָמְנָם הַמֶּלֶךְ, מִלְּכֵי יִשְׁפַּר עָלָיךְ – עֲצָתִי תִּיטַב בְּעֵינֶיךָ לְהַאֲמִין לַעֲצָתִי: **וַחֲטָאֶיךָ בִּצְדָקָה פְּרוֹק.** חֲטָאֶיךָ ע״י צְדָקָה פְּרֵה: **וַעֲוֹנוֹתֶיךָ בְּמִיחַן.** וַעֲוֹנוֹתֶיךָ בְּחַנִּינַת הָעֲנִיִּים: הן

חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה בִּלְבַד. ר׳ יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשְׁמוֹ חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה שֶׁל מִקְדָּשׁ. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אָמַר ר׳ יִרְמְיָה לִמְחוֹק לָהּ מִן הַתּוֹרָה אִיפָּא בֵּינַיְיהוּ, וְהָנֵי תַּנָּאֵי כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי, דְּתַנְיָא אֵין מְגִילָּתָהּ כְּשֵׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. ר׳ אַחַי בַּר יאשִׁיָּה אוֹמֵר: מְגִילָּתָהּ כְּשֵׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. אָמַר רַב פַּפָּא: דִּילְמָא לָא הִיא, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר תַּנָּא קַמָּא הָתָם אֶלָּא כֵּיוָן דְּאִינְתִּיק לְשׁוּם רָחֵל, לָא הַדְּרָא מִינְתְּקָא לְשׁוּם לֵאָה, אֲבָל תּוֹרָה, דִּסְתָמָא כְּתִיבָה, הָכִי נַמִּי דְּמָחֲקִינַן. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דִּילְמָא לָא הִיא, עַד כָּאן לֹא קָאָמַר ר׳ אַחַי בַּר יאשִׁיָּה הָתָם אֶלָּא בִּמְגִילָּה, דְּאִיכְתּוּב לְשׁוּם אָלוֹת בָּעוֹלָם אֲבָל תּוֹרָה, לְהִתְלַמֵּד, כְּתִיבָה, הָכִי נַמִּי דְּלָא מָחֲקִינַן. וְר׳ אַחַי בַּר יאשִׁיָּה לֵית לֵיהּ כָּתַב לְגָרֵשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ מִצְּאוֹ בֶּן עִירוֹ וְאָמַר לוֹ: שְׁמִי כִּשְׁמְךָ, וְשֵׁם אִשְׁתִּי כְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ, פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ? אָמְרִי, הָתָם "וְכָתַב לָהּ" אָמַר רַחֲמָנָא, בְּעֵינַן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ. הָכָא נַמִּי "וְעָשָׂה לָהּ", מַאי "עֲשִׂיָּיה"? מְחִיקָה: אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁפָּנֶיהָ כּוּ׳: מַנִּי ר׳ שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה. דְּכַמָּה דְּלֹא קָרְבָה מִנְחָתָהּ לָא בָּדְקִי לָהּ מַיָּא, דִּכְתִיב: "מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן", אֵימָא סֵיפָא, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה תּוֹלָה לָהּ, אֲתָאן לְרַבָּנַן, דְּאִי ר׳ שִׁמְעוֹן, דְּאָמַר אֵין זְכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמְּרִים! אָמַר רַב חִסְדָּא: הָא מַנִּי ר׳ עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר: מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה, וּבִזְכוּת סָבַר לָהּ כְּרַבָּנַן: וְהֵם, אוֹמְרִים הוֹצִיאוּהָ וְכוּ׳: מַאי מַעֲמָא? דְּדִילְמָא מֵתָה, לְמִימְרָא דְּמֵת אָסוּר בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה? וְהָתַנְיָא טְמֵא מֵת מוּתָּר לִיכָּנֵס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה. וְלֹא טְמֵא מֵת בִּלְבַד אָמְרוּ אֶלָּא אֲפִילּוּ מֵת עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ" עִמּוֹ בְּמַחֲיִצָתוֹ. אָמַר אַבָּיֵי: שֶׁמָּא תִּפְרוֹס נִדָּה. לְמִימְרָא דְּבָעֵיתוּתָא מְרַפְּיָא? אִין, דִּכְתִיב: "וַתִּתְחַלְחֵל הַמַּלְכָּה מְאֹד" וְאָמַר רַב: שֶׁפֵּירְסָה נִדָּה. וְהָא אָנַן תְּנַן חֲרָדָה מְסַלֶּקֶת דָּמִים? פַּחְדָּא צָמִית, בִּיעָתוּתָא מְרַפְּיָא: יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה וְכוּ׳: מַנִּי מַתְנִיתִין? לֹא אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן, וְלֹא ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן יְצָחָק אִישׁ כְּפַר דָּרוֹם, וְלֹא ר׳ יִשְׁמָעֵאל. דְּתַנְיָא אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת תּוֹלָה לָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, כְּדֵי הַכָּרַת הָעוּבָּר, דִּבְרֵי אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן. ר׳ אֶלְעָזָר בֶּן יְצָחָק אִישׁ כְּפַר דָּרוֹם אוֹמֵר: תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר "זֶרַע יַעַבְדֶנּוּ יְסֻפַּר" זֶרַע הָרָאוּי לְסַפֵּר. ר׳ יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֵכֶר לַדָּבָר דִּכְתִיב "לָהֵן מַלְכָּא מִלְּכֵי יִשְׁפַּר עָלָיךְ וַחֲטָיָךְ בִּצְדָקָה פְּרָק וַעֲוָיָתָךְ בְּמִחַן עֲנָיִן הן

ביאורים למסכת סוטה דף כ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה בִּלְבָד – ואפילו פרשת סוטה שבספר תורה, כיון שצריך שתהא פרשת סוטה ראויה להימחק, וקנקנתום מתיר רושם לאחר מחיקתו. **רַבִּי יַעֲקֹב אוֹמֵר מִשְּׁמוֹ** – של רבי מאיר, **חוּץ מִפָּרָשַׁת סוֹטָה שֶׁל מִקְדָּשׁ** – שכותב הכהן בבית המקדש לשם כל סוטה וסוטה.

מבררת הגמרא, **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – במה נחלקו, כלומר, מה יסוד המחלוקת בניהם. **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, לְמָחוֹק לָהּ מִן הַתּוֹרָה אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – נחלקו אם ניתן למחוק מפרשת סוטה שבספר תורה, לתנא קמא ניתן להשתמש לבדיקת הסוטה גם מפרשת סוטה הכתובה בספר תורה, ולכן אסר הטלת קנקנתום לתוך הדיו שבה נכתבת פרשה זו, ורבי יעקב סובר, שאין בודקים אותה אלא בפרשה הנכתבת לשמה, ולא מפרשת סוטה שבספר תורה, ולכן לא הצריך שתהא פרשה זו שבספר תורה, ניתנת להימחק. **וְהָנֵי תַּנָּאֵי כִּי הָנֵי תַּנָּאֵי** – והתנאים הללו נחלקו במחלוקת התנאים דלהלן, אם ניתן להשתמש לבדיקת סוטה זו במגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה אחרת. **דְּתַנְיָא, אֵין מְגִילָּתָהּ** – מגילת סוטה שנכתבה לשם סוטה זו אינה **כְּשֵׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת. רַבִּי אַחַי בַּר יֹאשִׁיָּה אוֹמֵר, מְגִילָּתָהּ** – מגילה שנכתבה לשם סוטה זו **כְּשֵׁירָה לְהַשְׁקוֹת בָּהּ סוֹטָה אַחֶרֶת** – שאין צריך כתיבה לשמה. תנא קמא שבברייתא דלעיל, שאמר שניתן להשתמש בפרשת סוטה שבספר תורה להשקאת סוטה, דהיינו שלא צריך כתיבה לשמה, סובר כרבי אחי בר יאשיה שניתן להשתמש במגילה שנכתבה לסוטה זו לשם סוטה אחרת, ורבי יעקב שחולק וסובר שאין מוחקים מפרשת סוטה שבספר תורה, שצריך כתיבה לשמה, סובר כתנא קמא של רב אחי בא יאשיה, שאין משתמשים במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לבדיקת סוטה אחרת.

אָמַר רַב פָּפָּא לדחות, **דִּילְמָא לֹא הִיא** – אין הכרח לומר כן, ואפשר לומר **עַד כָּאן לֹא קָאָמַר תַּנָּא קַמָּא הָתָם** שלא ניתן להשתמש במגילה שנכתבה לשם סוטה זו לסוטה אחרת, **אֶלָּא כֵּיוָן דְּאִינְתִּיק לְשׁוּם רָחֵל** – שנכתבה המגילה לשם זו ונותקה מכל נשים שבעולם לשם רחל **לֹא הַדְרָא מִינַּתְקָא** – לא תחזור שוב להינתק מכל נשים שבעולם להיות מיוחדת **לְשׁוּם לֵאָה** שכן התייחדה כבר לשם רחל. **אֲבָל תּוֹרָה** – פרשת סוטה שבתורה, **דְּסָתְמָא כְּתִיבָה** שנכתבת בסתם ולא נותקה מכל נשים שבעולם לשם זו **הָכִי נַמִּי דְּמָחְקִינַן** ניתן למחוק ממנה לשם זו אף שלא נכתבה לשמה.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לדחות באופן אחר, **דִּילְמָא לֹא הִיא** – אין הכרח לתלות את מחלוקת התנאים זה בזה ואפשר לומר, **עַד כָּאן לֹא קָאָמַר רַבִּי אַחַי בַּר יֹאשִׁיָּה הָתָם** – שניתן להשתמש במגילת סוטה שנכתבה לשם זו לסוטה אחרת **אֶלָּא בְּמְגִילָּה**, לפי **דְּאִיכְּתּוּב לְשׁוּם אֲלוֹת בְּעוֹלָם** שסוף סוף נכתבה לשם קללה, **אֲבָל תּוֹרָה דִּלְהִתְלַמֵּד כְּתִיבָה** – שנכתבה כדי ללמוד ולא לשם קללה **הָכִי נַמִּי דְּלָא מָחְקִינַן.**

מקשה הגמרא, **וְרַבִּי אַחַי בַּר יֹאשִׁיָּה** שאמר שניתן להשתמש במגילת סוטה שנכתבה לשם אישה זו לסוטה אחרת, **לֵית לֵיהּ** – האם אינו סובר את המשנה בגיטין, אדם **שֶׁכָּתַב** גט על מנת **לְגָרֵשׁ בּוֹ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִמְלַךְ** חזר בו מהגירושין. אם **מְצָאוֹ בֶּן עִירוֹ, וְאָמַר לוֹ שְׁמִי כְּשִׁמְךָ וְשֵׁם אִשְׁתִּי כְּשֵׁם אִשְׁתְּךָ** – הרי שם העיר שלי ושלך, וכן השמות שלי ושל אשתך שווים, אם כן גט זה מתאים גם עבורי, תן לי את הגט שכתבת עבור הגירושין שלך ושל אשתך, ואגרש בו אני את אשתי. **פָּסוּל לְגָרֵשׁ בּוֹ.** שצריך שתהא כתיבת הגט לשם האישה העומדת להתגרש בו. לפי שגבי כתיבת גט נאמר, "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה", ודורשים 'לה', 'לשמה', אם כן, גם כאן שנאמר "ועשה לה הכהן את כל התורה הזאת" נדרוש 'לה' 'לשמה'. מתרצת הגמרא, **אָמְרִי, הָתָם** – גבי גט **'וְכָתַב לָהּ' אָמַר רַחֲמָנָא,** כיון שהזכירה התורה כתיבה **בְּעִנְיָן כְּתִיבָה לִשְׁמָהּ.** שואלת הגמרא, **הָכָא נַמִּי** כתוב **'וְעָשָׂה לָהּ'** ומדוע לא נדרוש שצריך עשייה לשמה. מתרצת הגמרא, **מַאי 'עֲשָׂיָיה'** – מהי העשייה שאמרה התורה **מְחִיקָה** – שצריך הכהן למחוק את המגילה לשמה של הסוטה ולא שכתיבת המגילה צריכה להיעשות לשמה.

שנינו במשנה, **אֵינָהּ מַסְפֶּקֶת לִשְׁתּוֹת עַד שֶׁפָּנֶיהָ [וְכוּ'].**

מקשה הגמרא, **מַנִּי** – כמו איזה תנא סובר התנא של משנתינו שאמר, שהסוטה נבדקת מיד לאחר שתיית המים המרים, שמיד לאחר שתייתן פניה מוריקות, **רַבִּי שִׁמְעוֹן הִיא, דְּאָמַר מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה, דְּכַמָּה דְּלָא קָרְבָה מִנְחָתָהּ** – שכל זמן שלא קרבה המנחה **לֹא בָּדְקֵי לָהּ מַיָּא** – אין המים בודקים אותה, **דִּכְתִיב "מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן"** הרי, שרק לאחר הקרבת המנחה נבדקים עוונותיה ונזכרים, ואם קודם שותה את המים ורק לאחר מכן מקריב את המנחה, לא היה התנא אומר שמיד לאחר השתייה פניה מוריקות. **אִימָּא סֵיפָא, יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה תּוֹלֶה לָהּ, אֲתָאן לְרַבָּנָן** הרי שבאנו לשיטת חכמים, **דְּאִי רַבִּי שִׁמְעוֹן, הָאָמַר אֵין זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים.** וקשה מי הוא התנא של המשנה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב חִסְדָּא, הָא** – משנתינו **מַנִּי, רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, דְּאָמַר, מַקְרִיב אֶת מִנְחָתָהּ וְאַחַר כָּךְ מַשְׁקֶה,** ולכן אומר התנא ששתיית המים בודקתה מיד, **וּבִזְכוּת** – אם תולה לה, **סָבַר לָהּ כְּרַבָּנָן** – שאומרים שהזכות תולה לה.

שנינו במשנה, **וְהֵם אוֹמְרִים הוֹצִיאוּהָ וְכוּ'** – לאחר ששותה הסוטה מן המים, אם טמאה היא, מיד פניה מוריקות והיא מתמלאת גידין והעומדים שם אומרים הוציאוה שלא תטמא העזרה.

שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** מבקשים להוציא אותה מהעזרה, לכאורה הסיבה היא, **דְּדִילְמָא מָתָה, לְמֵימְרָא דְּמֵת אָסוּר בְּמַחֲנֵה לְוִיָּה** – היינו, עזרת נשים או שער נקנור (שהיה בין עזרת נשים לעזרה), ששם מביאים את הסוטה, שלא נתקדשו בקדושת המקדש והם כשאר הר הבית שדינו כמחנה לויה, **וְהָתַנְיָא, טָמֵא מֵת מוּתָּר לִיכָּנֵס לְמַחֲנֵה לְוִיָּה, וְלֹא טָמֵא מֵת בִּלְבָד אָמְרוּ, אֶלָּא אֲפִילּוּ מֵת עַצְמוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר, "וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת עַצְמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ", ו'עִמּוֹ'** משמע, **בְּמְחִיצָתוֹ.** ובמדבר היו ג׳ מחנות, לפנים מן הקלעים, היה מחנה שכינה, סביב מחנה שכינה חנו הלויים, וסביב הלויים מחנה ישראל. ומכך שמשה שהיה לוי, נטל עימו למחיצתו את עצמות יוסף, יש ללמוד שהמת מותר במחנה לויה. אם כן קשה, מדוע הוצרכו להוציא את הסוטה מעזרת הנשים, הרי מת מותר בה. מתרצת הגמרא, **אָמַר אַבָּיֵי,** לא מחשש מיתה הוצרכו להוציאה, אלא **שֶׁמָּא תִּפְרוֹס נִדָּה** מחמת הפחד התוקף אותה עם שתיית המים, שהיא מתחילה להרגיש את פעולתם בגופה, ונידה אסורה במחנה לויה.

שואלת הגמרא, **לְמֵימְרָא דִּבְעִיתוּתָא מַרְפְּיָא** – שהפחד מרפה את מקור דמיה וגורם לראית דם. אומרת הגמרא, **אִין, דִּכְתִיב 'וַתִּתְחַלְחֵל הַמַّלְכָּה מְאֹד', וְאָמַר רַב** מהו לשון 'ותתחלחל', **שֶׁפֵּירְסָה נִדָּה** – היינו, שנתמסמס חלל גופה, ופירסה נידה.

מקשה הגמרא, **וְהָא אֲנָן תְּנַן, חֲדָדָה מְסַלֶּקֶת דָּמִים** – אישה הנתונה בפחד, אינה רואה דם. מתרצת הגמרא, **פַּחְדָּא צָמִית** – דאגה מתמדת שלא באה לאישה בהפתעה, כגון אישה שדואגת מפני אויבים שלא יבואו להורגה, אכן צומת את המקור מלהוציא דם, ובמשנה זו מדובר במקרה שלא באה עליה הפחד בהפתעה, **בְּיַעֲתוּתָא מַרְפְּיָא** – אבל פחד הבא בהפתעה, כגון זו, שעד שלא שתתה מן המים הייתה סמוכה ובטוחה שלא יזיקו לה המים, ופתאום, עם שתייתם מתחילה להרגיש מה שהם מחוללים המים בגופה, הפחד התוקף אותה מיד, גורם להרפיית המקור ולראיית דם.

שנינו במשנה, **יֵשׁ לָהּ זְכוּת הָיְתָה וְכוּ'** – פעמים שהמים אינם בודקים אותה מיד, כגון, אם יש לה זכות. יש זכות תולה שנה, יש זכות תולה שנתיים, ויש זכות התולה ג׳ שנים.

מַנִּי מַתְנִיתִין – שאומרת שיש זכות התולה ג׳ שנים, **לֹא אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן, וְלֹא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יִצְחָק אִישׁ כְּפַר דָּרוֹם, וְלֹא רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. דְּתַנְיָא, אִם יֵשׁ לָהּ זְכוּת תּוֹלֶה לָהּ שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים, כְּדֵי הַכָּרַת הָעוּבָּר,** שהוא זמן שהעובר ניכר במעי המעוברת, **דִּבְרֵי אַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יִצְחָק אִישׁ כְּפַר דָּרוֹם אוֹמֵר,** אם יש לה זכות תולה לה **ט׳ חֳדָשִׁים, שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי סוטה, **"וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" וּלְהַלָּן הוּא אוֹמֵר "זֶרַע יַעַבְדֶנּוּ יְסֻפַּר",** מכאן שהזכות תולה לה כדי זמן פקידת **זֶרַע הָרָאוּי לְסֻפַּר** – היינו, הראוי לחיות ולבא לידי סיפור שבחו של מקום, שהוא ט׳ חודשים. **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר,** אם יש לה זכות תולה לה **שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לְדָבָר** שהזכות תולה לה שנים עשר חודש, **זֵכֶר לְדָבָר** יש, **דִּכְתִיב** לאחר שפתר דניאל את החלום ואמר לו שיהא נטרד מבני אדם ויהא מושבו ומאכלו עם חית השדה שבע שנים, **"לָהֵן מַלְכָּא** – אומנם אדוני המלך דע לך, שאף על פי שאין מנוס מן הגזירה, מכל מקום **מִלְּכִי יִשְׁפַּר עָלָךְ** – תיטב עצתי בעינך, **(וְחֵטָיךְ) [וַחֲטָאֶיךָ] בְּצִדְקָה פְּרֹק** – ופדה חטאך וכפר עליה כדי שלא תתממש על ידי שתיתן צדקה, **וַעֲוֹנָתְךָ בְּמְחַן עֲנָיִן** – ועונותיך פרוק בחנינת עניים.

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הֵן (תֶּהֱוֵי) [תֶּהֱוֶה] אַרְכָּה לִשְׁלִוְתָךְ" – ועל ידי הצדקה, יהא אורך זמן לשלומך, שלא תמהר לפקוד אותך הרעה. **וְכְתִיב, "כֹּלָּא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא"** לבסוף הגיעו כל הפורענויות על נבוכנצר, **וְכְתִיב "לִקְצָת יַרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר"** – לאחר שנים עשר חודש. הרי שהזכות תולה שנים עשר חודש. אם כן, מיהו התנא של משנתנו שסובר שהזכות תולה ג׳ שנים. משיבה הגמרא, **לְעוֹלָם** התנא של משנתנו סובר כשיטת **רַבִּי יִשְׁמָעֵאל** שאמר שהזכות תולה ג׳ שנים, **וְאַשְׁכַּח קְרָא** – ומצא מקרא כתוב **דְּאָמַר וְתָנֵי** – שהקב״ה מאריך אפו עד ג׳ פעמים, **דִּכְתִיב "כֹּה אָמַר ה׳ עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי אֱדוֹם"** – הרי שעד ג׳ פשעים המתין להם הקב״ה ולא הביא עליהם פורענות עד לאחר ג׳ פעמים, דהיינו האריך את הזמן ג׳ שנים.

שואלת הגמרא, **וּמַאי** – מהו שאמר רבי ישמעאל, **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר וְזֶה לַדָּבָר**, מדוע אין זו ראיה גמורה. ומישבת, **דִּלְמָא שַׁאנֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים** כגון נבוכדנצר ואדום **דְּלֵא מִפְּקִיד דִּינָא עֲלֵיהוּ** – שאין הקב״ה ממהר להביא עליהם פורענות בעולם הזה, אבל עם ישראל מדקדק הקב״ה בעולם הזה וממהר לפרוע מהם בעולם הזה.

שנינו במשנה, **וְיֵשׁ זְכוּת תּוֹלֶה ג׳ שָׁנִים כו׳.**

שואלת הגמרא, **זְכוּת דְּמַאי** – איזו זכות מגינה עליה שהמים אינם מזיקים לה. **אִילֵימָא זְכוּת דְּתוֹרָה** – שהיתה עוסקת בתורה. **הָא אִינָהּ מְצַוֶּוה וְעוֹשֶׂה הִיא** – הרי אינה מצווה ללמוד תורה, וכיון שאינה מצווה אין שכרה גדול, ולא מסתבר לומר שזכות זו תעמוד לה שהמים לא יזיקוה. **אֶלָּא** נאמר שהכוונה היא, **לְזְכוּת דְּמִצְוָה** שעשתה, גם על כך קשה, וכי **זְכוּת דְּמִצְוָה מִי מַגְּנָא כּוּלֵּי הַאי** – האם יש בכוחה להגין כל כך מן הפורענות **וְהָתַנְיָא, אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי**, נאמר **"כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר", תֹּלָה** - המשיל **הַכָּתוּב אֶת הַמִּצְוָה בְּנֵר, וְאֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹר, אֶת הַמִּצְוָה** המשיל **בְּנֵר, לוֹמַר לְךָ מַה נֵּר אֵינָהּ מְגִנָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה** – להאיר לו את הדרך העומדת לפניו שלא יכשל, **אַף מִצְוָה אֵינָהּ מְגִנָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה** - ממקצת פורעניות, **וְאֶת הַתּוֹרָה** המשיל **בְּאוֹר – לוֹמַר לְךָ מָה אוֹר** היום **מַגִּין לְעוֹלָם** – מכל הפגעים הבאים לו בעולם, **אַף תּוֹרָה מְגִנָּה לְעוֹלָם** - שמצילה אותו מן החטא ומן היסורים הבאים לו בזה העולם. **וְאוֹמֵר** – הפסוק שאחריו המדבר בענין מעלותיה של התורה, **"בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ** ובשכבך תשמור עליך והקיצות היא תשיחך **וְגו׳"**. וכך מתפרש הכתוב, **'בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ'** – **זֶה הָעוֹלָם הַזֶּה** – שהתורה תנחה ותגן עליך בעולם הזה מכל צרות. **'בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ' זוֹ מִיתָה** – בשעת המיתה מגינה התורה מיסורי המיתה, **'וַהֲקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ' לֶעָתִיד לָבֹא** – לאחר המיתה תליץ התורה בעדך להגן מפני ייסורי הגיהנם. **מָשָׁל לְאָדָם, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵלָה וּמִתְיָרֵא** מג׳ דברים, א. **מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים** – גומות **וּמִן הַבַּרְקָנִים** שהם פגעים האורבים לו בכל צעד ושעל, ב. **וּמֵהֶיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִים** – שהם סכנות המזדמנות לו באישון לילה, ג. **וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ** – מחמת שאינו בקי מספיק בשבילי הדרכים. **נִזְדַּמְּנָה לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוֹר**, כיון שמאירה לו את הדרך העומדת לפניו, **נִיצָּל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפְּחָתִים וּמִן הַבַּרְקָנִים** שהם הסכנות האורבות מחמת שאינו רואה, כך, מי שמקיים מצוות ניצל ממקצת פורעניות. אולם **וַעֲדַיִין מִתְיָרֵא מֵהֶיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִים** שדרכן ללכת בלילה פן יפגעו בו, ועוד **וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עָמוּד הַשַּׁחַר, נִיצָּל מֵהֶיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִים** – כך מי שזכה ללמוד תורה ניצל מן החטא ומן היסורים. אולם גם לאחר שעלה עמוד השחר, **וַעֲדַיִין אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ**, עד **שֶׁהִגִּיעַ לְפָרְשַׁת דְּרָכִים** ושם הכיר את דרכו ונוכח שהוא בדרך הנכונה, ואז **נִיצָּל מִכּוּלָּם.** וכמו כן האדם בעולם הזה, גם כשלומד תורה ומקיים מצוות עדיין אינו יודע אם ילך בדרך זו עד סוף ימיו, או שמא יכפנו היצר הרע להשיבו מהדרך הנכונה, עד שמגיע ליום המיתה ולא פירש מן התורה עד ליום זה, ואז ניצל מכל מוקשי העולם הזה. **דָּבָר אַחֵר** דרך נוספת מדוע המשיל הכתוב את המצוה לנר ואת התורה לאור, **עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה** – מעשה עבירה מכבה את שכר המצוה שלא תגין עליו מן הפורענות, כפי שניתן לכבות את אור הנר שלא יאיר. **וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה** – שכר מי שעסק בתורה שלא תגן עליו, כפי שלא ניתן לכבות את אור היום, **שֶׁנֶּאֱמַר "מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה"** – ׳מים רבים׳ הם משל לעבירות, והאהבה זו התורה, ומבואר בפסוק, שהעבירות אינם מכבות את שכר התורה. מכל מקום מבואר בברייתא שהמצוות אינם מגינות מן היסורים כל כך, ואם כן קשה, על איזו זכות אמר התנא שהיא עומדת לה להינצל מפגיעת המים המרים, אם זכות תורה, הרי אינה מצווה בלימוד התורה ושכרה אינו גדול, ואם זכות מצווה, הרי אין שכרם מרובה כל כך להציל מן היסורים. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַבִּי יוֹסֵף,** לעולם זכות מצוה מגינה על הסוטה, **וּמִצְוָה בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ** – בשעה שעוסק בה, **מַגְּנָא** – מגינה עליו מן היסורים **וּמַצְּלָא** – ומצילה אותו שלא יבא לידי חטא, **בְּעִידְּנָא דְּלֵא עָסִיק בָּהּ** – משנגמרה המצוה ואינו עוסק בה עוד, **אַגּוּנֵי מַגְּנָא** – מן היסורים **אַצּוּלֵי לֵא מַצְּלָא** – ואינה מצילה מן החטא. כלומר, לעולם המצוה מגינה מן היסורים בעולם הזה, ולפיכך, זכות מצוה עומדת לסוטה שלא יזיקוה המים. ומה שאמר התנא בברייתא שהמצוה אינה מגינה אלא לשעה, כוונתו שאינה מגינה אלא בשעה שעוסק בה, אבל **תּוֹרָה בֵּין בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ** – בין בשעה שעוסק בה **וּבֵין בְּעִידְּנָא דְּלֵא עָסִיק בָּהּ** – ובין בשעה שאינו עוסק בה **מַגְּנָא וּמַצְּלָא** – מגינה מן היסורים ומצילה מן החטא.

מקשה הגמרא, **מַתְקִיף לָהּ רַבָּה, אֶלָּא מֵעַתָּה** - אם זכות תורה עומדת לאדם גם בשעה שאינו עוסק בה שלא יבא לידי חטא, **דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל** שנעשו רשעים, **מִי לֹא עָסְקֵי בַּתּוֹרָה,** אם כן **אַמַּאי לֹא הֲנִיגָה עֲלֵיהוּ** התורה מיצר הרע, שהחטיאם ועשאם רשעים גמורים. **אֶלָּא אָמַר רָבָא** חילוק אחר, **תּוֹרָה בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ** – בשעה שעוסק בה **מַגְּנָא וּמַצְּלָא** – מגינה עליו מיסורים ומצילה אותו מיצר הרע שלא יבא לידי חטא, **בְּעִידְּנָא דְּלֵא עָסִיק בָּהּ** – ואולם בשעה שאינו עוסק בה, **אַגּוּנֵי מַגְּנָא אַצּוּלֵי לֵא מַצְּלָא** – מגינה היא עליו מן היסורים אך אינה מצילתו מן החטא. מה שאין כן **מִצְוָה, בֵּין בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ בְּעִידְּנָא דְּלֵא עָסִיק בָּהּ, אַגּוּנֵי מַגְּנָא** מצילה אותו מן היסורים והפורענות, ולכן זכות מצוה מגינה על הסוטה, אך **אַצּוּלֵי לֵא מַצְּלָא** – אינה מצילתו מן החטא.

ובזה מובן מדוע שלט יצר הרע על דואג ואחיתופל לעשותם רשעים.

רָבִינָא אָמַר – מיישב באופן אחר, **לְעוֹלָם** הזכות העומדת לסוטה היא **זְכוּת תּוֹרָה. וּדְקָאָמְרַתְּ** - ומה שהקשית שהרי היא **אֵינָהּ מְצַוֶּוה וְעוֹשֶׂה. נָחֵי דְּפַקּוּדֵי לֵא מְפַקְּדָא** – אמנם היא עצמה אינה מצווה ללמוד תורה, אך **בְּאַגְּרָא דְּמַקְרְיָן וּמַתְנְיָן בְּנֵיהוּ** – בשכר שטורחות להביא את בניהן לבית הספר לקרא מקרא ולשנות משנה, **וְנַטְרָן לְהוּ לְגַבְרֵיהוּ** - וממתינות לבעליהן שיוצאים לעיר אחרת ללמוד תורה **עַד דְּאָתוּ מִבֵּי מִדְרָשָׁא** – עד שחוזרים מבית המדרש, **מִי לֹא פַּלְגָאן בַּהֲדֵיהוּ** – וכי אינם חולקים עימם בשכר לימוד התורה שלהם, שהוא שכר של מצווה ועושה.

הגמרא חוזרת למשל המובא בברייתא ושואלת, **וּמַאי** הנמשל להגיע **לְפָרָשַׁת דְּרָכִים** שהזכיר התנא. ומשיבה, **אָמַר רַבִּי חִסְדָּא, זֶה תַּלְמִיד חָכָם וְיוֹם מִיתָה** – פרשת דרכים הוא יום המוות, שהוא מעבר מחיי האדם בעולם הזה לחיי נצח, וכוונת התנא לומר, שרק אם הגיע האדם ליום זה בעודו תלמיד חכם, ידע שניצל מסכנות היצר האורבות לו. אך עד אז, נתון הוא בידיו של יצר הרע להחטיאו. **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר,** פרשת דרכים **זֶה** משל **לְתַלְמִיד חָכָם וְיִרְאַת חֵטְא** – שהגיע לידי יראת חטא. **מַר זוּטְרָא אָמַר, זֶה** משל **לְתַלְמִיד חָכָם דְּסַלְקָא לֵיהּ שְׁמַעְתְּתָא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָּא** – שהגיע להוראה. שמבין דבר מתוך דבר ויודע לפסוק מתוך השמועות הלכה למעשה.

שנינו בברייתא, **דָּבָר אַחֵר** דרך אחרת לבאר את הדמיון בין נר למצוה ובין אור לתורה, **עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה** - שאור המצוה כבה על ידי עבירה, כשם שאור הנר כבה, **וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה** – ואור התורה אינו כבר על ידי עבירה כשם שאור היום אינו כבה.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵף, דַּרְשֵׁיהּ רַבִּי מְנַחֵם בַּר יוֹסִי לְהַאי קְרָא לפסוק ׳כי נר מצוה ותורה אור׳, ללמוד ממנו את מעלותיה המיוחדות של התורה **כִּי סִינַי** - כפי שדרש משה בפני עם ישראל על מעלות התורה בסיני. **(וְאִילְמָלֵא) [וְאִילְמָלֵי] דְּרַשׁוּהָ דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל הָכִי** – ואם היו דורשים כן גם דואג ואחיתופל **לֵא רָדְפוּ בָּתַר דָּוִד** – אחר דוד להורגו **דִּכְתִיב "לֵאמֹר אֱלֹהִים עָזְבוֹ** רדפו ותפסוהו כי אין מציל **וְגו׳"** – שהיו אומרים, שה׳ עזב את דוד לפי שעבר על איסור אשת איש, ואין לו זכות שתצילנו, שהעבירה כבתה זכויותיו ולכן ניתן לרודפו ולתופסו. **מַאי דָּרוּשׁ** - איזה

המשך בעמוד קכז

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כא עמוד א

רש״י

הֵן תֶּהֱוֵי אַרְכָּא לִשְׁלֻוְתָּךְ. וְאָז תִּהֵא אוֹרֶךְ זְמַן לִשְׁלוֹמֵךְ שֶׁלֹּא יָבֹאוּ עָלֶיךָ הַפּוּרְעָנוּת. וְכֵן עָשָׂה נְבוּכַדְנֶצַּר, הָיָה מְקַבֵּץ בְּכָל יוֹם עֲנִיֵּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵבִיא בְּגוֹלָה וְהָיוּ צְרִיכִין מְזוֹנוֹת וּמְפַרְנְסָם, וְאַף דָּנִיֵּאל כִּשְׁהִשִּׁיאוֹ עֵצָה זוֹ לְכָךְ נִתְכַּוֵּן, שֶׁרָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגוֹלָה מְחֻזָּרִין עַל הַפִּתְחִים: **וּכְתִיב כֹּלָּא מְטָא.** כָּל הַפּוּרְעָנוּת הַגִּיעַ עַל נְבוּכַדְנֶצַּר: **לְקָצַת יַרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר.**

אִלְמָא תְּלָת לוֹ הַזְּכוּת י״ב חֹדֶשׁ: **לְעוֹלָם.** מַתְנִי׳ דְּקָתָנֵי ג׳ שְׁנִים ר׳ יִשְׁמָעֵאל הִיא: **וְאַשְׁכַּח קְרָא דְּאָמַר וְתָנֵי.** שׁוֹנֶה בְּהַאֲרֻכַּת זְמַן, כְּלוֹמַר מִקְרָא כְּתוּב שֶׁהַקָּבָּ״ה מַאֲרִיךְ זְמַן עַד ג׳ פְּעָמִים, הִלְכָּךְ הֲווּ לֵהּ ג׳ שְׁנִים: **דְּלֹא מִפְּקִיד דִּינָא עֲלֵיהוּ.** אֵין מְמַהֲרִין מִן הַשָּׁמַיִם לִפְקוֹד עֲוֹנוֹתָם עֲלֵיהֶם בָּעוֹלָם הַזֶּה, אֲבָל מִישְׂרָאֵל מְמַהֲרִין לִפְרַע בְּעה״ז וּמִדְּקִדְּקִין אַחֲרֵיהֶם: **זְכוּת דְּמַאי.** מְגִינָה כָּל כָּךְ: **זְכוּת דְּתוֹרָה.** שֶׁהִיְּתָה עוֹסֶקֶת בְּתוֹרָה: **הָא לֹא מִפְּקְדָא.** דִּכְתִיב וְלִמַּדְתֶּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם (דְּבָרִים י״א) וְלֹא אֶת בְּנוֹתֵיכֶם, וְכֵיוָן דְּאֵינָהּ מְצַוָּה אֵין שִׂכְרָהּ גָּדוֹל כִּמְצַוָּה וְעוֹשֶׂה: **הִיא תְּשַׂיְּחֵךְ.** תְּלִיץ בְּעַדְךָ אֶת זְכוּתֵךְ: **פַּחֲתִים.** גְּמוֹת: **נִזְדַּמְּנָה לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוּר.** כָּךְ זָכָה לְקַיֵּם מִצְוָה נִצַּל מִמַּקֵּצָה פּוּרְעָנִיּוֹת: **וַעֲדַיִין מִתְיָרֵא מֵהָיָה רָעָה וּמִן הַלִּסְטִים.** שֶׁדַּרְכָּן לֵילֵךְ בַּלַּיְלָה פֶּן יִפְגְּעוּ בּוֹ, דִּכְתִיב תָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וִיהִי לַיְלָה בּוֹ תִּרְמוֹשׂ כָּל חַיְתוֹ יָעַר (תְּהִלִּים קד): **הִגִּיעַ עַמּוּד הַשַּׁחַר.** וְאַף כָּאן זָכָה לְתוֹרָה נִצַּל מִן הַחֵטְא וּמִן הַיִּסּוּרִין: **וַעֲדַיִין אֵינוֹ יוֹדֵעַ כּוּ׳.** שֶׁמָּא יִכָּפֵנוּ יִצְרוֹ לְבָטֵל וְיָשִׁיב עָלָיו יצה״ר וּפּוּרְעָנוּת: **הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים.** וְשָׁם הִכִּיר אֶת דַּרְכּוֹ, וְאַף כָּאן הִגִּיעַ לְיוֹם הַמִּיתָה וְלֹא פֵּרַשׁ מִן הַתּוֹרָה עַד יוֹם מוֹתוֹ נִצַּל מִכְּלָן, וְהָכִי מְפָרֵשׁ לֵהּ לְקַמִּיהּ: **עֲבֵירָה מְכַבָּה.** שֹׁבֵר מִצְוָה: **וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה.** שֹׁבֵר מִי שֶׁעָסַק בְּתוֹרָה קֹדֶם לָכֵן, אִלְמָא מִצְוָה לֹא מַגְּנָא כְּלֵי הַאי: **לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה.** זוֹ תּוֹרָה דִּכְתִיב (קִינִים ב) הֵבִיאַנִי אֶל בֵּית הַיָּיִן וְדִגְלוֹ עָלַי אַהֲבָה, יַיִן סוֹד: **אָמַר רַב יוֹסֵף.** לְעוֹלָם מְגִינָה עַל הַיִּסּוּרִין הַרְבֵּה, וּמַאי אֵינָהּ מְגִינָה דְּקָאָמַר תַּ״ק [ובל״ק] מִן הַחֵטְא שֶׁלֹּא יִתְקָפְּנוּ יצה״ר קָאָמַר: **מִצְוָה בְּעִידְּנָא דְּעָסִיק בָּהּ.** לְפִי שָׁעָה דְּאָמַר מְגִנָּא מִן הַיִּסּוּרִין וּמִצָּלָא מִיצה״ר שֶׁלֹּא יַכְשִׁילֶנּוּ לַחֲטֹא: **בְּעִידְּנָא דְּלֹא עָסִיק בָּהּ.** מִשֶּׁנִּגְמַר הַמִּצְוָה וְאֵינוֹ עָסוּק בָּהּ אֲגוּנֵי מְגִנָּא מִן הַפּוּרְעָנוּת, אֲצוּלֵי לֹא מְצָלָא. וּדְקָתָנֵי בְּבְרַיְיתָא עֲבֵרָה מְכַבָּה מִצְוָה, לָאו מִלְּהָגֵן מִן הַיִּסּוּרִין קָאָמַר, אֶלָּא מִלְּטוֹל שָׂכָר לְעָתִיד: **אַמַּאי לֹא תָּנֵן עֲלֵיהֶן.** מִיצֵּר הָרָע שֶׁהֶחֱטִיאָם וַעֲשָׂאָם רְשָׁעִים גְּמוּרִים, כְּלוֹמַר אַמַּאי לֹא תְּצִילֵהוּ מִן הָעֲבֵירוֹת: **לְעוֹלָם זְכוּת דְּתוֹרָה.** וְלֹא שֶׁעוֹסֶקֶת בְּתוֹרָה, אֶלָּא שֶׁטּוֹרַחַת בְּבִנְהָ וּבְבַעְלָהּ שֶׁיַּעֲסוֹק: **דְּמַקְרְיָאן וּמַתְנְיָאן.**

שֶׁטּוֹרְחוֹת עַל בָּנֶיהָן לַהֲבִיאָן לְבֵית הַסֵּפֶר לִקְרוֹא מִקְרָא וְלִשְׁנוֹת מִשְׁנָה: **וְנָטְרָן לְגַבְרַיְיהוּ.** וּמַמְתִּינוֹת לְבַעֲלֵיהֶן שֶׁיּוֹצְאִין לְעִיר אַחֶרֶת לִלְמוֹד תּוֹרָה: **מַאי פָּרָשַׁת דְּרָכִים.** מֵהוּ מְדֻמֶּה לְהַגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, דְּהָא אֲבוּקָה הַיְינוּ תּוֹרָה, אֶלָּא פָּרָשַׁת דְּרָכִים מַאי הִיא: **יוֹם הַמִּיתָה.** וְהוּא תַּלְמִיד חָכָם בְּיוֹם מוֹתוֹ, וְיָדַע שֶׁלֹּא פִּירֵשׁ לִפְרוֹק מַעֲלָיו עֹל תּוֹרָה: **וְיִרְאַת חֵטְא.** זָכָה לְיִרְאַת חֵטְא אַחַר שֶׁזָּכָה לְתוֹרָה נִצַּל מִכְּלָן, שֶׁהַתּוֹרָה מְלַמֶּדְתּוֹ דְּבָרִי מִצְוָה וּדְבָרִי אִסּוּר וּמִמָּה שֶׁהוּא צָרִיךְ לִפְרוֹשׁ, וְיִרְאַת חֵטְא מוֹנֵעוּ מִלְּרִדּוּף אַחֲרֵי יִצְרוֹ: **דְּסַלְקָא לֵיהּ שְׁמַעְתָּתָא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָּא.** וה״ק עָלָה עִמּוּד הַשַּׁחַר נִצּוֹל מִן הַחֵטְא כּוּ׳, זָכָה לְתוֹרָה נִצּוֹל מִיצה״ר וּמִן הַחֵטְא, וַעֲדַיִין אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזוּ דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ, אִם יִזְּכֶה שֶׁיִּסְיַיְעוּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם לְהִתְקַבֵּל דְּבָרָיו בֵּין חֲבֵרָיו לְהוֹרוֹת כַּהֲלָכָה וּבְמִשְׁפָּט. הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים, כְּלוֹמַר זָכָה לְכָךְ נִצּוֹל מִכֻּלָּם: **לֵאמוֹר אֱלֹהִים עָזְבוֹ.** כָּךְ הָיוּ אוֹמְרִים עָלָיו, אֱלֹהִים עָזְבוֹ, שֶׁבָּא עַל אֵשֶׁת אִישׁ וְאֵין אִנּוּ נֶעֱנָשִׁין עָלָיו, רִדְפוּ וְתַפְּסוּהוּ כִּי אֵין מַצִּיל, אֵין לוֹ זְכוּת שֶׁיַּצִּילֵנוּ, שֶׁהֶעֱבֵרָה כִּבְּתָה זְכִיּוֹתָיו: **לֹא יְרָאָהּ בָּךְ.** עֲבֵרָה, וְאִם יִרְאָה וְשָׁב מֵאַחֲרֶיךָ: **שִׁמְעוֹן אָחִי עֲזַרְיָה.** תִּנָּא הוּא בְּמִשְׁנָה קַמַּיְיתָא דִּזְחָלִים, וְלָמַד תּוֹרָה עַל יְדֵי אָחִיו שֶׁהָיָה עוֹסֵק בְּפַרְקַמְטִיָּא כְּדֵי שֶׁיִּחֲלוֹק בִּזְכוּת לִמּוּדוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן, לָכֵן הוּא נִקְרָא עַל שֵׁם עֲזַרְיָה אָחִיו, וְכֵן ר׳ יוֹחָנָן לָמַד ע״י הַנְּשִׂיא שֶׁהָיָה מְפַרְנְסוֹ: **הֵלֵל עָסַק בְּתוֹרָה.** מִתּוֹךְ עֹנִי רַב בִּדְמְפָרֵשׁ בְּמס׳ יוֹמָא (קף לה:):

תוספות

מצוה בין בעידנא דעסיק בה בין בעידנא דלא עסיק בה אגוני מגנא אצולי לא מצלא. ותימה מאי האי דקתני בברייתא תלה את המצוה בנר מה נר אינה מגינה אלא לפי שעה אף מצוה אינה מגינה אלא לפי שעה אי מיצר הרע אינה מגינה כלל אי מן הפורענות מגינה לעולם ותורה נמי למה תלאה הכתוב באור משום דמגינה לעולם אי מן הפורענות מצוה נמי מגנא לעולם ואי דמצלא מיצר הרע הא לא מצלא אלא לפי שעה:

זה תלמיד חכם דסלקא ליה שמעתתא אליבא דהלכתא. תימה והיאך ניצול מכולן והלא לא ניצול מיצר הרע בעידנא דלא עסיק בתורה וי״ל סתם תלמיד חכם תורתו אומנתו ועוסק בה ומהרהר כל שעה ואינו הולך ד׳ אמות בלא תורה:

והן אינן יודעין שעבירה מכבה מצוה. תימה והא אמר לעיל בין לרב יוסף בין לרבא מצוה אגוני מגנא מן הפורענות אפילו בעידנא דלא עסיק בה ועבירה מכבה מצוה לאו מלהגין מן היסורין קאמר אלא מליטול שכר לעתיד לבא כמו שפרש״י:

הֵן תֶּהֱוֵה אַרְכָּא לִשְׁלֻוְתָּךְ״ וּכְתִיב: ״כֹּלָּא מְטָא עַל נְבוּכַדְנֶצַּר מַלְכָּא״ וּכְתִיב ״לְקָצַת יַרְחִין תְּרֵי עֲשַׂר״. לְעוֹלָם ר׳ יִשְׁמָעֵאל, וְאַשְׁכַּח קְרָא דְּאָמַר וְתָנֵי, דִּכְתִיב: ״כֹּה אָמַר ה׳ עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי אֱדוֹם״. וּמַאי ״אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר זֵכֶר לַדָּבָר״? דִּלְמָא שָׁאנֵי גּוֹיִם דְּלָא מְפַקֵּיד דִּינָא עֲלֵיהוּ: וְיֵשׁ זְכוּת תּוֹלָה ג׳ שָׁנִים כּו׳: זְכוּת דְּמַאי? אִילֵימָא זְכוּת דְּתוֹרָה? הָא אֵינָהּ מְצוּוָּה וְעוֹשָׂה הִיא! אֶלָּא זְכוּת דְּמִצְוָה זְכוּת דְּמִצְוָה מִי מַגְּנָא כּוּלֵּי הַאי? וְהָתְנִיָּא, אֶת זוֹ דָּרַשׁ ר׳ מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי: ״כִּי נֵר מִצְוָה וְתוֹרָה אוֹר״ תָּלָה הַכָּתוּב אֶת הַמִּצְוָה בְּנֵר, וְאֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹר. אֶת הַמִּצְוָה בְּנֵר לוֹמַר לְךָ: מַה נֵּר אֵינָהּ מְגִינָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה, אַף מִצְוָה אֵינָהּ מְגִינָּה אֶלָּא לְפִי שָׁעָה. וְאֶת הַתּוֹרָה בְּאוֹר, לוֹמַר לְךָ: מָה אוֹר מֵגֵן לְעוֹלָם אַף תּוֹרָה מְגִינָּה לְעוֹלָם.

וְאוֹמֵר ״בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ״ וגו׳ ״בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אֹתָךְ״ וגו׳ ״הַקִּיצוֹתָ הִיא תְּשִׂיחֵךְ״ לֶעָתִיד לָבֹא. מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה וַאֲפֵילָה, וּמִתְיָרֵא מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפִּחָתִים וּמִן הַבַּרְקָנִים וּמֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִין וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. נִזְדַּמְּנָה לוֹ אֲבוּקָה שֶׁל אוּר נִיצַּל מִן הַקּוֹצִים וּמִן הַפִּחָתִים וּמִן הַבַּרְקָנִים, וַעֲדַיִין מִתְיָרֵא מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּיסְטִין, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר נִיצַּל מֵחַיָּה רָעָה וּמִן הַלִּסְטִין, וַעֲדַיִין אֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּאֵיזֶה דֶּרֶךְ מְהַלֵּךְ. הִגִּיעַ לְפָרָשַׁת דְּרָכִים נִיצַּל מִכּוּלָּם. דָּבָר אַחֵר: עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מַיִם רַבִּים לֹא יוּכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאַהֲבָה״. אָמַר רַב יוֹסֵף: מִצְוָה, בְּעִידָּנָא דְּעָסִיק בָּהּ, מַגְּנָא וּמַצְּלָא. בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסִיק בָּהּ, אֲגוּנֵי מַגְּנָא, אֲצוּלֵי לָא מַצְּלָא. תּוֹרָה, בֵּין בְּעִידָּנָא דְּעָסִיק בָּהּ וּבֵין בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסִיק בָּהּ, מַגְּנָא וּמַצְּלָא. מַתְקִיף לַהּ רָבָא: אֶלָּא מֵעַתָּה, הוֹאִיל וַאֲחִיתוֹפֶל מִי לֹא עָסְקִי בַּתּוֹרָה? אַמַּאי לֹא הֵגֵנָה עֲלֵיהוּ? אֶלָּא אָמַר רָבָא: תּוֹרָה, בְּעִידָּנָא דְּעָסִיק בָּהּ, מַגְּנָא וּמַצְּלָא. בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסִיק בָּהּ, אֲגוּנֵי מַגְּנָא, אֲצוּלֵי לָא מַצְּלָא. מִצְוָה, בֵּין בְּעִידָּנָא דְּעָסִיק בָּהּ בֵּין בְּעִידָּנָא דְּלָא עָסִיק בָּהּ, אֲגוּנֵי מַגְּנָא אֲצוּלֵי לָא מַצְּלָא. רַבִּינָא אָמַר: לְעוֹלָם זְכוּת תּוֹרָה, וּדְקָאָמְרַתְּ אֵינָהּ מְצוּוָּה וְעוֹשָׂה, נְהִי דִּפְקוּדֵי לָא מִפַּקְּדָא, בְּאַגְּרָא דְּמַקְרְיָן וּמַתְנְיָן בְּנֵיהוּ וְנָטְרָן לְהוּ לְגַבְרַיְיהוּ עַד דְּאָתוּ מִבֵּי מִדְרָשָׁא, מִי לָא פַּלְגָּאן בַּהֲדַיְיהוּ? מַאי פָּרָשַׁת דְּרָכִים? אָמַר רַב חִסְדָּא: זֶה תַּלְמִיד חָכָם וְיוֹם מִיתָה רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: זֶה תַּלְמִיד חָכָם, וְיִרְאַת חֵטְא. מָר זוּטְרָא אָמַר: זֶה תַּלְמִיד חָכָם דְּסַלְקָא לֵיהּ שְׁמַעְתְּתָא אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא. דָּבָר אַחֵר: עֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה. אָמַר רַב יוֹסֵף: דְּרָשׁוּהָ ר׳ מְנַחֵם בַּר יוֹסֵי לְהַאי קְרָא כִּי סִינַי, וְאִילְמָלֵא דְּרָשׁוּהָ דּוֹאֵג וַאֲחִיתוֹפֶל הָכִי, לֹא רָדְפוּ בְּתַר דָּוִד, דִּכְתִיב: לֵאמֹר אֱלֹהִים עָזְבוֹ וגו׳. מַאי דִּרוּשׁ? ״וְלֹא יִרְאֶה בְּךָ עֶרְוַת דָּבָר״ וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁעֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה. מַאי״ בּוֹז יָבוּזוּ לוֹ״? אָמַר עוּלָּא: לֹא כְּשִׁמְעוֹן אָחִי עֲזַרְיָה וְלֹא כְּר׳ יוֹחָנָן דְּבֵי נְשִׂיאָה אֶלָּא כְּהִלֵּל וְשֶׁבְנָא. דְּכִי אֲתָא רַב דִּימִי אָמַר: הִלֵּל וְשֶׁבְנָא אַחֵי הֲווּ, הִלֵּל עָסַק בַּתּוֹרָה, שֶׁבְנָא עֲבַד עִיסְקָא. לְסוֹף, אָמַר לֵיהּ: תָּא נַעֲרוֹב וְלִיפְלוּג; יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה ״אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ״ וְגוֹ׳:

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כא עמוד ב

אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי: חַיָּיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת וְכוּ׳ ר׳ אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בְּתוֹ תּוֹרָה מְלַמְּדָהּ תִּיפְלוּת: תִּיפְלוּת סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: כְּאִילּוּ לִמְּדָהּ תִּיפְלוּת. אָמַר ר׳ אַבָּהוּ: מַאי טַעֲמֵיהּ דְּר׳ אֱלִיעֶזֶר דִּכְתִיב: "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה" כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה חָכְמָה בְּאָדָם נִכְנְסָה עִמּוֹ עָרְמוּמִית, וְרַבָּנָן הַאי "אֲנִי חָכְמָה" מַאי עָבְדֵי לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹסֵי בְּר׳ חֲנִינָא, דְּאָמַר ר׳ יוֹסֵי בְּר׳ חֲנִינָא: אֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמַּעֲמִיד עַצְמוֹ עָרוּם עֲלֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה". אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: אֵין דִּבְרֵי תוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא". ר׳ יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: רוֹצֶה אִשָּׁה וְכוּ׳: מַאי קָאָמַר? הָכִי קָאָמַר: רוֹצֶה אִשָּׁה בְּקַב וְתִיפְלוּת עִמּוֹ, מִתִּשְׁעַת קַבִּין וּפְרִישׁוּת: הוּא הָיָה אוֹמֵר: חָסִיד שׁוֹטֶה כּוּ׳: הֵיכִי דָּמֵי חָסִיד שׁוֹטֶה? כְּגוֹן דְּקָא טָבְעָה אִיתְּתָא בְּנַהֲרָא וְאָמַר: לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִיסְתַּכּוּלֵי בָּהּ וַאֲצִילָהּ. הֵיכִי דָּמֵי רָשָׁע עָרוּם? אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: זֶה הַמַּטְעִים דְּבָרָיו לַדַּיָּין קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ, ר׳ אַבָּהוּ אוֹמֵר: זֶה הַנּוֹתֵן דִּינָר לְעָנִי לְהַשְׁלִים לוֹ מָאתַיִם זוּז, דִּתְנַן מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז וּמַעֲשַׂר עָנִי. הָיָה לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר, אֲפִילּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת הֲרֵי זֶה יָטוֹל. ר׳ אַסִי אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: זֶה הַמַּשִּׂיא עֶצֶה לְמִכּוֹר בִּנְכָסִים מוּעָטִין. אָמַר ר׳ אַסִי אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: יְתוֹמִים שֶׁקִּדְּמוּ וּמָכְרוּ בִּנְכָסִים מוּעָטִין מַה שֶּׁמָּכְרוּ, מָכְרוּ. אַבַּיֵּי אָמַר: זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לְמִכּוֹר בִּנְכָסִים כְּרֶבָן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דְּתַנְיָא "נְכָסֶיךָ לְךָ, וְאַחֲרֶיךָ, לְפִלּוּנִי", וְיָרַד הָרִאשׁוֹן וּמָכַר וְאָכַל, הַשֵּׁנִי מוֹצִיא מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁייֵר רִאשׁוֹן. רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: זֶה הַמַּכְרִיעַ אַחֵרִים בְּאוֹרְחוֹתָיו. ר׳ זְרִיקָא אָמַר רַב הוּנָא: זֶה הַמְּיַקֵּל לְעַצְמוֹ וּמַחֲמִיר לַאֲחֵרִים. עוּלָּא אָמַר: זֶה

שקרא

תוספות

בן עזאי אומר חייב אדם וכו׳. ירושלמי דבן עזאי דלא כר״א בן עזריה דדריש (חגיגה קף ג.) הקהל את העם האנשים והנשים והטף אנשים באו ללמוד נשים לשמוע ונראה דפי׳ דמצוה לשמוע הנשים כדי שידעו לקיים מצוה ולא משום שידעו שזכות תולה: מטרונה שאלה את ר׳ אלעזר מפני מה חטא אחת במעשה העגל והן מתין בה ג׳ מיתות אמר לה אין אשה חכמה אלא בפלך אמר לי הורקנוס בנו בשביל שלא להשיבה דבר אחד מן התורה אבדת ממני ג׳ מאות כור מעשר בכל שנה א״ל ישרפו ד״ת ולא ימסרו דברי תורה לנשים:

רוצה אשה בקב ותיפלות. פר״ח רוצה אשה שיהא בעלה חמר ויהא מצוי אצלה בכל שבת לתת לה עונתה ולא יביא לה אלא קב חטים בלבד ולא יהא גמל שהולך בדרך רחוקה ואינו נותן לה עונה אלא אחת לשלשים יום ואע״פ שמביא לה לשכרו ט׳ קבין חביבה עליה העונה בכל שבת וקב אחד מט׳ קבין ופרישות ל׳ יום ורבי פירש בשם רב האי המשרה אשתו ע״י שליש לא יפחות לה מקביים חיטין מן שבת לשבת כדמוכח בגמרא בפרק אע״פ (כתובות קף סל:) ועונתה מצוי לה ואילו המורד על אשתו (פס סג.) מוסיפין על כתובתה ג׳ דינרים בשבת ושער בינוני הוא ד׳ סאין בסלע וסלע ד׳ דינרים נמצאת סאה בדינר וג׳ סאין בג׳ דינרים שהן י״ח קבין הרי שחכמים עמדו על סוף דעתה שהיא רוצה בתיפלות ועמו שני קביים מי״ח קביים שיפרוש ממנה דקביים אחד מט׳ בי״ח קבין:

היכי דמי חסיד שוטה. ירושלמי ראה תינוק מבעבע בנהר אמר לכשאחלוץ תפילין אצילנו עד כשהוא חולץ תפילין הוציא זה את נפשו: **זה** הנותן דינר לעני להשלים לו מאתים זוז. הא דרבי אבהו והא דרבי יוחנן ומבריח מזונות מן האלמנה קרי ירושלמי מכות פרושים ותו גרס התם חד תלמיד מדר׳ בון הוו לו מאתים זוז חסר דינר והוה רבי יליף למזכי עמיה חד לתלת שנים מעשר מסכני חד זמן עבדין ביה תלמידיו עין בישא ומלוון ליה אתא בעי מזכי עמיה היך דהוה יליף א״ל רבי אית לי שיעורא אמר זה מכת פרושים נגעו ביה רמז לתלמידיו ואעלוניה לקפילין וחסרוניה חד קרט וזכה עמיה היך דהוה יליף שנינו בפרק בתרא דמסכת פאה (מ״ט) מי שיש לו חמשים זוז והוא נושא ונותן בהן ה״ז לא יטול ובגמרא [ירושלמי] הדא אמר חמשיז דעבדין טבין מן מאתן דלא עבדין: **יתומים** שקדמו ומכרו בנכסים מועטין. ונראה דוקא לענין מזון הבנות אמרינן מה שמכרו מכרו אבל לענין מזון האשה כיון דמשועבד לה בעל למזונות בחיי הנכסים בחזקתם שאינם יכולין למכור כדאמרי׳ בפ׳ הנושא (כתובות קנ.) יתומים שמכרו מדור אלמנה לא עשו ולא כלום ומ״ש מדר׳ אסי א״ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים וכו׳ התם לא משתעבדי לה מחיים אי נמי בית זה עצמו דרה בו בחיי הבעל אבל מזונות בכל יום צריכה למזונות ולא דמו מזונות אשה למדור והוא הדין אם מכרו בנכסים מרובין מה שמכרו מכרו דמטלטלי לא משתעבדי למזונות ואמרי׳ בפ׳ מציאת האשה (פס סט.) בין מכרו בין משכנו אין מוציאין למזונות והאי דנקט נכסים מועטין אורחא דמילתא נקט דלא מזבין אינש נכסים משום הפסד מזונות היכא דאיכא נכסים מרובים רבי פי׳ בתוספותיו דר״ יוחנן פליג אהדהיא דמסקינן בפרק ב׳ דייני גזירות (פס קף קט.) אמר רבי יצחק בן אילעאי משמיה דחזקיה כל מקום שאמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו וגבי נכסים מועטין תנינא התם (קף קח:) ובפרק מי שמת (כ״ב קט:) אמר אדמון וכי בשביל שאני זכר הפסדתי ואמר ר״ג רואה אני את דברי אדמון לא ידענא מאי דוחקיה לפרש כך אליבא דאדמון טפי מאליבא דרבנן: **אביי** אמר זה המשיא עצה למכור בנכסים כרשב״ג. רשב״ם פי׳ ביש נוחלין (כ״ב קף קלז.) משום דגרם לעבור על דברי הנותן ורמה דאהנו מעשיו והרי הוא חוטא ולא לו ומיהו המוכר עצמו דהיינו ראשון לא מיקרי רשע ואף על גב דלכתחילה אסור לעשות כך דלא חמיר איסוריה שהרי השליטו הנותן בגוף ופירות לעשות כרצונו וקשיא לפירושו בסוף פרק מי שהיה נשוי (כתובות קף נ״ה:) דאמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ועמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום ומי אמר אביי הכי והאמר אביי איזהו רשע ערום זה המשיא כו׳ מי קאמר תינשא ניסת קאמר אלמא דמדמי מוכר עצמו למשיא ומיהו יש לפרש כיון דמשיא נקרא רשע מכלל דלמוכר אסור לעשות לכתחילה אע״ג דלא נקרא רשע כדקתני התם אין לו לראשון אלא אכילת פירות בלבד ואי קשיא מדקאמר אביי זה המשיא עצה וכו׳ כרשב״ג מכלל דאביי ס״ל כרשב״ג והכי אמר אביי נמי בהדיא בפרק מי שהיה נשוי (ג״ש עס) בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום לוקח כלום וביש נוחלין (כ״ב קף קלז.) מפרש טעמא משום דקסבר קנין פירות כקנין הגוף דמי ובסוף פרק השולח (גיטין קף מח:) אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה אע״ג דפירות דידיה הוי הגוף צריך הרשאה דמשמע דס״ל דלאו כקנין הגוף דמי יש לתרץ דוקא גבי אחריך ס״ל לאביי דכקנין הגוף דמי דאפי׳ ר״ל דאמר לאו כקנין הגוף דמי מתרצינן אליביה אחריך שאני ופי׳ רשב״ם דאחריך משמע גוף ופירות נתן לראשון דהא בהדיא פי׳ אחריך ירש פלוני ואף הוא פסק שם כרשב״ג וז״ל בעלמא סבירא לן דלאו כקנין הגוף דמי כדפסקי׳ בפרק החולץ (יבמות קף לו:) הבא אחריך שאני וכן עיקר דלא תקשי הלכתא אהלכתא דפסקינן כר״ל פרק החולץ ובהא דאחריך קיימא לן כרשב״ג דפסקי׳ הלכתא לקמיה ולא פליג ר״ל ומדאביי נמי איכא למשמע דהכי קיימא לן כדאמר אביי איזהו רשע וכו׳ ולקמן נמי דהיא אתתא דהוה לה דיקלא באראע דרב ביבי כו׳ אזל איהו אקנייה לבנו קטן כרשב״ג עד אפילו רשב״ג לא קאמר מהתם שמעינן דהלכה כרשב״ג הלכך בעינן לפרושי דרשב״ג ס״ל כר״ל דלאו כקנין הגוף דמי והכא היינו טעמא דאחריך שאני ולא תקשה הלכתא אהלכתא תימה לר׳ אמאי לא קא חשיב נמי דהיא דאלו הן הנשרפין (סנהדרין קף עו:) אמר רב כהנא משום ר״ע איזו עני ורשע ערום זה המשהה בתו בוגרת ויש לומר דעני ורשע לא קא חשיב:

רש״י

לְמֵדָהּ **תִּפְלוּת** ס״ד. וְכִי תּוֹרָה תִּפְלוּת קָרֵא לָהּ: **כְּאִלּוּ**. שֶׁמִּתּוֹכָהּ הִיא מְבִינָה עַרְמוּמִית וְעוֹשָׂה דְּבָרֶיהָ בְּהַצְנֵעַ: **חָכְמָה**. תּוֹרָה: **שֶׁמַּעֲמִיד עַצְמוֹ עָרוּם עָלֶיהָ**. שֶׁפֵּרֵשׁ מִכָּל עִסְקִים וְנַעֲשָׂה עָלֶיהָ עָנִי וַחֲסַר כֹּל [ול״א שֶׁמְּשַׁמֵּשׁ עַצְמוֹ עָרוּם עָלֶיהָ גַּרְסִי׳] שֶׁמַּעֲרִים שֶׁיִּתְקַיֵּים תּוֹרָתוֹ לִקְבּוֹץ עַל יָד וְלִלְמוֹד מִכָּל אָדָם: **מֵאַיִן תִּמָּצֵא**. מִן הָעֲשׂוּי כְּאַיִן: **רוֹצֶה אִשָּׁה בְּקַב וְתִפְלוּת**. חֲפֵצָה לִזּוֹן בְּמְזוֹנוֹת מוּעָטִין וְהֵיא תִּפְלוּתָהּ מְצוּי לָהּ בְּתַשְׁמִישׁ, מט׳ קַבִּין וּפְרִישׁוּת לִפְרוֹשׁ מִן הַתִּפְלוּת, לְפִיכָךְ אֵין טוֹב שֶׁתִּלְמוֹד תּוֹרָה: **שֶׁמַּטְעִים דְּבָרָיו לַדַּיָּין**. דְּמִשְׁנַקְבְּעוּ בְּלֵב הַדַּיָּין שֵׁעֵרֵי זְכִיּוּתָיו לִדְבָרָיו שֶׁל זֶה קָשִׁין לְסַלְקָן, וַהֲרֵי עָרְמוּתוֹ, וְרָשָׁע הוּא שֶׁעוֹבֵר עַל לֹא תִשָּׂא שֵׁמַע שָׁוְא (שְׁמוֹת כג): **לְהַשְׁלִים מָאתַיִם זוּז**. וּמֵעַתָּה לֹא יִטּוֹל לָקֶט, וְיֵשׁ לוֹ קְרוֹבִים שֶׁיִּטּוֹלוּם: **בִּנְכָסִים מוּעָטִין**. דִּתְנַן (כ״ב קף קלט:) מִי שֶׁמֵּת וְהִנִּיחַ בָּנִים וּבְנוֹת, בִּזְמַן שֶׁהַנְּכָסִים מְרֻבִּין הַבָּנִים יִרְשׁוּ וְהַבְּנוֹת יִזּוֹנוּ, נְכָסִים מוּעָטִין הַבָּנוֹת יִזּוֹנוּ וְהַבָּנִים יִשְׁאֲלוּ עַל הַפֶּתָחִים: **שֶׁקִּדְּמוּ וּמָכְרוּ**. קֹדֶם שֶׁבָּאוּ הַבָּנוֹת לְב״ד וְהֶעֱמִידוּם ב״ד לַנְּכָסִים בְּחֶזְקַת בָּנוֹת: **הַמַּכְרִיעַ אֲחֵרִים בְּאוֹרְחוֹתָיו**. רָאוּ וַעֲשׂוּ כְּמוֹנִי וּלְכוּ בְּדַרְכִּי. לֹא נִתְכַּוֵּן זֶה אֶלָּא לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ כְּחָסִיד בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת, וְאֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ, אֲלָא שֶׁלֹּא יִדְקְדְּקוּ אַחֲרָיו לְבַדּוֹק בְּתוֹעֲבוֹתָיו:

שקרא

ביאורים למסכת סוטה דף כא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שנינו במשנה, **אוֹמֵר בֶּן עַזַּאי חַיָּיב אָדָם לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ׳ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר כָּל הַמְּלַמֵּד אֶת בְּתוֹ תּוֹרָה מְלַמְּדָהּ תִּיפְלוּת.** שואלת הגמרא, **תִּיפְלוּת סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי יעלה על דעתך שהתורה נקראת תיפלות (דברי הבאי). מתרצת הגמרא, אל תשנה בדברי רבי אליעזר המלמד את ביתו תורה מלמדה תיפלות, **אֶלָּא אֵימָא, כְּאִילּוּ לִמְּדָהּ תִּיפְלוּת** – היינו, שהמלמד תורה לאישה כמי שמלמדה תיפלות, שעל ידי לימוד התורה היא לומדת להיות ערמומית ולעשות דבריה בהצנע.

אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר – שהמלמד תורה לאישה כאילו מלמדה תיפלות. **דִּכְתִיב "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה"**, חכמה היא התורה, ומבואר בפסוק, ׳אני חכמה׳ – **כֵּיוָן שֶׁנִּכְנְסָה חָכְמָה בְּאָדָם,** ׳שכנתי ערמה׳ - **נִכְנְסָה עִמּוֹ עָרְמוּמִית.** והואיל ומתוך לימוד התורה נכנסת בה פיקחות, לומדת לעשות דברי זנות בהצנע

שואלת הגמרא, **וְרַבָּנָן** – בן עזאי שסובר שעל האדם ללמד את ביתו תורה, **הַאי** - הפסוק ׳**אֲנִי חָכְמָה׳ מַאי עָבְדֵי לֵיהּ** – מה דורשים ממנו. משיבה הגמרא, **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְכִדְרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא. דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, אֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּעַמִּיד עַצְמוֹ עָרוּם עֲלֵיהֶן** – היינו, שפושט מעל עצמו עול דרך ארץ ופורש מכל העסקים ונעשה עני וחסר כל בשביל ללמוד תורה, **שֶׁנֶּאֱמַר "אֲנִי חָכְמָה שָׁכַנְתִּי עָרְמָה".**

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אֵין דִּבְרֵי תּוֹרָה מִתְקַיְּימִין אֶלָּא בְּמִי שֶׁמְּשַׁיֵּשׁ עַצְמוֹ כְּמִי שֶׁאֵינוֹ – עניו בכל ענייניו, הן בחכמה, הן בעושר והן בגבורה **שֶׁנֶּאֱמַר "וְהַחָכְמָה מֵאַיִן תִּמָּצֵא"** – החכמה תמצא תמי שמשים עצמו כ׳אין׳ – כלום.

שנינו במשנה, **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר רוֹצֶה אִשָּׁה** בקב ותיפלות מתשעה קבין ופרישות **וְכו׳.** שואלת הגמרא, **מַאי קָאָמַר** – מה פירוש דבריו של רבי יהושע. משיבה הגמרא, **הָכִי קָאָמַר, רוֹצֶה אִשָּׁה בְּקַב וְתִיפְלוּת עִמּוֹ** – מעדיפה אשה ליזון במזונות מועטים (קב) ושיהיה בעלה מצוי לה, **מִתְּשַׁעַת קַבִּין וּפְרִישׁוּת** – מליזון במזונות מרובים ובשפע גשמי, ולא יהא בעלה מצוי לה. וכיון שעיקר ענייניה וליבה של האישה בדברים הללו, לא טוב שתלמד תורה.

הוּא הָיָה אוֹמֵר חָסִיד שׁוֹטֶה ורשע ערום **כו׳** שואלת הגמרא, **הֵיכִי דָּמֵי חָסִיד שׁוֹטֶה.** משיבה הגמרא, **כְּגוֹן דְּקָא טָבְעָה אִיתְּתָא בְּנַהֲרָא** שרואה שטובעת אישה בנהר, **וְאָמַר לָאו אוֹרַח אַרְעָא לְאִיסְתַּכּוּלֵי בָּהּ וְאַצּוּלָהּ** – אין זה מן הראוי להביט באישה ולהציל אותה.

שואלת הגמרא, **הֵיכִי דָּמֵי רָשָׁע עָרוּם.** משיבה הגמרא, **אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, זֶה הַמַּטְעִים דְּבָרָיו לַדַּיָּין** – משמיע לדיין את הסיבות שיש לצדד לזכותו **קוֹדֶם שֶׁיָּבֹא בַּעַל דִּין חֲבֵרוֹ,** וכיון שקבע את צדדי זכויותיו בליבו של הדיין, קשה לסלקן, ואין לדיין את שיקול הדעת הרצוי לבחון את המקרה לאשורו. ולכן נקרא רשע, שעובר על ׳לא תשא שמע שוא׳, ערום, שעושה זאת בערמה שהדיין לא יודע שהוא בא לדון איתו.

רַבִּי אַבָּהוּ אוֹמֵר, זֶה הַנּוֹתֵן דִּינָר לְעָנִי לְהַשְׁלִים לוֹ מָאתַיִם זוּז – בכדי שלא יוכל ליטול מתנות עניים. **דִּתְנַן, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מָאתַיִם זוּז** אינו מוגדר כעני, ועל כן, **לֹא יִטּוֹל לֶקֶט שִׁכְחָה וּפֵאָה וּמַעֲשֵׂר עָנִי. הָיָה לוֹ מָאתַיִם חָסֵר דִּינָר,** כיון שכעת הוא עני, **אֲפִילּוּ אֶלֶף נוֹתְנִין לוֹ כְּאַחַת,** אם כולם נחוצים לו, **הֲרֵי זֶה יִטּוֹל,** והרי הוא רשע ערום שנראה שרוצה לתת צדקה, ובאמת על ידי כך הוא מונע ממנו טובה, וזה בערמה שהעני לא מרגיש בכך.

רַבִּי אַסִּי אָמַר בשם **רַבִּי יוֹחָנָן,** רשע ערום **זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לִמְכּוֹר בְּנִכְסִים מוּעָטִין** – אדם שמת והניח בנים ובנות, הדין הוא שהבנים יורשים את הנכסים והם זנין את אחיותיהם עד שיתבגרו או עד שיתארסו. במה דברים אמורים בשהניח נכסים שאפשר שיזונו מהם הבנים והבנות כאחד עד שיתבגרו הבנות, ואלו הן הנקראין נכסים מרובין. אבל אם אין בנכסים אלא כדי מזון הבנות בלבד, הבנות ניזונות מהן עד שיתבגרו או עד שיתארסו, והבנים ישאלו על הפתחים, ואלו הן נכסים מועטים. אדם המשיא עצה לבנים שירשו נכסים מועטים, למכור אותם בכדי שלא יפסידו הנכסים במזונות הבנות, נקרא רשע, שהוא מעביר על דעת חכמים. ומנין שמהכירה מועילה, **דְּאָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, יְתוֹמִים שֶׁקָּדְמוּ וּמָכְרוּ בְּנִכְסִים מוּעָטִין** – קודם שבאו הבנות לבית דין, והעמידו הנכסים בחזקתן, **מַה שֶּׁמָּכְרוּ מָכְרוּ.**

אַבַּיֵּי אָמַר, רשע ערום, **זֶה הַמַּשִּׂיא עֵצָה לִמְכּוֹר בְּנִכְסִים כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. דְּתַנְיָא,** אדם שאמר לחברו **נְכָסַי** קנויים **לְךָ וְאַחֲרֶיךָ לְפְלוֹנִי.** - ואחרי שתמות הנכסים יעברו לפלוני, אם **יָרַד הָרִאשׁוֹן וּמָכַר** את הנכסים לאחר **הַשֵּׁנִי** – המקבל השני, **מוֹצִיא** את הנכסים **מִיַּד הַלָּקוֹחוֹת** לאחר שימות הראשון **דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אֵין לַשֵּׁנִי אֶלָּא מַה שֶּׁשִּׁיֵּיר רִאשׁוֹן.** וכיון שמכר הנכסים לאחר, אין לשני כלום בנכסים, ואינו יכול להוציא מהלקוחות. ואדם המשיא עצה לזה הראשון שקיבל הנכסים, למוכרם לאחר בכדי שיוותרו בידו מעות הנכס ולא יעבור הנכס לאחר מותו ל׳אחריך׳, נקרא רשע כיון שעובר בזה על דעת הנותן.

רַב יוֹסֵף בַּר חָמָא אָמַר בשם **רַב שֵׁשֶׁת,** רשע ערום, **זֶה הַמַּכְרִיעַ אֲחֵרִים בְּאוֹרְחוֹתָיו** – מגלה מעשיו הטובים לאחרים ומציע להם ללכת באורחותיו. שאינו מתכוון אלא להראות עצמו כחסיד בעיני הבריות בכדי לחפות על תועבותיו.

רַבִּי זְרִיקָא אָמַר בשם **רַב הוּנָא, זֶה הַמְּגַלֵּל לְעַצְמוֹ וּמַחְמִיר לַאֲחֵרִים. עוּלָּא אָמַר, זֶה**

המשך ביאור למס׳ סוטה ליום אחד ועשרים לעומר עמ׳ א

פסוק דרשו ללמוד ממנו שלפי שעבר עבירה אין ה׳ עימו, **"וְלֹא יִרְאֶה בְךָ עֶרְוַת דָּבָר** ושב מאחריך **וְגו׳"** – אם יראה ה׳ עבירה בדבר שבערוה, ישיב ה׳ את עצמו מאותו אדם. **וְהֵן אֵינָן יוֹדְעִין שֶׁעֲבֵירָה מְכַבָּה מִצְוָה, וְאֵין עֲבֵירָה מְכַבָּה תּוֹרָה.** ולפי שעסק דוד בתורה, עמדה לו זכות התורה להצילו מידיהם.

שואלת הגמרא **מַאי "בּוז יְבוּזוּ לוֹ".** **אָמַר עוּלָּא, לֹא כְּשִׁמְעוֹן אֲחִי עֲזַרְיָה** – תנא היה ולמד תורה מתוך הרווחה. **וְלֹא כְּרַבִּי יוֹחָנָן דְּבֵי נְשִׂיאָה** – שלמד תורה על ידי הנשיא שהיה מפרנסו. **אֶלָּא כְּהִלֵּל וְשֶׁכְנָא,** **דְּכִי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר, הִלֵּל וְשֶׁכְנָא אֲחֵי הֲווּ** – אחים היו, **הִלֵּל עָסַק בְּתוֹרָה** מתוך עוני, **שֶׁכְנָא עָבַד עִיסְקָא** – התעסק לפרנסתו. **לְסוֹף** לאחר שהלל כבר למד, **אָמַר לֵיהּ** שבנא להלל, **תָּא נַעֲרוֹב** – בא נשתתף, אני אפרנס אותך **וְלִיפְלוּג** – ואחלוק עמך בשכר לימודך. **יָצְתָה בַּת קוֹל וְאָמְרָה "אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ... בוז יבוזו לו וְגו׳"** – כל הון שבעולם לא יספיק כדי לקנות את התורה שהרי הלל לא למד בזכותו, אלא רוצה רק לחלוק בשכר.

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שֶׁקָּרָא – מקרא **וְשָׁנָה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – ללמוד מהם טעמי המשנה וסברותיה. שמתוך שאינו יודע את המשניות על סברותיהם וטעמיהם, טועה בדין, שפעמים על ידי הטעמים משתנה הדין לאיסור ולהיתר, או בדיני ממונות לחיוב ולזכות, או בטהרות לטמא ולטהר, ומתוך שאינו יודע טעמי הדינים מורה שלא כהלכה, ולכן נקרא רשע. ואף ערום הוא, שהשומע את בקיאותו במשניות סבור שבקי הוא אף בטעמיהם ויודען על בורין, ומתוך כך נוהגים בו כבוד תלמיד חכם.

אִתְּמַר, קָרָא – מקרא **וְשָׁנָה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** ללמוד מהם סברות וטעמי הדין. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, חֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ** – יש לנהוג בו כמו עם הארץ שחשוד על המעשרות ועל הטהרות. **רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר, חֲרֵי זֶה בּוּר** – גרוע מעם הארץ. **רַבִּי יַנַּאי אוֹמֵר, חֲרֵי זֶה כּוּתִי** – דינו ככותי שאסור לאכול מפיתו ולשתות מיינו. שכיון שאינו משמש תלמידי חכמים מגלה בעצמו שאין לו אמונת חכמים מפרשי המשנה, ולכן דינו ככותי. **רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אוֹמֵר, חֲרֵי זֶה מָגוּשׁ** – מכשף. כלומר, אדם שאינו משמש תלמידי חכמים הוא דומה למכשף שאוחז את עיני בני אדם ומטעה אותם בכישופיו, ואף זה מטעה את בני אדם שמתוך בקיאותו חושבים שבקי הוא גם בטעמי הדינים על בוריים.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק מִסְּתַבְּרָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב – שהשונה ואינו משמש תלמידי חכם הרי זה מגוש, **דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי** – שכן רגילים האנשים לומר, **רָטִין מָגוּשָׁא** – לוחש המכשף את לחשיו **וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר** – ואינו יודע מה הם ומה פירושם. כלומר, המכשף יודע לומר דברים הגורמים לרוחות להגיע אך אינו מבין מה הוא אומר. ואף זה דומה לו, שגם הוא **תָּנֵי תַּנָּא** – חוזר על דברי התנאים **וְלֹא יָדַע מַאי אָמַר** - ואינו מבין דבריהם.

תָּנוּ רַבָּנָן אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ – שדברו בו חכמים בכל מקום. **כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בְּבִרְכוֹתֶיהָ.** שאדם שאינו קורא קריאת שמע, ודאי שאינו יודע כלום, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, כָּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תְּפִילִין. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר, כָּל שֶׁאֵין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ. רַבִּי יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵינוֹ מְגַדְּלָן לְלִמּוּד תּוֹרָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים, אֲפִילּוּ קוֹרֵא** – מקרא **וְשׁוֹנֶה** – משנה **וְלֹא שִׁימֵשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים זֶהוּ עַם הָאָרֶץ. קָרָא** – מקרא **וְלֹא שָׁנָה** – משנה **חֲרֵי זֶה בּוּר. לֹא קָרָא וְלֹא שָׁנָה** היינו, שאינו יודע כלום **עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר "וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה"** – היינו, שאינו יודע כלום כבהמה שאינה יודעת כלום.

הגמרא מביאה פסוק באותו ענין, **"יֶרֶא אֶת ה׳ בְּנִי וָמֶלֶךְ (וְ)עִם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרָב". אָמַר רַבִּי יִצְחָק,** מי הם ה׳שונים׳ שנאמר שאין להתערב (להתחבר) עימהם. **אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹנִים הֲלָכוֹת** – משניות, שלא שימשו תלמידי חכמים ואינם יודעים את טעמי המשניות.

שואלת הגמרא, **פְּשִׁיטָא** – שכך היא כוונת הכתוב, שאיך נפרשו באופן אחר. משיבה הגמרא, **מַהוּ דְּתֵימָא** ש׳שונים׳ שאמר הכתוב, **שׁוֹנִין בְּחֵטְא, וְכִדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא, כֵּיוָן שֶׁעָבַר אָדָם עֲבֵירָה וְשָׁנָה בָּהּ** – וחזר ועבר אותה פעם שניה, **הוּתְּרָה לוֹ** – דומה בעיניו להיתר. וכוונת הכתוב לומר שמאלו יש להתרחק, **קָא מַשְׁמַע לָן** שהכוונה לאלו ששונים משניות ולא שימשו תלמידי חכמים.

תָּנָא, הַתַּנָּאִים – אלו השונים משניות ואינם יודעים טעמי הדין וסברותיו, **מְכַלֵּי עוֹלָם** – גורמים חורבן לעולם.

שואלת הגמרא, **מְכַלֵּי עוֹלָם סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – וכי מי ששונה משניות, גורם חורבן לעולם, אם אינו יודע טעמי הדין, יש לו אומנם חיסרון בידיעותיו, אך מה רעה גורם הוא לעולם. מתרצת הגמרא, **אָמַר רָבִינָא,** כוונת התנא לאלו **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן** – היינו, שמבלים את העולם בהוראת טעות. שכיון שאינם יודעים טעמי המשנה, אינם יורדים לעומק הדין לדמות את המקרה שבא לפניהם לדין הדומה, ומתוך כך טועים בדין.

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, וְכִי אלו ששונים משניות **מְכַלֵּי עוֹלָם הֵן, וַהֲלֹא מִיַּשְּׁבֵי עוֹלָם הֵן, שֶׁנֶּאֱמַר "הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ"** – מי ששונה הלכות, ׳עולם לו׳ כלומר, העולם קיים בזכותו. **אֶלָּא** הכוונה היא, לאלו **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן.**

שנינו במשנה, **אִשָּׁה פְּרוּשָׁה וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן, בְּתוּלָה צְלָיְנִית** – בעלת תפילה, **וְאַלְמָנָה שׁוֹכֶבֶת** – שנוהגת לבקר שכונותיה תמיד, **וְקָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו** – יבואר בהמשך, **חֲרֵי אֵלּוּ מְכַלֵּי עוֹלָם** – גורמים רעה וחורבן לעולם, שמתוך שנוהגות צדקות יתירה שאינה מצויה אצל נשים, ודאי באות לחפות על רשעות שיש בהם.

שואלת הגמרא, **אֵינִי** וכי אלמנה הנוהגת לבקר שכנותיה ממבלי עולם היא, **וְהָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לְמַדְנוּ יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה, וְקִיבּוּל שָׂכָר** – שיטרח אדם כדי לקיים מצוה, שמתוך כך יקבל עליה יותר שכר **מֵאַלְמָנָה** – שהייתה טורחת בקיום המצוות יותר בכדי הצורך כדי לקבל עליהם שכר. ומפרשת הגמרא כוונתו, **יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה** - **דְּרַבִּי יוֹחָנָן שַׁמְעָהּ לְהַהִיא בְּתוּלָה** – שמע את אותה בתולה, **דְּנַפְלָה אַאַפָּהּ** והתפללה **וְקָאָמְרָה, רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרָאתָ גַּן עֵדֶן וּבָרָאתָ גֵּיהִנֹּם, בָּרָאתָ צַדִּיקִים** – לנחול גן עדן **וּבָרָאתָ רְשָׁעִים** – שדרכם לגיהנם, **יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִּי בְּנֵי אָדָם** להפסיד על ידי חלקם בגן עדן ולרשת גיהנם. הגמרא ממשיכה בביאור דברי רבי יוחנן, איך למד **קִיבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה. דְּהַהִיא אַלְמָנָה דַּהֲוַאי בַּי כְּנִישְׁתָּא בְּשִׁיבְּבוּתָהּ** – שהיה בית כנסת בשכנותה, ובכל זאת **כָּל יוֹמָא הֲוָת אָתְיָא וּמְצַלְּיָה בֵּי מִדְרָשֵׁיהּ** – הייתה הולכת ומתפללת בבית מדרשו **דְּרַבִּי יוֹחָנָן** שהיה מרוחק מביתה. **אָמַר לַהּ** רבי יוחנן, **בִּתִּי, לֵא בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשִׁיבְּבוּתָךְ** ומדוע טורחת את להגיע לבית מדרשי המרוחק מביתך. **אָמְרָה לֵיהּ, רַבִּי, וְלֵא שְׁכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ לִי** על שמגיעה אני עד לבית מדרשך המרוחק יותר. אם כן מה שונה אלמנה הנוהגת במנהג צידקות יתירה זו, שהולכת לבקר שכנותיה תמיד ממנהג צידקות של זו, שהולכת למקום מרוחק כדי להתפלל. **כִּי קָאָמַר** – לא כל אלמנה הנוהגת בצדקות יתירה יש לחושדה, אלא **כְּגוֹן יוֹחָנִי בַּת רְטִיבִי** – שהייתה הולכת לבית שכנותיה תמיד ומפרסמת שפועלת ישועות על ידי תפילתה. וכך היה מנהגה. כשמגיע עת לידת אשה היתה עוצרת רחמה בכישופיה, ולאחר שהייתה היולדת מצטערת הרבה היתה אומרת אלך ואבקש רחמים עליה רחמים אולי תשמע תפלתי. ואז היתה הולכת ומבטלת כשפיה והולד יוצא. פעם אחת היה לה שכיר יום בביתה, והיא הלכה לבית האשה היולדת ושמע השכיר קול הכשפים מתקשקשין בכלי כמו שהולד מקשקש במעי האם, ובא ופתח את הכלי והכשפים יצאו, והוולד נולד וידעו כי בעלת כשפים היא.

שואלת הגמרא, **מַאי קָטָן שֶׁלֹּא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו** שנאמר עליו שממבלי עולם הוא. **הָכָא** – בבבל **תַּרְגִּימוּ** - פירשו, **זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַמְבַעֵט בְּרַבּוֹתָיו** שלאחר שנעשה תלמיד חכם מזלזל ברבותיו שלימדוהו. **רַבִּי אַבָּא אָמַר, זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה. דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, מַאי דִּכְתִיב "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ", ׳כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה׳ זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה** – שעל ידי שפוסק דין מוטעה מחטיא אנשים רבים. ׳והפילה׳ הוא לשון ׳נפל׳ שהוא כיוי לתינוק שלא כלו לו חדשיו. **׳וַעֲצוּמִים כָּל הֲרֻגֶיהָ׳ זֶה תַּלְמִיד חֲכָמִים שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרֶה** – ׳עצומים׳ על שם שעוצם פיו ואינו מורה לרבים.

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כב עמוד א

רש״י

שֶׁקָּרָא. מִקְרָא: **וְשָׁנָה.** מִשְׁנָה: **וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים.** לִלְמוֹד סִבְרַת הַגְּמָרָא בְּטַעְמֵי הַמִּשְׁנָה מָה הֵם, רָשָׁע הוּא שֶׁאֵין תּוֹרָתוֹ עַל בּוּרְיָיהּ וְאֵין לִלְמוֹד הִימֵּנּוּ, שֵׁע״י הַטְּעָמִים יֵשׁ חִלּוּק בְּאִסּוּר וְהֶתֵּר וּבְדִינֵי מְמוֹנוֹת לְזַכּוֹת וּלְחַיֵּיב וּבְטָהֳרוֹת לְטַמֵּא וּלְטַהֵר, כִּדְאָמַר בְּכַמָּה דּוּכְתֵּי מ״ט אָמַר מַר הָכִי וּמַר הָכִי, וְאָמַר מַאי בֵּינַיְיהוּ אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ כָּךְ וְכָךְ, וְעָרוֹם הוּא שֶׁהַשּׁוֹמֵעַ אֶת קוֹלוֹ שׁוֹנֶה מִשְׁנִיּוֹתָיו כִּסְבוּר הוּא שֶׁבָּקִי בְּטַעֲמֵיהֶם וְנוֹהֲגִין בּוֹ כְּבוֹד כְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים: אִתְּמַר גְּרַס: **ה״ז ע״ה.** שֶׁחָשׁוּד עַל הַמַּעֲשְׂרוֹת וְעַל הַטָּהֳרוֹת: **בּוּר.** גָּרוּעַ מֵעַם הָאָרֶץ: **כּוּתִי.** וְאָסוּר לֶאֱכוֹל פִּתּוֹ וְיֵינוֹ, דִּכְיָן שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ חֲכָמִים אֵינוֹ מַקְפִּיד עַל דִּבְרֵי חֲכָמִים לְדַעְתָּם וְלֹא שָׁנָה אֶלָּא לְהַרְאוֹת עַצְמוֹ כְּת״ח: **מָגוּשׁ.** מְכַשֵּׁף הָאוֹחֵז אֶת הָעֵינַיִם וְגוֹנֵב אֶת הַלְּבָבוֹת, וְאַף זֶה כֵּן: **רָטֵין.** תַּרְגּוּם חוֹבֵר חָבֵר (וַיִּקְרָא יח) הוּא מָגוּשׁ, לוֹחֵשׁ הַמְכַשֵּׁף אֶת לְחָשָׁיו וְאֵינוֹ מֵבִין מַה הֵם וּמַה פֵּרוּשָׁם, אֶלָּא כָּךְ מַעֲשֵׂיהֶם, שֶׁהַמְכַשְּׁפוּת בָּא ע״י אוֹתָם הַלְּחָשִׁים: **תָּנֵי תַּנָּא.** וְאַף זֶה תַּנָּא שֶׁלֹּא שִׁמֵּשׁ בְּתַלְמוּד שׁוֹנֶה מִשְׁנָתוֹ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִיא: **אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ.** שֶׁנֶּחְשָׁד עַל הַטָּהֳרוֹת וְעַל הַמַּעֲשְׂרוֹת וּמֵחֲזִק מַגְּעוֹ טָמֵא: **כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא ק״ש.** דְּהָא וַדַּאי אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלוּם, אֲבָל יוֹדֵעַ לִקְרוֹת וְקוֹרֵא לֹא ע״ה הוּא: **שֶׁשּׁוֹנִין הֲלָכוֹת.** שֶׁלֹּא שִׁמְּשׁוּ לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים וְלֹא הִקְפִּידוּ עַל טַעֲמֵי הַמִּשְׁנָיוֹת: **הֲלָכוֹת.** מִשְׁנָיוֹת: **פְּשִׁיטָא.** דְּהָכִי הוּא אֶלָּא בְּמַאי נִדְרְשִׁיהּ אִי לָאו בְּהָכִי: **הֶתֵּרָה לוֹ.** דּוֹמֶה בְּעִנְיָנוֹ הֶתֵּר: **מְבֵלֵי עוֹלָם ס״ד.** וּמַה הֵם גּוֹרְמִין לַאֲחֵרִים: **שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן.** קָאָמַר שֶׁמְּבַלִּין עוֹלָם בְּהוֹרָאוֹת טָעוּת, דִּכְיָן דְּאֵין יוֹדְעִין טַעֲמֵי הַמִּשְׁנָה פְּעָמִים גּוֹרְמִין שֶׁמְּדַמִּין לָהּ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ דּוֹמֶה, וְעוֹד יֵשׁ מִשְׁנָיוֹת הַרְבֵּה (כְּמִשְׁנָיוֹת) דְּאָמְרִינָן הָא מַנִּי פְּלוֹנִי הוּא וּיְחִידְאָה הִיא וְלֵית הִלְכְתָא כְּוָתֵיהּ, וְעוֹד שֶׁאֵינָן יוֹדְעִים בְּמַחֲלוֹקֶת תַּנָּאִים הָרִאשׁוֹנִים הֲלָכָה כְּדִבְרֵי מִי, הִלְכָּךְ מוֹרִין הוֹרָאוֹת טָעוּת: **הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ.** הַשּׁוֹנֶה הֲלָכוֹת – עוֹלָם שֶׁלּוֹ בְּזִכְוּתוֹ: **צַיְילָנִית.** בַּעֲלַת תְּפִלָּה: **וְאַלְמָנָה שׁוֹכֶבֶת.** בַּעֲלַת שְׁכֵנוֹת, הוֹלֶכֶת וּמְבַקֶּרֶת שְׁכֵנוֹתֶיהָ תָּמִיד: **הֲרֵי אֵלּוּ מְבֵלֵי עוֹלָם.** שֶׁאֵינָן אֶלָּא נוֹאֲפוֹת וּמְכַשֵּׁפוֹת וּמַרְאוֹת עַצְמָן כִּצְדָקָנִיּוֹת שֶׁלֹּא יִבְדְּקוּ אַחֲרֵיהֶן: **קָטָן שֶׁלֹּא כָלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו.** לְקַטָּן מְפֹרָשׁ: **וְקִבּוּל שֶׁכַּר מֵאַלְמָנָה.** שֶׁהָיְתָה טוֹרַחַת עַצְמָהּ יוֹתֵר מִן הַצָּרָךְ כְּדֵי לְקַבֵּל שָׂכָר כְּדִמְפָרֵשׁ וְאִדֵּיל, לְמַדְנוּ שֶׁיַּטְרִיחַ אָדָם עַצְמוֹ בְּמִצְוָה לְקַבֵּל שָׂכָר יוֹתֵר: **בָּרֵאתָ צַדִּיקִים.** לִנְחוֹל גַּ״עֵ: **בָּרֵאתָ רְשָׁעִים.** לִירֹשׁ גֵּיהִנֹּם: **שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בְּנֵי אָדָם.** לְהַפְסִיד חֶלְקָם עַל יָדֵי מִגֵּו עֹדֶן וְלִירֹשׁ גֵּיהִנֹּם: **כִּי קָאָמַר.** מְבֵלֵי עוֹלָם: **כְּגוֹן יוֹחָנִי בַּת רְטִיבִי.** אַלְמָנָה מְכֻשֶּׁפֶת הָיְתָה, וּכְשֶׁמַּגִּיעַ עֵת לֵדַת אִשָּׁה הָיְתָה עוֹצֶרֶת רַחְמָהּ בִּמְכַשֵּׁפוּת, וּלְאַחַר שֶׁמִּצְטַעֶרֶת הַרְבֵּה הָיְתָה אוֹמֶרֶת אֵלֶךְ וַאֲבַקֵּשׁ רַחֲמִים אוּלַי תִּשָּׁמַע תְּפִלָּתִי, וְהוֹלֶכֶת וְסוֹתֶרֶת כְּשָׁפֶיהָ וְהוֹלֶדֶת, וְהִיא הֹלֶכֶת לְבֵית הָאִשָּׁה הַיּוֹלֶדֶת, וְשָׁמַע הַשָּׁכִיר קוֹל הַכְּשָׁפִים מִתְקַשְְקְשִׁין בְּכֵלֵי כְּמוֹ שֶׁהַוָּלָד מִקַּשְְקֵשׁ בְּמֵעֵי הָאֵם, וּבָא וּפִתְּחוּ אֶת מְגוּפַת הַכֵּלִי וְהַכְּשָׁפִים יָצְאוּ וְהַוָּלָד נוֹלַד, וְיָדְעוּ כִּי בַּעֲלַת כְּשָׁפִים הִיא: **הַמְרַעַט בְּרִבּוֹתָיו.** וְקָרֵי לֵיהּ קָטָן שֶׁלֹּא כָלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו עַל יְדֵי שֶׁיָּמָיו מִתְקַצְּרִין כְּדַאֲמְרִינָן בְּפֶרֶק קַמָּא דְּחֻלִּין (קף ה.): **כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה.** בְּאִשָּׁה זָרָה מִשְּׁתָעֵי, וְתַלְמִיד שֶׁאֵינוֹ נוֹהֵג עַצְמוֹ כְּשׁוּרָה קְרֵי לֵיהּ נַמֵּי הָכִי: **זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ כּוֹ׳.** הַפִּילָה לְשׁוֹן נָפֵל, שֶׁלֹּא כָלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו: **וַעֲצוּמִים.** לְשׁוֹן עוֹצֶם עֵינָיו (יְחֶזְקֵאל לג), שֶׁסּוֹגְרִים פִּיהֶם וְאֵינָם מוֹרִים לְצָרְכֵי הוֹרָאָה: ועד

תוספות

רבי שמואל בר נחמני אמר ה״ז בור. תימה כמאן ס״ל לא כאחרים ולא כר׳ יהודה דאחרים לא קרו בור אלא לשנה ולא קרא ור׳ יהודה אפי׳ עם הארץ לא משוי ליה דאמר בסוף פרק אלו מציאות (כ״מ קף לג:) דדרש ר׳ יהודה בר אילעאי שמעו דבר ה׳ החרדים אל דברו וגו׳ החרדים אל דברו אלו תלמידי חכמים אחיכם אלו בעלי מקרא שנאיכם אלו בעלי משנה מנדיכם אלו עם הארץ אלמא דבעלי משנה או בעלי מקרא לאו בכלל ע״ה נינהו:

כל שאינו קורא ק״ש שחרית וערבית דברי ר״מ. תימה לר״י דאמר בפ׳ הניזקין (גיטין קף סח.) ובפ׳ ג׳ שאכלו (כלכות קף מז:) איזהו עם הארץ כל שאינו אוכל חולין בטהרה דברי ר״מ ופירש דהרבה ענייני עם הארץ הן ויש שאין מקבלין ממנו עדות כדאמרינן בפ׳ אלו עוברין (פסחים קף מט:) ששה דברים נאמרו בעם הארץ אין מקבלין מהן עדות וכו׳ ובפ׳ חומר בקודש (חגיגה קף כב.) כמאן מקבלין סהדותא מעם הארץ כר׳ יוסי ויש כשר לענין עדות ונחשד על הטהרות ועל המעשרות או לענין דימון או לענין שביעית א״נ לענין דברים שאינן נקחין אלא מן המומחה כדאיתא בפ׳ שני דמסכת ע״ז (קף לט:) בירושלמי אשה פרושה זו היא שיושבת ומלעבת בדברי תורה ותאמר אלי תבא וישכב עמה בלילה הוא א״ר אבהו כביכול היה במחשבה הוא לבדו יודע שלא עלתה על דעתה אלא בשביל להעמיד שבטים הוסיפו עליהם בתולתא ציימנית ואלמנה שובבית [מי חגלה נסבת שם ביש] ותינוק שהוא עולה לחדשיו (בתולה ציימנית מציימה אובדת בתוליה ותינוק שהוא עולה לחדשיו) ר׳ חלקיה בשם ר׳ סימון זה שהוא גדול בתורה שלא בפירקו ומבזה את הגדולים ממנו א״ר יוסי זהו שבן תשע ואבריו נראה כבן י״ב והוא בא על אחת מכל הערויות האמורות בתורה והן מתות על ידו והוא פטור רבי פירש מציימה אובדת בתוליה מחמת צומות בתוליה נושרות אבל מורי אחי הרב ר״מ פי׳ עושה חסידה ומתפללת כדגרסינן בגמ׳ דידן צליינית וכאילו צמה ועושה תעניות שתהא נענת בתפלתה ואינה עושה אלא לגנב את העין שלא יבדקו אחריה ומזנה ואובדת בתוליה: ועד

שֶׁקָּרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים: אִתְּמַר, קָרָא וְשָׁנָה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. ר׳ אֶלְעָזָר אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה עַם הָאָרֶץ. ר׳ שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר: הֲרֵי זֶה בּוּר. ר׳ יַנַּאי אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה כּוּתִי. רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב אוֹמֵר: הֲרֵי זֶה מָגוּשׁ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מִסְתַּבְּרָא כְּרַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, דְּאָמְרִי אֱינָשֵׁי, רָטֵין מָגוּשָׁא וְלָא יָדַע מַאי אָמַר, תָּנֵי תַּנָּא וְלָא יָדַע מַאי אָמַר. תָּנוּ רַבָּנָן: אֵיזֶהוּ עַם הָאָרֶץ? כָּל שֶׁאֵינוֹ קוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית וְעַרְבִית בְּבִרְכוֹתֶיהָ, דִּבְרֵי ר׳ מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל שֶׁאֵינוֹ מַנִּיחַ תְּפִילִין. בֶּן עַזַּאי אוֹמֵר: כָּל שֶׁאֵין לוֹ צִיצִית בְּבִגְדוֹ. ר׳ יוֹנָתָן בֶּן יוֹסֵף אָמַר: כָּל שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּנִים וְאֵינוֹ מְגַדְּלָן לְלִמּוּד תּוֹרָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: אֲפִילּוּ קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וְלֹא שִׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, זֶהוּ עַם הָאָרֶץ. קָרָא וְלֹא שָׁנָה הֲרֵי זֶה בּוּר, לֹא קָרָא וְלֹא שָׁנָה עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: "וְזָרַעְתִּי אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאֶת בֵּית יְהוּדָה זֶרַע אָדָם וְזֶרַע בְּהֵמָה": "זֶרַע אֶת ה׳ בְּנֵי וָמֶלֶךְ עִם שׁוֹנִים אַל תִּתְעָרֵב". אָמַר ר׳ יִצְחָק: אֵלּוּ שֶׁשּׁוֹנִים הֲלָכוֹת. פְּשִׁיטָא? מַהוּ דְּתֵימָא, שׁוֹנִין בְּחֵטְא, וּכְדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: כֵּיוָן שֶׁעָבַר אָדָם עֲבֵירָה וְשָׁנָה בָּהּ הוּתְּרָה לוֹ, קָא מַשְׁמַע לָן. תָּנָא: הַתַּנָּאִים מְבֵלֵי עוֹלָם. מְבֵלֵי עוֹלָם סָלְקָא דַּעְתָּךְ?! אָמַר רָבִינָא: שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, אָמַר ר׳ יְהוֹשֻׁעַ: וְכִי מְבֵלֵי עוֹלָם הֵן? וַהֲלֹא מְיַיְשְׁבֵי עוֹלָם הֵן! שֶׁנֶּאֱמַר: "הֲלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ". אֶלָּא שֶׁמּוֹרִין הֲלָכָה מִתּוֹךְ מִשְׁנָתָן: אִשָּׁה פְּרוּשָׁה וְכוּ׳: תָּנוּ רַבָּנָן: בְּתוּלָה צַלְיָנִית וְאַלְמָנָה שׁוֹכֶבֶת וְקָטָן לֹא כָּלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו הֲרֵי אֵלּוּ מְבֵלֵי עוֹלָם. אִינִי? וְהָאָמַר ר׳ יוֹחָנָן: לְמַדְנוּ יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה וְקִיבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה. יִרְאַת חֵטְא מִבְּתוּלָה, דְּר׳ יוֹחָנָן שְׁמָעָהּ לְהַהִיא בְּתוּלָה דְּנָפְלָה אַאַפֵּהּ וְקָאָמְרָה: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בָּרֵאתָ גַּן עֵדֶן וּבָרֵאתָ גֵּיהִנֹּם, בָּרֵאתָ צַדִּיקִים וּבָרֵאתָ רְשָׁעִים, יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ שֶׁלֹּא יִכָּשְׁלוּ בִּי בְּנֵי אָדָם. קִיבּוּל שָׂכָר מֵאַלְמָנָה, דְּהַהִיא אַלְמָנָה דַּהֲוַאי בֵּי כְּנִישְׁתָּא בְּשִׁיבְבוּתָהּ, כָּל יוֹמָא הֲוַת אָתְיָא וּמַצְלָה בֵּי מִדְרָשֵׁיהּ דְּר׳ יוֹחָנָן. אָמַר לָהּ בִּתִּי, לֹא בֵּית הַכְּנֶסֶת בְּשִׁיבְבוּתָךְ? אָמְרָה לֵיהּ: רַבִּי, וְלֹא שְׂכַר פְּסִיעוֹת יֵשׁ לִי? כִּי קָאָמַר כְּגוֹן יוֹחָנִי בַּת רְטִיבִי. מַאי "קָטָן שֶׁלֹּא כָלוּ לוֹ חֲדָשָׁיו"? הָכָא תַּרְגֵּימוּ, זֶה תַּלְמִיד חָכָם הַמְרַעֵט בְּרִבּוֹתָיו. רַבִּי אַבָּא אָמַר: זֶה תַּלְמִיד שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה, דְּאָמַר ר׳ אַבָּהוּ אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב: מַאי דִּכְתִיב "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֵגֶיהָ"? "כִּי רַבִּים חֲלָלִים הִפִּילָה" זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא הִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וּמוֹרֶה, "וַעֲצֻמִים כָּל הֲרֵגֶיהָ" זֶה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁהִגִּיעַ לְהוֹרָאָה וְאֵינוֹ מוֹרֶה, ועד

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כב עמוד ב

וְעַד כַּמָּה? עַד אַרְבְּעִין שְׁנִין. אִינִי? וְהָא רַבָּה אוֹרֵי? בְּשָׁוִין: וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ': תָּנוּ רַבָּנַן: שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן: פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פָּרוּשׁ נִקְפִּי, פָּרוּשׁ קִיזַאי, פָּרוּשׁ מָדוֹכְיָא, פָּרוּשׁ "מֶה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה", פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה, פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה. פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שְׁכֶם. פָּרוּשׁ נִקְפִּי, זֶה הַמְנַקֵּיף אֶת רַגְלָיו. פָּרוּשׁ קִיזַאי, אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: זֶה הַמַּקִּיז דָּם לַכְּתָלִים. פָּרוּשׁ מָדוֹכְיָא, אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא: דִּמְשַׁפַּע כִּי מָדוֹכְיָא. פָּרוּשׁ "מֶה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה", הָא מַעַלְיוּתָא הִיא? אֶלָּא אָמַר "מֶה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה". פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, אָמְרוּ לֵיהּ אַבַּיֵּי וְרָבָא לְתַנָּא לָא תִּיתְנֵי פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ, שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא וּדְמִגַּלְיָא מִגַּלְיָא, בֵּי דִּינָא רַבָּה לִיתְפָּרַע מֵהָנֵי דְּחָפוּ גּוּנְדֵי. אָמַר לָהּ יַנַּאי מַלְכָּא לִדְבֵיתְהוּ: אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין, וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין, אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין, שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי וּמְבַקְּשִׁין שָׂכָר כְּפִנְחָס: **מתני'** ר' שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין זְכוּת תּוֹלָה בְּמַיִם הַמָּרִים. וְאִם אַתָּה אוֹמֵר הַזְּכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמְאָרְרִים מְדַהֶה אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ, שֶׁאוֹמְרִים טְמֵאוֹת הֵן, אֶלָּא שֶׁתָּלְתָה לָהֶן זְכוּת. רַבִּי אוֹמֵר: הַזְּכוּת תּוֹלָה בַּמַּיִם הַמְאָרְרִים, וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מִשְׁבַּחַת אֶלָּא מִתְנַוְונָה וְהוֹלֶכֶת, לְסוֹף הִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה. נִטְמֵאת מִנְחָתָהּ עַד לֹא קָדְשָׁהּ בַּכְּלִי, הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת וְתִפָּדֶה. וְאִם מִשֶּׁקָּדְשָׁה בַּכְּלִי הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת, וְתִשָּׂרֵף. וְאֵלּוּ שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת

האומרת

רש"י

וְעַד כַּמָּה. הֲוֵי רָאוּי לְהוֹרָאָה: וְהָא רַבָּה אוֹרֵי. וְכָל שְׁנוֹתָיו אֵינָן אֶלָּא מ' כִּדְאָמְרִי' בר"ה (דף יח.) רַבָּה וְאַבַּיֵּי מִדְּבֵית עֵלִי קָאָתוּ כו': בְּשָׁוִין. אִם שָׁוֶה לִגְדוֹל הָעִיר בְּחָכְמָה מֻתָּר לְהוֹרוֹת, אוֹ שֶׁאֵין זָקֵן מִמֶּנּוּ בָּעִיר: פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי פָּרוּשׁ נִקְפִּי פָּרוּשׁ קִיזָאִי פָּרוּשׁ מָדוֹכְיָא. כֻּלְּהוּ מְפָרֵשׁ לְהוּ: מַעֲשֵׂה שְׁכֶם. שֶׁמָּלוּ שֶׁלֹּא לְשֵׁם שָׁמַיִם, אַף זֶה מַעֲשָׂיו לַהֲנָאָתוֹ שֶׁיְּכַבְּדוּהוּ בְּנֵי אָדָם וְלֹא לְשֵׁם שָׁמַיִם: הַמְנַקֵּף רַגְלָיו. מְהַלֵּךְ בִּשְׁפְלוּת עָקֵב בְּצַד גּוּדָל וְאֵינוֹ מֵרִים רַגְלָיו מִן הָאָרֶץ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מְנַקֵּף אֶצְבְּעוֹתָיו בָּאֲבָנִים: מַקִּיז דָּם לַכְּתָלִים. עוֹשֶׂה עַצְמוֹ כְּעוֹצֵם עֵינָיו שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בַּנָּשִׁים, וּמִתּוֹךְ כָּךְ מַכֶּה רֹאשׁוֹ בַּכֹּתֶל וְהַדָּם יוֹצֵא: דִּמְשַׁפַּע. הוֹלֵךְ כָּפוּף: כִּי מָדוֹכְיָא. בּוּכְנָא עָשׂוּי כִּמְקֶבֶת וְרֹאשׁוֹ כָּפוּף: פָּרוּשׁ מַה חוֹבָתִי וְאֶעֱשֶׂנָּה. לִמְדוּנִי מַה עָלַי לַעֲשׂוֹת וְאֶעֱשֶׂה: הָא מַעַלְיוּתָא הִיא. אִם אֵינוֹ בָּקִי בְּאִסּוּרִין וְדִקְדּוּקֵי מִצְוֹת וּבָא לִלְמוֹד: מַה חוֹבָתִי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה. מַה לַּעֲשׂוֹת עוֹד וְלֹא עָשִׂיתִי, וּמַרְאֶה עַצְמוֹ כְּאִלּוּ קִיֵּם אֶת הַכֹּל: פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה. מֵאַהֲבַת שְׂכַר הַמִּצְוֹת, וְלֹא לְאַהֲבַת מִצְוַת הַבּוֹרֵא: מִיִּרְאָה. שֶׁל עֳנָשִׁין, אֶלָּא מַה עַל הָאָדָם לַעֲשׂוֹת מֵאַהֲבַת הַשֵּׁ"י כַּאֲשֶׁר צִוָּנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וְסוֹף הַשָּׂכָר לָבֹא: דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא כו'. הַנִּסְתָּרוֹת נִסְתָּרוֹת מִבְּנֵי אָדָם וְהַגְּלוּיוֹת גְּלוּיוֹת, וּמ"מ לְב"ד הַגָּדוֹל כֻּלָּם גְּלוּיוֹת, וְהוּא יִפָּרַע מִן הַמִּתְכַּסִּים בְּטַלִּיתוֹת וּמַרְאִין עַצְמָן כִּפְרוּשִׁין וְאֵינָן פְּרוּשִׁין: אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין. שֶׁהַפְּרוּשִׁין הָיוּ שׂוֹנְאִין אוֹתוֹ לְפִי שֶׁהָרַג מִן הַחֲכָמִים הַרְבֵּה וְנֶהְפַּךְ לִהְיוֹת צְדוֹקִי כִּדְאָמַר בְּקִדּוּשִׁין (דף סו.), וּכְשֶׁמֵּת הָיְתָה אִשְׁתּוֹ יְרֵאָה מֵהֶן שֶׁלֹּא יַעֲבִירוּ הַמְּלוּכָה מִבָּנֶיהָ, וְהָיְתָה אוֹמֶרֶת לוֹ לְבַקֵּשׁ מִלִּפְנֵיהֶם עָלֶיהָ, וְאָמַר לָהּ אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין שֶׁצַּדִּיקִים הֵן וְלֹא יִגְמְלוּךְ רָעָה וְלֹא לְבָנַיִךְ שֶׁלֹּא חָטְאוּ לָהֶם: וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין. שֶׁהֵם אוֹהֲבַי: אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִים. כְּלוֹמַר שֶׁאֵין מַרְאִיתָם כְּתוֹלְדוֹתָם, אֶלָּא צְבוּעִין מִבַּחוּץ וְאֵין תּוֹכָן כְּבָרָם: שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶם כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי. שֶׁהֵן רְשָׁעִים. וּמְבַקְּשִׁים שָׂכָר כְּפִנְחָס, אוֹמְרִים לַבְּרִיּוֹת לְכַבְּדָן כְּפִנְחָס. וְאִיכָּא דִּמְפָרֵשׁ לָהּ לְעִנְיַן צְנִיעוּתָא: מַתְנִי' הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמְּנָחוֹת. שֶׁנִּטְמְאוּ עַד שֶׁלֹּא קָדְשָׁה בִּכְלִי: וְתִפָּדֶה. וְתֵצֵא לְחֻלִּין וּמֵהַמָּעוֹת יִקָּנֶה אַחֶרֶת: וְתִשָּׂרֵף. שֶׁקָּדְשָׁה קְדֻשַּׁת הַגּוּף וְאֵינָהּ יוֹצְאָה עוֹד לְחֻלִּין:

וכל

תוספות

ועד כמה עד ארבעין שנין. פי׳ משנה שהתחיל ללמוד עד ארבעים שנה ולא משנה שנולד כדאמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (דף ה:) ולא נתן ה׳ לכם לב לדעת עד היום הזה ש"מ לא קאים איניש אדעתיה דרביה עד ארבעין שנין וזה היה ממתן תורה עד מ׳ שנה שאז התחילו ללמוד: **בשוין.** רש"י פי׳ אם שוה לגדול העיר בחכמה מותר להורות קשה לר"י מפרק הרואה (ברכות דף סג.) דאמר אביי באתרא דאית גבר תמן לא תיהוי גבר פשיטא לא צריכא דשוין אלמא היכא דשוין אין לו לקפוץ להוראה להכי מסתברא הכא לפרש והא רבה דאורי והוא לא הגיע להוראה שכל ימיו לא היה אלא מ׳ שנה בשוין הא דאמר שאין לו להורות עד ארבעין שנין היינו כששוה לגדול העיר בחכמה וגדול העיר הגיע להוראה הלכך כיון שיש שם חכם כמותו הגיע להוראה בשנים והוא לא הגיע לשני הוראה אין לו להורות לפניו אבל אם גדול העיר הוא בחכמה אע"ג שלא הגיע לכלל שנים מורה ורבה גדול העיר בחכמה היה אבל ר"י פי׳ ההוא דפרק הרואה דמיירי באדם שנכנס לעיר שיש שם חכם מורה תמן לא תהוי גבר אפי׳ בשוין אבל אם הוא קבוע בעיר כמותו ושוה לו בחכמה מותר לו להורות כמו שפי׳ רש"י ור"ח פי׳ התם באתר דאית גבר ממונה משתדל בצרכי ציבור לא תקפוץ לתוך שררות אפי׳ בשוין ולפי׳ לא מיירי בהוראה:

פרוש מאהבה פרוש מיראה. בירושל׳ פרק הרואה עשה מאהבה ועשה מיראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו ואין אוהב שונא עשה מיראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעט: שבעה פרושין הן פרוש שכמי וכו׳ פרוש מן הנכייה כו׳ פרוש שכמי טעון מצותיה על כתפיה פרוש נקפי אקיף לי ואני עבד מצוה פרוש קיזאי עבד חדא חובה וחדא מצוה ומקיז חדא בחדא פרוש מן הנכייה מאי דאית לי אנא מנכה ועבד מצות פרוש אדע חובתי ואעשנה הי דא חובתי עבדית דאעביד מצות דכותה פרוש יראה כאיוב פרוש אהבה כאברהם דכתיב (ישעיה מא) זרע אברהם אוהבי אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהבה כאברהם:

לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אע"פ שלא לשמה. ואי קשיא הא אמרינן בפ"ק דתענית (דף ז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נעשית לו סם המות ובשלהי פרק היה קורא במסכת ברכות (דף יז.) כל העוסק בתורה שלא לשמה נוח לו שלא נברא נראה לתרץ עוסק שלא לשמה כגון מיראת היסורין כי הכא ומאהבת קיבול פרס שאינו מתכוין להשלים רצון יוצרו שציוהו על כך אלא להנאתו כדאמרינן בפ"ק דמסכת ע"ז (דף יט.) במצותיו חפץ מאד ולא בשכר מצותיו והיינו דתנן (אבות פ"א מ"ג) אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב ע"מ לקבל פרס וכי הא דאמר בפ׳ עגלה ערופה (לקמן מז.) ואיתא בנזיר פרק מי שאמר הריני נזיר (דף כג:) ובפרק בתרא דהוריות (דף י:) לעולם יעסוק אדם וכו׳ שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק זכה ויצאה ממנו רות גם הוא נתכוין להנאתו שהעלה קרבן לשם להשלים חפציו בשכרו ולא לשם שמים וכדאמרי׳ פ"ק דר"ה (דף ד.) האומר סלע זו לצדקה ע"מ שיחיה בני ה"ז צדיק גמור אבל ההיא שלא לשמה דתענית ומס׳ ברכות אינו עוסק בתורה כדי לקיים לא מאהבה ולא מיראה אלא להוסיף על חטאתו פשע שעתה שגגות נעשו לו זדונות שאע"פ שידע שעובר לא מנע מכל תאות לבו כדמפרש התם (ברכות יז.) תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים שלא יהא אדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים ובועט באביו ובאמו וברבו או במי שגדול הימנו שנאמר ראשית חכמה יראת ה׳ שכל טוב לכל עושיהם ללומדיהם לא נאמר אלא לעושיהם לעושים לשמה: **אלו** שמנחותיהם נשרפות. תימה אמאי לא חשיב נמי מת הוא או שמתה היא דאמרי׳ בפ"ק (לעיל דף ו:) דנשרפת וליכא למימר דוקא היינו לאחר שקידש הקומץ כדתני׳ לעיל אבל הכא לא חשיב אלא הנשרפת משקדשה בכלי דה"ה אם משקדשה בכלי דנשרפת ואיידי דקתני סיפא קירב הקומץ דנאכלת נקט רישא קידש הקומץ ורבותא נקט אע"פ דכבר קדוש וקרוב להקרבה טפי מקידשה בכלי אפ"ה נשרפת: (שייך לדף הבא) **ושבעלה** בא עליה בדרך. תימה לר"י אמאי נשרפת כיון דבדרך בא עליה היינו קודם שתקדוש וכיון דאין המים בודקין אותה כדאמר ונקה האיש מעון בזמן שהאיש מנוקה מעון וכו׳ תיגלי מילתא למפרע דכי קדוש בטעות קדוש כדאמרינן גבי ושבאו לה עדים שהיא טמאה דהואיל ולא לבדוק עומדת ולא ראויה למנחה לא היתה ראויה לכלי ואין כלי שרת מקדשין אלא בראוי להן ונראה דדוקא לגבי שבאו לה עדים שייך למימר הכי משום דמנחה לברר עון וכשיש שם עדים הרי העון מבורר וא"צ בירור אבל הכא שבא עליה בדרך שצריך לברר אע"ג דאין המים בודקין כי קדוש מעיקרא שפיר קדוש מאחר שלא נתברר העון ולא הוי אלא כמו שנשאו ונתנו בה מוזרות בלבנה קודם לכן דאין המים בודקין ואפ"ה מנחה שפיר קדוש והאי דלא חשיב במתני׳ מנחת ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ"ג מפני שידוע פסול שלהן שאינן נבדקות ואין מביאין אותם לשתות:

האומרת

ביאורים למסכת סוטה דף כב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שואלת הגמרא, **וְעַד כַּמָּה** – מאיזה גיל ראוי תלמיד חכם להורות הלכה לרבים. **עַד אַרְבָּעִין שָׁנִין** – משנהיה בן ארבעים.

מקשה הגמרא, **אֵינִי** – וכי רק משעה שמגיע אדם לגיל ארבעים ראוי הוא להורות, **וְהָא רַבָּה אוֹרֵי** – והרי רבה היה מורה הוראות לרבים, והוא עצמו לא חי אלא ארבעים שנה. מתרצת הגמרא, **בְּשָׁוֵין** – זה שאין אדם ראוי להורות עד לגיל ארבעים כשיש בעיר תלמיד חכם אחר הראוי להורות, והוא גדול ממנו בחכמה. אבל אם תלמיד חכם צעיר הראוי להורות שוה לחכם אחר שיש בעיר בחכמה, או שאין זקן ממנו בעיר, ראוי זה להורות.

שנינו במשנה, **וּמַכּוֹת פְּרוּשִׁין וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנַן, שִׁבְעָה פְּרוּשִׁין הֵן** – תחילה מפרטם התנא לאחר מפרשם. **פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, פָּרוּשׁ נַקְפִּי, פָּרוּשׁ קִיזָאִי, פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא, פָּרוּשׁ מַה חוֹבְתִּי וְאֶעֱשֶׂנָּה, פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה, פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה.** ומפרש התנא, **פָּרוּשׁ שִׁיכְמִי, זֶה הָעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה שְׁכֶם** - שמלו וציערו את עצמם שלא לשם שמים. ואף זה, פורש מתענוגות ומצער עצמו להנאתו כדי שיכבדוהו בני אדם ולא לשם שמים. **פָּרוּשׁ נַקְפִּי, זֶה הַמְנַקֵּיף אֶת רַגְלָיו** – עושה עצמו שפל, ומתוך כך משרך רגליו בארץ ומכה אצבעותיו באבנים. **פָּרוּשׁ קִיזָאִי, אָמַר רַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק, זֶה הַמַּקִּיז דָּם לַבְּתָלִים** – עושה עצמו כעוצם עיניו כדי לא להביט בנשים ומתוך כך מכה ראשו בכותל עד כדי זוב דם, וכל זה כדי שיראוהו בני אדם בכך ויעריכוהו על צדקותו. **פָּרוּשׁ מְדוּכְיָא, אָמַר רַבָּה בַּר שִׁילָא, דְּמִשַּׁפַּע כִּי מְדוּכְיָא** – הולך כפוף ושפל כדוגמת המדוכיא שראשה כפוף.

פָּרוּשׁ מַה חוֹבְתִּי וְאֶעֱשֶׂנָּה – אומר לאנשים אמרו לי מה עלי לעשות ואעשה. שואלת הגמרא, **הָא מְעַלְיוּתָא הִיא** – מה גרוע באדם זה הרי הוא מבקש ללמוד בכדי לקיים. משיבה הגמרא, **אֶלָּא דְּאָמַר מַה חוֹבְתִּי תּוּ וְאֶעֱשֶׂנָּה** – שאומר מה עוד לא עשיתי. היינו, שמראה עצמו כאילו קיים את כל התורה כולה ואין לו עוד מה לעשות.

פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה – שפורש מענייני עולם הזה לקיים את המצוות מתוך אהבת השכר ולא מתוך אהבת הבורא. **פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה** – שפורש מהעבירות מיראת העונש. ואין זו הדרך, אלא שיש לו לאדם לקיים את התורה מאהבת ה׳ וסוף השכר לבא.

אָמְרוּ לֵיהּ אַבָּיֵי וְרָבָא לְתַנָּא – ששנה בפניהם ברייתא זו, **לֹא תִּיתְנֵי** – אל תשנה **פָּרוּשׁ מֵאַהֲבָה פָּרוּשׁ מִיִּרְאָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לְעוֹלָם יַעֲסוֹק אָדָם בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת אֲפִילּוּ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ שֶׁמִּתּוֹךְ שֶׁלֹּא לִשְׁמָהּ בָּא לִשְׁמָהּ** – היינו, שגם אם עוסק בתורה ובמצוות שלא לשמה, סופו לעסוק בהם לשמה.

אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, דְּמִטַּמְּרָא מִטַּמְּרָא וּדְמִגַּלְיָא מִגַּלְיָא – מה שנסתר מבני אדם נסתר, ומה שגלוי גלוי, אבל כלפי שמים הכל גלוי, **בֵּי דִּינָא רַבָּה** – ובית דין הגדול **לִיתְפְּרַע מֵהָנֵי דַּחֲפוּ גּוּנְדֵי** – הוא יפרע מאותם המתעטפים באצטלה של פרישות ועוטים על ראשם טלית להראות עצמם כפרושים.

אָמַר לֵהּ יַנַּאי מַלְכָּא לִדְבִיתֵיהּ – לאשתו. **אַל תִּתְיָרְאִי מִן הַפְּרוּשִׁין** – כינוי ליהודים בדורו של ינאי שהאמינו בתורה שבכתב ושבעל פה. והם היו שונאים את ינאי על שהרג הרבה מחכמי ישראל בעצתו של אחד מן הצדוקים. וכשמת היתה אשתו של ינאי יראה מהם שלא יעבירו את המלוכה מבניה. ואמרה לו שיבקש מהם עליה ועל בניה. וינאי השיב לה, אין לך לירא מהם, שצדיקים הם ולא יגמלו לך ולבניך רעה בגללי. שאתם לא הרעתם להם. **וְלֹא מִמִּי שֶׁאֵינָן פְּרוּשִׁין** – שהם אוהבי. **אֶלָּא מִן הַצְּבוּעִין** – אלו שאין תוכם כברם, היינו, מאלו **שֶׁדּוֹמִין לִפְרוּשִׁין** – שמראים עצמם כפרושים, **שֶׁמַּעֲשֵׂיהֶן כְּמַעֲשֵׂה זִמְרִי** - שהם באמת רשעים כזמרי **וּמְבַקְּשִׁין שָׁכָר כְּפִנְחָס** –.ומראים עצמם לבריות צדיקים, כדי שיכבדו אותם כמו פנחס.

במשנה לעיל שנינו, שאם יש לאשה זכות זה מגן עליה מעונש, במשנתנו מובאות שיטות נוספות בענין. **מִשְׁנָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֵין זְכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמָּרִים** – גם אשה סוטה שיש לה זכות, אין הזכות תולה לה שלא יפגעו בה המים, **וְאִם אַתָּה אוֹמֵר הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִין, מַדְּהֵה** – מחסיר את הגוון **אַתָּה אֶת הַמַּיִם בִּפְנֵי כָּל הַנָּשִׁים הַשּׁוֹתוֹת** – כלומר, מחליש את הכוח ההרתעה של המים בפני כל הנשים, **וּמוֹצִיא אַתָּה שֵׁם רַע עַל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁשָּׁתוּ** ולא נפגעו על ידי המים, **שֶׁאוֹמְרִים, טְמֵאוֹת הֵן אֶלָּא שֶׁתָּלְתָה לָהֶן זְכוּת.**

רַבִּי אוֹמֵר, הַזְּכוּת תּוֹלֶה בַּמַּיִם הַמְּאָרְרִים רק לענין שלא תמות מיד, אך המים גורמים לשינוי בגופה **וְאֵינָהּ יוֹלֶדֶת וְאֵינָהּ מַשְׁבַּחַת, אֶלָּא מִתְנַוְּנָה** – מכחשת והולכת **וְהוֹלֶכֶת, לְסוֹף הִיא מֵתָה בְּאוֹתָהּ מִיתָה** – הכתובה בפרשת סוטה.

נִטְמֵאת מִנְחָתָהּ של סוטה **עַד שֶׁלֹּא קְדָשָׁהּ בַּכְּלִי** שרת, כיון שלא נתקדשה קדושת גוף, **הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת** שנטמאו קודם שנתקדשו בכלי, **וְתִפָּדֶה** ותצא לחולין ומהמעות יקנה אחרת. **וְאִם** נטמאה **מִשֶּׁקְּדְשָׁהּ בַּכְּלִי** – לאחר שנתקדשה בכלי, **הֲרֵי הִיא כְּכָל הַמִּנְחוֹת** שנטמאו לאחר שנתקדשו בכלי **וְתִשָּׂרֵף** בבית הדשן. שכיון שקדשה קדושת הגוף אין לה עוד פדיון ואינה יוצאת לחולין.

וְאֵלּוּ הן הסוטות **שֶׁמִּנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** מפני שאינן ראויות ליקרב ולא להיפדות ולצאת לחולין.

אגרות קודש

ב״ה, ד׳ אייר תשט״ו
ברוקלין.

הרה״ח הוו״ח אי״א נו״נ עוסק בצ״צ
מוה״ר שלמה חיים שי׳

שלום וברכה!

... בהנוגע לשאלת הנסיעה למירון בל״ג בעומר, הנה כיון שנהגו בכגון דא בשנים שעברו, אין כדאי לבטל הענין ולתת מקום ללמוד פירושים בזה, ומהם פירושים שאינם רצוים, אבל לאידך גיסא, אין מההכרח שתסע כל הישיבה וכל הר״מ והר״י וכו׳. פלא שכותב שיבטלו שבוע שלם מן כל הלימודים כי הרי בכגון דא לא הכמות עיקר אלא האיכות.

בברכה.

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

הָאוֹמֶרֶת לבעלה, **טְמֵאָה אֲנִי לְךָ**. או **וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה**, או **וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה**, או **וְשֶׁבַּעְלָהּ אֵינוֹ רוֹצֶה, לְהַשְׁקוֹתָהּ** וכולן אם אירעו לאחר קידוש המנחה בכלי. וכן **וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ** ולא נודע עד שקדשה המנחה בכלי, ומשקדשה בכלי אינה נפדית, ולהיקרב אינה ראויה שהרי אינה שותה, וגם למנחת נדבה אינה ראויה, שנדבה אינה באה מן השעורים.

וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת לַכֹּהֲנִים אפילו ישראלית, אם הביאו מנחה, בין הביאו מנחת סוטה בין הביאו מנחת נדבה, **מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת** – גם אם לא נטמאו ולא אירע בהם שום פסול והקומץ קרב כהלכתו, שיירי המנחה נשרפים בבית הדשן ואינן נאכלים.

מבאר התנא שדין זה שייך רק, **בַּת יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן**, שאז **מִנְחָתָהּ נִשְׂרֶפֶת** – לאחר שקרב הקומץ, נשרפים שיירי המנחה בבית הדשן, כפי שנתבאר, אולם **וְכֹהֶנֶת** – בת כהן **שֶׁנִּשֵּׂאת לְיִשְׂרָאֵל**, אין בצד הכהונה שבה כלום, שהדין לעלות את המנחה כליל למזבח לא נאמר אלא במנחת כהן ולא במנחת כהנת, ולפיכך **מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת** כדין מנחת ישראל. וכן הוא דינה של כהנת אלמנה וגרושה, שאם הביאה מנחה, מנחתה נאכלת כדין מנחת ישראל.

אגב שהזכיר התנא חילוק בין מנחת כהן למנחת כהנת, מזכיר התנא חילוקים נוספים בין כהן לכהנת, **מַה בֵּין כֹּהֵן לְכֹהֶנֶת, מִנְחַת כֹּהֶנֶת נֶאֱכֶלֶת וּמִנְחַת כֹּהֵן אֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת** כמבואר. **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת** מן הכהונה אם נבעלה לפסול, ואסורה להינשא לכהן ולאכול בתרומה, **וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל** – אם נשא אשה האסורה לו, כגון גרושה או חללה. **כֹּהֶנֶת מְטַמְּאָה לְמֵתִים** – מותרת להיטמא למתים, **וְאֵין כֹּהֵן מְטַמֵּא לְמֵתִים. כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים** – חטאת אשם ומנחה, **וְאֵין כֹּהֶנֶת אוֹכֶלֶת בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים.**

אגב כך, מזכיר התנא חילוקי דינים כלליים שיש בין איש לאישה אפילו בישראל, **מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה, הָאִישׁ פּוֹרֵעַ** את ראשו **וּפוֹרֵם** את בגדיו, כשהוא מצורע, **וְאֵין הָאִשָּׁה פּוֹרַעַת וּפוֹרֶמֶת. הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר** – אם אמר האב על בנו קטן, ׳יהא זה בני נזיר׳ חלה עליו נזירות אפילו לכשיגדל, **וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. הָאִישׁ מְנַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו** – אם נדר אביו נזירות והפריש קרבנות ומת, אם נדר בנו נזירות, יכול להביא קרבנות שהפריש אביו. **וְאֵין הָאִשָּׁה מְנַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ** – מקבל קידושין עבור ביתו הקטנה וכן נערה שלא מדעתה, והיא מקודשת גמורה בכך **וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ** – אינה מקבלת קידושין עבור ביתה. **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ** לאמה כשהיא קטנה, **וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ** לאמה. **הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם** – אם עבר על אחת העבירות שחייבים עליהם סקילה בעדים והתראה, נסקל ערום. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִסְקֶלֶת עֲרוּמָה** אלא בלבישת חלוק. **הָאִישׁ נִתְלֶה** – מגדף או עובד עבודת כוכבים, לאחר שנסקל. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִתְלֵית. הָאִישׁ נִמְכָּר בְּגְנֵיבָתוֹ** – אם גנב ואין לו לשלם לנגנב, מוכרים אותו ומשלמים דמיו לנגנב. **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בְּגְנֵיבָתָהּ.**

גמרא. תָּנוּ רַבָּנַן, כָּל הַנְּשׂוּאוֹת לְכֹהוּנָּה, מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת – אין שיירי מנחותיהם נאכלים לכהנים אלא קרבים גם הם למזבח. **כֵּיצַד, כֹּהֶנֶת לְוִיָּה וְיִשְׂרְאֵלִית שֶׁנִּשֵּׂאת לְכֹהֵן, אֵין מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ** – לבעלה הכהן **חֵלֶק בָּהּ** שהיא מביאה משלו, ומנחת כהן אינה נאכלת אלא קרבה כולה למזבח. ואמנם, **וְאֵינָהּ עוֹלָה כָּלִיל** כפי שמנחת כהן קריבה כליל למזבח, **מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ** – שהמנחה באה לכפרתה, ומנחת בת כהן דינה כמנחת ישראל, שאינה עולה כליל אלא הקמיצה. **אֶלָּא הַקּוֹמֵץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ** הכהן קומץ ממנחתה, ומקריב את הקומץ, **וְהַשְּׁיָרִים קְרֵיבִין בְּעַצְמָן** לאחר הקרבת הקומץ.

מקשה הגמרא, איך קרבים השיריים לאחר הקטרת הקומץ, **אִיקְרֵי כָּאן** – הרי על כגון זה נאמר, **כָּל שֶׁהוּא מִמֶּנּוּ לְאִישִׁים** – שכל שהקריבו ממנו כבר לאישים, היינו, למזבח **הֲרֵי הוּא כְּכָל תַּקְטִירוֹ** – הרי שהנותר בבל תקטירו. ואם כן קשה, איך מקטירים את שיירי המנחות לאחר הקטרת הקומץ, כיון שגם לה יש חלק במנחה, ואולי הולכים אחרי החלק שלה, והקטרת הקומץ כהלכתה נעשית, נמצא ששיירי המנחה אסורים בהקטרה. מתרצת הגמרא, **אָמַר יְהוּדָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן פַּזִּי, דְּמַסִּיק לְהוּ לְשׁוּם עֲצִים** – מדובר כאן, שקודם שמקטיר הכהן את שיירי המנחה הוא מתנה ואומר כך, אם דינה של מנחה זו כדין מנחת כהן ולא הייתה ראויה להיקמץ, הרי ששיריים אלו ראויים להקטרה, והריני מקטירם לשם מנחה, ואם דינה של מנחה זו כדין מנחת ישראל, שהיתה ראויה להיקמץ, ושיריים אלו אסורים בהקטרה, הריני מעלה אותם על המזבח לא לשם מנחה אלא להיות כשאר עצי המערכה. **כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** וכדעת רבי אליעזר, גבי חטאת שהוקטרו אבריה הפנימיים על גבי המזבח, ונתערב חלק ממותר בשרה האסור בהקטרה, עם בשר עולה שדינו לעלות כליל על גבי המזבח, סובר רבי אליעזר שיש לתת בשר זה על גבי המזבח להיות חלק מעצי המערכה, ואף שמעורב כאן בשר חטאת האסור בהקטרה, כיון שאינו מכוון לשם הקטרה. **דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,** לאחר שנאמר בתורה שקרבנות שהוקטר חלק מהם על גבי המזבח, שיירידם אסורים בהקטרה, נאמר, ׳ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח׳, ודרשו, **לְרֵיחַ נִיחוֹחַ אִי אַתָּה מַעֲלֶה** – שהאיסור לעלות על המזבח שיירי קרבנות הוא רק כאשר מתכוון לעלותם על המזבח לריח ניחוח, **אֲבָל אַתָּה מַעֲלֵיהוּ לְשׁוּם עֲצִים** – אך אם מעלה אותם להיות חלק מעצי המערכה, מותר.

שואלת גמרא, **הָנִיחָא לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאִית לֵיהּ הַאי סְבָרָא** שהמתכוון להעלות שיריים לשם עצים אינו עובר בבל תקטירו, **אֶלָּא לְרַבָּנַן דְּלֵית לְהוּ הַאי סְבָרָא** – שחולקים על רבי אליעזר וסוברים שכל שקרב חלק מן הקרבן כדין, הנותר אסור בהקטרה על גבי המזבח גם אם אינו מכוון לעלותם לריח ניחוח, **מַאי אִיכָּא לְמֵימַר** – איך נבאר את משנתינו, הרי הלכה כחכמים ולא כרבי אליעזר. משיבה הגמרא, **דְּעָבְדֵי לְהוּ כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** – כלומר, משנתינו האומרת, שכל הנשואות לכהנים מנחותיהן נשרפות, אינה מתפרשת כדברי הברייתא, שהקומץ קרב בעצמו והשיריים קרבים בעצמן, אלא הקומץ קרב בעצמו והשיריים מתפזרים על בית הדשן. **דְּתַנְיָא,** גבי מנחת חוטא של כהן, נחלקו בזה רבנן ורבי שמעון, רבנן סוברים שכולה כליל כמנחת נדבה, רבי שמעון סובר שנקמצת כדין מנחת נדבה של ישראל, אבל השיריים לא נאכלים, אלא קומץ קרב בפני עצמו והשירים קריבים בפני עצמם, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, הַקּוֹמֵץ קָרֵב בְּעַצְמוֹ, וְהַשְּׁיָרִים מִתְפַּזְּרִים עַל בֵּית הַדֶּשֶׁן** - שסובר כאביו רבי שמעון שצריך לקמוץ, אבל בכך הוא חולק, שאם הקריבו את הקומץ אי אפשר להקריב את השירים, ולכן השירים מתפזרים לאיבוד על בית הדשן.

אגרות קודש

ב״ה, ד׳ אייר תשט״ו

ברוקלין.

שלום וברכה!

... מ״ש אודות איך להתנהג בענין ללכת יחידי בלילה וכו׳. הרי אף שמובטחני שהשי״ת שומר ישראל ישמרם את כל אחד ואחת מהם, וכמו שכתבתי במכתבי מאז, וביחוד שכ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע, מה עד כאן עומד ומשמש אף עתה כו׳ ומעורר ר״ר על כל הנ״ל, הנה בכל זה אין להיות יוצא מן הכלל כמו שנוהגים שאר מאנ״ש בזה, ובודאי אפשר לסדר שלא יפריע נוהג זה מעבודתו בקדש...

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כג עמוד א

רש״י

וְכָל הַנְּשׂוּאוֹת [לְכֹהֲנִים] מִנְּחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. וְאֲפִלּוּ קָרֵב הַקֹּמֶץ כְּהִלְכָתוֹ וְלֹא נִטְמְאוּ נִשְׂרָפִין שִׂירַיִם בְּבֵית הַדֶּשֶׁן כְּדִמְפָרֵשׁ בְּגְמָרָא: **כֹּהֶנֶת.** בַּת כֹּהֵן: **מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת.** דְּכָל מִנְחַת כֹּהֵן בְּלִיל תּוֹרָה לֹא תֵאָכֵל כְּתִיב (וַיִּקְרָא ו), אֲבָל (דְּ)כֹהֶנֶת הַנְּשׂוּאָה לְיִשְׂרָאֵל נֶאֱכֶלֶת, וְכֵן כֹּהֶנֶת אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה שֶׁהֵבִיאָה מִנְחָתָהּ נֶאֱכֶלֶת: **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת.** מִן הַתְּרוּמָה וּמִן הַכְּהֻנָּה אִם נִבְעֲלָה לְפָסוּל: **וְכֹהֵן אֵין מִתְחַלֵּל.** אִם נָשָׂא גְּרוּשָׁה זוֹנָה וַחֲלָלָה, וְטַעַם דְּכֻלָּהּ מַתְנִי׳ מְפָרֵשׁ בְּגְמָ׳: **בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים.** חַטֹּאת וְאָשָׁם וּמִנְחָה, בְּכֻלָּם כְּתִיב כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים [יֹאכְלֻנוּ]: **מַה בֵּין אִישׁ לְאִשָּׁה.** בְּיִשְׂרָאֵל נַמִּי קַמְיִירִי: **אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם.** כְּשֶׁהוּא מְנַגֵּעַ פּוֹרֵעַ רֹאשׁוֹ וּפוֹרֵם בְּגָדָיו: **הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ.** קָטָן בְּנָזִיר וְחִלָּה הַנְּזִירוּת עָלָיו אֲפִלּוּ לְכַשֶּׁיִּגְדַּל: **מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו.** אִם נָדַר אָבִיו בְּנְזִירוּת וְהִפְרִישׁ קָרְבְּנוֹתָיו וּמֵת וְהָיָה בְּנוֹ נָזִיר, הַבֵּן מְגַלֵּחַ בְּיוֹם מְלֹאת וּמַבִּיא קָרְבָּנוֹת שֶׁהִפְרִישׁ אָבִיו: **מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ.** מְקַבֵּל קִדּוּשֵׁי בִּתּוֹ קְטַנָּה שֶׁלֹּא מִדַּעְתָּהּ: **מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ.** לְאָמָה כְּשֶׁהִיא קְטַנָּה: גמ׳ **מִנְחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת.** אַחַת מִנְחַת סוֹטָה וְאַחַת מִנְחַת נְדָבָה: **מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ.** שֶׁהוּא מַקְרִיבָהּ מִשֶּׁלּוֹ, וּכְתִיב כָּל מִנְחַת כֹּהֵן וגו׳: **וְאֵינָהּ עוֹלָה כְּלִיל [מִפְּנֵי] שֶׁיֵּשׁ לָהּ חֵלֶק בָּהּ.** שֶׁלְּכַפָּרָתָהּ הִיא בָּאָה, וְאֵין מִנְחַת זָר וּבַת כֹּהֵן קְרֵבִין כְּלִיל בְּלֹא קְמִיצָה: **הַשִּׁירַיִם קְרֵבִין לְעַצְמָן.** לְאַחַר שֶׁקָּרַב הַקֹּמֶץ: **קְרֵי כָּאן כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ כּוֹ׳.** כִּי כָּל שְׁאוֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְרִיבוּ [תַּקְטִירוּ] לַה׳ (וַיִּקְרָא ב) הָוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב, לְמָה לֵיהּ לְמִכְתַּב מִמֶּנּוּ, אֶלָּא לְמִדְרְשֵׁיהּ נַמִּי בְּאַנְפֵּי נַפְשֵׁיהּ, לֹא תַקְטִירוּ כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ עוֹלֶה כְּבָר אִשֶּׁה לַה׳. וְיֵשׁ בִּכְלַל לָאו זֶה בְּשַׂר כָּל קָרְבָּנוֹת חוּץ מֵעוֹלָה, וְיֵשׁ בִּכְלַל זֶה שְׁיָרֵי מִנְחוֹת, וְהָכָא נַמִּי דְּלִמָּא בְּתַר חֵלֶק שֶׁלָּהּ אִית לָן לְמֵיזַל, וְהַהִיא הַקְטָרַת קֹמֶץ כְּהִלְכָתוֹ וְאֵלּוּ שִׁירַיִם גְּמוּרִין הֵם וְיֶשְׁנָן בְּבֵל תַּקְטִירוּ: **דְּמַסִּיק לְהוּ לְשֵׁם עֲצִים.** דְּנִימָא הָכֵי, אִם רְאוּיִים הֵן לְהַקְטִיר וְלֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְקֹמֶץ בְּדֵין מִנְחַת כֹּהֵן, הָרֵי זוֹ הַקְטָרָה לִשְׁמָהּ וּקְמִיצָה לֹא מַעֲלָה וְלֹא מוֹרֶדֶת, וְאִם רְאוּיָה הָיְתָה לְקֹמֶץ וְאִלּוּ שִׁירֶיהָ, הָרֵי הֵן כִּשְׁאָר עֲצֵי הַמַּעֲרָכָה: **כְּר״א.** פְּלוּגְתַּיְיהוּ בְּזִבְחִים, אָבְרֵי חַטֹּאת שֶׁנִּתְעָרְבוּ בְּאָבְרֵי עוֹלָה, ר״א אוֹמֵר יִתְּנֵם לְמַעְלָה וְרוֹאֶה אֲנִי אֶת בְּשַׂר חַטֹּאת עַל הַמִּזְבֵּחַ כְּאִלּוּ הֵן עֲצִים, וַחכ״א תְּעַבֵּר צוּרָתָן וַיֵּצְאוּ לְבֵית הַשְּׂרֵפָה, שֶׁאָסוּר לְהַקְטִיר אֲבָרֵי חַטֹּאת מִשּׁוּם לָאו דְּכָל שֶׁמִּמֶּנּוּ לְאִשִּׁים, וְר״א סָבַר בְּתַרְיֵהּ דְּהַהוּא קְרָא כְּתִיב קָרְבַּן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אוֹתָם לַה׳, שְׁאוֹר וּדְבַשׁ בְּכּוּרִים אַתָּה מֵבִיא מִן הַתְּמָרִים וּמִנְחַת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם שֶׁהוּא רֵאשִׁית מִן הַשְּׂאוֹר, וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחוֹחַ קָאֵי נַמִּי אִמְּנוּ אִשֶּׁה לַה׳ דְּאוֹקְמֵיהּ בְּבֵל תַּקְטִירוּ, וְאִשְׁמְעִינָן דְּלֹא אָסַר הַקְטָרָתוֹ אֶלָּא בְּשֶׁמִּתְכַּוֵּן לְרֵיחַ נִיחוֹחַ: **כְּר״א בְּר״ש.** בְּמִנְחוֹת בְּפ׳ אֵלּוּ מִנְחוֹת (קף עג:) גַּבֵּי מִנְחַת חוֹטֵא כֹּהֵן שֶׁמֵּבִיא עַל שְׁמִיעַת קוֹל אוֹ עַל בְּטוּי שְׂפָתַיִם אוֹ עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו בְּדָלֵי דַלּוּת, וּפְלִיגֵי רַבָּנָן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְאָמְרֵי, וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה, מִנְחַת חוֹבָתוֹ שֶׁל כֹּהֵן כָּלִיל כְּמִנְחַת נִדְבָתוֹ וְאֵינָהּ נִקְמֶצֶת וְר״ש דְּרִישׁ לֵיהּ לִקְרָא הָתָם הָכִי, וְכִי נֶאֱמַר וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כְּמִנְחָתוֹ, לֹא נֶאֱמַר אֶלָּא כְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִקְמֶצֶת אַף מִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֵן נִקְמֶצֶת, אִי מָה מִנְחַת יִשְׂרָאֵל שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין אַף זוֹ שְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין, ת״ל וְהָיְתָה לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה, לַכֹּהֵן כַּמִּנְחָה לְעִנְיָן עֲבוֹדַת כֹּהֵן שֶׁטְּעוּנָה קְמִיצָה, וְלֹא לְאִשִּׁים כַּמִּנְחָה, הָא כֵּיצַד הַקֹּמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִם קְרֵבִין לְעַצְמָם, וְלֵית לֵיהּ כָּל שֶׁמִּמֶּנּוּ לְאִשִּׁים כְּלָל, ר״א בְּר״ש פְּלִיג עֲלֵיהּ וְאָמַר קֹמֶץ קָרֵב לְעַצְמוֹ וְשִׁירַיִם מִתְפַּזְּרִין לְאַבּוּד:

ה״ג

תוספות

הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי. יְרוּשַׁלְמִי הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי לֹא כַּחֹטֵאת שֶׁמֻּתָּה בַּעֲלִיָּה וְחֹטֵאת שֶׁמֻּתָּה בַּעֲלִיָּה יֵלְכוּ הַמְּעוֹת לַיָּם הַמֶּלַח דְּמִיָּא לְאִשָּׁם תָּלוּי אִם לְאִשָּׁם תָּלוּי אַפִּי׳ מִשְׁקַדֵּשָׁה בְּכֹלֵי א״ר מַתְנִי׳ דְּמִיָּא לְאִשָּׁם תָּלוּי שֶׁנִּשְׁחַט דְּתַנִּינָן תַּמּוּן אִם מִשֶּׁנִּשְׁחַט נוֹדַע לוֹ הַדָּם יִשְׁפֹּךְ וְהַבְּשַׂר יֵצֵא לְבֵית הַשְּׂרֵיפָה: **כֹּל** הַנְּשׂוּאוֹת לַכֹּהֲנִים מִנְּחוֹתֵיהֶן נִשְׂרָפוֹת. פְּרַשׁ״י אַחַד מִנְחַת סוֹטָה וְאַחַד מִנְחַת נְדָבָה וְתִימְהֵ מִנְחַת נְדָבָה מַה חֵלֶק יֵשׁ לוֹ בָּהּ וְהָא אֲפִלּוּ לְרַבִּי יְהוּדָה דְּאוֹמֵר בְּפ׳ אֵין בֵּין הַמּוּדָר (נְדָרִים קף לה:) אָדָם מֵבִיא עַל אֶשְׁתּוֹ כָּל קָרְבָּנוֹת שֶׁהִיא חַיֶּבֶת דַּוְקָא שֶׁהִיא חַיֶּבֶת כְּדִמְפָרֵשׁ בְּסִפְרֵי כְּגוֹן אִם [הַקִּיפָה] נְזִירוּת בְּרֵאשָׁה וְחִילְּלָה אֶת הַשֵּׁבֶת דּוּמְיָא דְּמִנְחַת סוֹטָה שֶׁהִיא חוֹבָה דִּילֵיהּ לָהּ מוּהֲבִיאָ אֶת קָרְבָּנָהּ עַלְיָה כָּל קָרְבָּן שֶׁעַלְיָה מוּדָרָה מִנְחַת נְדָבָה שֶׁאֵינוֹ מֵבִיא וְי״ל מִשּׁוּם הַכִּי יֵשׁ לוֹ חֵלֶק מִשּׁוּם דְּקִי״ל מָה שֶׁקָּנְתָה אִשָּׁה קָנָה בַּעֲלָהּ כְּדִתְנַן בְּפ״ד דְּנְזִיר (קף כד.) אִם שְׁלָהּ הָיְתָה בְּהַמּוֹת הַחֹטֶאת תְּמוּת וְקָא דַיְיקָ בְּגְמָ׳ מִנָּא לָהּ מָה שֶׁקָּנְתָה אִשָּׁה קָנָה בַּעֲלָהּ הַלְכָּךְ יֵשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ אֲפִילּוּ לְרַבָּנָן דְּפְלִיגֵי אֲדַר׳ יְהוּדָה וְאָמְרֵי דַּוְקָא קָרְבָּן שֶׁמַּכְשִׁירָה לוֹ מֵבִיא עַלְיָה דְּמוּתָה שֶׁקָּנָה בְּעֲלָה בְּדִתְנַן בְּפ״ד דְּנְזִיר (קף כד.) אִם שְׁלָהּ הָיְתָה בְּהַמּוֹת הַחֹטֶאת תְּמוּת וְקָא מֵבִיא בִּירוּשַׁלְמִי דְּפֶרֶק הָיָה מֵבִיא מִשְּׁמַע דְּבִמְנַחַת סוֹטָה אֵיירֵי וְהַכִּי אִיתָא הָתָם מִנְחָתָה מְלַמֵּד שֶׁהִיא קְדוֹשָׁה לִשְׁמָהּ כְּשֵׁם שֶׁהִיא קְדוֹשָׁה לִשְׁמָהּ כָּךְ הִיא קְדוֹשָׁה לִשְׁמוֹ וְתַנִּי רַבִּי חִיָּיא וּפְלִיג לִיקְרַב כְּלִיל אֵינָהּ יְכוֹלָה מִפְּנֵי שׁוּתָּפְתָּהּ שֶׁל אִשָּׁה לֶאֱכוֹל אֵינָהּ יְכוֹלָה מִפְּנֵי שׁוּתָּפְתּוֹ שֶׁל אִישׁ [אֶלָּא] הַקֹּמֶץ [קָרֵב] לְעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִם קְרֵבִין לְעַצְמָן וְאַת אוֹמֶרֶת מִנְחָתָה אֶלָּא מַה דְּאִישְׁתַּעִי קְרָא אִישְׁתַּעִי מִתְנִי׳ וְתוּ הָתָם וְהַבִּיא אֶת קָרְבָּנָהּ עַלְיָה בַּעֲלָה מֵהוּ שֶׁיִּפְרִישׁ עַלְיָה חוּץ מִדַּעְתָּהּ מַכִּיוָן שֶׁיֵּשׁ לוֹ שׁוּתָּפוּת בְּמִנְחָה מַפְרִישׁ עַלְיָה חוּץ מִדַּעְתָּהּ וְא״ת מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלֶק בָּהּ אֵינָהּ הוּיָא לָהּ מִנְחַת שׁוּתָּפוּת וְאוֹמֵר בְּפ״ק דְּזִבְחִים (קף ה:) הַנִּיחָה מִנְחָה לְשֵׁנִי בְּנִיוֹ וּמִת קְרִיבָה וְאֵין בָּהּ מִשּׁוּם שׁוּתָּפוּת הָא יֵשׁ בָּהּ מִשּׁוּם שׁוּתָּפוּת אֵינָהּ קְרִיבָה מִשּׁוּם דִּכְתִיב בָּהּ נֶפֶשׁ וְהָכִי קָתָנֵי בְּסִפְרֵי בְּהַדְיָא וי״ל דְּעִיקַּר כַּפָּרָה מִשּׁוּם דִּידָהּ נֶפֶשׁ קְרִינָן בָּהּ דְּהָא הַנִּיחָה מִנְחָתוֹ לְשֵׁנִי בְּנִיוֹ הָתָם (קף ו.) דְּקַנְיָא לְהוּ אַלְמָא מִשּׁוּם דִּמְכַפְּרֵי קְרִינָא בֵּיהּ נֶפֶשׁ: **הַקּוֹמֵץ** קָרֵב בְּעַצְמוֹ. וא״ת אַמַּאי לֹא שַׁדִּינָן לְכוּלָּהּ מִנְחָה בְּתַר דִּידָהּ וְיִהוּ שִׁירֵיהּ נֶאֱכָלִין דְּכַאֲמַר בְּפ׳ אֵין בֵּין הַמּוּדָר (נְדָרִים קף לו:) וְאִיתָא בְּפ״ק דְּזִבְחִים (קף ו.) וּבְפ״ק דְּתַמּוּרָה (קף כ:) מִתְכַּפֶּר עֲרֵשָׁה תְּמוּרָה וְהָכָא הִיא מִתְכַּפֶּרֶת בְּמִנְחָה זוֹ י״ל הָתָם מִיקְנֵי לְמִתְכַּפֵּר כּוּלֵּי זְבַח וְאֵין לוֹ לְמִקְדֵּשׁ חֵלֶק בּוֹ אֲבָל הָכָא יֵשׁ לוֹ לְבַעֵל חֵלֶק בְּמִנְחָה: **דְּמַסִּיק** לְהוּ לְשֵׁם עֲצִים. רש״י פי׳ דְּנִימָא הָכֵי אִם רְאוּיִין הֵן לְהַקְטִיר וְלֹא הָיְתָה רְאוּיָה לְקֹמֶץ וְתִימְהֵ מַאי תַּנָּאי שַׁיְיָיר הָא וְדֵאי כְּאִילּוּ מְעוֹרְבִין שִׁירַיִם וְהוּי כְּאֲבָרֵי עוֹלָה וְאֲבָרֵי חֹטֶאת שֶׁנִּתְעָרְבוּ דְּפְלִיגֵי בָּהּ ר״א וְרַבָּנָן (זְבָחִים עג.) דְּלֵיהּ שַׁיְיָיר בָּהּ תַּנָּאי דְּלֵיכָא שֵׁם סְפֵק אֶלָּא וְדֵאי מְקַבְּתָן רְאוּיָה לְהַקְטִיר וּמְקַבְּתָן לְאֲכוֹל וְלַהַקְטִיר וְאוֹתוֹ מִן שֶׁבַּתּוֹכוֹ אֵין רְאוּי לְהַקְטִיר לְשֵׁם עֲצִים בְּכֹל מָקוֹם שֶׁהוּא וְלֹא שַׁיְיָיר שׁוּם תַּנָּאי וְכִמְדוּמֶה דְּרַשׁ״י נָקוּט לִי׳ אַגַּב שִׁטְפִיָּה דְּהַהִיא דְּפֶרֶק נוֹשְׁאִין עַל הָאֲנוּסָה (יְבָמוֹת ק.) דְּתָנֵן כֹּהֵנָת שֶׁנִּתְעָרֵב וְלָדָהּ בּוֹלֵד שְׁפָחָתוֹ נוֹתְנִין עַלֵּיהוּם חֲמוֹרֵי יִשְׂרָאֵל וְחֲמוֹרֵי כֹּהֲנִים וּמְפָרֵשׁ בְּגְמָרָא דְּמִנְחָתָם נִקְמֶצֶת כְּמִנְחַת יִשְׂרָאֵל וְאֵינָהּ נֶאֱכֶלֶת כְּמִנְחַת כֹּהֲנִים וּכוּלָּהּ סוֹגִיָּא כִּי הָכָא וְהָתָם וְדֵאי שַׁיְיָיר תַּנָּאי כְּשֶׁהָאוֹר מְקִיר מִנְחָה אֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם כֹּהֵן הוּא אוֹ יִשְׂרָאֵל וְרִיצְרָיו לְהַתְּנוֹת כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשׁ רש״י כָּאן וְהָא דְּתָנֵן בְּהַקּוֹמֵץ רַבָּה (מְנָחוֹת קף כג.) נִתְעָרֵב בְּשִׁירֵיהּ אוֹ בְּשִׁירַיִם שֶׁל חֲבִירָתָהּ לֹא יִקְטִיר אִית לָן לְמִימַר דְּסָתְמָא כְּרַבָּנָן דְּפְלִיגֵי אֲדַרְבֵּי אֲלִיעֶזֶר: **הַקּוֹמֵץ** קָרֵב לְעַצְמוֹ וְהַשִּׁירַיִם לְעַצְמָן. בִּירוּשַׁלְמִי׳ בְּעֵי אֲלִיבֵיהּ דְּר״ש אֵלֵּין שִׁירַיִם מִשּׁוּם מַה הֵם בָּאִים מִשּׁוּם קוֹמֵץ אוֹ מִשּׁוּם שִׁירַיִם אִי תִּימְהֵ מִשּׁוּם קוֹמֵץ אֵינוֹ נוֹתְנוֹ בְּלִילָה וְאֵינוֹ נוֹתְנוֹ לְאַחַר מִיתָה וְאֵינוֹ מַחְשֵׁב לְהַן וְאִי תִּימְהֵ מִשּׁוּם שִׁירַיִם נוֹתְנוֹ בְּלִילָה וְנוֹתְנוֹ לְאַחַר מִיתָה מֵהוּ שֶׁיַּחְשֹׁב לְהַן וּפְשִׁיט לֵהּ מִדְּרַ״א בְּר״ש דְּאַמַּר דְּמִתְפַּזְּרִין עַל גַּבֵּי הַדֶּשֶׁן שְׁלֹמְטָה כְּדִמְפָרֵשׁ בְּפ׳ וְאֵלּוּ הֵן מִנְחוֹת הַדָּא אָמְרוּ נוֹתְנוֹ בְּלִילָה וְנוֹתְנוֹ לְאַחַר מִיתָה וּמַחְשֵׁב לְהַן א״ר יוֹסֵי בְּר בּוּן אֵינוֹ מַחְשֵׁב לְהוּ שֶׁלֹּא הוּכְשְׁרוּ לֹא לְאֲכִילַת אָדָם וְלֹא לְאֲכִילַת מִזְבֵּחַ:

סוטה. פרק שלישי – היה נוטל דף כג עמוד ב

תוספות

כהן ולא כהנת. ירושלמי ר׳ אבהו בעי קמיה ר״ל והכתיב (ויקרא כב) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו מעתה כהן ולא כהנת א״ל והכהן משיח תחתיו מבניו את שבנו עומד תחתיו יצתה זו שאין בנה עומד תחתיה ה״ה דבפרק הזורע (חולין דף קלב.) הוה מצי לשנויי נמי הכי ונתן לכהן הזורע דלא אמר לכהן ולא לכהנת אלא אפילו לכהנת דהכא טעמא משום דכתיב והכהן המשיח תחתיו מבניו אבל התם דחזי ליה משום דאהרן ובניו כתיב בפרשת מנחה אי נמי משום דהתם הוי מיעוט אחר מיעוט:

מה בין איש לאשה. (שייך לעי״ל במשנה) בתוספתא (פ״ב) קא חשיב עובר על מצות עשה שהזמן גרמא מה שאין כן באשה האיש עובר על בל תקיף ועל בל תשחית ועל בל תטמא למתים מה שאין כן באשה האיש נדון בבן סורר ומורה ונעטף ומספר ואין האשה נעטפת ומספרת האיש נמכר ונשנה ואין האשה נמכרת ונשנית האיש נרצע ונמכר לעבד עברי וקונה לעבד עברי ואין האשה נרצעת ונמכרת וקונה ולא קתני התם כל הני דמתני׳ אלא דזכאי בבתו משום דמפרש התם בכסף ובשטר ובביאה ותימה אמאי לא חשיב נמי סמיכות תנופות הגשות וקמיצות דבין כהן לכהנת וכל הני דתנן בפ״ק דקידושין (דף לו.) ולא קתני נמי שהעברי יוצא בשנים וביובל ובמיתת האדון משא״כ בעבריה הזב מטמא בראיות ולא הזבה מצורע אסור בתשמיש המטה ולא מצורעת כדמפרש בריש פרק מחוסרי כפרה (כריתות דף ח:) מחוץ לאהלו ולא מחוץ לאהלה:

האיש מגלח על נזירות. (שייך לעי״ל במשנה) בפ״ד דנזיר (דף ל.) ובפרק בתרא דכריתות (דף כז:) מפ׳ דדוקא על מעות סתומין ולא על מעות מפורשין:

שנאמר את בתי. מרישא דקרא יליף ליה ואמר אבי הנערה אל הזקנים משמע למעט אמה דאינה זכאה בבתה לתת:

ותלית אותו ולא אותה. בפרק נגמר הדין (סנהדרין דף מו.) נפקא לן מובי ידהיה באיש ולא באשה: **בגניבתו** ולא בגניבתה. תימה כיון דאי גנבה אינה נמכרת בגניבתה א״כ אין ב״ד רשאין למוכרה דבית דין אין מוכרין אלא בגניבתו ובפ״ק דקידושין (דף יז:) ממעטי רבנן מורצע את אזנו אזנו שלו ולא אזן של מוכר עצמו דדוקא מכרוהו בית דין נרצע ואשה הואיל ואין בית דין מוכרין אותה אנא ידענא דאינה נרצעת ואמאי איצטריך לרבנן למילף מהעבד ולא אמה העבריה דאינה נרצעת וי״ל כיון דאינה נמכרת אלא ע״י אביה סד״א תיהוי מכירה דאב במקום מכירת בית דין ותרצע להכי איצטריך קרא:

רש״י

וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן לֹא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ, דְּרַבִּי אֶלְעָזָר בְּר׳ שִׁמְעוֹן אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים, דְּבַת הַקְּרָבָה הִיא. אֲבָל בְּהָא אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ: בַּת יִשְׂרָאֵל הַנִּשׂוּאָה וְכוּ׳: מַאי טַעֲמָא? אָמַר קְרָא: "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל" כֹּהֵן, וְלֹא כֹּהֶנֶת: כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת כֹּהֵן אֵין מִתְחַלֵּל: מְנַלָּן? אָמַר קְרָא "וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו" זַרְעוֹ מִתְחַלֵּל וְהוּא אֵינוֹ מִתְחַלֵּל: כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה כו׳: מַאי טַעֲמָא? אָמַר קְרָא "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן" בְּנֵי אַהֲרֹן וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן: כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קֳדָשִׁים: דִּכְתִיב "כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה": וּמַה בֵּין אִישׁ כו׳: תָּנוּ רַבָּנָן, "אִישׁ" אֵין לִי אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ" הֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם, אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר? "אִישׁ" לְעָנְיָן שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וכו׳: הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בִּבְנָהּ בְּנָזִיר. אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר: הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. אָמַר ר׳ יוֹחָנָן: הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר: הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ. דִּכְתִיב: "אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה": הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ. דִּכְתִיב: "וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ": הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם כו׳: מַאי טַעֲמָא? "וְרָגְמוּ אוֹתוֹ", מַאי "אוֹתוֹ"? אִילֵימָא אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ, וְהָכְתִיב "וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִיא...״? אֶלָּא אוֹתוֹ בְּלֹא כִּסּוּתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ בְּלֹא כִּסּוּתָהּ: הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין כו׳: מַאי טַעֲמָא? אָמַר קְרָא: "וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ" אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ: הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵיבָתָהּ. מַאי טַעֲמָא? אָמַר קְרָא: "וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ" בִּגְנֵיבָתוֹ וְלֹא בִּגְנֵיבָתָהּ:

הדרן עלך היה נוטל

אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ" פָּרַט לַאֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת

נתינה

ה״ג וַאֲפִי׳ רַבָּנָן לֹא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים דְּבַת הַקְּרָבָה הִיא. דְּמַקְשֵׁי חוֹנְתוֹ לְנִדְבָתוֹ דְּלֵא הָא בְּעֵי קְמִיצָה, אֲבָל הָא דְּלָאו בַּת הַקְּרָבָה הִיא דְּדִלְמָא בַּתְּרָה דִּידֵהּ אַזְלִינָן וְשִׁירַיִם גְּמוּרִים נִינְהוּ וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ בְּמִתְפַּזְּרִין: מַאי טַעֲמָא. קָאָמַר מַתְנִי׳ מִנְחַת כֹּהֶנֶת נָאֱכֶלֶת כְּשֶׁאֵינָהּ נְשׂוּאָה לְכֹהֵן, וּכְשֶׁהִיא נְשׂוּאָה לְכֹהֵן אֵינָהּ נָאֱכֶלֶת כָּלִיל מִיהָא לְהַוְיָא: לֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ. בְּכֹהֵן הַנּוֹשֵׂא פְּסוּלָה לְכַהֲנָה כְּתִיב, וְדָרְשִׁינָן בְּקִדּוּשִׁין (דף מז.) לֹא יְחַלֵּל שְׁנֵי חִלּוּלִין, אֶחָד לָהּ וְאֶחָד לְזַרְעוֹ, שֶׁהַכֹּהֵן מְחַלֵּל אֶת שְׁתֵּיהֶן אֲבָל הוּא אֵין מִתְחַלֵּל: בְּנֵי אַהֲרֹן. לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא, וְלֹא בְּנוֹת אַהֲרֹן בְּאַזְהָרָה זוֹ: כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה. בְּמִנְחָה כְּתִיב: אִישׁ. צָרוּעַ הוּא: אֵין לִי. שֶׁנֶּחֱלְקוּ בְּטֻמְאַת נְתָקִים אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר שָׁם סְמוּךְ לוֹ וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע, וְלֹא אִיבְעֵי לֵיהּ לְמִכְתַּב אֶלָּא בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרוּמִים וְרֹאשׁוֹ יִהְיֶה פָרוּעַ, דְּהָא כְּתִיב לְעֵיל דִּבְמִצּוֹרָע קָמַיְירִי, אֶלָּא לְרַבּוֹת צָרוּעַ שְׁנֵי בְּגוּן אִשָּׁה: ה״ג א״כ מַה ת״ל אִישׁ לְעָנְיָן שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְכו׳. מַה ת״ל אִישׁ מֵאַחַר שֶׁסּוֹפֵנוּ לְרַבּוֹת אֶת הָאִשָּׁה: לָעָנְיָן שֶׁלְּמַטָּה. לָאו לְמַעוּטֵי מִטְּמָאָה הָאֲמוּרָה בְּפָסוּק זֶה בָּא לְמַעוּטֵי, אֶלָּא מֵעָנְיָן הָאֲמוּר בַּפָּסוּק שֶׁלְּאַחֲרָיו דִּכְתִיב בֵּיהּ פְּרִיעָה וּפְרִימָה, לוֹמַר לְךָ אִישׁ פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְלֹא אִשָּׁה: הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר. הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הוּא בְּהֲלָכוֹת נָזִיר: נָתַתִּי לָאִישׁ. בְּאָבִיהָ נִתְלֵית נִתְּינָתָהּ: וְרָגְמוּ אוֹתוֹ. [מַאי אוֹתוֹ] אִי נִימָא אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ וְהַכְתִיב גַּבֵּי נַעֲרָה הַמְאוֹרָסָה וְהוֹצֵאתָם אֶת שְׁנֵיהֶם וּסְקַלְתֶּם אוֹתָם, אֶלָּא הָא דְּמִמַּעֵט אִשָּׁה לְעָנְיָן עָרוּם, דְּנָפִיק מֵהַאי קְרָא מִעוּטָא דְּאוֹתוֹ מִשָּׁמַע וְלֹא בְּסוּתוֹ, וּלְהָכֵי נָקֵט לֵיהּ לְהַאי מִשָּׁמְעוּתָא דְּעָרוֹם בְּלָשׁוֹן זָכָר גַּבֵּי אִישׁ לְמֵימְרָא הָא אוֹתָהּ בִּכְסוּתָהּ: נִמְכָּר בִּגְנֵבָתוֹ. אִם אֵין לוֹ מַה לְּשַׁלֵּם:

הַדְרָן עָלָךְ הָיָה נוֹטֵל

אֲרוּסָה. שֶׁקִּנָּא לָהּ אָרוּס: וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם. שֶׁקִּנָּא לָהּ יָבָם: לֹא שׁוֹתוֹת. דְּמַעֲטִינְהוּ קְרָא: וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה. שֶׁהִיא גְּרֵמָה לָאֲסוֹר עַצְמָהּ עָלָיו שֶׁנִּסְתְּרָה אַחַר קִנּוּי, דְּמִקְנוּי וְאֵסוּר לֹא אִימְעִיט כְּדִמְפָרַשׁ בַּגְּמָרָא, וַאֲפִילּוּ לֵית לָן דְּרַב הַמְנוּנָא (ו)דְּשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁזִּנְּתָה מְתֻּרֶת לִיבָמָה, נְהִי דְּמֻתֶּרֶת מִיהוּ לֹא בְּעֵי לְמִינְסַב אִשָּׁה זוֹנָה וְהִיא הִפְסִידָה כְּתֻבָּתָהּ: תַּחַת אִישָׁהּ. בְּיוֹשֶׁבֶת תַּחְתָּיו הַכָּתוּב מְדַבֵּר:

נתינה

דאינה נרצעת ואמאי איצטריך לרבנן למילף מהעבד ולא אמה העבריה דאינה נרצעת וי״ל כיון דאינה נמכרת אלא ע״י אביה סד״א תיהוי מכירה דאב במקום מכירת בית דין ותרצע להכי איצטריך קרא:

הדרן עלך היה נוטל

ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובה. ירושלמי יודעת היתה שאין ארוסה שותה ולמה הכניסה עצמה למספר הזה המרובה בשביל לפוסלה מכתובתה פר״ח ארוסה אע״פ שאין לה כתובה יש לה מנה ומאתים ועל מנה ומאתים קתני הכא לא נוטלת כתובתה רש״י פי׳ דליכא למיפשט ממתני׳ הא דאמר רב המנונא שומרת יבם שזנתה אסורה ליבמה דאפילו אי לית לן דרב המנונא מיהו אי לא בעי יבם למינסב אשה זונה אינה נוטלת כתובתה מיהו תימה אי לית לן דרב המנונא קרא מאי איצטריך למעוטי והא תנן בפרק היה מביא (לעיל דף יח:) כל שתיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה דמה קינוי שייך היכא דלא מיתסרא בסתירותיה אלא מדאיצטריך למעוטי ש״מ דמיתסרא מיהו ליכא למיפשט מהכא משום דמוקי לה בגמרא כגון שבא עליה יבם בבית אחיו דקנאה לפוטרה בגט בלא חליצה אפילו אליבא דשמואל הלכך שייכא נמי אשתו ליאסר עליו בזונות כדברי הכל: **אלמנה** לכ״ג וכו׳. האי דלא עריב ותני להו אלו לא שותות ולא נוטלות כתובתן ולתני ארוסה ושומרת יבם אלמנה לכ״ג וכו׳ מעוברת חבירו ומניקת חבירו ואיילונית זקינה וכו׳ י״ל משום הכי פלגינהו משום דחלוקין בטעמם מיהו תימה אמאי לא תנא מעוברת בתר בבא דאלמנה לכ״ג דדמי בטעמא וה״ל למיתני בתחלת הפרק אלו לא שותות ובתר ליחשב וליזל בולהו כל הני דדמיין להדדי כל חד וטפי הוה שייך למיתני אלו בראש כולן ממאי דתני קצת דלא שותות והדר תני אלו:

ביאורים למסכת סוטה דף כג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וַאֲפִילּוּ רַבָּנָן – שחלקו על רבי שמעון ואמרו שמנחת חוטא של כהן אינה נקמצת, **לֹא פְּלִיגִי עֲלֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִעֶזֶר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** האומר שמתפזרים שיירי המנחה בבית הדשן, **אֶלָּא בְּמִנְחַת חוֹטֵא שֶׁל כֹּהֲנִים, דְּכַת הַקְּרָבָה הִיא** – לפי שסוברים הם שהיא עולה כליל על גבי המזבח, ואינה נקמצת, **אֲבָל בְּהָא** – אשה הנשואה לכהן, שאין תקנה למנחתה לא בהקרבה ולא באכילה **אֲפִילּוּ רַבָּנָן מוֹדוּ** שמתפזרת היא בבית הדשן.

שנינו במשנה, **כַּת יִשְׂרָאֵל הַנְּשׂוּאָה** לכהן מנחתה נשרפת, וכהנת שנישאת לישראל מנחתה נאכלת **וְכוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שמנחת כהנת הנשואה לישראל נאכלת, מה היא שונה מאשה הנשואה לכהן, שמנחתה עולה כליל על המזבח. משיבה הגמרא, **דְּאָמַר קְרָא, "וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן כָּלִיל תִּהְיֶה לֹא תֵאָכֵל"**, ודורשים שרק מנחת כֹּהֵן אינה נאכלת, **וְלֹא** מנחה של **כֹּהֶנֶת**.

שנינו במשנה, **כֹּהֶנֶת מִתְחַלֶּלֶת כֹּהֵן אֵין מִתְחַלֵּל**. שואלת הגמרא, **מָנָלָן** – שהכהן שנשא אשה הפסולה לו אינו מתחלל מן הכהונה. ומשיבה, **דְּאָמַר קְרָא** לגבי כהן שנשא פסולה לכהונה **"וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו"**, מכאן שעל ידי נשיאת פסולה, **זַרְעוֹ מִתְחַלֵּל** – נפסל מן הכהונה, אך **וְהוּא** – הכהן שנשא את הפסולה **אֵינוֹ מִתְחַלֵּל**.

שנינו במשנה, **כֹּהֶנֶת מִטַּמְּאָה כּוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** – כהנת מותרת להיטמא למתים מה היא שונה מכהן שאסור בכך. ומשיבה, **אָמַר קְרָא, "אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן** לנפש לא יטמא בעמיו", ומכך שיתרה התורה וכתבה ׳בני אהרן׳ למדים שהאיסור להיטמא נאמר רק **לִבְנֵי אַהֲרֹן** – כהנים זכרים, **וְלֹא לִבְנוֹת אַהֲרֹן** – כהנות.

שנינו במשנה, **כֹּהֵן אוֹכֵל בְּקָדְשֵׁי קָדָשִׁים** וכהנת אינה אוכלת בקדשי קדשים. מבארת הגמרא שדין זה נלמד מ**הַכְּתִיב** לגבי קרבן מנחה, **"כָּל זָכָר בִּבְנֵי אַהֲרֹן יֹאכְלֶנָּה"**, ומשמע זכר ולא נקיבה.

שנינו במשנה, **מַה בֵּין אִישׁ כּוּ׳** האיש פורע ופורם, ואין האשה פורעת ופורמת. **תָּנוּ רַבָּנָן**, לגבי טומאת קרחת וגבחת נאמר, **"אִישׁ** צרוע הוא". **אֵין לִי** – מפסוק זה לא היינו יודעים שנטמא בטומאת נגעי קרחת וגבחת **אֶלָּא אִישׁ, אִשָּׁה מִנַּיִן. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר** בפסוק הסמוך לאחריו, **"וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ** הנגע בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע ועל שפם יעטה". ולכאורה המילים ׳והצרוע אשר בו הנגע׳ מיותרות, שהרי בפסוק הקודם דיברה התורה על צרוע, והיתה צריכה להמשיך שדינו הוא ש׳בגדיו יהיו פרומים וראשו יהיה פרוע׳. ומכך שחזרה התורה וכתבה שוב ׳והצרוע׳, יש ללמוד **שֶׁהֲרֵי כָּאן שְׁנַיִם** – באה התורה לרבות צרוע שיש צרוע נוסף, כלומר שגם אשה נטמאת בטומאת קרחת וגבחת. ממשיכה הברייתא ושואלת, **אִם כֵּן** – שגם אשה נטמאת בנגעים, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מדוע בפסוק הראשון נאמר **׳אִישׁ׳**. ומבארת, **לְעִנְיָן שֶׁלְּמַטָּה אִישׁ פּוֹרֵעַ וְכוּ׳** – ׳איש׳ האמור בפסוק הראשון, בא למעט שהדין האמור בפסוק השני דהינו פריעה ופרימה, לא נאמר אלא לאיש צרוע, אך אשה שנצטרעה אינה פורעת ופורמת.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מַדִּיר אֶת בְּנוֹ בְּנָזִיר וְאֵין הָאִשָּׁה מַדֶּרֶת בְּנָהּ בְּנָזִיר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה** למשה מסיני **הִיא בְּנָזִיר** – דין זה שהאיש מדיר את בנו בנזיר ולא אשה, התקבל מהלכה למשה מסיני.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מְגַלֵּחַ עַל נְזִירוּת אָבִיו וְאֵין הָאִשָּׁה מְגַלַּחַת עַל נְזִירוּת אָבִיהָ. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה הִיא בְּנָזִיר** – גם דין זה נלמד מהלכה למשה מסיני.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מְקַדֶּשֶׁת אֶת בִּתָּהּ.** מבארת הגמרא שדין זה נלמד מ**הַכְּתִיב**, "ואמר אבי הנערה אל הזקנים **אֶת בִּתִּי נָתַתִּי לָאִישׁ הַזֶּה"**, הרי שמסרה התורה את הכח לקדש את הבת בידי האב ולא בידי האם.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ מוֹכֵר אֶת בִּתּוֹ וְאֵין הָאִשָּׁה מוֹכֶרֶת אֶת בִּתָּהּ.** מבארת הגמרא שדין זה נלמד מ**הַכְּתִיב** "**וְכִי יִמְכֹּר אִישׁ אֶת בִּתּוֹ**", ומשמע איש ולא אשה.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִסְקָל עָרוּם** ואין האשה נסקלת ערומה **כּוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שאין האשה נסקלת ערומה. ומשיבה, נאמר לגבי אדם שקלל את ה׳ **"וְרָגְמוּ אֹתוֹ"** – שחייב סקילה. ויש לשאול, **מַאי ׳אוֹתוֹ׳** – מה באה התורה למעט מ׳אותו׳, **אִילֵימָא** - אם נאמר שבאה התורה לומר, **אוֹתוֹ וְלֹא אוֹתָהּ** – שרק איש חייב סקילה ולא אשה, **וְהָכְתִיב** - אין לומר כן, שהרי נאמר לגבי איסור עבודה זרה שעונשו בסקילה, **"וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת הָאִשָּׁה הַהִוא** אשר עשו את הדבר הרע הזה אל שעריך וגו׳ וסקלתם באבנים ומתו", הרי שגם אשה נסקלת. **אֶלָּא** בהכרח שממעטים כך, רק **׳אוֹתוֹ׳** – איש שיוצא להיסקל, נסקל **בְּלֹא כְּסוּתוֹ** – ערום, **וְלֹא אוֹתָהּ** - אבל אשה שנסקלת, אינה נסקלת **בְּלֹא כְּסוּתָהּ**.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִתְלֶה וְאֵין** האשיה נתלית **כּוּ׳**. שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** – מדוע אין האשה נתלית. ומשיבה, נלמד ממה שֶ**אָמַר קְרָא "וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ"**, ומשמע ׳**אוֹתוֹ׳ וְלֹא אוֹתָהּ**.

שנינו במשנה, **הָאִישׁ נִמְכָּר בִּגְנֵיבָתוֹ** אם אין לו לשלם את הגניבה, **וְאֵין הָאִשָּׁה נִמְכֶּרֶת בִּגְנֵיבָתָהּ.** שואלת הגמרא, **מַאי טַעְמָא** שאין האשה נמכרת בגניבתה. ומשיבה, נלמד ממה שֶ**אָמַר קְרָא "וְנִמְכַּר בִּגְנֵבָתוֹ"**, ומשמע שרק גנב נמכר **בִּגְנֵיבָתוֹ, וְלֹא בִּגְנֵיבָתָהּ** – אך אשה שגנבה אינה נמכרת עבור גניבתה.

הדרן עלך היה נוטל

ארוסה - פרק רביעי

פרק זה מבאר ומחלק אופנים שבהם אין הסוטה שותה ואינה נוטלת כתובתה, אופנים שבהם אינה שותה אך נוטלת כתובתה, ושאר האופנים שבהם הסוטה או שותה או נוטלת כתובתה.

משנה. אֲרוּסָה שקינא לה הארוס ונסתרה, **וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שקינא לה היבם ונסתרה, **לֹא שׁוֹתוֹת** כיון שהפסוק מיעט אותן וכדלהלן, **וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתֻבָּה** כיון שהפסידו עצמן על ידי שנסתרו, והסיבה שאינן שותות **שֶׁנֶּאֱמַר "אֲשֶׁר תִּשְׁטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ"** – שהאשה ישבת תחתיו, **פֵּרֵט לָאֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שהן עדיין לא נשואות. וממשיכה המשנה לפרט עוד מקרים של נשים שאינן שותות ואינן נוטלות כתובתן, **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט** וכל שכן לכהן גדול, **מַמְזֶרֶת**

אגרות קודש

ב״ה, ד׳ אייר, תשי״ד

ברוקלין.

שלום וברכה!

... וזאת להעיר אשר כיון שיש כמה תלונות מהמורים והמורות, כדאי הי׳ לחשוב ע״ד הצעה שבהנהלה יכנס בא כח המורים עכ״פ בתור מייעץ בענינים הקשורים עם המורים. ואחכה לבשו״ט בכל הנ״ל.

בברכה.

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, וּבַת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, כל אלה כיון שנשואות באיסור, **לֹא שׁוֹתוֹת** שנאמר "כי תשטה אשתו" דוקא שראויה להיות אשתו, **וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה** שהפסידו לעצמן על ידי שנסתרו, וכדלעיל. וגרועות הן מסתם נשואות באיסור שנוטלות כתובתן.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, אך יש מהן שנוטלות כתובה ויש מהן שלא, **וְאֵלּוּ לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה, הָאוֹמֶרֶת טְמֵאָה אֲנִי** – שהודתה אחרי הקינוי והסתירה שהיא טמאה, **וְשֶׁבָּאוּ לָהּ עֵדִים שֶׁהִיא טְמֵאָה**, שאת שתיהן כבר אין צורך להשקות, **וְהָאוֹמֶרֶת אֵינִי שׁוֹתָה** לפני שנמחקה מגילתה, כל אלה לא שותות ולא נוטלות כתובה, וכמבואר לעיל שהן גרמו לעצמן להפסיד כתובתן. אבל **אָמַר בַּעְלָהּ אֵינִי מַשְׁקֶה** והוא גרם לה שלא תשתה, שהרי היא יכולה לטעון טהורה אני והשקיני, **וְשֶׁבַּעְלָהּ בָּא עָלֶיהָ בְּדֶרֶךְ** שגם כן כבר אין משקים אותה משום שנאמר "ונקה האיש מעון" והוא בא עליה באיסור שנאסרה עליו בקינוי וסתירה, אלה **נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה וְלֹא שׁוֹתוֹת.** וכל אלו שדינן לשתות, אם **מֵתוּ בַּעְלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה וְלֹא שׁוֹתוֹת**, שנאמר "והביא האיש את אשתו", וכעת הוא אינו קיים, **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָתָן** כלומר מתוך שלא שותות, כמו שנתבאר מהפסוק הנ"ל, גם לא נוטלות כתובה, שמא אכן נטמאו ואיננו יכולים להוכיח זאת.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שאינן שותות, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ** – שגזרו חכמים שאסור לישאנה וכדלהלן, **וּמֵנִיקַת חֲבֵירוֹ** שאסרו חכמים לישאנה עד שימלאו שנתיים ללידתה, **לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה** כיון שאסורות עליו וסובר רבי מאיר שחייב לגרשן אם כן אינן ראויות לאישות ואינן שותות, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁה** – לגרשה, **וּלְהַחְזִירָהּ לְאַחַר זְמַן** שנסתיימו השנתיים האסורות, ואם כן נחשבת ראויה לאישות ומשקים אותה.

עוד ממשיכה המשנה למנות נשים שיש בהן דעות האם שותות או לא, **אֲיֵלוֹנִית** שנולדה עם טבע שאינה יכולה ללדת **וּזְקֵנָה** בגיל שאינה יכולה ללדת **וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לֵילֵד** ששתתה סם המעקר אותה, שכל אלו אסורות על אדם החייב בפריה ורביה, **לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה וְלֹא שׁוֹתוֹת. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר**, אין אלו נחשבות אסורות עליו, מפני **שֶׁיָּכוֹל הוּא לִישָׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת וְלִפְרוֹת וְלִרְבּוֹת הֵימֶנָּה. וְשְׁאָר כָּל הַנָּשִׁים** שמותרות על בעליהן, **אוֹ שׁוֹתוֹת** כרוב הנשים, **אוֹ לֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָה** באותן שנמנו קודם, שאמרה איני שותה או טמאה אני או שעדים מעידים שטמאה.

וממשיכה המשנה לפרט עוד כמה סוגי נשים ודיניהן, **אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ. אֵשֶׁת סָרִיס** שנסתרס לאחר נישואיהם **שׁוֹתָה.**

כעת מבארת המשנה ממי יכול הבעל לקנא לה, דהיינו לאסור אותה להיסתר עמו ואם תסתר ישקנה, **עַל יְדֵי כָּל עֲרָיוֹת מְקַנִּין** – יכול בעלה לקנא לה שלא תיסתר עם כל קרוביה, כולל אביה ואחיה, אף שהיתה אסורה עליהם גם בלי הזנות, **חוּץ מִן הַקָּטָן** שנתמעט מהפסוק "ושכב איש אותה" **וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ** כגון בהמה.

מביאה המשנה שיש נשים שאין הבעל יכול לקנא להם, **וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנְּאִין לָהֶן** אם רואים שמתנהגות בפריצות. **מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה** לאחר נישואיהן, **אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין** ולא היה יכול לקנא לה. אמנם **לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ** – שיוכלו בית דין להשקותה, שהרי נאמר "והביא האיש את אשתו", **אֶלָּא** בית דין מקנין אותה רק כדי **לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, אַף לְהַשְׁקוֹתָהּ** אפשרי, **לְכְשֶׁיֵּצֵא בַּעְלָהּ מִבֵּית הָאֲסוּרִין** או יבריא מחרשותו או שטותו **יַשְׁקֶנָּה.**

גמרא. שנינו במשנה שארוסה ושומרת יבם אינן שותות. מדייקת הגמרא מלשון המשנה, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שַׁתְּיָא** – דוקא אינן שותות, **הָא קְנוּי מְקַנֵּי לָהּ** – אבל הוא מקנא להן ואוסר אותן, שהרי שנינו במשנה "לא נוטלות כתובה", הרי שאסורה עליו. מבררת הגמרא, **מָנָא הָנֵי מִילֵּי** – מנין לנו שאכן מקנא להן ונאסרות. עונה הגמרא, **דְּתָנוּ רַבָּנַן**, כתוב בתורה **"דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ"**, ייתור "ואמרת" **בא לְרַבּוֹת אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִינּוּי** שאף על פי שאינן שותות, אך הבעל מקנא להן ונאסרות כשנסתרו. מבררת הגמרא, **וּמַתְנִיתִין מַנִּי** – ומי התנא ששנה את משנתנו שארוסה ושומרת יבם אינן שותות, **רַבִּי יוֹנָתָן הִיא, דְּתַנְיָא**, נאמר בפסוק "ואם לא שטית טומאה **תַּחַת אִישֵׁךְ** הנקי ממי המרים", **פְּרָט לַאֲרוּסָה** שאינה שותה שהרי אינה תחתיו, **יָכוֹל שֶׁאֵנִי מוֹצִיא אַף שׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, שגם היא אינה תחתיו, **תַּלְמוּד לוֹמַר "אִישׁ אִישׁ** כי תשטה אשתו" לרבות ששומרת יבם שותה, שכבר נחשבת תחתיו במדת מה וכדלהלן, **דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר, "תַּחַת אִישֵׁךְ" פְּרָט לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם** שאינה שותה, שסובר רבי יונתן, אדרבה היא נחשבת פחות תחתיו וכדלהלן. ואם תחשוב לומר **אוֹצִיא** שׁוֹמֶרֶת יָבָם שאינה שותה, **וְלֹא אוֹצִיא אֶת אֲרוּסָה** ונוכל להשקותה, שכבר נחשבת תחתיו במקצת, **תַּלְמוּד לוֹמַר** בהמשך הפרשה של סוטה, **"אֲשֶׁר תִּשְׂטֶה אִשָּׁה תַּחַת אִישָׁהּ" פְּרָט לַאֲרוּסָה** שגם היא נתמעטה, ושתיהן אינן שותות. ומבארת הגמרא את המחלוקת, **מַר** – רבי יונתן **אַלִּימָא לֵיהּ** – נחשבת לו יותר כאשתו כשהיא **אֲרוּסָה, דְּקִידּוּשֵׁי דִּידֵיהּ** – שהוא עצמו קידש אותה, **וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ** אם זינתה נסקלת מחמת שהיא נחשבת אשתו, לכן הוא קודם ממעט שומרת יבם, **וּמַר** – רבי יאשיה **אַלִּימָא לֵיהּ שׁוֹמֶרֶת יָבָם, דְּלֵא מִיחַסְּרָא מִסִּירָה לְחוּפָּה** שהיבמה נקנית בביאה להיות כאשתו לכל דבר, ונחשבת כתחתיו יותר מארוסה, לכן הוא ממעט ארוסה. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יוֹנָתָן הַאי "אִישׁ אִישׁ"** שרבי יאשיה למד מהייתור ששומרת יבם שותה, **מַאי עָבִיד לֵיהּ** לשיטתו שאין שומרת יבם שותה. מתרצת הגמרא, **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְרַבּוֹת** נשים שאין בעליהן יכול לקנות להן, שבית דין מקנין להן, ואלו הן, **אֵשֶׁת חֵרֵשׁ, וְאֵשֶׁת שׁוֹטֶה, וְאֵשֶׁת**

המשך ביאור למס׳ סוטה ליום חמשה ועשרים לעומר עמ׳ א

וָחוֹמֶר, וּמַה נִּדָּה שֶׁהִיא בִּכְרֵת בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ שלא יבוא עליה, ומותר להם להתייחד, **סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו** כמו שלמדו מהפסוק "אחרי אשר הוטמאה" לרבות סוטה שנסתרה, **לֹא כָּל שֶׁכֵּן** שבעלה נאמן. **אָמְרוּ לוֹ** רבנן לרבי יוסי, **לֹא** – אינו דומה, שהרי **אִם אָמְרַתְּ בְּנִדָּה** שבעלה נאמן עליה, **שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר** שתהיה מותרת לו כשתטהר, ואין יצרו תוקפו בדבר, **תֹּאמַר בְּסוֹטָה,** אם נטמאה, **שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר** עולמית. ומוכיחה הגמרא מתשובת רבנן כהסובר שלאחר סתירה אינו מחול, שהרי **וְאִי אָמְרַתְּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל לָהּ, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – מצוי אופן **דְּיֵשׁ לָהּ** לסוטה **הֶיתֵּר, דְּאִי בָּעֵי מָחִיל לֵיהּ לְקִינּוּיֵהּ וּבָעֵיל** – שאם ירצה ימחל לקינויו ויוכל להתיר איסורה ולבעול אותה, **אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל** ולכן אמרנו שהיא אסורה עולמית, **שְׁמַע מִינָּהּ.**

שנינו במשנה, כל אלו שדינן לשתות, אם **מֵתוּ בַּעְלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ** – לפני ששתו, **בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים** נוטלות כתובה ולא שותות, ובית הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובה **כו׳.**

שואלת הגמרא, **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** – מה הטעם שמחמתו חולקים בית שמאי ובית הלל. ומשיבה, **בֵּית שַׁמַּאי סְבְרֵי, שְׁטַר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת** – מי שיש לו שטר חוב על חבירו, וחבירו שעבד לו בשטר כל נכסיו, **כְּגָבוּי דָּמֵי** – מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה, כאילו הוא כבר גבוי, והוא הדין כאן הנכסים המשועבדים לכתובה הם בחזקת האשה, ואם טוענים היורשים שהיא טמאה, עליהם להביא ראיה שזינתה ואבדה כתובתה, שהמוציא מחבירו עליו הראיה.

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כד עמוד א

רש״י

נִתִּינָה. מִן הַגִּבְעוֹנִים, וַאֲסוּרִין לָבֹא בְּיִשְׂרָאֵל כִּדְאַמְרִינָן בִּיבָמוֹת (קף עח:) דָּוִד גָּזַר עֲלֵיהֶן: **לֹא שׁוֹתוֹת.** דִּלְא בְּאֲמִרָה פָּרְשָׁה אֶלָּא בְּרַאוּיָה לְקִיָּמָה, וְהָכִי תַּנְיָא בְּסִפְרֵי כִּי תִשְׁתֶּה אִשְׁתּוֹ בְּרַאוּיָה לְאִישׁוּת הַכָּתוּב מְדַבֵּר פָּרָט לְאַלְמָנָה לְכ״ג וְכוּ׳: **וְלֹא נִטְּלָת כְּתֻבָּתָהּ.** וְאע״ג דִּשְׁאַר אַלְמָנָה לְכ״ג לֹא קְנָסוּהָ רַבָּנָן כְּתֻבָּה כִּדְאַמְרִינָן בְּבִכְרוֹת בְּפֶרֶק אַלְמָנָה נִזּוֹנִית (קף ק:), זוֹ אֵין לָהּ, דִּסְתִירָתָהּ גָּרְמָה לָהּ לִיאָסֵר עָלָיו וַאֲפִי׳ הִיא רְאוּיָה לוֹ, הִלְכָּךְ לָאו בַּת כְּתֻבָּה הִיא דְּלֹא עֲדִיפָא מִכִּשֵּׁרָה: **אֲמַר בַּעֲלָהּ אֵינִי מַשְׁקֶה וְשַׁבַּעֲלָהּ בָּא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** שֶׁהוּא גָּרַם לָהּ שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה נוֹטֶלֶת כְּתֻבָּתָהּ: **מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן.** שֶׁל כָּל סוֹטוֹת הַנִּסְתָּרוֹת וּרְאוּיוֹת לִשְׁתּוֹת וְלֹא הִסְפִּיקוּ לְהַשְׁקוֹתָן כּוּ׳: **וְלֹא שׁוֹתוֹת.** דְּבְעֵינָן וְהַבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְגוֹ׳: **וב״ה אוֹמְרִים אוֹ שׁוֹתוֹת אוֹ לֹא נִטְּלוֹת כְּתֻבָּה.** כְּלוֹמַר מִתּוֹךְ שֶׁלֹּא שׁוֹתוֹת לֹא נִטְּלוֹת כְּתֻבָּה, וּבְגַמ׳ מְפָרֵשׁ פְּלוּגְתַּיְיהוּ: **מְעֻבֶּרֶת חֲבֵרוֹ.** שֵׁמֵת וְהִנִּיחָהּ מְעֻבֶּרֶת וּמְנַיְקָה אוֹ שֶׁגֵּרְשָׁהּ וְהִיא מְעֻבֶּרֶת אוֹ מְנַיְקָה, וְאָסְרוּהָ חֲכָמִים לִנְשֹׂא עַד שֶׁיֵּהֵא הַוָּלָד בֶּן ב׳ שָׁנִים שֶׁכָּךְ זְמַן יְנִיקָתוֹ, וְהָלַךְ זֶה וּנְשָׂאָהּ וְקִנְּאָ לָהּ, לֹא שׁוֹתָהּ שֶׁהֲרֵי אֵינָהּ רְאוּיָה לוֹ לְקִיָּמָהּ: **יָכוֹל הוּא לְהַפְרִישָׁהּ.** עַד כ״ד חֹדֶשׁ וּלְהַחֲזִירָהּ, הִלְכָּךְ רְאוּיָה לְאִישׁוּת קָרֵינָא בֵּיהּ: **אֵילוֹנִית.** דּוּכְרָרְנִיתָא דִּלְא יָלְדָה, שְׁמַמְעֵי אִמָּהּ נִבְרֵאת כָּךְ וְאֵין לָהּ סִימָנֵי אִשָּׁה לֹא דַּדִּים וְלֹא שְׂעָרוֹת וְקוֹלָהּ עֲבֶה: **וְשֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה לִילֵד.** שֶׁשְּׁתַת כּוֹס עִקָּרִין וְאָסוּרוֹת לְקִיָּמָהּ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ בָּנִים, שֶׁהֲרֵי נִצְטַוּוּ יִשְׂרָאֵל עַל פְּרִיָּה וּרְבִיָּה: **אֵשֶׁת כֹּהֵן שׁוֹתָה וּמִתֶּרֶת לְבַעְלָהּ.** אִם נִמְצֵאת נְקִיָּה. וּבְגַמ׳ פְּרִיךְ פְּשִׁיטָא: **אֵשֶׁת סָרִים.** כְּגוֹן שֶׁנִּסְתָּרַס לְאַחַר שֶׁנִּשְׂאָהּ, דְּקָדְמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוּעֵל: **שׁוֹתָה.** וּבְגַמ׳ פְּרִיךְ פְּשִׁיטָא: **ע״י כָּל הָעֲרָיוֹת מְקַנְּיִן.** אִם קִנֵּא לָהּ מֵאָבִיהָ וּמֵאָחֶיהָ וּמֵאֶחָד מִכָּל הָעֲרָיוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה וְנִסְתְּרָה הָוֵי קִנּוּיוֹ קִנּוּי וְנֶאֱסֶרֶת עָלָיו וְשׁוֹתָה. וּבְגַמ׳ פְּרִיךְ פְּשִׁיטָא: **חוּץ מִן הַקָּטָן.** דִּכְתִיב וְשָׁכַב אִישׁ אוֹתָהּ: **וּמִמִּי שֶׁאֵינוֹ אִישׁ.** וּבְגַמ׳ מְפָרֵשׁ לָהּ: **וְאִלּוּ שֶׁב״ד מְקַנְּיִן לָהֶן.** אִם רוֹאִין אוֹתָם מִתְנַהֲגוֹת בִּפְרִיצוּת: **לֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ.** הֵם לֹא יַשְׁקוּהָ, דְּבָעֵינָן וְהַבִּיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וּבְעֵדָה נַמִּי לֹא יַשְׁקֻנָּהּ בְּקִנּוּי זֶה לִכְשֶׁיְּרָצָה [לְכְשֶׁיַּצָּא] דִּבְעֵינָן וְקִנֵּא וְהַבִּיא, וְרַבִּי יוֹסֵי לֹא בְּעֵי וְקִנֵּא וְהַבִּיא: **גמ׳ הָא קִנּוּי מְקַנְּיִן לָהּ.** לֵיאָסֵר עָלָיו, מִדְּקָתָנֵי לֹא נִטְּלוֹת כְּתֻבָּה: **ה״ג דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם לְרַבּוֹת אַרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לְקִנּוּי.** וְלֹא גָּרַשׁ אִישׁ, דִּלְדָרְשָׁא אַחֲרִינָא דְּרַשִׁינָן לֵיהּ לְקִנָּמָן (קף כז.), אֶלָּא רַבּוּיָא מְוַיְאַמְרַתְּ אֲלֵיהֶם, וְה״נ אָמַר לְקִנָּמָן בְּפִירְקִין וְאָמַרְתָּ רַבּוּיָא הוּא: **יָכוֹל שֶׁאֵנִי מוֹצִיא כּוּ׳.** דְּמִמַּשְׁמָעוּת קְרָא מַשְׁמַע לָן אֲרוּסָה לְמַעוּטֵי דִּלְא קָרֵינָן בָּהּ תַּחַת אִישָׁךְ, אֲבָל שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵינָן בָּהּ תַּחַת אִישָׁךְ כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמֵּי דִּלְא מִיתְחַסְרָא מִסִּירָה לְחֻפָּה: **וְרַבִּי יוֹנָתָן.** מַשְׁמַע לֵיהּ מֵעוּטָא קַמָּא לְשׁוֹמֶרֶת יָבָם אֲבָל אֲרוּסָה קָרֵינָא בָּהּ אִישׁוּת אִי לָאו דְּהָדַר מַעֲטֵיהּ קְרָא אַחֲרִינָא כְּדִמְפָרֵשׁ לְקַמָּן מִשּׁוּם דְּהוּא קִדֻּשִׁין וְאֵינָהּ בָּאָה לוֹ מִכֹּחַ קִדּוּשֵׁי אֲחֵרִים, וְעוֹד שֶׁנִּסְקְלָל עַל יָדוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשׁוֹמֶרֶת יָבָם: **מַר אַלִּימָא לֵיהּ אֲרוּסָה.** רַבִּי יוֹנָתָן חֲשִׁיבָה לֵיהּ אֲרוּסָה אִשָּׁה גְּמוּרָה טְפֵי מִשּׁוֹמֶרֶת יָבָם: **דִּקְדוּשֵׁי דִּידֵיהּ.** שֶׁע״י קִדּוּשֵׁי עַצְמוֹ בָּאָה לוֹ: **וְסוֹקְלִין עַל יָדוֹ.** אִם זִנְתָה נִסְקֶלֶת בִּשְׁבִילוֹ: **דִּלְא מִיתְחַסְרָא מִסִּירָה לְחֻפָּה.** דִּנְקָנֵית לְיָבָם בְּבִיאָה גְּרִידְתָא וַאֲפִי׳ בְּזִנּוּת לִהְיוֹת בְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דָּבָר כְּדִתְנַן בְּיִבָּמוֹת (קף נג:) וּמַיְיתֵי לָהּ לְקִנָּמָן בְּפִירְקָא: **לְרַבּוֹת אֵשֶׁת חֵרֵשׁ [וְאֵשֶׁת] שׁוֹטֶה.** שֶׁב״ד מְקַנְּיִן לָהֶן. וּבְרֵיְיתָא הִיא בְּשִׁלְהֵי פִּירְקִין:

תוספות

שאינה ראויה לילד. רש״י פי׳ שתת כוס עיקרין אבל בפ׳ אע״פ (כתובות קף סב:) לא משמע הכי דמייתי התם ברייתא ותני בה או שהיתה היא עקרה וזקינה ואיילונית ושאינה ראויה לילד אלמא דשאינה ראויה לילד לאו עקרה ולפרש״י שתת כוס עיקרין היינו עקרה וזה לשון ר״ח התם איכא למישאל היינו איילונית היינו עקרה היינו שאינה ראויה לילד ותשובה שאמרנו בפרק יש נוחלין (כ״כ קף קיט:) ניסת לב׳ יולדת עד מ׳ ניסת למ׳ שוב אינה יולדת וה״ה שנוכל לפרש שאינה ראויה לילד ששהתה אחר בעלה עשר שנים ולא היה דעתה לינשא דאמר בסוף פרק ד׳ אחים (יבמות קף לז:) אמר רב נחמן אמר שמואל כל ששהתה אחר בעלה י׳ שנים שוב אינה מתעברת כי אתא רבין אר״י ל״ש אלא שאין דעתה לינשא ואע״ג דאמר בגמ׳ בעקרה וזקינה ולפי׳ ר״ח לא הזכיר עקרה במשנה י״ל דלא דק בלישנא מיהו תימה אמאי לא תנא נמי במתני׳ עקרה: **ושאר** כל הנשים או שותות. תימה הא משנה יתירא מאי קמ״ל הא שמעינן ליה מרישא והאומרת איני שותה אינה נוטלת כתובתה ואומר רבי דווקא מעוברת אינה שותה משום דאיכא סכנת נפשות כדאמר בפרק החולץ (יבמות קף מב:) אבל ניסת בתוך ג׳ חדשים מאי דהוה הוה ותו לא קנסינן ליה להוציא וקרינן בה אשתו הראויה לו ובכהן אפילו לרבנן אינה שותה דמסקינן בפ׳ החולץ (סס לא.) אפילו לרבנן יוציא בגט:

ורבי יונתן האי איש איש מאי עביד ליה מיבעי ליה וכו׳ תימה והא איהו דאמר בפ׳ אלו הנחנקין (סנהדרין קף פח:) גבי איש איש דכי יקלל את אביו ואת אמו קאמר דברה תורה כלשון בנ״א ולא דריש ליה לדרשה אחריתי וכ״ת היכא דאיכא למדרש אפי׳ מאן דאית ליה ד״ת מודה הוא דדרשינן א״כ מאי פריך בריש פרק השואל (נ״מ קף לא:) אהא דקא בעי אבידה מנלן דשומר שכר חייב דתני׳ אם גנוב יגנב אין לי אלא גניבה אבידה מנין ת״ל גנוב יגנב מ״מ הניחא למ״ד לא ד״ת אלא למ״ד אמרי׳ מא״ל והא התם איכא למדרש ולא דרשינן אלא אמר ד״ת והכא אמאי דריש לה ואמרי׳ בפ׳ השוחט והמעלה (זבחים קח:) נמי ורבי יוסי מדהדהוא איש איש דברה האי איש איש נמי דברה אלא השוחט להדיוט דחייב מנא ליה ולא אמרת כיון דמצי למדרש מודה הוא דלא אמר דברה וקשה ליישב שמועות דד״ת דקשי׳ דר״מ אדר״מ ודר׳ יהודה אדר׳ יהודה ודרבי יוסי אדר׳ יוסי ודר״ש אדר״ש דר״מ דאמר בפ׳ ד׳ מיתות (סנהדרין קף טו.) לרבנן גבי איש איש דכתיב גבי ברכת השם ד״ת ור״מ דריש ליה לרבות כינויים ובפ״ב דמסכת ע״ז (קף כז.) נמי פליג ר׳ יהודה ור׳ יוסי דא״ר יהודה כותי לא יומל ישראל מפני שהוא מל לשם הר גריזים אמר לו ר׳ יוסי וכי היכן מצינו מילה בתורה לשמה ומפרש טעמא דר׳ יהודה משום דכתיב לה׳ המול ורבי יוסי המול יומל כתיב ואידך נמי הכתיב המול יומל ד״ת כלשון בני אדם [אלמא דרבי יוסי לית ליה דברה תורה כו׳] והתם בההוא שמעתתא גופיה פלוגתא ר״מ ור׳ יהודה ואמרינן יומל כותי ולא יומל ארמאי דברי ר״מ והיינו כר׳ יוסי דאמר כותי שפיר דמי דלא אמר ד״ת ובפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות קף יח.) אמרינן לאחרים בשלמא והפדה לא נפדתה דקסבר ד״ת ואחרים היינו ר״מ כדאיתא בסוף מס׳ הוריות (קף יג:) דר׳ יהודה מהא דהמול יומל דקא אמר ד״ת ובפ׳ מציאת האשה (כתובות קף סז:) מייתי ברייתא העבט תעביטנו זה שאין לו ואין רוצה להתפרנס נותנין לו לשם מתנה וכו׳ דברי רבי יהודה וחכ״א יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו אלא מה אני מקיים תעביטנו ד״ת אבל ר׳ יהודה דריש ליה וכן בפ׳ בנות כותים (מה לב:) ובפ׳ יוצא דופן (סס קף מד:) איש איש מה ת״ל איש איש לרבות תינוק בן יום א׳ שמטמא בזיבה דברי רבי יהודה ר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה אומר א״צ הרי הוא אומר והזב את זובו וגו׳ א״כ מה ת״ל איש איש ד״ת דר׳ יוסי מההיא דהשוחט והמעלה (זבחים דף קח:) דאייתינן לעיל דקאמר איש איש ד״ת וההיא דהמול יומל דאיהו דדריש לה ופליג אדר׳ יהודה דאמר ד״ת דר״ש ההוא איש איש דקא״ר יוסי בפ׳ השוחט (גם זה שם) ד״ת פליג עליה ר״ש ואמר ודריש לרבות שנים שאחזו באבר והעלו שחייבין ובפ׳ אלו מציאות (ב״מ לא:) אמר יש לו ואינו רוצה להתפרנס אין נזקקין לו א״כ מה ת״ל תעביטנו ד״ת ונראה דמאן דס״ל דאמר ד״ת מודה כל היכא דאיכא למדרש דרשינן לי׳ וכל הני תנאי סברי להו

שעמום

שעמום

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כד עמוד ב

שְׁעָמוּם. וְר׳ יֹאשִׁיָּה, הַאי "תַּחַת אִישָׁהּ" מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ. אֶלָּא טַעֲמָא דִּכְתִיבֵי הָנֵי קְרָאֵי, הָא לָאו הָכִי הֲוָה אָמֵינָא אֲרוּסָה שָׁתְיָא? וְהָא כִּי אֲתָא ר׳ אַחָא בַּר חֲנִינָא מִדָּרוֹמָא, אֲתָא וְאַיְיתֵי מַתְנִיתָא בִּידֵיהּ, "מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ" מִשֶּׁקָּדְמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל, וְלֹא שֶׁקָּדְמָה שְׁכִיבַת בּוֹעֵל לְבַעַל? אָמַר רָמִי בַּר חָמָא: מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס בְּבֵית אָבִיהָ. דִּכְוָותָהּ גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ יָבָם בְּבֵית חָמִיהָ, הָא שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵית לָהּ? אִשְׁתּוֹ מַעֲלַיְיתָא הִיא, דְּהָאָמַר רַב: קָנָה לַכֹּל? כִּשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר: לֹא קָנָה אֶלָּא לִדְבָרִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה אִי הָכִי לֵימָא רַב אָמַר כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה, וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּרַבִּי יוֹנָתָן? אָמַר לָךְ רַב: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְר׳ יוֹנָתָן, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמַעוּטָהּ, מִכְּלָל דְּאִשְׁתּוֹ מַעֲלַיְיתָא הִיא

ושמואל

רש״י

שְׁעָמוּם. לָקוּי בְּתִמְהוֹן לֵב: **הַאי תַּחַת אִישָׁהּ.** בַּתְרָאָה הָאָמוּר בְּסוֹף הַפָּרָשָׁה זֹאת תּוֹרַת הַקְּנָאוֹת וְגוֹ׳: **לְהַקִּישׁ אִשָּׁה לְאִישׁ.** בָּרַיְיתָא הִיא בִּשְׁלְהֵי פִּרְקִין, וְהָתָם מְפָרֵשׁ לְמַאי הִלְכְתָא: **הָנֵי קְרָאֵי.** דִּמְמַעֲטֵי אֲרוּסָה: **מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ.** מַשְׁמַע שֶׁבַּעֲלָהּ נָתַן בָּהּ אֶת שְׁכָבְתּוֹ קֹדֶם לִסְתִירָה זוֹ: **מַשְׁכַּחַת לָהּ.** דְּאִיצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי אֲרוּסָה מִקְּרָא אַחֲרִינָא וְלֹא מְמַעֲטָא מֵהָתָם: **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס בְּבֵית אָבִיהָ.** בִּזְנוּת: **בְּבֵית חָמִיהָ.** לְאַחַר שֶׁמֵּת אָחִיו: **שׁוֹמֶרֶת יָבָם קָרֵית לָהּ.** דְּקָאָמְרַתְּ דְּלֹא תִּשְׁתֶּה, הָא אִשְׁתּוֹ מַעֲלְיְיתָא הִיא בְּבִיאַת זְנוּת: **דְּהָא אָמַר רַב.** בִּיבָמוֹת קָנָה לַכֹּל, דִּתְנַן הַבָּא עַל יְבִמְתּוֹ בֵּין בְּשׁוֹגֵג בֵּין בְּמֵזִיד דְּהַיְינוּ בִּזְנוּת קָנָה, וְאָמַר רַב קָנָה דְּקָתָנֵי מַתְנִי׳ קָנָה לַכֹּל, אִם כֹּהֵן הוּא מַאֲכִילָהּ בִּתְרוּמָה וְיוֹרְשָׁהּ וּמִטַּמֵּא לָהּ וּמַשְׁקָהּ וּפוֹטְרָהּ בְּגֵט בְּלֹא חֲלִיצָה: **כִּשְׁמוּאֵל.** הָא דְּאָתָא קְרָא לְמַעוּטֵי כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר לֹא קָנָה אֶלָּא לִדְבָרִים הָאֲמוּרִים בְּפָרָשַׁת יְבָמָה, לָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו בְּנַחֲלָתוֹ וּלְפָטְרָהּ בְּגֵט, דְּהָא דְּקָנֵי לָהּ יָבָם בְּבִיאָה כָּל דְּהוּ מִיבָּמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ נַפְקָא לָן, דְּלֹא כְּתִיב יְבָמָהּ יִקָּחֶנָּה לוֹ לְאִשָּׁה אֶלָּא יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, וְאַשְׁמְעִינַן דְּבִיאָתוֹ עָלֶיהָ הֵן הֵן לִקּוּחֵי הָאִישׁוּת שֶׁלּוֹ, הִלְכָּךְ לְמִידֵי דְּאִיתְּמַר בְּהַךְ פָּרְשְׁתָּא רַבִּינְהוּ קְרָא נְשׂוּאִין הַלָּלוּ, אֲבָל לְמִידֵי אַחֲרִינָא לָאו נְשׂוּאִין נִינְהוּ, וּמָה אָמוּר בְּפָרָשָׁה פְּטוּר חֲלִיצָה ע״י יִבּוּם וְיָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו שֶׁיּוֹרֵשׁ אֶת נִכְסֵי אָחִיו וְאֵין אֶחָיו חוֹלְקִין עִמּוֹ: **לֵימָא רַב.** דְּאָמַר קָנָה לַכֹּל כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה דְּאָמַר שׁוֹמֶרֶת יָבָם שׁוֹתָה וְאוּקִימְנָא בְּבָא עָלֶיהָ: **אֲנָא דְּאָמְרִי אֲפִלּוּ כְּרַבִּי יוֹנָתָן כו׳.** וְכָל שֶׁכֵּן כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה, וְהָא דְּאִיצְטְרִיךְ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה לְרַבּוּיֵי מֵאִישׁ אִישׁ, לָאו דַּוְקָא, אֶלָּא אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא, וְעִקַּר קְרָא לְאֵשֶׁת חֵרֵשׁ וְשׁוֹטֶה:

ושמואל

תוספות

ד״ת מיהו היכא דמצי למידרשיה להעמיד קבלתם או סברתם דרשינן ליה ובהא פליגי מאן דאית ליה דאמר דברה ומאן דלית ליה דברה מאן דאית ליה דברה אין לו כח להוציא יתור הלשון ממשמעות ואם אינו ענין לגופו אלא כיון דמצינו למימר דברה תורה אמר ד״ת ולא נוציאנו ממשמעותו דלאו קרא יתירא הוה להכי פריך בפ׳ השואל (ב״מ דף צד:) הניחא למ״ד לא ד״ת אם כן יגנב קרא יתירא הוא ואם אינו ענין לגניבה תנהו ענין לאבידה דיגנב גניבה משמע ולא אבידה אלא למ״ד דברה תורה א״כ לאו קרא יתירא הוא מאי איכא למימר ובפרק השוחט והמעלה (זבחים דף קח:) אע״ג דאמרינן מדא״ר יוסי האי איש איש דברה תורה ההוא איש איש נמי דברה תורה הוה מצי למידרשיה שפיר חדא לדברה תורה ואידך לרבויא דאיש איש משמע שפיר כל ריבויי כרבי יונתן דהכא דדריש האי איש איש דכי תשטה לרבויא ואיש איש כי יקלל לדברה תורה הוה רבי יוסי מצי למידרשיה איש איש דשחוטי חוץ לרבות שוחט אלא משום דכתיב איש איש דשחוטי חוץ ואיש איש דמעלה בחוץ בחד עניינא מהדר למדרשינהו בחד עניינא וסוגיא דריש נדרים (דף ג.) צריך לפרושי הכי דמרבינן מנזיר להזיר לעשות כינויי נזירות כנזירות וידות נדרים כנדרים ומקיש נדרים לנזירות דכתיב לנדור נדר נזיר להזיר וקא דייק מ״ש גבי נזירות דכתיב נזיר להזיר נדרים נמי לנדור נדר היקשא למה לי אי כתב נדר לנדור כדכתיב נזיר להזיר כדקאמרת ולא צריך היקשא השתא דכתיב לנדור נדר ד״ת ופי׳ כיון דלא שינה קרא בדיבוריה א״כ דברה כלשון בני אדם ולאו קרא יתירא הוא למדרש מיניה לרבות כינוין וידות דמשמעות דקרא לא נפקא אלא מריבוי דקרא ובלא קרא יתירא לא מסתבר לרבויינהו ולמימר דליחייב קונם וקונס כמו שיאמר קרבן וכן אם יאמר הריני או אהא כמו שיאמר הריני נזיר הלכך צריך קרא יתירא ולא דמי לכינוי השם דמרבינן איש איש אפילו למ״ד ד״ת דאותן כינויין אשכחן דכתיבי בקרא כמו אל צבאות אהיה שדי כל הני דקתני בשבועות (דף לה.) ועוד דכינוי כתיב בההוא קרא דמברך השם איש איש כי יקלל אלהיו (ויקרא כד) והיינו דאמרי׳ התם בריש נדרים הניחא למ״ד ד״ת דאליביה לא צריך למידרשיה וכו׳ והכי אמר בפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) דאמר ליה ר״א ב״ע לרבי ישמעאל בעלמא כוותיך סבירא לי׳ דדברה תורה והכא שאני מכדי כתיב ליה קרא כי לא חופשה והפדה לא נפדתה למה לי ש״מ לחציה שפחה וחציה בת חורין אלמא אפילו למאן דאית ליה ד״ת דרשינן ליה משום עניינא דקרא הואיל וניתן לידרש ה״ה דדרשינן ליה נמי להעמיד קבלתן או סברתן היכא דלא עקר ליה ממשמעותיה כגון יגנב דכתיב בהדיא גניבה ודרשינן מיניה אבידה משום כפל הלשון הלכך כל הני דפרק אלו מציאות (ב״מ דף לא.) דהשב תשיבם שלח תשלח הוכח תוכיח עזוב תעזוב הקים תקים מות יומת השב תשיב חבל תחבול פתח תפתח נתון תתן כולי עלמא מודו בהו דדרשא דידהו לא עקר להו ממשמעותיה והא דאמרינן הניחא למ״ד לא אמרי׳ ד״ת היינו ר״ע דלא אשכחיניה דקאמר ד״ת דדריש בפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) והפדה לא נפדתה לפדויה ואינה פדויה ובפרק הערל (יבמות דף ע.) בשמעתתא קמייתא דא״ר אליעזר איש איש ד״ת ודריש ליה רבי עקיבא לרבות הערל וכן בריש חלק (סנהדרין דף צ:) ובפ׳ ד׳ מיתות (שם דף סד:) הכרת תכרת דא״ר עקיבא הכרת בעוה״ז תכרת לעוה״ב והכי משמע נמי סוגיין בפ׳ אין עומדין (ברכות דף לא:) אם ראה תראה דלרבי ישמעאל דאמר ד״ת ולרבי עקיבא אם ראה מוטב ואם לאו תראה אבל ר׳ ישמעאל אומר בכל דוכתי ד״ת כגון הני דפליג אדר״ע ובפ׳ ד׳ מחוסרי כפרה (כריתות דף יא.) נמי וכן ר׳ אלעזר ב״ע בפרק קמא דקידושין (דף יז:) ובפרק אלו מציאות (ב״מ דף לא:) גבי הענק תעניק לבד מההיא דכריתות כדמפרש התם טעמא ולר׳ אלעזר בר׳ יוסי בריש חלק (סנהדרין דף צ:) והא דאמר בפ׳ אלו הן הגולין (מכות דף יב.) בקרא אם יצא יצא הא כמ״ד ד״ת הא כמ״ד לא דברה מ״ד התם דברה מסברא קאמר לה כדמפרש אביי התם מסתברא כמאן דאמר דברה וכו׳: **ורבי** יונתן האי איש איש מאי עביד ליה וכו׳. תימה האי ריבוי לרבי יאשיה מנליה והיקישא דאיש לאשה לר׳ יונתן מנא ליה וכי אית לן למימר דפליגי בהא נמי דר׳ יאשיה לית ליה דאשת חרש שותה ור׳ יונתן לית ליה דסומא אינה שותה: **דהאמר** רב קנה לכל. הני לישני דפליגי בהבא על יבמתו (יבמות דף נח.) בשומרת יבם שנפלה מן הנשואין או מן האירוסין לא שייכא דוקא אלא לענין תרומה משום דכבר אכלה אבל לענין להשקותה וליורשה ולטמא לה לא: **בספרים** גרס. אי הכי לימא רב דאמר כרבי יאשיה ולא א״ש אי הכי ובפרש״י לא גרס והוא לא שבש הגירסא אלא בסתם פי׳ לימא רב דאמר וכו׳ ושמא בספרו לא היה כתוב אי הכי:

כשמואל דאמר לא קנה אלא לדברים כו׳. תימה כיון דקנה מיהת לדברים האמורים בפרשה לפוטרה בגט דכיון שבא עליה הרי היא כאשתו לאותן דברים א״כ מ״ט דרבי יונתן דאלימא ליה ארוסה משומרת יבם אי משום דארוסה קידושין דידיה שומרת יבם נמי ביאה דידיה היא ונחנקה על ידו וכ״ש דתקשה לרב דאמר אנא דאמינא אפילו לרבי יונתן ותו מאי דוחקיה למימר כשמואל והא מסיק דאפילו רב הוה אתי מלתייהו אליביה ולענין השקאה קפיד רחמנא דבעינן ביאה לשם אישות וביבמות בפרק הבא על יבמתו (דף נח.) מוקי לה נמי הא דתנן [אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה] שומרת יבם וכנוסה כגון דבא עליה יבם בבית אחיו וכו׳ כי הכא ומקשה מידי הוא טעמא אלא לרב האמר רב קנה לכל ולא מתרץ גבי השקאה גזירת הכתוב דבעינן ביאה לשם אישות:

אמר לך אנא דאמרי אפי׳ לרבי יונתן. נראה דהכי פירושו לא מיבעיא לרבי יאשיה דמרבה שומרת יבם דאמינא כוותיה והאי דאיצטריך לרבויי משום דכתיב הכא תחת אישך דמשמע שבא עליה לשם אישות וכו׳ לא צריכא למימר דקרא אסמכתא בעלמא הוא כמו שפירש רש״י ואף מה שפירש לשמואל ההיא דאיצטריך רבי יונתן למעוטי שומרת יבם אסמכתא בעלמא הוא תימה נהי דלאו אשתו היא אי לאו מעטיה קרא מהיכא תיתי דבעינן אשתו טפי לענין השקאה מלענין קינוי אי משום דכתיב והביא האיש את אשתו (אלא) ה״נ גבי קינוי כתיב וקינא את אשתו ירושלמי ארוסה לא שותה וישקנה גזירת הכתוב הוא והביא האיש את אשתו ולא יקנא לה התורה אמרה וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפי׳ מקצת אשתו ר׳ יודן בעי כמה דתימר תמן וקינא את אשתו וקינא את אשתו אפילו מקצת אשתו דכוותה תחת אישך תחת אישך אפי׳ מקצת אישך היך עבידה קינא לה ועודה ארוסה וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו קינא לה עודה שומרת יבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו קינא לה ועודה ארוסה וכנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה (קינא לה ועודה שומרת יבם וכנסה ונסתרה וידע בה תצא בכתובתה ואם לאו תצא שלא בכתובתה) לא קינא לה בעלה ומת ונפלה לפני היבם וקינא לה ולא הספיק לכונסה עד שמת ונפלה לפני אחיו אינו משקה אותה שלא נפלה לו אלא מחמת אחיו הראשון אבל אם קינא לה היבם וכנסה ומת ונפלה לפני היבם וכנסה ונסתרה משקה אותה על קינויו: **שאני** התם דלית לה אימתא דבעל. וא״ת הני דבעי למפשט מארוסה ושומרת יבם לית להו נמי אימתא דבעלה דהא בעלייהו לאו גבייהו נינהו י״ל אפ״ה אית ליה אימתא פן ירגישו בעליהן בפריצותן.

שמע

ביאורים למסכת סוטה דף כד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

שַׁעֲמוּם – שהוא אדם שלקוי בתמהון לב. שואלת הגמרא, **וְרַבִּי יֹאשִׁיָּה הַאי "תַּחַת אִישָׁהּ"** שממנו מיעט רבי יונתן ארוסה שאינה שותה, **מַאי עָבִיד לֵיהּ** לשיטתו שכבר מיעט ארוסה מפסוק אחר, מ"תחת אישך". מתרצת הגמרא, **מִיבָּעֵי לֵיהּ לְחַקִּישׁ אִישׁ לְאִשָּׁה וְאִשָּׁה לְאִישׁ** כמו שדורשת הגמרא בסוף הפרק.

שואלת הגמרא, ממה שבארנו שיש פסוקים המלמדים שארוסה אינה שותה, יש לדייק **אֶלָּא טַעֲמָא** דארוסה אינה שותה, הוא משום **דִּכְתִיבִי הָנֵי קְרָאֵי** – רק בגלל שכתובים פסוקים אלו, **הָא לָאו הָכִי** – לולא פסוקים אלו, **הֲוָה אֲמִינָא** מהסברא הפשוטה **שאֲרוּסָה שַׁתְיָא,** וקשה, **וְהָא כִּי אָתָא רַבִּי אַחָא בַּר חֲנִינָא מִדְּרוֹמָא** – והרי כשהגיע רבי אחא בר חנינא מן הדרום, **אָתָא וְאַיְיתִי מַתְנִיתָא בִּידֵיהּ** – הביא ברייתא בידיו ללמדה, שיש לדייק מלשון הפסוק כשמשביע הכהן את האשה "ויתן איש בך את שכבתו **מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ"**, משמע שבעלה נתן בה את שכבתו לפני שנסתרה, דהיינו **מִשֶּׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בַּעַל לְבוֹעֵל, וְלֹא שֶׁקְּדָמָה שְׁכִיבַת בּוֹעֵל לְבַעַל,** ואם כן קשה, שפשיטא שארוסה, שעדיין בעלה לא בא עליה, לא תשתה, ולמה לי הפסוקים "תחת אישך" ו"תחת אישה" של רבי יאשיה ורבי יונתן למעטה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רָמִי בַּר חָמָא, מַשְׁכַּחַת לָהּ** – יתכן אופן שקדמה שכיבת הבעל אף כשהיא ארוסה, **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ אָרוּס** בזנות **בְּבֵית אָבִיהָ** ואחר כך נסתרה. שואלת הגמרא, **דִּכְוָותַהּ** – צריך לומר שמדובר במקרה דומה גם **גַּבֵּי שׁוֹמֶרֶת יָבָם,** כדי שתקדם בעילת הבעל לבעילת הבועל, ואם כן מדובר **כְּגוֹן שֶׁבָּא עָלֶיהָ יָבָם** לאחר מיתת אחיו, **בְּבֵית חָמִיהָ,** וקשה **הָא 'שׁוֹמֶרֶת יָבָם' קָרֵית לָהּ** – וכי זו 'שומרת יבם' קוראים לה, ואמרת שאינה שותה, והרי **אִשְׁתּוֹ מְעַלְּיֵיתָא** – גמורה **הִיא, דְּהָאָמַר רַב** במסכת יבמות, על המשנה שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, פירוש שבא עליה בזנות, ופירש רב **קָנָה לַכֹּל** – לכל הדינים הוא בעלה, שאם היה כהן היא אוכלת בתרומה והוא יורש אותה ומיטמא לה ופוטרה בגט, ואם כן גם כאן הוא משקה אותה כאשה רגילה, ולמה קראת לה 'שומרת יבם' ואמרנו שאינה שותה. מתרצת הגמרא, משנתינו שמיעטה שומרת יבם מן הפסוק אינה כשיטת רב, אלא **כִּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר** יבם שבא בזנות **לֹא קָנָה** אותה כאשתו גמורה **אֶלָּא לְדָבָרִים הָאֲמוּרִים בַּפָּרָשָׁה** של יבום, שהם לקום על שם אחיו בנחלתו ולפוטרה בגט, אבל לשאר הדברים, , אינה נחשבת אשתו, ולכן ממעט רבי יונתן מהפסוק, שאינה שותה.

שואלת הגמרא, **אִי הָכִי לֵימָא רַב דְּאָמַר** שהבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה לכל, סובר שומרת יבם שותה, **כְּרַבִּי יֹאשִׁיָּה,** שהגמרא אמרה לעיל שמדובר כשבא יבם עליה בבית חמיה, ולא כרבי יונתן, **וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר** לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה, סובר שומרת יבם אינה שותה, **כְּרַבִּי יוֹנָתָן** ולא כרבי יאשיה. דוחה הגמרא, **אָמַר לָךְ רַב** אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יאשיה, **אֲנָא דְּאָמְרִי** – דברי הם **אֲפִילּוּ לְרַבִּי יוֹנָתָן, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמֵעוּטָהּ** – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יונתן למעט ששומרת יבם אינה שותה, **מִכְּלָל** – משמע דלולא הפסוק, הייתי אומר ששותה, משום **דְּאִשְׁתּוֹ מְעַלְּיֵיתָא** – גמורה **הִיא.**

אגרות קודש

ב"ה, ד' אייר, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל מכתבו מכ"ז ניסן, והשי"ת יצליח את כאו"א מאתנו לראות במהרה ממש בקיום בקשת כאו"א מישראל ג"פ בכל יום, ולמלשינים אל תהי תקוה כו', ולעבוד את השי"ת בלימוד התורה וקיום המצות בהידור, וביותר השתדלות להרחיב ולהגדיל את מוסדות הק', ובפרט אלו הקשורים בנשיאי חב"ד כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב וכ"ק מו"ח אדמו"ר - זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע - ככל האפשרי. וכל המקבל עליו עומ"ש ועוסק במרץ אליבא דנפשי' בכל הנ"ל - הרי מסלקים ממנו כל טרדות ובלבולים, וכידוע המשל בזה שכל המוסר עצמו גם למעלה מטו"ד לעבדות הנשיאים הרי פרנסתו ופרנסת ב"ב מזונותיו ומנוחת נפשו וגופו על הנשיאים, וכמבואר בכמה שיחות הק'...

והשי"ת יברך אותו באריכות ימים ושנים טובות, ויוסיף אומץ בעבודה בכרם חב"ד, אשר זה ימשיך תוספת ברכה והצלחה בעסקנות הצבורית ובעניניו הפרטים.

בברכת הצלחה.

ב"ה, ה' אייר תשט"ו
ברוקלין.

הוו"ח אי"א נו"נ כו' מוה"ר צבי שי'

שלום וברכה!

...אתענין לדעת אם הדפיסו מכתבי זקנו הרה"ג והרה"ח כו' מוהרי"ח ע"ה זוננפלד, או אם נערך להדפוס לזמן קרוב שבודאי יו"ח מתעסקים בזה, וכמרז"ל עד כמה נתאוה שיהיו שפתותיו דובבות וכו'.

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד א מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּשְׁמוּאֵל אָמַר אין הכרח שאסבור דוקא כרבי יונתן, **אֲנָא דְּאָמְרִי** – דברי הם **אֲפִילּוּ לְרַבִּי יְאַשְׁיָה, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵיהּ** – ממה שהוצרכה התורה לדברי רבי יאשיה לרבות ששומרת יבם שותה, **מִכְּלָל** – משמע שלולי הפסוק הייתי אומר שאינה שותה, משום **דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא כְּלָל** לכל הדינים, אלא לאותם שנאמרו בפרשה, וכדלעיל.

שואלת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דַּת** יהודית, והיא אשה שאינה צנועה, יוצאה וראשה פרוע, טווה בשוק ומדברת עם כל אדם, כמו שאמרו במשנה בכתובות שיוצאת מבעלה ללא כתובה, האם **צְרִיכָה הַתְרָאָה** שמא תחזור בה, ורק אם לא תחזור בה דינה **לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה** התראה, ומפסדת מיד כשעברה על דת. וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן כֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא** וכבר יודעת שהדבר אסור, **לֹא בְּעָיָא הַתְרָאָה, אוֹ דִּלְמָא, תִּיבְעֵי הַתְרָאָה** – תצטרך התראה, לתת לה הזדמנות **דְּאִי הַדְּרָה בָּהּ תֵּיהֲדֵר בָּהּ** – שאם תרצה לחזור בה תוכל לחזור בה.

תָּא שְׁמַע להוכיח מרישא דמשנתנו, **אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה,** ומדייקת הגמרא, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – משמע שרק לא שותה, **הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לָהּ** – אבל בעלה מקנא לה, **לְמַאי** – לשם מה מקנא לה, והרי יודע שלא יוכל להשקותה, האם **לָאו לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ,** ומשמע שאם לא יקנא לה לא תפסיד כתובתה, וראיה מכאן שעוברת על דת כזו, שנסתרה עם אנשים, צריכה התראה, דוחה הגמרא, **אָמַר אַבָּיֵי, לֹא** – אינו מקנא לה כדי להפסיד כתובתה, שאותה היא מפסידה גם בלי קינוי, אלא מקנא לה **לְאוֹסְרָהּ עָלָיו** – כדי שאם תסתר תהא אסורה עליו. עוד דוחה הגמרא, **רַב פָּפָּא אָמַר, לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה** – שמקנא לה כשהיא ארוסה כדי שיוכל להשקותה אם תסתר לאחר נישואיהם, **כִּדְתַנְיָא, אֵין מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה** שהרי ארוסה אינה שותה וכדלעיל, **אֲבָל מְקַנְּאִין לַאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה.**

מנסה הגמרא עוד לפשוט הספק, **אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך משנתנו, **אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה.** ומדייק רבא, **מִישְׁתָּא הוּא דְּלֹא שַׁתְיָא** – משמע שרק לא שותות, **הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לְהוּ** – אבל בעליהן מקנא להן, **וּלְמַאי** – לשם מה מקנא להן, והרי יודע שלא יוכל להשקותן, **אִי לְאוֹסְרָן עָלָיו** כמו שביאר אביי לעיל על רישא דמשנתנו, **הָא אֲסִירָן וְקַיְּימָן** – הרי ממילא כל נשים אלו אסורות עליו, וכמו שביארנו לעיל במשנה, **אֶלָּא לָאו לְהַפְסִידָן כְּתוּבָּתָן,** ומשמע שאם לא יקנא להן לא יפסידו כתובתן, ונפשוט הספק שעוברת על דת צריכה התראה. דוחה הגמרא, **אָמַר רַב יְהוּדָה מִדִּיסְקַרְתָּא, לֹא,** אין סיבת הקינוי כדי להפסידן כתובתן, אלא כדי **לְאוֹסְרָהּ לַבּוֹעֵל** שנסתרה עמו **כְּבַעַל** שנאסרה עליו, ואם ימות בעלה או יגרשנה לא תוכל לינשא לבועל, **דִּתְנַן** להלן בפרקנו, **כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל** כל זמן שלא שתתה, **כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל,** אם גירשה בעלה או מת לפני ששתתה.

מנסה הגמרא שוב לפשוט את הספק, **אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא, תָּא שְׁמַע** מהמשך המשנה, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, שאם **רָצָה בָּעַל לְקַיְּימָהּ מְקַיְּימָהּ,** וכי יתכן שעֲבָדֵי **בֵּית דִּין** – שייעשו בית דין שלוחים לצורך **מִידֵּי דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל** – דבר שיתכן שלא יהיה נח לבעל ואינו חפץ בו, והרי למדנו שאין חבין לאדם שלא בפניו, אם כן איך מקנין לה בית דין, אולי הבעל רוצה לוותר לה, אלא ודאי שאף אם ירצה אינו יכול לקיימה. דוחה הגמרא, שאף אם ירצה יכול לקיימה, בכל אופן **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר שכֵּיוָן **דְּעוֹבֶרֶת עַל דַּת הִיא, מֵינַח נִיחָא לֵיהּ** – נח לבעל שיקנאו לה.

עוד מסתפקת הגמרא, **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אף אם נפשוט הספק דלעיל שעוברת על דת מותר לבעלה לקיימה, זהו דוקא כשלא קינא לה, אבל כשיש קינוי וסתירה, האם **כַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל** ומותרת לו, **אוֹ אֵינוֹ מָחוּל.** וצדדי הספק, **מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תָּלָא רַחֲמָנָא** – האם נאמר שהתורה תלתה הדבר בקינוי הבעל, **וּבַעַל הָא מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ. אוֹ דִּלְמָא,** כֵּיוָן **דְּקַנֵּי לֵיהּ מַעִיקָּרָא** – כיון שכבר קינא לה הבעל בתחילה, **לֹא מָצֵי מָחֵיל לֵיהּ** – כבר אינו יכול למחול לה.

תָּא שְׁמַע לפשוט הספק ממשנתנו, **וְאִלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעֲלָהּ אוֹ נִשְׁתַּטָּה אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל, **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** וכי יתכן **שֶׁעֲבָדֵי בֵּית דִּין** – שיעשו בית דין שלוחים **לֵיהּ** – שיעשו בית דין דבר שאחרי כן יבוא הבעל וימחול, ויהיה זלזול לבית דין. דוחה הגמרא, **סְתָמָא דְּמִילְּתָא** – רגילות הדבר **שֶׁאָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין,** ולכן בית דין מקנין לה, וסומכים על הרגילות שלא ימחול, ואכן אם יבוא הבעל וימחול יהיה מחול.

עוד מנסה הגמרא לפשוט הספק מהמשנה בתחילת המסכת, **תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין,** בית דין שבמקומו של הבעל, **לוֹ** – לבעלה כשמעלה אותה לבית דין הגדול, **שְׁנֵי תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** שישמרו עליו **שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ.** ומוכיחה הגמרא, **וְאִי אָמְרַתְּ** כהצד הראשון דלעיל **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל,** אם כן למה אסור לו לבוא עליה בדרך, והרי יכול **לְחַלְּיֵהּ לְקִינּוּיֵהּ** – למחול את קינויו **וְלִבְעוֹל,** אלא רואים שאינו יכול למחול. דוחה הגמרא, באמת יכול למחול, ותדייק מהמשנה **מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים** – למה שולחים עמו דוקא תלמידי חכמים, משום **דְּגָמִירִי** – שהם למדו ויודעים שאסורה עליו אם לא ימחול, ולכן **דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל** – אם יראו שרוצה לבעול, **אָמְרִי לֵיהּ אַחֲלֵיהּ לְקִינּוּיֶיךָ** – יאמרו לו למחול קינויו, **וּבְעָלָהּ** בהיתר.

תָּא שְׁמַע לנסות עוד לפשוט הספק, **דְּאָמַר רַבִּי יְאַשְׁיָה, שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא** שהיה **מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וְזֵקֶן מַמְרֵא** שחלק על בית דין של לשכת הגזית ודינו מיתה בחנק, אך כשֶׁרָצוּ **בֵּית דִּין לִמְחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֶן סוֹרֵר וּמוֹרֶה** שדינו בסקילה, אך כשֶׁרָצוּ **אָבִיו וְאִמּוֹ לִמְחוֹל לוֹ** אף לאחר שהתרו בו וקלקל והלקוהו וחזר וקלקל, **מוֹחֲלִין לוֹ,** שהכתוב תלה בהם "ותפשו בו", **וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵרַי שֶׁבַּדָּרוֹם, עַל שְׁנַיִם** – הדין הראשון והשלישי **הוֹדוּ לִי, וְעַל זֵקֶן מַמְרֵא לֹא הוֹדוּ לִי, שֶׁלֹּא יִרְבּוּ מַחֲלוֹקוֹת בְּיִשְׂרָאֵל,** וכשידע הזקן שלא יכולים למחול לו, יפחד לחלוק על בית דין הגדול. ומסיקה הגמרא לפשוט הספק, **שְׁמַע מִינָּהּ** מהדין הראשון שאמר, **שֶׁבַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ.**

ובעיקר פשיטות זו שבעל שמחל על קינויו קינויו מחול, **פְּלִיגֵי בָּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא,** באיזה אופן מחול. **חַד** מהם **אָמַר, קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד** מהם **אָמַר, לְאַחַר סְתִירָה נַמִּי מָחוּל.** ופוסקת הגמרא, **וּמִסְתַּבְּרָא** שהדין **כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מָחוּל, מִמַּאי** – מהיכן ההוכחה, **מִדְּקָא מִתְחָרֵי** – ממה שענו **רַבָּנַן** להלן **לְרַבִּי יוֹסִי, דְּתַנְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, בַּעֲלָהּ** של הנסתרת ההולך עמה לבית דין **נֶאֱמָן עָלֶיהָ** שלא יבוא עליה בדרך, ואין צריך תלמידי חכמים שילווהו, **מִקַּל**

המשך בעמוד קלו

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כה עמוד א

וּשְׁמוּאֵל אָמַר: אֲנָא דַּאֲמַרִי אֲפִילּוּ לְר׳ יֹאשִׁיָּה, מִדְּאִיצְטְרִיךְ קְרָא לְרַבּוּיֵיהּ, מִכְּלָל דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא כְּלָל. אִיבַּעְיָא לְהוּ, עוֹבֶרֶת עַל דָּת צְרִיכָה הַתְרָאָה לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה? מִי אָמְרִינַן: כֵּיוָן דְּעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא לֹא בָּעְיָא הַתְרָאָה, אוֹ דִּלְמָא תִּיבָּעֵי הַתְרָאָה, דְּאִי הָדְרָה בָּהּ תִּיהֲדַר בָּהּ? תָּא שְׁמַע, אֲרוּסָה וְשׁוֹמֶרֶת יָבָם לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה, מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא, הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לַהּ. לְמַאי? לָאו לְהַפְסִידָהּ כְּתוּבָּתָהּ? אָמַר אַבַּיֵי: לֹא, לְאוֹסְרָהּ עָלָיו. רַב פָּפָּא אָמַר: לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה, כִּדְתַנְיָא אֵין מְקַנִּין לָאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה, אֲבָל מְקַנִּין לָאֲרוּסָה לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה. אָמַר רָבָא: תָּא שְׁמַע, אַלְמָנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, גְּרוּשָׁה וַחֲלוּצָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט, מַמְזֶרֶת וּנְתִינָה לְיִשְׂרָאֵל, בַּת יִשְׂרָאֵל לְמַמְזֵר וּלְנָתִין, לֹא שׁוֹתוֹת וְלֹא נוֹטְלוֹת כְּתוּבָּה. מִישְׁתָּא הוּא דְּלָא שָׁתְיָא, הָא קַנּוּיֵי מְקַנֵּי לְהוּ. וּלְמַאי, אִי לְאוֹסְרָן עָלָיו, הָא אֲסִירָן וְקַיְימָן? אֶלָּא לָאו לְהַפְסִידָן כְּתוּבָּתָן? אָמַר רַב יְהוּדָה מִדִּיסְקַרְתָּא: לֹא, לְאוֹסְרָהּ אַבּוֹעֵל כְּבַעַל. דִּתְנַן כְּשֵׁם שֶׁאֲסוּרָה לַבַּעַל כָּךְ אֲסוּרָה לַבּוֹעֵל. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא מִסּוּרָא: תָּא שְׁמַע, וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן, מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְלֹא לְהַשְׁקוֹתָהּ אָמְרוּ, אֶלָּא לְפוֹסְלָהּ מִכְּתוּבָּתָהּ. שְׁמַע מִינָּהּ בָּעֵי הַתְרָאָה, שְׁמַע מִינָּהּ. וְכוּלְּהוּ, מַאי טַעְמָא לֹא אָמְרֵי מֵהָא? דִּלְמָא שָׁאנֵי הָתָם דְּלֵית לַהּ אֵימְתָא דְּבַעַל כְּלָל. אִיבַּעְיָא לְהוּ: עוֹבֶרֶת עַל דָּת וְרָצָה בַּעְלָהּ לְקַיְּימָהּ, מְקַיְּימָהּ אוֹ אֵינוֹ מְקַיְּימָהּ? מִי אָמְרִינַן בִּקְפֵידָא דְּבַעַל תְּלָא רַחֲמָנָא וְהָא לָא קָפֵיד אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקָפֵיד קָפֵיד? תָּא שְׁמַע, וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן: מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְאִי אָמְרַתְּ רָצָה בַּעְלָהּ לְקַיְּימָהּ מְקַיְּימָהּ, עָבְדֵי בֵּית דִּין מִידֵּי דְּדִלְמָא לָא נִיחָא לֵיהּ לַבַּעַל? סְתָמָא דְּמִילְּתָא כֵּיוָן שֶׁעוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא, מֵינָח נִיחָא לֵיהּ. אִיבַּעְיָא לְהוּ: בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ, קִינּוּיוֹ מָחוּל אוֹ אֵינוֹ מָחוּל? מִי אָמְרִינַן בְּקִינּוּי דְּבַעַל תְּלָא רַחֲמָנָא וּבַעַל הָא מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיוֹ, אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקַנֵּי לֵיהּ מֵעִיקָּרָא, לָא מָצֵי מָחֵיל לֵיהּ? תָּא שְׁמַע, וְאֵלּוּ שֶׁבֵּית דִּין מְקַנִּין לָהֶן: מִי שֶׁנִּתְחָרֵשׁ בַּעְלָהּ, אוֹ נִשְׁתַּטָּה, אוֹ שֶׁהָיָה חָבוּשׁ בְּבֵית הָאֲסוּרִין. וְאִי אָמְרַתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, עָבְדִינַן מִידֵּי דְּאָתֵי בַּעַל מָחֵיל לֵיהּ? סְתָמָא דְּמִילְּתָא אָדָם מַסְכִּים עַל דַּעַת בֵּית דִּין. תָּא שְׁמַע, וּמוֹסְרִין לוֹ שְׁנֵי תַלְמִידֵי חֲכָמִים שֶׁמָּא יָבֹא עָלֶיהָ בַּדֶּרֶךְ. וְאִי אָמְרַתְּ בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, לַחֲלֵיהּ לְקִינּוּיֵהּ וְלִבְעוֹל? מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דִּגְמִירֵי, דְּאִי בָּעֵי לְמִיבְעַל, אָמְרֵי לֵיהּ: אַחְלֵיהּ לְקִינּוּיָיךְ וּבְעָלָהּ. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר ר׳ יֹאשִׁיָּה: שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים סָח לִי זְעֵירָא מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, וְזָקֵן מַמְרֵא שֶׁרָצוּ בֵּית דִּין לִמְחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֶה שֶׁרָצוּ אָבִיו וְאִמּוֹ לִמְחוֹל לוֹ מוֹחֲלִין לוֹ. וּכְשֶׁבָּאתִי אֵצֶל חֲבֵירַי שֶׁבַּדָּרוֹם עַל שְׁנַיִם הוֹדוּ לִי, וְעַל זָקֵן מַמְרֵא לֹא הוֹדוּ לִי, שֶׁלֹּא יִרְבּוּ מַחֲלוֹקֶת בְּיִשְׂרָאֵל. שְׁמַע מִינָּהּ, בַּעַל שֶׁמָּחַל עַל קִינּוּיוֹ קִינּוּיוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ. פְּלִיגִי בָּהּ רַב אַחָא וְרָבִינָא; חַד אָמַר: קוֹדֶם סְתִירָה מָחוּל, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל. וְחַד אָמַר: לְאַחַר סְתִירָה נַמִי מָחוּל. וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר אֵינוֹ מָחוּל, מִמַּאי? מִדְּקָא מְהַדְּרִי רַבָּנַן לְר׳ יוֹסֵי. דְּתַנְיָא, ר׳ יוֹסֵי אוֹמֵר: בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ מִקַּל וָחוֹמֶר; וּמָה נִדָּה שֶׁהִיא בְּכָרֵת בַּעְלָהּ נֶאֱמָן עָלֶיהָ, סוֹטָה שֶׁהִיא בְּלָאו לֹא כָּל שֶׁכֵּן? אָמְרוּ לוֹ: לֹא, אִם אָמַרְתָּ בְּנִדָּה שֶׁכֵּן יֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר, תֹּאמַר בְּסוֹטָה שֶׁאֵין לָהּ הֶיתֵּר. וְאִי אָמְרַתְּ לְאַחַר סְתִירָה מָחוּל לָהּ, מַשְׁכַּחַתְּ לָהּ דְּיֵשׁ לָהּ הֶיתֵּר, דְּאִי בָּעֵי מָחֵיל לֵיהּ לְקִינּוּיֵהּ וּבָעֵיל? אֶלָּא שְׁמַע מִינָּהּ, לְאַחַר סְתִירָה אֵינוֹ מָחוּל, שְׁמַע מִינָּהּ: מֵתוּ בַּעֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא שָׁתוּ, בֵּית שַׁמַּאי כו׳: בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי? בֵּית שַׁמַּאי סָבְרִי: שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת כִּגְבוּי דָּמֵי,

ובית

רש״י

וּשְׁמוּאֵל דְּאָמַר אֲנָא דְּאָמְרִי אֲפִי׳ לְרַבִּי יֹאשִׁיָּה. דְּאָמַר שׁוֹתָה, דְּמִדְּאִיצְטְרִיךְ לְרַבּוּיֵי לִשְׁתִיָּה ש״מ לָאו אִשְׁתּוֹ הִיא לְיָרְשָׁהּ וּלְטַמֵּא לָהּ וּלְהַאֲכִילָהּ תְּרוּמָה, וְכ״ש לְרַבִּי יוֹנָתָן דְּאָמַר אֵינָהּ שׁוֹתָה מִשּׁוּם דְּלָאו אִשְׁתּוֹ הִיא וְהָא דְּאִיצְטְרִיךְ לְמַעוּטֵי אַסְמַכְתָּא בְּעָלְמָא הִיא וְלָאו דִּקְרָא לְהָכֵי אָתָא אֶלָּא לְהַקִּישׁ אִשָּׁה לְאִישׁ כִּדְשָׁנֵי לְעֵיל: עוֹבֶרֶת עַל דָּת. יְהוּדִית שֶׁאֵינָהּ צְנוּעָה, יוֹצְאָה וְרֹאשָׁהּ פְּרוּעָה וְטוֹוָה בַּשּׁוּק וּמְדַבֶּרֶת עִם כָּל אָדָם, דְּאָמַר בִּכְתֻבּוֹת בְּפֶרֶק הַמַּדִּיר (דַּף עב.) דְּיוֹצְאָה שֶׁלֹּא בִּכְתֻבָּה: צְרִיכָה הַתְרָאָה. שֶׁמָּא תַּחֲזוֹר וְאִם תַּחֲזוֹר לֹא תַּפְסִיד כְּתֻבָּתָהּ, אוֹ אֵינָהּ צְרִיכָה הַתְרָאָה דִּבְלָאו הַתְרָאָה מַפְסְדָא: לְמַאי. כֵּיוָן דְּלָא שָׁתְיָא קִנּוּי לְמַאי אַהֲנֵי: לְאַפְסוּדֵי כְּתֻבָּתָהּ. וְאִי לָאו דְּקַנֵּי לֹא מַפְסְדָא, אַלְמָא צְרִיכָה הַתְרָאָה וְזוֹ עוֹבֶרֶת עַל דָּת הִיא שֶׁנִּסְתְּרָה עִם אֲנָשִׁים: לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא נְשׂוּאָה. וְאִם תִּסָּתֵר לְאַחַר נִשּׂוּאִין שׁוֹתָה עַל יְדֵי קִנּוּי שֶׁל אֵירוּסִין, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁקוֹתָהּ כְּשֶׁהִיא אֲרוּסָה דְּבָעֵינַן תַּחַת אִישָׁהּ: לְאָסְרָהּ אַבּוֹעֵל. קִנּוּי לֹא מַהֲנֵי אֶלָּא לְאָסְרָהּ עַל בּוֹעֲלָהּ אִם יָמוּת זֶה אוֹ יְגָרְשֶׁנָּה וְלֹא שָׁתַת: אֶלָּא לְפָסְלָהּ מִכְּתֻבָּתָהּ. מִכְּלָל דְּאִי לֹא אַתְרוּ בָּהּ לֹא מַפְסְדָא: דִּתְנַן. לְקַמָּן בְּפֶרֶק כְּשֵׁם שֶׁהַמַּיִם בּוֹדְקִין (דַּף כז:): שָׁאנֵי הָתָם. הָא דְּבָעֵי הַתְרָאָה: דְּלֵית לָהּ אֵימְתָא דְּבַעַל. וְאִי לָאו דְּאַתְרוּ בָּהּ בֵּי דִינָא לֹא הֲוָה לָן לְמִקְנְסָהּ, דְּכֵיוָן דְּלֵית לָהּ אֵימְתָא אֵין תֵּימָהּ בַּדָּבָר אִם עוֹבֶרֶת עַל דָּת וְאֵין זֶה פְּרִיצוּתָא יְתֵרְתָא, אֲבָל מִי שֶׁבַּעֲלָהּ אֶצְלָהּ וְאֵינָהּ יְרֵאָה מִמֶּנּוּ וְעוֹבֶרֶת עַל דָּת פְּרִיצוּתָא יְתֵירְתָא אִית בָּהּ וְאִיכָּא לְמֵימַר דִּבְלָאו הַתְרָאָה נַמִּי מַפְסְדָא כְּתֻבָּתָהּ: תָּלָא רַחֲמָנָא. דִּכְתִיב וְקִנֵּא אֶת אִשְׁתּוֹ: אוֹ דִּלְמָא כֵּיוָן דְּקָפִיד קָפִיד. כְּלוֹמַר כֵּיוָן דְּאוֹרְחֵיהּ דְּבַעַל לְמִיקְפַּד בְּהָכֵי עַל כָּרְחֵיהּ דְּהַאי נַמִּי הַוְיָא קְפֵידָא לְגַבֵּיהּ: עָבְדִינַן מִלְּתָא דְּדִלְמָא לֹא נִיחָא לֵיהּ. וְהֵיאַךְ אָנוּ נַעֲשִׂים שְׁלוּחִים לוֹ בְּדָבָר שֶׁהוּא חוֹב לוֹ שֶׁאֵינוֹ חָפֵץ בּוֹ, וְקַיְימָא לָן (כְּתֻבּוֹת דַּף יא.) דְּאֵין חָבִין לְאָדָם שֶׁלֹּא בְּפָנָיו: שֶׁמָּחַל עַל קִנּוּיוֹ. וְהַשְׁתָּא ס״ד דְּקָבָעֵי בֵּין שֶׁמָּחַל קֹדֶם סְתִירָה בֵּין שֶׁמָּחַל לְאַחַר הַסְּתִירָה, וְאִם תִּמְצֵי לוֹמַר עוֹבֶרֶת עַל דָּת שֶׁרָצָה לְקַיְּמָהּ מְקַיְּמָהּ, הָנֵי מִלֵּי בְּלֹא קִנּוּי, אֲבָל הֵיכָא דְּאִיכָּא קִנּוּי וּסְתִירָה וְרָצָה לִמְחוֹל מַהוּ, מִי עָקַר קִנּוּי וְשָׁרְיָא לֵיהּ אוֹ לָאו: עָבְדִינַן מִידֵּי דְּאָתֵי בַּעַל וּמָחֵיל. וְאִיכָּא זִילוּתָא דְּבֵי דִינָא: סְתָמָא דְּמִלְּתָא אָדָם מַסְכִּים כו׳. וְסַמְכִינָן אַסְּתָם דַּעְתֵּיהּ דְּאִינְשֵׁי וּמְקַנִּינָן לָהּ וְאִי אָתֵי וּמָחִיל מָחִיל: מַאי שְׁנָא תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. תֵּרוּצָא הוּא וְהָכֵי קָאָמַר, לְעוֹלָם מָחִיל וְדַיְקָא לֵיהּ מִמַּתְנִי׳ מַאי שְׁנָא דְּבָעֵינַן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים מִשּׁוּם דִּגְמִירֵי דַּאֲסוּרָה לֵיהּ בִּדְלָא מָחִיל קִנּוּי וְאִי אָתֵי לְמִיבְעַל אָמְרִין לֵיהּ אַחְלֵי לְקִנּוּיָךְ: סָח לִי זְעִירָא. שֶׁהָיָה מֵאַנְשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם: זָקֵן מַמְרֵא. שֶׁהִמְרָה עַל ב״ד שֶׁל לִשְׁכַּת הַגָּזִית וּמִיתָתוֹ בְּחֶנֶק: שֶׁהִיא בְּלָאו. אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמָּאָה לְרַבּוֹת סוֹטָה שֶׁנִּסְתְּרָה בְּפ״ק דִּיבָמוֹת (דַּף יא:): בְּמַאי קָמִיפַּלְגֵי. אֵיזֶה טַעַם נוֹתְנִין לְדִבְרֵיהֶם: ב״ש סָבְרֵי שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגָּבוֹת כִּגָבוּי דָּמֵי. מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁטַר חוֹב עַל חֲבֵירוֹ וְשִׁעְבֵּד לוֹ בּוֹ נְכָסָיו, מֻחְזָק בַּעַל הַשְּׁטָר בַּנְּכָסִים יוֹתֵר מִן הַלֹּוֶה, וְהִלְכָּךְ כֵּיוָן דְּנִכְסֵי בִּרְשׁוּתֵיהּ קָיְימֵי הֲווּ לְהוּ יוֹרְשֵׁי הַבַּעַל תּוֹבְעִין וְהַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה, וַעֲלֵיהֶן לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁזִּנְּתָה בִּסְתִירָה זוֹ וְאִבְּדָה כְּתֻבָּתָהּ:

ובית

תוספות

שמע מינה בעל שמחל על קינויו קינויו מחול. ותפשוט נמי עוברת על דת אם רצה בעלה לקיימה מקיימה אפילו התרה בה.

בית שמאי אומרים נוטלת כתובתה. ואם תאמר מ״ש דאמרי ב״ש נוטלת כתובתה ובפרק מי שמת (ב״ב דף קנח.) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו נפל הבית עליו ועל אביו והיתה עליו כתובת אשה וכו׳ דאמרי ב״ש יחלוקו הואיל וספק הוא מי מת ראשון וכן בפרק החולץ (יבמות דף לח:) ובכתובות בפרק האשה שנפלו לה נכסים (דף פ:) גבי שומרת יבם שמתה מה יעשו בנכסים הנכנסין והיוצאין עמה בית שמאי אומרים יחלוקו ומפרש בגמרא בפ׳ החולץ (יבמות דף לח:)

משום

סוטה. פרק רביעי – ארוסה דף כה עמוד ב

תוספות רש״י

משום דזיקת נשואה עושה ספק נשואה אלמא דמספיקא אמרי ב״ש יחלוקו ולא מוקמי לכולהו נכסי בחזקת יורשי האשה מטעם שטר העומד לגבות כגבוי דמי י״ל גבי נפל הבית עליו ועל אביו לא היו לבן נכסים אלא שהיא אומרת האב ראשון מת וירש הבן וישתעבדו לכתובתה התם ודאי נכסי האב לא עמדו מעולם בכח האשה ואעפ״כ כיון דאמר כגבוי דמי הרי הוא ספק אם האב מת ראשון ועמדו הנכסים בחזקתה או הבן מת ראשון ואין לה באותם נכסים כלום ובחזקת היורשין הן הלכך ספק הוא אם עמד שטר שלה לגבות מאותן נכסים כלל הלכך חולקין וכן נפל הבית עליו ועל אשתו ספק אם היא מתה ראשונה וירשה הבעל שלא ניתנה לגבות מחיים אי נמי איפכא ויורשיה באין מכחה

וכן גבי שומרת יבם שמתה אמר הואיל והללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים והכתובה ניתן לגבות לאחר מיתת הבעל דכיון דדמיא כגבויה על היורשין להביא ראיה שזינתה וכה״ג אומר בפרק החולץ (יבמות דף לח:) רישא דאיתא לדידה הויא לה איהי ודאי ואינהו ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי סיפא מתה הללו באין לירש והללו באין לירש. **בית** הלל אומרים או שותות או לא נוטלות כתובתן. בפ׳ החולץ (גז״ש) מפרש מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובתן ולא ידענא בנכסי צאן ברזל מאי קא סבר ב״ה דבפ׳ מי שמת (ב״ב דף קנח.) גבי נפל הבית עליו ועל אשתו אמרי ב״ה הנכסים בחזקתן עומדות ופי׳ נכסי צאן ברזל ופליגי אמוראי בגמרא בחזקת מי בחזקת יורשי הבעל או בחזקת יורשי האשה ובר קפרא תני הללו באין לירש והללו באין לירש יחלוקו אבל הכא שהיא בחיים בחזקתה הן עומדים או דלמא כיון דאחריותם היו על הבעל היו בחזקתו ול״ש ושייכא בפלוגתא דהתם ובנכסי מלוג לא פליג ב״ה דאפי׳ גבי ספק מוקי להו בחזקת יורשי האשה וכ״ש הכא דאפי׳ ודאי זינתה לא הפסידתה כדאמר בפרק אלמנה ניזונית (כתובות דף קא.) היוצאת משום שם רע נוטלת מה שבפניה ויוצאה ופי׳ נכסי מלוג ואם תאמר מ״ש מתניתין מפלוגתא דרב הונא ורב יהודה ורב נחמן ור׳ יוחנן דפליגי בפ״ק דכתובות (דף יב:) מנה לי בידך והלה אמר איני יודע רב הונא ורב יהודה אמרי חייב רב נחמן ורבי יוחנן אמרי פטור ה״נ היא טוענת ברי אבל הוא אינו יכול לטעון טענת ברי ותהוי תיובתא דרב הונא י״ל מאחר שהתורה עשאה ספק עד שתשתה אינה יכולה לטעון טענת ברי ופלוגתא דמתני׳ התם הנושא את האשה ולא מצא לה בתולים לא שייכא להכא דהתם אפילו ב״ש מודו דשמא אותו שטר מעולם לא עמד לגבות שהרי הבעל טוען מקחו היה מקח טעות והכא לא שייך למימר אליבא דב״ה העמד אשה על חזקתה ואימור לא זינתה שהרי רגלים [לדבר] שקינא לה ונסתרה והכתוב הוציאה מאותה חזקה ועשאה ספק.

בית הלל סברי שטר העומד לגבות לאו כגבוי דמי. אי קשיא מהא דאמר בפ׳ המקבל (ב״מ דף קי.) יתומים אמרו אנו השבחנו וב״ח אומר אביכם השביח על מי להביא ראיה סבר רב הונא למימר ארעא בחזקת יתמי קיימא ועל ב״ח להביא ראיה אמר ליה ההוא סבא הכי אמר ר׳ יוחנן על היתומים להביא ראיה מאי טעמא ארעא כיון דלגוביינא קיימא כמאן דגבי דמי ויתמי נייתי ראיה ונשקול וכי ר׳ יוחנן שבק בית הלל ועביד כב״ש יש לתרץ הכא דהשיעבוד עצמו של כתובה עומד בספק לא קיימא ארעא לגוביינא אמרי ב״ה דלאו כגבוי דמי אבל התם היתומים מודו לב״ח בקרקע עצמו שהוא משועבד לו ואינם מעכבין לפניו הקרקע הלכך אפילו בית הלל מודו דבכה״ג כגבוי דמי ולא קיימא ארעא בחזקת יתמי וכיון דלא קיימא בחזקת יתמי על היתומים להביא ראיה מן השבח דומיא דיער ואילן דמייתי עלה ספק זה קודם ספק זה קודם קוצץ ונותן דמים אלמא כיון דלמיקץ קאי דבין אם קדם האילן בין אם קדם היער קוצץ אלא שאם קדם האילן קוצץ ונותן דמים אמרי ליה זיל קוץ ודמי אייתי ראיה ושקול גבי הא ארעא נמי אמרי ליתמי הבו ליה ארעא לב״ח דהא לגוביינא קיימא ושבח אייתו ראיה ושקילו מפי מורי״ה. **לאו** כגבוי דמי . הכא לא שייכא כל הני פלוגתא דרבי מאיר ורבנן דפליגי בפרק השואל (ב״מ דף ק:) דכל העומד לבצור כבצור דמי ופלוגתא דר׳ שמעון בן גמליאל ורבי פרק קמא דסנהדרין (דף טו.) ובפרק השולח (גיטין דף לט.) בכל העומד לגזוז ופלוגתא דרבי שמעון ורבנן בפרק המנחות והנסכים (מנחות דף קב:) כל העומד לזרוק כזרוק דמי וכן לפדות ולשרוף דלאו בחדא מחיתא נחות להו דהכא כ״ע מודו דאמרי׳ לאו כגבוי דמי והעמד ממון בחזקת בעליו שהרי צריך דיינין ולאו בידו הוא כדאמר גבי גר מי יימר דמזדקקין ליה בי דינא וטעמא דר׳ מאיר כבצורות דמיין משום דבידו ואין צריכין לגופן הלכך לא חשיב להו כקרקע והכי אמר בפרק בהמה המקשה (חולין דף עג.) גבי ידות הכלים דאין מטבילין אלא עד מקום מדה משום דעומדין ליקצץ וגבי שערו העומד לגזוז אמר בפרק קמא דסנהדרין (דף טו.) דמודה רבי מאיר דלאו כגזוז דמי משום דאשבוחי אשבח כל מה דקאי ומיהו רבן שמעון בן גמליאל פליג ואמר כגזוז דמי דלא עביד איניש דשביק ליה והני דרבי שמעון טעמא אחרינא אית בהו ולא אמר אלא במקום מצוה כגון זריקת דם ופדיית פרה כשמצא אחרת נאה ממנה ושריפתה אבל בהני דרבי מאיר ורשב״ג לא שייך האי טעמא והא דאמר גבי שופר של עבודת כוכבים בפרק ראוהו בית דין (ר״ה דף כח.) וגבי לולב של אשירה (סוכה דף לא:) ומנעל בפרק מצות חליצה (יבמות דף קג:) כתותי מכתת שיעוריה אפי׳ רבנן מודו משום דאיסור הנאה הוא ולא הוי אלא כעפרא דארעא בעלמא וליכא שיעורא ופרה חיבת הקדש מהני וצריך עיון כלאי הכרם אמאי מטמאין טומאת אוכלים ולא אמר כתותי מכתת שיעוריה הלכך ליכא לדמויי להדדי והא דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) כל העומד לקצור בקצור דמי התם טעמא דלא תקנו לב״ח לגבות אלא דבר הצריך לקרקע קצת וכן פירש רש״י (ב״מ טו:) שבח המגיע לכתפים שעומד בקרוב לקצור וצריך עדיין קצת לקרקע. **מיתיבי** המקנא לארוסתו. כך ברייתא זו שנויה בתוספתא (פ״ה) המקנא לארוסתו ולשומרת יבם שלו אם משכנסה נסתרה או שותה או לא נוטלת כתובה הרובא שנשא עקרה או זקינה ויש לו אשה ובנים או שותה או לא נוטלת כתובתה [מעוברת עצמו או מניקת עצמו או שותה או לא נוטלת כתובתה] כהנת לויה וישראלית שנשאו לכהן ללוי וישראל ממזרת לממזר נתינה לנתין ואשת גר לגר ועבד משוחרר והאיילונית או שותה או לא נוטלת כתובתה רבי שמעון בן אלעזר אמר איילונית לא שותה ולא נוטלת כתובתה שנא׳ ונקתה ונזרעה זרע שראוי ליזרע פרט לאיילונית שאינה ראויה להזרע אבל המקנא לארוסתו ולשומרת יבמתו שלו עד שלא כנסה נסתרה לא שותות ולא נוטלות כתובתה הרובא [שנשא עקרה וזקינה ואין לו אשה ובנים לא שותות ולא נוטלת כתובה מעוברת חבירו ומניקת חבירו לא שותות ולא נוטלות כתובה] רבי אליעזר אומר יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן.

[שנשא

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי: שְׁטָר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי: מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ כו׳: אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ: מַחֲלוֹקֶת בַּעֲקָרָה וּזְקֵנָה, אֲבָל אַיְּלוֹנִית דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע" מִי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ, יָצְאָה זוֹ שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ, מֵיתִיבִי, הַמְקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא כְּנָסָהּ נִסְתְּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ.

מעוברת

שַׁתְּיָא מַהַאי טַעְמָא דִּרְאוּיָה לְהַרְיוֹן בְּעֵינָן, וַעֲקָרָה עַל יְדֵי מַכָּה וּזְקֵנָה מִינָא דְּבַת הַרְיוֹן הִיא קֹדֶם לָכֵן, אֲבָל אַיְּלוֹנִית מֵבֶטֶן אִמָּהּ לְקוּיָה הִיא וְלָא חַזְיָא:

לא

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי. וְהַוְיָא לָהּ הִיא תּוֹבַעַת מִסָּפֵק דְּדִלְמָא זַנַאי, הִלְכָּךְ אִינְהוּ וַדַּאי וְהִיא סָפֵק וְאֵין סָפֵק מוֹצִיא מִידֵי וַדַּאי וְעָלֶיהָ לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא זִנְּתָה: **מַחֲלוֹקֶת.** דְּפָלִיג ר״א וְאָמַר יָכוֹל לִשָּׂא אַחֶרֶת כּוֹ׳: **בַּעֲקָרָה וּזְקֵנָה.** דְּלֵיכָּא לְמֵימַר אֵינָהּ שׁוֹתָה אֶלָּא טַעְמָא מִשּׁוּם דְּלֹא חַזְיָא לְקַיְּמָהּ, עָלָהּ פָּלִיג ר״א וְאָמַר רְאוּיָה לְקַיְּמָהּ הִיא דְּיָכוֹל לִשָּׂא אִשָּׁה אַחֶרֶת: **אֲבָל אַיְּלוֹנִית.** נְהִי נַמִּי דִּרְאוּיָה לְקַיְּמָהּ, מִיהוּ לֹא

ביאורים למסכת סוטה דף כה עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין – מכון המאור"

וּבֵית הִלֵּל סָבְרֵי, שְׁטַר הָעוֹמֵד לִגְבּוֹת לָאו כְּגָבוּי דָּמֵי, והנכסים הם בחזקת היורשים, והיא התובעת מספק, שאם זינתה אין לה כתובה, ועליה להביא ראיה שהיא טהורה.

שנינו במשנה, **מְעוּבֶּרֶת חֲבֵירוֹ כו׳** איילונית וזקנה ושאינה ראויה לילד לא נוטלות כתובה ולא שותות, רבי אליעזר יכול הוא לישא אשה אחרת ולפרות ולרבות הימנה.

אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אָבוּהַּ, מַחֲלוֹקֶת רבי אליעזר על חכמים, רק **בַּעֲקָרָה וּזְקֵינָה**, שרבי אליעזר סובר ששותות מי סוטה, שאין הן אסורות עליו כיון שיכול לישא אחרת הראויה ללדת, וחכמים סוברים שאסורות עליו ואינן שותות, **אֲבָל אֵילוֹנִית דִּבְרֵי הַכֹּל לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וגם רבי אליעזר מודה בזה, אף שמותר לקיימה ולישא אחרת, מכל מקום כיון **שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה על האשה ששתתה מי סוטה "ואם לא נטמאה האשה וטהורה היא **וְנִקְּתָה וְנִזְרְעָה זָרַע**", מבואר שדוקא **כִּי שֶׁדַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ** – שראויה להריון, היא שותה ממי הסוטה, **יָצְאָה זוֹ** – האיילונית **שֶׁאֵין דַּרְכָּהּ לְהַזְרִיעַ**, שלקויה היא מבטן אמה, ואינה ראויה להריון. ולא נחלק רבי אליעזר אלא בעקרה של חולי, ובזקנה, שהיו ראויות להריון קודם לכן, והן ממין הנשים שראויות ללדת.

מקשה הגמרא, **מֵיתִיבִי, הַמְּקַנֵּא לַאֲרוּסָתוֹ וּלְשׁוֹמֶרֶת יָבָם שֶׁלּוֹ, אִם עַד שֶׁלֹּא כִּנְסָהּ** – לפני שלקחה בנישואין **נִסְתְּרָה, לֹא שׁוֹתָה וְלֹא נוֹטֶלֶת כְּתוּבָּתָהּ**, וכמו ששנינו לעיל במשנתנו.

אגרות קודש

ב״ה, ד׳ אייר, תשי״ד
ברוקלין.

הרה״ג והרה״ח אי״א נו״נ עוסק בצ״צ
מוה״ר יצחק שי׳ הכהן

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מח׳ למ״ט מונים בו כותב ע״ד התועדות דחג הפסח ותוכן דבורו אז, ויה״ר מהשי״ת אשר לאיוש״ט ימשיך בהשפעתו על סביבתו לקרב את לבם לתורה ולמצות ולמאור שבתורה זוהי פנימיות התורה אשר מובן שזה מוסיף ג״כ בפנימיות החיות בגשמיות כי הרי אצל איש הישראלי הגשמיות והרוחניות יחד ילכו ובמילא נתוסף ג״כ בחיצוניות חיות הגוף, וכידוע דאשתו כגופו דמיא ה״ז מוסיף תוספת בריאות גם בהנוגע לאשתו של אדם והשי״ת יצליחו לבשר טוב גם בזה.

בטח מקבל ג״כ קונטרסים כבקשתו ובודאי תהי׳ עינו טובה בשל אחרים לזכותם בתוכנם של הקונטרסים גם אותם.

בברכה לאריכות ימים ושנים טובות ולהוסיף אומץ בהרמת קרן ישראל סבא מתוך בריאות הנכונה והרחבת הדעת.

ב״ה, ד׳ אייר, תשי״ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

זה עתה נתקבל הפי״נ שלו אודות זוגתו הרבנית מרת... תחי׳ וכשאהי׳ על הציון הק׳ של כ״ק מו״ח אדמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע אזכירה לרפואה קרובה ויה״ר מהשי״ת אשר יבשר טובות בזה.

ובודאי לדכוותי׳ אך למותר להעיר על מרז״ל שמדתו של הקב״ה מדה כנגד מדה וכשמוסיפים בבריאות מושפעיו היינו סביבתו וקהלתו בריאות ברוחניות ע״י קירוב לבם יותר ויותר לאבינו שבשמים הרי הקב״ה מוסיף בריאות הגשמי והרוחני (אשר אצל איש הישראלי יחד ילכו והא בהא תליא) בהמצטרך לו ולאשתו דאשתו כגופו דמיא וזהו נוסף על ענין זה שגדול ערכו בפ״ע וכמובא הביאור במרז״ל שכר מצוה מצוה, אשר עצם היכולת לעשיית המצוה בפועל זהו שכר היותר גדול שנברא יכול לקבל בחסד חנם של הקב״ה המאפשר לאדם קרוץ מחומר למלאות רצון ממה״מ הקב״ה בכבודו ובעצמו.

בכבוד ובברכה לבשר טוב בכל הנ״ל.

מלכים־א יא ל־מג

יא ל וַיִּתְפֹּשׂ אֲחִיָּה בַּשַּׂלְמָה הַחֲדָשָׁה אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּקְרָעֵהָ שְׁנֵים עָשָׂר קְרָעִים: לא וַיֹּאמֶר לְיָרָבְעָם
קַח־לְךָ עֲשָׂרָה קְרָעִים כִּי כֹה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי קֹרֵעַ אֶת־הַמַּמְלָכָה מִיַּד שְׁלֹמֹה וְנָתַתִּי לְךָ
אֶת עֲשָׂרָה הַשְּׁבָטִים: לב וְהַשֵּׁבֶט הָאֶחָד יִהְיֶה־לּוֹ לְמַעַן | עַבְדִּי דָוִד וּלְמַעַן יְרוּשָׁלַם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי
בָּהּ מִכֹּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל: לג יַעַן | אֲשֶׁר עֲזָבוּנִי וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְעַשְׁתֹּרֶת אֱלֹהֵי צִדְנִין לִכְמוֹשׁ אֱלֹהֵי מוֹאָב
וּלְמִלְכֹּם אֱלֹהֵי בְּנֵי־עַמּוֹן וְלֹא־הָלְכוּ בִדְרָכַי לַעֲשׂוֹת הַיָּשָׁר בְּעֵינַי וְחֻקֹּתַי וּמִשְׁפָּטַי כְּדָוִד אָבִיו:
לד וְלֹא־אֶקַּח אֶת־כָּל־הַמַּמְלָכָה מִיָּדוֹ כִּי | נָשִׂיא אֲשִׁתֶּנּוּ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן דָּוִד עַבְדִּי אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי
אֹתוֹ אֲשֶׁר שָׁמַר מִצְוֹתַי וְחֻקֹּתָי: לה וְלָקַחְתִּי הַמְּלוּכָה מִיַּד בְּנוֹ וּנְתַתִּיהָ לְךָ אֶת עֲשֶׂרֶת הַשְּׁבָטִים:
לו וְלִבְנוֹ אֶתֵּן שֵׁבֶט־אֶחָד לְמַעַן הֱיוֹת־נֵר לְדָוִיד־עַבְדִּי כָּל־הַיָּמִים | לְפָנַי בִּירוּשָׁלַם הָעִיר אֲשֶׁר בָּחַרְתִּי
לִי לָשׂוּם שְׁמִי שָׁם: לז וְאֹתְךָ אֶקַּח וּמָלַכְתָּ בְּכֹל אֲשֶׁר־תְּאַוֶּה נַפְשֶׁךָ וְהָיִיתָ מֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל: לח וְהָיָה
אִם־תִּשְׁמַע אֶת־כָּל־אֲשֶׁר אֲצַוֶּךָּ וְהָלַכְתָּ בִדְרָכַי וְעָשִׂיתָ הַיָּשָׁר בְּעֵינַי לִשְׁמֹר חֻקּוֹתַי וּמִצְוֹתַי כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
דָּוִד עַבְדִּי וְהָיִיתִי עִמָּךְ וּבָנִיתִי לְךָ בֵּית־נֶאֱמָן כַּאֲשֶׁר בָּנִיתִי לְדָוִד וְנָתַתִּי לְךָ אֶת־יִשְׂרָאֵל: לט וְאַעֲנֶה
אֶת־זֶרַע דָּוִד לְמַעַן זֹאת אַךְ לֹא כָל־הַיָּמִים: מ וַיְבַקֵּשׁ שְׁלֹמֹה לְהָמִית אֶת־יָרָבְעָם וַיָּקָם יָרָבְעָם וַיִּבְרַח
מִצְרַיִם אֶל־שִׁישַׁק מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וַיְהִי בְמִצְרַיִם עַד־מוֹת שְׁלֹמֹה: מא וְיֶתֶר דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה וְכָל־אֲשֶׁר עָשָׂה
וְחָכְמָתוֹ הֲלוֹא־הֵם כְּתֻבִים עַל־סֵפֶר דִּבְרֵי שְׁלֹמֹה: מב וְהַיָּמִים אֲשֶׁר מָלַךְ שְׁלֹמֹה בִּירוּשָׁלַם
עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנָה: מג וַיִּשְׁכַּב שְׁלֹמֹה עִם־אֲבֹתָיו וַיִּקָּבֵר בְּעִיר דָּוִד אָבִיו וַיִּמְלֹךְ רְחַבְעָם בְּנוֹ
תַּחְתָּיו:

רש"י

(לו) ניר. ממשלה, ו'ניר' לשון 'עול': **(לט) אך לא כל הימים.** כי לימות המשיח תשוב המלוכה אליו. ובסדר עולם מצאתי: ואענה את זרע דוד למען זאת, כנגד שלשים ושש שנה שנתחתן שלמה את בת פרעה, שנשאה בשנה הרביעית למלכו, וכנגדו נגזרה גזירה על מלכות בית דוד ליחלק, וראויה היתה המלוכה לחזור בימי אסא בשנת שש עשרה למלכו, אלא שקלקל לשלוח שוחד למלך ארם, ולא סמך על הקב"ה, והוא שנאמר בדברי הימים (ב טז א): בשנת שלשים ושש למלכות אסא, בנה בעשא את הרמה, ואי אפשר, שהרי אסא קבר את בעשא בשנת עשרים ושש למלכותו, אלא שש עשרה שנה שלו, הוא קורא שלשים ושש, שהן סוף שלשים ושש לחלוקת המלכות, והגיד הכתוב שבאותה שנה קלקל אסא, אך לא כל הימים, אלא שלושים ושש שנה:

מצודת דוד

(ל) שנים עשר קרעים. רוצה לומר: י"ב חתיכות או קרעים, ממש, ובי"ב קרעים יש י"ג חתיכות, ונתן לירבעם י"א חתיכות, ובהם עשרה קרעים, לרמוז על עשרה שבטים, ובידו נשאר ב' חתיכות, ובהם קרע אחד, לרמוז ששבט יהודה ישאר

מצודת ציון

(ל) ויתפוש. ואחז: **(לד) אשיתנו.** אשימנו, כמו (תהלים יב ו) אשית בישע: **(לו) ניר.** כמו נר: **(לח) נאמן.** מתקיים, כמו (שמואל ב ז טז) ונאמן ביתך: **(לט) ואענה.** מלשון עינוי ויסורין:

למלכות בית דוד, ושבט בנימן נכלל בשבט יהודה, והיו טפלים להם, והלוים הלא ישבו בין כל שבטי ישראל, ולא יחשבו כלל: **(לא) קח לך וכו'.** להיות לאות ולסימן: **(לג) אשר עזבוני.** רצה לומר: הניח את נשיו לעזוב אותי ולהשתחות לעבודת גילולים: **ולא הלכו בדרכי.** לא לימד אותן ללכת בדרכי וכו', כאשר עשה דוד אביו: **(לד) את כל הממלכה.** רצה לומר: שום דבר מן הממלכה לא אקח מידו, ודוגמתו (שמות כ י): לא תעשה כל מלאכה, ורצה לומר: שום מלאכה: **כי נשיא אשיתנו.** כל ימיו אשים אותו לנשיא על כל ישראל, כאשר הוא עתה: **(לו) ניר.** רצה לומר: מלך מושל, וכן הוא אומר (תהלים קלב יז): ערכתי נר למשיחי. ויקרא המלך כן, על שם שמשפיע ומאיר, ובאורו נראה אור: **לדוד עבדי.** להיות מזרעו מלך מושל: **(לז) בכל אשר תאוה נפשך.** רצה לומר: למשול ממשל רב: **(לח) בית נאמן.** בית מלכות מתקיימת: **(לט) ואענה.** במה שאקח מידם עשרת השבטים: **למען זאת.** על שסרח שלמה: **אך לא כל הימים.** כי בימי המשיח תשוב כל המלוכה לזרע דוד: **(מ) להמית וכו'.** בעבור שהרים בו יד, ומתחילה ראה להזכיר הסיבה אשר בעבורה נתגאה ירבעם להרים יד במלך: **אל שישק.** לא זהו שנשא שלמה בתו: **(מא) וכל אשר עשה.** מלבד מעשיו הנזכרים פה: **על ספר וכו'.** ספר מיוחד היה להם, אשר יסופר בו כל דברי שלמה:

תהלים עח לח־נב

עח. לח וְהֻוא רַחוּם | יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא־יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא־יָעִיר כָּל־חֲמָתוֹ: לט וַיִּזְכֹּר כִּי־בָשָׂר
הֵמָּה רוּחַ הֹולֵךְ וְלֹא יָשוּב: מ כַּמָּה יַמְרוּהוּ בַּמִּדְבָּר יַעֲצִיבוּהוּ בִּישִׁימוֹן: מא וַיָּשׁוּבוּ וַיְנַסּוּ אֵל וּקְדוֹשׁ
יִשְׂרָאֵל הִתְוּו: מב לֹא־זָכְרוּ אֶת־יָדוֹ יֹום אֲשֶׁר־פָּדָם מִנִּי־צָר: מג אֲשֶׁר־שָׂם בְּמִצְרַיִם אֹתֹתָיו וֹמֹפְתָיו
בִּשְׂדֵה־צֹעַן: מד וַיַּהֲפֹךְ לְדָם יְאֹרֵיהֶם וְנֹזְלֵיהֶם בַּל־יִשְׁתָּיוּן: מה יְשַׁלַּח בָּהֶם עָרֹב וַיֹּאכְלֵם וּצְפַרְדֵּעַ
וַתַּשְׁחִיתֵם: מו וַיִּתֵּן לֶחָסִיל יְבוּלָם וִיגִיעָם לָאַרְבֶּה: מז יַהֲרֹג בַּבָּרָד גַּפְנָם וְשִׁקְמוֹתָם בַּחֲנָמַל: מח וַיַּסְגֵּר
לַבָּרָד בְּעִירָם וּמִקְנֵיהֶם לָרְשָׁפִים: מט יְשַׁלַּח־בָּם | חֲרוֹן אַפּוֹ עֶבְרָה וָזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מַלְאֲכֵי רָעִים:
נ יְפַלֵּס נָתִיב לְאַפּוֹ לֹא־חָשַׂךְ מִמָּוֶת נַפְשָׁם וְחַיָּתָם לַדֶּבֶר הִסְגִּיר: נא וַיַּךְ כָּל־בְּכוֹר בְּמִצְרָיִם רֵאשִׁית
אֹונִים בְּאָהֳלֵי־חָם: נב וַיַּסַּע כַּצֹּאן עַמּוֹ וַיְנַהֲגֵם כָּעֵדֶר בַּמִּדְבָּר:

רש"י

(לח) והרבה. פעמים רבות: **להשיב אפו.** מהם ואף אם נפרע מהם לא העיר עליהם כל חמתו כי אם מעט מעט לפי שזכר כי בשר המה ויצר הרע טמון בלבם והוא רוח הולך כשימותו ולא ישוב אותו רוח בהם לעולם הבא כשיחיו אין יצר הרע שולט בהם ולא יתכן לפרש רוח הולך ולא ישוב רוחם של חיים בהם שאם אמרת כן כפרת בתחית המתים וכן מפורש באגדת תהלים: **(מ) כמה.** פעמים ימרוהו תמיד במדבר: **(מא) התוו.** לשון סימן כמו והתוית תו (יחזקאל ט') וסימן הוא לשון מופת ונסיון בקשו ממנו אות וסימן היש ה' בקרבנו אם אין (שמות י"ז): **(מה) ותשחיתם.** שומטין את ביציהם: **(מז) בחנמל.** שם ארבה, ומדרשו בא חן ומל היה מולל את ירק העץ והעשב ואוכלו: **(מח) ויסגר לברד בעירם.** כשהתחיל הברד לירד המצרי מבריח צאנו לבית והברד נעשה למולו כמין כותל והמצרי שוחטו ונותנו על כתיפו להוליכו לבית ולאוכלו והעוף בא ונוטלו הימנו וזה ומקניהם לרשפים לעופות כמו ובני רשף יגביהו עוף (איוב ה') זה מדרשו ולפי פשוטו לרשפים רשפי אש כדכתיב (שמות ט') ואש מתלקחת בתוך הברד: **(נ) יפלס נתיב לאפו.** אע"פ שבאף נשתלחו המכות לא שמשו אלא שליחותם מה שנצטוו להמית המיתו ולא הכל בנתיבותם הלכו, בפירושים אחרים מצאתי כן יפלס נתיב לאפו כשהכה כל בכור במצרים הורה דרך למשחית באף לבוא אל בתי מצרים ולא לבתי בני ישראל: **וחיתם.** גופם:

מצודת דוד

(לח) והוא רחום. עכ"ז ה' הוא רחום ומכפר עון ולא ישחית האדם בעבור עונו ומרבה להשיב אפו מן החוטא פעמים רבות ואינו מעורר כל החמה הראוי לעורר על החוטא: **(לט) ויזכור.** על כי יזכור שהאדם הוא בשר וטבעו לרדוף אחר התאוה ובזה יחטא ואשם: **רוח הולך.** ארז"ל זה היצה"ר שהולך מן האדם בשעת מיתה ולא ישוב עוד אליו ולזה ירבה להסית את האדם עודו חי: **(מ) כמה.** פעמים רבות מרו בו במדבר ובמעשיהם העציבו לפניו במדבר שממה וכפל הדבר במ"ש: **(מא) וישובו וינסו.** חזרו ונסו את ה' במי מריבה: **התוו.** שאלו ממנו סימן ואות: **(מב) את ידו.** את חוזק ידו שהראם ביום אשר פדם ממצרים: **(מו) ויגיעם.** היא התבואה הבאה ע"י עבודה ויגיעה וכפל הדבר במ"ש: **(מח) לרשפים.** רשפי אש שהיתה מתלקחת בתוך הברד: **(נ) יפלס.** היה מיישר שביל להוליך דרך בו את אפו עליהם: **(נא) ראשית אונים.** הם הבכורים כמו כחי וראשית אוני (בראשית מט): **חם.** הוא מצרים הבא מחם: **(נב) כעדר.** כמו שהרועה מנהיג העדר במקום מרעה כן נהגם במדבר ולא חסרו דבר:

מצודת ציון

(מ) כמה. ענין מספר מרובה: **יעציבוהו.** מלשון עצבון: **(מא) התוו.** ענין סימן ואות כמו והתוית תיו (יחזקאל ט): **(מד) יאוריהם.** הם ברכות העשויות בידי אדם: **ונוזליהם.** מלשון הזלה ושפיכה ר"ל מים היורדים מעצמן: **(מה) ערוב.** תערובת מיני חיות: **וצפרדע.** שם מין שרץ המים: **(מו) לחסיל.** מין ארבה: **יבולם.** מלשון יבול ותבואה וכן ונתנה הארץ יבולה (ויקרא כ'): **(מז) יהרוג.** הוא לשון מושאל על השבירה: **ושקמותם.** מין אילן תאנה כמו ובולס שקמים (עמוס ז): **בחנמל.** הוא מין ברד: **(מח) ויסגר.** ענין מסירה כמו לא תסגיר עבד (דברים כג): **בעירם.** בהמתם: **לרשפים.** ענין להט ולהב: **(נ) יפלס.** ענין ישר כמו פלס מעגל רגליך (משלי ד) ועש"ז נקרא קנה המאזנים בשם פלס כי מיישר המשקל: **נתיב.** שביל ודרך: **לא חשך.** לא מנע: **וחיתם.** ובהמתם: **הסגיר.** ענין מסירה: **(נא) אונים.** ענין כח כמו מצאתי און לי (הושע יב):

יהל אור

לח **והוא** רחום כו' ולא יעיר כל חמתו. זח"ב ויקהל דר"ז ע"א זח"ג פינחס דרמ"ג סע"ב הטעם שבחול אומרים בהתחלת מעריב והוא רחום לפי ששכינתא תתאה שהיא המל' יורדת ומתלבשת בק"נ ע"כ צריכה לרחמים ונ' שזהו כענין י"ג עלין דסחרין לשושנה שבין החוחים בזהר ר"פ בראשית וכן והוא רחום יש בו י"ג תיבין. אבל בשבת שהיא עולה באצילות ע"ד אשריך ארץ שמלכיך בן חורין כו' בזח"ב ס"פ תרומה דקע"ה ע"א ע"כ א"צ לומר והוא רחום:

ז הָאוֹנָאָה אַרְבַּע כֶּסֶף. וְהַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶסֶף. וְהַהוֹדָאָה שָׁוֶה פְּרוּטָה. חָמֵשׁ פְּרוּטוֹת הֵן: הַהוֹדָאָה שָׁוֶה פְּרוּטָה; וְהָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה; וְהַנֶּהֱנֶה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ—מָעַל; וְהַמּוֹצֵא שָׁוֶה פְּרוּטָה—חַיָּב לְהַכְרִיז; וְהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ — יוֹלִיכֶנּוּ אַחֲרָיו אֲפִלּוּ לְמָדַי.

ח חֲמִשָּׁה חֻמְשִׁין הֵן: הָאוֹכֵל תְּרוּמָה, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר, וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי, וְהַחַלָּה, וְהַבִּכּוּרִים — מוֹסִיף חֹמֶשׁ. וְהַפּוֹדֶה נֶטַע רְבָעִי וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ — מוֹסִיף חֹמֶשׁ. הַפּוֹדֶה אֶת הֶקְדֵּשׁוֹ — מוֹסִיף חֹמֶשׁ. הַנֶּהֱנֶה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ — מוֹסִיף חֹמֶשׁ. וְהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה, וְנִשְׁבַּע לוֹ — מוֹסִיף חֹמֶשׁ.

ט אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם אוֹנָאָה; הָעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקַּרְקָעוֹת וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת. אֵין לָהֶן תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל, וְלֹא תַּשְׁלוּמֵי

פירוש ברטנורא

ז האונאה ארבעה כסף. למקח סלע שהוא עשרים וארבע מעות כסף. נמצא האונאה שתות כדאמרן. וחזר ושנאה משום דבעי למתני הטענה שתי כסף: **והטענה שתי כסף.** שאין שבועת הדיינים על טענה שהיא פחותה משתי כסף, שטענו שוה שתי מעות כסף יש לי בידך, וזה יודה לו מהם שוה פרוטה ויכפור השאר, או יודה לו הכל ויכפור פרוטה: **והחודאה שוה פרוטה.** להיות הודאה במקצת ויתחייב שבועה: **המוצא שוה פרוטה.** אבל בציר מהכי אינו חייב להכריז, דכתיב (דברים כ"ב) אשר תאבד ממנו, פרט לאבדה שאין בה שוה פרוטה: **יוליכנו אחריו.** אם הודה שנשבע לשקר, דאז אין לו כפרה עד שיחזירנו לידו ממש ולא ליד שלוחו, דכתיב (במדבר ה') ונתן לאשר אשם לו:

ח האוכל תרומה. גדולה. זה שאכל תרומה גדולה בשוגג: **ותרומת מעשר.** מעשר מן המעשר: **ותרומת מעשר של דמאי.** הלוקח תבואה מעם הארץ, צריך להפריש תרומת מעשר, אבל לא תרומה גדולה, שהיו הכל זהירים בה: **וחלה ובכורים.** כל הני חמשה חד נינהו, דכולהו איקרו תרומה, ומשם אחד הם באין: **נטע רבעי.** גמר קודש קודש ממעשר שני דמוסיף חומש. ותרווייהו נמי חד חשיב להו, דמחד קרא נפקי כיון דממעשר יליף: **ומעשר שני שלו.** דוקא. מוסיף חומש, דאיש ממעשרו כתיב: **הקדשו.** ולא של אחרים, המקדיש כתיב: **הנהנה.** בשוגג, חייב קרבן מעילה וחומש:

ט אלו דברים שאין להם אונאה וכו'. דאמר קרא (ויקרא כה). וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין,

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

משנה זו והמשנה שלאחריה אינם מענין פרקנו, והובאו כאן אגב שיעור האונאה; מכאן חוזרת משנתנו ופותחת בשיעור האונאה, שכבר נישנה לעיל (משנה ג).

הָאוֹנָאָה אַרְבַּע כֶּסֶף – ארבע מעות כסף לסלע, כמו שנתפרש לעיל (משנה ג). **וְהַטַּעֲנָה שְׁתֵּי כֶסֶף** – אין בית דין מחייבים שבועה את הנתבע שהוא מודה במקצת הטענה, אלא אם כן הטענה היא לכל הפחות שתי מעות כסף, היינו שליש דינר. **וְהַהוֹדָאָה** – היא לכל הפחות על **שָׁוֶה פְּרוּטָה** – שהיא אחת משלושים ושניים במעה. בגמרא (**שבועות לט, ב**) נחלקו אמוראים בפירוש הפיסקה "הטענה שתי כסף": לדעת רב "כפירת הטענה שתי כסף", כלומר שהנתבע המודה במקצת הטענה כופר לכל הפחות בשתי מעות כסף, והמקצת שמודה בה אינה פחות מפרוטה; נמצא שלדעתו של רב התביעה היא לפחות שתי מעות כסף ופרוטה. וכן אמנם מפרש הרמב"ם. ושמואל אמר: "טענה עצמה שתי כסף", כלומר שהתביעה היא לפחות שתי מעות כסף, וממנה מודה הנתבע לא פחות מפרוטה. **חָמֵשׁ פְּרוּטוֹת הֵן** – בחמישה דברים קבעו חכמים את השיעור של פרוטה: א. **הַהוֹדָאָה שָׁוֶה פְּרוּטָה** – כמו שבארנו לעיל. ב. **וְהָאִשָּׁה מִתְקַדֶּשֶׁת בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה** – לבעלה. ג. **וְהַנֶּהֱנֶה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ, מָעַל** – חייב להביא קרבן מעילה. ד. **וְהַמּוֹצֵא שָׁוֶה פְּרוּטָה, חַיָּב לְהַכְרִיז** – אבל פחות משווה פרוטה אינו חייב להכריז, שנאמר (דברים כב, ג): "וכן תעשה לכל אבדת אחיך אשר תאבד ממנו ומצאתה", ודרשו חכמים: אשר תאבד ממנו – פרט לאבידה שאין בה שווה פרוטה שאינה קרויה אבידה. ה. **וְהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה וְנִשְׁבַּע לוֹ** – לשקר שלא גזל, ואחר כך הודה, **יוֹלִיכֶנּוּ אַחֲרָיו אֲפִלּוּ לְמָדַי** – שאין לו כפרה עד שישיב את הגזילה לידי הנגזל, ואפילו הוא במדינה רחוקה (עיין בבא קמא ט, ה).

באור משנה ח

חֲמִשָּׁה חֻמְשִׁין הֵן – בחמישה דברים מוסיפים חומש: א. **הָאוֹכֵל תְּרוּמָה** – בשוגג, **וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר** – או האוכל תרומת מעשר, שמפריש הלוי ממעשרו לכהן, **וּתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי** – של תבואה הלקוחה מעם הארץ, שהלוקח מפריש ממנה תרומת מעשר מספק, שמא לא הופרשו מעשרותיה, אבל לא תרומה גדולה, לפי שהיו הכל זהירים בה, **וְהַחַלָּה** – או האוכל חלה, שמפרישים מן העיסה, והיא קרויה תרומה, שנאמר (**במדבר טו, כ**): "חלה תרימו תרומה", **וְהַבִּכּוּרִים** – או האוכל ביכורים, שאף הם קרויים תרומה, שנאמר (**דברים יב, יז**): "ותרומת ידך", ופירשו: אלו הביכורים, שנאמר בהם (**דברים כו, ד**): "ולקח הכהן הטנא מידך"; האוכל אחד מאלה בשוגג, **מוֹסִיף חֹמֶשׁ** – משלם את הקרן, ומוסיף עליה חומש, שנאמר בתרומה (**ויקרא כב, יד**): "ואיש כי יאכל קודש בשגגה, ויסף חמישיתו עליו". וכל אלה אינם נימנים אלא לאחד, לפי שכולם קרויים תרומה, כמו שבארנו;

ב. **וְהַפּוֹדֶה נֶטַע רְבָעִי** – פירות האילן בשנה הרביעית לנטיעתו (לאחר שנגמרו שלוש שנות הערלה), שדינם להעלותם או להעלות את דמי פדיונם לירושלים ולאכלם שם כדין מעשר שני, **וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁלּוֹ** – או הפודה פירות מעשר שני שלו, ומעלה את המעות לירושלים, **מוֹסִיף חֹמֶשׁ** – שנאמר (**ויקרא כז, לא**): "ואם גאל יגאל איש ממעשרו, חמישיתו יוסף עליו", ולמדים נטע רבעי ממעשר שני בגזירה שווה "קודש, קודש", שכן בנטע רבעי כתוב (**ויקרא יט, כד**): "ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה'", ובמעשר שני כתוב (**ויקרא כז, ל**): "וכל מעשר הארץ... קודש לה'", מה מעשר שני יש לו חומש, אף נטע רבעי יש לו חומש; ג. **הַפּוֹדֶה אֶת הֶקְדֵּשׁוֹ** – שהקדיש הוא בעצמו, **מוֹסִיף חֹמֶשׁ** – כמו שנאמר (**ויקרא כז, יט**): "ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו, ויסף חמשית כסף ערכך עליו"; ד. **הַנֶּהֱנֶה בְּשָׁוֶה פְּרוּטָה מִן הַהֶקְדֵּשׁ** – בשוגג, **מוֹסִיף חֹמֶשׁ** – כמו שנאמר (**ויקרא ה, טז**): "ואת אשר חטא מן הקודש ישלם, ואת חמישיתו יוסף עליו ונתן אותו לכהן"; ה. **וְהַגּוֹזֵל אֶת חֲבֵרוֹ שָׁוֶה פְּרוּטָה, וְנִשְׁבַּע לוֹ** – לשקר שלא גזל, ואחר כך הודה, **מוֹסִיף חֹמֶשׁ** – כמו שנאמר (**ויקרא ה, כד**): "או מכל אשר ישבע עליו לשקר, ושלם אותו בראשו, וחמישיתיו יוסף עליו". וכבר בארנו במקומות אחדים, שחומש האמור בתורה היינו רבע מהקרן, והוא הנקרא "חומש מלבר" (מבחוץ – עיין באורנו למשנה בבא קמא ט, ז).

באור משנה ט

משנתנו חוזרת לדיני אונאה, והיא באה לפרט דברים שאין בהם אונאה.

אֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶם אוֹנָאָה – שאין דין אונאה במקחם, ואם נתאנה המוכר או הלוקח אפילו ביתר על שתות אינם יכולים לתבוע את האונאה. **הָעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקַּרְקָעוֹת וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת** – שנאמר (**ויקרא כה, יד**): "וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה מיד עמיתך, אל

אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. שׁוֹמֵר חִנָּם אֵינוֹ נִשְׁבָּע, וְנוֹשֵׂא שָׂכָר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: קָדָשִׁים שֶׁהוּא חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן — יֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה; וְשֶׁאֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן — אֵין לָהֶן אוֹנָאָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹכֵר סֵפֶר תּוֹרָה, בְּהֵמָה וּמַרְגָּלִית — אֵין לָהֶם אוֹנָאָה. אָמְרוּ לוֹ: לֹא אָמְרוּ אֶלָּא אֶת אֵלּוּ.

י כְּשֵׁם שֶׁאוֹנָאָה בְּמֶקַח וּמִמְכָּר, כָּךְ אוֹנָאָה בִּדְבָרִים. לֹא יֹאמַר לוֹ: בְּכַמָּה חֵפֶץ זֶה? וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לִקַּח. אִם הָיָה

פירוש ברטנורא

יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, יצאו שטרות. דכתיב וכי תמכרו ממכר, דבר שגופו מכור וגופו קנוי, יצאו שטרות שאינם עומדים אלא לראיה שבהן. הקדשות, אמר קרא אחיו, אחיו ולא הקדש: **לא תשלומי כפל.** דכתיב בטוען טענת גנב (שמות כב) על כל דבר פשע, כלל. על שור על חמור וכו׳, פרט. על כל אבדה, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המטלטל וגופו ממון. יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין. יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות. יצאו שטרות שאע״פ שהם מיטלטלין אין גופן ממון. הקדשות, אמר קרא רעהו, רעהו ולא הקדש: **ולא תשלומי ארבעה וחמשה.** אם גנב וטבח ומכר שור או שה של הקדש. דתשלומי ארבעה וחמשה אמר רחמנא ולא תשלומי שלשה לשה וארבעה לשור, דכיון דאמעיט מכפל, בציר להו חדא, שהכפל בטובח ומוכר בכלל תשלומי ארבעה וחמשה הן: **נושא שכר אינו משלם.** דכתיב (שם) כי יתן איש אל רעהו, כלל. חמור או שור או שה, פרט. וכל בהמה לשמור, חזר וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וכו׳. הקדשות, אמר קרא רעהו, ולא הקדש: **קדשים שחייב באחריותן.** אמר הרי עלי עולה והפרישה והוממה ומכרה: **יש להם אונאה.** דכיון דאם מתה או נגנבה חייב באחריותה, דיליה היא, ואל תונו איש את אחיו קרינא ביה: **ושאינו חייב באחריותן.** כגון דאמר הרי זו: **אף המוכר ספר תורה.** לפי שאין קץ לדמיה: **מרגלית ובהמה.** מפני שאדם רוצה לזווגן. מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר על אחר שכמותו [לצמדו עמו בעול] שאם בא להצמיד תחת העול שור חלש עם הבריא מקלקל את הבריא, וכן מרגלית נאה למלאות עם חברתה בזהב מן היחידית. ואין הלכה לא כר׳ יהודה ולא כר׳ שמעון:

י כך אונאה בדברים. שנאמר (ויקרא כ״ה) ולא תונו איש את עמיתו ויראת מאלהיך, זה נאמר באונאת דברים שאין טובתן ורעתן מסורה להכיר אלא ללבו של מדבר שיודע אם לרעה מתכוין אם לטובה:

משניות מבוארות – קהתי

תונו איש את אחיו״, ודרשו: או קנה מיד עמיתך – דבר הנקנה מיד ליד, יצאו קרקעות שאינם מיטלטלים, יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות, שנאמר **(ויקרא כה, מו)**: ״והתנחלתם אותם לבניכם אחריכם לרשת אחוזה״; יצאו שטרות, שנאמר: ״וכי תמכרו ממכר״ – דבר שגופו מכור וגופו קנוי, ואילו שטרות אינם עומדים אלא לראיה; יצאו הקדשות, שנאמר: ״אל תונו איש את אחיו״, ודרשו: ״אחיו״ ולא הקדש; או משום שנאמר: ״או קנה מיד עמיתך״ – פרט להקדש. **אֵין לָהֶן תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל** – אם נגנבו (וגניבת קרקעות היינו בהסגת גבול). בברייתא בגמרא למדים זה ממה שנאמר **(שמות כב, ח)**: ״על כל דבר פשע על שור על חמור על שה על שלמה על כל אבדה אשר יאמר כי הוא זה עד האלהים יבוא דבר שניהם, אשר ירשיעון אלהים ישלם שנים לרעהו״, ודרשו: ״על כל דבר פשע״ – כלל; ״על שור על חמור״ וכו׳ – פרט; ״על כל אבדה״ – חזר וכלל; כלל ופרט וכלל – אי אתה דן אלא כעין הפרט; מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון; יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין; יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות; יצאו שטרות שאין גופם ממון; יצאו הקדשות, שנאמר: ״ישלם שנים לרעהו״, ודרשו: לרעהו ולא להקדש; **וְלֹא תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה** – אם גנב שור או שה של הקדש וטבחו או מכרו, אינו חייב לשלם ארבעה צאן תחת השה וחמישה בקר תחת השור, שהואיל ופטור מכפל הרי אין כאן אלא שלושה וארבעה, והתורה אמרה ארבעה וחמישה, ולא שלושה וארבעה. **שׁוֹמֵר חִנָּם אֵינוֹ נִשְׁבָּע** – שאם נמסרו לו עבדים או שטרות או בהמת הקדש לשמירה ואבדו, או שנמסרה לו קרקע לשמור ונתקלקלה, אינו נשבע עליהם שלא פשע בשמירתם שנאמר **(שמות כב, ו)**: ״כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור״ ודרשו: ״כי יתן איש אל רעהו״ – כלל; כסף או כלים – פרט; לשמור – חזר וכלל; מה הפרט מפורש דבר המיטלטל וגופו ממון, אף כל דבר המיטלטל וגופו ממון; ונאמר: ״כי יתן איש אל רעהו״, ולא להקדש **(ברייתא בגמרא)**; **וְנוֹשֵׂא שָׂכָר** – שומר שכר, **אֵינוֹ מְשַׁלֵּם** – אם נגנבו או אבדו, שנאמר בשומר שכר **(שמות כב, ט)**: ״כי יתן איש אל רעהו חמור או שור או שה וכל בהמה לשמור״, ודרשו כדלעיל ב״כלל ופרט וכלל״, שאינו חייב לשלם אלא על דבר המיטלטל וגופו ממון; ונאמר: ״כי יתן איש אל רעהו״, פרט להקדש (ברייתא בגמרא). יש מפרשים, ששומר חינם אינו נשבע, אלא נאמן הוא בדיבורו לומר שלא פשע, וכן שומר שכר פטור באלו מגניבה ואבידה, והוא נאמן לומר שלא אירע כן בפשיעתו, אבל אם יש עדים שפשעו בשמירתם או שהודו בכך, בין שומר חינם ובין שומר שכר חייב לשלם, שכל הפושע הרי הוא כמזיק בידים **(רמב״ם הל׳ שכירות ב, ג)**. ויש מפרשים, שאף אם פשעו פטורים מלשלם, ולא נקטה המשנה ״שומר חינם אינו נשבע״ אלא משום שבכתוב לא נאמרו תשלומים אצל שומר חינם **(רמב״ן; הרשב״א; הראב״ד; ועיין ״תוספות יום טוב״ ו״מלאכת שלמה״)**. **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: קָדָשִׁים שֶׁהוּא חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן** – שאם מתו או נגנבו או אבדו, חייבים בעליהם להביא אחרים תחתיהם, והיינו שאמר: ״הרי עלי קרבן״, **יֵשׁ לָהֶן אוֹנָאָה** – שאם נפל בהם מום ומכרם, יש להם דין אונאה, שהואיל וחייבים הבעלים באחריותם הרי הם כנכסיהם, וקוראים בהם: ״אל תונו איש את אחיו״, **וְשֶׁאֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן** – שאמר: הרי בהמה זו קרבן, **אֵין לָהֶן אוֹנָאָה** – שאם נפל מום בקרבן ומכרו באונאה, אין חייבים להחזיר, שאין כאן משום ״אל תונו איש את אחיו״. ואין הלכה כרבי שמעון. אלא כל קדשים אין להם דין אונאה. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף הַמּוֹכֵר סֵפֶר תּוֹרָה, בְּהֵמָה וּמַרְגָּלִית, אֵין לָהֶם אוֹנָאָה** – בברייתא בגמרא מבואר הטעם: ספר תורה – מפני שאין קץ לדמיו (אין קצבה לשוויו), בהמה ומרגלית – מפני שאדם רוצה לזווגם, שפעמים מי שיש לו שור יפה לחרישה מחזר על אחר שכמותו לצמדו עמו בעול, שהמזווג שור חלש עם בריא, הוא מקלקל את הבריא; וכן מרגלית נאה לשבצה עם חברתה בטבעת וכיוצא בזה; ולפיכך הוא מוכן לשלם יותר משוויין. **אָמְרוּ לוֹ** – חכמים לרבי יהודה: **לֹא אָמְרוּ אֶלָּא אֶת אֵלּוּ** – העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות, שאלו בלבד אין להם אונאה, אבל שאר הדברים יש להם אונאה. והלכה כחכמים.

באור משנה י

כְּשֵׁם שֶׁאוֹנָאָה אסורה **בְּמֶקַח וּמִמְכָּר, כָּךְ** אסורה **אוֹנָאָה בִּדְבָרִים** – שנאמר **(ויקרא כה, יז)**: ״ולא תונו איש את עמיתו ויראת מא־להיך״, ופירשו חכמים, שפסוק זה נאמר באונאת דברים, שאין טובתם ורעתם מסורה להכיר אלא ללבו של המדבר, שיודע הוא אם להקניט התכוון או לטובה; לפיכך נאמר: ״ויראת מא־להיך״, הווי יירא מן היודע מחשבות אם לטובה אם לאונאה; כיצד אונאת דברים? **לֹא יֹאמַר לוֹ** – לא ישאל אדם את חברו: **בְּכַמָּה חֵפֶץ זֶה** – מה מחירו? **וְהוּא אֵינוֹ רוֹצֶה לִקַּח** – לקנותו. **אִם הָיָה בַּעַל תְּשׁוּבָה, לֹא יֹאמַר**

בַּעַל תְּשׁוּבָה, לֹא יֹאמַר לוֹ: זְכֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים! אִם הוּא בֶּן גֵּרִים, לֹא יֹאמַר לוֹ: זְכֹר מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֶיךָ! שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כב, כ): "וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ".

יא אֵין מְעָרְבִין פֵּרוֹת בְּפֵרוֹת, אֲפִלּוּ חֲדָשִׁים בַּחֲדָשִׁים; וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר חֲדָשִׁים בִּישָׁנִים. בְּאֱמֶת, בַּיַּיִן הִתִּירוּ לְעָרֵב קָשֶׁה בְּרַךְ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַשְׁבִּיחוֹ. אֵין מְעָרְבִין שְׁמָרֵי יַיִן בְּיַיִן, אֲבָל נוֹתֵן לוֹ אֶת שְׁמָרָיו. מִי שֶׁנִּתְעָרֵב מַיִם בְּיֵינוֹ — לֹא יִמְכְּרֶנּוּ בַּחֲנוּת, אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעוֹ; וְלֹא לַתַּגָּר, אַף עַל פִּי שֶׁהוֹדִיעוֹ, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְרַמּוֹת בּוֹ. מְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַטִּיל מַיִם בַּיַּיִן — יַטִּילוּ.

יב הַתַּגָּר נוֹטֵל מֵחָמֵשׁ גְּרָנוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ מְגוּרָה אַחַת; מֵחָמֵשׁ גִּתּוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיטָם אֶחָד, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא מִתְכַּוֵּן לְעָרֵב. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יְחַלֵּק הַחֻנְנִי קְלִיּוֹת וֶאֱגוֹזִין לַתִּינוֹקוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְגִּילָן לָבֹא אֲצָלוֹ; וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וְלֹא יִפְחוֹת אֶת הַשַּׁעַר; וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זָכוּר לְטוֹב. לֹא יָבֹר אֶת הַגְּרִיסִין; דִּבְרֵי אַבָּא שָׁאוּל. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וּמוֹדִים

פירוש ברטנורא

יא אין מערבין פירות בפירות. בעל הבית האומר לחבירו פירות שדה פלוני אני מוכר לך, לא יערבם בפירות שדה אחר: **ואין צריך לומר חדשים בישנים.** פסק למכור לו ישנים, לא יערב עמהם חדשים. שהישנים יבשים ועושים קמח יותר מן החדשים: **מפני שמשביחו.** קשה משביח את הרך, לפיכך פסק עמו רך מערב בו קשה, אבל פסק עמו קשה לא יערב בו את הרך: **אין מערבין שמרי יין.** של חבית זו ביין של חבית אחרת: **אבל נותן לו את שמריו.** של יין עצמו: **לא ימכרנו בחנות.** פרוטה פרוטה: **אלא אם כן הודיע.** לכל אחד ואחד מהן, מים מעורבין בו: **ולא לתגר.** לא ימכרנו ביחד ואף ע"פ שהודיעו, לפי שאינו לוקחו אלא לרמות ולמכרו בחנות: **מקום שנהגו להטיל מים ביין.** דוקא בין הגתות יטיל. דכיון שנהגו אין כאן טעות, שכל היינות בחזקת כן:

יב התגר נוטל מחמש גרנות. שהכל יודעים בו שלא גדלו בשדותיו ומבני אדם הרבה לוקח ובחזקת כן לוקחים ממנו: **מגורה.** אוצר שאוגרין בו תבואה. גורן, הוא שדשין בו את התבואה. ודרך התגר לקנות מבעלי בתים בשעת הגורן ולהכניס למגורה שלו: **פיטם.** גינית גדולה: **ובלבד שלא יתכוין לערבן.** להוציא קול לקנות הרוב ממקום משובח ולערב בו ממקום אחר ושכניו סבורים שכל הפירות מאותו מקום: **ולא יפחות את השער.** למכור בזול. מפני שהוא מרגיל לבא אצלו ומקפח מזונות חבריו: **זכור לטוב.** שמתוך כך אוצרי פירות מוכרין בזול. וכן הלכה: **גריסין.** פולין גרוסות בריחים, אחת לשתים: **לא יבור.** את הפסולת. לפי

משניות מבוארות – קהתי

לוֹ: זְכֹר מַעֲשֶׂיךָ הָרִאשׁוֹנִים! וכן **אִם הוּא בֶּן גֵּרִים, לֹא יֹאמַר לוֹ: זְכֹר מַעֲשֵׂה אֲבוֹתֶיךָ! שֶׁנֶּאֱמַר: "וְגֵר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא תִלְחָצֶנּוּ"** – ודרשו: "לא תונה", אפילו באונאת דברים. בגמרא אמרו: גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שזה ניתן להישבון (להשבה) וזה לא ניתן להישבון, זה בממונו וזה בגופו, זה נאמר בו: "ויראת מא־להיך" וזה לא נאמר בו. וכל הצועק מאונאת דברים, נענה מיד, שנאמר (שם): "כי אני ה'", שכל השערים ננעלים חוץ משערי אונאה (גמרא בבא מציעא נח, ב; נט, א; רמב"ם הל' מכירה יד, יח). ולעולם יהא אדם זהיר באונאת אשתו (באונאת דברים לצערה – **רש"י**). שמתוך שדמעתה מצויה אונאתה קרובה (פורענות אונאתה קרובה לבוא – **גמרא ורש"י שם**).

באור משנה יא

משנתנו מוסיפה לפרט דברים האסורים משום אונאה וגניבת דעת.

אֵין מְעָרְבִין פֵּרוֹת בְּפֵרוֹת – מי שאמר לחברו: פירות שדה זו אני מוכר לך, לא יערב בהם פירות של שדה אחרת (**רש"י**), **אֲפִלּוּ חֲדָשִׁים בַּחֲדָשִׁים** – שהפירות של שתי השדות הם חדשים, **וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר** – שאסור לערב, **חֲדָשִׁים בִּישָׁנִים** – שאם פסק למכור לו ישנים, לא יערב בהם חדשים, לפי שהישנים משובחים מן החדשים, יש מפרשים: אין מערבין פירות בפירות – מעט פירות רעים בהרבה פירות יפים כדי למוכרם בתורת יפים, והרעים אינם ניכרים בהם (**הרא"ש; הטור**). **בְּאֱמֶת, בַּיַּיִן הִתִּירוּ לְעָרֵב קָשֶׁה בְּרַךְ** – יין חריף ביין שאינו חריף, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַשְׁבִּיחוֹ** – שמשביח את טעמו. יש מפרשים: דווקא קשה ברך מותר לערב אבל לא רך בקשה (**רש"י; ברטנורא**); ויש מפרשים: אפילו קשה ברך מותר לערב, לפי שכשנותנים מעט קשה ברך הוא משביח ומתקיים יותר, וכל שכן רך בקשה, שהוא משביחו (**הרא"ש; "תפארת ישראל"**). בגמרא אמרו, שדווקא בין הגיתות מותר לערב (שתוספים זה עם זה ונעשים טעם אחד – **רש"י**), אבל לאחר הגיתות אסור לערב (שהואיל וכל אחד כבר קלט ריחו וטעמו, אינו משביחו אלא פוגמו – **רש"י**). ברם, אם היה טעמו ניכר, והלוקח טועם את היין קודם שקונהו, מותר לערב מכל מקום. כן למדים בגמרא ממשנתנו, שכל "באמת" הלכה היא, שהרי המשנה נותנת טעם לדבריה: מפני שמשביחו; ומכאן שכל מקום שנקטה המשנה "באמת" הלכה היא, ואין להסס ולגמגם בדבר (**רש"י; ועיין באורנו למשנה תרומות ב, א**) **אֵין מְעָרְבִין שְׁמָרֵי יַיִן** – של חבית אחת, **בְּיַיִן** – של חבית אחרת, לפי שהשמרים של יין זה מקלקלים את היין האחר, **אֲבָל נוֹתֵן לוֹ אֶת שְׁמָרָיו** – של אותו יין שהוא מוכר לו, שכשהוא מערה את היין מכליו לכלי הלוקח, נותן שמריו לתוכו (**רמב"ם; המאירי**). ויש מעירים, שאין המדובר בשמרים גמורים, אלא ביין עכור שבשולי החבית סמוך לשמרים, והואיל ובר שתיה הוא אינו בדין אונאה (**המאירי**). **מִי שֶׁנִּתְעָרֵב מַיִם בְּיֵינוֹ, לֹא יִמְכְּרֶנּוּ בַּחֲנוּת** – במכירה קמעונית, **אֶלָּא אִם כֵּן הוֹדִיעוֹ** – הודיע ללוקח, שהיין מהול במים, **וְלֹא לַתַּגָּר** – ולא ימכרנו כולו לסוחר יין, **אַף עַל פִּי שֶׁהוֹדִיעוֹ** – שהוא מהול במים, **שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְרַמּוֹת בּוֹ** – שאין התגר לוקח את היין המהול אלא כדי לרמות בו, למכרו בדמי יין יפה. **מְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהַטִּיל מַיִם בַּיַּיִן** – למחצה, לשליש ולרביע, הכל כמנהג המדינה (**תוספות**), **יַטִּילוּ** – שכיון שנהגו כן, אין כאן משום רמאות, שכל היינות בחזקת שיש בהם תערובת מים. ברם, בגמרא מבואר, שדווקא בין הגיתות יטילו (שבזמן הגתות קולטים המים את טעם היין, אבל שלא בין הגתות הוא נחשב כאילו הוא מזוג – **מגיד משנה על הרמב"ם הל' מכירה יח, ו**).

באור משנה יב

הַתַּגָּר – הלוקח תבואה מבני אדם הרבה ומוכרה, **נוֹטֵל מֵחָמֵשׁ גְּרָנוֹת וְנוֹתֵן לְתוֹךְ מְגוּרָה אַחַת** – מותר לו לערב את התבואה שקונה מגרנות אחדות וליתנה לתוך אסם אחד; **מֵחָמֵשׁ גִּתּוֹת** – נוטל יין מחמש גתות, **וְנוֹתֵן לְתוֹךְ פִּיטָם אֶחָד** – חבית גדולה, שהכל יודעים שהוא קונה מבני אדם הרבה, ובחזקת כן לוקחים ממנו, **וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא מִתְכַּוֵּן לְעָרֵב** – סחורה גרועה בתוך משובחת, ולהוציא קול שהכל מגורן אחת או מגת אחת. **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יְחַלֵּק הַחֻנְנִי קְלִיּוֹת וֶאֱגוֹזִין לַתִּינוֹקוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַרְגִּילָן לָבֹא אֲצָלוֹ** – ונמצא מקפח פרנסתם של חנוונים אחרים; **וַחֲכָמִים מַתִּירִין** – שיכול הוא לומר לחנוני חברו: אני מחלק קליות ואגוזים, חלק אתה דברים יותר טובים (גמרא). והלכה כחכמים. **וְלֹא יִפְחוֹת אֶת הַשַּׁעַר** – ולא יוזיל את המחיר, מפני שהוא מרגיל את הכל לבוא אליו ומקפח פרנסתם של חבריו. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: זָכוּר לְטוֹב**

שֶׁלֹּא יָבֹר מֵעַל פִּי הַמְּגוּרָה, שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּגוֹנֵב אֶת הָעַיִן. אֵין מְפַרְכְּסִין לֹא אֶת הָאָדָם, וְלֹא אֶת הַבְּהֵמָה, וְלֹא אֶת הַכֵּלִים.

פרק חמישי

א אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ וְאֵיזֶהוּ תַּרְבִּית? אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ? הַמַּלְוֶה סֶלַע בַּחֲמִשָּׁה דִינָרִין, סָאתַיִם חִטִּין בִּשְׁלֹשׁ; מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׁךְ. וְאֵיזֶהוּ תַּרְבִּית? הַמַּרְבֶּה בְּפֵרוֹת. כֵּיצַד? לָקַח הֵימֶנּוּ חִטִּין בְּדִינַר זָהָב הַכּוֹר, וְכֵן הַשַּׁעַר, עָמְדוּ חִטִּין בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָרִים, אָמַר לוֹ: תֵּן לִי חִטַּי, שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְמָכְרָן וְלִקַּח בָּהֶן יַיִן; אָמַר לוֹ: הֲרֵי חִטֶּיךָ עֲשׂוּיוֹת עָלַי בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָרִין, וַהֲרֵי לְךָ אֶצְלִי בָּהֶן יַיִן, וְיַיִן אֵין לוֹ.

ב הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ – לֹא יָדוּר בַּחֲצֵרוֹ חִנָּם, וְלֹא יִשְׂכֹּר מִמֶּנּוּ בְּפָחוֹת; מִפְּנֵי שֶׁהוּא רִבִּית. מַרְבִּין עַל הַשָּׂכָר, וְאֵין

פירוש ברטנורא

שמתוך שנראות יפות הוא מעלה את דמיהן הרבה מדמי הפסולת שנטל מהן: **וחכמים מתירין.** שיכול הלוקח לראות ולהבחין כמה דמי הפסולת שנברר, מאלו שישנן באחרים. וטוב לו להעלות בדמיהן של אלו שהן מבוררים מפני הטורח. והלכה כחכמים: **שלא יבור מעל פי המגורה.** למעלה להראות יפות, ואת הפסולת שבתוכו לא בירר: **לפי שאינו אלא כגונב את העין.** בברירתו: **מפרכסין.** מתקנין ומיפין: **לא את האדם.** עבד כנעני העומד לימכר:

ה א איזהו נשך. שהוא נושך. דשקל מיניה מאי דלא יהיב ליה: **המרבה בפירות.** המרבה שכר לעצמו בפירות. ובין בהלואת כסף ובין בהלואת פירות הוי רבית. שהרי מתרבה ממונו. אלא דבסיפא, רבית דרבנן קמפרש שהוא דרך מקח וממכר: **דינר זהב.** עשרים וחמשה דינרי כסף: **וכן השער.** כך היו נמכרין בעיר. והותר לו לתת מעות עכשיו על מנת ליתן לו זה חטין כל ימות השנה בדמים הללו כשיעור מעותיו ואע"פ שעכשיו אין לו חטין, דתנן בפרקין יצא השער פוסקין, אע"פ שאין לזה יש לזה, ויכול המוכר הזה לקנותם עתה במעות הללו: **עמדו חטין בשלשים דינרין אמר לו תן לי חיטי.** זה מותר אם נתן לו חטין. אבל אם פסק לתת לו בהן יין, אסור, שמא יוקיר היין, הואיל ואין לו יין. ואע"פ שפוסק עמו כשער היין של עכשיו וכבר יצא השער, הואיל ואינו נותן לו דמים שנוכל לומר יכול הוא לקנות יין בדמים שקבל אלא בא לעשות עליו דמי החטין חוב ולפסוק על החוב יין, אסור אם יין אין לו. דאי הוה ליה יין, הוי קנוי לו מעכשיו לזה שבא לפסוק על החוב יין, וכי אייקר ברשותיה אייקר:

ב מרבין על השכר. בשכר המתנת מעות השכירות: **ואין מרבין על המכר.** בשכר המתנת המקח. וטעמא, משום דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, הלכך

משניות מבוארות – קהתי

– המוכר בזול, שמועיל להוזלת המחירים בכלל. **לֹא יָבֹר אֶת הַגְּרִיסִין** – פולים טחונים; לא יוציא את הפסולת מתוכם כדי להעלות מחירם, **דִּבְרֵי אַבָּא שָׁאוּל** – וטעמו, שמתוך שנראים הגריסים יפים, הוא מעלה דמיהם יותר מדמי הפסולת שהוציא, ויש בזה משום אונאה. **וַחֲכָמִים מַתִּירִין** – שאין אונאה בדבר הנראה, כלומר שיכול הלוקח לראות ולהבחין כמה דמי הפסולת הוציא, ועד כמה כדאי לו להעלות בדמיהם של גריסים אלו המבוררים, ולחסוך לו טורח הברירה. **וּמוֹדִים** – חכמים, **שֶׁלֹּא יָבֹר מֵעַל פִּי הַמְּגוּרָה** – מלמעלה, ואת הפסולת שלמטה לא יוציא, **שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא כְּגוֹנֵב אֶת הָעַיִן** – שמתוך שהלוקח רואה פי המגורה מנוקה, הריהו סבור שהכל מנופה ומבורר. **אֵין מְפַרְכְּסִין** – אין מתקנים ומייפים למכירה, **לֹא אֶת הָאָדָם** – עבד כנעני העומד להימכר, **וְלֹא אֶת הַבְּהֵמָה, וְלֹא אֶת הַכֵּלִים** – הישנים, כדי שייראו כחדשים, שיש בזה משום גניבת דעת.

באור משנה א

פרק זה עוסק בדיני ריבית. כתוב בתורה (ויקרא כה, לה-לז): "וכי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו... אל תקח מאתו נשך ותרבית... את כספך לא תתן לו בנשך, ובמרבית לא תתן אכלך"; ופירשו חכמים (גמרא בבא מציעא ס, ב), שאמנם אין הבדל בין "נשך" ל"תרבית", ושני הלשונות משמשים לציון כל סוגי הריבית, הן של כסף הן של אוכל, כפי שמוכח גם ממה שנאמר (דברים כג, כ): "לא תשיך לאחיך נשך כסף נשך אוכל, נשך כל דבר אשר ישך". אלא שהם שני בטויים שונים הבאים לציין את הריבית האסורה מן התורה, לפי שתי התוצאות השונות שלה: "נשך" על שם הפסדו של הלווה, שהריבית נושכתו ומחסרתו ממון; וכן פירש רש"י (שמות כב, כד): "נשך" – ריבית שהיא כנשיכת נחש, שנושך חבורה קטנה ברגלו ואינו מרגיש, ופתאום היא מבצבצת ונופחת עד קדקדו, כך ריבית אינה מורגשת ואינה ניכרת עד שהיא עולה ומחסרתו ממון הרבה". "תרבית" – על שם רווחיו של המלוה, שעל ידי הריבית הוא מרוויח ומרבה את הונו (עיין רמב"ן על הפסוק שהבאנו לעיל מ"ויקרא" שמבאר שם לפי פשוטו ובדרך אחרת). נמצא שאי אפשר לתרבית בלא נשך ולנשך בלא תרבית, ואם כן למה חילקם הכתוב ("נשך ותרבית")? לעבור על הריבית בשני לאוין – מכאן מבואר בגמרא, שמשנתנו הפותחת בשאלה: "איזהו נשך ואיזהו תרבית" אינה באה לפרש נשך ותרבית שבתורה, שהרי כפי שבארנו אחד הם, אלא כוונת המשנה היא: איזוהי ריבית האסורה מן התורה ואיזהו ריבית שאינה אסורה אלא מדברי סופרים? ובאה המשנה ללמדנו, שמן התורה אין איסור ריבית אלא בדרך הלואה, והיא הנקראת במשנתנו "נשך", ובלשון חכמים היא נקראת "ריבית קצוצה". היינו ריבית קבועה מראש, ואילו ריבית בדרך משא ומתן אינה אלא מדברי סופרים, והיא הנקראת במשנתנו "תרבית". כן נקראת היא בלשון חכמים "אבק ריבית".

אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ – האסור מן התורה, **וְאֵיזֶהוּ תַּרְבִּית** – ריבית האסורה מדברי סופרים? **אֵיזֶהוּ נֶשֶׁךְ? הַמַּלְוֶה סֶלַע** – שהיא ארבעה דינרים, **בַּחֲמִשָּׁה דִינָרִין** –על מנת שיחזיר לו הלווה חמישה דינרים; **סָאתַיִם חִטִּין** – או שהלוה לחברו סאתיים חיטים, **בְּשָׁלֹשׁ** – על מנת שיחזיר לו שלוש סאים, הרי זה נשך, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֵׁךְ** – את הלווה, שנוטל ממנו יותר ממה שהלווהו. **וְאֵיזֶהוּ תַּרְבִּית? הַמַּרְבֶּה בְּפֵרוֹת** – שאדם מרבה ממונו על ידי מקח וממכר של פירות. **כֵּיצַד? לָקַח הֵימֶנּוּ חִטִּין** – קנה ראובן חיטים משמעון, **בְּדִינַר זָהָב** – שהוא עשרים וחמישה דינרי כסף, **הַכּוֹר** – שלושים סאה, כלומר שראובן נתן כסף לשמעון על מנת שיספק לו חיטים כל ימות השנה כשיעור מעותיו במחיר של עשרים וחמישה דינרי כסף כל כור, **וְכֵן הַשַּׁעַר** – וכך היה מחיר החיטים באותה שעה; ומותר לעשות כן אף על פי שעכשיו אין חיטים לשמעון, שהרי יכול הוא לקנותם עתה במעות הללו בכל מקום שירצה; **עָמְדוּ חִטִּין בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָרִים** – לאחר זמן התייקרו החיטים, ועמד מחיר הכור בשלושים דינרי כסף, **אָמַר לוֹ** – ראובן לשמעון: **תֵּן לִי חִטַּי, שֶׁאֲנִי רוֹצֶה לְמָכְרָן וְלִקַּח בָּהֶן יַיִן** – והרי מותר לו לקחת את החיטים במחיר הזול שפסק עמו, אף על פי שהתייקרו, הואיל וכך היה השער בשעה שנתן לו את המעות (כמבואר להלן משנה ז); **אָמַר לוֹ** – שמעון לראובן: **הֲרֵי חִטֶּיךָ עֲשׂוּיוֹת עָלַי בִּשְׁלֹשִׁים דִּינָרִין** – החיטים שעלי ליתן לך הריני מקבלן עלי בשלושים דינר הכור, כאילו אתה מלוה לי עכשיו את הכסף הזה, **וַהֲרֵי לְךָ אֶצְלִי בָּהֶן יַיִן** – ואני מתחייב לתת לך יין כנגד דמי החיטים שיש לך בידי, **וְיַיִן אֵין לוֹ** – לשמעון, אף על פי שפוסק עמו כשער היין של עכשיו, מכל מקום הואיל וראובן אינו נותן לו עכשיו מעות, שיוכל לקנות בהן יין, אלא הוא קונה ממנו יין במילווה שיש לו מדמי החיטים, לפיכך חוששים שמא יתייקר היין ויצטרך שמעון לשלם דמיו כשער היוקר, והרי זו "תרבית" האסורה מדברי סופרים. ברם, אם היה לשמעון יין, מותר לראובן לקנות ממנו יין בחוב של דמי החיטים, שהרי היין קנוי לו מעכשיו, וכשיתייקר ברשותו יתייקר.

באור משנה ב

משנתנו באה ללמד בדברים האסורים משום ריבית מדרבנן, הנקרא "אבק ריבית".

הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ, לֹא יָדוּר בַּחֲצֵרוֹ חִנָּם – אסור לו לדור בחצרו

מַרְבִּין עַל הַמֶּכֶר. כֵּיצַד? הִשְׁכִּיר לוֹ אֶת חֲצֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ: אִם מֵעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לִי, הֲרֵי הוּא לְךָ בְּעֶשֶׂר סְלָעִים לַשָּׁנָה; וְאִם שֶׁל חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ, בְּסֶלַע לַחֹדֶשׁ — מֻתָּר. מָכַר לוֹ אֶת שָׂדֵהוּ, וְאָמַר לוֹ: אִם מֵעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לִי, הֲרֵי הִיא שֶׁלְּךָ בְּאֶלֶף זוּז; אִם לַגֹּרֶן, בִּשְׁנַיִם עָשָׂר מָנֶה — אָסוּר.

ג מָכַר לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה, וְנָתַן לוֹ מִקְצָת דָּמִים, וְאָמַר לוֹ: אֵימָתַי שֶׁתִּרְצֶה הָבֵא מָעוֹת, וְטֹל אֶת שֶׁלְּךָ — אָסוּר. הִלְוָהוּ עַל שָׂדֵהוּ, וְאָמַר לוֹ: אִם אִי אַתָּה נוֹתֵן לִי מִכָּאן וְעַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים, הֲרֵי הִיא שֶׁלִּי — הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ. וְכָךְ הָיָה בֵּיתוֹס בֶּן זוֹנִין עוֹשֶׂה עַל פִּי חֲכָמִים.

פירוש ברטנורא

כי שקיל מיניה סלע בחודש דהוו להו שתים עשרה סלעים אין זה שכר המתנת מעות, שהרי לא נתחייב לשלם לו שכירות עד סוף החודש, והאי דאמר ליה אם עכשיו תתן לי הרי היא שלך בעשר סלעים, אי הוה מקדים ליה הוה מחיל ליה מדמי השכירות ומוגר ליה בפחות משויה. אבל גבי מכר משמשך המקח דינו ליתן המעות, וכי אמר ליה אם מעכשיו תתן הרי היא לך באלף זוז, הן הן דמיה, וכי מטפי עלייהו לגורן, שכר המתנת מעות הוא: **מכר לו את השדה וכו'.** והוא הדין מטלטלין וכל סחורה אם מכר לו יותר משויה בשכר המתנת מעות, אסור, והוי אבק רבית מדבריהם. וכל אבק רבית אם נתן אינה יוצאה בדיינים. דאילו רבית קצוצה דאורייתא יוצאה בדיינים:

ג הבא מעות וטול את שלך אסור. הבא מותר מעות שעליך וטול שדה שלך, אסור לעשות כן. וכגון שאמר לו מוכר ללוקח לכי מייתית מותר המעות קנה מעכשיו. לפיכך אסור לעשות כן, שאם יאכל מוכר הפירות בתוך כך, לכשיביא זה המעות נמצא שדה זו קנויה לו מיום המכר, וזה אכל הפירות בשכר המתנת מעותיו. ואם יאכל לוקח פירות מעכשיו, שמא לא יביא מותר המעות ויחזיר לו זה מה שקבל ונמצא שלא היתה שדה קנויה לו, דהא לכי מייתית קני מעכשיו אמר ליה, והא לא אייתי, ומעות הראשונות כמלוה בעלמא היו אצל מוכר, וזה אכל פירות בשכרו: **הרי היא שלו.** וכגון דאמר ליה קני מעכשיו אם לא אביא לך מכאן עד שלש שנים, דלאו אסמכתא היא אלא קנין גמור, שעל מנת מכר גמור החזיק בה מעכשיו בדמים הללו ואזולי אזיל גביה, וזה קבל עליו שאם יחזיר לו מעותיו עד שלש שנים יקבלם. והפירות יהיו מונחים ביד שליש, אם יחזיר הלוה מעותיו למלוה עד שלש שנים יתן הפירות ללוה, ואם לאו יתן הפירות למלוה, שהיתה השדה קנויה לו משעת הלואה, ואותה הלואה דמי השדה היתה:

משניות מבוארות – קהתי

של הלווה חינם, משום שנראה כשכר ההלואה, והרי זו ריבית מדרבנן; בגמרא מבואר: אף על פי שאין החצר עומדת להישכר ואין הלווה עשוי להשכירה, **וְלֹא יִשְׁכֹּר מִמֶּנּוּ** – המלוה מהלווה, **בְּפָחוֹת** – משכר הדירה הרגיל, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא רִבִּית** – מדרבנן. **מַרְבִּין עַל הַשָּׂכָר** – מותר להרבות בדמי השכירות, בשביל שהמשכיר ממתין לקבל את הדמים בסוף השכירות, **וְאֵין מַרְבִּין עַל הַמֶּכֶר** – אבל אסור להרבות בדמי הסחורה, בשביל שממתין ללוקח בתשלומי המכר. **כֵּיצַד? הִשְׁכִּיר לוֹ אֶת חֲצֵרוֹ** – השכיר ראובן את חצרו לשמעון, **וְאָמַר לוֹ** – ראובן לשמעון: **אִם מֵעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לִי** – אם תשלם לי מיד את שכר החצר, **הֲרֵי הוּא לְךָ בְּעֶשֶׂר סְלָעִים לַשָּׁנָה** – הריני משכירו לך בעשר סלעים לשנה, **וְאִם שֶׁל חֹדֶשׁ בְּחֹדֶשׁ** – ואם אתה רוצה לשלם לי שכר מדי חודש בחדשו, **בְּסֶלַע לַחֹדֶשׁ** – עליך לשלם סלע כל חודש, **מֻתָּר** – לפי ששכירות אינה משתלמת אלא בסוף, ודמי השכירות הם אמנם שתים עשרה סלעים לשנה, אלא שאם יקבל דמי השכירות בתחילה, הריהו מוחל לו שתי סלעים; אבל אם **מָכַר לוֹ אֶת שָׂדֵהוּ** – מכר ראובן את שדהו לשמעון, **וְאָמַר לוֹ: אִם מֵעַכְשָׁיו אַתָּה נוֹתֵן לִי** – אם אתה משלם לי מיד בעד השדה, **הֲרֵי הִיא שֶׁלְּךָ בְּאֶלֶף זוּז** – לא תצטרך לשלם בעדה אלא אלף זוז בלבד, **אִם לַגֹּרֶן** – אבל אם תתן לי את דמי השדה בשעת הגורן, לאחר שתמכור את תבואתך, **בִּשְׁנַיִם עָשָׂר מָנֶה** – יהא עליך לשלם בעדה אלף ומאתיים זוז, **אָסוּר** – שמשהחזיק בקרקע, נתחייב לשלם, וכיון שאמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא שלך באלף זוז, הרי הן דמי השדה, וכשמוסיף מאתיים זוז בבואו לשלם לו בשעת הגורן, הרי הן בשכר המתנת המעות, ואסור משום ריבית מדרבנן. והוא הדין במיטלטלין וכל סחורה, שאם בשכר המתנת המעות הוסיף לו על המחיר, הרי זו ריבית האסורה מדרבנן.

באור משנה ג

מָכַר לוֹ אֶת הַשָּׂדֶה – מכר ראובן את שדהו לשמעון, **וְנָתַן לוֹ** – שמעון לראובן, **מִקְצָת דָּמִים** – חלק ממחיר השדה, **וְאָמַר לוֹ** – ראובן לשמעון: **אֵימָתַי שֶׁתִּרְצֶה הָבֵא מָעוֹת** – שאר דמי השדה, **וְטֹל אֶת שֶׁלְּךָ** – וקח את השדה שלך; **אָסוּר** – לעשות כן. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאמר ראובן לשמעון: "לכשתביא שאר המעות תקנה את השדה מעכשיו", הלכך אסור לעשות כן, לפי ששניהם אסורים לאכול את פירות השדה: המוכר (ראובן) אסור, שמא יביא הלוקח (שמעון) שאר המעות ונמצא השדה שלו, והרי שהמוכר אוכל פירות בשכר המתנת מעותיו; וכן הלוקח אסור, שמא לא יביא שאר המעות ולא יתקיים המקח, ונמצא שאכל פירות בשכר מקצת הדמים שיש לו אצל המוכר, והרי דמים אלו אינם בידו אלא בתורת מילווה; הלכך מפקידים את הפירות ביד שליש, עד שיתברר למי השדה, ויתנם לו. ברם, אם לא אמר לו "לכשתביא שאר המעות תקנה את השדה מעכשיו", אלא: "לכשתביא שאר המעות תקנה את השדה", כלומר שיקנה מאותו יום שיביא שאר המעות, הרי המוכר אוכל פירות עד שיביא הלוקח שאר המעות; ואם אכל הלוקח, מוציאים ממנו. ואם אמר לו: "קנה את השדה מעכשיו, ושאר המעות הרי הן חוב אצלך", הרי הלוקח אוכל פירות ולא המוכר; ואם אכל המוכר מוציאים מידו כל מה שאכל. ואם אמר לו: "קנה מעכשיו כשיעור מעותיך", שניהם אוכלים: הלוקח כשיעור שנתן, והמוכר כשיעור המעות שנשארו. וזהו שאמרו בגמרא: "פעמים ששניהם מותרים, פעמים ששניהם אסורים, ופעמים שהמוכר מותר והלוקח אסור, ופעמים שהלוקח מותר והמוכר אסור" (בבא מציעא סה, ב; רמב"ם הל' מלוה ולוה ג, ו). **הִלְוָהוּ עַל שָׂדֵהוּ** – הלוה ראובן לשמעון סכום כסף תמורת משכון של שדהו (שהוא שווה יותר מסכום ההלואה), **וְאָמַר לוֹ** – ראובן לשמעון: **אִם אִי אַתָּה נוֹתֵן לִי מִכָּאן וְעַד שָׁלֹשׁ שָׁנִים** – אם אינך מחזיר לי את ההלואה תוך שלוש שנים, **הֲרֵי הִיא שֶׁלִּי** – השדה שקיבלתי ממך במשכון; ולא החזיר לו שמעון בתוך אותו הזמן, **הֲרֵי הִיא שֶׁלּוֹ** – בגמרא מבואר (בבא מציעא סו, ב), כגון שאמר שמעון לראובן: קנה את שדי מעכשיו אם לא אחזיר לך את ההלואה מכאן ועד שלוש שנים, הלכך הרי היא שלו, מאחר שיש כאן קנין גמור משעת ההלואה. ברם הפירות יהיו מופקדים ביד שליש; אם שמעון יחזיר את ההלואה עד שלוש שנים, יתן השליש את הפירות לשמעון; ואם לאו, יתן את הפירות לראובן, שהיתה השדה קנויה לו משעת ההלואה, ואותה ההלואה דמי השדה היתה (ומכרה לו בזול); אבל אם לא אמר שמעון לראובן "קנה את שדי מעכשיו", אלא שראובן התנה עמו: "אם לא תחזיר לי את ההלואה מכאן ועד שלוש שנים הרי היא שלי", אף על פי שלא החזיר לו את ההלואה עד שלוש שנים כפי תנאו, לא קנה ראובן את שדהו, לפי שאין כאן אלא אסמכתא בלבד, וכל אסמכתא אינה קונה, שהרי לא גמר בלבו להקנותו. **וְכָךְ הָיָה בֵּיתוֹס בֶּן זוֹנִין עוֹשֶׂה עַל פִּי**

ד אֵין מוֹשִׁיבִין חֲנוָנִי לְמַחֲצִית שָׂכָר; וְלֹא יִתֵּן מָעוֹת לִקַּח בָּהֶן פֵּרוֹת לְמַחֲצִית שָׂכָר, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל. אֵין מוֹשִׁיבִין תַּרְנְגוֹלִין לְמֶחֱצָה; וְאֵין שָׁמִין עֲגָלִין וּסְיָחִין לְמֶחֱצָה, אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ שְׂכַר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ. אֲבָל מְקַבְּלִין עֲגָלִין וּסְיָחִין לְמֶחֱצָה; וּמְגַדְּלִין אוֹתָן עַד שֶׁיְּהוּ מְשֻׁלָּשִׁין; וַחֲמוֹר — עַד שֶׁתְּהֵא טוֹעֶנֶת.

ה שָׁמִין פָּרָה וַחֲמוֹר וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל לְמֶחֱצָה. מְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַחֲלוֹק אֶת הַיְּלָדוֹת מִיָּד — חוֹלְקִין, מְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְגַדֵּל — יְגַדְּלוּ. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שָׁמִין עֵגֶל עִם אִמּוֹ, וּסְיָח עִם אִמּוֹ. וּמַפְרִיז עַל שָׂדֵהוּ, וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם רִבִּית.

פירוש ברטנורא

ד אין מושיבין חנוני למחצית שכר. לא יאמר בעל הבית לחנוני הרי פירות נמכרים בשוק ארבע סאין בסלע ואתה מוכרן בחנות פרוטה פרוטה ומשתכר סאה, הילך פירות ושב ומכור בחנות והריוח נחלוק. וטעמא דמלתא, משום דקיימא לן הך עסקא פלגא מלוה ופלגא פקדון, סתם המקבל פרקמטיא למחצית שכר מקבל עליו אחריות חצי הקרן באונסין וזולא, הילכך ההיא פלגא כיון דמיחייב באונסין מלוה היא אצלו שהרי היא שומא אצלו במעות בשער השוק ודינו ליטול חצי שכר, נמצא מתעסק בחציו של בעל הבית שהוא פקדון אצלו בשכר המתנת מעות המלוה, לפיכך אסור. אלא אם כן נותן לו שכר עמלו שהוא עמל באותו החצי כפועל בטל של אותה מלאכה דבטל מינה, אם היה נגר או נפח, כמה אדם רוצה ליטול ליבטל ממלאכה כבדה כזו ולעשות מלאכה קלה: **אין מושיבין תרנגולים למחצה.** לשום ביצים בדמים לבעל התרנגולת להושיבה עליהם לגדל אפרוחים למחצית שכר מה שיהיו האפרוחים שוים יותר על דמי הביצים, דהואיל וזה מקבל עליו אחריות חצי דמי הביצים אם יתקלקלו או אם ימותו, הוה ליה פלגא מלוה, נמצא זה מגדל את חציין השני בשכר המתנת מעותיו: **ומזונו.** מזון שהוא מוציא באפרוחים: **ואין שמין עגלים וסייחין למחצה.** עכשיו הם שוים כך וכך, קבלם עליך לגדלם שנתים למחצית שכר, ולמחצית הפסד אם ימותו: **אבל מקבלים עגלים וסייחים.** קטנים. בלא שומא, שאם ימותו לא ישלם כלום ואם יחיו יחלקו ביניהם: **כשיהיו משולשים.** פירוש כשיעמדו על שליש גדולן ואז יחלוקו: **ובחמור עד שתהא טוענת.** משאוי. כך היה מנהגם לגדלם קודם חלוקה:

ה שמין פרה. גדולה, וחמור גדול. שראויין למלאכה, ומלאכתן כולה למקבל: **למחצה.** לחלוק שבח שישביחו, בדמים ובולדות: **לחלוק את הולדות מיד.** כשתבוא שעת חלוקתן, בבהמה דקה שלשים יום ובגסה חמישים יום: **שמין עגל עם אמו.** ואין צריך ליתן עמל ומזון לעגל אלא לאם. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

משניות מבוארות – קהתי

חֲכָמִים – בהסכמת החכמים, שהיה מלוה על השדה ומתנה עם הלווה שאם לא יחזיר לו את ההלואה עד זמן מסויים, תהא השדה קנויה לו משעת ההלואה; ואף על פי שנראה כאילו הלווה מוכר את השדה למלוה בשכר הנאת ההלואה, מכל מקום לא חששו בזה משום ריבית.

באור משנה ד

אֵין מוֹשִׁיבִין חֲנוָנִי לְמַחֲצִית שָׂכָר – לא יתן אדם פירותיו לחנווני בשער השוק, כדי שימכרם החנווני בחנותו בקמעונות, ואת הרווח וההפסד יחלקו ביניהם, **וְלֹא יִתֵּן מָעוֹת** – לחנווני, **לִקַּח בָּהֶן פֵּרוֹת** – שיקנה בהן פירות בשוק, **לְמַחֲצִית שָׂכָר** – כדי שימכרם, ויחלוק את הרווח וההפסד ביניהם; והטעם שאסור מפני שהעיסקה הזאת חציה מילווה וחציה פיקדון, כלומר שסתם המקבל עסק מחברו (סחורה או ממון) למחצית שכר, מקבל עליו אחריות חצי הקרן להתחייב באונסים ובהוזלה, ונמצא החצי הזה מילווה הוא אצלו, וממנו הוא נוטל את הרווח שלו, ואילו החצי האחר פיקדון הוא אצלו, שאינו חייב באחריותו כלל, וממנו נוטל בעל הסחורה את חלקו ברווח; וכן חולק עמו אף בהפסד, שהרי חציו העשוי מילווה אחריות הפסדו על המתעסק, וחציו העשוי פיקדון אחריות הפסדו על בעל הפירות או המעות, והואיל ואין למתעסק כלום מהחצי העשוי עליו פיקדון, נמצא טורח להתעסק בחלק הפיקדון בשכר חלק המילווה, והרי זה אסור משום אבק ריבית, **אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ** – בעל הפירות או בעל המעות, לחנווני, **שְׂכָרוֹ** – בשביל טירחתו באותו החצי שהוא פיקדון אצלו, **כְּפוֹעֵל** – בגמרא מובאת ברייתא: כפועל בטל. ופירשו בגמרא: כפועל בטל של אותה מלאכה שבטל ממנה, כלומר שאם היה עושה תחילה מלאכה קשה ומרוויח בה הרבה, וזאת היא מלאכה קלה, אומדים כמה יפחות משכרו לעשות מלאכה זו (רש"י). ויש מפרשים: כפועל היושב ובטל לגמרי (תוספות), כלומר שאומדים כמה פועל רוצה ליטול כדי להבטל ממלאכתו לגמרי ("בית יוסף" קע"ז); ויש מבארים דברי התוספות, שרואים אדם שבטל ואין לו שום מלאכה, כמה היה רוצה ליטול ולהתעסק בעסק זה ("חכמת שלמה"; ועיין "תוספות יום טוב"). **אֵין מוֹשִׁיבִין תַּרְנְגוֹלִין לְמֶחֱצָה** – לא יתן אדם לחברו תרנגולת וביצים בשומת דמיהן, כדי שיושיב את התרנגולת על הביצים ויגדל אפרוחים, ויחלקו בשווה את הרווח וההפסד, **וְאֵין שָׁמִין עֲגָלִין וּסְיָחִין לְמֶחֱצָה** – לא יאמר אדם לחברו: הא לך עגלים או סייחים (בני חמורים), ששוויים היום כך וכך, וגדל אותם שנתיים, ונחלק בינינו את הרווח, או אם ימותו נחלק בהפסד; וכל זה מהטעם שבארנו לעיל, שהואיל וזה מקבל עליו אחריות על מחצית הביצים או על מחצית העגלים או הסייחים, הרי הוא כלווה על אותו החצי, ונמצא טורח בחציו של הנותן בשכר הלואתו, והרי זה אסור משום אבק ריבית, **אֶלָּא אִם כֵּן נוֹתֵן לוֹ** – למטפל, **שְׂכַר עֲמָלוֹ** – בעד טירחתו, **וּמְזוֹנוֹ** – מחצית המזון לאפרוחים ולבהמות. **אֲבָל מְקַבְּלִין עֲגָלִין וּסְיָחִין לְמֶחֱצָה** – בלי שומה, שאם ימותו לא ישלם המטפל כלום, ואם יחיו ויגדלו, יחלקו את הרווח ביניהם, וכיון שאין המטפל מקבל עליו אחריותם, אין כאן מילווה, ואין כל איסור משום אבק ריבית. **וּמְגַדְּלִין אוֹתָן עַד שֶׁיְּהוּ מְשֻׁלָּשִׁין** – עד שיעמדו העגלים על שליש גידולם (רש"י); ויש מפרשים, עד שיהיו בני שלוש שנים (רמב"ם); **וַחֲמוֹר** – מגדלים, **עַד שֶׁתְּהֵא טוֹעֶנֶת** – נושאת משא (חמור כולל זכר ונקבה), ואז יחלקו ביניהם, שכך היה מנהגם לגדל קודם חלוקה.

באור משנה ה

שָׁמִין פָּרָה וַחֲמוֹר – כשהם גדולים וראויים למלאכה, **וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה וְאוֹכֵל** – עושה מלאכה ויש בשכר מלאכתו כדי אכילתו, **לְמֶחֱצָה** – כלומר שמותר לאדם למסור לחברו פרה וחמור בשומת שוויים, כדי שיטפל בגידולם ובהשבחתם, ויחלוק ביניהם את הרווח בשבחם ובוולדותיהם, וכן את ההפסד אם ימותו, ואין כאן חשש ריבית, הואיל וחברו משתמש בהם למלאכתו, והוא שכר עמלו ומזונו. **מְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לַחֲלוֹק אֶת הַיְּלָדוֹת מִיָּד** – שהמקבל פרה וחמור למחצה אינו נוהג לטפל בולדות, אלא משתגיע שעת חלוקתן, היינו: בבהמה דקה לאחר שלושים יום, ובבהמה גסה לאחר חמישים יום (ברייתא בגמרא), מיד הוא חולק עם הבעלים, **חוֹלְקִין** – את הולדות, ואינו מטפל בהם אלא עד שעת חלוקתן. **מְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְגַדֵּל** – את הולדות בשותפות, **יְגַדְּלוּ** – היינו שהמקבל פרה וחמור למחצה מטפל אף בולדות עד שיגדלו. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: שָׁמִין עֵגֶל עִם אִמּוֹ, וּסְיָח עִם אִמּוֹ** – אף על פי ששנינו לעיל (משנה ד), שאין שמים עגלים וסייחים למחצה, מכל מקום אגב שום הפרה והחמור שמים גם את וולדותיהם, כלומר שהנותן לחברו פרה וחמור רשאי ליתן לו גם את וולדותיהם בשומת שוויים, כדי שיטפל בהם, ויחלקו ביניהם את הריווח ואת ההפסד, שהואיל והמקבל

ו אֵין מְקַבְּלִין צֹאן בַּרְזֶל מִיִּשְׂרָאֵל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רִבִּית. אֲבָל מְקַבְּלִין צֹאן בַּרְזֶל מִן הַנָּכְרִים, וְלוֹוִין מֵהֶן וּמַלְוִין אוֹתָן בְּרִבִּית; וְכֵן בְּגֵר תּוֹשָׁב. מַלְוֶה יִשְׂרָאֵל מְעוֹתָיו שֶׁל נָכְרִי מִדַּעַת הַנָּכְרִי, אֲבָל לֹא מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל.

ז אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפֵּרוֹת עַד שֶׁיֵּצֵא הַשַּׁעַר. יָצָא הַשַּׁעַר — פּוֹסְקִין, וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָזֶה יֵשׁ לָזֶה. הָיָה הוּא תְּחִלָּה

פירוש ברטנורא

ומפרין על שדהו. לשון פרה ורבה. ואית דגרסי ומפריז, בזיי"ן. לשון פרזות תשב ירושלים (זכריה ב'). כלומר מרחיב על שדהו. והוא שיאמר לו [חוכר למחכיר] אתה רגיל ליקח בחכירות שדך עשרת כורין לשנה, הלויני מאתים זוז שאוכל להוציא לזבל שדה זו ולזרעה ולחרשה ואני מעלה לך בחכירותה י"ב כורים לשנה ואחזיר לך מעותיך, זה מותר, דהוי כאילו מעדיף לו שני כורים הללו מפני שחוכר ממנו שדה טובה ומשובחת שחכירותה יפה מחכירות שדה רעה:

ו אין מקבלין צאן ברזל. כל אחריות הנכסים על המקבל, ושם אותם עליו במעות, וכל זמן שאין נותן לו מעותיו חולקים השכר. ואע"ג דמשנה יתירה היא, דהא תנא ליה לעיל אין מושיבים חנוני למחצית שכר משום דמקבל עליה פלגא בהפסד, וכל שכן הכא דקבל כל האחריות עליו. נקט ליה משום סיפא. אבל מקבלים צאן ברזל מן הנכרים: **מדעת הנכרי.** כגון ישראל שלוה מעות מנכרי ברבית וביקש להחזירם לו, מצאו ישראל אחר ואמר תנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו. אם העמידו אצל נכרי, אע"פ שישראל נותנם לו במצות הנכרי, מותר. ואם לא העמידו אצל נכרי, אסור. דהוא ניהו דקא מוזיף ליה בריבית:

ז היה הוא תחלה לקוצרים. ויש לו גדיש ועדיין לא יצא השער: **פוסק עמו.** באיזה שער שירצה. דכיון דיש לו אין כאן רבית, דמעכשיו אותו גדיש קנוי לו. ואע"ג

משניות מבוארות – קהתי

מרוויח במלאכת הפרה והחמור, יש כאן שכר עמל ומזון אף בשביל הטיפול בעגל ובסייח. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל. **וּמַפְרִיז עַל שָׂדֵהוּ** — החוכר שדה מחברו מותר להוסיף על דמי חכירתו בשביל שילווהו מעות להשביח את השדה, כגון שחכר את השדה בעשרה כורים לשנה, ואמר למחכיר: תן לי מאתיים זוז (בהלואה), ואשביח בהן את השדה, ואני אתן לך שנים עשר כור לשנה (ברייתא בגמרא). הרי זה מותר, **וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִשּׁוּם רִבִּית** — שתוספת שני הכורים לשנה אינה בשכר ההלואה, אלא מפני שנמצא חוכר ממנו שדה טובה ומשובחת, שדמי חכירתה שנים עשר כור ויותר. "מפריז" היינו מרחיב ומגדיל, מלשון "פרזות תשב ירושלים". ויש גורסים: מפרין מלשון פרה ורבה **(רש"י).**

באור משנה ו

אֵין מְקַבְּלִין צֹאן בַּרְזֶל מִיִּשְׂרָאֵל — "צאן ברזל" היינו שקיימות לבעליהן כברזל, לפי שכל אחריותן על המקבל, כגון האומר לחברו: הא לך מאה צאן השוות מאה סלע, כדי שתטפל בהן שנה או שנתיים, ונחלק בגיזה ובולדות ובחלב, בתנאי שכל אחריותן עליך, שאם ימותו או יכחשו או יוזלו, עליך לשלם לי את דמיהן, מאה סלע **(רמב"ם; המאירי);** ובאה המשנה ללמדנו, שאסור לקבל מידי ישראל צאן ברזל; והוא הדין לנכסים אחרים שכל אחריותם על המקבל, ונקראים הם "נכסי צאן ברזל" (עיין יבמות ז, א); **מִפְּנֵי שֶׁהוּא רִבִּית** — כלומר אבק ריבית, לפי שבעל הצאן קרוב לשכר ורחוק להפסד **(רמב"ם הל' מלוה ולוה ח, יב);** ויש מפרשים, שכל הפירות למקבל, והוא משלם לבעל הצאן סכום קצוב לשנה, ובאה המשנה להשמיענו, שהואיל ופוסק לו דמים על הצאן, ואף פוסק לו דמי השבח, הרי זה אסור, מפני שהוא ריבית גמורה האסורה מן התורה **(תוספות; ועיין רש"י וברטנורא; ועיין חידושי "חזון יחזקאל" על התוספתא בבא מציעא ה, ז).** **אֲבָל מְקַבְּלִין צֹאן בַּרְזֶל מִן הַנָּכְרִים** — שמותר להלוות לגוי בריבית, כמו שהמשנה שונה והולכת. במפרשים מבואר, שהרישא — אין מקבלין צאן ברזל מישראל — משנה יתירה היא, ולא נשנתה כאן אלא משום הסיפא: "אבל מקבלין צאן ברזל מן הנכרים" **(רש"י; המאירי; ברטנורא; "תפארת ישראל");** **וְלוֹוִין מֵהֶן וּמַלְוִין אוֹתָן בְּרִבִּית** — מותר ללוות מן הגויים וכן להלוותם בריבית. וכותב הרמב"ם הטעם, שנאמר **(דברים כג, כ):** "לא תשיך לאחיך" — לאחיך אסור ולשאר העולם מותר. ומצוות עשה להשיך לגוי, שנאמר: "לנכרי תשיך"; מפי השמועה למדו, שזו מצוות עשה, וזהו דין תורה (הל' מלוה ולוה ה, א; עיין שם השגות הראב"ד). בענין זה כותב בעל "תורה תמימה": "אל ייפלא כל הדבר הזה מה שציוותה התורה "לנכרי תשיך", שכן בשעה שקיבלו ישראל את התורה היו עם לבדד ישכון, והסכימו ביניהם לגמול חסד זה לזה בכספו ובסחורתו, וזוהי כוונת המצוה "לאחיך לא תשיך" היינו אתה לא תשיך אותו והוא לא ישוך אותך. ברם לגבי שאר העמים, שלוקחים ריבית בעד הלוואותיהם, בדין הוא שאף ישראל יקחו מהם ריבית כשמלווים להם. והרי זה דומה לחברת שותפים שהתנו ביניהם, שלא יחשבו זה לזה ריבית, אבל לזולתם נותנים ולוקחים מהם ריבית. וזה מעשים בכל יום ובכל עם ולשון, שנוסדות אגודות מסחר, המתנים ביניהם תנאים המתאימים להם ואין לזר חלק אתם. מכאן מבואר, שהמאמר "לנכרי תשיך" הוא באמת מצוה בנויה על יסודות תיקוני העולם וחברת האדם"... **וְכֵן בְּגֵר תּוֹשָׁב** — היינו גוי היושב בארץ ישראל וקיבל עליו שבע מצוות בני נוח, והן: עבודה זרה, גילוי עריות, שפיכות דמים, איסור אכילת אבר מן החי, ברכת השם (איסור קללת השם), גזל, דינים (לנהוג לפי חוק ומשפט); ובאה המשנה להשמיענו שלעניין ריבית דינו כגוי, שמותר ללוות ממנו ולהלוותו בריבית. **מַלְוֶה יִשְׂרָאֵל מְעוֹתָיו שֶׁל נָכְרִי מִדַּעַת הַנָּכְרִי** — בגמרא מבואר, כגון שלוה ראובן מעות מן הנכרי בריבית וביקש להחזירן לו; מצאו שמעון ואמר לו: תן לי את המעות שאתה מבקש להחזיר לנכרי, ואני אעלה לך כדרך שאתה מעלה לו; אם העמידו אצל הנכרי, כלומר שהביא את שמעון לנכרי, ואמר לו: הרי מעותיך שאני מחזיר לך, וחברי זה לווה אותן ומעלה לך כדרך שהייתי אני מעלה לך, הרי זה מותר, ודווקא כגון שהנכרי נטל את המעות מראובן ונתנם לשמעון. ובאה המשנה להשמיענו שאף על פי שהנכרי הלוה לשמעון על ידי השתדלותו של ראובן, ונמצא שעל דעתו של ראובן גמר ונתן לשמעון, מכל מקום מותר. **אֲבָל לֹא מִדַּעַת יִשְׂרָאֵל** — כלומר שאם ראובן לא העמיד את שמעון אצל הנכרי, אסור לו להלוותו את המעות הללו מדעת עצמו, שהרי זה כאילו הוא מלווהו מעותיו בריבית **(המאירי; ברטונורא);** ויש מפרשים (לפי הברייתא בגמרא), כגון נכרי שלוה מראובן בריבית וביקש להחזירן, מצאו שמעון ואמר לו: תן לי את המעות ואעלה לך כדרך שאתה מעלה לראובן, אם הנכרי הלוה את המעות לשמעון מדעתו של ראובן, הרי זה אסור, והטעם הוא, שלחומרא יש שליחות לגוי מדרבנן, ונמצא שהלוהו בשליחותו של ראובן **(רש"י; רבנו חננאל);** ויש מפרשים, שמדובר כאן כמו ברישא, כגון שראובן נטל את המעות מיד הנכרי ונתנן לשמעון **(רבנו תם).** מכל מקום שלא מדעתו של ראובן הכל מודים שמותר לנכרי להלוותן לשמעון, ואף על פי שאחר כך יתן שמעון את הקרן והריבית לראובן, בשביל הנכרי הוא נותן לו **("תפארת ישראל"; יורה דעה קסח, ו).**

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד, בלוקח שבא ליתן מעות למוכר, כדי שזה יספק לו סחורה לאחר זמן, שאם אין הסחורה בידי המוכר, ועדיין לא נקבע מחירה בשוק, אסור לקצוץ לה מחיר, שמא תתייקר אחר כך, ונמצא מוכר לו בשער הזול בשכר מעותיו שהקדים לו. אבל אם מחיר הסחורה קבוע בשוק, אף על פי שלמוכר עדיין אין הסחורה, או אם הסחורה נמצאת בידי המוכר, אף על פי שמחירה עדיין אינו ברור בשוק, מותר לפסוק על הסחורה שיתן לו.

לַקּוֹצְרִים — פּוֹסֵק עִמּוֹ עַל הַגָּדִישׁ, וְעַל הֶעָבִיט שֶׁל עֲנָבִים, וְעַל הַמַּעֲטָן שֶׁל זֵיתִים, וְעַל הַבֵּצִים שֶׁל יוֹצֵר, וְעַל הַסִּיד מִשֶּׁשְּׁקָעוֹ בַּכִּבְשָׁן. וּפוֹסֵק עִמּוֹ עַל הַזֶּבֶל כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין פּוֹסְקִין עַל הַזֶּבֶל, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ זֶבֶל בָּאַשְׁפָּה; וַחֲכָמִים מַתִּירִין. וּפוֹסֵק עִמּוֹ כְּשַׁעַר הַגְּבוֹהַּ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּסַק עִמּוֹ כְּשַׁעַר הַגְּבוֹהַּ, יָכוֹל הוּא לוֹמַר: תֵּן לִי כָּזֶה, אוֹ תֵּן לִי מְעוֹתַי.

ח מַלְוֶה אָדָם אֶת אֲרִיסָיו חִטִּין בְּחִטִּין, לְזָרֵע, אֲבָל לֹא לֶאֱכוֹל; שֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל מַלְוֶה אֶת אֲרִיסָיו חִטִּין בְּחִטִּין לְזָרֵע;

פירוש ברטנורא

דלא משך, כיון דכי אין לו נמי לא הוה אלא אבק רבית דרבנן, כי יש לו לא גזור: **על העביט.** כלי גדול שצוברים בו את הענבים לפני דריכה והם מתחממים להוציא יינם יפה. ושל זיתים קרוי מעטן: **על הבצים של יוצר.** אם הכנים עפר ועשאו בצים לעשות מהן קדרות, פוסק עמו על הקדירות באיזה שער שירצה, ואע"פ שלא יצא השער: **ועל הסיד.** פוסק עמו באיזה שער שירצה משישקענו בכבשן העצים והאבנים לשרוף ולעשות מהן סיד: **וחכמים מתירין.** איכא בין חכמים לת"ק, דת"ק כל ימות השנה קאמר. ופליג עליה רבי יוסי ואמר לא שנא ימות החמה ולא שנא ימות הגשמים עד שיהיה לו למוכר זבל באשפות. וחכמים מתירין דוקא בימות החמה, שאע"פ שאין לו, יש לאחרים, שהכל יש להן זבל שכבר נרקב ונשוף בימות הגשמים. אבל בימות הגשמים לא. והלכה כחכמים: **כשער הגבוה.** אם יפחות השער ממה שהוא עכשיו, תתן לי כשער הזול. גבוה, היינו בזול שנותנין פירות גבוהים ורבים בדמים מועטים: **תן לי כזה או תן לי מעותי.** שהרי לא משך ויכול לחזור בו, ואפילו מי שפרע ליכא הואיל ולא נתן מעותיו על מנת לקבל עכשיו אלא לאחר זמן, ובתוך כך נשתנה השער, סתם דעתיה דאינש אתרעא זילא פסיק. ואין הלכה כרבי יהודה:

ח חטין בחטין לזרע. סאה בסאה מותר להלוות לארים דוקא כשרוצה לזרעו. וטעמו, דבאתרא דארים הוא שנותן הזרע, אם אין לו זרע לזרוע השדה יסלקנו בעל

משניות מבוארות – קהתי

אֵין פּוֹסְקִין עַל הַפֵּרוֹת – אסור לפסוק עם המוכר ליתן לו מעות מיד על מנת שיתן כנגדן כך וכך כורים פירות לכשיתבשלו, **עַד שֶׁיֵּצֵא הַשַּׁעַר** – שייקבע מחירם של הפירות, שמא יתייקרו הפירות כשיצא השער שלהם, ונמצא הלוקח מרוויח בשכר מעותיו שהקדים לו, שיתן לו פירות כפי שפסק עמו בזול, ויש בזה משום אבק ריבית. **יָצָא הַשַּׁעַר** – נקבע מחיר הפירות בשוק, **פּוֹסְקִין** – מותר ליתן מעות למוכר על מנת שיתן כנגדן פירות לאחר זמן מסויים באותו השער, **וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין לָזֶה** – שאין פירות למוכר זה, **יֵשׁ לָזֶה** – יש פירות לאחר באותו מחיר, ויכול לקנותם ממנו; כגון אם היה שער החיטים קבוע בשוק ארבע סאים בסלע, הרי הלוקח פוסק עם המוכר על מאה סאה ונותן לו עשרים וחמישה סלעים, ואם יתן לו המוכר את החיטים לאחר זמן, כשיהיו החיטים סאה בסלע, אין בזה ריבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר חיטים כלל בעת שפסק, שהרי יכול היה ליקח בדמים אלו מאה סאה חיטים במקום אחר. **הָיָה הוּא** – המוכר, **תְּחִלָּה לַקּוֹצְרִים** – שקצר ראשונה, והתבואה ברשותו, ועדיין לא יצא השער, **פּוֹסֵק עִמּוֹ** – הלוקח בכל שער שירצה, **עַל הַגָּדִישׁ** – על התבואה שבגדיש, אף על פי שעדיין לא נגמרה מלאכתה, משום שהגדיש קנוי לו מעכשיו; ואם נתייקרה התבואה, ברשות הלוקח נתייקרה. ואף על פי שלא משך הלוקח, מכל מקום הואיל ואפילו כשאין התבואה למוכר אין איסור לפסוק אלא משום אבק ריבית, מדברי סופרים, לפיכך כשיש לו, לא גזרו חכמים (**רש"י; ברטנורא**); **וְעַל הֶעָבִיט שֶׁל עֲנָבִים** – וכן מותר ללוקח לפסוק, בכל שער שירצה, על היין, משבצר המוכר את ענביו ונתנם בעביט, והוא כלי גדול שצוברים בו את הענבים קודם שידרכום על הגת, כדי לחממם; **וְעַל הַמַּעֲטָן שֶׁל זֵיתִים** – ומותר לפסוק על השמן, לאחר שמסק המוכר את זיתיו ונתנם במעטן (גיגית שצוברים בה את הזיתים עד שיבשילו ויתרככו); **וְעַל הַבֵּצִים שֶׁל יוֹצֵר** – ומותר לפסוק עם היוצר על קדרותיו משעה שהכין ביצי טיט לעשיית הקדירות; **וְעַל הַסִּיד** – ולפסוק על הסיד, **מִשֶּׁשְּׁקָעוֹ בַּכִּבְשָׁן** – משעה ששיקע את אבני הסיד בכבשן לשרפן; אף על פי שבכל אלה עדיין לא נגמרה מלאכתן, מכל מקום מותר לפסוק עליהם, אף כשעדיין לא יצא השער. **וּפוֹסֵק עִמּוֹ עַל הַזֶּבֶל** – לזבל שדהו, **כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה** – אף בימות הגשמים, אף על פי שאין לו עכשיו זבל כלל, מפני שהוא מצוי תמיד. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵין פּוֹסְקִין עַל הַזֶּבֶל, אֶלָּא אִם כֵּן הָיָה לוֹ זֶבֶל בָּאַשְׁפָּה** – רבי יוסי חולק על תנא קמא וסובר, שבין בימות החמה ובין בימות הגשמים אין הלוקח פוסק עם המוכר על הזבל עד שיהא לו זבל באשפה. **וַחֲכָמִים מַתִּירִין** – לפסוק על הזבל, אף על פי שאין לו; ודווקא בימות החמה, שאף על פי שאין לזה, יש לאחרים, שהזבל מצוי, הואיל ונרקב ונישף בימות הגשמים; אבל בימות הגשמים אינו פוסק עמו אלא אם כן יש לו. **וּפוֹסֵק עִמּוֹ כְּשַׁעַר הַגְּבוֹהַּ** – כלומר כשער הזול, שנותנים פירות הרבה בדמים מועטים; פיסקה זו מוסבה על מה ששנינו ברישא: יצא השער פוסקין. ובאה המשנה ללמד שכל שיצא השער של הפירות מותר לפסוק עמו, שאם יוזל השער ממה שהוא עכשיו, יתן לו כשער הזול (**רש"י; רמב"ם; ברטנורא**). **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּסַק עִמּוֹ כְּשַׁעַר הַגְּבוֹהַּ** – שיתן לו כשער הזול, **יָכוֹל הוּא** – הלוקח, **לוֹמַר** – למוכר, כשהוזל השער: **תֵּן לִי כָּזֶה** – כשער הזול, **אוֹ תֵּן לִי מְעוֹתַי** – ואני אקנה בהן כשער הזול, שהואיל ולא משך יכול לחזור בו; ואינו חייב במי שפרע, שהואיל ולא נתן מעותיו אלא על מנת לקבל לאחר זמן, ובינתיים נשתנה השער, הרי סתם דעתו של אדם על השער הזול. ואין הלכה כרבי יהודה.

באור משנה ח

אסרו חכמים ללוות "סאה בסאה" (כלהלן משנה ט'). היינו ללוות סאה פירות על מנת להחזיר לאחר זמן סאה פירות, שמא יתייקרו הפירות, ונמצא מחזיר לו יותר ממה שהלווהו. במה דברים אמורים? בזמן שלא היה שער הפירות קבוע ומפורסם, ואין ללווה בביתו מאותם הפירות שבא ללוות, שבכגון זה אסור ללוות סאה בסאה, אלא יעשנה דמים (יתנה המלוה עם הלווה לפרוע לו בעד סאת הפירות כך וכך דמים), ויפרענו דמיה; ואם לא עשאה דמים: אם הוזלה נותן לו סאה פירות כמו שהלווהו; ואם הוקרה, נותן לו דמיה כשעת ההלואה. אבל אם השער היה קבוע וידוע לשניהם, מותר ללות סאה בסאה, שאף על פי שיתייקרו הפירות, אינו חושש משום אבק ריבית, שהרי יכול היה לקנות בשער הקודם ולהחזיר לו. וכן אפילו לא היה השער קבוע, אלא שהיה ללווה בביתו מאותם הפירות, ואפילו מעט, מותר ללוות עליהם כמה סאין, על מנת לפרוע סאה בסאה, לפי שאנו רואים כאילו לוה סאה כנגד סאה שיש לו, והרי יש לו שתיים, ושוב כאילו לוה שתי סאים כנגד שתיים שיש לו, וכן לעולם. ולפי שבכל זה אין בו איסור מן התורה, הקלו בו ("מגיד משנה"). ברם, לדעת הרמב"ם, אף בכגון זה, שהשער קבוע ומפורסם, או שיש לו מאותם הפירות, אסור ללוות סאה בסאה לזמן קבוע, אלא לווה סתם, ופורע באיזה זמן שרוצה. ואם לוה עד זמן קבוע: אם הוזלו, מחזיר לו פירות בזמן שקבע, ואם התייקרו, נותן לו דמים (רמב"ם הל' מלוה ולוה י, ב; ועיין השגת הראב"ד שם); משנתנו דנה באריסים, המקבלים שדות לעבדן ולטפל בהן על מנת לקבל בשכר עבודתם מחצה או שליש מהיבול, אם מותר להם ללוות מבעל השדה חיטים בחיטים.

מַלְוֶה אָדָם אֶת אֲרִיסָיו חִטִּין בְּחִטִּין – אף על פי שאסור להלוות סאה בסאה, כמו שבארנו לעיל, מותר לאדם להלוות לאריסיו סאה חיטים בסאה חיטים (כלומר שנותן להם סאה חיטים על מנת שיחזירו לו אותה מידה לאחר זמן). **לְזָרֵע** – לצורך זריעת שדהו בחיטים אלו, **אֲבָל לֹא לֶאֱכוֹל** – לצורך אכילה, מהטעם שבארנו לעיל, שמא יוקרו החיטים, ונמצאו מחזירים לו יותר ממה שהלוום. בגמרא מבואר,

בְּיִקָּר וְהוּזְלוּ, אוֹ בְּזֹל וְהוּקְרוּ — נוֹטֵל מֵהֶן כְּשַׁעַר הַזֹּל; וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהֲלָכָה כֵּן, אֶלָּא שֶׁרָצָה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ.

פירוש ברטנורא

הבית, וכשלוה הארים מבעל הבית זורע וכשיוקירו חטין יתן חטין, אין זו הלואה, אלא הרי הוא כיורד לתוכה מעכשיו על מנת שיטול בעל הבית הזרע תחלה מחלק שיגיע לארים והארים יטול השאר שכר טרחו, ועל מנת כן ירד שיטול פחות משאר אריסין כשיעור הזרע, ואין כאן רבית: **שהיה רבן גמליאל.** כלומר, לכך הוצרך לשנות משנה זו, לפי שהיה רבן גמליאל מחמיר שאם הוזלו נוטל כשער הזול, ואשמעינן מתניתין לא שהלכה כן אלא שרצה להחמיר על עצמו:

משניות מבוארות – קהתי

שאפילו לזרע אין אדם רשאי להלוות את אריסיו חיטים בחיטים, אלא דווקא במקום שנהגו שהאריס נותן את הזרע, שאם לאריס זה אין זרע לזרוע את השדה, הרי יכול בעל השדה לסלקו, כל זמן שלא נתן את הזרע, בין שכבר ירד לעבודת השדה בין שעדיין לא ירד, הלכך מותר לבעל השדה להלוות לו לצורך זריעת השדה סאה חיטים בסאה חיטים, שעל דעת כן יורד עכשיו האריס לעבודת השדה, שיטול מחצה או שליש פחות סאה, ואין כאן הלואה ולא חשש ריבית, אלא תנאי אריסות מיוחדים; אבל במקום שדרך בעל השדה ליתן את הזרע, דווקא אם עדיין לא ירד האריס לעבודת השדה, הרי זה מותר להלוות לו חיטים בחיטים, לפי שעדיין ביד בעל השדה לסלק את האריס, ונמצא שבשעה שיורד לשדה על דעת כן יורד שיטול פחות סאה, כמו שבארנו לעיל; אבל לאחר שכבר ירד לשדה, הואיל וירד על דעת מנהג המקום, שיטול בשכרו כשאר האריסים, והרי עכשיו אינו יכול עוד לסלקו ולהתנות עמו תנאים מיוחדים, לפיכך דינו כשאר כל אדם, ואסור להלוותו חיטים בחיטים אפילו לזרע. **שֶׁהָיָה רַבָּן גַּמְלִיאֵל** – כלומר לכך באה משנתנו להשמיענו דין זה, לפי שהיה רבן גמליאל **מַלְוֶה אֶת אֲרִיסָיו חִטִּין בְּחִטִּין לְזֶרַע;** בין שהיו החיטים **בְּיִקָּר** – בשעה שהלוה אותם, **וְהוּזְלוּ** – אחר כך, **אוֹ בְּזֹל** – ובין שהיו בשעת ההלואה בזול, **וְהוּקְרוּ** – אחר כך, לעולם היה **נוֹטֵל מֵהֶן כְּשַׁעַר הַזֹּל** – שאם הוזלו החיטים לא היה נוטל מהם אלא אותה המידה שהלוה להם, ואם הוקרו החיטים, כגון שבשעת ההלואה היה מחיר הסאה סלע, ואחר כך עלה מחירה לשני סלעים, לא היה נוטל מהם אלא מחצית הסאה, הנמכרת עכשיו בסלע; **וְלֹא מִפְּנֵי שֶׁהֲלָכָה כֵּן** – נהג כך רבן גמליאל, **אֶלָּא שֶׁרָצָה לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ** – כלומר שדבר זה באה המשנה להשמיענו, שרבן גמליאל היה מחמיר על עצמו. אבל ההלכה אינה כן אלא כמו ששנינו לעיל.

המשך ביאור למס' עירובין ליום שלישי עמ' א

1 ששני הימים הם שתי קדושות ונוהגים בהם קדושה רק מחמת הספק,
2 וכיון שלפי האמת אחד מהימים הוא חול, הועיל לו התנאי שחלה
3 הפרשת התרומה באותו יום שהוא חול.
4 רבי יהודה אומר דין נוסף לשיטתו: **וְכֵן בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בְּיוֹם**
5 **הָרִאשׁוֹן** של ראש השנה, ואסורה באכילה בו ביום, **הָאֹכֶל** –
6 מותרת באכילה **בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי,** משום שהוא קדושה נפרדת מהיום
7 הראשון. **וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים** – וחכמים חולקים על שני דינים
8 אלו, וסוברים שאסור להפריש תרומה בשני הימים אפילו על ידי
9 תנאי, וכן סוברים שביצה שנולדה בראשון לא תיאכל בשני, והם
10 לשיטתם שנוהגת קדושת שני הימים בתורת ודאי, וקדושה אחת
11 הם.
12 המשנה דנה בדין הזכרת ראש חודש בתפילות ראש השנה: **רַבִּי**
13 **דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינָס אוֹמֵר,** שליח ציבור **הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה** [–ארון
14 הקודש שבו ספר התורה] **בְּיוֹם טוֹב** – בתפילות שני הימים טובים **שֶׁל**
15 **רֹאשׁ הַשָּׁנָה** [שהוא גם ראש חודש תשרי], עליו להזכיר בתפילה גם
16 את ראש חודש, ומאחר ואנו מסופקים איזה משני הימים הוא ראש
17 חודש, צריך להזכיר בשני הימים על תנאי, וביום הראשון **אוֹמֵר,**
18 **הַחֲלִיצֵנוּ** [–זרזינו] **ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה** בין **אִם** חל
19 **הַיּוֹם,** ובין **אִם** חל **לְמָחָר, וּלְמָחָר** – וביום השני **הוּא אוֹמֵר,** החליצנו
20 ה' אלהינו את יום ראש החודש הזה בין **אִם** חל **הַיּוֹם** ובין **אִם** חל
21 **אֶמֶשׁ** – אתמול. **וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים** – וחכמים חולקים עליו,
22 וסוברים שאין להזכיר את ראש חודש בראש השנה באופן זה,
23 ובגמרא תבואר שיטתם.

24 **גמרא**

25 הגמרא מבררת מי הם החכמים במשנה שחולקים על רבי יהודה: **מַאן**
26 **לֹא הוֹדוּ לוֹ** – מי הם החכמים שחולקים על רבי יהודה. עונה הגמרא:
27 **אָמַר רַב, רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּתַנְיָא** – ששנינו בברייתא שהוא זה שסובר
28 שאין מערבים בשני ימים של ראש השנה לשני מקומות, **מוֹדִים**
29 **חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – חכמים שהוזכרו במשנה לעיל (לה.) שחולקים
30 על רבי אליעזר ביום טוב הסמוך לשבת, וסוברים שאין מערבים לכל
31 אחד מהם לרוח אחרת משום שחוששים שמא שני הימים קדושה
32 אחת הם, מודים לו **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר, שִׁמְעָרֵב**
33 **אָדָם שְׁנֵי עֵירוּבִין, וְאוֹמֵר, עֵירוּבִי בָּרִאשׁוֹן לַמִּזְרָח, וּבַשֵּׁנִי לַמַּעֲרָב,**
34 או שאומר, עירובי **בָּרִאשׁוֹן לַמַּעֲרָב, וּבַשֵּׁנִי לַמִּזְרָח,** או שאומר,
35 **עֵירוּבִי** יקנה לי שביתה **בָּרִאשׁוֹן, וּבַשֵּׁנִי** לא יקנה לי אלא אהיה **כִּבְנֵי**
36 **עָיָרִי,** או שאומר, **עֵירוּבִי** יקנה לי שביתה **בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי, וּבָרִאשׁוֹן** אהיה
37 **כִּבְנֵי עָיָרִי.** והטעם שמודים חכמים לגבי ראש השנה, משום ששני
38 הימים של ראש השנה ודאי שתי קדושות הם, שהרי נוהגת קדושה
39 בשניהם רק מחמת הספק, מה שאין כן שבת ויום טוב שאין ספק
40 בקדושתם, יש לומר שמא קדושה אחת הם. **רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר** לערב
41 לשני מקומות גם בשני ימים של ראש השנה, שלדעתו נוהגת קדושת
42 שני הימים בתורת ודאי והם קדושה אחת. ומבואר שרבי יוסי הוא זה
43 שסובר ששני הימים של ראש השנה הם קדושה אחת, ואין מערבין
44 בכל אחד מהם לצד אחר, והוא החכמים שבמשנה.
45 בזמן בית המקדש, תיקנו חכמים שאם באו עדים להעיד על ראיית
46 הלבנה ביום השלושים לאלול לאחר הקרבת התמיד של בין
47 הערביים, לא יקבלו אותם, משום שבהקרבת התמיד כבר אמרו שיר
48 של חול, ואם יקבלו אותם ויקדשו את היום, נמצא שלא אמרו בראש
49 השנה שיר של יום טוב, ולכן תיקנו שאין מקבלים אותם, ונקבע ראש
50 השנה למחר, ויאמרו שיר של יום טוב. אך מכל מקום, ממשיכים
51 לנהוג ביום הראשון קדושת יום טוב עד סוף היום.
52 רבי יוסי מוכיח לחכמים מדין זה ששני ימי ראש השנה קדושה אחת
53 הם: **אָמַר לָהֶן** [–לחכמים] **רַבִּי יוֹסֵי, וכי אִי אַתֶּם מוֹדִים שֶׁאִם בָּאוּ**
54 **עֵדִים** ביום הראשון של ראש השנה **מִן הַמִּנְחָה** – משעת הקרבת
55 תמיד של בין הערביים **וּלְמַעְלָה, שֶׁנּוֹהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ** –
56 שממשיכים לנהוג בו קדושה אף על פי שיודעים שלא יקדשו אותו
57 בית דין, **וּלְמָחָר** ביום השני, **קֹדֶשׁ** – הוא שנתקדש, ומכאן, שקדושת
58 שני הימים של ראש השנה היא מתקנת חכמים בתורת ודאי, ולא רק
59 מחמת הספק, ואם כן קדושה אחת הם, ולא ניתן לחלק שביתתם.

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נ עמוד ב: הגמרא מקשה על רבא הסובר שפר של יום הכיפורים לדעת הכל הוא אינו קרבן ציבור: **אֵיתִיבֵיהּ אַבַּיֵי** לרבא, **פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן** ונתכפרו באלו האחרים, ואחר כך נמצאו הראשונים, **כּוּלָּם יְמוּתוּ,** ואין אומרים שיקרבו לשנה הבאה ביום הכיפורים, מאחר ונחשבים כחטאת שכיפרו בעליה באחר, והיא אחת מן החמש חטאות שמתות כפי שלמדו מהלכה למשה מסיני, **וְכֵן שְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן** ונתכפרו באחרים ואחר כך נמצאו הראשונים, **כּוּלָּם יְמוּתוּ, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי (אליעזר) [אֱלִיעֶזֶר] וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים, יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ** - ישהו אותם עד שיפול בהם מום, שבעוד שהם תמימים אין להם פדיון, **וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה** - עולות שמקריבין בזמן שהמזבח פנוי, והטעם שלא ימותו, לפי **שֶׁאֵין חַטַּאת צִבּוּר מֵתָה,** שכל החמש חטאות שלמדו מסיני שמתות אינן אלא בחטאות יחיד. ומדברי רבי אלעזר ורבי שמעון בברייתא שאמרו שהפר והשעיר של יום הכיפורים לא ימותו אלא ירעו לפי שאין חטאת ציבור מתה, מוכח שיש הסוברים שהפר דינו כחטאת ציבור.

מתרצת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ** רבא, **מַאי 'פַּר'** האמור בברייתא שעליו אמרו רבי אלעזר ורבי שמעון שהוא חטאת ציבור, **פַּר הֶעֱלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר.**

מקשה הגמרא: **וְהָא** בברייתא 'פר ושעיר **שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים' קָתָנֵי.** מתרצת הגמרא: **כִּי קָתָנֵי** בברייתא 'של יום הכיפורים' **אַדְּשָׂעִיר** נאמר, אבל ה'פר' הכוונה לפר העלם דבר של צבור, ופר של יום הכיפורים אין דינו כחטאת ציבור לכל הדעות.

מקשה הגמרא: **וְהָתַנְיָא** ברייתא אחרת, **פַּר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים וּשְׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁאָבְדוּ וְהִפְרִישׁ אֲחֵרִים תַּחְתֵּיהֶן כּוּלָּם יְמוּתוּ דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי (אליעזר) [אֱלִיעֶזֶר] וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים יִרְעוּ עַד שֶׁיִּסְתָּאֲבוּ וְיִמָּכְרוּ וְיִפְּלוּ דְּמֵיהֶן לִנְדָבָה, שֶׁאֵין חַטַּאת צִבּוּר מֵתָה.** ובברייתא זו מפורש על פר של יום הכיפורים, ועל כך אמרו רבי אלעזר ורבי שמעון שדינו כחטאת ציבור. מתרצת הגמרא: **לֹא תֵּימָא** - אל תפרש בברייתא בדברי רבי אלעזר ורבי שמעון הטעם שירעו ולא ימותו לפי **שֶׁאֵין חַטַּאת צִבּוּר מֵתָה, אֶלָּא אֵימָא** הטעם לפי **שֶׁאֵין חַטַּאת הַשּׁוּתָּפִין מֵתָה,** שכיון שהפר של יום הכיפורים מכפר על כל אחיו הכהנים דינו כחטאת השותפין שאף היא אינה מתה, וזאת מכיון שדין חמש חטאות המתות, נאמרו כאחד בסיני, ודווקא באופנים השייכים בכולם, ומאחר שאחת מחמש החטאות היא 'תמורת חטאת', שאינה שייכת בחטאת השותפין, שאין שותפין עושין תמורה, גם שאר החטאות אין מתות בחטאת השותפין.

שואלת הגמרא: **וּמַאי נַפְקָא מִינָּהּ** בין אם נאמר שהפר של יום הכיפורים חטאת ציבור הוא או חטאת השותפין הוא, הלא מכל מקום יפה תירץ רב עמרם מה שהוקשה, איך שייך לומר בכהן גדול שמת אחר שחיטת הפר שיכנס שני בפרו של ראשון, והרי חטאת שמתו בעליה הולכת למיתה, ותירץ רב עמרם שחטאת זו אינה הולכת למיתה, ודין זה שוה בין אם היא חטאת ציבור, בין אם היא חטאת שותפין, ומה דחקו לרבא להקשות ולומר שלא חטאת ציבור היא אלא חטאת השותפין. מתרצת הגמרא: רבא קרא לזה חטאת השותפין בכדי ללמד **דְּלֹא מַיְיתוּ כֹּהֲנִים פַּר בְּהוֹרָאָה,** כלומר, כיון שלפי האמת רק הכהנים מתכפרים בחטאת זו, ואם נאמר שהיא חטאת ציבור יטעו לסבור שהכהנים לבדם גם נקראים ציבור, וכיון שכן יבואו לומר שאם הורו בית דין של כהנים לכהנים לעבור על אחד מהמצוות ועשו על פי הוראתן חייבים להביא פר העלם דבר של ציבור, לרבי יהודה הסובר (**הוריות ה.**) שגם שבט אחד חייב בפר העלם דבר אם עשה על פי הוראת בית דינו, לכך בא רבא ללמד שאין פר הכהנים נקרא חטאת ציבור, שכהנים לא נקראים 'קהל', ואין מביאים פר בהוראה.

רש"י

כולן ימותו. דהויא לה חטאת שכפרו בעליה וחמש חטאות מתות ולד חטאת ותמורת חטאת וחטאת שמתו בעליה ושכפרו בעליה ושעברה שנתה: **שאין חטאת צבור מתה.** וכי גמירי חמש חטאות מתות ביחיד גמירי: **לנדבה.** לקיץ המזבח והיא קרויה נדבת צבור ובאה מן המותרות של כל הרועות האמורות בכל מקום: ה"ג והתניא פר יום הכפורים ושעיר יום הכפורים: **שאין חטאת השותפין מתה.** דרבי שמעון סבר חמש חטאות המתות בחד מקום אגמרינהו רחמנא למשה מה תמורת חטאת מתה ליתא בשותפות שאין קרבן השותפות עושה תמורה דכתיב ואם המר ימיר (ויקרא כז) לשון יחיד אף כולן אינן מתות בצבור ולא בשותפין אפילו המצויות בהן והכי מפרש בהוריות (ו.): **ומאי נפקא מינה.** כיון דסוף סוף לאו למיתה אזיל ושפיר תריץ רב עמרם לעיל להא דקשיא לן תיפוק ליה דחטאת שמתו בעליה היא מאי נפקא ליה לרבא לסלוקיה לרב עמרם ממאי דקרייה חטאת צבור ולאוקמי' בחטאת השותפין: **דלא מייתי כהנים פר בהוראה.** כלומר בבעיין ודאי מודינן דמתרצי בין אי איקרי חטאת צבור בין אי איקרי חטאת השותפין אבל לא ניחא ליה לרבא לקרותן צבור כדי שלא יאמרו התלמידים שאם הורו בית דין של כהנים לעבור על אחת מן המצות ועשו כהנים על פיהם שיהו מביאין פר העלם דבר כאחד מכל השבטים דקיימא לן (הוריות דף ה:) שבט אחד איקרי קהל, כהנים ודאי לאו איקרו קהל אלא אותן שנטלו נחלה:

אומרת הברייתא: **אוֹמֵר, שְׁנֵי לוּגִין** [–שם מדה] **שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ** בשיהיו לי כלים, מתוך מאה לוגין שבכלי, **חֲרֵי הֵן תְּרוּמָה** גדולה בתוכה, והנשאר מהמאה לוגין יתחלק למאה חלקים שוים, **עֲשָׂרָה** חלקים מתוכם יהיו **מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, וּתְשִׁעָה** חלקים מתוכם, שהם עשירית מתשעים החלקים הנותרים, יהיו **מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּמֵיחַל** – מחלל את המעשר שני על מעות, כיון שלא התירו לסמוך על ברירה אלא כשאי אפשר באופן אחר, ולענין מעשר שני אין צריך לסמוך על ברירה, שהרי יכול לחללו בכל מקום שהוא על מעות שברשותו ולעשותו חולין גמורים, **וְשׁוֹתֶה מִיָּד** – ומותר לשתות מהחבית גם לפני שהפריש את התרומות והמעשרות בפועל, ולאחר זמן יפריש אותם מהחבית ויתברר למפרע שקריאת שם התרומה והמעשר היתה על היין המופרש, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.**

הברייתא מביאה חולקים: **רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין** לעשות כך. וסוברת הגמרא כעת שטעמם מפני שסוברים אין ברירה, וממילא התרומה והחולין מעורבים בלי אפשרות לברר מה היא התרומה ומה הם החולין. ואם כך מבואר מהברייתא שלדעת רבי יהודה אין ברירה, ומוכח כדברי איו שרבי יהודה סובר אין ברירה, ושלא כדברי משנתנו.

עולא חולק על איו ורב וסובר שלדעת רבי יהודה יש ברירה: **עוּלָּא אָמַר, לֵיתָא לְאַיּוֹ מִמַּתְנִיתִין** – דברי איו שלדעת רבי יהודה אין ברירה, נדחים מפני משנתנו שמבואר בה שיש ברירה לדעתו.

מקשה הגמרא: **וְאֶלָּא הָא דְּקָתָנֵי** – מה שמבואר בברייתא של 'הלוקח יין', **רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין,** הרי משמע מכך שאין ברירה לדעתו, וכפי שנתבאר לעיל, וכיצד מתיישבים הדברים עם דעת רבי יהודה במשנה שיש ברירה.

מתרצת הגמרא: **עוּלָּא זוּזֵי זוּזֵי קָתָנֵי** – עולא שונה בברייתא את התנאים זוגות זוגות, וכך היא נוסחתו בדברי הברייתא, הלוקח יין מבין הכותים וכו' **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין,** ואם כן דעת רבי יהודה היא כרבי מאיר שסובר יש ברירה, וכמבואר במשנתנו.

הגמרא מבררת את דעת רבי יוסי בדין ברירה. מקשה הגמרא: **וְכִי** סָבַר **רַבִּי יוֹסֵי אֵין בְּרֵירָה,** כמו שמוכח מדבריו בברייתא של 'הלוקח יין' שהובאה לעיל, שאם אמר שני לוגין שאני עתיד להפריש וכו' היין אסור בשתייה, **וְהָתְנַן** – והרי שנינו במסכת קינים (פ"א מ"ד), לענין אשה יולדת או זבה שמביאה שתי תורים או שני בני יונה, **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר, שְׁתֵּי נָשִׁים** יולדות או זבות **שֶׁלָּקְחוּ אֶת קִינֵּיהֶן בְּעֵירוּב** – שקנו שתי קיני עופות [שני עופות קרויים 'קן' בלשון המשנה, ואותן נשים קנו שני זוגות, שהם ארבעה עופות] עבור קרבנותיהן בשותפות, ולא בירורו עבור מי יהיה כל קן, **אוֹ שֶׁנָּתְנוּ** את [דְּמֵי] קִינֵּיהֶן בשותפות **לְכֹהֵן,** כדי שיקנה ויקריב בעבורן את קרבנותיהן, **אֵיזֶה** מן הקינים **שֶׁיִּרְצֶה כֹּהֵן, יַקְרִיב עוֹלָה,** את שני העופות, אחת לזו ואחת לזו, **וְלְאֵיזֶה** מן הקינים **שֶׁיִּרְצֶה** הכהן, **יַקְרִיב חַטָּאת,** את שני העופות, אחת לזו ואחת לזו. נמצינו למדים מדברי רבי יוסי שלדעתו יש ברירה, ולכך אנו אומרים שהוברר הדבר למפרע שעופות אלו שהקריב עבור פלונית לעולה ולחטאת, שלה הם, וכן לגבי שני העופות שהקריב עבור האשה השניה, שאם אין ברירה לדעתו, הרי יתכן שהעוף שהקריב לשם אחת מהן היה באמת בבעלות חברתה, ונמצא שהקריבו לשם בעלים אחרים שאינם בעלי הקרבן, וקרבן שהקריבו לשם מי שאינו בעליו אין הבעלים יוצאים בו ידי חובתם, וכל שכן בחטאת שנפסלת בכך לגמרי. ושלא כמבואר בדעתו בברייתא של 'הלוקח יין' שאין ברירה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּה, הָתָם כְּשֶׁהִתְנוּ** – באמת סובר רבי יוסי אין ברירה, כפי שמבואר בברייתא של 'הלוקח יין', והטעם שלגבי שתי נשים שלקחו קיניהם בעירוב יכול הכהן להקריב כפי שירצה, הוא מפני שמדובר שהתנו הנשים ביניהם שכל עוף שיקריב הכהן לשם אחת מהן, יהיה שלה.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם מדובר שהתנו כן, **מַאי לְמֵימְרָא** – מה חידוש יש בדבר, והרי התנו בפירוש שיהיו הקרבנות תלויים בדעת הכהן, ובודאי יכול לעשות כפי שחפץ.

מיישבת הגמרא: **קָא מַשְׁמַע לָן כְּדְרַב חִסְדָּא** – המשנה בקינים מדברת באופן שלאחר שקנו את ארבעת העופות בעירוב, חילקו אותם לשתי קינים, ובכוונתן שמכל קן תוקרב חטאת ועולה עבור אחת מהן, והיינו אומרים שמכיון שחילקו את העופות לשתי קינים, לא יוכל הכהן לעשות מקן אחד שתי עולות לשתי הנשים, ומהקן השני שתי חטאות לשתיהן, לכן משמיעה לנו המשנה שכיון שלא פירשו כן הנשים בשעת הלקיחה, אף שפירשו כן לאחר שלקחו, יכול הכהן לעשות כמו שירצה, וכדברי רב חסדא, **דְּאָמַר רַב חִסְדָּא אֵין הַקִּינִּין** של מחוייבי קינין **מִתְפָּרְשׁוֹת** איזו תהיה לעולה ואיזו לחטאת,

---

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמ' א

מסתכל בשפופרת שבידי, וראיתי שכבר היינו בתוך תחומה של העיר קודם כניסת השבת, ונמצא שקבענו שביתתנו בתוכה, והרי אנו כאנשי העיר.

ומבארת הגמרא כיצד יש לפשוט משם הספק: **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא** – אם תאמר שיֵּשׁ איסור **תְּחוּמִין** למעלה מעשרה טפחים, **שַׁפִּיר** – אזי דברי המשנה מבוארים הם, שלפיכך הוצרכו לברר אם היו בתוך תחומה של העיר בכניסת השבת, שאם לא כן נמצא שקבעו שביתתם במקום עמידתם מחוץ לתחום העיר, ולאחר מכן המשיכו בהפלגתם ויצאו מחוץ לתחום אלפיים אמה שלהם, ועתה אינם רשאים לזוז מארבע אמותיהם. **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** – אך אם תאמר שאֵין דין **תְּחוּמִין** נוהג למעלה מעשרה טפחים, מדוע הוצרכו לברר אם היו בתוך התחום בכניסת השבת, הרי **כִּי לֹא הָיֵינוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם מַאי הָוֵי** – אף אם לא היו בתוך התחום מה בכך, הרי עומדים היו בספינה שהיא למעלה מעשרה טפחים ואין דין תחומין נוהג בה, ונמצא שלא קבעו שביתה כלל בכניסת השבת, ולפיכך בשעה שיכנסו לעיר בשבת הרי הם קובעים אז את שביתתם בה, ודינם כאנשי העיר.

דוחה הגמרא: **אָמַר רָבָא, כְּמְהַלֶּכֶת בְּרֶקֶק.** כלומר, אין להוכיח מכאן שיש דין תחומין למעלה מעשרה, לפי שמדובר באופן שהיתה הספינה מהלכת במקום שאין מי הים עמוקים, ואין שיעור עשרה טפחים בין קרקע הים לספינה, וממילא נוהג בה דין תחומין, ועל כן הוצרכו לברר אם בכניסת השבת היו כבר בתוך התחום.

הגמרא מנסה לפשוט הספק ממעשה שהיה: **תָּא שְׁמַע, הָנֵי שָׁב שְׁמַעְתָּא** – אלו שבע ההלכות בדיני טריפות, הנזכרות במסכת חולין (מב:), **דְּאִיתְאַמְרָן בְּצִפְּרָא בְּשַׁבַּתָּא** – שנאמרו בבוקר יום השבת **קַמִּיהּ** [–לפני] **דְּרַב חִסְדָּא בְּעִיר סוּרָא, וְבַהֲדֵי פַּגְיָא דְשַׁבַּתָּא** – ולפנות ערב של אותו יום השבת, נאמרו אלו ההלכות **קַמֵּיהּ** [–לפני] **דְּרָבָא בְּעִיר פּוּמְבְּדִיתָא.** ולכאורה יש לתמוה, **מַאן אֲמָרִינְהוּ** – מי הוא זה שאמר הלכות אלו בבוקר בסורא ובערב בפומבדיתא, הרי יש ביניהם יותר מאלפיים אמה, ואי אפשר לילך מזו לזו בשבת. **לָאו אֵלִיָּהוּ אַמְרִינְהוּ** – האם אין לומר שאליהו הנביא הוא זה שאמרם, דהיינו, שהוא דילג על ידי קפיצה למעלה מעשרה מסורא לפומבדיתא, **אַלְּמָא** – אם כן יש להוכיח מכך, שאֵין איסור **תְּחוּמִין** נוהג **לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה** טפחים, שאם לא כן ביצד רשאי היה אליהו לעבור על איסור תחומין.

דוחה הגמרא: **לָא** – אין הכרח לומר שהיה זה אליהו שאמר את ההלכות, אלא **דִּלְמָא יוֹסֵף שַׁדְּיָא אַמְרִינְהוּ** – יתכן שהיה זה שֵׁד ששמו יוסף שאמרם, שהשדים אינם מצווים על קיום המצוות, ולפיכך רשאי היה ליצא מחוץ לתחום, וממילא אי אפשר לפשוט מכך את הספק לענין תחומין למעלה מעשרה.

הגמרא מנסה לפשוט הספק מברייתא: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, אדם האומר **הֲרֵינִי נָזִיר בַּיּוֹם שֶׁמשיח בֶּן דָּוִד בָּא,** הרי הוא **מוּתָּר לִשְׁתּוֹת יַיִן בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים,** לפי שאין משיח בן דוד בא בהם,

אומר שני לוגין שאני עתיד להפריש תרומה — מן המאה. **הרי הן** — בתוכו. ומיחל — מעשר שני שהוא יכול לתקן מיד בלא הפרשה לאחר שקרא עליו שם יחללנו בכל מקום שהוא על המעות, ושותה מיד. ולאחר זמן יפריש התרומה והמעשר. ואמרינן: הוברר הדבר שזהו תרומה. **אוסרין** — קא סלקא דעתך השתא דטעמייהו משום דקסברי אין ברירה. [זוזי — זוגין]. **בעירוב** — בשותפות. **לאיזה** — מן הקינין שירצה, שתי הפרידות יקריב עולות לשתי הנשים, ואת קן האחת יקריב שתיהן חטאות לשתי הנשים. וכל שכן אם בא לחלק כל קן וקן פרידה לעולה ופרידה לחטאת דשפיר דמי. אלמא: מדקא אמר שמותר ליקח קיניהן בעירוב — מכלל דיש ברירה, דאמרינן: הוברר הדבר שזו הפרידה שהקריב לשמה של זו שלה היא, דשם בעלים בעינן. דאי אין ברירה — איכא למימר חטאת ועולה שהקריב לה לא שלה היו אלא של חברתה, וקרבן הקרב בשנוי בעלים קיימא לן בפסחים (ס,ב) ובזבחים (ב,א) דאינו עולה לבעלים וכל שכן בחטאת שלא לשמה או שלא לשם בעליה — לגמרי מיפסלא, וקביעות שם בעלים אינו תלוי בכהן. **כשהתנו** — הנשים ביניהן, שכל מי שיקריב הכהן לשמה יהא שלה. **אי הכי מאי למימרא** — כיון דמודעת כהן תלוי. **קא משמע לן כדרב חסדא** — שאף על פי שהיה כל קן וקן בפני עצמו, אלא שלקחום ביחד, וסלקא דעתך אמינא על כרחו מכל קן צריך לעשות חטאת ועולה, ולא יוכל לעשות מן הקן האחד שתי עולות לשתי הנשים, ומקן השני שתי חטאות, דלאו אדעתא דהכי יהבינהו, קא משמע לן: כיון דלא אקבעינהו בהדיא בשעת לקיחה, לאמר "פרידה זו חטאת ופרידה זו עולה" — אפילו קבעום לאחר לקיחה, יכול הכהן לעשות כמה שירצה. **אין הקינין** — של כל מחוסרי כפרה, מתפרשות איזו עולה ואיזו חטאת.

אלא

אוֹמֵר: שְׁנֵי לוּגִין שֶׁאֲנִי עָתִיד לְהַפְרִישׁ הֲרֵי הֵן תְּרוּמָה, עֲשָׂרָה מַעֲשֵׂר רִאשׁוֹן, תִּשְׁעָה מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, וּמֵיחֵל וְשׁוֹתֶה מִיָּד, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין. עוּלָּא אָמַר: לֵיתָא לְאַיּוֹ מַמַּתְנִיתִין. וְאֶלָּא הָא דְּקָתָנֵי "רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין"? עוּלָּא זוּזֵי זוּזֵי קָתָנֵי: דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה, רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין. - וְסָבַר רַבִּי יוֹסֵי אֵין בְּרֵירָה? וְהָתְנַן, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלָּקְחוּ אֶת קִינֵּיהֶן בְּעֵירוּב, אוֹ שֶׁנָּתְנוּ קִינֵּיהֶן לַכֹּהֵן - אֵיזֶהוּ שֶׁיִּרְצֶה כֹּהֵן יַקְרִיב עוֹלָה, וּלְאֵיזֶה שֶׁיִּרְצֶה יַקְרִיב חַטָּאת! אָמַר רַבָּה: הָתָם בְּשֶׁהִתְנוּ. אִי הָכִי מַאי לְמֵימְרָא? קָא מַשְׁמַע לָן כִּדְרַב חִסְדָּא, דַּאֲמַר רַב חִסְדָּא: אֵין הַקִּינִּין מִתְפָּרְשׁוֹת

אלא

שני לוגין שאני עתיד להפריש — ואף על גב דעליו הראיה לא נחשדו על תרומה גדולה. כדאמרינן בסוטה (מח,א): כותים אפילו תרומה גדולה אין מפרישין. ואף על גב דבפרק "שלשה שאכלו" (ברכות מז,ב) אמרינן דכותאי עשורי מעשרי כראוי, דבמאי דכתיב מזהר זהירי — הני מילי לאכול לעצמן, אבל למכור לאחרים — לא מעשרי, דלא דרשי "לפני עור לא תתן מכשול" אלא כפשטיה. ואף על גב דאינן חשודין על הגזל — הכא לא חשיב ליה גזל, דהוי ממון שאין לו תובעין. ועוד: דכל זמן שלא הופרש אינו דומה שיהא גזל, שעדיין לא נתחייב ליתן לכהן או ללוי. ותדע, דעליו הראיה לא נחשדו על הגזל וחשידי על המעשרות. ועוד, דסמכי אהא דדרשינן בבבא מציעא (פח,ב): "עשר תעשר ואכלת" — ולא מוכר.

עשרה מעשר ראשון ותשעה מעשר שני — לאו דוקא עשרה ותשעה, דאחר שהסיר שני לוגין לתרומה גדולה פשו להו מאה נכי שתים.

מיחל — פירש הקונטרס: מחלל על מעות ושותה מיד בלא הפרשה. ואינו נראה, דאינו יכול לחלל. דדוקא בסיפא דהך מתניתין גבי דמאי קתני: ומחלל על מעות, משום דקבע לו מקום — דהוי כמו הפרשה. דקתני התם: מעשר שני בצפונו או בדרומו. ובעל שם בין השמשות איירי, כדקתני בתוספתא וקדש עליו היום. ולכך, בדמאי יכול לקבוע עליו מקום — דספק חשיבה מעשרין את הדמאי. אבל בכותים, דודאי לא מעשרי — הוי ודאי. ולהכי לא קתני גבי כותים מעשר שני בצפונו או בדרומו כדקתני על דמאי, ולא קתני נמי הכא ומחלל על מעות כדקתני גבי דמאי. אלא "ומיחל", פירוש: מתחיל. או כמו שפירש רבינו תם ד"מיחל" כמו מיהל בה"א, פירוש: מזוג, כמו "סבאך מהול במים" (ישעיה א), ואחר השבת מפריש מעשר ראשון ושני. כדקתני בתוספתא: עשרה הבאין אחריהן, תשעה הבאין אחריהן, דכיון שאין יכול לקבוע לו מקום, אם היה שותה בלא הפרשה — היה שותה טבלים למפרע. **דברי** רבי מאיר — משמע דאית ליה לרבי מאיר ברירה. ולרבי יהודה נמי קאמר רבה במסקנא דאית ליה ברירה. והכא אסר משום דחייש לבקיעת נוד, ואילו בפרק "יש בכור" (בכורות מח,א) גבי נתנו עד שלא חלקו מוקי רבא רבי מאיר ורבי יהודה כרב אסי, דאמר האחין מחצה יורשין ומחצה לקוחות. אלמא: מספקא להו! ויש לחלק בין הכא, שמברר דבריו ומתנה בפירוש, ואומר "שאני עתיד להפריש" לההיא דאחין שחלקו, דאינו מברר דבריו כלום. וב"מרובה" (בבא קמא סט,ב), דפריך דרבי יוחנן אדרבי יוחנן, דבההיא דכל המתלקט אית ליה ברירה ובההיא דאחין שחלקו שמעינן דלית ליה ברירה. וחוזר בו התלמוד מדבריו מתוך קושיא זו — הוה מצי לחלק כדפריך. אלא דניחא ליה למימר לעולם כל הנלקט כדקתני במתניתין, וניחא ליה למימר לעולם לא תיפוך, כדפירש לעיל. ועוד: דלא מצי לחלק הכי, דהא רבי יוחנן לית ליה ברירה אפילו היכא דמברר בריש "כל הגט". **רבי** יוסי ורבי שמעון אוסרין — משמע דרבי יוסי לית ליה ברירה. וכן בסמוך, גבי מעשר שני שיש לי בביתי מחולל על סלע שתעלה בידי מן הכיס. וקשה: דשמעינן לרבי יוסי דאית ליה ברירה ב"מי שאחזו" (גיטין עג,ב). דתנן, רבי יוסי אומר: מגורשת ואינה מגורשת. ולכי מיית הוי גיטא. אלמא: יש ברירה. דהכי דייקינן בריש "כל הגט" (שם כה,ב) לרבינו יצחק, ופירש הקונטרס: התם: אף על גב דתנאי הוא צריך ברירה, כיון דאין בידו ובשעת התנאי ספק הוא, והתנאי מתקיים מאליו, ואי לאו משום ברירה — לא הוי גט. והכי נמי בשמעתא חשיב ברירה אם בא חכם למזרח כו', ואף על גב דמתנה. וכן בריש "כל הגט": הריני בועליך על מנת שירצה אבא כו'. והא דאמרי בשמעתין הרי זה תרומה על זה אם ירדו גשמים כו' — הכי נמי לא הוי תרומה, דפשיטא ליה דהויא תרומה — היינו למאן דאית ליה ברירה קאמר. ולמאן דמחלק בין תולה בדעת עצמו לדעת אחרים — ניחא, אבל למאן דלא מחלק — קשה! ויש לומר: דהתם בגיטין עומד הדבר להתברר בודאי, שהרי יחיה או ימות. אבל הכא — יכול להיות שלא יבא לידי הפרשה, או לא יעלה סלע מן הכיס. תימה: למאי דסלקא דעתך דלרבי יהודה לית ליה ברירה, אם כן סבר האחין שחלקו לקוחות הן ומחזיירין זה לזה ביובל כרבי יוחנן, ואם כן לא משכחת דמייתי בכורים אלא חד בר חד עד יהושע בן נון, דאין לחן אלא קנין פירות. ורבי יהודה אית ליה ב"החובל" (בבא קמא צ,א) דלאו כקנין הגוף דמי גבי דין יום או יומים. ולרבי יוסי נמי לא משכחת לה, דסבירא ליה דאין ברירה וגבי דין יום או יומים מספקא ליה אם קנין פירות כקנין הגוף דמי אם לאו. וכהאי גוונא דייק התלמוד בסוף "השולח" (גיטין מח,א)! ותירץ רבינו יצחק: דמדין יום או יומים אין ללמוד בעלמא, דהתם כתב קרא "בספו" ו"תחתיו", ולהכי לא מייתי ב"השולח" כי מייתי היהא דשדה אחוזה: אוסרין. הקשה השר מקוצי: דהכא משמע אי טעמא דרבינו יצחק משום בקיעת הנוד ליתא לדאיו מקמי מתניתין. ואילו בפרק קמא דחולין (יד,ב) בשמעתין דנסבין חברייא למימר דרבינו יצחק היא, מייתי דאיו בתר דמוקי טעמא דרבינו יצחק משום בקיעת הנוד. ושם פירשתי מה שנראה לי. **והתניא** רבי יוסי אומר — הוה מצי לשנויי דהתם בתולה בדעת אחרים. **לאיזו** שירצה כהן — פירש בקונטרס: אלמא אית ליה ברירה, דאי לית ליה ברירה — איכא למימר חטאת שהקריב לא שלה היה אלא לחבירתה וקרבן הקרב בשנוי בעלים פסול. ואין נראה להשר, דהא מוכח בריש זבחים (ב,ב) דסתמא לשמה קאי אם כן בלא ברירה אפשר להקריב לו בסתם. ונראה דמוכח דאי אין ברירה איכא למימר כל קן רחל הקריב למעלה וכל קן לאה הקריב למטה והקריב עולה למטה וחטאת למעלה: **כשהתנו** פירש הקונטרס: שהתנו הנשים שכל שיקריב לשמה יהא שלה. וקשה לפירושו: דהיינו ברירה גמורה שתולה בדעת הכהן, שאותו שיעשה יתברר שהוא שלה. דכיון שנתערבו הקינין, אי אפשר כלל בלא ברירה. ונראה לרבינו יצחק לפרש: כשהתנו הנשים בשעת לקיחה זה יהיה שלי וזה יהיה שלך, וכן בנתנו דמי קיניהן לכהן בעירוב, ונתנם למוכר ופירש בשעת לקיחה קן זה לזו, וקן זה לזו. ונמצא שלא נתערבו הקינין אלא המעות. ופריך: אי הכי, מאי למימרא? דכיון שלא נתערבו הקינין פשיטא דשריא. ומשני: מהו דתימא דנגזור התנו אטו לא התנו, דכיון שנותנין הדמים בעירוב יקחו גם כן הקינין בעירוב — ואז אי אפשר בלא ברירה, קמשמע לן דלא גזרינן. ובדרב חסדא גרסינן, פירוש: וקא משמע לן נמי כדרב חסדא. ותרתי קא משמע לן, מדנקט שתי נשים ולא נקט באשה אחת — משמע דאתא לאשמעינן דלא גזרינן התנו אטו לא התנו. ואי לא אתא לאשמעינן נמי כדרב חסדא לא הוה ליה למתני לאיזה שירצה יקריב עולה ולאיזה שירצה יקריב חטאת, דלא הוה צריך להזכיר עולה וחטאת אלא יקריב של לאה ללאה, ושל רחל לרחל.

אלא

אלא דליכא אלא חדא — וקא משמע לן דלא גזרינן אטו היכא דאיכא תרתי או תלת.

מאן האי תנא דאפילו בדרבנן לית ליה ברירה — הוי מצי למימר רבי יוסי דאגודה של ירק היא, דהוי מדרבנן, ושמא: כיון דעיקר מעשר מן התורה חשיב ליה כדאורייתא כדפירשתי לעיל (עירובין לב,א) גבי לקט תאנים מתאנתי.

אלא איפוך — בלא איפוך הוה אשכחן תנא דבדרבנן לית ליה ברירה — רבנן דרבי שמעון. אלא דבעי לאוכוחי בהדיא שם התנא, ולהכי מוכח דמבעיא לן למימר איפוך ולכך קאמר אלא. ומיהו, לפי זה לא אתי שפיר הא דקאמר בסמוך: קסבר מאן דלית ליה ברירה לא שנא בדרבנן לא שנא בדאורייתא. **קסבר** רב יוסף. ואם תאמר: דהכא מסיק רב יוסף דלרבי שמעון אין ברירה, ובריש "כל הגט" (גיטין כה,ב) אית ליה ברירה, גבי הריני בועליך על מנת שירצה אבא! ויש לומר: דרב יוסף מחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים, כרב משרשיא דהתם. ורבא דלא מחלק התם — מסיק הכא דלרבי שמעון יש ברירה. וטעמא דאסר — משום דבעינן ראשית ששיריה ניכרין.

אלא מעתה היו לפניו שני רמונים — ואם תאמר: וליפרוך הכי נמי אי הוי טעמא משום דאין ברירה! ויש לומר: דאי טעמא משום דאין ברירה הוא — אין תימ', דודאי כיון דאין ברירה הכי נמי דלא הויא תרומה. אבל אי מטעמא דבעינן ראשית ששיריה ניכרין — הכי נמי דבשני רמונין לא הויא תרומה. והא בשני רמונים לא מסתברא שפיר האי טעמא. ומיהו, אי אמר התם האי טעמא דראשית — הכי נמי אית לן למימר גבי רמונים. דלא מסתבר לפלוגי בהו. והא דמייתי מתרומות הכרי בתוכו, רבי שמעון אומר קרא שם. למאי דלא ידע דאיכא סביביו, הוי מצי לאקשויי נמי לטעמא דאין ברירה. ומהרבינו יצחק מפרש: דאי טעמא דרבי שמעון משום דאין ברירה — אתי שפיר, דודאי היתה אחת מהן תרומה ומותר הכהן לאכלן ואף על גב דאין ברירה, דחד מינייהו ודאי תרומה. אבל אטעמא דראשית — פריך שפיר. הכי נמי דלא הוי כלל תרומה, ויהיה כהן אסור לאכלן. וכן בההיא דתרומת הכרי בתוכו קרא שם, וכהן מצי אכיל לכל מה שבתוך הכרי אף על גב דאין ברירה. **ולמאי** דסליק אדעתין מעיקרא דבעיא ראשית ששיריה ניכרין — הכי נמי הוה מצי למימרא (לטעמא דברירה.

אי

אֶלָּא אִי בִּלְקִיחַת בְּעָלִים אִי בַּעֲשִׂיַּית כֹּהֵן. וְאַכַּתִּי, סָבַר רַבִּי יוֹסֵי אֵין בְּרֵירָה? וְהָתַנְיָא: עַם הָאָרֶץ שֶׁאָמַר לֶחָבֵר "קַח לִי אֲגוּדָּה אַחַת שֶׁל יָרָק אוֹ גְּלוּסְקָא אַחַת" - אֵינוֹ צָרִיךְ לְעַשֵּׂר, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: צָרִיךְ לְעַשֵּׂר! אִיפּוּךְ. תָּא שְׁמַע: הָאוֹמֵר "מַעֲשַׂר שֶׁיֵּשׁ לִי בְּבֵיתִי מְחוּלָּל עַל סֶלַע שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִן הַכִּיס", רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מְחוּלָּל! אִיפּוּךְ, אֵימָא: רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא חִילֵּל. וּמַאי חָזֵית דְּאַפְכְּתְּ תַּרְתֵּי מִקַּמֵּי חֲדָא? אִיפּוּךְ חֲדָא מִקַּמֵּי תַּרְתֵּי! הָא וַדַּאי אִיפְּכָא תַּנְיָא, דְּקָתָנֵי סֵיפָא: וּמוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמֵר "מַעֲשַׂר שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי יְהֵא מְחוּלָּל עַל סֶלַע חֲדָשָׁה שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִן הַכִּיס" - שֶׁחִילֵּל. מִדְּקָאָמַר הָכָא שֶׁחִילֵּל - מִכְּלָל דְּהָתָם לֹא חִילֵּל. הַאי סֶלַע חֲדָשָׁה הֵיכִי דָּמֵי? אִי דְּאִיפְּכָא תַּרְתֵּי תְּלָת, דְּיֵשׁ בְּרֵירָה - הַיְינוּ קַמַּיְיתָא! אֶלָּא דְּלֵיפְּכָא אֶלָּא חֲדָא - מַאי תַּעֲלֶה? אֵידִי דְּתָנֵי רֵישָׁא "תַּעֲלֶה" תָּנָא סֵיפָא נַמִּי "תַּעֲלֶה". אֲמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן: מַאן הַאי תַּנָּא דַּאֲפִילּוּ בְּדַרְבָּנַן לֵית לֵיהּ בְּרֵירָה? דְּתַנְיָא, אָמַר לַחֲמִשָּׁה: הֲרֵינִי מְעָרֵב עַל אֵיזֶה מִכֶּם שֶׁאֶרְצֶה, רָצִיתִי - אֵלֵךְ, לֹא רָצִיתִי - לֹא אֵלֵךְ, רָצָה מִבְּעוֹד יוֹם - עֵירוּבוֹ עֵירוּב, מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה - אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב. אִישְׁתִּיק וְלָא אֲמַר לֵיהּ וְלָא מִידִּי. וְלֵיטַמֵּא לֵיהּ: תַּנָּא דְּבֵי אַיּוֹ הוּא! לָא שְׁמִיעַ לֵיהּ. רַב יוֹסֵף אֲמַר: תַּנָּאֵי שַׁקְלַתְּ מֵעָלְמָא?! תַּנָּאֵי הִיא. דְּתַנְיָא: הֲרֵינִי מְעָרֵב לְשַׁבָּתוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, רָצִיתִי - אֵלֵךְ, לֹא רָצִיתִי - לֹא אֵלֵךְ. רָצָה מִבְּעוֹד יוֹם - עֵירוּבוֹ עֵירוּב, מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה; רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: עֵירוּבוֹ עֵירוּב, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב. וְהָא שֶׁמְּעַיְנַן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּלֵית לֵיהּ בְּרֵירָה, קַשְׁיָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אַדְּרַבִּי שִׁמְעוֹן! אֶלָּא אֵיפּוּךְ. מַאי קַשְׁיָא? דִּילְמָא, כִּי לֵית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרֵירָה - בְּדַאוֹרַיְיתָא, אֲבָל בְּדַרְבָּנַן - אִית לֵיהּ! קָסָבַר רַב יוֹסֵף: מַאן דְּאִית לֵיהּ בְּרֵירָה - לָא שְׁנָא בְּדַאוֹרַיְיתָא, לָא שְׁנָא בְּדַרְבָּנַן - אִית לֵיהּ. וּמַאן דְּלֵית לֵיהּ בְּרֵירָה - לָא שְׁנָא בְּדַאוֹרַיְיתָא, וְלָא שְׁנָא בְּדַרְבָּנַן - לֵית לֵיהּ. רָבָא אֲמַר: שָׁאנֵי הָתָם, דְּבָעְיַנַן רֵאשִׁית שֶׁשִּׁיְּרֶיהָ נִיכָּרִין. אֲמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי רִמּוֹנִים שֶׁל טֶבֶל, וְאָמַר: אִם יֵרְדוּ גְּשָׁמִים הַיּוֹם - יְהֵא זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה, וְאִם לֹא יֵרְדוּ גְּשָׁמִים הַיּוֹם - יְהֵא זֶה תְּרוּמָה עַל זֶה. הָכִי נַמִּי, בֵּין יָרְדוּ בֵּין לֹא יָרְדוּ דְּאֵין בִּדְבָרָיו כְּלוּם? וְכִי תֵּימָא הָכִי נַמִּי - וְהָתְנַן: תְּרוּמַת הַכְּרִי הַזֶּה וּמַעֲשְׂרוֹתָיו בְּתוֹכוֹ, וּתְרוּמַת מַעֲשַׂר זֶה בְּתוֹכוֹ, רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: קָרֵא הַשֵּׁם! שָׁאנֵי הָתָם דְּאִיכָּא סְבִיבָיו. וְאִי בָּעֵית אֵימָא כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא: אָמְרוּ לוֹ לְרַבִּי מֵאִיר: אִי אַתָּה מוֹדֶה שֶׁמָּא יִבָּקַע הַנּוֹד וְנִמְצָא זֶה שׁוֹתֶה טְבָלִים לְמַפְרֵעַ? אָמַר לָהֶן: לְכִשֶׁיִּבָּקַע. וּלְמַאי דְּסָלֵיק אַדַּעְתִּין מֵעִיקָּרָא דְּבָעְיַנַן רֵאשִׁית שֶׁשִּׁיְּרֶיהָ נִיכָּרִין, מַאי קָאָמְרִי לֵיהּ? הָכִי קָאָמְרִי לֵיהּ: לְרִידַן - בָּעְיַנַן רֵאשִׁית שֶׁשִּׁיְּרֶיהָ נִיכָּרִין, לְרִידְךָ

אי

אלא אי בלקיחת בעלים — שאמרו בשעת לקיחה: זו אני לוקח לעולה וזו לחטאת. **או בעשיית כהן** — אבל אם לקחום סתם, ואחר כך קרא עליהן שם — אין השם חל עליהן, ויכול הכהן לשנותן. וקרא דריש רב חסדא בסדר יומא: "ולקחה שתי תורים או שני בני יונה אחד לעולה ואחד לחטאת", וכתיב גבי כהן: "ועשה הכהן את האחד חטאת והאחד עולה", אלמא: אין שם עולה וחטאת חל עליהן אלא בלקיחה או בעשייה. **עם הארץ שאמר לחבר** — שהיה חבר הולך לשוק ליקח לו ירק לעצמו, ואמר לו עם הארץ: קח גם לי אגודת ירק. אין צריך חבר לעשר דמאי מאותה שנתן לעם הארץ. אף על פי שלקח שלו ושל עם הארץ סתם, ולא פירש בשקנאן: זה לי וזה לעם הארץ, והוא מעם הארץ לקחן — יש ברירה, כשנותנו לעם הארץ שזו לצורכו לוקחה, ואין חבר זה מוכרח לו. **וחכמים אומרים צריך לעשר** — דאין ברירה. ויש לומר: זו לצורך חבר לוקחה, והוא חוזר ומחליפה לעם הארץ, וחבר אינו רשאי למכור לעם הארץ דבר שאינו מתוקן. **רבי יוסי אומר חילל** — וכי סליק סלע בידיה אמרינן: יש ברירה, שזה שחילל מעשר שני עליה דאי אין ברירה, לא אמר מידי, אלא אמרינן: דהא סלע דסלקא בידיה השתא לא הוה דעתיה להחליף ואישתבח דקא אכיל מעשר שני בלא פדיה. **דאפכת תרתי** — אגודה וחילול. **מקמי חדא** — יין מבין הכותים. **דקתני סיפא** — דהך דחילול. **סלע חדשה** — ואין שם אלא היא. ולקמן פריך: מאי תעלה. **שחילל** — דכיון דאין שם חדשה אלא היא, מנברא מלתא. **אי דאיכא תרתי תלת** — חדשות, היינו קמייתא, ואמאי חילל. **מאן האי תנא** — דבעי למימר דלית ליה ברירה אפילו בעירוב דמדרבנן הוא: הכי גרסינן. **על איזה מהן שארצה רציתי ילך לא רציתי לא ילך רצה מבעוד יום כו' משחשיכה אינו עירוב** — דילמא בין השמשות לא הוה דעתיה להאי. **תנא דבי איו** — אליבא דרבי יהודה, דבעירוב נמי קאמר אין ברירה. **לא שמיע ליה** — ומהנך תנאי דלעיל לא מצי אמר, דכולהו מילי דאורייתא נינהו. **רציתי אלך לא רציתי לא אלך** — היה מונח עירובו בסוף אלפים למזרח במקום המשתמר, והרי הוא מניחו שם עבשיו לכל השנה כולה, שבשבת שירצה יקנה לו עירובו ובשבת שלא ירצה יהיה כבני עירו ולא יקנה לו העירוב להפסידו אלפים אמה שבמערב. **עירובו עירוב** — ויש ברירה, דבין השמשות דעתיה הכי הוה. **והא שמעינן לרבי שמעון** — גבי יין הבא מבין הכותים. **רבא אמר** — טעמא דרבי שמעון ביין לאו משום דאין ברירה הוא, דאית ליה ברירה. אלא משום דקרייה רחמנא לתרומה: "ראשית דגנך ותירושך" — מכלל שתהא מובדלת תרומה משיריה בשעה שקורא עליה שם שתהא היא נראית ראשית ואלו שיריה. **היו לפניו שני רמונים כו'** — בהדיא הוי ליה למיפרך מהא דלקמן, דתנן: תרומת הכרי כו'

אלא הלכתא דעלמא נקט, כלומר: אם באתה לדרוש ברבים אליבא דרבי שמעון — אתה דורש על אחד שהיו לפניו שני רמונים כו'. **אין בדבריו כלום** — הואיל ובשעת קריאת השם אינו ניכר איזו תרומה ואיזו שיריה. דהא הכא גבי יין ניכרין שיריה לאחר זמן כי הכא, וקאסר רבי שמעון. **בתוכו** — באמצעיתו תהא תרומתו כדי שיעור תרומה ומעבשיו תהא להתיר סביביו. **ותרומת מעשר בתוכו** — מילתא אחריתי היא. כלומר: או אם היה כרי של מעשר, ואמר תהא תרומת מעשר שלו בתוכו — קרא שם. ועד עבשיו, אם אכל ממנו לא היה בו אלא איסור של טבל, ומעתה אם אכלו — לוקה עליו משום תרומה ומשום מעשר שני חוץ לירושלים, ואם ניטמא ואכלו — חייב משום אוכל תרומה בטומאה. **דאיכא סביביו** — שיריה ניכרים דאיהו "בתוכו" קאמר. **ואיבעית אימא** — רבי שמעון אית ליה ברירה. וגבי יין דקאסר — לאו משום דקסבר אין ברירה, אלא כדקתני טעמא: שמא יבקע הנוד קודם שיפריש הימנו, ונמצא ששתה טבלין למפרע. דבשלמא כי מפריש לה לאחר זמן — איכא למימר: הך דמטא השתא לחלק (בהן) יש ברירה, דמעיקרא בתוך הנוד נמי דידיה הואי משעת קריאת שם, וחולין שתה. אבל כי בקע הנוד ולא איברר לה תרומה מיניה — מאי יש ברירה איכא למימר? הא אפילו לבסוף לאו לכלל תרומה אתאי. **לכשיבקע** — נעיין בדבר לאוסרו, כלומר: דלא חיישינן להבי, דלא שכיח, דאי בעי מסר ליה לשומר.

אֶלָּא אִי בִּלְקִיחַת בְּעָלִים – או בשעה שהבעלים קונים את העופות, שיכולים לומר זה אני לוקח לשם חטאת וזה לשם עולה, **אִי בַּעֲשַׂיַּית כֹּהֵן** – או בשעה שהכהן מולק את העופות, יכול לקבוע איזה עוף יהיה חטאת ואיזה עולה [באופן שהבעלים לא קראו שם בשעת לקיחת העופות], אך אם הבעלים לקחום סתם, אינם יכולים אחר כך לקרוא להם שם ולומר זה לחטאת וזה לעולה, ואפילו אם עשו כן יכול הכהן לשנות מדבריהם.

הגמרא ממשיכה לברר האם אכן סבר רבי יוסי אין ברירה. מקשה הגמרא: **וְאַכַּתִּי** – ועדיין, וכי **סָבַר רַבִּי יוֹסֵי אֵין בְּרֵירָה, וְהָתַנְיָא** – והלא שנינו בברייתא, **עַם הָאָרֶץ,** אדם שאין לו נאמנות לענין מעשרות, **שֶׁאָמַר לְחָבֵר** – יראה שמים הנאמן על כך, שהיה הולך לשוק לקנות לעצמו ירק או גלוסקא, **קַח לִי** – קנה גם בשבילי **אֲגוּדָה אַחַת שֶׁל יָרָק, אוֹ גְּלוּסְקָא** [–מין פת] **אַחַת,** וקנה החבר מאנשים שאינם נאמנים על המעשרות, שיש לפירותיהם דין 'דמאי', ולא פירש מה קונה בשבילו ומה בשביל עם הארץ, אף על פי כן **אֵינוֹ צָרִיךְ** החבר **לְעַשֵּׂר** את מה שנותן לעם הארץ. ואף שאסור לחבר למכור לעם הארץ פירות שאינם מתוקנים, ובענינינו כיון שלא פירש כשקנאן מה קונה עבור עצמו ומה עבור עם הארץ, יתכן שהביא לעם הארץ את החלק שקנה עבור עצמו, ונמצא שמוכר לו אותם משלו, מכל מקום איננו חוששים לכך, שיש ברירה, וכשנותן לעם הארץ אחת מהאגודות הוברר למפרע שחלק זה קנה מיד בשבילו, ולא היה של החבר כלל, **דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי. וַחֲכָמִים** חולקים **וְאוֹמְרִים, צָרִיךְ לְעַשֵּׂר,** שסוברים אין ברירה, ויתכן שמוכר לעם הארץ את חלקו, ואסור לחבר למכור לעם הארץ דבר שאינו מתוקן. הרי שסובר רבי יוסי יש ברירה, ושלא כפי שמוכח מדבריו בברייתא של הלוקח יין מבין הכותים.

מתרצת הגמרא: **אִיפּוּךְ** – הפוך את הגירסא בברייתא, וגרוס כך, עם הארץ וכו' צריך לעשר, דברי רבי יוסי [שכן לדעתו אין ברירה], וחכמים אומרים אינו צריך לעשר [שכן לדעתם יש ברירה].

הגמרא מוסיפה להקשות מברייתא אחרת שמבואר בה שלדעת רבי יוסי יש ברירה: **תָּא שְׁמַע** – בא ושמע ראיה לדבר, **הָאוֹמֵר** פרי **מַעֲשַׂר שני שֶׁיֵּשׁ לִי בְּבֵיתִי,** הרי זה **מְחוּלָּל עַל סֶלַע** [–מין מטבע] **שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִן הַכִּים** מתוך שאר הסלעים שנמצאים בו, **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר מְחוּלָּל,** ומותר מיד לאכול את הפירות בתורת חולין, וכשיוציא אחר כך סלע מן הכיס, יתברר למפרע שעל סלע זו חילל. הרי שסובר רבי יוסי יש ברירה, שאם אין ברירה לא אמר כלום ואין כאן פדיון כלל, ונמצא אוכל פירות מעשר שני מחוץ לירושלים ללא פדייה.

מתרצת הגמרא: **אִיפּוּךְ** – הפוך את הגירסא בברייתא **וְאֵימָא** – ואמור, **רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר לֹא חִילֵּל,** כיון שסובר אין ברירה.

מקשה הגמרא: **וּמַאי חִזְיַת דְּאַפַּכְתְּ תַּרְתֵּי מִקַּמֵּי חָדָא, אִיפּוּךְ חָדָא מִקַּמֵּי תַּרְתֵּי** – מדוע ראית לנכון להפוך את השיטות השנויות בשתי הברייתות שהביאה הגמרא מקודם [–עם הארץ שאמר לחבר קח לי וכו', והאומר מעשר שיש לי בביתי וכו'], מפני האחת [–הברייתא של 'הלוקח יין מבין הכותים'] שמבואר בה שרבי יוסי סובר אין ברירה, היה לך להפוך את האחת, מפני שתי הברייתות שמבואר בהם שרבי יוסי סובר יש ברירה.

מתרצת הגמרא: **הָא** – הברייתא של המחלל מעשר שני על סלע שתעלה בידו מן הכיס, **וַדַּאי אִיפְּכָא תַּנְיָא** – ודאי משובשת היא ונשנתה בגירסא הפוכה, וההוכחה לכך, **דְּקָתָנֵי סֵיפָא** – ששנינו בסופה של אותה ברייתא, **וּמוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בְּאוֹמֵר מַעֲשַׂר שני שֶׁיֵּשׁ לִי בְּתוֹךְ בֵּיתִי יְהֵא מְחוּלָּל עַל סֶלַע חֲדָשָׁה שֶׁתַּעֲלֶה בְּיָדִי מִן הַכִּים,** ויש בכיסו רק סלע חדשה אחת, שאין באופן זה משום ברירה, שהדין הוא **שֶׁחִילֵּל,** ומוכיחה הגמרא, **מִדְּקָאָמַר הָכָא שֶׁחִילֵּל, מִכְּלָל דְּהָתָם לֹא חִילֵּל** – מכך שבסיפא מבואר שבאופן זה מודה רבי יוסי שחילל, משמע שבאופן המבואר ברישא סובר רבי יוסי שלא חילל. ומוכח שהגירסא הקודמת משובשת היא, וצריך להופכה כמבואר לעיל.

הגמרא דנה מה הוא האופן של סלע חדשה שרבי יוסי מודה שחילל. מבררת הגמרא: **הַאי 'סֶלַע חֲדָשָׁה' הֵיכִי דָּמֵי** – כיצד מדובר הדין של סלע חדשה המוזכר בברייתא, **אִי דְּאִיכָּא תַּרְתֵּי תְּלָת, דְּיֵשׁ בְּרֵירָה** – אם מדובר כשיש בכיסו שתים או שלש סלעים חדשות, וצריך לומר שהוברר הדבר למפרע על איזה סלע חילל, אם כן **הַיְינוּ קַמַּיְיתָא** – זהו אותו דין השנוי ברישא שבו לדעת רבי יוסי לא חילל, ומדוע בסיפא מודה שחילל.

מעמידה הגמרא: **אֶלָּא** מדובר בסיפא **דְּלֵיכָּא אֶלָּא חֲדָא** – שאין לו בכיסו אלא סלע חדשה אחת, ואין צריך להגיע לדין ברירה.

שואלת הגמרא: אם כן, **מַאי 'תַּעֲלֶה'** – כיצד יתכן כאן הלשון 'על סלע חדשה שתעלה בידי', והרי אין בכיסו אלא סלע אחת, ואף בעודה בכיסו יכול לחלל עליה.

משיבה הגמרא: באמת לשון זה אינו מדויק בסיפא, אך **אַיְּידֵי דְּתָנֵי רֵישָׁא 'תַּעֲלֶה', תָּנָא סֵיפָא נַמִּי 'תַּעֲלֶה'** – אגב שברישא שנה התנא לשון 'תעלה', שנה לשון זה גם בסיפא.

לעיל (לה:) דנה הסוגיא במחלוקת התנאים אם אומרים ברירה לגבי עירוב שהוא מדרבנן, אמנם ישנן דעות שאף אם אין ברירה בדינים שהם מהתורה מכל מקום בדינים דרבנן יש ברירה. מבררת הגמרא מי מן התנאים סובר שאין ברירה אף בדברים שהם מדרבנן: **אָמַר לֵיהּ רָבָא לְרַב נַחְמָן, מַאן הַאי תָּנָא דַּאֲפִילּוּ בְּדִרַבָּנָן לֵית לֵיהּ בְּרֵירָה** – מי הוא התנא שסובר כדברי הברייתא שאביא להלן, שמתבאר ממנה שאפילו בדבר שהוא רק מדרבנן כגון עירוב, אין ברירה, **דְּתַנְיָא** בברייתא, אחד **שֶׁאָמַר לַחֲמִשָּׁה** בני אדם, **הֲרֵינִי מְעָרֵב** עירובי תחומין **עַל אֵיזֶה מִכֶּם שֶׁאֶרְצֶה** – על אחד מכם שארצה שילך בשבת מחוץ לתחום, **רָצִיתִי יֵלֵךְ, לֹא רָצִיתִי לֹא יֵלֵךְ,** אם **רָצָה** המערב **מִבְּעוֹד יוֹם** לפני כניסת השבת, שאחד מהם ילך, **עֵירוּבוֹ עֵירוּב,** אבל אם רצה רק **מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה** וכבר נכנסה שבת, **אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב,** כיון שזמן קניית העירוב הוא בבין השמשות של כניסת השבת, ואולי בשעה ההיא לא היתה דעתו שיקנה העירוב בעבור אותו שרצה לאחר מכן שיקנה עבורו, ולא קנה לו עירובו. הרי שסבר תנא זה אין ברירה אפילו בעירוב שהוא מדרבנן, ולפיכך אין אומרים הוברר הדבר למפרע שעליו נתכוין בעירובו. ויש לברר מי הוא תנא זה שסובר כך.

אומרת הגמרא: **אִישְׁתִּיק וְלֹא אָמַר לֵיהּ וְלֹא מִידִּי** – שתק רב נחמן ולא ענה לרבא מאומה, שלא ידע איזה תנא סובר כך.

מקשה עליו הגמרא: **וְלֵימָא לֵיהּ דְּבֵי אַיּוֹ הוּא** – היה לו לומר לו שתנא זה הוא איו אליבא דרבי יהודה שהובא לעיל (לה:), שסובר אין ברירה אף לענין עירוב שהוא מדרבנן. מתרצת הגמרא, **לֹא שְׁמִיעַ לֵיהּ** – רב נחמן לא שמע ברייתא זו של איו.

רב יוסף תמה על שתיקתו של רב נחמן: **רַב יוֹסֵף אָמַר, תַּנְאֵי שָׁקְלַתְּ מֵעֲלָמָא** – וכי איבדת את כל התנאים מן העולם, שאינך מוצא תנא הסובר כן, והרי **תַּנָּאֵי הִיא** – מחלוקת תנאים היא, **דְּתַנְיָא** בברייתא, המניח עירוב בסוף התחום במקום המשתמר, ומשאירו שם לערב בו לכל שבתות השנה, ומתנה ואומר, **הֲרֵינִי מְעָרֵב לְשַׁבָּתוֹת שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה, רָצִיתִי אֵלֵךְ, לֹא רָצִיתִי לֹא אֵלֵךְ** – בשבת שארצה ללכת חוץ לתחום, יקנה לי עירובי, ובשבת שלא ארצה ללכת לא יקנה, כדי שלא אפסיד את האלפיים אמה שמותר לי ללכת מצידה השני של העיר, דינו, שאם **רָצָה** ללכת חוץ לתחום **מִבְּעוֹד יוֹם** לפני כניסת השבת, **עֵירוּבוֹ עֵירוּב,** אבל אם החליט שרוצה ללכת רק **מִשֶּׁחֲשֵׁיכָה** ונכנסה שבת, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר,** אף בזה **עֵירוּבוֹ עֵירוּב,** משום שהוברר הדבר למפרע שכבר בבין השמשות היתה דעתו לערב שם. **וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, אֵין עֵירוּבוֹ עֵירוּב,** שאין ברירה לדעתם. הרי שנחלקו תנאים אם יש ברירה אפילו בעירוב שהוא מדרבנן.

רב יוסף מקשה על ברייתא זו, ומתוך כך מברר מי התנא שסובר אין ברירה אפילו בדרבנן, שכן לפי נוסח הברייתא כעת, איננו יודעים מי הם החכמים החולקים על רבי שמעון וסוברים כן. מקשה רב יוסף: **וְהָא שַׁמְּעִינָן לְרַבִּי שִׁמְעוֹן דְּלֵית לֵיהּ בְּרֵירָה** – והרי רבי שמעון השמיענו בדין הלוקח יין מבין הכותים (לעיל ע"א) שסובר אין ברירה,

המשך בעמוד קפו

וכי **אי אַתָּה מוֹדֶה** שמכל מקום יש לאסור מחשש **שֶׁמָּא יִבָּקַע הַנּוֹד** לפני שיפריש ממנו את התרומה והמעשרות המעורבים בו, **וְנִמְצָא** השותה ממנו **שׁוֹתֶה טְבָלִים לְמַפְרֵעַ. וְאָמַר לָהֶן** רבי מאיר לתרץ, **לְכְשֶׁיִּבָּקַע** נעיין בדבר לאסרו, כלומר, אף לטענה זו איני חושש, כיון שלא שכיח הדבר שיבקע.

משנה

משנתנו דנה ביום טוב הסמוך לשבת, ורוצה אדם לערב עירוב תחומין לכל אחד מהימים במקום אחר, או שרוצה לערב רק לאחד מהימים. שאם שני הימים שתי קדושות נפרדות הם ואין שביתתם תלויה זה בזה, יכול לעשות כן, אך אם הם קדושה אחת, הרי הם כיום אחד ארוך, ואי אפשר לחלק שביתתם.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, יוֹם טוֹב הַסָּמוּךְ לַשַּׁבָּת, בֵּין אם חל יום טוב **מִלְּפָנֶיהָ** – בערב שבת, **וּבֵין** אם חל **מִלְּאַחֲרֶיהָ** – ביום ראשון, **מְעָרֵב אָדָם** הרוצה לצאת מתחום עירו ביום הראשון למזרח וביום השני למערב **שְׁנֵי עֵירוּבִין,** על ידי הנחת פת בערב היום הראשון בשני המקומות, **וְאוֹמֵר, עֵירוּבִי** שאני מניח במזרח, יקנה לי שביתה **בָּרִאשׁוֹן** – ליום הראשון **לַמִּזְרָח, וּבַשֵּׁנִי** – ועירובי שאני מניח במערב יקנה לי שביתה בבין השמשות של היום השני **לַמַּעֲרָב.** ואם רוצה לצאת ביום הראשון למערב ובשני למזרח, אומר, **בָּרִאשׁוֹן** – העירוב שאני מניח במערב יקנה לי שביתה ליום הראשון **לַמַּעֲרָב, וּבַשֵּׁנִי** – והעירוב שאני מניח במזרח יקנה לי שביתה בבין השמשות של היום השני **לַמִּזְרָח.**

ואם רוצה לצאת מתחום העיר ביום הראשון, וביום השני לקנות שביתה בעירו ולילך אלפיים אמה לכל רוחות העיר, אומר, **עֵירוּבִי** יקנה לי שביתה רק **בָּרִאשׁוֹן, וּבַשֵּׁנִי** אהיה **כִּבְנֵי עִירִי.** ואם רוצה לצאת רק ביום השני, אומר, **עֵירוּבִי** יקנה לי שביתה **בַּשֵּׁנִי** – בבין השמשות של היום השני, **וּבָרִאשׁוֹן** אהיה **כִּבְנֵי עִירִי.** וסובר רבי אליעזר, ששני הימים שתי קדושות הם ואין עירובו הראשון קונה ליום השני, ולכן יכול לקבוע שביתתו ביום השני במקום אחר.

וַחֲכָמִים חולקים **וְאוֹמְרִים, אוֹ מְעָרֵב** לשני הימים **לְרוּחַ אַחַת** – לאותו צד, **אוֹ אֵינוֹ מְעָרֵב כָּל עִיקָּר, אוֹ מְעָרֵב לִשְׁנֵי יָמִים** לאותו צד, **אוֹ אֵינוֹ מְעָרֵב כָּל עִיקָּר.**

חכמים מבארים כיצד מערבים כשחל יום טוב בערב שבת: **כֵּיצַד יַעֲשֶׂה, מוֹלִיכוֹ** את העירוב על ידי שליח **בָּרִאשׁוֹן** – בערב היום הראשון [שהוא ערב יום טוב], למקום שרוצה לשבות ביום טוב, **וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו** – ושוהה עמו עד שיחשיך ויקדש היום ויקנה שביתתו ליום טוב, **וְנוֹטְלוֹ** כדי שלא יאבד ולא יוכל לקנות לו שביתה לשבת, **וּבָא לוֹ** לביתו, **וּבַשֵּׁנִי מַחְשִׁיךְ עָלָיו** – וחוזר לשם עם העירוב לפני בין השמשות של היום השני [שהוא שבת], ושוהה עמו עד שיחשיך ויקנה שביתתו לשבת, **וְאוֹכְלוֹ** במקומו, **וּבָא לוֹ** לביתו. ועל ידי שנטל משם את העירוב ביום הראשון ולא אבד, והיה קיים בבין השמשות של שבת, **נִמְצָא מִשְׁתַּכֵּר בַּהֲלִיכָתוֹ** – שהרויח שיכול ללכת בשבת מחוץ לתחום עירו, **וּמִשְׁתַּכֵּר** גם **בְּעֵירוּבוֹ** שאוכלו כיון שלא נאבד.

דין נוסף: **נֶאֱכַל** עירובו **בָּרִאשׁוֹן** אחרי שהחשיך, קנה **עֵירוּבוֹ** שביתתו **לָרִאשׁוֹן, וְאֵין עֵירוּבוֹ לַשֵּׁנִי** – ולא קנה לו ליום השני, כיון שלא היה קיים כשקידש היום השני.

אָמַר לָהֶם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לחכמים, מתוך דבריכם שאם נאכל בראשון לא קנה לשני, נמצא **שמוֹדִים אַתֶּם לִי שֶׁהֵן** [–שני הימים] **שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת,** שאילו היו קדושה אחת, היה עירובו בראשון קונה גם לשני, ואם כן מדוע אתם אומרים שאינו יכול לערב ליום השני לצד אחר.

גמרא

שנינו במשנה, וחכמים אומרים או מערב לרוח אחת או אינו מערב כל עיקר, או מערב לשני ימים או אינו מערב כל עיקר.

הגמרא מבארת את דברי חכמים. מבררת הגמרא: ’מערב **לְרוּחַ אַחַת**’ שאמרו חכמים, **מַאי נִיהוּ** – מה פירושו, שמערב לאותה רוח **לִשְׁנֵי הַיָּמִים,** והמשך דבריהם ’מערב **לִשְׁנֵי יָמִים**’ **מַאי נִיהוּ** – מה פירושו, שמערב **לְרוּחַ אַחַת** לשני הימים, ואם כן קשה, **הַיְינוּ קַמַּיְיתָא** – סוף דבריהם הם כתחילת דבריהם, ולמה כפלו דבריהם. מתרצת הגמרא: **הָכִי קָאָמְרֵי לֵיהּ רַבָּנַן לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – כך כוונת חכמים לטעון כלפי רבי אליעזר, **וכי אִי אַתָּה מוֹדֶה שֶׁאֵין מְעָרְבִין לְיוֹם אֶחָד** [–שבת או יום טוב בפני עצמם] **חֶצְיוֹ לַצָּפוֹן וְחֶצְיוֹ לַדָּרוֹם. אָמַר לָהֶן** רבי אליעזר, **אֲבָל** – אמת, אני מודה. אמרו לו חכמים, **כְּשֵׁם שֶׁאֵין מְעָרְבִין לְיוֹם אֶחָד חֶצְיוֹ לַדָּרוֹם וְחֶצְיוֹ לַצָּפוֹן, כָּךְ אֵין מְעָרְבִין לִשְׁנֵי יָמִים** של שבת ויום טוב הסמוכים זה לזה, **יוֹם אֶחָד לַמִּזְרָח וְיוֹם אֶחָד לַמַּעֲרָב,** משום שחוששים שמא שני הימים הם קדושה אחת ונחשבים כיום אחד. וזהו הביאור בדברי חכמים, שכשם שבאותו יום ’או מערב לרוח אחת או אינו מערב כל עיקר’, כך גם בשני ימים ’או מערב לשני ימים [לרוח אחת], או אינו מערב כל עיקר’.

הגמרא מבארת את דעת רבי אליעזר שמחלק בין יום אחד לשני ימים: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** סובר שאינו דומה, שכן **הָתָם,** במערב ליום אחד, **קְדוּשָּׁה אַחַת,** ולכן אי אפשר לערב בחציו השני לצד אחר, אבל **הָכָא,** במערב לשני ימים, **שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת** נפרדות הם, וניתן לשבות יום אחד במזרח ויום אחד במערב.

רבי אליעזר מוכיח לחכמים כשיטתו ששני הימים שתי קדושות הם: **אָמַר לָהֶן רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** לחכמים, **וכי אִי אַתֶּם מוֹדִים שֶׁאִם** לא היה לו פת **וְעֵירַב** על ידי שהלך **בְּרַגְלָיו** לסוף אלפיים אמה ושהה שם בבין השמשות של **הַיּוֹם רִאשׁוֹן** וחזר לביתו, **מְעָרֵב בְּרַגְלָיו בְּיוֹם שֵׁנִי** – שצריך לערב שוב וללכת שם עבור היום השני, וכן שאם עירב בפת **וְנֶאֱכַל עֵירוּבוֹ** [–הפת] **בְּיוֹם רִאשׁוֹן, אֵין יוֹצֵא** מחוץ לתחום **עָלָיו** [–מחמתו] **בְּיוֹם שֵׁנִי. אָמְרוּ לוֹ** חכמים, **אֲבָל** – אמת, אנו מודים. אמר להם רבי אליעזר, אם כן, **הָא לָאֵי** – הרי ודאי שגם לדעתכם שני הימים **שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת הֵן,** שאם לא כן, היה עירובו הראשון קונה לשני הימים, ולא היה צריך לערב ליום השני, וכן אם נאכל עירובו ביום הראשון היה יוצא עליו גם ביום השני, ואם כן מדוע אתם אומרים שאי אפשר לקנות שביתה יום אחד במזרח ויום אחד במערב.

הגמרא מיישבת את שיטת חכמים: **וְרַבָּנַן, סְפוּקֵי מְסַפְּקָא לְהוּ, וְהָכָא לְחוּמְרָא וְהָכָא לְחוּמְרָא** – הם מסופקים אם שני הימים הם קדושה אחת או שתי קדושות, ולכן מצד אחד הם מחמירים שעירובו הראשון לא יקנה ליום השני שמא שתי קדושות הם, ומצד אחר הם מחמירים ומצריכים לערב לשני הימים דווקא לאותו צד, שמא קדושה אחת הם.

חכמים מוכיחים לרבי אליעזר כשיטתם שחוששים שמא שני הימים קדושה אחת הם: **אָמְרוּ לוֹ** חכמים **לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אִי אַתָּה מוֹדֶה** ביום טוב שחל בערב שבת, **שֶׁאֵין מְעָרְבִין כַּתְּחִילָּה מִיּוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת** – שאם לא עירב לשבת מערב יום טוב, אינו יכול לערב ביום טוב עצמו, **אָמַר לָהֶן, אֲבָל** – אמת. אמרו לו חכמים, אם כן, **הָא לָאֵי קְדוּשָּׁה אַחַת הִיא** – הרי ודאי שיש לחשוש שקדושה אחת הם, שהרי משום כך אין מערבין מיום טוב לשבת כשם שאין מערבים בחצי היום אם לא עירב בבין השמשות, ואם כן מדוע אתה מתיר לערב יום אחד למזרח ויום אחד למערב.

הגמרא מיישבת את שיטת רבי אליעזר: **וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** יתרץ, **הָתָם,** מה שאין מערבין מיום טוב לשבת אין הטעם משום שהם קדושה אחת ונחשבים כיום אחד, אלא **מִשּׁוּם הֲכָנָה** – שאסור להכין מיום טוב לשבת, ולעולם שתי קדושות הם וניתן לחלק שביתתם.

הברייתא שלפנינו מביאה תנאים שנחלקו בדין עירוב תחומין לשבת ויום טוב הסמוכים זה לזה: **תָּנוּ רַבָּנַן, עֵירַב** על ידי שהלך **בְּרַגְלָיו** ושהה במקום שביתתו **בְּבֵין** השמשות של **הַיּוֹם רִאשׁוֹן,** ורוצה לצאת מחוץ לתחום גם ביום השני, **מְעָרֵב בְּרַגְלָיו בְּיוֹם שֵׁנִי** – צריך לחזור ולערב ברגליו ליום השני. ואם עירב בראשון בפת **וְנֶאֱכַל עֵירוּבוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן** לפני שקידש היום השני, **אֵין יוֹצֵא עָלָיו** – אינו סומך עליו לצאת מחוץ לתחום **בְּיוֹם שֵׁנִי,** משום שאין עירובו שבראשון קונה ליום השני, אלא יש לו אלפיים אמה בבני עירו, שכן שני הימים הם בודאי שתי קדושות, **דִּבְרֵי רַבִּי. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר,**

רש"י

משנה מערב אדם שני עירובין — אם היה צריך יום ראשון לילך לכאן, ויום שני לילך לכאן, יכול לערב למזרח ולמערב ערב יום טוב הראשון. **ואומר עירובי** — של מזרח יקנה לי היום לצורך מחר, ועירובי של מערב יקנה לי בבין השמשות דלמחר לצורך יום שני. דקסבר רבי אליעזר: שבת ויום טוב לאו כחד יומא אריכא נינהו, אלא שתי קדושות, ולכל חד יומא אית ליה חדא שביתה, ובכל חדא מיקניא ליה שביתה לאיזה צד שיריצה. ובין השמשות דקמא לדידיה הוא דקני, ולא ליום שני. **עירובי בראשון ובשני כבני עירי כו'** — כלומר: ואם לא היה רוצה לילך אלא באחד מן הצדדין ביום ראשון, ובשני אין צריך לזוז מתחומו לא לכאן ולא לכאן, ואינו רוצה להפסיד לא אלפים של תחומו מכאן ולא אלפים של תחומו מכאן — יערב עירוב אחד לצד שהוא רוצה לילך בו ביום ראשון, ויאמר: עירובי זה יקנה לי לצורך מחר, ובשני הריני כבני עירי שלא עירבו. או אם היה צריך לילך בשני ולא בראשון, יאמר: עירובי זה יקנה לי בין השמשות של מחר, ובראשון אהיה כבני עירי. **או מערב לרוח אחת** — לצורך שני ימים. **או אינו מערב כל עיקר** — אפילו לצד אחד, להיות באחד מן הימים כבני עירו. **או מערב לשני ימים** — ובגמרא פריך: היינו לרוח אחת. **מוליכו** — השליח. **בראשון** — ערב יום טוב שלפני השבת. **ומחשיך עליו** — עד שיקנה העירוב. **ונוטלו ובא לו** — שמא יאבד, ושוב אין לו עירוב בשני. כדקתני נאכל עירובו בראשון וכו' וחוזר ומוליכו בשני כו'. **משתכר בהליכתו** — כלומר: קנה לו הליכה ליום מחר. **ומשתכר בעירובו** — שאוכלו וביום טוב אחר שבת דלא אפשר בהכי — מוליכו בראשון, וחוזר והולך שם בשני לראות אם קיים עירובו, ומחשיך עליו, ואם רצה — יאכלנו אחרי כן. **מודים אתם לי שהן שתי קדושות** — דקאמריתו אין עירוב לשני. דאי קדושה אחת — הוה ליה כחד יומא אריכא ויקנה בין השמשות של ראשון לשניהן, וכיון דשתי קדושות הן — יכול לערב נמי לשתי רוחות. **גמרא לרוח אחת** — דקתני מתניתין. **מאי ניהו** — פשיטא דלשני ימים קאמר. בניחותא. **ולשני הימים** — דקתני. **מאי ניהו** — פשיטא לי דלרוח אחת קאמר. ואם כן תרתי למה ליי? היינו קמייתא. **אי אתה מודה ביום אחד** — דמערב לרוח אחת, או אינו מערב כל עיקר. לשני ימים נמי, או מערב כמו ליום אחד או אינו מערב כל עיקר. **אבל** — אמת. כמו "אבל שרה", ומתרגם: "קושטא" (בראשית יז). **שאם עירב ברגליו** — שלא היה לו פת לשגר על ידי שליח ולערב והלך הוא בעצמו וישב לסוף אלפים אמה עד שקדש עליו היום, וקנה שביתה וחזר ולן בביתו. **מערב ברגליו בשני** — צריך לערב ברגליו אף בשני, ואינו יכול לצאת בשני חוץ לתחום על ידי קנייה הראשונה. או אם נאכל עירובו המערב בפת ונאכל עירובו ביום ראשון לאחר שקנה העירוב, אי אתם מודים לי שאינו יוצא עליו בשני על ידי אותה קנייה. **הא לאי** — רבי אליעזר קמהדר לה, וקאמר: ודאי אף לדבריכם שתי קדושות הן. ולא גרסינן "לאיי אפנויי מופני", דאינו דורש לא פסוק ולא גזרה שוה, דבכולי התלמוד "הן" תרגום של "לאיי". **ורבנן מספקא להו** — בשבת ויום טוב, אי קדושה אחת נינהו אי שתי קדושות. **ועבדי הכא לחומרא** — דאין יכול לערב לשני רוחות, דלמא חדא קדושה היא. **והכא לחומרא** — דאי נאכל בראשון דאין עירוב לשני, דלמא שתי קדושות הן. **אי אתה מודה שאין מערבין בתחילה מיום טוב לשבת** — אם לא עירב בין השמשות של ערב יום טוב, והוצרך לצאת בשבת, אי אתה מודה שאינו יכול לערב מיום טוב לשבת? אלמא: קדושה אחת היא, והרי הוא ביום אחד שאינו יכול לערב בחצי היום, אם לא עירב בין השמשות. **משום הכנה** — שמכין מיום טוב לשבת, ולא משום טעמא דחד יומא הוא. **אין יוצא עליו בשני** — והרי הוא בבני עירו. דודאי שתי קדושות הן, ואין עליו חשש ספק.

הרי

תוספות

אי אתה מודה שמא יבקע הנוד — תימה: להנהו דמפרשי טעמייהו משום דאין ברירה, או משום ראשית כו' — כיון דקתני סיפא אי אתה מודה שמא יבקע הנוד, מנא להו דלא הוה טעמא משום הכי? ויש לומר: דידע התלמוד שאין זה עיקר טעם. ואף על פי שהן עצמן לא היו חושבים זה הטעם עיקר, מכל מקום היו שואלין אותו לדעת מה ישיב. וכענין זה יש בזבחים (עז,ב) גבי איברים תמימים שנתערבו באיברים בעלי מומין, דרבי אליעזר אומר יקרב ורואה אני את בשר של בעל מום כאילו הן עצים. ואין זה עיקר טעמו, דבנרבע ורובע מודה רבי אליעזר, וטעם בעל מום — משום דכתיב: "מום בם לא ירצו", הא על ידי תערובות — ירצו. ורבי אליעזר דקאמר: רואה אני כאילו הן עצים היה שואל לחכמים למה לא יכשירו מאותו טעם. אף על פי שהוא בעצמו לא היה חושש לאותו טעם. וכהנה רבות בתלמוד.

אמרו לו אבל — לא לגמרי מודו לו לרבי אליעזר, דלרבי אליעזר הוי כבני עירו, ולרבנן כיון דמספקא להו הוי כחמר גמל.

ורבי אליעזר התם משום הכנה — ואם תאמר: ולמה לי טעמא משום הכנה, תיפוק ליה דאסור למיקני שביתה בשבת. פירוש: ביום טוב, כיון דביום טוב אסור לצאת חוץ לתחום, כדאמר פרק שני דביצה (יז,א) דאין מניחין עירובי תחומין מיום טוב לחבירו. ואף על גב דהתם לא שייך ביה הכנה, דהא נולדה בזה מותרת בזה! ואומר רבינו יצחק: דאצטריך לטעמא דהכנה, משום דמאן דשרי התם למיקני שביתה בשבתא. אי נמי: משום דרבנן הקשו לרבי אליעזר גם מעירובי חצירות, ולכן צריך לתרץ משום הכנה. תדע, דהכנה נמי שייך בעירובי חצירות, דהא רב פוסק בשמעתין כרבי אליעזר דשתי קדושות הן, ורב גופיה פסיק בריש פרק שני דביצה (טז,ב) דהלכה כתנא קמא, דאמר: יום טוב שחל להיות בעל שם אין מערבין לא עירובי תחומין ולא עירובי חצירות. וכיון דשתי קדושות הן — אמאי אין מערבין? על <ברחך> <כן> משום הכנה. ומיהו התם דקאמר רבי מערבין עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין מאי טעמא? דמדשרי עירובי חצירות — משמע דלית ליה הכנה, ואם כן למה אין מערבין עירובי תחומין? ולמאן דאסר למקני שביתה בשבתא — ניחא. אבל למאן דשרי, קשה! ושמא יש לומר: דבהכי פליגי רבי ורבנן, דרבי סבר: לא שייך איסור הכנה בעירובי חצירות, כיון דביום טוב שרי להוציא מחצר לחצר. **משום** הכנה — איסור הכנה דאורייתא היא, כדילפינן לקמן בשמעתין. ומה שאופין מיום טוב לשבת משום עירובי תבשילין — מפרש רבה בפרק "אלו עוברין" (פסחים מו,ב): משום הואיל ומקלעי ליה אורחין. ואם תאמר: והיכי בעי ב"אלו עוברין" (שם) למימר דרבי אליעזר לית ליה "הואיל" — אם כן לדידיה איך אופין מיום טוב לשבת? הא אית ליה איסור הכנה הכא בשמעתין! ויש לומר: דהתיא ד"אלו עוברין" דאסו למיקני שביתה בשבתא, ואז לא צריכין לטעמא דהכנה כדפירשתי. ועירובי חצירות נמי סבר ההיא ד"אלו עוברין" דמערבין לרבי אליעזר מיום טוב לשבת, כיון דלית ליה הכנה. ואם תאמר: הא אכתי מוכח בפרק קמא דביצה (ד,א) דאית ליה לרבי אליעזר הכנה, גבי ביצה שנולדה בשבת דקאמר רבי אליעזר: עדיין היא מחלוקת, בית שמאי אומרים תיאכל ביום טוב ובית הלל אומרים לא תיאכל! ויש לומר: דרבי אליעזר סבר בבית שמאי, דשמותי הוא. ועוד דתניא בפרק קמא דביצה (שם) דרבי אליעזר אומר תיאכל היא ואמה. ורבינו יצחק בן אברהם אומר: דלא שייך הכנה באפיה ובישול, דאין זה אלא תיקון בעלמא שמתקן המאכל, ולא שייך הכנה אלא לענין ביצה ועירוב, שהוא דבר חדש.

אמר

אמר רבה משום הכנה דתניא — רבינו תם מחק מספרו "דתניא", משום דאמר בריש ביצה (ב,ב): רבה לטעמיה, דאמר רבה: "והיה ביום הששי והכינו", ואי ברייתא היא — מאי קאמר לטעמיה? ואין זו קושיא, דנקט לטעמיה — משום דרבה הביא הברייתא תחילה לבית המדרש. ואין להקשות מן הברייתא לרבי יוחנן דלית ליה הכנה בפרק קמא דביצה (ד,א) דילמא לא מיתני בי רבי חייא ורבי אושעיא. ועוד: דאיכא פלוגתא דתנאי בפרק קמא דביצה (ג,א). ורש"י פירש בביצה דרבה לטעמיה, דאמר אליביה ב"אלו עוברין" (פסחים מז,ב) דמוקצה דאורייתא מהאי קרא. ולא נהירא, ועוד: דמשמע התם דהדר ביה.

ואין יום טוב מכין לשבת — דקרא משמע: ביום הששי שהיה יורד המן. ואמר במדרש (מכילתא פרשת בשלח) דדרשינן שלא ירד מן לישראל בשבתות וימים טובים. ויש מדרשים חלוקים דדרש' "ויברך" "ויקדש", ברכו במן וקדשו במן. וב"אתה קדשת וברכתו מכל הימים וקדשתו מכל הזמנים" — משמע דירד מן ביום טוב, ולפי זה צריך לומר ד"הששי" משמע המבורר, דהיינו חול. כמו "הירך" — המיומנת שבירך (חולין צא,א).

והא בעינן סעודה — ואם תאמר: והא ראויה היא לאותן שבתחומו, כמו שמערבין לישראל בתרומה כיון שראויה לכהנים! ויש לומר: דכמו שצריך בלילה, דהיינו שעת קניית העירוב שיהא הוא ועירובו תוך התחום, דאם נתגלגל העירוב חוץ לתחום לא הוי עירוב — הכי נמי צריך שתהא תוך תחומו מבעוד יום. והא דקאמר: והא בעינן סעודה הראויה מבעוד יום וליבא — תימה, דמשמע דניחא ליה אי לא בעינן סעודה הראויה מבעוד יום, ואף על גב דסבר סוף היום קונה עירוב, ואמאי? כיון דסלקא דעתך דמנח אלפים לכאן ואלפים לכאן, היכי קנייה ליה סוף היום עירוב ושביתתו, הא עדיין בסוף היום ארבעת אלפים רחוק מעירובו?

הא קא מכין מיום טוב לשבת — ואם תאמר: אמאי לא פריך לרב יהודה גופיה ממלתיה דנפשיה, דעל כרחך אית ליה הכנה, מדקאמר: אין מערבין תחילה בפת. והא קאמר עירב ברגליו ביום ראשון — מערב ברגליו ביום שני? ויש לומר: דהא דקאמר מערב ברגליו ביום שני — ברייתא דלעיל קתני לה, דפליגי בה רבי יהודה ורבן שמעון בן גמליאל. והא דקא מייתי מלתיה דרב יהודה — לפי שלא היתה ידוע להם. תדע, דלקמן קאמר אמלתא דרב יהודה אמר שמואל: ובאותו הפת. והיכי מפרש שמואל מלתיה דרב יהודה שהיה תלמידו? אלא ודאי רב יהודה ברייתא קתני.

כמאן ברבי יוחנן בן נורי — ואם תאמר: והא רבי יוחנן בן נורי לא אמר אלא בישן חוץ לתחום, אבל תוך התחום — הרי הוא כרגלי אנשי אותה העיר? ויש לומר: דהתם משום דסתמא דעתו להיות כאנשי אותה העיר. וכן

חֲרֵי זֶה חֲמָר גַּמָּל. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמְרִים: עֵירֵב בְּרַגְלָיו בָּרִאשׁוֹן - אֵין מְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי, נֶאֱכַל עֵירוּבוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן - יוֹצֵא עָלָיו בַּשֵּׁנִי. אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּאַרְבָּעָה זְקֵנִים הַלָּלוּ, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר: שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת הֵן. וְאֵלּוּ הֵן אַרְבָּעָה זְקֵנִים: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה סְתִימְתָּאָה. וְאִיבָּא דְּאָמְרִי: חַד מִינַּיְיהוּ רַבִּי אֶלְעָזָר, וּמַפֵּיק רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה סְתִימְתָּאָה. וְהָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אִיפְּכָא שָׁמְעִינַן לְהוּ! אֵיפוֹךְ. אִי הָכִי הַיְינוּ רַבִּי! אֵימָא: וְכֵן אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וכו'. וְלִיחֲשׁוֹב נַמִּי רַבִּי! רַבִּי תָּנֵי לָהּ וְלָא סָבַר לָהּ. רַבָּנַן נַמִּי תָּנוּ לָהּ וְלָא סָבְרִי לָהּ! רַב גְּמָרָא גְּמִיר לָהּ. כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב הוּנָא, עָיֵיל רַב חִסְדָּא לְמִירְמָא דְּרַב אַדְּרַב; מִי אָמַר רַב: הֲלָכָה כְּאַרְבָּעָה זְקֵנִים, וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת הֵן? וְהָא אִיתְּמַר: שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב, רַב אָמַר: נוֹלְדָה בָּזֶה - אֲסוּרָה בָּזֶה! אָמַר רַבָּה: הָתָם - מִשּׁוּם הֲכָנָה. דְּתַנְיָא: "וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ" - חוֹל מֻכָּן לַשַּׁבָּת, וְחוֹל מֻכָּן לְיוֹם טוֹב, וְאֵין יוֹם טוֹב מֻכָּן לַשַּׁבָּת, וְאֵין שַׁבָּת מֻכָּנָה לְיוֹם טוֹב. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא הָא דְּתַנְיָא: כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה - מוֹלִיכוֹ בָּרִאשׁוֹן, וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו, וְנוֹטְלוֹ וּבָא לוֹ. בַּשֵּׁנִי מַחְשִׁיךְ עָלָיו, וְאוֹכְלוֹ וּבָא לוֹ. הָא קָא מֻכָּן מִיּוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת! אָמַר לֵיהּ רַבָּה: מִי סָבְרִתְּ סוֹף הַיּוֹם קוֹנֶה עֵירוּב? תְּחִלַּת הַיּוֹם קוֹנֶה עֵירוּב, וְשַׁבָּת מֻכָּנָה לְעַצְמָהּ. אֶלָּא מֵעַתָּה יְעָרְבוּ בְּלָנִין! בָּעֵינַן סְעוּדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֵיבָא. אֶלָּא הָא דְּתַנַּן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: יוֹם טוֹב הַסָּמוּךְ לַשַּׁבָּת, בֵּין מִלְּפָנֶיהָ וּבֵין מִלְּאַחֲרֶיהָ - מְעָרֵב אָדָם שְׁנֵי עֵירוּבִין. הָא בָּעֵינַן סְעוּדָה הָרְאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם, וְלֵיבָא! מִי סָבְרִתְּ דְּמַנַּח לֵיהּ בְּסוֹף אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָאן, וּבְסוֹף אַלְפַּיִם אַמָּה לְכָאן? לֹא, דְּמַנַּח לֵיהּ בְּסוֹף אֶלֶף אַמָּה לְכָאן, וּבְסוֹף אֶלֶף אַמָּה לְכָאן. אֶלָּא הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: עֵירֵב בְּרַגְלָיו יוֹם רִאשׁוֹן - מְעָרֵב בְּרַגְלָיו יוֹם שֵׁנִי, עֵירֵב בַּפַּת בְּיוֹם רִאשׁוֹן - מְעָרֵב בַּפַּת בְּיוֹם שֵׁנִי, הָא קָא מֻכָּן מִיּוֹם טוֹב לַשַּׁבָּת! אָמַר לֵיהּ: מִי סָבְרִתְּ דְּאָזֵיל וַאֲמַר מִידֵּי? דְּאָזֵיל וְשָׁתֵיק וְיָתֵיב. כְּמַאן - כְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי, דְּאָמַר: חֲפָצֵי הֶפְקֵר קוֹנִין שְׁבִיתָה? אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבָּנַן. עַד כָּאן לָא פְּלִיגִי רַבָּנַן עֲלֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי - אֶלָּא בְּיָשָׁן, דְּלָא מָצֵי אָמַר. אֲבָל בְּנִיעוּר, דְּאִי בָּעֵי לְמֵימַר מָצֵי אָמַר, אַף עַל גַּב דְּלָא אֲמַר - כְּמַאן דַּאֲמַר דְּמִי. אָמַר לֵיהּ רַבָּה בַּר רַב חָנִין לְאַבַּיֵי: אִי הֲוָה שְׁמִיעַ לֵיהּ לְמָר הָא דְּתַנְיָא: לֹא יְהַלֵּךְ אָדָם לְסוֹף שָׂדֵהוּ לֵידַע מַה הִיא צְרִיכָה, כֵּיוֹצֵא בוֹ

לא

הרי זה חמר גמל — דלמא חדא קדושה היא וקנה עירוב לשני ימים, והפסיד אלפים שכנגד עירובו וכאן לא קנה כלום אלא אלפים שהיו לו בלא עירוב. ודלמא שתי קדושות הן, ולא קנה עירובו אלא ליום אחד, ודינו להיות בשני כבני עירו ואין לו כאן אלא אלפים. וממנה נפשך בהנך אלפים אמה משתרי. **אין מערב ברגליו בשני** — אין צריך לערב, דודאי קדושה אחת נינהו וכחדא יומא אריכא הוי. **חד מינייהו רבי אלעזר** — כל רבי אלעזר סתם בתלמוד שהוא תנא, רבי אלעזר בן שמוע הוא. **סתימתאה** — קרי כל מי שראה רבי דבריו במקומות הרבה ושנאן במשנה סתם. **איפכא שמעינן להו** — לעיל. **וכן אמר רבי שמעון** — נאבל עירובו בראשון — אין יוצא עליו בשני. **וליחשוב נמי רבי** — דשמעינן ליה לעיל בהדיא. **תני לה ולא סבר לה** — ולדברי רבי אליעזר קאמר. **רבנן נמי** — הנך רבן שמעון ורבי ישמעאל נהי דקתני "וכן" דלמא תנו ולא סברי לה. **רב גמרא גמיר לה** — מרביה, דהנך ארבעה זקנים סבירא להו כרבי אליעזר. אבל רבי תני ולא סבר לה. **מי סברת סוף היום** — של על שם קונה עירוב. דהוי יום טוב מכין לשבת. **יערבו בלנין** — לגין טבול יום, דתנן לעיל בפירקין (לו,א) שמילאהו מן החבית של טבל, ואמר "הרי זה תרומת מעשר" — לכשתחשך דבריו קיימין ואם אמר עירבו לי בה — לא אמר כלום. אלמא: סוף היום קונה עירוב, ואכתי טבל הוא: הכי גרסינן. **אלא הא דתנן רבי אליעזר כו'** — הא בעינן סעודה הראויה מבעוד יום, וליבא. **מערב אדם שני עירובין** — וקא סלקא דעתך: זה לסוף אלפים למזרח וזה לסוף אלפים למערב. וכי קנה לו יום ראשון למזרח, אי הוה בעי למיזל למערב העיר פסיעה אחת — לא מצי אזיל, דממקום עירובו יש לו אלפים אמה לכל רוח והרי מעירובו ועד עירו הוי אלפים. וכל עירו מיהא מצי אזיל דכולה לדידיה, —כיון דלן בה בארבע אמות דמיא ליה. אבל טפי — לא מצי אזיל ליה. והיכי קני ליה עירוב דבמערב בבין השמשות? הא בעינן סעודה הראויה מבעוד יום, והא אי הוה בעי למיזל ומיכליה מבעוד יום — לא מצי אזיל. **בסוף אלפים** — דתו לית ליה לצד שכנגדו ביום ראשון כלום. **לא דמנח ליה בסוף אלף כו'** — דלא הוה צריך למיזל לא בראשון ולא בשני אלא שלשה אלפים, ונתן עירובו בסוף אלף לכל צד. הילכך, ביום ראשון אף על פי שקנה עירובו למזרח — יכול לילך אצל עירובו במערב, דהא ממקום עירובו שבמזרח עד עירוב שבמערב אלפים הוא דהוו. **עירב בפת בראשון מערב בפת בשני** — לקמן מפרש: באותו פת. **והא קא מכין** — כשמערב ברגליו בשני מיום טוב לשבת. בשלמא מערב בשני בפת תרצת דתחילת היום קונה עירוב, ועירוב דפת שתיקה ממילא קני. אלא עירב ברגליו, סלקא דעתך דבעי למימר שביתתי במקומי, ולא מצי לכוין תחילת היום ובעי למימר מבעוד יום, ואישתכח דמכין באמירתו מיום טוב לשבת. **רבי יוחנן בן נורי** — לקמן בבא מציעא שהוציאוהו" קאמר דישן קונה שביתתו, ואף על גב דהוי כחפצי הפקר בעלמא, שאין אדם מקנה להם שביתה. **כניעור**— גרסינן. **אי הוה שמיע ליה למר** — לרבה, דמתרץ ואזיל כל הנך תירוצי, וקאמר דמשום דלא אמר מידי שרי, ואף על גב דאזל התם מבעוד יום. **לא יהלך** — בשבת. **לידע מה היא צריכה** — אחר השבת.

לא

הֲרֵי זֶה חֲמָר גַּמָּל – אם נאכל עירובו ביום הראשון, דינו ביום השני כאדם שהוא גם חמר [–מנהיג חמור] וגם גמל [–מנהיג גמל] שצריך לפנות גם לפניו וגם לאחוריו, שאנו מסופקים אם שני הימים קדושה אחת הם והרי הם כיום אחד, וקנה לו העירוב גם ליום השני, ורשאי לילך לצד העירוב יותר מאלפיים אמה, אבל אינו יכול לילך לשאר רוחות העיר אפילו תוך אלפיים אמה, או ששתי קדושות הם, ולא קנה לו העירוב ליום השני ואינו יכול לילך לצד העירוב יותר מאלפיים אמה, ומקום שביתתו בעירו ורשאי לילך אלפיים אמה לכל רוחות העיר, ומחמת הספק, מותר לו לילך רק אלפיים אמה שבין עירו למקום העירוב, כי ממה נפשך שם מותר לו לילך. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמְרִים, עֵירֹב בְּרֶגֶלָיו בָּרִאשׁוֹן, אֵין מְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי** – אין צריך לערב ברגליו ליום השני, משום ששני הימים קדושה אחת הם וכיום אחד ארוך, ועירובו הראשון קונה לשני הימים. וכן אם עירב בפת **וְנֶאֱכַל עֵירוּבוֹ בְּיוֹם רִאשׁוֹן, יוֹצֵא עָלָיו בְּשֵׁנִי** – סומך עליו ללכת אלפיים אמה אף ביום השני.

הגמרא מביאה פסק הלכה בדין שבת ויום טוב אם הם קדושה אחת: **אָמַר רַב, הֲלָכָה כְּאַרְבָּעָה זְקֵנִים** [–התנאים] **הַלְּלוּ** שיפורטו להלן, **וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** – שסוברים כדעת רבי אליעזר **דְּאָמַר** יום טוב ושבת הסמוכים זה לזה **שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת הֵן, וְאֵלּוּ הֵן אַרְבָּעָה זְקֵנִים, רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה, וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, וְרַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה סְתִימְתָּאָה. וְאִיבָּא דְּאָמְרֵי** – ויש אומרים, שחד מיניהו **רַבִּי אֶלְעָזָר** – אחד מהארבעה הוא רבי אלעזר, **וּמַפִּיק** – ומוציאים ממנין הארבעה זקנים את **רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה סְתִימְתָּאָה,** שלדעתם הוא אינו סובר ששתי קדושות הם.

הגמרא דנה בדעת הארבעה זקנים. מקשה הגמרא: **וְהָא רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אִיפְּכָא שַׁמְעִינָן לְהוּ** – שנינו בברייתא לעיל שסוברים להיפך, ששני הימים קדושה אחת הם, שהרי אמרו עירב ברגליו בראשון אין מערב ברגליו בשני, ואם נאכל עירובו ביום ראשון יוצא עליו בשני. מתרצת הגמרא: **אֵי־פּוּךְ** – הפוך את הגירסא בברייתא כך, רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה אומרים, עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני, נאכל עירובו בראשון אין יוצא עליו בשני. ולפי זה דעתם ששתי קדושות הם. ושוב מקשה הגמרא: **אִי הָכִי הֵיינוּ רַבִּי** – אם כך, הרי שיטתם כשיטת רבי שנשנתה בברייתא, ואילו מלשון הברייתא משמע שבאו לחלוק עליו. מתרצת הגמרא: **אֵימָא** [–אמור], כך יש לגרוס בברייתא, עירב ברגליו ביום ראשון מערב ברגליו ביום שני וכו' דברי רבי, **וְכֵן אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וכו'** עירב ברגליו בראשון מערב ברגליו בשני, נאכל עירובו בראשון אין יוצא עליו בשני. רבי יהודה אומר וכו'. ועל פי גירסא זו נאמרו דבריהם כהמשך לדברי רבי, וסוברים כמותו.

הגמרא ממשיכה להקשות על דברי רב שמנה ארבעה זקנים. מקשה הגמרא: **וְלִיחְשׁוּב נַמִּי רַבִּי** – מדוע לא מנה רב גם את רבי שסובר בברייתא לעיל ששתי קדושות הם. מתרצת הגמרא: **רַבִּי תָּנֵי לַהּ וְלֹא סָבַר לַהּ** – רבי רק שנה את שיטת רבי אליעזר, אבל הוא לא סבר כך, ולכן לא מנה רב את שמו. ושוב מקשה הגמרא: **רַבָּנַן נַמִּי תָּנוּ לַהּ וְלֹא סָבְרִי לַהּ** – הרי יתכן שגם רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה רק שנו את דעת רבי אליעזר, אך לא סברו כך, ומדוע מנה רב את שמותיהם. מתרצת הגמרא: **רַב גְּמָרָא גְּמִיר לַהּ** – רב קיבל מרבותיו שרבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל ברבי יוחנן בן ברוקה סברו כרבי אליעזר, ורבי לא, ולכן מנה רק אותם.

הגמרא דנה בדברי רב שפסק כרבי אליעזר ששתי קדושות הם. אומרת הגמרא: **כִּי נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב הוּנָא** – לאחר פטירתו של רב הונא, **עָיֵיל** [–נכנס] **רַב חִסְדָּא** לבית המדרש **לְמֵירְמָא דְּרַב אַדְּרַב** – כדי להקשות על דברי רב כאן שסותרים את דבריו במקום אחר, וכך הקשה, **מִי אָמַר רַב** – האם אכן אמר רב **הֲלָכָה כְּאַרְבָּעָה זְקֵנִים וְאַלִּיבָּא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּאָמַר שְׁתֵּי קְדוּשׁוֹת הֵן, וְהָא אִיתְּמַר, שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב** הסמוכים זה לזה, **רַב אָמַר,** ביצה **שֶׁנּוֹלְדָה בָּזֶה** – בראשון מביניהם, **אֲסוּרָה בָּזֶה** – בשני, וסבר רב חסדא שטעמו של רב הוא משום ששני הימים קדושה אחת הם ונחשבים כיום אחד, ומשום כך אסורה הביצה ביום השני כשם שאסורה ביום הראשון, ודבריו אלו סותרים את דבריו כאן שהלכה כרבי אליעזר ששתי קדושות הם.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבָּה,** לעולם סובר רב ששני הימים שתי קדושות הם, **וְהָתָם,** הטעם שאסר רב את הביצה ביום השני, **מִשּׁוּם** איסור **הֲכָנָה** מיום טוב לשבת, **דְּתַנְיָא** – כפי ששנינו בברייתא, נאמר (שמות טז ה) לגבי ירידת המן ביום ששי עבור שבת, 'וְהָיָה בַּיּוֹם הַשִּׁשִּׁי וְהֵכִינוּ' – ביום הששי יכינו בני ישראל את המן לשבת, ומכאן, שחוֹל מֵכִין לְשַׁבָּת וְחוֹל מֵכִין לְיוֹם טוֹב – דווקא בימות החול מכינים צרכי שבת ויום טוב, שסתם יום ששי הוא יום חול, **וְאֵין יוֹם טוֹב מֵכִין לְשַׁבָּת וְאֵין שַׁבָּת מְכִינָה לְיוֹם טוֹב** – אבל אין מכינים ביום טוב צרכי שבת ולא בשבת צרכי יום טוב, וכמו כן צרכי שבת שהוכנו ביום טוב וצרכי יום טוב שהוכנו בשבת, אסורים באכילה. וזהו טעמו של רב שהביצה אסורה ביום השני, שהרי נולדה ביום טוב והוכנה בכך לאכילה, ואסורה בשבת.

אביי מקשה על איסור הכנה שחידש רבה: **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי** לרבה, **אֶלָּא הָא דְּתַנְן** (לעיל ע"א), **כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה** המערב לשני ימים של יום טוב ושבת, **מוֹלִיכוֹ** [–את הפת] **בָּרִאשׁוֹן** למקום שביתתו, **וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו, וְנוֹטְלוֹ וּבָא לוֹ** ביתו, **בַּשֵּׁנִי** – בערב היום השני, שהוא יום טוב, מביאו שוב למקום שביתתו, **וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו** כדי לקנות שביתה לשבת **וְאוֹכְלוֹ וּבָא לוֹ.** ולדבריך קשה, **הָא קָא מֵכִין מִיּוֹם טוֹב לְשַׁבָּת** – הרי בכך שמערב ביום טוב לשבת, נמצא שיום טוב מכין לשבת, ומדוע מותר.

מתרץ רבה: **אָמַר לֵיהּ רַבָּה** לאביי, **מִי סָבְרַתְּ סוֹף הַיּוֹם קוֹנֶה עֵירוּב** – וכי סבור אתה שקנין השביתה של העירוב לשבת חל בסוף היום של ערב שבת שהוא יום טוב ולכן נמצא שיום טוב הכין לשבת, לא כך, אלא **תְּחִלַּת הַיּוֹם קוֹנֶה עֵירוּב** – קנין השביתה חל בתחילת השבת, **וְנִמְצֵאת שַׁבָּת מְכִינָה לְעַצְמָהּ.**

הגמרא מקשה על רבה ממשנה במסכת טבול יום (פ"ד מ"ד). שנינו במשנה (שם), שאם יש לאדם חבית מלאה יין של מעשר ראשון שעדיין לא הופרש ממנה תרומת מעשר לכהן, ומילא ממנה כלי המכונה 'לגין' [כלי שהוא גדול מכוס וקטן מחבית], והיה כלי זה טבול יום, כלומר, שהיה טמא ונטבל, ועדיין לא שקעה עליו השמש, ומטמא במגעו תרומה ותרומת מעשר, אך לא מעשר ראשון, ורוצה להפריש את היין שבתוכו לתרומת מעשר על היין שנשאר בחבית, יאמר, היין שבלגין יהיה תרומת מעשר לאחר שתחשך, שבכך נמצא שכשיחול עליו שם תרומת מעשר, הלגין כבר יטהר לגמרי כי תשקע עליו השמש, ולא יטמא את היין שבתוכו. ואם היה זה ערב שבת, אינו יכול לערב עירובי תחומין ביין זה שבלגין [שהופרש לתרומת מעשר לכשתחשך], כי מבעוד יום כשעדיין לא חלה ההפרשה, הוא עדיין אסור בשתיה, ואין מערבין בדבר שאינו ראוי לשתיה.

הגמרא מקשה על רבה שחידש שתחילת היום קונה עירוב. מקשה הגמרא: **אֶלָּא מֵעַתָּה** – אם כדברי רבה, **יְעָרְבוּ בְּלָגִין** – נתיר לערב במעשר ראשון שבלגין טבול יום, שהפריש ממנו תרומת מעשר שתחול לכשתחשך, שהרי תחילת היום של שבת קונה עירוב, ואז כבר חלה ההפרשה והיין מותר לכהן, ומכך ששנינו שאינו יכול לערב בלגין, מוכח שקנין העירוב חל בסוף יום הששי, ולכן אינו מערב בלגין משום שבשעת קנין העירוב אינו ראוי לשתיה. מתרצת הגמרא: לעולם תחילת היום קונה עירוב, והטעם שאין מערבין ביין שבלגין הוא משום **דְּבָעֵינָן סְעוּדָה הֲרָאוּיָה מִבְּעוֹד יוֹם וְלֵיכָּא** – שצריך לערב במזון הראוי מבעוד יום בערב שבת, והיין שבלגין אינו ראוי בערב שבת, כיון שעדיין לא חלה ההפרשה.

הגמרא מקשה על הדין שצריך סעודה הראויה מבעוד יום. מקשה

המשך בעמוד ס

לא יְטַיֵּיל אָדָם בשבת ויום טוב סמוך לחשיכה, **עַל פֶּתַח מְדִינָה** – אל קצה העיר **כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס** – שיוכל להתקרב ולהיכנס **לַמֶּרְחָץ** שיש שם **מַיִם** לכשיחשיך, משום שאסור להכין את עצמו לעסוק אחרי שבת ויום טוב במלאכות, **[הַיָּוָה] הָדַר בֵּיהּ** – היה רבה חוזר בו, שהרי מוכח שהליכתו לצורך חול אסורה אף על פי ששותק, והוא הדין לגבי המערב ברגליו, שכשם שאם אומר 'שביתתי במקומי' אסור משום הכנה, הוא הדין כששותק נחשבת הליכתו כהכנה.

הגמרא דוחה את דברי רבה בר רב חנין: **וְלֹא הִיא** – אין הדבר כן, אלא **שְׁמִיעַ לֵיהּ וְלֹא הָדַר בֵּיהּ** – רבה ידע ברייתא זו ואף על פי כן לא חזר בו, משום שאין להוכיח ממנה לדין המערב ברגליו, שכן **הָתָם,** במהלך לסוף שדהו ועל פתח מדינה, **מוֹכְחָא מִילְּתָא** – ניכר הדבר שהולך לצורך מלאכה, שאם לא כן למה הלך לשם, ומשום כך אסור, שנאמר לגבי כבוד שבת (ישעיה נח יג), 'אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלֶךָ וגו' מֶמְצוֹא חֶפְצְךָ' וגו', ופירושו, עליך לכבד את השבת ולהימנע מלעסוק בה בחפציך [–בצרכיך], ואסור גם לעסוק בהכנות למלאכות שיעשה אחרי השבת, וכיון שניכר שהולך לשם כך, אסור אף על פי ששותק, אבל **הָכָא,** במערב מיום טוב לשבת, **לָאו מוֹכְחָא מִילְּתָא הִיא** – אין ניכר הדבר שלשם כך הלך, משום **דְּאִי צוּרְבָא מֵרַבָּנָן הוּא, אַמְרִינָן שְׁמַעְתָּא מִשַּׁכְּחֵיהּ** – אם תלמיד חכם הוא, אומרים שמתוך שהרהר בלימודו, נמשך בהליכתו עד לשם ולא הרגיש, **וְאִי עַם הָאָרֶץ הוּא, אַמְרִינָן חֲמָרָא אִירְכַּס לֵיהּ** – אומרים שאבד לו חמור והלך לשם לחפשו. וכיון שאין ניכר שכוונתו לערב ברגליו לשבת, אינו אסור משום הכנה, ודווקא אם צריך לומר 'שביתתי במקומי', ניכר הדבר ואסור משום הכנה.

הגמרא דנה בדברי רב יהודה בדין המערב מיום טוב לשבת: **גּוּפָא** – נשוב לעצם דברי רב יהודה ונבאר אותם, **אָמַר רַב יְהוּדָה,** שבת ויום טוב הסמוכים זה לזה, **וְעֵירַב בְּרַגְלָיו בְּיוֹם רִאשׁוֹן,** ורוצה גם ביום השני לצאת מתחום עירו, **מְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי** – צריך לחזור ולערב ברגליו ביום הראשון עבור היום השני, וכן אם **עֵירַב בְּפַת בְּיוֹם רִאשׁוֹן, מְעָרֵב בְּפַת בְּיוֹם שֵׁנִי,** וכן אם **עֵירַב בְּפַת בָּרִאשׁוֹן** ונאכלה, **מְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי,** ואין בכל אלו משום איסור הכנה, וכמבואר לעיל (לח:). אבל אם **עֵירַב בְּרַגְלָיו בָּרִאשׁוֹן, אֵין מְעָרֵב בְּפַת בַּשֵּׁנִי** משום **שֶׁאֵין מְעָרְבִין בַּתְּחִלָּה** [–אם לא עירב בה ליום הראשון] **בְּפַת,** משום שכשמערב לראשונה בפת, צריך לומר שקונה בה שביתה, ואסור משום הכנה.

הגמרא מבארת את הדין שאמר רב יהודה: **עֵירַב בְּפַת בְּיוֹם רִאשׁוֹן, מְעָרֵב בְּפַת בְּיוֹם שֵׁנִי. אָמַר שְׁמוּאֵל, וּבְאוֹתָהּ הַפַּת** – מערב ליום השני דווקא באותה פת שעירב בה ליום הראשון, שכיון שכבר אמר אתמול שקונה בה שביתה, יכול היום לערב בשתיקה, אבל אסור לערב ליום השני בפת אחרת, שכיון שמערב בה לראשונה, צריך לומר שקונה בה שביתתו, ואסור משום הכנה.

הגמרא מוכיחה כדברי שמואל שמערב דווקא באותה פת: **אָמַר רַב אַשִׁי, דַּיְקָא נַמִּי מַתְנִיתִין** – מדהמשנה גם ניתן לדייק כדברי שמואל, **דְּקָתָנֵי** (לעיל לח:), **כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה** המערב ליום טוב ושבת, **מוֹלִיכוֹ** [–את הפת שמערב בו] **בָּרִאשׁוֹן** – בערב היום הראשון, למקום שרוצה לקנות בו שביתה ביום הראשון, **וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו, וְנוֹטְלוֹ** את העירוב [–הפת], **וּבָא לוֹ** לביתו, **בַּשֵּׁנִי,** חוזר לשם עם אותה פת, **מַחְשִׁיךְ עָלָיו, וְאוֹכְלוֹ וּבָא לוֹ,** הרי מבואר כדברי שמואל, שמערב ליום השני דווקא באותה פת שעירב בראשון, אבל לא בפת אחרת משום שנחשב הכנה.

הגמרא מבארת את המשנה לדעת הסוברים שאם עירב ליום טוב, חוזר ומערב ביום טוב לשבת: דייקנו מהמשנה שאין מערבין ליום השני בפת אחרת, ויש לתמוה, **וְרַבָּנָן** – אביי ורבה בר רב חנין שהקשו על רבה (לעיל לח:), ולדעתם אם עירב ליום טוב, חוזר ומערב ביום טוב לשבת אפילו אם אומר 'שביתתי במקומי', איך יתרצו את המשנה.

מתרצת הגמרא: **דִּילְמָא הָתָם עֲצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לָן** – אפשר לפרש ששם נקטה המשנה שנוטל את הפת ומחזירה למחר, רק כעצה טובה שלא תאבד פתו ויפסידנה, ויצטרך לטרוח להביא פת אחרת ליום השני, אבל אם רוצה, מותר לערב למחר בפת אחרת.

משנה

משנתנו עוסקת בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי הראיה, כלומר, שאם באו עדים לבית דין הגדול ביום השלשים לחודש, והעידו שראו בליל אמש את הלבנה, קידשו בית דין את היום לראש חודש, ואם לא באו עדים, נתעבר החודש, כלומר שעולה היום השלשים למנין החודש הקודם, ונקבע יום השלשים ואחד לראש חודש. ובראש השנה, במקומות הרחוקים מבית דין לא ידעו אם באו עדים ביום השלשים לחודש אלול וקידשוהו בית דין, או שלא באו עדים ונקבע ראש השנה למחרת, ונהגו מספק קדושת יום טוב בשני הימים. ובמקומות הסמוכים לבית דין, נהגו קדושה מתחילת היום הראשון שמא יבואו עדים ויקדשוהו בית דין, ואם נודע שבאו עדים, היה היום השני חול, ואם לא באו עדים ונתקדש החודש ביום השני, נהגו גם בו קדושה. המשנה דנה, אם שני הימים של ראש השנה הם שתי קדושות נפרדות, או קדושה אחת. ונפקא מינה לגבי עירוב תחומין, אם אפשר לקנות שביתה בכל אחד מהימים במקום אחר, ולגבי הלכות נוספות שיבוארו במשנה.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהָיָה יָרֵא – חושש **שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר** – שמא לא יבואו עדים ביום השלשים לחודש אלול, ויתעבר החודש ויהא ראש השנה למחרת, ומחשש זה נוהגים קדושה בשני הימים, **מְעָרֵב אָדָם** הרוצה לצאת מתחום עירו יום אחד למזרח ויום אחד למערב **שְׁנֵי עֵרוּבִין** – מניח בערב יום טוב שתי כברות לעירוב בשני המקומות, **וְאוֹמֵר, עֵרוּבִי** שאני מניח במזרח, יקנה לי שביתה **בָּרִאשׁוֹן** – ליום הראשון **לַמִּזְרָח, וּבַשֵּׁנִי** – ועירובי שאני מניח במערב, יקנה לי שביתה ליום השני **לַמַּעֲרָב.** או שאומר, עירובי שאני מניח במערב יקנה לי שביתה **בָּרִאשׁוֹן לַמַּעֲרָב, וּבַשֵּׁנִי** – ועירובי שאני מניח במזרח, יקנה לי שביתה ליום השני **לַמִּזְרָח.**

ואם רוצה לצאת מתחום עירו רק ביום הראשון, מניח את העירוב במקום שרוצה לקנות שביתה ואומר, **עֵרוּבִי** יקנה לי שביתה **בָּרִאשׁוֹן** – ליום הראשון, **וּבַשֵּׁנִי** – וליום השני לא יקנה לי, אלא אהיה **כְּבְנֵי עִירִי** שיש להם אלפיים אמה לכל רוח. ואם רוצה לצאת רק ביום השני, אומר, **עֵרוּבִי** יקנה לי שביתה **בַּשֵּׁנִי, וּבָרִאשׁוֹן** – וליום הראשון לא יקנה לי, אלא אהיה **כְּבְנֵי עִירִי.** והטעם שיכול לחלק שביתתם של שני הימים, משום ששתי קדושות נפרדות הם, שכן קדושתם היא רק מחמת הספק ובאמת אחד מהם חול. **וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים** – וחכמים חולקים על רבי יהודה, וסוברים, שבמקום שקנה שביתה ליום הראשון, שם שביתתו גם ליום השני, משום ששני הימים קדושה אחת הם ונחשבים כיום אחד, שאין קדושת שני הימים רק מצד הספק אלא אף מתקנת חכמים בתורת ודאי.

פירות שלא הופרשו מהם תרומה ומעשרות, הרי הם טבל ואסורים באכילה עד שיפריש תרומה ומעשרות. ואסרו חכמים להפריש בשבת ויום טוב. המשנה דנה בדין הפרשת תרומה ומעשרות בשני ימים של ראש השנה: **וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מַתָּנָה אָדָם** – מפריש תרומה בתנאי **עַל** פירות של טבל שבתוך **הַכַּלְכָּלָה** [–סל] **בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן** של ראש השנה, שנוטל מקצת מהפירות ואומר, אם היום חול, הרי אלו תרומה על שאר הפירות שבסל, ואם היום קודש, אין בדברי כלום. וביום השני נוטל את אותם פירות שהפריש ביום הראשון, ואומר, אם אתמול היה קודש והיום חול, הרי אלו תרומה על שאר הפירות, ואם אתמול היה חול והיום קודש, איני צריך לעשות כלום [שהרי כבר חלה התרומה אתמול], **וְאוֹכְלָהּ** – ומותר לאכול את שאר הפירות שבסל **בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי.** ורבי יהודה לשיטתו

המשך בעמוד קנד

רש"י

לא יטייל אדם — בשבת או ביום טוב סמוך לחשיכה עד פתח מדינה, כדי להתקרב למרחץ להיות מזומן ליכנס כשתחשך מיד. אלמא: אף על גב דהילוך גרידא עביד ולא אמר מידי — אסור. וגבי עירוב אי בדיבורא הוה אסור משום הכנה — בשתיקותא נמי הוה אסור. **מוכחא מילתא** — מאי בעי בשדהו, אם לא לידע מה היא צריכה. ורחמנא אמר: "ממצוא חפצך וגו'" (ישעיה נח). וכן בפתח המדינה. אבל חוץ לעיר עד התחום — לא מוכחא מילתא דלערובי לצורך מחר קאזיל. ולא מסקי אינשי אדעתייהו. אלא, אי צורבא מרבנן הוא — אמרינן שמעתא משכתיה, שמהרהר בה ואין דעתו עליו. **חמרא אירכס ליה** — ואזיל לעיוני. דאפילו בשבת מותר להשיבו מתוך התחום לביתו. אבל מידי דאסיר ליה למיעבד בשבת — אסיר ליה לזמוני נפשיה לההוא מידי. **עירב בפת בראשון** — ונאכל עירובו מערב ברגליו בשני. **שאין מערבין בתחילה בפת** — מיום טוב לשבת משום הכנה, דקרי ליה השתא שם עירוב. **דיקא נמי** — באותה פת דקרא עליה שם מאתמול והשתא קא שתיק. אבל לא בפת אחרת, דבעי למיקרי שם עירוב השתא. **ורבנן** — אביי ורבה בר חנן, דקא מתמהי לעיל אהכנה דרבה, ולא ילפי מהא מתניתין דדיקא כוותיה. דמשמע בפת אחרת לא — אלמא: הכנה היא. **אמרי לך** — דילמא מתניתין עצה טובה קא משמע לן, הא דקתני נוטלו ובא לו — שלא יאבד ויפסיד פתו ויטרח באחרת. ולעולם, אי בעי — מערב באחרת. ודקתני אין עירוב לשני — בקנייה קמייתא קאמר, אי לא הדר מערב. **משנה שמא תתעבר** — בגולה קמיירי, שמא יעשו בית דין הגדול אלול מעובר ויהיו שני ימים טובים, והוא צריך לילך בראשון לצד אחד ובשני לצד אחר. **מערב שני עירובין** — ומניחן בערב יום טוב, זה לכאן וזה לכאן, ואומר כו' בדלעיל. **ולא הודו לו חכמים** — דקסברי: קדושה אחת הן. **מתנה אדם על הכלכלה** — של טבל ביום טוב ראשון של ראש השנה, ואומר: אם היום חול — תהא זו תרומה על אלו, ואם היום קדש — אין בדברי כלום. דאין מגביהין תרומה ביום טוב, דשבות דרבנן היא, במסכת ביצה. ולמחר אומר: אם אתמול קדש והיום חול — תהא זו שאמרתי אתמול תרומה על אלו, ואם היום קדש ואתמול חול — כבר היא תרומה מאתמול. ואוכל כלכלה המתוקנת, ומשייר התרומה. **ולא הודו לו חכמים** — דסברי דתרוייהו קדושה אחת היא, ואין מגביהין בהן תרומה. **החליצנו** — זרזנו. ו"החליצנו" — כמו "נחלץ חושים" (במדבר לב). **אם היום אם מחר** — אם היום הוא — החליצנו היום, ואם מחר — מחר. **ולא הודו לו חכמים** — בגמרא מפרש: אי אתנאה קאי, וקא סברי לאו ספק הוא אלא יום ראשון הוא ראש חדש, או אזכרון קאי, וקסברי דאין מזכירין של רבינו חננאל בראש השנה. גמרא **מודים חכמים** — אף על גב דפליגי עליה דרבי אליעזר בשבת ויום טוב הכא מודו דשני ימים טובים של ראש השנה שתי קדושות הן, דחד מינייהו חול, ומשום ספיקא דלא ידעינן אי עברוהו בית דין וקדשו ירחא ביום לישנא אחרינא והוה ליה ראשון חול, או ביום שלשים נקבע, והוי שני חול הוא דעבדי להו. **ורבי יוסי אוסר** — דקסבר: לאו משום ספיקא דשמא באו עדים ביום שלשים ספק ביום לישנא אחרינא לחודיה איתקון, אלא אף משום שמא באו עדים מן המנחה ולמעלה איתקון, דתרוייהו קדישי. דאמור רבנן שהיו מצפין ביום שלשים של אלול שמא יבאו עדים שנראית הלבנה בו, ויקדשו בית דין את החדש היום, ונוהגין אותו היום קדש שמא יום טוב הוא. ותניא: תמיד של ראש השנה, שחרית קרב בהלכתו תמיד של חול ושיר של חול המתוקן ליום בית הללשיר שהיו הלוים אומרים במקדש ביום הראשון" כו' [תמיד פרק שביעי משנה ד]. בתמיד של בין הערבים אומר שיר אחר: הסירותי מסבל שכמו כדאמרינן בפרק בתרא של ראש השנה (ל,ב) ואם באו עדים אחר תמיד של בין הערבים, שכבר קרב בשיר של חול — תיקנו שיהיו מקדשין החדש מחר, ומיום המחרת מונין קביעתו, כדי לומר שיר הראוי ליום טוב. ומכל מקום, גמר יום שלשים נוהגין קדש כתחלתו, שכך תקנו שיהו נוהגין אותו היום קדש ואפילו גמרו של יום, ואף על פי שיודעין שידחה ליום המחרת, ולמחר קדש. והרחוקים מבית דין נוהגין שני ימים טובים — לאו משום ספק נראית לבנה ביום שלשים והוי שני חול ספק ביום לישנא אחרינא והוי ראשון חול קא עבדי, אלא משום שמא באו עדים אחר תמיד של בין הערבים ונהגו בית דין שניהן קדש קא עבדי. אלמא: שניהן קדש. **אי אתם מודים כו'** — כדפרישית. אלמא: אנן דרחקינן מבית דין מספקא לן דילמא הכי הוה, ותרוייהו קדש.

ורבנן

לא יְטַיֵּיל אָדָם עַל פֶּתַח מְדִינָה כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס לַמֶּרְחָץ מִיָּד - הַדַּר בֵּיהּ. וְלֹא הִיא, שְׁמַע לֵיהּ וְלָא הַדַּר בֵּיהּ. הָתָם - מוֹכְחָא מִילְּתָא, הָכָא - לָאו מוֹכְחָא מִילְּתָא הִיא. אִי צוּרְבָא מֵרַבָּנַן הוּא - אָמְרִינַן: שְׁמַעְתָּא מְשַׁכְּתֵיהּ. וְאִי עַם הָאָרֶץ הוּא - אָמְרִינַן: חַמְרָא אִירְכַּס לֵיהּ. גּוּפָא, אָמַר רַב יְהוּדָה: עֵירֵב בְּרַגְלָיו בְּיוֹם רִאשׁוֹן - מְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי. עֵירֵב בַּפַּת בְּיוֹם רִאשׁוֹן - מְעָרֵב בַּפַּת בְּיוֹם שֵׁנִי. עֵירֵב בַּפַּת בָּרִאשׁוֹן - מְעָרֵב בְּרַגְלָיו בַּשֵּׁנִי. עֵירֵב בְּרַגְלָיו בָּרִאשׁוֹן - אֵין מְעָרֵב בַּפַּת בַּשֵּׁנִי, שֶׁאֵין מְעָרְבִין בַּתְּחִלָּה בַּפַּת. עֵירֵב בַּפַּת בְּיוֹם רִאשׁוֹן - מְעָרֵב בַּפַּת בְּיוֹם שֵׁנִי. אָמַר שְׁמוּאֵל: וּבְאוֹתָהּ הַפַּת. אָמַר רַב אַשִׁי: דִּיקָא נַמִי מַתְנִיתִין, דְּקָתָנֵי: כֵּיצַד הוּא עוֹשֶׂה? מוֹלִיכוֹ בָּרִאשׁוֹן, וּמַחְשִׁיךְ עָלָיו וְנוֹטְלוֹ - וּבָא לוֹ. בַּשֵּׁנִי מַחְשִׁיךְ עָלָיו וְאוֹכְלוֹ, וּבָא לוֹ. וְרַבָּנַן - דִּילְמָא הָתָם עֲצָה טוֹבָה קָא מַשְׁמַע לָן. **מִשְׁנָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר - מְעָרֵב אָדָם שְׁנֵי עֵירוּבִין, וְאוֹמֵר: עֵירוּבִי בָּרִאשׁוֹן לַמִּזְרָח, וּבַשֵּׁנִי לַמַּעֲרָב. בָּרִאשׁוֹן לַמַּעֲרָב, וּבַשֵּׁנִי לַמִּזְרָח. עֵירוּבִי בָּרִאשׁוֹן, וּבַשֵּׁנִי כִּבְנֵי עִירִי. עֵירוּבִי בַּשֵּׁנִי, וּבָרִאשׁוֹן כִּבְנֵי עִירִי, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַתְּנָה אָדָם עַל הַכַּלְכָּלָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן, וְאוֹכְלָהּ בַּשֵּׁנִי. וְכֵן בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בָּרִאשׁוֹן תֵּאָכֵל בַּשֵּׁנִי, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הָרְכִּינָס אוֹמֵר: הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה בְּיוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אוֹמֵר: "הַחֲלִיצֵנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ אֶת יוֹם רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ הַזֶּה אִם הַיּוֹם, אִם לְמָחָר". וּלְמָחָר הוּא אוֹמֵר: "אִם הַיּוֹם, אִם אֶמֶשׁ", וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים. **גְּמָרָא** מַאן "לֹא הוֹדוּ לוֹ"? אָמַר רַב: רַבִּי יוֹסֵי הִיא, דְּתַנְיָא: מוֹדִים חֲכָמִים לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁהָיָה יָרֵא שֶׁמָּא תִּתְעַבֵּר, מְעָרֵב אָדָם שְׁנֵי עֵירוּבִין, וְאוֹמֵר: עֵירוּבִי בָּרִאשׁוֹן לַמִּזְרָח וּבַשֵּׁנִי לַמַּעֲרָב. בָּרִאשׁוֹן לַמַּעֲרָב וּבַשֵּׁנִי לַמִּזְרָח. עֵירוּבִי בָּרִאשׁוֹן, וּבַשֵּׁנִי כִּבְנֵי עִירִי. עֵירוּבִי בַּשֵּׁנִי, וּבָרִאשׁוֹן כִּבְנֵי עִירִי. רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסִי: אִי אַתֶּם מוֹדִים שֶׁאִם בָּאוּ עֵדִים מִן הַמִּנְחָה וּלְמַעְלָה, שֶׁנּוֹהֲגִין אוֹתוֹ הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר קֹדֶשׁ?**

ורבנן

תוספות

וכן ביצה שנולדה ביום ראשון — פירוש: לא הודו לו שתאכל אפילו בשני. דקדושה אחת היא. ובריש ביצה (ג,א) דפריך למאן דגזר ביצה משום משקין שזבו, קשה דרבי יהודה דהכא אדרבי יהודה דפרק "חבית" (שבת קמג,א). דתנן, רבי יהודה אומר: אם לאוכלין — היוצא מהן מותר. ומשני, אמר רבי יוחנן: מוחלפת השיטה. צריך לומר: ההיא ד"חבית" מחליף, דהך דהכא אם היה מחליף — לא היה מרויח כלום, דרבנן מחמירי טפי. והא דאמר רבי יוחנן בפרק "חבית" (קמג,ב): הלכה כרבי יהודה — היינו לפי מה שהיתה המשנה שנויה, כדאמר ב"הגוזל עצים" (בבא קמא צו,ב) ולמאי דאפכיתו ותניתו — הלכה כרבי מאיר. ובלאו הכי אין סברא להפוך כאן כל הבבות. ואין להאריך.

מודים חכמים הפוכה ממה דקיימא לן כרב, דפסיק לעיל כארבעה זקנים דשבת ויום טוב שתי קדושות הן. ובשני ימים טובים של ראש השנה קיימא לן נמי בוותיה, דנולדה בזה אסורה בזה — והיינו אפכא מסברת חכמים. **אי** אתם מודים לי שאם באו עדים כו' — תימה לרבה, דאמר בפרק קמא דביצה (ה,א): מתקנת רבי יוחנן בן זכאי שהתקין שיהו מקבלין עדות החדש כל היום כולו, ביצה שרי. וכי לא נחלקו רבי יוסי ורבי יהודה אלא בזמן שבית המקדש קיים ולא לדורות? ויש לומר: דנפקא מינה אף על גב דפליגי בארץ ישראל בזמן שבית המקדש קיים, כדמשמע לישנא דקתני: שהיה ירא שמא תתעבר, מכל מקום, נפקא מינה פלוגתייהו גבי לאחר חורבן לבני בבל. דהא דקאמר רבה מתקנת רבי יוחנן בן זכאי ביצה שריא — היינו דוקא לבני ארץ ישראל, כדקתני התם בהדיא: הא לן והא להו, לפי שיש להם היכירא שנשתנה להן המנהג אחר חורבן, שהיו מקבלים עדות כל היום. אבל לבני בבל שלא נשתנה להם המנהג, דלעולם עושין שני ימים — ביצה אסורה. דכמו שבזמן שבית המקדש קיים היה נחשב להם שני ימים קדושה אחת — הוא הדין לאחר חורבן, דאין ניכר להם שום שינוי בין קודם חורבן בין לאחר חורבן. והא דקאמר לקמן: וכן היה רבי יוסי אוסר בשני ימים טובים של גליות, ומפרש רבא דהכי קאמר: וכן היה רבי יוסי אוסר בשני ימים טובים של ראש השנה בגולה — לאו היינו אליבא דרבה. דלדידיה עיקר פלוגתייהו בהכי. אלא רבא לטעמיה, דאמר פרק קמא דביצה (ה,ב): אף מתקנת רבי יוחנן בן זכאי ואילך ביצה אסורה. דמי לא מודה רבי יוחנן בן זכאי שאם באו עדים מן המנחה ולמעלה, פירוש: סמוך לחשיכה כל כך שאין שהות ביום כדי לקבל עדות, שנוהגין היום קדש ולמחר קדש. שאף על פי שיודעין שלא יקדשוהו היום. אלמא: קדושה אחת היא, שאף על פי שבטלה תקנתא ראשונה אחר חורבן, שהיו מקבלין עדות החדש כל היום — מסתמא לא בטלה לגמרי, דבסמוך לחשיכה אין פנאי לקבל עדות, ונוהגין אותו היום קדש כו'. ורש"י ורבינו חננאל פירשו שם כל אחד ואחד לפי שיטת גירסתו,

ולא

ולא נראה. ואם תאמר: נהרדעי דאמרי התם ביצה מותרת, דלא חיישינן דילמא עברוה לאלול, כמאן סברוה? דלרבי יהודה, אפילו אי עברוה לא הוי קדושה אחת. ואי כרבי יוסי — הא קאסר הכא! ויש לומר: דנהרדעי סברי דלעולם בבבל ביצה שריא, אפילו בתקנה ראשונה. דדוקא במקום בית דין, אי עברוה לאלול חשיב קדושה אחת. אבל שלא במקום בית דין, דעבדי לעולם שני ימים הוו שתי קדושות, דאזלינן בתר רוב שנים שאינן מעוברות, כדאמרינן במסכת ראש השנה (כא,א) לענין יום הכפורים שאין עושין אלא יום אחד. ואף על גב דרבי יוסי סבר אפילו בבבל קדושה אחת הוו, כדאמר: ומודה רבי יוסי בשני ימים טובים של גליות. משמע דבשני ימים טובים של ראש השנה הוו קדושה אחת — נהרדעי לא סבירא להו בהא כרבי יוסי. **אי** משכחת להו לא תימא להו — רש"י פסק דבדבר הניצוד או הנלקט ביום טוב ראשון של גליות, דממתין ביום טוב שני בכדי שיעשו, ושרי. דודאי קיימא לן בשני ימים טובים של גליות דשתי קדושות הן, כדמוכח הכא. ובפרק קמא דביצה (ד,ב) נמי פסקינן: נולדה בזה מותרת בזה, אלמא: דשתי קדושות הן. והא דפסיק רב פפא הלכתא בריש "אין צדין" (שם כד,ב) דנכרי שהביא דורון לישראל כו' ולערב בכדי שיעשו — פירש בקונטרס דהיינו לערב דיום טוב ראשון. ומותר ממה נפשך, דאי יום ראשון קדש — יום שני חול, דהא שרינן ביצה וצבי הניצוד ביום טוב ראשון לאוכלו ביום טוב שני. ולקמן נמי, גבי הנהו גננא דשרי להו רבינא לאורתא לאורוחי ביה לאלתר — אלמא קסבר דכי בעינן בכדי שיעשו — היינו מיום טוב ראשון. דטעם בכדי שיעשו מפרש הקונטרס ב"אין צדין" (שם כד,ב) כדי שלא יהנה ממלאכת יום טוב. ולפי טעם זה ודאי יש להתיר לע"ט ראשון בכדי שיעשו. דמה נפשך לא יהנה ממלאכת יום טוב, כדפירש. ולפי זה נמי אין צריך להמתין כשיעור שילך ויצוד ויביא ויתלוש ויביא, אלא שיעור תלישה לבד, שהוא ברגע אחד קטן — דאז לא יהנה ממלאכת יום טוב. ודוקא בדבר הנעשה בשביל ישראל צריך להמתין בכדי שיעשו. אבל בפירות הנושרין, או שעשה הנכרי בשביל עצמו — אין צריך בכדי שיעשו, כדאמר בשבת בפרק "שואל" (קנא,א): אם רוב נכרים בעיר — במוצאי שבת רוחץ בה מיד. ומבשל בשבת דאמר בשוגג יאכל (שבת לח,א), אף על גב דנהנה ממלאכת שבת, כיון דמילתא דלא שכיחא — לא גזרו ביה רבנן. ובהכי גרסינן מפרש: דצריך להמתין עד מוצאי יום טוב בכדי שיעשו. וטעם כדי שיעשו יש לפרש: משום שמא יאמר ישראל לנכרי לעשות ביום טוב, כדי שיאכל לאלתר במוצאי יום טוב. וזה אין שייך אלא בדבר הנעשה בשביל ישראל, כדמשמע נמי בפרק "שואל" (שם קנא,א), וההיא בר טביא — מיירי באיתציד מאליו, על ידי שהיו מצורדות פרוסות מערב יום טוב. ולא נכרי שהביא דורון לישראל הוה. ורבינא דשרי לאורוחי ביה לאלתר — שמא לית

וְרַבָּנַן - הָתָם כִּי הֵיכִי דְּלָא לְזַלְזוּלֵי בֵּיהּ. "וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וכו'". וּצְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמַעֵינַן רֹאשׁ הַשָּׁנָה - בְּהָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה מִשּׁוּם דְּלָא קָעֲבִיד מִידֵּי. אֲבָל כַּלְכָּלָה, דְּמֵיחֵזֵי כְּמִתַּקֵּן טִיבְלָא - אֵימָא מוֹדֶה לְהוּ לְרַבָּנַן. וְאִי אַשְׁמַעֵינַן הָנֵי תְּרֵתֵי - מִשּׁוּם דְּלֵיכָּא לְמִיגְזַר עֲלַיְיהוּ, אֲבָל בֵּיצָה דְּאִיכָּא לְמִיגְזַר בָּהּ מִשּׁוּם פֵּירוֹת הַנּוֹשְׁרִין וּמִשּׁוּם מַשְׁקִין שֶׁגָּבוּ - אֵימָא מוֹדֶה לְהוּ לְרַבָּנַן, צְרִיכָא. תַּנְיָא, כֵּיצַד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה מַתְּנָה אָדָם עַל הַכַּלְכָּלָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן וְאוֹכְלָהּ בַּשֵּׁנִי: הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כַּלְכָּלוֹת שֶׁל טֶבֶל, אוֹמֵר: אִם הַיּוֹם חוֹל וּלְמָחָר קֹדֶשׁ - תְּהֵא זוֹ תְּרוּמָה עַל זוֹ, וְאִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר חוֹל - אֵין בִּדְבָרֵי כֻּלּוּם, וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם וּמַנִּיחָהּ. וּלְמָחָר הוּא אוֹמֵר: אִם הַיּוֹם חוֹל - תְּהֵא זוֹ תְּרוּמָה עַל זוֹ, וְאִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ - אֵין בִּדְבָרֵי כֻּלּוּם, וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם וְאוֹכְלָהּ. רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר. וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בְּשֵׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת. הַהוּא בַּר טַבְיָא דַּאֲתָא לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא, דְּאִתְּצִיד בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת, וְאִשְׁתַּחִיט בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי. רַב נַחְמָן וְרַב חִסְדָּא אָכְלוּ, רַב שֵׁשֶׁת לֹא אָכַל. אֲמַר רַב נַחְמָן: מַאי אַעֲבִיד לֵיהּ לְרַב שֵׁשֶׁת דְּלָא אָכִיל בִּישְׁרָא דְּטַבְיָא? אֲמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת: וְהֵיכִי אֵיכוּל? דְּתָנֵי אִיסִי, וְאָמְרִי לָהּ אִיסִי תָּנֵי: וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת! אֲמַר רָבָא: וּמַאי קוּשְׁיָא? דִּילְמָא הָכִי קָאָמַר: וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בְּשֵׁנֵי יוֹם טוֹב שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בַּגּוֹלָה. אִי הָכִי "שֶׁל גָּלֻיּוֹת"?! "בַּגּוֹלָה" מִיבָּעֵי לֵיהּ! אֲמַר רַבִּי אַסִי: וּמַאי קוּשְׁיָא? דִּילְמָא הָכִי קָאָמַר: וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי עוֹשֶׂה אִיסּוּר שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת, כִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרַבָּנַן דְּשָׁרוּ. אַשְׁכַּחֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת לְרַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל, אֲמַר לֵיהּ: תָּנֵי מָר מִידֵּי בִּקְדוּשׁוֹת? אֲמַר לֵיהּ, תָּנֵינָא: מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת. אֲמַר לֵיהּ: אִי מִשַּׁכַּחְתְּ לְהוּ - לָא תֵּימָא לְהוּ וְלָא מִידֵּי. אֲמַר רַב אַשִׁי, לְדִידִי אֲמַר לִי אַמֵּימָר: הַהוּא בַּר טַבְיָא לָאו אִיתְּצוּדֵי אִיתְּצִיד,

אלא

ורבנן — אמרי לך: התם נמי כיון דנדחה ליום המחרת, הוי ראשון חול ולא הוי קודש אלא חד. והאי דתקון לגמור היום בקדושה — כי היכי דלא לזלזולי ביום שלשים של שנה האחרת דאי שריית להו לעשות בו מלאכה מן המנחה ולמעלה, כשיודעין שידחה — אתו למיעבד ביה נמי קודם המנחה, ושמא יבואו עדים קודם המנחה, ויהא היום קדש, ונמצא שעשו מלאכה ביום טוב. **וצריכי** — לרבי יהודה לאורויי דשתי קדושות הן בהנך תלת מילי, לענין עירוב וכלכלה וביצה. **הכי גרסינן:**— אבל כלכלה דמיחזי כמתקן טיבלא אימא לא. **ביצה** — שנולדה ביום טוב איתסר בכלל גזירת פירות הנושרין, שגזרו עליהן שמא יעלה ויתלוש. ויש שאוסרין בכלל משקין שזבו מן הענבים שגזרו עליהן משום שמא יסחוט, והך פלוגתא בשמעתא קמייתא דביצה. **וקורא עליה שם** — בתנאי כמו שאמרנו. **ולמחר הוא אומר** — על אותה עצמה שתהא תרומה על חברתה. **וקורא עליה שם** — על אותה של תרומה. **ואוכלה** — לחברתה. **וכן היה רבי יוסי אוסר בשני ימים טובים של גליות** — כגון שני ימים של פסח ועצרת וסוכות. שהתורה אמרה יום אחד שבתון, ובגולה עושין שני ימים. מפני שרחוקין מבית דין, ואין יודעין אם הוקבעו תשרי וניסן ביום שלשים או ביום לישנא אחרינא. ואף על גב דמשום ספק, וחד מינייהו חול — אפילו הכי מחמיר בהו רבי יוסי. והנך דראש השנה לא קרי להו של גליות — מפני שאף בירושלים פעמים היו נעשין שני ימים, וכגון שבאו עדים מן המנחה ולמעלה. **בר טביא** — צבי. **דאיתציד ביום טוב ראשון של גליות** — ועל ידי נברים. **רב נחמן ורב חסדא אכלו** — ממה נפשך: אי אתמול חול — הרי מותר, ואי אתמול קודש — הרי היום חול, והרי המתננו בכדי שיעשה. **לא אכל** — משום דקא סבר קדושה אחת היא. **דתני איסי** — בניחותא. **ואמרי לה איסי תני** — ובלשון תימא, כלומר: איסי תני וכו' ואנא איכול. **ומאי קושיא** — דילמא הך סיפא נמי אראש השנה קאי. והכי קאמר: וכן היה רבי יוסי אוסר בראש השנה בגולה כל ראשי שנים, כאותו שהיו עושים בירושלים כשבאים העדים מן המנחה ולמעלה. **של גליות** — משמע בהני שאין נעשים שנים אלא בגולה. **אמר רב אסי ומאי קושיא דילמא** — האי אוסר הכי קאמר וכן היה רבי יוסי עושה איסור שני ימים טובים של גליות קל, כאיסור שני ימים של ראש השנה לרבנן דפליגי עליו, ואמרי מותר. כדתניא לעיל: מודים חכמים לרבי אליעזר. ומוטב לתרוצי הכי מילתיה, ולא נוקי שבשתא ברבי יוסי. דקיימא לן רבי יוסי נמוקו עמו, והאי חומרא בלא טעמא הוא. **תנינא מודה רבינו יצחק בשני ימים טובים של גליות** — דשתי קדושות הן. **אי משכחת להו** — לרב נחמן ורב חסדא. **לא תימא להו** — להאי מילתא, דמיכספי לי על דלא אבלית מיניה. **פסק** — ושמעינן מדרב נחמן ורב חסדא ומדרבה בר שמואל ומדרב ששת דהדר ביה, ומדרבא דאמר במסכת ביצה (יז,א): מניח אדם עירובי תבשילין ועירובי תחומין מיום טוב לחבירו ומתנה, ומדרב דאמר במסכת ביצה (ד,ב): בשני ימים טובים של גליות ביצה שנולדה בזה — מותרת בזה. וקבעי הלכתא כוותיה, דדבר הניצוד או הנלקט מן המחובר ביום טוב הראשון של גליות — ממתין לערב בכדי שיעשו, ומותר. דמכולהו שמעינן דאחד מהן חול. דאי מספקא לן בקדושה אחת — אמאי מישתרי בהו ביצה? ואי משום דביצה איסורא דרבנן היא — הא לא אישתרי בשני ימים טובים של ראש השנה. ועוד: קיימא לן במסכת ביצה (ד,א) דספיקא דרבנן בדבר שיש לו מתירין אסור. ועוד: צידת צבי מלאכה דאורייתא היא, ושרייא. ובהלכות גדולות אסר. ויליף טעמא מדקבע רב פפא הילכתא: נכרי שהביא דורון לישראל כו' ומוקי דהאי לערב אסורין בכדי שיעשו — לערב של מוצאי יום טוב שני קאמר, דליהוי ראוי לעשות קאמר. ובעיני נראה שאינו כן, אלא כדסתם ואמר לערב סתם — אי ביום טוב ראשון הביאו — ימתין לערב בכדי שיעשו, ואוכלו. ולפיכך צריך להמתין, דשמא היה היום קדש ולמחר חול, ובעי המתנה בכדי שיעשו. ואי הוה איפכא — כל שכן דאף בלא המתנה היו מותרין. ואי ביום שני הביאום — ימתין לערב בכדי שיעשו, דשמא היום קדש הוא. ותדע דעיקר מילתיה דרב פפא לערב יום טוב ראשון איתמר, דאמר לקמן (מ,א): הנהו בני גננא דגזו להו נברים אסא ביום טוב שני, לאורתא שרא להו רבינא לאורוחי לאלתר. אלמא קסבר: כי בעינן בכדי שיעשו — ביום טוב ראשון, דהא קים לן בקביעא דירחא דראשון עיקר. והא דעבדינן תרי יומי — משום דשלחו מתם הזהרו כו' אבל יום טוב שני דקיל — לא בעינן בכדי שיעשו. ומסקנא קבעינן הילכתא אף ביום טוב שני בכדי שיעשו, דלא ליתו לזלזולי ביה. ותשובת הגאון יש בידי כן. עד כאן פסק. **לאו איתצודי איתציד** — דודאי פשיטא ליה לרב ששת דשרי בשני.

אלא

הגמרא מיישבת את שיטת חכמים: **וְרַבָּנַן** – וחכמים, יפרשו **שֶׁהָתָם** – שם, הטעם שתיקנו לנהוג בקדושה עד סוף היום הראשון, **כִּי הֵיכִי דְּלָא לְזַלְזוּלֵי בֵּיהּ** – כדי שלא יזלזלו בקדושת היום הראשון, שאם נתיר מלאכות בסוף היום, יעשו בשנים הבאות מלאכות אף בתחילת היום, ואם יבואו עדים לפני המנחה ויקדשו בית דין את היום, נמצא שעשו מלאכה ביום טוב, אבל לעולם נחשב היום הראשון כחול שנהגה קדושתו רק מספק, ואין שני הימים קדושה אחת.

שנינו במשנה: **וְעוֹד אָמַר רַבִּי יְהוּדָה וכו'** מתנה אדם על הכלכלה ביום טוב ראשון ואוכלה בשני, וכן ביצה שנולדה בראשון תיאכל בשני.

הגמרא מבררת מדוע הוצרך רבי יהודה להשמיענו ששני הימים של ראש השנה שתי קדושות הם לגבי שלשת דינים, עירוב תחומין, הפרשת תרומה, וביצה שנולדה: **וּצְרִיכָא** – וצריך רבי יהודה להשמיענו את דעתו לגבי שלשת הדינים, **דְּאִי אַשְׁמְעִינָן רֹאשׁ הַשָּׁנָה** – שאם היה משמיע לנו רק לגבי עירוב, היינו אומרים שדווקא **בָּהָא קָאָמַר רַבִּי יְהוּדָה** – בזה אמר רבי יהודה שאפשר לערב לכל יום במקום אחר, **מִשּׁוּם דְּלָא קָעָבִיד מִידִּי** – משום שאינו עושה ביום טוב כלום, **אֲבָל** לעשר ביום טוב **כַּלְכָּלָה** [–סל] של פירות טבל, **דְּמֵיחֲזֵי כְּמִתַּקֵּן טִיבְלָא** – שנראה כמתקן טבל ביום טוב, **אֵימָא מוֹדֶה לְהוּ לְרַבָּנַן** – היינו אומרים שהוא מודה לחכמים שאסור, **וְאִי אַשְׁמְעִינָן הָנֵי תַּרְתֵּי** – ואם היה משמיע לנו רק שני דינים אלו של עירוב והפרשת תרומה, היינו סוברים שדווקא בהם הקיל **מִשּׁוּם דְּלֵיבָא לְמִיגְזַר עֲלֵיהוּ** – שאין בהם טעם לגזור ולאסור, **אֲבָל** לגבי **בֵּיצָה, דְּאִיבָּא לְמִיגְזַר בָּהּ** – שיש טעם לגזור ולאוסרה ביום השני מאותם הטעמים שאסורה ביום הראשון, והם, לפי דעה אחת המובאת במסכת ביצה (ב:) **מִשּׁוּם** שהיא בכלל **פֵּירוֹת הַנּוֹשְׁרִין** – פירות שנתלשו מהעץ מאליהן ביום טוב, שאסרום חכמים באכילה שמא יתלוש ביום טוב, **וּלְפִי** דעה נוספת (שם ג.) **מִשּׁוּם** שהיא בכלל **מַשְׁקִין שֶׁזָּבוּ** – משקין שנסחטו מהפרי מאליהן ביום טוב, שאסרום חכמים בשתיה שמא יסחוט ביום טוב, **אֵימָא מוֹדֶה לְהוּ לְרַבָּנַן** – היינו אומרים שמודה רבי יהודה לחכמים שאסורה הביצה גם ביום השני, **צְרִיכָא** – אכן נצרכים שלשת הדינים, להשמיענו שבכולם מתיר רבי יהודה.

הגמרא מביאה ברייתא המבארת כיצד מעשרים בשני ימים של ראש השנה: **תַּנְיָא, כֵּיצַד** – באיזה אופן **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה שֶׁמַּתְּנָה אָדָם עַל הַכַּלְכָּלָה בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן וְאוֹכְלָהּ בַּשֵּׁנִי,** ולא יעבור על האיסור לעשר ביום טוב, **הָיוּ לְפָנָיו שְׁתֵּי כַּלְכָּלוֹת שֶׁל פֵּירוֹת טֶבֶל,** נוטל ביום הראשון אחת מהן **וְאוֹמֵר, אִם הַיּוֹם חוֹל וּלְמָחָר קֹדֶשׁ, תְּהֵא זוֹ** – יהיו הפירות שבה **תְּרוּמָה עַל זוֹ** – על הפירות שבכלכלה השניה, **וְאִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ וּלְמָחָר חוֹל, אֵין בְּדִבְרֵי כֻּלּוּם** – לא תחול התרומה, **וְקוֹרֵא עָלֶיהָ** – על הכלכלה עם הפירות שהפריש, **שֵׁם** תרומה על תנאי, **וּמַנִּיחָהּ,** ואינו אוכלם עדיין, שמא היום קודש, **וּלְמָחָר** – ביום השני **הוּא אוֹמֵר, אִם הַיּוֹם חוֹל** ואתמול היה קודש ולא חלה התרומה, **תְּהֵא זוֹ** – פירות שבכלכלה זו שהפרשתי אתמול לתרומה, יהיו **תְּרוּמָה עַל זוֹ** – על הפירות שבכלכלה השניה, **וְאִם הַיּוֹם קֹדֶשׁ אֵין בְּדִבְרֵי כֻּלּוּם,** שכבר חלה התרומה אתמול שהיה חול, **וְקוֹרֵא עָלֶיהָ שֵׁם, וְאוֹכְלָהּ** את הפירות שבכלכלה השניה, שממה נפשך כבר יצאו מידי טבל. וכיון ששני הימים קדושים רק מספק, הועיל לו התנאי שחלה ההפרשה בחול, ולא עבר על איסור הפרשת תרומה ביום טוב. **רַבִּי יוֹסֵי** חולק **וְאוֹסֵר** לעשר אפילו בתנאי בשני הימים, שלדעתו קדושה אחת הם, ולא יועיל התנאי שתחול ההפרשה בחול. **וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר** לעשר טבל גם **בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת** – בשני ימים טובים של פסח, שבועות, וסוכות, הנוהגים בחוץ לארץ, שכיון שהיו רחוקים מבית דין, לא ידעו אם נקבעו חודשי ניסן ותשרי ביום השלושים לאלול ואדר, או ביום השלושים ואחד, ולא ידעו באיזה יום חל יום טוב, ומספק נהגו שני ימים, וסבר רבי יוסי שאף על פי שאחד מהם חול, ונוהגת קדושה בשניהם רק מספק, אין לעשר בהם אפילו בתנאי.

הגמרא דנה בדין מאכל שהוכשר לאכילה על ידי מלאכה ביום טוב ראשון, שאסור באכילה בו ביום, האם מותר באכילה ביום טוב השני [של גליות]. הגמרא מספרת: **הַהוּא כַּר טַבְיָא דְּאָתָא לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא** – מעשה בצבי שהובא לבית ריש גלותא **דְּאִתְּצִיד** – שניצוד על ידי נכרים **בְּיוֹם טוֹב רִאשׁוֹן שֶׁל גָּלֻיּוֹת, וְאִשְׁתְּחִיט** – ונשחט למחרת **בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי. רַב נַחְמָן וְרַב חִסְדָּא אָכְלוּ** ממנו, שסברו שקדושת שני הימים היא רק מספק ושתי קדושות הם, וביום השני ממה נפשך מותר, שאם היום הראשון קדוש, הרי היום חול, ואם היום הראשון חול והשני קדוש, הרי ניצוד בחול, ואין בו איסור, **וְרַב שֵׁשֶׁת לֹא אָכַל,** שסבר ששני ימים טובים של גליות קדושה אחת הם ונחשבים כיום אחד.

אָמַר רַב נַחְמָן, מַאי אֶעֱבִיד לֵיהּ – מה אעשה לו **לְרַב שֵׁשֶׁת דְּלָא אָכִיל בִּישָׁרָא דְּטַבְיָא** – שלא אכל מבשר הצבי, כלומר, לא היה לו לסרב לאכול. **אָמַר לֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת** לרב נחמן, **וְהֵיכִי אֵיכוּל** – כיצד אוכל, **דְּתָנֵי אִיסִי** – והלא איסי שנה בברייתא שהובאה לעיל, שרבי יוסי אוסר לעשר טבל בתנאי בשני ימים טובים של גליות, הרי ששני הימים קדושה אחת הם. **וְאָמְרֵי לָהּ** – ויש אומרים, שרב ששת אמר בלשון תמיהה, **אִיסִי תָּנֵי** – הלא איסי שנה בברייתא **וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר** לעשר **בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת,** ואני אוכל מבשר הצבי, והלא מדבריו מוכח ששני הימים קדושה אחת הם.

הגמרא דוחה את הוכחת רב ששת: **אָמַר רָבָא, וּמַאי קוּשְׁיָא** – מה ההוכחה מדברי רבי יוסי ששני ימים טובים של גליות קדושה אחת הם, שמכך קשה על רב נחמן, **דֵּילְמָא הָכִי קָאָמַר** – הלא יתכן שרבי יוסי התכוין לראש השנה, ונפרש כך, **וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי אוֹסֵר בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה,** ומה שאמר 'של גליות', היינו **בַּגּוֹלָה** [–בחוץ לארץ], כלומר, שבחוץ לארץ שני הימים של ראש השנה קדושה אחת הם, כפי שהם קדושה אחת בארץ ישראל כשבאו עדים אחר המנחה, ולעולם שני ימים טובים של גליות שתי קדושות הם.

הגמרא מקשה על ביאורו של רבא: **אִי הָכִי** – אם כך שהתכוין רבי יוסי לראש השנה, מדוע אמר 'שני ימים טובים **שֶׁל גָּלֻיּוֹת',** שמשמע שני ימים טובים הנוהגים רק בחוץ לארץ, **בַּגּוֹלָה מִיבָּעֵי לֵיהּ** – היה צריך לומר 'שני ימים טובים של ראש השנה בגולה'. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אַסִּי, וּמַאי קוּשְׁיָא, דֵּילְמָא הָכִי קָאָמַר** – הלא יתכן שכך הפירוש בברייתא, **וְכֵן הָיָה רַבִּי יוֹסֵי עוֹשֶׂה אִיסּוּר** [–מקיל לגבי קדושת] **שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת** ששתי קדושות הם, **כִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרַבָּנַן דְּשָׁרוּ** – כשם שמקילים חכמים החולקים עליו (לעיל ע"א) לגבי שני ימים טובים של ראש השנה.

הגמרא מביאה הוכחה שמודה רבי יוסי לחכמים בשני ימים טובים של גליות: **אַשְׁכְּחִיהּ** – מצאו **רַב שֵׁשֶׁת לְרַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל, וְאָמַר לֵיהּ** – ושאל אותו, **תָּנֵי מַר מִידִּי בִּקְדוּשּׁוֹת** – האם שנית איזה ברייתא בענין שני ימים טובים אם הם קדושה אחת או שתים, **אָמַר לֵיהּ** רבה בר שמואל לרב ששת, אכן, **תָּנְיָא, מוֹדֶה רַבִּי יוֹסֵי** לחכמים **בִּשְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁל גָּלֻיּוֹת** שהם שתי קדושות. **אָמַר לֵיהּ** רב ששת לרבה בר שמואל, **אִי מַשְׁכַּחַת לְהוּ לֹא תֵּימָא לְהוּ וְלֹא מִידִּי** – אם תמצא את רב נחמן ורב חסדא, אל תאמר להם דבר אודות ברייתא זו, כדי שלא יביישוני על שלא אכלתי מהצבי, שכיון ששני הימים הם שתי קדושות, היה הצבי מותר ביום השני.

נכרי שהביא ביום טוב מאכל מחוץ לתחום עבור ישראל, אסור לו באכילה, אך מותר לישראל אחר כמבואר בביצה (כה.), הגמרא מביאה נוסח אחר במעשה בצבי, ודנה בדין דבר שהובא מחוץ לתחום ביום טוב: **אָמַר רַב אַשֵּׁי, לְדִידִי אָמַר לִי אֲמֵימַר** – לי אמר אמימר, **הַהוּא כַּר טַבְיָא לַאו אִיתְּצוּדֵי אִיתְּצִיד** – אותו צבי בו היה המעשה, לא כך היה שניצוד ביום הראשון ונשחט בשני, שאם כן, היה גם רב ששת אוכל ממנו ביום השני,

אֶלָּא מִחוּץ לַתְּחוּם אָתָא – הובא הצבי ביום טוב, ונחלקו החכמים אם מותר לאוכלו באותו יום שהובא, **שֶׁמַּאן דְּאָכַל סָכַר** – רב נחמן ורב חסדא שאכלו, סברו **שֶׁהַבָּא** מחוץ לתחום **בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אַחֵר** ליהנות ממנו, ולכן אכלו מבשר הצבי, משום **מוּתָּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר** ליהנות ממנו, ולכן אכלו מבשר הצבי, משום שלא הובא עבורם, **וּמַאן דְּלָא אָכַל** – ורב ששת שלא אכל **סָבַר, שֶׁכָּל דְּאָתֵי לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא אַדַּעְתָּא דְּכוּלְּהוּ רַבָּנַן אָתֵי** – כל דבר המובא לבית ריש גלותא, מובא גם עבור החכמים שהיו רגילים לסעוד בביתו, ולכן אסור להם לאכול מהצבי.

הגמרא מקשה על שיטתו של אמימר בסיפור המעשה: **וְהָא אַשְׁכְּחֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת לְרִבָּה בַּר שְׁמוּאֵל וְאָמַר לֵיהּ** – הרי אמרו לעיל שלאחר המעשה בצבי מצא רב ששת את רבה בר שמואל, ושאל אותו אם שנה ברייתא כלשהי בענין שני ימים טובים של גליות אם הם קדושה אחת או שתים, ואם היה המעשה בו ביום שניצוד הצבי, לא היה צריך רב ששת לשאול על כך, שהרי לא נחלק עם רב נחמן ורב חסדא בענין זה. מתרצת הגמרא: לדעת אמימר **לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם** – מעולם לא שאל כך רב ששת את רבה בר שמואל.

הגמרא מספרת מעשה שנלמד ממנו דין מאכל שהובא ביום טוב מחוץ לתחום: **הַהוּא לִיפְתָּא דְּאָתֵי לִמְחוֹזָא** – מעשה בלפת שהובאה למחוזא [–שם עיר] ביום טוב על ידי נכרי, **נָפַק רָבָא חֲזָיֵא דִּכְמִישָׁא** – יצא רבא וראה שהיא נובלת, **שָׁרָא רָבָא לְמִיזְבַּן מִינֵּיהּ** – והתיר רבא לקנות אותה ממנו כדי לאוכלה בו ביום, **וְאָמַר, הָא וַדַּאי מֵאֵיתְמוֹל נֶעֱקְרָה** – ניכר מכך שהיא נובלת, שנעקרה מהקרקע קודם יום טוב, ולכן אין לאוסרה משום מוקצה, **וּמַאי אָמְרַתְּ** – משום מה תאמר ששייך עוד לאסור, **מִחוּץ לַתְּחוּם אָתְיָא** – משום שהובאה הלפת מחוץ לתחום ביום טוב, ואסרו חכמים דבר הבא מחוץ לתחום ביום טוב, הלא אין לאסור משום כך, שהרי **הַבָּא** מחוץ לתחום **בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל אַחֵר, מוּתָּר לְאֲכוֹל לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר** שלא הובא בשבילו, **וְכָל שֶׁכֵּן הַאי דְּאַדַּעְתָּא דְּנָכְרִים אָתָא** – ובודאי שלפת זו שהובאה עבור נכרים, מותרת לישראל. אולם, **בֵּיוָן דְּחָזָא** – שראה רבא **דְּקָא מְפַשֵּׁי וּמַיְיתֵי לְהוּ** – שמרבים הנכרים להביא לפתות מחוץ לתחום, והבין שכוונתם להרבות ולהביא מהן גם עבור ישראל, **אָסַר לְהוּ** – אסר להם את הלפתות, שכיון שהובאו עבורם ביום טוב, אסור להם בהנאה.

נכרי שהביא לישראל גידולי קרקע שנתלשו ביום טוב, אסורים בהנאה ביום טוב, וגם במוצאי יום טוב עד כדי שיעשו, כלומר כדי שיעור הזמן הדרוש לתלישתם, כמבואר בביצה (כד:). הגמרא תדון בדין זה: **הַנָּהוּ בְּנֵי גִּנְּנָא** – מעשה באנשים שהיו בונים חופות לחתנים, והיו נותנים שם הדסים, **דְּנָזוּ לְהוּ אָסָא בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי** – שגזזו נכרים עבורם הדס ביום טוב שני. **לְאוֹרְתָא** – לערב במוצאי יום טוב, **שָׁרָא לְהוּ רַבִינָא לְאוֹרוּחֵי בֵּיהּ לְאַלְתַּר** – התיר להם רבינא להריח בו מיד, שלדעתו ביום טוב שני הקילו ולא הזקיקו להמתין בכדי שיעשו. **אָמַר לֵיהּ רָבָא בַּר תַּחְלִיפָא לְרַבִינָא, לֵיסַר לְהוּ מַר מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תּוֹרָה** – תאסור להם להריח את ההדס במוצאי יום טוב עד כדי שיעשו, משום שאינם בני תורה, ואם תתיר להם, יבואו לזלזל ביום טוב שני. **מַתְקִיף לֵהּ רַב שְׁמַעְיָה** על רבא בר תחליפא, שמשמע מדבריו **שֶׁמַּעְמָא דְּאֵינָן בְּנֵי תּוֹרָה, הָא בְּנֵי תּוֹרָה שָׁרֵי** – דווקא למי שאינם בני תורה אסור עד כדי שיעשו, אבל לבני תורה מותר מיד במוצאי יום טוב, **וְהָא בְּעִינָן בְּכְדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ** – והלא צריך להמתין בכדי שיעשו, והיא גזירה לכל ואפילו לבני תורה. **אֲזִלוּ שַׁיְילוּהַ לְרָבָא** – הלכו ושאלו את רבא האם יש להמתין בכדי שיעשו, **אָמַר לְהוּ בְּעִינָן בְּכְדֵי שֶׁיַּעֲשׂוּ** – ואמר להם שצריך להמתין בכדי שיעשו, בין בני תורה ובין שאינם בני תורה.

שנינו במשנתנו (לעיל לט.): **רַבִּי דּוֹסָא** בן הרכינס **אוֹמֵר הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה כּוֹ'** ביום טוב של ראש השנה אומר, החליצנו ה' אלהינו את יום ראש החודש הזה אם היום אם למחר, ולמחר הוא אומר אם היום אם אמש, ולא יודו לו חכמים.

הגמרא מביאה ספק בענין הזכרת ראש חודש בראש השנה: **אָמַר רַבָּה, כִּי הֲוִינָן בֵּי רַב הוּנָא** – כשהיינו אני וחבירי בישיבתו של רב הונא, **אִיכַּעְיָא לָן** – הסתפקנו, **מַהוּ לְהַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה** – האם כשאומרים בתפילת מוסף של ראש השנה 'ותתן לנו ה' אלהינו את יום הזכרון הזה' יש להוסיף ולהזכיר גם את ראש חודש, ולומר 'את יום ראש החודש הזה ואת יום הזכרון הזה', או לא. וצדדי הספק הם: האם **מִכְּיָוָן דַּחֲלוּקִין בְּמוּסָפִין** – שלענין קרבנות המוספים מקריבים בראש השנה גם מוספי ראש חודש וגם מוספי ראש השנה, כמו שנאמר (במדבר כט א–ו) 'וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ וגו' מִלְּבַד עֹלַת הַחֹדֶשׁ וּמִנְחָתָהּ' וגו', **אַמְּרִינָן** – לכך גם בתפילה יש להזכיר את ראש חודש בפני עצמו. **אוֹ דִּילְמָא, זִכָּרוֹן אֶחָד עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן** – אמירת 'יום הזכרון' כמו שנקרא בתורה יום זה, שנאמר (ויקרא כג כד) 'בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה', עולה היא גם לראש השנה וגם לראש חודש, שהרי כל ראש השנה הוא גם ראש חודש, ויום זה נקרא 'יום הזכרון', ולכך אין להוסיף ולהזכיר את יום ראש החודש הזה.

רב הונא מביא ראיה ממשנתנו לפשוט את הספק: **אָמַר לָן** – השיב לנו רב הונא, **תָּנֵיתוּהָ** – שנינו זאת כבר במשנה, שכך שנינו במשנתנו (לעיל לט.), 'רַבִּי דּוֹסָא בן הרכינס **אוֹמֵר הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה כּוֹ'** ביום טוב של ראש השנה אומר, החליצנו ה' אלהינו את יום ראש החודש הזה אם היום אם למחר, ולמחר הוא אומר אם היום אם אמש, ולא יודו לו חכמים'. **מַאי** – מה לא הודו לו חכמים, **לָאו** – האם אין הפירוש שלא הודו לו שצריך **לְהַזְכִּיר** את ראש חודש בתפילת ראש השנה. ואם כן מוכח מזה, שלדעת חכמים אין להזכיר את ראש חודש בתפילת ראש השנה. דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הכוונה שלא הודו חכמים לרבי דוסא לענין עיקר ההזכרה, אלא נחלקו רק לענין **לְהַתְנוֹת** ולומר אם היום אם למחר, שרבי דוסא אמר שביום הראשון לאחר שאומר 'את יום ראש החודש הזה', מוסיף לומר 'אם היום, אם למחר' וכן ביום השני מוסיף 'אם היום, אם אמש', ועל זה חלקו חכמים ואמרו שאין להוסיף ולומר כן, אבל לענין הזכרת ראש חודש בלא תנאי מודים הם לרבי דוסא שמזכירים בתפילת ראש השנה ואומרים 'את יום ראש החודש הזה' בשני הימים [בלא תנאי].

מוסיפה הגמרא: **הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא** לפרש כך את דברי חכמים, **מִדְּקָתָנֵי בְּבָרַיְיתָא, 'וְכֵן הָיָה רַבִּי דּוֹסָא עוֹשֶׂה בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ** – שכל ראש חודש שלא היו יודעים אם עיברו בית דין את החודש או לא, היה אומר בתפילת ראש חודש 'החליצנו ה' אלהינו ביום ראש החודש הזה אם היום אם למחר' **וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חכמים**'. מפרשת הגמרא: **אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא** – מובן הדבר אם תאמר שדברי חכמים נאמרו לענין **לְהַתְנוֹת**, שמאחר שרבי דוסא הזכיר תנאי זה בברייתא גם לענין שאר ראשי חדשים, **מִשּׁוּם הָכִי לֹא הוֹדוּ לוֹ** חכמים, וכמו שחלקו לגבי ראש השנה שלדעתם אין להתנות על היום שהוא ספק, כך חלקו גם לענין שאר ראשי חדשים. **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ,** שדברידהם נאמרו לענין **לְהַזְכִּיר** את ראש חודש בראש השנה, קשה, **אַמַּאי לֹא הוֹדוּ לוֹ** חכמים בשאר ראשי חדשים, והרי בשאר ראשי חדשים ודאי מזכירים את ראש חודש, ואין ספק בדבר. אלא ודאי מחלוקתם של חכמים היתה לענין התנאי, ולכן חלקו אף בשאר ראשי חדשים.

מקשה הגמרא: **וְאֶלָּא מַאי** – אלא מה אתה מפרש, שדברי חכמים נאמרו לענין **לְהַתְנוֹת**, אם כן יש להקשות, **לָמָּה לִי לְאִיפְּלוּגֵי בְּתַרְתֵּי** – מדוע הוצרכו רבי דוסא וחכמים לחלוק בשני מקומות, גם לענין ראש השנה וגם לענין שאר ראשי חדשים. מתרצת הגמרא: **צְרִיכָא** – צריכים היו רבי דוסא וחכמים לחלוק גם לענין ראש השנה וגם לענין שאר ראשי חדשים, **דְּאִי אִשְׁמְעִינָן** – שאם היו משמיעים לנו את מחלוקתם רק לענין **רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הֲוָה אֲמִינָא, בְּהָא קָאָמְרֵי רַבָּנַן דְּלֹא** – רק לגבי ראש השנה חלקו חכמים על רבי דוסא ואמרו שלא יתנה, **מִשּׁוּם דְּאָתֵי לְזַלְזּוּלֵי בֵּיהּ** – שמתוך שיתנה ויאמר בפירוש

המשך בעמוד יב

רש"י

אלא מחוץ לתחום קאתא — ובו ביום. **והא אשכחיה רב ששת כו'** — ואי בו ביום, אמאי משייל ליה אי קדושה אחת או שתי קדושות. **דקא מפשי** — נכרים ואיתי. אמר: הני ודאי אדעתא דישראל מפשי ואייתו, ואסר להו. **בני גננא** — קושרי כילות לחתנים, ונותנים שם הדס. **לפי שאינן בני תורה** — ואתו לזלזולי ביום טוב שני. **כיון דחלוקין במוספין** — שמקריבין מוספי ראש חדש ומוספי ראש השנה, כדכתיב (במדבר כט): "מלבד עולת החדש". **אמרינן** — בתפלה נמי: "את יום ראש החדש הזה ואת יום הזכרון הזה". **זכרון אחד** — "את יום הזכרון הזה" דרחמנא קרייה "זכרון", דכתיב: "זכרון תרועה" [וברבינו חננאל נמי כתיב: "והיו לכם לזכרון"]. **מאי לאו** — "לא הודו" אלהזכיר קאי, דלא הודו לו להזכיר של רבינו חננאל בראש השנה. **להתנות** — אם היום אם למחר, אלא סתמא לימא, וכן יום המחרת. **בראשי חדשים של כל השנה** — שהוא ספק אם עיברוה בית דין. **לזלזולי** — אי מחזקינן ליה ספק אתו לזלזולי בשני אבל כי אמרינן סתמא — מחזקינן להו בקדושה אחת. **אבל בשאר חדשים** — דשרו במלאכה, וליכא למיחש לזלזולי — אימא מודו ליה. **מתפלל עשר** — שלש ראשונות ושלש אחרונות, ושל שבת בפני עצמה — הרי שבע. וקדושת היום וכולל עמה מלכיות — הרי שמונה, וזכרונות ושופרות. **ובית הלל אומרים מתפלל תשע** — דכולל שבת ויום טוב בברכה אחת, וחותם: "מקדש השבת וישראל ויום הזכרון". **ואם איתא** — דמזכיר של ראש חדש לבית שמאי, דבעי לכל חד ברכה בפני עצמה — אחת עשרה מבעי ליה.

אמר

אֶלָּא מְחוּץ לַתְּחוּם אֲתָא. מַאן דַּאֲכַל סָבַר: הַבָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה - מוּתָּר לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר. וּמַאן דְּלָא אֲכַל סָבַר - כֹּל דְּאָתֵי לְבֵי רֵישׁ גָּלוּתָא - אַדַּעְתָּא דְּכוּלְּהוּ רַבָּנַן אָתֵי. וְהָא אַשְׁכַּחֵיהּ רַב שֵׁשֶׁת לְרַבָּה בַּר שְׁמוּאֵל וַאֲמַר לֵיהּ: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם. הַהוּא לִיפְתָּא דְּאָתֵי לְמִחְוָזָא, נְפַק רָבָא חָזְיָא דְּכִמִּישָׁא, שְׁרָא רָבָא לְמִיזְבַּן מִינֵּיהּ. אֲמַר: הָא וַדַּאי מֵאִיתְּמוֹל נָעֲקָרָה. מַאי אָמְרַתְּ מְחוּץ לַתְּחוּם אָתְיָא - הַבָּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל זֶה מוּתָּר לָאֱכוֹל לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר, וְכָל שֶׁכֵּן הַאי דְּאַדַּעְתָּא דְּגוֹיִם אֲתָא. כֵּיוָן דַּחֲזָא דְּקָא מַפְּשִׁי וּמַיְיתִי לְהוּ - אֲסַר לְהוּ. הָנְהוּ בְּנֵי גִּנְּנָא דְּגָזוּ לְהוּ אָסָא בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, לְאוֹרְתָא שְׁרָא לְהוּ רַבִּינָא לְאוֹרוֹחֵי בֵּיהּ לְאַלְתַּר. אֲמַר לֵיהּ רָבָא בַּר תַּחֲלִיפָא לְרַבִּינָא: לֵיסַר לְהוּ מָר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה! מַתְקִיף לָהּ רַב שְׁמַעְיָה: טַעְמָא - דְּאֵינָן בְּנֵי תוֹרָה, הָא בְּנֵי תוֹרָה שָׁרֵי?! וְהָא בָּעֵינַן בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ! אֲזַלוּ שַׁיְלוּהּ לְרָבָא, אֲמַר לְהוּ: בָּעֵינַן בִּכְדֵי שֶׁיֵּעָשׂוּ. "רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה כו'". אֲמַר רַבָּה: כִּי הָוֵינַן בֵּי רַב הוּנָא, אִיבַּעְיָא לָן: מַהוּ לְהַזְכִּיר שֶׁל רֹאשׁ חֹדֶשׁ בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה? כֵּיוָן דְּחָלוּקִין בְּמוּסָפִין אָמְרִינַן, אוֹ דִּילְמָא: זִכָּרוֹן אֶחָד עוֹלֶה לְכָאן וּלְכָאן? אֲמַר לָן; תְּנִיתוּהָ, רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר: הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּיבָה כו'. מַאי לָאו לְהַזְכִּיר? לֹא, לְהַתְנוֹת. הָכִי נַמִי מִסְתַּבְּרָא, מִדְּקָתָנֵי בְּבְרֵיְיתָא: וְכֵן הָיָה רַבִּי דּוֹסָא עוֹשֶׂה בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא לְהַתְנוֹת - מִשּׁוּם הָכִי לֹא הוֹדוּ לוֹ. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ לְהַזְכִּיר - אַמַּאי לֹא הוֹדוּ לוֹ? וְאֶלָּא מַאי - לְהַתְנוֹת? לָמָּה לִי לְאִיפְּלוגֵי בְּתַרְתֵּי?! צְרִיכָא, דְּאִי אַשְׁמַעֵינַן רֹאשׁ הַשָּׁנָה, הָוָה אָמִינָא: בְּהָא קָאָמְרִי רַבָּנַן דְּלָא - מִשּׁוּם דְּאָתֵי לְזִלְזוּלֵי בֵּיהּ, אֲבָל בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים שֶׁל כָּל הַשָּׁנָה כּוּלָּהּ - אֵימָא מוֹדוּ לֵיהּ לְרַבִּי דּוֹסָא. וְאִי אִתְּמַר בְּהָא - בְּהָא קָאָמַר רַבִּי דּוֹסָא, אֲבָל בְּהַהִיא - אֵימָא מוֹדוּ לֵיהּ לְרַבָּנַן, צְרִיכָא. מֵיתִיבִי: רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל עֶשֶׂר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל תֵּשַׁע. וְאִם אִיתָא, בֵּית שַׁמַּאי אַחַת עֶשְׂרֵה מִבָּעֵי לֵיהּ!

אמר

תוספות

לית ליה בכדי שיעשו כלל, אפילו ביום טוב ראשון. או שמא אית ליה ביום טוב ראשון שהוא מדאורייתא בכדי שיעשו במוצאי יום טוב שני. ומבשל בשבת אתי שפיר דיאכל — דליכא למיגזר אטו שמא יבשל בשבת. ולפי טעם זה היה צריך להמתין במוצאי יום טוב שני כשיעור [שילך] ויתלוש ויביא. דאי כדי שיתלוש לבד — איכא למיחש שמא יאמר לנברי ביום טוב לתלוש, כדי שיאכל במוצאי יום טוב אחר שעה מועטת. ושמא יש לומר דכולי האי לא החמירו חכמים. ורבינו יצחק בן אברהם אומר: דבירושלמי דנדה משמע דטעם כדי שיעשו כדפירש רש"י. דתניא התם: לא תמלא אשה קדירה עסיסות ותורמוסין ותתנם לתוך התנור עם חשיכה, ואם עשתה כן — למוצאי שבת אסורין בכדי שיעשו. ומפרש התם בתר הכי: מפני שהגיית שבת עליו. וכיון דממתין בכדי שיעשו — אינו נהנה ממלאכת שבת כלום. ובשבת ויום טוב אף לפירש רש"י אסור מזה לזה אף בדבר הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל. ובדבר הניצוד והנלקט — אפילו שלא בא בשביל ישראל יש לאסור בשבת ויום טוב משום הכנה, מידי דהוה אביצה שנולדה בזה אסורה בזה. וכן משמע בריש ביצה (ד,א), דמשמע התם דרב דאסר ביצה אסר נמי עצים שנשרו מן הדקל ושירי מדורה ושירי פתילה ושמן שכבה בשבת. ומפרש בירושלמי דרב אוסר להדליק ביום טוב. ובהלכות גדולות בהלכות יום טוב כתב: דאף על גב דדבר הניצוד והנלקט ביום טוב בשביל ישראל — אסור עד מוצאי יום טוב שני, בדבר הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל — שרי ביום טוב שני מידי דהוה אביצה שנולדה בזה מותרת בזה. ונראה שדקדקו מדקאמר ב"אין צדין" (שם כד,ב) ולערב אסורים בכדי שיעשו — אאם יש [במינו] במחובר, ולא קאמר נמי על הבא מחוץ לתחום. משמע דאין צריך בו בכדי שיעשו. וטעמא משום דבתחום הקילו כעין שהקילו לענין הבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר. ומיהו, לביצה ודאי לא מדמינן — דבביצה לא שייך שמא יאמר לנברי, כמו בדבר הבא מחוץ לתחום. **אדעתא** דכולהו רבנן קאתו — נראה לרבינו יצחק בן אברהם דהכי הלכתא, דקיימא לן כרב ששת כלפי רב נחמן באיסורי. וכלפי רב חסדא נמי הלכתא כוותיה, שהיה גדול ממנו. כדאשכחן בכמה דוכתי: בעי רב חסדא מרב ששת. ובפרק "הדר" (לקמן סז,א) נמי אמר: רב חסדא ורב ששת כי הוו פגעו אהדדי רב חסדא מירתע שפוותיה ממתניתין דרב ששת, ורב ששת מירתע כוליה גופיה מפלפוליה דרב חסדא. ואמר בסוף הוריות (יד,א): סיני ועוקר הרים — סיני עדיף. דהכל צריכין למרי חיטיא. הלכך: דבר הבא מחוץ לתחום בשביל ישראל — אסור לכל בני ביתו לאכול, דאדעתא דכולהו קאתי.

הא ודאי מאתמול נעקרה — אבל אי היום נעקרה — אסור, אף על גב דאדעתא דנכרים אתו. וטעמא משום מוקצה. ואפילו לרבי שמעון דלית ליה מוקצה — הבא מודה, כיון דלא לקטן מאתמול — אקצינהו. ודמי לגרוגרות וצמוקין. וכן משמע בריש "המביא" בביצה (ל,ב) דכל היכא דאין יושב ומצפה — אית ליה לרבי שמעון מוקצה. וכן פירש הקונטרס בריש "אין צדין" (שם כד,ב) גבי נברי שהביא דורון לישראל. ואם תאמר: דבפרק קמא דחולין (יד,א) גבי השוחט בשבת משמע דלא הוי מוקצה לרבי שמעון, ואפילו לרבי יהודה בעי למימר מעיקרא דלא הוי מוקצה! וצריך לומר דמיירי ביושב ומצפה שמא ישחטנו חרש שוטה וקטן ואחרים רואין אותו. ואם תאמר: למה ליה טעמא בריש ביצה (ג,א) גבי פירות הנושרין שמא יעלה ויתלוש? תיפוק ליה משום מוקצה! ויש לומר: כגון דאית ליה עורבים, דהוי מוכן לעורבים. והא דאמרינן בפרק "כל כתבי" (שבת קכב,א) דאין מעמידין בהמה על גבי מוקצה בשבת, פירוש: עשבים שנתלשו בשבת — הא פרשינן התם כגון שהיו עומדין בשעת חיבורן במקום שהבהמה לא היתה יכולה לבא שם. אי נמי: דצריך טעמא שמא יעלה ויתלוש, לרבי שמעון ביושב ומצפה. ואם תאמר: טעמא דמוקצה למה ליה? תיפוק ליה משום שמא יעלה ויתלוש! ויש לומר: דשמא יעלה ויתלוש לא הוי אלא בפירות האילן, שקלים ליתלוש. אבל לפתות, דבעי מרא וחצינא — לא. וכן במשקין, דגזרינן שמא יסחוט, לפי שקלים ליסחוט. ודגים שנצודו ביום טוב — אסורין משום מוקצה כגרוגרות וצמוקין, ולא משום דגזרינן שמא יצוד. ותדע, דבסוף "כל כתבי" (שם קכב,א) גבי מילא מים לבהמתו, ונברי שהדליק הנר ועשה כבש — לא אסרינן לישראל לירד אחריו גזירה שמא יעשנו. והא דמדמי בפרק קמא דחולין (יד,ב) שמא ישחוט לשמא יסחוט — הוה מצי למידחי דלא דמו כדפירשתי, אלא דבלאו הכי דחי ליה שפיר. **זכרון** אחד עולה — דבראש השנה כתיב "זכרון תרועה" ובראש חדש כתיב בפרשת "בהעלותך" גבי חצוצרות "והיו לכם לזכרון". פירש רבינו שמואל בן מאיר: דאין צריך להזכיר מקראות של מוסף, לא דיום טוב ולא דרבינו חננאל. כדאמר רב חיננא אמר רב בשילהי ראש השנה (לה,א): כיון שאמר "ובתורתך כתוב לאמר" — שוב אינו צריך, גבי מלכיות זכרונות ושופרות. ואם התחיל — צריך לסיים. והא דתנן: הפותח לא יפחות משלש — היינו בהתחיל. והוא הדין נמי במקראות דקרבנות, ואם בא להזכיר — מזכיר אף של רבינו חננאל. ורבינו תם מפרש: דההיא דרב חיננא — דווקא במלכיות זכרונות ושופרות, אבל דמוסף צריך להזכיר לעולם. אבל דרבינו חננאל אין צריך כלל להזכיר, דנפטר במה שאמר "מלבד עולת החדש ומנחתה". והגיה במחזורו "ושני שעירים לכפר ושני תמידים כהלכתם". ולרבי יצחק אין נראה לחלק בין מלכיות זכרונות ושופרות למקראות דמוסף, ויש גאונים קדמונים שאין מניחין לומר "ובראשי חדשיכם" דלא ליתי לזלזולי במועדות ויום טוב ראשון של ראש השנה, דיאמרו יום שני עיקר כמו בראשי חדשים של כל השנה, ואתי לממני מועדות מיום שני. ואין נראה לרבינו יצחק, דבכולהו שמעתא ליכא דחש להאי זלזולא. ובערוך בערך "חדש": איזה הוא חג שהחדש מתבטה בו — הוי אומר זה ראש השנה. פירוש: שאין אומר "ובראשי חדשיכם" לא בתפלה ולא בזולתה. [ועיין עוד תוספות ביצה טז,א דיבור המתחיל איזהו. ותוספות ראש השנה ח,ב דיבור המתחיל "שהחדש", ועוד שם בתוספות לה,א].

תוספות

לית הלכתא כרב אחא בר יעקב — פירש רש"י ולא איתפרש. ורבינו חננאל פירש: דבפרק "תולין" (שבת קלט,א) גבי כשותא פריך: וליתיב לינוקא דישראל, ומשני: דילמא אתי למיסרך, וקים לן דרב אחא בר יעקב הקשה אותה קושיא.

דלמא אתי למיסרך — אומר רבינו שמואל: דוקא גבי זמן שהוא קבוע חיישינן דלמא אתי למיסרך. אבל אם אירע ברית מילה בתשעה באב או ביום הכפורים, דלא הוי אלא אקראי בעלמא — לא חיישינן דלמא אתי למיסרך. ומעשה היה בחופה בעשרה בטבת נתנו הכוס לתינוק לשתות. [ומעשה היה בברית מילה ברבינו יעקב בר יקר שחל עשרה באב באחד בשבת, והוא היה אב בית דין, וצוה להתפלל מנחה גדולה, ורחצו ואכלו מפני שיום טוב שלהן היה, כדכתיב: "שש אנכי כו'". והאי דלא מברכינן "שהחיינו" — משום צערא דינוקא. תוס' שאנ"ץ].

[ביצה

אָמַר רַבִּי זֵירָא: שָׁאנֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, מִתּוֹךְ שֶׁכּוֹלֵל לְשַׁחֲרִית וְעַרְבִית כּוֹלֵל נַמִּי בְּמוּסָפִין. וּמִי אִית לְהוּ לְבֵית שַׁמַּאי כּוֹלֵל, וְהָתַנְיָא: רֹאשׁ חוֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שְׁמֹנֶה, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע! קַשְׁיָא. וְכוֹלֵל עַצְמוֹ תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: שַׁבָּת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אוֹ בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה מִתְפַּלֵּל כְּדַרְכּוֹ שֶׁבַע, וְאוֹמֵר מֵעֵין הַמְּאוֹרָע בַּעֲבוֹדָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: בַּהוֹדָאָה. וְאִם לֹא אָמַר - מַחֲזִירִין אוֹתוֹ. וּבְמוּסָפִין מַתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת, וּמְסַיֵּים בְּשֶׁל שַׁבָּת, וְאוֹמֵר קְדוּשַׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה אוֹמְרִים: כָּל מָקוֹם שֶׁזְّקוּק לְשֶׁבַע - מַתְחִיל בְּשֶׁל שַׁבָּת, וּמְסַיֵּים בְּשֶׁל שַׁבָּת, וְאוֹמֵר קְדוּשַׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע. מַאי הֲוָה עֲלָהּ? אָמַר רַבִּי חִסְדָּא: זִכְרוֹן אֶחָד עוֹלֶה לוֹ לְכָאן וּלְכָאן. וְכֵן אָמַר רַבָּה: זִכְרוֹן אֶחָד עוֹלֶה לוֹ לְכָאן וּלְכָאן. וַאֲמַר רַבָּה: כִּי הֲוֵינָא בֵּי רַב הוּנָא, אִיבַּעְיָא לָן: מַהוּ לוֹמַר זְמַן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים? כֵּיוָן דִּמְזַמֵּן לְזַמַּן אָתֵי - אָמְרִינַן, אוֹ דִּילְמָא: כֵּיוָן דְּלָא אִיקְרוּ רְגָלִים - לָא אָמְרִינַן? לָא הֲוָה בִּידֵיהּ. כִּי אֲתָאי בֵּי רַב יְהוּדָה, אֲמַר: אֲנָא אַקְּרָא חַדְתָּא נַמִּי אָמִינָא זְמַן. אֲמַר לֵיהּ: רְשׁוּת לָא קָא מִיבַּעְיָא לִי, כִּי קָא מִיבַּעְיָא לִי - חוֹבָה מַאי? אֲמַר לֵיהּ: רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ אֵין אוֹמֵר זְמַן אֶלָּא בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים. מֵיתִיבִי: "תֵּן חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה", רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: שִׁבְעָה - אֵלּוּ שִׁבְעָה יְמֵי בְרֵאשִׁית, שְׁמוֹנָה - אֵלּוּ שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: שִׁבְעָה - אֵלּוּ שִׁבְעָה יְמֵי פֶּסַח, שְׁמוֹנָה - אֵלּוּ שְׁמוֹנָה יְמֵי הָחָג. וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר וְגַם - לְרַבּוֹת עֲצֶרֶת וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מַאי לָאו לִזְמַן? לֹא, לִבְרָכָה. הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא, דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ לִזְמַן - זְמַן כָּל שִׁבְעָה מִי אִיכָּא? הָא לָא קַשְׁיָא, דְּאִי לָא מְבָרֵךְ הָאִידָנָא - מְבָרֵךְ לְמָחָר וּלְיוֹם אוֹחֲרָא. מִכָּל מָקוֹם בָּעֵינַן כּוֹס? לֵימָא מִסַּיֵּיע לֵיהּ לְרַב נַחְמָן, דַּאֲמַר רַב נַחְמָן: זְמַן אוֹמְרוֹ אֲפִילּוּ בַּשּׁוּק. הָא לָא קַשְׁיָא - דְּאִיקְלַע לֵיהּ כּוֹס. הָתֵינַח עֲצֶרֶת וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, יוֹם הַכִּפּוּרִים הֵיכִי עָבֵיד? אִי מְבָרֵךְ עֲלֵיהּ וְשָׁתֵי לֵיהּ - כֵּיוָן דַּאֲמַר זְמַן קַבְּלֵיהּ עֲלֵיהּ, וְאָסַר לֵיהּ. דְּהָאַמַּר לֵיהּ רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא לְרַב: מִי בָּדְלַתְּ? וְאֲמַר לֵיהּ: אִין, בָּדִילְנָא. לִבְרוֹךְ עֲלֵיהּ וְלִנְסְיֵהּ - הַמְבָרֵךְ צָרִיךְ שֶׁיִּטְעוֹם! לֵיתְבֵיהּ לְינוֹקָא - לֵית הִלְכְתָּא כְּרַב אַחָא, דְּילְמָא אָתֵי לְמִסְרַךְ. מַאי הָוֵי עֲלָהּ? שְׁדַרוּהָ רַבָּנַן לְרַב יֵימָר סָבָא קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא בְּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּרֵישׁ שַׁתָּא, אֲמַרוּ לֵיהּ: זִיל חֲזִי הֵיכִי עָבֵיד עוּבְדָּא, תָּא אֵימָא לָן. כִּי חַזְיֵיהּ אֲמַר לֵיהּ: דָּלוּיָהּ לִרְטִיבָה, רַפְסָא לֵיהּ בְּדוּכְתֵּיהּ. אֵיתִיתוּ לֵיהּ כָּסָא דְּחַמְרָא, קָדֵישׁ וַאֲמַר זְמַן. וְהִלְכְתָּא: אוֹמֵר זְמַן בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים. וְהִלְכְתָּא: זְמַן אוֹמְרוֹ אֲפִילּוּ בַּשּׁוּק. וַאֲמַר רַבָּה, כִּי הֲוֵינַן בֵּי רַב הוּנָא אִיבַּעְיָא לָן: בַּר בֵּי רַב דְּיָתִיב בְּתַעֲנִיתָא בְּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא, מַהוּ לְאַשְׁלוּמֵי? לָא הֲוָה בִּידֵיהּ. אֲתָאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה וְלָא הֲוָה בִּידֵיהּ. אֲמַר רָבָא: נְחַזֵּיהּ אֲנַן, דְּתַנְיָא: תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת,

וכן

אמר רבי זירא — לעולם צריך להזכיר. ומיהו, לבית שמאי ברכה באנפי נפשה לראש חדש לא בעי. ולאו משום דזכרון דראש השנה עולה לו, דמשמע דביון דראש השנה הוא היינו ראש חדש. דאי הוה נמי שבת וראש חדש ולאו ראש השנה — לא בעי ליה ברכה בפני עצמה, אלא חותם: "מקדש השבת וישראל וראשי חדשים". והלכך, בראש השנה נמי חותם: "מקדש ישראל ויום הזכרון וראשי חדשים". ואף על גב דבשבת וראש השנה בעי לכל חד ברכה בפני עצמה — בראש חדש מודו, דמתוך שכולל ברכתו בתוך ברכת היום שחרית וערבית, ואפילו בשאר שבתות. דההיא ודאי אפילו לבית שמאי פשיטא לן דלא בעי לכל חד ברכה לעצמו. דהא אי הוה מיקלע בחול אין לו ברכה שחרית וערבית, אלא אומר "יעלה ויבא" בעבודה. והלכך, כי מיקלע בשבת, אפילו למאן דאמר לקמן דבשבת לא מדכרינן דראש חדש בעבודה אלא בברכת היום — מיכלל הוא דכיילינן, ולאו בפני עצמה. **כולל נמי במוספין** — לבית שמאי. ואף על גב דבחול אית ליה ברכה במוספין לעצמו — הכא מיכלל הוא דכיילינן הואיל וכולל שחרית וערבית. אבל שאר ימים טובים, דאית להו ברכה ערבית ושחרית כי מיקלעי בחול — בהני פליגי בית שמאי כי מיקלעי בשבת מצרכי להו ברכה בעצמן, לכל תפלותיהם. **ומי אית להו לבית שמאי כולל** — בברכת המוספין של ראש חודש דאיקלע בשבת. **מתפלל שמנה** — של ראש חדש ושל שבת ובמוספין קאמר. **קשיא** — ושמע מינה: כיון דבשאר שבתות קא בעו בית שמאי ברכה לראש חדש, ובראש השנה לא בעו — דטעמא משום דזכרון דראש השנה עולה לו. ושמע מינה אפילו מכלליה ואדכורי נמי לא בעינן. **וכולל עצמו** — דשחרית וערבית בראש חדש שחל להיות בשבת. **תנאי היא** — דאיכא תנא דאפילו כולל לית ליה, אלא אומר "יעלה ויבא" בעבודה כבחול. אבל בברכת היום אינו נזכר כלל, אפילו לכוללו. **ומתחיל בשל שבת** — "ותתן לנו את יום המנוח הזה", ומסיים בשל שבת "מקדש השבת" ותו לא. ומיהו, במוספים באמצע ברכה הוא נכלל. אבל שחרית וערבית — אינו נכלל אפילו באמצע, והאי תנא לית ליה כולל שחרית וערבית. **כל מקום שזקוק לשבע** — ואפילו שחרית וערבית. **קדושת היום** — של ראש חדש עם של שבת. כגון: "את יום המנוח הזה ואת יום ראש חדש הזה", ואם מועד הוא: "את יום השבת הזה ואת יום חג פלוני הזה": (פסק:

ובמסכת ביצה קבעינן הלכתא דלא כי הני תנאי דמסיימי בשל שבת לחודיה במוספין, אלא אף קדושת היום בעי לאדכורי בחתימה: "מקדש השבת וישראל והזמנים", ובראש חדש: "מקדש השבת וישראל וראשי חדשים". אבל במאי דקאמר שחרית וערבית מתפלל כדרכו, ואומר מעין המאורע בעבודה — הלכתא כוותיה. וגבי כולל דשחרית וערבית קבעינן אין הלכה כאותו הזוג, דאמרי: כל מקום שזקוק לשבע כולל. בפרק שני דביצה). **מאי הוי עלה** — מהו להזכיר של ראש חדש בראש השנה. **אקרא חדתא** — כשאני רואה דלעת חדשה משנה לשנה אמינא זמן. **אלו שבעת ימי בראשית** — השבת נבחר מתוכה. **שמונה ימי מילה** — השמיני נבחר מתוכה. **אלו שבעה ימי הפסח** — שאתה צריך לתת חלק לבולם, ולקמן מפרש מאי חלק. **לברכה** — דמברכים כל יומא "מקדש ישראל והזמנים". **מכל מקום כוס בעינן** — לעיל מהדר לאוקומי הכי נמי מסתברא, דאי סלקא דעתך זמן זמן — כל שבעה מי איכא, ודקאמר דאי לא אמר האידנא, אומר למחר וליומא אחרינא — האי נמי ליתא, דהא כוס יין בעי לומר הברכה עליו. וסתמא דאינשי, יומא קמא אית להו כוס — אבל בשאר יומא לכולי עלמא לית להו. **הא לא קשיא דמיקלעי ליה כוס** — ולעולם אזמן קאי, ולרב נחמן לא תסייעיה. **תינח עצרת וראש השנה** — איכא למימר דזמן אכוס קאמר ליה. אלא יום הכפורים, אי בזמן מוקמת ליה — על כרחיך סייעתא לרב נחמן היא, דעל הכוס היכי ליעביד? אי מברך עליה ושתי ליה וכו'. **מי בדלת** — פעם אחת נתקשרו שמים בעבים, והתפלל רב של שבת מבעוד יום, ואמר ליה רב ירמיה לרב: מי בדלת מן המלאכה משקבלת עליך שבת? ואמר ליה: אין, בדילנא. **ליתביה לינוקא** — לשתותו, לאחר שיברך עליו. דהאי שיטעום דקאמר — לאו דווקא קאמר אמברך, דהוא הדין כי שתי אחרינא. דטעמא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא יהנה אדם ממנו לאלתר, שתהא ברכת היין ד"בורא פרי הגפן" שלא לצורך. ומכי טעם ליה אחרינא — שפיר דמי. וכדתניא נמי בגמרא דפרק "ראוהו בית דין" (ראש השנה כט,ב): לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל עמהם, שהרי הן יכולין לעשות, אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות. ואף על פי שהוא לא טעם אלא בניו — שפיר דמי, ואף על פי שבירך עליה ברכת "המוציא". **דרב אחא בר יעקב** — —לא איתפרש. **דאתי למיסרך** — התינוק לאחר המנהג זה, ולשתות ביום הכפורים אחר שיגדיל. **מאי הוי עלה** — צריך לומר זמן בראש השנה וביום הכפורים, או לא. **כד חזייה** — רב חסדא לרב ייבא. **אמר ליה דלויה לרטיבא רפסא ליה בדוכתיה** — המגביה עץ לח שאינו ראוי להיסק בידוע שצריך למקומו, הואיל ואליו אינו צריך, שעל חנם לא הגביהו. כלומר: על חנם לא באת לכאן.

וכן

הגמרא דוחה את הקושיא. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּי זֵירָא,** לעולם יתכן שצריך להזכיר של ראש חודש בראש השנה, ואין אומרים שזכרון אחד עולה לכאן ולכאן, ומה שלא הצריכו בית שמאי לומר ברכה של ראש חודש בפני עצמה, הוא משום **דשַׁאנִי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ** – ששונה היא הזכרת ראש חודש בראש השנה או בשבת מהזכרת ראש השנה או שאר ימים טובים בשבת. שראש חודש, **מִתּוֹךְ שֶׁכּוֹלֵל לְשַׁחֲרִית וְעַרְבִית** – כיון שבשחרית וערבית, בראש חודש שחל ראש השנה או שבת אינו אומר אותה ברכה בפני עצמה, משום כך **כּוֹלֵל נַמִּי בְּמוּסָפִין** – גם בתפילת מוסף של ראש השנה אינו אומרה ברכה בפני עצמה אלא כוללה בברכת היום ומסיים מקדש ישראל ויום הזכרון וראשי חדשים, וכן בשבת כוללה בברכת השבת ומסיים מקדש השבת וישראל וראשי חדשים. ואף שאם חל ראש חודש בחול אומר אותה ברכה בפני עצמה, מכל מקום כשחל בשבת או בראש השנה אין אומר אותה ברכה בפני עצמה אלא כוללה כמו בשחרית וערבית.

הגמרא תמהה על דברי רבי זירא שפירש בדעת בית שמאי שאף בראש חודש שחל בשבת אין מזכירים את ראש חודש בברכה בפני עצמה. מקשה הגמרא: **וּמִי אִית לְהוּ לְבֵית שַׁמַּאי כּוֹלֵל** – וכי סוברים בית שמאי שבראש חודש שחל בשבת כולל הוא את ראש חודש בברכת השבת בתפילת מוסף ואינו אומרה ברכה בפני עצמה, **וְהָתַנְיָא** בברייתא, **רֹאשׁ חֹדֶשׁ שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים מִתְפַּלֵּל** בתפילת מוסף **שְׁמֹנֶה** ברכות, שבע כדרכו, ומוסיף לראש חודש ברכה בפני עצמה, **וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים מִתְפַּלֵּל שֶׁבַע** ברכות בלבד, וכולל ראש חודש עם קדושת שבת. מסיימת הגמרא: **קַשְׁיָא** – אכן מברייתא זו נסתרים דברי רבי זירא שפירש בדעת בית שמאי שראש חודש שחל בשבת אינו אומר ברכה של ראש חודש בפני עצמה. ולפי זה נמצא, שחוזרת ההוכחה ממה שאמרו בית שמאי בברייתא לעיל שבראש השנה מתפללים עשר ברכות, שאין מזכירים ראש חודש בראש השנה כלל, שהרי אם היו מזכירים, היה להם לומר אחת עשרה ברכות.

הגמרא מביאה מחלוקת תנאים לענין מקום הזכרת ראש חודש בתפילות שחרית ערבית ומנחה כשחל בשבת. אומרת הגמרא: **וְכוֹלֵל עַצְמוֹ** – עיקר דין כולל בשחרית וערבית כשחל ראש חודש בשבת, שאומרה בברכה אמצעית וכוללה עם ברכת השבת, **תַּנָּאֵי הִיא** – מחלוקת תנאים הוא, **דְּתַנְיָא** בברייתא, **שַׁבָּת שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּרֹאשׁ חוֹדֶשׁ אוֹ בְּחוּלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, עַרְבִית שַׁחֲרִית וּמִנְחָה מִתְפַּלֵּל כְּדַרְכּוֹ** בשאר שבתות, **שֶׁבַע** ברכות, **וְאוֹמֵר מְעֵין הַמְּאוֹרָע בַּעֲבוֹדָה** – מזכיר את ראש חודש או חול המועד ביעלה ויבא בברכת עבודה שהיא 'רצה', וכמו בראש חודש וחול המועד שחלו בחול. **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר,** מזכיר את ראש חודש וחול המועד **בְּהוֹדָאָה** – בברכת מודים, כשם שאומר על הניסים בחנוכה ופורים בברכה זו, **וְאִם לֹא אָמַר,** בעבודה לתנא קמא או בהודאה לרבי אליעזר, **מַחֲזִירִין אוֹתוֹ** – מצריכים אותו לחזור ולהתפלל ולהזכיר. **וּבְמוּסָפִין** – ובתפילת מוסף, **מַתְחִיל** ברכה אמצעית **בְּשֶׁל שַׁבָּת,** שאומר 'ותתן לנו את יום המנוח הזה' **וּמְסַיֵּים** – וחותם הברכה רק **בְּשֶׁל שַׁבָּת,** שאומר 'ברוך אתה ה' מקדש השבת', **וְאוֹמֵר קְדוּשַׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע** – ובאמצע הברכה מזכיר את ראש חודש או את חול המועד. **רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָה** חולקים **וְאוֹמְרִים,** שבכל **מָקוֹם שֶׁזָּקוּק לְשַׁבֵּעַ** ברכות מחמת היום, ואפילו שחרית וערבית, **מַתְחִיל** ברכה אמצעית **בְּשֶׁל שַׁבָּת וּמְסַיֵּים בְּשֶׁל שַׁבָּת, וְאוֹמֵר קְדוּשַׁת הַיּוֹם בָּאֶמְצַע** – ומזכיר את ראש חודש או את חול המועד באמצע ברכה זו. הרי שדין כולל בשחרית וערבית אינו אלא לדעת רבן שמעון בן גמליאל ורבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, אבל לשאר תנאים אינו כולל את ראש חודש בברכה אמצעית אלא מזכירה ביעלה ויבא בעבודה או בהודאה.

הגמרא חוזרת לעיקר נידון סוגייתנו האם מזכירים את ראש חודש בראש השנה. מבררת הגמרא: **מַאי הֲוָה עֲלָהּ** – מה היא ההברעה בשאלה שהוזכרה לעיל, האם מזכירים את ראש חודש בראש השנה או לא. משיבה הגמרא: **אָמַר רַב חִסְדָּא, זִכָּרוֹן אֶחָד עוֹלֶה לוֹ לְכָאן וּלְכָאן** – מה שאומר בתפילה 'יום הזכרון' עולה לו גם לראש השנה וגם לראש חודש, ואינו צריך להזכיר את ראש חודש בפני עצמו. **וְכֵן אָמַר רַבָּה זִכָּרוֹן אֶחָד עוֹלֶה לוֹ לְכָאן וּלְכָאן.**

הגמרא מביאה נידון נוסף שהסתפקו לפני רב הונא בענין ראש השנה: **וְאָמַר רַבָּה, כִּי הֲוֵינָא בֵּי רַב הוּנָא** – כשהייתי בישיבתו של רב הונא **אִיבַּעְיָא לָן** – הסתפקנו אני וחבירי לפני רב הונא, **מַהוּ לוֹמַר זְמַן** – האם מברכים ברכת 'שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה' **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים.** וצדדי הספק הם, האם **מֵבֵּיוָן דְּמִזְּמַן לִזְמַן אָתֵי** – שהם באים משנה לשנה, הרי הם כזמן חדש **וַאֲמִרִינָן** – יש לומר בהם ברכת שהחיינו וקיימנו והגיענו ל'זמן הזה'. **אוֹ דִּילְמָא, כֵּיוָן דְּלֹא אִיקְּרוּ רְגָלִים** – שראש השנה ויום הכיפורים אינם קרויים רגלים כשאר ימים טובים שנקראו 'שָׁלֹשׁ רְגָלִים' (שמות כג יד), **לֹא אַמְרִינָן** – אין לומר בהם ברכת שהחיינו. **וּלֹא הֲוָה בִּידֵיהּ** – לא היה בידי רב הונא לפשוט לנו ספק זה.

מוסיף רבה: **וְכִי אַתָּאי בֵּי רַב יְהוּדָה** – כשהגעתי לישיבתו של רב יהודה ושאלתי אותו שאלה זו, **אָמַר** לי רב יהודה, **אֲנָא, אַקְּרָא חַדְתָּא נַמִּי אֲמִינָא זְמַן** – גם כשאני רואה דלעת חדשה הבאה משנה לשנה, אומר אני ברכת שהחיינו, ואם כן מסתבר שגם בראש השנה ויום הכיפורים יש לברך ברכה זו. **אָמַר לֵיהּ** רבה לרב יהודה, **רְשׁוּת לֹא קָא מִיבַּעְיָא לִי** – אם רצונו לברך ברכת שהחיינו לא הסתפקתי האם רשאי לעשות כן, לפי שפשוט לי שרשאי, וכשם שרשאי לברך שהחיינו על פרי חדש הבא משנה לשנה, כך רשאי לברך על מועדים אלו, אלא **כִּי קָא מִיבַּעְיָא לִי** – מה שהסתפקתי בו הוא, **חוֹבָה מַאי** – האם יש חובה לברך ברכה זו כשאר ימים טובים או לא. **וְאָמַר לִי** רב יהודה, **רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ** – אמרו שניהם, **אֵין אוֹמֵר זְמַן** – ברכת שהחיינו, **אֶלָּא בְּשָׁלֹשׁ רְגָלִים,** ולא בראש השנה ויום הכיפורים.

הגמרא מקשה מברייתא על דברי רב ושמואל: **מֵיתִיבִי,** שנינו בברייתא, נאמר בפסוק 'תֵּן חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה', ונחלקו תנאים בפירוש הפסוק, **רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, 'שִׁבְעָה', אֵלּוּ שִׁבְעָה יְמֵי בְּרֵאשִׁית,** וכוונת הפסוק לומר שמשבעת הימים נבחר חלק אחד שהוא שבת. ו'שְׁמוֹנָה', **אֵלּוּ שְׁמוֹנָה יְמֵי מִילָה,** שמשמונת הימים נבחר היום השמיני למול בו. **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר, 'שִׁבְעָה' אֵלּוּ שִׁבְעָה יְמֵי הַפֶּסַח,** שיש ליתן חלק לכל אחד מהימים [ולהלן תפרש הגמרא למה הכוונה], ו'שְׁמוֹנָה', **אֵלּוּ שְׁמוֹנָה יְמֵי חָג** – חג הסוכות ושמיני עצרת. **וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר** – ומה שנאמר בפסוק 'וְגַם' לשמונה, בא **לְרַבּוֹת** את **יְמֵי עֲצֶרֶת** – שבועות, **וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים,** שגם להם צריך ליתן חלק. מבררת הגמרא: **מַאי לָאו לְזְמַן** – האם אין כוונת הפסוק לדעת רבי יהושע שצריך לתת חלק, לענין שצריך לברך ברכת שהחיינו בימי הפסח וחג הסוכות וחג השבועות, ואף בראש השנה ויום הכיפורים, והרי זה שלא כדברי רב ושמואל שאמרו שאין מברכים ברכת שהחיינו אלא בשלש רגלים. דוחה הגמרא: **לֹא** – אין הכוונה לברכת שהחיינו, אלא **לִבְרָכָה** – לברכת קדושת היום שאומרים בה 'מקדש ישראל והזמנים'.

הגמרא מוכיחה שאין כוונת הברייתא לברכת שהחיינו. מוסיפה הגמרא: **הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא** לפרש שכוונת הברייתא לענין ברכת היום, משום **דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ** לפרש שהכוונה היא **לִזְמַן** – לברכת שהחיינו, קשה, **זְמַן כָּל שִׁבְעָה מִי אִיכָּא** – וכי מברכים ברכת שהחיינו בכל יום משבעת ימי הפסח. דוחה הגמרא: **הָא לֹא קַשְׁיָא** – אם משום קושיא זו, אין זו קושיא, משום שאכן ניתן לפרש שמדובר על ברכת שהחיינו, וכוונת הפסוק היא, **דְּאִי לֹא מְבָרֵךְ הָאִידְּנָא מְבָרֵךְ לְמָחָר וּלְיוֹם אוֹחֲרָא** – שאם לא בירך ביום הראשון יכול הוא לברך למחרת או ביום אחר מימי הפסח.

מוסיפה הגמרא: **שִׁמְכָּל מָקוֹם** יש להקשות, שאם הכוונה לברכת שהחיינו, הרי **בְּעֵינָן כּוֹס** – לברכת שהחיינו צריך כוס יין כדי לברך

המשך בעמוד קפה

וְכֵן עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, אף שבכל ערב תשעה באב לאחר חצות היום אסור לאכול בסעודה המפסקת שלפני התענית שני תבשילים וכן אסור לאכול בשר ולשתות יין, אבל בשחל להיות בשבת, **אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כָּל צָרְכּוֹ, וּמַעֲלֶה עַל שׁוּלְחָנוֹ** בסעודה האחרונה שלפני התענית **אֲפִילּוּ כִּסְעוּדַת שְׁלֹמֹה בִּשְׁעָתוֹ** – כשהיתה שעתו עומדת לו להיות מלך. **וכשֶׁחָל לִהְיוֹת תִּשְׁעָה בְּאָב בְּעֶרֶב שַׁבָּת** ומתענים בערב שבת, **מְבִיאִין לוֹ** מבעוד יום קודם כניסת השבת, מאכל כְּשִׁיעוּר **בֵּיצָה וְאוֹכֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְכַנֵּס לְשַׁבָּת בְּשֶׁהוּא מְעוּנֶּה.**

מביא רבה ברייתא נוספת: **וּתַנְיָא** בברייתא, **אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, פַּעַם אַחַת הָיֵינוּ יוֹשְׁבִין לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת הָיָה, וְהֵכִיאוּ לוֹ** לרבי עקיבא קודם כניסת השבת **בֵּיצָה מְגוּלְגֶּלֶת** – צלויה קצת ורכה, **וּגְמָעָהּ** – ושתאה **בְּלֹא מֶלַח,** וְלֹא עשה כן מפני **שֶׁהָיָה תָּאֵב לָהּ, אֶלָּא** כדי **לְהַרְאוֹת לְתַלְמִידִים הֲלָכָה** שאין משלימים תענית בערב שבת. **וְרַבִּי יוֹסֵי** חולק **וְאוֹמֵר מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים.**

מוסיפה הברייתא: **אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסֵי** לרבי יהודה וחכמים הסוברים שאין להשלים התענית בערב שבת. **האם אִי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בְּשַׁבָּת שֶׁמַּפְסִיק** לאכול בשבת **מִבְּעוֹד יוֹם. אָמְרוּ לוֹ** רבי יהודה וחכמים לרבי יוסי, **אֲבָל** – אמת, אכן מודים אנו בזה שמפסיק מבעוד יום. **אָמַר לָהֶם** רבי יוסי, אם אכן אתם מודים לי בתשעה באב שאחר השבת שפוסק מלאכול מבעוד יום, **מַה לִּי לִיכָּנֵס בָּהּ בְּשֶׁהוּא מְעוּנֶּה מַה לִּי לָצֵאת מִמֶּנָּה בְּשֶׁהוּא מְעוּנֶּה** – איזה חילוק יש בין תענית בערב שבת שנמצא נכנס לשבת כשהוא בתענית, לתענית לאחר השבת שמתחיל בה מבעוד יום ונמצא שיוצא מן השבת כשהוא בתענית. וכשם שמודים אתם לי שמותר לצאת מהשבת כשהוא בתענית, כך תודו לי גם שיהא מותר ליכנס לשבת בתענית. **אָמְרוּ לוֹ** חכמים לרבי יוסי, יש לחלק ביניהם, לפי שאף **אִם אָמְרַתְּ** – אמרת שמותר **לָצֵאת מִמֶּנָּה** כשהוא בתענית, טעם הדבר הוא מפני **שֶׁהֲרֵי אָכַל וְשָׁתָה כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ,** ונמצא שאינו מעונה כלל. וכי מפני זה **תֹּאמַר** שמותר גם **לִיכָּנֵס בָּהּ בְּשֶׁהוּא מְעוּנֶּה, שֶׁהֲרֵי לֹא אָכַל וְלֹא שָׁתָה כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ** של יום שישי, ולכך סוברים אנו שאין לו להכנס לשבת כשהוא בתענית מפני שהוא מעונה.

מסיים רבה ואומר: **וְאָמַר עוּלָּא** על מחלוקתם של רבי יהודה ורבי יוסי, **הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי** שמתענה ומשלים, ואם כן יש לפשוט מזה גם לגבי תלמיד היושב בתענית בערב שבת, שיכול להשלים תעניתו עד הלילה.

הגמרא מקשה על עולא שפסק הלכה כרבי יוסי: **וּמִי עֲבַדִּינָן כְּרַבִּי יוֹסֵי** – וכי עושים אנו מעשה כרבי יוסי להשלים התענית בערב שבת. **וּרְמִינְהִי** – והרי יש להקשות על כך, ששנינו במסכת תענית (טו:), **אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית** על הגשמים או צרה אחרת **עַל הַצִּיבּוּר** כשיודעים שאחת מהתעניות תחול **בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים** או **בַּחֲנוּכָּה וּבְפוּרִים,** מפני שהם מועדות ואסור להתענות בהם. **וְאִם הִתְחִילוּ** להתענות, שגזרו להתענות על הגשמים או צרה אחרת עד שיענום מן השמים, והתחילו להתענות, והגיע ראש חודש או חנוכה או פורים ועדיין לא נענו, **אֵין מַפְסִיקִין** גזרתם אלא מתענים אף בימים אלו, **דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל.** מוסיפה המשנה: **אָמַר רַבִּי מֵאִיר, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאֵין מַפְסִיקִין** ומתענים בראש חודש חנוכה ופורים כשהתחילו כבר קודם לכן, **מִדָּה הָיָה, שֶׁאֵין מַשְׁלִימִין** את התענית בימים אלו להתענות עד הלילה אלא אוכלים מבעוד יום. מסיים רבי מאיר: **וְכֵן בְּתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת** סובר רבן גמליאל שאין משלימים את התענית. נמצא מבואר במשנה זו שדעת רבן גמליאל שאין משלימים תענית בערב שבת. מוסיפה הגמרא: **וְתַנְיָא** בברייתא, **לְאַחַר פְּטִירָתוֹ שֶׁל (רבן שמעון בן גמליאל) [רַבָּן גַּמְלִיאֵל] נִכְנַס רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** לבית המדרש, **וּבא לְהָפֵר** ולבטל **אֶת דְּבָרָיו** של רבן גמליאל, ולומר שמשלימים את התענית בערב שבת.

וְעָמַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי עַל רַגְלָיו וְאָמַר, חָזֵי אֲנָא – רואה אני שבדין הוא, **דְּכָתַר רֵישָׁא גּוּפָא אָזִיל** – שהגוף יגרר וילך אחרי הראש, ויש ללכת אחר דברי הראשונים, וכיון שכָּל יָמָיו שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל קָבַעְנוּ הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, וכי עַכְשָׁיו אַתָּה מְבַקֵּשׁ לְבַטֵּל את דְּבָרָיו, יְהוֹשֻׁעַ, אֵין שׁוֹמְעִין לְךָ לבטל את דבריו, לפי שֶׁכְּבָר נִקְבְּעָה הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. מסיימת הברייתא: **וְלֹא הָיָה אָדָם** בבית המדרש **שֶׁעָרַעַר כַּדָּבָר כְּלוּם.** ואם כן מפורש שנקבעה הלכה כרבן גמליאל שאין משלימים, וכיצד אמר עולא שהלכה כרבי יוסי שמשלימים.

מתרצת הגמרא: **בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל עָבוּד** – נהגו לעשות **כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל,** ואילו **בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי** שהיה לאחר רבן גמליאל, **עָבוּד** – נהגו לעשות **כְּרַבִּי יוֹסֵי** שמותר להשלים התענית.

הגמרא מקשה שאף בדורו של רבן גמליאל לא נהגו כמותו: **וּבְדוֹרוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל עָבוּד כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל** – וכי בדורו של רבן גמליאל נהגו כמותו שלא להשלים התענית בערב שבת. **וְהָתַנְיָא** בברייתא, **אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר (בן) [בְּרַבִּי] צָדוֹק, אֲנִי (הָיִיתִי) מִבְּנֵי סְנָאָב בֶּן בִּנְיָמִין** – ממשפחתו של סנאב שהוא משבט בנימין, ומשפחה זו עלו בגורל בימי עזרא להביא עצים לבית המקדש ביום עשירי באב, **וּפַעַם אַחַת חָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, וּדְחִינוּהוּ** – את הצום **לְאַחַר הַשַּׁבָּת** – ליום ראשון שהוא עשירי באב, **וְהִתְעַנִּינוּ בּוֹ** ביום עשירי באב כשאר כל ישראל, **וְלֹא הִשְׁלַמְנוּהוּ** – לא השלמנו התענית אלא הפסקנו אותה מבעוד יום, **מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם טוֹב שֶׁלָּנוּ הָיָה,** שהרי ביום הקבוע להבאת קרבן העצים היו נוהגים בו יום טוב לענין שאסור בהספד בתענית ובמלאכה. מדייקת הגמרא מדבריו של רבי אלעזר ברבי צדוק: **טַעְמָא דְּיוֹם טוֹב** – הטעם שאמר שלא השלימו את התענית הוא מפני שיום זה הוא יום טוב שלהם, ומשמע, **הָא** אם יום התענית היה חל **בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב** שלהם כמו בכל תשעה באב שחל בחול שהוא ערב יום טוב שלהם, היו **מַשְׁלִימִין** את התענית, ומוכח אם כן, שאין איסור להכנס ליום טוב כשהוא מעונה, ורבי אלעזר ברבי צדוק בדורו של רבן גמליאל היה, ומוכח מזה שאף בדורו של רבן גמליאל לא היו נוהגים כמותו שלא להשלים בתשעה באב החל בערב שבת או בערב יום טוב, אלא היו נוהגים להשלים כרבי יוסי.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבִינָא, שַׁאנִי יוֹם טוֹב שֶׁל דְּבֵרֵיהֶם** – שונה הוא יום טוב שאינו אלא מדברי חכמים משבת ויום טוב שהם מן התורה, שביום טוב שאינו אלא מדברי חכמים, **מִתּוֹךְ שֶׁמִּתְעַנִּין בּוֹ שָׁעוֹת** – מאחר וקל הוא לענין תענית החלה ביום זה שמתענים בו קצת שעות, אף שהוא בעיקר היום, לכך **מַשְׁלִימִין בּוֹ עֲרָבִיּוֹת** – יש להקל בו אף לענין תענית החלה בערב יום טוב זה שמותר להשלים התענית אף שהוא נכנס ליום טוב כשהוא מעונה, מה שאין כן **שַׁבָּת, הוֹאִיל וְאֵין מִתְעַנִּין בָּהּ שָׁעוֹת** – כשחלה תענית בשבת אין מתענים בה כלל, לכך אף **אֵין מַשְׁלִימִין בָּהּ עֲרָבִיּוֹת** – בתענית החלה בערב שבת אין משלימים התענית, מפני שהמתענה ומשלים בערב שבת נמצא שמתענה במקצת השבת.

הגמרא מביאה דברי אמוראים נוספים בענין זה. מביאה הגמרא: **אָמַר רַב יוֹסֵף** לתלמידיו, **לֹא שְׁמִיעַ לִי הָא שְׁמַעְתָּא** – לא שמעתי את דברי עולא שקבע הלכה כרבי יוסי שמתענה ומשלים. רב יוסף חלה ושכח תלמודו, ואביי תלמידו היה מזכירו. **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי** לרב יוסף, **אַתְּ אָמַרְתְּ נִיהְלָן** – אתה אמרת לנו שהלכה כרבי יוסי, **וְאַהָא אָמַרְתְּ נִיהְלָן** – וכשלמדנו משנה זו אמרת לנו זאת, ששנינו במסכת תענית (טו:) 'אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וכו' בחנוכה ובפורים, ואם התחילו אין מפסיקין, דברי רבן גמליאל, אמר רבי מאיר אף על פי שאמר רבן גמליאל אין מפסיקין מודה היה שאין משלימין. וכן תשעה באב שחל להיות בערב שבת' שאין משלימים להתענות עד הלילה. **וְאָמְרַתְּ עָלָהּ** – ואמרת על כך, **אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב,** זוֹ **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים, מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים.** מפרשת הגמרא את ההוכחה: **מַאי לַאו** – האם לא נאמרו דברי חכמים, **אַכּוּלְּהוּ** – על כל מה שהזכיר רבי מאיר בשם רבן גמליאל שאינו משלים, בין ראש חודש

המשך בעמוד קטז

וכן ערב תשעה באב שחל להיות בשבת — אף על פי שאם חל להיות בחול לא יאכל שני תבשילין ולא יאכל בשר ולא ישתה יין — עכשיו שהוא שבת אוכל כל צורכו. **בשעתו** — שהיתה שעתו עומדת לו במלכותו, דמלך והדיוט הוה. **מגולגלת** — צלויה רכה. **להראות הלכה** — שאין משלימין תענית ערב שבת. **שהוא מפסיק** — סעודה. **מבעוד יום** — שצריך לאכול מבעוד יום, ומקבל תענית עליו משגמר לאכול, ואף על פי שהוא שבת. **אבל** — באמת. **ומה לי ליכנס כשהוא מעונה** — כגון שהשלים בערב שבת תעניתו. **ומה לי לצאת ממנה כשהוא מתענה** — שמתחיל תעניתו מבעוד יום. **ואם התחילו** — שהתחילו להתענות עשרים או שלשים יום, ונכנסו בדן ימי חנוכה או ראש חדש. **שאין משלימין** — תענית בחנוכה וראש חדש, להתענות כל היום. **וכן בתשעה באב שחל בעל שם** — נמי אין משלימין. **לבטל את דבריו** — ולומר משלימין. **חזי אנא דבתר רישא גופא אזיל** — רואה אני בדין ובדת שצריכין אנו להלך אחר דברי הראשונים. **ולא היה אדם כו'** — אלמא: אין משלימין. **בדורו של רבי יוסי** — דהוה בתר הכי שבקוהו לדרבן גמליאל וקבעו הלכה כרבי יוסי דמותר. **מבני סנאב בן בנימין** — משפחה היא משבט בנימין, שנפל להן גורל לקרבן עצים בעשרה באב בימי עזרא, ויום טוב היה להם לעולם, כדתנן בפרק בתרא דתענית. **לאחר השבת** — שהוא עשרה באב והוי יום טוב שלנו. **טעמא דיום טוב** — הא בשאר תשעה באב היו משלימין, אף על פי שכל תשעה באב הוי ערב יום טוב שלהם. ורבי אלעזר בר צדוק בדורו של רבן גמליאל הוה, כדתניא בביצה (כב,ב): אמר רבי אלעזר ברבי צדוק: פעמים הרבה נכנסתי אחר אבא לבית רבן גמליאל. **שאני יום טוב דרבנן** — כגון האי קרבן עצים, הואיל וקל הוא — שמתענין בו לשעות. כדקתני: והתענינו בו. לפיכך משלימין בו ערביות, כלומר: מותר להשלים ערב אותו יום טוב, וליכנס לתוכו כשהוא מעונה. דהא אפילו בעיקרו מותר להתענות בו קצת היום. אבל שבת שאסור להתענות בו קצת לשום תענית — אסור נמי להשלים בו ערביות, שהמשלים על שם מתענה במקצת שבת. **לא שמיע לי הא שמעתא** — דקבע עולא לעיל הלכה כרבי יוסי. **את אמרת ניהלן** — רבי יוסף חלה ושכח תלמודו, והיה אביי תלמידו מזכירו. **זו דברי רבי מאיר** — דאמר לעיל משום רבן גמליאל מודה היה שאין משלימין. וכן תשעה באב שחל להיות ערב שבת אבל חכמים אומרים מתענה ומשלים. **מאי לאו** — חכמים אבולהו קיימי, בין אחנוכה ופורים בין אערב שבת. ומדאגמרא רב לרבי יוסי בלשון חכמים — שמע מינה הלכה כרבי יוסי.

דאי

וְכֵן עֶרֶב תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת - אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה כָּל צָרְכּוֹ, וּמַעֲלֶה עַל שׁוּלְחָנוֹ אֲפִילּוּ כְּסְעוּדַּת שְׁלֹמֹה בִּשְׁעָתוֹ. חָל לִהְיוֹת תִּשְׁעָה בְּאָב בְּעֶרֶב שַׁבָּת - מְבִיאִין לוֹ כַּבֵּיצָה וְאוֹכֵל, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס לַשַּׁבָּת כְּשֶׁהוּא מְעוּנֶּה. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: פַּעַם אַחַת הָיִינוּ יוֹשְׁבִין לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, וְתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת הָיָה, וְהֵבִיאוּ לוֹ בֵּיצָה מְגוּלְגֶּלֶת וּגְמָעָהּ בְּלֹא מֶלַח. וְלֹא שֶׁהָיָה תָּאֵב לָהּ, אֶלָּא לְהַרְאוֹת לַתַּלְמִידִים הֲלָכָה. וְרַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. אָמַר לָהֶן רַבִּי יוֹסֵי: אִי אַתֶּם מוֹדִים לִי בְּתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּאֶחָד בַּשַּׁבָּת, שֶׁמַּפְסִיק מִבְּעוֹד יוֹם? אָמְרוּ לוֹ: אֲבָל. אָמַר לָהֶם: מַה לִּי לִיכָּנֵס בָּהּ כְּשֶׁהוּא מְעוּנֶּה, מַה לִּי לָצֵאת מִמֶּנָּה כְּשֶׁהוּא מְעוּנֶּה? אָמְרוּ לוֹ: אִם אָמַרְתָּ לָצֵאת מִמֶּנָּה - שֶׁהֲרֵי אָכַל וְשָׁתָה כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ, תֹּאמַר לִיכָּנֵס בָּהּ כְּשֶׁהוּא מְעוּנֶּה - שֶׁלֹּא אָכַל וְשָׁתָה כָּל הַיּוֹם כּוּלּוֹ. וְאָמַר עוּלָּא: הֲלָכָה כְּרַבִּי יוֹסֵי. וּמִי עָבְדִינַן כְּרַבִּי יוֹסֵי? וּרְמִינְהִי: אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּיבּוּר בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים בַּחֲנוּכָּה וּבְפוּרִים, וְאִם הִתְחִילוּ - אֵין מַפְסִיקִין, דִּבְרֵי רַבָּן גַּמְלִיאֵל. אָמַר רַבִּי מֵאִיר: אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר רַבָּן גַּמְלִיאֵל "אֵין מַפְסִיקִין", מוֹדֶה הָיָה שֶׁאֵין מַשְׁלִימִין, וְכֵן בְּתִשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת. וְתַנְיָא: לְאַחַר פְּטִירָתוֹ שֶׁל רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל נִכְנַס רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ לְהָכֵּר אֶת דְּבָרָיו. עָמַד רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי עַל רַגְלָיו וְאָמַר: חֲזִי אֲנָא דְּבַתַר רֵישָׁא גּוּפָא אָזֵיל, כָּל יָמָיו שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל קָבְעָנוּ הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ, עַכְשָׁיו אַתָּה מְבַקֵּשׁ לְבַטֵּל דְּבָרָיו?! יְהוֹשֻׁעַ, אֵין שׁוֹמְעִין לְךָ, שֶׁכְּבָר נִקְבְּעָה הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל. וְלֹא הָיָה אָדָם שֶׁעָרַר בַּדָּבָר כְּלוּם. בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל - עָבוּד כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל, בְּדוֹרוֹ שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי - עָבוּד כְּרַבִּי יוֹסֵי. וּבְדוֹרוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל עָבוּד כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל? וְהָתַנְיָא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן צָדוֹק: אֲנִי הָיִיתִי מִבְּנֵי סְנְאָב בֶּן בִּנְיָמִין, פַּעַם אַחַת חָל תִּשְׁעָה בְּאָב לִהְיוֹת בַּשַּׁבָּת, וְדִחֲינוּהוּ לְאַחַר הַשַּׁבָּת וְהִתְעַנִּינוּ בּוֹ וְלֹא הִשְׁלַמְנוּהוּ, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם טוֹב שֶׁלָּנוּ הָיָה. מַעֲמָא דְּיוֹם טוֹב, הָא עֶרֶב יוֹם טוֹב מַשְׁלִימִין! אָמַר רָבִינָא: שָׁאנֵי יוֹם טוֹב שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, מִתּוֹךְ שֶׁמִּתְעַנִּין בּוֹ שָׁעוֹת - מַשְׁלִימִין בּוֹ עַרְבִיּוֹת. שַׁבָּת, הוֹאִיל וְאֵין מִתְעַנִּין בָּהּ שָׁעוֹת - אֵין מַשְׁלִימִין בָּהּ עַרְבִיּוֹת. אֲמַר רַב יוֹסֵף: לָא שְׁמִיעַ לִי הָא שְׁמַעְתָּא. אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי: אַתְּ אָמְרַתְּ נִיהֲלַן, וְאַהָא אָמְרַתְּ נִיהֲלַן: אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצִּבּוּר בְּרָאשֵׁי חֳדָשִׁים וכו'. וְאָמְרִינַן עֲלָהּ, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: זוּ דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אֲבָל חֲכָמִים אוֹמְרִים: מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. מַאי לָאו אַכּוּלְּהוּ? לָא, אַחֲנוּכָּה וּפוּרִים. הָכִי נַמִּי מִסְתַּבְּרָא,

דאי

[**ביצה** מגולגלת — בפירוש רבינו חננאל, קבלה בידינו כי רבי עקיבא אותה שנה מסוכן היה, והביאו לרבי עקיבא הרופאים לגמע ביצה מגוגלגלת באחרית היום, ורבי יהודה לא דקדק, לפיכך סמך על מה שראה ולא ידע העיקר על מה עשה כך. ותמוז דהאי שתא מלייה מליוה, לפיכך חל תשעה באב בערב שבת, וחסרו אב ובא ראש השנה בשבת.

תוספות שאנ"ץ].

אי אתם מודים בתשעה באב — ואם תאמר: והא אמר שמואל בפרק "מקום שנהגו" (פסחים נד,ב): תשעה באב — בין השמשות שלו מותר! ויש לומר: דמכל מקום מתחיל מבעוד יום, לפי שאי אפשר לכוין תחילת הלילה. ועוד: דרבי יוסי סבירא ליה בין השמשות כהרף עין ואין אדם יכול לעמוד עליו. ואין לפרש דהכי קאמר: דהיכא דהפסיק סעודתו דהוי כמו קבלת תענית בשבת — דהא לא מצי קביל תענית בשבת עליה. ועוד: דאמרינן דאפילו יוה"כ דתוספת שלו דאורייתא שרי לאבול, אף על פי שכבר הפסיק. כדאמרינן באיכה דרבתי: רבי יהודה בן בתירא אזל לנציבין בערבא צומא, רבא אזל ריש כנישתא לזמוני ליה. אמר ליה: כבר אכלי ופסקי. אמר ליה: אשגחאבי עלי, דלא לימא גברא רבא הוא דלא אשגח עילויה. אזיל עמיה. ומסיק התם: דאכל מכל עיגול חד פתיתא ומכל מאכל פת אחד ומכל חבית חד כוס.

מודה היה שאין משלימין — משמע דרבנן דפליגי עליה סברי דאפילו מפסיקין. ולקמן אמרינן: זו דברי רבי מאיר שאמר משום רבן גמליאל, אבל חכמים אומרים: מתענה ומשלים. אלמא אדרבה דלרבנן — משלימין. ושמא הנהו חכמים דפליגי אדרבי מאיר סברי דמשלימין. והכא קאמר מודה לרבנן — דפליגי ארבן גמליאל, והנהו סבירא להו דמפסיקין.

מבני סנאב בן בנימין — "סנאה" גרסינן, ולא גרסינן "סנאב", דהכי כתיב בעזרא, ועל שם שבטו נקרא "בן בנימין". דגבי עצי מערכה חשיב ליה בפרק רביעי דתענית (כו,א), וכל הנהו דחשיב התם בני ארח בן יהודה בני דוד בן יהודה — כולם על שם שבטן. ואף על גב דרבי אלעזר בן צדוק כהן היה, כדמוכח בפרק "כל פסולי המוקדשין" (בכורות לו,א) גבי רבי אלעזר בר צדוק הוה ליה בוכרא וכו' — שמא אמו היתה מבנימין, או חתנם היה והיה עמהם בסייעתם.

שאני ימים טובים מדבריהם מתוך שמתענין בו שעות — משלימין בו ערביות. והא דאמרינן בסוף פרק קמא דראש השנה (יט,א): דימים הכתובים במגילת תענית אסורין בין לפניהם בין לאחריהם, ותנן נמי במסכת תענית בפרק שני (טז,ב): כל הכתובים במגילת תענית דלא למספד בהון — לפניו אסור, ולאחריו מותר. ועשרה באב כתיב בהנהו דלא למספד בהון — משמע דיום טוב דדבריהם נמי אסור להתענות בו ערביות! הני מילי תענית דרשות, אבל תענית חובה, כגון תשעה באב — מתענין. ואם תאמר: והיכי פשיט לעיל מרבי יוסי דאיירי בתענית חובה, על בני בי רב דיתבי בתענית, דמשמע דאיירי בתענית הרשות? וכן משמע בשאלתות דמיירי בכל תעניות. ומנהג נמי דאפילו בתענית הרשות משלימין. ובירושלמי נמי אמרינן במסכת תענית בשם רב הונא: אפילו יחיד הגזור על עצמו בעל שם תענית — מתענה ומשלים! ויש לומר: דשפיר מוכח לעיל, דכיון דאמר רבי יוסי מתענה ומשלים, אף על גב דתענית תשעה באב לא דחי שבת — שמע מינה דבמה שנכנס בשבת כשהוא מעונה לא חשיב כמתענה בשבת. ואם כן בתענית הרשות נמי שרי להשלים. אבל ערב יום טוב דדבריהם — שייך לפלוגי בין תשעה באב לתענית הרשות, דמה שאסור להתענות בערב יום טוב דדבריהם — לאו משום דחשוב כמתענה ביום טוב, דהא לאחריו נמי אסור אף על גב דאין מתענין ביום טוב, אלא משום דעשו חיזוק ביום טוב דדבריהם שלא יבא להתענות ביום טוב עצמו. וכי גזרו — בתענית רשות, אבל בתשעה באב — לא גזרו.

דאי סלקא דעתך אכולהו — אמרה רב יהודה. **הא בעי מיניה רבה מרב יהודה** — כדאמרינן לעיל: אתא לקמיה דרב יהודה, ולא הוה בידיה. **מתענה ומשלים** — בערב שבת. **הא בעי רבה מרב הונא** — לעיל, ולא פשט ליה. **לבתר דשמעה** — רב הונא מרב להאי "אבל חכמים אומרים" הדר אגמריה למר זוטרא ומקמיה דלישמעיה בעא רבה מיניה ולא פשט ליה. **הכא נמי** — דרב יהודה לא תיקשי. **הא מקמי דשמעה** — מרב. **הא לבתר דשמעה** — רב הונא ורב יהודה תלמידי דרב הוו.

והלכתא מתענה ומשלים — פירוש: אם ירצה להשלים, דשרי להשלים. דבעיא הוא אי שרי להשלים אי לא.

[ומורי אמר לי בשם הרב רבינו ידידיה: דאפילו רבי יוסי לא פליג אלא דיכול להשלים, מיהו, גם רבי יוסי מודה אי אינו רוצה להשלים — הרשות בידו. ורבי יהודה אמר אסור להשלים. ואין נראה לי. מדקאמר רבי יוסי: אי אתה מודה לי בתשעה באב שחל להיות באחד בשבת שהוא מתחיל מבעל ידי. והתם על כרחך דחייב קאמר, דומיא דהכי על שם דחייב להשלים קאמר] רש"ל בשם תוספות שאנ"ץ.

הדרן עלך בכל מערבין

מי שהוציאוהו — על דעתו ועל דעת קונו. ואף על גב דאיכא נמי בשפים, שמכחישין פמליא של מעלה — נראה דהוי בכלל רוח רעה. ויצר הרע אף על גב דמשמע בפרק "ואלו מגלחין" (מועד קטן יז,א) דפעמים שיצרו מתגבר עליו ואינו יכול לבופו — מכל מקום אדם יכול ליזהר שלא יבא לידי כך. **הרשות** — פירש רבינו חננאל — עול מלכות גוים, כדאמר במסכת אבות (פרק שני משנה ג): הוו זהירין ברשות. ורש"י פירש: נושה.

לצדדין קתני — אחזר לדעת לא רצה לתרץ כך לצדדין קתני — דסוף סוף אהחזירוהו צריך לומר לעולם לצדדין קתני. (ועוד) דניחא ליה לפרש שיתקיימו דברי רב נחמן הראשונים. **לא** הפסידו את מקומן — אף על גב דהבא מחוץ לתחום אסור למי שנשתלח לו — הני מילי התם דאיתיה חוץ לתחום, אבל הכא דהשתא הם במקומן — שרי אפילו להאי דאפקא. ולא דמי למבשל בשבת במזיד לא יאכל — דהתם הוי איסור דאורייתא.

במזיד לא יאכלו — משמע: לשום אדם לא יאכלו, ואף על גב דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר, כיון שנעשה איסור על ידי ישראל — החמירו מכלל

הדרן עלך בכל מערבין

דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ אַכּוּלְּהוּ - הָא בָּעֵי מִינֵּיהּ רַבָּה מֵרַב יְהוּדָה וְלָא פְּשַׁט לֵיהּ! וּלְטַעְמָיךְ, הָא דְּדָרַשׁ מָר זוּטְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב הוּנָא: הֲלָכָה, מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים. הָא בְּעָא מִינֵּיהּ רַבָּה מֵרַב הוּנָא וְלָא פְּשַׁט לֵיהּ! אֶלָּא: הָא - מִקַּמֵּי דִּשְׁמַעֵהּ, וְהָא - לְבָתַר דִּשְׁמַעֵהּ. הָכָא נַמִּי, הָא - מִקַּמֵּי דִּשְׁמַעֵהּ, הָא - לְבָתַר דִּשְׁמַעֵהּ. דָּרַשׁ מָר זוּטְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב הוּנָא: הֲלָכָה, מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִימִין.

הדרן עלך בכל מערבין

מִשְׁנָה מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נְכָרִים אוֹ רוּחַ רָעָה - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הֶחֱזִירוּהוּ - כְּאִילּוּ לֹא יָצָא. הוֹלִיכוּהוּ לְעִיר אַחֶרֶת, נְתָנוּהוּ בְּדִיר אוֹ בַּסְּהַר, רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמְרִים: מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִים: אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ מִפְּלֶנְדְּרִסִין וְהִפְלִיגָה סְפִינָתָם בַּיָּם, רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה הִלְּכוּ אֶת כּוּלָּהּ, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא לֹא זָזוּ מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁרָצוּ לְהַחְמִיר עַל עַצְמָן. פַּעַם אַחַת לֹא נִכְנְסוּ לַגֶּמֶל עַד שֶׁחֲשֵׁיכָה, אָמְרוּ לוֹ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל: מָה אָנוּ לֵירֵד? אָמַר לָהֶם: מוּתָּרִים אַתֶּם, שֶׁכְּבָר הָיִיתִי מִסְתַּכֵּל וְהָיֵינוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם עַד שֶׁלֹּא חֲשֵׁיכָה. **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנַן: שְׁלוֹשָׁה דְּבָרִים מַעֲבִירִין אֶת הָאָדָם עַל דַּעְתּוֹ וְעַל דַּעַת קוֹנוֹ, אֵלּוּ הֵן: נְכָרִים וְרוּחַ רָעָה, וְדִקְדּוּקֵי עֲנִיּוּת. לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ? לְמִיבְּעֵי רַחֲמֵי עֲלַיְיהוּ. שְׁלוֹשָׁה אֵין רוֹאִין פְּנֵי גֵּיהִנֹּם, אֵלּוּ הֵן: דִּקְדּוּקֵי עֲנִיּוּת וְחוֹלֵי מֵעַיִן וְהָרְשׁוּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה. וְאִידָּךְ - אִשָּׁה רָעָה מִצְוָה לְגָרְשָׁהּ. וְאִידָּךְ - זִימְנִין דִּכְתוּבָּתָהּ מְרוּבָּה. אִי נַמִּי: אִית לֵיהּ בָּנִים מִינָּהּ, וְלָא מָצֵי מְגָרֵשׁ לָהּ. לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ? לְקִבּוּלֵי מַאֲהָבָה. שְׁלוֹשָׁה מֵתִין כְּשֶׁהֵן מִסַּפְּרִין, וְאֵלּוּ הֵן: חוֹלֵי מֵעַיִן, וְחַיָּה, וְהַדְּרוֹקָן. לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ? לְמִשְׁמוּשֵׁי בְּהוּ זְוִדְתָּא. אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר שְׁמוּאֵל: יָצָא לָדַעַת - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. פְּשִׁיטָא! הָשְׁתָּא מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת, יָצָא לָדַעַת מִיבָּעְיָא?! אֶלָּא אֵימָא: חָזַר לָדַעַת - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הָא נַמִּי תָּנֵינָא: הֶחֱזִירוּהוּ נָכְרִים - כְּאִילּוּ לֹא יָצָא. הֶחֱזִירוּהוּ הוּא דִּכְאִילּוּ לֹא יָצָא, אֲבָל הוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים וְחָזַר לָדַעַת - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת! אֶלָּא אֵימָא: יָצָא לָדַעַת וְהֶחֱזִירוּהוּ נָכְרִים - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. הָא נַמִּי תָּנֵינָא: הוֹצִיאוּהוּ וְהֶחֱזִירוּהוּ - כְּאִילּוּ לֹא יָצָא. הוֹצִיאוּהוּ וְהֶחֱזִירוּהוּ הוּא דִּכְאִילּוּ לֹא יָצָא, אֲבָל הוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים וְחָזַר לָדַעַת - אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת, אֲבָל יָצָא לָדַעַת וְהֶחֱזִירוּהוּ נָכְרִים - כְּאִילּוּ לֹא יָצָא, קָא מַשְׁמַע לָן. בָּעוּ מִינֵּיהּ מֵרַבָּה: הוּצְרַךְ לִנְקָבָיו מַהוּ? אָמַר לָהֶם: גָּדוֹל כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שֶׁדּוֹחֶה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה. אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי: אִי פִּיקֵּחַ הוּא - עָיֵיל לְתַחּוּמָא, וְכֵיוָן דְּעָל - עָל. אָמַר רַב פַּפָּא: פֵּירוֹת שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַתְּחוּם וְחָזְרוּ, אֲפִילּוּ בְּמֵזִיד - לֹא הִפְסִידוּ אֶת מְקוֹמָן. מַאי טַעְמָא - אֲנוּסִין נִינְהוּ. אִיתִיבֵיהּ רַב יוֹסֵף בַּר שְׁמַעְיָה לְרַב פַּפָּא: רַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמְרִים: לְעוֹלָם אֲסוּרִין, עַד שֶׁיַּחְזִרוּ לִמְקוֹמָן שׁוֹגְגִין. בְּשׁוֹגֵג - אִין, בְּמֵזִיד - לָא! תַּנְּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: פֵּירוֹת שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַתְּחוּם, בְּשׁוֹגֵג - יֵאָכְלוּ, בְּמֵזִיד - לֹא יֵאָכְלוּ.

הדרן עלך בכל מערבין

מִשְׁנָה מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נְכָרִים— חוץ לתחום. **אוֹ רוּחַ רָעָה** — שנכנס בו שד, ונטרפה דעתו, ויצא חוץ לתחום. ואחר כך נשתפה, והרי הוא חוץ לתחום. **הֶחֱזִירוּהוּ** — לתוך התחום. **כְּאִילּוּ לֹא יָצָא** — והרי כל העיר לו כארבע אמות כבתחילה, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח. **הוֹלִיכוּהוּ לְעִיר אַחֶרֶת** — והרי היא מוקפת מחיצות. **אוֹ שֶׁנְּתָנוּהוּ בְּדִיר אוֹ בַּסְּהַר** — שהן מוקפין, והיקיפן גדול. **מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ** — דהואיל ומוקפת מחיצות, הרי היא כארבע אמות. **מַפְלֶנְדְּרִסִין** — שם מקום. **וְהִפְלִיגָה** — כשהיא מתרחקת משפת הים ונכנסת לאמצעי קרי ליה הפלגה. ולשון לעז הוא, שקורין לשלולית הים פיל"ג גרסינן. **הִלְּכוּ אֶת כּוּלָּהּ** — היו מהלכין בכל הספינה, דאף על פי שהספינה הולכת בשבת ויצאו חוץ לתחום — הוו כמי שיצא חוץ לתחום וניתן בדיר או בסהר, שהספינה מחיצות לה. **שֶׁרָצוּ לְהַחְמִיר** — בגמרא מפרש. **לְגַמֶּל** — פורט"ו בלעז. ששם הספינות יוצאות מן הים לשפתו. **מָה אָנוּ לֵירֵד** — מן הספינה לתוך העיר, כלומר: באנו מחוץ לתחום משחשיכה. **גְּמָרָא** **וְהָרְשׁוּת** — מי שיש לו נושין. **לְקַבְּלִינְהוּ מַאֲהָבָה** — דמכפרי עליה. **כְּשֶׁהֵן מִסַּפְּרִים** — אפילו יש בהן חיות הרבה, שמדברים — אף על פי כן מתין פתאום. **הַדְּרוֹקָן** — חולי הפה, מושג"א. **זְוִדְתָּא** — לזמן תכריכין. **חוּץ לְדַעַת** — מי שהוציאוהו נכרים וחזר לדעת לתוך התחום — לא הוי כהחזירוהו דתנן במתניתין כאילו לא יצא. **מַהוּ דְּתִימָא** — מתניתין לצדדין קתני, והחזירוהו דסיפא — מילתא באפי נפשיה היא, ולאו אהוציאוהו נכרים קאי. והכי קאמר: מי שהוציאוהו נכרים, בין כשהוא עומד בחוץ בין שחזר לדעת — אין לו אלא ארבע אמות. ומי שהיה חוץ לתחום והחזירוהו נכרים, בין שהיתה יציאתו ראשונה לדעת בין שלא לדעת אלא באונס — הוי כאילו לא יצא. **קָא מַשְׁמַע לָן** — רב נחמן דסיפא דמתניתין ארישא מהדר. **הוּצְרַךְ לִנְקָבָיו** — זה שהוציאוהו נכרים, מהו לצאת מארבע אמותיו. **אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה** — לאו ד"לא תסור" (דברים יז), ותתומין נמי דרבנן. **אִי פִּיקֵּחַ הוּא** — האי דנצרך לנקביו ויהבו ליה רבנן רשות למיפק חוץ לארבע אמותיו. **עָיֵיל לְתַחּוּמָא וְכֵיוָן דְּעָל עָל** — ומותר כאילו לא יצא, דהא ברשות על, ולא גרע מהחזירוהו. **פֵּירוֹת שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַתְּחוּם וְחָזְרוּ** — ביום טוב, לא הפסידו מקומן, וכל העיר להן כארבע אמות. ויש להן לכל רוח אלפים אמה אם יום טוב הוא, ואי שבת — מותרין לאכילה במקום שחזרו. **אֲנוּסִים הֵן** — על ידי המוציאן. **אֲסוּרִין** — לזוז אותן מארבעה אמותיהן, ולא לאוכלן אפילו חזרו, אלא אם כן חזרו שוגגין, אבל מזיד — לא: הכי גרסינן: תנאי היא, דתניא: פירות שיצאו חוץ לתחום בשוגג — יאכלו. ולא גרסינן הכא

רבי

"וחזרו". **בְּשׁוֹגֵג יֵאָכְלוּ** — במקום שהן שם, אם יש אדם שעירב לאותו צד, או שהיו בני עיר אחרת סמוכים.

משום **דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ** – שאם יעלה על דעתך לפרש, **אַכּוּלְּהוּ** – שדברי רב יהודה בשם רב בדעת חכמים, נאמרו לגבי כל מה שהזכיר רבי מאיר ואף על ערב שבת, יש להקשות על זה, **הָא בָּעֵי מִינֵּיהּ רַבָּה מֵרַב יְהוּדָה וְלֹא פָּשַׁט לֵיהּ** – שהרי לעיל (מ:) הסתפק רבה לפני רב יהודה בדין השלמת תענית בערב שבת, ורב יהודה לא פשט לו הספק, ואם דעת חכמים שמשלימים בערב שבת, היה לו לפשוט לו כדבריהם שמתענה ומשלים שהרי רב יהודה ידע את דעת חכמים בזה, שהרי הזכיר את דעתם. אלא מסתבר שדברי חכמים אלו לא נאמרו לענין ערב שבת אלא רק לענין חנוכה ופורים.

הגמרא דוחה את ההכרח שדברי חכמים נאמרו רק לענין חנוכה ופורים: מקשה הגמרא, **וּלְמַעְמִיךְ** – וגם לשיטתך שאתה מפרש את דברי חכמים רק לענין חנוכה ופורים, עדיין יש להקשות, **הָא דְּדָרַשׁ מַר זוּטְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב הוּנָא שֶׁהֲלָכָה מִתְעַנֶּה וּמַשְׁלִים** כמובא בגמרא להלן, ויש לתמוה, **הָא בָּעֵא מִינֵּיהּ רַבָּה מֵרַב הוּנָא וְלֹא פָּשַׁט לֵיהּ** – הרי רבה הסתפק בשאלה זו גם לפני רב הונא כמבואר לעיל (שם), ואף הוא לא פשט לו כלום, ומדוע לא פשט לו מדברי עצמו שהכריע הלכה שמתענה ומשלים. מכריחה הגמרא: **אֶלָּא** ודאי מוכרחים אנו ליישב, **הָא מִקַּמֵּי דִּשְׁמָעֵהּ וְהָא לְבָתַר דִּשְׁמָעֵהּ** – כששאל רבה את רב הונא עדיין לא שמע רב הונא את דברי רב שחכמים חולקים וסוברים מתענה ומשלים ולכך לא פשט לו, ורק לאחר מכן שמע רב הונא את דברי רב שהלכה כחכמים ולימד זאת למר זוטרא. ואם כן, **הָכָא נַמִּי** – גם בדברי רב יהודה יש לפרש כן, **הָא מִקַּמֵּי דִּשְׁמָעֵהּ הָא לְבָתַר דִּשְׁמָעֵהּ** – שבתחילה כשרבה הסתפק לפניו עדיין לא שמע את דברי רב שאמר בשם חכמים מתענה ומשלים, ולכך לא היה בידו לפשוט את הספק, ולאחר מכן שמע מרב שדעת חכמים מתענה ומשלים, ומזה למד שכך היא ההלכה.

מסיימת הגמרא: **דָּרַשׁ מַר זוּטְרָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב הוּנָא, הֲלָכָה, שֶׁהַמִּתְעַנִּין בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִתְעַנִּין וּמַשְׁלִימִין.**

הדרן עלך בכל מערבין

פרק רביעי - מי שהוציאוהו

פרק זה ממשיך לעסוק בדיני תחומין בשבת, ומפרש את דינו של אדם שיצא מתחומו בשבת, באונס או ברצון, וכן את דינו של השובת מחוץ לעיר, ופרטים נוספים בדיני עירובי תחומין.

משנה

משנה זו מבארת את דינו של אדם שיצא בעל כרחו ממקום שביתתו, בין באופן שחזר למקומו הראשון ובין באופן שלא חזר. כמו כן מביאה המשנה שני מעשים הנוגעים לדיני תחומין, שאירעו בעת הפלגת תנאים בים.

מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים בשבת ממקומו והניחוהו מחוץ לתחום, **אוֹ** שתקפתו **רוּחַ רָעָה,** דהיינו, שנכנס בו שד ועל ידי כן נטרפה דעתו, ויצא מחוץ לתחום שבת, ואחר כך נתיישבה עליו דעתו כשהוא מחוץ לתחום, **אֵין לוֹ** רשות לילך ממקומו **אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת.**

ואם **הֶחֱזִירוּהוּ** הנכרים למקומו הראשון [וכן אם חזר בשעה שתקפתו הרוח הרעה], הרי זה **כְּאִילּוּ לֹא יָצָא** כלל ממקומו, ורשאי הוא לילך את העיר כולה, וחוצה לה אלפיים אמות לכל רוח.

הוֹלִיכוּהוּ הנכרים [או הרוח הרעה] **לְעִיר אַחֶרֶת** המוקפת מחיצות והניחוהו שם, או **שֶׁנְּתָנוּהוּ בְּדִיר אוֹ בְּסַהַר** [–מקומות מוקפים מחיצות, המיועדים לכינוס הצאן], נחלקו התנאים בדינו. **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמְרִים,** רשאי הוא להיות **מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ** – את כל העיר [או הדיר והסהר], שמאחר ומוקפת היא במחיצות דינה כארבע אמות. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִים, אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת** במקומו.

מַעֲשֶׂה היה, **שֶׁבָּאוּ** ארבעה תנאים אלו **מִמְּקוֹם** ששמו **פְּלַגְדְּרִסִּין,** וכבר הגיעו לנמל במחוז חפצם וקנו שם שביתה, אלא שלפתע נשבה רוח סערה **וְעָל** ידה שבה **וְהִפְלִיגָה סְפִינָתָם בַּיָּם** מחוץ לאלפיים אמה, ונמצא שיצאו באונס מחוץ לתחום ששבתו בו. **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָלְכוּ** בשבת זו **אֶת** הספינה **כּוּלָּהּ,** כשיטתם, שאדם שהוציאוהו לאונסו מחוץ לתחום והניחוהו במקום המוקף מחיצות רשאי להלך בכולו. **רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא לֹא זָזוּ** בתוך הספינה **מֵאַרְבַּע אַמּוֹת** שלהם, לפי **שֶׁרָצוּ לְהַחֲמִיר עַל עַצְמָן.**

המשנה מביאה מעשה נוסף שאירע עם תנאים אלו: **פַּעַם אַחַת** הפליגו התנאים בספינה, והגיעו למחוז חפצם סמוך לכניסת השבת, אך **לֹא נִכְנְסוּ** לתוך **הַנָּמָל עַד שֶׁחֲשֵׁיכָה. אָמְרוּ לוֹ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל, מָה אָנוּ לֵירֵד** מן הספינה ולהכנס לתוך העיר. כלומר, האם כבר נכנסנו לתחומה של העיר קודם החשיכה וקבענו בה שביתה, ולפיכך רשאים אנו להלך את כולה, או שבשעה שהחשיך היום עדיין לא היינו בתוך תחומה של העיר, אלא קבענו שביתה חוץ לתחומה, ונמצא שלאחר החשיכה יצאנו מן התחום ששבתנו בו, ואין אנו רשאים לירד מן הספינה.

אָמַר לָהֶם רבן גמליאל, **מוּתָּרִים אַתֶּם** לירד מן הספינה ולהיכנס לעיר, **שֶׁכְּבָר הָיִיתִי מְסֻתְּכָּל** על ידי כלי שבידי, **וְרָאִיתִי שֶׁהָיִינוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם** של העיר **עַד שֶׁלֹּא חֲשֵׁיכָה,** ונמצא שקבענו שביתתנו בתוך העיר ורשאים אנו להלך בכולה.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בענין עובדי כוכבים ורוח רעה: **תָּנוּ רַבָּנָן** בברייתא, **שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מַעֲבִירִין אֶת הָאָדָם עַל דַּעְתּוֹ** – שאין דעתו מיושבת עליו בעניני גופו, **וְכָן** מעבירים אותו **עַל דַּעַת קוֹנוֹ** – שאין דעתו מיושבת בקיום התורה והמצוות. **וְאֵלּוּ הֵן, עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים, וְרוּחַ רָעָה, וְדִקְדּוּקֵי עֲנִיּוּת.**

מבררת הגמרא: **לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ** – מה תועלת יש בידיעה זו. מבארת הגמרא: **לְמִיבָּעֵי רַחֲמֵי עֲלֵיהוּ** – לבקש רחמים שלא יאירעו לו אלו הדברים, כדי שלא יעבירוהו על דעתו ודעת קונו.

ממשיכה הברייתא ואומרת: **שְׁלוֹשָׁה** דברים יש שהסובלים מהם **אֵין רוֹאִין פְּנֵי גֵיהִנֹּם,** לפי שמתכפרים להם עוונותיהם על ידי צער זה. **וְאֵלּוּ הֵן, דִּקְדּוּקֵי עֲנִיּוּת, וְחוֹלֵי מְעַיִן, וְהָרְשׁוּת** – מי שיש לו בני אדם הנושים בו. **וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שֶׁאַף מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אִשָּׁה רָעָה** אינו רואה פני גיהנם.

מבררת הגמרא: **וְאִידָּךְ** – הדעה הראשונה בברייתא, מדוע אינה מונה את מי שיש לו אשה רעה בכלל אלו. מבארת הגמרא: שדעה זו סוברת שאדם שיש לו **אִשָּׁה רָעָה מְצַוָּה** עליו **לְגָרְשָׁהּ,** ואם אינו עושה כן הוא הגורם היזק לעצמו, ואין מתכפרים עוונותיו בכך.

שבה הגמרא ומבררת: **וְאִידָּךְ** – ה'יש אומרים' המונים את מי שיש לו אשה רעה בכלל אלו, מדוע אינם סוברים שמוטל עליו לגרשה. מבארת הגמרא: **זִימְנִין דִּכְתוּבָּתָהּ מְרוּבָּה** – לעתים כתובת האשה מרובה ואין ביד הבעל לשלמה, **אִי נַמִּי, אִית לֵיהּ בָּנִים מִינָּהּ** – או לעתים שיש לו בנים ממנה, **וְלֹא מָצֵי מְגָרֵשׁ לָהּ** – ועל כן אין הוא יכול לגרשה, ובאופנים אלו מתכפרים עוונותיו ואינו רואה פני גיהנם.

מבררת הגמרא: **לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ** – מה תועלת יש בידיעה זו, שהסובל משלשה דברים אלו אינו רואה פני גיהנם. מבארת הגמרא: **לְקַבּוּלֵי מַאֲהֲבָה** – שיקבל ייסורים אלו באהבה, ולא יבעט בהם, כיון שעל ידם מתכפרים עוונותיו וניצל מדינה של גיהנם.

ממשיכה הברייתא ואומרת: **שְׁלֹשָׁה** מיני חולים **מֵתִין** אפילו **כְּשֶׁהֵן מְסַפְּרִין** – מדברים, כלומר, הם עלולים למות פתאום, אף בשעה שהם מדברים עם אחרים ונראה שיש בהם עוד חיות הרבה, **וְאֵלּוּ הֵן, חוֹלֵי מְעַיִן, וְחַיָּה** – יולדת, **וְהַדְּרוֹקָן** – חולי הפה.

מבררת הגמרא: **לְמַאי נַפְקָא מִינָּהּ** – מה תועלת יש בידיעה זו.

המשך בעמוד קפד

רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר, בִּמְקוֹמָן – אם חזרו הפירות למקום שבו היו מתחילה, **יֹאכְלוּ** – מותר לאוכלם, אבל אם הם **שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָן** הראשון, אלא מחוץ לתחום, **לֹא יֹאכְלוּ.**

מבררת הגמרא: **מַאי** – מה היא כוונת רבי נחמיה שאמר **בִּמְקוֹמָן** יאכלו, כלומר, באיזה אופן חזרו פירות אלו למקומם. **אִילֵימָא** – אם נאמר שהחזירם אדם **בִּמְקוֹמָן בְּמֵזִיד,** ואף באופן זה מותרים הם באכילה לפי שאנוסים הם, **וְהָא קָתָנֵי בְּהֶדְיָא** – והרי שנינו במפורש בברייתא אחרת, **רַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמְרִים, לְעוֹלָם** הפירות **אֲסוּרִין עַד שֶׁיַּחְזִרוּ לִמְקוֹמָן שׁוֹגְגִין,** דהיינו, שרק אם חזרו למקומם **בְּשׁוֹגֵג, אִין** – מותרים הם, אבל אם חזרו **בְּמֵזִיד, לֹא** – אינם מותרים.

אֶלָּא לַאו – האם אין לומר, שכוונת רבי נחמיה שרק באופן שחזרו הפירות **בִּמְקוֹמָן בְּשׁוֹגֵג** מותרים הם, **וְחַסּוּרֵי מִחְסְרָא** – ויש חסרון בלשון הברייתא, **וְהָכִי קָתָנֵי** – וכך יש לשנותה, **פֵּרוֹת שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַתְּחוּם בְּשׁוֹגֵג, יֹאכְלוּ** – מותרים הם באכילה, במקום שבו הם נמצאים עתה מחוץ לתחום, אבל אם יצאו **בְּמֵזִיד, לֹא יֹאכְלוּ. כַּמָּה דְּבָרִים אֲמוּרִים,** באופן שעדיין הם עומדים מחוץ לתחום, **שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָן** הראשון, **אֲבָל** אם חזרו **בִּמְקוֹמָן** הראשון, **אֲפִילּוּ** אם החזירום **בְּמֵזִיד, יֹאכְלוּ,** אלו דברי תנא קמא. **וְעַל כָּךְ אָתָא** [–בא] **רַבִּי נְחֶמְיָה לְמֵימַר** [–לומר], **שֶׁאֲפִילּוּ** אם הפירות חזרו **בִּמְקוֹמָן** הראשון, **נַמִּי בְּשׁוֹגֵג אִין בְּמֵזִיד לֹא** – גם כן אין לאוכלם אלא אם כן חזרו בשוגג ולא במזיד.

נמצא, שנחלקו התנאים אף בדין פירות שיצאו וחזרו במזיד. שלדברי תנא קמא מותרים הם באכילה, ואילו לדברי רבי נחמיה אסורים הם.

ורב פפא סובר כתנא קמא.

דוחה הגמרא: **לֹא** – אין לפרש כך את מחלוקתם, אלא יש לומר שפירות שחזרו **בִּמְקוֹמָן** הראשון, **דְּכוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי דְּאָסוּר** – לא נחלקו הכל שאסורים הם באכילה, **וְהָכָא בְּשׁוֹגֵג שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָן פְּלִיגִי** – ונחלקו כאן בפירות שיצאו בשוגג מחוץ לתחום, ועדיין הם עומדים שם. **תַּנָּא קַמָּא סָבַר,** פירות שיצאו מחוץ לתחום **בְּשׁוֹגֵג, שָׁרֵי** – מותרים הם באכילה, אף שעומדים עתה **שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָן** הראשון, **וְאִילּוּ רַבִּי נְחֶמְיָה סָבַר, שֶׁאֲפִילּוּ** באופן שיצאו הפירות מן התחום **בְּשׁוֹגֵג, בִּמְקוֹמָן אִין** – מותר לאוכלם רק אם שבו למקומם הראשון, אבל כל זמן שעומדים **שֶׁלֹּא בִּמְקוֹמָן, לֹא** – אין לאוכלם.

נמצא לפירוש זה, שלא נחלקו התנאים בדין פירות שיצאו וחזרו למקומם במזיד, אלא הכל מודים שאסורים הם, ושלא כדברי רב פפא, ולא נחלקו אלא בפירות שיצאו חוץ לתחומם בשוגג ועדיין לא חזרו, אם מותרים הם באכילה שם או לא.

מקשה הגמרא: כיצד ניתן לפרש שלא נחלקו התנאים לגבי פירות שחזרו במזיד למקומם, **וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא** – הרי מאחר ושנינו בסיפא של הברייתא, **רַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמְרִים, לְעוֹלָם** הפירות **אֲסוּרִין עַד שֶׁיַּחְזִרוּ לִמְקוֹמָן שׁוֹגְגִין,** דהיינו, שדווקא אם חזרו למקומם **בְּשׁוֹגֵג, אִין** – מותרים הם, אבל אם חזרו **בְּמֵזִיד, לֹא** – אינם מותרים, **מִכְּלָל** – יש לדייק מכך, **דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר** שאפילו פירות שחזרו למקומם **בְּמֵזִיד נַמִּי שָׁרֵי** – גם כן מותרים הם, ובהברח שנחלקו אף בפירות שחזרו למקומם במזיד.

מסיקה הגמרא: **שְׁמַע מִינָּה** – אכן יש להוכיח מלשון הברייתא שנחלקו בענין זה, ונמצא, שדינו של רב פפא במחלוקת תנאים הוא עומד.

הגמרא מביאה דין שאמר שמואל לענין תחום שבת: **אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל,** אדם **שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ** בדרך בשבת, **וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ** היכן הוא גבול **תְּחוּם שַׁבָּת,** כלומר, אינו יודע לשער את מידת אלפיים אמה שהוא רשאי להלך בהם, הרי זה **מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם פְּסִיעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת, וְזוֹ הִיא** מידת **תְּחוּם שַׁבָּת** שלו, לפי שפסיעה של אדם בינוני שיעורה אמה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדין טלטול במקום שאסור להלך בו: **וְאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל,** אדם **שֶׁשָּׁבַת בְּבִקְעָה** שאינה מוקפת מחיצות, **וְלְאַחַר מִכָּן הִקִּיפוּהָ נְכָרִים מְחִיצָּה כְּשַׁבָּת, מְהַלֵּךְ** בה **אַלְפַּיִם אַמָּה** בלבד, כפי שהיה דינו מתחילה קודם הקפת המחיצות, ואינו רשאי להלך בכל היקף המחיצות, **וּמְטַלְטֵל בְּכוּלָּהּ עַל יְדֵי זְרִיקָה** – אך רשאי הוא לטלטל בכל הבקעה, ואפילו חוץ לאלפיים אמה, על ידי זריקת החפץ, דהיינו שיעמוד בתוך התחום ויזרוק אל מחוץ לתחום.

וְרַב הוּנָא אָמַר, מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה לכל רוח, **וּמְטַלְטֵל בְּאַרְבַּע אַמּוֹת** בלבד, כפי שהיה דינו מתחילה קודם הקפת המחיצות, ואינו רשאי לטלטל אפילו בתוך אלפיים אמה של תחומו.

מקשה הגמרא על רב הונא: **וְנִיטַּלְטֵל בְּכוּלָּהּ עַל יְדֵי זְרִיקָה** – לכאורה יש להתיר לאותו אדם לטלטל את חפציו בכל הבקעה, אפילו במקום שאינו רשאי לילך, על ידי שיזרוק החפץ למרחוק, שהרי בתוך המחיצות הוא מטלטל.

מתרצת הגמרא: אמנם מעיקר הדין רשאי היה לטלטל בכל הבקעה, אלא שאסרו חכמים לעשות זאת **שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ אַחַר חֶפְצוֹ** – שמא יגרר אחר החפץ, ויֵצא חוץ לתחום אלפיים אמה.

שבה הגמרא ומקשה: **בְּתוֹךְ אַלְפַּיִם** אמה של תחומו **מִיהַת לִיטַּלְטֵל כִּי אוֹרְחֵיהּ** – יהא מותר לו על כל פנים לטלטל כדרכו, שהרי בזה אין לחוש שמא יגרר אחר חפצו, לפי שרשאי הוא להלך בתוך אלפיים אמה, ומדוע סובר רב הונא שאינו רשאי לטלטל אלא בארבע אמות בלבד.

מתרצת הגמרא: **מִשּׁוּם דַּהֲוֵי** – מאחר שאלפיים אמה אלו שבתוך התחום דינם **כִּמְחִיצָּה שֶׁנִּפְרְצָה כְּמִלּוֹאָהּ לְמָקוֹם הָאָסוּר לָהּ.** כלומר, הדין הוא שכאשר מקום המותר בטלטול פתוח לגמרי בלי מחיצות למקום האסור בטלטול נאסר אף המקום המותר. ואף כאן, מאחר ונאסר עליו לטלטל אפילו על ידי זריקה בכל שטח הבקעה שמחוץ לאלפיים אמה, לפי שיש לחוש שמא ימשך אחר חפצו ויהלך שם, ממילא יש לאסור עליו לטלטל אף בתוך אלפיים אמה של תחומו, לפי שפרוצות הן במלואן לשטח הבקעה האסור בטלטול.

הגמרא מביאה דעה נוספת בענין זה: **חִיָּיא בַּר רַב אָמַר,** רשאי הוא להיות **מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה** לכל רוח, **וּמְטַלְטֵל** בדרכו את חפציו **בְּאוֹתָם אַלְפַּיִם אַמָּה** של תחום הילוכו, אך בשאר הבקעה אינו רשאי לטלטל אפילו על ידי זריקה.

מקשה הגמרא: **כְּמָאן** – כשיטת מי סובר חייא בר רב, הרי דבריו הם **דְּלֹא כְּרַב נַחְמָן וְלֹא כְּרַב הוּנָא,** שהרי לרב נחמן מותר לטלטל בכל הבקעה על ידי זריקה, ואילו לרב הונא אסור לטלטל אפילו בתוך אלפיים אמה.

מתרצת הגמרא: **אֵימָא** – יש לומר את דברי חייא בר רב כך, שרשאי הוא להיות **מְטַלְטֵל** רק **בְּאַרְבַּע** אמות הסמוכות לו, ולא באלפיים אמה של תחום הליכתו.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן, **הַיְינוּ דְּרַב הוּנָא** – הרי זה ממש כשיטת רב הונא, ומה בא חייא בר רב להוסיף על דבריו.

מתרצת הגמרא: **אֵימָא** – אכן יש לגרוס בדברי הגמרא **'וְכֵן אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר רַב'.**

הגמרא מביאה ראיה לשמואל מברייתא: **אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַב הוּנָא, לֹא תִּיפְלוֹג עָלֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל** – אל תחלוק על הדין שאמרתי בשם שמואל, שמותר לטלטל בכל הבקעה על ידי זריקה, ואין לחוש שמא יהלך שם, משום **דְּתַנְיָא כְּוָוֹתֵיהּ** – שנינו כמותו בברייתא, שאין גוזרים שמא יימשך אדם אחר חפציו. **דְּתַנְיָא** בברייתא,

רבי נחמיה אומר במקומן — אם חזרו למקומן — יאכלו. אבל שלא במקומן, כל זמן שהן חוץ לתחום — לא יאכלו. **מאי במקומן** — דשרי רבי נחמיה, היכי חזרו. **אי נימא** — אפילו במזיד, דחשיב להו אנוסין והוי כהוציאוהו נכרים והחזירוהו. **והתניא** — אחריתי בהדיא: רבי אליעזר ורבי נחמיה אמרי לעולם אסורין כו'. **אלא לאו** — על כרחך האי במקומן — בשוגג קאמר, מכלל דתנא קמא אף במזיד שרי היכא דחזרו, ותרתי קולא אית ליה. **וחסורי מחסרא כו' שלא במקומן** — שלא חזרו הוא דבמזיד לא יאכלו, אם יצאו במזיד, אבל חזרו במקומן (וזהו) — במזיד נמי יאכלו. **ואתא רבי נחמיה למימר** — האי "בשוגג — יאכלו, במזיד — לא יאכלו" דקאמר, אשלא במקומן — אינו כן, אלא אמקומן איתמר. דאם חזרו למקומן בשוגג — יאכלו, אם במזיד — לא יאכלו. ותנא קמא אית ליה דרב פפא. **לא במזיד** — אפילו במקומן, לתנא קמא אסור. ומתניתין לא תחסרבי אלא כדקתני. דלא איירי תנא קמא בחזרה כלל, ורבי נחמיה אשלא במקומן אתא לאפלוגי. דקאמרת תנא קמא שוגג יאכלו, ואתא רבי נחמיה למימר האי חילוק דיהבת בין שוגג למזיד — לאו אשלא במקומן איתמר, אלא במקומן. והכי קאמר רבי נחמיה: חזרו במקומן יאכלו — בהאי שוגג דקאמרת, אבל שלא במקומן — אפילו בשוגג לא יאכלו. **והא מדתני** — בדך אחריתי לעולם אסורין כו' — מכלל דבתרתי פליגי. ותנא קמא במזיד במקומן נמי שרי, דאי חדא קולא הוא דמיקל ורבי נחמיה בההוא הוא דפליג — הכי איבעי ליה למיתני, כדתנ' בקמייתא: במקומן — יאכלו, שלא במקומן — לא יאכלו, ואנא ידענא דאשוגג דשרי תנא קמא שלא במקומן, קאתא רבי נחמיה למימר, הא דשוגג דשרי במקומן הוא דשרי, שלא במקומן לא. ומדתנן לעולם אסורין עד שיחזרו שוגגין — שמע מינה: לתנא קמא דשרי היכא דאיכא חדא להתירא, כגון שוגג שלא במקומן או מזיד במקומן, כיון דאיכא חדא לטיבותא. וקאמר רבי נחמיה: לעולם אסורים עד דאיכא תרתי להתירא — שוגג ובמקומן, ולעולם תנאי היא. **פסיעה בינונית** — דרך הליכתו של אדם אמה. **שבת בבקעה** — יש לו ממקומו אלפים אמה לכל רוח. **והקיפוה נכרים מחיצות בשבת** — ולדירה

מכלל דתנא קמא במזיד נמי שרי — נראה דהלכתא כתנא קמא ואף על גב דקיימא לן משנת רבי אליעזר קב ונקי — הכא לא קיימא לן כוותיה אלא כרבנן, כיון דסבר רב פפא כרבנן. ואף בשוגג שלא במקומן נראה דהלכתא כתנא קמא דשרי, מדקאמרינן: במזיד במקומן כולי עלמא לא פליגי דאסור, כי פליגי — בשוגג שלא במקומן. ואם כן, דרב פפא דשרי במזיד במקומן — כל שכן דשרי בשוגג שלא במקומן. ועוד: דקיימא לן דלא קנסינן שוגג אטו מזיד, לא בדאורייתא ולא בדרבנן. מיהו, על כרחך הא דאסר רבי אליעזר בן יעקב שוגג שלא במקומן — לאו משום דקניס שוגג אטו מזיד, דהא במקומן לא קניס שוגג אטו מזיד. אלא משום כיון דאין להן אלא ארבע אמות, גזרינן דילמא אתי להוציאן חוץ לארבע אמותיהן. וכן איתא בירושלמי. דקאמר, רבי נחמיה דאמר: עד שיחזרו למקומן שוגגין — אתיא כרבי מאיר, דאמר: המבשל בשבת בשוגג יאכל ואף על גבי דהבא בשביל ישראל זה מותר לישראל אחר, ואמרינן לקמן (מז,ב) דחפצי גוים קונין שביתה, ולא גזרינן שמא יוציא חוץ לעיר — יש לחלק בין עיר לארבע אמות. ועוד: דכשנעשה על ידי נכרים לא החמירו. ועוד: הא דחפצי נכרי קונין שביתה היינו דגזרו בעלים דנכרים אטו בעלים דישראל, ומשום הכי לא גזרינן שמא יוציא, דלא גזרינן גזירה לגזירה. **ונכרים** שהקיפוה מחיצות — בירושלמי מוקי לה כרבי יהושע, ומיהו בקונטרס פירש דאתיא נמי כרבן גמליאל, דאמר: נתנוהו בדיר או בסהר — מהלך את כולה. ואף על גב דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום. דלא הקילו חכמים אלא התם דאין לו אלא ארבע אמות, אבל הכא דיש לו אלפים — לא הקילו. **ומטלטל** בכולה על ידי זריקה — נראה לרבינו יצחק דאף תוך אלפים מטלטל על ידי זריקה. אבל כי אורחיה אינו מטלטל אלא ארבע אמות. דלענין טלטול כי אורחיה נפרצה למקום האסור לה.

וניטלטל בכולה על ידי זריקה — אף על גב דרב הונא אית ליה בסוף פרק קמא (יז,א) דשבת גורמת, והכא נאסר בתחילת שבת — לא דמי להכא, דרב הונא מודה במחיצה גמורה העשויה בשבת דשמה מחיצה.

לא

רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: בְּמְקוֹמָן - יֵאָכְלוּ, שֶׁלֹּא בְּמְקוֹמָן - לֹא יֵאָכְלוּ. מַאי בְּמְקוֹמָן? אִילֵימָא בְּמְקוֹמָן בְּמֵזִיד, וְהָא קָתָנֵי בְּהֶדְיָא: רַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמְרִים: לְעוֹלָם אֲסוּרִין עַד שֶׁיַּחְזְרוּ לִמְקוֹמָן שׁוֹגְגִין. בְּשׁוֹגֵג - אִין, בְּמֵזִיד - לָא! אֶלָּא לָאו בְּמְקוֹמָן בְּשׁוֹגֵג, וְחִסּוֹרֵי מְחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי: פֵּירוֹת שֶׁיָּצְאוּ חוּץ לַתְּחוּם, בְּשׁוֹגֵג - יֵאָכְלוּ, בְּמֵזִיד - לֹא יֵאָכְלוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - שֶׁלֹּא בְּמְקוֹמָן, אֲבָל בְּמְקוֹמָן - אֲפִילּוּ בְּמֵזִיד יֵאָכְלוּ. וַאֲתָא רַבִּי נְחֶמְיָה לְמֵימַר; אֲפִילּוּ בְּמְקוֹמָן נַמִי, בְּשׁוֹגֵג - אִין, בְּמֵזִיד - לָא! לָא, בְּמֵזִיד בְּמְקוֹמָן - דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּאָסוּר. וְהָכָא - בְּשׁוֹגֵג שֶׁלֹּא בְּמְקוֹמָן פְּלִיגִי. תַּנָּא קַמָּא סָבַר: בְּשׁוֹגֵג שָׁרֵי שֶׁלֹּא בְּמְקוֹמָן, וְרַבִּי נְחֶמְיָה סָבַר: אֲפִילּוּ שׁוֹגֵג, בְּמְקוֹמָן - אִין, שֶׁלֹּא בְּמְקוֹמָן - לָא. וְהָא מִדְּקָתָנֵי סֵיפָא: רַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמְרִים: לְעוֹלָם אֲסוּרִין עַד שֶׁיַּחְזְרוּ לִמְקוֹמָן שׁוֹגְגִין. שׁוֹגֵג - אִין, בְּמֵזִיד - לָא. מִכְּלָל דְּתַנָּא קַמָּא סָבַר: בְּמֵזִיד נַמִי שָׁרֵי, שְׁמַע מִינָּהּ. אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר שְׁמוּאֵל: הָיָה מְהַלֵּךְ וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ תְּחוּם שַׁבָּת - מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם פְּסִיעוֹת בֵּינוֹנִיּוֹת, וְזוֹ הִיא תְּחוּם שַׁבָּת. וְאָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר שְׁמוּאֵל: שָׁבַת בַּבִּקְעָה, וְהִקִּיפוּהָ נָכְרִים מְחִיצָה בַּשַּׁבָּת - מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה, וּמְטַלְטֵל בְּכוּלָּהּ עַל יְדֵי זְרִיקָה. וְרַב הוּנָא אָמַר: מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה וּמְטַלְטֵל אַרְבַּע אַמּוֹת. - וְנִיטַלְטֵל בְּכוּלָּהּ עַל יְדֵי זְרִיקָה! - שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ אַחַר חֶפְצוֹ. - בְּאַלְפַּיִם מִיהַת לִיטַלְטֵל כִּי אוֹרְחֵיהּ! - מִשּׁוּם דְּהָוֵי בְּמִחִיצָה שֶׁנִּפְרְצָה בְּמִלּוֹאָהּ לְמָקוֹם הָאָסוּר לָהּ. חִיָּיא בַּר רַב אָמַר: מְהַלֵּךְ אַלְפַּיִם אַמָּה, וּמְטַלְטֵל בְּאַלְפַּיִם אַמָּה. כְּמַאן? דְּלֵא כְּרַב נַחְמָן וְלֵא כְּרַב הוּנָא! - אֵימָא: מְטַלְטֵל בְּאַרְבַּע. אִי הָכִי הָיְינוּ דְּרַב הוּנָא! אֵימָא: וְכֵן אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר רַב. אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן לְרַב הוּנָא: לָא תִּיפְלוֹג עָלֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל, דְּתַנְיָא כְּוָתֵיהּ. דְּתַנְיָא:

היה

כגון שהקיפוה לדור בתוכה דאי לאו הכי, ביותר מבית סאתים לא משתריא לטלטולי בה אלא ארבע אמות. **מהלך בה אלפים** — דלא מהני ליה הנך מחיצות להיותה לו כארבע אמות. דכי אמרינן כל הבית כולו כארבע אמות — היכא דשבת באויר מחיצות מבעוד יום, אבל הכא דבשעת שביתה לא הוו מחיצות — לא. ואפילו לרבן גמליאל, דאמר בהוציאוהו נכרים ונתנוהו בדיר או בסהר, דאף על גב דלא שבת באויר מחיצות נעשית לו כארבע אמות, ומהלך את כולה — התם הוא דמי שהוציאוהו נכרים אין לו אלא ארבע אמות — הקילו חכמים אצלו להיות לו היקף מחיצות כארבע אמות. אבל הקונה שביתה, שיש לו אלפים אמה — לא הקילו חכמים אצלו להיות לו היקף מחיצות כארבע אמות, אלא אם כן שבת באוירן. ותדע, דהא רב הונא וחייא בר רב תלמידי דרב נינהו, ואמר רב: הלכה כרבן גמליאל בדיר וסהר, והכא אסרי כשמואל. ובמתניתין נמי הכי תנן לקמן, בפרק "כיצד מעברין" (סא,א): ומודד שאמרו נותנין לו אלפים אמה — אפילו סוף מדתו כלה במערה, אינה לו כארבע אמות. ואילו הוציאוהו נכרים ונתנוהו בה — מהלך את כולה, והא דברי הכל היא. **ומטלטל בכולה** — אפילו חוץ לאלפים שאין לו רשות להלך — מותר לטלטל על ידי זריקה. כלומר: מותר לזרוק שם, דקיימא לן: מחיצה העשויה בשבת שמה מחיצה, וממילא שמעינן דבתוך אלפיים מטלטל בדרכו, דהא מחיצות נינהו. **ומטלטל בארבע אמות** — כאילו לא היתה שם מחיצה. וטפי מארבע לא, ואפילו בזריקה. דלא שני לן בין טלטול כי אורחיה, לטלטול דזריקה אלא במקום שמותר לטלטל ואסור להלך, כגון מתוך התחום לחוץ התחום. אבל במקום שהוא מותר להלך, אי שרי לטלטל בזריקה — שרי נמי לטלטל כי אורחיה, ואי אסיר — תרוייהו אסירי. וכיון דאסר ליה רב הונא לטלטל באלפים שלו, אפילו זריקה נמי אסור, וטעמא מפרש ואזיל: ומקשינן לרב הונא. **ונטלטל בכולה** — ואפילו חוץ לאלפים, על ידי זריקה. דהא קיימא לן מחיצה הנעשית בשבת מחיצה היא, בפרק שני (ב,א). ונהי דאיהו לא מצי אזיל, כיון דלא שבת באוירה לא הוי לה כארבע אמות, אבל מכל מקום מחיצות נינהו. **שמא ימשך אחר חפצו** — חוץ לאלפים. הלכך, גזרינן טלטול בזריקה אטו הילוך. **באלפים מיהת** — שהוא מותר להלך בהן, וליכא למיגזר בהו משום שמא ימשך אחר חפצו ניטלטל כי אורחיה טלטול גמור. וכל שכן זריקה, דהא מחיצות מעלייתא נינהו. ומשני: כיון דחוץ לאלפים אסור לטלטל אפילו בזריקה, משום שמא ימשך אחר חפצו, וכל שכן כי אורחיה — דהא אין יכול להלך שם ולטלטל, מיתסר נמי באלפים משום דהוי אלפים דיליה נפרצין לחוץ לאלפים דאסירי ליה, משום גזרה שמא ימשך. דהא אין הפסק ביניהן, והויא מחיצה הנפרצת במלואה למקום האסור לה. **ומטלטל באלפים** — אפילו כי אורחיה, וחוץ לאלפים לא, אפילו בזריקה. **לא כרב נחמן ולא כרב הונא** — ומה נפשך; אי גזר שמא ימשך — אפילו אלפים ניתסרו משום מחיצה הנפרצת למקום האסור לה, ואי לא גזר שמא ימשך — לטלטל חוץ לאלפים בזריקה. **עליה דשמואל** — דרב נחמן משמיה דשמואל אמרה. **דתניא כוותיה** — דלא גזרינן שמא ימשך.

היה

לא על ידי משיכה — כי שקיל מבראי לגואי ליכא למיחש שמא ימשך אחר חפצו, אלא בשזורק מגואי לבראי דמרחיק החפץ ממנו, והא דאמר רב הונא: אין מטלטלין אלא בארבע — היינו כלפי צד אבראי לטלטל כי אורחיה או לזורק, דלענין זה נפרצה במלואה למקום האסור לה. אבל במשיכה — מטלטל בכל מקום, דלענין זה לא נפרצה במלואה למקום האסור לה. ובענין זה יש ב"כל גגות" (עירובין פט,א) דאסר רב לטלטל טפי מארבע בכלים דבית לגג, אף על גב דכלים דגג שרי לטלטל בכל הגגין כרבי שמעון, והוי למקום המותר לו.

וכלתה מדתו בחצי חצר גרסינן — דחצי העיר שמעינן ליה ממתניתין ד"כיצד מעברין" (עירובין סא,א), ואם תאמר: חצר נמי פשיטא, דמאי שנא ממערה? דתנן ב"כיצד מעברין" (שם): ולמודד שאמרו נותנין לו אלפים אמה, שאפילו כלתה מדתו במערה. דמשמע דיש לו חצי מערה! ואין לומר דהתם מיירי בכלתה מדתו בסוף המערה — מדקאמר בגמרא (שם): סוף העיר אצטריכא ליה, דלא תנן. ויש לומר: דמערה לא שביחא בה כלים, ושייך למיגזר טפי בחצר מבמערה.

[אמר רב הונא היה מודד ובא — ותימה לי: לרב הונא היכי מטלטל בחצי חצר? הא נפרץ למקום האסור לו ורש"י פירש: להלך. וקשה: לשון לטלטולי לא משמע להלך. ועוד: הא אשמעינן לעיל בבקעה דמהלך אלפים, ולא גזרינן דילמא אתי להלוכי חוץ לאלפים! ויש לומר: לענין טלטול יש לחלק בין בקעה לחצר, כיון דלגבי אחריני חשיב מחיצה — בחצר לא חשיב נפרץ למקום האסור לה, ואי להלך בפירוש רש"י, איצטריך רב הונא לאשמעינן, אף על גב דשייך טפי למיגזר בחצר מבבקעה — אפילו הכי לא גזרינן. תוספות שאנ"ץ).

כתנאי (או) הוליכוהו לעיר אחרת – קצת קשה: דהשתא בעי לאוקומי שמואל כרבן גמליאל, ושמואל לא פסיק לקמן כרבן גמליאל אלא בספינה! ויש לומר: דהוה מצי למימר וליטעמיך.

אבל היכא דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום — ואם תאמר: והרי ספינה, דשבת באויר מחיצות מבעוד יום ומוכיח לקמן דפליגז! ויש לומר: דקסבר מחיצות להבריח מים עשויות.

ורבי זירא מאי טעמא לא אמר כרבה — פירוש: ויתיר אפילו בהעמדה. ואם תאמר: מאי קבעי? מההוא טעמא דלית להו לרבי יהושע ורבי עקיבא, מאותן סברות לית להו לדידהו דהדדי? ויש לומר: דלרבי יהושע ורבי עקיבא ניחא, דאית להו בכל מקום שהוא חוץ לתחום דאין לו אלא ארבע אמות, ולא מפלגי בין דיר וסהר וספינה. אבל רבה ורבי זירא דמפלגי בין דיר וסהר וספינה בעי שפיר, מר אמאי לא אמר כמר, שמטעם זה יש לחלק ביניהם.

כי

הָיָה מוֹדֵד וּבָא, וְכָלְתָה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי הָעִיר - מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הָעִיר כּוּלָּהּ, וּבְלָבַד שֶׁלֹּא יַעֲבוֹר אֶת הַתְּחוּם בְּרַגְלָיו. בְּמַאי מְטַלְטֵל - לָאו עַל יְדֵי זְרִיקָה? - אָמַר רַב הוּנָא: לֹא, עַל יְדֵי מְשִׁיכָה. אָמַר רַב הוּנָא: הָיָה מוֹדֵד וּבָא, וְכָלְתָה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי חָצֵר - אֵין לוֹ אֶלָּא חֲצִי חָצֵר. פְּשִׁיטָא! אֵימָא: יֵשׁ לוֹ חֲצִי חָצֵר. הַאי נַמִי פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: לֵיחוֹשׁ דִּלְמָא אָתֵי לְטַלְטוּלֵי בְּכוּלָּהּ, קָא מַשְׁמַע לָן. אָמַר רַב נַחְמָן, מוֹדָה לִי הוּנָא: הָיָה מוֹדֵד וּבָא, וְכָלְתָה מִדָּתוֹ עַל שְׁפַת תִּקְרָה - מוּתָּר לְטַלְטֵל בְּכָל הַבַּיִת. מַאי טַעְמָא - הוֹאִיל וְתִקְרַת הַבַּיִת חוֹבֶטֶת. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן: כְּתַנָּאֵי; הוֹלִיכוּהוּ לְעִיר אַחֶרֶת וּנְתָנוּהוּ בְּדִיר אוֹ בַּסֵּהַר, רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמְרִים: מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִים: אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת. מַאי לָאו: רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה דְּאָמְרוּ מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ - דְּלָא גָּזְרִי הִילּוּף דִּיר וָסָהַר אַטּוּ הִילּוּף בַּבִּקְעָה, וּמִדְּהִילּוּף אַטּוּ הִילּוּף לָא גָּזְרִי - טַלְטוּל אַטּוּ הִילּוּף לָא גָּזְרִי. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא דְּאוֹמְרִים: "אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת", דְּגָזְרִי הִילּוּף דִּיר וָסָהַר אַטּוּ הִילּוּף דְּבִקְעָה, וּמִדְּהִילּוּף אַטּוּ הִילּוּף גָּזְרִי - טַלְטוּל אַטּוּ הִילּוּף נַמִי גָּזְרִי. מִמַּאי? דִּילְמָא, כִּי לָא גָּזְרִי רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה הִילּוּף סָהַר וְדִיר אַטּוּ הִילּוּף בִּבְקָעָה - הָנֵי מִילֵּי הָתָם דְּשִׁנֵּי מְקוֹמוֹת הֵן, אֲבָל טַלְטוּל אַטּוּ הִילּוּף דְּמָקוֹם אֶחָד הוּא - הָכִי נַמִי דְּגָזְרִי, גְּזֵירָה שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ אַחַר חֶפְצוֹ. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא נַמִי מִמַּאי דְּמִשּׁוּם דְּגָזְרִי הוּא - דִּילְמָא מִשּׁוּם דְּקָא סָבְרִי: כִּי אָמְרִינַן "כָּל הַבַּיִת כּוּלּוֹ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת דָּמֵי" - הָנֵי מִילֵּי הֵיכָא דְּשֶׁבֶת בַּאֲוִיר מְחִיצוֹת מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל הֵיכָא דְּלֹא שָׁבַת בַּאֲוִיר מְחִיצוֹת מִבְּעוֹד יוֹם - לֹא. אָמַר רַב: הִלְכְתָא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּדִיר וָסָהַר וּסְפִינָה. וּשְׁמוּאֵל אָמַר: הִלְכְתָא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בִּסְפִינָה, אֲבָל בְּדִיר וָסָהַר - לֹא. דְּכוּלֵּי עָלְמָא מִיהַת הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בִּסְפִינָה, מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבָּה: הוֹאִיל וְשֶׁבֶת בַּאֲוִיר מְחִיצוֹת מִבְּעוֹד יוֹם. רַבִּי זֵירָא אָמַר: הוֹאִיל וּסְפִינָה נוֹטֶלְתּוֹ מִתְּחִילַּת אַרְבַּע וּמַנַּחְתּוֹ בְּסוֹף אַרְבַּע. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ שֶׁנִּפְתְּחוּ דּוּפְנֵי סְפִינָה. אִי נַמִי, בְּקוֹפֵץ מִסְּפִינָה לְסְפִינָה. וְרַבִּי זֵירָא, מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבָּה? אָמַר לְךָ: מְחִיצוֹת

להבריח

היה מודד ובא — הנותן עירובו, ובא לילך ממקום עירובו אלפים, וכלתה מדתו בחצי עיר אחרת שעירבו את כולה, אי נמי ביום טוב. **שלא יעבור תחום** — אלפים ממקום עירובו ברגליו, דכיון דלא שבת בתוכה — לא הויא ליה כארבע אמות. **במאי מטלטל** — בכל העיר, הואיל ותני שלא יעבור את התחום ברגליו. **לאו על ידי זריקה** — אלמא: לא גזרינן שמא ימשך. **לא במשיכה**— לא גרסינן ומאן דגריס לה, הכי קאמר: ורב הונא אמר לך האי דקתני מותר לטלטל בכל העיר כולה, במשיכה קאמר, שמושך מחוץ לאלפים לתוך אלפים, דהתם ליכא למיגזר שמא ימשך דלאו חפציו הוא, עד דמייתי ליה לגואי. וכי מייתי ליה — תו לא מפיק ליה. הכי גרסינן: **אמר רב הונא היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי חצר אין לו אלא חצי חצר** — להלך. **פשיטא** — דהא כלו אלפים שלו. **אימא יש לו חצי חצר** — אותו חצי של חצר שבתוך תחומו מותר להלך כי אורחיה, והתירא איצטריכא לאשמועינן, ולאו איסורא דאידך פלגא. **הא נמי פשיטא** — דפלגא דבתוך מדתו אית ליה: (הכי גרסינן: אמר רב הונא: היה מודד ובא וכלתה מדתו בחצי חצר — אין לו אלא חצי חצר. **פשיטא** — דהא שמעינן ליה לרב הונא דגזר שמא ימשך. **אימא יש לו חצי חצר** — אותו חצי חצר שבתוך תחומו מותר לטלטל כי אורחיה, והתירא איצטריך לאשמועינן ולאו איסורא דאידך פלגא. **הא נמי פשיטא** — דפלגא, דבתוך מדתו — שרי, דלא דמי לשבת בבקעה, דהתם — איכא למיסר לטלטולי אפילו בתוך אלפים משום טעמא דנפרצה, דההיא ודאי נפרצה למקום האסור לה שהרי מחיצות הללו לא היו כאן מבעוד יום והיתה אסורה לכל אדם. וכשהוקפה בשבת והועילו לזה שבתוכו לאלפים — הועילו לו ולא לחוץ אלפים שהן חוץ מתחומו. והאי חוץ לאלפים — לא היה לו שום היתר אצל שום אדם, הלכך, הוי מקום האסור, ואוסר! אבל חצר — אין לומר בה חילוק פירצה למקום האסור, דהא מבעוד יום חדא היא, ונהי דאסרי להאי לטלטולי חוץ לאלפים על ידי זריקה, משום שמא ימשך, אבל בתוך מדת תחומו — מותר לטלטולי כי אורחיה). **מודה לי הונא** — אף על גב דגזר שמא ימשך. **היה מודד ובא וכלתה מדתו על שפת תקרה** — כנגד שפת הקירוי, והבית חוץ למדתו הוא. וכגון שנפרץ כותל הבית שנשתייר מלמעלה קירוי, ונפרץ בית לחצר שבפניה, דלא הוי בית נפרץ למקום האסור. **מותר לטלטל בכל הבית** — על ידי זריקה. ואף על פי שאסור ליכנס לתוכה ברגליו, והכא לא גזרינן שמא ימשך, הואיל ותקרות הבית חובטות, כלומר: נראות כיורדות וסותמות ואיכא היכר ולא ממשיך, שהרי עיניו נותן בתקרה, וסימן הוא ששם כלתה מדתו. **כתנאי** — אי גזרינן שמא ימשך אי לא. **דלא גזרינן הילוך דיר וסהר** — היכא דנתנוהו נכרים בו. **אטו הילוך דבקעה** — דאין בה מחיצות, דהתם אין לו אלא ארבע אמות. כדתנן בריש פירקין: ובדיר וסהר, אף על גב דלא שבת באויר מחיצותיהן מבעוד יום — כארבע אמות דמיין ליה, הואיל ובאונס יצא מתחומו. **ומדהילוך** — דיר וסהר אטו הילוך דבקעה לא גזרינן. **טלטול אטו הילוך** — כגון שבת בבקעה ביום טוב, שהילוך אסור לו חוץ לאלפים במקום שביתתו, וטלטול דזריקה מותר בלא מחיצות. **לא גזרינן** — שלא יטלטל בזריקה חוץ לאלפים אטו הילוך, שמא ימשך אחר חפצו כרב נחמן. ואף על גב דבשבת בבקעה והקיפוה נכרים לא סבירא להו כוותיה, דהא לדידהו אף על גב דלא שבת באויר מחיצות שרי, בהא מיהא כרב נחמן קיימי, דלא גזרינן שמא ימשך, אי נמי: בשבת בבקעה נמי סבירא להו כוותיה, דהא דשרו ליה הכא — משום דנאנס הוא. **שני מקומות הן** — ולא דמי אהדדי. דיר וסהר יש להן מחיצות, בקעה אין לה מחיצה, הלכך, לא מיחלפי. **אכל טלטול אטו הילוך** — כגון ששבת בבקעה ביום טוב, אימא דגזרי שלא יטלטל בזריקה חוץ לאלפים שמא ימשך אחר חפצו. דהא חד מקום הוא, ולית להו דרב נחמן כלל. **אבל היכא דלא שבת** — לא הוי כארבע אמות, ולהכי לא מישתרי בהילוך. אבל טלטול דזריקה לעולם אימא לך דשרי ליה בכל הדיר וסהר בזריקה, ולא גזרינן שמא יזוז וימשך. **הואיל ושבת** — הויא לה ספינה כארבע אמות. **נוטלתו מתחילת ארבע ומניחתו לסוף ארבע** — כלומר: משיצא זה חוץ לתחום לא נקט ליה ארבע אמות, דספינה כל שעה היא מהלכת בכל קפיצה וקפיצה יותר מארבע אמות, נמצא שאין לה תורת ארבע אמות כלל, שלא עמד פסיעה אחת בתוך ארבע אמות, הלכך, לא קנו לו ארבע אמות. לישנא אחרינא: כגון שהספינה הולכת למזרח והוא מהלך בתוכה למערב, שהספינה מחזירתו כל שעה לתוך ארבע. אמותיו. וקשיא לי: תינח הליכה, אבל אם חזר לראש האחר היכי מישתרי? ובמתניתין לא חילק רבן גמליאל בין שהוא מהלך לצד זה בין שהוא מהלך לצד שהספינה מהלכת. וזהו לשון דודי רבי שמעון מפי הרב. לישנא אחרינא: כלומר, כשעוקר את רגלו קודם שיניחנה, הספינה מוציאתו מארבע אמות שלו ונכנס לתוך ארבע אמות אחרות על כרחו, והוה ליה כמי שהוציאוהו נכרי חוץ מארבע אמותיו ונתנוהו לתוך ארבע אמות אחרות, שנותנין לו ארבע אמות, וכן לעולם. וזה עיקר. **מאי בינייהו** — בין רבה לרבי זירא. **שנפתחו דופני הספינה** — וביטלו המחיצות. דרבה — ליתא, דרבי זירא — איתא. **אי נמי בקופץ מספינה לספינה** — ובאויר מחיצותיה של זו לא שבת. לרבה — אין יכול להלך בזו, ולרבי זירא — שרי.

להבריח

אדם שהניח עירובי תחומין, **וְהָיָה מוֹדֵד** שיעור אלפיים אמה מן העירוב ואילך, **וּבָא** בתוך עיר אחרת, **וְכָלְתָה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי הָעִיר** – ונגמר תחום אלפיים אמה שלו באמצע העיר, הרי זה **מוּתָּר לְטַלְטֵל** את חפציו **בְּכָל הָעִיר כּוּלָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַעֲבוֹר אֶת הַתְּחוּם** של אלפיים אמה **בְּרַגְלָיו**. דהיינו, אף שאינו רשאי לילך בכל העיר, מאחר וכלו אלפיים אמה של תחומו בחצי העיר, מכל מקום רשאי הוא לטלטל בכולה.

מבררת הגמרא: **בְּמַאי מְטַלְטֵל** – כיצד הוא מטלטל את חפציו באותם המקומות שאינו רשאי לילך בהם, **לָאו** – האם אין לומר שמטלטלם **עַל יְדֵי זְרִיקָה**, שזורק החפץ מן חצי העיר שהוא רשאי להלך בה אל חציה השני שאינו רשאי להלך בה, ויש להוכיח מדברי הברייתא, שרשאי אדם לטלטל חפציו על ידי זריקה אף במקום שאינו רשאי לילך בו, ואין גוזרים שמא ימשך אחר חפציו ויצא חוץ לתחום, וכשיטת שמואל לגבי בקעה שהקיפוה נכרים בשבת.

דוחה הגמרא: **אָמַר לְךָ רַב הוּנָא** – יכול רב הונא לומר, **לָא** – שאין הברייתא עוסקת בטלטול על ידי זריקה, אלא כוונתה היא שרשאי האדם לטלטל **עַל יְדֵי מְשִׁיכָה**, כלומר, שמושך חפצים העומדים מחוץ לאלפיים אמה לתוך תחום אלפיים אמה שלו, ובאופן כזה הכל מודים שמותר לו לטלטל אף שאינו רשאי לילך שם, לפי שאין לחוש שיגרר אחר חפציו, שהרי כל זמן שאינו מביא החפץ אליו עדיין אין זה חפץ שלו, ולאחר שכבר הביאו שוב אינו מוציאו מתחומו, אבל אין להתיר לו לטלטל על ידי זריקת חפצים ממנו ואילך, שמא ימשך אחר החפץ ויצא חוץ לתחומו.

הגמרא מביאה אופן שבו מודה רב הונא שאין גוזרים איסור על מקום המותר: **אָמַר רַב הוּנָא**, אדם **שֶׁהָיָה מוֹדֵד** אלפיים אמה מן המקום שבו הניח את עירובו, **וּבָא** בתוך העיר, **וְכָלְתָה מִדָּתוֹ בַּחֲצִי חָצֵר** – וכלו אלפיים אמה של תחומו באמצעה של חצר, **אֵין לוֹ** – אינו רשאי לילך, **אֶלָּא בַּחֲצִי הַחָצֵר** הנמצאת בתוך תחומו.

מקשה הגמרא: **פְּשִׁיטָא** – פשוט הדבר שאינו רשאי לילך בחציה השני של החצר, מאחר שהוא מחוץ לתחום אלפיים אמה שלו.

מתרצת הגמרא: **אֵימָא** – אמור את דברי רב הונא כך, **יֵשׁ לוֹ** רשות להלך **בַּחֲצִי הַחָצֵר** שבתוך תחומו.

שבה הגמרא ומקשה: **הַאי נַמִּי פְּשִׁיטָא** – אף דין זה פשוט הוא, שרשאי הוא להלך בתוך תחומו.

מתרצת הגמרא: **מַהוּ דְּתֵימָא** – שמא תאמר, שיש לאסור עליו להלך אף בחציה של החצר שבתוך תחומו, משום שיש **לֵיחוּשׁ דִּלְמָא אָתֵי לְטַלְטוּלֵי בְּכוּלָּהּ** – שמא יבוא לטלטל בחצר כולה, אף בחציה הנמצא חוץ לתחומו, **קָא מַשְׁמַע לָן** רב הונא שאין גוזרים כן.

הגמרא מבארת אופן נוסף שבו מודה רב הונא שאין גוזרים על טלטול משום הילוך: **אָמַר רַב נַחְמָן**, אף שרב הונא חולק עלי לענין בקעה שהקיפוה גויים מחיצה בשבת, וסובר שאסור לטלטל בה אפילו על ידי זריקה, משום גזירה שמא יבוא להלך חוץ לתחומו, מכל מקום ישנו אופן שבו **מוֹדֶה לִי רב הוּנָא** שאין גוזרים כן, והיינו באדם **שֶׁהָיָה מוֹדֵד** את מידת תחומו, **וּבָא** בתוך חצר, **וְכָלְתָה מִדָּתוֹ** – נגמר תחום אלפיים אמה שלו **עַל שְׁפַת תִּקְרָה**, כלומר, בכניסה לבית שהיה כותלו פרוץ והתקרה עומדת, ובאופן כזה **מוּתָּר** לו לדברי הכל **לְטַלְטֵל בְּכָל הַבַּיִת** על ידי זריקה, אף שאסור לו להלך שם, לפי שכלו אלפיים אמה שלו. **מַאי טַעְמָא** – מה הוא טעם הדבר שאין גוזרים בזה שמא ימשך אחר חפצו ויצא חוץ לתחומו, **הוֹאִיל וְתִקְרַת הַבַּיִת חוֹבֶטֶת**, כלומר, מאחר ונראה הדבר כאילו תקרת הבית יורדת וסותמת הפתח, יש בזה היכר לאותו אדם שכאן הוא סוף תחומו, ואין חשש שיבוא להלך בתוך הבית, ועל כן רשאי הוא לטלטל בתוכו על ידי זריקה.

הגמרא מנסה לתלות את מחלוקת רב נחמן ורב הונא במחלוקת תנאים: **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן, כְּתַנָּאֵי** – מצינו מחלוקת תנאים בענין זה, האם יש לאסור טלטול במקום שבו אסור להלך, משום חשש שמא ימשך אחר חפצו. שנינו במשנתינו (לעיל מא:), שאדם שהוציאוהו נכרים מתחומו **וְהוֹלִיכוּהוּ לְעִיר אַחֶרֶת, וּנְתָנוּהוּ** [–או שנתנוהו] **בְּדִיר אוֹ בְּסַהַר** [–מקומות המוקפים במחיצות לצורך איסוף בהמות], נחלקו התנאים בדינו. **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמְרִים**, הרי זה **מְהַלֵּךְ אֶת** העיר **כּוּלָּהּ**, או את כל הדיר והסהר, לפי שנידונים הם לו כארבע אמות. **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא אוֹמְרִים, אֵין לוֹ** רשות להלך בהם **אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת** בלבד.

מבררת הגמרא: **מַאי לָאו** – האם אין לומר שנחלקו התנאים בענין זה, **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה דְּאָמְרוּ** שרשאי הוא להיות **מְהַלֵּךְ אֶת כּוּלָּהּ**, היינו משום **דְּלָא גָּזְרֵי הִילּוּךְ דִּיר וְסַהַר אָטוּ הִילּוּךְ בְּבִקְעָה**, כלומר, הם סוברים שמאחר ומעיקר הדין רשאי אותו אדם לילך בכל הדיר והסהר, אין לאסור זאת עליו משום גזירה, שמא יניחוהו גויים בבקעה שאינה מוקפת מחיצות ויסבור שאף שם מותר להלך בכולה. **וּמִדְּהִילּוּךְ אָטוּ הִילּוּךְ לָא גָּזְרֵי** – ומאחר שהם אינם גוזרים איסור על הילוך במקום המותר משום הילוך במקום האסור, כמו כן יש לומר שאף **טְלְטוּל אָטוּ הִילּוּךְ לָא גָּזְרֵי** – שאינם גוזרים לאסור לטלטל על ידי זריקה במקום שאסור להלך, ואינם חוששים שמא ימשך וילך אחר החפץ שהוא מטלטל ויצא מחוץ לתחומו, והרי זה כשיטת רב נחמן בשם שמואל. **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא דְּאוֹמְרִים** שאם נתנוהו בדיר וסהר **אֵין לוֹ** רשות לילך **אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת** בלבד, היינו משום **דְּגָזְרֵי הִילּוּךְ דִּיר וְסַהַר אָטוּ הִילּוּךְ דְּבִקְעָה**, כלומר, שהם סוברים שאף שמעיקר הדין רשאי אדם לילך בכל הדיר והסהר, לפי שנידונים הם לו כארבע אמות, מכל מקום יש לאסור זאת עליו משום גזירה, שאם נתיר לו לילך בדיר וסהר המוקפים מחיצות יבוא לילך אף בבקעה שאינה מוקפת מחיצות, ובזה הרי אין לו אלא ארבע אמות בלבד. **וּמִדְּהִילּוּךְ אָטוּ הִילּוּךְ גָּזְרֵי** – ומאחר שמצינו שהם גוזרים על הילוך במקום המותר משום הילוך במקום האסור, כמו כן יש לומר **דְּטִלְטוּל אָטוּ הִילּוּךְ נַמִּי גָּזְרֵי** – שהם גוזרים אף שלא לטלטל על ידי זריקה במקום שאסור לילך בו, לפי שיש לחשוש שמא ימשך אחר חפצו, והרי זה כשיטת רב הונא. ונמצא, שמחלוקתם של רב נחמן ורב הונא במחלוקת תנאים היא תלויה.

דוחה הגמרא: **מַאי** – מנין לך לומר כן, הרי יתכן שאין המחלוקות תלויות אלו באלו, **דִּדִילְמָא כִּי לָא גָּזְרֵי** – שהרי יתכן שמה שלא גזרו **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה הִילּוּךְ בַּסַּהַר וְדִיר אָטוּ** [–משום] **הִילּוּךְ בִּבְקְעָה, הָנֵי מִילֵּי הָתָם** – לא נאמרו הדברים אלא שם, **דְּשָׁנֵי מְקוֹמוֹת** שונים **הֵן**, ולפיכך לא חששו שיבוא אדם לטלטל בבקעה משום שהותר לו לטלטל בדיר וסהר, **אֲבָל** לענין גזירת **טְלְטוּל אָטוּ** [–משום] **הִילּוּךְ, דְּמָקוֹם אֶחָד הוּא** – שהחשש הוא שיבוא להלך באותו המקום שהוא מטלטל, **הָכִי נַמִּי דְּגָזְרֵי** – בזה יתכן לומר שאף הם מודים שיש לאסור את הטלטול, **גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִמָּשֵׁךְ אַחַר חֶפְצוֹ** וילך מחוץ לתחומו.

ומוסיפה הגמרא לבאר עוד באופן אחר את טעם הדבר שאין המחלוקות תלויות זו בזו: **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא נַמִּי** – אף הם הסוברים שאסור להלך בדיר וסהר יותר מארבע אמות, **מַאי דְּמִשּׁוּם דְּגָזְרֵי הוּא** – מנין לומר שטעם האיסור בזה הוא משום שגוזרים על הילוך בדיר וסהר שמא יבוא להלך בבקעה, **דִּילְמָא מִשּׁוּם דְּקָא סָבְרֵי** – שמא הטעם הוא משום שהם סוברים, **דְּכִי אַמְרִינָן** – שאימתי אנו אומרים את הדין ש'**כָּל הַבַּיִת כּוּלּוֹ כְּאַרְבַּע אַמּוֹת דָּמֵי**' ומותר לטלטל בכולו, **הָנֵי מִילֵּי** – הדברים אמורים רק **הֵיכָא** – באופן **דְּשָׁבַת בַּאֲוִיר הַמְּחִיצוֹת מִבְּעוֹד יוֹם, אֲבָל הֵיכָא דְּלָא שָׁבַת בַּאֲוִיר מְחִיצוֹת מִבְּעוֹד יוֹם**, כגון במשנתנו שהוציאוהו נכרים ממקומו באמצע השבת ונתנוהו בדיר וסהר, **לָא** – אין אומרים בזה 'כל הבית כארבע אמות', ונמצא, שמעיקר הדין אינו רשאי להלך שם, ולא משום גזירה, וממילא לענין טלטול במקום שבו אסור להלך יתכן שמודים רבי יהושע ורבי עקיבא שאין לגזור בזה, ורשאי הוא לטלטל שם על ידי זריקה.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד לפסוק להלכה במחלוקת

המשך בעמוד עא

הספינה **לְהַבְרִיחַ מַיִם** הן **עֲשׂוּיוֹת**, כלומר, אין הן עשויות לצורך דירה, אלא להגן מפני המים, ולפיכך אינן חשובות לעשות את הספינה כולה כארבע אמות.

שבה הגמרא ומבררת: **וְרַבָּה מַאי טַעְמָא לֹא אָמַר כְּרַבִּי זֵירָא** – מדוע רבה אינו מודה לטעמו של רבי זירא, שכאשר הספינה מהלכת הרי היא נוטלתו מתוך ארבע אמות שלו לארבע אמות אחרות.

מבארת הגמרא: דעת רבה היא, **שֶׁבְּספינה מְהַלֶּכֶת כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגֵי** – לא נחלקו התנאים במשנה, אלא הכל מודים שרשאי הוא להלך בכולה, משום שנוטלתו מארבע אמות שלו, **כִּי פְּלִיגֵי בְּשֶׁעֲמָדָה** – ומה שנחלקו זה רק בספינה העומדת במקומה, שלדברי רבן גמליאל מותר לילך בכולה, לפי ששבת באויר מחיצותיה, ואילו לדברי רבי יהושע ורבי עקיבא אין להלך בה אלא ארבע אמות בלבד.

הגמרא מדייקת מן המשנה כדברי רבה שלא נחלקו התנאים בספינה מהלכת: **אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק, מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא** – יש לדייק כן אף מדברי המשנה, **דְּבִמְהַלֶּכֶת לֹא פְּלִיגֵי** – שלא נחלקו התנאים בספינה מהלכת, אלא הכל מודים שמותר לילך בכולה. **מַמַּאי** – מהיכן יש ללמוד זאת, **מִדְּקָתָנֵי** – ממה ששנינו במשנתינו, **מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ** התנאים [הנזכרים לעיל במשנה] **מִמקום ששמו פְּלַגְדִּרְסִין**, וכבר הגיעו למחוז חפצם וקנו שם שביתה, ולפתע נשבה רוח סערה **וְעל ידה הִפְלִינָה סְפִינָתָם בַּיָּם**, ונמצא שיצאו באונס מחוץ לתחום בשבת. **רַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הָלְכוּ אֶת** הספינה **כּוּלָּהּ**, וכפי שיטתם, שאדם שיצא באונס מחוץ לתחומו ונמצא במקום המוקף מחיצות רשאי להלך את כולו, **וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי עֲקִיבָא לֹא זָזוּ מֵאַרְבַּע אַמּוֹת** הסמוכות להם בתוך הספינה, לפי **שֶׁרָצוּ לְהַחֲמִיר עַל עַצְמָן**.

ועתה מבארת הגמרא כיצד יש לדייק מדברי המשנה שלא נחלקו התנאים בספינה מהלכת: **אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלָּמָא** – דברי המשנה מבוארים הם, אם נאמר **שֶׁבְּמְהַלֶּכֶת לֹא פְּלִיגֵי** – שלא נחלקו התנאים בספינה מהלכת, אלא הכל מודים שמותר לילך בכולה, **וְהַיְינוּ דְּקָתָנֵי רָצוּ** – מובן שלפיכך נקטה המשנה שטעם הדבר שרבי יהושע ורבי עקיבא לא זזו ממקומם הוא משום שרצו להחמיר על עצמם, **דִּידִילְּמָא עָמְדָה** – לפי שחששו שמא תעמוד הספינה פתאום, ולא ישימו ליבם לזאת. ומשמע שמעיקר הדין אף הם מודים שאין צריך לחוש לזה, אלא מותר להלך בכולה. **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ פְּלִיגֵי** – אך אם תאמר שנחלקו התנאים אף בספינה מהלכת, ולדברי רבי יהושע ורבי עקיבא אסור מעיקר הדין להלך בכולה, אם כן יש להקשות על לשון המשנה, **הַאי רָצוּ לְהַחֲמִיר** – האם עשו זאת לפי שרצו להחמיר על עצמם, **אִיסּוּרָא הוּא** – הרי לפי שיטתם אסור מעיקר הדין להלך בכל הספינה.

הגמרא מביאה דיוק נוסף מדברי המשנה שלא נחלקו התנאים בספינה מהלכת וכדברי רבה: **אָמַר רַב אַשִׁי, מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא** – יש לדייק אף מדברי המשנה שלא נחלקו התנאים אלא בספינה עומדת, **דְּקָתָנֵי** – לפי ששנתה המשנה את דין **הַסְּפִינָה דּוּמְיָא דְּדִיר וְסַהַר** – בדומה לדינם של דיר וסהר, ולפיכך יש לדמותם זה לזה, **מָה דִּיר וְסַהַר דִּקְבִיעֵי** – כשם שדיר וסהר קבועים ועומדים במקומם, **אַף סְפִינָה נַמִּי דִּקְבִיעָא** – אף בספינה יש לומר שלא נחלקו התנאים אלא באופן שעומדת היא במקומה ואינה מהלכת.

הגמרא מבררת האם נחלקו התנאים בספינה: **אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי**, נתבאר לעיל (מב:) שבין לרב ובין לשמואל **הִלְכְתָא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּסְפִינָה**, שרשאי הוא להיות מהלך את כולה. ועל כך יש לתמוה, שהרי מאחר ונקטו בלשון 'הִלְכְתָא' מִכְּלָל **דְּפְלִיגֵי** – יש ללמוד שהם סוברים שנחלקו התנאים אף בדין ספינה, וזאת מנין להם, הרי במשנה לא נזכרה מחלוקת בין התנאים לגבי ספינה, ולא נזכר שם אלא שרבי יהושע ורבי עקיבא רצו להחמיר על עצמם.

מתרצת הגמרא: **אִין** – אכן נחלקו התנאים אף לגבי ספינה, **וְהָתַנְיָא** – וכך שנינו בברייתא, **חֲנַנְיָא (בֶּן אָחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ) אוֹמֵר, כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם** שהיו בספינה **יָשְׁבוּ** התנאים **וְדָנוּ בִּדְבַר הֲלָכָה, אֶמֶשׁ** – בשעת הערב, **הִכְרִיעַ** רבי יהושע שהוא **אֲחִי אַבָּא** כך, **הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בְּסְפִינָה**, שמותר להלך בכולה, **וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא בְּדִיר וְסַהַר**, שאין להלך בהם אלא בארבע אמות בלבד.

מבואר מדבריו, שנחלקו התנאים אף לגבי ספינה, והיינו בספינה שעמדה, אבל בספינה מהלכת הכל מודים שמעיקר הדין מותר להלך בכולה, אלא שרבי יהושע ורבי עקיבא רצו להחמיר על עצמם אף במהלכת מחשש שמא תעמוד.

הגמרא מביאה ספק לגבי דין תחומין למעלה מעשרה טפחים: **בָּעֵי** [–הסתפק] **רַב חֲנַנְיָא**, האם **יֵשׁ** דין **תְּחוּמִין** בגובה של **לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה** טפחים, **אוֹ שֶׁאֵין** דין **תְּחוּמִין** נוהג **לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה** טפחים.

והוא מבאר את האופן שבו הוא מסתפק: **בְּעַמּוּד** שהוא **גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה** טפחים **וְרָחָב אַרְבָּעָה** טפחים, אשר חלקו עומד בתוך התחום וחלקו מחוצה לו, **לֹא תִּיבָּעֵי לָךְ** – אין לך במה להסתפק בו, לפי שודאי הדבר שנוהג בו דין תחומין, ואסור לעלות על ראשו האחד שבתוך התחום ולילך לראשו השני שמחוץ לתחום, משום **דְּאַרְבָּעָא סָמִיכְתָּא הִיא** – הרי הוא כקרקע עבה, כלומר, יש לדון את האדם המהלך על עמוד כזה כמהלך על גבי קרקע גבוהה, מאחר שנוח הוא להילוך כקרקע. **כִּי תִּיבָּעֵי לָךְ** – אמנם יש לך להסתפק **בְּעַמּוּד** שהוא **גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה** טפחים **וְאֵינוֹ רָחָב אַרְבָּעָה** טפחים, שאין נוח להלך עליו כקרקע, ובזה יש לדון, האם מותר לעלות על גביו ולצאת מחוץ לתחום. **אִי נַמִּי** – אופן נוסף שבו יש להסתפק, כגון **דְּקָאָזִיל בִּקְפִיצָה** – באדם ההולך על ידי קפיצה באויר, שהוא מזכיר שם שמים ועל ידי כך מהלך למעלה מעשרה טפחים למקום מרוחק, ויש לדון, האם מותר לו לצאת מחוץ לתחום באופנים אלו. **לִישְׁנָא אַחֲרִינָא** – אופן נוסף שיש להסתפק בו, באדם המפליג **בִּסְפִינָה**, שהיא עומדת למעלה מעשרה טפחים מקרקע הים, האם רשאי לצאת בה מחוץ לתחום בשבת. **מַאי** – מה הדין באופנים אלו.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק: **אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא, תָּא שְׁמַע** – בוא ושמע ראיה לפשוט הספק. שנינו במשנתינו (לעיל מא:), **מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ** התנאים [הנזכרים לעיל במשנה] **מִמקום ששמו פְּלַגְדִּרְסִין**, וכבר הגיעו למחוז חפצם וקבעו שם שביתה, אלא שלפתע נשבה רוח סערה, **וְעל ידה הִפְלִינָה סְפִינָתָם בַּיָּם וכו'** ונמצא שיצאו מחוץ לתחומם, ונתבאר שם שרבן גמליאל ורבי אלעזר בן עזריה היו מהלכים בספינה כולה, ואילו רבי יהושע ורבי עקיבא לא זזו מארבע אמותיהם, לפי שרצו להחמיר על עצמם.

ועתה הוא מבאר כיצד יש לפשוט משם את הספק: **אִי אָמְרַתְּ בְּשֶׁלָּמָא** – דברי המשנה מבוארים הם, אם נאמר **שֵׁשׁ** דין **תְּחוּמִין** למעלה מעשרה טפחים, **שְׁמִשּׁוּם הָכִי רָצוּ** רבי יהושע ורבי עקיבא להחמיר על עצמם, לפי שחששו שמא תעמוד הספינה בלא שישימו לב לכך, ויקבעו שביתה במקום עמידתה, וייאסר עליהם ליצא מחוץ לארבע אמותיהם. **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ שֵׁאֵין** איסור **תְּחוּמִין** נוהג למעלה מעשרה טפחים, אם כן, **אַמַּאי רָצוּ** – מדוע רצו להחמיר על עצמם, הלא אפילו אם תעמוד הספינה במקומה רשאים הם להלך בכולה, לפי שאין דין תחומין נוהג בה.

דוחה הגמרא: אין להוכיח מכאן לענין דין תחומין למעלה מעשרה טפחים, לפי שיש להעמיד את המשנה **כִּדְאָמַר רָבָא** – כמו שאמר רבא במעשה אחר, שמדובר **בְּאופן** שהיתה הספינה **מְהַלֶּכֶת בִּרְקָק** – מקום שבו קרקעית הים גבוהה, ואין בינה ובין הספינה שיעור עשרה טפחים. **הָכָא נַמִּי** – אף כאן יש להעמיד באופן כזה, **בְּמְהַלֶּכֶת** הספינה **בִּרְקָק**, ולפיכך רצו רבי יהושע ורבי עקיבא להחמיר על עצמם, לפי שאם תעמוד הספינה שם יהא נוהג בה דין איסור תחומין.

הגמרא מנסה לפשוט הספק מהמשך דברי המשנה: **תָּא שְׁמַע**, שנינו במשנתינו, **שַׁפַּעַם אַחַת לֹא נִכְנְסוּ** התנאים **לַנָּמָל עַד שֶׁחֲשֵׁיכָה** – עד כניסת השבת, **וכו'**. ונתבאר שם, ששאלו לרבן גמליאל אם רשאים הם לירד מן הספינה בשבת, ואמר להם רשאים אתם, לפי שהייתי

המשך בעמוד קנו

רש"י

להבריח מים עשויות — ולא חשיבי מחיצות לעשות ספינה כולה כארבע אמות. **אמר לך במהלכת** — דאיכא למימר האי טעמא דספינה נוטלתו אפילו רבי עקיבא מודי דשרי. **כי פליגי בשעמדה** — ובשעת עמידתה קנו להו ארבע אמותיהן). (וללישני בתראי על שעת עמידה נחלקו), ואפילו הכי שרי רבן גמליאל משום אויר מחיצות. **היינו דקתני רצו להחמיר** — דמשמע דשרי אפילו לרבי עקיבא. אלמא: כי אסרי — לאו במהלכת אסרי לכולי עלמא, ואינהו הוא דאחמור אנפשייהו, דדלמא עמדה פתאום ולאו אדעתן. **אלא אי אמרת** — בשעמדה דברי הכל אסור, דמחיצות לא חשיבי. ובמהלכת הוא דפליגי — מאי רצו? הא לרבי עקיבא ורבי יהושע בין מהלכת בין עמדה איסורא הוא. **דיקא נמי** — דבעמדה פליגי. **מכלל דפליגי** — בספינה, בתמיה. והא רצו קתני ומנא להו לרב ושמואל דפליגי בספינה. **אין והתניא** — בניחותא. ופליגי בשעמדה. והא דקתני רצו — אמהלכת. **רבי חנניא בן אחי רבי יהושע** (הלכה כרבן גמליאל **בספינה** — כעין ספינתו, שהיתה מהלכת, דלא חיישינן לשמא עמדה. ומיהו, אפילו בשעמדה פליג רבן גמליאל דומיא דדיר וסהר, ואין הלכה כמותו אלא במהלכת. אבל עמדה דהיינו דיר וסהר — הלכה כרבי עקיבא). **כל אותו היום** — שהיו בספינה. **אחי אבא** — רבי יהושע. **אמש** — לערב. **יש תחומין** — איסור תחומין למעלה מעשרה, כדמפרש ואזיל. **בעמוד גבוה עשרה ורחב ארבעה** — ונכנס ראשו אחד לתוך התחום לא תיבעי לך דאיסור תחומין נוהג בו, ולא יעלה על ראשו שבתוך התחום ויצא לראשו אחר — דהא חזי להילוך, והילוך מעליא הוא. **ואין רחב ארבעה** — דלא ניידא תשמישתיה. **בקפיצה** — בשם. מי הוי הילוך, אי לא: סתם ספינה למעלה מעשרה מהלכת ואינה נחה, ודמי לקפיצה באויר ואפילו הכי אסור. **אמאי רצו** — הא אין בו שום איסור אפילו עמדה. **ברקק** — פחות מעשרה, רקק בלעז גרבל"א. **יוסף שידא** — דלא מינטר שבתא. **בשכתות וימים טובים** — דודאי לא אתי משיח האידנא.

ואסור

1 לְהַבְרִיחַ מַיִם עֲשׂוּיוֹת. וְרַבָּה, מַאי טַעְמָא לָא אָמַר כְּרַבִּי
2 זֵירָא? - בִּמְהַלֶּכֶת - כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי, כִּי פְּלִיגִי
3 - בְּשֶׁעָמְדָה. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: מַתְנִיתִין נַמִּי
4 דַּיְקָא דְּבִמְהַלֶּכֶת לָא פְּלִיגִי, מִמַּאי? מִדְּקָתָנֵי: "מַעֲשֶׂה
שֶׁבָּאוּ מִפְּלַגְּדְרִסִין וְהִפְלִיגָה סְפִינָתָם בַּיָּם; רַבָּן גַּמְלִיאֵל
5 וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הִלְכוּ אֶת כּוּלָּהּ, וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ
6 וְרַבִּי עֲקִיבָא לֹא זָזוּ מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, שֶׁרָצוּ לְהַחְמִיר עַל
7 עַצְמָן". אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא בִּמְהַלֶּכֶת לָא פְּלִיגִי - הַיְינוּ
8 דְּקָתָנֵי "רָצוּ" - דִּילְמָא עָמְדָה. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ פְּלִיגִי
9 - הַאי "רָצוּ לְהַחְמִיר"?! אִיסּוּרָא הוּא! אָמַר רַב אַשִׁי:
10 מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא, דְּקָתָנֵי סְפִינָה, דּוּמְיָא דְּדִיר וָסַהַר,
11 מַה דִּיר וָסַהַר - דִּקְבִיעִי, אַף סְפִינָה נַמִּי - דִּקְבִיעָא.
12 אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי: "הִלְכְתָא
13 כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בִּסְפִינָה", הִלְכְתָא - מִכְּלָל דְּפְלִיגִי? אִין,
14 וְהָתַנְיָא: חֲנַנְיָא בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: כָּל אוֹתוֹ
15 הַיּוֹם יָשְׁבוּ וְדָנוּ בְּדִבְרֵי הֲלָכָה, אֲמֶשׁ הִכְרִיעַ אֲחִי אַבָּא:
16 הֲלָכָה כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל בִּסְפִינָה, וַהֲלָכָה כְּרַבִּי עֲקִיבָא בְּדִיר
17 וָסַהַר. בָּעֵי רַב חֲנַנְיָא: יֵשׁ תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה, אוֹ
18 אֵין תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה? עָמוּד גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְרָחָב
19 אַרְבָּעָה לָא תִּיבְּעֵי לָךְ - דְּאַרְעָא סַמִּיכְתָּא הִיא. כִּי
20 תִּיבְּעֵי לָךְ - בְּעָמוּד גָּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵינוֹ רָחָב אַרְבָּעָה. אִי
21 נַמִּי - דְּקָאָזֵיל בִּקְפִיצָה. לִישָׁנָא אַחֲרִינָא: בִּסְפִינָה מַאי?
22 אָמַר רַב הוֹשַׁעְיָא: תָּא שְׁמַע, מַעֲשֶׂה שֶׁבָּאוּ מִפְּלַגְּדְרִסִין
23 וְהִפְלִיגָה סְפִינָתָם בַּיָּם וכו'. אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא יֵשׁ
24 תְּחוּמִין - מִשּׁוּם הָכִי רָצוּ. אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ אֵין תְּחוּמִין
25 - אַמַּאי רָצוּ? כְּדְאָמַר רָבָא: בִּמְהַלֶּכֶת בְּרִקָּק, הָכָא נַמִּי
26 - בִּמְהַלֶּכֶת בְּרִקָּק. תָּא שְׁמַע: פַּעַם אַחַת לֹא נִכְנְסוּ
27 לַגָּמָל עַד שֶׁחֲשֵׁיכָה וכו', אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא יֵשׁ תְּחוּמִין
28 - שַׁפִּיר, אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ אֵין תְּחוּמִין - כִּי לֹא הָיֵינוּ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם מַאי הָוֵי? אָמַר
29 רָבָא: בִּמְהַלֶּכֶת בְּרִקָּק. תָּא שְׁמַע: הָנֵי שַׁב שְׁמַעְתָּא דְּאִיתְאַמְרָן בְּצִפָּרָא בְּשַׁבְּתָא קַמֵּיהּ
30 דְּרַב חִסְדָּא בְּסוּרָא, בַּהֲדֵי פַּגְיָא בְּשַׁבְּתָא קַמֵּיהּ דְּרָבָא בְּפוּמְבַּדִּיתָא. מַאן אָמְרִינְהוּ? לָאו
31 אֲלִיבָּהוּ אָמְרִינְהוּ? אַלְמָא: אֵין תְּחוּמִין לְמַעְלָה מֵעֲשָׂרָה! לָא, דִּלְמָא יוֹסֵף שִׁידָא אָמְרִינְהוּ.
32 תָּא שְׁמַע: הֲרֵינִי נָזִיר בַּיּוֹם שֶׁבֶּן דָּוִד בָּא - מוּתָּר לִשְׁתּוֹת יַיִן בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים,

ואסור

כי פליגי בשעמדה — השתא הדר ביה ממאי דקאמרינן: איכא בינייהו שנפחתו דופני הספינה וקופץ. דהשתא לרבה נמי מהלך את כולה, דמודה רבה לרבי זירא במהלכת. ואם תאמר: דהכא לית ליה לרבה אליבא דשמואל דמחיצות להבריח מים עשויות, ובפרק "כל גגות" (עירובין צ,א) קאמר שמואל בספינה: אין מטלטלין בה אלא בארבע אמות, משום דמחיצות להבריח מים עשויות! ויש לומר: דהתם ביתירות מבית סאתים, ומטעם להבריח מים עשויות לא חשיבא כמוקפת לדירה והכא בפחות מבית סאתים, דלא בעינן מוקפת לדירה, אי נמי: הדר ביה כדאמרינן התם.

האי רצו איסורא הוא — ורבי זירא לא חש לאותה קושיא, ומפרש שרצו להחמיר על עצמן כשמעתייהו. אי נמי: היה סובר רבי זירא דאין תחומין למעלה מעשרה, ורצו משום שמא תהלך ברקק, כדאמרינן בסמוך.

הלכה כרבנן גמליאל בספינה — פסק רבינו שמואל בן מאיר: דמותר ליכנס בספינה מבעל ידי בערב שבת, אפילו שהספינה הולכת חוץ לתחום בשבת, דספינה ממילא אזלא ואיהו לא מידי עביד, ובלבד שלא יצא חוץ לספינה, והספינה כולה ארבע אמות. והא דתניא סוף פרק קמא דשבת (יט,א): אין מפליגין בספינה פחות משלשה ימים — אתיא כבית שמאי, דלא שרו לעשות מלאכה בערב שבת אלא בכדי שיעשו מבעוד יום. אבל לבית הלל דשרו עם השמש, אף על פי שהמלאכה נעשית בשבת — שרי ליכנס. ואף על גב דבהדיא ברייתא פליגי רבי ורבן שמעון בן גמליאל — אליבא דבית שמאי פליגי. וכן משמע בירושלמי דהך ברייתא בבית שמאי, דקתני: אין מפליגין לים הגדול לא בחמישי ולא בערב שבת, בית שמאי אומרים: אפילו ברביעי, ובית הלל מתירין. משמע דשרי אפילו בערב שבת. וקאי אתנא קמא, דאי אבית שמאי — היינו תנא קמא! ועוד פסק רבינו שמואל בן מאיר: שאפילו בשבת שרי ליכנס, כיון דלאו מידי קא עביד, אך אין לו אלא ארבע אמות כיון דלא שבת באויר מחיצות מבעוד יום. ואף על גב דבית הלל לא שרו אלא עם השמש אבל בשבת לא — היינו משום דדמי לאמירה דנכרי שבות. ואין נראה, דבפרק "תולין" (שם קלט,ב) משמע דאסור, גבי ההוא צורבא מרבנן דאזיל וניים במברא ועבר לאידך גיסא וסייר פירי, ואמר: למינם קא מיכוונא. ושרי משום דהערמה דרבנן הוא, וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה. משמע דאסור לכתחילה, ואפילו לתוך התחום, מדאין מזכיר שם יציאתו חוץ לתחום, ומשמע דסייר פירי לית בו איסורא, דאפילו בשבר שרי, כדאמרינן (שם קנא,א): שמור לי פירותי שבתחומך ואני אשמור פירותיך שבתחומי. וטעם שאסור ליכנס בספינה, אומר רבינו יצחק בן אברהם: משום דדמי לשט בנהר, ואסור גזירה שמא יעשה חבית של שייטין. אי נמי: שמא ינהיג הספינה, והוי כמוליכה ארבע אמות בכרמלית. ורבינו יצחק בן אברהם מדקדק נמי מירושלמי שהבאתי שאסור ליכנס בספינה בשבת, מדלא קאמר תנא קמא לא בשבת ולא בערב שבת, דהוה משמע דבית הלל מתירין אפילו בשבת, כי היכי דנקט ולא בערב שבת משום בית הלל. ואומר רבינו יצחק: דאותן בני אדם שמדליקין נרות בספינה בערב שבת ואוכלין שם וסומכין על כך להפליג בספינה בשבת — לא שפיר עבדי, דסוף סוף הם מפליגין בשבת. ומה שפירש רבינו שמואל בן מאיר שמי שנכנס בספינה בשבת אין לו אלא ארבע אמות — אין נראה, דקיימא לן כרב דאמר: אפילו דיר וסהר דלא שבת באויר מחיצות — הלכה כרבן גמליאל. מדפריך לקמן (מד,א) בפשיטות גבי נחמיה בן חנילאי: פשיטא דבלא מלו גברי עסקינן, דאי בדמלו מאי תיבעי? והאמר רב: הלכה כרבן גמליאל בדיר וסהר! ולקמן (מז,ב) נמי, גבי הנהו דכרי דאתו למברכתא דחשבינן כל העיר כארבע אמות — היינו כרב. אף על גב דרב חננאל פסיק כשמואל, והביא ראיה מחנניה דאמר: אמש הכריע (בן) אחי אבא כו' — אין הלכה כן. דהא אמרינן בשבת פרק "כירה" (מ,א): הכרעה דברייתא לאו הכרעה היא. ועוד: דאחי אבא רבי יהושע, והחולק אינו יכול להכריע. וכן פסק רב אלפס דקיימא לן כרב באיסורי. ועוד רצה רבינו שמואל בן מאיר להתיר ליכנס בקרון בשבת וגוי מוליכו חוץ לתחום. וחזר בו, משום שמא יפגעו בו ליסטים או שמא ישבח וירד, ואין לו אלא ארבע אמות. ואומר רבינו יצחק: דאפילו ליכנס בו בערב שבת אסור, דדוקא בספינה שרי ליכנס בערב שבת, אבל הכא כיון דאפשר לו לירד — אסור. מיהו, בספינה אין לו להחמיר אפילו נזדמן לו יבשה שיכול לירד — לא פלוג רבנן בספינה. ועוד: אם בהמה מנהיג בקרון — פשיטא דאסור להשתמש בבעלי חיים, שמא יחתוך זמורה.

ואסור

ואסור לשתות יין כל ימי החול — ואם תאמר: מאי שנא דלא אסרינן כהן לשתות לעולם יין, כדאמרינן בסנהדרין (כב,ב): אבל מה אעשה שתקנתו קלקלתו, פירוש: שעברו כמה שנים שלא נבנה הבית. ואמאי לא חיישינן לבן דוד כי הכא? ויש לומר: דהתם ליכא איסורא, דאפשר בכהן אחר או יישן מעט, אבל הכא, אי אתי — עובר על נזירותו. ובפרק קמא דביצה (ה,ב) נמי אמרינן: חיישינן לשמא יבנה. ורבינו תם מפרש: ביום שבן דוד בא — שראוי לבא. והשתא לא קשיא מידי. וניחא נמי מה שמקשינן: אמאי אסור, והלא משיח בן יוסף יש לו לבא תחילה ועדיין לא בא? אבל קשה: האי דפריך בסמוך, בחול נמי לשתרי דהא לא אתא אליהו מאתמול — מכל מקום היה ראוי לבא! יש לומר: דלפי המסקנא פריך, דמוקמינן דקאי בשבת וקנדר, משום הכי פריך בחול לשתרי יום שנדר בו, שאינו ראוי לבא באותו יום, הואיל ולא אתא אליהו מאתמול.

דלא אתא אליהו בשבת — ואם תאמר: ודלמא אתי בערב שבת ויבשר בשבת? ויש לומר: דקרא "הנני שולח לכם את אליה הנביא לפני בא יום ה'" משמע ביום שבא יבשר.

האי תנא ספוקי מספקא ליה — וההיא דתנן בפרק קמא דפסחים (יג,א), דקאמר: לדבריך אף תלויות לא ישרפו שמא יבא אליהו ויטהרם — איכא למימר נמי: מספקא ליה. וההוא שמשיב כבר מובטח להם לישראל שאין אליהו בא בשבת ולא בערב שבת ולא בערב יום טוב, נראה לי דהכי פירושו: כי היכי דלא בא לא בערב שבת ולא בערב יום טוב מפני הטורח של תקון סעודה, הכי נמי בשבת קודם אכילה, מפני טורח סעודת שבת. (שייך למשנה מא,ב)

מותרין אתם שכבר הייתי מסתכל בשפופרת וכו' — אפילו לרבי מאיר, דאמר לקמן: מי שישב בדרך ועמד והרי הוא סמוך לעיר, אם לא היתה כוונתו לכך — לא יכנס, הכא מתכוונים היו לשבות בעיר, והיו סומכים על שפופרת של רבן גמליאל. **יתיב** רב נחמן בר יצחק אחוריה דרבא ויתיב רבא קמיה דרב נחמן — הכא משמע דרב נחמן בר יצחק לאו היינו רב נחמן סתם, וכן בכמה מקומות. ודלא כפירוש הקונטרס דסוף פרק "כל הגט" (גיטין לא,ב), דקאמר רב נחמן בר יצחק: אנא לא צריכנא להו, פירוש: לבי ריש גלותא, ופירש הקונטרס: התם: משום דהוי חתנו של ריש גלותא. דהא רב נחמן סתם הוי חתנו של ריש גלותא, כדמוכח ב"העור והרוטב" (חולין קכד,א). אלא הא דקאמר לא צריכנא — משום דעשיר היה. ורב נחמן סתם הוא רב נחמן בר יעקב, דהא רב נחמן סתם היה חבירו דרב ששת, ובירושלמי מוכח דרב נחמן בר יעקב היה חבירו דרב ששת. וגם בשום מקום בתלמוד אינו מזכיר בפירוש רב נחמן בר יעקב אלא אצל רב נחמן בר רב חסדא, או רב נחמן בר יצחק. **ויתיב** רבא וקמבעיא ליה גרסינן — ולא גרסינן: אמר ליה רב נחמן בר יצחק. דהכא פשיטא ליה במחיצה של בני אדם שמותר לעשות. ובתר הכי פריך רב נחמן בר יצחק לרב מנפל דופנה דאסור לעשות.

אילימא בדלא מלו גברי — ואם תאמר: כי לא מלו גברי נמי, ילך אל מקום שהמחיצה מגעת ואחר כך יעשה היקף אחר, עד שיגיע לתחום! ויש לומר: כיון שכבר עשו פעם אחת ידעו שלדעת כן עשו, ואסור מכאן ואילך כדמסיק בסמוך בשמעתין.

או

ואסור כל ימות החול — דילמא אתי. **לפני בא יום ה'** — לפני ביאת בן דוד יבא אליהו לבשר. **מפני הטורח** — שמניחין צרכי שבת והולכין להקביל פניו. **עבדים הן** — ואין לישראל טורח, דאיכא דטרח להו. **בחד בשבא לשתרי** — דודאי לא אתי משיח היום, דהא אתמול בשבת לא אתא אליהו. ומדקאסר ליה — ליפשוט דחייש לדילמא אתא אליהו ואין תחומין למעלה מעשרה: ומשנינן: מהא לא תיפשוט דאין תחומין, דדילמא ספוקי מספקא ליה להאי תנא, דדילמא אין תחומין ומשום הכי אסר בחד בשבא, ולחומרא, אבל מפשט לא פשיטא ליה, דתילף התירא מיניה. **כיון דחל עליה נזירות** — בעל שם, ומספקא דילמא אתי משיח היום לבית דין הגדול, היכי מישתרי לשתות למחר בשבת? ליחוש דילמא אתא לבית דין הגדול מאתמול. **דקאי בשבת וקא נדר ביום טוב וקא נדר** — כלומר: בשקיבל נדר זה היה שבת או יום טוב, והיינו דקתני מותר לשתות בשבתות וימים טובים — אותה שבת או אותו יום טוב שנדר, אבל מכאן ואילך — אסור, ואפילו בשבת, דילמא אתא אתמול בן דוד וחל עליה נזירות. **שפופרת** — קנה חלול. וכשהוא ארוך אין צופין בו למרחוק, וכשהוא קצר צופין בו יותר. והיתה שפופרת של רבן גמליאל מתוקנת למדת צפיית אלפים או בים או ביבשה. **כמה עומקו של גיא מביא שפופרת ומביט בה** — ביבשה. וימדוד כמה אמות הוא יכול לצפות בה, ואחר כך ילך על שפת הגיא ויצפה בה לעומקו, ויתרחק לאחוריו עד שיבחין שבמקום שכלה עומקו של גיא שם כלה צפיית השפופרת, שאם יתרחק עוד מעט לא יראה את קרקעית הגיא, וידע שעומקו של גיא והרחקתו שנתרחק משפתו הוי כמדת צפיית השפופרת. **גובהו של דקל** — ומתיירא לעלות בו ולמודדו. **ימדוד צלו** — של דקל. **וצל קומתו** — של עצמו, ופעמים שהצל רבה על המיצל, ופעמים שהמיצל רבה על הצל, בשחמה עומדת בגובה הרקיע צל כל דבר הוי קטן, וכשחמה בשיפולו הוי צל ארוך. הלכך, מודד אף צל קומתו, ולפי מה שיראה שירבה צל קומתו על קומתו, ידע שריבוי צל הדקל על הדקל — או כפלים או שליש או רביע. **הרוצה שלא תשרה חיה רעה בצל קבר** — כעין מצבה היו מציבין על הקבר כעין שאנו מגבידין וצוברין בו עפר, ומשפע לכאן ולכאן. והירא שלא תבא חיה רעה להסתופף בצל הקבר מפני חום השמש, ויריח את המת ויחטטנו. **נועץ קנה בארבע שעות** — כשבא לעשות הבנין ינעוץ קנה בארבע שעות ביום, שאותה שעה מתחיל השמש להתחמם והצל צונן ונוח, כדאמרינן בברכות (כז,א): "וחם השמש ונמס", איזו שעה שהשמש חם והצל צונן — הוי אומר זה ארבע שעות. ולפיכך חיות מתאוות לצל באותה שעה, ולאותו צד שיראה זה שצל הקנה נוטה — ישפע הבנין, ויעשה שיפוע ארוך שלא יהא נוטה לו צל. ואף על פי שכשתסוב החמה יהיה לו צל לצד אחר, כיון דבהיא שעתא ליכא צל — תו לא אתיא חיה להתלונן בצילו. דההיא שעתא אזלא עד דמשכחא. ועוד, דלאחר ארבע שעות — אף הצל חם, ולא איכפת לה לחיה בצל. **כדמלו גברי** — שהיו לו אנשים הרבה שיכולין לצאת חוץ לתחום, כגון שעירבו לעשות לו מחיצה מכאן ומחיצה מכאן, ממקום שהוא שם עד התחום. **הלכה כרבן גמליאל** — דליהנו ליה מחיצות שלא שבת בהן מבעוד יום, כדאמר לעיל גבי דיר וסהר. או דילמא פשיטא ליה דהלכה כרבן גמליאל, והכא הוא דלא מלו ליה גברי עד תוך התחום, אלא עד שתי אמות סמוך לתחום.

וקמבעיא

וְאָסוּר לו **לִשְׁתּוֹת יַיִן בְּכָל יְמוֹת הַחוֹל,** שהרי בכל יום ויום הוא עומד בספק, שמא יבוא משיח בן דוד באותו היום.

ועתה מפרשת הגמרא ביצד יש לפשוט את הספק מדברי הברייתא: **אִי אָמְרַתְּ בְּשִׁלְמָא** – דברי הברייתא מבוארים הם, אם תאמר שיֵּשׁ דין **תְּחוּמִין** למעלה מעשרה, **דְּהַיְינוּ דְּבְשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים מוּתָּר** לו לשתות יין, לפי שאין המשיח רשאי לבוא בשבת מחוץ לתחום, אף שהוא בא בקפיצה למעלה מעשרה, **אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ** – אבל אם תאמר שאֵין איסור **תְּחוּמִין** למעלה מעשרה, אם כן **בְּשַׁבָּתוֹת וּבְיָמִים טוֹבִים אַמַּאי מוּתָּר** – מדוע מותר לנודר לשתות יין בשבתות וימים טובים, הרי יכול המשיח לבוא בהם מחוץ לתחום על ידי קפיצה, ויש לו לחוש שמא תחול נזירותו היום.

דוחה הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם** – שונה הדבר שם בברייתא, שטעם הדבר שאין המשיח בא בשבתות אינו משום איסור תחומין, אלא משום **דְּאָמַר קְרָא** – שאמר הכתוב (מלאכי ג כג) 'הִנֵּה אָנֹכִי שֹׁלֵחַ לָכֶם אֶת אֵלִיָּה הַנָּבִיא וגו' לִפְנֵי בּוֹא יוֹם ה' הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא', דהיינו, שעתיד אליהו הנביא לבוא יום אחד לפני המשיח לבשר על הגאולה, **וְהָא לֹא אָתָא אֵלִיָּהוּ מֵאֶתְמוֹל** – והרי לא בא אליהו הנביא לבשר על הגאולה אתמול, ביום שישי, ולפיכך ברור הדבר שלא יבוא המשיח בשבת, ועל כן רשאי הנודר לשתות בו יין, לפי שודאי לא תחול נזירותו היום.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כן, אף **בִּימוֹת הַחוֹל** יש לומר כן, **דְּכָל יוֹמָא וְיוֹמָא נַמִּי לִישְׁתְּרֵי** – שבכל יום ויום יהיה מותר הנודר בשתיית יין, **דְּהָא לֹא אָתָא** – שהרי לא בא אֵלִיָּהוּ הנביא מֵאֶתְמוֹל לבשר על הגאולה ואם כן ודאי שהמשיח לא יבוא היום. **אֶלָּא** בהכרח צריך לומר, שאף שלא ראינו שבא אליהו מאתמול, מכל מקום **אַמְּרִינָן** – אנו אומרים, שמא **לְבֵית** דִּין **הַגָּדוֹל אָתָא** – בא אליהו אתמול לבית הדין הגדול שבלשכת הגזית, לבשר שם על הגאולה, והיום יבוא המשיח, ולפיכך אסור לו בכל יום לשתות יין, ואם כן, **הָכָא נַמִּי** – אף ביום השבת, **לֵימָא לְבֵית** דִּין **הַגָּדוֹל אָתָא** – נאמר שמא בא אליהו אתמול ביום שישי לבית הדין הגדול שבלשכת הגזית, והיום בשבת יבוא המשיח, ומדוע מותר הנודר בשתיית יין בשבתות.

מתרצת הגמרא: **כְּבָר מוּבְטָח לָהֶן לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאֵין אֵלִיָּהוּ** הנביא **בָּא** לבשר הגאולה **לֹא בְּעֶרְבֵי שַׁבָּתוֹת וְלֹא בְּעֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים, מִפְּנֵי הַטּוֹרַח,** כלומר, מפני שישראל טורחים בהם בהכנות לשבת ויום טוב, ואם יבוא אליהו באותו הזמן ייצאו לקבל פניו, ולא יעסקו בצרכי שבת ויום טוב.

דהיינו, שאכן אין טעם ההיתר משום שלא שמענו שבא אליהו מאתמול, לפי שיתכן שבא לבית הדין הגדול, אלא שלעולם אין הוא מגיע בערבי שבתות, כדי שלא לבטל את הכנות השבת, ומאחר ואין הוא מבשר על הגאולה בערב שבת ממילא אין המשיח יכול לבוא בשבת, ועל כן רשאי אותו אדם לשתות יין בשבתות.

שבה הגמרא ומקשה: **קָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – סבורים היינו לומר, **מִדְּאֵלִיָּהוּ לֹא אָתָא** – מאחר ונתבאר שאין אליהו הנביא בא בערבי שבתות מפני הטורח, כמו כן יש לומר **דְּמָשִׁיחַ נַמִּי לֹא אָתֵי** – שאף המשיח אינו בא בערב שבת, כדי שלא למנוע את ישראל מלטרוח בהכנות השבת, ואם כן יש להקשות, **בְּמַעֲלֵי שַׁבָּתָא לִישְׁתְּרֵי** – שאף בערב שבת יהא מותר לנודר לשתות יין, לפי שאין חשש שמא יבוא המשיח באותו היום, ומדוע אין הברייתא מתירה אלא בשבת בלבד.

מתרצת הגמרא: אין הדבר כן, אלא דווקא **אֵלִיָּהוּ** הנביא **לֹא אָתֵי** [–אינו בא] בערבי שבתות, אבל **מָשִׁיחַ אָתֵי** [–בא] אף בערבי שבתות, ואינו חושש למנוע את ישראל מלטרוח בצרכי שבת, **דְּכִינָּן דְּאָתֵי מָשִׁיחָא** – שמאחר והמשיח בא, **הַכֹּל** [–כל הגויים] **עֲבָדִים** הֵן **לְיִשְׂרָאֵל,** והם יטרחו בהכנת צרכי השבת, וישראל יהיו פנויים ליצא ולקבל את פני המשיח. ולפיכך אין להתירו לשתות יין בערבי שבתות שמא באותו יום יבוא משיח ותחול נזירותו.

שבה הגמרא ומקשה: **בְּחַד בְּשַׁבָּא לִישְׁתְּרֵי** – ביום ראשון יש להתירו לשתות יין, שהרי אין אליהו הנביא יכול לבוא מאתמול ביום השבת לבשר על הגאולה, לפי שצריך הוא ליצא מחוץ לתחומו, ואם כן ודאי שהמשיח לא יבוא למחרת ביום ראשון, ומאחר ולא כתבה הברייתא כן, **לִפְשׁוּט מִינָּהּ** – יש לפשוט מכך את הספק, **דְּאֵין** דין **תְּחוּמִין** נוהג למעלה מעשרה טפחים, ולפיכך יכול אליהו לבוא בשבת לבשר הגאולה, ויכול המשיח לבוא ביום ראשון, **דְּאִי יֵשׁ תְּחוּמִין** למעלה מעשרה, אם כן אף **בְּחַד בְּשַׁבָּא לִישְׁתְּרֵי** – ביום ראשון יש להתירו בשתיית יין, משום **דְּלֹא אָתָא אֵלִיָּהוּ בְּשַׁבָּת** – שאליהו הנביא אינו יכול לבוא לבשר הגאולה בשבת.

מתרצת הגמרא: **הַאי תַּנָּא סַפּוּקֵי מְסַפְּקָא לֵיהּ** – יתכן לומר שתנא זה הסתפק **אִי יֵשׁ תְּחוּמִין** למעלה מעשרה **אוֹ שֵׁאֵין תְּחוּמִין** למעלה מעשרה, ולפיכך נקט הדין **לְחוּמְרָא,** שאף ביום ראשון אסור הנודר בשתיית יין, לפי שיש לחוש שמא אין דין תחומין למעלה מעשרה, ורשאי אליהו לבוא בשבת לבשר הגאולה, וממילא יכול המשיח לבוא ביום ראשון, אך אין לפשוט מכאן בבירור שכך הוא הדין, לענין להקל וליצא מחוץ לתחום למעלה מעשרה.

הגמרא מבררת באיזה אופן עוסקת הברייתא: **דְּקָאֵי אֵימַת דְּקָא נָדַר** – באיזה יום בשבוע עמד אותו אדם ונדר את נזירותו ליום שבן דוד בא, **אִילִימָא דְּקָאֵי** – אם נאמר שעמד בְּאחד מימות החוֹל ונדר, אם כן, כיצד מותר לו לשתות יין בשבת, הרי **כֵּיוָן דְּחָל עָלֵיהּ נְזִירוּת** – מאחר וכבר חלה עליו נזירות מספק בימות החול, **הֵיכִי אָתְיָא שַׁבָּתָא וּמַפְקְעָא לֵיהּ** – כיצד באה השבת ומפקיעה נזירות זו.

מבארת הגמרא: **אֶלָּא** בהכרח צריך לומר, שהברייתא עוסקת באופן **דְּקָאֵי בְּשַׁבָּתָא וְקָא נָדַר וּבְיוֹם טוֹב וְקָא נָדַר** – שעמד אותו אדם בשבת או ביום טוב ונדר את נזירותו, **וְהַהוּא יוֹמָא** [**הוּא**] **דְּשָׁרֵי לֵיהּ** – ועל כך אמרה הברייתא שאותו יום השבת שבו נדר מותר לו בשתיית יין, לפי שודאי הדבר שלא יבוא משיח היום, אבל **מִיבָּן וְאֵילָךְ אָסִיר לֵיהּ** – מכאן ולהבא אסור הוא לעולם בשתיית יין, בין בימות החול ובין בשבתות וימים טובים, שמכיון שהנזירות חלה שוב אינה פוקעת.

שנינו במשנה: **פַּעַם אַחַת לֹא נִכְנְסוּ לְגָמָל וכו',** אמרו לו לרבן גמליאל מה אנו לירד, אמר להם מותרים אתם, שכבר הייתי מסתכל, והיינו בתוך התחום עד שלא חשיכה.

הגמרא מפרשת באיזה כלי היה רבן גמליאל מסתכל לבדוק אם הם בתוך התחום: **תָּנָא** בברייתא, **שְׁפוֹפֶרֶת** [–קנה חלול] **הָיְתָה לוֹ לְרַבָּן גַּמְלִיאֵל, שֶׁהָיָה מַבִּיט וְצוֹפֶה בָּהּ** למרחק של **אַלְפַּיִם אַמָּה** בדיוק **בַּיַּבָּשָׁה, וּבְגֵגָדָהּ** היה צופה אף למרחק של **אַלְפַּיִם** אמה **בַּיָּם.** כלומר, שהיתה שפופרת זו מכוונת באופן כזה, שניתן היה לראות על ידה עד לשיעור אלפיים אמה בדיוק, בין בים ובין ביבשה, וכיון שראה רבן גמליאל את הנמל באותה שפופרת יודע היה שכבר נכנסו בתוך התחום.

עתה מביאה הגמרא ענייני מדידה נוספים: אדם **הָרוֹצֶה לֵידַע כַּמָּה** הוא **עוֹמְקוֹ שֶׁל גַּיְא** [–עמק], **מֵבִיא שְׁפוֹפֶרֶת וּמַבִּיט בָּהּ** לתוך עומקו של הגיא עד קרקעיתו, **וְעַל** ידי כך **יֵדַע כַּמָּה** הוא **עוֹמְקוֹ שֶׁל הַגַּיְא. וְהָרוֹצֶה לֵידַע כַּמָּה** הוא **גוֹבְהוֹ שֶׁל** עץ **דֶּקֶל,** והוא חושש לעלות בו ולמודדו, עליו להיות **מוֹדֵד** את מידת **קוֹמָתוֹ** שלו עצמו, **וְכֵן** עליו למדוד את מידת אורך **צִלּוֹ** של הדקל, **וְכֵן** ימדוד את אורך **צֵל קוֹמָתוֹ** שלו עצמו, **וְעַל** ידי כן **יֵדַע כַּמָּה** הוא **גוֹבָהּ שֶׁל דֶּקֶל,** לפי שיראה את ההפרש שבין מידת קומתו שלו לבין מידת צילו, ועל פי זה יוכל לחשב את ההפרש שבין מידת צילו של הדקל למידת גובהו האמיתית.

אדם **הָרוֹצֶה שֶׁלֹּא תִּשְׂרֶה** [–תשהה] **חַיָּה רָעָה בְּצֵל** מצבה של **קֶבֶר,** להגן עליה מפני החמה, לפי שעלולה היא להריח את המת ולחטט את קברו, **נוֹעֵץ** הוא **קָנֶה** בקרקע **בְּאַרְבַּע שָׁעוֹת** [–בשעה רביעית] **בַּיּוֹם, וְיִרְאֶה לְהֵיכָן צִלּוֹ** של הקנה **נוֹטֶה,** דהיינו, באיזה צד יש צל בשעה זו של היום, ולצד זה יהא **מְשַׁפִּיעַ וְעוֹלֶה מְשַׁפִּיעַ וְיוֹרֵד** – בונה את המצבה בשיפוע ארוך, מראש המצבה ועד הקרקע, באופן שלא תהא המצבה נותנת בשעה זו צל על הארץ, וכך לא תבוא אז החיה

המשך בעמוד קפה

המשך ביאור למס' עירובין ליום חמישי עמ' ב

מבארת הגמרא: **לְמַשְׁמוּשֵׁי בְּהוּ זְוִוזְתָּא** – להכין להם צידה לדרך, דהיינו תכריכים.

הגמרא מביאה מימרא בענין אדם שיצא חוץ לתחום או חזר משם מדעתו: **אָמַר רַב נַחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל,** אדם **שֶׁיָּצָא** מן התחום **לְדַעַת** – מדעתו וברצונו, שלא היה אנוס בכך, **אֵין לוֹ** לילך במקום שאליו הגיע **אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת** בלבד.

שואלת הגמרא: **פְּשִׁיטָא** – דין זה פשוט הוא, **הַשְׁתָּא** – הרי נתבאר במשנה שאפילו **מִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים** בעל כרחו מחוץ לתחום **אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת** במקום שבו הניחוהו, ואם כן, אדם **שֶׁיָּצָא לְדַעַת מִיבַּעְיָא** – האם צריך לומר שאין הוא רשאי לילך יותר מארבע אמות.

ומחמת קושיא זו אומרת הגמרא את דינו של שמואל באופן אחר: **אֶלָּא אִימָּא** – אמור כך, אדם שהוציאוהו נכרים מחוץ לתחום, ולאחר מכן **חָזַר** לתוך התחום **לְדַעַת** – מדעתו וברצונו, **אֵין לוֹ** לילך עתה בעירו ששב אליה **אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת** בלבד, ואין לדונו כאדם שהוציאוהו נכרים והחזירוהו למקומו שנתבאר במשנה שדינו כאילו לא יצא כלל, לפי שהמשנה עוסקת באדם שהחזירוהו בעל כרחו, אך זה שחזר מרצונו הפסיד את תחומו.

שואלת הגמרא: **הָא נַמִּי תְּנִינָא** – אף דין זה יש ללמוד מדברי המשנה, שהרי שנינו שאם הוציאוהו נכרים מעירו ולאחר מכן **הֶחֱזִירוּהוּ נָכְרִים** למקומו יש לדונו **כְּאִילּוּ לֹא יָצָא** כלל, ויש לדייק מדברי המשנה, שדווקא באופן שהֶחֱזִירוּהוּ נכרים **הוּא דִּכְאִילּוּ לֹא יָצָא** – אז נאמר הדין שיש לדונו כאילו לא יצא, **אֲבָל** אם **הוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים וְחָזַר לְדַעַת** עצמו **אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת** בלבד. ואם כן שבה הקושיא, מדוע הוצרך שמואל להשמיענו זאת.

ומחמת קושיא זו שבה הגמרא ואומרת את דינו של שמואל באופן אחר: **אֶלָּא אִימָּא** – אמור בדברי שמואל כך, אדם **שֶׁיָּצָא** מחוץ לתחום **לְדַעַת** – מדעתו וברצונו, **וְלְאַחַר מִכָּן הֶחֱזִירוּהוּ נָכְרִים** בעל כרחו ושלא מדעתו למקום שביתתו הראשון, **אֵין לוֹ** לילך במקומו **אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת** לכל רוח, ואין דינו כאדם שהוציאוהו נכרים והחזירוהו שדינו כאילו לא יצא כלל, לפי ששם מדובר באדם שיצא בעל כרחו, אבל זה שיצא לדעתו, אף שהחזירוהו בעל כרחו, אין לו אלא ארבע אמות.

מקשה הגמרא: **הָא נַמִּי תְּנִינָא** – אף דין זה יש ללמוד מדברי המשנה, שהרי שנינו בה שאם **הוֹצִיאוּהוּ** נכרים **וְהֶחֱזִירוּהוּ** הרי זה **כְּאִילּוּ לֹא יָצָא** כלל, ויש לדייק מדברי המשנה שרק באופן זה שגם **הוֹצִיאוּהוּ** נכרים **וְגַם הֶחֱזִירוּהוּ הוּא דִּכְאִילּוּ לֹא יָצָא** – בזה נאמר שיש לדונו כאילו לא יצא כלל, **אֲבָל** אם **יָצָא** מחוץ לתחום **לְדַעַת,** אפילו אם אחר כך החזירוהו נכרים בעל כרחו, **לֹא** – אין לדונו כאילו לא יצא, ולפיכך אין לו אלא ארבע אמות. ואם כן שבה הקושיא למקומה, מדוע הוצרך שמואל להשמיענו דין זה.

מתרצת הגמרא: שאי אפשר ללמוד דין זה מדברי המשנה, לפי שהיה מקום לפרש את המשנה באופן אחר. **מַהוּ דְּתֵימָא** – שמא תאמר, ששני הדינים המבוארים ברישא של המשנה **לְצַדְדִין קָתָנֵי** – יש לחלקם לשני צדדים, דהיינו שאין הדין השני המשכו של הראשון, אלא כל אחד מהם עוסק באופן אחר. הדין הראשון עוסק **בְּמִי שֶׁהוֹצִיאוּהוּ נָכְרִים** ממקומו בעל כרחו **וְחָזַר** למקומו **לְדַעַת** – מדעתו וברצונו, שבאופן כזה **אֵין לוֹ אֶלָּא אַרְבַּע אַמּוֹת.** ואילו הדין השני מלמדנו שרק באופן שחזר לדעת אין לו אלא ארבע אמות, **אֲבָל** אדם **שֶׁיָּצָא** ממקומו אפילו **לְדַעַת** – מרצונו, הואיל ואחר כך באו **וְהֶחֱזִירוּהוּ נָכְרִים** בעל כרחו, הרי זה **כְּאִילּוּ לֹא יָצָא** ממקומו, ורשאי הוא להלך בכל העיר. וכדי שלא נטעה לפרש את המשנה כך, **קָא מַשְׁמַע לָן** – הוצרך שמואל להשמיענו שאין הדבר כן, אלא הדין השני הוא המשכו של הראשון, וכך היא כוונת המשנה לומר, מי שהוציאוהו נכרים מחוץ לתחום אין לו אלא ארבע אמות, אבל אם החזירוהו הנכרים למקומו הרי זה כאילו לא יצא. ומעתה יש ללמוד, שדווקא באופן זה דינו כן, אבל אדם שיצא לדעתו, אפילו אם אחר כך החזירוהו נכרים בעל כרחו אין לו אלא ארבע אמות.

הגמרא מביאה ספק בענין אדם שהוציאוהו חוץ לתחום: **בָּעוּ מִינֵּיהּ** – שאלו בני הישיבה **מֵרַבָּה,** אדם שהוציאוהו נכרים מחוץ לתחום והניחוהו שם, שדינו הוא שאין לו אלא ארבע אמות, **וְהוּצְרַךְ לְנַקְבָיו, מַהוּ** – האם רשאי הוא לצאת מתוך ארבע אמותיו כדי לעשות צרכיו, או שאינו רשאי לילך, אלא יעשה צרכיו במקומו.

אָמַר לָהֶם רבה, **גָּדוֹל הוּא כְּבוֹד הַבְּרִיּוֹת שֶׁדּוֹחֶה** אפילו **אֶת לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה,** ומאחר שיש כאן חיסרון בכבוד הבריות אם יוכרח לעשות צרכיו במקומו, לפיכך נדחה מפניו איסור תחומין שהוא מדברי חכמים, ורשאי הוא לצאת מחוץ לארבע אמותיו ולעשות צרכיו.

אָמְרֵי נְהַרְדְּעֵי – אמרו בני נהרדעא, **אִי** – אם אותו אדם הנצרך לנקביו **פִּיקֵחַ הוּא, עָיֵיל לְתָחוּמָא** – יכנס לתחום, כלומר, ייצא מארבע אמותיו לכיוון העיר, ולעתים יוצרך להכנס עד לתוך תחום העיר, **וְכֵיוָן דְּעָל עָל** – ומאחר ונכנס ברשות חכמים בתוך התחום, הועילה כניסתו כאילו לא יצא כלל.

הגמרא מבארת את דינם של פירות שיצאו מחוץ לתחום שבת: **אָמַר רַב פַּפָּא, פֵּרוֹת שֶׁיָּצְאוּ** מחוץ **לַתְּחוּם** שלהם, **וְחָזְרוּ** לאחר מכן למקומם הראשון, **אֲפִילּוּ** אם הוציאום והחזירום **בְּמֵזִיד, לֹא הִפְסִידוּ** הפירות **אֶת מְקוֹמָן** הראשון שקנו בו שביתה מתחילה. **מַאי טַעְמָא** – מה הוא טעם הדבר שאין לדון פירות אלו כאדם שיצא מחוץ לתחום וחזר שאיבד את מקומו, לפי **שֶׁאֲנוּסִין נִינְהוּ** – הרי הם כאנוסים, שאינם בני דעה, והרי זה כאדם שהוציאוהו נכרים והחזירוהו בעל כרחו, שנתבאר במשנה שיש לדונו כאילו לא יצא כלל.

הגמרא מקשה על דינו של רב פפא מברייתא: **אִיתִיבֵיהּ** – הקשה **רַב יוֹסֵף בַּר שְׁמַעְיָה לְרַב פַּפָּא.** שנינו בברייתא, לגבי פירות שיצאו חוץ לתחומם, **רַבִּי נְחֶמְיָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמְרִים, לְעוֹלָם** הפירות **אֲסוּרִין, עַד שֶׁיַּחְזִירוּ לִמְקוֹמָן שׁוֹגֵגִין** – בשוגג. ויש לדייק מדברי הברייתא, שרק אם החזירום **בְּשׁוֹגֵג, אִין** – הרי הם מותרים, אבל אם החזירום **בְּמֵזִיד, לֹא** – אסורים הם באכילה וטלטול חוץ לארבע אמות. והרי זה שלא כדברי רב פפא, הסובר שאף אם הוציאום והחזירום במזיד לא הפסידו את מקומם הראשון, ומותר לטלטלם בכל העיר.

מתרצת הגמרא: **תַּנָּאֵי הִיא** – דין פירות שחזרו למקומם במזיד במחלוקת תנאים הוא עומד, ואכן רבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב אוסרים פירות שחזרו במזיד, אך רב פפא סובר בזה כדעת תנא קמא החולק עליהם ומתיר את הפירות.

ומביאה הגמרא ברייתא שמצינו בה מחלוקת תנאים זו: **דְּתַנְיָא** בברייתא, **פֵּרוֹת שֶׁיָּצְאוּ** מחוץ **לַתְּחוּם,** ועודם עומדים שם, אם **בְּשׁוֹגֵג** יצאו, **יֵאָכְלוּ** – מותר לאוכלם שם במקומם, אבל אם **בְּמֵזִיד** יצאו **לֹא יֵאָכְלוּ.** אלו דברי תנא קמא.

המשך ביאור למס' עירובין ליום רביעי עמ' ב

עליו, והלא רוב בני אדם אין יין מצוי להם בכל שבעת ימי הפסח, אלא ביום הראשון, וכיצד יוכלו לברך שהחיינו בשאר ימות הפסח. משיבה הגמרא: **לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ** – האם נאמר שיש מכאן ראיה **לְדברי רַב נַחְמָן, דְּאָמַר רַב נַחְמָן, זְמַן** – ברכת שהחיינו, **אוֹמְרוֹ אֲפִילּוּ** כשהוא עומד **בַּשּׁוּק,** ואין ברכה זו טעונה כוס. ולכך ניתן היה לפרש כוונת הפסוק לענין ברכת שהחיינו. דוחה הגמרא: **הָא לֹא קַשְׁיָא** – מכח קושיא זו אין להוכיח כדברי רב נחמן, משום שיש לתרץ הקושיא באופן אחר, שלעולם ברכת שהחיינו טעונה כוס, וכוונת הפסוק שאומר ברכת שהחיינו בכל שבעת הימים הוא, באופן **דְּאִיקְּלַע לֵיהּ כּוֹס** – שהזדמן לו כוס בשאר הימים.

הגמרא מוסיפה שמכח קושיא אחרת בדברי הברייתא המובאת לעיל יש להוכיח כדברי רב נחמן. אומרת הגמרא: **הָתֵינַח עֲצֶרֶת וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה** – לגבי עצרת וראש השנה הדבר מובן שיש לפרש כוונת הברייתא לגבי ברכת שהחיינו שאומרה על הכוס, אבל ממה שהוזכר בברייתא **יוֹם הַכִּפּוּרִים** יש להקשות, **הֵיכִי עָבִיד** – כיצד יברך ברכת שהחיינו על הכוס ביום הכיפורים. מבארת הגמרא את הקושיא: **אִי מְבָרֵךְ עָלֵיהּ וְשָׁתֵי לֵיהּ** – אם יברך ברכת שהחיינו על הכוס לפני יום הכיפורים ויברך אף בורא פרי הגפן וישתה הכוס, הלא אינו יכול לעשות כן, **שִׁבְיָון דְּאָמַר זְמַן** – שבירך ברכת שהחיינו על יום הכיפורים, **קַבְּלֵיהּ עָלֵיהּ** – קיבל עליו את קדושת היום, **וְאָסַר לֵיהּ** – ושוב נאסר עליו לשתות, **דְּהָאָמַר לֵיהּ רַב יִרְמְיָה בַּר אַבָּא לְרַב מִי בָּדַלְתָּ** – שכן מצינו במסכת ברכות (כז:) שפעם אחת התפלל רב ערבית של שבת בערב שבת, ושאל אותו רב ירמיה בר אבא האם הוא הפסיק מעשיית מלאכה, שהרי קיבל עליו שבת בתפילה, **וְאָמַר לֵיהּ אֵין בָּדִילְנָא** – וענה לו שאכן הוא הפסיק מעשיית מלאכה. הרי שאף מבעוד יום חל על האדם קדושת היום בתפילת שבת, ואם כן גם האומר ברכת שהחיינו בערב יום הכיפורים הרי הוא מקבל עליו בזה קדושת היום ואסור בשתייה. ואם נאמר, **לִבְרוּךְ עָלֵיהּ וְלִנְחֵיהּ** – שיברך על הכוס וינחנו בלא לשתותו, לא יתכן לומר כן, שהרי ההלכה היא **שֶׁהַמְּבָרֵךְ** ברכה על הכוס **צָרִיךְ שֶׁיִּטְעוֹם** ממנו או הוא או אחר, ואם אין שותים מהכוס נמצאת ברכת בורא פרי הגפן שבירך על הכוס לבטלה. ואם נאמר, **לֵיתְבֵיהּ לִינוּקָא** – שיתן את הכוס לתינוק שישתה אותו, הלא **לֵית הִלְכְתָּא כְּרַב אַחָא [בַּר יַעֲקֹב]** – אין הלכה כרב אחא בר יעקב שאמר שדבר שאסור לגדול לעשותו מותר ליתנו לתינוק לעשותו לצורך הגדול, אלא אסור לעשות כן, משום שיש לחוש **דִּילְמָא אָתֵי לְמִסְרַךְ** – שמא גם כשיגדיל ימשיך במנהגו זה, ולכן גם לענין שתיית הכוס ביום הכיפורים, יש לחוש שימשיך לשתות גם כשיגדיל, ולא יזכור שרק מחמת שהיה קטן נתנו לו לשתות. ונמצא, שלא יתכן לברך ביום הכיפורים ברכת שהחיינו על כוס, וכיון שכן יש להוכיח ממה שסברנו לפרש את הברייתא לענין ברכת שהחיינו, כדברי רב נחמן שברכת שהחיינו אינה טעונה כוס.

הגמרא חוזרת לעיקר הנידון האם יש חובה לברך ברכת שהחיינו בראש השנה ויום הכיפורים. מבררת הגמרא: **מַאי הָוֵי עֲלָהּ** – מהי הכרעת ההלכה בענין חיוב אמירת ברכת שהחיינו בראש השנה ויום הכיפורים. משיבה הגמרא: **שַׁדְּרוּהָ רַבָּנַן לְרַב יֵימַר סָבָא קַמֵּיהּ דְּרַב חִסְדָּא** – שלחו החכמים את רב יימר סבא לפני רב חסדא **בְּמַעֲלֵי יוֹמָא דְּרֵישׁ שַׁתָּא** – בערב ראש השנה, **וְאָמְרוּ לֵיהּ** – לרב יימר סבא **זִיל חֲזֵי הֵיכִי עָבֵיד עוּבְדָּא וּתָא אֵימָא לָן** – לך ותראה כיצד נוהג רב חסדא בענין זה, ותחזור ותאמר לנו. מספרת הגמרא: **כִּי חֲזֵיֵיהּ** – כשראה רב חסדא את רב יימר סבא שבא לפניו, **אָמַר לֵיהּ** – לרב יימר סבא, 'דְּלוּיָהּ לְרִטִיבָה רַפְסָא לֵיהּ בְּדוּכְתֵּיהּ' – המגביה עץ לח שאינו ראוי להסקה, הדבר ידוע שהגביהו מחמת שצריך הוא את מקומו של העץ, לפי שודאי לא לחנם הגביהו, וכמו כן רב יימר סבא לא לחינם בא אלא כדי ללמוד דין כל שהוא. ממשיכה הגמרא: שרב יימר סבא אכן ראה כי **אַיְתוּ לֵיהּ כָּסָא דְּחַמְרָא** – הביאו לפני רב חסדא כוס של יין, **וְקָדִישׁ וְאָמַר זְמַן** – וקידש עליו ולאחר מכן אמר עליו ברכת שהחיינו ושתה הכוס, ומוכח מזה שחובה היא לומר שהחיינו בראש השנה ויום הכיפורים.

מסיימת הגמרא: **וְהִלְכְתָּא, אוֹמֵר זְמַן** – יש חובה לומר ברכת שהחיינו **בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְהִלְכְתָּא** – וכמו כן הלכה כרב נחמן **שֶׁזְּמַן** – ברכת שהחיינו, **אוֹמְרוֹ אֲפִילּוּ בַּשּׁוּק** בלא כוס, מפני שאינה טעונה כוס.

הגמרא מביאה ספק נוסף שהסתפק בו רבה לפני רב הונא: **וְאָמַר רַבָּה, כִּי הֲוִינָן בֵּי רַב הוּנָא** – כשהיינו אני וחברי בישיבתו של רב הונא, **אִיבַּעְיָא לָן** – הסתפקנו לפני רב הונא, לענין **בַּר בֵּי רַב** – תלמיד הלומד בישיבה, **דְּיָתִיב בְּתַעֲנִיתָא בְּמַעֲלֵי שַׁבָּתָא** – שיושב בתענית בערב שבת, **מַהוּ לְאַשְׁלוּמֵי** – האם יכול הוא להשלים את התענית ולהתענות עד הלילה, או שמא אין לו להכנס לשבת כשהוא מתענה, ולכך יש לו להפסיק את התענית קודם הלילה. **וּלֹא הֲוָה בְּיָדֵיהּ** – ולא היה בידו של רב הונא לפשוט לנו את הספק. הוסיף רבה, שלאחר מכן **אֲתָאי לְקַמֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה** – באתי לפני רב יהודה ושאלתיו ספק זה, **וְלֹא הֲוָה בְּיָדֵיהּ** – ואף הוא לא היה בידו לפשוט את הספק.

הגמרא מביאה שרבה עצמו פשט את הספק: **אָמַר (רבא) [רַבָּה], נָחְזֵיהּ אֲנַן** – נראה אנחנו האם ניתן לפשוט את הספק. **דְּתַנְיָא** בברייתא, **תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת,** שהתענית נדחית ליום ראשון,

---

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמ' ב

לשהות בצד הקבר [ראה ציור].

הגמרא מביאה מעשה באדם שיצא מחוץ לתחום בשוגג: **נְחֶמְיָה בְּרֵיהּ** [–בנו] **דְּרַב חֲנִילַאי, מְשַׁכְּתֵיהּ שְׁמַעְתָּא** – נמשך על ידי הסוגיא שבה עסק, **וְנָפַק** [–ויצא] **חוּץ לַתְּחוּם.** כלומר, מאחר שהיה טרוד בלימודו לא שם אל ליבו שהוא יוצא מחוץ לתחום. **אָמַר לֵיהּ רַב חִסְדָּא לְרַב נַחְמָן, נְחֶמְיָה תַּלְמִידְךָ שָׁרוּי בְּצַעַר,** מכיון שיצא מחוץ לתחום בשוגג, ועתה אינו רשאי לילך אלא בארבע אמותיו בלבד. **אָמַר לוֹ** רב נחמן לרב חסדא, **עֲשֵׂה לוֹ** לנחמיה **מְחִיצָה שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וְיִכָּנֵס** על ידם לתוך התחום. כלומר, טול עמך בני אדם שהניחו עירובי תחומין מערב שבת, ורשאים הם לילך עד למקום שבו שרוי נחמיה, והעמד אותם באופן שיהיו מקיפים אותו מכל צדדיו עד התחום, ומחיצה של בני אדם שמה מחיצה, ומעתה יש לדונו כמי שהוציאוהו נכרים בעל כרחו מחוץ לתחום ונתנוהו בדיר או בסהר, שלדעת רבן גמליאל רשאי הוא להלך בכל אותו מקום המוקף מחיצות. ומאחר ויוכל נחמיה להגיע על ידי מחיצה זו עד לתחום, יהא רשאי אף להכנס לתוך התחום, ואז יחזור להיות נידון כאנשי העיר, כפי שהיה מתחילה בכניסת השבת.

יָתִיב [–ישב] **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אֲחוֹרֵיהּ דְּרַבָּא** – מאחורי רבא, **וְיָתִיב רָבָא קַמֵּיהּ** [–לפני] **דְּרַב נַחְמָן,** בשעה ששאל רב חסדא שאלה זו מרב נחמן. **אָמַר לֵיהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק לְרָבָא, מַאי קָא מְבַעְיָא לֵיהּ לְרַב חִסְדָּא** – במה הסתפק רב חסדא, שהוצרך לשאול הלכה מרב נחמן. **אִילֵימָא** – האם יש לומר, **בִּדְמָלוּ גַּבְרֵי עַסְקִינָן** – שהיו לרב חסדא די אנשים כדי לעשות מחיצה לנחמיה מן המקום שבו הוא עמד עד לתוך התחום, **וְקָא מְבַעְיָא לֵיהּ** – אלא שהיה מסתפק האם **הִלְכְתָּא כְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל** בדין זה, שמותר לאדם שיצא בשוגג להלך במחיצות שלא שבת בהם מבעוד יום, ולפיכך יהיה מותר אף לנחמיה להלך בתוך מחיצה זו של בני אדם, אף שלא שבת בה מתחילה, ולחזור לתחומו הראשון,

שמחמת כן אוסר לשתות מיין שקרא שם לתרומות ומעשרות שלו כשהם מעורבים עם שאר היין ורוצה לבררם למפרע לאחר מכן, **קַשְׁיָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן אַדְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** – נמצא שדברי רבי שמעון סותרים זה לזה.

מסיק רב יוסף: **אֶלָּא אֵיפּוּךְ** – הפוך את הגירסא בברייתא, וגרוס ששיטת חכמים שעירובו עירוב משום שיש ברירה לדעתם, ורבי שמעון סובר שאין עירובו עירוב משום שאין ברירה לדעתו. ומעתה נמצא שרבי שמעון הוא זה שסובר שאין ברירה אפילו בדרבנן.

מקשה הגמרא: **מַאי קַשְׁיָא** – מה הוקשה לרב יוסף שדברי רבי שמעון סותרים זה את זה, ומשום זה הפך את גירסת הברייתא, **דִּילְמָא כִּי לֵית לֵיהּ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרֵירָה, בְּדָאוֹרַיְיתָא, אֲבָל בְּדַרְבָּנָן אִית לֵיהּ** – והרי יתכן ששיטת רבי שמעון שאין ברירה היא רק לגבי דיני דאורייתא, ולכן לגבי תרומה שהיא מדאורייתא סובר אין ברירה, ולגבי עירוב שהוא מדרבנן סובר יש ברירה.

מתרצת הגמרא: **קָסָבַר רַב יוֹסֵף, מַאן דְּאִית לֵיהּ בְּרֵירָה, לָא שְׁנָא בְּדָאוֹרַיְיתָא לָא שְׁנָא בְּדַרְבָּנָן אִית לֵיהּ** – התנא שלדעתו יש ברירה סובר כן בין בדינים דאורייתא ובין בדינים דרבנן, **וּמַאן דְּלֵית לֵיהּ בְּרֵירָה, לָא שְׁנָא בְּדָאוֹרַיְיתָא וְלָא שְׁנָא בְּדַרְבָּנָן לֵית לֵיהּ** – והתנא שלדעתו אין ברירה גם סובר כן בין בדאורייתא ובין בדרבנן, שאין סברא לחלק בזה לדעת רב יוסף. ולכן תמה שהברייתות סותרות זו את זו, ומוכרחים להפוך את הגירסא בברייתא של הריני מערב לכל שבתות השנה.

רבא מיישב את סתירת דברי רבי שמעון באופן אחר: **רָבָא אָמַר,** באמת סובר רבי שמעון יש ברירה, וכפי שמבואר בדעתו בברייתא של הריני מערב לכל שבתות השנה, והטעם שאוסר בלוקח יין מבין הכותים, אינו מפני שאין ברירה, וכפי שהבינה הגמרא עד עתה, אלא **שַׁאנִי הָתָם דִּבְעִינָן ׳רֵאשִׁית׳, שֶׁיּהוּ שְׁיָרֶיהָ נִיכָּרִין** – שונה הדין שם בתרומה שאי אפשר לעשות כן, מפני שאנו מצריכים שיתקיים בה ׳ראשית׳, כלשון הפסוק (דברים יח ד) ׳רֵאשִׁית דְּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וגו׳ תִּתֶּן לוֹ׳, ולמדים ממשמעות ענין ׳ראשית׳, שמיד בשעת קריאת שם התרומה יהיה ניכר מה היא התרומה שהיא ראשית, ומה הם השיירים הנתקנים על ידה, ובדין הלוקח יין מבין הכותים שלא בירר מהי התרומה, אין היא ניכרת מיד.

אביי מקשה על דברי רבא: **אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרבא, אֶלָּא מֵעַתָּה** – אם כן מעכשיו, שחידשת שבשעת קריאת השם צריך שיהיה ניכר מה היא התרומה ומה הם השיירים, **הָיוּ לְפָנָיו שְׁנֵי רְמוֹנִים שֶׁל טֶבֶל, וְאָמַר, אִם יֵרְדוּ גְּשָׁמִים הַיּוֹם יְהֵא זֶה** – אחד מהרימונים **תְּרוּמָה** למפרע **עַל זֶה** – הרימון השני, שֶׁיֵּעָשֶׂה חולין מתוקנים על ידו, **וְאִם לֹא יֵרְדוּ גְּשָׁמִים הַיּוֹם יְהֵא** להיפך, **זֶה** – הרימון השני, **תְּרוּמָה עַל זֶה** – הרימון הראשון, **הָכִי נַמִּי** – האם אכן **בֵּין יֵרְדוּ** גשמים **לֹא יֵרְדוּ** גשמים **דְּאֵין בִּדְבָרָיו כְּלוּם,** הואיל ובשעה שקרא שם על התרומה אין ניכר מה התרומה ומה השיריים.

ממשיך אביי להקשות: **וְכִי תֵּימָא הָכִי נַמִּי** – ואם תרצה לומר שכשמתנה כך אכן אין בדבריו כלום, מכל מקום קשה על סברא זו ממשנה, **וְהָתְנַן** – והרי שנינו במשנה (תרומות פ״ג מ״ה), **[הָאוֹמֵר]** על ערימת תבואת טבל, **תְּרוּמַת הַכְּרִי הַזֶּה וּמַעֲשְׂרוֹתָיו בְּתוֹכוֹ** – הריני קורא שם תרומה ומעשרות לתבואה הנמצאת באמצע הערימה, ומביאה המשנה אופן נוסף בתבואת מעשר ראשון שטבול לתרומת מעשר, **וְכֵן** האומר **תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר זֶה בְּתוֹכוֹ** – הריני קורא שם תרומת מעשר לתבואה הנמצאת באמצע ערימת המעשר ראשון, **רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, קָרָא הַשֵּׁם** – הפרשתו חלה, והרי זה תרומה ומעשר. הרי שלדעת רבי שמעון חל שֵׁם תרומה אף באופן שלא ניכר מה היא התרומה ומה הם שייריה, שהרי אין כאן היכר היכן התרומה.

מתרצת הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם דְּאִיכָּא סְבִיבָיו** – שונה הדין שם, כיון שיש את התבואה שבסביבות הכרי ובכך שייריה ניכרים, שהרי אמר שתחול התרומה ׳בתוכו׳, שמשמע מזה שתחול באמצע הכרי, ואם כן התבואה שבסביבות הכרי היא ודאי חולין. מה שאין כן בלוקח יין מבין הכותים, שאין השיירים ניכרים כלל, ולכן אין הפרשתו חלה לדעת רבי שמעון.

הגמרא מביאה אופן נוסף ליישב את סתירת דברי רבי שמעון: **וְאִי בָּעֵית אֵימָא** – ואם תרצה תוכל ליישב זאת כך, באמת דעת רבי שמעון שיש ברירה, והטעם שאוסר בדין הלוקח יין מבין הכותים אינו מפני שאין ברירה לדעתו, אלא **כִּדְקָתָנֵי טַעְמָא** – כמבואר הטעם בברייתא, **אָמְרוּ לוֹ** רבי יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון החולקים **לְרַבִּי מֵאִיר,** כיצד אתה מתיר לו לשתות את היין על סמך שעתיד להפריש ממנו תרומה ומעשרות, וכי **אִי אַתָּה מוֹדֶה** שיש לחשוש **שֶׁמָּא יִבָּקַע הַנּוֹד** [–כלי לשמירת משקים העשוי מעור עבה] לפני שיפריש ממנו את התרומה והמעשרות המעורבים בו, **וְעַל ידי כך נִמְצָא זֶה** ששתה ממנו **שׁוֹתֶה טְבָלִים לְמַפְרֵעַ** אפילו אם יש ברירה, שהרי כל מה שאנו מתירים לקרוא שם לתרומה ולמעשרות על דעת שיפרישם לאחר מכן, הוא מכיון שלאחר שיפריש אותם בפועל, יתברר למפרע שהיין שהפריש נעשה תרומה ומעשרות מיד כשקרא לו שם, אך אם לבסוף לא הופרשו התרומה והמעשרות בפועל, הרי אין שום בירור שיוכל להתברר למפרע. ואם כן מבואר מתשובתו של רבי שמעון לרבי מאיר שאינו חולק עליו מפני שסובר אין ברירה, אלא מפני שיש לחשוש שמא לא יבואו התרומה והמעשרות לידי בירור כלל.

הגמרא מביאה את תשובתו של רבי מאיר על קושיית החולקים, המובאת בהמשך הברייתא: **אָמַר לָהֶן** רבי מאיר **לְשִׁיבְּקַע** נעיין בדבר לאסרו, כלומר, אבל קודם לכן איני חושש לכך, כיון שלא שכיח הדבר שיבקע.

הגמרא מקשה מדברי הברייתא על התירוץ הקודם בסתירת דברי רבי שמעון: **וּלְמַאי דְּסָלִיק אַדַּעְתִּין מַעִיקָּרָא, דִּבְעִינָן ׳רֵאשִׁית׳ שֶׁשְּׁיָרֶיהָ נִיכָּרִין** – ולפי הביאור שעלה על דעתינו בתחילה, שסברת החולקים על רבי מאיר אינה משום שחוששים שמא יבקע הנוד, אלא מפני שצריך שמיד בשעת קריאת השם יהיה ניכר מה היא התרומה ומה הם השיירים, אם כן **מַאי קָאָמְרֵי לֵיהּ** – כיצד יבואר מה שאמרו לו לרבי מאיר ׳אי אתה מודה שמא יבקע הנוד׳ וכו׳, והרי הם חולקים עליו מטעם אחר.

מיישבת הגמרא: לפי התירוץ הקודם, צריך לומר **דְּהָכִי קָאָמְרֵי לֵיהּ** – כך אמרו לו החולקים להקשות על דבריו, **לְדִידָךְ דִּבְעִינָן ׳רֵאשִׁית׳ שֶׁשְּׁיָרֶיהָ נִיכָּרִין** – לשיטתנו אינו יכול להפריש כך משום שצריך שיהיו שיריה ניכרים, אך אפילו **לְדִידָךְ** – לשיטתך, שאתה חולק על כך,

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

יא. כֵּלִים הַדּוֹמִין זֶה לָזֶה וְצָרִיךְ עִיּוּן רָב לְהַבְחִין (בֵּין זֶה לָזֶה) בֵּינֵיהֶם אָסוּר לְבָדְקָן לְאוֹר הַנֵּר וַאֲפִלּוּ לְהַבְחִין בֵּין בְּגָדָיו לְבִגְדֵי אִשְׁתּוֹ אָסוּר אִם הֵם דּוֹמִים זֶה לְזֶה אֲבָל מִסְתַּכֵּל הוּא מַה שֶּׁבַּכּוֹס וּמַה שֶּׁבְּקְעָרָה לְאוֹר הַנֵּר שֶׁהִתִּירוּ לוֹ מִפְּנֵי הַנְּקִיּוּת וּמִפְּנֵי הַסַּכָּנָה וְהוּא הַדִּין לִבְרוֹר יֶרֶק הָאֹכֶל מִתּוֹךְ הַפְּסֹלֶת[12] וְכֵן כָּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה[יח]:

חלק ב סימן ערה דברים האסורים לעשות בשבת לאור הנר סעיף יא

הלכתא רבתא

יח] כיוצא בזה - מותר לבדוק לאור הנר פירות המוחזקים בחשש תולעים - שבנוסף לחיובו ההלכתי הוא גם מפני הנקיות[22].

ציונים והוספות

21) משא"כ פסולת מתוך האוכל שאסור משום בורר כדלהלן סימן שיט ס"ד.

22) דלדעת רבינו התירו מפני הנקיות אפילו בדבר שצריך עיון הרבה (דלא כדעת המג"א ועוד, עיין ביאור הלכה ד"ה אבל שמש קבוע), וכל שכן שמותר לבדוק אם כלי האכילה נקיים או שלימים.

שולחן ערוך – הלכות שבת

נג ואם הוא בימי הגזירה שגזרו שלא להניח התפילין שיש בו סכנה אפילו לישב עליהן לשמרן וכל שכן להביאן בידיו שיאמרו שהוא מניח תפילין מכסן במקומן והולך לו בין שהם הרבה בין שהם מעט:

נד וכן אם מצא ספר תורה בשדה בימי הגזירה שגזרו שלא ללומדו מכסהו במקומו והולך לו ואם אינו זמן הגזירה צריך לישב ולשמרו עד שתחשך ואז יביאנו לביתו ואם היו הגשמים יורדים שמתקלקל הספר אם יהיה כאן עד הלילה יתעטף בהספר כעין מלבוש וחוזר ומכסה עליו בבגדיו ומביאו לביתו מיד שאף שאינו דרך מלבוש גמור התירו לו מפני כבוד התורה:

נה הבא להציל כליו מפני הדליקה האיך יוציאם דרך רשות הרבים יתבאר בסי' של"ד:

נו המלבן את הצמר או את הפשתן וכן כל כיוצא בהן ממה שדרכן להתלבן חייב והוא מאבות מלאכות שכן במשכן היו מלבנים הצמר והפשתים העשויים למלאכות המשכן והמכבס בגדים הרי הוא תולדת מלבן וחייב והסוחט את הבגד עד שיוציא המים שבו הרי זה כמכבס בגדים וחייב משום מלבן.

לפיכך אסור לילך בשבת במקום שיכול להחליק וליפול במים שמא ישרו בגדיו במים וישכח ויסחוט ואם הלך ונפל ונשרו בגדיו במים וכן מי שנשרו בגדיו בגשמים הרבה שירדו עליהם אינו צריך לפושטן מיד אלא יכול להלך בהן (כל היום) ואין חוששין שמא ישכח ויסחטם בהילוכו (בהם) אבל לא ינערם מן המים כמו שיתבאר בסי' ש"ב.

וכשפושטן מעליו לא ישטחם לנגבם בשבת מפני מראית העין שהרואה אותם שטוחים לנגב יאמר שכבסן בשבת ואפילו לשטחם בחדר שאין שם רואה אסור שכל דבר שאסרו חכמים מפני מראית העין שלא יחשדוהו שעשה איסור של תורה אסור אפילו בחדרי חדרים מפני שיש לחוש שמא יארע פעם אחת שיבא אחד פתאום לשם ויראהו ויחשדהו שעבר על דברי תורה לפיכך לא רצו לחלק בגזרתם ואסרו בכל ענין אף אם הוא בענין שאין לחוש לכך:

נז ולא אסרו אלא לשטחם בשבת אבל אם היו שטוחים מערב שבת אינו חייב לסלקן בשבת מפני מראית העין אבל לשטוח בשבת אסרו בכל ענין אפילו לא נשרו במים אלא מן הזיעה:

נח בגד השרוי במים אפילו אין שם אלא שרייה מועטת אסור לנגבו סמוך לאש אע"פ שאינו שוטחו שם אלא מנגבו שם כשהוא לבוש בו שאין כאן מראית העין אעפ"כ אסור משום בישול שהמים הבלועים מתבשלים שם אם הוא סמוך לאש כל כך עד שהבגד יכול להתחמם שם כל כך עד שהיד סולדת בו אבל אם אינו סמוך כל כך מותר לנגבו שם כל שאינו שוטחו:

נט בגד השרוי במים אסור לטלטלו לאחר שפשטו מעליו שמא ישכח ויסחטנו אלא אם כן הוא בגד שאינו מקפיד על מימיו ואף בחול לא היה סוחטו או שאין בו אלא שריה מועטת שאין דרך להקפיד עליה לסוחטה.

ואם נשרו בשכר או ביין אדום או בשאר משקין שאינם מלבנים מותר לטלטלו אע"פ שנשרו הרבה ואף לכתחלה מותר להשרותו בהם כגון לסננם עליו כמו שיתבאר בסי' שי"ט וש"כ:

חלק ב סימן שא באיזה כלים מותר לצאת בשבת ובאיזה מהם אסורים סעיפים נג-נט

תורה אור

שזה הרצון התחתון נעשה בחינת כלי לגבי זה הרצון העליון שיומשך בתוכו ממש, בבחינת השראה, כהשראת האור בתוך הכלי ממש.

הגדר דהשראת "אור בכלי" הוא (לא שהאור נמצא בתוך הכלי, כמו חפץ המונח בכלי, אלא) שהאור מתאחד עם הכלי, וכמו נפש וגוף, שאין זה רק שהנפש נמצאת בגוף, אלא שהיא מתאחדת עם הגוף, עד שהגוף משתנה להיות דבר חי.

וכך הוא בכוחות הנפש המלובשים באברי הגוף, שכל כח וכח מתלבש באבר מסויים ופועל על ידו (כמו כח הראי' בעין, כח השמיעה באוזן, כח הדיבור בפה, כח השכל במוח), שהכח (ה"אור") והאבר (ה"כלי") מתאחדים יחד כמו דבר אחד ממש.

וכך בענייננו, ש"רצון התחתון" נעשה "כלי" ל"רצון העליון", שבתוך הרצון והאהבה לה' המתעוררים ע"י התבוננות באחדות ה', מתגלה "רצון העליון" שלמעלה מן החכמה, כאור השורה בתוך כלי.

פירוש:

כאשר מתגלה בחינת יחידה שבנפש ביום השבת, ללא הקדמת עבודת האדם במשך ששת ימי החול להוליד אהבת ה' בלבו ע"י התבוננות באחדותו ית', הנה אף שמתעורר באהבה רבה לה' ע"י גילוי זה, מכל מקום הגילוי הוא רק בבחינת "מקיף", שאינו מתגלה "בתוך לבו ממש" (מאחר שאין הלב כלי ראוי לגילוי זה), ובמילא אחרי התעוררות זו "נשאר האדם בטבעו ממש כמו שהי' בתחלה", ש"המקיף נשאר למעלה, והאדם שהוא הלב נשאר למטה, והן מובדלים ומרוחקים זה מזה", ורק כאשר "רצון העליון מתגלה בתוך לבו ממש [ע"י שהאדם עושה "כלי" אליו, ע"י עבודתו בששת ימי החול] אזי הלב מקבל ההארה, ונתהפך הלב, כדוגמת הפתילה שמקבלת השלהבת בעצמותה ותדלק ותאיר גם היא, וזהו ענין אור המאיר בכלי דוקא".

כלומר: יתכן שמחמת קדושת שבת תתעורר הנפש באהבה רבה לה', אבל מאחר שלא הכין לבו לכך, אין אהבה זו נקבעת בלבו שישתנה באמת ואינה אלא התעוררות לפי שעה (התעוררות כזו נק' "מקיף");

ורק כשאדם עוסק בכח עצמו בהולדת אהבת ה' בלבו (ע"י התבוננות בה' אחד) אזי האהבה רבה לה' המתעוררת בשבת (מחמת גילוי אור אלקי אז) נקבעת בתוכיות הלב ובפנימיותו.

[ומובן, שככל שהאדם עוסק יותר במשך ששת ימי החול בעבודה זו, ללמוד ולהתבונן במוחו באחדותו ית' ולהשתדל להוליד (מהתבוננות זו) אהבת ה' בלבו - כך תתגלה בלבבו ה"נשמה יתירה" שלו בשבת בבחינה "פנימית" יותר, להיות חודרת יותר בתוכיות לבבו ולהרגיש התקרבות גדולה יותר לאלקות].

מפני שהרצון התחתון, אע"פ שהוא למטה מבחינת רצון העליון, אבל עכ"פ כלי הוא לגילוי רצון העליון שיהיה מתלבש בו בהתחברות ויחוד אמתי ביום השבת.

כדי ש"אור וכלי" יתאחדו יחד כדבר אחד ממש (כנ"ל), צריך הכלי להיות מתאים אל האור בתכונותיו וגדריו, וכמו למשל כוחות הנפש המלובשים באברי הגוף, שהאבר מתאים במזגו, תכונתו וגדרו למהות הכח המלובש בו (מזג ומבנה העין הגשמי מתאימים לענין הראי', וכדומה בשאר אברי הגוף).

וכך בענייננו, ש"רצון התחתון" הוא כלי מתאים להשראת "רצון העליון", כי אע"פ שהראשון הוא רצון הנולד מן השכל וההתבוננות, והשני הוא רצון שלמעלה מן החכמה (ונעוץ בעצם הנפש) - מכל מקום, מאחר ששניהם מהות אחת (רצון ומשיכה לאלקות), לפיכך אפשר להם להתאחד.

ועומק הענין בזה - כי זה שאנו אומרים ש"רצון התחתון" נולד מן השכל, הכוונה בזה היא רק שהשכל הוא הסיבה המעוררת את הרצון, אבל גוף הרצון עצמו מושרש בנפש עצמה, ד"רצון התחתון נמשך מרצון העליון שלמעלה מן השכל והשגה", ורק שהתגלותו בפועל היא ע"י השכל.

כלומר: מהות שתי המדריגות הנ"ל שברצון - "רצון העליון" ו"רצון התחתון" - היא אחת, משיכת הנפש לאיזה ענין [שלכן אנו רואים שגם הרצון שנולד על פי שכל שולט על כל הכוחות, שכשמתעורר ברצון לאיזה דבר (גם אם הרצון נולד ע"י טעם שכלי) הרי זה פועל שכל כוחות נפשו יפעלו בהתאם לכך];

וההבדל ביניהם הוא רק באופן התגלותם, דרצון העליון נולד ומתגלה ישר מהנפש עצמה, ואילו רצון התחתון מתעורר ומתגלה דרך השכל שבאדם.

ולפיכך ה"רצון התחתון" הוא כלי מתאים להכיל בתוכו גילוי "רצון העליון".

ועל זה נאמר שבת שבתון להוי"ה.

פירוש, שבת שבתון הם ב' רצונות הנ"ל שמתחברים כאחד והיו לאחדים ממש.

העבודה של שבת היא - להתקרב אל ה', "קודש לה'". ובזה יש שתי מדריגות, שהן שתי המדרגות הנ"ל ב"רצון", רצון התחתון ורצון העליון, אשר ביום השבת מתחברים גם יחד, כנ"ל.

ולשון שבתון להוי"ה, היינו, כי שם הוי"ה הנה היו"ד בחינת חכמה כו', ובשבת הוא בחינת שבת להוי"ה, שמתגלה הרצון העליון שלמעלה משם הוי"ה כו'.

וביאור דיוק הלשון "שבת להוי'":

על דרך שנתבאר לעיל בנפש האדם, שביום השבת מתגלה "רצון העליון" שבנפש שהוא למעלה מעלה מן השכל, אך גילוי רצון העליון הוא בתוך "רצון התחתון" שבאדם, ש"בתוכו ממש" שורה "רצון העליון" שבנפש - כך הוא למעלה כביכול, שגילוי "רצון העליון" שלמעלה (שלמעלה מן החכמה) ביום השבת הוא באופן שהאור מאיר בתוך בחינת "רצון התחתון" דלמעלה.

וזהו פירוש "שבת להוי'", דהנה ידוע שד' אותיות שם הוי' הן כנגד הספירות העליונות (י' - חכמה, ה' - בינה, ו' - ששת המדות, ה' אחרונה - מלכות), ובשבת מתגלה בחינת "רצון העליון" שלמעלה מן החכמה (כנ"ל בפירוש "שער הפונה קדים" הנפתח ביום השבת), היינו אור שלמעלה מד' אותיות שם הוי', אך גילוי זה מאיר בתוך ד' אותיות שם הוי', "ששבת שבתון יורד ונמשך ב[תוך] הוי'", "כאור המתלבש בתוך הכלי ממש".

וזהו שכתוב כי אל דעות הוי"ה, שיש ב' בחינת דעת, הא' דעת עליון והב' דעת תחתון.

ע"פ משנת"ל בפירוש "שבת שבתון להוי'" יובן ג"כ מ"ש "כי א־ל דעות הוי'", שהפירוש הפשוט בכתוב הוא, שהקב"ה יודע הכל, אולם משמעות הלשון היא שיש "דעות" - לשון רבים - באלקות, ומבואר, שהכוונה שיש שתי בחינות בדעת למעלה, ונקראות "דעת עליון" ו"דעת תחתון".

[וביאור שתי בחינות אלו ב"דעת":]

פירוש, דעת הוא לשון רצון, שדעת ורצון הכל ענין א', כמ"ש רק אתכם ידעתי מכל משפחות [האדמה] **כו', שהכוונה הוא שבחרתי ורציתי אתכם לבחור לי לעם סגולה.**

[והולך ומבאר הקשר בין דעת ורצון:]

כי דעת הוא ענין הכרה שזהו בחינת התקשרות המביא לידי הרצון כו', וכן והאדם ידע לשון התקשרות והתחברות כו'.

הבנת הדבר בשכל והגיון בלבד הוא ענין הבינה, אבל ה"דעת" משמעה הכרה פנימית במהות הדבר הידוע, הבאה על ידי שהאדם מקשר את דעתו בדבר בקשר אמיץ מאד (כמו שהאדם מקושר "בדבר גשמי שרואה בעיני בשר ומעמיק בו מחשבתו, כנודע שדעת הוא לשון התקשרות כמו והאדם ידע וגו'").

והתקשרות והכרה כזו בטיב הדבר הידוע מביאה בדרך ממילא שהאדם יימשך אחרי הדבר וירצה בו בכל נפשו עד שיתחבר בו. ע"ד מ"ש "רק אתכם ידעתי גו'", "רצה לומר, הכרתי אתכם ועי"ז נתחברתם ונתקשרתם אלי ואני נתקשרתי אליכם".

וזהו ש"ענין הדעת הוא על דרך מהות הרצון" [מאחר שהדעת מולידה רצון כנ"ל], ונמצא, דמה שכתוב "א־ל דעות ה'" - ל' רבים, הכוונה היא לב' רצונות הנ"ל, רצון העליון ורצון התחתון.

וענין "אל דעות" היינו התחברות ב' דעות הנ"ל, שהם ב' הרצונות הנ"ל.

עומק הכוונה ב"א־ל דעות הוי'" הוא, שלא רק שיש שתי בחינות בדעת (רצון) למעלה, אלא ששתי הדעות מחוברות יחד, שהוא ענין חיבור שני הרצונות כנ"ל.

ואז הוא בחינת שבת שבתון לשם הוי"ה, והוא ג"כ פירוש אל דעות הוי"ה, שמתחברים ב' הרצונות, שהרצון העליון שלמעלה מהחכמה מאיר ומתגלה ג"כ ברצון התחתון כו'.

ונמצא, שהענין ד"א־ל דעות הוי'" הוא כענין "שבת שבתון להוי'", שפירושו (כנ"ל) חיבור "רצון העליון ורצון התחתון" (גילוי רצון העליון בתוך ד' אותיות שם הוי') - וכך הוא פירוש "א־ל דעות הוי'", שהוא ענין "חיבור שתי הדיעות" - שבתוך רצון התחתון מתגלה רצון העליון כנ"ל.

וזהו ענין הנשמה יתירה דשבת, שהוא גלוי רצון העליון מבחינת יחידה כנ"ל.

ע"פ כל הנ"ל יובן הטעם שההארה האלקית המאירה בנפש האדם בשבת נקראת בשם "נשמה יתירה", שזהו כמו נשמה חדשה ממש שלא נמצאת כלל באדם בששת ימי החול.

כי בשבת מתגלה בחינת "יחידה" שבנפש, המאוחדת בתכלית עם הקב"ה, שמצד בחינה זו רצון האדם לאלקות אינו מצד השכל וההתבוננות, אלא הרי הוא כמו הרצון לחיות, שנעוץ בעצם הנפש לפי שזהו עצמותה ומהותה.

ולהיות שבחינת יחידה שבנפש היא למעלה מבחינת "נשמה", לכן נקראת "נשמה יתירה".

וזהו שנק' נשמת כל חי, וכמ"ש ומשביע לכל חי רצון, שגלוי רצון העליון נמשך בבחינה הנקראת כל חי כו'.

בזהר קרא לנשמה יתירה דשבת בשם "נשמת כל חי" - לפי שהיא "פרחא [יוצאת ומתגלית] מההוא חי העולמים").

[וזהו טעם אמירת "נשמת כל חי" ביום השבת].

והקשר בין "נשמה יתירה" לבחינה זו הנק' "כל חי" מובן על פי מ"ש "ומשביע לכל חי רצון", שהפירוש הפנימי בכתוב הוא:

"רצון" קאי על מדריגת "רצון העליון", והקב"ה ממשיך ("משביע") בחינת ה"רצון" בתוך בחינת "כל חי", שהיא מקורה של הנשמה יתירה, ולפיכך הרי זה פועל גם גילוי "רצון העליון" בנפש האדם - שהוא הוא ענין גילוי "נשמה יתירה", וכפי שנתבאר לעיל בארוכה, דנשמה יתירה דשבת הוא גילוי בחינת רצון העליון בנפש האדם (הבא כתוצאה מגילוי בחינת "רצון העליון" דלמעלה - "שער הפונה קדים").

ומשם נמשך להיות רצון יראיו יעשה, שיתגלה בהם הרצון העליון:

ועל זה נאמר "רצון יראיו יעשה", שהפירוש הפנימי בכתוב הוא, שהקב"ה "עושה" וממשיך בחינת "רצון העליון" בתוך "יראיו", כדי שעבודת "יראיו" תהי' מצד עצם הנפש שלמעלה מטעם ודעת.

וענין זה נמשך על ידי "משביע לכל חי רצון", שעל ידי שהקב"ה ממשיך ("משביע") בחינת "רצון העליון" בבחינת "כל חי" (מקורה של הנשמה היתירה הנ"ל) - מתגלה באדם ("יראיו") בחינת "רצון העליון", ובמילא עבודתו היא באופן של "רצון" שלמעלה מטעם ודעת.

ד"ה ויקהל משה פרק ד

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(יב) **אך** הנה יש להקדים לזה שלשה משלים הא' כמשל האבוק' הגדולה שמאירה למרחוק שכל שהאבוקה גדולה יותר תאיר למרחוק יותר ואע"פ שאם היה מדליק נר להאיר במקום זה הרחוק היה מאיר שם יותר מהארה זו שמגיעה לשם מן האבוקה מ"מ הרי כדי שיאיר למרחוק עושין אבוקה גדולה מפני שמעוצם גודל שלהבת האבוקה יגיע אור גם במקום זה הרחוק ואף שהאר' מועטת שם אבל מכח גדול הוא בא שהוא שלהבת גדולה המאירה ביותר כו' ועוד משל שני והוא כמו חבית המלאה ביותר שיוצא המים על כל גדותיה לחוץ לאבוד ובודאי זה שיוצא לחוץ לאבוד הוא כהפקר וגם מעט הם לגבי כל המים שבחבית מ"מ הרי הן באין לחוץ מצד עוצם מלוי החבית שנתמלאה ביותר וכן ברב לתלמידו שכאשר נתמלא הרב בעצמו חכמה ודעת במילוי גדול עד שיוצא לחוץ לאבוד נובלות מחכמתו לתלמידיו והגם שנובלות הן וכלא חשיבא לגבי עצם חכמתו מ"מ מכח גדול שבעצם חכמתו הן באין כאשר נתמלא כחו ביותר מכפי שיוכל שאת בכלי מוחו אשר ע"כ יצא לחוץ כו'. והמשל השלישי מן כח המוליד שבטפה. שבקטן כמו פחות מן ט' שנים אין בו כח ההולדה להוליד ולד והטעם הוא לפי שאין בו כניסת כל המוחין שלו בשלימות עד שהוא בן ט' ויותר שאז נכנסו בו המוחין בשלימות שנקראו בחי' מוחין דגדלות כידוע אז יוכל להוליד מהמוחין שלו ולד בדומה לו כו'. והגם שהולד הוא נמשך ומתהווה ממותרי המוחין שמזה נעשה טפה כידוע וכלא חשיב לגבי עצם המוחין מ"מ אין בכח הטפה להוליד ולד כ"א כאשר תצא בבחי' מותרות מצד שנתמלאו כלי המוחין בשלימות' שאז מכח גדול שבעצם המוחין היא באה ע"כ יש בכחה להוליד עוד בדומה לו משא"כ קודם כניסת המוחין בשלימות שאין בטפה היוצאת כח להוליד כו' וד"ל ועכ"פ המכוון בכל ג' משלים אלה עולה לסגנון אחד שכאשר הדבר בעצם במילוי כח עצמותו ביותר אזי יומשך ממנו נובלות למטה מטה יותר ואע"פ שלמטה נראה הדבר קטן בערך אבל שרשו יוצא ממקום גבוה ביותר דהיינו מבחי' עצם כחו

של אותו הדבר כמו שהוא במילואו ביותר ודוקא ממה שבא הדבר בירידת המדריגה למטה מטה ביותר כמו במשל של האבוקה הנה עיקר הוראת גודל השלהבת דאבוקה נראה דוקא מתוך אורה המאיר למרחוק ביותר וגם שכל שרחוק יותר יותר ימעט האור שם מ"מ מזה מובן יותר כח גדול של התפשטות אור האבוקה וכן במשל הב' דחבית המלאה דוקא במעט מים שנופלים לאבוד בהם דוקא ניכר מילוי החבית ביותר וגם הרי במשל זה כל שתתמלא חבית זו יותר יותר ילך לאיבוד מכל מקום זהו ההוראה יותר על גודל המילוי ביותר וכן בירידות נובלות יותר מן המשפיע זהו מורה גודל מילוי כח חכמתו בעצמו ביותר אשר ע"כ נופל ממנו נובלות יותר כו' וכן במשל הג' דכח ההולדה שלהוליד ולד שהוא יציא' ממהות למהות אחר הנה זה בא דוקא מבחינת המותרות הנדחקים מן המוח רק מצד בחינת עוצם המילוי של כח עצם המוחין (והוא ע"י כח התענוג שנתמלא במוח ביותר מכפי מדתו אשר ע"כ יוצא ממנו מותרות שהוא הטפה כו') ואע"פ שהולד גשמי הוא הנעשה מהטפה הגשמי' כו' אדרבה זהו דוקא מורה על עצם כח מילוי דמוחין שהוא ביותר כו' שהרי קודם לכן אינו מוליד שלא יוכל להיות עדיין התהוות גשמי' ממש מזה כו' וד"ל וא"כ כל מה שבא הדבר למטה בהגשמ' למטה יותר מזה הורא' על היותו בא משרשו ומקורו כמו שהוא במילוי כחו ביותר מכפי המדה כו' וד"ל:

שער הפורים

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד־תרט"ו – [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

אך הנה כדי שיוכלו הנשמות לקבל זיו השכינה שבג"ע הגם כי שרש נש"י עלו במח' מ"מ ירדו למטה בבחי' בריאה יצי' כו' וכמ"ש נשמה שנתת בי טהורה היא אתה בראת יצרת נפחת בי וא"כ איך תוכל הנשמה לקבל זיו השכינה שבג"ע. וזהו ענין המצות שנעשי' לבושין לנפש בכדי שע"י הלבושי' יכולים לקבל אור זיו השכינה, והיינו כמו למשל אור השמש שאין יכולים להביט באור השמש מחמת תוקף בהירות אורו, אך ע"י אספקלרי' זכוכי' שמסתיר מעט על עצם אור השמש עי"ז אנו יכולים לקבל את אור השמש כנ"ל, או למשל כשצריך הרב להשפיע לתלמידו שכל עמוק שאינו לפ"ע המקבל צריך להלביש את השכל במשל דהיינו שמלביש את השכל בדבר זר, וע"י המשל יכולים להשיג את הנמשל כו' והנה לפי"ז המשל הוא למטה מהנמשל לפי שע"י יכולים לקבל את הנמשל. אך מ"מ צריך לומר ששרש המשל הוא למעלה מהנמשל, לפי שכדי שיכול להמציא את המשל צריך שיהי' בר שכל גדול יותר, וכמ"ש בשלמה וידבר שלשת אלפי' משל, והיינו לפי שבשלמה כתי' ויחכם מכל האדם אשר על פני האדמה ע"כ הוא יכול להמציא ג' אלפים משל, וכן ר"מ לפי שהי' מנהיר עיני חכמים בהלכה והי' מקור האור הי' יכול לומר שלש מאות משלים והיינו לפי ששרש המשל הוא למעלה לפי שע"י יכולים להשיג את הנמשל, וזהו מ"ש במשה ויבא משה בתוך הענן לפי שמשה לחם לא אכל ארבעים יום וארבעים לילה וא"כ צ"ל שהי' ניזון מזיו השכינה וכמ"ש לחם אבירים אכל איש לחם שמלאכי השרת אוכלים והוא בחי' זיו השכינה וכמ"ש במדרש ואתה מחי' את כולם מלמד שכולם צריכי' למזון ומזון של מלאכי השרת הוא בחי' זיו השכינה, וא"כ איך הגוף גשמי יהי' נזון מזיו השכינה, וכדי שיוכל הגוף לקבל את זיו השכינה, זהו ע"י הענן דהיינו ששרש הענן נמשך ממקום גבוה מאד שהוא בחי' ישת חושך סתרו, ונמשך למטה עד שנעשה לבוש כו' וע"י יכול להיות נמשך שיהי' גם הגוף גשמי ניזון מזיו שכינה, וזהו ג"כ ענין המצות שכדי שתוכל הנשמה שירדה למטה להנות מזיו השכינה זהו ע"י הלבושים של מצות, והיינו שאעפ"י שהמצות נמשכו למטה בגשמי' מ"מ שרש המצות הוא למעלה גבוה מאד כי תרי"ג מצות דאו' וז' דרבנן הם תר"ך עמודי אור שהוא בחי' כתר וע"כ ע"י יכולים לקבל את זיו השכינה שבג"ע השגת המהות. וזהו יפה שעה א' בתומע"ט בעולם הזה מכל חיי העוה"ב, לפי ששרש המצות הוא למעלה מבחי' השגה שבג"ע, והיינו כי שרש השגה שבג"ע הוא מבחי' חכ' וכמ"ש ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, אבל שרש המצות הוא מבחי' כתר, וזהו מ"ש שכר מצוה מצוה, דהיינו שעיקר השכר של מצות היא מצוה עצמה לפי ששרשן מאד נעלה כו', וזהו לע"ל דוקא שלע"ל יתגלה עיקר השכר של המצות השגת המהות ממש וכמ"ש כי עין בעין יראו את ה', והנה להבין פי' עין בעין הענין הוא דהנה יש שני בחי' עין דהיינו שני בחי' ראי', דהיינו ראי' מלמטה למעלה וכמ"ש שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה שהוא בחי' השגת המציאות ואעפי"כ יש בזה בחי' ראי' שהוא בחי' השגת המציאות של אא"ס שמי ברא אלה, מי היינו בחי' עצמותו ומהותו כו', אך מ"מ היינו בחי' ראי' ממטה למעלה שהיא בחי' יחו"ת, אך בחי' עין דלעילא היינו בחי' ראי' של השגת המהות בחי' יחו"ע גילוי בחי' זה כו'.

ויחי יעקב

ד.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

וביאור הענין הנה אמרו סיהרא לית לה מגרמה כלום, וא"א לפרש שאין לה אור כלל דהרי אמרו אשה מזרעת אודם שממנו בשר, ועוד הרי כתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן הרי דנק' עכ"פ בשם מאור ואם אין לו אור כלל האיך נק' בשם מאור, אלא צ"ל שיש ללבנה אור בפ"ע ג"כ שהרי נאצלה ג"כ נקודה אלא שאין לה אור להאיר בנבראים, ובכדי להאיר אורה למרחוק בנבראים הוא ע"י קבלת השפע מט' ספי' ובה משתנה למהות אחר ואז מתהוים ממנה בי"ע.

ולהבין זה צ"ל תחלה ההפרש בין עיבור ולידה הנק' בשם גלות וגאולה. והענין דהנה אמרו דרש רבי שמלאי כו' הולד בבטן האם ראשו מונח בין ברכיו, וכן אמרו בזהר תלת כלילין גו תלת, ולהבין מהו הענין ברוחניות ראשו בין ברכיו. והענין דהנה עיקר מעלת האדם כשיש לו מוחין ומדות היינו כשיוציאו המוחין לידי גילוי עד שיהי' מדה שבלב אהבה לאלקות, אלא דאדם בגימ' מ"ה דעיקר הכוונה שיבוא לביטול המדות כמ"ש לך הוי' הגדולה, אך א"א להיות ביטול המדה אם לא שיהי' מדה בתחלה, והוא ע"י התבוננות, וההתבוננות הוא ע"י שמע ישראל, ישראל דלעילא, וישראל עלו במחשבה, ישראל ישר אל, וא"כ גבהה מעלת הנשמה, והירידה הוא כדי לבוא למס"נ ע"י שיבין שה' אחד ז' רקיעים וארץ וד' רוחות בטלין כנגדו וכולא קמי' כלא חשיבי ועי"ז ואהבת כו' בכל לבבך בשני יצריך שגם היצה"ר ישוב לאהבה את הוי', ויש באהבה הרבה מדריגות בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך ואז נק' אדם, אך כשהמוחין שלו אינם באים לידי גילוי שאינו מתבונן בהעמקת הדעת ואינו בא לאהבה כלל א"כ הרי הוא שוה לבהמה ממש שהרי בכל מדה יש ג' בחי', הנה"י מהמדה שהוא הטבעיות, ועצם המדה חג"ת, והמושכל ומורגש מהמדה שהוא החב"ד, דהטבעית ישנו בבהמה ג"כ שהרי היא מרחמת על וולדה אלא שהוא בלי דעת, וזהו הנקרא עיבור תלת כלילין גו תלת שאינו מאיר כ"א נה"י, וזהו ענין גלות השכינה בכלל, והנה בשר הלב הוא כלי לנה"י שהוא בחי' אחרונה כי בשר הלב הגשמי א"א להיות כלי כ"א לנה"י וזהו אודם שממנו בשר.

ד"ה ויקרא משה גו' משכו וקחו

בס"ד, ש"ק פ' בא, תרל"ב.

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען[1], **וצריך להבין מהו ענין שליחות המרגלים הלא כללות ענין כבישת הארץ היה בדרך נס ולא ענין טבעי, ולמה - לשם איזה צורך היה כל ענין שליחותם, דכאשר הכבישה היא בדרך טבעי שייך לתור קודם לידע תוקף וחוזק המדינה באיזה אופן ביכולת כלומר אפשרי לכובשה, אבל בכבישת הארץ שהיא בדרך ניסית לכאורה אינו שייך כל זה כו'.**

וגם - קושיה נוספת מהו ענין לשון הפסוק ויתורו את הארץ **למה לא נאמר לרגל את הארץ וכמו** שנאמר גבי המרגלים **ששלח יהושע הלשון**[2] **שנים אנשים מרגלים כו'.** בלשון ריגול ולא בלשון לתור.

והנה משה בציווי שליחותם של המרגלים אמר להם ג' דברים לראות, א' את העם היושב בארץ שעל זה אמר[3] **וראיתם את הארץ מה היא, דהכוונה היא על יושבי הארץ וכמו שפירש רש"י ז"ל**[4]**, ב' הארץ עצמה וכמו שכתוב**[5] **ומה הארץ** אשר הוא יושב בה **הטובה** היא אם רעה **כו', ג' הערים כמו שכתוב**[6] **ומה הערים** אשר הוא יושב בהנה **הבמחנים** אם במבצרים **כו'. וצריך להבין מהו ג' ענינים אלו, ומה שנאמר לשון מה** - את הארץ מה היא, ומה הארץ, ומה הערים **בכל אחד ואחד.**

ולהבין כל זה יש להקדים מה שנתבאר לעיל במאמר הקודם דהאורות עם היותם פשוטים אינם בבחינת פשיטות ממש

1. ריש פ' שלח. במדבר יג, ב.
2. יהושע ב, א.
3. במדבר יג, יח.
4. וזה לשונו שם דיבור המתחיל "את הארץ מה היא": יש ארץ מגדלת גיבורים ויש ארץ מגדלת חלשים יש מגדלת אוכלוסין ויש ממעטת אוכלוסין.
5. שם, פס' יט.
6. שם.

כפשיטת האין־סוף שהרי אומר בספר יצירה[7] עשר ספירות בלי מה (בלי מהות), כלומר **שגם בהאורות יש עשר ספירות** ואם כן מוכרח שגם בהם יש איזה שהוא גדר, ורואים זאת מזה גופא שהם במספר מסוים, רק שהן בלי מה כלומר בפשיטות לגבי וביחס הכלים כו'.

ונתבאר במאמר הקודם, דכמו שמוכרחים לומר שיש גדר באורות דאצילות גם לפני התלבשותם בכלים, כן הוא גם בשרש האור לפני הצמצום, **דהקו גם כמו שהוא כלול באור אין־סוף שלפני הצמצום יש בו גדר של עשר ספירות והן עשר ספירות הגנוזות שהן שרש ומקור הגבול כו', ולגבי מדריגה זו של עשר ספירות הגנוזות הקו הוא בבחינת גילוי ההעלם** - כיון שהן בערך זה לזה, שגם במקור יש איזה שהוא גדר, **ולגבי האור־האין סוף** ממש, בחינת הספירות אין קץ, **הוא** - הקו **באין־ערוך כו'.**

ביאור אופן המשכת הקו משרשו על פי קושיית העץ חיים, ויישוב שיטת הפרד"ם בעניין זה.

ועל פי זה שגם לפני הצמצום יש דרגות שונות באין־סוף, **אפשר יש לומר** - כלומר על פי הנ"ל יהיה אפשר לבאר מה **שמשמעות ה'עץ חיים' הוא שהיה** אפשרות לומר **שיכול להיות גילוי אור הקו מבלי שיצמצם האור ויתעלם בתחלה כו',**

דהנה בעץ חיים שער א' סוף ענף ג' הקשה[8] למה היה הצמצום הראשון באופן כזה שנסתלק האור לגמרי כולל אור הקו שימשך לאחר מכן, **ואחר כך** - שנסתלק כל האור **נמשך הקו ולא הניח אותו בחינת הקו במקומו ויסלק שאר האור הגדול בלבד כו',** שהרי בכל מקרה אחר כך ימשיך את אור הקו ולמה שלא ישאר לכתחילה, ומתרץ שם שאילו היה נשאר אור הקו לא היו יכולים הכלים להתגלות, ולצורך התהוות הכלים הוצרך להיות סילוק האור לגמרי.

והרבי נ"ע דן בגוף שאלת העץ חיים: **ולכאורה אינו מובן מהי בכלל שאלתו והלא מבואר בכמה מקומות דבכדי שיהיה גילוי אור השייך אל העולמות** שהוא אור מדוד ומוגבל, אור אחר לגמרי מהאור אין־סוף ממש, **היה צריך להיות סילוק והתעלמות האור לגמרי,** - כי כל עוד ישאר משהו מהאור אין־סוף שאינו בערך העולמות, לא יהיה מקום לעמידת העולמות.

וכידוע המשל בזה בהשפעת השכל מרב לתלמיד דבשכל הרב כמו שהוא לעצמו אינו ניכר כלל האור שכל השייך אל המקבל - כלומר כאשר יש לרב הרבה סוגי רעיונות בשכלו, ורעיון אחד מתוכם שייך למקבל, אפשר לומר שהרב יבחר את אותו רעיון ויגלה אותו לתלמיד, אך כאשר השכל של הרב הוא כל כך מרומם ונעלה, שכל רעיון איזה שיהיה, הוא למעלה מהשגתו של התלמיד, לא יכול הרב להשפיע לתלמיד כל עוד הוא עסוק וחושב על השכל ברמתו הוא. **ועל ידי שמעלים אורו לגמרי אזי נבדל וניכר האור השייך אל המקבל כו',** - כלומר בשביל שיושפע השכל לתלמיד, צריך הרב להפסיק לחשוב כלל את רעיונותיו לפי רמתו הוא, ורק אז יתפנה כביכול לראות מה יוכל לקבל התלמיד.

ולפי זה בנמשל באור אין־סוף לפני הצמצום, אם אין שם שום השערה והיכרות לאור הקו, הרי חייבים לסלק ולהעלים את כל האור, ורק אחר כך, כשמתגלה הרשימו, כח הגבול, יהיה אפשר להמשיך אור מוגבל של קו, **ואם כן לפי זה איך** שאל העץ חיים שהיה **אפשר שישאר אור הקו מבלי שיתעלם האור לגמרי כו'.** - כיצד תתכן כזו אפשרות? **ועל פי הנזכר לעיל** במאמר הקודם, שגם לפני הצמצום יש חלוקה של שתי דרגות שונות, הרי בזה תובן קושיית העץ חיים, שיש לומר **מאחר שיש שרש ומקור לאור הקו באור אין־סוף שלפני הצמצום והן עשר ספירות הגנוזות שאין זה בחינת העצמות דאור אין־סוף הכלי גבול** שהרי באין־סוף הבלי גבול לא שייך לומר שיש עשר ספירות, **רק מה שכלולים באור אין־סוף כו'** - כלומר הם נמצאות כלולות באין־סוף, אך אין הם עצמן אין־סוף, **ולגבי בחינה ומדריגה זו אור הקו הוא בבחינת גילוי ההעלם בלבד ולא התהוות חדשה כו'.**

שבת פרשת שלח תנר"ב

---

7. **פרק א, משנה ב.**

8. **וזה לשונו שם:** והנה אחר שהצגנו לך הקדמות הנ"ל תוכל להבין עתה ענין סיבת צורך הצמצום אשר צמצם הא"ס א"ע באמצעית האור שלו להניח מקום חלל וריק כנ"ל בענף ב'. והענין הוא כדי לעשות בחי' כלים כי ע"י צמצום האור ומעוטו יש אפשרות אל הכלי להתהוות ולהתגלות ובהתרבות האור יתבטל הכלי ממעוט כחו לקבל האור הרב והגדול כמ"ש בענין ז' מלכי אדום והם הנקראים עולם הנקודים איך מלכו ומתו ע"ש היטב איך היה בחי' בריאת והויות הכלים כי בתחלה צריך צמצום האור ומעוטו ועי"כ יתגלה הויות הכלי ואחר שכבר נתגלה ונתהוה אז חזר האור להמשך בו ויכול הכלי להתקיים ולא ליבטל. וכן היה כאן כי צמצם בראשונה את האור ונתהוו הכלים ואח"כ חזר והמשיך הקו ההוא להאיר בהם. ובזה יתבאר טעם למה א"ס צמצם עצמו וסילק האור הרב ההוא מן המקום ההוא לגמרי ואח"כ החזירו במדה ובמשקל דרך הקו ההוא והיה יכול להניח אותו בחי' הקו ההוא במקומו ויסלק שאר האור הגדול בלבד כיון שהוא עתיד להחזירו אבל הטעם היה לסיבה הנ"ל כי לא יכלו להתהוות הכלים עד שיסתלק האור לגמרי ואחר שנתהוו הכלים חזר והמשיך האור (דרך הקו) במדה ובמשקל כפי שיעור המספיק להם להאירם להחיותן באופן שיוכלו לסבול ויתקיימו ולא יתבטלו ודי בזה.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

"בְּשָׁעָה שֶׁהִקְדִּימוּ יִשְׂרָאֵל נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, בָּאוּ שִׁשִּׁים רִבּוֹא מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְקָשְׁרוּ לָהֶם ב' כְּתָרִים, אֶחָד כְּנֶגֶד נַעֲשֶׂה וְאֶחָד כְּנֶגֶד נִשְׁמָע". וְהִנֵּה מִתְּחִלַּת הַמַּאֲמָר מַשְׁמַע דִּקְשִׁירַת הַכְּתָרִים הָיְתָה בִּשְׁבִיל הַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, וּמִסִּיּוּם הַמַּאֲמָר מַשְׁמַע דְּמַה שֶּׁקָּשְׁרוּ לָהֶם ב' כְּתָרִים הוּא כְּנֶגֶד ב' הָעִנְיָנִים דְּנַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע עַצְמָם וְלָאו דַּוְקָא בִּשְׁבִיל הַהַקְדָּמָה שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, דְּאִלּוּ בִּשְׁבִיל הַהַקְדָּמָה הָיָה צָרִיךְ לִהְיוֹת רַק כֶּתֶר אֶחָד. וְהִנֵּה דֵּיגְמַת עִנְיַן הַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע מָצִינוּ בַּמִּשְׁנָה (בְּרָכוֹת פֶּרֶק ב) שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ זַ"ל "לָמָּה קָדְמָה פָּרָשַׁת שְׁמַע לִוְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ, כְּדֵי שֶׁיְּקַבֵּל עָלָיו עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ מְקַבֵּל עָלָיו עֹל מִצְוֹת". וְצָרִיךְ לְהָבִין תְּחִלָּה עִנְיַן קַבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם בִּכְלָל, בְּכָל אֲשֶׁר יִגְזֹר אֹמֶר, וְאַחַר כָּךְ קַבָּלַת עֹל מִצְוֹת שֶׁהוּא פְּרָטִי, שֶׁהוּא עִנְיַן "קַבְּלוּ מַלְכוּתִי וְאַחַר כָּךְ קַבְּלוּ גְּזֵרוֹתַי"[1], וּכְמוֹ עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל כְּשֶׁמַּמְלִיכִים אֶת הַמֶּלֶךְ הִנֵּה תְּחִלָּה צְרִיכִים לְקַבֵּל עֹל מַלְכוּתוֹ שֶׁזֶּהוּ עִנְיַן הַהַכְתָּרָה מַה שֶּׁמַּכְתִּירִים אוֹתוֹ בְּכֶתֶר מַלְכוּת, וְאַחַר כָּךְ מְקַבְּלִים גְּזֵרוֹתָיו כְּכָל אֲשֶׁר יִגְזֹר אֹמֶר, וּכְמַאֲמַר[2] "אָמַר מַלְכָּא עָקַר טוּרָא"[א], שֶׁהוּא בְּכֹחַ הַקַּבָּלַת עֹל, וּבְדֵגְמָא כָּזֹאת יוּבָן גַּם בָּרוּחָנִיּוּת, דִּתְחִלָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת קַבָּלַת עֹל מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ וְאַחַר כָּךְ קַבָּלַת עֹל מִצְוֹת, וְזֶהוּ שֶׁהַבַּהַ"ג (בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת) בְּמִנְיַן הַמִּצְוֹת שֶׁלּוֹ הִנֵּה מִצְוַת "אָנֹכִי הֲוָי' אֱלֹקֶיךָ" כו' אֵינוֹ מוֹנֶה בְּחֶשְׁבּוֹן מִצְוֹת פְּרָטִיּוֹת[3], דְּלִהְיוֹת דִּמְצַוַּת "אָנֹכִי" הִיא מִצְוַת קַבָּלַת עֹל מַלְכוּתוֹ יִתְבָּרֵךְ, חֲרֵי אֵינָהּ בִּכְלַל הַמִּצְוֹת פְּרָטִיּוֹת, כִּי אִם הִיא מִצְוָה כְּלָלִית הַכּוֹלֶלֶת אֶת כֻּלָּם, וְהִיא הַנּוֹתֶנֶת כֹּחַ וְעֹז עַל קִיּוּם הַמִּצְוֹת פְּרָטִיּוֹת. וּכְמוֹ כֵן הוּא בְּהַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע, דְּנִשְׁמָע הוּא בִּפְרָטֵי הַמִּצְוֹת, דְּפֵרוּשׁ "נִשְׁמָע" הוּא עַל דֶּרֶךְ "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל", שֶׁהוּא הַשָּׁגָה וַהֲבָנָה עַל יְדֵי אֲסִיפַת וְקִבּוּץ הַכֹּחוֹת[4], וּכְמוֹ כֵן הַכַּוָּנָה בְּעִנְיַן "נִשְׁמָע", שֶׁיַּטֶּה לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ לִשְׁמֹעַ וּלְהַקְשִׁיב אֵיךְ וּמַה הוּא הָרָצוֹן עֶלְיוֹן בִּפְרָטֵי הַגְּזֵרוֹת, דְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה חֲרֵי הִיא פְּרָט מֵרָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא שֶׁבָּא בְּמִדָּה וְשִׁעוּר בְּאֹפֶן כָּךְ דַּוְקָא, שֶׁבְּאֹם נַעֲשֶׂה כְּפִי הָרָצוֹן שֶׁהוּא בְּמִצְוָה זוֹ אָז חֲרֵי מֵאִיר רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בַּמִּצְוָה הַהִיא, וּבְאֹם לָאו חֲרֵי אֵינָהּ כְּלִי כְּלָל לְהַמְשָׁכָה וְגִלּוּי אוֹר, וּכְמוֹ עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל בְּמִצְוַת תְּפִלִּין, שֶׁבָּהֶם הַמְשָׁכַת וְגִלּוּי בְּחִינַת מֹחִין הָעֶלְיוֹנִים, חֲרֵי הֵם בָּאִים בְּמִדָּה וְשִׁעוּר מֻגְבָּל, וְדַוְקָא כְּשֶׁהַתְּפִלִּין נַעֲשִׂים בְּדִיּוּק כְּפִי רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא, שֶׁיִּהְיוּ מְרֻבָּעִים, וְד' בָּתִּים בִּתְפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ וּבַיִת אֶחָד בִּתְפִלָּה שֶׁל יָד, וּכְתוּבוֹת הַד' פָּרָשִׁיּוֹת בִּדְיוּ כָּשֵׁר עַל קֶלֶף כָּשֵׁר הַמְעֻבָּד לִשְׁמָן עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל[5], אָז חֲרֵי מִצְוָה וּבָהֶן וְעַל־יָדָן נִמְשָׁךְ הָאוֹר וְהַגִּלּוּי לְמַעְלָה בָּאוֹרוֹת הָעֶלְיוֹנִים, וּכְמוֹ כֵן בְּהָאָדָם שֶׁלּוֹבֵשׁ[6] הַתְּפִלִּין וּמְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן כַּדִּין נִמְשָׁךְ עָלָיו בִּבְחִינַת מַקִּיף הָאוֹר הָעֶלְיוֹן וְגַם בְּגִלּוּי בְּנַפְשׁוֹ, דְּכָל זֶה הוּא דַּוְקָא כְּשֶׁנַּעֲשָׂה כְּפִי הָרָצוֹן הָעֶלְיוֹן, וּבְאֹם לָאו אֵינוֹ נִמְשָׁךְ וְאֵינוֹ מֵאִיר כְּלָל. וּכְמוֹ כֵן הוּא בִּשְׁאָר הַמִּצְוֹת, דַּחֲרֵי הֵקֵשׁוּ כָּל הַמִּצְוֹת לִתְפִלִּין, דִּכְמוֹ שֶׁהוּא בְּמִצְוַת תְּפִלִּין כְּמוֹ כֵן הוּא גַּם בִּשְׁאָרֵי הַמִּצְוֹת. וְזֶהוּ מַה שֶּׁהַמִּצְוֹת בִּכְלָל נִקְרָאִים "אֵבָרִים דְּמַלְכָּא"[7], וּכְמוֹ עַל־דֶּרֶךְ־מָשָׁל אֵבְרֵי הָאָדָם חֲרֵי בָּהֶם מִתְלַבֵּשׁ וּמִתְפַּשֵּׁט חִיּוּת הַנֶּפֶשׁ לְהַחֲיוֹתָם, דִּבְכָל אֵבָר וְאֵבָר מִתְלַבֵּשׁ בּוֹ כֹּחַ וְחִיּוּת פְּרָטִי לְהַחֲיוֹתוֹ, כֹּחַ הָרְאִיָּה בָּעַיִן וְכֹחַ הַשְּׁמִיעָה בָּאֹזֶן, דְּיָדוּעַ דְּהַמְשָׁכַת אוֹר וְחִיּוּת הַנֶּפֶשׁ תְּלוּיָה לְפִי אֹפֶן מִזִּיגַת וְהַרְכָּבַת הָאֵבָרִים, דְּלָכֵן אִם יִהְיֶה אֵיזֶה קִלְקוּל בְּאֵיזֶה אֵבֶר רַחֲמָנָא לִצְלָן, אָז חֲרֵי אֵינוֹ נִמְשָׁךְ חִיּוּת בְּהָאֵבָר הַהוּא, וּבְדֵגְמָא כָּזֹאת יוּבָן גַּם בְּעִנְיַן הַמִּצְוֹת שֶׁהֵם בְּחִינַת אֵבָרִים דְּמַלְכָּא שֶׁהֵם הַמְקַבְּלִים וּמַמְשִׁיכִים[8] אֶת הָאוֹר וְהַחִיּוּת הָרוּחָנִי. אָמְנָם כָּל זֶה הוּא כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה בְּדִיּוּק כְּפִי הַכַּוָּנָה וְרָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא,

*) נדפס בספר המאמרים תש"ט עמוד 147 ואילך. הערות ומראי מקומות הם מכ"ק אדמו"ר.

1) על פי המכילתא שמות כ, ב. ילקוט שמעוני שם.

2) על פי בבא בתרא ג, ב.

3) ראה בזה בספר המצוות להצמח צדק מצות האמנת אלקות.

4) להעיר משערי תשובה - לאדמו"ר האמצעי - חלק ב דיבור המתחיל להבין ההפרש, פרק לח.

5) טור ושולחן ערוך סימן לב סעיף ט. שולחן ערוך רבנו שם סעיף יא ולא. ושם נסמן.

6) גם ההמשכה למעלה היא דוקא כשהאדם לובש התפילין כו', ולא כשמונחים על השולחן וכיוצא בזה, וכמו שמבאר בתורה אור שמות ריש [מאמר] דיבור המתחיל הבאים ישרש ובכמה מקומות בדא"ח [=בדברי אלקים חיים -תורת החסידות]. אף שבגשם וקלף התפילין עצמו יש המשכה מלמעלה (ואינה המשכה הנ"ל) גם קודם שמניחן, מה שאין כן בסתם דברים גשמיים. ולכאורה גם בזה כמה דרגות: הגשם קודם שהוכן למצוה. לאחר שהוכן (או הוזמן) למצוה. כשנעשית בו המצוה וראוי לקיימה בו עוד הפעם. בשעת קיום המצוה. - ועיין בתורה אור מגילת אסתר [מאמר] דיבור המתחיל יביאו לבוש מלכות. בשערי אורה דיבור המתחיל הנ"ל פרק ה ואילך. בספר הקיצורים לשערי אורה שם.

7) ראה גם כן מאמר ב' ניסן תש"ט סוף סעיף ד ואילך.

8) ראה תורה אור מגילת אסתר ביאור ל[מאמר] דיבור המתחיל וקבל היהודים. הוספות לתורה אור פרשת ויקהל פרק ג, ושם נסמן.

א. (כש)אומר המלך - עוקר את ההר. ב. אברי המלך (הקדוש ברוך הוא).

וְזֶהוּ עִנְיַן "נִשְׁמָע", שֶׁהוּא הַהַטָּיָה וְשִׂימַת הַלֵּב בְּכָל מִצְוָה וּמִצְוָה בִּפְרָטִיּוּת לַעֲשׂוֹתָהּ בְּהִדּוּר כְּפִי רָצוֹן הָעֶלְיוֹן בָּרוּךְ הוּא, דְּמִצְוֹות מִצַּד עַצְמָן הֵן כֵּלִים לְהַמְשָׁכַת וְגִלּוּי אֱלֹקוּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "רְחָבָה מִצְוָתְךָ מְאֹד", שֶׁהֵם כֵּלִים רְחָבִים לְקַבֵּל מְאֹד הָעֶלְיוֹן שֶׁהוּא בְּחִינַת גִּלּוּי אוֹר הָאֱלֹקִי.

קצור. הַקְדָּמַת נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמָע. יָבִיא דֻּגְמָא מִקַּבָּלַת עֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ עֹל מִצְוֹות. "נִשְׁמָע" הַיְנוּ שִׂימַת לֵב לַמִּצְוֹות בְּדִיּוּק.

ליל ראשון דחג השבועות, תש"ט

לקוטי דיבורים

ישנם סוגי בני אדם שכאשר השי"ת עוזר להם בפרנסה בהרחבה ובעושר, מעבירים הם את בתי מגוריהם לאיזורים עשירים וחפשיים יותר. כאשר עד אז היה חבר בבית כנסת יהודי שבו הרב מגדל זקן ופיאות, הבימה קבועה באמצע בית הכנסת, אנשים ונשים במקומות נפרדים, ולעתים משמיע הרב דבר תורה, ואילו כאשר מתרווח לו הוא עובר לבית כנסת מודרני, בו הבימה קבועה ליד ארון הקודש, בית כנסת של תערובות, הרב אינו מגדל זקן ופיאות, דרשותיו הן אוסף של דברי ליצנות ודבר תורה לא ישמע מפיו.

וכאשר הוא מתעשר יותר, הופך גם בית הכנסת של התערובות עם הרב הליצן - דתי מדי עבורו, והוא עובר לטמפל ריפורמי, שבו המנהיג הרוחני הוא כופר בעיקר במאה אחוז, מחלל שבת ואוכל טריפות בפרהסיא.

הרי לא זו בלבד שאותו סוג אנשים הנם כפויי טובה, חסידי ההנהגה של דור המבול ודור ההפלגה, שהרי השי"ת נותן להם שפע ברכה ועשירות, הנה לא די שאין הם מלאי תודה על כך, אלא יש בהם ההעזה והחוצפה למרוד בבורא העולם ברוך הוא ונעשים חפשיים יותר ויותר.

אך, כמה מר וחשוך העונש שלהם, שבגלל האנטי דתיות שלהם מקבלים הם במשפחתם חתן או כלה גוי, וביתם הולך ונחרב לגמרי.

היהדות האמריקאית בכלל והמהגרים החדשים בפרט מוכרחים להתעמק בכך היטב.

הריני מוסר לכם בזה קטע ממכתב שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע כתב ליהודי עשיר גדול ברוסיה הלבנה, מעיר יהודית מקורית, שבמלחמת העולם הראשונה נעשה מהגר והתיישב בעיר גדולה במרכז רוסיה.

וזו לשונו הקדושה:

"הקב"ה הטביע בהאדם להיות מדיני בטבע תולדתו ומשום זה הנה הוא נמשך בדעותיו ובהנהגותיו כפי אותן הדיעות וכפי אותם המנהגים השוררים במקום שהוא דר שם, זאת אומרת אשר האדם הוא מושפע בטבע תולדתו ומטעם זה הנה האדם הוא גם משפיע באותה הסביבה שהוא נמצא בה.

"ודבר זה, אם האדם מושפע או משפיע תלוי בגזע יחוסו ובמעמדו ומצבו המוסרי ביחוס עצמו במעלות כשרונותיו והעיקר בכשרון מעשיו.

"והנה כל אדם, יהי' מי שיהי' בהיותו בעירו בין בני משפחתו מכיריו ומיודעיו יש לו מעמד קבוע בנאה ומגונה לפי יחס משפחתו, יחס בני גילו ויחוסו בעצמו, לא כן כאשר האדם נודד ממקומו, הנה במדה ידועה אובד את יחוסו הכללי - ביחוס משפחה - ויחוסו הפרטי ביחוס עצמו, וממילא נפחתה הדרגא של הנאה ומגונה שלו אשר עם זה יורד מצבו המוסרי הכללי ומצבם המוסרי של בני ביתו בפרט, ומה גם כאשר הנדידה ממקום למקום היא הכרחית ובאופן מר אשר אז גורמת נמיכת רוח ודורש התעודדות, ואז הנה אין מבררים את יחס הסביבה אשר רבים חללים הפילה ר"ל.

"עליו לזכור אשר מבלי הבט על מצבו הכלכלי אשר ת"ל איתן הוא והשי"ת עזרהו להציל את הונו ורכושו כו' הנה פליט הנהו וגם רוח מצוי' בשינוי האויר המוסרי מעיר... לעיר... תוכל לפעול ירידה ח"ו במעמדו הרוחני בתורה ומצות להיות נמשך אחרי הסביבה שהוא נמצא בה כהיום, ומה גם רוע הפעולה ח"ו אשר תוכל לפעול על בני ביתו יחיו.

"ובכגון דא אמרו רז"ל[12] זכור בפה ולא תשכח בלב כי ראשית גוים עמלק כתיב[13], ראשית הירידה הרוחנית ח"ו להיות ככל הגוים הוא עמלק דכתיב בי'[14] אשר קרך בדרך, עמלק הוא המקרר בדרכי התורה והמצוה[15].

"ובהאי עלמא הרי תחתונים למעלה ועליונים למטה לדאבון לבבנו עולם הפוך הוא, אשר בדורות שלפנים היו עליונים למעלה דעיקר הדיעה בכל עניני ההנהגה הי' בידי הרב שהי' יר"ש באמת ובידי המלמדים, והתחתונים

12) מגילה יח, א.
13) במדבר כד, כ.
14) דברים כה, יח.
15) עיין בד"ה להבין ההפרש בין קליפת עמלק לז' אומות.

למטה שהבע"ב ידעו שצריכים לשמוע בקול הרב ולדברי המלמדים, אבל עתה הנה התחתונים הבע"ב הם למעלה, הם הם המנהיגים וביניהם עמי הארץ קלי הדעת ונמשכים שלא מדעת אחרי הכופרים ופוקרים. והעליונים באמת וביראת שמים, הרבנים והמלמדים, הם למטה.

"העשירות, אף כי ברכת ה' היא, אבל עם זה הנה עלולה היא לטמטם את הלב ולפעמים גם את המוח להיות לבבו זחה עליו ורוחו טובה עליו מהצלחתו בגשם וגורמים אטימת הלב מבלי הבן כי ברכת ה' היא תעשיר[16], ועם זה הנה יש - לא עלינו - עושר שמור לבעליו לרעתו ולרעת בני ביתו.

"יזכור בעצמו ויזכיר את בני ביתו כי פליטים המה, ויבחרו בזהירות מדויקת עם מי מאנשי המקום החדש לבא במגע ההיכרות לבלי יבולע ח"ו וח"ו אותן ההרגשים והרגילות בהידור מצוה והמנהגים במסורת אבות המושרשים בלבו ובלבותם של בני ביתו, ויעזור ויצליח לו השי"ת להיות בעל בעמיו בהנהגה טובה וישרה ברוח ישראל סבא בארחות חיי אבותיו החסידים נ"ע".

עד כאן.

ז' אדר ב', ה'תש"ג

16) משלי י, כב.

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

מאז פקד נאַפּאָלעאָן את ראש שרי צבאותיו בהיותו עודנו עומד על גבול רוסי' צוה הוד כ"ק אדמו"ר הזקן את א' ממקושריו היותר גדולים, הגאון החסיד ר' משה מייזליש אשר ישים לבו להלכי רוח שרי צבאות נאַפּאָלעאָן ולהיותו מדבר בשפה הצרפתית השתדל לקבל משרה בבית פקידות הנהלת המלחמה — גנעראַל שטאַב[248]— למען אשר יוכל לדעת החלטות ופקודות השונא לשרי צבאותיהם, וימסור לצירים נאמנים אשר ימציאום לשרי צבאות רוסי'.

כשעברו הצרפתים את גבול רוסי' ויכנסו לקובנא ולווילנא חפשו אחרי אנשים יודעי שפת רוסי' וצרפת הנה אז מצא גם החסיד ר' משה מייזליש משרה טובה באחת המחלקות הסודיים של פקידות הצבא הראשית תחת הנהלת נאַפּאָלעאָן, וימלא את אשר הועמס עליו במילואו[249].

הרה"ק ר' משה[250] — בן הוד כ"ק אדמו"ר הזקן — אשר ידע את השפה הצרפתית וידבר בה צחות העתיק — לשעה — את מושבו מעיר אוללא לעיר דרויא ששם חנה צבא הצרפתי מערכת התיירים[251] ובית פקידות המפות של מדינות רוסיא לכל פרטי הדרכים והנתיבות בין עיר לעיר ובין כפר לכפר והיערות ונחלים, ומשם היו שולחים מפות קטנות לכל מחנה ומחנה אשר עליהם ללכת כפי פקודת הגענעראַל שטאַב. ויתרועע עם שרי בית הפקידות וגם עזר על ידם בהעתקת כמה כתבים אשר הביאו התיירים כתובים בלשון ליטא פּולין ורוסיא מאת אשר רגלו בכפרים וישובים, כי בעבור מתנת כסף היו אנשי הכפרים והישובים מספרים להם כל אשר שאלו מאתם והיו כותבים בלשונותיהם — לשון ליטא פּולין ורוסיא — את אשר ספרו והרב הק' הר"מ מסר את הדברים להצירים הנאמנים.

— — — —

בתשעה באב החל נאַפּאָלעאָן את מלחמתו וחילו עבר את גבול רוסיא, ובמשך כשנים עשר יום כבר הי' חילו על יד וויטעבסק וואָרשא, וביום החמישי כ"א מנ"א הלכו צבאות נאַפּאָלעאָן מאָרשא

248) = המטה הכללי.

249) ראה אגרות־קודש ח"ג ע' שיג ואילך. ספר השיחות תרפ"ז ע' 111 ואילך. מקורות והערות לאגרות־קודש אדמו"ר הזקן ח"א ע' תנד.

250) ראה אגרות־קודש שבהערה 238. שיחת ש"פ נצבים ה'שי"ת (תורת מנחם התוועדויות ע' 213).

251) = מרגלים.

וביום ערב שבת כ"ב מנ"א בעוד לילה עזב כ"ק אדמו"ר הזקן ומשפחתו את ליאַדי וישבתו בכפר אצל העיר קראַסנאַ, וילכו הלוך ונסוע מכפר לכפר ומעיר לעיר בפנים רוסיא.

מעשרים ושנים לחודש מנ"א[252] תקע"ב עד שמונה לחודש טבת[253] תקע"ג, מאה וארבעים[254] ימים[255], הי' הוד כ"ק אדמו"ר הזקן ומשפחתו ואתם עמם כשלשים איש – מהם עם ב"ב – מגדולי החסידים מטולטלים עד אשר באו לכפר פּייענא.

ידיעות מבהילות הגיעו להוד כ"ק אדמו"ר הזקן מהחורבן והשממון אשר הסבו צבאות נאַפּאָלעאָן בכל העיירות והישובים ברוסיא הלבנה ואלפי משפחות מבנ"י נשארו בעירום ובחוסר כל מבתיהם ומפרנסותיהם, ולעומת זה הנה בפלכי קאָוונא וויטעבסק ווילנא חיל צבא נאַפּאָלעאָן התרועע עם היהודים ופקודיהם החיים חיי הפקר נתנו עיניהם בבנות ישראל להזמינם לסעודות מרעים מה שציער את כ"ק אדמו"ר הזקן במאד.

במוצאי שבת פרשת ויצא בעשירי לחודש כסלו בהיותם בכפר זעמייעווקע בפלך טאַמבאָוו, בישר הוד כ"ק אדמו"ר אשר בשבוע זו תהי' מפלתו של נאַפּאָלעאָן במאָסקווע ויקויים מה שראה עליו ועל חילו בר"ה העבר.

ביום הראשון באחד עשר לחודש כסלו עזבו את כפר זעמייעווקע ויסעו מכפר לכפר עד אשר ביום הרביעי באו לכפר יעסיעווקא וישבתו שמה. וביום החמישי בחמשה עשר לחדש כסלו אחר תפלת ערבית אחר התענית[256] אמר הוד כ"ק אדמו"ר הזקן לשתות לחיים למפלתו של הצורר דת ישראל ואמונתו שהיום הבריחוהו ממאָסקווא ויצטער ויבכה על מצב בני ישראל הגרים ברוסיא הלבנה אשר בעבור צבאות הצרפתים ישללו ויבוזו את יתר הפליטה.

---

252) ראה רשימת אדמו"ר הצ"צ (אגרות־קודש שלו (קה"ת, תש"מ) ח"א ע' שכא) ובשיחת יט כסלו תרצ"ג סעיף ד. וראה רשימת המאסר (ספר השיחות תר"פ־תרפ"ז ע' 232. לעיל ע' 000). ספר השיחות תרצ"א ע' 170. רשימת רבינו – "אופן ההשתלשלות בהתיסדות חסידות חב"ד, דור ראשון, דור שני" ס"ה (לעיל ע' 000). קונטרס "דברי ימי החוזרים" (קה"ת, תשס"ו) סי"ב־יג (לעיל ע' 000). אגרות־קודש ח"ד ע' תסו. ספר השיחות תש"ג ע' 89.

253) ראה לקו"ש חט"ז ע' 35 הערה 24.

254) בא' ההעתקות: מאה וארבעה.

255) הכוונה **לערך** מאה וארבעים ימים.

256) ב"פנקס של חברה קדישא דק"ק לאזני' יצ"ר" (העתקה בארכיון ייוו"א בניו יארק): "קבלנו עלינו להתענות בכל שנה ושנה ט"ו כסלו". ולהעיר שאחד מהתקנות של חברה קדישא הנ"ל הוא "שלא לקבל לשום אדם בח"ק כ"א בט"ו כסלו או בהושע"ר", ואכן רבינו הזקן נתקבל לח"ק ט"ו כסלו תק"י.

אגרות קודש

[תחלת מ"ח תרפ"ב]

ב"ה

אברהם אלי' שי'

שלום וברכה

במענה על מכתבו מעש"ק נצבי', נכון הוא הנסיעה לכבוד אביו שי', אמנם צריכה הכנה, ויכתוב מראש לאביו שי' מזה, וזמן הקיץ בעזה"י מסוגל יותר לנסיעה, ובמשך החורף יכין א"ע. והשי"ת יהי' בעזרו בגו"ר.

באיזה ענינים הוא עוסק עתה בלימוד בנגלה ודא"ח, ואת מי מחביריו התמימים יחיו בא בכתובים במכתבי', כי התמימים יחיו צריכים לדבר ביניהם בכתב לעתים קרובות לחזק איש את רעהו על התורה והעבודה והפעולות איש איש במקומו ככל אשר יוכל, ואז יצליחו בגו"ר.

בשם.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

פרק ג משנה ה

רַבִּי נְחוּנְיָא בֶּן הַקָּנָה אוֹמֵר, כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה, מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ. וְכָל הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עוֹל תּוֹרָה, נוֹתְנִין עָלָיו עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ:

נקודות משיחות קודש

השאלות במשנתנו: א. קבלת עול תורה אינה ענין למדת חסידות דוקא. ב. "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ" – כלום אין שכר על קבלת עול תורה אלא זה בלבד? ג. הקשר לבעל המאמר – רבי נחוניא בן הקנה.

והביאור:

הַמְקַבֵּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה – היינו מי שלומד תורה מצד קבלת עול, לא מצד התענוג שיש לו בלימודו; מורגש אצלו ה"עול", ולא התענוג. עבודה זו היא בניגוד לטבע האדם, שהרי מטבע הדברים הוא שאדם מתענג ביותר מהבנה והשגה, ולמרות זאת אין הוא עוסק בתורה מצד התענוג שבדבר אלא מצד "עול תורה". ולכן מתנהגים עמו כנגד מדה: **מַעֲבִירִין מִמֶּנּוּ עוֹל מַלְכוּת** – אף שמצד טבע העולם הרי "דינא דמלכותא דינא"[1]. **וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ** – אף שבדרך הטבע צריך להיות "הנהג בם מנהג דרך ארץ"[2].

ואילו **הַפּוֹרֵק מִמֶּנּוּ עוֹל תּוֹרָה** – אלא לימודו הוא מתוך תענוג, שהיא עבודה טבעית, **נוֹתְנִין עָלָיו עוֹל מַלְכוּת וְעוֹל דֶּרֶךְ אֶרֶץ** – כפי שמתחייב מצד טבע העולם.

וענין זה קשור לרבי נחוניא בן הקנה, שהי' מופלג בתורה, הן בתורת הנגלה, כמאמר רבן יוחנן בן זכאי לתלמידיו[3] "נראין דברי רבי נחוניא בן הקנה מדברי ומדבריכם", וכן בתורת הנסתר, כידוע שהוא המחבר דספר הבהיר, ואם כן ברור שלימודו הי' בתכלית השלימות, באופן של תענוג; ואף על פי כן דרש ותבע לימוד באופן של "עול" דוקא.

לפי זה יש לבאר גם מה שמצינו[4] שרבי נחוניא בן הקנה הי' מתפלל בכניסתו לבית המדרש "יהי רצון כו' שלא תארע תקלה על ידי": כאשר לימוד התורה הוא מתוך תענוג, אין מקום לחשש מענין בלתי רצוי, אפילו מצד הגוף והנפש הבהמית, שכן היות שתענוגו של האדם מלובש בתורה, חודרת התורה בכל פרטי כחותיו[5]; ואילו כשהלימוד הוא באופן של "עול", שלילת וביטול התענוג, הן התענוג דנפש האלקית והן התענוג דנפש הבהמית, יתכן שמצד הגוף והנפש הבהמית תהי' "תקלה".

(לכאורה יש להקשות על זה ממה שידוע שכאשר העבודה היא מתוך תענוג, הרגש מציאותו, ישנה אפשרות לענין בלתי רצוי. ואילו כאשר העבודה היא מתוך קבלת עול וביטול, אין לחשוש לכך.

אולם, כד דייקת שפיר אין כאן סתירה. שכן, שם מדובר באדם שלא בירר וזיכך את כל התענוג שלו, כח התענוג כשלעצמו נשאר כמקודם, אלא שברגע זה משתמש בו ללימוד התורה, ואחר כך משתמש בו לדברים אחרים. ואילו כאן מדובר באדם שהתורה חדרה בכל כחותיו, הן כחות הפנימיים, שכל ומדות, והן כחות המקיפים, רצון ותענוג, עד שאין לו תענוג אחר מלבד התענוג בתורה. ופשוט שבמצב כזה אין שום אפשרות שיבוא לידי תקלה, שכן בכל מציאותו אין שום נקודת־אחיזה לענין בלתי רצוי. אולם כאשר הוא מקבל על עצמו "עול תורה", בחינת קבלת עול, הרי אין לו דרך כיצד לבחון היכן מונחת מציאותו)[6].

כָּל הַמְקַבֵּל עָלָיו עוֹל תּוֹרָה

יש לדקדק בזה: לימוד התורה גורם תענוג ושמחה, ככתוב[7] "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב", ואם כן כיצד מתאים הביטוי "עול תורה"?

אלא כוונת התנא היא, שגם כשאין לו לאדם חיות בלימודו, עקב טרדות גשמיות שונות המבלבלות אותו, עליו להתחזק וללמוד תורה מתוך קבלת עול תורה. ועל ידי זה שאינו מתחשב עם טרדות העולם ולומד תורה בדרך קבלת עול, זוכה להשתחרר מהן: "מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ".

ובכדי להוציא מדעת אלו הסוברים שהעצה לטרדות הנ"ל היא למעט בלימודו ועל ידי זה יקל לו, ממשיך התנא ללמדנו שלא היא, ואדרבה – "כל הפורק ממנו עול תורה נותנין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ".

[ובכדי להקל על האדם בעבודה זו, הנה מן השמים הראו שגם לפי חוקי המדינה הדבר כן: רבנים ותלמידי ישיבה המקבלים עליהם עול תורה פטורים מ"עול מלכות" – "טורח המלך[8] וחיילותיו"][9].

---

1. גיטין י, ב.
2. ברכות לה, ב.
3. ב"ב י, ב.
4. ברכות כח, ב.
5. וראה סוטה כא, א: תורה מגנא ומצלא.
6. משיחות ש"פ ואתחנן, עקב תשמ"ה – על פי רשימת השומעים בלבד.
7. תהלים קיט, קסב.
8. פיה"מ.
9. משיחת ש"פ בהר תשי"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

פרשת אחרי

טז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אַחֲרֵי מֹות שְׁנֵי בְּנֵי
אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיָּמֻתוּ: ב וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאַל־יָבֹא בְכָל־עֵת
אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת אֶל־פְּנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר
עַל־הָאָרֹן וְלֹא יָמוּת כִּי בֶּעָנָן אֵרָאֶה עַל־הַכַּפֹּרֶת:
ג בְּזֹאת יָבֹא אַהֲרֹן אֶל־הַקֹּדֶשׁ בְּפַר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת
וְאַיִל לְעֹלָה: ד כְּתֹנֶת־בַּד קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמִכְנְסֵי־בַד
יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ וּבְאַבְנֵט בַּד יַחְגֹּר וּבְמִצְנֶפֶת בַּד יִצְנָף
בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ הֵם וְרָחַץ בַּמַּיִם אֶת־בְּשָׂרוֹ וּלְבֵשָׁם:
ה וּמֵאֵת עֲדַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִקַּח שְׁנֵי־שְׂעִירֵי עִזִּים
לְחַטָּאת וְאַיִל אֶחָד לְעֹלָה: ו וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־פַּר
הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לֹו וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ: (לוי)
ז וְלָקַח אֶת־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם וְהֶעֱמִיד אֹתָם לִפְנֵי יְהוָה
פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: ח וְנָתַן אַהֲרֹן עַל־שְׁנֵי הַשְּׂעִירִם
גֹּרָלֹות גּוֹרָל אֶחָד לַיהוָה וְגוֹרָל אֶחָד לַעֲזָאזֵל:
ט וְהִקְרִיב אַהֲרֹן אֶת־הַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו הַגּוֹרָל
לַיהוָה וְעָשָׂהוּ חַטָּאת: י וְהַשָּׂעִיר אֲשֶׁר עָלָה עָלָיו
הַגּוֹרָל לַעֲזָאזֵל יָעֳמַד־חַי לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עָלָיו
לְשַׁלַּח אֹתוֹ לַעֲזָאזֵל הַמִּדְבָּרָה: יא וְהִקְרִיב אַהֲרֹן
אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לֹו וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ
וְשָׁחַט אֶת־פַּר הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לֹו: (ישראל) יב וְלָקַח
מְלֹא־הַמַּחְתָּה גַּחֲלֵי־אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ מִלִּפְנֵי יְהוָה
וּמְלֹא חָפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דַּקָּה וְהֵבִיא מִבֵּית
לַפָּרֹכֶת: יג וְנָתַן אֶת־הַקְּטֹרֶת עַל־הָאֵשׁ לִפְנֵי יְהוָה
וְכִסָּה | עֲנַן הַקְּטֹרֶת אֶת־הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדוּת
וְלֹא יָמוּת: יד וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וְהִזָּה בְאֶצְבָּעוֹ עַל־פְּנֵי
הַכַּפֹּרֶת קֵדְמָה וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת יַזֶּה שֶׁבַע־פְּעָמִים
מִן־הַדָּם בְּאֶצְבָּעוֹ: טו וְשָׁחַט אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת
אֲשֶׁר לָעָם וְהֵבִיא אֶת־דָּמוֹ אֶל־מִבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעָשָׂה
אֶת־דָּמוֹ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה לְדַם הַפָּר וְהִזָּה אֹתוֹ עַל־
הַכַּפֹּרֶת וְלִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת: טז וְכִפֶּר עַל־הַקֹּדֶשׁ מִטֻּמְאֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּמִפִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְכֵן יַעֲשֶׂה
לְאֹהֶל מוֹעֵד הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם: יז וְכָל־
אָדָם לֹא־יִהְיֶה | בְּאֹהֶל מוֹעֵד בְּבֹאוֹ לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ
עַד־צֵאתוֹ וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ וּבְעַד כָּל־קְהַל
יִשְׂרָאֵל: (ע"כ בחול) יח וְיָצָא אֶל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי־יְהוָה
וְכִפֶּר עָלָיו וְלָקַח מִדַּם הַפָּר וּמִדַּם הַשָּׂעִיר וְנָתַן
עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יט וְהִזָּה עָלָיו מִן־הַדָּם
בְּאֶצְבָּעוֹ שֶׁבַע פְּעָמִים וְטִהֲרוֹ וְקִדְּשׁוֹ מִטֻּמְאֹת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: כ וְכִלָּה מִכַּפֵּר אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד
וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהִקְרִיב אֶת־הַשָּׂעִיר הֶחָי: כא וְסָמַךְ
אַהֲרֹן אֶת־שְׁתֵּי כתיב ידו קרי יָדָיו עַל־רֹאשׁ הַשָּׂעִיר
הַחַי וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־
כָּל־פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל־חַטֹּאתָם וְנָתַן אֹתָם עַל־רֹאשׁ
הַשָּׂעִיר וְשִׁלַּח בְּיַד־אִישׁ עִתִּי הַמִּדְבָּרָה: כב וְנָשָׂא
הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת־כָּל־עֲוֹנֹתָם אֶל־אֶרֶץ גְּזֵרָה וְשִׁלַּח
אֶת־הַשָּׂעִיר בַּמִּדְבָּר: כג וּבָא אַהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
וּפָשַׁט אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד אֲשֶׁר לָבַשׁ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ
וְהִנִּיחָם שָׁם: כד וְרָחַץ אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמַּיִם בְּמָקוֹם
קָדוֹשׁ וְלָבַשׁ אֶת־בְּגָדָיו וְיָצָא וְעָשָׂה אֶת־עֹלָתוֹ
וְאֶת־עֹלַת הָעָם וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד הָעָם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חי"ב ע' 92)

אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' (טז, א)

מֵסְבָּר בַּחֲסִידוּת שֶׁבְּנֵי אַהֲרֹן הִגִּיעוּ בַּעֲבוֹדָתָם לְדַרְגָּה מְאֹד נַעֲלִית בְּקָרְבָתָם אֶל ה', עַד שֶׁגּוּפָם לֹא הָיָה יָכוֹל לְהָכִיל אֶת הִתְשׁוּקָה וְהָאַהֲבָה הָעֲצוּמָה לַקָּבָ"ה, וּבָאוּ ל"כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ" מַמָּשׁ, שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתָם. וּבְכ"ז בָּאָה הַתּוֹרָה - 'אַחֲרֵי מוֹת' - עִם צִוּוּיִם וְאַזְהָרוֹת נוֹסָפוֹת, לוֹמַר, שֶׁגַּם לְאַחֲרֵי הַדַּרְגָּא הַנַּעֲלִית בְּיוֹתֵר שֶׁל בְּנֵי אַהֲרֹן, עֲדַיִן יֵשׁ מָקוֹם לַעֲלוֹת בְּדַרְגּוֹת נוֹסָפוֹת, וְאֵין גְּבוּל בַּעֲבוֹדַת ה'.

שני כח וְאֶת חֵלֶב הַחַטָּאת יַקְטִיר הַמִּזְבֵּחָה:
כט וְהַמְשַׁלֵּחַ אֶת־הַשָּׂעִיר לַעֲזָאזֵל יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ
אֶת־בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה:
ל וְאֵת פַּר הַחַטָּאת וְאֵת | שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר
הוּבָא אֶת־דָּמָם לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ יוֹצִיא אֶל־מִחוּץ
לַמַּחֲנֶה וְשָׂרְפוּ בָאֵשׁ אֶת־עֹרֹתָם וְאֶת־בְּשָׂרָם וְאֶת־
פִּרְשָׁם: לא וְהַשֹּׂרֵף אֹתָם יְכַבֵּס בְּגָדָיו וְרָחַץ אֶת־
בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם וְאַחֲרֵי־כֵן יָבוֹא אֶל־הַמַּחֲנֶה: לב וְהָיְתָה
לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּעָשׂוֹר לַחֹדֶשׁ

תְּעַנּוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְכָל־מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ
הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם: לְ כִּי־בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר
עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי יְהוָה
תִּטְהָרוּ: לא שַׁבַּת שַׁבָּתוֹן הִיא לָכֶם וְעִנִּיתֶם אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם חֻקַּת עוֹלָם: לב וְכִפֶּר הַכֹּהֵן אֲשֶׁר־יִמְשַׁח
אֹתוֹ וַאֲשֶׁר יְמַלֵּא אֶת־יָדוֹ לְכַהֵן תַּחַת אָבִיו וְלָבַשׁ
אֶת־בִּגְדֵי הַבָּד בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ: לג וְכִפֶּר אֶת־מִקְדַּשׁ
הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ יְכַפֵּר וְעַל
הַכֹּהֲנִים וְעַל־כָּל־עַם הַקָּהָל יְכַפֵּר: לד וְהָיְתָה־זֹּאת
לָכֶם לְחֻקַּת עוֹלָם לְכַפֵּר עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִכָּל־
חַטֹּאתָם אַחַת בַּשָּׁנָה וַיַּעַשׂ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: פ יז א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
ב דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו וְאֶל כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וְאָמַרְתָּ אֲלֵיהֶם זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה לֵּאמֹר:
ג אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׁוֹר אוֹ־כֶשֶׂב
אוֹ־עֵז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחָט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה:
ד וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ לְהַקְרִיב קָרְבָּן
לַיהוָה לִפְנֵי מִשְׁכַּן יְהוָה דָּם יֵחָשֵׁב לָאִישׁ הַהוּא דָּם
שָׁפָךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ה לְמַעַן אֲשֶׁר
יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־זִבְחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם זֹבְחִים
עַל־פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהֱבִיאָם לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
אֶל־הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זִבְחֵי שְׁלָמִים לַיהוָה אוֹתָם: ו וְזָרַק
הַכֹּהֵן אֶת־הַדָּם עַל־מִזְבַּח יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה: ז וְלֹא־יִזְבְּחוּ עוֹד
אֶת־זִבְחֵיהֶם לַשְּׂעִירִם אֲשֶׁר הֵם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת
עוֹלָם תִּהְיֶה־זֹּאת לָהֶם לְדֹרֹתָם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות ח"ג ע' 987)

אַחֲרֵי מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמֻתוּ (טז, א)

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת מַהוּ כֶּפֶל הַלָּשׁוֹן - 'אַחֲרֵי מוֹת . . וַיָּמֻתוּ'? וְיֵשׁ לְבָאֵר עַל־פִּי פְּרוּשׁ הַחֲסִידוּת, מָה הָיָה חֶטְאָם שֶׁל בְּנֵי אַהֲרֹן: בְּנֵי אַהֲרֹן הִתְעַלּוּ לְדַרְגָּא נַעֲלִית מְאֹד, שֶׁהֱבִיאָה אוֹתָם לְקִרְבָה וְאַהֲבָה עֲצוּמָה לַקָּבָ"ה, עַד שֶׁהֱבִיאָה אוֹתָם לִכְלוֹת הַנֶּפֶשׁ, בִּיצִיאַת הַנְּשָׁמָה מִן הַגּוּף. וְחֶטְאָם הָיָה שֶׁאֵין זֶה רְצוֹן הַקָּבָ"ה, רְצוֹן הַקָּבָ"ה הוּא שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יִשְׁתּוֹקְקוּ וְיִתְקָרְבוּ אֶל הַקָּבָ"ה, אַךְ יַחַד עִם זֶה שֶׁיִּשָּׁאֲרוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְיַהַפְכוּ אוֹתוֹ לְדִירָה לַקָּבָ"ה. עַל פִּי זֶה מוּבָנֶת הַכְּפִילוּת בַּפָּסוּק, מוֹת שְׁנֵי בְּנֵי אַהֲרֹן הִגִּיעַ כְּתוֹצְאָה מִ'בְּקָרְבָתָם לִפְנֵי ה' וַיָּמֻתוּ', הַ'וַיָּמֻתוּ' מְתָאֵר אֶת חֶטְאָם שֶׁל בְּנֵי אַהֲרֹן, שֶׁהִתְקָרְבוּ לַה' עַד שֶׁיְּצִיאָה נִשְׁמָתָם.

שלישי ח וְאֶל־הֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר אֲשֶׁר־יָגוּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר־יַעֲלֶה עֹלָה אוֹ־
זָבַח: ט וְאֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא יְבִיאֶנּוּ לַעֲשׂוֹת
אֹתוֹ לַיהוָה וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מֵעַמָּיו: י וְאִישׁ אִישׁ
מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יֹאכַל
כָּל־דָּם וְנָתַתִּי פָנַי בַּנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת אֶת־הַדָּם וְהִכְרַתִּי
אֹתָהּ מִקֶּרֶב עַמָּהּ: יא כִּי נֶפֶשׁ הַבָּשָׂר בַּדָּם הִוא וַאֲנִי
נְתַתִּיו לָכֶם עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־
הַדָּם הוּא בַּנֶּפֶשׁ יְכַפֵּר: יב עַל־כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי
יִשְׂרָאֵל כָּל־נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא־תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכְכֶם לֹא־יֹאכַל דָּם: יג וְאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם אֲשֶׁר יָצוּד צַיִד חַיָּה אוֹ־עוֹף
אֲשֶׁר יֵאָכֵל וְשָׁפַךְ אֶת־דָּמוֹ וְכִסָּהוּ בֶּעָפָר: יד כִּי־נֶפֶשׁ
כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ בְנַפְשׁוֹ הוּא וָאֹמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דַּם
כָּל־בָּשָׂר לֹא תֹאכֵלוּ כִּי נֶפֶשׁ כָּל־בָּשָׂר דָּמוֹ הוּא
כָּל־אֹכְלָיו יִכָּרֵת: טו וְכָל־נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל נְבֵלָה
וּטְרֵפָה בָּאֶזְרָח וּבַגֵּר וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָמֵא
עַד־הָעֶרֶב וְטָהֵר: טז וְאִם לֹא יְכַבֵּס וּבְשָׂרוֹ לֹא יִרְחָץ
וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: פ יח א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: ג כְּמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־מִצְרַיִם אֲשֶׁר יְשַׁבְתֶּם־בָּהּ
לֹא תַעֲשׂוּ וּכְמַעֲשֵׂה אֶרֶץ־כְּנַעַן אֲשֶׁר אֲנִי מֵבִיא
אֶתְכֶם שָׁמָּה לֹא תַעֲשׂוּ וּבְחֻקֹּתֵיהֶם לֹא תֵלֵכוּ:
ד אֶת־מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ וְאֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ לָלֶכֶת
בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ה וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי
וְאֶת־מִשְׁפָּטַי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֹתָם הָאָדָם וָחַי בָּהֶם אֲנִי
יְהוָה: ס ו אִישׁ אִישׁ אֶל־כָּל־שְׁאֵר בְּשָׂרוֹ לֹא תִקְרְבוּ
לְגַלּוֹת עֶרְוָה אֲנִי יְהוָה: ס ז עֶרְוַת אָבִיךָ וְעֶרְוַת
אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה אִמְּךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס
ח עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָבִיךָ הִוא: ס
ט עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַת־אָבִיךָ אוֹ בַת־אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת
אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ס י עֶרְוַת
בַּת־בִּנְךָ אוֹ בַת־בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ
הֵנָּה: ס יא עֶרְוַת בַּת־אֵשֶׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ
אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס יב עֶרְוַת אֲחוֹת־

אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה שְׁאֵר אָבִיךָ הִוא: ס יג עֶרְוַת
אֲחוֹת־אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי־שְׁאֵר אִמְּךָ הִוא: ס
יד עֶרְוַת אֲחִי־אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה אֶל־אִשְׁתּוֹ לֹא תִקְרָב
דֹּדָתְךָ הִוא: ס טו עֶרְוַת כַּלָּתְךָ לֹא תְגַלֶּה אֵשֶׁת בִּנְךָ
הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ס טז עֶרְוַת אֵשֶׁת־אָחִיךָ לֹא
תְגַלֶּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא: ס יז עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא
תְגַלֶּה אֶת־בַּת־בִּנָּהּ וְאֶת־בַּת־בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת
עֶרְוָתָהּ שַׁאֲרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא: יח וְאִשָּׁה אֶל־אֲחֹתָהּ
לֹא תִקָּח לִצֹרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:
יט וְאֶל־אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת
עֶרְוָתָהּ: כ וְאֶל־אֵשֶׁת עֲמִיתְךָ לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ
לְזָרַע לְטָמְאָה־בָהּ: כא וּמִזַּרְעֲךָ לֹא־תִתֵּן לְהַעֲבִיר
לַמֹּלֶךְ וְלֹא תְחַלֵּל אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (תורת מנחם – התוועדויות תשמ"ו ח"ג ע' 196)

בְּזֹאת יָבוֹא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ (טז, ג)

בְּזֹאת: גִּימַטְרִיָּא שֶׁלּוֹ אַרְבַּע מֵאוֹת וָעֶשֶׂר, רֶמֶז לַבַּיִת הָרִאשׁוֹן (רש"י)

עַל הַפָּסוּק "וְעַתָּה הַנִּיחָה לִי וְיִחַר אַפִּי בָּהֶם וַאֲכַלֵּם" (לְאַחַר חֵטְא הָעֵגֶל), אוֹמֵר רַש"י: עֲדַיִן לֹא שָׁמַעְנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה עֲלֵיהֶם, וְהוּא אוֹמֵר הַנִּיחָה לִי? אֶלָּא כָּאן פָּתַח לוֹ פֶּתַח, וְהוֹדִיעוֹ שֶׁהַדָּבָר תָּלוּי בּוֹ, שֶׁאִם יִתְפַּלֵּל עֲלֵיהֶם, לֹא יְכַלֵּם". וְעַל דֶּרֶךְ זֶה בְּעִנְיָנֵנוּ, הָרֶמֶז שֶׁבַּכָּתוּב, אַרְבַּע מֵאוֹת וָעֶשֶׂר - רֶמֶז לְבֵית רִאשׁוֹן, הוּא פְּתִיחַת פֶּתַח לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁאִם יִשְׁמְעוּ לַקָּבָּ"ה, וְלֹא יַחְטְאוּ, תְּבַטֵּל הַהַגְבָּלָה שֶׁל מִסְפַּר הַשָּׁנִים, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן יִשָּׁאֵר נִצְחִי.

רביעי כב וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה
הִוא: כג וּבְכָל־בְּהֵמָה לֹא־תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְטָמְאָה־בָהּ
וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד לִפְנֵי בְהֵמָה לְרִבְעָהּ תֶּבֶל הִוא:
כד אַל־תִּטַּמְּאוּ בְּכָל־אֵלֶּה כִּי בְכָל־אֵלֶּה נִטְמְאוּ
הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם: כה וַתִּטְמָא הָאָרֶץ
וָאֶפְקֹד עֲוֹנָהּ עָלֶיהָ וַתָּקִא הָאָרֶץ אֶת־יֹשְׁבֶיהָ:
כו וּשְׁמַרְתֶּם אַתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי וְלֹא
תַעֲשׂוּ מִכֹּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֶזְרָח וְהַגֵּר הַגָּר
בְּתוֹכְכֶם: כז כִּי אֶת־כָּל־הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי־
הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ: כח וְלֹא־תָקִיא
הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטַמֵּאֲכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת־
הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם: כט כִּי כָל־אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל
הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב
עַמָּם: ל וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־מִשְׁמַרְתִּי לִבְלִתִּי עֲשׂוֹת
מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ
בָּהֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: פפפ

פ' פסוקים, כ"י כ"ל סימן. עד"ו סימן.

פרשת קדושים

יט א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל־כָּל־
עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם קְדֹשִׁים תִּהְיוּ כִּי
קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ג אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ
וְאֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ד אַל־
תִּפְנוּ אֶל־הָאֱלִילִם וֵאלֹהֵי מַסֵּכָה לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ה וְכִי תִזְבְּחוּ זֶבַח שְׁלָמִים לַיהוָה
לִרְצֹנְכֶם תִּזְבָּחֻהוּ: ו בְּיוֹם זִבְחֲכֶם יֵאָכֵל וּמִמָּחֳרָת
וְהַנּוֹתָר עַד־יוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף: ז וְאִם הֵאָכֹל
יֵאָכֵל בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי פִּגּוּל הוּא לֹא יֵרָצֶה: ח וְאֹכְלָיו
עֲוֹנוֹ יִשָּׂא כִּי־אֶת־קֹדֶשׁ יְהוָה חִלֵּל וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ
הַהִוא מֵעַמֶּיהָ: ט וּבְקֻצְרְכֶם אֶת־קְצִיר אַרְצְכֶם לֹא
תְכַלֶּה פְּאַת שָׂדְךָ לִקְצֹר וְלֶקֶט קְצִירְךָ לֹא תְלַקֵּט:
י וְכַרְמְךָ לֹא תְעוֹלֵל וּפֶרֶט כַּרְמְךָ לֹא תְלַקֵּט לֶעָנִי
וְלַגֵּר תַּעֲזֹב אֹתָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יא לֹא תִגְנֹבוּ
וְלֹא־תְכַחֲשׁוּ וְלֹא־תְשַׁקְּרוּ אִישׁ בַּעֲמִיתוֹ: יב וְלֹא־
תִשָּׁבְעוּ בִשְׁמִי לַשָּׁקֶר וְחִלַּלְתָּ אֶת־שֵׁם אֱלֹהֶיךָ אֲנִי
יְהוָה: יג לֹא־תַעֲשֹׁק אֶת־רֵעֲךָ וְלֹא תִגְזֹל לֹא־תָלִין
פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר: יד לֹא־תְקַלֵּל חֵרֵשׁ
וְלִפְנֵי עִוֵּר לֹא תִתֵּן מִכְשֹׁל וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי
יְהוָה:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי־שיחות חכ"ז ע' 124)

וְנָשָׂא הַשָּׂעִיר עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה . . בַּיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם (טז, כב־ל)

שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ מְכַפֵּר עַל הָעֲבֵרוֹת הַקַּלּוֹת, גַּם אִם הָאָדָם עַצְמוֹ לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה (לְדַעַת הָרַמְבַּ"ם). וְאִלּוּ עִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּר מְכַפֵּר רַק אִם הָאָדָם עוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה. וְהַחִלּוּק בֵּינֵיהֶם, כַּפָּרַת שָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ הִיא עַל הָעֲבֵרוֹת עַצְמָן, לָכֵן לֹא זְקוּקִים לִתְשׁוּבַת הָאָדָם. אַךְ כַּפָּרַת יוֹם כִּפּוּר הִיא עַל הָאָדָם, וְלָכֵן אִם הָאָדָם מִתְנַגֵּד לְכַפָּרָה זוֹ, וְאֵינוֹ שָׁב בִּתְשׁוּבָה, לֹא מוֹעִילָה כַּפָּרַת יוֹם כִּפּוּר.

חמישי טו לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט לֹא־תִשָּׂא פְּנֵי־דָל

וְלֹא תֶהְדַּר פְּנֵי גָדוֹל בְּצֶדֶק תִּשְׁפֹּט עֲמִיתֶךָ: טז לֹא־
תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּיךָ לֹא תַעֲמֹד עַל־דַּם רֵעֶךָ אֲנִי
יְהוָה: יז לֹא־תִשְׂנָא אֶת־אָחִיךָ בִּלְבָבֶךָ הוֹכֵחַ תּוֹכִיחַ
אֶת־עֲמִיתֶךָ וְלֹא־תִשָּׂא עָלָיו חֵטְא: יח לֹא־תִקֹּם וְלֹא־
תִטֹּר אֶת־בְּנֵי עַמֶּךָ וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ אֲנִי יְהוָה:
יט אֶת־חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֶמְתְּךָ לֹא־תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם
שָׂדְךָ לֹא־תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא
יַעֲלֶה עָלֶיךָ: כ וְאִישׁ כִּי־יִשְׁכַּב אֶת־אִשָּׁה שִׁכְבַת־זָרַע
וְהִוא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ
חֻפְּשָׁה לֹא נִתַּן־לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמָתוּ כִּי־לֹא
חֻפָּשָׁה: כא וְהֵבִיא אֶת־אֲשָׁמוֹ לַיהוָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד אֵיל אָשָׁם: כב וְכִפֶּר עָלָיו הַכֹּהֵן בְּאֵיל הָאָשָׁם
לִפְנֵי יְהוָה עַל־חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ
מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא: פ כג וְכִי־תָבֹאוּ אֶל־הָאָרֶץ
וּנְטַעְתֶּם כָּל־עֵץ מַאֲכָל וַעֲרַלְתֶּם עָרְלָתוֹ אֶת־פִּרְיוֹ
שָׁלֹשׁ שָׁנִים יִהְיֶה לָכֶם עֲרֵלִים לֹא יֵאָכֵל: כד וּבַשָּׁנָה
הָרְבִיעִת יִהְיֶה כָּל־פִּרְיוֹ קֹדֶשׁ הִלּוּלִים לַיהוָה:
כה וּבַשָּׁנָה הַחֲמִישִׁת תֹּאכְלוּ אֶת־פִּרְיוֹ לְהוֹסִיף לָכֶם
תְּבוּאָתוֹ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: כו לֹא תֹאכְלוּ עַל־הַדָּם
לֹא תְנַחֲשׁוּ וְלֹא תְעוֹנֵנוּ: כז לֹא תַקִּפוּ פְּאַת רֹאשְׁכֶם
וְלֹא תַשְׁחִית אֵת פְּאַת זְקָנֶךָ: כח וְשֶׂרֶט לָנֶפֶשׁ לֹא
תִתְּנוּ בִּבְשַׂרְכֶם וּכְתֹבֶת קַעֲקַע לֹא תִתְּנוּ בָכֶם אֲנִי
יְהוָה: כט אַל־תְּחַלֵּל אֶת־בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ וְלֹא־תִזְנֶה
הָאָרֶץ וּמָלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה: ל אֶת־שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ
וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְהוָה: לא אַל־תִּפְנוּ אֶל־הָאֹבֹת
וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים אַל־תְּבַקְשׁוּ לְטָמְאָה בָהֶם אֲנִי יְהוָה
אֱלֹהֵיכֶם: לב מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן
וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְהוָה: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (שיחת ליל י"א ניסן תשמ"א, ע"פ ביאורי החומש)

וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת הַדָּם עַל מִזְבַּח ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֵלֶב לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַה' (יז, ו)

הַדָּם וְהַחֵלֶב אֲסוּרִים בְּכָל שִׁמּוּשׁ, מִלְּבַד עֲלֵיתָם לְקָרְבָּן לַה' בַּמִּזְבֵּחַ. בְּאוּר הָעִנְיָן בַּעֲבוֹדַת הַבּוֹרֵא: הַחֵלֶב מְסַמֵּל אֶת כֹּחַ הַתַּעֲנוּג שֶׁבָּאָדָם, וְהַדָּם מְסַמֵּל אֶת הַלַּהַט וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁבּוֹ. הַיֵּצֶר הָרַע יָכוֹל לִטְעֹן כְּלַפֵּי הָאָדָם, אֵין סָפֵק שֶׁצָּרִיךְ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ עִם הַתַּעֲנוּג וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁבָּאָדָם לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, אַךְ מֵתֵר גַּם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם לְעִנְיְנֵי רְשׁוּת, וְעִנְיְנֵי הָעוֹלָם הַזֶּה. עַל כָּךְ מְלַמֶּדֶת אוֹתָנוּ הַתּוֹרָה, אֶת הַדָּם וְהַחֵלֶב חַיָּבִים לְהַקְרִיב עַל הַמִּזְבֵּחַ - אֶת הַתַּעֲנוּג וְהַהִתְלַהֲבוּת שֶׁבָּאָדָם יֵשׁ לִשְׁמֹר אַךְ וְרַק לִדְבָרִים שֶׁבִּקְדֻשָּׁה, וְלֹא לְשׁוּם מַטָּרָה אַחֶרֶת.

ששי לג וְכִי־יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תוֹנוּ אֹתוֹ:
לד כְּאֶזְרָח מִכֶּם יִהְיֶה לָכֶם הַגֵּר | הַגָּר אִתְּכֶם
וְאָהַבְתָּ לוֹ כָּמוֹךָ כִּי־גֵרִים הֱיִיתֶם בְּאֶרֶץ מִצְרָיִם
אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: לה לֹא־תַעֲשׂוּ עָוֶל בַּמִּשְׁפָּט
בַּמִּדָּה בַּמִּשְׁקֹל וּבַמְּשׂוֹרָה: לו מֹאזְנֵי צֶדֶק אַבְנֵי־צֶדֶק
אֵיפַת צֶדֶק וְהִין צֶדֶק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם: לז וּשְׁמַרְתֶּם
אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי
יְהוָה: פ כ א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
ב וְאֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
וּמִן־הַגֵּר | הַגָּר בְּיִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתֵּן מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ
מוֹת יוּמָת עַם הָאָרֶץ יִרְגְּמֻהוּ בָאֶבֶן: ג וַאֲנִי אֶתֵּן
אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ מִקֶּרֶב עַמּוֹ כִּי
מִזַּרְעוֹ נָתַן לַמֹּלֶךְ לְמַעַן טַמֵּא אֶת־מִקְדָּשִׁי וּלְחַלֵּל
אֶת־שֵׁם קָדְשִׁי: ד וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ
אֶת־עֵינֵיהֶם מִן־הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַّרְעוֹ לַמֹּלֶךְ
לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ: ה וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת־פָּנַי בָּאִישׁ
הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת | כָּל־הַזֹּנִים
אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: ו וְהַנֶּפֶשׁ
אֲשֶׁר תִּפְנֶה אֶל־הָאֹבֹת וְאֶל־הַיִּדְּעֹנִים לִזְנֹת
אַחֲרֵיהֶם וְנָתַתִּי אֶת־פָּנַי בַּנֶּפֶשׁ הַהִוא וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ
מִקֶּרֶב עַמּוֹ: ז וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 130)

אֶפְשִׁי, וּמָה אֶעֱשֶׂה שֶׁאָבִי שֶׁבַּשָּׁמַיִם גָּזַר עָלַי (רש"י כ, כו)

כָּתַב הָרַמְבַּ"ם, שֶׁהַדְּבָרִים אֲמוּרִים רַק בְּחֻקִּים (כְּגוֹן חֲזִיר וְכִלְאַיִם), אֲבָל בְּדָבָר שֶׁהוּא רַע גַּם מִצַּד הַשֵּׂכֶל (כְּגוֹן גְּנֵבָה וּרְצִיחָה) יֵשׁ לוֹמַר "אִי אֶפְשִׁי". וּלְפִי זֶה אֶפְשָׁר לְבָאֵר מַה שֶּׁאָמְרוּ רַז"ל "אִלְמָלֵי לֹא נִתְּנָה תּוֹרָה, הָיִינוּ לְמֵדִים צְנִיעוּת מֵחָתוּל", דִּלְכְאוֹרָה, 'לְמַאי נָפְקָא מִינָּהּ'? אֶלָּא לְלַמֶּדְךָ, שֶׁיֵּשׁ לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוֹת הַקְּשׁוּרוֹת בִּצְנִיעוּת בְּאֹפֶן כָּזֶה שֶׁהָאָדָם רוֹצֶה בְּכָךְ מִצַּד עַצְמוֹ, "אִי אֶפְשִׁי".

שביעי ח וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־חֻקֹּתַי וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם אֲנִי יְהוָה

מִקַּדִּשְׁכֶם: ט כִּי־אִישׁ אִישׁ אֲשֶׁר יְקַלֵּל אֶת־אָבִיו וְאֶת־
אִמּוֹ מוֹת יוּמָת אָבִיו וְאִמּוֹ קִלֵּל דָּמָיו בּוֹ: י וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת אִישׁ אֲשֶׁר יִנְאַף אֶת־אֵשֶׁת רֵעֵהוּ
מוֹת־יוּמַת הַנֹּאֵף וְהַנֹּאֶפֶת: יא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־
אֵשֶׁת אָבִיו עֶרְוַת אָבִיו גִּלָּה מוֹת־יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם
דְּמֵיהֶם בָּם: יב וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־כַּלָּתוֹ מוֹת
יוּמְתוּ שְׁנֵיהֶם תֶּבֶל עָשׂוּ דְּמֵיהֶם בָּם: יג וְאִישׁ אֲשֶׁר
יִשְׁכַּב אֶת־זָכָר מִשְׁכְּבֵי אִשָّה תּוֹעֵבָה עָשׂוּ שְׁנֵיהֶם
מוֹת יוּמָתוּ דְּמֵיהֶם בָּם: יד וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־
אִשָّה וְאֶת־אִמָּהּ זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ
וְאֶתְהֶן וְלֹא־תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם: טו וְאִישׁ אֲשֶׁר יִתֵּן
שְׁכָבְתּוֹ בַּבְּהֵמָה מוֹת יוּמָת וְאֶת־הַבְּהֵמָה תַּהַרְגוּ:
טז וְאִשָّה אֲשֶׁר תִּקְרַב אֶל־כָּל־בְּהֵמָה לִרְבָעָה אֹתָהּ
וְהָרַגְתָּ אֶת־הָאִשָّה וְאֶת־הַבְּהֵמָה מוֹת יוּמָתוּ
דְּמֵיהֶם בָּם: יז וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִקַּח אֶת־אֲחֹתוֹ בַּת־אָבִיו
אוֹ־בַת־אִמּוֹ וְרָאָה אֶת־עֶרְוָתָהּ וְהִיא־תִרְאֶה אֶת־
עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם עֶרְוַת
אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָّא: יח וְאִישׁ אֲשֶׁר־יִשְׁכַּב אֶת־
אִשָّה דָּוָה וְגִלָּה אֶת־עֶרְוָתָהּ אֶת־מְקוֹרָהּ הֶעֱרָה
וְהִוא גִּלְּתָה אֶת־מְקוֹר דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב
עַמָּם: יט וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ לֹא
תְגַלֶּה כִּי אֶת־שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה עֲוֹנָם יִשָّאוּ: כ וְאִישׁ
אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת־דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֲטָאָם
יִשָّאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ: כא וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת־אֵשֶׁת
אָחִיו נִדָּה הִוא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ:
כב וּשְׁמַרְתֶּם אֶת־כָּל־חֻקֹּתַי וְאֶת־כָּל־מִשְׁפָּטַי
וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא־תָקִיא אֶתְכֶם הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי
מֵבִיא אֶתְכֶם שָׁמָּה לָשֶׁבֶת בָּהּ: כג וְלֹא תֵלְכוּ בְּחֻקַּת
הַגּוֹי אֲשֶׁר־אֲנִי מְשַׁלֵּחַ מִפְּנֵיכֶם כִּי אֶת־כָּל־אֵלֶּה
עָשׂוּ וָאָקֻץ בָּם: כד וָאֹמַר לָכֶם אַתֶּם תִּירְשׁוּ
אֶת־אַדְמָתָם וַאֲנִי אֶתְּנֶנָּה לָכֶם לָרֶשֶׁת אֹתָהּ אֶרֶץ
זָבַת חָלָב וּדְבָשׁ אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי
אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים: כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה
הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־
תְשַׁקְּצוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר
תִּרְמֹשׂ הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא:
כו וִהְיִיתֶם לִי קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדִּל
אֶתְכֶם מִן־הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי: כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה
כִּי־יִהְיֶה בָהֶם אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן
יִרְגְּמוּ אֹתָם דְּמֵיהֶם בָּם: פפפ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ח"ה ע' 45. ע"פ ביאורי החומש)

לא תֵלֵךְ רָכִיל בְּעַמֶּךָ (יט, טז)

שְׁלֹשָׁה לָשׁוֹן הָרַע הוֹרֶגֶת: "הָאוֹמְרוֹ וְהַמְקַבְּלוֹ וְזֶה שֶׁאוֹמֵר עָלָיו" (רַמְבַּ"ם)

יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת: מַדּוּעַ הוֹרֶגֶת לָשׁוֹן הָרַע גַּם אֶת "זֶה שֶׁאוֹמֵר עָלָיו", וַהֲרֵי הוּא לֹא נָטַל כָּל חֵלֶק בַּמַּעֲשֶׂה? וְיֵשׁ לוֹמַר: תְּכוּנָתוֹ שֶׁל הַדִּבּוּר הִיא לְגַלּוֹת דְּבָרִים שֶׁהָיוּ קוֹדֶם לָכֵן נִסְתָּרִים. וְלָכֵן, כַּאֲשֶׁר שְׁנֵי אֲנָשִׁים מְדַבְּרִים עַל תְּכוּנוֹתָיו וּמַעֲשָׂיו הָרָעִים שֶׁל אָדָם שְׁלִישִׁי - הֵם גּוֹרְמִים בְּכָךְ שֶׁתְּכוּנוֹת אֵלּוּ יָבוֹאוּ לִידֵי גִּלּוּי, וּבְכָךְ נִגְרָם לוֹ נֶזֶק.

✦ ✦ ✦

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעָלְמָא דִּי בְרָא כִרְעוּתֵהּ וְיַמְלִיךְ מַלְכוּתֵהּ, וְיַצְמַח פּוּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ. אמן בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיא. יתברך:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאַר, וְיִתְרוֹמָם, וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא, תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחֱמָתָא, דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אמן

✦ ✦ ✦

מפטיר כה וְהִבְדַּלְתֶּם בֵּין־הַבְּהֵמָה הַטְּהֹרָה לַטְּמֵאָה
וּבֵין־הָעוֹף הַטָּמֵא לַטָּהֹר וְלֹא־תְשַׁקְּצוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם בַּבְּהֵמָה וּבָעוֹף וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּרְמֹשׂ
הָאֲדָמָה אֲשֶׁר־הִבְדַּלְתִּי לָכֶם לְטַמֵּא: כו וִהְיִיתֶם לִי
קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְהוָה וָאַבְדִּל אֶתְכֶם מִן־
הָעַמִּים לִהְיוֹת לִי: כז וְאִישׁ אוֹ־אִשָּׁה כִּי־יִהְיֶה בָהֶם
אוֹב אוֹ יִדְּעֹנִי מוֹת יוּמָתוּ בָּאֶבֶן יִרְגְּמוּ אֹתָם
דְּמֵיהֶם בָּם: פפפ

ס"ד פסוקים, ונג"ה סימן. מ"י זה"ב סימן.

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

ז) **כִּבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי,** כְּמוֹ בְּנֵי כּוּשִׁיִּים שֶׁהֵם עֲבָדִים לַאֲדוֹנֵיהֶם עַבְדוּת עוֹלָם, כֵּן אַתֶּם עֲבָדִים לִי כָּל יְמֵי עוֹלָם. **הֲלֹא אֶת יִשְׂרָאֵל הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם,** שֶׁהֲרֵי הֶעֱלִיתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים, לָכֵן אַתֶּם לִי לַעֲבָדִים. **וּפְלִשְׁתִּיִּים מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר,** וְכִי אַעֲלֶה אֶת הַפְּלִשְׁתִּים שֶׁמּוֹצָאָם מִכַּפְתּוֹר וְגָלוּ מֵאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים לִמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים, וְכִי אַעֲלֶה אוֹתָם מִמְּקוֹם גָּלוּתָם. **וַאֲרָם מִקִּיר,** וּכְשֶׁבָּא מֶלֶךְ אַשּׁוּר וְהִגְלָה אֶת אֲרָם לְ"קִיר" (כמו שכתוב במלכים־ב טז.ט), וְכִי אַעֲלֶה אוֹתָם מִשָּׁם. וְרָצָה לוֹמַר, הוֹאִיל וְלֹא עָשִׂיתִי וְלֹא אֶעֱשֶׂה לְאֻמָּה אַחֶרֶת כְּפִי שֶׁעָשִׂיתִי עִמָּכֶם, לָכֵן קְנוּיִים אַתֶּם לִי לַעֲבָדִים. ח) **בַּמַּמְלָכָה הַחַטָּאָה,** הִיא הַמַּלְכוּת שֶׁל אֶפְרַיִם. **אֶת בֵּית יַעֲקֹב,** אֶת הֲמוֹן הָעָם לֹא אַשְׁמִיד לְגַמְרֵי, אֶלָּא אֶת הַמְּלוּכָה בִּלְבַד אַשְׁמִיד. ט) **וַהֲנִעוֹתִי,** מִלְּשׁוֹן הֲנָעָה וְנִדְנוּד. **בַּכְּבָרָה,** מִין נָפָה לְהַפְרֵדַת עָפָר וּפְסֹלֶת מִגַּרְגִּירֵי הַחִטָּה. **וְלֹא יִפֹּל צְרוֹר אָרֶץ,** שֶׁגַּרְגִּירֵי הַחִטָּה הַטּוֹבִים וְכֵן צְרוֹר שֶׁהוּא עָבֶה מִנִּקְבֵי הַכְּבָרָה אֵינָם נוֹפְלִים לָאָרֶץ. כֵּן יִתְנוֹעֲעוּ יִשְׂרָאֵל וִיטֻלְטְלוּ בְּכָל הַגּוֹיִם, וְלֹא יִפְּלוּ לָאָרֶץ אֶלָּא חַטָּאִים שֶׁבָּהֶם הַדּוֹמִים לְעָפָר וּלְפִסְלֶת. י) **לֹא תַגִּישׁ,** לֹא תִתְקָרֵב. **וְתַקְדִּים,** וְלֹא תִמַּהֵר. **בַּעֲדֵינוּ,** בְּעַד מַעֲשֵׂינוּ, שֶׁהֵם אוֹמְרִים מִקְרֶה הוּא בָּעוֹלָם. יא) **בַּיּוֹם הַהוּא,** בְּיוֹם הַגְּאֻלָּה. **אֶת סֻכַּת דָּוִיד,** אֶת מַלְכוּת דָּוִד. וְנִקְרֵאת "סֻכָּה" כִּי הִיא סוֹכֶכֶת עַל הָעָם. **הַנֹּפֶלֶת,** אֲשֶׁר נָפְלָה וְהֻשְׁפְּלָה בִּזְמַן הַגָּלוּת. **וְגָדַרְתִּי אֶת פִּרְצֵיהֶן,** שֶׁלֹּא יִהְיֶה מֶלֶךְ אַחֵר עַל שְׁבָטִים אֲחֵרִים, שֶׁלֹּא תִהְיֶה שׁוּם פִּרְצָה בְּמַלְכוּת

הפטרה לפרשת אחרי־קדושים לשמו"ת ולקריאה בציבור

עמוס פרק ט

ט ז הֲלוֹא כִבְנֵי כֻשִׁיִּים אַתֶּם לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נְאֻם־יְהוָה
הֲלוֹא אֶת־יִשְׂרָאֵל הֶעֱלִיתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּפְלִשְׁתִּיִּים
מִכַּפְתּוֹר וַאֲרָם מִקִּיר: ח הִנֵּה עֵינֵי | אֲדֹנָי יְהוִה בַּמַּמְלָכָה
הַחַטָּאָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֹתָהּ מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה אֶפֶס כִּי לֹא
הַשְׁמֵיד אַשְׁמִיד אֶת־בֵּית יַעֲקֹב נְאֻם־יְהוָה: ט כִּי־הִנֵּה
אָנֹכִי מְצַוֶּה וַהֲנִעוֹתִי בְכָל־הַגּוֹיִם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר
יִנּוֹעַ בַּכְּבָרָה וְלֹא־יִפּוֹל צְרוֹר אָרֶץ: י בַּחֶרֶב יָמוּתוּ כָּל
חַטָּאֵי עַמִּי הָאֹמְרִים לֹא־תַגִּישׁ וְתַקְדִּים בַּעֲדֵינוּ הָרָעָה:
יא בַּיּוֹם הַהוּא אָקִים אֶת־סֻכַּת דָּוִיד הַנֹּפֶלֶת וְגָדַרְתִּי

אֶת־פִּרְצֵיהֶן וַהֲרִסֹתָיו אָקִים וּבְנִיתִיהָ כִּימֵי עוֹלָם:
יב לְמַעַן יִירְשׁוּ אֶת־שְׁאֵרִית אֱדוֹם וְכָל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־נִקְרָא
שְׁמִי עֲלֵיהֶם נְאֻם־יְהוָה עֹשֶׂה זֹאת: יג הִנֵּה יָמִים בָּאִים
נְאֻם־יְהוָה וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקּוֹצֵר וְדֹרֵךְ עֹנָבִים בְּמֹשֵׁךְ הַזָּרַע
וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עָסִיס וְכָל־הַגְּבָעוֹת תִּתְמוֹגַגְנָה:
יד וְשַׁבְתִּי אֶת־שְׁבוּת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבָנוּ עָרִים נְשַׁמּוֹת
וְיָשָׁבוּ וְנָטְעוּ כְרָמִים וְשָׁתוּ אֶת־יֵינָם וְעָשׂוּ גַּנּוֹת וְאָכְלוּ
אֶת־פִּרְיהֶם: טו וּנְטַעְתִּים עַל־אַדְמָתָם וְלֹא יִנָּתְשׁוּ עוֹד
מֵעַל אַדְמָתָם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם אָמַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ:

בֵּית דָּוִד. וַהֲרִסֹתָיו אָקִים, הַהֲרִיסָה שֶׁהָיְתָה בְּמַלְכוּת בֵּית דָּוִד כָּל יְמֵי הַגָּלוּת שֶׁלֹּא מָלְכוּ כְּלָל, הֲרֵי אָנִי אָקִים אוֹתָהּ. כִּימֵי עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁהָיְתָה מֵאָז בִּימֵי דָּוִד עַצְמוֹ. יב) לְמַעַן יִירְשׁוּ וגו׳, הַפָּסוּק כְּמוֹ הָפוּךְ,"לְמַעַן יִירְשׁוּ אֲשֶׁר נִקְרָא שְׁמִי עֲלֵיהֶם, אֶת שְׁאֵרִית אֱדוֹם וְכָל אוֹיְבֵיהֶם הַגּוֹיִם". יג) וְנִגַּשׁ חוֹרֵשׁ בַּקּוֹצֵר, כְּלוֹמַר, הַרְבֵּה תְּבוּאָה תִּצְמַח, וְיִהְיוּ עוֹסְקִים בַּקְּצִירָה עַד זְמַן הַחֲרִישָׁה, וְהַחוֹרֵשׁ וְהַקּוֹצֵר יִפְגְּשׁוּ זֶה בָּזֶה. וְדֹרֵךְ עֲנָבִים בְּמוֹשֵׁךְ הַזָּרַע, וְיִהְיוּ עוֹסְקִים בִּדְרִיכַת הָעֲנָבִים עַד הַזְּרִיעָה. וְהִטִּיפוּ הֶהָרִים עָסִיס, רִבּוּי צְמִיחַת עֲנָבִים וּשְׁאָר הַפֵּרוֹת, כְּאִלּוּ יָזוּב מֵהֶהָרִים יַיִן טוֹב וּמָתוֹק וּשְׁאָר מַשְׁקִים שֶׁל פֵּרוֹת. עָסִיס, עִנְיָן כְּתִישָׁה וּסְחִיטַת פֵּרוֹת. מִלְּשׁוֹן "וְעַסּוֹתָם רְשָׁעִים" (מלאכי ג,כא). תִּתְמוֹגַגְנָה, עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל, כְּאִלּוּ הַגְּבָעוֹת נָמֹגוּ וְנָמַסּוּ מֵרִבּוּי הֶחָלָב שֶׁזָּב עֲלֵיהֶן מִן הַצֹּאן. וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִזְכַּר הֶחָלָב בַּפָּסוּק, כָּךְ הִיא הַכַּוָּנָה, כְּדֶרֶךְ הַמִּקְרָא לְקַצֵּר בְּמָקוֹם הַמּוּבָן מֵאֵלָיו אוֹ מִמָּקוֹם אַחֵר, וְכֵן נֶאֱמַר "יִטְּפוּ הֶהָרִים עָסִיס וְהַגְּבָעוֹת תֵּלַכְנָה חָלָב" (יואל ד,יח). יד) וְשַׁבְתִּי, אַעֲמִיד בְּהַשְׁקֵט וּמַרְגּוֹעַ. כְּמוֹ "בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן" (ישעיה ל,טו). אֶת שְׁבוּת עַמִּי, אֶת בְּנֵי הַשְּׁבִי שֶׁל בְּנֵי עַמִּי יִשְׂרָאֵל. נְשַׁמּוֹת, שֶׁהָיוּ שוֹמֵמוֹת בִּזְמַן הַגָּלוּת. וְשָׁתוּ אֶת יֵינָם, כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא יִהְיֶה יְגִיעָם לָרִיק, וְלֹא יָבוֹאוּ אוֹיְבִים עֲלֵיהֶם. טו) וּנְטַעְתִּים, אֲנִי אֶטָּעֵם, כְּעֵץ הַנָּטוּעַ הֵיטֵב, שֶׁלֹּא יָזוּז מִמְּקוֹמוֹ, כְּלוֹמַר, שֶׁלֹּא יִגְלוּ עוֹד מֵאַרְצָם. אָמַר ה׳ אֱלֹהֶיךָ, כָּכָה הוּא מַאֲמַר הקב״ה לַנָּבִיא עָמוֹס.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

תחילת זמן קידוש לבנה באה״ק:
תחילת ליל חמישי, אור לח׳ אייר

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי מות־קדושים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ק)	6:11	6:04	8:52	8:48	9:24	9:20	10:30	10:27	19:12	19:16	19:36	19:40	18:55	19:50
חיפה (ק)	6:08	6:01	8:50	8:46	9:22	9:18	10:28	10:25	19:13	19:17	19:37	19:42	18:46	19:52
ירושלים (ק)	6:07	6:00	8:50	8:46	9:21	9:17	10:27	10:24	19:12	19:16	19:37	19:41	18:36	19:49
תל אביב (ק)	6:11	6:04	8:52	8:47	9:24	9:20	10:30	10:27	19:12	19:16	19:36	19:41	18:55	19:52
אוסטריה, וינה (ק)	6:03	5:51	8:55	8:49	9:27	9:20	10:36	10:32	19:48	19:56	20:18	20:28	19:37	20:43
אוסטרליה, מלבורן (ח)	6:42	6:48	8:57	8:59	9:29	9:31	10:26	10:27	17:58	17:50	18:24	18:16	17:33	18:26
אוקראינה, אודסה (ק)	6:09	5:59	8:59	8:53	9:32	9:25	10:40	10:36	19:46	19:54	20:16	20:24	19:35	20:28
אוקראינה, דונייצק (ק)	5:38	5:26	8:30	8:23	9:02	8:55	10:11	10:06	19:21	19:30	19:52	20:01	19:10	20:05
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:49	5:37	8:40	8:34	9:13	9:06	10:22	10:17	19:32	19:41	20:03	20:13	19:22	20:17
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	6:12	6:00	9:04	8:58	9:37	9:30	10:47	10:42	20:00	20:10	20:32	20:42	19:50	20:46
אוקראינה, קייב (ק)	6:03	5:51	8:57	8:50	9:29	9:22	10:39	10:34	19:54	20:04	20:26	20:37	19:44	20:41
איטליה, מילאנו (ק)	6:37	6:26	9:26	9:20	9:58	9:52	11:07	11:02	20:11	20:19	20:41	20:49	20:00	21:03
אקוואדור, קיטו (ח)	6:03	6:02	8:37	8:35	9:07	9:05	10:09	10:08	18:25	18:24	18:46	18:45	18:06	18:49
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:14	7:19	9:29	9:31	10:02	10:03	10:59	11:00	18:33	18:25	18:58	18:50	18:09	19:01
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:09	8:15	10:24	10:26	10:55	10:57	11:51	11:53	19:21	19:12	19:48	19:39	18:55	19:43
ארה"ב, בולטימור (ק)	6:28	6:20	9:13	9:08	9:46	9:41	10:53	10:49	19:46	19:51	20:12	20:19	19:32	20:23
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:15	6:06	9:02	8:57	9:34	9:28	10:41	10:37	19:38	19:45	20:05	20:12	19:25	20:24
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	6:16	6:07	9:02	8:57	9:34	9:29	10:42	10:38	19:38	19:44	20:05	20:12	19:25	20:24
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:49	6:39	9:37	9:32	10:09	10:03	11:17	11:13	20:17	20:24	20:45	20:52	20:04	21:04
ארה"ב, היוסטון (ק)	6:53	6:46	9:33	9:29	10:05	10:01	11:11	11:08	19:51	19:54	20:15	20:19	19:36	20:29
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	6:19	6:12	9:02	8:58	9:34	9:30	10:41	10:37	19:28	19:32	19:53	19:58	19:14	20:08
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:56	6:51	9:34	9:31	10:07	10:03	11:11	11:09	19:46	19:49	20:09	20:12	19:31	20:22
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:11	6:02	8:57	8:52	9:30	9:24	10:37	10:33	19:33	19:39	20:00	20:07	19:20	20:21
ארה"ב, שיקאגו (ק)	6:07	5:57	8:55	8:50	9:27	9:21	10:35	10:31	19:35	19:42	20:03	20:10	19:23	20:22
בוליביה, לה-פס (ח)	6:31	6:33	9:01	9:01	9:30	9:30	10:31	10:30	18:34	18:30	18:56	18:52	18:13	18:56
בלגיה, אנטוורפן (ק)	6:47	6:34	9:40	9:33	10:13	10:06	11:23	11:18	20:39	20:49	21:12	21:23	20:29	21:41
בלגיה, בריסל (ק)	6:47	6:34	9:41	9:34	10:13	10:06	11:23	11:18	20:40	20:50	21:12	21:23	20:30	21:40
ברזיל, ס. פאולו (ח)	6:15	6:17	8:37	8:38	9:09	9:09	10:08	10:08	17:58	17:53	18:21	18:16	17:36	18:22
ברזיל, ריו דה ז'נרו (ח)	6:01	6:03	8:23	8:24	8:55	8:55	9:54	9:54	17:45	17:40	18:07	18:03	17:23	18:09
בריטניה, לונדון (ק)	6:03	5:50	8:58	8:51	9:30	9:23	10:40	10:35	19:59	20:09	20:32	20:43	19:50	21:01
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	6:08	5:54	9:05	8:57	9:37	9:29	10:48	10:42	20:12	20:23	20:46	20:58	20:03	21:17
גרמניה, ברלין (ק)	6:08	5:55	9:03	8:56	9:35	9:28	10:46	10:41	20:06	20:17	20:40	20:52	19:57	20:56
גרמניה, פרנקפורט (ק)	6:30	6:18	9:24	9:18	9:56	9:49	11:06	11:01	20:22	20:32	20:54	21:04	20:12	21:08
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:16	6:19	8:40	8:40	9:10	9:11	10:09	10:09	17:59	17:54	18:22	18:17	17:37	18:21
הודו, בומביי (ח)	6:20	6:16	8:55	8:52	9:28	9:25	10:31	10:29	18:58	18:59	19:20	19:22	18:41	19:26
הודו, פונה (ח)	6:15	6:11	8:51	8:48	9:23	9:20	10:27	10:25	18:55	18:57	19:17	19:19	18:38	19:23
הונגריה, בודפשט (ק)	5:54	5:43	8:45	8:39	9:17	9:11	10:26	10:22	19:35	19:43	20:05	20:14	19:24	20:18
טורקיה, איסטנבול (ק)	6:24	6:15	9:10	9:05	9:42	9:37	10:50	10:46	19:45	19:52	20:13	20:20	19:33	20:24
יוון, אתונה (ק)	6:48	6:40	9:33	9:28	10:05	10:00	11:12	11:08	20:03	20:08	20:29	20:35	19:49	20:39
מולדובה, קישינב (ק)	6:17	6:06	9:06	9:00	9:39	9:33	10:48	10:43	19:54	20:02	20:24	20:33	19:43	20:37

לוח זמנים לשבוע פרשת אחרי מות־קדושים בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)	7:12	7:08	9:52	9:49	10:22	10:20	11:27	11:25	20:02	20:03	20:24	20:26	19:45	20:30
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:00	7:07	9:10	9:13	9:43	9:46	10:38	10:40	17:58	17:48	18:26	18:16	17:36	18:20
נפאל, קטמנדו (ח)	5:34	5:28	8:16	8:13	8:47	8:44	9:53	9:50	18:34	18:37	18:58	19:01	18:19	19:05
סינגפור, סינגפור (ח)	6:58	6:57	9:27	9:25	10:00	9:58	11:01	11:00	19:11	19:10	19:33	19:32	18:52	19:36
פולין, ורשא (ק)	5:37	5:24	8:33	8:26	9:05	8:57	10:15	10:10	19:37	19:47	20:10	20:21	19:27	20:25
פרו, לימה (ח)	6:11	6:12	8:35	8:34	9:08	9:07	10:08	10:07	18:05	18:02	18:27	18:24	17:45	18:28
צרפת, ליאון (ק)	6:53	6:42	9:43	9:37	10:15	10:09	11:24	11:19	20:30	20:38	20:59	21:08	20:18	21:21
צרפת, פריז (ק)	6:58	6:46	9:51	9:44	10:23	10:16	11:32	11:27	20:45	20:54	21:16	21:26	20:34	21:41
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:41	8:18	8:16	8:48	8:46	9:51	9:49	18:10	18:10	18:32	18:31	17:52	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:32	6:22	9:21	9:16	9:53	9:47	11:01	10:57	20:04	20:11	20:32	20:40	19:52	20:53
קנדה, מונטריאול (ק)	6:07	5:56	8:57	8:51	9:29	9:23	10:37	10:33	19:43	19:51	20:12	20:20	19:31	20:35
קפריסין, לרנקה (ק)	6:14	6:06	8:55	8:50	9:28	9:23	10:34	10:30	19:18	19:23	19:43	19:48	19:04	19:52
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:52	6:38	9:50	9:43	10:22	10:15	11:34	11:28	21:01	21:13	21:37	21:50	20:53	21:54
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:22	6:07	9:23	9:15	9:54	9:46	11:06	11:00	20:39	20:51	21:15	21:29	20:31	21:48
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	6:33	6:21	9:23	9:16	9:55	9:49	11:04	10:59	20:11	20:19	20:41	20:50	20:00	20:54
שווייץ, ציריך (ק)	6:35	6:23	9:27	9:21	9:58	9:52	11:08	11:03	20:18	20:27	20:49	20:58	20:07	21:12
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:03	5:59	8:36	8:34	9:09	9:06	10:12	10:10	18:33	18:34	18:55	18:56	18:16	19:00

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם! משיחות י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח – התוועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00369
14/04/2013

P.P.
שולם
1949
תל אביב

2304-3377